He Vānaŋa o te 'Atua

Nuevo Testamento en Rapa Nui

He Vānaŋa o te 'Atua

Nuevo Testamento en Rapa Nui
[rap]

Texto: © 2017, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org
y
Sociedad Bíblica Chilena
www.sbch.cl

Publicado: © 2018, Sociedad Bíblica Chilena
Serrano 24, Santiago, Chile

Visita para más recursos en Rapa Nui
www.ScriptureEarth.org/rap

Te me'e o ruŋa nei

libro	abreviatura	página
Māteo	(Māt)	1
Marko	(Mar)	71
Ruka	(Ruk)	116
Iovani	(Iov)	190
Aŋa o te 'Āpōtoro	(Aŋa)	246
Rōmano	(Rōm)	308
1 Kōrinto	(1Kō)	337
2 Kōrinto	(2Kō)	364
Karatia	(Kar)	382
Ēfeto	(Ēfe)	393
Fīripo	(Frp)	403
Kōrosa	(Kōr)	411
1 Tētārōnika	(1Tē)	418
2 Tētārōnika	(2Tē)	425
1 Timoteo	(1Ti)	429
2 Timoteo	(2Ti)	437
Tito	(Tit)	443
Firemono	(Frm)	447
'Evereo	('Ev)	449
Tanatiako	(Tan)	472
1 Pētero	(1Pē)	479
2 Pētero	(2Pē)	488
1 Iovani	(1Io)	493
2 Iovani	(2Io)	500
3 Iovani	(3Io)	502
Hura	(Hur)	504
Me'e Haka Take'a	(MHT)	507

Mo 'ata aŋi-aŋi	539
'I hē ana tai'o mo 'ata 'ite ō'ou	550
He kona mo tai'o 'i te mahana	558

'E te ŋā me'e nei i pāpa'i ai mo haka aŋi-aŋi atu: a Ietū he Kiritō, he Poki o te 'Atua, 'e, tako'a, mo rava'a e kōrua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia.

Iovani 20.31

Te roŋo o ruŋa i a Ietū Kiritō i pāpaʻi e

Māteo

Meʻe rahi nō atu matahiti a tuʻa ki te poreko iŋa o Ietū, o te ʻariki era ko Tāvita te haka tere i te itaraera. Te nuʻu nei he manaʻu nō te aŋa ki a Tāvita pa he ʻariki hopeʻa o te riva-riva i ai o rāua, ʻe he tiaki nō te aŋa ki te hora mo haka tano e te ʻAtua i tāʻana hōrea pē nei ē: nā e tuʻu rō te mahana he haka ʻariki e ia i te hakaara e tahi o Tāvita, ʻe māʻana e haka nui-nui haka ʻou i a rāua i te itaraera. E kī era ki rā hakaara: he «*Mētia» ʻo he «*Kiritō», te auraʻa: «he ʻariki haʻataʻa e te ʻAtua».

ʻI ruŋa i te ʻevaneria nei, e haka ʻite ʻana i te roŋo riva-riva ki te itaraera: ko poreko ʻana te Mētia (1–2), ʻe rā Mētia ko Ietū era o Nātāreta, poki o te tāmuta era ko *Kōsē ararua ko *Māria (13.55). Te kī ʻa Māteo: e ʻite nei a tātou he aŋi mau ʻana a Ietū he Kiritō era mo oho mai ʻi te meʻe era ʻi ruŋa i a ia i haka tano tahi ai te meʻe kī era e te ʻAtua o ruŋa i te Kiritō haka pāpaʻi era ki a *Mōtē ʻe ki te perofeta ʻi ruŋa i te *Pāpaʻi Moʻa.

Te kī takoʻa ʻa Māteo: a Ietū taʻe nō he Kiritō era mo tuʻu mai, he Maʻori hāpī hōnui takoʻa. Hai ʻaʻamu haʻaauraʻa i hāpī ai a Ietū ki te nuʻu o ruŋa i te meʻe hauhaʻa mo te ʻAtua. O te rahi raʻa o te meʻe hāpī e Ietū, te meʻe ʻata pūai he meʻe hāpī e ia ʻi ruŋa i te maʻuŋa (5–7), he hatu iŋa ōʻona ki tāʻana ʻāpōtoro hora uŋa era i a rāua mo haka ʻite i te roŋo riva-riva o ruŋa i a ia (10), he ŋā ʻaʻamu haʻaauraʻa era ʻāʻana o ruŋa i te *haka tere iŋa ʻāpī o te ʻAtua (13), he haka ʻite iŋa era ōʻona o ruŋa i te haka tere iŋa tano mo te nuʻu hāpī ʻāʻana (18), ʻe he ŋā tātara hopeʻa era ʻāʻana (23–25). Te meʻe hōhonu mau o te ʻevaneria nei ʻa Māteo he vānaŋa pāhono era e Pētero: *«A koe he Kiritō, he poki o te ʻAtua ora»* (16.15–16), ʻi te hora ʻui era e Ietū ki tāʻana nuʻu hāpī: *«ki te kōrua kī, ¿ko ai a au?»*.

E tahi ʻīŋoa haka ʻou o Ietū ko ʻEmanuera. Te auraʻa o te ʻīŋoa nei: *«he ʻAtua ʻi muri i a tātou»* (1.23). Ki te kī ʻa Māteo he aŋi ʻā te meʻe nei; a Ietū mau ʻā, paʻi, i kī ki tāʻana nuʻu hāpī pē nei ē: *«ʻi muri i a kōrua a au paurō te mahana ʻātā ki te hopeʻa iŋa o te ao»* (28.20).

He nuʻu mai i a rāua i haka ara mai ai a Ietū

(Ruka 3.23-38)

1 [1] Te ŋā ʻīŋoa nei o te hakaara o Ietū Kiritō, he kope mai i a Tāvita ʻe mai i a *ʻAparahama i haka ara mai ai:

[2] A ʻAparahama he matuʻa o Itaʻata,

'e a Ita'ata o Hākovo,
'e a Hākovo o Hūrā ananake ko tō'ona taina.
3 A Hūrā he matu'a o Pare 'e o Tera (te rāua matu'a vahine ko Tāmara).
A Pare he matu'a o 'Eterone,
'e a 'Eterone o 'Ārama.
4 A 'Ārama he matu'a tane o 'Aminarava,
'e a 'Aminarava o Nātone,
'e a Nātone o Taramono.
5 A Taramono he matu'a o Vō (te matu'a vahine ko Rāhava).
A Vō he matu'a o 'Ōveti (te matu'a vahine ko Ruti).
A 'Ōveti he matu'a tane o Hētē,
6 'e a Hētē he matu'a o te 'ariki era ko Tāvita.

Te 'ariki era ko Tāvita he matu'a o Toromono (te matu'a vahine he vi'e hāipo-ipo 'a 'Ūria).
7 A Toromono he matu'a tane o Rovoama,
'e a Rovoama o 'Āvia,
'e a 'Āvia o 'Ātā.
8 A 'Ātā he matu'a o Hotafata,
'e a Hotafata o Hōrama,
'e a Hōrama o 'Ōtia.
9 A 'Ōtia he matu'a tane o Hoatana,
'e a Hoatana o 'Āhasa,
'e a 'Āhasa o Ēsēkia.
10 A Ēsēkia he matu'a o Manatē,
'e a Manatē o 'Āmō,
'e a 'Āmō o Hōtia.
11 A Hōtia he matu'a o Hēkōnia 'e o tō'ona taina, 'i te noho iŋa ma'u era i te itaraera ki *Vāvīrōnia.

12 A Hēkōnia he matu'a tane o Taratīere 'i te hora ko e'a 'ana e te itaraera mai te rima o te nu'u o Vāvīrōnia,
'e a Taratīere o Torovāvere.
13 A Torovāvere he matu'a o 'Aviū,
'e a 'Aviū o Eriatime,
'e a Eriatime o 'Ātoro.
14 A 'Ātoro he matu'a tane o Tāroko,
'e a Tāroko o 'Ākimi,
'e a 'Ākimi o 'Eriū.
15 A 'Eriū he matu'a o 'Ereatara,
'e a 'Ereatara o Mātana,
'e a Mātana o Hākovo.
16 A Hākovo he matu'a o Kōsē, kenu 'a *Māria, matu'a vahine o Ietū, kope kī e tātou he *Kiritō.

17 E ho'e 'ahuru mā maha hakaara mai i a 'Aparahama ki a Tāvita, e ho'e 'ahuru mā maha mai i a Tāvita ki te ma'u iŋa o te itaraera ki Vāvīrōnia, 'e

e ho'e 'ahuru mā maha haka 'ou hakaara mai te noho iŋa 'i Vāvīrōnia ki te hora o te Kiritō.

He poreko iŋa o Ietū

(Ruka 2.1-7)

18 Pē nei i topa ai te poreko iŋa o Ietū Kiritō: Te matu'a vahine ō'ona ko Māria ko ha'amo'a-mo'a 'ana mo hāipo-ipo ararua ko Kōsē. 'E kai moe hia ararua pa he kenu pa he vi'e i 'ite rō ai a Māria ko hānautama 'ana a ia i haka tupu e te *Vārua Maitai. **19** 'E a Kōsē, 'o te ai he taŋata aŋa i te me'e tī-tika, kai haŋa mo haka ha'amā i a Māria. He mana'u mo ha'ata'a kiva-kiva mai i a ia.

20 Ko mana'u 'ā mo aŋa 'i rā me'e, i o'o rō ai e tahi merahi o te 'Atua 'i roto i tō'ona moe vārua he kī: «E Kōsē, hakaara o te 'ariki ko Tāvita ē, 'ina koe ko ri'a-ri'a mo hāipo-ipo ki a Māria. Te poki ena 'ā'ana o te Vārua Maitai i haka tupu. **21** Nā e poreko rō poki tane, 'e he nape e koe i te 'īŋoa ko Ietū; mā'ana, pa'i, e haka e'a i tō'ona taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara».

22 Te me'e ta'ato'a nei i topa ai mo haka tano ki te vānaŋa o te 'Atua haka 'ite e te perofeta pē nei ē:

23 «E tahi uka kai moe 'ā e te taŋata
e tupu rō te poki 'e he poreko poki tane.
He nape i te 'īŋoa ko 'Emanuera».

Te ha'aaura'a o te 'īŋoa nei: «He 'Atua 'i muri i a tātou».

24 I 'ara era a Kōsē, he aŋa i tū me'e kī era e te merahi, he to'o i a Māria mo vi'e 'ā'ana. **25** 'E kai moe hia ararua pa he kenu pa he vi'e i poreko rō ai te poki 'e he nape e Kōsē i te 'īŋoa ko Ietū.

He tu'u iŋa o te nu'u ma'ori mo ha'amuri ki a Ietū

2 **1** A Ietū i poreko ai 'i Vērene, he kona e tahi o Hūrea, 'i te noho iŋa ko *'Erore te 'ariki o rā kona. 'I rā ŋā mahana i tu'u ai ki Hērutarema, mai te pā'iŋa e'a o te ra'ā, te nu'u ma'ori hāpī i te hetu'u. **2** He 'ui: «¿'I hē rō te 'ariki poreko nei o te *hūrio? Ko take'a 'ana e mātou te e'a iŋa o tō'ona hetu'u. I oho mai nei a mātou mo ha'amuri ki a ia».

3 I ŋaro'a era e te 'ariki ko 'Erore i rā parau 'āpī, he veveri he ta'e au, 'e pē ira tako'a 'ana te taŋata ta'ato'a o ira. **4** He uŋa ia he haka taka-taka tahi i te *oromatu'a ra-rahi 'e i te *ma'ori o te haka tere hūrio. I taka-taka tahi era, he 'ui e 'Erore ki rā nu'u:

—¿'I hē e kī ena ka poreko era te *Kiritō?

5 He kī e rā nu'u:

—'I Vērene o Hūrea; pē ira, pa'i, i pāpa'i ai e te perofeta 'i te kona kī pē nei ē:

6 «'E a koe, e Vērene ē,
ka ai atu he kona 'iti-'iti,

e riro rō koe he kona hōnui o roto o te kona ta'ato'a o Hūrea.
Mai i a koe, pa'i, ka e'a ena e tahi kope hōnui
mo haka tere i tō'oku taŋata he itaraera».

7 He uŋa kiva-kiva e 'Erore mo oho ki a ia tū nu'u ma'ori hāpī hetu'u
era, 'e mai rā nu'u i 'ite ai 'i 'aŋahē i e'a ai rā hetu'u. 8 He haka oho ia
i rā nu'u ki Vērene 'e he kī: «Ka oho kōrua ki Vērene ka rara o ruŋa o
nā poki. Ki rava'a, e hā'aki mai mo oho tako'a atu ō'oku mo ha'amuri
ki a ia».
9 I oti era te vānaŋa e te 'ariki, he e'a tū nu'u era he oho. 'I mu'a e oho era
te hetu'u take'a era e rāua 'ātā ka noho rō 'i ruŋa i te kona 'i ira rā poki. 10 I
u'i era ko noho 'ana te hetu'u, he to'o rō atu 'ai te koa o rā nu'u.
11 He uru ia ananake ki roto i te hare, he take'a i te poki ararua ko tō'ona
matu'a vahine ko *Māria, 'e he tū-turi he ha'amuri ki rā poki. He mātaki i te
rāua 'avahata he va'ai i te piru, i te me'e mo tutu mo haka 'eo o te hare, 'e i
te mano'i aŋa hai tāpau o te tumu te 'īŋoa he *mirra*.
12 I oti era he hoki ananake ki te rāua henua a te ara kē 'o te ai ko haka 'ite
'ā e te 'Atua, 'i roto i te moe vārua, mo ta'e hipa ki a 'Erore.

He tere iŋa ki Ehipto

13 I oho era tū nu'u ma'ori hāpī hetu'u era, he o'o e tahi merahi o te 'Atua
'i roto i te moe vārua o *Kōsē 'e he kī: «Ka 'ara koe. Ka to'o te poki ararua
ko tō'ona matu'a vahine, 'ai ka e'a ka tē-tere ki Ehipto. 'I ira kōrua ana noho
'ātā ki tō'oku hā'aki iŋa haka 'ou atu. Nā, pa'i, a 'Erore he kimi i te poki mo
tiŋa'i mo mate».
14 'I rā pō 'ā he to'o a Kōsē i te poki ararua ko te matu'a vahine 'e he e'a he
tē-tere ki Ehipto. 15 'I ira i noho ai 'ātā ka mate rō a 'Erore. Te me'e nei i topa
ai mo haka tano ki te vānaŋa kī e te 'Atua haka 'ite e te perofeta: «Ko haka
e'a mai 'ana a au i tā'aku Poki mai Ehipto».

He haka tiŋa'i iŋa o 'Erore i te ŋā poki

16 A 'Erore, i u'i era kai hoki rā ŋā ma'ori kai hā'aki ki a ia, he riri
rō atu 'ai. He uŋa ia he tiŋa'i he haka mate i te ŋā poki tane ta'ato'a o
Vērene 'e o te kona hāhine ta'ato'a, mai te rua matahiti pe raro. I haka
tano ai te matahiti o rā ŋā poki ki te mahana take'a e tū ŋā ma'ori
era i te hetu'u. 17 Pē ira i tano ai te me'e pāpa'i e te perofeta era ko
Heremia[a] pē nei ē:

18 «I ŋaro'a rō e tahi re'o 'i Rāmā e 'au-auē 'ā.
Ko Rāhera[b] tū me'e era e taŋi 'ana ki tā'ana ŋā poki,
'e 'ina he haŋa mo haka kore e te rua i tō'ona taŋi.
Ko mā-mate 'ana, pa'i, tā'ana ŋā poki».

---

a 2.17 A *Heremia* he perofeta e tahi o te 'Atua. 'I te hora 'ina he ha'atura te rahi ra'a o te itaraera ki te 'Atua, 'a Heremia te kī mo huri haka 'ou i te rāua mana'u. 'E i kī tako'a rō me'e rahi te me'e mo topa 'i te hora mo tu'u mai o te Kiritō. **b 2.18** A *Rāhera* he vi'e 'a Hākovo, matu'a vahine o Kōsē ararua ko Mēhāmina. 'I te kona nei e kī ena i te 'īŋoa nei mo te matu'a vahine ta'ato'a taŋi mo te rāua ŋā poki ko mā-mate 'ā e tiŋa'i e 'Erore.

He tu'u iŋa o kuā Kōsē ki Nātāreta

19 I mate era a 'Erore, he o'o haka 'ou te merahi o te 'Atua 'i roto i te moe
vārua ki a Kōsē 'i Ehipto 'e he kī: 20 «Ka e'a ki ruŋa ka to'o te poki ararua ko
tō'ona matu'a vahine ka hoki ki Itaraera. Te nu'u haŋa era mo tiŋa'i i a ia ko
mā-mate 'ā».
21 He e'a a Kōsē he ma'u i te poki ararua ko tō'ona matu'a vahine he hoki ki
Itaraera. 22 I 'ite era he poki 'a 'Erore, ko Arakerao, te suerekao o Hūrea, he
ri'a-ri'a mo noho 'i ira. He haka 'ite ia e te 'Atua 'i roto i te moe vārua mo ta'e
noho 'i rā kona. 'O ira i e'a i oho ai ki Karirea, he kona haka 'ou o Itaraera.
23 I tu'u era ki Karirea he oho he noho 'i Nātāreta. Te me'e nei i topa ai tano
ki te me'e kī e te perofeta o ruŋa i te Kiritō pē nei ē: «E kī rō i a ia he taŋata
o Nātāreta».

He haka riva-riva iŋa o te ara mo te *Kiritō
(Marko 1.1-8; Ruka 3.1-9,15-17; Iovani 1.19-28)

3 1 'I te mahana e tahi ia he tu'u a Iovani Papatito ki te kona 'one ta'e
noho taŋata o Hūrea. 2 'I roto i tā'ana tātara e kī era: «¡Ka *huri te kōrua
mana'u ki te 'Atua; te haka tere iŋa 'āpī ō'ona ko hāhine mai 'ā!».
3 Te perofeta era ko 'Itaia i vānaŋa rō o ruŋa i a Iovani 'i te hora kī pē nei ē:

«E tahi re'o e ohu 'ana 'i te kona 'one ta'e noho taŋata:
"Ka haka riva-riva te ara mo te Kiritō;
ka mātaki e tahi ara tī-tika"».

4 Te kahu uru o Iovani hai huru-huru kameio i aŋa ai, 'e hai pena kiri e
here era; e kai era hai me'e tu'u pa he perete'i 'e hai meri rava'a o ruŋa o te
ma'uŋa.
5 Me'e rahi te nu'u o Hērutarema, o te kona ta'ato'a o Hūrea 'e o te pā'iŋa
ararua o te rio ko Horotana i e'a i oho ai mo haka roŋo. 6 He pinitinia i te
rāua hara 'e he *papatito e Iovani 'i roto i te rio era ko Horotana.
7 I take'a era e Iovani me'e rahi te *fariseo 'e te *saruseo i tu'u mo papatito,
he kī:

«¡E te hua'ai o te kōreha veneno ē! ¿'A 'ai i kī atu he e'a kōrua mai roto i
te ūtu'a nui-nui ena ko hāhine mai 'ā? 8 Ka haka tī-tika te kōrua noho iŋa ki
take'a ai he parauti'a mau 'ā ko huri 'ana te kōrua mana'u ki te 'Atua. 9 'E 'ina
ko te'o-te'o ko kī ki a kōrua 'ā: "A mātou, ho'i, he hakaara o *'Aparahama; 'o
ira e tano rō 'ā ki te mata o te 'Atua". 'Ī a au he kī atu: e tano nō te 'Atua mo
haka riro i te ŋā mā'ea nei he hakaara o 'Aparahama. 10 Te 'ōhio nā ko rito
era 'ā mo pa'o i te tumu mai tō'ona aka. Te tumu ta'ato'a ta'e hua o te me'e
riva-riva he pa'o 'e he hoa ki roto i te ahi.
11 »Te parauti'a, e papatito atu ena a au hai vai mo take'a e te nu'u ko huri
'ana te kōrua mana'u ki te 'Atua. 'E nā he oho mai te kope mā'ana e papatito
atu hai *Vārua Maitai 'e hai ahi. A ia 'ata hau rō atu 'i te pūai ki a au; a au
mau nei e ko tano mo ma'u i tō'ona kiriva'e. 12 Te kope nei e tu'u rō pa he
kope ma'u i te ope mo haka ma'itaki i te tariko 'e mo ha'ata'a i te kave-kave

paka-paka. He tariko te me'e ka hāpa'o era 'i roto i te hare ha'aputu tariko, 'e he kave-kave ka tutu era 'i roto i te ahi 'ina he mate».

He papatito iŋa i a Ietū
(Marko 1.9-11; Ruka 3.21-22)

13 He oho a Ietū mai Karirea ki te rio era ko Horotana, he kona 'i ira a Iovani, mo haka papatito i a ia. 14 A Iovani kai haŋa 'i ra'e mo papatito i a Ietū 'e he kī:
—¿Ta'e 'ō ko au te me'e mo papatito mai e koe? 'E, ka ai atu pē ira, ¿e oho mai 'ā koe mo papatito atu e au?

15 He pāhono e Ietū:
—Mo te hora nei ka haka rē pē nā 'ā, mo haka tano tahi i te me'e haŋa o te 'Atua.

He papatito ia e Iovani. 16 I oti era he e'a a Ietū mai roto i te vai. 'Ī ka u'i atu ena ka ha-hata te raŋi. He take'a te turu iŋa o te Vārua Maitai o te 'Atua ki ruŋa i a ia pa he pāroma. 17 He ŋaro'a i te re'o ka kī mai te raŋi: «He Poki nā 'ā'aku, Poki haŋa rahi; 'i ruŋa i a ia tō'oku koa».

He haka 'atu iŋa o Rukifero i a Ietū mo hara
(Marko 1.12-13; Ruka 4.1-13)

4 1 He ma'u ia e te *Vārua Maitai i a Ietū ki te kona 'one ta'e noho taŋata mo haka 'atu e Rukifero koi'ite e aŋa rō e tahi me'e ta'e haŋa e te 'Atua.
2 'I ira i noho ai e maha 'ahuru mahana 'ina he kai. I oho era he ŋaro'a te maruaki. 3 He haka hāhine ia a Rukifero he kī:
—Ē, a koe he Poki o te 'Atua, ¿he aha rā koe e ta'e haka riro ena i te ŋā mā'ea nei he haraoa?

4 He pāhono e Ietū:
—'Ina. Pē nei, pa'i, e kī ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

«Ta'e hai haraoa nō te taŋata e ora ena.
Hai haka roŋo tako'a ki te vānaŋa ta'ato'a o te 'Atua».

5 He ma'u ia e Rukifero i a Ietū ki Hērutarema, ki ruŋa i te kona hope'a o te ruŋa nui o te Kona Ha'amuri 'Atua 6 'e he kī:
—He Poki koe o te 'Atua. Ka rere mai ruŋa nei ki raro. Nā, pa'i, e hā'aki rō 'ana 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«E uŋa rō atu te 'Atua i tā'ana merahi mo hāpa'o i a koe.
Hai rima o rāua ka ma'u ena i a koe a ruŋa
'o hetu ki te mā'ea».

7 He pāhono e Ietū:
—E hā'aki tako'a rō 'ana 'i ruŋa:

«'Ina koe ko haka 'atu i tu'u 'Atua, 'ina ko aŋa e tahi me'e ma'a-ma'a hai mana'u pē nei ē: e haka e'a rō koe e te 'Atua mai rā me'e».

8 'I te hora hope'a he ma'u e Rukifero ki ruŋa i te ma'uŋa hope'a o te ruŋa nui. He haka take'a i te henua ta'ato'a o te ao 'e i te rāua hauha'a 9 he kī:
—He va'ai tahi atu a au i te me'e ta'ato'a era mo tū-turi 'e mo ha'amuri mai ō'ou ki a au.

10 He pāhono e Ietū:
—¡Ka mahiti koe ka oho, e Rukifero ē! Ko pāpa'i era 'ana 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«E ha'amuri koe ki a Iehoha ki tu'u 'Atua 'e ki a ia mau nō koe ana tāvini».

11 He haka tapa ia a Rukifero mai muri, 'e he oho e te merahi he hāpa'o i a Ietū.

He ha'amata iŋa o Ietū i tā'ana aŋa 'i Karirea

(Marko 1.14-15; Ruka 4.14-15)

12 I ŋaro'a era e Ietū ko puru 'ā a *Iovani 'i roto i te hare ma'u'aurī, he e'a he oho ki Karirea. 13 'Ina kai noho 'i Nātāreta; 'i Kaperenāū i noho ai, 'i te taha-taha o te vai, 'i te kona o te hakaara o Tāvūrone 'e o Nefetārī. 14 Te me'e nei i topa ai tano ki te me'e pāpa'i e te perofeta era ko 'Itaia pē nei ē:

15 «'I te henua o Tāvūrone 'e o Nefetārī,
'i te taha-taha o te vaikava,
'i te rua pā'iŋa o te rio era ko Horotana,
'i Karirea, kona noho o te nu'u ta'e he *hūrio,
16 te taŋata noho 'i roto i te pōhāhā o te hara
ko take'a 'ana i te mōrī nui-nui.
Ko haka mā'eha 'ana
i te nu'u noho 'i roto i te pōhāhā o te mate,
he ta'e 'ite ko ai te 'Atua».

17 Mai rā hora he ha'amata a Ietū he tātara: «Ka huri te kōrua mana'u ki te 'Atua; ko hāhine mai 'ana te haka tere iŋa 'āpī ō'ona».

He to'o iŋa o Ietū i te ŋāŋata hī ika hoko hā

(Marko 1.16-20; Ruka 5.1-11)

18 E ha'ere e oho nō 'ā a Ietū a te taha-taha o te vai era o Karirea, he take'a e rua taina: e tahi ko Tīmona, kī tako'a ko Pētero, 'e te rua ko Antarea, he nu'u hī ika e hoa 'ana i te rāua kūpeŋa. 19 He kī e Ietū: «Ka oho mai kōrua 'i muri i a au. He haka riro a au i a kōrua he nu'u hī taŋata mo te 'Atua».
20 'I tū hora 'ana he haka rē i te rāua kūpeŋa he e'a he oho 'i muri i a Ietū.
21 Pe mu'a 'iti he take'a e Ietū i te taina haka 'ou hoko rua: ko *Tanatiako 'e ko Iovani, he ŋā poki 'a Tevereo, e haka riva-riva 'ana i te rāua kūpeŋa ananake ko te rāua matu'a tane 'i ruŋa i te vaka. He kī e Ietū mo oho tako'a

'i muri i a ia. 22 'I tū hora 'ā he to-topa tū ŋā taina era mai ruŋa i te vaka, he haka rē i te rāua matu'a tane 'e he e'a he oho rō 'ai 'i muri.

He haka ora iŋa o Ietū me'e rahi nu'u māui-ui

(Ruka 6.17-19)

23 A te kona ta'ato'a o Karirea e ha'ere e oho era a Ietū, e hāpī 'ana 'i roto i te *hare pure hūrio ta'ato'a o rā ŋā kona. E haka 'ite 'ana i te parau 'āpī riva-riva o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'e e haka ora 'ā i te māui-ui ta'ato'a.

24 'I te kona ta'ato'a o Tīria e 'a'amu era o ruŋa i te me'e aŋa e Ietū. He ma'u ia e te taŋata o ira i te nu'u huru kē huru kē te rāua māui-ui, te nu'u o'o e te tātane, te nu'u māui-ui kiki-kiki, te nu'u ta'e makenu o te hakari, 'e he haka ora tahi e Ietū.

25 Me'e rahi nō atu nu'u o Karirea, o Rēkāpori, o Hērutarema, o Hūrea 'e o te pā'iŋa e'a o te ra'ā o te rio ko Horotana i oho 'i muri i a Ietū.

He ha'amaitai o te 'Atua

(Ruka 6.20-23)

5 1 I take'a era e Ietū i te rahi o te nu'u, he iri 'iti pe ruŋa o te ma'uŋa 'ai ka noho. 'E, i puā era tā'ana nu'u hāpī, 2 he ha'amata he tātara:

3 «Ko te koa i te nu'u 'ite ta'e i a rāua mau nō te rāua ora;
i te nu'u nei te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

4 Ko te koa i te nu'u taŋi 'e 'amo i te 'ati;
e haka koa rō a rāua e te 'Atua.

5 Ko te koa i te nu'u ta'e mana'u i hau rō atu rāua ki te rua;
ki a rāua ka va'ai ena i te henua.

6 Ko te koa i te nu'u te rāua me'e haŋa mau nō he tano o te haka tere iŋa
o te taŋata ki te mata o te 'Atua;
te 'Atua e haka tano rō i rā me'e.

7 Ko te koa i te nu'u e haka 'aroha rō 'ana i te rua;
e haka 'aroha tako'a rō te 'Atua i a rāua.

8 Ko te koa i te nu'u māhatu ma'itaki;
e take'a rō e rāua i te 'Atua.

9 Ko te koa i te nu'u aŋa mo ai o te haumārū 'i roto i te taŋata;
e kī rō e te nu'u he ŋā poki o te 'Atua.

10 Ko te koa i te nu'u tute mo tōtōā 'o te aŋa i te me'e haŋa o te 'Atua;
a rāua o roto i te haka tere iŋa 'āpī ō'ona.

11 »Ko te koa i a kōrua 'i te hora vā-vā 'e tōtōā atu e te taŋata, 'e 'i te hora ha'a'ino hai rauhuru nō atu reo-reo 'o te pe'e mai o kōrua ki a au. 12 E koa; 'i

te raŋi e va'ai rō atu e te 'Atua i te me'e nui-nui mo haka koa i a kōrua. Pē ira tako'a i tōtōā ai i te perofeta o mu'a 'ā.

He miti 'e he mōrī mo te ao
(Marko 9.50; Ruka 14.34-35)

13 »A kōrua he miti mo te taŋata o te ao nei. Mo kore tā'ue te maŋeo o te
miti, 'ina ō'ona hauha'a toe; 'ina pa'i, he rāve'a mo haka maŋeo haka 'ou. He
hoa ki te ara 'e he rei-rei e te taŋata.
14 »A kōrua he mōrī mo te ao nei. Te nūna'a hare 'i ruŋa i te ma'uŋa e ko ta'e
take'a e te taŋata. 15 'Ina he nu'u haka pura i te hakari'i mo haka rē 'i raro i te
'avahata; e haka rē ena 'i te kona ruŋa nui mo haka mā'eha i te nu'u ta'ato'a o
roto i te hare. 16 Pē ira kōrua ana haka tere 'i mu'a o te taŋata. Ka take'a ena,
pa'i, i te kōrua haka tere iŋa tano ki te mata o te 'Atua, he ha'ahana-hana tahi
ki te kōrua Matu'a o te raŋi.

E haka tano tahi rō te *haka tere iŋa 'a Mōtē

17 »'Ina kōrua ko mana'u: a au 'ō i oho mai ai mo haka kore i te haka
tere iŋa o te 'Atua pāpa'i e *Mōtē 'e i te me'e pāpa'i e te perofeta. Mo
haka tano tahi i rā ŋā me'e a au i oho mai ai, ta'e mo haka rē a te tapa.
18 'Ī a au he kī atu i te parauti'a: mo ai nō o te raŋi 'e o te henua, 'ina e
tahi ti'ara'a ka hope'a atu te 'iti-'iti o ruŋa i te haka tere iŋa o te 'Atua
mo haka kore 'ātā ka haka tano tahi rō te me'e hā'aki o ruŋa. 19 'O ira, te
kope ta'e ha'atura ki te me'e e tahi o ruŋa i te haka tere iŋa o te 'Atua,
ka ai atu he me'e hope'a o te 'iti-'iti, 'e hāpī i te taŋata mo ta'e ha'atura
tako'a ki rā me'e, ko ia te kope hope'a o roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te
'Atua. 'E te kope ha'atura 'e hāpī i te rua mo ha'atura he kope hōnui o
roto i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. 20 'Ī a au he kī atu: mo ta'e ai o te
kōrua aŋa iŋa i te me'e tī-tika ki te mata o te 'Atua 'ata hau ki te ma'ori
o te haka tere *hūrio 'e o te *fariseo, e ko o'o kōrua ki roto i te haka tere
iŋa 'āpī o te 'Atua.

O ruŋa i te riri
(Ruka 12.57-59)

21 »Ko ŋaro'a 'ana e kōrua te me'e i kī ki te kōrua tupuna: "'Ina ko mate te
taŋata 'i tu'u rima; mo mate te kope e tahi 'i te rua, he haka ūtu'a". 22 'E, 'ī
a au he kī atu: he haka ūtu'a e te 'Atua i te kope riri mo te rua. 'E te kope
vā-vā 'e kī i te ma'a-ma'a o te rua he ture e te *nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa
hope'a o te haka tere hūrio. Te kope haka ha'amā 'e kī i te ta'e hauha'a o te
rua te ūtu'a tano mō'ona he pō'auahi.
23 »Mo ai ia e ma'u 'ana koe i ta'a tūtia ki te 'Atua 'e he mana'u koe e riri rō
'ana tu'u taina mō'ou, 24 ka haka rē ta'a tūtia 'i muri i te *fata 'e ka e'a koe ka
oho 'i ra'e ka haka kore i tō'ona riri, 'ai koe ka hoki ka va'ai iho i ta'a tūtia
ki te 'Atua.
25 »Mo horo i a koe e te kope e tahi, ka u'i te rāve'a, mai ai 'ā te hora, mo
haka kore i rā ture 'o va'ai i a koe ki te rima o te pū'oko haka tere o te hare
ture, he va'ai ia i a koe ki te mūto'i 'e he ma'u he puru. 26 Te parauti'a, mo
puru ō'ou, e ko e'a koe mai roto 'ātā ka 'auhau rō i te tara hope'a.

O ruŋa i te tai'ata

27 »A kōrua ko ŋaro'a 'ana te roŋo: "'Ina ko tai'ata". 28 'E, 'ī a au he kī atu:
te kope u'i 'e pohe mo moe i te vi'e o te rua, ko tai'ata 'ana 'i roto i tō'ona
mana'u.
29 »'O ira, mo haka hara atu i a koe e tu'u mata mata'u, ka kume, ka hoa
ki kōnui. I hau 'i te tano mo kore e tahi kona o tu'u hakari, ki te hoa i tu'u
hakari ta'ato'a ki roto i te pō'auahi. 30 'E mo haka hara atu i a koe e tu'u rima
mata'u, ka hore, 'ai ka hoa rō ki kōnui. I hau 'i te tano mo kore e tahi kona o
tu'u hakari, ki te hoa i tu'u hakari ta'ato'a ki roto i te pō'auahi.

O ruŋa i te ha'ata'a o te nu'u hāipo-ipo
(Māteo 19.9; Marko 10.11-12; Ruka 16.18)

31 »Te roŋo i kī tako'a: "Te taŋata mo ha'ata'a mai tā'ana vi'e, e va'ai ki rā
vi'e te parau o te ha'ata'a". 32 'E, 'ī a au he kī atu: te taŋata mo ha'ata'a mai
tā'ana vi'e, ka ai atu kai tai'ata rā vi'e, e haka rē 'ana i tā'ana vi'e mo viri ki
roto i te tai'ata ana *hāipo-ipo haka 'ou rā vi'e. 'E te kope mo hāipo-ipo ki te
vi'e ha'ata'a e tai'ata 'ā.

O ruŋa i te me'e he hōrea

33 »Ko 'ite tako'a 'ana e kōrua i te me'e i kī ki te tupuna: "'Ina ko ta'e aŋa
te me'e hōrea ki te 'Atua". 34 'E, 'ī a au he kī atu: 'ina mau nō kōrua ko hōrea.
'Ina ko hōrea hai raŋi, he pepe 'ariki o te 'Atua, 35 'e hai henua, he kona raŋo
o tō'ona va'e; pē ira 'ana hai Hērutarema, he kona o te 'Ariki hope'a o te nui-
nui. 36 'Ina tako'a ko hōrea hai pū'oko o kōrua; e ko rava'a, pa'i, e kōrua mo
haka tea-tea 'e mo haka 'uri-'uri ni e tahi o te kōrua rau'oho. 37 Te me'e mau
nō mo kī: "'ina" 'o "'ē-ē". Te vānaŋa haka 'ou kī mo 'ata haka pūai i te ŋā
vānaŋa nei 'a Rukifero.

E haka hoki hai me'e riva-riva te me'e rake-rake
(Ruka 6.29-30)

38 »A kōrua ko ŋaro'a 'ana i te kī: "Te kope ka-karo i te mata o te rua he
'auhau hai mata mau era 'ā ō'ona. 'E te niho hai niho". 39 'E, 'ī a au he kī atu:
'ina koe ko haka hoki hai me'e ta'e tano ki te me'e ta'e tano aŋa atu e te rua.
Te me'e mau 'ā'au mo aŋa ko te me'e nei: mo pu'a atu o te kope e tahi i tu'u
pā'iŋa 'āriŋa mata'u, e va'ai te rua pā'iŋa. 40 'E mo horo i a koe 'e he haŋa
mo hiko i tu'u kamita, e haka rē tako'a tu'u paratoa. 41 Mo haka 'amo atu i
te me'e paŋaha'a e tahi ta'utini mētera, e 'amo e rua ta'utini. 42 Te kope haŋa
e tahi me'e mai i a koe, e va'ai, 'e ki te kope no-no'i atu, 'ina ko hārui hai
tua'ivi.

E haŋa ki te nu'u ma'u i te riri mo kōrua
(Ruka 6.27-28,32-36)

43 »A kōrua ko ŋaro'a 'ana te kī iŋa pē nei ē: "E here kōrua ki te rua, 'e 'ina
ko haŋa ki te nu'u ma'u i te riri mo kōrua". 44 'E, 'ī a au he kī atu: e haŋa
kōrua ki te nu'u ma'u i te riri mo kōrua, 'e e pure mo te nu'u tute i a kōrua mo
tōtōā. 45 Pē ira he take'a he poki kōrua o te kōrua Matu'a 'i te raŋi; a ia, pa'i,

e haka e'a ena i te ra'ā mo te nu'u aŋa i te me'e riva-riva 'e mo te nu'u aŋa i te me'e rake-rake, 'e e haka hoa ena i te 'ua mo te nu'u tano ki tō'ona mata 'e, tako'a, mo te nu'u ta'e tano.

46 »Mo haŋa o kōrua ki te nu'u haŋa nō atu, ¿e va'ai mau rō atu te 'Atua i te me'e mo koa o kōrua mo aŋa pē ira? 'Ātā, pa'i, te *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano e aŋa tako'a rō 'ana pē ira. 47 'E mo 'aroha o kōrua ki te kōrua taina mau nō, ¿he aha ia te me'e nui-nui o kōrua i aŋa? 'Ātā te nu'u ta'e 'ite ko ai te 'Atua parauti'a, pa'i, e me'e rō 'ana pē ira.

48 »E ai kōrua he nu'u 'ina e tahi hape, pa he Matu'a o kōrua 'i te raŋi.

Te hā'ū'ū iŋa ki te nu'u veve

6 1 »Te kōrua me'e riva-riva aŋa 'ina ko aŋa 'i mu'a i te taŋata mo take'a nō e rāua. Mo aŋa pē ira, te Matu'a o kōrua o te raŋi e ko va'ai atu i te me'e mo koa o kōrua.

2 »'O ira, hora ena ō'ou mo hā'ū'ū ki te nu'u veve, 'ina ko haka 'ite ki te tētahi, pa he me'e aŋa 'i roto i te *hare pure hūrio 'e 'i te ara e te nu'u riva a te haho nō mo take'a e te nu'u mo vānaŋa riva-riva o ruŋa i a rāua. 'Ī a au he kī atu: he vānaŋa riva-riva o te nu'u te me'e mau nō mo haka koa i a rāua.

3 »Hora ena ō'ou mo hā'ū'ū ki te nu'u veve, 'ina ko 'a'amu e tahi kope, ka ai atu he repahoa haŋa rahi ō'ou. 4 E hā'ū'ū 'e 'ina ko haka 'ite ki te rua. 'E tu'u Matu'a o te raŋi take'a i ta'a me'e aŋa ta'e 'ite e te rua, he va'ai atu i te me'e mo koa ō'ou.

He hāpī iŋa o Ietū pē hē ana pure
(Ruka 11.2-4)

5 »Hora era o kōrua mo pure, 'ina ko ai pa he nu'u riva a te haho nō, te me'e haŋa o rāua he māroa he pure 'i roto i te hare pure hūrio 'e 'i te pini o te ara mo take'a e te taŋata. 'Ī a au he kī atu: he māta'i-ta'i o te taŋata te me'e mau nō mo haka koa i a rāua.

6 »Hora ena ō'ou mo pure, e uru ki roto i tu'u piha e puru te 'ōpani, 'ai ka pure rō ki tu'u Matu'a o te raŋi ta'e e 'ite e te taŋata. 'E tu'u Matu'a o te raŋi take'a i ta'a me'e aŋa ta'e 'ite e te rua, he va'ai atu i te me'e mo koa ō'ou.

7 »E pure 'ana kōrua, 'ina ko haka hoki te vānaŋa ko tū vānaŋa 'ā ko tū vānaŋa 'ā, pa he me'e aŋa e te nu'u ta'e 'ite ko ai te 'Atua parauti'a 'i te mana'u ana rahi te rāua vānaŋa iŋa, he ŋaro'a e te 'Atua. 8 'Ina ko aŋa pē rāua. 'I ra'e ki te kōrua no-no'i, pa'i, ko 'ite era 'ā e te kōrua Matu'a o te raŋi i te me'e riva-riva mo kōrua.

9 »Pē nei ana pure:

"E te Matu'a o mātou o te raŋi ē,
te me'e haŋa he mo'a o te taŋata ta'ato'a i tu'u 'iŋoa,
10 'e he haka rē atu mo haka tere ō'ou i a rāua,
ki haka tano ai i ta'a me'e haŋa 'i te ao nei
pa he haka tano iŋa atu o ta'a me'e haŋa 'i te raŋi.
11 E va'ai mai koe 'arīnā to mātou o te kai.
12 E haka kore koe i te mātou hara,
pa he haka rehu iŋa o mātou i te me'e 'ino aŋa mai e te rua.

13 'E, 'i te hora o te haka 'atu mai,
'ina koe ko haka rē i a mātou mo viri ki roto i te hara;
e haka e'a koe i a mātou mai roto i te rima o Rukifero".

14 »Mo haka rehu o kōrua i te me'e 'ino aŋa atu e te rua, te kōrua Matu'a o
te raŋi he haka rehu tako'a i te kōrua me'e ta'e tano aŋa. 15 'E mo ta'e haka
rehu o kōrua i te me'e ta'e tano aŋa atu e te rua, e ko haka rehu tako'a e te
kōrua Matu'a i te kōrua hara.

Te tapu iŋa i te kai

16 »Hora ena o kōrua mo tapu i te kai mo ha'amuri ki te 'Atua, 'ina ko haka
topa te 'āriŋa pa he nu'u riva a te haho nō haka tu'u i te rāua 'āriŋa pa he
'āriŋa haka 'aroha mo 'ite e te taŋata e tapu 'ana a rāua i te kai. 'Ī a au he kī
atu: he 'ite mau nō era o te nu'u te me'e o rāua mo rava'a, ta'e 'ō he me'e va'ai
e te 'Atua mo haka koa. 17 Hora ena ō'ou mo tapu, e hopu te 'āriŋa e haka
riva-riva, 18 'o 'ite e te nu'u e tapu 'ana a koe. 'E mo tu'u Matu'a o te raŋi, ta'e
take'a e koe, e 'ite. A ia, pa'i, e 'ite rō 'ana i te me'e ta'e 'ite e te rua taŋata, 'e
mā'ana e va'ai atu i te me'e mo koa.

He kona tano mo ha'aputu o te hauha'a
(Ruka 12.33-34)

19 »'Ina kōrua ko ha'aputu i te hauha'a 'i te ao nei, he kona e kai rō 'ana te
me'e e te manu kai hare, e rake-rake rō 'ana 'i te para, 'e e uru rō 'ana e te
toke-toke mo toke. 20 Te tano mau: 'i te raŋi a kōrua ana ha'aputu i te hauha'a,
he kona 'ina e ko kai e te manu kai hare, 'ina e ko rake-rake 'e 'ina e ko toke.
21 'I te kona 'i ira, pa'i, tu'u hauha'a, 'i ira tako'a tu'u māhatu.

Te mana'u he mōrī o te taŋata
(Ruka 11.33-36)

22 »Te mata pa he mōrī haka mā'eha i te hakari, 'e pē ira 'ā te mana'u o te
taŋata. Mo riva-riva, he ha'ere a roto i te mā'eha; 23 'e mo rake-rake, a roto i
te pōhāhā. Mo kī ō'ou e mā'eha rō 'ana tu'u mana'u, 'e te parauti'a mau ta'e
pē ira, ¡ko roto i te pōhāhā taparahi-ta'ata koe!

Te 'Atua 'e he hauha'a
(Ruka 16.13)

24 »'Ina e tahi kope mo rava'a mo tāvini, 'i tū hora 'ā, ki te ŋāŋata hoko rua.
Mo aŋa pē ira, ki te kope e tahi ka haŋa era 'e ki te rua 'ina. He ha'atura ki te
taŋata e tahi 'e ki te rua ka ta'e haka au era. Te aura'a: e ko tano koe mo aŋa
ki te 'Atua 'e ki te hauha'a 'i tū hora 'ā.

Te 'Atua e hāpa'o rō 'ana i tā'ana ŋā poki
(Ruka 12.22-31)

25 »'Ī a au he kī atu: 'ina kōrua ko mana'u rahi ki te me'e mo kai 'e mo
unu mo ora o kōrua, 'e 'ina tako'a ko mana'u rahi ki te me'e mo uru. ¿Ka
kī 'ō e ora ena te taŋata mo kai mau nō, 'e te hakari e ai ena mo uru nō
i te kahu?

26 »E u'i rā te manu: 'ina he 'oka, 'ina he kato 'e 'ina he hāpa'o i te kai 'i roto
i te hare ha'aputu kai. Ka ai atu pē ira, te Matu'a o kōrua 'i te raŋi e hāŋai rō
'ana i a rāua. 'E a kōrua i hau rō atu 'i te hauha'a ki te manu.
27 »E mana'u tako'a: ka rahi atu te hāpa'o iŋa o te kope e tahi o kōrua i a ia
'ā, e ko rava'a mo haka roa 'iti i tō'ona noho iŋa 'i te ao nei.
28 »¿He aha ia kōrua e mana'u rahi ena ki te kahu? Ka u'i rā te tiare 'ūa'a
'i 'uta: 'ina he aŋa 'e he hiro i te hau. 29 Ka ai atu pē ira, 'ina kai ai 'ā e tahi
kope i uru i te kahu hope'a o te nehe-nehe pē rā ŋā tiare, korohaŋa te 'ariki
'ono era ko *Toromono.
30 »Mo ai pē ira te 'Atua e haka nehe-nehe ena i te tiare o 'uta, 'ūa'a 'i 'aŋa-
rīnā 'e mae-mae āpō, ¿pē hē ia ana ta'e haka uru atu i a kōrua hai kahu, e te
nu'u ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua ē?
31 »'Ina ko mana'u pē nei ē: "¿Hai aha a tātou ana kai 'e ana unu?" 'e "¿Hai
aha a tātou ana uru?". 32 Te ŋā me'e nei he me'e mana'u rahi e te nu'u ta'e 'ite
ko ai te 'Atua parauti'a. 'E, a kōrua e ai rō 'ana te Matu'a 'i te raŋi ko 'ite 'ana
i te me'e mo te kōrua ora.
33 »'O ira, e va'ai tahi te kōrua māhatu mo haka tere atu e te 'Atua 'e mo
aŋa o kōrua i te me'e tī-tika ki tō'ona mata 'e mā'ana e va'ai atu i rā ŋā me'e.
34 'Ina ko mana'u rahi o ruŋa i te me'e ka topa ena āpō; āpō ana mana'u iho
o ruŋa. Ta'ato'a nō mahana e ai rō 'ana tō'ona 'ati.

¿Ko ai koe mo kī i te me'e ta'e tano o te rua?
(Ruka 6.37-38,41-42)

7 1 »Ka haka rē te kōrua kī i te hape o te rua, 'o kī atu e te 'Atua i te kōrua
hape. Ta'e, pa'i, i a kōrua te parau mo ture. 2 Pa he ture iŋa o kōrua i te
rua, pē ira 'ā te 'Atua ka ture atu ena i a kōrua. Pa he pūai o te kōrua kī iŋa
i te hape o te rua, pē ira 'ā te pūai ka kī atu ena e te 'Atua i te kōrua hape.
3 »¿He aha koe e u'i ena i te pua mauku o roto i te mata o tu'u taina, 'e 'ina koe
he u'i i te pou o roto i tu'u mata? 4 'E, mo ai 'i roto i tu'u mata e tahi pou, ¿pē hē
ia koe ana kī ki tu'u taina: "Ka haka rē ki to'o atu i te pua mauku mai roto i tu'u
mata"? 5 ¡E te kope riva a te haho ē! Ka kume 'i ra'e te pou o roto i tu'u mata, ki
take'a riva-riva iho ai e koe mo kume i te pua mauku mai te mata o tu'u taina.
6 »'Ina kōrua ko hāpī ko oho i te vānaŋa mo'a o te 'Atua ki te nu'u te rāua
aŋa nō he ta'e haŋa mo haka roŋo ki rā vānaŋa. A rāua pa he paiheŋa taehae
'ā, ka hoa atu hai me'e hauha'a, e ŋau nō atu i a kōrua. A rāua tako'a pa he
oru 'ā, ka hoa atu hai me'e hauha'a pa he poe, e rei-rei nō.

He no-no'i, he kimi 'e he pātōtō i te 'ōpani
(Ruka 11.9-13; 6.31)

7 »E no-no'i ki te 'Atua, he va'ai atu; e kimi, he haka take'a atu; e pātōtō te
'ōpani, he mātaki atu. 8 Ki te kope no-no'i, pa'i, he va'ai; ki te kope kimi, he
haka take'a; 'e ki te kope pātōtō, he mātaki ki a ia.
9 »¿Ko ai o kōrua mo va'ai tā'ue hai mā'ea ki tā'ana poki ana no-no'i atu hai
haraoa; 10 'o hai kōreha veneno ana no-no'i atu hai ika?
11 »Mo ai ko 'ite 'ana a kōrua mo va'ai i te me'e riva-riva ki te kōrua ŋā poki,
ka ai atu kōrua he nu'u hara, ¿e ko ta'e va'ai hō e te Matu'a o te raŋi hai me'e
riva-riva ki te nu'u no-no'i ki a ia?

12 »E aŋa kōrua ki te rua i te me'e haŋa e kōrua mo aŋa atu e te rua. Ko te
me'e nei te hāpī mau o te me'e pāpa'i e Mōtē 'e e te perofeta.

Te 'ōpani vako-vako
(Ruka 13.24)

13 »E uru kōrua a roto i te 'ōpani vako-vako. Te 'ōpani uru ki te pō'auahi
e 'a'ano rō 'ana 'e te ara oho ki ira e nui-nui rō 'ā, 'e e rahi rō 'ana te taŋata
uru 'e ha'ere a rā ara. 14 'E, te 'ōpani mo uru ki te ara o te ora 'ina he hope'a
ra'a e vako-vako rō 'ā 'e aŋa ri'a-ri'a te ha'ere te oho a roto, 'e nu'u ta'e rahi
te nu'u o'o ki ira.

Ka aŋi-aŋi ena ko ai hai me'e aŋa o rāua
(Ruka 6.43-44)

15 »E u'i kōrua e te nu'u reo-reo haka tu'u i a rāua pa he nu'u vānaŋa hai
'īŋoa o te 'Atua. E oho atu ena pa he māmoe, 'e te roto pa he paiheŋa taehae
'ā. 16 E aŋi-aŋi nō e kōrua ko ai a rāua hai me'e aŋa. Te vino, pa'i, 'e te pika
'ina he kato mai ruŋa i te tumu pū-pū. 17 Te tumu riva-riva he me'e riva-riva
te me'e hua mo kai, 'e te tumu rake-rake he me'e rake-rake. 18 'Ina he tumu
riva-riva hua o te me'e rake-rake, 'e 'ina he tumu rake-rake hua o te me'e
riva-riva. 19 Ta'ato'a tumu hua o te me'e rake-rake, he pa'o he hoa ki roto i te
ahi. 20 Pē ira ka aŋi-aŋi ena e kōrua ko ai mau a rāua, hai me'e aŋa e rāua.

Ta'e ta'ato'a ka o'o ena ki roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua
(Ruka 13.25-27)

21 »Ta'e ta'ato'a nu'u kī mai: "E tō'oku Pū'oko Haka Tere ē", mo o'o ki roto i
te haka tere iŋa 'āpī o tō'oku Matu'a 'i te raŋi; te nu'u mau nō mo o'o he nu'u
aŋa i tā'ana me'e haŋa. 22 'I te mahana o tā'ana ture hope'a, nu'u rahi te nu'u
ka kī mai ena: "E te mātou Pū'oko Haka Tere ē, i haka 'ite i oho rō mātou hai
'īŋoa ō'ou i te vānaŋa haka 'ite mai e te 'Atua, i haka e'a rō i te tātane mai
roto i te taŋata 'e i aŋa tako'a rō me'e rahi nō atu mana hai 'īŋoa ō'ou". 23 'I
rā hora ka pāhono ena e au: "Kai māhani a au i a kōrua. ¡Ka haka tapa mai
muri i a au, e te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano ē!".

Te nu'u ha'atura 'e ta'e ha'atura
(Marko 1.22; Ruka 6.47-49)

24 »Te nu'u haka roŋo 'e aŋa i tā'aku me'e kī pa he taŋata mana'u riva-riva
aŋa i tō'ona hare 'i ruŋa i te kona hio-hio. 25 He hoa te 'ua, he rahi he oho te
vai o roto i te rio, he hetu ki rā hare 'e he puhi pūai te tokerau a ruŋa, 'e 'ina
kai marere 'i te aŋa 'i te kona hio-hio.
26 »'E te nu'u ŋaro'a 'e ta'e ha'atura ki tā'aku me'e kī pa he taŋata ma'a-ma'a
aŋa i tō'ona hare 'i ruŋa i te 'one. 27 He hoa te 'ua, he rahi he oho te vai o roto
i te rio, he hetu ki rā hare 'e he puhi pūai te tokerau a ruŋa, 'e he marere tahi
rā hare. ¡He 'ati nui-nui e tahi!».

28 I oti era 'a Ietū te vānaŋa, he māere tahi te nu'u 'i te huru o te hāpī iŋa
ō'ona; 29 e hāpī era pa he taŋata i a ia mau 'ā te parau, ta'e 'ō pa he *ma'ori o
te haka tere hūrio.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata rēpera
(Marko 1.40-45; Ruka 5.12-16)

8 1 I topa era a Ietū mai ruŋa i te ma'uŋa, me'e rahi nu'u i oho 'i muri i
a ia. 2 He haka hāhine ia e tahi taŋata māui-ui i te rēpera, he tū-turi 'i
mu'a 'e he kī:
—E Ietū, mo haŋa ō'ou, i a koe te ora o tō'oku māui-ui nei.

3 He haka puā e Ietū hai rima 'e he kī:
—Ko haŋa 'ana a au. ¡Ka ora!

'I tū hora mau era 'ā he ma'itaki te rēpera o tū taŋata era. 4 He kī haka 'ou
e Ietū:
—'Ina ko 'a'amu e tahi nu'u. Ka oho koe ka haka take'a i a koe ki te *oro-
matu'a. E ma'u te me'e mo tūtia ki te 'Atua haka 'ite mai e *Mōtē mo tu'u
*haka ma'itaki, ki tūtia ai e te oromatu'a 'e ki haka 'ite ai ki te taŋata ko ora
'ana tu'u māui-ui.

He haka ora iŋa o Ietū i te tāvini o te kape rōmano
(Ruka 7.1-10; Iovani 4.43-54)

5 I tu'u era a Ietū ki Kaperenāū, he haka hāhine e tahi taŋata he kape o te
va'ehau rōmano, 6 he ani:
—E Ietū, 'ai tō'oku kona hare era tō'oku tāvini ko māui-ui 'ā, 'ina he
makenu te hakari koia ko rahi te mamae.

7 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he oho atu he haka ora.

8 He kī e tū kape era:
—E Ietū, ¿ko ai a au mo uru atu ō'ou ki roto i tō'oku hare? Ka kī nō koe i ta'a
vānaŋa 'e he ora rō 'ai tō'oku tāvini. 9 A au mau nei 'ā e ai rō 'ana te kope 'ata hau
rō atu te tōro'a ki a au, 'e pē ira tako'a 'ana e ai rō 'ana te va'ehau ko au te kape o
rāua. Mo kī ō'oku e tahi o rāua: "¡Ka oho!", he oho; 'e mo kī ō'oku ki te rua: "¡Ka
oho mai!", he oho mai; 'e mo uŋa ō'oku i tō'oku tāvini mo aŋa e tahi me'e, he aŋa.

10 I ŋaro'a era e Ietū i tū me'e era he māere rō atu 'ai, 'e he kī ki te nu'u oho
'i muri i a ia:
—Te parauti'a, kai piri mai 'ana e tahi taŋata o Itaraera haka moe i tō'ona
mana'u 'i ruŋa i a au pa he taŋata nei. 11 'Ī a au he kī atu: nu'u rahi te nu'u
ta'e he *hūrio o te e'a iŋa 'e o te ŋaro iŋa o te ra'ā ka noho ka kai ena 'i muri i
a *'Aparahama, i a Ita'ata 'e i a Hākovo 'i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. 12 'E
te hūrio, nu'u mau era mo rāua rā haka tere iŋa, he tute ki roto i te pōhāhā,
he kona 'i ira te taŋi 'e te 'au-'au ra'a niho.

13 I oti era he kī e Ietū ki tū kape rōmano era:
—Ka oho koe ki tu'u hare, 'e ka ai pa he me'e haka moe ena e koe i te
mana'u.

'I tū hora mau era 'ana he ora rō 'ai tū tāvini era.

He haka ora iŋa o Ietū i te huŋavai o Pētero
(Marko 1.29-31; Ruka 4.38-39)

14 He e'a he oho a Ietū ki te hare o Pētero. 'I ira he take'a i te māmā huŋavai
o Pētero e moe rō 'ana ko hū 'ā te hakari 'i te māui-ui. **15** He haka puā e Ietū
ki te rima o rā vi'e, he kore rō 'ai tū māui-ui era. He e'a ia ki ruŋa he va'ai
hai kai mā Ietū.

He haka ora iŋa o Ietū me'e rahi nu'u māui-ui
(Marko 1.32-34; Ruka 4.40-41)

16 I pō era he ma'u ki a Ietū me'e rahi nō atu nu'u ko o'o 'ana e te tātane
'e, e tahi nō re'o o Ietū e kī era, he e'a rō 'ai te tātane mai roto. 'E, tako'a, he
haka ora i te nu'u māui-ui ta'ato'a.
17 Te me'e nei i topa ai tano ki te me'e haka 'ite e te perofeta era ko 'Itaia 'i
te hora kī: «'Ā'ana mau 'ā i 'amo i te tātou ma'i 'e i te tātou māui-ui».

Te nu'u mo taŋata hāpī 'a Ietū
(Ruka 9.57-62)

18 I u'i era e Ietū ko putu-putu 'ana te taŋata 'i muri i a ia, he kī ki tā'ana
nu'u hāpī mo oho o rāua ki te rua pā'iŋa o te vai. **19** He haka hāhine ia te
taŋata ma'ori e tahi o te haka tere hūrio he kī:
—E te Ma'ori, kona nō ena ō'ou ka oho ena, he oho atu a au 'i muri i a koe
mo taŋata hāpī 'ā'au.

20 He pāhono e Ietū:
—Te kurī manu e ai rō 'ana te karava mo noho, te manu he hakapupa, 'e te
*Poki o te taŋata 'ina he kona mo noho.

21 E tahi ia o roto o tā'ana nu'u hāpī he kī:
—E Ietū, ka haka rē mai koe ki mate 'e ki tanu a au i tō'oku matu'a tane
ana oho iho atu a au 'i muri i a koe.

22 He pāhono e Ietū:
—Ka haka rē mo te nu'u mate e tanu i te rāua nu'u mate;[c] 'e a koe ka oho
mai 'i muri i a au mo taŋata hāpī 'ā'aku.

Te tokerau 'e te pari he ha'atura ki a Ietū
(Marko 4.35-41; Ruka 8.22-25)

23 He eke ia a Ietū ki ruŋa i te vaka koia ko tā'ana nu'u hāpī. **24** E oho
nō 'ā he puhi pūai te tokerau, he ketu te pari 'e he ha'amata he 'ī te
vaka e te vai. 'E a Ietū e ha'uru 'ā. **25** He oho e tū nu'u era 'ā'ana he
haka 'ara he kī:
—¡E Ietū, ka hā'ū'ū mai koe! ¡'Ī tātou he emu!

---

c 8.22 Te nu'u mate ra'e ena he nu'u ta'e haka roŋo 'e ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te
'Atua. 'E te rua nu'u mate ena he nu'u mate mau 'ā.

26 He pāhono e Ietū:
—¿He aha rā kōrua e ri'a-ri'a ena, e te nu'u ta'e haka moe riva-riva i te mana'u 'i ruŋa i a au ē?

I kī era i rā me'e, he e'a ki ruŋa, e tahi nō re'o i kī ai ki te tokerau 'e ki te vaikava; he noho te tokerau 'e he māria rō 'ai te vaikava. 27 He māere tū nu'u era 'e he 'ui ki a rāua 'ā:
—¿Ko ai mau te kope nei? ¡'Ātā te tokerau 'e te pari e ha'atura ki a ia!

E rua kope o Kārara ko o'o 'ā e te tātane
(Marko 5.1-20; Ruka 8.26-39)

28 I tu'u era a Ietū ki te rua pā'iŋa o te vai ki te henua o te kārara, he haka hāhine e rua ŋāŋata ko o'o 'ana e te tātane. Te ŋāŋata nei mai roto i te menemā i e'a ai. 'E, 'i te me'e era ko haka taehae 'ā i a rāua e te tātane, 'ina he vari te taŋata a ira. 29 He ha'amata e te tātane he ohu:
—¡E te Poki o te 'Atua ē! ¿He aha ta'a me'e haŋa i a mātou? ¿I oho mai ai koe mo tōtōā mai kai tano hia 'ā te hora?

30 E hāhine rō 'ana ki ira me'e rahi oru e kai 'ana. 31 He ani ia e te tātane ki a Ietū:
—Mo haka e'a ō'ou i a mātou mai roto i te ŋāŋata nei, ka ha'ati'a mai mo uru ki roto i te ŋā oru era.

32 He kī e Ietū:
—Ka oho ka uru.

He e'a rā ŋā tātane mai roto i tū ŋāŋata era he uru ki roto i te oru. 'I tū hora mau era 'ā he huata a te 'ōpata, he vī-viri ki roto i te vai 'e he mā-mate tahi rō 'ai.
33 Te nu'u hāpa'o i te oru he e'a he tē-tere. I tu'u era ki te kona taŋata he 'a'amu i tū me'e ta'ato'a topa era ki tū ŋā kope o'o era e te tātane. 34 He paka tahi te nu'u ki te kona era 'i ira a Ietū. I take'a era he ani mo e'a mo oho rō 'ai mai ira.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata hakari ta'e makenu
(Marko 2.1-12; Ruka 5.17-26)

9 1 I oti era rā me'e, he eke a Ietū ki ruŋa i te vaka he oho ki te rua pā'iŋa o te vai 'e he tu'u ki te kona noho ō'ona. 2 'I ira te nu'u i ma'u ai ki a ia i te taŋata hakari ta'e makenu e moe rō 'ana 'i ruŋa i te raŋo. I take'a era i te rahi o te haka moe iŋa o te mana'u o rā nu'u 'i ruŋa i a ia mo ora o rā māui-ui, he kī e Ietū ki tū taŋata hakari ta'e makenu era: «¡Kiahio koe, e haŋu ē! Ko haka kore 'ā e au i tu'u hara».
3 Tētahi *ma'ori o te haka tere hūrio he mana'u: «Te me'e kī era e te kope era vānaŋa ta'e tano mo te 'Atua».
4 'I te 'ite o Ietū i te mana'u o rā nu'u, he 'ui: «¿He aha kōrua e mana'u rake-rake ena? 5 Ki a kōrua, ¿'ata aŋarahi mo haka kore i te hara ki te haka ora i

te māui-ui? ¿Ta'e 'ō hai parau nō o te 'Atua te ŋā me'e nei e aŋa ena? 6 'E 'ī he haka take'a atu pē nei ē: i a au i te *Poki o te taŋata te parau mo haka kore i te hara 'i te ao nei».

He kī ia ki tū taŋata hakari ta'e makenu era: «Ka e'a koe ki ruŋa, ka to'o tu'u raŋo, ka e'a ka oho ki tu'u hare».

7 He e'a ki ruŋa tū taŋata hakari ta'e makenu era 'e he oho ki tō'ona hare. 8 I take'a era e te nu'u i tū me'e era, he ri'a-ri'a 'e he ha'ahana-hana ki te 'Atua 'o te va'ai i te pūai pē ira ki te taŋata.

He to'o iŋa o Ietū i a Māteo mo taŋata hāpī 'ā'ana

(Marko 2.13-17; Ruka 5.27-32)

9 He oho ia a Ietū mai tū kona era, he take'a i te taŋata e tahi te 'īŋoa ko Māteo e noho rō 'ana 'i tō'ona kona aŋa. A ia he kope haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano. He kī: «Ka oho mai koe mo taŋata hāpī 'ā'aku».

He e'a a Māteo he oho 'i muri.

10 Ko hora atu 'ā e kai 'ana a kuā Ietū 'i te hare o Māteo. Me'e rahi te *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano 'e te tētahi haka 'ou atu nu'u hara i tu'u i kai ananake ko kuā Ietū. 11 I take'a era i rā me'e e te *fariseo, he 'ui ki te nu'u hāpī 'a Ietū:

—¿He aha te kōrua ma'ori e kai ena ananake ko te nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano 'e ananake ko te tētahi haka 'ou atu nu'u hara?

12 I ŋaro'a era e Ietū i rā vānaŋa, he kī:

—Ta'e mo te nu'u ta'e māui-ui te taote, mo te nu'u māui-ui. 13 Ka haka topa te ha'aaura'a o te vānaŋa nei: «Tā'aku me'e haŋa ta'e he tūtia mai o kōrua, he ai o kōrua he nu'u māhatu 'aroha». Ta'e, pa'i, ki te nu'u ta'e hara a au i oho mai ai, ki te nu'u hara.

He tapu iŋa o te kai

(Marko 2.18-22; Ruka 5.33-39)

14 Te nu'u hāpī 'a Iovani Papatito he haka hāhine ki a Ietū 'e he 'ui:

—A mātou 'e te fariseo e tapu rahi rō 'ā i te kai. ¿He aha ta'a nu'u hāpī e ta'e tapu ena?

15 He pāhono e Ietū:

—¿E ta'e koa 'e e ta'e kai mau rō te nu'u 'i te ŋoŋoro hāipo-ipo 'i te hora 'i muri i a rāua te kope ō'ona te hāipo-ipo? Nā, pa'i, e tano rō te hora he to'o i rā kope mai muri i a rāua; 'i rā hora ka tapu iho era.

16 »'Ina e tahi kope hono i te kahu rū'au hai parehe tapa kahu 'āpī; te hono 'āpī he hiki 'e he paihi tū kahu rū'au era 'e he 'ata nui-nui rō atu 'ai te more.

17 »'E 'ina tako'a he ha'a'ī i te vino 'āpī ki roto i te ipu i aŋa hai kiri ko rū'au 'ā. Mo aŋa pē ira he paihi rā ipu, he māu'a te 'ava 'e pē ira tako'a 'ā te ipu. 'O ira, e ha'a'ī te 'ava 'āpī ki roto i te ipu kiri 'āpī 'o māu'a rā ŋā me'e.

He poki 'a Hairo 'e he vi'e māui-ui
(Marko 5.21-43; Ruka 8.40-56)

18 E vānaŋa nō 'ana a Ietū ki te nu'u, he tu'u e tahi taŋata hōnui o te *hūrio,
he tū-turi 'i mu'a 'e he kī: «Mate iho nō tā'aku poki vahine; mo oho mai ō'ou
mo haka puā i tu'u rima ki a ia, he ora haka 'ou».
19 He e'a a Ietū he oho 'i muri i tū taŋata era ananake ko tā'ana nu'u hāpī.
20 E tahi ia vi'e, ka ho'e 'ahuru mā piti matahiti 'ina he noho haka 'ou tō'ona
māui-ui vahine, he haka hāhine a tu'a i a Ietū he haka puā ki te titi o te kahu
21 hai mana'u: mo haka puā nō ō'ona ki te kahu o Ietū, he ora a ia. **22** He hārui
he u'i a Ietū a tu'a, he take'a i rā vi'e 'e he kī: «Kiahio koe, e vovo ē. He haka
moe ō'ou i tu'u mana'u 'i ruŋa i a au i ora ena tu'u māui-ui».
'E mai rā hora he ora rō 'ai rā vi'e.
23 I tu'u era a Ietū ki te hare o tū taŋata hōnui era, he take'a i te nu'u haka
taŋi puhi e puhi 'ā i te hīmene pāpaku, 'e i te tētahi nu'u e ki-kiu e taŋi 'ā.
24 He kī: «Ka e'a kōrua ka oho mai nei. 'Ina he poki kai mate, e ha'uru 'ā».
He ka-kata te taŋata **25** 'e i haka e'a nō e Ietū. He uru ki roto i te piha 'i ira
rā poki, he 'a-'aru a te rima 'e he e'a rō 'ai rā poki ki ruŋa.
26 'I te ta'ato'a nō kona o ira i 'ite ai o ruŋa i tū parau 'āpī era.

He ŋāŋata matapō e rua

27 I e'a era a Ietū mai tū hare era, 'i tu'a i oho ai e rua matapō koia ko ohu:
—¡E Ietū, e te Hakaara o *Tāvita ē, ka haka 'aroha koe i a māua!

28 I tu'u era a Ietū ki te hare ki ira e oho era, he uru ki roto. He haka hāhine
tū ŋāŋata era 'e he 'ui e Ietū:
—Ki te kōrua mana'u, ¿i a au te parau mo aŋa i te me'e ena?

—'Ē-ē, e Ietū ē —i pāhono ai.

29 He haka puā ia a Ietū i tō'ona rima ki te mata 'e he kī:
—Ka ai pa he me'e haka moe ena e kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a au.

30 He ora rō 'ai te mata o tū ŋāŋata era. 'E he kī e Ietū:
—E u'i 'o 'ite e te nu'u.

31 'E, ka ai atu pē ira, te me'e ra'e i aŋa i e'a ai mai rā kona, he 'a'amu a te
kona ta'ato'a i tū me'e aŋa era e Ietū.

He taŋata ta'e vānaŋa e tahi

32 Ka e'a ka oho tū ŋāŋata era, ka tu'u tētahi nu'u e ma'u rō 'ā ki a Ietū
i te taŋata ko o'o 'ana e te tātane 'e 'ina he vānaŋa haka 'ou. **33** I haka e'a
era e Ietū i rā tātane, he ha'amata he vānaŋa rā taŋata. Te nu'u ko māere
atu 'ā e kī era: «¡'Ina kai take'a 'ā ki te hora hope'a i te me'e tu'u pē nei
'i Itaraera!».
34 'E he kī e te fariseo: «O te pū'oko haka tere mau 'ā o te tātane i va'ai ki a
ia i te mana mo haka e'a i te tātane».

Te to'o iŋa i te taŋata mo te 'Atua pa he kato iŋa o te kai

35 A te kona ta'ato'a e hāpī e oho era e Ietū 'i roto i te *hare pure hūrio, e
haka 'ite 'ā o ruŋa i te roŋo riva-riva o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'e e
haka ora 'ā me'e rahi nō atu huru o te māui-ui. 36 I u'i era e Ietū i te taŋata,
he haka 'aroha; e tu'u rō 'ana pa he māmoe 'ina he taŋata mo hāpa'o i a rāua,
ko rohi-rohi 'ana 'e 'ina he haŋu toe.
37 He kī ia ki tā'ana nu'u hāpī: «Te parauti'a, nu'u rahi te nu'u mo to'o mo
roto i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua, pa he kato iŋa o te kai, 'e nu'u ta'e rahi
te nu'u o rāua te kato. 38 'O ira, ka ani ki te kope 'ā'ana te kai, he 'Atua, mo
'ata uŋa hai nu'u mo kato».

He to'o iŋa o Ietū i te nu'u mo *'āpōtoro
(Marko 3.13-19; Ruka 6.12-16)

10 1 He kī e Ietū mo haka hāhine o tā'ana ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī
'e he va'ai i te parau mo haka e'a i te tātane mai roto i te taŋata 'e
mo haka ora huru era huru era o te māui-ui.
2 He 'īŋoa nei o rā ŋā 'āpōtoro: te ra'e ko Tīmona, e kī tako'a era ko Pētero;
he taina ō'ona, ko Antarea; ko *Tanatiako 'e ko *Iovani, he ŋā poki 'a Tevereo;
3 ko Feripe, ko Torometi, ko Tōmā, ko Māteo, kope haka 'auhau i te taŋata
hai moni mo te rōmano; ko Tanatiako, poki 'a Arafeo; ko Tāreo, 4 ko Tīmona,
kope o roto i te nūna'a taŋata he *kananeo, 'e ko Hura Ikariote, ho'o era i a
Ietū.

He uŋa iŋa o Ietū i te 'āpōtoro
(Marko 6.7-13; Ruka 9.1-6)

5 He uŋa ia e Ietū i te nu'u nei e ho'e 'ahuru mā piti koia ko kī:

«'Ina kōrua ko oho ki te kona noho o te nu'u ta'e he hūrio 'e ki te kona ta'a-
to'a o te tāmāria. 6 Ki te tātou taŋata he itaraera a kōrua ana oho. A rāua,
pa'i, pa he māmoe ŋaro mai muri i te kope 'ā'ana te hāpa'o.
7 »Ka oho ka haka 'ite: "Te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua nā ko hāhine mai
'ā".
8 »Ka haka ora te nu'u māui-ui, ka haka ora te nu'u mate, ka haka ora te nu'u
rēpera, ka haka e'a te tātane mai roto i te taŋata. Te mana ai i a kōrua, ta'e i
'auhau; 'o ira, 'ina tako'a ko haka 'auhau i te taŋata 'o te kōrua me'e mo aŋa.
9 »'Ina ko ma'u te moni 10 'e te pūtē 'i roto te me'e mo te ara. 'Ina ko ma'u te
kahu 'e te kiriva'e mo mono 'e 'ina ko ma'u te toko-toko. Te taŋata aŋa, pa'i,
e hāpa'o rō 'ā.
11 »E tu'u 'ana kōrua ki te kona nūna'a hare e tahi, e kimi hai kope riva
haŋa mo to'o i a kōrua ki tō'ona hare, 'e 'i rā hare kōrua ana noho 'ātā ka oho
rō mai ira. 12 Ka uru ena kōrua ki roto i te hare, e 'aroha ki te nu'u noho o ira
pē nei ē: "Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te haumārū o te 'Atua". 13 Mo hāpa'o riva-riva
atu te nu'u o rā hare, he tano te kōrua 'aroha; 'e mo ta'e ai pē ira, e ko ai 'i
ruŋa i a rāua te haumārū o te 'Atua.
14 »'E mo ta'e haŋa mo to'o i a kōrua ki te rāua hare 'e mo ta'e haka roŋo
atu i te kōrua vānaŋa, ka e'a mai rā hare 'o mai te kona era 'i ira a kōrua 'e

'ai ka tū-tū rō te puŋa'ehu mai ruŋa i te kōrua va'e mo haka 'ite ki te nu'u o rā kona: ka topa era 'i ruŋa i a rāua te ūtu'a o te 'Atua, he hape o rāua mau 'ā. 15 'Ī a au he kī atu: 'i te mahana o te ture hope'a, te ūtu'a mo te nu'u o rā kona 'ata hau rō atu ki te ūtu'a topa 'i ruŋa i te nu'u hara o *Tōroma 'e o *Kōmora.

E tōtōā rō i te nu'u aŋa ki te 'Atua

16 »He uŋa a au i a kōrua pa he māmoe ki vāeŋa o te paiheŋa taehae. E ai kōrua nu'u mārama-rama 'ite mo hāpa'o 'o topa atu te 'ati. E ai tako'a kōrua he nu'u māŋaro pa he pāroma, ta'e aŋa i te me'e ta'e tano ki te rua.

17 »E u'i kōrua e hāpa'o. E va'ai rō, pa'i, i a kōrua ki te rima o te nu'u ra-rahi 'e he tiŋa'i atu 'i roto i te *hare pure hūrio. 18 'E 'ātā he ma'u i a kōrua ki mu'a o te suerekao 'e o te 'ariki 'o te ai o kōrua 'ā'aku. Pē ira ka haka 'ite ena kōrua o ruŋa i a au 'i mu'a o rā nu'u 'e o te tētahi nu'u ta'e he hūrio.

19 »'I te hora va'ai i a kōrua ki te nu'u ra-rahi, 'ina ko mana'u rahi he aha te me'e mo vānaŋa 'e pē hē kōrua ka kī ena. Ka tu'u ena te hora mo vānaŋa, mo te 'Atua e va'ai atu i te vānaŋa mo kī. 20 'I rā hora, ta'e hai mana'u o kōrua ka vānaŋa era, mo te *Vārua Maitai o tu'u Matu'a e haka vānaŋa i a kōrua.

21 »'I rā ŋā mahana, te taina he va'ai i tō'ona taina ki te mate, 'e te matu'a i tā'ana poki; 'e te ŋā poki he haka 'āriŋa 'e he va'ai tako'a i te rāua matu'a ki te mate. 22 Te nu'u o te henua ta'ato'a e riri taparahi-ta'ata rō 'o te ai o kōrua 'ā'aku. 'E te kope haka noho i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a au 'ātā ki te hora hope'a he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.

23 »Mo tute mo tōtōā atu i a kōrua 'i te kona nūna'a hare e tahi, ka tere ki te rua. 'Ī a au he kī atu: te *Poki o te taŋata 'i ra'e ka hoki mai ena ki te oti o te kōrua aŋa 'i te kona ta'ato'a o Itaraera.

24 »Te kope e hāpī 'ā ta'e 'ata hau ki tō'ona ma'ori hāpī, 'e te tāvini ta'e 'ata hau ki te taŋata haka aŋa i a ia. 25 Te me'e topa ki te ma'ori hāpī e ko ta'e topa tako'a ki tā'ana nu'u hāpī, 'e te me'e topa ki te taŋata 'ā'ana te haka aŋa e ko ta'e topa tako'a ki tō'ona tāvini. Mo kī mai e te nu'u ki a au ko *Veresepupa, pē ira tako'a 'ā ka kī atu ena ki a kōrua ki tā'aku nu'u hāpī.

I te 'Atua mau nō te parau

(Ruka 12.2-7)

26 »'Ina kōrua ko ri'a-ri'a 'i te taŋata. Te me'e na'a 'e ta'e haka 'ite e te 'Atua 'i mu'a 'ā o ruŋa i tō'ona haka tere iŋa 'āpī e haka 'ite 'e e haka aŋi-aŋi rō. 27 'O ira, te me'e kī atu e au ki a kōrua nō ka 'a'amu ki te nu'u ta'ato'a; 'e te me'e kī koro'iti atu e au ka tātara ka haka 'ite ki te nu'u ta'ato'a. 28 'Ina kōrua ko ri'a-ri'a 'i te nu'u he hakari nō te me'e o rāua mo rava'a mo tiŋa'i mo haka mate, ta'e he vārua o kōrua; ka ri'a-ri'a 'i te 'Atua, he kope i a ia te parau mo hoa i te hakari ararua ko te vārua ki roto i te pō'auahi.

29 »Ko 'ite 'ana e kōrua e ho'o rō 'ā e rua manu riki-riki hai tara 'aurī ta'e hauha'a rahi. Ka ai atu pē ira, 'ina e ko mate korohaŋa e tahi mo ta'e ai ko ha'ati'a hia 'ā e te kōrua Matu'a o te raŋi. 30 'E a kōrua ta'ato'a mau ena 'ā, 'ātā ki te kōrua rau'oho pū'oko i tataku tahi ai e ia. 31 'O ira, 'ina ko ri'a-ri'a; a kōrua mo te 'Atua 'ata hau rō atu 'i te hauha'a ki te manu.

Te haŋa 'e te ta'e haŋa ki a Ietū
(Ruka 12.8-9)

32 »Mo kī e tahi kope 'i mu'a o te taŋata e haŋa rō mai 'ana a ia ki a au, pē
ira tako'a 'ana ka kī ena e au mō'ona 'i mu'a o tō'oku Matu'a 'i te raŋi. 33 'E te
kope kī 'i mu'a o te taŋata 'ina he haŋa mai a ia ki a au, pē ira tako'a 'ana a
au ka kī ena mō'ona 'i mu'a o tō'oku Matu'a 'i te raŋi.

Hai Ietū e ha'ata'a ena te taŋata
(Ruka 12.51-53; 14.26-27)

34 »'Ina kōrua ko mana'u i oho mai nei a au e ma'u mai 'ana i te haumārū ki
ruŋa i te henua; hai tu'u mai, pa'i, ō'oku, ka moto ena te taŋata. 35 'I tō'oku
tu'u mai he riri te poki tane ki tō'ona matu'a tane, te poki vahine ki tō'ona
matu'a vahine 'e te hunoŋa vahine ki tō'ona māmā huŋavai. 36 Pē ira te nu'u
ta'e haŋa mai ka 'enemī ena mo te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au,
ka ai atu rā nu'u he hua'ai mau 'ā o rāua.
37 »Mo ai o te kope 'ata hau rō atu te haŋa ki tō'ona matu'a tane, ki tō'ona
matu'a vahine 'o ki tā'ana ŋā poki ki te haŋa mai ki a au, e ko tano mo
taŋata hāpī 'ā'aku. 38 'E te kope ta'e haŋa mo 'amo i tō'ona tātaurō, te aura'a,
mo va'ai i a ia 'ātā mo mate mo aŋa i tā'aku me'e haŋa, e ko tano tako'a
mo taŋata hāpī 'ā'aku. 39 Te kope hārui i a au 'e i tā'aku hāpī hai tua'ivi mo
hāpa'o i a ia 'o mate 'e mo aŋa i tā'ana me'e nō era i haŋa e ko ai i a ia te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E te kope haka rē i tā'ana me'e haŋa
mo ha'atura mai ki a au he rava'a e ia i rā ora.

Te me'e mo haka koa
(Marko 9.41)

40 »Te kope to'o hāpa'o i a kōrua e to'o 'ā i a au; 'e te kope to'o i a au e to'o
'ana i te kope uŋa mai i a au.
41 »Te kope to'o hāpa'o i te perofeta 'o te ai he perofeta, he va'ai ki a ia i te
me'e mo koa pa he me'e haka koa va'ai ki te perofeta.
»'E te kope to'o hāpa'o i te taŋata mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua 'o te ai he
taŋata mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua, he va'ai ki a ia te me'e mo koa pa he me'e
haka koa va'ai ki te kope mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua.
42 »'Ī a au he ki atu: te taŋata va'ai ka ai atu he hapaina vai mau nō ki te
kope e tahi o roto o tā'aku nu'u hāpī 'o te ai o rā kope 'ā'aku, pe mu'a ka oho
ena e ko ta'e va'ai e te 'Atua ki rā taŋata hai me'e mo haka koa».

11 1 I oti era a Ietū te uŋa 'e te kī i te me'e mo aŋa e tū ho'e 'ahuru mā
piti nu'u hāpī era 'ā'ana, he oho he hāpī 'e he haka 'ite i te *roŋo riva-
riva o te 'Atua 'i te kona ta'ato'a o ira.

Ko Iovani Papatito 'e ko Ietū
(Ruka 7.18-35)

2 E puru rō 'ā a Iovani 'i roto i te hare ma'u'aurī i 'ite ai o ruŋa i te me'e aŋa
e te *Kiritō. He uŋa ia i tā'ana nu'u hāpī 3 mo 'ui ki a Ietū hoki ko ia mau 'ā te
Kiritō, he kope era mo tu'u mai, 'o e tiaki nō ki te rua.

4 He kī e Ietū: «Ka oho ka kī ki a Iovani i te me'e take'a 'e ŋaro'a e kōrua.
5 Ka 'a'amu:

“Ko mā'eha 'ā te mata o te nu'u matapō;
ko ha'ere 'ana te nu'u va'e koke.

Ko ora 'ā te nu'u māui-ui 'i te rēpera;
ko ŋaro'a 'ana te vānaŋa e te tariŋa pō.

Ko ora 'ā te nu'u mai te mate,
'e ko haka 'ite 'ā i te roŋo riva-riva o te 'Atua ki te nu'u veve”.

6 »¡'E, ko te koa i te taŋata ta'e haka tapa i tō'ona haka moe iŋa i te mana'u mai ruŋa i a au!».

7 I hoki era tū nu'u uŋa era e Iovani, he ha'amata a Ietū he vānaŋa ki te nu'u o ruŋa i a Iovani Papatito, he kī:

«Hora oho u'i era o kōrua i te kope tātara 'i te kona 'one ta'e noho e te taŋata, ¿pē hē te huru o rā kope i mana'u ai e kōrua? ¿He taŋata ta'e tī-tika o te mana'u, haka rē i a ia mo haka tere e te rua pa he 'ohe e ue-ue ena e te tokerau? 8 'E mo ta'e ai pē ira, ¿pē hē? ¿He taŋata uru i te kahu hope'a o te riva-riva? Ko 'ite 'ana, pa'i, e kōrua: te nu'u uru i te kahu hope'a o te riva-riva 'i te hare o te 'ariki. 9 I hope'a ai, ¿he aha tū taŋata oho u'i era e kōrua? ¿He perofeta? He aŋi 'ā, he perofeta; 'e, tako'a, 'ata hau atu ki te perofeta. 10 Ko ia te ma'uroŋo kī era e te 'Atua ki tā'ana Poki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

“He uŋa a au i te taŋata ma'uroŋo 'i ra'e ki a koe
mo haka riva-riva i te ara mō'ou”».

11 He kī haka 'ou e Ietū:

«'Ina e tahi taŋata o roto i te taŋata ta'ato'a 'ata hōnui ki a Iovani; 'e, ka ai atu pē ira, te taŋata haka rē i a ia mo haka tere e te 'Atua i hau rō atu ki a Iovani, ka ai atu he taŋata hauha'a-'ore ki te mata o te taŋata.
12 »Mai te hora ha'amata o Iovani i te tātara 'e i te *papatito ki 'aŋarīnā, pe te 'ata rahi nō te nu'u o'o ki roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua, ka ai atu e ai rō 'ana te nu'u taparahi-ta'ata aŋa mo haka kore i rā haka tere iŋa. 13 Te me'e pāpa'i e *Mōtē 'e e te perofeta ta'ato'a 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a e haka 'ite mai 'ā, 'ātā ki te tu'u iŋa mai o Iovani, o ruŋa i te kope mo oho mai, he *Kiritō. 14 'E te parauti'a, a Iovani ko te perofeta era ko *'Ēria mo tu'u mai 'i ra'e ki te Kiritō. 15 Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi ka haka topa te mana'u.
16 »'Ī a au he ha'aaura'a atu i te huru o te tētahi taŋata o te hora nei. A rāua pa he ŋā poki ko-kori 'i te kona e tahi. He ohu e te tētahi o rā ŋā poki ki te tētahi atu o rāua pē nei ē:

17 “Ko haka taŋi atu 'ana a mātou i te peho reka,

'ina a kōrua he 'ori.
Ko hīmene atu 'ana a mātou i te hīmene haka 'aroha,
'ina tako'a a kōrua kai ta-taŋi".

18 »Te aura'a: ko tu'u mai 'ana a Iovani Papatito e tapu rō 'ana i te kai 'e 'ina
he unu i te 'ava; i kī ai e kōrua ko o'o 'ana e te tātane. 19 He tu'u mai ia te
*Poki o te taŋata, e kai rō 'ana 'e e unu rō 'ā; he kī e kōrua i te rava kai 'e i te
rava unu, 'e he repahoa o te nu'u hara 'e o te *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai
moni mo te rōmano. Ka ai atu pē ira, te haka tere iŋa hai mana'u o te 'Atua e
take'a ena he me'e tano hai nu'u haka tere i a rāua pa he me'e haŋa 'ā'ana».

He ture iŋa o Ietū
(Ruka 10.13-15)

20 He ha'amata a Ietū he ture ki te nu'u o te kona aŋa e ia i te rahi ra'a o te
mana 'o te ta'e huri o te mana'u ki ruŋa i te 'Atua. Pē nei i kī ai ki rā ŋā kona:

21 «¡Ko te 'aroha i a kōrua, e Koratini 'e e Vetetaira ē! 'Āhani 'i Tiro 'e 'i
Tīrone i aŋa ai i te mana aŋa atu ki a kōrua, ko *huri nō era 'ana te nu'u o ira
i te rāua mana'u ki te 'Atua 'e ko haka take'a nō mai era 'ā hai uru i te kahu
aŋa hai pūtē tore 'e hai pī-pī i te 'eo-'eo a ruŋa i te rāua pū'oko. 22 'Ī ia a au he
kī atu: 'i te mahana o te ture hope'a o te 'Atua, te ūtu'a mo kōrua 'ata hau rō
atu ki te ūtu'a mo te nu'u o Tiro 'e o Tīrone.
23 »'E a koe, e Kaperenāū ē, ¿e mana'u ena koe pē nei ē: e ma'u rō i a koe ki
te raŋi? ¡Ki raro nui era o te pō'auahi ka ava ena i a koe! 'Āhani ki te nu'u o
*Tōroma i aŋa ai i te mana aŋa atu ki a koe, ko te ai iŋa 'ā te kona era 'ātā ki
te hora nei. 24 'Ī ia a au he kī atu: 'i te mahana o te ture hope'a, te ūtu'a mō'ou
'ata hau rō atu ki te ūtu'a topa ki te nu'u o Tōroma».

He Poki mau nō te me'e i 'ite ko ai te Matu'a
(Ruka 10.21-22)

25 'I rā hora i pure i kī ai e Ietū:

«He ha'ahana-hana atu a au ki a koe, e Koro, e te 'Atua o te raŋi 'e o te
henua ē, 'o te ta'e haka take'a ō'ou i ta'a me'e na'a ki te nu'u mana'u ko rāua
mau nō te nu'u 'ite 'e mārama-rama, 'e ki te nu'u pa he ŋā poki a koe i haka
take'a ai. 26 'Ē-ē, pē ira mau 'ā a koe i haŋa ai, e Koro ē».

27 He kī ia e Ietū ki te nu'u:

«Ko va'ai tahi mai 'ana te me'e ta'ato'a e tō'oku Matu'a. 'Ina e tahi taŋata i
'ite ko ai te Poki, he Matu'a mau nō; 'e 'ina e tahi taŋata i 'ite ko ai te Matu'a,
he Poki 'e he nu'u haŋa mau nō e te Poki mo haka 'ite.
28 »Te nu'u ta'ato'a rohi-rohi 'o te 'amo i te me'e paŋaha'a e oho mai ki a au;
mā'aku e haka kore i te rohi-rohi. 29 E aŋa tā'aku me'e kī atu 'e e riro kōrua he
nu'u hāpī 'ā'aku. A au, pa'i, he kope riva, ta'e riri-riri tahaŋa 'e ta'e mana'u i
hau rō atu ki te rua. Pē ira he ŋaro'a e kōrua te ora. 30 He me'e ta'e paŋaha'a
te me'e haŋa 'ā'aku mo aŋa e kōrua pa he nu'u hāpī 'ā'aku».

He mo-more iŋa i te tariko 'i te *mahana haka ora
(Marko 2.23-28; Ruka 6.1-5)

12 1 'I te mahana haka ora e tahi, e oho nō 'ā a kuā Ietū a te kona 'oka
kai, he maruaki tā'ana nu'u hāpī 'e he ha'amata he more-more i te
tariko he kai. 2 He take'a e te nu'u *fariseo 'e he kī ki a Ietū:
—Ka u'i ta'a nu'u hāpī; e aŋa 'ana i te me'e ta'e ha'ati'a mo aŋa 'i te mahana
haka ora.

3 He pāhono e Ietū:
—¿Kai tai'o 'ana 'ō kōrua i te me'e aŋa e *Tāvita 'i te hora maruaki ō'ona
ananake ko te nu'u oho 'i muri i a ia? 4 I uru nō ki roto i te Kona Ha'amuri
'Atua, he kai i te haraoa e tapu rō 'ā, he haraoa ta'e ha'ati'a mo kai e rāua,
mo te *oromatu'a mau nō. 5 'E ¿ta'e 'ō ko tai'o 'ana a kōrua 'i ruŋa i te *haka
tere iŋa 'a Mōtē: 'ina te oromatu'a he haka ora mai te rāua aŋa o roto i te
*Kona Ha'amuri 'Atua 'i te mahana haka ora 'e, ka ai atu pē ira, 'ina he hara?
6 'Ī a au he kī atu: 'i nei te me'e 'ata hau rō atu 'i te hauha'a ki te Kona Ha'a-
muri 'Atua. 7 A kōrua kai aŋi-aŋi 'ā i te ha'aaura'a o te vānaŋa nei o te 'Atua:
«Tā'aku me'e haŋa ta'e he tūtia o kōrua, he ai o kōrua nu'u māhatu 'aroha».
'Āhani i aŋi-aŋi e kōrua, e ko kī e hape rō 'ā te nu'u 'ina kai aŋa hia i te me'e
ta'e tano. 8 'Ī a au he kī atu: i a au i te *Poki o te taŋata te parau o te mahana
haka ora mo kī i te me'e ha'ati'a 'e i te me'e ta'e ha'ati'a mo aŋa.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata rima rehe-rehe
(Marko 3.1-6; Ruka 6.6-11)

9 He oho a Ietū mai rā kona 'oka tariko era 'e he uru ki roto i te hare pure
o ira. 10 'I roto e tahi taŋata rima rehe-rehe. 'I roto tako'a te nu'u e u'i 'ā i te
'ōtohe mo tuhi i te hape o Ietū, he 'ui:
—E Ietū, ¿e ha'ati'a rō 'ana mo haka ora i te taŋata māui-ui 'i te mahana
haka ora?

11 He pāhono e Ietū:
—¿Ko ai o kōrua, mo viri o tā'ana māmoe ki roto i te pū 'i te mahana haka
ora, e ko oho e ko to'o? 12 'E te taŋata 'ata hauha'a rō atu ki te māmoe. 'O ira
'i te mahana haka ora e ha'ati'a rō 'ā mo aŋa i te me'e riva-riva.

13 He kī ia ki tū taŋata rima rehe-rehe era: «Ka haka toro mai tu'u rima». He
haka toro i tū rima era ō'ona 'e he ora rō 'ai pa he rua rima. 14 I e'a era tū nu'u
fariseo era, he ha'amata he u'i i te rāve'a mo tiŋa'i mo haka mate i a Ietū.

He haka tano iŋa i te me'e kī e te perofeta

15 I 'ite era a Ietū, he e'a he oho mai tū kona era, 'e me'e rahi nu'u i oho 'i
muri. He haka ora i te nu'u ta'ato'a māui-ui, 16 'e he kī mo ta'e vānaŋa o ruŋa
i a ia 'i te kona taŋata. 17 Pē nei i tano ai te me'e haka 'ite e te perofeta era ko
'Itaia 'i te hora kī pē nei ē:

18 «'Ī tō'oku tāvini ha'ata'a e au,

kope haŋa rahi 'ā'aku, 'i ruŋa i a ia tō'oku koa.
Ki a ia ka va'ai nei e au i tō'oku Vārua,
'e he haka 'ite e ia ki te taŋata o te ao
pē hē a rāua ana tano ki tō'oku mata.
19 E ko tātake a ia 'e e ko ohu-ohu;
e ko ŋaro'a e te nu'u i tō'ona pōŋeha iŋa 'i te ara.
20 E ko riri ki te nu'u ta'e haka moe rahi i te mana'u 'i ruŋa i a ia,
'e e ko riri ki te nu'u 'aka-'aka o te mana'u.
E aŋa e oho nō 'ātā ka haka tano tahi rō i te me'e haŋa 'ā'aku.
21 'E te nu'u o te henua ta'ato'a he ŋatu te haŋu 'i ruŋa i a ia».

Te mana o Ietū e kī era o *Veresepupa

(Marko 3.20-30; Ruka 11.14-23; 12.10)

22 He ma'u ia ki a Ietū i te taŋata ko keva 'ā te mata 'e 'ina he vānaŋa 'i te o'o e te tātane, 'e he haka ora e Ietū. 23 Te nu'u ta'ato'a he māere he 'ui ki a rāua 'ā: «¿Ko te Hakaara era hō rā o Tāvita?».

24 I ŋaro'a era e te fariseo, he kī: «'A Veresepupa, pū'oko o te tātane, i va'ai ki a ia i te mana mo haka e'a mai roto i te taŋata i te tātane».

25 'I te 'ite o Ietū i te me'e mana'u e te fariseo, he kī:

«Te henua tama'i ki a rāua 'ā e tōtōā 'ana i a rāua 'ā; te nu'u o te kona nūna'a hare 'e te hua'ai moto ki a rāua 'ā e ko roa he ha'ata'a. 26 Pē ira tako'a, mo haka e'a e Rukifero i a ia mau 'ana, e ha'ata'a 'ana i a ia 'ā, 'e te pūai o tō'ona haka tere iŋa he ŋaro. 27 A kōrua e kī ena e haka e'a nei a au i te tātane hai pūai o Veresepupa; 'e mo aŋa ia ō'oku pē ira, ¿'a 'ai te va'ai i te pūai ki te nu'u hāpī o kōrua mo haka e'a i te tātane mai roto i te taŋata? E take'a ena te hape o te kōrua mana'u hai me'e aŋa e te kōrua nu'u hāpī. 28 'E mo haka e'a ō'oku i te tātane mai roto i te taŋata hai pūai o te *Vārua Maitai, ko tu'u mai 'ana ia te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ki a kōrua.

29 »¿Pē hē te kope e tahi ana uru ana to'o i te me'e o roto i te hare o te 'aito, mo ta'e here-here 'i ra'e i rā 'aito? Pē ira mau nō, pa'i, ana rava'a i te me'e o roto i rā hare.

30 »Te kope ta'e pe'e mai 'ina he haŋa mai; 'e te kope ta'e hā'ū'ū mai mo haka taka-taka i te taŋata mo te 'Atua e haka mira-mira 'ā i tā'aku aŋa.

31 »'O ira, 'ī a au he kī atu: te 'Atua e haka kore nō i te hara ta'ato'a 'e i te me'e ta'e tano kī e te taŋata. 'E te hara mau nō mo ta'e haka kore e ia: he kī i te vānaŋa ta'e tano mo te Vārua Maitai. 32 Te 'Atua, pa'i, e haka kore nō 'ātā i te hara o te taŋata kī i te vānaŋa ta'e tano mo te Poki o te taŋata; 'e, te kope kī i te vānaŋa ta'e tano mo te Vārua Maitai, e ko haka kore e te 'Atua i tō'ona hara 'i te ao nei 'e 'i te ao ka tu'u mai ena.

Te tumu e aŋi-aŋi ena hai hua iŋa ō'ona

(Ruka 6.43-45)

33 »Mo riva-riva o te tumu, he hua te me'e riva-riva; 'e mo rake-rake, me'e rake-rake. Te huru o te tumu e aŋi-aŋi ena hai huru o tā'ana me'e hua. 34 ¡E te hua'ai o te kōreha veneno ē! ¿Pē hē kōrua, te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano, ana kī i te me'e riva-riva? Hai me'e rahi o roto i te māhatu, te haha e vānaŋa ena.

35 Te taŋata riva he me'e riva-riva te me'e kī, he mana'u riva-riva tō'ona; 'e te
taŋata aŋa i te me'e ta'e tano he me'e ta'e tano te me'e kī, he mana'u rake-
rake tō'ona. 36 'Ī a au he kī atu: 'i te mahana o te ture hope'a, e tahi e tahi ka
kī ena ki te 'Atua i te tumu o tā'ana vānaŋa ta'e tano kī. 37 Hai ta'a vānaŋa
mau 'ā ka ture atu ena pē nei ē: ko hape 'ana koe 'o 'ina koe kai hape».

He ani iŋa ki a Ietū mo haka take'a i te mana
(Marko 8.12; Ruka 11.29-32)

38 Tētahi o te nu'u fariseo 'e o te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio he kī ki
a Ietū:
—E te Ma'ori, e haŋa rō 'ana a mātou mo take'a i te aŋa iŋa ō'ou i te mana.

39 He kī a Ietū:
—A kōrua, te nu'u mana'u ta'e tano haka tapa mai te ara parauti'a o te
'Atua e haŋa 'ā mo aŋa ō'oku i te mana; 'e te me'e mau nō mo take'a e kōrua
he tāpa'o tu'u pa he me'e topa ki te perofeta era ko *Hōnā. 40 Pa he noho iŋa
e toru mahana o Hōnā 'i roto i te ika nui-nui, pē ira tako'a te Poki o te taŋata
ka noho ena e toru mahana 'i te kona muraki i a ia. 41 'I te mahana o te ture
hope'a, hora ture i te nu'u ta'ato'a, he e'a te nu'u o Nīnive, 'e hai rāua ka
take'a ena te hape o te nu'u o te hora nei. Te nu'u o ira, pa'i, i ŋaro'a era i te
vānaŋa 'a Hōnā, he haka moe tahi i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 'E 'i te kona
nei te kope 'ata hau ki a Hōnā.
42 »Pē ira tako'a te 'ariki vahine o Tāvā ka e'a ena 'i te mahana o te haka
ūtu'a 'e hai ia ka take'a ena te hape o kōrua; i oho nō mai, pa'i, mai te henua
hope'a o te roa mo haka roŋo i te vānaŋa mārama-rama o te 'ariki era ko
*Toromono. 'E 'i te kona nei te kope 'ata hau ki a Toromono.

Te hoki iŋa o te tātane ki roto i te taŋata
(Ruka 11.24-26)

43 »Te tātane e haka e'a ena mai roto i te taŋata he oho he kimi a te kona
'one ta'e noho taŋata hai kona mo haka ora; 'e mo ta'e rava'a, 44 he mana'u:
"'Ī a au he hoki ki te hare mai ira a au i haka e'a mai ai".
»Ka hoki era he take'a i rā taŋata pa he hare 'ina he nu'u noho o ira ko
purumu ko haka riva-riva 'ana. 45 He oho rā tātane he tari ki ira e hitu tātane
'ata hau 'i te taparahi-ta'ata ki a ia, he uru he noho tahi 'i roto i tū taŋata era,
'e he 'ata 'ati rā taŋata ki te hora ra'e era. Pē ira ka topa tako'a ena ki te nu'u
o te hora nei, he nu'u aŋa i te me'e ta'e tano.

He matu'a vahine 'e he taina o Ietū
(Marko 3.31-35; Ruka 8.19-21)

46 E vānaŋa nō 'ā a Ietū ki te nu'u, he tu'u tō'ona matu'a vahine 'e te ŋā
taina ō'ona, e haŋa 'ā mo vānaŋa ki a ia. 'E, 'i te noho 'i haho o te hare, 47 he
oho e te kope e tahi he kī ki a Ietū:
—'Ai haho tu'u matu'a vahine ananake ko tu'u ŋā poki taina e haŋa 'ā mo
vānaŋa atu ki a koe.

48 He kī e Ietū:

—¿Ko 'ite 'ana a kōrua ko ai te nu'u he matu'a vahine 'e he taina tako'a ō'oku?

49 He tuhi ia hai rima ki tā'ana nu'u hāpī 'e he kī:
—Ko rāua tako'a tō'oku matu'a vahine 'e tō'oku taina. 50 Te nu'u aŋa, pa'i, i te me'e haŋa o tō'oku Matu'a o te raŋi he hua'ai tako'a ō'oku.

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata 'oka kai e tahi

(Marko 4.1-9; Ruka 8.4-8)

13 1 'I rā mahana mau 'ā, he e'a a Ietū mai te hare noho o rāua he oho he noho 'i te taha-taha o te vai. 2 'I te rahi o te taŋata e taka-taka era, he eke a Ietū he noho 'i ruŋa i te vaka, 'ai ka hāpī i te nu'u o 'uta. 3 Me'e rahi te me'e e hāpī era e Ietū hai 'a'amu ha'aaura'a, 'e he kī:

«He taŋata e tahi e 'oka 'ā i tā'ana kai. 4 I pī i oho era i te karu, he vī-viri te tētahi a te ara; he tu'u e te manu he kai.
5 »Tētahi karu i marere a te kona papa 'ō'one ta'e rahi 'e kai roa i tupu ai. 6 'I te ta'e hio-hio o te aka 'e 'i te pūai o te ra'ā, he paka-paka.
7 »I ai rō te karu i marere a te kona mauku pū-pū. 'I te taiko o rā ŋā mauku, he 'api i te karu tupu he vavau 'e 'ina kai hua.
8 »I ai tako'a rō te karu i marere a te kona 'ō'one riva-riva. I tupu era he taiko. Mai rā ŋā karu i hua 'e i puŋa ai e ho'e hānere, e ono 'ahuru 'e e toru 'ahuru karu mai te karu nō e tahi.
9 »Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi ka haka topa te mana'u».

He aha a Ietū e hāpī era hai 'a'amu ha'aaura'a

(Marko 4.10-12; Ruka 8.9-10)

10 He haka hāhine ia ki a Ietū te nu'u hāpī 'ā'ana 'e he 'ui he aha e vānaŋa era ki te nu'u hai 'a'amu ha'aaura'a. 11 He pāhono e Ietū:

«Ki a kōrua te 'Atua e haka 'ite atu ena i te me'e ta'e 'ite e te taŋata o ruŋa o te haka tere iŋa 'āpī 'ā'ana, 'e ki a rāua 'ina he haka 'ite. 12 Te kope aŋi-aŋi 'e to'o mō'ona i te parauti'a o te 'Atua he haka 'ata aŋi-aŋi. 'E te kope 'ina he to'o i rā me'e mō'ona, 'ātā ki te me'e 'iti-'iti 'ite e ia o ruŋa i te 'Atua ka to'o ena. 13 'O ira a au e vānaŋa nei ki te nu'u hai 'a'amu ha'aaura'a; e u'i rō 'ā a rāua 'e 'ina he take'a; e haka roŋo rō 'ana 'e 'ina he aŋi-aŋi. 14 'I ruŋa i a rāua he tano te me'e kī e te perofeta era ko 'Itaia:

> “Ka rahi atu te haka roŋo, e ko aŋi-aŋi,
> ka rahi atu te u'i iŋa, e ko take'a.
> 15 Te mana'u, pa'i, o te nu'u nei ko mira-mira 'ā,
> ko puru 'ana te tariŋa, 'e ko puru 'ā te mata,
> 'o ŋaro'a 'e 'o take'a,
> 'o aŋi-aŋi, 'o huri te mana'u ki ruŋa i a au,
> 'o haka kore e au i te rāua hara”.

16 »'E, ko te koa i a kōrua 'o te ai te kōrua mata e take'a rō 'ā, 'e te kōrua tariŋa e ŋaro'a rō 'ā. 17 'Ī a au he kī atu: me'e rahi perofeta 'e me'e rahi taŋata

tano ki te mata o te 'Atua i haŋa rō mo take'a i te me'e take'a e kōrua, 'e 'ina kai take'a, 'e i haŋa rō mo ŋaro'a i te me'e ŋaro'a e kōrua, 'e 'ina e rāua kai ŋaro'a.

He haka 'ite iŋa o Ietū i te ha'aaura'a o rā 'a'amu

(Marko 4.13-20; Ruka 8.11-15)

18 »Ka haka roŋo mai. Te aura'a o tū 'a'amu era o te taŋata 'oka kai ko te me'e nei: 19 E ai rō 'ā te nu'u pa he kona ara era 'ā a ira i vī-viri ai te karu: e haka roŋo ena i te roŋo o ruŋa i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'ina he aŋi-aŋi; he tu'u ia e Rukifero he to'o i rā roŋo 'o tupu 'i roto i te rāua māhatu.

20 »E ai tako'a rō 'ā te nu'u pa he kona papa 'ō'one ta'e rahi vī-viri era o te karu: e haka roŋo ena i te roŋo o te 'Atua he to'o mo rāua hai koa. 21 Te me'e 'ino nō, he haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i rā roŋo mo te hora nō e tahi; ka riri era te nu'u mo rāua o ruŋa o te vānaŋa o te 'Atua 'o ka topa rō era te 'ati 'i te hora haka 'atu i a rāua, he rehu rā roŋo, pa he ta'e hio-hio iŋa o te aka 'i te kona 'ō'one ta'e rahi.

22 »Te kona mauku pū-pū vī-viri era o te karu he nu'u haka roŋo i te roŋo o te 'Atua, 'e, 'i te pūai o te haŋa ki te me'e o te ao nei 'e ki te 'ono he mira-mira te mana'u. Ta'ato'a me'e nei he haka vavau i te vānaŋa o te 'Atua 'e 'ina e ko haka rē mo hua 'i roto i a rāua.

23 »'E te kona 'ō'one riva-riva vī-viri era o te karu he nu'u haka roŋo 'e aŋi-aŋi i te roŋo o te 'Atua. Mai i a rāua he hua me'e rahi nō atu me'e haŋa e te 'Atua, pa he ŋā karu ena 'ā mai ruŋa i hua ai e ho'e hānere, e ono 'ahuru 'e e toru 'ahuru karu».

He 'a'amu ha'aaura'a o te mauku rake-rake

24 He 'a'amu tako'a e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«Te me'e topa 'i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua e tu'u rō 'ā pa he me'e topa ki te taŋata pī i te karu tariko 'i roto i tō'ona henua. 25 E ha'uru nō 'ā rā taŋata 'e te nu'u ta'ato'a o tō'ona hare, he tu'u e tahi kope ta'e haŋa ki rā taŋata, he pī tako'a 'i rā kona hai mauku rake-rake 'e he e'a he oho.

26 »I nui-nui era te tariko he hua 'e he tupu tako'a tū mauku rake-rake era. 27 He oho ia he kī e te nu'u aŋa ki tū taŋata era ō'ona te henua: "Ē, karu tariko ta'a karu 'oka era, ¿pē hē ia i tupu mai ai te mauku rake-rake?".

28 »He pāhono e rā taŋata: "O te kope ta'e haŋa mai ki a au i aŋa i te me'e era".

»He 'ui e tū nu'u aŋa era: "¿E haŋa rō koe mo o'i-o'i o mātou i te ŋā mauku era?".

29 »He kī e rā taŋata: "'Ina, 'o o'i-o'i rō kōrua i te tariko hora ena o kōrua ka o'i ena i te mauku. 30 Ka haka rē nō pē nā. Ki tu'u te 'āva'e mo hore i te tariko, he uŋa a au, 'i ra'e, i te nu'u he haka here-here hai ruru i rā mauku mo tutu. Ki oti he hāpa'o i te tariko 'i roto i te hare ha'aputu tariko"».

He ha'aaura'a iŋa hai karu mostasa

(Marko 4.30-32; Ruka 13.18-19)

31 He 'a'amu tako'a e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he karu mostasa 'oka e te taŋata e tahi 'i 'uta. 32 Te karu nei karu hope'a o te 'iti-'iti; 'e, ka tupu ka nui-nui ka oho era, he 'ata nui-nui ki te tētahi me'e o roto i te ha'a'apu, 'ātā he tu'u pa he tumu 'e, 'i te nui-nui, he aŋa te manu i te rāua hakapupa 'i ruŋa i te maŋa».

He 'a'amu ha'aaura'a o te revaura

(Ruka 13.20-21)

33 He 'a'amu tako'a i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he 'apa 'iti-'iti revaura hoa e te vi'e ki roto i te haraoa mata mo haka ahu tahi».

He haka tano iŋa o te *Pāpa'i Mo'a

(Marko 4.33-34)

34 E vānaŋa era a Ietū ki te rahi ra'a o te nu'u o ruŋa i te me'e ta'ato'a nei o te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua hai 'a'amu ha'aaura'a, 'e mo ta'e ai hai 'a'amu ha'aaura'a, 'ina he vānaŋa o ruŋa. 35 Pē ira i tano ai te me'e kī e te perofeta pē nei ē:

«Hai 'a'amu ha'aaura'a a au ka vānaŋa nei;
e kī rō a au i te me'e 'ina kai 'ite e te taŋata
mai te hora aŋa era 'ā e te 'Atua i te ao».

He ha'aaura'a o tū 'a'amu era o te mauku rake-rake

36 He haka marere ia e Ietū i te taŋata 'e he oho he uru ki roto i te hare. He haka hāhine tā'ana nu'u hāpī 'e he ani mo haka aŋi-aŋi i tū 'a'amu ha'aaura'a era o te mauku rake-rake. 37 He pāhono e Ietū:

«Te kope 'oka era i te karu riva-riva he *Poki o te taŋata, 38 'e te henua ko te ao nei. Te karu riva-riva era he nu'u o roto i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua, 'e te mauku rake-rake he nu'u haka tere e Rukifero. 39 'E tū kope ta'e haŋa era ki te taŋata era ō'ona te henua, pī era i te mauku rake-rake ko Rukifero. Te hora era o te hore he pa'o o te ao, 'e te nu'u aŋa he merahi.

40 »Pa he mauku rake-rake hoa mo tutu 'i roto i te ahi, pē ira tako'a ka topa ena 'i te pa'o iŋa o te ao. 41 He uŋa e te Poki o te taŋata i tā'ana merahi mo to'o mai roto o te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua i te nu'u haka hara i te rua 'e i te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano. 42 He to'o he hoa ki roto i te rona e hū rō 'ā, he kona 'i ira te ta-taŋi 'e te 'au-'au ra'a niho. 43 'E te nu'u tano ki te mata o te 'Atua he 'uira pa he ra'ā 'i te ao haka tere e te rāua Matu'a o te raŋi.

»Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi ka haka topa te mana'u.

He 'a'amu ha'aaura'a o te hauha'a e na'a rō 'ā

44 »Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he hauha'a o roto i te henua e tahi. He tu'u e tahi kope he rava'a, 'e he na'a haka 'ou 'i rā kona mau 'ā. Ko koa

atu 'ana, he oho he ho'o i tō'ona me'e ta'ato'a ki te nu'u, 'e he ho'o i rā henua mō'ona.

He 'a'amu ha'aaura'a o te poe hope'a o te hauha'a

45 »Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he taŋata ho'o tao'a kimi i te poe riva-riva 'e nehe-nehe. 46 I rava'a era i te poe hope'a o te hauha'a, he oho he ho'o tahi i tā'ana me'e, 'e he ho'o i rā poe mō'ona.

He 'a'amu ha'aaura'a o te kūpeŋa

47 »Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he kūpeŋa hoa ki roto i te vaikava 'e to'o me'e rahi nō atu huru o te ika. 48 Ki 'ī te kūpeŋa, he haro ki 'uta, he noho he vae i te ika riva-riva he hāpa'o 'i roto i te kānato 'e he hoa i te ika ta'e au mo kai. 49 'I te pa'o iŋa o te ao, pē ira ka ai ena: he e'a te merahi he ha'ata'a i te taŋata aŋa i te me'e ta'e tano mai roto i te nu'u aŋa i te me'e tano, 50 'e he hoa i rā nu'u aŋa era i te me'e ta'e tano ki roto i te rona e hū rō 'ā, he kona 'i ira te taŋi 'e te 'au-'au ra'a niho».

Te me'e 'āpī 'e te me'e rū'au

51 He 'ui e Ietū:
—¿Ko aŋi-aŋi tahi 'ana e kōrua i te me'e nei?

—'Ē-ē —i pāhono ai.

52 He kī ia e Ietū:
—Te *ma'ori o te haka tere hūrio 'ite 'e aŋi-aŋi tako'a o ruŋa i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua e tano rō 'ā mo hāpī o ruŋa i te me'e 'āpī 'e o ruŋa i te me'e tuai, pa he hoa hare 'ite mo to'o mai roto i tā'ana me'e rahi hāpa'o i te me'e 'āpī 'e i te me'e rū'au.

'I Nātāreta a Ietū

(Marko 6.1-6; Ruka 4.16-30)

53 I oti era te 'a'amu e Ietū i tū 'a'amu ha'aaura'a era, he e'a he oho mai ira ki tō'ona kāiŋa ko Nātāreta. 54 I tu'u era ki ira, he ha'amata he hāpī 'i roto i te *hare pure hūrio. Te taŋata, ko māere atu 'ā, e kī era: «¿'I hē te kope era i 'ite ai i te me'e ta'ato'a era? ¿Pē hē e rava'a ena mo aŋa i te mana? 55 ¿Ta'e 'ō a ia ko te poki era o te tāmuta, 'e ko *Māria tō'ona matu'a vahine? ¿Ta'e 'ō he taina o *Tanatiako, o *Kōsē, o Tīmona 'e o Hura? 56 'E ¿ta'e 'ō tō'ona ŋā taina vahine ena e noho rō 'ana 'i roto i a tātou? ¿O hē tō'ona mārama-rama 'e tō'ona pūai?».

57 'E 'ina he nu'u o tō'ona kāiŋa i *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. He kī e Ietū: «'Ina e tahi perofeta mo'a e tō'ona hua'ai 'e e te nu'u o tō'ona kāiŋa. O te nu'u o te tētahi atu kona te mo'a i a ia».

58 'E 'ina kai rahi te mana i aŋa e Ietū 'i ira he ta'e haka moe o te mana'u o te nu'u o ira 'i ruŋa i a ia.

He aha i tiŋa'i ai i a Iovani Papatito
(Marko 6.14-29; Ruka 9.7-9)

14 1 'I rā noho iŋa, a *'Erore, 'ariki haka tere o Karirea, he ŋaro'a i te
vānaŋa o ruŋa i a Ietū, 2 'e he kī ki te nu'u aŋa ki a ia: «Te kope era ko
Iovani Papatito ko ora haka 'ou mai 'ana. 'O ira e pūai era mo aŋa i te mana».
3 I kī ai pē ira e 'Erore 'o te ai 'ā'ana i uŋa i haka puru i a Iovani hai 'Eroria,
vi'e *hāipo-ipo o tō'ona taina ko Fīripo 4 'o te rava ture e Iovani pē nei ē: «Ko
hape 'ā a koe i to'o ai i a 'Eroria mo vi'e 'ā'au».
5 A 'Erore e haŋa rō 'ā mo tiŋa'i i a Iovani. Te me'e nō, e ri'a-ri'a rō 'ā 'i te
nu'u; ta'ato'a nō, pa'i, e mana'u era a Iovani he perofeta.
6 'I te ŋoŋoro o te mahana poreko o 'Erore, he e'a te poki vahine 'a 'Eroria he 'ori
ki te nu'u ta'ato'a o rā ŋoŋoro. 'I te nehe-nehe o te 'ori o rā uka he koa a 'Erore. 7 He
hōrea he va'ai e ia i te me'e nō era mo no-no'i. 8 'I te hatu e tō'ona matu'a vahine,
he kī ki a 'Erore: «Ka va'ai mai 'i ruŋa i te mareti te pū'oko o Iovani Papatito».
9 He māui-ui te māhatu, he haka kiva-kiva a 'Erore; 'e, 'i te ai ko hōrea 'ana
'i mu'a o te nu'u oho ki rā ŋoŋoro, he uŋa ki te va'ehau mo va'ai. 10 He kī mo
oho ki roto i te hare ma'u'aurī 'e mo pa'o i te pū'oko o Iovani. 11 I oti era he
ma'u i rā pū'oko 'i ruŋa i te mareti he va'ai ki rā uka, 'e o rā uka i va'ai ki
tō'ona matu'a vahine.
12 He tu'u ia te nu'u hāpī 'a Iovani, he to'o i te hakari 'e he ma'u he tanu. I
oti era he oho he haka 'ite ki a Ietū.

He hāŋai iŋa o Ietū i te nu'u rahi
(Marko 6.30-44; Ruka 9.10-17; Iovani 6.1-14)

13 I 'ite era e Ietū o ruŋa i rā 'ati, he e'a he oho a ruŋa i te vaka ki te kona
'ina he taŋata. I 'ite nō e te nu'u, 'e he e'a mai te rāua kona ta'ato'a noho he
oho a ruŋa i te henua ki te kona 'i ira a Ietū.
14 I topa era a Ietū mai ruŋa i te vaka, he take'a i te rahi o te nu'u; he haka
'aroha i a rāua 'e he haka ora i te nu'u māui-ui ma'u ki a ia.
15 I ha'amata era mo pō, he haka hāhine tā'ana nu'u hāpī he kī:
—E Ietū, ko ahi-ahi 'ana, 'e kona nei, kona ta'e noho taŋata. Ka u'i te nu'u
ena ka haka oho ki te kona mo ho'o i te rāua me'e mo kai.

16 He pāhono e Ietū:
—'Ina ko haka oho; ka va'ai e kōrua hai me'e mo kai.

17 He kī e rā nu'u:
—Te me'e ai nō o mātou he haraoa e rima 'e he ika e rua.

18 He kī e Ietū:
—Ka ma'u mai.

19 He kī tako'a ki te taŋata ta'ato'a mo no-noho 'i ruŋa i te mauku. I oti era
he to'o i tū haraoa era e rima 'e i tū ika era e rua, he u'i a te raŋi, he māuru-
uru ki te 'Atua. He more-more ia i tū ŋā me'e era, he va'ai ki te nu'u hāpī
'ā'ana, 'e he tuha'a e rāua ki te taŋata.

20 Ta'ato'a nō taŋata i kai ai 'ātā ka mākona rō 'e i ha'a'ī rō ki te 'ī e ho'e
'ahuru mā piti kānato o te kai topa. 21 Te nu'u i kai, mo tataku i te ŋāŋata nō,
e pae ta'utini 'e 'ina kai tataku te ŋā vi'e 'e te ŋā poki.

He ha'ere iŋa o Ietū 'i ruŋa i te vai
(Marko 6.45-52; Iovani 6.16-21)

22 I oti era te me'e nei, he kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī mo eke ki ruŋa i te
vaka mo oho 'i ra'e ki a ia ki te rua pā'iŋa o te vai; ko ia mo noho mo haka
oho i te taŋata. 23 I haka oho tahi era a Ietū i te taŋata, he eke ki ruŋa i te
ma'uŋa he pure. Hoko tahi nō 'i rā kona i pō ai, 24 'e te vaka 'i ruŋa tā'ana
nu'u hāpī ko 'ava-'ava 'ā e oho era mai te henua. 'I te ai o te tokerau 'i mu'a o
rāua, he tiŋa'i tū vaka era e te pari.
25 'I te popohaŋa he ha'ere he oho a Ietū a ruŋa i te vai ki te kona era 'i ira
te nu'u hāpī era 'ā'ana. 26 I take'a era e rā nu'u i te me'e e ha'ere 'ā a ruŋa i te
vai, he mataku 'e he kī:
—¡He vārua!

27 He me'e e Ietū:
—¡Kiahio kōrua! ¡Ko au nei! ¡'Ina ko mataku!

28 He pāhono e Pētero:
—E Ietū, hoki ko koe mau 'ana, ka kī mai mo oho atu ō'oku ki muri i a koe
a ruŋa i te vai.

29 —Ka oho mai —i kī ai e Ietū.

He topa a Pētero mai ruŋa i te vaka, he ha'amata he ha'ere a ruŋa i te vai
pe te kona era 'i ira a Ietū. 30 'I te ŋaro'a i te pūai o te tokerau, he ri'a-ri'a. 'E
i ha'amata i emu i oho era, he ohu:
—¡Ka hā'ū'ū mai koe, e Ietū ē!

31 'I tū hora 'ā he 'a-'aru e Ietū a te rima he kī:
—¿Pē nā te haka moe iŋa ō'ou i te mana'u 'i ruŋa i a au? ¿He aha rā koe i
'aka-'aka ai?

32 I eke era ararua ki ruŋa i te vaka, he haumārū rō 'ai te tokerau. 33 Te nu'u
o ruŋa i te vaka he ha'amuri ki a Ietū he kī:
—¡He parauti'a mau 'ana he Poki koe o te 'Atua!

He nu'u māui-ui o Henetareta
(Marko 6.53-56)

34 He vari ia ananake a ruŋa i te vaka ki te rua pā'iŋa 'e he tu'u ki
te kona e tahi te 'īŋoa ko Henetareta. 35 He aŋi-aŋi e te nu'u i a Ietū,
'e kai roa i tu'u ai te parau 'āpī ki te kona ta'ato'a o ira. He ma'u i te
rāua nu'u māui-ui ki a Ietū, 36 'e he ani mo haka rē i a rāua mo haka
puā korohaŋa ki te titi o tō'ona kahu; 'e ta'ato'a nu'u haka puā, he ora
te māui-ui.

He me'e haka ta'e tano i te taŋata ki te 'Atua
(Marko 7.1-23)

15 1 E tahi mahana tētahi nu'u *fariseo 'e tētahi *ma'ori o te haka tere hūrio tu'u mai Hērutarema he haka hāhine ki a Ietū he 'ui:

2 —¿He aha ta'a nu'u hāpī e ta'e aŋa ena i te me'e kī e te tātou tupuna mo aŋa? ¿He aha e kai ena kai *haka ma'itaki hia i te rima hai hopu haŋa māhani aŋa e tātou e te *hūrio?

3 He 'ui e Ietū:
—'E a kōrua, ¿he aha e haka rehu ena i te roŋo o te 'Atua mo ma'u i te haka tere iŋa o te taŋata? 4 Te kī o te 'Atua: "E mo'a koe i tu'u matu'a tane 'e i tu'u matu'a vahine" 'e, "Te kope kī i te vānaŋa ta'e tano mo tō'ona matu'a te ūtu'a he mate".
5 »Ka ai atu pē ira, e kī rō 'ana e kōrua e tano nō te kope e tahi mo kī ki tō'ona matu'a: "Te me'e ai 'ā'aku mo hā'ū'ū atu ko ha'ata'a 'ā e au mo te 'Atua". 6 Pē ira te kope aŋa i rā me'e ka ta'e mo'a ena i tō'ona matu'a hai ta'e hā'ū'ū ki a rāua. Hai kī iŋa era e ta'e haka hauha'a ena e kōrua i te roŋo o te 'Atua mo ma'u i te kōrua haka tere iŋa.
7 »¡E te nu'u riva a te haho ē! He parauti'a mau 'ana 'ō te me'e kī o ruŋa i a kōrua e te perofeta era ko 'Itaia hora kī pē nei ē:

8 "Te nu'u nei hai ŋutu mau nō e ha'amuri mai nei,
'e te rāua māhatu 'i te kona kē nō atu.
9 'E te rāua ha'amuri iŋa mai 'ina e tahi hauha'a;
e hāpī rō 'ana, pa'i, i te me'e taŋata pa he roŋo 'ā'aku".

10 He raŋi e Ietū ki te nu'u mo haka hāhine 'e he kī:
—Ka haka roŋo tahi mai kōrua 'e e aŋi-aŋi tā'aku vānaŋa ka kī atu ena:
11 Ta'e hai me'e o'o a roto i te haha e haka ta'e tano ena i te taŋata ki te mata o te 'Atua, hai me'e kī e'a mai roto i te haha.

12 He haka hāhine ia ki a Ietū tā'ana nu'u hāpī he 'ui:
—¿Ko 'ite 'ana rō koe: te fariseo ko ta'e au 'ā mo ta'a vānaŋa ena?

13 He kī e Ietū:
—Te tumu ta'e 'oka e tō'oku Matu'a mai tō'ona aka ka o'i era. 14 Ka haka rē nō. A rāua he matapō e uŋa 'ā i te tētahi matapō. 'E te taŋata matapō e tahi mo uŋa i te rua matapō, ararua ka vī-viri era ki roto i te pū.

15 He kī ia e Pētero ki a Ietū:
—Ka ha'aaura'a mai ta'a me'e kī era.

16 He pāhono e Ietū:
—¿'Ātā ki a kōrua kai aŋi-aŋi 'ā? 17 ¿Kai 'ite 'ā e kōrua: te me'e o'o a roto i te haha he turu ki roto i te kōpū 'e he e'a mai roto i te hakari? 18 Te me'e haka

ta'e tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua he me'e kī e'a mai te haha, he me'e mai roto i te taŋata e e'a ena. 19 Mai roto i te māhatu o te taŋata, pa'i, e e'a ena te mana'u rake-rake, te tiŋa'i te haka mate i te taŋata, te tai'ata, te piri tane ta'ato'a ta'e ha'ati'a e te 'Atua, te toke, te reo-reo, 'e te vā-vā. 20 He me'e ta'ato'a nei te me'e haka ta'e tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua, ta'e 'ō he kai 'ina kai haka ma'itaki hia i te rima hai hopu haŋa māhani aŋa e tātou e te hūrio.

He vi'e ta'e hūrio e tahi
(Marko 7.24-30)

21 He e'a ia a Ietū mai ira he oho ki te kona hāhine ki Tiro 'e ki Tīrone. 22 E tahi vi'e tō'ona noho iŋa e hāhine rō 'ā ki rā ŋā kona, vi'e o te kona kī 'i mu'a 'ā ko *Kana'ana, he haka hāhine a muri koia ko ohu:
—¡E Ietū, e te Hakaara o *Tāvita ē, ka haka 'aroha koe i a au! ¡Ko o'o 'ana tā'aku poki vahine e te tātane he haka māui-ui nō te aŋa i a ia!

23 'Ina kai pāhono e Ietū. He haka hāhine ia tā'ana nu'u hāpī 'e he ani:
—Ka hā'ū'ū te vi'e era ki hoki ai ki tō'ona hare 'o ohu 'o oho nō mai 'i tu'a o tātou.

24 He kī e Ietū:
—I uŋa mai ai i a au e te 'Atua ki te itaraera mau nō. A rāua pa he māmoe 'ā ko ŋaro 'ana.

25 Ka ai atu pē ira, i oho nō rā vi'e he tū-turi 'i mu'a i a Ietū 'e he kī:
—¡Ka hā'ū'ū mai koe!

26 He pāhono e Ietū:
—Me'e ta'e tano mo hiko i te haraoa mai te ŋā poki mo va'ai ki te paiheŋa.

27 He kī e tū vi'e era:
—He aŋi 'ā tā'au, e Ietū ē. Ka ai atu pē ira, te paiheŋa e kai tako'a rō 'ā i te pārehe-rehe haraoa vī-viri mai ruŋa i te 'amurama'a o te kope 'ā'ana rā ŋā paiheŋa.

28 He kī ia e Ietū:
—¡Ko te pūai i tu'u haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a au! Ka ai pa he me'e haŋa ena e koe.

'E 'i rā hora mau 'ā he ora tū poki era.

He haka ora iŋa o Ietū me'e rahi nu'u māui-ui

29 He e'a he oho a Ietū mai tū kona era, he tu'u ki te taha-taha o te vai o Karirea 'e he eke ki ruŋa i te reva-reva e tahi he noho. 30 Me'e rahi te nu'u i taka-taka 'i rā kona. E ma'u rō 'ana i te nu'u va'e koke, i te matapō, i te nu'u rima rehe-rehe, i te nu'u ta'e vānaŋa, 'e me'e rahi haka 'ou atu nu'u māui-ui he haka topa a te va'e o Ietū, 'e he haka ora e ia.

31 He māere te taŋata 'i te take'a i te nu'u ta'e vānaŋa ko vānaŋa 'ā, i te
nu'u rima rehe-rehe ko ora 'ana, i te nu'u va'e koke ko ha'ere 'ā 'e i te
nu'u matapō ko take'a 'ana. 'E he ha'amata rō 'ai he ha'ahana-hana ki te
'Atua o te itaraera.

He hāŋai iŋa haka 'ou o Ietū i te nu'u rahi
(Marko 8.1-10)

32 He raŋi e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī 'e he kī:
—Ko haka 'aroha 'ana a au i te nu'u nei. Ka toru mahana o rāua 'i muri i a tātou
'e 'ina he me'e toe o rāua mo kai. Kai haŋa a au mo haka oho ki te rāua hare kai
kai hia 'o re-rehu rō 'i te ara.

33 He kī e tū nu'u hāpī era 'ā'ana:
—¿Pē hē ia a tātou ana rava'a i te kai mo te rahi nei 'i te kona tu'u pē nei 'ina he
noho e te taŋata?

34 He 'ui e Ietū:
—¿E hia haraoa o kōrua?

—E hitu, 'e he 'apa ika riki-riki —i pāhono ai e tū nu'u era.

35 He uŋa ia e Ietū mo haka no-noho i te taŋata. 36 He to'o i tū ŋā haraoa era e
hitu 'e i tū ŋā ika era, he māuru-uru ki te 'Atua, he more-more he va'ai ki tā'ana
nu'u hāpī, 'e o rāua i tuha'a ki te taŋata.
37 Ta'ato'a i kai ai ki te mākona, 'e i ha'a'ī rō ki te 'ī e hitu kānato o te kai i topa.
38 Te rahi i kai ai, mo tataku i te ŋāŋata nō, e maha ta'utini. 'Ina kai tataku i te ŋā
vi'e 'e i te ŋā poki.
39 I oti era he haka oho e Ietū i te nu'u ki te rāua hare, he eke ki ruŋa i te vaka 'e
he oho ki te kona ko Makarana.

He tāpa'o tu'u pa he me'e topa ki a *Hōnā
(Marko 8.11-13; Ruka 12.54-56)

16 1 Te nu'u *fariseo 'e te nu'u *saruseo he oho he u'i i a Ietū mo haka 'atu.
He kī mo aŋa e tahi mana ki 'ite ai e te nu'u he aŋi mau 'ā o te 'Atua a ia i
uŋa mai. 2 He kī e Ietū:

«'I te ahi-ahi ki topa te ra'ā, e kī ena e kōrua: "He riva-riva te mahana
āpō 'o te ai ko mea-mea 'ā te raŋi"; 3 'e, 'i te pō'ā, he kī e kōrua: "'Arīnā
he rake-rake te mahana 'o te ai ko mea-mea 'ā 'e ko pōhāhā 'ana te
raŋi".
»Mo ai ia ko 'ite 'ana e kōrua mo ha'aaura'a i te huru o te raŋi, ¿pē hē e ta'e
aŋi-aŋi ena i te ha'aaura'a o te me'e topa o te hora nei? 4 A kōrua, te nu'u mana'u
ta'e tano haka tapa mai te ara parauti'a o te 'Atua, e haŋa 'ā mo aŋa ō'oku i te
mana, 'e, te me'e mau nō mo take'a e kōrua he tāpa'o tu'u pa he me'e topa ki te
perofeta era ko Hōnā».
He haka rē ia a Ietū i rā nu'u 'e he e'a he oho mai ira.

Te revaura o te fariseo
(Marko 8.14-21)

5 I vari era a kuā Ietū ki te rua pā'iŋa o te vai o Karirea, ko rehu 'ā mo ma'u
i te rāua haraoa. 6 He kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī:
—E u'i kōrua e te revaura o te fariseo 'e o te saruseo.

7 He ha'amata ia tū nu'u hāpī era 'a Ietū he vānaŋa 'i roto i a rāua 'ā 'e he
kī: «I kī mai ena i te vānaŋa ena 'o te 'ite kai ma'u mai tātou i te haraoa». 8 He
aŋi-aŋi e Ietū 'e he kī:
—¿He aha kōrua e vānaŋa ena o ruŋa i te haraoa? ¡Kai haka moe riva-
riva mai 'ā kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a au! 9 ¿Kai aŋi-aŋi 'ana 'ō e kōrua?
¿Ko rehu 'ā i a kōrua te haraoa era e rima hāŋai era e pae ta'utini taŋata,
'e e hia kānato i ha'a'ī ai o te kai topa? 10 ¿Ko rehu tako'a 'ana i a kōrua te
haraoa era e hitu hāŋai era e maha ta'utini taŋata, 'e e hia kānato i ha'a'ī
ai o te kai topa? 11 ¿He aha kōrua e ta'e aŋi-aŋi ena: ta'e o ruŋa i te haraoa
a au e vānaŋa atu ena? Tā'aku kī: e u'i kōrua e te revaura o te fariseo 'e o
te saruseo.

12 He aŋi-aŋi ia e rā nu'u: a Ietū ta'e e kī 'ana o ruŋa i te revaura era mo aŋa
o te haraoa, e kī 'ana e u'i a rāua e te hāpī o te fariseo 'e o te saruseo.

Mo Pētero a Ietū he *Kiritō
(Marko 8.27-30; Ruka 9.18-21)

13 I tu'u era a kuā Ietū ki Tētārea o Fīripo, he 'ui ki tā'ana nu'u hāpī:
—¿Ko ai te *Poki o te taŋata e kī ena e te nu'u?

14 He pāhono e rā nu'u:
—E ai rō 'ā te nu'u kī ko Iovani Papatito, e ai tako'a rō 'ana te nu'u kī ko te
perofeta era ko 'Ēria, 'e e ai haka 'ou rō 'ā te nu'u kī ko Heremia 'o he pero-
feta haka 'ou e tahi o mu'a 'ā.

15 —'E, ki te kōrua kī, ¿ko ai a au?

16 He pāhono ia e Tīmona, e kī tako'a era ko Pētero:
—A koe he Kiritō, he Poki o te 'Atua ora.

17 He kī e Ietū:
—¡Ko te koa i a koe, e Tīmona, poki 'a Hōnā ē! Te me'e 'ite ena e koe
ta'e o te taŋata i haka 'ite atu, o tō'oku Matu'a o te raŋi. 18 'Ī a au he kī
atu: a koe ko Pētero, te ha'aaura'a: «he māʻea»; 'e pa he māʻea hai ia e
ha'amata e titi ena i te hare, hai koe a au ka ha'amata ka haka rahi ena
i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, 'e 'ina e ko ai 'i ruŋa i a
rāua te pūai o te mate. 19 He va'ai atu au i te tāviri o te *haka tere iŋa
'āpī o te 'Atua; te me'e mo ta'e ha'ati'a e koe 'i te ao nei, ko ta'e ha'ati'a
tako'a 'ā 'i te raŋi, 'e te me'e mo ha'ati'a 'i te ao nei, ko ha'ati'a tako'a
'ā 'i te raŋi.

20 'E he kī ia e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī mo ta'e 'a'amu e tahi nu'u he Kiritō a ia.

He haka 'ite iŋa o Ietū i tō'ona mate
(Marko 8.31–9.1; Ruka 9.22-27)

21 Mai rā hora he ha'amata a Ietū he vānaŋa ki tā'ana nu'u hāpī o ruŋa i te me'e ka topa era ki a ia pē nei ē: «E oho a au ki Hērutarema, 'e 'i ira ka tōtōā mai ena i a au e te nu'u pū'oko haka tere hūrio, e te *oromatu'a ra-rahi 'e e te *ma'ori o te haka tere hūrio. E ŋaro'a rō e au i te māui-ui ki roto i te ivi. E tiŋa'i e haka mate rō i a au 'e, 'i te toru mahana, e ora haka 'ou rō mai a au».
22 He to'o e Pētero a te tapa he ha'amata he ture:
—¡'Ina e ko ha'ati'a e te 'Atua, e Ietū ē! ¡Te me'e ena e ko topa atu ki a koe!

23 He rori e Ietū he kī ki a Pētero:
—¡Ka haka tapa koe mai muri i a au! ¡E haka 'aka-'aka 'ā koe i tō'oku mana'u pē Rukifero 'ā! 'Ina koe he mana'u pa he mana'u o te 'Atua, a koe e mana'u ena hai mana'u taŋata.

24 He kī ia e Ietū ki tū nu'u ta'ato'a hāpī era 'ā'ana:

«Te kope haŋa mo riro ō'ona he taŋata hāpī 'ā'aku e haka rehu i a ia mau 'ā, 'ai ka 'amo rō i tō'ona tātaurō, te aura'a, e va'ai i a ia 'ātā mo mate 'i te aŋa iŋa i tā'aku me'e haŋa.
25 »Te kope hārui i a au 'e i tā'aku hāpī hai tua'ivi mo hāpa'o i a ia 'o mate 'e mo aŋa i tā'ana me'e nō era i haŋa e ko ai i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E te kope haka rē i tā'ana me'e haŋa mo ha'atura mai ki a au he rava'a e ia i rā ora.
26 »'Ina e tahi aura'a mo te taŋata ai i tā'ana me'e ta'ato'a haŋa o te ao nei 'e 'ina i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'Ina e tahi me'e mo va'ai 'o mo aŋa e te taŋata mo 'auhau ki te 'Atua mo rava'a i rā ora. 27 Te Poki o te taŋata, pa'i, e oho rō mai e 'ana-'ana rō 'ana 'i te pūai o tō'ona Matu'a, 'i muri i a ia tā'ana merahi, 'e e 'auhau rō i te taŋata, e tahi e tahi, e haka tano ki te rāua me'e aŋa. 28 'E 'ī a au he kī atu: tētahi nu'u o te kona nei e ko mate hia ka take'a rō ena te oho iŋa mai o te Poki o te taŋata 'i ruŋa i a ia te parau mo haka tere».

He huru kē iŋa o Ietū
(Marko 9.2-13; Ruka 9.28-36)

17 1 E ono mahana haka 'ou pe mu'a, he to'o e Ietū i a Pētero, i a *Tanatiako 'e i a *Iovani, taina o Tanatiako, he iri ko rāua mau nō ki ruŋa i te ma'uŋa ruŋa nui e tahi. 2 'I rā kona, 'i mu'a o rā nu'u, he huru kē te 'āriŋa o Ietū, he 'uira pa he ra'ā 'e he rito-rito te kahu pa he mōrī. 3 'I tū hora 'ā, he take'a a *Mōtē ararua ko *'Ēria e vānaŋa 'ā ki a Ietū.
4 He kī ia e Pētero: «E Ietū, ¡he riva nō 'ō i ai ai a tātou 'i nei! Mo haŋa ō'ou, he aŋa atu e au e toru pae-pae: e tahi mō'ou, e tahi mo Mōtē 'e e tahi mo 'Ēria».
5 E vānaŋa nō 'ana a Pētero, i noho ai 'i ruŋa i a rāua te raŋi tea-tea 'uira e tahi, 'e mai roto i e'a ai e tahi re'o e kī era: «He Poki nā 'ā'aku, Poki haŋa rahi; 'i ruŋa i a ia tō'oku koa. E ha'atura kōrua ki a ia».

6 I ŋaro'a era e tū nu'u hāpī era hoko toru, he tū-turi he noi te 'āriŋa a ruŋa
i te 'ō'one, ko hope'a atu 'ā te ri'a-ri'a. 7 He haka hāhine a Ietū ki a rāua, he
haka puā hai rima he kī: «Ka e'a kōrua ki ruŋa; 'ina ko ri'a-ri'a».
8 I e'a era te 'āriŋa a ruŋa, he take'a hoko tahi nō 'ō a Ietū. 9 E turu nō 'ana
ananake mai ruŋa i te ma'uŋa, he kī e Ietū:
—'Ina ko 'a'amu te me'e take'a ena e kōrua 'ātā ki te ora iŋa mai te mate o
te *Poki o te taŋata.

10 He 'ui ia e kuā Pētero ki a Ietū:
—¿He aha te *ma'ori o te haka tere hūrio e kī ena: 'i ra'e a 'Ēria ka tu'u
mai ena?

11 He pāhono e Ietū:
—He aŋi 'ā, 'i ra'e a 'Ēria ana tu'u mai; mā'ana e haka riva-riva i te me'e
ta'ato'a. 12 'E, 'ī a au he kī atu: a 'Ēria ko tu'u mai 'ā, 'e 'ina e rāua kai aŋi-aŋi.
I aŋa nō i te rāua me'e nō era i haŋa 'i ruŋa i a ia. Pē ira tako'a te Poki o te
taŋata hai rāua ka ŋaro'a ena i te māui-ui ki roto i te ivi.

13 He aŋi-aŋi ia e rā nu'u: a Ietū o ruŋa i a Iovani Papatito e vānaŋa era.

He haka e'a iŋa o Ietū i te tātane
(Marko 9.14-29; Ruka 9.37-43)

14 I tu'u era a kuā Ietū ki te kona 'i ira te nu'u, he haka hāhine te taŋata e
tahi, he tū-turi 'i mu'a i a Ietū 'e he kī:

15 —E Ietū, ka haka 'aroha koe i tā'aku poki: e kiki-kiki rō 'ā 'e he taparahi-
ta'ata te 'ati topa ki a ia. E rahi rō 'ā tō'ona viri iŋa a roto i te ahi 'e a roto i
te vai. 16 'Ī ko ma'u mai 'ā e au ki ta'a nu'u hāpī nei 'e kai rava'a e rāua mo
haka ora.

17 He kī e Ietū:
—¡E te nu'u pū'oko hio-hio mana'u ta'e tano 'e ta'e *haka moe i te mana'u
'i ruŋa i te 'Atua ē! ¡Pa he me'e ena: ka ai ka oho nō atu a au 'i muri i a kōrua
'ātā ki te pa'o iŋa o te ao, ko te ta'e haka moe iŋa mai 'ā kōrua i te mana'u
'i ruŋa i a au! ¿'Ātā ki hē rā nei ka ha'aoroma'i ka oho nō nei i a kōrua? Ka
ma'u mai te poki.

18 He ture e Ietū ki te tātane 'i roto i te poki 'e he haka e'a. 'I rā hora mau
'ā he ora rō 'ai tū poki era.
19 'I te hora ko rāua nō, he 'ui e te nu'u hāpī 'a Ietū:
—E te Ma'ori, ¿he aha i ta'e rava'a ai e mātou mo haka e'a i rā tātane?

20 He pāhono e Ietū:
—He ta'e rahi o te kōrua haka moe iŋa mai i te mana'u 'i ruŋa i a au. 'Ī a au
he kī atu: 'āhani te kōrua haka moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i a au korohaŋa
pa he 'iti-'iti ena 'ā o te karu mostasa, e tano nō kōrua mo kī ki te ma'uŋa era:
«¡Ka oho koe mai nā ki te rua kona!», 'e he oho mai te kona era. 'E 'ina e tahi

me'e mo ta'e rava'a e kōrua mo aŋa. [21 'E, te tātane ta'ato'a pūai pē rā, hai pure nō ki te 'Atua 'e hai tapu i te kai ana haka e'a.]

He haka 'ite iŋa haka 'ou o Ietū i tō'ona mate

(Marko 9.30-32; Ruka 9.43-45)

22 'I te mahana e tahi 'i Karirea he kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī: «Te Poki o te taŋata e va'ai rō ki te rima o te taŋata, 23 e tiŋa'i e haka mate rō 'e, 'i te toru mahana, he ora haka 'ou».

I ŋaro'a era i rā vānaŋa, he māui-ui te māhatu he haka kiva-kiva ananake.

He moni mo te Kona Ha'amuri 'Atua

24 I tu'u era a Ietū ananake ko tā'ana nu'u hāpī ki Kaperenāū, te nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te *Kona Ha'amuri 'Atua he oho he u'i i a Pētero, 'e he 'ui:

—¿E 'auhau rō 'ā tu'u ma'ori i te moni mo te Kona Ha'amuri 'Atua?

25 —'Ē-ē, e 'auhau rō 'ā —i pāhono ai e Pētero.

I uru era a Pētero ki roto i te hare, he kī rō 'ai e Ietū:

—Ki tu'u mana'u, e Tīmona ē, ¿ko ai te nu'u haka 'auhau e te 'ariki o te ao nei i te moni mō'ona: he hua'ai ō'ona 'o he nu'u ta'e he hua'ai ō'ona?

26 He pāhono e Pētero:

—He nu'u ta'e he hua'ai ō'ona.

He kī haka 'ou e Ietū:

—He aŋi 'ā tā'au, te hua'ai o te 'ariki 'ina he 'auhau. 27 Ka ai atu pē ira, 'o riri tā'ue te nu'u era, ka oho ki taha tai, ka hoa te hau ki roto. Te ika ra'e ka ra'u atu ena, nā 'i te haha te tara 'aurī e tahi, te hauha'a he pe'e mo 'auhau i a tāua, 'e he ma'u e koe he 'auhau.

¿Ko ai te kope 'ata hōnui mo te 'Atua?

(Marko 9.33-37; Ruka 9.46-48)

18 1 'I rā mahana mau 'ā, he haka hāhine tā'ana nu'u hāpī 'e he 'ui ki a Ietū:
—¿Ko ai te kope 'ata hōnui 'i roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua?

2 He raŋi e Ietū ki te poki e tahi, he haka māroa 'i vāeŋa o rāua 3 'e he kī:

—'Ī a au he kī atu: mo ta'e huri o te kōrua mana'u pa he ŋā poki, e ko o'o kōrua ki roto i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. 4 Te kope hope'a o te hōnui o roto i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua he kope mana'u i hau rō atu te rua ki a ia, 'e tō'ona mana'u pa he ŋā poki. 5 'E te kope to'o 'e hāpa'o hai 'īŋoa ō'oku i te rua, ka ai atu i te poki e tahi pa he poki nei, e to'o 'ana i a au.

E u'i kōrua 'o hara

(Marko 9.42-48; Ruka 17.1-2)

6 »Te ūtu'a o te 'Atua mo te taŋata haka hara i te kope ta'e pūai rahi o te haka moe iŋa i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a au he ūtu'a 'ata taparahi-ta'ata ki te

ūtu'a he here hai mā'ea paŋaha'a ki te ŋao 'ai ka hoa ki raro i te parera o te vaikava.

7 »He 'ati e tahi mo te nu'u o te ao te ai me'e rahi nō atu me'e uŋa i te taŋata
ki roto i te hara. Rā ŋā me'e 'ina e ko ta'e ai. Ka ai atu pē ira, ¡ko te 'aroha 'i
te kope haka hara i te rua!

8 »'O ira, mo haka hara atu i a koe e tu'u rima e tu'u va'e, ka hore, 'ai ka
hoa rō a kōnui era. E hau rō atu 'i te tano mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua e tahi mau nō rima 'o e tahi mau nō va'e, ki te ai ararua
u'u rima 'e ararua u'u va'e 'e he hoa i a koe ki roto i te ahi 'ina he mate ki
te hora hope'a. 9 'E mo haka hara atu i a koe e tu'u mata, ka ka-karo 'e 'ai
ka hoa rō a kōnui era. E hau rō atu 'i te tano mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a e tahi nō u'u mata, ki te ai ararua mata 'e he hoa i a koe ki roto
i te pō'auahi.

He 'a'amu ha'aaura'a o te māmoe ŋaro
(Ruka 15.3-7)

10 »'Ina kōrua ko ta'e haka au i te nu'u ta'e pūai rahi o te haka moe iŋa i
te mana'u 'i ruŋa i a au. 'Ī a au he kī atu: te merahi hāpa'o i te nu'u era 'ai
te raŋi 'i mu'a o tō'oku Matu'a. [11 Te *Poki o te taŋata, pa'i, i oho mai ai mo
haka e'a mai roto i te ūtu'a o te hara i te taŋata oho a te ara ta'e tano 'e mo
va'ai ki a rāua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.]

12 »Mo ai e tahi taŋata e ai rō 'ana e ho'e hānere māmoe 'e he ŋaro e tahi,
¿e ko haka rē hō 'i ruŋa i te ma'uŋa 'ā i te māmoe era e iva 'ahuru mā iva mo
oho mo kimi i rā māmoe ŋaro era? 13 'E mo rava'a, 'ata hau rō atu te koa ki rā
māmoe ki te ŋā māmoe ta'e ŋaro era e iva 'ahuru mā iva. 14 Pē ira tako'a 'ā,
te Matu'a o kōrua o te raŋi e ko haŋa mo ŋaro 'o mo 'ati e tahi o te nu'u nei,
nu'u ta'e pūai rahi o te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a au.

Pē hē ana haka kore i te riri mo te taina
(Ruka 17.3)

15 »Mo aŋa atu o tu'u taina e tahi me'e ta'e tano ki a koe, ka vānaŋa kōrua
hoko rua nō 'e 'ai ka haka aŋi-aŋi rō i tō'ona hape. Mo haka roŋo atu, ko
rava'a haka 'ou 'ana e koe i tu'u taina. 16 'E mo ta'e haka roŋo atu, ka ma'u e
tahi 'o e rua taŋata 'i muri i a koe mo mata'ite, mo haka tano ki te haka tere
iŋa o te 'Atua pāpa'i e *Mōtē pē nei ē: hai vānaŋa o te mata'ite e rua 'o e toru
he tī-tika te ture ta'ato'a. 17 'E mo ta'e haka roŋo ki rā ŋā mata'ite, ka kī ki te
nūna'a taŋata ta'ato'a o rā kona *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 'E
mo ta'e haka roŋo ki rā nu'u, ka ha'ariro pa he taŋata kai 'ite ko ai te 'Atua
parauti'a 'o pa he *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano.

18 »'Ī a au he kī atu: te me'e mo ta'e ha'ati'a e kōrua 'i te ao nei, ko ta'e ha'a-
ti'a tako'a 'ā 'i ruŋa i te raŋi, 'e te me'e mo ha'ati'a e kōrua 'i te ao nei, ko
ha'ati'a tako'a 'ā 'i te raŋi.

19 »He kī atu a au: mo ha'a'au 'i te ao nei hoko rua o kōrua mo no-no'i e tahi
me'e hai pure, he va'ai atu e tō'oku Matu'a o te raŋi. 20 Mo taka-taka e rua 'o
e toru taŋata hai 'īŋoa ō'oku, 'i vāeŋa o rāua a au.

21 He oho ia e Pētero he 'ui ki a Ietū:

—¿E hia hape o tō'oku taina mo haka rehu e au ana aŋa ana oho nō mai i te me'e ta'e tano? ¿E hitu?

22 He pāhono e Ietū:
—'Ina a au e ko kī atu e hitu; tā'aku kī: ta'ato'a nō hape mo aŋa atu.

He kope ta'e haka rehu i te hape o te rua

23 »Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he haka tere iŋa o te 'ariki e tahi haŋa
mo 'auhau e tā'ana nu'u aŋa i te tārahu mō'ona.
24 »I ha'amata era mo haka 'auhau i rā nu'u, he ma'u he haka māroa 'i mu'a
i a ia i te kope e tahi rahi ri'a-ri'a te tārahu mō'ona. 25 'I te ta'e ai o te moni
o rā kope mo 'auhau, he kī e te 'ariki mo ho'o pa he 'ekaravo koia ko tā'ana
vi'e, ko tā'ana ŋā poki, 'e he me'e ta'ato'a 'ā'ana; pē ira ana 'auhau i tō'ona
tārahu.
26 »He tū-turi rā kope he ani ki te 'ariki: "Ka ha'aoroma'i mai koe; e 'auhau
tahi rō atu e au".
27 »He haka 'aroha te 'ariki, he haka rehu i rā tārahu 'e he haka rē mo oho.
28 »I e'a i oho era rā kope he piri te hokorua e tahi e ai rō 'ā te tārahu 'iti-
'iti o rā hokorua mō'ona. He 'a-'aru he ŋatu i te ŋao 'ai ka kī e rā kope: "¡Ka
'auhau mai tu'u tārahu!".
29 »He tū-turi rā hokorua he ani: "Ka ha'aoroma'i mai koe; e 'auhau tahi rō
atu e au".
30 »'Ina rā kope kai haŋa. He to'o mai he haka puru 'ātā ka 'auhau tahi rō
i rā tārahu.
31 »Te tētahi atu nu'u aŋa mo te 'ariki he ŋaro'a i te māui-ui ki roto i te
māhatu 'i tū me'e topa era ki rā hokorua, 'e he oho he 'a'amu tahi ki te 'ariki.
32 »He uŋa ia e te 'ariki mo oho o tū kope era ki a ia 'e he ture: "¡E te
taparahi-ta'ata ē! Ko haka rehu tahi 'ana a au i tu'u tārahu, he ani mai ō'ou.
33 'E i ani atu era tu'u hokorua, kai haka 'aroha a koe i a ia, pa he haka 'aroha
iŋa atu era ō'oku i a koe".
34 »'E, 'i te riri o te 'ariki, he kī mo haka ūtu'a 'ātā ka 'auhau tahi rō i tū
tārahu era ō'ona.

35 He kī haka 'ou e Ietū: «Pē ira tako'a tō'oku Matu'a o te raŋi ka aŋa atu
ena mo ta'e haka rehu o kōrua hai māhatu i te me'e ta'e tano aŋa atu e te
kōrua taina».

'Ina ko ha'ata'a te me'e haka piri e te 'Atua
(Marko 10.1-12; Ruka 16.18)

19 1 I oti era te kī i te ŋā me'e nei, he e'a he oho a Ietū mai Karirea 'e
he tu'u ki te kona o Hūrea o te rua pā'iŋa o te rio era ko Horotana,
pā'iŋa mai ira e e'a era te ra'ā. 2 Nu'u rahi te nu'u i vari 'i muri, 'e 'i ira i haka
ora ai e Ietū i te māui-ui o te nu'u.
3 Tētahi nu'u *fariseo he haka hāhine ki a Ietū, he haka 'atu koi'ite e kī rō i
te me'e ta'e tano ki te rāua haka tere iŋa, he 'ui:
—¿E ha'ati'a rō 'ana mo ha'ata'a o te kenu mai tā'ana vi'e *hāipo-ipo 'o te
me'e nō era he me'e?

4 He pāhono e Ietū:
—¿Kai tai'o 'ō a kōrua 'i te kona hā'aki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: te
Kope aŋa era i a rāua 'i te ha'amata iŋa o te ao «he tane 'e he vahine i aŋa ai»,
5 'e te kona hā'aki tako'a: «'O ira te taŋata ka haka rē ena i tō'ona matu'a tane
'e matu'a vahine mo hāipo-ipo ki tā'ana vi'e 'e he riro rō 'ai e tahi nō hakari»?
6 E ko ai haka 'ou hoko rua, e tahi mau nō a rāua. 'O ira, 'ina ko ha'ata'a te
taŋata i te me'e haka piri e te 'Atua.

7 He 'ui haka 'ou e tū nu'u fariseo era:
—¿He aha ia te *haka tere iŋa 'a Mōtē e ha'ati'a ena i te kenu mo ha'ata'a
mai tā'ana vi'e hāipo-ipo e va'ai e te kenu i te parau ha'ata'a ki rā vi'e?

8 He kī e Ietū:
—He pū'oko hio-hio o kōrua i haka rē ai e Mōtē mo ha'ata'a mai te kōrua
vi'e hāipo-ipo; 'e ta'e pē ira 'i te ha'amata iŋa o te ao. 9 'Ī a au he kī atu: te
kope ha'ata'a mai tā'ana vi'e, ka ai atu kai tai'ata hia rā vi'e, 'e he hāipo-ipo
ki te rua, e tai'ata 'ā rā kope.

10 He kī ia e tā'ana nu'u hāpī:
—Mo ai 'ina he ha'ati'a i te taŋata 'e i te vi'e hāipo-ipo mo ha'ata'a, 'ata hau
rō atu ia 'i te tano mo ta'e hāipo-ipo.

11 He pāhono e Ietū:
—Ta'e ta'ato'a nu'u 'ite pē hē te ma'u iŋa o te me'e he ta'e hāipo-ipo, te
aura'a, he noho iŋa 'ina he piri tane; te nu'u 'ite mo ma'u i te me'e nei he nu'u
hā'ū'ū e te 'Atua. 12 Rauhuru te tumu o te me'e ena he noho 'ina he piri tane:
mo te tētahi he me'e poreko, mo te tētahi atu ko pātehe 'ana, 'e mo te tētahi
haka 'ou atu he haŋa mo tāvini ki te 'Atua 'e mo haka 'ite o ruŋa i te haka
tere iŋa 'āpī 'ā'ana e tahi mau nō mana'u. Te kope 'ite mo ma'u i te noho iŋa
nei, e ma'u.

He ha'amaitai iŋa e Ietū i te ŋā poki
(Marko 10.13-16; Ruka 18.15-17)

13 I oho era he ma'u e te nu'u i te ŋā poki ki a Ietū mo haka puā hai rima
'e mo pure mo rā ŋā poki. I take'a era e tā'ana nu'u hāpī, he ture ki rā nu'u.
14 He kī ia e Ietū: «E haka rē kōrua i te ŋā poki mo oho mai ki a au. Te *haka
tere iŋa 'āpī o te 'Atua, pa'i, mo te nu'u pa he ŋā poki».
15 He haka puā e Ietū i tō'ona rima ki ruŋa i tū ŋā poki era he ha'amaitai,
'e he e'a he oho mai ira.

Ko Ietū ararua ko te repa 'ono e tahi
(Marko 10.17-31; Ruka 18.18-30)

16 He oho te repa e tahi he u'i i a Ietū, 'e he 'ui:
—E te Ma'ori, ¿he aha tā'aku me'e riva-riva mo aŋa mo rava'a e au i te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua?

17 He pāhono e Ietū:

—¿He aha rā koe e 'ui mai ena o ruŋa i te me'e he riva-riva? Te kope riva e tahi mau nō: he 'Atua. 'E mo haŋa ō'ou mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua, e ha'atura tā'ana roŋo.

18 —¿Ko roŋo hē? —i 'ui ai e rā kope.

He kī e Ietū:
—'Ina ko mate te taŋata i a koe, 'ina ko tai'ata, 'ina ko toke, 'ina ko reo-reo mo 'ati o te rua, 19 e mo'a tu'u matu'a tane 'e matu'a vahine, 'e e haŋa koe ki te rua pa he haŋa iŋa ena 'ā ō'ou ki a koe mau 'ā.

20 —Te me'e ta'ato'a ena ko haka tano tahi 'ana e au —i kī ai e rā kope—. ¿He aha tā'aku me'e toe mo aŋa?

21 He pāhono e Ietū:
—Mo haŋa ō'ou mo riro he taŋata 'ina e tahi hape, ka oho ka ho'o tahi tu'u hauha'a 'e 'ai ka va'ai rō te moni mo te nu'u veve. Pē ira he ai tu'u hauha'a 'i te raŋi. 'E 'ai koe ka oho iho mai 'i muri i a au mo taŋata hāpī 'ā'aku.

22 I ŋaro'a era e rā repa i tū vānaŋa era, he māui-ui rō atu 'ai te māhatu, 'e i haka kiva-kiva i e'a i oho ai 'i te rahi o tō'ona hauha'a.
23 He me'e ia e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī:
—'Ī a au he kī atu: aŋa ri'a-ri'a te taŋata 'ono mo o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. 24 'E he kī haka 'ou atu a au: i hau rō atu 'i te aŋarahi mo te taŋata 'ono mo haka rē i a ia mo haka tere e te 'Atua, ki te o'o o te kameio a roto i te mata o te ivi.

25 I ŋaro'a era, he 'ata māere rō atu 'ai tā'ana nu'u hāpī, 'e he 'ui:
—Mo ai pē ira, ¿ko ai ia te me'e mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua?

26 He u'i riva-riva e Ietū 'e he pāhono:
—E ko rava'a, ki te hora hope'a, e te kope e tahi mo haka e'a i a ia mau 'ā mai roto i te ūtu'a o te hara. Mo te 'Atua mau nō e haka e'a. 'Ina, pa'i, e tahi me'e mo ta'e rava'a e ia mo aŋa.

27 He kī ia e Pētero:
—A mātou ko haka rē tahi 'ana i te mātou me'e mo nu'u hāpī 'ā'au. ¿He aha ia te mātou me'e mo rava'a?

28 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: 'i te hora haka 'āpī i te me'e ta'ato'a 'e noho o te *Poki o te taŋata 'i ruŋa i te pepe 'ariki o te 'Atua, a kōrua, te nu'u oho mai 'i muri i a au, he noho tako'a 'i ruŋa i te pepe 'ariki e ho'e 'ahuru mā piti mo ture i te ŋā ho'e 'ahuru mā piti mata o te itaraera. 29 'E te nu'u ta'ato'a haka rē hai au i te rāua hare, i te rāua taina tane, taina vahine, i te rāua matu'a tane, matu'a vahine, i te rāua ŋā poki, 'e i te rāua henua, he va'ai e te 'Atua e tahi

hānere haka 'ou o te me'e, 'e i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 30 'Ī a au he kī atu: me'e rahi nu'u ko rāua te ra'e 'i te hora nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te hope'a; 'e me'e rahi nu'u ko rāua te hope'a 'i te hora nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te ra'e.

He nu'u aŋa 'i te kona 'oka vino

20 1 »Te me'e topa 'i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he me'e topa ki te taŋata e ai rō 'ana tō'ona henua 'oka vino. 'I te pō era 'ā he e'a he kimi hai nu'u mo aŋa 'i tū kona era ō'ona. 2 He ha'a'au ki rā nu'u mo 'auhau hai moni tano mo te mahana aŋa e tahi, 'e he uŋa he haka aŋa 'i tū kona vino era.

3 »'I te hora iva o te pō'ā, he e'a haka 'ou tū taŋata era 'e he take'a, 'i te kona haka ora taŋata, i te nu'u e noho tahaŋa 'ā. 4 He kī: "Ka oho kōrua ka aŋa 'i tō'oku kona vino era. He 'auhau atu a au i te moni tano". He e'a rā nu'u he oho.

5 »He e'a haka 'ou ia rā taŋata 'i te hora kai 'e 'i te hora toru o te ahi-ahi, 'e he aŋa pē tū ŋā me'e ra'e era. 6 'E pe te hora pae o te ahi-ahi, he hoki ki tū kona haka ora taŋata era, 'e he piri ki te nu'u haka 'ou e no-noho tahaŋa 'ā. He 'ui: "¿He aha kōrua e no-noho tahaŋa ena 'i nei mai te pō'ā ki te pō 'ina e tahi me'e aŋa?".

7 »He pāhono e rā nu'u: "'Ina e tahi taŋata i va'ai mai i a mātou hai aŋa".

»He kī e rā taŋata: "Ka oho ia kōrua ka aŋa 'i tō'oku kona vino era".

8 »I pō era, he kī e rā taŋata ki te kope ko ia te pū'oko o te aŋa: "Ka kī ki te nu'u aŋa mo oho mai, 'e 'ai ka 'auhau rō; ana ha'amata mai te nu'u o'o hope'a mai era ki te aŋa 'e ana haka oti a te nu'u o'o ra'e era".

9 »He tu'u ia te nu'u o'o 'i te hora pae o te ahi-ahi, 'e ki te ta'ato'a i 'auhau ai hai moni o te mahana aŋa e tahi. 10 'I te hora hope'a, he topa ki te nu'u o'o ra'e. He mana'u 'ata rahi te moni ka 'auhau era ki a rāua, 'e i 'auhau tako'a ai hai moni o te mahana aŋa e tahi.

11 »I 'auhau era, he ha'amata he hēŋu'i-ŋu'i 'i roto i a rāua 'ā o ruŋa o tū taŋata era ō'ona te 'āua vino, 12 'ai ka kī ki rā taŋata: "Te nu'u tu'u hope'a mai ena e tahi nō hora i aŋa ai, 'e i 'auhau ai e koe pē mātou 'ana haka 'uhu oho i te aŋa 'e i te ve'a-ve'a mai te pō'ā ki te pō".

13 »He pāhono e tū taŋata era ki te kope e tahi o rā nu'u hēŋu'i-ŋu'i era: "E hoa, ta'e a au e aŋa atu 'ana i te me'e ta'e tano. ¿'Ina 'ō tāua kai ha'a'au o ruŋa o te moni tano mo 'auhau atu mo te mahana aŋa e tahi? 14 Ka to'o tu'u moni 'e 'ai koe ka e'a ka oho rō. Mo haŋa ō'oku mo 'auhau ki te kope o'o hope'a mai ki te aŋa pa he me'e 'auhau atu ena e au ki a koe, 15 he kape a au o tō'oku moni mo aŋa i tā'aku me'e i haŋa. ¿'O ko hū 'ana koe 'o te ai taŋata riva a au?"

16 He kī ia e Ietū: «Pē ira te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ka ai ena: te nu'u ko rāua te hope'a 'i te hora nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te ra'e; 'e te nu'u ko rāua te ra'e 'i te hora nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te hope'a».

He toru haka 'ite iŋa e Ietū i tō'ona mate

(Marko 10.32-34; Ruka 18.31-34)

17 E oho nō 'ana a Ietū a te ara ki Hērutarema, he to'o a te tapa i tā'ana nu'u hāpī e ho'e 'ahuru mā piti 'e he kī:

18 «Nā ko 'ite 'ā e kōrua: 'ī tātou e oho 'ana ki Hērutarema, he kona 'i ira ka
va'ai ena i te *Poki o te taŋata ki te rima o te ŋā *oromatu'a ra-rahi era, 'e ki
te *ma'ori o te haka tere hūrio. E ha'a'au rō 'i roto i a rāua: te ūtu'a mō'ona
he mate, 19 'e e va'ai rō ki te nu'u ta'e he hūrio mo haka ka-kata, mo tiŋa'i hai
'uaka 'e mo veo 'i ruŋa i te tātaurō; 'e, 'i te toru mahana, he ora haka 'ou».

Te me'e haŋa e te matu'a o *Tanatiako 'e o *Iovani
(Marko 10.35-45)

20 Te vi'e 'a Tevereo 'e te ŋā poki hoko rua o rāua he haka hāhine ki a Ietū.
He tū-turi ia rā vi'e mo no-no'i e tahi me'e. 21 He 'ui e Ietū:
—¿He aha ta'a me'e haŋa?

He kī e tū vi'e era:
—'I te hora o tu'u 'ariki iŋa, e haŋa rō 'ana a au mo noho atu tā'aku ŋā poki
nei 'i muri i a koe, e tahi 'i te pā'iŋa mata'u 'e e tahi 'i te pā'iŋa maui.

22 He pāhono e Ietū:
—Kai 'ite kōrua he aha te kōrua me'e e no-no'i mai ena. ¿E 'ite rō kōrua mo
ha'aoroma'i i te 'ati pē au ka ha'aoroma'i nei i te 'ati ka topa mai ena?

He kī e rā ŋā kope:
—'Ē-ē, e ha'aoroma'i nō e māua.

23 He pāhono e Ietū:
—He aŋi 'ā. Nā e 'amo tako'a rō e kōrua i te 'ati pē au, 'e, te me'e ko ai te
kope mo noho 'i tō'oku pā'iŋa mata'u 'e 'i tō'oku pā'iŋa maui, ta'e he me'e
mā'aku e va'ai. Ka va'ai ena ki te nu'u ko ha'ata'a era 'ā e tō'oku Matu'a.

24 I ŋaro'a era i rā me'e e tū tētahi nu'u hāpī era 'a Ietū e ho'e 'ahuru, he riri
rō atu 'ai mo rā ŋā taina. 25 He raŋi ia e Ietū ki te ta'ato'a o rā nu'u hāpī era
'ā'ana mo haka hāhine ki muri i a ia 'e he kī:

«E 'ite rō 'ana e kōrua: nā 'i roto i te nu'u ta'e he hūrio e ai rō 'ā te nu'u
pū'oko haka tere mana'u e tano rō 'ā a rāua mo haka aŋa i te taŋata pa he
pua'a, 'e te nu'u 'ata ra-rahi he haka 'ite nō te aŋa ki te nu'u ko ai a rāua. 26 'I
roto i a kōrua 'ina ko ai te me'e tu'u pē ira. Te tano mau: te kope haŋa mo
hōnui o roto i a kōrua, e tāvini mo te ta'ato'a, 27 'e te kope haŋa mo ra'e o roto i
a kōrua, e 'ekaravo mo te ta'ato'a. 28 Te Poki o te taŋata, pa'i, ta'e mo tāvini ki a
ia e te rua i oho mai ai, mo tāvini ō'ona ki te rua 'e mo va'ai i a ia ki te mate, he
'auhau iŋa mo haka e'a me'e rahi taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara».

He ŋāŋata matapō e rua
(Marko 10.46-52; Ruka 18.35-43)

29 I e'a era ananake mai Herikō, nu'u rahi te nu'u i oho 'i muri i a kuā Ietū.
30 'E 'i te tapa o te ara e noho rō 'ā e rua ŋāŋata matapō. I ŋaro'a era ko Ietū
te me'e vari a ira, he ohu: «¡E Ietū, e te Hakaara o *Tāvita ē, ka haka 'aroha
koe i a māua!».

31 He ture e te nu'u mo mou, 'e 'ai rā ŋāŋata e 'ata ohu pūai era: «¡E Ietū, e
te Hakaara o Tāvita ē, ka haka 'aroha mai koe i a māua!».
32 He noho ia a Ietū, he raŋi ki tū ŋā matapō era mo haka hāhine 'e he 'ui:
—¿He aha te kōrua me'e haŋa mo aŋa atu?

33 He pāhono e tū ŋā kope era:
—He ora o te māua mata.

34 He haka 'aroha a Ietū i tū nu'u era, he haka puā hai rima ki te mata, 'e
he ora rō 'ai. I oti era he e'a he oho 'i muri i a Ietū.

He tu'u iŋa o Ietū ki Hērutarema
(Marko 11.1-11; Ruka 19.28-40; Iovani 12.12-19)

21 1 Ko hāhine 'ana ki Hērutarema 'e ko tu'u 'ā ki Vetefāhē, he kona 'i
muri i te Ma'uŋa o te 'Ōrivo, he uŋa e Ietū e rua o tā'ana nu'u hāpī
2 koia ko kī:

«Ka oho kōrua ki te kona o mu'a era ai. Nā 'i ira te muni vahine e here rō
'ana koia ko tā'ana muni 'iti-'iti. Ka kume 'e 'ai ka ma'u rō mai ararua. 3 Mo
kī atu e tahi me'e e te nu'u, e kī: "O te mātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū i kī
mai, 'e e ko roa he haka hoki atu"».

4 Te me'e nei i topa ai mo tano ki te me'e kī e te perofeta 'i te hora pāpa'i
pē nei ē:

5 «Ka kī ki te nu'u o te kona ena ko *Tione, kī tako'a ko Hērutarema:
"Ka u'i tu'u 'Ariki e oho mai ena, pa he taŋata ta'e hōnui,
e eke rō 'ana 'i ruŋa i te muni, he poki o te muni ma'u tao'a"».

6 He oho rā nu'u hāpī era he aŋa i tū me'e uŋa era e Ietū. 7 He ma'u i tū ŋā
muni era ararua, he pu'a hai kahu o rāua i rā muni 'iti-'iti era, 'e he eke a
Ietū.
8 Nu'u rahi te nu'u o ira. Tētahi i hēriki i oho i te rāua kahu a te ara, 'e
tētahi atu i hēriki i oho hai raupā miro i hati-hati mai ruŋa i te tumu. 9 Te
nu'u ta'ato'a oho 'i mu'a 'e 'i tu'a o Ietū 'ai e ohu era:

«¡Ki ha'ahana-hana tātou i te Hakaara
o te 'ariki era ko *Tāvita!»

«¡Taŋata ha'amaitai e te 'Atua
te taŋata oho mai nei hai 'īŋoa ō'ona!»

«¡*Osana ki te 'Atua o te raŋi!».

10 I o'o era a Ietū ki Hērutarema, he mira-mira rō atu 'ai te mana'u o te nu'u
ta'ato'a o ira koia ko 'ui:
—¿Ko ai te kope ena?

11 'E he pāhono e te nu'u oho 'i muri i a Ietū:
—Ko Ietū, he perofeta o Nātāreta, he kona e tahi o Karirea.

He tū-tute iŋa o Ietū i te nu'u
(Marko 11.15-19; Ruka 19.45-48; Iovani 2.13-22)

12 He uru a Ietū ki roto i te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e he ha'amata he tū-tute i te nu'u ta'ato'a ho'o o roto. He to'o mai he huri i te 'amurama'a ta'ato'a o te nu'u taui moni 'e pē ira tako'a 'ā i te pepe o te nu'u ho'o pāroma, 13 'e he kī: «Nā 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a e hā'aki ena te vānaŋa o te 'Atua pē nei ē: "Tō'oku hare e kī rō: 'he hare mo pure'", 'e e haka riro rō 'ā e kōrua he 'ana o te toke-toke».
14 He haka hāhine ia te nu'u matapō 'e te nu'u va'e koke ki a Ietū 'i roto, 'e he haka ora e ia.
15 I take'a era e te nu'u *oromatu'a ra-rahi 'e e te *ma'ori o te haka tere hūrio i te mana e aŋa era e Ietū, 'e i ŋaro'a era i te ŋā poki e ohu 'ā 'i ira: «¡Ka ha'ahana-hana i te Hakaara o te 'ariki era ko Tāvita!», he riri rō atu 'ai 16 'e he kī ki a Ietū:
—¿E ŋaro'a rō 'ana e koe te me'e e ohu ena e te ŋā poki?

He pāhono e Ietū:
—'Ē-ē, 'ī e au e ŋaro'a mai nei. 'E, ¿ta'e 'ō ko tai'o 'ā e kōrua 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a te kī iŋa o ruŋa i te me'e ena? Pē nei e kī ena:

«'Ā'au i haŋa mo ai mai te haha o te ŋā poki riki-riki
'e o te ŋā poki e 'omo-'omo nō 'ā i te ū
te ha'ahana-hana tano mō'ou».

17 He haka rē ia a Ietū i rā nu'u, he e'a mai ira 'e he oho ki Vētānia. 'I ira i noho ai 'i rā pō.

Ko Ietū 'e he tumu pika e tahi
(Marko 11.12-14,20-26)

18 'I te pō'ā e hoki e oho 'ana a Ietū ki Hērutarema, he ŋaro'a ko maruaki 'ā. 19 He take'a i te tumu pika e tahi 'i te ara. He haka hāhine, he u'i 'e 'ina kai rava'a e tahi me'e, he raupā nō. He kī ia ki tū tumu pika era: «¡Ki te hora hope'a e ko ai haka 'ou ta'a pika!».
Kai roa he paka-paka tū tumu era. 20 Te nu'u hāpī 'ā'ana, i take'a era i rā me'e, he māere rō atu 'ai 'e he 'ui ki a Ietū:
—¿Pē hē te tumu era kai roa i paka-paka rō ai?

21 He pāhono e Ietū:
—Te parauti'a, mo haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e 'ina e ko 'aka-'aka, te me'e o kōrua mo aŋa ta'e nō 'ō ko te me'e aŋa era e au ki te tumu pika. Mo kī o kōrua ki te ma'uŋa nei: «Ka 'oi mai nā 'e ka rere ki roto i te vaikava», pē ira ka ai era. 22 'E te me'e ta'ato'a o kōrua mo no-no'i 'i roto i te pure e haka moe rō 'ana i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, he rava'a e kōrua.

¿'A 'ai i va'ai ki a Ietū i te parau mo aŋa i te me'e aŋa e ia?
(Marko 11.27-33; Ruka 20.1-8)

23 I oti era te me'e nei, he uru a Ietū ki roto i te Kona Ha'amuri 'Atua. E hāpī nō 'ana 'i roto, he haka hāhine te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e te nu'u pū'oko haka tere hūrio 'e he 'ui:
—¿'A 'ai i va'ai atu i te parau mo aŋa ō'ou i te ŋā me'e ena e koe e aŋa ena?

24-25 He kī e Ietū:
—'Ī a au he 'ui tako'a atu: ¿'A 'ai i uŋa mai i a Iovani mo *papatito, o te 'Atua 'o o te taŋata? Mo pāhono mai o kōrua, he kī atu e au hai parau o 'ai a au e aŋa nei.

He ha'amata rā nu'u he tātake ki a rāua 'ā e kī era: «Mo kī o tātou: "O te 'Atua i uŋa mai", pē nei ka kī mai era: "¿He aha ia a kōrua i ta'e haka roŋo ai i tā'ana vānaŋa?". **26** 'E, e ko tano tātou mo kī: "O te taŋata i uŋa mai". E ri'a-ri'a rō 'ana, pa'i, a tātou 'i te nu'u; a rāua ta'ato'a e mana'u ena a Iovani he perofeta». **27** He pāhono ia ki a Ietū:
—Kai 'ite a mātou 'a 'ai.

He kī e Ietū:
—'Ina tako'a ia a au e ko kī atu 'a 'ai i va'ai mai i te parau mo aŋa i te me'e aŋa e au.

He 'a'amu ha'aaura'a o te ŋā poki hoko rua

28 He 'ui e Ietū:
—¿He aha te kōrua mana'u o ruŋa o te me'e nei? He taŋata e tahi e rua 'ā'ana poki, 'e ki te poki ra'e i kī ai: "E haŋu, ka oho koe 'arīnā ka aŋa 'i roto i te 'āua vino era".
29 »He pāhono e rā poki: "¡'Ina a au kai haŋa mo oho!".
»I hini era he mana'u haka 'ou rā poki, he e'a he oho.
30 »He kī e te matu'a ko tū me'e 'ā ki te rua poki. He pāhono e rā poki: "Ko tano 'ā, e oho rō a au".
»'E 'ina rā poki kai oho. **31** ¿Ko ai o roto i te ŋā poki era i aŋa i te me'e haŋa o tō'ona matu'a?

—He kope ra'e era —i pāhono ai e rā nu'u.

'E he kī e Ietū:
—Te parauti'a, te *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano 'e te ŋā vi'e tai'o 'i ra'e ka o'o ena ki a kōrua ki roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. **32** A Iovani Papatito, pa'i, i oho mai ai mo hāpī atu pē hē kōrua ana tano ki te mata o te 'Atua 'e 'ina e kōrua kai haka roŋo. O te nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano 'e o te ŋā vi'e tai'o i haka roŋo 'e i ha'atura. 'E, ka ai atu i take'a rō e kōrua i te me'e ta'ato'a nei, 'ina kōrua kai huri te mana'u ki ruŋa i te 'Atua, 'e mo kōrua te me'e kī e Iovani ta'e he parauti'a.

He nu'u hāpa'o i te kona 'oka vino
(Marko 12.1-12; Ruka 20.9-19)

33 »Ka haka roŋo mai te 'a'amu ha'aaura'a haka 'ou nei: He taŋata e tahi, e
ai rō 'ana tō'ona henua nui-nui. He 'oka i te vino, he puru hai 'āua, he aŋa i
te kona mo aŋa o te 'ava, 'e he haka tu'u i te kona ruŋa nui mo 'auario. I oti
era he ha'a'au ananake ko te nu'u 'oka kai mo aŋa e rā nu'u i rā henua 'e mo
'auhau ki a ia i te 'apa vino tano mā'ana mo te hoa henua. He haka rē ia ki rā
nu'u, 'e he e'a he oho rō 'ai.
34 »I tano era te 'āva'e mo kato, he uŋa i tō'ona tāvini mo kī ki tū nu'u 'oka
kai era mo haka ma'u i te 'apa vino tano mā'ana. 35 He to'o mai e rā nu'u he
'a-'aru i tū ŋā tāvini era: he tiŋa'i i te kope e tahi ki te pi'i-pi'i, he tiŋa'i he
haka mate i te rua, 'e i te toru he tama'i hai mā'ea.
36 »He uŋa haka 'ou e tū taŋata era ō'ona rā henua me'e rahi atu tāvini. He
to'o mai e rā nu'u 'oka kai era he tōtōā pē tū nu'u ra'e era 'ā.
37 »'I te hope'a, he uŋa i tā'ana poki mau 'ā, he mana'u e mo'a rō e rā nu'u.
38 I take'a era i rā poki, he kī e tū nu'u era ki a rāua 'ā: "Ko te kope era te kope
ki a ia ka topa ena te henua nei; ki tiŋa'i ki haka mate, ki topa ai te kona nei
mo tātou".
39 »He 'a-'aru, he to'o ki haho mai roto i tū 'āua vino era 'e he tiŋa'i he haka
mate.
40 »Iā. Ki te kōrua mana'u, hora era mo oho mai o te taŋata era ō'ona te
henua, ¿he aha te me'e ka aŋa era ki tū nu'u 'oka kai era?

41 He pāhono e rā nu'u:
—He tiŋa'i he haka mate i rā ŋā taparahi-ta'ata; e ko haka 'aroha. He va'ai
i rā henua ki te tētahi nu'u 'oka kai, he nu'u e va'ai rō i te 'apa vino tano mo
te hoa henua 'i te 'āva'e o te kato.

42 He kī ia e Ietū:
—¿Kai tai'o 'ana 'ō kōrua i te me'e hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a? Pē nei e
kī ena:

"Te mā'ea ta'e haŋa era e te nu'u aŋa hare
ko riro 'ana he mā'ea matu'a haka noho hare.
O te 'Atua i aŋa pē ira,
'e ki te mātou mata he me'e nui-nui e tahi".

43 »Te me'e 'a'amu atu ena e au o ruŋa i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. Nā e
to'o rō, mai i a kōrua, 'e he va'ai ki te nu'u aŋa i tā'ana me'e haŋa 'e ha'atura
ki a ia. 44 'E tū mā'ea kī atu ena e au, te kope viri a ruŋa he 'ota-'ota; 'e mo
viri o rā mā'ea ki ruŋa, he pi'i-pi'i tahi.

45 Te ŋā oromatu'a ra-rahi era 'e te nu'u *fariseo, i ŋaro'a era i tū 'a'amu
ha'aaura'a era 'a Ietū, he 'ite e vānaŋa 'ana o ruŋa i a rāua. 46 He haŋa mo
'a-'aru i a Ietū 'e, 'i te ri'a-ri'a 'i te taŋata, 'ina kai 'a-'aru. Te taŋata, pa'i, e
mana'u era a Ietū he perofeta.

He 'a'amu ha'aaura'a o te ŋoŋoro hāipo-ipo
(Ruka 14.15-24)

22 1 He ha'amata haka 'ou a Ietū he vānaŋa hai 'a'amu ha'aaura'a 'e he kī:

2 «Te me'e topa 'i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he me'e topa ki te 'ariki
e tahi aŋa i te ŋoŋoro hāipo-ipo mo tā'ana poki tane. 3 He uŋa ki tō'ona tāvini
hā'aki ki te nu'u era mo oho ki rā ŋoŋoro mo oho o rāua, 'e 'ina rā ŋā nu'u
kai haŋa. 4 He uŋa haka 'ou ki tētahi tāvini he kī: "Ka kī ki te nu'u era mo
oho mai: ko oti 'ā te haka riva-riva o te kai, ko haka tiŋa'i 'ana a au i te pua'a
'e i te tētahi 'animare porio, 'e ko oti tahi 'ana te aŋa; ka oho mai a rāua ki
te ŋoŋoro".

5 »'Ina kai tapa atu e rā nu'u. E tahi o rāua i oho ki 'uta ki tō'ona kona 'oka
kai, te rua i oho ki tā'ana aŋa he ho'o me'e, 6 'e tētahi atu he 'a-'aru i tū ŋā
tāvini era he tōtōā 'ātā ka mate rō.

7 »He riri rō atu 'ai tū 'ariki era, 'e he kī ki tā'ana va'ehau mo tiŋa'i mo haka
mate i rā nu'u taparahi-ta'ata era, 'e, tako'a, mo tutu i te kona noho o rā nu'u.
8 I oti era he kī ki tō'ona tāvini: "Ko oti 'ana te kai te aŋa, 'e te nu'u hā'aki era e
au mo oho mai, he nu'u ta'e tano mau 'ā mo te ŋoŋoro nei. 9 Ka oho kōrua ki te
ara, ka kī ki te nu'u ta'ato'a nō era o kōrua mo take'a mo oho mai ki te ŋoŋoro".

10 »He e'a ia tū nu'u tāvini era ki te ara he haka taka-taka i te nu'u ta'ato'a
nō era i take'a, 'e he 'ī rō atu 'ai rā hare e te taŋata.

11 »I uru era te 'ariki u'i i te nu'u tu'u, he take'a i te taŋata e tahi 'ina he uru
i te kahu tano mo te ŋoŋoro hāipo-ipo. 12 He kī: "E hoa, ¿pē hē koe i uru mai
ai ki roto nei 'ina he uru i te kahu tano mo te ŋoŋoro hāipo-ipo?".

»I mou nō tū kope era. 13 He kī ia e te 'ariki ki te nu'u ma'u kai: "Ka here-
here a te va'e a te rima, 'e 'ai ka hoa rō ki haho ki roto i te pōhāhā, kona 'i ira
te taŋi 'e te 'au-'au ra'a niho".

14 »Nu'u rahi, pa'i, te nu'u kī e te 'Atua mo o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī
ō'ona, 'e nu'u ta'e rahi te nu'u i ha'ata'a e ia mo o'o».

He kimi iŋa i te 'ōtohe mo 'a-'aru i a Ietū
(Marko 12.13-17; Ruka 20.20-26)

15 I oti era te me'e nei, he oho te *fariseo he ha'a'au mo u'i i te rāve'a mo
kī o Ietū i te me'e ta'e tano ki te rāua haka tere iŋa mo rava'a 'ōtohe mo tuhi
iŋa ai i te hape. 16 He uŋa ki a Ietū i te rāua nu'u hāpī ananake ko te nu'u pe'e
ki a *'Erore kī:

—E te Ma'ori, ko 'ite 'ana a mātou: ta'a me'e vānaŋa he parauti'a, e hāpī rō
'ana koe i te ara parauti'a o te 'Atua, 'e 'ina koe he haka tano i ta'a vānaŋa ki
te mana'u o te taŋata; ta'e, pa'i, mo haka koa i a rāua koe e vānaŋa ena. 17 Ki
tu'u mana'u, ¿e tano mau rō 'ā a tātou e 'auhau nei i te moni kī mo 'auhau ki
te 'ariki o te rōmano?

18 'I te aŋi-aŋi e Ietū i te mana'u rake-rake o rā nu'u, he kī:

—E te nu'u riva a te haho ē, ¿he aha kōrua e kimi ena i te rāve'a mo pāhono
hape atu ō'oku? 19 Ka haka take'a mai rā te tara 'aurī ena e 'auhau ena ki te
rōmano.

He ma'u he va'ai e tahi *renario 20 'e he 'ui e Ietū:
—¿O 'ai te 'āriŋa nei 'e te 'īŋoa pāpa'i o ruŋa?

21 He pāhono e rā nu'u:
—O te 'ariki o te rōmano.

He kī e Ietū:
—Ka va'ai ia ki te 'ariki te me'e o te 'ariki, 'e ki te 'Atua te me'e o te 'Atua.

22 I ŋaro'a era i rā me'e, he māere rō atu 'ai tū nu'u era. He haka rē ia i a Ietū 'e he e'a he oho rō 'ai.

¿E ora haka 'ou rō te nu'u mate?
(Marko 12.18-27; Ruka 20.27-40)

23 'I rā mahana mau 'ana, he oho tētahi nu'u *saruseo u'i i a Ietū. Ki te rāua kī 'ina he taŋata he ora haka 'ou mai te mate. I tu'u era he kī:

24 —E te Ma'ori, pē nei a *Mōtē i kī ai: mo mate o te kope e tahi 'ina kai ai te poki ararua ko tā'ana vi'e, e hāipo-ipo tō'ona taina ki te hove o rā kope mo ai o te poki mo ma'u i te 'īŋoa o rā taina mate era 'e mo ai o tō'ona hakaara.
25 »'I mu'a 'ā i ai rō e hitu taina. He hāipo-ipo te kope ra'e, 'e i oho era he mate kai ai hia te poki. He hāipo-ipo ia te rua taina ki rā hove 26 'e kai ai tako'a te poki i mate rō ai. Ko tū me'e 'ā te me'e i topa ki te toru, 'e 'ātā ki te ta'ato'a o rā ŋā taina. 27 I oho era he mate tako'a rā vi'e.
28 »Iā. 'I te hora o te taŋata mo ora mai te mate, ana topa tā'ue rā me'e, o tū ŋā taina era hoko hitu ¿'a 'ai mau rā vi'e? Ta'ato'a nō, pa'i, i hāipo-ipo ai ki a ia.

29 He pāhono e Ietū:
—¡Ko te hape i te kōrua mana'u pē nei ē: 'ina he taŋata mate he ora haka 'ou, he ta'e 'ite o kōrua i te me'e hā'aki o ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a 'e i te roa o te pūai o te 'Atua! 30 Ka ora ena te taŋata mai te mate, he noho pa he merahi o te raŋi, 'ina he hāipo-ipo. 31 'E te ora o te taŋata mai te mate, ¿ta'e 'ō ko tai'o 'ā e kōrua te kona kī e te 'Atua: 32 "A au he 'Atua, kope ki a ia e ha'amuri ena e te kōrua tupuna ko *'Aparahama, ko Ita'ata 'e ko Hākovo"? I kī ai i te vānaŋa nei ko mate era 'ā rā nu'u. ¡Te 'Atua he 'Atua o te nu'u ora!

33 I ŋaro'a era e te nu'u i te me'e nei, he māere rō atu 'ai 'i te vānaŋa 'a Ietū.

Te roŋo hope'a o te nui-nui
(Marko 12.28-34)

34 I 'ite era e te fariseo ko 'api 'ana te haha o te saruseo i a Ietū, he haka taka-taka 'e he oho he u'i. 35 E tahi o rā nu'u, *ma'ori o te haka tere hūrio, 'i te haŋa mo haka 'atu i a Ietū, he 'ui:

36 —E te Ma'ori, ¿ko roŋo hē te roŋo hope'a o te nui-nui o te haka tere iŋa o te 'Atua pāpa'i e Mōtē?

37 He kī e Ietū:
—«E haŋa koe ki te 'Atua hai haŋu ta'ato'a o tu'u māhatu, o tu'u vārua 'e
o tu'u mana'u». 38 He roŋo nei te roŋo hope'a o te nui-nui. 39 'E e ai tako'a rō
'ana te rua, pa he roŋo nei 'ā te nui-nui: «E haŋa koe ki te rua pa he haŋa iŋa
ena 'ā ō'ou ki a koe». 40 Te roŋo ta'ato'a era 'a Mōtē 'e te me'e pāpa'i e te pero-
feta e tano tahi nō mo ha'atura ki te roŋo nō nei e rua.

¿Mai i a ai ka haka ara mai ena te *Kiritō?
(Marko 12.35-37; Ruka 20.41-44)

41 E taka-taka nō 'ana te fariseo, 42 he 'ui e Ietū:
—¿Pē hē te kōrua mana'u o ruŋa o te Kiritō? ¿Mai i a ai ana haka ara?

He pāhono e rā nu'u:
—Mai i a *Tāvita.

43 He kī e Ietū:
—¿He aha ia a Tāvita i kī ai te Kiritō he Pū'oko Haka Tere ō'ona 'i te hora
haka vānaŋa era e te *Vārua Maitai? Pē nei, pa'i, i kī ai:

44 "'A Iehoha te 'Atua i kī rō ki tō'oku Pū'oko Haka Tere:
'Ka noho koe 'i tō'oku pā'iŋa mata'u
'ātā ka haka rē rō e au i te nu'u ta'e haŋa atu ki a koe 'i raro o tu'u
va'e'".

45 »Hai kī o Tāvita i te vānaŋa nei mo te Kiritō, e 'ite nei e tātou: te Kiritō ta'e
nō he hakaara o Tāvita.

46 'Ina e tahi o rā nu'u i ai o te vānaŋa mo pāhono, 'e mai rā mahana he
ri'a-ri'a rō 'ai ananake mo 'ui haka 'ou e tahi me'e.

Te huru o te *fariseo 'e o te *ma'ori o te haka tere hūrio
(Marko 12.38-40; Ruka 11.37-54; 20.45-47)

23 1 He kī ia e Ietū ki te nu'u taka-taka o ira 'e ki tā'ana nu'u hāpī:

2 «I te ma'ori o te haka tere hūrio 'e i te fariseo te parau mo hāpī i te taŋata
o ruŋa i te *haka tere iŋa 'a Mōtē. 3 'O ira, e ha'atura 'e e aŋa kōrua i te me'e
ta'ato'a kī atu; 'e, 'ina kōrua ko ai pē rāua: he kī e tahi me'e, 'e te me'e aŋa
me'e kē.
4 »Te aŋa o te nu'u nei he 'ata va'ai i te roŋo mo ha'atura e te taŋata, he me'e
e ko rava'a mo 'amo 'i te paŋaha'a, 'e a rāua mau 'ā 'ina he aŋa e tahi me'e
mo haka rehe 'iti i te paŋaha'a. 5 Te me'e ta'ato'a aŋa e rāua mo take'a nō e
te taŋata. 'E te me'e haŋa rahi mo aŋa he 'ata haka nui-nui i te 'avahata here
'i ruŋa i te tira 'e i te rima 'i roto te parau pāpa'i hai me'e o ruŋa i te *Pāpa'i
Mo'a. 'E te me'e haŋa tako'a he uru i te kahu ko kumi ko kumi te vere-vere,
6 he noho 'i te kona hope'a o te riva-riva 'i te ŋoŋoro 'e 'i te pepe o te nu'u
hōnui o roto i te *hare pure hūrio. 7 Te me'e haŋa tako'a ananake he 'aroha e
te taŋata 'i te ara pa he 'ariki 'e he kī ki a rāua: "e te ma'ori".

8 »A kōrua, 'ina ko ha'ati'a mo kī atu e tahi taŋata: “e te ma'ori”. A kōrua
ta'ato'a, pa'i, he taina 'e e tahi mau nō kōrua Ma'ori. 9 'E 'ina e tahi kope o
ruŋa i te henua mo kī e kōrua: “e matu'a”. E tahi nō, pa'i, kōrua Matu'a: he
'Atua o te raŋi. 10 'Ina tako'a kōrua ko haŋa mo kī atu e te nu'u: “e tō'oku
pū'oko haka tere ē”. Ko au mau nō, pa'i, he *Kiritō, te Pū'oko Haka Tere o
kōrua. 11 Te kope hope'a o te hōnui o roto i a kōrua e tāvini ki te ta'ato'a. 12 Te
kope haka paka, pa'i, i a ia, pe mu'a ka oho ena, e haka ka-kata 'e e haka
ha'amā rō. 'E te kope ta'e haka paka i a ia, pe mu'a ka oho ena e haka hōnui
rō.

13 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te fariseo ē,
he nu'u riva a te haho nō! E puru rō 'ana kōrua i te 'ōpani 'o o'o te taŋata ki
roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. 'E a kōrua mau ena 'ā 'ina he o'o, 'e 'ina
he haka rē mo o'o i te nu'u haŋa mo uru.

[14 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te fariseo ē,
he nu'u riva a te haho nō! E hiko ena kōrua i te hare o te ŋā vi'e hove, 'e mo
haka tu'u he me'e ta'e 'ati, he haka roa-roa e kōrua i te kōrua pure mo take'a
e te taŋata. 'O ira, 'ata paŋaha'a te ūtu'a ka topa ena 'i ruŋa i a kōrua.]

15 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te fariseo ē,
he nu'u riva a te haho nō! E oho ena kōrua ki kona era ki kona era e kimi 'ā
hai kope mo haka rori i te mana'u ki te haka tere iŋa hūrio, 'e ki rava'a, hai
hāpī ena o kōrua e haka riro ena i rā kope he kope ko 'ata hape 'ā ki a kōrua
'e ko 'ata tano 'ā mo haka ūtu'a 'i roto i te pō'auahi ki a kōrua mau ena 'ā.

16 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te pū'oko haka tere matapō ē! E kī ena kōrua:
“Te kope hōrea hai Kona Ha'amuri 'Atua e ko 'ati mo ta'e haka tano i tā'ana
hōrea; 'e, mo hōrea hai piru o rā kona, e haka tano ki tā'ana hōrea”. 17 ¡E te
nu'u ma'a-ma'a 'e matapō ē! ¿He aha te me'e 'ata hauha'a: he piru o te *Kona
Ha'amuri 'Atua, 'o rā kona mau era 'ā ō'ona? Te Kona Ha'amuri 'Atua 'ata
hauha'a ki te piru, 'e o rā kona te haka hauha'a i rā piru.

18 »E kī tako'a rō 'ā kōrua: “Te taŋata hōrea hai *fata 'i te Kona Ha'amuri
'Atua 'ina he 'ati mo ta'e haka tano; 'e mo hōrea hai tūtia haka rē 'i ruŋa,
e haka tano ki tā'ana hōrea”. 19 ¡E te matapō ē! ¿He aha te me'e hope'a o te
hauha'a: he tūtia 'o he fata, kona 'i ira te tūtia e tutu ena? Te tūtia e hauha'a
ena 'o te ai nō 'i ruŋa i te fata. 20 Te kope hōrea hai fata, ta'e hai rā kona nō
i hōrea ai, hai me'e ta'ato'a o ruŋa i hōrea tako'a ai; 21 'e te kope hōrea hai
Kona Ha'amuri 'Atua, ta'e hai rā kona nō i hōrea ai, hai 'Atua noho 'i ira i
hōrea tako'a ai. 22 'E te kope hōrea hai raŋi, e hōrea 'ana hai pepe 'ariki o te
'Atua, 'e hai 'Atua, he kope noho 'i ruŋa.

23 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te fariseo ē, he
nu'u riva a te haho nō! O roto o te ho'e 'ahuru 'apa o te me'e haka 'eo kai, he
ha'ata'a e tahi o rā ŋā 'apa mo te 'Atua pa he me'e kī 'i ruŋa i te haka tere iŋa 'a
Mōtē. Ka ai atu pē ira, 'ina kōrua he ha'atura ki te hāpī hope'a o te nui-nui mo
te 'Atua o ruŋa i rā haka tere iŋa. Rā ŋā me'e: he aŋa i te me'e tano ki te mata o
te 'Atua, he ai o te māhatu 'aroha, 'e he ta'e haka rē ki te hora hope'a mo haka
tano i te me'e haŋa e te 'Atua. He ŋā me'e nei te me'e o kōrua mo aŋa 'e 'ina ko
ta'e aŋa te me'e ra'e era. 24 ¡A kōrua pa he nu'u matapō uŋa i te nu'u! Te aŋa he
u'i 'o hape kōrua 'i te me'e 'iti-'iti 'e, 'i te rava aŋa i rā me'e, he hape i te me'e
hope'a o te nui-nui, pa he kope kora i te nao-nao 'e horo i te kameio.

25 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te fariseo ē,
he nu'u riva a te haho nō! E haka tu'u ena i a kōrua pa he nu'u tano ki te mata
o te 'Atua 'e te kōrua roto e 'ī rō 'ā e te fi'i'i 'e e te mana'u ki te moni nō, pa
he hapaina 'o pa he mareti ko tata 'ā e kōrua a te haho 'e te roto ko te 'ī iŋa
'ā e te 'ō'one. 26 ¡E te fariseo matapō ē, ka haro'i te roto o te hapaina 'i ra'e, 'e
pē ira ana ma'itaki tako'a te haho!
27 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te fariseo ē,
he nu'u riva a te haho nō! A kōrua pa he kona tanu pāpaku ko paru ko haka
tea-tea 'ā 'e ko haka nehe-nehe 'ana a te haho, 'e te roto ko 'ī 'ana e te ivi o
te nu'u mate 'e me'e rahi atu me'e hano-hano. 28 Pē ira a kōrua: e haka tu'u
rō 'ana i a kōrua pa he nu'u 'ina e tahi hape, 'e te parauti'a mau nu'u reo-reo
'e mana'u rake-rake.
29 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te fariseo ē,
he nu'u riva a te haho nō! Te aŋa o kōrua he haka riva-riva 'e he haka nehe-
nehe i te kona tanu o te perofeta o mu'a 'ā 'e o te nu'u aŋa i te me'e tano ki
te mata o te 'Atua 30 koia ko kī: "'Āhani mātou i ai 'i te hora era o te tupuna,
e ko pe'e mātou ki te nu'u tiŋa'i i te perofeta". 31 'E hai vānaŋa nei e haka 'ite
ena: he hakaara a kōrua o rā nu'u tiŋa'i era i te perofeta. 32 ¡'O ira, ka haka
mao te aŋa ha'amata era e te kōrua tupuna!
33 »¡E te hua'ai o te kōreha veneno ē! Nā kōrua he viri ki roto i te ūtu'a o te
pō'auahi. 34 'O ira, 'ī a au he uŋa atu hai perofeta, hai ma'ori 'e hai nu'u 'ite i
te haka topa i te mana'u. Te tētahi o te nu'u nei he tiŋa'i he haka mate e kōrua
'e he veo 'i ruŋa i te tātaurō, 'e te tētahi atu o rāua he tiŋa'i e kōrua 'i roto i te
hare pure hūrio 'e he kimi ki kona era ki kona era mo tōtōā. 35 'O ira ka topa
atu ena 'i ruŋa i a kōrua te ūtu'a o te toto tehe ta'ato'a o te nu'u 'ina he rāua
me'e ta'e tano i aŋa, mai i a *'Ābere, kope e tano rō 'ā ki te mata o te 'Atua,
'ātā ki a Taharia, poki 'a Verekia, tiŋa'i haka mate e kōrua 'i te o'o iŋa o te
*Kona Mo'a o te Kona Ha'amuri 'Atua 'i tu'a o te fata. 36 'Ī a au he kī atu: te
ūtu'a o te aŋa i te me'e ta'ato'a nei ka topa ena 'i ruŋa i te nu'u o te hora nei.

He taŋi iŋa o Ietū mo Hērutarema

(Ruka 13.34-35)

37 »¡E Hērutarema ē, e Hērutarema tiŋa'i i te perofeta, 'e tama'i hai mā'ea
i te nu'u uŋa e te 'Atua ē! ¡Ka hia rā nei mahana ō'oku i haŋa mo haka taka-
taka i ta'a ŋā poki pa he haka taka-taka iŋa o te 'uha i tā'ana mā'aŋa 'i raro
i te karā, 'e 'ina a koe he haŋa! 38 'E pe mu'a ka oho ena tu'u hare e ko noho
haka 'ou e te taŋata. 39 'Ī a au he kī atu: e ko take'a haka 'ou e kōrua i a au
'ātā ki te mahana mo kī e kōrua: "¡Ki ha'ahana-hana te taŋata uŋa mai e te
'Atua hai 'iŋoa ō'ona!"».

Te *Kona Ha'amuri 'Atua e haka marua tahi rō

(Marko 13.1-2; Ruka 21.5-6)

24 1 He e'a a Ietū mai roto i te Kona Ha'amuri 'Atua. E oho nō 'ā he haka
hāhine tā'ana nu'u hāpī he ha'amata he aŋa mo u'i o Ietū i te nehe-
nehe o rā kona. 2 He kī e Ietū: «E u'i riva-riva te kona ta'ato'a ena. 'Ī a au he kī
atu: pe mu'a ka oho ena e ko ai haka 'ou e tahi mā'ea 'i ruŋa i te rua mā'ea.
E haka marua tahi rō».

He 'ati mo topa

(Marko 13.3-23; Ruka 21.7-24; 17.22-24)

3 He iri ia a kuā Ietū ki ruŋa i te Ma'uŋa o te 'Ōrivo. I tu'u era he noho a
Ietū, 'e he haka hāhine tā'ana nu'u hāpī, he 'ui koro'iti mo rāua 'ā:
—E haŋa rō 'ana a mātou mo kī mai ō'ou a hē ka topa tū me'e era. ¿He aha
te taipe ka topa ena mo 'ite ko hāhine 'ā tu'u hoki iŋa mai 'e te pa'o iŋa o te
ao?

4 He pāhono e Ietū:
—E u'i kōrua 'o haka ma'a-ma'a rō atu. 5 Nu'u rahi te nu'u ka tu'u atu ena
he kī atu ko au a rāua. Pē nei ka kī atu ena: "He Kiritō au", 'e nu'u rahi te nu'u
ka haka ma'a-ma'a ena.
6 »E ŋaro'a rō e kōrua i te parau 'āpī o te tama'i o henua nei o henua era; 'e,
'ina ko ri'a-ri'a. He topa mau 'ā te me'e era, 'e, ka ai atu pē ira, kai hāhine 'ā
te hope'a o te ao nei. 7 Te nu'u o te henua e tahi e moto rō ki te nu'u o te rua
henua, 'e he tama'i te 'ariki o te kona e tahi ki te 'ariki o te rua kona. 'E me'e
rahi kona he maruaki 'e he mākenu-kenu te henua. 8 He ha'amata iŋa iho rā
o te 'ati mo topa mai.
9 »E va'ai rō i a kōrua ki te nu'u mo tōtōā; e tiŋa'i e haka mate rō, 'e e ma'u
rō te riri mo kōrua e te taŋata o te hau ta'ato'a, he haka moe o kōrua i te
mana'u 'i ruŋa i a au. 10 'I rā ŋā mahana me'e rahi nu'u ka ta'e haka moe haka
'ou ena i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua; te taŋata e ma'u rō i te riri mo te rua
'e e va'ai rō e te kope e tahi i te rua ki te rima o te taŋata ta'e haŋa ki rā rua
kope era. 11 He ai me'e rahi nō atu te perofeta reo-reo, 'e nu'u rahi te nu'u ka
haka mana'u ena he parauti'a te rāua me'e kī. 12 'I rā ŋā mahana, 'i te rahi o
te me'e ta'e tano aŋa, he kore te haŋa mo te rua o te rahi ra'a mau o te taŋata.
13 'E te kope haka moe oho nō i tō'ona mana'u 'ātā ki te hope'a, he rava'a i te
ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 14 Te roŋo riva-riva o te *haka tere
iŋa 'āpī o te 'Atua e haka 'ite rō 'i te kona ta'ato'a mo 'ite tahi o te taŋata o te
ao; ki oti ka tu'u iho mai ena te hope'a o te ao.
15 »Te perofeta era ko Taniera ko pāpa'i 'ana o ruŋa o te kope ko ia te me'e
ka hano-hano 'e ka 'enemī ena e te 'Atua. Ka take'a ena e kōrua te māroa iŋa
o rā kope 'i te kona mo'a, te aura'a, 'i te Kona Ha'amuri 'Atua (*te kope tai'o, ¡e
aŋi-aŋi!*), 16 'i rā hora te nu'u noho o Hūrea e tē-tere a te kona ma'uŋa; 17 'e te
kope 'i haho o tō'ona hare e tere, 'ina ko uru ko to'o e tahi me'e mai roto; 18 'e
te kope 'i 'uta, 'ina ko hoki ki te hare ni mo to'o i tō'ona paratoa. 19 ¡'I rā ŋā
mahana ko te 'aroha 'i te hānautama 'e 'i te ŋā vi'e e haka 'omo-'omo nō 'ā i
te rāua ŋā poki! 20 E ani kōrua ki te 'Atua mo ta'e ai 'i te toŋa 'o 'i te *mahana
haka ora te mahana era mo tē-tere. 21 Te 'ati ka topa era 'i rā ŋā mahana he
taparahi-ta'ata, he me'e kai topa 'ā mai te hora aŋa e te 'Atua i te ao ki 'aŋa-
rīnā, 'e 'ina e ko ai haka 'ou te me'e tu'u pē ira ki te hora hope'a. 22 'E mo ta'e
haka poto e te 'Atua 'i rā ŋā mahana, 'ina e tahi taŋata mo ora; 'e, he haka
poto e ia 'i te haŋa ki te nu'u ha'ata'a mā'ana.
23 »Mo kī atu e te kope e tahi 'i rā ŋā mahana: "'Ī te *Kiritō 'i a'a" 'o "'Ai te
Kiritō 'ai rā", 'ina kōrua ko haka roŋo. 24 Nā e tu'u rō mai te kiritō 'e te perofeta
ta'e parauti'a; e aŋa rō i te mana mo haka ma'a-ma'a i te mana'u o te taŋata,

'ātā i te mana'u o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, ana rava'a e rāua. 25 E u'i
e hāpa'o kōrua. Nā ko haka 'ite atu 'ana e au 'i ra'e ki te topa iŋa mai o rā ŋā
me'e. 26 'O ira, mo kī atu ki a kōrua: “Ka u'i, 'ai rā 'i te kona 'one ta'e noho
taŋata te Kiritō”, 'ina kōrua ko oho; 'e mo kī atu: “Ka u'i mai, 'i nei e piko atu
ena”, e u'i 'o haka roŋo rō. 27 Pa he 'ana-'ana o te 'uira e take'a ena mai te pā'iŋa
e'a o te ra'ā ki te pā'iŋa topa, pē ira ka take'a ena e te nu'u te hoki iŋa mai o te
*Poki o te taŋata. 28 'E pa he 'ite iŋa e tātou 'i te kona ai o te me'e mate hai taka-
taka 'i rā kona o te manu kai i te me'e mate, pē ira ka 'ite ena, hai topa iŋa o te
ŋā me'e ta'ato'a nei, ko hāhine 'ā te hoki iŋa mai o te Poki o te taŋata.

He hoki iŋa mai o te Poki o te taŋata
(Marko 13.24-37; Ruka 17.26-30,34-36; 21.25-33)

29 »Ki oti te mahana o rā ŋā 'ati, he pōhāhā te ra'ā, e ko mā'eha haka 'ou te
māhina, he vī-viri te hetu'u, 'e he rurū tahi te me'e o te raŋi. 30 'I rā hora he
take'a 'i te raŋi te tāpa'o o te hoki iŋa mai o te Poki o te taŋata. Te nu'u ta'ato'a o
te ao he to'o te taŋi 'i te ri'a-ri'a, 'e he take'a i te turu iŋa mai o te Poki o te taŋata
'i ruŋa i te raŋi e tahi, 'i ruŋa i a ia te pūai 'e te 'ana-'ana o te 'Atua. 31 Hai puhi
pūai o te koneta ka uŋa era i tā'ana merahi mo haka taka-taka i te nu'u ha'ata'a
mā'ana mai te pā'iŋa era a ha-hā o te ao, mai te potu nei o te raŋi ki te potu era.

32 He kī haka 'ou e Ietū:
—E haka topa te kōrua mana'u 'i ruŋa i te tumu pika: ki ai tō'ona maŋa
'āpī, 'e ki pipi tō'ona raupā, he aŋi-aŋi e kōrua ko hāhine 'ā a hora. 33 Pē ira 'ā,
ka take'a ena i te ŋā me'e ta'ato'a nei, e 'ite kōrua ko hāhine 'ā te hoki iŋa mai
o te Poki o te taŋata. 34 'Ī a au he kī atu: te taŋata o te hora nei e ko ŋaro hia
ka topa tahi rō ena te ŋā me'e nei. 35 E ŋaro rō te raŋi 'e te henua, 'e tā'aku
vānaŋa nei e ko ŋaro; e tano tahi rō.
36 »Te mahana 'e te hora o tō'ona hoki iŋa mai 'ina e tahi taŋata i 'ite. Kai 'ite
e te merahi o te raŋi, 'e pē ira tako'a 'ā e te Poki; he Matu'a mau nō te me'e i 'ite.
37 »Te noho iŋa o te taŋata 'i te ŋā mahana era ko hāhine 'ā mo hoki mai o te
Poki o te taŋata pa he noho iŋa 'ā o te nu'u 'i te hora o Nōē. 38 'I te ŋā mahana
era kai topa 'ā te 'ati o te 'ua 'ātā ki te mahana eke o Nōē ki ruŋa i te pahī, te
taŋata e kai nō 'ana, e unu nō 'ā 'e e *hāipo-ipo nō 'ā. 39 'E 'ina kai mana'u hia i
topa rō ai te 'ati o te 'ua 'e he mā-mate tahi rō 'ai. Pē ira tako'a 'ā ka topa ena 'i
te hora o te hoki iŋa haka 'ou mai o te Poki o te taŋata. 40 'I rā hora, o te ŋāŋata
hoko rua e aŋa 'ana 'i 'uta, e tahi ka to'o ena, e tahi ka haka rē ena. 41 'E o te
ŋā vi'e hoko rua e oro 'ā i te tariko, e tahi ka to'o ena, e tahi ka haka rē ena.
42 »'O ira, e veveri e 'ara te mata. Kai 'ite kōrua a hē ka tu'u mai te Pū'oko
Haka Tere nei o kōrua. 43 Ka haka roŋo mai kōrua i te me'e nei: 'āhani e 'ite
rō e te hoa hare i te hora mo tu'u o te toke-toke, e ko ha'uru 'o o'o 'o toke 'i
tō'ona hare. 44 'O ira, e haka rito kōrua; te Poki o te taŋata e ko aŋi-aŋi hia e
kōrua ka tu'u rō atu ena.

Te tāvini ha'atura 'e te tāvini ta'e ha'atura
(Ruka 12.41-48)

45 »E ai kōrua pa he tāvini ha'atura 'e haka roŋo, kope haka pū'oko e te
taŋata haka aŋa i a ia mo tuha'a i te kai 'i tō'ona hora ki te tētahi tāvini o te

hare. 46 ¡Ko te koa i te tāvini ka tu'u era te taŋata 'ā'ana te haka aŋa, e aŋa
'ana i te me'e ta'ato'a kī mo aŋa! 47 'Ī a au he kī atu: te taŋata era 'ā'ana te
haka aŋa e haka rē rō ki rā tāvini i tō'ona hauha'a ta'ato'a mo hāpa'o.
48 »'E mo ai he tāvini taparahi-ta'ata mana'u e ko hōrou e ko tu'u te taŋata
haka aŋa i a ia, 49 he ha'amata he tōtōā i te tētahi tāvini 'e he piri ki te nu'u
ta'ero he ka-kai 'e he unu ananake, 50 'i te hora 'e 'i te mahana e ko 'ite hia e
rā kope, ka tu'u era tū taŋata haka aŋa era i a ia, 51 he haka ūtu'a pa he haka
ūtu'a iŋa i te nu'u riva a te haho nō. He to'o ia te taŋi 'e te 'au-'au ra'a niho
o rā tāvini.

He 'a'amu ha'aaura'a o te uka e ho'e 'ahuru

25 1 »Te me'e topa 'i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he me'e topa i te
ŋoŋoro hāipo-ipo e tahi. E ho'e 'ahuru uka he to'o i te rāua hakari'i
'e he e'a he oho mo hokorua i te kope era mo hāipo-ipo ki te kona era 'i ira
te ŋoŋoro. 2 E rima o rā ŋā uka, uka 'ite mo haka topa i te mana'u, 'e e rima
ta'e pē ira. 3 Tū ŋā uka ta'e 'ite era mo haka topa i te mana'u he ma'u i te rāua
hakari'i 'e 'ina kai ma'u i te mōrī mo ha'a'ī. 4 'E te ŋā uka haka 'ou era e rima
i ma'u rō i te rāua ipu mōrī koia ko te hakari'i.
5 »'I te ta'e tu'u hōrou o te kope era mo hāipo-ipo, he pohe rā ŋā uka mo
ha'uru 'e he hā'uru. 6 Pe te 'ahuru mā piti o te pō, he ŋaro'a i te re'o pūai e
ohu 'ā: "¡Nā ka pū rō mai te kope era mo hāipo-ipo! ¡Ka e'a kōrua ka hokorua
mai!".
7 »He e'a tū ŋā uka ta'ato'a era he haka riva-riva i te rāua hakari'i. 8 Tū ŋā
uka era e rima ta'e 'ite era mo haka topa i te mana'u he kī ki tū ŋā uka haka
'ou era: "Ka va'ai mai e tahi 'apa o te kōrua mōrī ena, 'ī te mātou hakari'i he
mate".
9 »He pāhono e rā ŋā uka: "'Ina, 'o ta'e tano rō mo mātou 'e mo kōrua. Ka
oho kōrua ka ho'o mai to kōrua o te mōrī".
10 »Ko oho 'ana ia tū ŋā uka era ho'o i te rāua mōrī, 'ī ko tu'u 'ā te kope era
mo hāipo-ipo, 'e tū ŋā uka 'ite era mo haka topa i te mana'u he uru 'i muri i
rā kope ki te hāipo-ipo 'e he puru te 'ōpani. 11 I oho era he tu'u tū ŋā uka oho
era ki te rāua mōrī ho'o 'e he ohu: "¡Ē, ka mātaki mai!".
12 »He pāhono e tū kope era mo hāipo-ipo: "Te parauti'a, kai 'ite a au ko ai
a kōrua".

13 He kī ia e Ietū:
—E veveri e 'ara te kōrua mata; 'ina, pa'i, kōrua kai 'ite i te hora 'e i te
mahana o tō'oku hoki iŋa mai.

He 'a'amu ha'aaura'a o ruŋa i te moni
(Ruka 19.11-27)

14 »Te me'e topa 'i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he me'e topa ki te
taŋata ko tano 'ā tō'ona hora mo oho ki te rua henua. He uŋa mo oho o tō'ona
tāvini ki a ia 'e he va'ai i tō'ona moni ki rā ŋā tāvini mo haka aŋa. 15 Ki te
tāvini ra'e i va'ai ai e pae ta'utini tara 'aurī, ki te rua e rua ta'utini 'e ki te
toru e tahi ta'utini, i haka tano ki te rāua haka kē mo aŋa. I oti era he e'a rā
taŋata he oho.

16 »Te kope era i a ia te pae ta'utini he haka aŋa i rā moni 'e he rava'a e
pae ta'utini haka 'ou. 17 Pē ira tako'a 'ana tū kope era i a ia te rua ta'utini, he
rava'a e rua ta'utini haka 'ou. 18 'E te kope era i a ia e tahi ta'utini he keri i te
pū 'e he na'a i rā moni.
19 »Ko roa atu 'ana he hoki tū taŋata haka aŋa era i rā ŋā tāvini 'e he u'i e
hia moni i rava'a o tū ŋā moni va'ai era e ia. 20 'I ra'e i tu'u ai te kope ki a ia i
va'ai ai e pae ta'utini. He va'ai ki te taŋata era ō'ona te moni i tū pae ta'utini
era koia ko kī: "E pae ta'utini koe i va'ai mai ai. He haka aŋa e au, 'e 'ī e pae
ta'utini haka 'ou 'ī a'a".
21 »He kī e tū taŋata era: "He tāvini ha'atura 'e riva koe; 'o te ha'atura ō'ou
'i te me'e 'iti-'iti nei, he va'ai atu e au 'ata rahi te me'e mo hāpa'o e koe. Ka
uru mai ki koa tāua".
22 »He tu'u ia te tāvini era ki a ia i va'ai ai e rua ta'utini 'e he kī: "E rua
ta'utini koe i va'ai mai ai. He haka aŋa e au, 'e nā e rua ta'utini haka 'ou".
23 »He kī e tū taŋata era: "He tāvini ha'atura 'e riva koe; 'o te ha'atura ō'ou
'i te me'e 'iti-'iti nei, he va'ai atu e au 'ata rahi te me'e mo hāpa'o e koe. Ka
uru mai ki koa tāua".
24 »I tu'u era te kope era ki a ia i va'ai ai e tahi ta'utini tara 'aurī, he kī ki tū
taŋata era ō'ona te moni: "Ē, ko 'ite 'ana a au: taŋata haŋa koe mo aŋa e tu'u
tāvini i ta'a me'e kī 'e mo rava'a me'e rahi atu me'e haka 'ou mai ta'a me'e
va'ai. Pē ira tako'a 'ana koe 'i te hora haka 'oka i te kai. 25 'E, 'i te ri'a-ri'a
ō'oku 'o ŋaro o rā moni era ō'ou, he ma'u e au he na'a 'i raro i te 'ō'one. 'Ī a
au he haka hoki atu".
26 »He pāhono e tū taŋata era: "He tāvini rake-rake 'e hupe-hupe koe. Mo
ai ko 'ite riva-riva 'ana koe pē hē tō'oku huru, 27 ¿he aha tō'oku moni i ta'e
ma'u ai ki roto i te hare hāpa'o moni mo 'ata rahi hora era ō'oku ka tu'u haka
'ou mai era?".
28 »He kī ia e rā taŋata ki te nu'u o ira: "Ka hiko mai kōrua i te ho'e ta'utini
tara ena 'e 'ai ka va'ai rō ki te kope era i a ia e ho'e 'ahuru ta'utini. 29 Te kope,
pa'i, 'ata rahi i a ia te me'e, 'ata rahi te me'e ka va'ai ena, 'e 'ātā he topa; 'e te
kope 'ina e tahi 'ā'ana me'e, 'ātā ki te me'e 'iti-'iti mana'u e ia 'ā'ana ka hiko
ena. 30 'E te tāvini hupe-hupe nei, ka tute ki haho ki roto i te pōhāhā, he kona
'i ira te taŋi 'e te 'au-'au ra'a niho".

He ha'ata'a iŋa o te 'Atua i te taŋata o te ao

31 »Ka hoki mai ena te *Poki o te taŋata ko 'Ariki 'ā e haka vari tahi rō 'ā e
te merahi ta'ato'a ō'ona, e te 'ana-'ana 'e e te pūai o te 'Atua, he noho 'i ruŋa
i tō'ona pepe 'ariki. 32 Te nu'u o te henua ta'ato'a he taka-taka 'i mu'a i a ia, 'e
he ha'ata'a e ia e tahi e tahi pa he taŋata hāpa'o māmoe e ha'ata'a 'ā i te vato-
vato mai muri i te māmoe. 33 He haka rē i te māmoe 'i tō'ona pā'iŋa mata'u 'e
i te vato-vato 'i te pā'iŋa maui. 34 E kī rō e te 'Ariki ki te nu'u o tō'ona pā'iŋa
mata'u: "Ka oho mai kōrua, e te nu'u ha'amaitai e tō'oku Matu'a ē; ka koa
kōrua 'i te ao va'ai atu e te 'Atua haka riva-riva e ia mo kōrua mai te hora
ha'amata aŋa e ia i te ao. 35 I maruaki rō, pa'i, a au he va'ai mai e kōrua hai
kai; i pohe rō ki te vai, he va'ai mai e kōrua hai vai; i ai rō a au he taŋata o te
rua henua 'ina he kona mo noho, he to'o e kōrua ki roto i te kōrua hare. 36 I
noho rō a au 'ina e tahi kahu mo uru, o kōrua i va'ai mai; i māui-ui rō, he oho

atu kōrua he hāpa'o i a au; i puru rō 'i roto i te hare ma'u'aurī, he oho tako'a atu kōrua he u'i i a au".

37 »'I rā hora ka 'ui era e tū nu'u tano era ki te mata o te 'Atua: "E te 'Ariki,
¿'i 'aŋahē a mātou i take'a ai i a koe e maruaki rō 'ana 'e he va'ai atu hai kai?
¿'I 'aŋahē a mātou i take'a ai i a koe ko pohe 'ana ki te vai, 'e he va'ai atu?
38 ¿'I 'aŋahē a mātou i take'a ai i a koe he taŋata o te rua henua 'ina he kona
mo noho 'e he to'o ki te mātou hare? ¿'I 'aŋahē a mātou i take'a ai 'ina u'u
kahu mo uru 'e he va'ai atu? 39 ¿'I 'aŋahē a mātou i take'a ai ko māui-ui 'ā
'o ko puru 'ā a koe 'i roto i te hare ma'u'aurī 'e he oho atu e mātou he u'i?".

40 »E pāhono rō e te 'Ariki: "Te parauti'a, te me'e ta'ato'a aŋa e kōrua mo te
tētahi o tō'oku taina hope'a o te ta'e hōnui e aŋa 'ā e kōrua mō'oku".

41 »Ki oti ka kī era e te 'Ariki ki te nu'u o tō'ona pā'iŋa maui: "Ka haka tapa
kōrua mai muri i a au 'e ka oho, e te nu'u tohu e te 'Atua ē, ki roto i te ahi 'ina
he mate ki te hora hope'a aŋa mo Rukifero koia ko tā'ana tātane. 42 I maruaki
rō, pa'i, a au, 'e 'ina e kōrua kai va'ai mai hai kai; i pohe rō ki te vai, 'e kai
va'ai mai e kōrua; 43 i ai rō a au he taŋata o te rua henua 'ina he kona mo
noho, 'e kai to'o e kōrua i a au ki te kōrua hare; i take'a rō e kōrua 'ina ō'oku
kahu uru, 'e kai va'ai mai e kōrua hai kahu; i māui-ui 'e i puru rō a au 'i roto
i te hare ma'u'aurī, 'e 'ina kōrua kai oho atu u'i i a au".

44 »'I rā hora ka 'ui era e rā nu'u: "¿'I 'aŋahē a mātou i take'a ai i a koe e
maruaki rō 'ana, 'o e pohe rō 'ā ki te vai, 'o he taŋata o te rua henua 'ina he
kona mo noho, 'o 'ina he kahu 'o e māui-ui rō 'ana, 'o e puru rō 'ā 'i roto i te
hare ma'u'aurī 'e 'ina kai hā'ū'ū atu e mātou?".

45 »E pāhono rō e te 'Ariki: "Te parauti'a, te me'e ta'e aŋa e kōrua mo te
tētahi o tō'oku taina hope'a o te ta'e hōnui e ta'e aŋa 'ā e kōrua mō'oku".

46 He kī ia e Ietū:
—Te hope'a mo te nu'u o te pā'iŋa maui he ūtu'a 'ina he hope'a ra'a, 'e mo
te nu'u o te pā'iŋa mata'u tano ki te mata o te 'Atua he ora 'ina he hope'a ra'a.

He ha'a'au iŋa mo 'a-'aru i a Ietū
(Marko 14.1-2; Ruka 22.1-2; Iovani 11.45-53)

26 1 I oti era a Ietū te vānaŋa i te ŋā me'e ta'ato'a nei, he kī ki tā'ana
nu'u hāpī: 2 «Ko 'ite 'ana a kōrua: e rua mahana toe mo te *ŋoŋoro o
te Pakate, 'e te *Poki o te taŋata he va'ai ki te rima o te nu'u mo veo 'i ruŋa
i te tātaurō».

3 'I rā hora mau 'ā 'i te hare o Kaifā, he *oromatu'a hope'a o te ra-rahi, he taka-
taka tahi te oromatu'a ra-rahi 'e te nu'u pū'oko haka tere *hūrio 4 'e he ha'a'au
mo 'a-'aru i a Ietū hai reo-reo mo tiŋa'i mo haka mate. 5 'E tētahi o rāua e kī era:
«'Ina ko 'a-'aru 'i te ŋā mahana ena o te ŋoŋoro, 'o tātake 'e 'o moto te taŋata».

He huri iŋa i a Ietū hai mano'i
(Marko 14.3-9; Iovani 12.1-8)

6 A Ietū ia 'i Vētānia, 'i te hare o Tīmona, e kī tako'a era ko Rēpera. 7 He
haka hāhine e tahi vi'e e ma'u rō 'ana i te ipu aŋa hai mā'ea nehe-nehe ko 'ī
'ana e te mano'i hope'a o te hauha'a. E noho nō 'ā a Ietū 'i ruŋa i te 'amura-
ma'a, he huri e rā vi'e hai rā mano'i a ruŋa i te pū'oko.

8 I take'a era e te nu'u hāpī 'a Ietū, he riri rō atu 'ai 'e he ha'amata he hēŋu'i-ŋu'i:
—¿Mo te aha i haka māu'a ai i te mano'i era? 9 Māu'a 'ō i ta'e ho'o ai mo
hā'ū'ū ki te nu'u veve. Te mano'i era, pa'i, e hauha'a rahi rō 'ā.

10 He 'ite e Ietū 'e he kī:
—¿He aha kōrua e hēŋu'i-ŋu'i ena mo te vi'e nei? 'Ī e aŋa mai 'ā i te me'e
riva-riva mō'oku. 11 Te nu'u veve e ko ŋaro mai muri i a kōrua ki te hora
hope'a, 'e a au e ko noho e ko oho nō atu 'i muri i a kōrua. 12 Te me'e aŋa mai
nei e nei vi'e hai huri mai i te mano'i ki ruŋa i tō'oku hakari e haka riva-riva
'ana i a au mo tō'oku hora tanu. 13 'Ī a au he kī atu: 'i te kona ta'ato'a o te ao
haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, he vānaŋa tako'a o ruŋa i te me'e aŋa
mai nei e ia; pē ira ka ta'e rehu ena a ia.

He ho'o iŋa o Hura i a Ietū

(Marko 14.10-11; Ruka 22.3-6)

14 E tahi o te ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī 'a Ietū, ko Hura Ikariote, he oho
he u'i i te nu'u oromatu'a ra-rahi 15 'e he kī: «¿E hia moni o kōrua mo va'ai
mai mo va'ai atu ō'oku i a Ietū?».
He 'auhau e rā nu'u e toru 'ahuru tara 'aurī. 16 'E mai rā hora i u'i ai e Hura
i te hora tano mo va'ai i a Ietū.

He kai iŋa hope'a

(Marko 14.12-25; Ruka 22.7-23; Iovani 13.21-30; 1 Kōrinto 11.23-26)

17 'I te mahana ra'e o te *ŋoŋoro kai i te haraoa 'ina he revaura, he haka
hāhine tā'ana nu'u hāpī ki a Ietū he 'ui:
—¿'I hē mātou ana aŋa i te tātou kai mo te Pakate?

18 He pāhono e Ietū:
—Ka oho ki Hērutarema, ki te hare o te kope ko 'ite 'ā e kōrua ko ai, 'ai ka
kī rō: «Te kī o te Ma'ori: "Ko hāhine 'ana tō'oku hora. 'Ī a au he oho atu ki tu'u
hare ananake ko tā'aku nu'u hāpī mo aŋa i te ŋoŋoro o te Pakate"».

19 He oho ia te nu'u hāpī 'a Ietū, he aŋa i tū me'e kī era, he haka riva-riva i
te kai mo te Pakate.
20 I pō era, 'i ruŋa i te 'amurama'a a Ietū ananake ko tā'ana ho'e 'ahuru mā
piti nu'u hāpī. 21 E ka-kai nō 'ana he kī:
—'Ī a au he kī atu: e tahi o roto o kōrua nā he va'ai i a au ki te nu'u.

22 He māui-ui rō atu 'ai te māhatu o tū nu'u era, 'e he ha'amata he 'ui e
tahi e tahi:
—E Ietū, ¿ko au hō nā me'e?

23 He pāhono e Ietū:
—He kope o roto o kōrua haka ruku i tā'ana haraoa 'i roto i te mareti
haka ruku tako'a 'ā'aku. 24 'Ī a au he kī atu: te me'e ta'ato'a hā'aki 'i ruŋa i te
*Pāpa'i Mo'a mo topa ki te Poki o te taŋata e ko ta'e topa; 'e, ¡ko te 'aroha i
te kope mā'ana e va'ai ki te nu'u! I hau 'i te riva mō'ona 'āhani i ta'e poreko.

25 A Hura, he kope mā'ana e va'ai i a Ietū, he 'ui:
—E te Ma'ori, ¿ko au hō nā kope?

—'Ā'au mau 'ā i kī —i pāhono ai e Ietū.

26 E ka-kai nō 'ana ananake, he to'o e Ietū i te haraoa e tahi, he māuru-uru ki te 'Atua, he more-more, he tuha'a ki tā'ana nu'u hāpī 'e he kī:

«Ka kai kōrua i te haraoa ena; he hakari ō'oku».

27 I oti era he to'o i te hapaina vino, he māuru-uru ki te 'Atua, he va'ai ki tā'ana nu'u hāpī 'e he kī:

«Ka unu kōrua ta'ato'a mai roto i te hapaina ena. 28 He toto nā ō'oku ka tehe ena mo te riva-riva o te taŋata, mo haka kore o te rāua hara. Hai nā toto ka tāpa'o ena i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata. 29 'Ī a au he kī atu: e ko unu haka 'ou a au i te vino 'ātā ki te mahana ka unu ena tātou i te vino 'āpī 'i te ao haka tere e tō'oku Matu'a».

He haka rehu iŋa i a Ietū

(Marko 14.26-31; Ruka 22.31-34; Iovani 13.36-38)

30 He hīmene ia ananake mo ha'ahana-hana ki te 'Atua. I oti era he e'a a kuā Ietū he oho ki te Ma'uŋa era o te 'Ōrivo. 31 'I te ara he kī e Ietū:
—A kōrua ta'ato'a he haka rehu i a au 'i te pō nei. Pē ira, pa'i, e hā'aki ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a 'i te vānaŋa kī e te 'Atua pē nei ē:

“He tiŋa'i a au i te taŋata hāpa'o māmoe,
'e he maraŋa tahi tā'ana māmoe”.

32 »'E, ka ai atu pē ira, ki ora a au mai te mate, he piri a tātou 'i Karirea.

33 He kī e Pētero:
—Mo haka rehu i a koe e te nu'u ta'ato'a ena, mā'aku koe e ta'e haka rehu.

34 He kī e Ietū:
—'Arīnā mau nei 'ā 'i te pō, e ko 'o'oa hia te moa, ka kī ena koe ki te nu'u e toru kī iŋa kai 'ite koe ko ai a au.

35 He kī haka 'ou e Pētero:
—¡Ka ai atu he mate a au 'i muri i a koe, e ko kī au ki te hora hope'a kai 'ite a au ko ai a koe!

'E 'ai te tētahi nu'u hāpī 'a Ietū e kī tako'a era pē ira.

He pure iŋa o Ietū 'i Hetesēmānī

(Marko 14.32-42; Ruka 22.39-46)

36 He oho ia a Ietū ananake ko tā'ana nu'u hāpī ki te kona te 'īŋoa ko Hetesēmānī 'i te Ma'uŋa era o te 'Ōrivo 'e he kī: «Ka noho nō kōrua 'i nei, 'ī a au he oho he pure».
37 He ma'u 'i muri i a ia i a Pētero 'e i te ŋā poki e rua 'a Tevereo. He o'o ia te māui-ui ki roto i te māhatu o Ietū, he haka kiva-kiva, 'e he ŋaro'a 'ina ō'ona haŋu toe mo 'amo i te rahi o te 'ati ka topa era ki a ia. 38 He kī: «E rahi rō 'ana te māui-ui ŋaro'a e au 'i roto i tō'oku māhatu 'i te 'ati ka topa mai ena. Ka no-noho kōrua 'i nei; e u'i 'o hā'uru rō».
39 He haka 'ava-'ava a Ietū pe mu'a, he tū-turi he noi 'ātā ka puā rō te tira ki te 'ō'one, he pure: «E Koro ō'oku ē, ana tano ki a koe, ka to'o te 'ati nei mai ruŋa i a au. 'E, ka ai atu 'ī 'ā'aku me'e haŋa, ka haka tano hai me'e 'ā'au i haŋa 'e ta'e hai me'e 'ā'aku».
40 He hoki ia ki tū kona era 'i ira a kuā Pētero, he u'i ko hā'uru 'ana. He me'e ki a Pētero: «¿Kai rava'a hia ka tahi hora o te hokorua mai o kōrua i hā'uru rō ai? 41 E 'a-'ara e pure 'o hara. Nā 'i roto i a kōrua te haŋa mo aŋa i te me'e riva-riva, te 'ino nō he ta'e pūai o kōrua».
42 He hoki ia a Ietū he pure: «E Koro ō'oku ē, mo kore o te rāve'a mo ta'e 'amo ō'oku 'i te 'ati ka topa mai ena, ka aŋa ta'a me'e nō era i haŋa».
43 I hoki era ki muri i a kuā Pētero, ko hā'uru haka 'ou 'ā ananake 'i te rohi-rohi. 44 He haka rē ia i rā nu'u, he hoki he pure te toru pure iŋa, 'e ko tū vānaŋa 'ā i kī ai. 45 He hoki ia ki te kona 'i ira tū nu'u era 'e he kī: «¿E hā'uru 'ana a kōrua e haka ora 'ā? Ko tano 'ā te hora o te Poki o te taŋata mo va'ai ki te rima o te nu'u hara. 46 Ka e'a ki ruŋa ki oho rō tātou. Nā ko hāhine mai 'ā tū kope era mo va'ai i a au ki te rima o te nu'u ra-rahi».

He 'a-'aru iŋa i a Ietū

(Marko 14.43-50; Ruka 22.47-53; Iovani 18.2-11)

47 E vānaŋa nō 'ā a Ietū ki tū nu'u era, i tu'u ai a Hura, he kope o roto o te ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī 'ā'ana. 'I muri i oho tako'a ai me'e rahi taŋata e ma'u-ma'u rō 'ā i te hoe 'e i te miro, i uŋa e te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e e te nu'u pū'oko haka tere hūrio. 48 Ko ha'a'au era 'ā e Hura ki rā nu'u pē nei ē: «Ka u'i atu ena kōrua i te kope ko hoŋi 'ā e au, ko ia rā taŋata. Ka 'a-'aru».
49 He haka hāhine a Hura ki a Ietū he 'ui:
—¿Pē hē koe, e te Ma'ori ē?

'E he hoŋi a te 'āriŋa.
50 He kī e Ietū:
—E hoa, ka haka mao ta'a aŋa.

He haka hāhine te tētahi o tū nu'u era he 'a-'aru i a Ietū. 51 E tahi kope o roto o te nu'u 'a Ietū he kume i tā'ana hoe, he pa'o i te tariŋa o te tāvini o te oromatu'a hope'a o te ra-rahi. 52 He kī e Ietū:
—Ka haka hoki ta'a hoe ena ki tō'ona kona. Te taŋata ta'ato'a moto hai hoe hai hoe ka mate ena. 53 ¿Kai 'ite 'ō koe mo ani ō'oku ki tō'oku Matu'a, he uŋa

mai e ia, 'i te hora mau nei 'ā, ka ta'utini ka ta'utini te merahi? 54 Mo aŋa
ō'oku pē ira, ¿pē hē ia ana haka tano te me'e hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a
kī pē ira ana topa?

55 He 'ui ia e Ietū ki tū nu'u ta'ato'a era:
—¿He toke-toke 'ō a au i oho mai ai kōrua e ma'u-ma'u rō 'ana i te hoe 'e
i te miro mo 'a-'aru i a au? Paurō te mahana, pa'i, a au e hāpī era 'i te Kona
Ha'amuri 'Atua, 'e 'ina kōrua kai 'a-'aru i a au. 56 Te me'e ta'ato'a nei i topa ai
mo tano ki te me'e kī e te perofeta 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a.

'I tū hora mau era 'ā, he hoa i a Ietū e tā'ana nu'u hāpī ta'ato'a 'e he
tē-tere.

Ko Ietū 'i mu'a o te nu'u hūrio ra-rahi
(Marko 14.53-65; Ruka 22.54-55,63-71; Iovani 18.12-14,19-24)

57 He ma'u i a Ietū e tū nu'u 'a-'aru era i a ia, he oho ki te hare o Kaifā, he
oromatu'a hope'a o te ra-rahi. E taka-taka rō 'ā 'i ira te *ma'ori o te haka tere
hūrio 'e te nu'u pū'oko haka tere hūrio. 58 A Pētero ia i haka 'ava-'ava i oho ai
'i tu'a o rā nu'u 'ātā ka tu'u rō ki tū hare era. He uru ki te kona o haho 'ā, he
noho 'i muri i te 'auario mo u'i pē hē rā me'e ka hope'a era.
59 Te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e tū ŋāŋata ta'ato'a haka 'ou era o te *nūna'a i
a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio e u'i 'ana i te 'ōtohe mo haka ūtu'a
i a Ietū hai mate hai reo-reo o te nu'u mata'ite, 60 'e 'ina e rāua he rava'a, ka
ai atu nu'u rahi te nu'u i tu'u i reo-reo o ruŋa i a Ietū.
I hope'a i tu'u ai e rua kope haka 'ou 61 he kī: «Te taŋata nei i kī rō pē nei ē:
“E rava'a nō e au mo haka hiŋa 'e mo haka tu'u haka 'ou e toru nō mahana i
te Kona Ha'amuri 'Atua”».
62 He māroa ia te oromatu'a hope'a o te ra-rahi he 'ui ki a Ietū:
—¿'Ina 'ō 'a'a pāhono? ¿He aha te me'e e kī mai nei o ruŋa ō'ou?

63 I mou nō a Ietū. He kī e rā oromatu'a:
—Mo ai koe he *Kiritō, he Poki o te 'Atua, ka kī mai koe hai 'īŋoa o te 'Atua
ora.

64 He pāhono e Ietū:
—Nā e koe ko kī 'ā. 'E 'ī a au he kī tako'a atu: e take'a rō e kōrua i te Poki
o te taŋata e noho rō 'ā 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua, i a ia te pūai ta'ato'a, 'e
i tō'ona topa iŋa mai 'i ruŋa i te raŋi e tahi.

65 I ŋaro'a era i te vānaŋa 'a Ietū e rā oromatu'a, he ihi i tō'ona kahu mo
haka take'a i tō'ona riri 'e he kī:
—¡Te vānaŋa o te taŋata nei he vānaŋa ta'e tano mo te 'Atua! ¿Mo aha nō
o tātou te mata'ite haka 'ou? Nā ko ŋaro'a 'ana e kōrua i te kī iŋa mai i te
vānaŋa ta'e tano. 66 ¿Pē hē te kōrua kī?

He pāhono e rā nu'u:
—Ko hape 'ana a ia, ka tiŋa'i ka haka mate.

67 He 'anu-'anu e te tētahi o rā nu'u a te 'āriŋa o Ietū 'e he pu'a. He puru i
te mata hai kahu e te tētahi atu 'e he haka eke hai rima ki te 'āriŋa 68 koia ko
kī: «Mo ai koe he Kiritō, ¡ka kī mai 'a 'ai i pu'a atu!».

He kī iŋa o Pētero kai 'ite a ia ko ai a Ietū
(Marko 14.66-72; Ruka 22.56-62; Iovani 18.15-18,25-27)

69 E noho nō 'ana a Pētero 'i haho o te hare o tū oromatu'a hope'a era o te
ra-rahi, he haka hāhine e tahi vi'e tāvini he kī:
—Ē, a koe o roto i te nu'u oho 'i muri i a Ietū era o Karirea.

70 'I mu'a o te ta'ato'a a Pētero i 'ina ai 'e he kī:
—Kai 'ite a au he aha ta'a me'e e kī mai ena.

71 I hini 'iti era he oho ki muri i te 'ōpani. 'I ira i take'a ai i a Pētero e te rua
vi'e tāvini he kī ki te tētahi nu'u:
—Te taŋata era o muri o kuā Ietū era o Nātāreta.

72 I hōrea, i 'ina haka 'ou ai e Pētero:
—¡Kai 'ite a au ko ai te taŋata ena!

73 Ko hini atu 'ā, he haka hāhine ki a Pētero te nu'u māroa o rā kona he kī:
—He parauti'a mau 'ā a koe o roto o rā nu'u; hai huru o tu'u vānaŋa iŋa e
aŋi-aŋi ena.

74 He kī e Pētero:
—¡He hōrea atu au hai 'īŋoa o te 'Atua, kai 'ite a au ko ai te taŋata ena, 'e
ka hoa a au ki roto i te pō'auahi mo ai e reo-reo atu 'ana a au!

'I rā hora mau 'ana he 'o'oa te moa. 75 He topa te mana'u o Pētero ki tū me'e kī
era e Ietū: «E ko 'o'oa hia te moa ka kī rō ena e koe e toru kī iŋa kai 'ite koe ko
ai a au». He e'a ia a Pētero he oho mai tū kona era, 'e he to'o rō atu 'ai te taŋi.

He va'ai iŋa i a Ietū ki a Pirato
(Marko 15.1; Ruka 23.1-2; Iovani 18.28-32)

27 1 'I te pō era 'ā o te rua mahana, he ha'a'au te *oromatu'a ra-rahi ta'a-
to'a 'e te nu'u pū'oko haka tere *hūrio mo haka tiŋa'i i a Ietū. 2 He
ma'u ia i a Ietū e here-here rō 'ana he va'ai ki a Pirato, he suerekao rōmano.

He mate iŋa o Hura

3 A Hura, taŋata ho'o era i a Ietū, i 'ite era ko haka ūtu'a 'ana i a Ietū hai
mate, he o'o te mamae ki roto i te māhatu. He oho he haka hoki i tū tara 'aurī
era e toru 'ahuru ki te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e ki te nu'u pū'oko haka tere
hūrio, 4 he kī:
—Ko hara 'ana a au 'o te va'ai atu i te taŋata 'ina e tahi ō'ona hape mo
tiŋa'i mo haka mate.

He pāhono e rā nu'u:

—Ta'e he me'e o mātou. ¡Ō'ou 'ā tu'u 'ati!

5 He ava e Hura i rā ŋā tara 'aurī a roto i te Kona Ha'amuri 'Atua. Ki oti he
oho he tau reva-reva i a ia.
6 He runu e rā ŋā oromatu'a i tū ŋā tara 'aurī era 'e he kī: «Te moni nei ko
'ō'one 'ana 'i te toto, he moni 'auhau mo haka tiŋa'i i te taŋata; e ko tano
tātou mo ha-ha'o ki roto i te 'avahata moni ha'ata'a mo te 'Atua».
7 He ha'a'au ia mo ho'o hai rā moni i te henua kī «He Henua o te Taŋata Aŋa
i te Me'e hai 'Ō'one», mo ai o te kona mo tanu o te nu'u o te rua henua. 8 Pē
ira rā kona i nape ai «He Henua Toto» 'e pē ira e kī ena 'ātā ki te hora nei. 9 Pē
nei i tano ai te me'e kī e te perofeta era ko Heremia:

«He to'o i rā toru 'ahuru tara 'aurī era,
he moni ha'a'au e te itaraera mo 'auhau mo rā taŋata,
10 'e hai rā moni i ho'o ai i te henua o te taŋata aŋa i te me'e hai 'ō'one,
pa he me'e kī mai era e te 'Atua».

A Ietū 'i mu'a o Pirato
(Marko 15.2-5; Ruka 23.3-5; Iovani 18.33-38)

11 He haka māroa i a Ietū 'i mu'a o tū suerekao era ko Pirato, 'e 'ā'ana i 'ui:
—¿He 'ariki koe o te hūrio?

—'Ā'au i kī —i pāhono ai e Ietū.

12 Te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e te nu'u pū'oko haka tere hūrio 'ai e tuhi era
i te me'e mo rāua he hape o Ietū, 'e 'ina he pāhono e Ietū. 13 'O ira i 'ui haka
'ou ai e Pirato:
—¿'Ina 'ō he ŋaro'a e koe te me'e ta'ato'a e tuhi atu ena?

14 'Ina e tahi vānaŋa i kī e Ietū 'e he māere rō atu 'ai te suerekao.

Kai haŋa a Pirato mo haka ūtu'a i a Ietū hai mate
(Marko 15.6-20; Ruka 23.13-25; Iovani 18.38–19.16)

15 'I te *ŋoŋoro o te Pakate, e ai rō 'ā te me'e rava māhani aŋa e te suerekao,
he haka e'a e tahi taŋata mai roto i te hare ma'u'aurī, he kope haŋa nō era e
te nu'u. 16 'I roto i te hare ma'u'aurī te taŋata e tahi te 'īŋoa ko Ietū Varavā,
he kope o ruŋa i a ia e vānaŋa rahi era te taŋata. 17 I taka-taka era te nu'u, he
'ui e Pirato: «¿Ko ai te me'e haŋa o kōrua mo haka e'a atu: ko Ietū Varavā, 'o
ko Ietū kī he *Kiritō?».
18 A Pirato, pa'i, ko 'ite 'ā i va'ai ai i a Ietū ki a ia e tū nu'u ra-rahi era o te
hūrio he mākota 'o te ai e haka roŋo rō 'ā e te taŋata.
19 E noho nō 'ā a Pirato 'i te kona ture, i tu'u ai te roŋo o tā'ana vi'e pē nei
ē: «'Ina koe ko aŋa e tahi me'e ki te taŋata ta'e hara ena. I moe vārua rō, pa'i,
a au o ruŋa i a ia 'i te pō'ā 'e he huru kē rō atu 'ai a au».
20 'O haka e'a e Pirato i a Ietū, tū nu'u oromatu'a era 'e tū nu'u pū'oko haka
tere era o te hūrio ko aŋa 'ā mo pe'e o te taŋata ki a rāua mo ani mo haka e'a
i a Varavā 'e mo tiŋa'i mo haka mate i a Ietū.

21 He 'ui haka 'ou e te suerekao:
—¿Ko ai o te ŋā kope nei haŋa e kōrua mo haka e'a atu?

He kī e te nu'u:
—¡Ko Varavā!

22 He 'ui ia e Pirato:
—¿He aha tā'aku me'e mo aŋa ki a Ietū kī he Kiritō?

He pāhono tahi:
—¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

23 He kī e Pirato:
—¿He aha tā'ana me'e ta'e tano i aŋa?

He kī haka 'ou e tū nu'u era i 'ata haka pūai te re'o:
—¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

24 I u'i era e Pirato 'ina he rāve'a toe 'ā'ana mo haka huri i te rāua mana'u 'e pe te 'ata pūai nō e pōŋeha era, he uŋa hai vai, he hopu i tō'ona rima 'i mu'a i te ta'ato'a, 'e 'ai ka kī:
—Ta'e ō'oku te hape o te mate o te taŋata nei; he me'e o kōrua.

25 He pāhono e te taŋata ta'ato'a:
—¡Mo mātou ia 'e mo te mātou ŋā poki te hape o te mate o te taŋata ena!

26 He uŋa ia e Pirato he haka e'a i a Varavā, 'e he haka tiŋa'i i a Ietū hai 'uaka. I oti era he va'ai ki te va'ehau i a Ietū mo ma'u mo veo 'i ruŋa i te tātaurō.
27 He ma'u he ra'e e te va'ehau i a Ietū ki te kona e tahi o roto i te hare o te suerekao. 'I ira i haka taka-taka ai i te va'ehau 'e he haka vari tahi i a Ietū. 28 He patu ananake i te kahu o Ietū 'e he pu'a hai kapa mea-mea. 29 He huki a te pū'oko hai hei i aŋa hai maŋa-maŋa o te tiare pū-pū 'e he va'ai e tahi miro ki te rima mata'u. I oti era he tū-turi te va'ehau 'i mu'a o Ietū 'e he haka me'e-me'e he kī: «¡¿Pē hē te 'Ariki o te hūrio?!».
30 He 'anu-'anu tako'a e rā nu'u, 'e hai tū miro mau era 'ā o te rima e haka eke era ki te pū'oko. 31 I oti era te haka me'e-me'e pē ira, he patu ananake i tū kapa mea-mea era, he haka uru haka 'ou i tō'ona kahu 'e he ma'u mo veo 'i ruŋa i te tātaurō.

He veo iŋa i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō
(Marko 15.21-32; Ruka 23.26-43; Iovani 19.17-27)

32 I e'a era mai ira, he piri ki te taŋata e tahi o Tīrene te 'īŋoa ko Tīmona. He haka 'amo ki a ia i te tātaurō o Ietū.
33 I tu'u era ki te kona te 'īŋoa ko Korokota (te aura'a o te 'īŋoa nei: «kona o te pakahera taŋata mate»), 34 he haka unu hai vino 'ānō'i hai me'e maŋeo 'o ŋaro'a rahi e ia i te mamae. I haka 'atu era e Ietū, 'ina kai haŋa mo unu.

35 I oti era te veo 'i ruŋa i te tātaurō, he pere e te va'ehau i te kahu o Ietū
mo u'i ki a ai ki a ai ana topa. 36 I oti era he no-noho 'i ira he 'auario. 37 A ruŋa
o tō'ona pū'oko i huki ai e tahi miro pararaha e pāpa'i rō 'ana he aha te tumu
o tō'ona ūtu'a. E hā'aki era: «Ko Ietū nei, he 'Ariki o te hūrio».
38 'I te pā'iŋa mata'u 'e 'i te pā'iŋa maui o Ietū te tātaurō haka 'ou 'i ruŋa i
veo ai e rua toke-toke.
39 Te nu'u vari a ira 'ai e vā-vā era koia ko ue-ue i te rāua pū'oko 40 e kī era:
«¿Ta'e 'ō ko koe tū me'e kī era he haka hiŋa i te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e e toru
mahana he haka tu'u haka 'ou e koe? ¡Mo ai, ho'i, ō'ou he Poki o te 'Atua, ka
haka e'a koe i a koe mai te 'ati ena 'e ka topa mai mai ruŋa i te tātaurō!».
41 Te nu'u oromatu'a ra-rahi, te *ma'ori o te haka tere hūrio 'e te nu'u pū'oko
haka tere hūrio 'ai e haka me'e-me'e tako'a era: 42 «Ko haka e'a 'ana i te tētahi
taŋata mai roto i te rāua 'ati, 'e, ¿e ko rava'a mo haka ora i a ia mau era 'ā?
¿Ta'e 'ō he 'Ariki o te itaraera? ¡Mo topa mai ō'ona mai ruŋa i te tātaurō, he
haka moe mātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia! 43 Te kope ena e haka moe rō 'ana i
tō'ona mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. ¡Ka haka ora ia e te 'Atua 'i te hora ena, ana
ai e haŋa mau rō 'ā ki a ia! ¿Ta'e 'ō ko kī mai 'ana he Poki a ia o te 'Atua?».
44 'E, tako'a, i vā-vā rō i a Ietū e tū ŋā toke-toke veo era 'i tupu'aki ō'ona.

He mate iŋa o Ietū

(Marko 15.33-41; Ruka 23.44-49; Iovani 19.28-30)

45 I tano era te hora kai, he pōhāhā tahi te henua 'ātā ki te hora toru o te
ahi-ahi. 46 'I rā hora, i a'u a Ietū i te re'o i ohu ai: *Elí, Elí, ¿lemá sabactani?* (Te
ha'aaura'a o te vānaŋa nei: «E tō'oku 'Atua ē, e tō'oku 'Atua ē, ¿he aha koe i
haka rē ai i a au hoko tahi nō?»).
47 Tētahi o te nu'u o rā kona he ŋaro'a he kī: «Te kope nei e ohu 'ā ki te pero-
feta era ko 'Ēria».
48 He tahuti ia e tahi o rā nu'u, he to'o i te me'e tu'u pa he vavai, he haka
ruku ki roto i te vino maŋeo, he huki ki ruŋa i te miro 'e he ma'u he haka puā
ki te ŋutu o Ietū mo 'omo-'omo. 49 He kī e te tētahi: «Ka haka rē ki u'i tātou
hoki e tu'u rō mai a *'Ēria e to'o rō i a ia 'o mate».
50 He ohu pūai haka 'ou a Ietū, 'e he mate. 51 'I rā hora mau 'ā te korotina
o roto i te Kona Ha'amuri 'Atua he paihi mai ruŋa ki raro 'e he topa e rua
pā'iŋa.[d] He mākenu-kenu te henua, 'e he ŋā'aha-'aha te mā'ea, 52 te kona
ha-ha'o pāpaku he ha-hata, 'e me'e rahi nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i
te 'Atua, ko mā-mate era 'ana, i ora haka 'ou 53 'e he e'a mai te kona ha-ha'o i
a rāua. I ora era a Ietū mai te mate, he oho rā nu'u ora haka 'ou era ki Hēru-
tarema, 'e nu'u rahi te nu'u i take'a i a rāua 'i ira.
54 I take'a era e te kape o te va'ehau ananake ko te nu'u va'ehau 'ā'ana
'auario i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō i te mākenu-kenu iŋa o te henua 'e i te
me'e ta'ato'a topa, he to'o rō atu 'ai te ri'a-ri'a 'e he kī: «¡He aŋi mau 'ana 'ō
te taŋata nei he Poki o te 'Atua!».

---

d 27.51 Te korotina paihi topa era e rua pā'iŋa 'i te hora mate era o Ietū, kahu hio-hio, te peŋo-
peŋo e haka pā e rua maŋa-maŋa tumu. Hai rā kahu e puru era i te kona hope'a o te mo'a o roto
o te Kona Ha'amuri 'Atua o Hērutarema. He oromatu'a hope'a o te ra-rahi mau nō te me'e uru ki
roto e tahi mahana 'i te matahiti. Te topa o rā korotina e rua pā'iŋa te aura'a: hai mate iŋa era o
Ietū i ha-hata ai te ara mo tu'u o te taŋata hai ia ki muri i te 'Atua, 'e, tako'a, ta'e hai tūtia.

55 'I rā kona, mai kōnui 'ā, e u'i era me'e rahi nō atu ŋā vi'e oho ananake ko
kuā Ietū mai Karirea hā'ū'ū ki a ia. 56 'I roto o rā ŋā vi'e a Māria Matarena, a
Māria, matu'a o *Tanatiako ararua ko *Kōsē, 'e te matu'a vahine o te ŋā poki
'a Tevereo.

He haka rē iŋa i te hakari o Ietū
(Marko 15.42-47; Ruka 23.50-56; Iovani 19.38-42)

57 Ko hāhine 'ā mo pō, te taŋata 'ono e tahi te 'iŋoa ko Kōsē o te kona ko
Ārimatea, he kope hāpī tako'a 'a Ietū, 58 he oho he u'i i a Pirato 'e he ani mo
va'ai i te hakari o Ietū. He kī e Pirato ki te va'ehau mo oho mo va'ai.
59 He to'o ia e Kōsē i te hakari o Ietū, he viri hai tāvana rino ma'itaki. 60 I a
ia e ai rō 'ā e tahi kona 'āpī haka rē pāpaku, kona i haka ka-karo 'i te mā'ea
pa he piha. He ma'u ia e Kōsē i te hakari o Ietū he haka rē 'i roto. I puru era
i rā kona hai mā'ea nui-nui taka-taka, he e'a he oho.
61 'I mu'a o rā kona e no-noho rō 'ā a Māria Matarena ararua ko te rua
Māria.

He 'auario iŋa i te kona haka rē i te hakari o Ietū

62 'I te rua mahana, he *mahana haka ora, te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e te
*fariseo he oho he u'i i a Pirato, 63 he kī:
—E te suerekao, ko mana'u 'ana a mātou ki te vānaŋa kī e tū reo-reo era 'i
te hora e ora nō 'ā pē nei ē: 'i te toru mahana he ora haka 'ou a ia. 64 'O ira, ka
uŋa koe ka haka 'auario i te kona haka rē era i te hakari o Ietū 'ātā ka tano rō
te toru mahana, 'o oho e tā'ana nu'u hāpī 'o toke 'e ki oti he kī ki te nu'u ko
ora 'ā mai te mate. Mo topa pē ira, 'ata hau rō atu te 'ati o te reo-reo hope'a
nei ki te reo-reo ra'e era.

65 He kī e Pirato:
—Nā te va'ehau nā. Ka oho ka aŋa hai rāve'a mana'u e kōrua 'o mātaki i
rā kona.

66 He oho ia ananake ki tū kona era, he tāpa'o i te mā'ea puru o rā kona mo
'ite ana haka makenu, 'e he haka 'auario ki te va'ehau.

He haka 'ite i te ora iŋa o Ietū mai te mate
(Marko 16.1-8; Ruka 24.1-12; Iovani 20.1-10)

28 1 I oti era tū *mahana haka ora era, 'e i ha'amata era te mahana ra'e
o te tāpati, he mahana tāpati, he oho a Māria Matarena ararua ko te
rua Māria u'i i tū kona haka rē era i te hakari o Ietū.
2 'I rā hora he mākenu-kenu pūai te henua. He merahi e tahi o te 'Atua tū
me'e era ko topa 'ana mai te raŋi. He haka hāhine ki te kona haka rē i te hakari
o Ietū, he kume i te mā'ea puru, 'e he eke he noho 'i ruŋa. 3 Rā merahi me'e
pura atu pa he 'uira, te kahu me'e rito-rito atu. 4 I take'a era e te va'ehau, he
rurū rō atu 'ai 'i te ri'a-ri'a 'e he re-rehu. 5 He kī ia e te merahi ki tū ŋā vi'e era:

«'Ina kōrua ko ri'a-ri'a. Ko 'ite 'ana a au e kimi 'ana kōrua i a Ietū veo era
'i ruŋa i te tātaurō. 6 'Ina a ia o nei, ko ora 'ana mai te mate pa he me'e kī

era e ia. Ka oho mai rā ka u'i. 7Ka hōrou kōrua, ka oho ka kī ki te nu'u hāpī
'ā'ana: “Ko ora haka 'ou 'ana a Ietū, 'e 'ai he oho ki Karirea; 'i ira ka piri ena
ananake”. He me'e nei tā'aku me'e mo kī atu».

He haka take'a iŋa o Ietū i a ia

8He oho tū ŋā vi'e era mai rā kona e horo-horou rō 'ā koia ko ri'a-ri'a 'e ko
koa haka 'ite i tū parau 'āpī era ki te nu'u hāpī 'a Ietū. 9E oho nō 'ā ararua i
māroa rō ai a Ietū 'i mu'a 'e he 'aroha. He haka hāhine tū ŋā vi'e era, he ha'a-
muri 'e he ha'i a te va'e. 10He kī e Ietū: «'Ina kōrua ko ri'a-ri'a. Ka oho ka kī ki
tō'oku ŋā taina era: “Ka oho ki Karirea; 'i ira a mātou ana piri”».

He 'auhau iŋa i te va'ehau 'o kī i te parauti'a

11E oho nō 'ana tū ŋā vi'e era, tētahi o te va'ehau 'auario i te kona haka rē i
te hakari o Ietū he oho ki Hērutarema he 'a'amu ki te nu'u *oromatu'a ra-rahi
i te me'e ta'ato'a i topa. 12He oho ia tū ŋā oromatu'a era he vānaŋa ki te nu'u
pū'oko haka tere hūrio mo ha'a'au he aha te rāua me'e mo aŋa. I oti era he
'auhau ki rā ŋā va'ehau hai moni ri'a-ri'a 13'e he hatu:

«E 'a'amu: e hā'uru nō 'ana a kōrua i tu'u atu ai te nu'u hāpī 'a Ietū, he
mātaki i te kona haka rē pāpaku, he toke i te hakari. 14'E mo ŋaro'a tā'ue e
te suerekao o ruŋa i te 'a'amu nei, mo mātou e vānaŋa ki a ia 'o 'ati kōrua».

15He to'o ia tū ŋā va'ehau era i te moni, 'e he e'a he oho he aŋa pē rā me'e
kī era e rā nu'u. 'E pē ira e 'a'amu ena e te *hūrio 'ātā ki 'aŋarīnā.

He me'e mo aŋa e te nu'u hāpī 'a Ietū
(Marko 16.14-18; Ruka 24.36-49; Iovani 20.19-23)

16Te ho'e 'ahuru mā ho'e nu'u hāpī 'a Ietū he e'a he oho ki Karirea, ki ruŋa
o te ma'uŋa kī e ia. 17I take'a era i a Ietū he ha'amuri, ka ai atu tētahi o rāua
e 'aka-'aka rō 'ā te mana'u.
18He haka hāhine a Ietū ki muri i rā nu'u 'e he kī:

«Ko va'ai tahi mai 'ana te 'Atua i te parau mo haka tere i te me'e o te raŋi
'e o te ao nei. 19Ka oho kōrua ka haka 'ite ki te nu'u o te kona ta'ato'a o ruŋa
i a au, ki riro ai a rāua he nu'u hāpī 'ā'aku, 'e 'ai ka *papatito rō hai 'īŋoa o
te Matu'a, o te Poki 'e o te *Vārua Maitai. 20E hāpī mo ha'atura i te me'e ta'a-
to'a hāpī atu e au ki a kōrua. 'E 'ina ko rehu: 'i muri i a kōrua a au paurō te
mahana 'ātā ki te hope'a iŋa o te ao».

Te roŋo o ruŋa i a Ietū Kiritō i pāpaˈi e

Marko

Te meˈe ˈite mai o ruŋa i a Marko: ˈāˈana i hokorua i a Pauro ˈi te ara raˈe oho ōˈona mo haka ˈite i te *roŋo riva-riva o te ˈAtua ki te nuˈu taˈe he hūrio (Aŋa o te ˈĀpōtoro 12.25). Te ˈevaneria nei ˈa Marko he ˈevaneria hopeˈa o te poto-poto o ruŋa i te Pīpīria. Ka ai atu pē ira, hauhaˈa riˈa-riˈa te meˈe i pāpaˈi o ruŋa.

A Marko ˈina kai pāpaˈi o ruŋa i te poreko iŋa o Ietū. Hai parau ˈāpī riva-riva pē nei ē: a Ietū he *Kiritō, Poki o te ˈAtua, i haˈamata ai i tāˈana ˈevaneria (1.1). Ki oti i haka ˈite mai ai o ruŋa i a Iovani Papatito ˈe o te *papatito iŋa i a Ietū (1.2–11).

I oti era te haka ˈite mai o ruŋa i te papatito o Ietū, he ˈaˈamu he oho mai he aha he aha te meˈe i aŋa e Ietū mai rā hora pe muˈa. ˈIna a Marko kai pāpaˈi rahi o ruŋa i te hāpī ˈa Ietū. Mōˈona, hai meˈe aŋa e Ietū, hai huru o tōˈona noho iŋa ˈi te ao nei ˈe hai mate iŋa ōˈona ˈi ruŋa i te tātaurō he ˈite e te nuˈu: a Ietū i oho mai ai *«mo tāvini ōˈona ki te rua»* ˈe *«mo haka eˈa meˈe rahi taŋata mai roto i te ūtuˈa o te hara»* ka ai atu mo aŋa i rā meˈe e mate a ia (10.45). ˈI ruŋa i te tētahi kona o tāˈana puka nei e haka aŋi-aŋi mai ena: e haka keˈo-keˈo e hāˈaki ki te taŋata taˈatoˈa o te ao i te parautiˈa o ruŋa i a Ietū.

ˈI ruŋa nei e haka ˈite mai ena e Marko pē nei ē: i rahi rō te haka ˈite iŋa o Ietū ko ai mau a ia ki tōˈona taŋata he *hūrio, ˈe, ka ai atu pē ira, ˈina e rāua kai aŋi-aŋi. O te taŋata kē nō atu o te rua henua, he vaˈehau o te rōmano, i kī pē nei ē: *«He aŋi mau ˈana ˈō te taŋata nei he Poki o te ˈAtua»* (15.39).

He haka riva-riva iŋa i te ara mo te *Kiritō

(Māteo 3.1-12; Ruka 3.1-9,15-17; Iovani 1.19-28)

1 [1] Te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū he *Kiritō, Poki o te ˈAtua, i haˈamata ai [2] pe he meˈe haka ˈite e te perofeta era ko ˈItaia ˈi ruŋa i tāˈana puka ˈi te vānaŋa kī e te ˈAtua ki tāˈana Poki:

> «ˈĪ a au he uŋa i tāˈaku taŋata maˈuroŋo ˈi raˈe ki a koe
> mo haka riva-riva i te ara mōˈou.
>
> [3] Tōˈona reˈo e ŋaroˈa rō ˈi te kona ˈone taˈe noho taŋata:
> “¡Ka haka riva-riva te ara mo te Kiritō;
> ka mātaki e tahi ara tī-tika!”».

4 Pē ira i tu'u i tātara ai a Iovani Papatito 'i te kona 'one ta'e noho taŋata.
Tā'ana tātara: e *papatito te taŋata mo take'a ko *huri 'ana te rāua mana'u ki
te 'Atua, pē ira he haka kore e te 'Atua i te rāua hara.
5 E rahi rō 'ā te taŋata e oho era mai Hērutarema 'e mai te kona ta'ato'a o
Hūrea haka roŋo i tā'ana vānaŋa. Te nu'u pinitinia i te rāua hara i papatito
tahi rō e Iovani 'i roto i te rio ko Horotana.
6 Te kahu uru o Iovani i aŋa ai hai huru-huru kameio 'e hai pena kiri e here
era. Hai manu tu'u pa he perete'i 'e hai meri rava'a o rā kona e kai era.
7 'I roto i tā'ana tātara e kī tako'a rō 'ā: «'I tu'a ō'oku ka oho mai ena te kope
'ata hau 'i te pūai ki a au; 'ātā e ko tano a au mo kume i te hau o tō'ona kiri-
va'e. 8 A au e papatito atu ena hai vai; 'e, a ia ka papatito ena i a kōrua hai
*Vārua Maitai».

He papatito iŋa i a Ietū
(Māteo 3.13-17; Ruka 3.21-22)

9 'I te mahana e tahi he e'a a Ietū mai Nātāreta, he kona o Karirea, he oho
ki tū rio era ko Horotana 'e he papatito e Iovani. 10 I e'a era a Ietū mai roto i
te vai, he take'a ko ha-hata 'ā te raŋi 'e mai ruŋa i topa ai te Vārua Maitai ki
ruŋa i a ia tu'u pa he pāroma. 11 He ŋaro'a i te re'o mai te raŋi ka kī: «A koe
he Poki 'ā'aku, Poki haŋa rahi; 'i ruŋa i a koe tō'oku koa».

He haka 'atu iŋa i a Ietū
(Māteo 4.1-11; Ruka 4.1-13)

12 I oti era rā ŋā me'e, he ma'u e te Vārua Maitai i a Ietū ki roto atu era o
tū kona 'one ta'e noho taŋata era. 13 E maha 'ahuru mahana i noho ai 'i ira,
'e he haka 'atu e Rukifero mo hara o Ietū; 'i muri i te manu'ino e noho era 'e
o te merahi te hāpa'o i a ia.

He ha'amata iŋa o Ietū i tā'ana aŋa
(Māteo 4.12-17; Ruka 4.14-15)

14 I puru era 'i roto i te hare ma'u'aurī e *'Erore i a Iovani, he hoki a Ietū ki
Karirea he ha'amata he haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua. 15 Pē nei e kī
era: «Nā ko hāhine mai 'ā te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua; ko tano 'ana, pa'i,
te hora kī era mo tu'u mai. 'O ira, ka huri te kōrua mana'u ki a ia, ka haka
tapa mai roto i te hara, 'e 'ai ka haka moe rō te kōrua mana'u 'i ruŋa i te roŋo
riva-riva o te 'Atua, ki o'o ai a kōrua ki roto i te haka tere iŋa 'āpī ō'ona».

Ko Ietū 'e he ŋāŋata hī ika
(Māteo 4.18-22; Ruka 5.1-11)

16 E ha'ere e oho nō 'ā a Ietū a te taha-taha o te vai ko Karirea, he take'a e
rua kope hī ika ko Tīmona 'e he taina ō'ona ko Antarea, e tuku 'ā. 17 He kī e
Ietū: «Ka oho mai kōrua mo nu'u hāpī 'ā'aku. 'Ī a au he haka riro i a kōrua he
nu'u hī taŋata mo te 'Atua».
18 'I tū hora 'ā i haka rē ai i te rāua kūpeŋa 'e he e'a he oho 'i muri i a Ietū.
19 Pe mu'a 'iti he take'a i a *Tanatiako ararua ko tō'ona taina ko *Iovani, he
ŋā poki 'a Tevereo, 'i ruŋa i te rāua vaka e haka riva-riva 'ana i te kūpeŋa.
20 He kī e Ietū ki tū ŋā kope era mo oho 'i muri i a ia. 'I tū hora 'ā he e'a

ararua mai muri i te rāua matu'a tane 'e nu'u aŋa o rāua, 'e he oho 'i muri i a Ietū.

He taŋata uru e te tātane
(Ruka 4.31-37)

21 He oho ia a Ietū ananake ko tū nu'u era ki Kaperenāū. I tano era te
*mahana haka ora, he uru a Ietū ki roto i te *hare pure hūrio he hāpī i te
taŋata. 22 I ŋaro'a era i a Ietū, he māere tahi 'i te pūai o te hāpī iŋa; e hāpī
era pa he taŋata i a ia te parau o te me'e ta'ato'a 'e ta'e pa he hāpī iŋa o te
*ma'ori o te haka tere hūrio.
23 E hāpī nō 'ā a Ietū, he o'o e tahi taŋata ko uru 'ā e te tātane, he ohu:

24 —¿He aha ta'a me'e haŋa i a mātou, e Ietū o Nātāreta ē? ¿E oho mai 'ana
koe mo haka kore i a mātou? Ko 'ite 'ana a au ko ai koe: he kope mo'a uŋa
mai e te 'Atua.

25 He kī e Ietū ki tū tātane era:
—¡Ka mou 'e ka e'a koe mai roto i te taŋata ena!

26 He haka kiki-kiki i rā taŋata, 'ai ka e'a mai roto koia ko ki-kiu.
27 He ri'a-ri'a te nu'u ta'ato'a koia ko 'ui ki a rāua 'ā: «¿He aha nei? ¡Te huru
o tō'ona hāpī iŋa huru 'āpī! ¡Te pūai 'ātā he ha'atura e te tātane!».
28 'E kai roa te parau 'āpī o ruŋa i a Ietū i tu'u ai ki te kona ta'ato'a o
Karirea.

He haka ora iŋa o Ietū i te huŋavai o Tīmona
(Māteo 8.14-15; Ruka 4.38-39)

29 I e'a era a kuā Ietū mai roto i te hare pure, he oho koia ko Tanatiako 'e
ko Iovani ki te hare o Tīmona 'e o Antarea. I tu'u era he uru ananake. 30 Te
māmā huŋavai o Tīmona e moe rō 'ana 'i ruŋa i te ro'i, e vera pūai rō 'ā te
hakari 'i te māui-ui. He haka 'ite ki a Ietū. 31 He haka hāhine a Ietū ki tū vi'e
era, he 'a-'aru a te rima 'e he haka e'a ki ruŋa. 'I tū hora 'ā he ora rō 'ai te
māui-ui, 'e he ha'amata rā vi'e he va'ai hai kai mo kuā Ietū.

He haka ora iŋa o Ietū me'e rahi nu'u māui-ui
(Māteo 8.16-17; Ruka 4.40-41)

32 I ahi-ahi pō era, he ma'u ki a Ietū i te nu'u māui-ui ta'ato'a o ira 'e i te
nu'u o'o e te tātane. 33 Pē ira i taka-taka ai te nu'u ta'ato'a o rā kona 'i haho
o te hare. 34 Rauhuru māui-ui i haka ora 'e me'e rahi tātane i haka e'a mai
roto i te taŋata, 'e 'ina he ha'ati'a e Ietū mo vānaŋa o rā ŋā tātane 'o te 'ite
ko ai a ia.

He haka 'ite iŋa o Ietū i te roŋo o te 'Atua
(Ruka 4.42-44)

35 'I te rua mahana, e pō'uri nō 'ā, he e'a a Ietū mai Kaperenāū he oho he
pure 'i te kona 'ina he taŋata. 36 He e'a a kuā Pētero he kimi. 37 I rava'a era
he kī:

—Nā te nu'u ta'ato'a e kimi 'ā i a koe.

38 He kī ia e Ietū:
—Mai tātou ki oho hai kona taŋata hāhine mai ki haka 'ite a au i te roŋo o te 'Atua 'i rā ŋā kona tako'a. Mo ira, pa'i, a au i oho mai ai.

39 'I roto i te hare pure hūrio o te kona ta'ato'a o Karirea e haka 'ite era a Ietū i te roŋo, 'e, tako'a, e haka e'a era i te tātane mai roto i te taŋata.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata rēpera e tahi
(Māteo 8.1-4; Ruka 5.12-16)

40 'I te mahana e tahi he haka hāhine ki a Ietū te taŋata māui-ui 'i te rēpera, he noi he tū-turi 'ai ka kī:
—Mo haŋa ō'ou, i a koe te ora o tō'oku māui-ui.

41 He haka 'aroha a Ietū i tū taŋata era; he haka puā hai rima he kī:
—Ko haŋa 'ana a au.

42 'I tū hora 'ā he kore te māui-ui 'e he ora rō 'ai. 43 I me'e era he haka oho e Ietū 'ai ka kī:

44 —'Ina koe ko 'a'amu e tahi nu'u. Ka oho ka haka take'a i a koe ki te *oro-matu'a. E ma'u te me'e mo tūtia haka 'ite mai e *Mōtē mo tu'u *haka ma'itaki mo 'ite e te oromatu'a 'e pē ira tako'a 'ā e te taŋata ko ora 'ana tu'u māui-ui.

45 Kai mou rā kope; i 'a'amu nō ki te ta'ato'a. 'O ira 'ina he tano haka 'ou a Ietū mo tu'u ki te kona nūna'a hare e 'ite rō 'ana e te nu'u 'o putu-putu 'i muri. Te aŋa ia 'a Ietū he noho a te kona 'ina he rahi e te taŋata. 'E, ka ai atu pē ira, ko te tu'u iŋa 'ā ki a ia te nu'u mai te kona ta'ato'a.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata hakari ta'e makenu
(Māteo 9.1-8; Ruka 5.17-26)

2 1 He tu'u ki te mahana e tahi, he hoki a Ietū ki Kaperenāū. I 'ite era e te taŋata ko hoki 'ā, 2 he 'ī e te nu'u te hare 'i ira a ia 'ātā ki haho. He vānaŋa e Ietū o ruŋa i te *roŋo riva-riva o te 'Atua.
3 He tu'u ia hoko hā taŋata e tupa rō 'ana i te raŋo 'i ruŋa te taŋata hakari ta'e makenu. 4 'I te rahi o te nu'u 'ina he rāve'a mo haka hāhine ki a Ietū. He ma'u he iri i tū raŋo era ki ruŋa o te hare, he mātaki i te ruŋa tī-tika ki tū kona era 'i ira a Ietū, 'e he haka topa i tū raŋo era.
5 I take'a era e Ietū te haka moe iŋa o rā nu'u i te rāua mana'u 'i ruŋa i a ia mo te ora o tū māui-ui era, he kī ki rā kope: «E haŋu, ko haka kore 'ā tu'u hara».
6 E no-noho rō 'ana 'i rā kona tētahi *ma'ori o te haka tere hūrio he māere 'ai ka 'ui 'i roto i a rāua 'ā: 7 «¿Pē hē te kope era i mana'u ai mo kī pē rā? Vānaŋa ta'e tano te vānaŋa era mo te 'Atua. Ko ia mau nō, pa'i, te me'e haka kore i te hara».
8 'I te 'ite o Ietū i te mana'u o rā nu'u he 'ui: «¿He aha e mana'u ena pē nā? 9 Ki a kōrua, ¿'ata aŋarahi mo haka kore i te hara ki te haka ora i te māui-ui? ¿Ta'e

'ō hai parau nō o te 'Atua te ŋā me'e nei e aŋa ena? 10 'Ī he haka take'a atu pē
nei ē: i a au, i te *Poki o te taŋata, te parau mo haka kore i te hara 'i te ao nei».
He kī ia ki tū taŋata hakari ta'e makenu era: 11 «'Ī a au he kī atu: ka e'a koe
ki ruŋa, ka ma'u tu'u raŋo, ka oho ki tu'u hare».
12 'I tū hora 'ā, e u'i nō 'ā te taŋata ta'ato'a, he māroa tū kope era, he to'o i te
raŋo, he e'a he oho rō 'ai. He māere tahi tū nu'u era 'e he ha'amata he ha'ahana-
hana ki te 'Atua e kī era: «¡Kai take'a 'ā e mātou te me'e ra'e tu'u pē nei!».

Ko Ietū 'e ko *Rēvī

(Māteo 9.9-13; Ruka 5.27-32)

13 'I te mahana e tahi he hoki a Ietū ki te taha-taha o te vai era ko Karirea.
E ha'ere nō 'ana, he piri te taŋata 'e he hāpī he oho e Ietū.
14 E oho nō 'ā he take'a i a Rēvī, he poki 'a Arafeo, e noho rō 'ana 'i tō'ona
kona aŋa. A ia he kope haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano. He kī
e Ietū: «Ka oho mai koe mo taŋata hāpī 'ā'aku».
He māroa a Rēvī he e'a he oho 'i muri.
15 Kai roa, a Ietū ananake ko tā'ana nu'u hāpī e kai 'ā 'i te hare o Rēvī. 'I ira
'i ruŋa i te 'amurama'a tako'a me'e rahi *nu'u haka 'auhau i te moni mo te
rōmano, 'e pē ira 'ana tētahi atu nu'u hara. E rahi rō 'ana, pa'i, te nu'u hara
oho 'i muri i a Ietū.
16 Tētahi *fariseo, ma'ori o te haka tere hūrio, i take'a rō i a Ietū e kai 'ana
ananake ko tū nu'u era. 'O ira i kī ai ki te nu'u hāpī 'a Ietū:
—¿Pē hē i mana'u ai te kōrua ma'ori mo kai 'i muri i te nu'u haka 'auhau
hai moni mo te rōmano 'e 'i muri i te nu'u hara?

17 'I ŋaro'a era e Ietū, he kī ki tū nu'u fariseo era:
—Te taote mo te māui-ui, ta'e mo te nu'u 'ina he māui-ui. A au i oho mai
ai ki te nu'u hara mo huri i te rāua mana'u ki te 'Atua, ta'e ki te nu'u tano ki
te mata o te 'Atua.

He tapu iŋa o te kai

(Māteo 9.14-17; Ruka 5.33-39)

18 He tu'u te mahana he tapu te nu'u hāpī 'a Iovani Papatito 'e te nu'u
fariseo i te kai, he rāve'a o te rāua haka tere iŋa mo haka koa o te 'Atua. He
oho ia e te tētahi he kī ki a Ietū:
—Te nu'u hāpī 'a Iovani 'e o te fariseo e tapu 'ā i te kai. ¿He aha ta'a nu'u
hāpī e ta'e tapu ena?

19 He pāhono e Ietū:
—¿E tapu mau rō i te kai te nu'u 'i te ŋoŋoro hāipo-ipo 'i te hora 'i muri i a
rāua te kope ō'ona te hāipo-ipo? E ko tapu. 20 'E, nā e tano rō te mahana e to'o
rō i rā kope mai roto i a rāua; ki tu'u rā mahana, ka tapu iho ena.
21 »'Ina he nu'u he hono i te kahu ko rū'au 'ā hai tapa kahu 'āpī; te hono 'āpī,
pa'i, he hiki 'e he paihi te kahu rū'au, 'e he 'ata nui-nui te more.
22 »'E, tako'a, 'ina he huri i te 'ava 'āpī ki roto i te ipu kiri tuai, 'o paihi rā
ipu 'e he māu'a te 'ava 'e pē ira tako'a 'ā te ipu. 'O ira te 'ava 'āpī ana ha'a'ī
ki roto i te ipu kiri 'āpī».

He mo-more iŋa i te tariko 'i te *mahana haka ora

(Māteo 12.1-8; Ruka 6.1-5)

23 'I te mahana haka ora e tahi, e vari e oho rō 'ā a kuā Ietū a te kona 'oka
tariko. Te nu'u hāpī 'ā'ana he more-more i te tariko he kai he oho. 24 He 'ui ia
e te fariseo ki a Ietū:
—Ē, ¿he aha te nu'u hāpī 'ā'au e aŋa ena i te me'e ta'e ha'ati'a mo aŋa 'i te
mahana haka ora?

25 He pāhono e Ietū:
—¿Kai tai'o 'ana 'ō e kōrua i te me'e aŋa e *Tāvita ananake ko te nu'u oho 'i
muri i a ia 'i te mahana maruaki o rāua? 26 ¿Ta'e 'ō 'i te hora era ko Aviatara
te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi o te *hūrio, a Tāvita 'e te nu'u oho 'i muri i
a ia i kai nō i te haraoa e tapu rō 'ā o roto i te Kona Ha'amuri 'Atua, ka ai atu
he oromatu'a mau nō te me'e ha'ati'a mo kai i rā haraoa?

27 He kī haka 'ou a Ietū:
—Ta'e mo te riva-riva o te mahana haka ora i aŋa ai e te 'Atua i te taŋata;
he mahana haka ora te me'e i aŋa mo te riva-riva o te taŋata. 28 'E, i a au i te
Poki o te taŋata te parau o te mahana haka ora mo kī i te me'e ha'ati'a 'e i te
me'e ta'e ha'ati'a mo aŋa.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata rima rehe-rehe

(Māteo 12.9-14; Ruka 6.6-11)

3 1 'I te mahana haka ora haka 'ou e tahi, he oho a Ietū ki te *hare pure
hūrio. 'I roto e tahi taŋata rima rehe-rehe.
2 'I roto tako'a te nu'u u'i hoki e haka ora rō a Ietū i te rima o tū taŋata era
'i rā mahana, mo rava'a 'ōtohe mo tuhi ko aŋa 'ā i te me'e ta'e tano ki te rāua
haka tere iŋa.
3 He kī e Ietū ki tū taŋata rima rehe-rehe era: «Ka māroa rā koe 'i
vāeŋa».
4 He 'ui ia e Ietū ki tū nu'u era: «¿He aha te me'e ha'ati'a mo aŋa 'i te
mahana haka ora: he me'e riva-riva 'o he me'e rake-rake? ¿He haka ora i te
taŋata 'o he tiŋa'i he haka mate?».
'Ina e tahi o rā nu'u i pāhono. 5 I riri a Ietū i u'i ai ki tū nu'u era koia ko
haka 'aroha 'i te hio-hio o te rāua māhatu. He kī ia ki tū taŋata rima rehe-
rehe era: «Ka haka toro mai tu'u rima».
I haka toro era he ora rō 'ai tū rima era.
6 I e'a era tū nu'u *fariseo era, he ha'amata he ha'a'au ananake ko te nu'u
pe'e ki a *'Erore mo tiŋa'i mo haka mate i a Ietū.

Me'e rahi nō atu te nu'u i oho ki a Ietū

7 E tahi mahana he oho a Ietū ananake ko tā'ana nu'u hāpī ki te taha-taha
o te vai era ko Karirea. 'I muri i a rāua i oho ai me'e rahi taŋata noho hāhine
ki ira. 8 I 'ite era e te nu'u o ruŋa i te mana ta'ato'a aŋa e Ietū, he pae tako'a
mai Hūrea, mai Hērutarema, mai Irumea, mai te rua pā'iŋa o te rio era ko
Horotana, mai Tiro 'e mai Tīrone.

9 'O ira a Ietū i kī ai ki tā'ana nu'u hāpī mo haka riva-riva e tahi vaka mo
eke ō'ona 'o rei-rei i a ia e te taŋata. 10 'I te rahi o te nu'u haka ora e ia, 'ai e
rere era te nu'u māui-ui ta'ato'a ki ruŋa mo haka puā.
11 'E te tātane o'o ki roto i te hakari o te nu'u, e take'a era i a Ietū, he haka
tū-turi i rā nu'u 'i mu'a o Ietū koia ko kī pūai: «¡Ko koe te Poki o te 'Atua!».
12 Te aŋa nō 'a Ietū he ture pē nei ē: «'Ina kōrua ko haka 'ite haka 'ou ko
ai a au».

He to'o iŋa o Ietū i te ŋāŋata mo *'āpōtoro
(Māteo 10.1-4; Ruka 6.12-16)

13 He iri ia a Ietū ki ruŋa i te ma'uŋa ananake ko te nu'u i haŋa e ia. I taka-
taka era 'i ruŋa, 14 he to'o mai roto e ho'e 'ahuru mā piti taŋata mo hā'ū'ū ki
a ia 'e mo haka 'ite o ruŋa i te *roŋo riva-riva o te 'Atua. Ki rā nu'u i kī ai he
'āpōtoro, 15 'e he va'ai ki a rāua i te parau mo haka e'a mai roto i te taŋata i
te tātane.
16 He nu'u nei te nu'u i to'o e Ietū: ko Tīmona, nape e Ietū ko Pētero; 17 ko
*Tanatiako 'e ko *Iovani, ararua e kī era e Ietū ko Voanéreke (te aura'a: «he
ŋā poki o te pātiri»). A rāua he ŋā poki 'a Tevereo. 18 Te me'e tako'a i to'o:
ko Antarea, ko Feripe, ko Torometi, ko Māteo, ko Tōmā, ko Tanatiako, poki
'a Arafeo, ko Tāreo, ko Tīmona, o roto i te nūna'a he *kananeo, 19 'e ko Hura
Ikariote, ho'o era i a Ietū.

Te mana o Ietū e kī era o *Veresepupa
(Māteo 12.22-32; Ruka 11.14-23; 12.10)

20 I hoki era a kuā Ietū ki te hare noho o rāua, he taka-taka haka 'ou te
taŋata 'i ira. 'I te rahi, 'ina he rava'a te hora mo kai o rāua. 21 I 'ite era e te
hua'ai o Ietū i tā'ana me'e aŋa, he oho mo to'o 'e mo ma'u 'i muri i a rāua; e
kī era, pa'i, ko ma'a-ma'a 'ana.
22 'E o te *ma'ori o te haka tere hūrio tu'u mai Hērutarema te kī: «Ko o'o 'ā
a Veresepupa, pū'oko o te tātane, ki roto i te kope era 'e ko va'ai 'ā i te parau
mo haka e'a i te tātane mai roto i te taŋata».
23 He kī e Ietū ki rā nu'u mo haka hāhine ki muri i a ia 'e he ha'aaura'a hai
vānaŋa nei:

«¿Pē hē a Rukifero ana haka e'a i a ia mau 'ā? 24 Te henua tama'i ki a rāua
'ā e ko roa he ŋaro, 25 'e te hua'ai moto ki a rāua 'ā e ko roa he ha'ata'a. 26 Pē
ira tako'a, mo moto o Rukifero 'e o tā'ana tātane ki a rāua 'ā, te pūai o tō'ona
haka tere iŋa he ŋaro.
27 »'Ina e tahi kope mo uru mo to'o i te me'e o roto i te hare o te 'aito mo
ta'e here-here 'i ra'e i rā 'aito. Pē ira mau nō, pa'i, ana rava'a i te me'e o roto
i rā hare.
28 »'Ī a au he kī atu: te 'Atua e haka kore nō i te hara ta'ato'a 'e i te me'e
ta'e tano kī e te taŋata. 29 Te hara mau nō mo ta'e haka kore e te 'Atua: he kī
i te vānaŋa ta'e tano mo te *Vārua Maitai. Te hara nei e ko kore ki te hora
hope'a».

30 I kī ai a Ietū i te me'e nei 'o te kī e rā nu'u ko o'o 'ā a ia e te tātane.

He matu'a vahine 'e he taina o Ietū
(Māteo 12.46-50; Ruka 8.19-21)

31 He tu'u ia te matu'a vahine 'e te taina o Ietū. He no-noho 'i haho 'e he uŋa i te roŋo mo e'a. 32 He kī e te nu'u o muri i a Ietū:
—Ē, 'ai tu'u matu'a vahine 'e tu'u ŋā taina era 'ai haho ki a koe.

33 He kī e Ietū:
—¿Ko 'ite 'ana a kōrua ko ai te nu'u he matu'a 'e he taina tako'a ō'oku?

34 He u'i riva-riva ki te nu'u o tū kona era, 'ai ka kī haka 'ou:
—'I nei tako'a te nu'u he matu'a vahine 'e he taina ō'oku. 35 Te nu'u aŋa, pa'i, i te me'e haŋa o te 'Atua he hua'ai tako'a ō'oku.

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata 'oka kai e tahi
(Māteo 13.1-9; Ruka 8.4-8)

4 1 He oho haka 'ou a Ietū he hāpī 'i te taha-taha o te vai era ko Karirea. 'I te rahi o te taŋata e taka-taka era, he eke he noho 'i ruŋa i te vaka o roto i te vai, 'ai ka hāpī i te nu'u o 'uta.
2 Me'e rahi te me'e e hāpī era e Ietū hai 'a'amu ha'aaura'a. E hāpī nō 'ā he kī:

3 «Ka haka roŋo mai te 'a'amu nei: He taŋata e tahi e 'oka 'ā i tā'ana kai. 4 I pī i oho era i te karu, he vī-viri te tētahi a te ara; he tu'u e te manu he kai.
5 »Tētahi o tū karu era i marere a te kona papa 'ō'one ta'e rahi 'e kai roa i tupu ai. 6 'I te ta'e hio-hio o te aka 'e 'i te pūai o te ra'ā, he paka-paka.
7 »Kē karu i marere a te kona mauku pū-pū. 'I te taiko o rā ŋā mauku, he 'api i te karu tupu, he vavau 'e 'ina kai hua.
8 »Kē rō atu te karu i marere a te kona 'ō'one riva-riva. I tupu era he taiko. Mai rā ŋā karu i hua 'e i puŋa ai e toru 'ahuru, e ono 'ahuru, 'e 'ātā e ho'e hānere karu mai te karu nō e tahi».

9 I oti era he kī: «Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi ka haka topa te mana'u».

He aha a Ietū e hāpī era hai 'a'amu ha'aaura'a
(Māteo 13.10-17; Ruka 8.9-10)

10 I marere i oho era te rahi ra'a o rā nu'u, he topa a Ietū ananake ko tā'ana ŋāŋata hāpī e ho'e 'ahuru mā piti 'e he tētahi nu'u haka 'ou. He 'ui e rā ŋā nu'u i te aura'a o tū 'a'amu era. 11 He kī e Ietū:

«Ki a kōrua te 'Atua e haka 'ite ena i te me'e ta'e 'ite e te taŋata o ruŋa o tō'ona haka tere iŋa 'āpī. 'E ki te nu'u ta'e o roto i rā haka tere iŋa e vānaŋa ena hai 'a'amu ha'aaura'a, 12 ki ai ai ka u'i era, 'ina e ko take'a 'e ka haka roŋo era, 'ina e ko aŋi-aŋi, 'o huri te rāua mana'u ki te 'Atua 'e 'o haka kore i te rāua hara».

He haka 'ite iŋa o Ietū i te ha'aaura'a o rā 'a'amu
(Māteo 13.18-23; Ruka 8.11-15)

13 He kī e Ietū:

«Mo ta'e aŋi-aŋi e kōrua i rā 'a'amu, ¿pē hē ia ka aŋi-aŋi ena i te tētahi 'a'amu ha'aaura'a?

14 »Te taŋata 'oka kai era he kope haka 'ite i te roŋo o te 'Atua. 15 E ai rō 'ana te nu'u pa he kona ara era a ira i vī-viri ai te karu: e haka roŋo rō 'ana i te vānaŋa o te 'Atua, 'e, ka ai atu pē ira, e tu'u nō e Rukifero he to'o i rā vānaŋa mai roto i te māhatu.

16 »E ai tako'a rō 'ana te nu'u pē tū kona papa 'ō'one ta'e rahi era: a rāua e haka roŋo rō 'ana i te vānaŋa o te 'Atua 'e e to'o rō 'ā mo rāua hai koa. 17 Te me'e 'ino nō, 'i te ta'e raro nui o te aka, 'ina he hio-hio. Ka riri era te nu'u mo rāua o ruŋa o te vānaŋa o te 'Atua 'o ka topa era te 'ati, e ko haka noho haka 'ou i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua.

18 »E ai rō 'ana tētahi nu'u pē tū kona tupu era e te mauku pū-pū: e haka roŋo rō 'ana i te vānaŋa o te 'Atua. 19 Te me'e 'ino nō, 'i te taiko o te mauku pū-pū, te aura'a, 'i te pūai o te haŋa ki te me'e o te ao nei, ki te 'ono 'e ki te me'e ta'ato'a, te vānaŋa o te 'Atua he vavau, 'e e ko hua 'i roto i a rāua te me'e haŋa e te 'Atua.

20 »'E nā e ai rō 'ana te nu'u pē rā kona 'ō'one riva-riva era: e haka roŋo rō 'ā 'e e hāpa'o rō 'ana i te vānaŋa o te 'Atua 'i roto i te rāua māhatu, 'e mai i a rāua e hua ena me'e rahi me'e haŋa e te 'Atua, pa he ŋā karu era 'ā mai ruŋa i hua ai e toru 'ahuru, e ono 'ahuru, 'e 'ātā e ho'e hānere karu mai te karu mau nō e tahi».

He ha'aaura'a iŋa hai hakari'i i te vānaŋa o te 'Atua

(Ruka 8.16-18)

21 He kī tako'a e Ietū:

«'Ina ko na'a te *roŋo riva-riva o te 'Atua pa he kope haka pura i te hakari'i 'ai ka ha-ha'o ki raro i te 'avahata 'o ki raro i te ro'i. E haka 'ite pa he kope haka rē i te hakari'i 'i te kona ruŋa nui mo mā'eha. 22 Pē ira ka haka aŋi-aŋi ena i te me'e ta'e haka 'ite 'i mu'a 'ā 'e ka ma'u ena ki roto i te mā'eha i te me'e na'a o ruŋa i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

23 »Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi e haka topa te mana'u».

24 He kī haka 'ou e Ietū:

«E u'i e haka topa riva-riva te kōrua mana'u o ruŋa i te hāpī 'ā'aku. Pa he hāito iŋa ena 'ā o te kōrua haka roŋo 'e ha'atura ki te 'Atua, ka hāito tako'a atu ena e ia i te me'e mo 'ite e kōrua o ruŋa ō'ona, 'e 'ātā e 'ata haka 'ite nō atu. 25 Te kope aŋi-aŋi 'e to'o mō'ona i te parauti'a o te 'Atua he haka 'ata aŋi-aŋi. 'E te kope 'ina he to'o i rā me'e mō'ona, 'ātā ki te me'e 'iti-'iti 'ite e ia o ruŋa i te 'Atua ka to'o ena».

He ha'aaura'a iŋa hai karu i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua

26 He kī tako'a e Ietū:

«Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua pa he karu 'oka 'ā e te kope e tahi. 27 Ka ha'uru 'o ka 'ara, ka pō 'o ka 'ōtea, mā te ta'e 'ite e ia pē hē, he tupu te karu

'e he nui-nui he oho te tumu. 28 O te 'ō'one, pa'i, te aŋa he haka tupu, he haka
nui-nui 'e he haka hua; te me'e ra'e he tupu, te rua he e'a te kāhui 'e te toru,
he puŋa. 29 Ki puŋa, he kato 'o te ai ko tano 'ā te hora mo to'o».

He 'a'amu ha'aaura'a o te karu mostasa
(Māteo 13.31-32; Ruka 13.18-19)

30 He kī haka 'ou e Ietū:

«¿Pa he aha 'ā te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua? ¿Hai aha a au ana ha'aaura'a
atu? 31 Hai karu mostasa, karu hope'a o te 'iti-'iti. 32 Ka 'oka era, he tupu he
nui-nui he oho 'e, ka hope'a era, i hau 'i te nui-nui ki te tētahi me'e o roto o te
kona 'oka kai 'e, 'i te nui-nui 'e 'i te pava o te maŋa-maŋa, e tano nō mo aŋa
o te manu i te rāua hakapupa».

Hai 'a'amu ha'aaura'a e hāpī era a Ietū
(Māteo 13.34-35)

33 A Ietū e haka 'ite e oho era i te vānaŋa o te 'Atua hai me'e rahi nō atu
'a'amu ha'aaura'a pa he ŋā 'a'amu ha'aaura'a nei. E hāpī era ki te roa nō mo
aŋi-aŋi e te nu'u. 34 'Ina e tahi me'e i hāpī e Ietū i ta'e ai hai 'a'amu ha'aau-
ra'a, 'e ki topa ananake ko tā'ana nu'u hāpī, e haka 'ite tahi era e ia i te aura'a
o rā ŋā 'a'amu.

Te tokerau 'e te pari he ha'atura ki a Ietū
(Māteo 8.23-27; Ruka 8.22-25)

35 'I rā mahana 'ā, 'i te ahi-ahi pō, he kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī: «Mai ki
oho tātou ki te rua pā'iŋa o te vai».
36 He haka rē i tū nu'u ta'ato'a era 'e he oho ananake a ruŋa i te vaka era
mai ruŋa i hāpī ai. 'I muri tako'a i oho ai te tētahi vaka.
37 E oho nō 'ana ananake, he puhi pūai te tokerau, he ketu te pari, 'e he 'ī
he oho te vaka e te vai. 38 'E a Ietū e ha'uru 'ana 'i tu'a o te vaka e raŋo rō 'ā
i tō'ona pū'oko hai ŋaru'a. He haka 'ara e tū nu'u era 'ā'ana he kī:
—E te Ma'ori, ¿'ina 'ō koe he tapa atu 'ī tātou e emu nei?
39 He e'a a Ietū ki ruŋa he kī ki te tokerau 'e ki te pari: «¡Ka mou! ¡Ka
noho!». 'I tū hora 'ā he kiva-kiva te tokerau 'e he māria te vai. 40 I oti era he
kī e Ietū ki tū nu'u hāpī era 'ā'ana:
—¿He aha a kōrua e ri'a-ri'a ena? ¿'Ina 'ana 'ō kōrua kai haka moe 'ā i te
mana'u 'i ruŋa i a au?

41 He ri'a-ri'a rō atu 'ai ananake, 'ai ka kī ki a rāua 'ā: «¿Ko ai mau te kope
nei? ¡'Ātā te tokerau 'e te pari e ha'atura rō 'ā ki a ia!».

He taŋata e tahi ko o'o 'ā e te tātane
(Māteo 8.28-34; Ruka 8.26-39)

5 1 He tomo ia ananake ki te rua pā'iŋa, ki te henua o te hērata.[a] 2 I topa era
a Ietū mai ruŋa i te vaka, he haka hāhine e tahi taŋata e'a mai roto i te

a 5.1 Te 'iŋoa haka 'ou o te *hērata* he *kārara*.

menemā ko o'o 'ā e te tātane. 3 Rā taŋata 'i roto i te menemā e noho era. 'E te nu'u
o rā henua 'ina he rava'a haka 'ou mo haka noho i a ia, ka ai atu e here-here hai
vivi. 4 Ko rahi 'ana, pa'i, te here-here iŋa o te rima 'e o te va'e 'e he motu-motu nō
te aŋa i te vivi. 'Ina he rava'a mo haka māŋaro. 5 Ka pō ka 'ōtea e ha'ere era a ruŋa
i te ma'uŋa 'e a te menemā koia ko ohu-ohu 'e ko tiŋi-tiŋi i a ia hai mā'ea.
6 I take'a era mai kōnui 'ā ko Ietū, he tahuti he tū-turi 'i mu'a, 7 'e, i to'o te
re'o ki roto era, i kī ai:
—¡Ka haka rē koe i a au, e Ietū, e te Poki o te 'Atua o te raŋi ē! ¡Ka haka
'aroha koe i a au; 'ina koe ko tōtōā mai!

8 I kī ai pē ira e te tātane 'o te kī e Ietū: «¡Ka e'a koe mai roto i te taŋata ena!».

9 He 'ui e Ietū:
—¿Ko ai tu'u 'īŋoa?

He pāhono:
—Ko Ta'utini, 'i te me'e rahi ri'a-ri'a a mātou.

10 'E he ani e rā tātane ki a Ietū mo ta'e tū-tute i a rāua mai tū henua era.
11 'I te tapa o te ma'uŋa, hāhine ki tū kona era 'i ira ananake, te nūna'a
nui-nui o te oru e kai 'ā. 12 He ani ia e tū ŋā tātane era ki a Ietū:
—Ka ha'ati'a mai koe i a mātou mo uru ki roto i te ŋā oru era.

13 He ha'ati'a ia e Ietū. He e'a rā ŋā tātane mai roto i rā taŋata 'e he uru ki
roto i tū ŋā oru era. He huata a te 'ōpata, he vī-viri ki roto i te vai 'e he emu
tahi rō 'ai. E piti ta'utini rā ŋā oru.
14 Te nu'u hāpa'o i rā ŋā oru he e'a he tē-tere ki te kona nūna'a hare. He
'a'amu 'i ira 'e 'i te kona ta'ato'a o 'uta o ruŋa i tū me'e take'a era e rāua. 'E
he pae te taŋata he u'i.
15 I tu'u era ki tū kona era 'i ira a kuā Ietū, he take'a i te kope o'o era e te
tātane ko riva-riva 'ā, e uru rō 'ana i te kahu 'e e noho rō 'ā 'i muri i a Ietū.
He ri'a-ri'a ananake.
16 Te nu'u take'a i rā me'e he haka 'ite riva-riva ki te nu'u tu'u iho he aha te
me'e i topa ki te taŋata o'o era e te tātane 'e ki te oru. 17 He ani ia e te nu'u o
tū kona era ki a Ietū mo oho rō 'ai mai rā henua.
18 I hoki era a Ietū ki ruŋa i te vaka, he ani e tū taŋata o'o era e te tātane
mo oho ō'ona 'i muri. 19 Kai ha'ati'a e Ietū; i kī nō:
—Ka oho koe ki tu'u hare 'e ka 'a'amu tahi ki tu'u hua'ai i te me'e aŋa atu
e te 'Atua 'i te 'aroha i a koe.

20 He oho ia tū taŋata era, he 'a'amu he oho a te kona ta'ato'a o Rēkāpori i
te me'e riva-riva aŋa e Ietū ki a ia, 'e he māere tahi rō atu 'ai te nu'u.

He poki 'a Hairo 'e he vi'e māui-ui
(Māteo 9.18-26; Ruka 8.40-56)

21 I hoki haka 'ou era a Ietū a ruŋa i te vaka ki te rua pā'iŋa, he taka-taka
me'e rahi taŋata. He topa a Ietū 'e he noho 'i te taha-taha o te vai.

22 He tu'u ia e tahi o te nu'u pū'oko haka tere o te *hare pure hūrio te 'īŋoa
ko Hairo. I take'a era i a Ietū, he tū-turi 'i mu'a 23 'e he ani:
—E Ietū ē, he mate tā'aku poki. Ka oho mai koe ka haka puā i tu'u rima ki
a ia mo ora o tō'ona māui-ui 'o mate.

24 He e'a a Ietū he oho 'i muri i a Hairo, 'e me'e rahi nu'u i oho tako'a. 'E
'i te rahi, ko piri 'ā e oho era ananake. 25 'I roto i rā nu'u e tahi vi'e ka ho'e
'ahuru mā piti matahiti o te 'amo i tō'ona 'ati, he toto tehe 'ina he noho.
26 He ma'u nō te aŋa 'i roto i a ia i te mamae o te me'e aŋa e taote era e taote
era. Ko pau tahi 'ana, pa'i, tō'ona hauha'a 'i te u'i iŋa i te rāve'a mo ora o tū
māui-ui era. 'E 'ina kai ora; pe te 'ata hau nō.
27 I ŋaro'a era e rā vi'e i te vānaŋa o ruŋa i a Ietū, he oho he haka hāhine a
tu'a, 'i roto i te rahi 'ā o te taŋata, he haka puā ki te kahu. 28 Tō'ona mana'u,
pa'i: hai haka puā nō ki te kahu o Ietū, he ora rā māui-ui. 29 'I tū hora 'ā he
noho te toto 'e he ŋaro'a rō 'ai te ora.
30 I ŋaro'a era e Ietū ko e'a 'ana te mana haka ora māui-ui mai ruŋa i a ia,
he hārui he u'i a ruŋa i te taŋata 'e he 'ui:
—¿'A 'ai tō'oku kahu i haka puā mai?

31 He pāhono e tā'ana nu'u hāpī:
—¿'Ina 'ō he take'a te taŋata e ŋatu mai nei, 'e nā koe e 'ui mai ena 'a 'ai
koe i haka puā atu?

32 Ko te u'i iŋa 'ā a Ietū 'a 'ai a ia i haka puā. 33 Tū vi'e era, ko rurū 'ana 'i
te ri'a-ri'a 'e ko 'ite riva-riva 'ā ko ora 'ana tō'ona māui-ui 'i tū me'e aŋa era e
ia, he oho he tū-turi 'i mu'a o Ietū 'e he kī tahi i te parauti'a.
34 He kī e Ietū:
—E vovo, i ora ena koe he haka moe ō'ou i tu'u mana'u 'i ruŋa i a au. Ka
oho riva-riva; ko oti 'ā tu'u 'ati.

35 E vānaŋa nō 'ā a Ietū ki rā vi'e, he tu'u te nu'u mai te hare o Hairo he kī
ki a ia:
—Ko mate 'ana ta'a poki. ¿Ki te aha nō a Ietū ana oho atu?

36 Kai tapa atu a Ietū ki te vānaŋa o rā nu'u, i kī nō ki a Hairo:
—'Ina koe ko ri'a-ri'a; ka haka moe nō tu'u mana'u 'i ruŋa i a au.

37 'Ina kai ha'ati'a e Ietū i te taŋata mo oho 'i muri i a ia ki te hare o Hairo.
Te nu'u nō i ma'u ko Pētero, ko *Tanatiako 'e ko *Iovani, taina o Tanatiako.
38 I tu'u era ki ira, he take'a e Ietū i te nu'u e ki-kiu e taŋi 'ā ki tū poki era.
39 He uru ki roto 'e he kī:
—¿He aha a kōrua e ta-taŋi ena 'e e pōŋeha ena pē nā? 'Ina he poki kai
mate; 'ai e ha'uru 'ā.

40 He ka-kata tū nu'u era mo Ietū. He haka e'a i tū nu'u ta'ato'a era e Ietū ki
haho, he to'o i te matu'a o rā poki 'e i tū ŋā kope era hoko toru, 'e he uru ki roto
o te piha 'i ira rā poki. 41 He 'a-'aru i te rima o tū poki era ko mate 'ā 'e he kī:

—*Talita, kumi.*[b]

Te aura'a o te vānaŋa nei: «E vovo, ki a koe a au e kī atu ena: ka e'a ki ruŋa».

42 'I tū hora 'ā he e'a ki ruŋa he ha'ere rā poki. He māere tahi rō atu 'ai
ananake. Te matahiti o tū poki era e ho'e 'ahuru mā piti. 43 He kī ia e Ietū:
—Ta'e kōrua mo 'a'amu i te me'e nei ki te hora hope'a.

'E he kī tako'a:
—Ka va'ai hai kai ki te poki.

'I Nātāreta a Ietū

(Māteo 13.53-58; Ruka 4.16-30)

6 1 He hoki a Ietū ki tō'ona kāiŋa ko Nātāreta. 'I muri i a ia i oho ai tā'ana
nu'u hāpī. 2 I tano era te *mahana haka ora, he ha'amata he hāpī 'i roto
i te *hare pure hūrio. Nu'u rahi i ŋaro'a i a Ietū 'e he 'ui ki a rāua 'ā koia ko
māere:
—¿'I hē te kope nei i 'ite ai i te me'e ta'ato'a era? ¿O hē tō'ona māramarama 'e te pūai mo aŋa i te mana aŋa e ia? 3 ¿Ta'e 'ō te kope nei he tāmuta, he
poki 'a *Māria, 'e he taina o *Tanatiako, o *Kōsē, o Hura 'e o Tīmona? ¿Ta'e 'ō
'i nei tako'a e noho ena tō'ona ŋā taina vahine ena?

'E te nu'u o ira he riri rō atu 'ai mo Ietū, 'e kai haka moe i te rāua mana'u
'i ruŋa i a ia. 4 He kī ia e Ietū:
—'Ina e tahi perofeta mo'a e tō'ona hua'ai 'e e te nu'u o tō'ona kāiŋa. O te
nu'u o te tētahi kona te mo'a i a ia.

5 'E kai rahi te mana i aŋa e Ietū 'i Nātāreta, he ta'e haka moe o te nu'u o rā
kona i te mana'u 'i ruŋa i a ia. Te mana nō i aŋa he haka ora i te tētahi nu'u
māui-ui i haka puā hai rima. 6 'E a Ietū ko māere 'ā 'i te nu'u o ira 'i te ta'e
*haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia.

He uŋa iŋa e Ietū i tā'ana nu'u hāpī

(Māteo 10.5-15; Ruka 9.1-6)

He e'a ia a Ietū he oho ki kona era ki kona era e hāpī 'ā i te taŋata. 7 E tahi
mahana he haka taka-taka e Ietū i tā'ana nu'u hāpī e ho'e 'ahuru mā piti, 'e
he uŋa hoko rua hoko rua koia ko va'ai i te parau 'e i te pūai mo haka e'a i
te tātane o'o ki roto i te taŋata. 8 He kī mo ta'e ma'u e tahi me'e pa he pūtē,
haraoa 'e moni mo te ara. Te me'e mau nō mo ma'u he toko-toko. 9 E riva nō
mo oho e uru rō 'ā i te kiriva'e, 'e te me'e mo ta'e ma'u tako'a he kahu mo
mono. 10 He kī e Ietū:

«Ki tu'u kōrua ki te kona nūna'a hare e tahi, e noho 'i te hare ra'e nō era mo
to'o i a kōrua 'ātā ki te kōrua oho iŋa mai ira. 11 'E mo tu'u kōrua ki te kona
'ina he haŋa atu 'e 'ina he haka roŋo atu te nu'u o ira, e tū-tū te puŋa'ehu mai

---

b 5.41 Te vānaŋa nei, he *Talita kumi*, he vānaŋa arameo, he 'arero vānaŋa o kuā Ietū.

te kōrua va'e mo haka 'ite ki rā nu'u: ka topa era 'i ruŋa i a rāua te ūtu'a o te 'Atua, he hape o rāua mau 'ā, 'e 'ai kōrua ka oho rō mai ira».

12 He e'a he oho ia tū nu'u hāpī era 'a Ietū he kī ki te nu'u mo *huri i te mana'u ki te 'Atua, ki tano ai te rāua noho iŋa ki a ia. 13 'E, tako'a, i haka e'a rō mai roto i te taŋata me'e rahi nō atu tātane, 'e me'e rahi nu'u māui-ui i paru 'iti-'iti hai mōrī 'e i haka ora.

He aha i tiŋa'i ai i a Iovani Papatito

(Māteo 14.1-12; Ruka 9.7-9)

14 Te 'ariki ko *'Erore ko ŋaro'a 'ā i te vānaŋa o ruŋa i a Ietū. 'I te kona ta'ato'a, pa'i, e vānaŋa era te nu'u o ruŋa. Tētahi e kī era: «Ko Iovani Papatito ko ora 'ā mai te mate, 'o ira e pūai era mo aŋa i te mana». 15 He kī e te tētahi: «Ko te perofeta era o mu'a 'ā ko 'Ēria». 'E o te tētahi haka 'ou atu te kī: «He perofeta e tahi, pa he ŋā perofeta era o mu'a 'ā».

16 I ŋaro'a era i tū ŋā me'e era e 'Erore, he kī: «Ko Iovani te me'e era. 'Ā'aku i uŋa i haka pa'o i tō'ona pū'oko, 'e, hora nei, ko ora haka 'ou 'ā».

17 Hai 'Eroria a 'Erore i uŋa i haka 'a-'aru ai i a Iovani 'e he haka here-here hai vivi 'i roto i te hare ma'u'aurī. A 'Eroria he vi'e *hāipo-ipo 'a Fīripo, taina o 'Erore, 'e a 'Erore i hāipo-ipo nō ki rā vi'e. 18 A Iovani te aŋa nō he ture ki a 'Erore: «Ko hape 'ā a koe i to'o ai i te vi'e o tu'u taina mo vi'e 'ā'au».

19 'O ira a 'Eroria e ma'u era i te riri mo Iovani, 'e he haŋa mo tiŋa'i. Te me'e nō, 'ina he rava'a pē hē. 20 A 'Erore e ri'a-ri'a rō 'ana i a Iovani. Ko 'ite 'ana he taŋata mo'a 'e aŋa i te me'e tī-tika ki te mata o te 'Atua. 'O ira e hāpa'o era. He mira-mira nō te mana'u o 'Erore e ŋaro'a era i te vānaŋa 'a Iovani. 'E, ka ai atu pē ira, ko te haka roŋo iŋa 'ā hai māhatu.

21 'I te mahana e tahi, he u'i e 'Eroria ko ai 'ana 'ō te rāve'a mo tiŋa'i i a Iovani. 'I te mahana poreko o 'Erore, he aŋa i te ŋoŋoro mo koa ananake ko te kōmana, ko te kape 'e ko te nu'u hōnui o Karirea. 22 'I rā ŋoŋoro i 'ori ai te poki vahine 'a 'Eroria. 'I te nehe-nehe o rā uka 'e o tō'ona 'ori iŋa he koa tahi te nu'u o rā ŋoŋoro. He kī ia e te 'ariki ko 'Erore ki tū uka era:

—Ka no-no'i nō mai ta'a me'e haŋa, he va'ai atu e au.

23 He hōrea ki rā uka e va'ai nō e ia i te me'e nō i haŋa ka ai atu he pā'iŋa o te henua haka tere e ia. 24 He oho tū uka era he 'ui ki tō'ona matu'a vahine:

—¿He aha tā'aku me'e ka no-no'i nei?

He pāhono:

—Ka kī mo va'ai atu i te pū'oko o Iovani Papatito.

25 He hoki tū uka era ki mu'a o te 'ariki, he kī:

—Tā'aku me'e haŋa he va'ai mai ō'ou, 'i te hora mau ena 'ā, i te pū'oko o Iovani 'i ruŋa i te mareti.

26 He haka kiva-kiva 'e he māui-ui rō atu 'ai te māhatu o te 'ariki. 'E, 'i te me'e ko hōrea 'ā 'i mu'a o tū nu'u ta'ato'a era, he 'ē-ē rō atu 'ai 'o ha'amā 'i te ta'e haka tano i tā'ana vānaŋa.

27 He uŋa, 'i rā hora mau 'ā, ki te va'ehau e tahi mo ma'u i te pū'oko o
Iovani. He oho tū va'ehau era ki roto i te hare ma'u'aurī, he pa'o i te pū'oko
o Iovani, 28 'e 'i ruŋa i te mareti i ma'u ai. He va'ai ki tū uka era, 'e o rā uka i
va'ai ki tō'ona matu'a vahine.
29 I 'ite era e te nu'u hāpī 'a Iovani, he oho he to'o i te hakari 'e he ma'u he tanu.

He hāŋai iŋa o Ietū i te nu'u rahi

(Māteo 14.13-21; Ruka 9.10-17; Iovani 6.1-14)

30 Tū nu'u *'āpōtoro uŋa era e Ietū, i hoki era, he taka-taka 'i muri i a Ietū 'e
he 'a'amu i te rāua me'e i aŋa 'e i hāpī ki te nu'u. 31 He kī e Ietū: «Mai ki oho
ki haka ora tātou 'i te kona 'ina he taŋata».
I kī ai i te me'e nei 'o te ai pē rā 'ā te taŋata e tu'u 'e e oho era 'e 'ina he
rava'a i te hora mo kai o rāua. 32 He oho ia a kuā Ietū 'i ruŋa i te vaka ki te
kona mo noho ko rāua nō.
33 Me'e rahi nō atu nu'u i take'a i te oho iŋa, 'e ko aŋi-aŋi 'ā ko ai rā nu'u.
'O ira, mai te kona ta'ato'a i tāhuti i oho ai te taŋata ki te kona ki ira e oho
era a kuā Ietū, 'e 'i ra'e 'ā i tu'u ai.
34 I topa era a Ietū mai ruŋa i te vaka, he take'a i te rahi o te taŋata e tiaki
'ā ki a ia. He haka 'aroha 'i rā nu'u; e tu'u rō 'ana, pa'i, pa he māmoe 'ina he
taŋata mo hāpa'o. He ha'amata ia a Ietū he hāpī me'e rahi nō atu me'e o ruŋa
i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.
35 Pe te ahi-ahi, he haka hāhine ki a Ietū tū nu'u hāpī era 'ā'ana he kī:
—E Ietū, ko ahi-ahi 'ā 'e te kona nei kona ta'e noho taŋata. 36 Ka haka oho
te nu'u ena a te kona hāhine mai mo ho'o hai me'e mo kai o rāua.

37 He kī e Ietū:
—Ka va'ai e kōrua hai me'e mo kai.

He pāhono e rā nu'u:
—¿Pē hē ia a mātou ana ho'o mai i te kai mo te nu'u ta'ato'a nei? Ka ai atu
i a mātou te tara 'auhau o te piti hānere mahana aŋa, 'ina 'ā e ko tano mo
hāŋai i te rahi ena.

38 He 'ui ia e Ietū:
—¿He aha te me'e ai mo kai? Ka oho rā ka u'i.

I u'i era he kī:
—E rima nō haraoa 'e e rua ika.

39 He uŋa e Ietū mo kī ki te nu'u mo no-noho 'i ruŋa i te mauku e haka
nūna'a. 40 Pē ira i no-noho ai e pae 'ahuru 'e e ho'e hānere taŋata ka tahi
nūna'a. 41 He to'o ia e Ietū i tū haraoa era e rima 'e i tū ika era e rua, he u'i a
te raŋi, he māuru-uru ki te 'Atua. I oti era, he more-more i te haraoa, he va'ai
ki tā'ana nu'u hāpī mo tuha'a ki te taŋata. 'E he tuha'a tako'a i tū ika era.
42 He ka-kai tahi tū nu'u ta'ato'a era ka mākona rō. 43 I oti era he ha'a'ī e
ho'e 'ahuru mā piti kānato o te pārehe-rehe topa. 44 Te nu'u i kai e pae ta'u-
tini ŋāŋata.

He ha'ere iŋa o Ietū 'i ruŋa i te vai
(Māteo 14.22-27; Iovani 6.16-21)

45 I oti era te me'e nei he kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī mo eke ki ruŋa i te
vaka 'e mo oho 'i ra'e ki a ia ki Vetetaira; ko ia mo noho mo haka oho i te nu'u.
46 I haka oho tahi era, he iri ki ruŋa i te ma'uŋa he pure. 47 I pō era, 'i vāeŋa
tini o te vai tū vaka era, 'e a Ietū hoko tahi nō 'i 'uta. 48 He take'a aŋa ri'a-ri'a
tū nu'u era 'ā'ana e hoe era i te vaka 'o te ai 'i mu'a te tokerau.
'I te popohaŋa he ha'ere he oho a Ietū a ruŋa i te vai a te kona era 'i ira rā
nu'u. Ko oho 'ā mo oŋa pe mu'a o tū vaka era, 49 he take'a e rā nu'u i te kope
e tahi e ha'ere e oho 'ana a ruŋa i te vai. He veveri 'e he haka kiva-kiva 'o te
mana'u he vārua; 50 ta'ato'a, pa'i, i take'a ai 'e he ri'a-ri'a rō atu 'ai. He kī ia e
Ietū: «¡Kiahio kōrua! Ko au nei. ¡'Ina ko mataku!».
51 He eke ia a Ietū ki ruŋa i te vaka 'e he noho rō 'ai te tokerau. He māere
tū nu'u era. 52 Ka ai atu, pa'i, ko take'a 'ana i te mana aŋa mo haka rahi i te
haraoa 'e i te ika, 'ina 'ā he aŋi-aŋi ko ai mau a Ietū 'i te ta'e haka moe riva-
riva i te rāua mana'u 'i ruŋa i a ia.

He haka ora iŋa o Ietū i te nu'u māui-ui o Henetareta
(Māteo 14.34-36)

53 He oho ia ananake ki te kona ko Henetareta. 'I ira 'i te taha-taha i here ai
i te rāua vaka. 54 Kai roa te rāua tomo ki 'uta i aŋi-aŋi rō ai e te nu'u i a Ietū.
55 He tāhuti he haka 'ite a te kona ta'ato'a o ira, 'e he ha'amata te taŋata he
tari i te rāua māui-ui a ruŋa i te raŋo ki te kona ŋaro'a 'i ira a Ietū. 56 Kona
nō era 'i ira a Ietū, ka ai atu 'i 'uta 'o 'i te kona nūna'a hare, 'ai te taŋata e
haka rē era i te rāua māui-ui a te kona a ira ka vari era. 'E, e vari e oho era a
Ietū, he ani e te māui-ui mo ha'ati'a i a rāua mo haka puā ka ai atu ki te titi o
tō'ona kahu; 'e ta'ato'a taŋata haka puā, he ora te rāua māui-ui.

He me'e haka ta'e tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua
(Māteo 15.1-20)

7 1 E tahi mahana he haka hāhine ki a Ietū te nu'u *fariseo 'e tētahi
*ma'ori o te haka tere hūrio tu'u mai Hērutarema. 2 He take'a i te tētahi
nu'u hāpī 'a Ietū e kai 'ā kai hopu hia i te rima pa he huru o te hopu iŋa o
rāua o te *hūrio. 3 (Te hūrio ta'ato'a, pa'i, 'e te fariseo e ko kai, ki te hora
hope'a, mo ta'e hopu 'i ra'e i te rima pa he rāve'a kī e te rāua tupuna pē hē
ana aŋa. 4 'E mo hoki o te hūrio mai te kona ho'o, he hopu tako'a pē ira i te
rāua rima 'i ra'e ki te haka puā ki te me'e mo kai. E ai tako'a rō 'ā me'e rahi
haka 'ou haka tere iŋa o rāua pa he *haka ma'itaki iŋa i te hapaina, i te karo,
i te pani 'e i te kona moe mo kai). 5 'O ira te fariseo ananake ko te nu'u ma'ori
o te haka tere hūrio i 'ui ai ki a Ietū:
—¿He aha ta'a nu'u hāpī e ta'e aŋa ena i te me'e kī e te tātou tupuna mo
aŋa? ¿He aha e kai ena kai haka ma'itaki hia i te rima?

6 He pāhono e Ietū:
—He aŋi 'ana 'ō tū me'e kī era e te 'Atua o ruŋa i te nu'u riva a te haho 'ā,
pē kōrua, 'i te hora haka pāpa'i ki te perofeta era ko 'Itaia pē nei ē:

"Te nu'u nei hai ŋutu mau nō e ha'amuri mai nei,
'e te rāua māhatu 'i te kona kē nō atu.
7 'E te rāua ha'amuri iŋa mai 'ina e tahi hauha'a;
e hāpī rō 'ana, pa'i, i te me'e taŋata pa he roŋo 'ā'aku".

8 »A kōrua he haka rehu nō te aŋa i te haka tere iŋa o te 'Atua mo haka tere hai me'e taŋata.

9 He kī haka 'ou e Ietū:
—Ko ha'ariro 'ana a kōrua i te haka tere iŋa o te taŋata pa he me'e ra'e mo kōrua, 'e ko haka tapa 'ā i te haka tere iŋa o te 'Atua. 10 'Ī a au he ha'aaura'a atu. A *Mōtē i kī rō: «E mo'a koe i tu'u matu'a tane 'e i tu'u matu'a vahine»; 'e i kī tako'a rō: «Kope kī i te vānaŋa ta'e tano mo tō'ona matu'a, te ūtu'a he mate». 11 Ka ai atu pē ira, e kī rō 'ana e kōrua e tano nō te kope e tahi mo kī ki tō'ona matu'a: «Te me'e ai 'ā'aku mo hā'ū'ū atu ko ha'ata'a 'ā e au mo te 'Atua». 12 Hai kī iŋa era e ha'ati'a 'ā e kōrua i te nu'u era mo ta'e hā'ū'ū ki te rāua matu'a 'e pē ira ka ta'e mo'a era. 13 Hai haka tere iŋa ena 'e hai haka 'ite ki kope era ki kope era, e ta'e haka hauha'a ena e kōrua i te roŋo o te 'Atua. E rahi rō 'ā te me'e tu'u pē nei aŋa e kōrua.

14 I oho era he raŋi e Ietū ki te nu'u mo haka taka-taka 'e he kī: «Ka haka roŋo tahi mai kōrua 'e e aŋi-aŋi tā'aku vānaŋa ka kī atu ena: 15 'Ina e tahi me'e mo kai e te taŋata mo haka ta'e tano i a ia ki te mata o te 'Atua. Te me'e mo haka ta'e tano i a ia he me'e rake-rake e'a mai roto i te māhatu. [16 Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi ka haka topa te mana'u.]»
17 I haka rē era a Ietū i te taŋata 'e i uru era ki roto i te hare, he 'ui e tā'ana nu'u hāpī i te aura'a o rā vānaŋa. 18 He kī e Ietū: «¿Kai aŋi-aŋi tako'a 'ō e kōrua? ¿Kai 'ite 'ana 'ō 'ina he me'e mo kai e te taŋata mo haka ta'e tano i a ia ki te 'Atua? 19 'Ina, pa'i, he kai he o'o ki roto ki te māhatu; ki roto ki te kōpū e o'o ena 'e mai roto e e'a ena».
Hai vānaŋa nei i haka 'ite ai e Ietū: ta'ato'a nō huru o te kai e tano nō mo kai e te taŋata. 20 He kī tako'a:

«He me'e rake-rake e'a mai roto i te māhatu te me'e haka ta'e tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua. 21 Mai roto, pa'i, e e'a ena te ŋā me'e nei: he mana'u rake-rake, he piri tane ta'ato'a ta'e ha'ati'a e te 'Atua,[c] he toke, he tiŋa'i he haka mate i te taŋata, 22 he tai'ata, he nou-nou, he aŋa i te me'e ta'e tano, he reo-reo, he pohe ki te vi'e ki te tane ta'e 'ā'ana, he mākota i te me'e o te rua, he ha'a'ino, he haka paka i a ia 'e he aŋa i te me'e ma'a-ma'a. 23 Te me'e ta'e tano ta'ato'a nei mai roto i te taŋata e e'a ena 'e e haka ta'e tano ena i te māhatu ki te mata o te 'Atua».

He vi'e ta'e hūrio e tahi
(Māteo 15.21-28)

24 Mai ira i oho ai a Ietū ki Tiro. He uru ki roto i te hare e tahi 'e 'ina he haŋa mo 'ite e te taŋata 'i ira a ia. Ka ai atu pē ira, i 'ite nō.

---

c 7.21 Te piri tane ha'ati'a mau nō e te 'Atua he piri o te kenu ki tā'ana vi'e hāipo-ipo.

25 E tahi vi'e e ai rō 'ana tā'ana poki vahine ko o'o 'ana e te tātane. I 'ite
era 'i ira a Ietū, he oho he tū-turi a te va'e. 26 He ani ki a Ietū mo haka e'a i te
tātane mai roto i tā'ana poki. Te vi'e nei ta'e he hūrio, a ia o te kona ko Tiro-
fenitia o Tīria. 27 'O ira a Ietū i pāhono ai hai ha'aaura'a nei:
—Me'e ta'e tano mo hiko i te haraoa mai te ŋā poki mo va'ai ki te paiheŋa.
E haka rē 'i ra'e ki kai ki mākona te ŋā poki.[d]

28 He pāhono e rā vi'e:
—He aŋi 'ā tā'au, e Ietū ē. Ka ai atu pē ira, te paiheŋa e kai tako'a rō 'ā i
te pārehe-rehe haraoa o raro o te 'amurama'a haka mārere-rere e te ŋā poki.

29 He kī e Ietū:
—'O te kī mai ō'ou pē nā, ka oho riva-riva koe. Te tātane 'ai ko e'a 'ā mai
roto i ta'a poki.

30 I tu'u era rā vi'e ki tō'ona hare, he take'a 'i ruŋa i te ro'i i tū poki era; te
tātane ko e'a 'ā mai roto i a ia.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata tariŋa pō

31 He e'a ia a Ietū mai Tiro, he oho ki Tīrone, 'e mai ira i oho ai ki te kona vai
o Karirea, ki te pā'iŋa o Rēkāpori. 32 'I ira i ma'u ai e te nu'u ki a Ietū i te taŋata
tariŋa pō 'arero poto-poto, 'e he kī mo haka puā hai rima. 33 He to'o e Ietū i rā
taŋata a te tapa mo haka 'ava-'ava mai muri i te nu'u. He ha-ha'o i tō'ona maŋa-
maŋa rima ki roto i te tariŋa o tū kope era, 'e he haka rari hai 'ā-'anu i tō'ona
maŋa-maŋa rima, 'ai ka haka puā ki te 'arero o rā kope. 34 He u'i a te raŋi koia
ko puhi te haŋu 'e he kī ki rā taŋata: *¡Efata!* (te aura'a: «¡Ka mātaki!»).
35 'I tū hora mau era 'ā he ha-hata te tariŋa o tū taŋata era, 'e he ha'amata
he vānaŋa riva-riva rō 'ai. 36 He kī e Ietū ki te nu'u mo ta'e vānaŋa o ruŋa o
tū me'e era, 'e, ka ai atu i rahi rō tō'ona kī iŋa, ko te 'a'amu iŋa 'ā e te nu'u.
37 Ko māere atu 'ā rā nu'u e kī era: «Ta'ato'a me'e aŋa e ia me'e riva-riva. ¡'Ātā
e haka ha-hata nō i te tariŋa o te taŋata tariŋa pō 'e e haka vānaŋa nō i te
taŋata 'ina he vānaŋa!».

He hāŋai iŋa haka 'ou o Ietū i te nu'u rahi
(Māteo 15.32-39)

8 1 'I te mahana e tahi ko taka-taka haka 'ou 'ā te taŋata 'i muri i a Ietū,
'e 'ina he me'e toe o rāua mo kai. He raŋi e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī mo
haka hāhine 'e he kī:

2 —Ko haka 'aroha 'ana a au 'i te nu'u nei; ka toru mahana o rāua 'i muri i
a tātou 'e 'ina he me'e toe o rāua mo kai. 3 Mo haka hoki ō'oku i te nu'u nei ki
te rāua hare 'ina kai hāŋai hia, he re-rehu 'i te ara; e ai rō 'ana, pa'i, te nu'u
mai te kona roa-roa i oho mai ai.

4 He pāhono e tā'ana nu'u hāpī:

---

d 7.27 Hai ha'aaura'a nei e haka aŋi-aŋi 'ā a Ietū: 'i ra'e a ia ana hā'ū'ū ki tō'ona hau he hūrio.

—¿Mai hē ia a tātou ana to'o mai i te kai mo hāŋai i a rāua 'i te kona tu'u pē nei, kona ta'e noho taŋata?

5 He 'ui e Ietū:
—¿E hia haraoa o kōrua?

—E hitu —i pāhono ai.

6 He hārui e Ietū, he kī ki te nu'u ta'ato'a o ira mo no-noho ki raro. He to'o i rā ŋā haraoa, he māuru-uru ki te 'Atua, 'e he more-more he va'ai ki tā'ana nu'u hāpī mo tuha'a ki te taŋata, 'e pē ira i aŋa ai.
7 E ai tako'a rō 'ā i rā nu'u hāpī era 'ā'ana te 'apa ika riki-riki. He māuru-uru tako'a a Ietū i rā ŋā ika ki te 'Atua, 'e he va'ai ki rā nu'u mo tuha'a.
8 Ta'ato'a i kai ai ki te mākona, 'e 'ātā i ha'a'ī rō e hitu kānato o te kai i topa. 9 Te rahi i kai ai pa he me'e ena ē: e maha ta'utini.
I oti era he haka hoki i rā nu'u ki te rāua hare. 10 He eke ia a Ietū ki ruŋa i te vaka ananake ko tā'ana nu'u hāpī, he oho ki te kona ko Raramanuta.

He kī iŋa o te *fariseo mo aŋa o Ietū i te mana
(Māteo 16.1-4; Ruka 12.54-56)

11 He tu'u ia te nu'u fariseo ki te kona 'i ira a kuā Ietū he ha'amata he haka tātake ki a ia. 'I te haŋa mo rava'a i te reo-reo o Ietū pē nei ē: o te 'Atua a ia i uŋa mai, he kī mo aŋa e tahi mana. 12 'I te ta'e au o tū vānaŋa era ki a Ietū he puhi te haŋu 'e he kī: «¿Ki roa toe nō hē a kōrua e haŋa ena mo aŋa ō'oku i te mana? 'Ī a au he kī atu: 'ina e tahi mana mo aŋa atu e au».
13 He haka rē ia e Ietū i tū nu'u era, he hoki ki ruŋa i te vaka 'e he oho ki te rua pā'iŋa.

Te revaura o te fariseo
(Māteo 16.5-12)

14 Te nu'u hāpī 'a Ietū ko rehu 'ana mo ma'u hai me'e mo kai; te me'e mau nō o ruŋa i te vaka he haraoa e tahi. 15 He kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī:
—E u'i e hāpa'o kōrua e te revaura o te fariseo 'e e te revaura 'a *'Erore.[e]

16 He kī ia rā nu'u ki a rāua 'ā: «Te vānaŋa ena e kī mai ena he 'ite: e tahi nō haraoa ma'u o tātou».
17 'I te 'ite o Ietū o ruŋa i te me'e o rā nu'u e vānaŋa era, he kī:
—¿He aha kōrua e vānaŋa ena o ruŋa i te haraoa? ¿Kai aŋi-aŋi 'ana 'ō e kōrua? ¿Ka kī 'ō e puru rō 'ā te kōrua māhatu? 18 ¿Te kōrua mata 'ina he take'a, 'e te kōrua tariŋa 'ina he ŋaro'a? ¿'Ina 'ō kōrua he mana'u ki te me'e aŋa era e au? 19 I tuha'a era i te haraoa e rima ki te taŋata e pae ta'utini, ¿e hia kānato i 'ī e te pārehe-rehe topa?

---

e 8.15 Te me'e era 'a Ietū e haŋa era mo 'ite e tā'ana nu'u hāpī hai ha'aaura'a o te revaura ko te me'e nei: e hāpa'o a rāua 'o ma'u tako'a i te mana'u ta'e tano o 'Erore 'e i te hāpī ta'e parauti'a o te fariseo. Pa he ahu iŋa ena 'ā, pa'i, o te haraoa mata 'i te revaura mo 'ata hau, pē ira tako'a 'ā te me'e ta'e tano 'a 'Erore 'e o te fariseo e 'ata hau e oho ena 'i roto i te kope nei 'e 'i roto o te kope era.

He pāhono e rā nu'u:
—E ho'e 'ahuru mā piti.

20 —'E te haraoa e hitu tuha'a era e au ki te taŋata e maha ta'utini, ¿e hia
kānato i 'ī e te kai topa?

He pāhono:
—E hitu.

21 He kī e Ietū:
—'E, ¿kai aŋi-aŋi 'ā e kōrua?

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata matapō

22 He tu'u ia a kuā Ietū ki Vetetaira. 'I ira i ma'u ai e te nu'u i te taŋata
matapō ki a Ietū, he ani mo haka puā hai rima mo ora o tō'ona mata.
23 He 'a-'aru e Ietū i tū taŋata era a te rima he hā'ere he oho ararua ki haho
o Vetetaira. He haka rari i te mata hai 'ā-'anu 'e he haka puā hai rima. I oti
era he 'ui e Ietū:
—¿E take'a rō 'ā koe i te me'e?

24 He u'i tū matapō era 'e he kī:
—'Ī e take'a mai nei i te taŋata. E tu'u rō 'ana pa he tumu e hā'ere 'ā.

25 He haka puā haka 'ou e Ietū i tō'ona rima ki te mata. He u'i haka 'ou tū
taŋata era ana take'a riva-riva e ia 'e he aŋi-aŋi ko ora 'ā tō'ona mata. Ko
take'a riva-riva 'ā i te me'e ta'ato'a.
26 I oti era he haka oho e Ietū ki tō'ona hare 'e he kī:
—Ka hoki ena koe, 'ina ko hipa ki Vetetaira.

He kī iŋa e Pētero a Ietū he *Kiritō
(Māteo 16.13-20; Ruka 9.18-21)

27 He oho ia a Ietū ananake ko tā'ana nu'u hāpī ki te ŋā kona era o Tētārea
o Fīripo. 'I te ara he 'ui e Ietū ki rā nu'u:
—¿Ko ai a au e kī ena e te nu'u?

28 He pāhono:
—E ai rō 'ā te nu'u kī ko Iovani Papatito a koe. E ai tako'a rō 'ā te nu'u kī
ko te perofeta era ko 'Ēria. 'E e ai rō 'ā te nu'u kī he perofeta e tahi o roto o
te ŋā perofeta era o mu'a 'ā.

29 He 'ui haka 'ou e Ietū ki tū nu'u era:
—'E ki te kōrua kī, ¿ko ai a au?

He pāhono e Pētero:
—A koe he Kiritō.

30 'E he kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī mo ta'e haka 'ite ki te taŋata.

He haka 'ite iŋa o Ietū i tō'ona mate
(Māteo 16.21-28; Ruka 9.22-27)

31 He ha'amata he haka 'ite e Ietū ki tū nu'u hāpī era 'ā'ana: te *Poki o te taŋata e tōtōā rō, e o'o rō e te māui-ui ki roto i te ivi, 'e e ko haŋa e te nu'u pū'oko haka tere hūrio, e te *oromatu'a ra-rahi 'e e te *ma'ori o te haka tere hūrio. I haka 'ite tako'a rō pē nei ē: e tiŋa'i e haka mate rō i a ia 'e, 'i te toru mahana, he ora haka 'ou. 32 Te me'e ta'ato'a nei i haka aŋi-aŋi riva-riva rō e Ietū.

I ŋaro'a era e Pētero he ma'u i a Ietū a te tapa he ture 'o vānaŋa haka 'ou pē ira. 33 He hārui a Ietū, he u'i a ruŋa i tā'ana nu'u hāpī 'e he teka he ture ki a Pētero pē nei ē: «¡Ka haka tapa koe mai muri i a au, e Rukifero ē! 'Ina koe he mana'u pa he mana'u o te 'Atua, a koe e mana'u ena hai mana'u taŋata».

34 'I tū hora mau era 'ā he raŋi e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī 'e ki te nu'u haka 'ou o muri mo haka hāhine 'e he kī:

«Te kope haŋa mo riro ō'ona he taŋata hāpī 'ā'aku e haka rehu i a ia mau 'ā, 'ai ka 'amo rō i tō'ona tātaurō, te aura'a, e va'ai i a ia 'ātā mo mate 'i te aŋa iŋa i tā'aku me'e haŋa. 35 Te kope hārui i a au 'e i tā'aku hāpī hai tua'ivi mo hāpa'o i a ia 'o mate 'e mo aŋa i tā'ana me'e nō era i haŋa e ko ai i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E te kope haka rē i tā'ana me'e haŋa mo ha'atura mai ki a au 'e mo haka 'ite o ruŋa i te *roŋo riva-riva o te 'Atua he rava'a e ia i rā ora.

36 »¿He aha ia te hauha'a mo te kope e tahi te ai i a ia te me'e ta'ato'a o te ao, 'e 'ina i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a? 37 ¿E ai rō 'ana hō te rāve'a o te taŋata mo 'auhau ki te 'Atua mo rā ora?

38 »Te taŋata o te hora nei taŋata hara 'e 'ina he haŋa mai. Te kope ta'e to'o i a au 'e i tā'aku hāpī mā'ana 'o ha'amā 'i te nu'u, a au, te Poki o te taŋata, e ko to'o tako'a i a ia mā'aku 'i te hora hoki mai ō'oku ananake mātou ko te merahi 'i ruŋa i a au te pūai 'ana-'ana o tō'oku Matu'a».

9 1 He kī tako'a e Ietū:

—Tētahi nu'u o te kona nei e take'a rō i te tu'u iŋa mai hai pūai o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'i ra'e ki te rāua mate.

He huru kē iŋa o Ietū
(Māteo 17.1-13; Ruka 9.28-36)

2 E ono mahana pe mu'a mai tū me'e era, he iri a Ietū ki ruŋa i te ma'uŋa ruŋa nui e tahi. Te nu'u nō i ma'u 'i muri i a ia ko Pētero, ko *Tanatiako 'e ko *Iovani. 'I ira i huru kē ai a Ietū 'i mu'a i rā nu'u. 3 He 'uira he tea-tea tō'ona kahu. Te tea-tea pē ira e ko rava'a e te taŋata ki te hora hope'a ka rahi atu te tata iŋa. 4 He take'a e tū ŋā kope era i a *'Ēria 'e i a *Mōtē e vānaŋa 'ana ki a Ietū.

5 He kī e Pētero ki a Ietū: «E te Ma'ori, ¡he riva nō 'ō i ai ai a tātou 'i nei! Ki aŋa e toru pae-pae: e tahi mō'ou, e tahi mo Mōtē 'e e tahi mo 'Ēria».

6 Tū nu'u era 'a Ietū ko ri'a-ri'a atu 'ā, 'e a Pētero kai aŋi-aŋi he aha tā'ana me'e i kī.

7 E no-noho nō 'ā rā nu'u, i puru rō ai e te raŋi 'e mai roto te re'o i kī ai: «He Poki nā 'ā'aku, Poki haŋa rahi; e ha'atura kōrua ki a ia».

8 He u'i-u'i ia rā nu'u a te tapa 'i rā hora 'e 'ina e tahi me'e o muri i a rāua,
ko Ietū mau nō.
9 I turu i oho era ananake mai ruŋa i rā ma'uŋa, he kī e Ietū mo ta'e 'a'amu
e tahi nu'u o tū me'e take'a era e rāua 'ātā ki te ora iŋa haka 'ou mai te mate
o te *Poki o te taŋata. 10 Pē ira i ta'e haka 'ite ai i tū me'e era, ka ai atu 'ai e
'ui era ki a rāua 'ā he aha te aura'a o tū me'e kī era e Ietū o ruŋa i te ora iŋa
haka 'ou o te Poki o te taŋata mai te mate. 11 He 'ui ia e kuā Pētero ki a Ietū:
—¿He aha te *ma'ori o te haka tere hūrio e kī ena: 'i ra'e a 'Ēria ka tu'u
mai ena?

12 He kī e Ietū:
—He aŋi 'ā 'i ra'e a 'Ēria ana tu'u mai; mā'ana e haka riva-riva i te me'e ta'a-
to'a. ¿Ta'e 'ō e hā'aki rō 'ā 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: te Poki o te taŋata e ta'e haŋa
rō e te nu'u, 'e, tako'a, e o'o rō te māui-ui ki roto i te ivi? 13 'Ī a au he kī haka
'ou atu: ko tu'u mai 'ā a 'Ēria, 'e ko aŋa 'ana e te taŋata i te me'e nō era o rāua
i haŋa 'i ruŋa i a ia, pa he me'e hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a mo topa ki a ia.

He haka e'a iŋa o Ietū i te tātane
(Māteo 17.14-21; Ruka 9.37-43)

14 I hoki era ki te kona 'i ira tā'ana nu'u hāpī, he take'a me'e rahi nō atu
nu'u e taka-taka rō 'ā 'i muri, 'e tētahi ma'ori o te haka tere hūrio e tātake
'ana ki rā nu'u.
15 I take'a era i a Ietū e te nu'u ta'ato'a, he māere 'e he tāhuti ki muri he
'aroha.
16 He 'ui e Ietū:
—¿He aha rā te me'e o kōrua e tātake ena?

17 He kī ia e te kope e tahi o rā kona:
—E te Ma'ori, ko ma'u mai 'ā a au i tā'aku poki; ko o'o 'ā e te tātane 'e 'ina
he vānaŋa haka 'ou. 18 Ta'ato'a hora haka tere i a ia e te tātane, he ava ki ruŋa
i te 'ō'one, he hoa te kuta-kuta a te haha, he kiki-kiki 'e he ŋau i tō'ona niho.
Ko ani 'ā a au ki te nu'u hāpī nei 'ā'au mo haka e'a i te tātane mai roto i a ia,
'e 'ina e rāua kai rava'a.

19 He kī e Ietū:
—¡E te nu'u ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua ē! ¡Pa he me'e ena:
ka ai ka oho nō atu a au 'i muri i a kōrua 'ātā ki te pa'o iŋa o te ao, ko te ta'e
haka moe iŋa mai 'ā kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a au! ¿'Ātā ki hē rā nei ka
ha'aoroma'i ka oho nō nei i a kōrua? Ka ma'u mai te poki.

20 He ma'u ia i tū poki era. I take'a era e te tātane i a Ietū, he haka kiki-kiki
i rā poki, he haka hiŋa ki raro, he haka teka-teka koia ko hoa i te kuta-kuta
mai roto i te haha.
21 He 'ui e Ietū ki te matu'a tane o rā poki:
—¿Mai 'aŋahē te me'e nei i ha'amata ai?

He pāhono e tū matu'a era:

—Mai te 'iti-'iti iŋa 'ā. 22 I rahi rō te mahana i to'o mai e te tātane ena i
tā'aku poki he haka hoa ki roto i te ahi 'e ki roto i te vai mo haka mate. 'O
ira, mo rava'a e koe mo haka ora i a ia, ka haka 'aroha ia koe i a māua 'e ka
hā'ū'ū mai.

23 He kī e Ietū:
—¿He aha te vānaŋa ena: «mo ai e rava'a rō e koe»? ¡Ta'ato'a me'e e rava'a
nō e te kope haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua!

24 He kī ia e te matu'a o tū poki era hai re'o pūai:
—E haka moe rō 'ana a au i tō'oku mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. Ka haka haŋu
mai koe i a au mo 'ata haka moe ō'oku i te mana'u 'i ruŋa i a ia.

25 'I te u'i o Ietū ko 'ata rahi ko oho 'ā te taŋata, he ture ki tū tātane era he
kī:
—E te tātane ta'e ha'ati'a mo vānaŋa 'e mo ŋaro'a ē, ka e'a koe mai roto i
te poki ena, 'e 'ina koe ko uru haka 'ou ki roto.

26 He ki-kiu tū tātane era, he haka kiki-kiki haka 'ou i tū poki era. I oti era
he e'a mai roto; i haka rē ai e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: ko mate 'ā. 'E me'e
rahi nu'u i kī ko mate 'ā. 27 Ka ai atu pē ira, he 'a-'aru e Ietū i te rima, he haka
e'a ki ruŋa, 'e he māroa rō 'ai rā poki.
28 I hini 'iti era he uru a Ietū ki roto i te hare e tahi. I topa era ko rāua nō
ko tā'ana nu'u hāpī, he 'ui e rā nu'u ki a Ietū:
—¿He aha a mātou i ta'e rava'a ai mo haka e'a i rā tātane?

29 He pāhono e Ietū:
—Te tātane ta'ato'a pūai pē rā hai pure nō ki te 'Atua ana haka e'a.

He haka 'ite iŋa haka 'ou o Ietū i tō'ona mate
(Māteo 17.22-23; Ruka 9.43-45)

30 I oho era ananake mai rā kona, he vari he oho a Karirea. A Ietū 'ina kai
haŋa mo 'ite e te nu'u 'ai ira a ia 31 'o te ai e hāpī 'ana i tā'ana nu'u. E kī era:
«Te Poki o te taŋata e va'ai rō ki te rima o te taŋata, e tiŋa'i e haka mate rō
'e, 'i te toru mahana, he ora haka 'ou».
32 'Ina he aŋi-aŋi ananake i te aura'a o tū vānaŋa era 'a Ietū 'e, 'i te ri'a-ri'a,
'ina he haŋa mo 'ui.

¿Ko ai te kope 'ata hōnui ki te mata o te 'Atua?
(Māteo 18.1-5; Ruka 9.46-48)

33 He tu'u ananake ki Kaperenāū. I uru era ki roto i te hare, he 'ui e Ietū:
«¿He aha te kōrua me'e e tātake e oho mai era 'i te ara?».
34 He haka kiva-kiva ananake 'o te ai e tātake 'ā ko ai te me'e 'ata hōnui o
roto i a rāua.
35 He noho ia a Ietū, he raŋi ki tū nu'u hāpī era 'ā'ana e ho'e 'ahuru mā piti
mo haka hāhine, 'e he kī: «Te kope haŋa mo ra'e ka ha'ariro i a ia mo hope'a
'e mo tāvini o te ta'ato'a».

36 He haka māroa ia e Ietū i te poki e tahi 'i muri i a ia 'i vāeŋa o te
ta'ato'a; he hapai 'e he kī: 37 «Te kope to'o 'e hāpa'o hai 'īŋoa ō'oku i te
rua, ka ai atu i te poki e tahi pa he poki nei, e to'o 'ana i a au; 'e te
kope to'o i a au, ta'e e to'o 'ā i a au nō, e to'o tako'a 'ana i te kope uŋa
mai i a au».

Te kope ta'e haka hape i te aŋa e hā'ū'ū 'ā
(Māteo 10.42; Ruka 9.49-50)

38 He kī e Iovani:
—E te Ma'ori, ko take'a 'ā e mātou i te kope e haka e'a 'ana i te tātane mai
roto i te taŋata hai 'īŋoa ō'ou. I kī rō e mātou mo ta'e aŋa haka 'ou. Ta'e, pa'i,
a ia o roto i a tātou.

39 He pāhono e Ietū:
—E haka rē kōrua i a ia. 'Ina e tahi kope aŋa i te mana hai 'īŋoa ō'oku kī i
te vānaŋa ta'e tano o ruŋa i a au. 40 Te kope 'ina i a ia te haŋa mo haka hape
i te tātou aŋa e hā'ū'ū mai 'ana.
41 »'Ī a au he kī atu: te taŋata va'ai atu, korohaŋa he hapaina vai mau nō 'o
te ai o kōrua o te *Kiritō, pe mu'a ka oho ena e ko ta'e va'ai e te 'Atua ki rā
taŋata hai me'e mo haka koa.

E u'i kōrua 'o hara
(Māteo 18.6-9; Ruka 17.1-2)

42 »Te ūtu'a o te 'Atua mo te taŋata haka hara i te kope ta'e pūai rahi
o te haka moe iŋa i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a au he ūtu'a 'ata taparahi-
ta'ata ki te ūtu'a he here hai mā'ea paŋaha'a ki te ŋao 'ai ka hoa ki roto
i te vaikava.
43 »Mo haka hara i a koe e tu'u rima e tahi, ka hore ka haka topa mai ruŋa i
a koe; e hau rō atu, pa'i, mō'ou te rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai
e te 'Atua e tū-tuma rō 'ā e tahi rima, ki te hoa i a koe ki roto i te pō'auahi,
kona 'ina he mate te ahi, e ai rō 'ā ararua u'u rima. [44 Kona 'ina he mate te
o'i-o'i 'e 'ina he mate te ahi.]
45 »'E mo haka hara i a koe e tu'u va'e e tahi, ka hore ka haka topa
mai ruŋa i a koe; e hau rō atu, pa'i, mō'ou te rava'a i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a va'ai e te 'Atua hai va'e e tahi, ki te hoa i a koe ki roto i te
pō'auahi e ai rō 'ā ararua u'u va'e. [46 Kona 'ina he mate te o'i-o'i 'e 'ina
he mate te ahi.]
47 »'E mo haka hara i a koe e tu'u mata e tahi, ka ka-karo ka hoa mai ruŋa
i a koe; e hau rō atu, pa'i, mō'ou te o'o ki roto i te ao haka tere e te 'Atua e
tahi nō mata, ki te ai ararua u'u mata 'e he hoa i a koe ki roto i te pō'auahi,
48 kona 'ina he mate te o'i-o'i 'e 'ina he mate te ahi.
49 »Te nu'u ta'ato'a ka haka 'atu ena hai ahi, te aura'a, hai 'ati, mo
'ata haka pūai i te rāua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a au,
pa he hoa iŋa i te kai hai miti mo haka nene. 50 Te miti, pa'i, me'e
riva-riva; 'e mo ta'e maŋeo, ¿pē hē ia ana haka riva-riva haka 'ou?
A kōrua e hāpa'o 'o kore te kōrua maŋeo, 'e e noho hai haumārū 'i
roto i a kōrua.

Te me'e haka piri e te 'Atua 'ina ko ha'ata'a
(Māteo 19.1-12; Ruka 16.18)

10 1 He e'a a Ietū mai Kaperenāū, he oho ki Hūrea 'e ki te rua pā'iŋa o
te rio ko Horotana. 'I ira te taŋata i taka-taka haka 'ou ai, 'e he ha'a-
mata a Ietū he hāpī, pa he me'e rava aŋa e ia.
2 He haka hāhine ia ki a Ietū te tētahi nu'u *fariseo 'e, mo haka 'atu koi'ite
e kī rō i te me'e ta'e tano, he 'ui hoki e tano rō te kenu *hāipo-ipo mo ha'ata'a
mai tā'ana vi'e. 3 He kī e Ietū:
—¿He aha te me'e i pāpa'i e *Mōtē o ruŋa i te ha'ata'a o te nu'u hāipo-ipo?

4 He pāhono e rā nu'u:
—Te *haka tere iŋa 'a Mōtē e ha'ati'a rō 'ā mo ha'ata'a o te kenu mai tā'ana
vi'e e va'ai e te kenu i te parau ha'ata'a ki rā vi'e.

5 He kī ia e Ietū:
—He pū'oko hio-hio o kōrua i haka rē atu ai e Mōtē i te roŋo ena. 6 I aŋa era e te
'Atua i te ao, he aŋa tako'a i te taŋata 'e i te vi'e mo kenu mo vi'e. 7 'O ira te taŋata
e haka rē ena i tō'ona matu'a tane 'e i tō'ona matu'a vahine mo noho 'i muri i
tā'ana vi'e, 8 'e he riro rō 'ai a rāua e tahi nō hakari. E ko ai haka 'ou hoko rua, e
tahi mau nō a rāua. 9 'O ira, 'ina ko ha'ata'a te taŋata i te me'e haka piri e te 'Atua.

10 I hoki era a kuā Ietū ki te hare noho o rāua, he 'ui e tā'ana nu'u hāpī o
ruŋa o rā vānaŋa. 11 He kī e Ietū: «Te kope ha'ata'a mai tā'ana vi'e 'e he hāipo-
ipo ki te rua e tai'ata 'ā. 12 'E te vi'e haka rē i tā'ana kenu 'e he hāipo-ipo ki te
rua kope e tai'ata tako'a 'ā».

He ha'amaitai iŋa e Ietū i te ŋā poki
(Māteo 19.13-15; Ruka 18.15-17)

13 E tahi mahana he ma'u e te nu'u i te ŋā poki ki a Ietū mo ha'amaitai, 'e
te nu'u hāpī 'ā'ana he ture ki rā nu'u.
14 I take'a era e Ietū, he riri 'e he kī:

«Ka haka rē kōrua i te ŋā poki mo oho mai ki a au. Te *haka tere iŋa 'āpī o
te 'Atua mo te nu'u pa he ŋā poki. 15 'Ī a au he kī atu: te kope ta'e haka rē mo
haka tika i a ia e te 'Atua, pa he haka rē iŋa o te ŋā poki mo haka tika i a rāua
e te rua, e ko o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī 'ā'ana».

16 He ha'i ia e Ietū i tū ŋā poki era. I oti era he haka eke i te rima ki ruŋa
'e he ha'amaitai.

Ko Ietū 'e he taŋata 'ono e tahi
(Māteo 19.16-30; Ruka 18.18-30)

17 I e'a era a Ietū mo oho 'i tō'ona ara, he tu'u e tahi taŋata e tahuti rō 'ā,
he tū-turi 'i mu'a 'e he 'ui:
—E te Ma'ori riva ē, ¿he aha tā'aku me'e mo aŋa mo rava'a e au i te ora 'āpī
'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua?

18 He pāhono e Ietū:
—¿He aha koe e kī mai ena he taŋata riva a au? E tahi mau nō kope riva: he
'Atua. 19 A koe ko 'ite 'ana i tā'ana roŋo: 'Ina ko mate te taŋata i a koe, 'ina ko
tai'ata, 'ina ko toke, 'ina ko reo-reo, 'e e mo'a te matu'a tane, te matu'a vahine.

20 He kī e tū taŋata era:
—E te Ma'ori, te ŋā me'e ta'ato'a ena ko aŋa ko oho mai era 'ā e au mai
tō'oku 'āpī iŋa 'ana.

21 He u'i a Ietū a ruŋa i rā kope 'e he koa. He kī:
—E tahi a'a me'e toe mo aŋa: ka oho ka ho'o tahi tu'u hauha'a, 'e 'ai ka
va'ai rō te moni mo te nu'u veve. Pē ira he ai tu'u hauha'a 'i ruŋa i te raŋi. 'E
'ai koe ka oho iho mai 'i muri i a au mo taŋata hāpī 'ā'aku.

22 I ŋaro'a era e rā taŋata i tū me'e era, he māui-ui rō atu 'ai te māhatu, 'e
i haka kiva-kiva i e'a i oho ai 'i te rahi o tō'ona hauha'a.
23 He u'i a Ietū a ruŋa o te nu'u o muri i a ia, 'ai ka kī ki tā'ana nu'u hāpī:
—¡Ko te aŋa ri'a-ri'a 'ō mo te nu'u 'ono mo o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī
o te 'Atua!

24 He māere rō atu 'ai tū nu'u era 'i rā vānaŋa. He kī haka 'ou e Ietū:
—E kuā haŋu ē, ¡ko te aŋa ri'a-ri'a mo o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī o te
'Atua! 25 I hau rō atu 'i te aŋarahi mo te taŋata 'ono mo haka rē i a ia mo haka
tere e te 'Atua, ki te o'o o te kameio a roto i te mata o te ivi.

26 I ŋaro'a era i rā vānaŋa, he 'ata māere rō atu 'ai rā nu'u 'e he 'ui ki a
rāua 'ā:
—¿Ko ai ia te me'e mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua?

27 He u'i riva-riva e Ietū a ruŋa i tū nu'u era, 'ai ka kī:
—E ko rava'a ki te hora hope'a e te kope e tahi mo haka e'a i a ia mau 'ā
mai roto i te ūtu'a o te hara. Mo te 'Atua mau nō e haka e'a. 'Ina, pa'i, e tahi
me'e mo ta'e rava'a e ia mo aŋa.

28 He kī ia e Pētero:
—Ko haka rē tahi 'ā a mātou i te mātou me'e mo riro he nu'u hāpī 'ā'au.

29 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: te nu'u haka rē i te rāua hare, i te rāua taina tane, taina
vahine, i te rāua matu'a tane, matu'a vahine, i te poki 'e i te rāua henua, mo
aŋa i tā'aku me'e haŋa 'e mo haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, 30 'ata
rahi te hare, te taina, te matu'a, te poki, te henua ka va'ai era e te 'Atua 'i te
ao nei, ka tōtōā atu i a rāua e te nu'u 'o te ai 'ā'aku, 'e pe mu'a ka oho ena he
va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 31 Me'e rahi nu'u ko rāua te ra'e 'i te hora
nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te hope'a; 'e me'e rahi nu'u ko rāua te hope'a
'i te hora nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te ra'e.

He toru haka 'ite iŋa o Ietū i tō'ona mate
(Māteo 20.17-19; Ruka 18.31-34)

32 'I te ara ki Hērutarema, 'i mu'a o tā'ana nu'u hāpī e oho era a Ietū. Ko māere 'ā tū nu'u era 'ā'ana, 'e te nu'u oho o tu'a o rāua e ri'a-ri'a rō 'ā. He to'o e Ietū a te tapa i tū nu'u hāpī era 'ā'ana e ho'e 'ahuru mā piti 'e he ha'amata he vānaŋa haka 'ou o ruŋa i te me'e ka topa era ki a ia:

33 «Nā ko 'ite 'ā e kōrua: 'ī tātou e oho 'ana ki Hērutarema. 'I ira ka va'ai ena i te *Poki o te taŋata ki te rima o te nu'u *oromatu'a ra-rahi 'e ki te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio. E ha'a'au rō 'i roto i a rāua te ūtu'a mō'ona he mate, 'e e va'ai rō ki te rima o te nu'u ta'e he hūrio. **34** E haka ka-kata rō, e 'ā-'anu rō, e tiŋa'i rō hai 'uaka, 'e e tiŋa'i e haka mate rō; 'e, 'i te toru mahana, he ora haka 'ou».

Ko *Tanatiako 'e ko *Iovani
(Māteo 20.20-28)

35 He haka hāhine ki a Ietū te ŋā poki 'a Tevereo ko Tanatiako 'e ko Iovani, he kī:
—E te Ma'ori, e haŋa rō 'ana a māua mo va'ai mai ō'ou i te me'e nei ka no-no'i atu ena.

36 He 'ui ia e Ietū:
—¿He aha te kōrua me'e haŋa mo va'ai atu?

37 He kī:
—Pe mu'a ka oho ena, 'i te ao haka tere e koe, e ha'ati'a mai mo noho atu o māua 'i muri i a koe, e tahi 'i te pā'iŋa mata'u, e tahi 'i te pā'iŋa maui.

38 He pāhono e Ietū:
—Kai 'ite kōrua he aha te kōrua me'e ena e no-no'i mai ena. ¿E 'ite rō kōrua mo ha'aoroma'i i te 'ati ena ka topa mai ena 'i ruŋa i a au? ¿E haka kē rō kōrua mo mate pē au ka mate nei?

39 He pāhono e rā ŋā kope:
—'Ē-ē, e me'e nō e māua.

He kī e Ietū:
—He aŋi 'ā. E 'amo tako'a rō e kōrua i te 'ati pē au, 'e e mate tako'a rō. **40** 'E, te me'e ko ai te kope mo noho i tō'oku pā'iŋa mata'u 'e i tō'oku pā'iŋa maui ta'e he me'e mā'aku e va'ai atu. Ka va'ai ena ki te nu'u ko ha'ata'a era 'ā e te 'Atua.

41 I ŋaro'a era i rā me'e e tū tētahi nu'u hāpī era 'a Ietū e ho'e 'ahuru, he riri rō atu 'ai mo Tanatiako ararua ko Iovani. **42** He raŋi ia e Ietū ki te ta'ato'a o rā nu'u hāpī era 'ā'ana mo haka hāhine ki muri i a ia 'e he kī:
—E 'ite rō 'ana e kōrua, nā 'i roto i te nu'u ta'e he hūrio e ai rō 'ā te nu'u pū'oko haka tere mana'u e tano rō 'ā a rāua mo haka aŋa i te taŋata pa he

pua'a, 'e te nu'u 'ata ra-rahi he haka 'ite nō te aŋa ki te nu'u ko ai a rāua.
43 'I roto i a kōrua 'ina ko ai te me'e tu'u pē ira. Te tano mau: te kope haŋa
mo hōnui o roto i a kōrua e tāvini mo te ta'ato'a, 44 'e te kope haŋa mo ra'e
o roto i a kōrua e 'ekaravo mo te ta'ato'a. 45 Te Poki o te taŋata, pa'i, ta'e mo
tāvini ki a ia e te rua i oho mai ai, mo tāvini ō'ona ki te rua 'e mo va'ai i a
ia ki te mate, he 'auhau iŋa mo haka e'a me'e rahi taŋata mai roto i te ūtu'a
o te hara.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata matapō
(Māteo 20.29-34; Ruka 18.35-43)

46 He tu'u ia a kuā Ietū ki Herikō. I e'a era mai ira ananake ko tā'ana nu'u
hāpī 'e me'e rahi haka 'ou atu nu'u, 'i te tapa o te ara e noho rō 'ā te 'ōtare
matapō e tahi ko Varatīmeo, poki 'a Tīmeo, e no-no'i 'ā hai moni. 47 I ŋaro'a
era ko Ietū o Nātāreta te me'e vari a ira, he ha'amata he ohu:
—¡E Ietū, e te Hakaara o *Tāvita ē, ka haka 'aroha koe i a au!

48 Nu'u rahi te nu'u i ture mo mou, 'e 'ai rā taŋata e 'ata ohu pūai era:
—¡E te Hakaara o Tāvita ē, ka haka 'aroha koe i a au!

49 He noho ia a Ietū, 'e he kī:
—Ka kī kōrua mo oho mai.

He kī ia e te nu'u ki tū matapō era:
—Kiahio koe. Ka e'a ki ruŋa; 'ai e kī mai era mo oho ō'ou.

50 A ruŋa i rere ai tū kope era, he hoa i tō'ona kapa, 'e he haka hāhine. 51 He
'ui e Ietū:
—¿He aha ta'a me'e haŋa mo aŋa atu e au?

He pāhono e tū matapō era:
—E te Ma'ori, e haŋa rō 'ana a au mo take'a.

52 He kī e Ietū:
—Ka oho nō koe; 'i te haka moe ō'ou i tu'u mana'u 'i ruŋa i a au i ora ena
tu'u mata.

'I rā hora mau 'ā he ha'amata he take'a e tū taŋata era i te me'e, 'e he oho
tako'a 'i tu'a i a Ietū.

He tu'u iŋa o Ietū ki Hērutarema
(Māteo 21.1-11; Ruka 19.28-40; Iovani 12.12-19)

11 1 'I te ara oho o kuā Ietū ki Hērutarema, i hāhine era ki Vetefāhē 'e ki
Vētānia, he kona o muri i te Ma'uŋa o te 'Ōrivo, he uŋa e Ietū e rua
o tā'ana nu'u hāpī 2 koia ko kī:

«Ka oho kōrua ki te kona o mu'a era ai. Nā 'i ira e tahi muni e here rō 'ā,
kai eke 'ā e te taŋata. Ka kume, 'ai ka ma'u rō mai. 3 Mo 'ui atu e te nu'u mo

aha e kume ena, e kī: “O te mātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū i kī mai, 'e e ko roa he haka hoki atu”».

4 He oho ia rā nu'u, he take'a i tū muni era 'i te ara e here rō 'ā 'i muri i te 'ōpani e tahi 'e he kume.
5 I take'a era e te nu'u o tū kona era, he 'ui: «¿E aha 'ā kōrua? ¿He aha rā kōrua i kume ai i te muni?».
6 He pāhono e tū nu'u hāpī era pa he me'e kī era e Ietū, 'e he ha'ati'a e rā nu'u mo to'o. 7 He ma'u he oho i tū muni era, he pu'a hai kahu o rāua, 'e he eke a Ietū.
8 Me'e rahi te taŋata i hēriki i te rāua kahu 'i te ara a te kona ka vari era a Ietū, 'e tētahi i hore-hore hai raupā miro i hēriki ai. 9 Te nu'u ta'ato'a oho 'i mu'a 'e 'i tu'a ō'ona 'ai e ohu e oho era:

«¡*Osana!»

«¡Taŋata ha'amaitai e te 'Atua te taŋata oho mai nei hai 'īŋoa ō'ona!»

10 «¡Ka ha'amaitai te 'Atua i a ia, he hakaara o te tātou tupuna ko *Tāvita, oho mai mo haka tere i a tātou!»

«¡Osana! ¡Ko te nui-nui i te 'Atua o te raŋi!».

11 He uru ia a Ietū ki Hērutarema 'e he oho ki te Kona Ha'amuri 'Atua. He u'i he oho ka vari tahi rō. I oti era he e'a he oho ki Vētānia ananake ko tā'ana ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī 'o te ai ko ahi-ahi 'ana.

Ko Ietū 'e he tumu pika e tahi
(Māteo 21.18-19)

12 'I te rua mahana 'i te hora e'a mai Vētānia, he maruaki a Ietū. 13 Mai kōnui i take'a ai i te tumu pika e ai rō 'ā te raupā. He haka hāhine he u'i ana ai te pika o ruŋa, 'e 'ina e tahi me'e i rava'a. He raupā mau nō te me'e o ruŋa; ta'e, pa'i, he 'āva'e o te pika. 14 He kī e Ietū ki tū tumu pika era: «¡'Ina e ko kai haka 'ou te taŋata i te pika o ruŋa ō'ou!».
He ŋaro'a ia e tā'ana nu'u hāpī.

He tū-tute iŋa o Ietū i te nu'u
(Māteo 21.12-17; Ruka 19.45-48; Iovani 2.13-22)

15 I tu'u era ki Hērutarema, he uru a Ietū ki roto i te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e he ha'amata he tū-tute ki haho i te nu'u ho'o o roto. He to'o mai he huri i te 'amurama'a ta'ato'a o te nu'u taui moni, 'e pē ira tako'a 'ā i te pepe o te nu'u ho'o pāroma, 16 'e 'ina he ha'ati'a mo vari haka 'ou o te nu'u a ira e tari rō 'ana i te rāua me'e. 17 He ha'amata ia a Ietū he hāpī: «Nā 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a e hā'aki ena te vānaŋa o te 'Atua pē nei ē: “Tō'oku hare e kī rō: ‘he hare mo pure mo te hau ta'ato'a’”, 'e ko haka riro 'ā e kōrua he 'ana o te toke-toke».
18 I ŋaro'a era i te me'e nei e te nu'u *oromatu'a ra-rahi 'e e te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio, he u'i i te rāve'a mo tiŋa'i mo haka mate i a Ietū. A rāua, pa'i, e ri'a-ri'a rō 'ana 'o te ai he haka roŋo te taŋata i te me'e hāpī e Ietū.

19 I pō era he e'a haka 'ou a Ietū koia ko tā'ana nu'u hāpī mai Hērutarema.

E haka moe te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua

(Māteo 21.20-22)

20 'I te pō'ā o te rua mahana, he vari a kuā Ietū a muri i tū tumu pika era,
he take'a ko paka-paka tahi 'ā 'ātā ki te aka. 21 He mana'u a Pētero ki tū me'e
kī era e Ietū, 'e he kī:
—E te Ma'ori, ka u'i rā tū tumu pika tohu era e koe; ko paka-paka tahi 'ā.

22 He kī e Ietū:
—E haka moe te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 23 'Ī a au he kī atu: te kope
kī ki te ma'uŋa nei: "¡Ka oho koe mai nā, ka rere ki roto i te vaikava!", mo
ta'e 'aka-'aka o rā kope 'e mo *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua he topa
rā me'e kī era, pē ira mau 'ā ka topa era. 24 'O ira 'ī a au he kī atu: te me'e
ta'ato'a no-no'i e kōrua hai pure, e mana'u: nā ko ai 'ā i a kōrua rā me'e 'e
he va'ai atu.
25 »Hora ena o kōrua e pure 'ā, e haka rehu kōrua 'i ra'e i te me'e ta'e tano
aŋa atu e te rua, ki haka kore ai e te Matu'a o te raŋi i te kōrua hara. [26 Mo
ta'e haka rehu o kōrua i te hape o te rua, pē ira tako'a 'ā te Matu'a o te raŋi
ka ta'e haka rehu ena i te kōrua hara.]

¿'A 'ai i va'ai ki a Ietū i te parau mo aŋa i te me'e aŋa e ia?

(Māteo 21.23-27; Ruka 20.1-8)

27 He tu'u haka 'ou a kuā Ietū ki Hērutarema. E ha'ere nō 'ana a Ietū 'i
te Kona Ha'amuri 'Atua, he haka hāhine te nu'u oromatu'a ra-rahi, te nu'u
ma'ori o te haka tere hūrio 'e pē ira 'ā te nu'u pū'oko haka tere hūrio. 28 He
'ui ki a Ietū:
—¿'A 'ai i va'ai atu i te parau mo aŋa ō'ou i te ŋā me'e ena e koe e aŋa
ena?

29-30 He kī e Ietū:
—'Ī a au he 'ui tako'a atu: ¿'A 'ai i uŋa mai i a Iovani mo *papatito, o te
'Atua 'o o te taŋata? Mo pāhono mai o kōrua, he kī atu e au hai parau o 'ai
a au e aŋa nei.

31 He ha'amata rā nu'u he tātake ki a rāua 'ā e kī era: «Mo kī e tātou: o
te 'Atua i uŋa mai, pē nei ka kī mai era: "¿He aha ia a kōrua i ta'e haka
roŋo ai i tā'ana vānaŋa?". 32 'E, tako'a, e ko tano tātou mo kī: o te taŋata
i uŋa mai».
Rā nu'u ra-rahi era, pa'i, e ri'a-ri'a rō 'ā 'i te taŋata 'o te ai te nu'u ta'ato'a e
mana'u era he perofeta a Iovani. 33 He pāhono ia ki a Ietū:
—Kai 'ite a mātou.

He kī e Ietū:
—'Ina tako'a ia a au e ko kī atu 'a 'ai i va'ai mai i te parau mo aŋa i te me'e
aŋa e au.

Te nu'u hāpa'o i te kona 'oka vino
(Māteo 21.33-46; Ruka 20.9-19)

12 1He ha'amata a Ietū he vānaŋa hai 'a'amu ha'aaura'a. He kī:

«E tahi taŋata he 'oka i te vino 'e he puru hai 'āua. He aŋa i te kona mo aŋa o te 'ava 'e he haka tu'u i te kona ruŋa nui mo 'auario. I oti era he ha'a'au ananake ko te nu'u 'oka kai mo aŋa e rā nu'u i rā henua 'e mo 'auhau ki a ia i te 'apa vino tano mā'ana mo te hoa henua. He haka rē ia ki rā nu'u 'e he e'a he oho rō 'ai.

2»I tano era te 'āva'e mo kato, he uŋa e tū taŋata era i te tāvini ki rā kona mo kī ki rā nu'u mo va'ai i tū 'apa vino era 'ā'ana. 3He to'o mai e rā nu'u 'oka kai hāpa'o era i te vino he tiŋa'i ka pi'i-pi'i rō i rā tāvini, 'e 'ai ka haka hoki 'ina he me'e ma'u o te rima.

4»He uŋa e tū taŋata era i te tāvini haka 'ou e tahi. He vā-vā e tū ŋāŋata 'oka kai era 'e he tiŋa'i he ŋa'aha te pū'oko.

5»He uŋa ia i te toru kope. He tiŋa'i he haka mate. Me'e rahi nō atu tāvini i uŋa haka 'ou; tētahi i tiŋa'i, 'e tētahi atu i tiŋa'i i haka mate e rā nu'u.

6»E tahi nō ia kope toe o rā taŋata mo uŋa: he poki 'ā'ana, poki haŋa rahi. 'I te hora hope'a he uŋa i rā poki koia ko mana'u: "He mo'a rā i tā'aku poki".

7»I take'a era e tū nu'u 'oka kai hāpa'o vino era i rā poki, he kī ki a rāua 'ā: "Ko te kope era te kope ki a ia ka topa ena te henua nei; ki tiŋa'i ki haka mate, ki topa rō mai ai te kona nei mo tātou".

8»He 'a-'aru ia i tū poki era, he tiŋa'i he haka mate 'e he hoa i te hakari ki haho o tū kona 'oka vino era.

9»Iā. Ki te kōrua mana'u, ¿he aha te me'e ka aŋa era ki rā nu'u e te taŋata era ō'ona rā henua? 'Ī a au he kī atu: he tiŋa'i i rā nu'u he haka mate, 'e he va'ai i rā henua ki te tētahi nu'u mo hāpa'o.

10»¿Kai tai'o 'ana 'ō kōrua i te me'e hā'aki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a? Pē nei e kī ena:

"Te mā'ea ta'e haŋa era e te nu'u aŋa hare
ko riro 'ana he mā'ea matu'a haka noho hare.
11 O te 'Atua i aŋa pē ira,
'e ki te mātou mata he me'e nui-nui e tahi"».

12'I te 'ite e te nu'u ra-rahi o te *hūrio o ruŋa i a rāua rā 'a'amu, he haŋa mo 'a-'aru mo puru i a Ietū. 'E, 'i te ri'a-ri'a 'i te nu'u, kai 'a-'aru; he e'a he oho rō 'ai rā nu'u ra-rahi era.

He kimi iŋa i te 'ōtohe mo 'a-'aru i a Ietū
(Māteo 22.15-22; Ruka 20.20-26)

13He uŋa ia e rā nu'u i te tētahi *fariseo 'e i te nu'u 'a *'Erore ki muri i a Ietū mo u'i i te rāve'a mo kī e Ietū i te vānaŋa ta'e tano mo te rāua haka tere iŋa; pē ira he rava'a e rāua i te 'ōtohe mo tuhi i te hape. 14He kī e rā nu'u:

—E te Ma'ori, ko 'ite 'ana a mātou: ta'a me'e kī he parauti'a. 'Ina koe he haka tano i a koe ki te vānaŋa kī e te nu'u, 'e 'ina koe he vānaŋa mo haka

koa i a rāua. Te me'e hāpī 'ā'au he ara parauti'a o te 'Atua. Ki tu'u mana'u, ¿ko tano mau 'ā a tātou e 'auhau nei i te moni kī mo 'auhau ki te 'ariki o te rōmano? ¿E 'auhau 'o 'ina?

15 'I te 'ite e Ietū: rā nu'u he nu'u riva a te haho nō, he kī:
—¿He aha kōrua e aŋa mai ena i te me'e mo kī atu ō'oku i te vānaŋa hape? Ka ma'u mai rā e tahi *renario.

16 He ma'u i tū tara 'aurī era 'e he kī e Ietū:
—¿O 'ai te 'āriŋa nei 'e te 'īŋoa pāpa'i nei o ruŋa?

He pāhono e rā nu'u:
—O te 'ariki o te rōmano.

17 He kī ia e Ietū:
—Ka va'ai ki te 'ariki rōmano te me'e o te 'ariki rōmano, 'e ki te 'Atua te me'e o te 'Atua.

'E he māere ananake 'i tū pāhono era.

¿E ora haka 'ou rō te nu'u mate?
(Māteo 22.23-33; Ruka 20.27-40)

18 He oho ia te tētahi nu'u *saruseo mo vānaŋa ki a Ietū. Ki te rāua kī 'ina he taŋata he ora haka 'ou mai te mate. 'O ira i kī ai ki a Ietū i te me'e nei:

19 —E te Ma'ori, pē nei a *Mōtē i pāpa'i ai: mo mate o te taŋata *hāipo-ipo e tahi 'e 'ina kai ai te poki ararua ko tā'ana vi'e, te taina tane o rā kope e hāipo-ipo ki rā vi'e mo ai o te poki mo ma'u i te 'īŋoa o rā taina mate era 'e mo ai o tō'ona hakaara.
20 »'I mu'a 'ā i ai rō e hitu taina tane. Te kope ra'e he hāipo-ipo 'e, kai ai te poki, i mate rō ai. 21 He hāipo-ipo te rua ki tū hove era, 'e he mate tako'a kai ai hia te poki. Pē tū me'e 'ā i topa ai ki te toru, 22 'e ki te ta'ato'a o rā ŋā taina: he hāipo-ipo ki rā vi'e 'e he mā-mate 'ina kai ai te poki. I oho era he mate tako'a rā vi'e.
23 »Iā. 'I te hora o te taŋata mo ora mai te mate, ana topa tā'ue rā me'e, o roto o rā ŋā taina, ¿'a 'ai mau rā vi'e? A hi-hitu, pa'i, i hāipo-ipo ai ki tū vi'e 'ā.

24 He pāhono e Ietū:
—E hape rō 'ā te kōrua mana'u ena pē nei ē: 'ina he taŋata mate he ora haka 'ou, he ta'e 'ite o kōrua i te me'e hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a 'e i te roa o te pūai o te 'Atua. 25 Ka ora ena te taŋata mai te mate, he noho pa he merahi o te raŋi, 'ina he hāipo-ipo.
26 »'E te ora o te taŋata mai te mate, ¿ta'e 'ō ko tai'o 'ā e kōrua 'i ruŋa i te puka pāpa'i e Mōtē o ruŋa o te tumu ura 'i te ahi? Pē nei i kī ai e te 'Atua ki a Mōtē mai roto i rā tumu: "A au he 'Atua, kope ki a ia e ha'amuri ena e te kōrua tupuna ko *'Aparahama, ko Ita'ata 'e ko Hākovo". I kī ai i te vānaŋa nei ko mate era 'ā rā nu'u. 27 Te 'Atua, pa'i, he 'Atua o te nu'u ora. 'O ira ko hape riva-riva 'ā te kōrua mana'u ena.

He roŋo hope'a o te nui-nui
(Māteo 22.34-40)

28 E tahi *ma'ori o te haka tere hūrio ŋaro'a i tū vānaŋa era, i u'i era ko
tano riva-riva 'ā te pāhono 'a Ietū, he haka hāhine he 'ui:
—¿Ko roŋo hē o te 'Atua te roŋo hope'a o te nui-nui?

29 He pāhono e Ietū:
—Te roŋo hope'a o te nui-nui o roto o te roŋo ta'ato'a ko te me'e kī era e
Mōtē 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «E te itaraera ē, e tahi mau nō 'Atua, ko Iehoha,
Pū'oko Haka Tere o tātou. 30 'O ira, e haŋa koe ki tu'u 'Atua hai haŋu ta'ato'a
o tu'u māhatu, o tu'u vārua, o tu'u mana'u 'e o tu'u pūai». 31 'E te rua roŋo
hope'a o te nui-nui: «E haŋa koe ki te rua pa he haŋa iŋa ena 'ā ō'ou ki a koe».
'Ina he roŋo haka 'ou i hau 'i te nui-nui ki te ŋā roŋo nei.

32 He kī e tū ma'ori era:
—He aŋi 'ā tā'au, e te Ma'ori ē. He parauti'a ta'a me'e kī mai ena: e tahi
mau nō 'Atua, 'ina he rua. 33 'E te haŋa iŋa ki te 'Atua hai haŋu ta'ato'a o te
māhatu, o te mana'u, 'e o te pūai, 'e te haŋa ki te rua pa he haŋa iŋa ena 'ā
ō'ou ki a koe, i hau rō atu i te hauha'a ki te me'e ta'ato'a tutu 'e tūtia ki te
'Atua.
34 I ŋaro'a era e Ietū hai mana'u riva-riva i pāhono ai e tū ma'ori era, he kī:
—Ko hāhine 'ā koe mo o'o ki roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

'E, 'i te tano o te pāhono 'a Ietū, 'ina e tahi kope i 'ui haka 'ou e tahi me'e.

¿Mai i a ai ka haka ara mai ena te *Kiritō?
(Māteo 22.41-46; Ruka 20.41-44)

35 E hāpī nō 'ā a Ietū 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, he kī:

«Ko 'ite 'ana a kōrua: te ma'ori o te haka tere hūrio e kī rō 'ana: mai i a
*Tāvita te Kiritō ka haka ara ena. 36 'E, ka ai atu pē ira, i kī rō e Tāvita 'i te
hora haka vānaŋa i a ia e te *Vārua Maitai pē nei ē:

> "'A Iehoha te 'Atua i kī rō ki tō'oku Pū'oko Haka Tere:
> 'Ka noho koe 'i tō'oku pā'iŋa mata'u
> 'ātā ka haka rē rō e au i te nu'u ta'e haŋa atu ki a koe 'i raro o tu'u
> va'e'".

37 »Hai kī o Tāvita i te vānaŋa era mo te Kiritō, e 'ite nei e tātou: te Kiritō ta'e
nō he hakaara o Tāvita».

'E nu'u rahi te nu'u o ira i haka roŋo hai koa i te vānaŋa 'a Ietū.

Te huru o te ma'ori o te haka tere hūrio
(Māteo 23.1-36; Ruka 11.37-54; 20.45-47)

38 E hāpī nō 'ā a Ietū ki te nu'u he kī:

«E u'i kōrua 'o riro pa he ma'ori o te haka tere hūrio, nu'u haŋa mo hā'ere e uru rō 'ā i te kahu ro-roa mo haka tu'u pa he nu'u hōnui 'e mo 'aroha e te taŋata 'i te ara pa he 'ariki. 39 He u'i nō te aŋa mo noho e rāua i te pepe o te nu'u hōnui o roto i te *hare pure hūrio 'e o te kona ŋoŋoro. 40 He to'o nō te aŋa i te hauha'a o te ŋā vi'e hove mo rāua, 'e mo na'a i rā me'e ta'e tano aŋa era e rāua, he haka roa-roa te pure iŋa 'i mu'a o te taŋata mo haka tu'u i a rāua pa he nu'u riva. 'Ī a au he kī atu: 'ata paŋaha'a te ūtu'a ka topa ena ki rā ŋā nu'u».

Te tara va'ai e te vi'e veve mo te 'Atua

(Ruka 21.1-4)

41 'I te mahana e tahi e noho rō 'ā a Ietū 'i mu'a o te 'avahata ha-ha'o moni 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, e u'i 'ā pē hē te nu'u e ha-ha'o era i te moni. He take'a me'e rahi nu'u 'ono e ha-ha'o 'ā me'e rahi nō atu moni.

42 E noho e u'i nō 'ā a Ietū i tu'u rō ai e tahi vi'e hove veve, he ha-ha'o e rua tara 'aurī ta'e hauha'a rahi. 43 He raŋi ia e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī mo haka hāhine 'e he kī:

—'Ī a au he kī atu: i hau rō atu 'i te hauha'a, ki te 'Atua, te moni va'ai e te vi'e hove veve era ki te moni va'ai e te tētahi nu'u era. 44 Te nu'u ta'ato'a era, pa'i, hai tara e topa rō 'ā i a rāua i va'ai ai; 'e te vi'e era, 'i roto i tō'ona veve, te tara ai mo tō'ona ora i va'ai tahi nō mo te 'Atua.

Te *Kona Ha'amuri 'Atua e haka marua tahi rō

(Māteo 24.1-2; Ruka 21.5-6)

13 1 I oho era a kuā Ietū mo e'a mai roto i te Kona Ha'amuri 'Atua, he kī e tahi o tā'ana nu'u hāpī:

—¡E te Ma'ori, ka u'i rā koe i te nu-nui 'e i te nehe-nehe o te mā'ea o te hare o te kona nei!

2 He kī e Ietū:

—E u'i riva-riva te ŋā hare ena. Pe mu'a ka oho ena e ko ai haka 'ou e tahi mā'ea 'i ruŋa i te rua mā'ea. E haka marua tahi rō.

Te 'ati era mo topa

(Māteo 24.3-28; Ruka 21.7-24; 17.22-24)

3 He oho ia a kuā Ietū ki te Ma'uŋa o te 'Ōrivo, o mu'a o te Kona Ha'amuri 'Atua. I noho era a Ietū, he haka hāhine a Pētero, a *Tanatiako, a *Iovani 'e a Antarea, 'e he 'ui e rā nu'u ki a Ietū mo 'ite e rāua nō 4 a hē ka topa tū me'e era, 'e pē hē ana aŋi-aŋi ko hāhine 'ā te hora mo topa. 5 He kī e Ietū:

«E u'i kōrua 'o haka ma'a-ma'a rō atu. 6 Nu'u rahi te nu'u ka tu'u atu ena he kī atu ko au a rāua. Pē nei ka kī atu ena: "He Kiritō au". E rahi rō te nu'u ka haka ma'a-ma'a ena.

7 »Ka ŋaro'a ena e kōrua i te parau 'āpī ko tama'i 'ā a nei 'e a rā, 'ina kōrua ko ri'a-ri'a. He topa mau 'ā te me'e ena. 'E, ka ai atu pē ira, kai hāhine 'ā te hope'a o te ao nei. 8 Te nu'u o te henua e tahi e moto rō ki te nu'u o te rua henua, 'e he tama'i te 'ariki o te kona e tahi ki te 'ariki o te rua kona. 'E me'e

rahi nō atu kona ka mākenu-kenu ena te henua, 'e he ai te maruaki. He ha'amata iŋa iho rā o te 'ati mo topa mai.

9 »E hāpa'o kōrua i a kōrua 'ā. Nā e va'ai rō i a kōrua ki te rima o te nu'u ra-rahi o tātou o te *hūrio 'e e tōtōā rō i a kōrua 'i roto i te hare pure. E ma'u rō mo ture e te suerekao 'e e te 'ariki 'o te ai o kōrua he nu'u hāpī 'ā'aku. 'I rā hora ka haka 'ite ena kōrua ki a rāua o ruŋa i a au. 10 Te *roŋo riva-riva o te 'Atua, pa'i, e haka 'ite e oho rō ki te taŋata o te henua ta'ato'a 'i ra'e ki te tu'u iŋa mai o te hope'a o te ao.

11 »Hora era ko va'ai 'ā i a kōrua ki te rima o te nu'u ra-rahi, 'ina ko mana'u he aha te me'e mo kī. Ka kī nō kōrua i te vānaŋa ka haka 'ite atu ena e te 'Atua 'i rā hora; ta'e ko kōrua, pa'i, te me'e ka vānaŋa era, he *Vārua Maitai.

12 »'I rā ŋā mahana, e va'ai rō e te taina i tō'ona taina ki te rima o te nu'u mo tiŋa'i mo mate, 'e pē ira 'ana te matu'a i te rāua ŋā poki. 'E te ŋā poki e 'enemī rō mo te rāua matu'a 'e e va'ai rō ki te nu'u mo tiŋa'i mo mate. 13 Te taŋata o te henua ta'ato'a e ma'u rō i te riri mo kōrua he haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a au. 'E te kope haka moe oho nō i tō'ona mana'u 'ātā ki te hope'a he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.

14 »Nā e tu'u rō te mahana te kope ko ia te me'e ka hano-hano 'e ka 'enemī ena e te 'Atua he oho he noho 'i te *Kona 'Ata Mo'a o te Kona Ha'amuri 'Atua, he kona 'ina a ia ko ai 'i ira. (Te kope tai'o i te me'e nei e aŋi-aŋi riva-riva).

»Ka topa ena te me'e nei, te nu'u noho o Hūrea e tē-tere a te kona ma'uŋa; 15 'e te kope 'i haho o tō'ona hare, 'ina ko uru ko to'o e tahi me'e mai roto; 16 'e te kope 'i 'uta, 'ina ko hoki ki te hare ni mo to'o i tō'ona paratoa.

17 »¡'I rā ŋā mahana ko te 'aroha 'i te hānautama 'e 'i te ŋā vi'e e haka 'omo-'omo nō 'ā i te rāua ŋā poki! 18 E ani ki te 'Atua mo ta'e topa o te me'e nei 'i te 'āva'e o te toŋa. 19 Te 'ati ka topa era 'i rā ŋā mahana he taparahi-ta'ata, he me'e kai topa 'ā mai te hora aŋa e te 'Atua i te ao ki 'aŋarīnā, 'e 'ina e ko ai haka 'ou te me'e tu'u pē ira ki te hora hope'a. 20 Mo ta'e haka poto e te 'Atua i rā ŋā mahana, 'ina e tahi taŋata mo ora. 'E, ko haka poto 'ā 'i te haŋa ki te nu'u ha'ata'a e ia mā'ana.

21 »Mo kī atu e te kope e tahi 'i rā ŋā mahana: "'Ī te *Kiritō 'ī a'a" 'o "'Ai te Kiritō 'ai rā", 'ina kōrua ko haka roŋo. 22 Nā e tu'u rō mai te kiritō 'e te perofeta ta'e parauti'a; e aŋa rō i te mana mo haka ma'a-ma'a i te mana'u o te taŋata, 'ātā i te mana'u o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana ana rava'a e rāua. 23 Nā ko haka 'ite atu 'ana e au 'i ra'e ki te topa iŋa mai o rā ŋā me'e. 'O ira, e u'i e hāpa'o kōrua.

He hoki iŋa mai o te *Poki o te taŋata

(Māteo 24.29-35,42,44; Ruka 21.25-36)

24 »Ki oti te mahana o rā ŋā 'ati, he pōhāhā te ra'ā 'e e ko mā'eha haka 'ou te māhina; 25 he vī-viri te hetu'u 'e he rurū tahi te me'e o te raŋi.

26 »'I rā hora ka take'a ena i te Poki o te taŋata ka topa mai 'i ruŋa i te raŋi e tahi 'i ruŋa i a ia te pūai 'e te 'ana-'ana o te 'Atua. 27 He uŋa i te merahi mo haka taka-taka i te nu'u ha'ata'a mā'ana mai te kona ta'ato'a o te ao, mai te kona hope'a mau era o te henua 'ātā ki te kona hope'a era o te raŋi».

28 He kī haka 'ou ia e Ietū:

«E haka topa te kōrua mana'u 'i ruŋa i te tumu pika: Ki ai tō'ona maŋa
'āpī, 'e ki pipi tō'ona raupā, he aŋi-aŋi e kōrua ko hāhine 'ā a hora. 29 Pē ira
'ā, ka take'a ena e kōrua ko topa 'ā te ŋā me'e nei, e 'ite: ko hāhine 'ā te hoki
iŋa mai o te Poki o te taŋata. 30 'Ī a au he kī atu: te taŋata o te hora nei e ko
ŋaro hia ka topa rō mai ena te ŋā me'e nei. 31 E ŋaro rō te raŋi 'e te henua. 'E,
tā'aku vānaŋa nei e ko ŋaro; e tano tahi rō.

32 »Te mahana 'e te hora o tō'ona hoki iŋa mai 'ina e tahi taŋata i 'ite, kai
'ite e te merahi o te raŋi, 'e pē ira tako'a 'ā te Poki; he Matu'a mau nō te me'e
i 'ite.

33 »'O ira, e veveri e 'ara te mata; 'ina, pa'i, kōrua kai 'ite a hē te me'e nei
ka topa. 34 Te hoki iŋa mai ō'ona ka ai ena pa he hoki iŋa ki tō'ona hare o te
kope oho ki te rua henua.

»Te kope nei, 'i ra'e ki tō'ona oho, he haka hāpa'o i tō'ona hare ki te nu'u
tāvini 'e ki rā nu'u i kī ai i te rāua me'e mo aŋa. Ki te kope ko ia te 'auario o
te 'ōpani i kī ai: "E u'i koe 'o ha'uru rō".

35 »Pē ira tako'a 'ā a kōrua, e u'i 'o hā'uru rō; 'ina, pa'i, kōrua kai 'ite a hē ka
tu'u mai tū kope era ō'ona te hare, te aura'a, te Poki o te taŋata. E tano nō 'i
te ahi-ahi pō, 'i te 'ahuru mā piti o te pō, 'i te hora 'o'oa o te moa 'o 'i te pō'ā.
36 E u'i 'o tu'u rō atu he ma'urima i a kōrua e hā'uru 'ā. 37 Te me'e nei e au e kī
atu ena ki a kōrua, ki te ta'ato'a tako'a a au e kī nei: ¡E veveri e 'ara te mata!».

He ha'a'au iŋa mo 'a-'aru i a Ietū

(Māteo 26.1-5; Ruka 22.1-2; Iovani 11.45-53)

14 1 E rua mahana toe mo te *ŋoŋoro he Pakate, ŋoŋoro kai i te haraoa
'ina he revaura. Te *oromatu'a ra-rahi ananake ko te *ma'ori o te
haka tere hūrio e kimi 'ana i te rāve'a mo 'a-'aru hai reo-reo i a Ietū 'e mo
tiŋa'i mo haka mate. 2 I ai rō tētahi o rā nu'u i kī mo ta'e 'a-'aru 'i rā ŋā
mahana era o te ŋoŋoro 'o tātake 'e 'o moto te taŋata.

He huri iŋa i a Ietū hai mano'i

(Māteo 26.6-13; Iovani 12.1-8)

3 A Ietū ia 'i Vētānia, 'i te hare o Tīmona, e kī tako'a era ko Rēpera. E noho
nō 'ā a Ietū 'i ruŋa i te 'amurama'a, he tu'u e tahi vi'e e ma'u rō 'ā e tahi ipu
aŋa hai mā'ea nehe-nehe ko 'ī 'ā e te mano'i he *nardo*, mano'i hope'a o te
hauha'a. He tī-tiŋi e rā vi'e i te pu'a o rā ipu mo ha-hata, 'ai ka huri a ruŋa i
te pū'oko o Ietū.

4 I ai rō te nu'u o rā kona i riri, i kī ki a rāua 'ā: «¿He aha i haka māu'a ai
i te mano'i? 5 Māu'a 'ō i ta'e ho'o ai mo hā'ū'ū ki te veve. Te moni, pa'i, o te
mano'i era ko te tara ena mo 'auhau e toru hānere mahana aŋa».

He ture ia e rā nu'u ki rā vi'e.

6 He kī e Ietū:

«¡Ka haka rē! ¿He aha kōrua e ture ena ki a ia? Nā e aŋa 'ana i te me'e riva-
riva mō'oku. 7 Te nu'u veve e ko ŋaro mai muri i a kōrua ki te hora hope'a.
Hora nō era o kōrua i haŋa e tano nō mo hā'ū'ū ki a rāua. 'E, a au e ko noho
e ko oho nō atu 'i muri i a kōrua. 8 'E te vi'e nei ko aŋa 'ā i tā'ana me'e i tano
mo aŋa: 'ī ko haka 'eo era 'ā i tō'oku hakari mo tō'oku hora tanu. 9 'Ī a au he

kī atu: 'i te kona ta'ato'a o te ao haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, he vānaŋa tako'a o ruŋa i te me'e aŋa mai nei e ia; pē ira ka ta'e rehu ena a ia».

He ho'o iŋa o Hura i a Ietū

(Māteo 26.14-16; Ruka 22.3-6)

10 A Hura Ikariote, he kope o roto o te ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī 'a Ietū,
he oho he vānaŋa ki te nu'u oromatu'a ra-rahi mo va'ai e ia i a Ietū. 11 I ŋaro'a
era e rā nu'u i te vānaŋa 'a Hura, he koa rō atu 'ai 'e he kī mo 'auhau e rāua
hai moni. Pē ira a Hura i ha'amata i u'i ai i te hora tano mo va'ai i a Ietū ki
rā nu'u.

He kai iŋa hope'a

(Māteo 26.17-29; Ruka 22.7-23; Iovani 13.21-30; 1 Kōrinto 11.23-26)

12 'I te mahana ra'e o te ŋoŋoro kai i te haraoa 'ina he revaura, he mahana
tiŋa'i i te māmoe mo te Pakate, he 'ui e tā'ana nu'u hāpī ki a Ietū:
—¿'I hē mātou ana aŋa i te tātou kai mo te Pakate?

13 He uŋa ia e Ietū e rua o tā'ana nu'u hāpī:
—Ka oho ki Hērutarema. 'I ira ka take'a ena e kōrua i te taŋata e tahi e
ma'u rō 'ā i te karo vai. He oho kōrua 'i tu'a. 14 'E, a te kona ō'ona ka uru
era, he uru tako'a kōrua he kī ki te taŋata ō'ona te hare: "Ko uŋa mai 'ā e
te Ma'ori mo 'ui atu: ¿'I piha hē ka kai ena a ia i te kai o te Pakate ananake
ko tā'ana nu'u hāpī?". 15 Mā'ana e haka take'a atu i te piha nui-nui o ruŋa ko
haka riva-riva era 'ā. 'I roto a kōrua ana aŋa i te tātou kai.

16 He e'a ia tū ŋā kope era he oho ki Hērutarema. I tu'u era he take'a ko
tano tahi 'ā pē tū me'e kī era e Ietū, 'e he aŋa i tū kai era o te Pakate. I oti era
he hoki ki muri i a kuā Ietū.
17 Ko ahi-ahi pō 'ā i tu'u ai a Ietū ki rā hare ananake ko te ho'e 'ahuru mā
piti nu'u hāpī 'ā'ana. 18 E ka-kai nō 'ā he kī e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: e tahi o roto o kōrua e kai mai ena 'i muri i a au, nā he
va'ai i a au ki te nu'u.

19 He māui-ui rō atu 'ai te māhatu o tū nu'u era 'ā'ana, 'e he ha'amata he 'ui
e tahi e tahi ki a Ietū:
—¿Ko au hō nā me'e?

20 He pāhono e Ietū:
—He kope e tahi o roto o kōrua haka ruku tako'a i tā'ana haraoa 'i roto i te
mareti haka ruku 'ā'aku. 21 Te me'e ta'ato'a hā'aki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a mo
topa ki te *Poki o te taŋata e ko ta'e topa; 'e, ¡ko te 'aroha 'i te kope mā'ana e
va'ai ki te nu'u! I hau 'i te riva mō'ona 'āhani i ta'e poreko.

22 E ka-kai nō 'ā, he to'o e Ietū i te haraoa, he māuru-uru ki te 'Atua, he
more-more 'e he tuha'a ki tā'ana nu'u hāpī he kī:

«Ka kai kōrua i te haraoa ena; he hakari ō'oku».

23 I oti era he to'o i te hapaina vino, he māuru-uru ki te 'Atua, he va'ai ki tū
nu'u era 'e ta'ato'a i unu ai. 24 'E he kī:

«He toto nā ō'oku ka tehe ena mo te riva-riva o te taŋata; hai nā toto ka
tāpa'o ena te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a au. 25 'Ī a au he kī atu: e ko unu haka 'ou a au i te vino
'ātā ki te mahana ka unu nei a au i te vino 'āpī 'i te ao haka tere e te 'Atua».

He haka rehu iŋa i a Ietū
(Māteo 26.30-35; Ruka 22.31-34; Iovani 13.36-38)

26 He hīmene ia ananake mo ha'ahana-hana ki te 'Atua. I oti era he e'a a
kuā Ietū he oho ki te Ma'uŋa o te 'Ōrivo. 27 'I te ara he kī e Ietū:
—A kōrua ta'ato'a he haka rehu i a au 'i te pō nei. Pē ira, pa'i, e hā'aki ena
'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a 'i te vānaŋa kī e te 'Atua pē nei ē:

"E tiŋa'i rō a au i te taŋata hāpa'o māmoe,
'e he maraŋa tahi tā'ana māmoe".

28 »'E, ka ai atu he topa pē ira, ki ora a au mai te mate, he piri a tātou 'i
Karirea.

29 He kī e Pētero:
—Mo haka rehu i a koe e te nu'u ta'ato'a ena, mā'aku koe e ta'e haka rehu.

30 He kī e Ietū:
—'Arīnā mau nei 'ā 'i te pō, e ko 'o'oa hia te rua 'o'oa iŋa o te moa, ka kī rō
ena koe ki te nu'u e toru kī iŋa kai 'ite koe ko ai a au.

31 He kī haka 'ou ia e Pētero:
—¡Ka ai atu he mate a au 'i muri i a koe, e ko kī au, ki te hora hope'a, kai
'ite a au ko ai a koe!

'E 'ai te tētahi nu'u hāpī 'a Ietū e kī tako'a atu era pē ira.

He pure iŋa o Ietū 'i Hetesēmānī
(Māteo 26.36-46; Ruka 22.39-46)

32 I oho era he tu'u a kuā Ietū ki te kona te 'īŋoa ko Hetesēmānī 'i te Ma'uŋa
era o te 'Ōrivo. He kī ki te rahi ra'a o tā'ana nu'u hāpī: «Ka noho nō kōrua 'i
nei; 'ī a au he oho he pure».
33 He ma'u ia e Ietū 'i muri i a ia i a Pētero, i a *Tanatiako 'e i a Iovani. E
oho nō 'ā ananake he o'o te ri'a-ri'a ki a Ietū 'i te mana'u ki te 'ati ka topa era
ki a ia 'e he ŋaro'a 'ina ō'ona haŋu toe mo 'amo i rā 'ati. 34 He kī ki tū ŋā kope
era: «E rahi rō 'ana te māui-ui ŋaro'a e au 'i roto i tō'oku māhatu 'i te 'ati ka
topa mai ena. Ka no-noho nō mai kōrua 'i nei; e u'i 'o hā'uru rō».
35 He haka 'ava-'ava a Ietū a mu'a, he tū-turi, he noi 'ātā ka puā rō te tira
ki te 'ō'one, 'e he ani ki te 'Atua mo ta'e topa o tū 'ati era. 36 Pē nei i kī ai: «E
Koro ō'oku ē, 'ina e tahi me'e mo ta'e rava'a e koe. Ka to'o te 'ati nei mai ruŋa

i a au. 'E, ka ai atu pē nei tō'oku mana'u, ka haka tano koe hai me'e nō ena
'ā'au i haŋa, 'e ta'e hai me'e haŋa 'ā'aku».
37 He hoki ia ki tū kona era 'i ira a kuā Pētero, he u'i ko hā'uru 'ana. He kī
ki a Pētero:

«E Tīmona, ¿e ha'uru 'ā a koe? ¿Kai rava'a hia ka tahi hora 'e ko paŋaha'a 'ā
koe 'i te ha'uru? 38 E 'a-'ara e pure kōrua 'o hara. Nā 'i roto i a kōrua te haŋa
mo aŋa i te me'e riva-riva, te 'ino nō, he pūai kore o kōrua».

39 He oho haka 'ou a Ietū he pure pē tū hora ra'e era. 40 I hoki haka 'ou era,
ko hā'uru haka 'ou 'ā tū nu'u era 'i te rohi-rohi. I 'a-'ara era, 'ina kai 'ite he
aha te me'e mo kī.
41 'I te toru hoki iŋa o Ietū mai te pure iŋa, he kī ki tū nu'u era: «¿E hā'uru 'ana
a kōrua? ¿E haka ora 'ā? Ka haka oti te kōrua rava ha'uru. Ko tano 'ā te hora o
te Poki o te taŋata mo va'ai ki te rima o te nu'u hara. 42 Ka e'a ki ruŋa ki oho rō
tātou. Nā ko hāhine mai 'ā tū kope era mo va'ai i a au ki te rima o te nu'u ra-rahi».

He 'a-'aru iŋa i a Ietū

(Māteo 26.47-56; Ruka 22.47-53; Iovani 18.2-11)

43 E vānaŋa nō 'ā a Ietū ki tū nu'u era i tu'u rō ai a Hura, he kope o roto o te
ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī 'ā'ana. 'I muri i oho tako'a ai me'e rahi taŋata
e ma'u-ma'u rō 'ā i te hoe 'e i te miro i uŋa e te nu'u oromatu'a ra-rahi, e te
ma'ori o te haka tere hūrio 'e e te nu'u pū'oko haka tere hūrio. 44 Ko ha'a'au
era 'ana e Hura ki tū nu'u era pē nei ē: «Ka u'i atu ena kōrua i te kope ko hoŋi
'ā e au, ko ia rā taŋata. Ka 'a-'aru ka ma'u ka oho; e u'i 'o tere rō».
45 He haka hāhine a Hura ki a Ietū he kī: «¿Pē hē koe, e te Ma'ori ē?». 'E he
hoŋi a te 'āriŋa.
46 'I tū hora 'ā he 'a-'aru e tū nu'u era i a Ietū. 47 E tahi kope o roto o te nu'u
'a Ietū he kume i tā'ana hoe, he pa'o i te tariŋa o te tāvini o te oromatu'a
hope'a o te ra-rahi.
48 He 'ui ia e Ietū ki tū nu'u tu'u era:
—¿He toke-toke 'ō a au i oho mai ai kōrua e ma'u-ma'u rō 'ana i te hoe 'e i
te miro mo 'a-'aru i a au? 49 Paurō te mahana 'i muri i a kōrua e noho e hāpī
era a au 'i te Kona Ha'amuri 'Atua 'e 'ina a kōrua kai 'a-'aru i a au. I ai ai pē
nei e haka tano 'ā ki te me'e hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a.

50 'I tū hora mau era 'ā he hoa i a Ietū e tā'ana nu'u hāpī he tē-tere. 51 He
kope 'āpī mau nō e tahi i oho 'i tu'a e viri rō 'ā i a ia hai tāvana. He moko e te
nu'u he 'a-'aru a te kahu. 52 He haka pako'o e tū kope era i rā kahu 'e he e'a
he tere 'ina e tahi me'e uru.

Ko Ietū 'i mu'a o te nu'u hūrio ra-rahi

(Māteo 26.57-68; Ruka 22.54-55,63-71; Iovani 18.12-14,19-24)

53 He ma'u ia e tū nu'u era i a Ietū ki te hare o te oromatu'a hope'a o te
ra-rahi. He taka-taka 'i ira te nūna'a taŋata ta'ato'a i a rāua te kī iŋa hope'a o
te haka tere hūrio: he nu'u oromatu'a ra-rahi, he nu'u pū'oko haka tere hūrio,
'e he nu'u ma'ori o te haka tere hūrio.

54 A Pētero ia e haka 'ava-'ava rō 'ā i a ia i oho ai 'i tu'a 'ātā ka tu'u rō ki rā
hare. He noho 'i haho he haka mahana i a ia ki te ahi 'i muri i te nu'u mūto'i.
55 Tū nūna'a taŋata era i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio e u'i 'ā
i te 'ōtohe mo haka ūtu'a i a Ietū hai mate 'e 'ina kai rava'a 56 'o te ta'e ai e
rua 'o e toru mata'ite i kī ko tū me'e 'ā, ki tano ai ki te rāua haka tere iŋa, ka
ai atu nu'u rahi i mata'ite hai reo-reo o ruŋa i a Ietū.
57 He e'a ia tētahi nu'u ki ruŋa he reo-reo tako'a: 58 «Ko ŋaro'a 'ā e mātou te
kī iŋa ō'ona he haka hiŋa e ia i te *Kona Ha'amuri 'Atua aŋa e te taŋata 'e, 'i
te toru mahana, ko haka tu'u haka 'ou 'ā e tahi ta'e e aŋa e te taŋata». 59 'E,
ka ai atu pē ira, te rāua me'e kī ta'e ko tū me'e 'ā.
60 He māroa ia te oromatu'a hope'a o te ra-rahi 'i vāeŋa o tū nu'u ta'ato'a
era he 'ui ki a Ietū:
—¿'Ina 'ō a'a pāhono? ¿He aha te me'e e kī mai nei o ruŋa ō'ou?

61 I mou nō a Ietū; 'ina kai pāhono. He 'ui haka 'ou e tū oromatu'a hope'a
era o te ra-rahi:
—¿He Kiritō koe, he Poki o te 'Atua?

62 He pāhono e Ietū:
—'Ē-ē, ko au. 'E a kōrua e take'a rō i te Poki o te taŋata e noho rō 'ana 'i te
pā'iŋa mata'u o te 'Atua 'e i tō'ona topa iŋa mai 'i ruŋa i te raŋi e tahi.

63 I ŋaro'a era e rā oromatu'a i tū vānaŋa era 'a Ietū, he ihi i tō'ona kahu mo
haka take'a i tō'ona riri 'e he kī:
—¿Mo aha nō o tātou te mata'ite haka 'ou? 64 Nā ko ŋaro'a 'ana e kōrua i te
kī iŋa mai i te vānaŋa 'ina he tano mo te 'Atua. ¿Pē hē te kōrua kī?

Ta'ato'a i kī ai ko hape 'ā, 'e ka tiŋa'i ka haka mate.
65 He ha'amata ia e te tētahi nu'u he 'anu-'anu 'i te 'āriŋa o Ietū. He puru i
te mata he haka eke-eke hai rima koia ko kī: «¡Ka kī mai rā 'a 'ai a koe i pu'a
atu!».
'E he haka eke-eke tako'a e te mūto'i hai rima ki te 'āriŋa.

He kī iŋa o Pētero kai 'ite a ia ko ai a Ietū

(Māteo 26.69-75; Ruka 22.56-62; Iovani 18.15-18,25-29)

66 E noho nō 'ana a Pētero 'i haho o rā hare i tu'u ai te vi'e tāvini e tahi o
te oromatu'a hope'a o te ra-rahi. 67 I take'a era i a Pētero e haka mahana 'ā 'i
muri i te ahi, he noho he u'i riva-riva 'e he kī:
—Ē, a koe o roto i te nu'u oho 'i muri i a Ietū era o Nātāreta.

68 He kī e Pētero:
—'Ina a au kai 'ite ko ai te kope ena, 'e kai 'ite a au he aha ta'a me'e e
vānaŋa mai ena.

He oho a Pētero ki muri i te 'ōpani. He 'o'oa ia te re'o o te moa.
69 I oho era he take'a haka 'ou e tū tāvini era i a Pētero 'e he kī ki te nu'u
o ira:

—Te kope era o rā nu'u.

70 He 'ina haka 'ou e Pētero.
Ko hini 'ā he kī haka 'ou e te nu'u o tū kona era:
—He parauti'a, a koe o te nu'u oho 'i muri i a Ietū. O Karirea tako'a, pa'i, koe.

71 He kī e Pētero ki rā nu'u:
—He hōrea atu a au hai 'īŋoa o te 'Atua, kai 'ite a au ko ai te taŋata ena, 'e ka hoa a au ki roto i te pō'auahi mo ai e reo-reo atu 'ana a au.

72 He 'o'oa haka 'ou ia te moa 'i rā hora, 'e he topa te mana'u o Pētero ki tū me'e kī era e Ietū: «E ko 'o'oa hia te rua 'o'oa iŋa o te moa ka kī ena e koe e toru kī iŋa kai 'ite koe ko ai a au». 'E he to'o rō atu 'ai te taŋi o Pētero.

Ko Ietū 'i mu'a o Pirato

(Māteo 27.1-2,11-14; Ruka 23.1-5; Iovani 18.28-38)

15 1 'I te pō era 'ā, i oti era te ha'a'au o te *nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio: he nu'u *oromatu'a ra-rahi, he nu'u pū'oko haka tere hūrio 'e he *ma'ori o te haka tere hūrio, he ma'u i a Ietū e here-here rō 'ā, 'e he va'ai ki a Pirato, he suerekao rōmano. 2 He 'ui ia e Pirato ki a Ietū:
—¿He 'Ariki koe o te *hūrio?

He pāhono e Ietū:
—'Ā'au i kī.

3 Me'e rahi te me'e i tuhi e te nu'u oromatu'a ra-rahi o ruŋa i a Ietū. 4 'O ira i 'ui haka 'ou ai e Pirato ki a Ietū:
—¿'Ina 'ō 'a'a me'e mo kī? ¿'Ina koe he ŋaro'a i te rahi o te me'e e tuhi atu ena o ruŋa ō'ou?

5 Kai pāhono e Ietū, 'e he māere a Pirato.

Te ūtu'a mo Ietū he mate

(Māteo 27.15-31; Ruka 23.13-25; Iovani 18.38–19.16)

6 'I te *ŋoŋoro he Pakate, e haka e'a rō 'ā a Pirato e tahi taŋata mai roto i te hare ma'u'aurī, taŋata nō era o te hūrio i haŋa. 7 'I roto te kope e tahi te 'īŋoa ko Varavā. E puru rō 'ā ananake ko te tētahi atu nu'u 'o te haka tumu i te ture ki te nu'u ra-rahi rōmano 'e 'o te mate o te taŋata i a rāua.
8 He haka hāhine ia te nu'u, he ha'amata he ani ki a Pirato mo haka e'a e tahi taŋata mai roto i te hare ma'u'aurī pa he me'e aŋa e ia paurō te matahiti.
9 He 'ui ia e Pirato:
—¿E haŋa rō kōrua mo haka pako'o e au i te 'Ariki o te hūrio?

10 I 'ui ai pē ira e Pirato 'i te 'ite he mākota o tū nu'u oromatu'a ra-rahi era i va'ai ai i a Ietū ki a ia. 11 He kī ia e rā ŋā oromatu'a ki te nu'u mo ohu ki a Pirato ko Varavā te me'e mo haka e'a.

12 He 'ui haka 'ou e Pirato:
—¿He aha te kōrua me'e haŋa mo aŋa e au ki te taŋata nei e kī ena e kōrua
he 'Ariki o te hūrio?

13 He raŋi e tū nu'u era:
—¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

14 He 'ui e Pirato:
—¿He aha tā'ana me'e ta'e tano i aŋa?

He 'ata ohu e rā nu'u:
—¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

15 'I te haŋa o Pirato mo riva-riva ō'ona ki tū nu'u era, he haka e'a i a
Varavā. 'E ko Ietū i haka tiŋa'i hai 'uaka. I oti era he va'ai ki te va'ehau 'e he
kī mo veo 'i ruŋa i te tātaurō.
16 He ma'u ia e te va'ehau i a Ietū ki te kona e tahi o roto i te hare o Pirato,
'e 'i ira i haka taka-taka ai i te va'ehau. 17 He to'o mai e te va'ehau he patu i
te kahu o Ietū 'e he haka pu'a hai kapa mea-mea 'uri, 'e ki te pū'oko i huki ai
hai hei i aŋa hai maŋa-maŋa o te tiare pū-pū. 18 I oti era he ha'amata he haka
me'e-me'e: «¡Pē hē te 'Ariki o te hūrio!».
19 'E he pu'a-pu'a hai miro ki te pū'oko koia ko 'anu-'anu, 'ai ka noi ananake
ka tū-turi pa he me'e ena ē: e ha'atura 'ā a rāua ki te 'ariki. 20 I oti era te haka
me'e-me'e, he patu i tū kapa era, he haka uru haka 'ou i tō'ona kahu, 'e he
ma'u he oho mo veo 'i ruŋa i te tātaurō.

He veo iŋa i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō
(Māteo 27.32-44; Ruka 23.26-43; Iovani 19.17-27)

21 E ma'u e oho nō 'ā i a Ietū a te ara he piri te taŋata e tahi o te kona ko
Tīrene te 'īŋoa ko Tīmona, matu'a tane o Arehantaro ararua ko Rufo, e hoki
'ā mai 'uta. He to'o mai e te va'ehau he haka 'amo i te tātaurō 'amo e Ietū.
22 He uŋa he oho ia i a Ietū ki te kona te 'īŋoa ko Korokota (te aura'a o te
'īŋoa nei: «kona o te pakahera taŋata mate»). 23 I tu'u era ki ira, he va'ai e te
va'ehau i te 'ava ko 'āno'i 'ana hai *mirra* 'o ŋaro'a rahi e ia i te mamae, 'e,
kai haŋa e Ietū mo unu. 24 He to'o mai he veo 'i ruŋa i te tātaurō. I oti era
he noho te va'ehau he pere i te kahu o Ietū mo u'i ki a ai ki a ai ka topa era.
25 Hora iva o te pō'ā i veo ai i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō. 26 'I te pū'oko o rā
tātaurō i huki ai te miro e hā'aki rō 'ā: «He 'Ariki o te hūrio», he haka 'ite
iŋa i te tumu o tō'ona ūtu'a. 27 'I te pā'iŋa mata'u 'e 'i te pā'iŋa maui o Ietū te
tātaurō haka 'ou 'i ruŋa i veo ai e rua toke-toke. [28 Pē ira i haka tano ai ki te
me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «E tataku rō 'i roto i te nu'u taparahi-ta'ata».]
29 Te nu'u vari a ira 'ai e vā-vā era koia ko ue-ue i te rāua pū'oko e kī era:
«¡Ē! ¿Ta'e 'ō ko koe tū me'e kī era he haka hiŋa i te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e
e toru mahana he haka tu'u haka 'ou e koe? 30 ¡Ka haka e'a, ho'i, koe i a koe
mai roto i te 'ati ena 'e ka topa mai mai ruŋa i te tātaurō!».
31 Te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e te ma'ori o te haka tere hūrio 'ai e haka
ka-kata era: «Ko haka e'a 'ana i te tētahi taŋata mai roto i te rāua 'ati, 'e, ¿e

ko rava'a mo haka e'a i a ia mau 'ā? 32 ¡Ka topa, ho'i, te *Kiritō, te 'Ariki o Ita-
raera, mai ruŋa i te tātaurō, ki take'a mai 'e ki haka moe ai te mātou mana'u
'i ruŋa i a ia!».

'E, tako'a, i vā-vā rō i a Ietū e tū ŋā kope veo era 'i tupu'aki ō'ona.

He mate iŋa o Ietū

(Māteo 27.45-56; Ruka 23.44-49; Iovani 19.28-30)

33 I tano era te hora kai, he pōhāhā tahi te henua 'ātā ki te hora toru o te
ahi-ahi. 34 'I rā hora i a'u a Ietū i te re'o i ohu ai: *Eloí, Eloí, ¿lemá sabactani?*
(Te ha'aaura'a o te vānaŋa nei: «E tō'oku 'Atua ē, e tō'oku 'Atua ē, ¿he aha a
koe i haka rē ai i a au hoko tahi nō?»).

35 He ŋaro'a e te nu'u o tū kona era he kī: «Ka haka roŋo rā kōrua, e ohu 'ā
ki te perofeta era ko 'Ēria».

36 He tahuti e tahi o roto o rā nu'u, he to'o i te me'e tu'u pa he vavai, he
haka ruku ki roto i te vino maŋeo, he huki ki ruŋa i te miro, 'e he ma'u he
haka puā ki te ŋutu o Ietū mo 'omo-'omo. He kī e rā kope ki te nu'u o rā kona:
«¡Ki haka rē nō, ki u'i tātou hoki e tu'u rō mai a *'Ēria e haka topa rō i a ia
mai ruŋa i te tātaurō!».

37 He a'u haka 'ou a Ietū i te re'o, he puhi te haŋu hope'a 'e he mate. 38 'I rā
hora mau 'ā te korotina puru i te kona hope'a o te mo'a o roto i te Kona Ha'a-
muri 'Atua he paihi mai ruŋa ki raro he topa e rua pā'iŋa.*f*

39 'I mu'a o Ietū e tahi kape o te va'ehau rōmano. I take'a era i te huru o
tō'ona mate iŋa he kī:

«He aŋi mau 'ana 'ō te taŋata nei he Poki o te 'Atua».

40 'I rā kona tako'a te ŋā vi'e e u'i era mai kōnui. 'I roto o rā ŋā vi'e a Māria
Matarena, a *Māria, matu'a vahine o *Kōsē ararua ko *Tanatiako 'Iti-'iti, 'e a
Taromē. 41 O te ŋā vi'e nei te hā'ū'ū i a Ietū 'i Karirea. 'I muri o rā ŋā vi'e me'e
rahi haka 'ou atu ŋā vi'e oho 'i muri i a Ietū ki Hērutarema.

He haka rē iŋa i te hakari o Ietū

(Māteo 27.57-61; Ruka 23.50-56; Iovani 19.38-42)

42 Ko ahi-ahi 'ā rā mahana, 'e 'o te ai he mahana haka riva-riva mo te rua
mahana he *mahana haka ora, 43 he oho, kai ri'a-ri'a, a *Kōsē, he taŋata o
Ārimatea, he kī ki a Pirato mo va'ai i te hakari o Ietū. Te taŋata nei he taŋata
hōnui e tahi o roto o te nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere
hūrio. A ia tako'a e tiaki 'ā ki te tu'u iŋa mai o te *haka tere iŋa 'āpī o te
'Atua.

44 I ŋaro'a era e Pirato ko mate 'ā a Ietū he māere. He uŋa ia mo oho o tū
kape era o te va'ehau 'e he 'ui e Pirato ki rā kape hoki ko mate mau 'ā. 45 I kī
era he parauti'a, he ha'ati'a e Pirato mo to'o e Kōsē i te hakari o Ietū.

---

f 15.38 Te korotina paihi topa era e rua pā'iŋa 'i te hora mate era o Ietū, kahu hio-hio, te peŋo-
peŋo e haka pā e rua maŋa-maŋa tumu. Hai rā kahu e puru era i te kona hope'a o te mo'a o roto
o te Kona Ha'amuri 'Atua o Hērutarema. He oromatu'a hope'a o te ra-rahi mau nō te me'e uru ki
roto e tahi mahana 'i te matahiti. Te topa o rā korotina e rua pā'iŋa te aura'a: hai mate iŋa era o
Ietū i ha-hata ai te ara mo tu'u o te taŋata hai ia 'ā ki muri i te 'Atua, 'e, tako'a, ta'e hai tūtia.

46 He oho ia a Kōsē he ho'o e tahi tāvana rino, he haka topa i te hakari o
Ietū mai ruŋa i te tātaurō, 'e he viri hai rā tāvana. I oti era he ma'u he haka
rē 'i roto i te kona i ka-karo 'i te mā'ea pa he piha mo te pāpaku 'e 'ai ka
puru 'i rā kona hai mā'ea nui-nui taka-taka. 47 'E a Māria Matarena ararua ko
Māria matu'a vahine o Kōsē 'ai e u'i era 'i hē i haka rē ai i te hakari o Ietū.

He haka 'ite i te ora iŋa o Ietū mai te mate
(Māteo 28.1-10; Ruka 24.1-12; Iovani 20.1-10)

16 1 I oti era te *mahana haka ora, he ho'o a Māria Matarena, a *Māria,
matu'a vahine o kuā *Tanatiako, 'e a Taromē i te mano'i mo paru i te
hakari o Ietū. 2 'I te pō era 'ā o te mahana tāpati, mahana ra'e o te tāpati, e
e'a iho nō 'ā te ra'ā, he oho ananake ki tū kona haka rē era i te hakari o Ietū
3 koia ko 'ui ki a rāua 'ā mā 'ai e tono e haka tapa i te mā'ea puru o rā kona.
4 Rā mā'ea, pa'i, mā'ea nui-nui paŋaha'a.
I tu'u era te ŋā vi'e nei ki ira, he take'a ko haka tapa era 'ā. 5 I uru era ki
roto i tū kona haka rē pāpaku era, he take'a e noho rō 'ā 'i te pā'iŋa mata'u e
tahi taŋata 'āpī e uru rō 'ā i te kahu tea-tea. He ri'a-ri'a rō atu 'ai rā ŋā vi'e.
6 He kī e rā taŋata:

«'Ina ko ri'a-ri'a. A kōrua e kimi 'ana i a Ietū era o Nātāreta, kope veo era 'i
ruŋa i te tātaurō. A ia ko ora haka 'ou 'ā; 'ina o nei. Ka u'i nō a te kona haka
rē era i a ia».

7 He kī haka 'ou e tū taŋata era:

«Ka oho kōrua ka kī ki a Pētero 'e ki te nu'u hāpī haka 'ou era e ho'e 'ahuru:
a Ietū 'i ra'e ki a rāua ka oho ena ki Karirea 'e 'i ira ka piri ena, pa he me'e
kī e ia».

8 I oti era he e'a rā ŋā vi'e, he tē-tere mai tū kona era ko rurū 'ana 'i te ri'a-
ri'a. 'E 'i te ara 'ina kai 'a'amu i tū me'e era.

He haka take'a iŋa o Ietū i a ia ki a Māria Matarena
(Iovani 20.11-18)

[9 I ora era a Ietū mai te mate 'i te popohaŋa o te mahana ra'e o te tāpati,
he haka take'a i a ia 'i ra'e ki a Māria Matarena, he vi'e mai roto i haka e'a
ai e Ietū e hitu tātane.
10 He oho ia rā vi'e he haka 'ite ki te nu'u hāpī 'a Ietū e ta-taŋi 'ā 'i te koro-
maki, 11 ko ora haka 'ou 'ā a Ietū 'e ko take'a 'ana e ia. He mana'u e rā nu'u
ta'e he parauti'a.

He haka take'a iŋa o Ietū i a ia ki te kope hoko rua
(Ruka 24.13-35)

12 'I te ahi-ahi o rā mahana, e oho nō 'ā e rua kope hāpī 'a Ietū mai Hēru-
tarema ki te rua kona, he piri a Ietū ta'e hai huru rava māhani take'a e rāua.
13 I aŋi-aŋi era e rā ŋā kope ko Ietū 'ō rā me'e, he oho he 'a'amu ki te tētahi
nu'u hāpī 'a Ietū. 'E mo rā nu'u ta'e 'ā he parauti'a.

Te me'e mo aŋa e te nu'u hāpī 'a Ietū
(Māteo 28.16-20; Ruka 24.36-49; Iovani 20.19-23)

14 E no-noho nō 'ā te nu'u hāpī 'a Ietū e ho'e 'ahuru mā ho'e 'i ruŋa i te 'amurama'a, he haka take'a a Ietū i a ia. He ture ia 'o te ta'e haka roŋo ki te nu'u take'a ra'e i a ia ko ora haka 'ou 'ā mai te mate, he pū'oko hio-hio o rāua 'e he ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. **15** I oho era he kī:

«E oho kōrua e haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua a te henua ta'ato'a.
16 Te kope haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au 'e haka *papatito i a ia he e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E te kope ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, he haka ūtu'a e te 'Atua. **17** Te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au e aŋa rō i te me'e ka take'a era e te taŋata he aŋi-aŋi: i rā nu'u te mana o te 'Atua. Te nu'u nei e haka e'a rō i te tātane mai roto i te taŋata hai 'īŋoa ō'oku, 'e e vānaŋa rō i te 'arero kē ta'e i hāpī e rāua. **18** Mo 'a-'aru tā'ue i te kōreha veneno, 'e mo unu tā'ue i te veneno, e ko 'ati a rāua. 'E 'ātā e ai rō te mana va'ai e te 'Atua, ka haka puā era hai rima ki te nu'u māui-ui, he ora rō 'ai».

He iri iŋa o Ietū ki te raŋi
(Ruka 24.50-53)

19 I oti era a Ietū te vānaŋa, he ma'u he iri e te 'Atua ki te raŋi. He noho ia a Ietū 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua.
20 'E tū nu'u hāpī era 'a Ietū he e'a he haka 'ite he oho a te kona ta'ato'a i te roŋo riva-riva o te 'Atua, 'e 'a Ietū te hā'ū'ū i rā nu'u. 'E hai mana aŋa e rā nu'u hai ia e take'a era e te taŋata: te roŋo haka 'ite oho e rāua he parauti'a.]

Te roŋo o ruŋa i a Ietū Kiritō i pāpa'i e

Ruka

A Ruka he taote *kirieko e tahi hokorua i a Pauro 'i tō'ona ara oho haka 'ite i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū ki te nu'u ta'e he hūrio (Kōrosa 4.14). Te 'evaneria nei 'ā'ana i pāpa'i ki tō'ona repahoa ko Teofiro mo 'ite riva-riva i te parauti'a o ruŋa i a Ietū (1.1–4).

Me'e rahi nō atu me'e o ruŋa i a Ietū e'a 'i ruŋa i te 'evaneria nei i pāpa'i tako'a e Marko 'e e Māteo 'e kē me'e i ta'e pāpa'i e kuā Marko. Pē ira e topa kē ena te puka nei 'a Ruka. Te aura'a: 'ata rahi te haka 'ite iŋa mai ō'ona o ruŋa i te poreko iŋa o Ietū ki a Māteo (1–2), 'e ko ia mau nō te kope i haka 'ite mai o ruŋa i te poreko iŋa o Iovani Papatito.

E ai rō 'ana tētahi hāpī 'a Ietū e'a 'i ruŋa o te 'evaneria nō nei. O rā ŋā hāpī, he 'a'amu ha'aaura'a o te matu'a koa 'o te hoki iŋa o tā'ana poki tākere i tō'ona hauha'a (15.11–32), 'e he 'a'amu o te kope o *Tāmāria haka 'aroha 'i te taŋata *hūrio topa e te 'ati (10.25–37). Hai ŋā hāpī nei 'a Ietū e haka aŋi-aŋi mai e Ruka: te 'Atua e haŋa tako'a rō 'ana ki te nu'u ta'e he hūrio, 'e te nu'u nei 'ata hau rō atu i te 'ite mo māuru-uru ki te 'Atua ki te hūrio mau era (17.11–19).

Me'e rahi te me'e pāpa'i e Ruka o ruŋa i te oho iŋa hope'a era o Ietū ki Hērutarema (9.51–19.27). Mo Ruka, a Ietū ko haka tika nō mai era 'ana i a ia, 'ātā e tu'u rō 'ana pa he me'e ena ē: mai te ŋā poki iŋa 'ā i haka tano i oho rō mai ai i a ia mo mate 'i ruŋa i te tātaurō (23.33). Ka ai atu pē ira, i haka aŋi-aŋi tako'a rō mai e Ruka pē nei ē: a Ietū mau 'ana i haŋa mo oho ki Hērutarema 'i te me'e era ko hāhine 'ana a ia mo iri ki te raŋi (9.51), 'e pē ira mau 'ā i topa ai. 'I Hērutarema a Ietū i mate ai i veo 'i ruŋa i te tātaurō, i ora haka 'ou ai mai te mate, 'e i iri ai ki te raŋi (24.51). 'E hai parauti'a nei i haka hope'a ai a Ruka i tā'ana 'evaneria.

He ha'amata

1 [1]I rahi rō te nu'u i u'i mo pāpa'i i te tī-tika mau o te me'e i aŋa e Ietū 'i roto i te taŋata, [2]me'e haka 'ite mai e te nu'u he mata'ite mai te ha'amata iŋa o rā ŋā me'e. Ki a rāua i va'ai ai mo ma'u i te aŋa nei he haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua.

[3]'E, a au, e tō'oku repahoa hōnui ko Teofiro ē, i rara tahi rō, mai te ha'amata ki te hope'a, hē mau te parauti'a o te me'e ta'ato'a topa era, 'e ki tō'oku mana'u me'e riva-riva mo pāpa'i atu ō'oku i te tī-tika mau, [4]ki aŋi-aŋi riva-riva ai e koe i te parauti'a o te me'e hāpī atu era.

Ko Taharia 'e he merahi era ko Kapiriera

5 'I te hora ko *'Erore te 'ariki o Hūrea, e ai rō 'ā e tahi *oromatu'a te 'īŋoa
ko Taharia o roto o te nūna'a oromatu'a hakaara o 'Āvia. Te 'īŋoa o tā'ana
vi'e ko Itapera, he hakaara o te oromatu'a o mu'a 'ā ko *'Ārone. 6 A rāua nu'u
tano ki te mata o te 'Atua; e ha'atura rō 'ana ki te roŋo 'e ki tā'ana haka tere
iŋa ko te ha'atura iŋa ena 'ina he hape. 7 A rāua 'ina kai ai te poki, he pa'a o
Itapera 'e he rahi o te rāua matahiti.
8 He tu'u ki te mahana e tahi, he topa ki te nūna'a oromatu'a hakaara o
'Āvia mo ma'u i te aŋa 'i te Kona Ha'amuri 'Atua. 9 He u'i ia, pa he me'e
rava aŋa e rāua, ki a ai ana topa mo uru ki roto i te *Kona Mo'a mo tutu i te
incienso, 'e i topa ai ki a Taharia. 10 'I te hora e tutu 'ā i te *incienso*, te nu'u
taka-taka o haho e pure 'ana.
11 E aŋa nō 'ā a Taharia i tū me'e era, he take'a i te merahi e tahi o te 'Atua
e māroa rō 'ā 'i te pā'iŋa mata'u o te kona *fata tutu *incienso*. 12 I take'a era he
veveri koia ko ri'a-ri'a. 13 He kī e tū merahi era:
—E Taharia, 'ina koe ko ri'a-ri'a. Ko ŋaro'a 'ana e te 'Atua i ta'a pure, 'e nā
he poreko mai roto i ta'a vi'e te poki mā'au. Ki poreko, he nape koe i te 'īŋoa
ko Iovani. 14 A koe e ŋaro'a rō i te koa ki roto i te māhatu, 'e me'e rahi nu'u
ka koa tako'a ena 'o te poreko o nā poki. 15 E riro rō a ia he kope hōnui e tahi
ki te mata o te 'Atua. 'Ina e ko unu i te 'ava, 'e mai te hora 'i roto i te manava
'ā, ka ai ena 'i ruŋa i a ia te pūai o te *Vārua Maitai.
16 »E rahi rō te itaraera ka haka huri ena e ia i te mana'u ki a Iehoha, ki te
'Atua. 17 E oho rō 'i mu'a i te *Kiritō hai haŋu 'e hai pūai tu'u pa he haŋu 'e
pa he pūai o te perofeta era ko 'Ēria, mo haka hoki o te haŋa o te matu'a ki
tā'ana poki 'e o te poki ki tō'ona matu'a, 'e mo 'ite o te nu'u ta'e haka roŋo mo
ha'atura. Pē ira ka haka riva-riva ena i te taŋata mo te tu'u iŋa mai o te Kiritō.

18 He 'ui e Taharia:
—¿Pē hē a au ana aŋi-aŋi e topa rō mai te me'e ena? Ko korohu'a 'ana a au,
'e ko rū'au 'ā tā'aku vi'e.

19 He pāhono e tū merahi era:
—A au ko Kapiriera, e aŋa nei ki te 'Atua; 'ā'ana i uŋa mai i a au mo vānaŋa
atu 'e mo haka 'ite atu i te parau 'āpī riva-riva nei. 20 'E, 'i tu'u ta'e haka roŋo
ki te me'e kī atu e au, nā he kore tu'u re'o 'e e ko vānaŋa haka 'ou koe 'ātā ka
tano tahi rō, 'i tō'ona hora, te me'e ta'ato'a kī atu ena e au.

21 'Ai ia te taŋata e tiaki nō 'ana 'i haho ki a Taharia koia ko 'ui he aha e ta'e
hōrou e ta'e e'a era. 22 'E, i e'a ai, 'ina he re'o toe. He aŋi-aŋi e te nu'u ko haka
take'a 'ā e te 'Atua i te me'e 'i roto i tū Kona Mo'a era. I haka 'ite ai a Taharia
i tā'ana vānaŋa i ha'aaura'a hai rima, 'e pē ira i noho ai.
23 I oti era te aŋa o tū ŋā mahana era 'i roto i te Kona Ha'amuri 'Atua, he
e'a he oho rō 'ai a Taharia ki tō'ona hare. 24 'E, kai roa, he tupu te poki 'a
Itapera. E rima 'āva'e i noho ai 'i roto i tō'ona hare 'ina he e'a koia ko mana'u:
25 «Te 'Atua i aŋa mai ai i te me'e nei 'o ha'amā haka 'ou a au 'i te nu'u he
poki kore 'ā'aku».

Ko Māria 'e he merahi era ko Kapiriera

26 Ka ono 'āva'e o te tupu o Iovani, he uŋa e te 'Atua i te merahi era ko Kapiriera ki Nātāreta, he kona e tahi o Karirea. 27 'I ira e noho era a Māria, he uka e tahi kai noho 'ā ki te taŋata, ko ha'amo'a-mo'a 'ā mo *hāipo-ipo ararua ko te taŋata te 'īŋoa ko *Kōsē o te hakaara o te 'ariki era ko *Tāvita.
28 I tu'u era rā merahi, he uru ki roto i te kona era 'i ira a Māria he kī:
—'Iorana koe, e te vovo here o te 'Atua ē. Ararua kōrua ko te 'Atua.

29 He māere a Māria 'i tū vānaŋa era 'e he 'ui ki a ia 'ā: «¿He aha hō te aura'a o te vānaŋa era?».
30 He kī e tū merahi era:
—E Māria, 'ina koe ko ri'a-ri'a. 'I ruŋa i a koe te koa o te 'Atua. 31 Nā he tupu ta'a poki; he poreko poki tane. He nape koe i te 'īŋoa ko Ietū. 32 E riro rō a ia he taŋata hōnui; e kī rō he Poki o te 'Atua. 'E, pa he haka 'ariki iŋa era o te 'Atua i tō'ona tupuna i a Tāvita, ka haka 'ariki tako'a ena i a ia. 33 He haka tere i te itaraera 'ātā ki te hope'a ra'a 'e tō'ona haka tere iŋa 'ina he hope'a ra'a.

34 He 'ui e Māria ki tū merahi era:
—¿Pē hē te me'e tu'u pē nā ana topa mai ki a au? 'Ina, pa'i, e tahi taŋata noho 'ā'aku.

35 He pāhono e te merahi:
—E topa rō atu te Vārua Maitai, 'e 'i ruŋa i a koe ka noho ena te mana o te 'Atua. 'O ira te poki ka poreko ena 'ina e ko rava'a e te hara; e kī rō he Poki o te 'Atua. 36 Pē ira tako'a 'ana tu'u hua'ai ko Itapera, e kī ena he pa'a, ka ai atu he rū'au, 'ai ko tupu 'ana tā'ana poki ka ono 'āva'e, poki tane. 37 Mo te 'Atua, pa'i, 'ina e tahi me'e mo ta'e rava'a mo aŋa.

38 He kī e Māria:
—A au he tāvini o te 'Atua; ka aŋa 'i ruŋa i a au tā'ana me'e ena e koe e kī mai ena.

I oti era te me'e nei, he ŋaro rō 'ai tū merahi era.

He oho iŋa o Māria u'i i a Itapera

39 'I rā ŋā mahana, he e'a he oho a Māria e hōrou rō 'ana ki te kona e tahi o te ma'uŋa era o Hūrea. 40 He tu'u ia ki te hare o Taharia. I uru era he 'aroha ki a Itapera.
41 I ŋaro'a era e Itapera i te 'aroha 'a Māria, he mākenu-kenu te poki o roto i a ia 'e he 'ī rō 'ai a Itapera e te pūai o te Vārua Maitai. 42 'O ira i haka pūai te re'o i kī ai:
—¡E Māria, 'ata ha'amaitai koe e te 'Atua ki te ta'ato'a ŋā vi'e, 'e ko ha'amaitai tako'a 'ana i ta'a poki! 43 ¿Ko ai a au i oho mai ai te matu'a vahine o te Kiritō u'i i a au? 44 I ŋaro'a era e au i ta'a 'aroha, he mākenu-kenu tā'aku poki 'i te koa. 45 ¡Ko te koa 'ō i a koe e haka noho ena i te mana'u e topa tahi rō atu te me'e haka 'ite atu era e te 'Atua!

46 He kī ia e Māria:

«Hai māhatu a au e ha'ahana-hana nei i te 'Atua;
47 te koa o tō'oku vārua i a ia, 'Atua haka e'a i a au mai te ūtu'a o te hara.

48 Te 'Atua ko mana'u 'ā ki a au, he tāvini ō'ona,
'e mai te hora nei ki te hope'a ra'a
e kī rō e te nu'u he vi'e ha'amaitai a au e te 'Atua.

49 Ko aŋa 'ana, pa'i, 'i ruŋa i a au
i te me'e hope'a o te nui-nui e te 'Atua mo'a,
i a ia te pūai ta'ato'a.

50 E ko kore te 'aroha ō'ona
mo te nu'u ha'amuri ki a ia.

51 Ko haka take'a 'ana i tō'ona pūai;
kai haka tano i te mana'u o te nu'u kī i hau rāua ki te tētahi.

52 Ko hiko 'ana i te tōro'a 'ariki mai te 'ariki,
'e ko haka nui-nui 'ā i te nu'u tōro'a kore.

53 Ko ha'a'ī 'ā hai tao'a i te nu'u me'e kore,
'e ko haka oho 'ana i te nu'u 'ono 'ina e tahi me'e ma'u o te rima.

54 I hā'ū'ū rō i te itaraera, he tāvini ō'ona,
he ta'e rehu o tā'ana hōrea mo haka 'aroha i a rāua.

55 Pē ira, pa'i, i hōrea ai ki te tātou tupuna ko *'Aparahama
'e ki tō'ona hakaara pe mu'a ka oho ena».

56 E toru 'āva'e tūma'a i noho ai a Māria 'i muri i a Itapera, 'ai ka hoki iho ki tō'ona hare.

He poreko iŋa o Iovani Papatito

57 I tano era te mahana mo poreko o tū poki era 'a Itapera, he poreko poki tane. 58 Te hua'ai o Itapera 'e te nu'u o te hare ta'ato'a hāhine ki te hare ō'ona, i 'ite era pē hē te 'Atua i haka take'a ai i tō'ona riva rahi ki a Itapera, he koa tahi rō 'ai.

59 I tano era te va'u mahana o te poki, he ma'u he haka tāpa'o i te tāpa'o iŋa o rāua o te *hūrio, he hore i te kiri o te kinoŋa. Te nu'u e haŋa rō 'ana mo nape i te 'īŋoa ko Taharia, he 'īŋoa o tō'ona matu'a tane. 60 He kī e te vi'e matu'a o te poki:

—Te 'īŋoa mō'ona ko Iovani.

61 He pāhono e tū nu'u era:

—'Ina e tahi o roto o tu'u hua'ai ai o te 'īŋoa ena.

62 He 'ui ia ki te matu'a tane, i ha'aaura'a hai rima, mo 'ite ko ai te 'iŋoa
haŋa 'ā'ana mo nape. 63 He ha'aaura'a e Taharia mo va'ai e tahi miro para-
raha mo pāpa'i, 'e he pāpa'i 'i ruŋa: «Te 'iŋoa mo te poki ko Iovani». 'E he
māere tū nu'u ta'ato'a era. 64 'I rā hora i vānaŋa haka 'ou ai a Taharia, 'e he
ha'amata he ha'ahana-hana ki te 'Atua.
65 I u'i era e rā nu'u ko vānaŋa haka 'ou 'ā, he ri'a-ri'a tahi rō 'ai, 'e
te nu'u ta'ato'a noho o te kona ma'uŋa o Hūrea i 'ite tako'a rō i rā me'e.
66 Te nu'u ta'ato'a ŋaro'a i rā parau 'āpī he 'ui ki a rāua 'ā: «¿Ko ai hō
te poki era ka nui-nui ena?», 'i te 'ite pē nei ē: 'i ruŋa i rā poki te mata
o te 'Atua.

He hīmene ha'ahana-hana 'a Taharia

67 A Taharia, te matu'a tane o rā poki, ko o'o 'ana e te pūai o te Vārua
Maitai, he ha'amata he vānaŋa hai me'e i haka vānaŋa e te 'Atua, he kī:

68 «¡Ko te nui-nui i te 'Atua o te itaraera
'o te oho mai mo to'o i tō'ona taŋata mai roto i te rake-rake!

69 Ko uŋa mai 'ana i te kope pūai e tahi
mo haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara
'e mo va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a,
he hakaara o tō'ona tāvini ko Tāvita,
70 mo haka tano tahi i tā'ana me'e hōrea mai 'i mu'a 'ā,
haka 'ite mai e tā'ana ŋā perofeta mo'a era pē nei ē:
71 e haka e'a rō i a tātou mai roto i te rima o te nu'u ta'e haŋa mai
'e mai roto i te rima o te nu'u ta'ato'a riri mo tātou,
72 e haka 'aroha rō i te tātou tupuna,
'e e ko rehu i a ia ki te hora hope'a tā'ana hōrea mo'a
73 va'ai ki te tātou tupuna ko 'Aparahama
74 ki ai ai te tātou noho iŋa 'ina he me'e mo ri'a-ri'a
'e ki ta'e ai haka 'ou ai 'i roto i te rima o te nu'u ta'e haŋa mai,
ki aŋa riva-riva ai tātou ki a ia
75 hai māhatu ma'itaki, 'e hai aŋa i te me'e tī-tika
'i mu'a ō'ona paurō te mahana 'ātā ki te tātou mate iŋa».

76 He vānaŋa ia a Taharia ki tā'ana poki:

«E haŋu 'ā'aku ē, e kī rō i a koe he perofeta o te 'Atua,
'o te ai māʻau e haka riva-riva i te ara o te Kiritō
77 'e e haka 'ite ki tō'ona taŋata e rava'a nō e rāua i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a
hai haka kore e te 'Atua i te rāua hara.

78 'I te rahi o tō'ona haŋa 'e riva ki a tātou,
he uŋa mai mai te raŋi i te kope tu'u pa he ra'ā
79 mo haka mā'eha i a tātou e noho nei 'i roto i te pōhāhā o te hara,
'e mo haka tika mo oho a te ara o te haumārū».

80 'E, ko nui-nui ko oho 'ā tū poki era koia ko te pūai ko te oho tō'ona vārua.
'I te kona 'one ta'e noho taŋata i noho ai 'ātā ka tano rō te mahana mo haka
'ite i a ia ki te itaraera.

He poreko iŋa o Ietū

(Māteo 1.18-25)

2 1 'I rā noho iŋa, he kī e Akutino, 'ariki o te rōmano, mo haka pāpa'i i te
nu'u o te henua ta'ato'a ko ia te 'ariki mo 'ite e hia taŋata. 2 Te pāpa'i
ra'e nei i aŋa ai 'i te hora era ko Kīrino te suerekao o Tīria. 3 Te taŋata ta'ato'a
ana haka pāpa'i 'i te kāiŋa o te rāua hakaara.
4 He e'a ia a *Kōsē mai Nātāreta, he kona o Karirea, he oho ki Vērene 'i
Hūrea, he kona poreko o tō'ona hakaara ko *Tāvita, 5 mo haka pāpa'i i a rāua
ko *Māria, vi'e 'ā'ana, e hānautama rō 'ā.
6 E noho nō 'ana 'i Vērene he tano te mahana o tū poki era mo poreko. 7 He
poreko poki tane, poki 'atariki 'a Māria. He ha'ī hai kahu 'e he haka moe 'i
roto i te me'e hāŋai pua'a. A rāua, pa'i, 'i te kona hāpa'o pua'a, 'i te me'e ko
'ī tahi 'ā te hare e te taŋata.

He nu'u hāpa'o māmoe o 'uta

8 'I te kona e tahi o 'uta hāhine ki Vērene e noho rō 'ā te nu'u e hāpa'o 'ana i te
rāua māmoe 'i te pō. 9 'Ī ka u'i atu ena ko te merahi e tahi, 'e te mana o te 'Atua
ko 'ana-'ana 'ā e haka vari era i a rāua. He mate rō atu 'ai ananake 'i te ri'a-ri'a.
10 He kī e te merahi: «'Ina kōrua ko ri'a-ri'a. E ma'u mai 'ana a au i te parau
'āpī riva-riva mo kōrua, he me'e hope'a o te nui-nui mo koa o te taŋata ta'a-
to'a. 11 'I 'aŋarīnā, 'i te kona poreko o Tāvita ko Vērene, i poreko ai te *Kiritō,
he Pū'oko Haka Tere o tātou; mā'ana e haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a
o te hara 'e e va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a o te 'Atua. 12 Mo aŋi-aŋi e
kōrua ko ai, he poki e tahi e ha'ī rō 'ana hai kahu 'e e haka moe rō 'ā 'i roto
i te me'e hāŋai pua'a».
13 'I tū hora 'ā he take'a e rā nu'u me'e rahi atu merahi 'i muri i tū merahi
era e ha'ahana-hana tahi 'ā ki te 'Atua pē nei ē:

14 «¡Ko te nui-nui 'e ko te pūai i a koe, e te 'Atua ē!
¡Ka ai te haumārū 'i roto i te taŋata ta'ato'a o te ao
'i ruŋa i a rāua te koa o te 'Atua!».

15 I hoki era te merahi ki te raŋi, he kī tū nu'u hāpa'o māmoe era: «Matu ki
oho tātou ki Vērene ki u'i i te me'e haka 'ite mai ena e te 'Atua».
16 He oho ananake, i ke'o-ke'o te va'e, ki rā kona. He take'a i a Māria, i a
Kōsē, 'e i te poki e moe rō 'ā 'i roto i te me'e hāŋai pua'a.
17 I take'a era he haka 'ite i tū me'e kī era e te merahi o ruŋa i rā poki. 18 Te
nu'u ŋaro'a i rā me'e 'a'amu e tū nu'u hāpa'o māmoe era he māere tahi. 19 'E,
a Māria e ma'u tahi rō 'ana i rā ŋā me'e 'i roto i a ia, 'e e mana'u rahi rō 'ana
o ruŋa.
20 He hoki he oho tū nu'u hāpa'o māmoe era koia ko ha'ahana-hana i te
'Atua o ruŋa i te me'e ŋaro'a 'e take'a e rāua; ko tano tahi 'ana, pa'i, pa he
me'e kī era e te merahi.

He ma'u iŋa i a Ietū ki te Kona Ha'amuri 'Atua

21 'I te va'u mahana o te poreko o tū poki era, he ma'u he haka tāpa'o i te
tāpa'o iŋa *hūrio, he hore i te kiri o te kinoŋa, 'e he nape i te 'īŋoa o te poki ko
Ietū, he 'īŋoa kī e te merahi ki a Māria mo nape 'i te hora era kai tupu 'ā te poki.
22 I tu'u era te mahana mo haka tano i te me'e kī 'i ruŋa i te *haka tere iŋa
'a Mōtē o ruŋa i te *haka ma'itaki iŋa o te vi'e poreko poki, he e'a a Kōsē
ararua ko Māria he ma'u i tū poki era ki Hērutarema ki mu'a o te 'Atua. 23 I
aŋa ai pē ira 'o te ai e hā'aki rō 'ana 'i ruŋa i te *haka tere iŋa o te 'Atua haka
pāpa'i ki a Mōtē pē nei ē: «Ta'ato'a poki 'atariki tane e ha'ata'a mo te 'Atua».
24 'O ira a rāua i oho ai mo va'ai i te tūtia kī e te 'Atua: e rua manu pa he
pāroma 'o e rua pāroma taŋa.
25 'I rā noho iŋa e ai rō 'ana e tahi taŋata noho 'i Hērutarema te 'īŋoa ko
Timione, taŋata tano ki te mata o te 'Atua, ha'amuri 'e mo'a ki a ia; he tiaki
nō te aŋa ki te mahana mo haka koa e te 'Atua i te itaraera hai uŋa i te Kiritō.
'I ruŋa i a Timione te *Vārua Maitai 'e 26 ko haka 'ite era 'ā ki a ia 'ina e ko
mate 'ātā ki te take'a iŋa i te Kiritō kī e te 'Atua e uŋa rō mai e ia.
27 He haka oho ia e te Vārua Maitai ki te Kona Ha'amuri 'Atua, 'e 'ī tū nu'u
matu'a era o Ietū ko ma'u tako'a 'ana i te poki ki ira mo haka tano ki te haka
tere iŋa 'a Mōtē. 28 I take'a era e Timione, he hapai i tū poki era he ha'ahana-
hana ki te 'Atua pē nei ē:

29 «Te me'e hōrea mai era e koe, e te 'Atua ē, ko tano tahi 'ā.
Hora nei ko tano 'ā tu'u tāvini nei mo mate.
30 Ko take'a 'ana, pa'i, e au te kope i a ia te mātou ora
31 uŋa mai e koe mo take'a e te hau ta'ato'a,
32 he mōrī haka mā'eha i te taŋata o te ao
'e hai ia ka nui-nui ena te itaraera».

33 Tū nu'u matu'a era o Ietū he māere 'i te vānaŋa kī e Timione. 34 He ha'a-
maitai ia e Timione i a rāua 'e 'ai ka kī ki a Māria:

«Hai poki nei me'e rahi nō atu nu'u o Itaraera ka haka ūtu'a ena 'e me'e
rahi nō atu nu'u ka rava'a ena i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. Mo rā me'e i
ha'ata'a rō ai e te 'Atua i te poki nei. E riro rō a ia pa he tāpa'o haka take'a
i te me'e haŋa o te 'Atua, 'e me'e rahi nu'u ka ta'e haŋa ena ki a ia. 35 Pē ira
ka take'a ena i te huru mau o te mana'u o te taŋata. 'E te me'e ta'ato'a nei, e
Māria ē, ka ai ena mō'ou pa he mamae ena 'ā o te hoe 'o-'oka i tu'u māhatu».

36 'I te *Kona Ha'amuri 'Atua tako'a te vi'e perofeta te 'īŋoa ko 'Ana, he poki
'a Penuera o te nūna'a hakaara o 'Ātere. A ia ko rū'au atu 'ā. E 'āpī nō 'ana i
*hāipo-ipo ai, 'e e hitu nō matahiti i noho ai ararua ko tā'ana kenu. 37 'E, ki rā
hora, ka va'u 'ahuru mā maha matahiti o tō'ona hove. Te aŋa mau nō 'ā'ana,
ka pō ka 'ōtea, he noho 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, he pure 'e he tapu i te kai.
38 He tu'u rā vi'e 'i rā hora mau 'ā ki te kona 'i ira a kuā Māria. He ha'amata
ia he māuru-uru ki te 'Atua 'e he vānaŋa o ruŋa i rā poki ki te nu'u ta'ato'a o
ira e ŋatu rō 'ā te haŋu ki te e'a iŋa o Hērutarema mai roto i te me'e ta'e tano.

He hoki iŋa ki Nātāreta

39 I oti era te aŋa i te me'e ta'ato'a hā'aki o ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē,
he hoki a kuā Kōsē ki Karirea ki te kona noho o rāua ko Nātāreta. 40 He
nui-nui he oho ia a Ietū koia ko pūai 'e ko mārama-rama, 'e 'i ruŋa i a ia te
riva rahi 'e te haŋa o te 'Atua.

'I te Kona Ha'amuri 'Atua a Ietū

41-42 Paurō te matahiti e oho era a Kōsē ararua ko Māria ki Hērutarema ki te
*ŋoŋoro o te Pakate, pa he me'e rava aŋa e te hūrio 'i rā ŋoŋoro. I tano era te
ho'e 'ahuru mā piti matahiti o Ietū, he ma'u tako'a e kuā Kōsē 'i muri i a rāua.
43 I oti era te ŋoŋoro, he hoki he oho a kuā Kōsē ki te rāua hare. Mā te ta'e
'ite, a Ietū ko noho 'ā 'i Hērutarema; 44 e mana'u era 'ai e oho era 'i muri i
te tētahi nu'u. 'I te ahi-ahi o te mahana ra'e o te rāua oho, he kimi a roto i
te nu'u hua'ai 'e a muri i te nu'u māhani. 45 'E 'ina kai take'a i a Ietū. 'O ira i
hoki i kimi ai a Hērutarema.
46 'I te toru mahana i take'a iho ai 'i te Kona Ha'amuri 'Atua e noho rō
'ana 'i muri i te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio e haka roŋo 'ana koia ko
'ui. 47 He māere tahi te nu'u ŋaro'a 'i te mārama-rama 'e 'i te huru o tā'ana
vānaŋa e pāhono era. 48 I take'a era e tō'ona nu'u matu'a, he māere 'e he kī
e te matu'a vahine:
—E haŋu, ¿he aha koe i aŋa mai ai i te me'e pē nā? Ko poto 'ā te māua haŋu
'i te kimi iŋa atu i a koe.

49 He kī e Ietū:
—¿He aha rā kōrua i kimi mai ai? ¿Kai 'ite 'ana 'ō kōrua: mā'aku e aŋa i te
aŋa o tō'oku Matu'a?

50 Kai aŋi-aŋi e tū ŋā matu'a era i te ha'aaura'a o rā vānaŋa.
51 He hoki ia a Ietū ki Nātāreta 'i muri i tō'ona matu'a 'e he ha'atura ki te
rāua me'e kī. Te ŋā me'e ta'ato'a nei e ma'u tahi rō 'ā e tō'ona matu'a vahine
'i roto i a ia. 52 He nui-nui he oho a Ietū koia ko pūai ko oho te mārama-rama.
E haŋa rahi rō 'ā e te 'Atua 'e e te taŋata ta'ato'a.

Ko Iovani Papatito 'i 'uta

(Māteo 3.1-12; Marko 1.1-8; Iovani 1.19-28)

3 1 'I te ho'e 'ahuru mā pae matahiti o te haka tere o te 'ariki rōmano ko
Tiverio, ko Pontio Pirato te suerekao o Hūrea. 'A *'Erore te haka tere a
Karirea, 'a Feripe, taina ō'ona, a Iturea 'e a Tarakonite, 'e 'a Ritania te haka tere te
kona era ko Avirene. 2 Te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi ko 'Ānā ararua ko Kaifā.
'I rā noho iŋa i vānaŋa rō te 'Atua ki a Iovani, he poki 'a Taharia, 'i te kona
'one ta'e noho taŋata. 3 'E a Iovani i ha'ere rō a te kona ta'ato'a o te rio ko
Horotana e kī e oho era ki te taŋata mo huri o te mana'u ki te 'Atua 'e mo
haka *papatito, pē ira ana haka kore e te 'Atua i te rāua hara.
4 Te me'e ta'ato'a topa nei pa he me'e pāpa'i era 'ā e te perofeta era ko 'Itaia:

«E tahi re'o e ohu 'ā 'i te kona 'one ta'e noho taŋata:

“Ka haka riva-riva te ara o te *Kiritō;
ka mātaki e tahi ara tī-tika.

5 Ka tanu te vaha ta'ato'a o te kona ma'uŋa,
'e te kona ruŋa nui ka tono ka haka pararaha.
Te ara pōteko-teko ka haka tī-tika,
'e te ara pū-pū ka tanu ka haka riva-riva.
6 Pē ira ka take'a ena te taŋata ta'ato'a o te ao
i te ora uŋa mai e te 'Atua”».

7 I tu'u era te taŋata mo papatito i a rāua, he kī e Iovani:
—¡E te hua'ai o te kōreha veneno ē! ¿'A 'ai i kī atu e ora rō kōrua mai roto i te 'ati he ūtu'a nā e oho mai ena? 8 Ka haka tī-tika te kōrua noho iŋa ki take'a riva-riva ai he parauti'a mau 'ā ko *huri 'ana te kōrua mana'u ki te 'Atua. 'E, e u'i 'o kī rō 'i roto i a kōrua 'ā pē nei ē: “¡A mātou he hakaara o *'Aparahama; 'o ira e tano rō 'ā a mātou ki te mata o te 'Atua!”. 'Ī a au he kī atu: te 'Atua e tano nō mo haka riro i te ŋā mā'ea nei he hakaara o 'Aparahama. 9 'E 'ī a au he kī tako'a atu: 'ai te 'ōhio ko rito 'ā mo pa'o i te tumu mai tō'ona aka. Te tumu ta'ato'a ta'e hua o te me'e riva-riva he pa'o 'e he hoa ki roto i te ahi.

10 He 'ui e te nu'u:
—¿He aha te mātou me'e mo aŋa?

11 He pāhono e Iovani:
—Te taŋata ai e rua ō'ona kahu, ka va'ai e tahi ki te taŋata 'ina he kahu; 'e te taŋata e ai rō 'ā tā'ana kai, ka va'ai to te taŋata 'ina 'ā'ana kai.

12 Tētahi o te *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano he haka hāhine tako'a mo papatito i a rāua 'e he 'ui:
—E te Ma'ori, ¿he aha te mātou me'e mo aŋa?

13 He kī e Iovani:
—'Ina ko haka 'auhau i te taŋata 'ata hau ki te moni mau era mo 'auhau.

14 He 'ui tako'a e te tētahi va'ehau:
—'E, 'a mātou, ¿he aha te mātou me'e mo aŋa?

He pāhono e Iovani:
—'Ina ko to'o i te me'e o te rua hai haka ri'a-ri'a, 'e 'ina ko tuhi reo-reo i te me'e kai aŋa e te rua. Ka koa nō kōrua 'i te moni 'auhau atu.

15 'I te huru o te vānaŋa 'a Iovani, te taŋata e mana'u era: te Kiritō tiaki e rāua e te *hūrio e ko roa he tu'u, 'e 'i roto i te rāua māhatu 'ai e mana'u era koi'ite ko Iovani te Kiritō. 16 'O ira i kī ai e Iovani:
—Te parauti'a, a au e papatito nei hai vai; 'e nā e oho mai ena te kope mo papatito atu hai *Vārua Maitai 'e hai ahi. 'Ata hau a ia ki a au; 'ātā e ko tano au mo kume i te hau o tō'ona kiriva'e. 17 A ia e ma'u rō 'ana i tā'ana me'e

tu'u pa he pātia mo ha'ata'a i te kave-kave paka-paka mai roto i te tariko. Te tariko e hāpa'o rō 'i roto i te hare ha'aputu tariko, 'e te kave-kave e tutu rō 'i roto i te ahi ta'e mate ki te hora hope'a.

18 Hai me'e nei 'e hai tētahi atu vānaŋa e haka 'ite e oho era a Iovani ki te taŋata i te *roŋo riva-riva o te 'Atua.
19 I ture tako'a rō ki a 'Erore, kope haka tere o rā kona, 'o te noho ki a 'Eroria, he vi'e *hāipo-ipo o te taina o 'Erore, 'e 'o te tētahi atu me'e rake-rake aŋa e ia. 20 'E, a 'Erore, ki tā'ana me'e rake-rake ta'ato'a aŋa, he 'āmui e tahi haka 'ou: he puru i a Iovani 'i roto i te hare ma'u'aurī.

He papatito iŋa i a Ietū

(Māteo 3.13-17; Marko 1.9-11)

21 E papatito nō 'ā a Iovani i te nu'u, he papatito tako'a i a Ietū. E pure nō 'ana a Ietū 'i rā hora, he ha-hata te raŋi, 22 he turu te Vārua Maitai ki ruŋa i a ia tu'u pa he pāroma, 'e he ŋaro'a e tahi re'o 'i te raŋi e kī era: «A koe he Poki 'ā'aku, Poki haŋa rahi; 'i ruŋa i a koe tō'oku koa».

He nu'u mai i a rāua i haka ara mai ai a Ietū

(Māteo 1.1-17)

23 Ka toru 'ahuru matahiti o Ietū i ha'amata ai i tā'ana aŋa. Ki te kī o te nu'u, a Ietū he poki 'a Kōsē.

A Kōsē he poki 'a 'Ērī.
24 A 'Ērī he poki 'a Matā.
A Matā he poki 'a Rēvī.
A Rēvī he poki 'a Merekī.
A Merekī he poki 'a Hanaī.
A Hanaī he poki 'a Kōsē.
25 A Kōsē he poki 'a Matatia.
A Matatia he poki 'a 'Āmō.
A 'Āmō he poki 'a Nāū.
A Nāū he poki 'a 'Ēteri.
A 'Ēteri he poki 'a Nākai.
26 A Nākai he poki 'a Mā'ata.
A Mā'ata he poki 'a Matatia.
A Matatia he poki 'a Tēmei.
A Tēmei he poki 'a Kōteke.
A Kōteke he poki 'a Hūrā.
27 A Hūrā he poki 'a Hoanana.
A Hoanana he poki 'a Rētā.
A Rētā he poki 'a Torovāvere.
A Torovāvere he poki 'a Taratīere.
A Taratīere he poki 'a Nērī.
28 A Nērī he poki 'a Merekī.
A Merekī he poki 'a 'Ārī.
A 'Ārī he poki 'a Kōtama.

A Kōtama he poki 'a Eremārama.
A Eremārama he poki 'a 'Era.
29 A 'Era he poki 'a Ietū.
A Ietū he poki 'a Erietere.
A Erietere he poki 'a Hōrima.
A Hōrima he poki 'a Matā.
A Matā he poki 'a Rēvī.
30 A Rēvī he poki 'a Timione.
A Timione he poki 'a Hura.
A Hura he poki 'a Kōsē.
A Kōsē he poki 'a Hōnama.
A Hōnama he poki 'a Eriatime.
31 A Eriatime he poki 'a Mere'ā.
A Mere'ā he poki 'a Mēnā.
A Mēnā he poki 'a Matatā.
A Matatā he poki 'a Nātana.
A Nātana he poki 'a *Tāvita.
32 A Tāvita he poki 'a Hētē.
A Hētē he poki 'a 'Ōveti.
A 'Ōveti he poki 'a Vō.
A Vō he poki 'a Tera.
A Tera he poki 'a Nātone.
33 A Nātone he poki 'a 'Aminarava.
A 'Aminarava he poki 'a 'Aramī.
A 'Aramī he poki 'a 'Ārani.
A 'Ārani he poki 'a 'Eterone.
A 'Eterone he poki 'a Pare.
A Pare he poki 'a Hūrā.
34 A Hūrā he poki 'a Hākovo.
A Hākovo he poki 'a Ita'ata.
A Ita'ata he poki 'a 'Aparahama.
A 'Aparahama he poki 'a Tere.
A Tere he poki 'a Nāhoro.
35 A Nāhoro he poki 'a Teruko.
A Teruko he poki 'a Rākau.
A Rākau he poki 'a Pereke.
A Pereke he poki 'a 'Ēvere.
A 'Ēvere he poki 'a Tera.
36 A Tera he poki 'a Kainā.
A Kainā he poki 'a 'Arapakata.
A 'Arapakata he poki 'a Teme.
A Teme he poki 'a Nōē.
A Nōē he poki 'a Rāmeke.
37 A Rāmeke he poki 'a Matutarema.
A Matutarema he poki 'a 'Ēnoko.
A 'Ēnoko he poki 'a Hārete.
A Hārete he poki 'a Mārārē.

A Mārārē he poki a Kainā.
38 A Kainā he poki 'a 'Ēnō.
A 'Ēnō he poki 'a Tē.
A Tē he poki 'a *'Ātamu,
'e a 'Ātamu he taŋata aŋa e te 'Atua.

He haka 'atu iŋa o Rukifero i a Ietū mo hara
(Māteo 4.1-11; Marko 1.12-13)

4 1 He e'a ia a Ietū mai te kona rio era ko Horotana, ko 'ī 'ā e te pūai o te *Vārua Maitai, 'e he oho ki te kona 'one ta'e noho taŋata, i haka oho e te Vārua Maitai. 2 E maha 'ahuru mahana i noho ai 'i ira 'e he haka 'atu e Rukifero.
'Ina e tahi me'e i kai a Ietū 'i rā ŋā mahana 'e i oho era he maruaki. 3 He kī e Rukifero:
—Ē, a koe he Poki o te 'Atua, ¿he aha rā koe e ta'e haka riro ena i te ŋā mā'ea nei he haraoa?

4 He pāhono e Ietū:
—Ē, pē nei e kī ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «Ta'e hai haraoa nō te taŋata e ora ena».

5 He ma'u ia e Rukifero ki ruŋa i te ma'uŋa ruŋa nui, he haka take'a hai minuti i te henua ta'ato'a o te ao, 6 'e he kī:
—Te henua ta'ato'a ena ō'oku, 'e i a au te parau mo va'ai ki te kope 'ā'aku i haŋa. Hora nei he va'ai tahi atu e au koia ko tō'ona hauha'a 7 mo tū-turi 'e mo ha'amuri mai ō'ou ki a au.

8 He pāhono e Ietū:
—Pē nei tako'a e kī ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «E ha'amuri koe ki a Iehoha ki tu'u 'Atua 'e ki a ia mau nō koe ana tāvini».

9 I oti era he ma'u e Rukifero i a Ietū ki Hērutarema ki ruŋa i te kona hope'a o te ruŋa nui o te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e he kī:
—He Poki koe o te 'Atua. Ka rere mai ruŋa nei ki raro. 10 Nā, pa'i, e hā'aki rō 'ā 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

"E uŋa rō atu te 'Atua i tā'ana merahi mo hāpa'o i a koe.
11 Hai rima o rāua ka ma'u ena i a koe a ruŋa
'o hetu ki te mā'ea".

12 He pāhono e Ietū:
—E hā'aki tako'a rō 'ana 'i ruŋa: «'Ina koe ko haka 'atu i tu'u 'Atua, 'ina ko aŋa e tahi me'e ma'a-ma'a hai mana'u pē nei ē: e haka e'a rō koe e te 'Atua mai rā me'e».

13 I u'i era e Rukifero 'ina he rāve'a toe mo haka 'atu i a Ietū, he e'a he oho mai muri 'ātā ki te mahana mo hoki.

He hoki iŋa o Ietū ki Karirea

(Māteo 4.12-17; Marko 1.14-15)

14 He hoki ia a Ietū ki Karirea ko 'ī 'ā e te pūai o te Vārua Maitai. 'I ira 'e
'i te kona ta'ato'a hāhine e vānaŋa rō 'ā te nu'u o ruŋa i a Ietū. 15 E hāpī era
'i te *hare pure hūrio o te kona ta'ato'a tu'u. Te nu'u ta'ato'a o rā ŋā kona e
ha'ahana-hana rō 'ā i a ia.

'I Nātāreta a Ietū

(Māteo 13.53-58; Marko 6.1-6)

16 He oho ia a Ietū ki Nātāreta ki te kona 'i ira i nui-nui ai. I tano era te
*mahana haka ora, he oho ki te hare pure hūrio, pa he me'e rava aŋa e ia
'i te mahana haka ora, 'e he māroa mo tai'o i te Pāpa'i Mo'a. 17 He puka o
te perofeta era ko 'Itaia te me'e i va'ai. He mātaki 'i te kona e hā'aki rō 'ā
pē nei ē:

18 «'I ruŋa i a au te Vārua o te 'Atua,
'o te ai ko ha'ata'a 'ana i a au
mo ma'u i te roŋo riva-riva 'ā'ana ki te nu'u veve.
Ko uŋa mai 'ā mo haka 'ite ki te nu'u puru
e ai rō 'ā te rāve'a mo e'a o rāua mai roto i te 'ati.
Ko uŋa tako'a mai 'ana i a au mo haka mā'eha i te mata o te nu'u
matapō,
mo haka e'a i te nu'u mai te rima o te nu'u tōtōā i a rāua,
19 'e mo haka 'ite pē nei ē:
ko tano 'ā te hora mo ha'amaitai e te 'Atua i te taŋata».

20 He puru a Ietū i tū puka era, he va'ai ki te taŋata hā'ū'ū 'i te aŋa o roto i
te hare pure 'e he noho. Te nu'u ta'ato'a o ira ko te u'i iŋa 'ana a ruŋa. 21 He
ha'amata ia a Ietū he vānaŋa: «'I 'aŋarīnā te me'e tai'o atu ena e au o ruŋa i
te Pāpa'i Mo'a i tano ai».
22 Te nu'u ta'ato'a o ira e koa rō 'ā e vānaŋa era o ruŋa i a Ietū 'e ko māere
tahi 'ana 'i te me'e nehe-nehe kī e ia. He 'ui ki a rāua 'ā:
—¿Pē hē ia te me'e nei? Ko tū poki era 'a *Kōsē, pa'i, te kope nei.

23 He kī haka 'ou e Ietū:
—Ko 'ite 'ana a au e kī rō mai kōrua i te vānaŋa nei: «E te taote, ka haka
ora koe i a koe 'ā». E tako'a: «Te me'e aŋa e koe 'i Kaperenāū ka aŋa tako'a 'i
nei 'i tu'u kāiŋa».

24 Ko te vānaŋa iŋa 'ana ia a Ietū:
—'Ī a au he kī atu: te taŋata 'ina he haŋa ki te perofeta o te rāua kāiŋa mau
'ā. 25 Te parauti'a, 'i tū matahiti era e toru 'e te 'afa ta'e hoa era o te 'ua, rahi
era o te maruaki 'i ruŋa i te henua, ŋā mahana era ko *'Ēria te perofeta, i ai
rō 'i Itaraera me'e rahi ŋā vi'e hove. 26 'E 'ina he 'Atua kai uŋa i a 'Ēria mo
hā'ū'ū ki rā ŋā vi'e; i haka oho ai ki te vi'e hove ta'e he hūrio o te kona era ko
Tarapeta, he kona hāhine ki Tīrone.

27»I ai tako'a rō me'e rahi nu'u rēpera o Itaraera 'i te ŋā mahana era ko
Eriteo te perofeta, 'e 'ina e tahi o rā nu'u i haka ora; he taŋata mau nō e tahi
ta'e he hūrio te 'īŋoa ko Nāmana o te kona era ko Tīria te me'e i haka ora.

28I ŋaro'a era e te nu'u ta'ato'a o roto i te hare pure hūrio i te vānaŋa 'a
Ietū, he riri tahi rō 'ai. 29He moko he 'a-'aru i a Ietū he ma'u he iri ki te kona
hope'a o te ruŋa nui o Nātāreta mo ava ki raro. 30He huri ia a Ietū, he hoki a
vāeŋa o rā ŋā nu'u 'e he e'a he oho rō 'ai.

He taŋata e tahi ko o'o 'ana e te tātane
(Marko 1.21-28)

31He e'a a Ietū he oho ki Kaperenāū, he kona haka 'ou o Karirea, 'e 'i te
mahana haka ora e hāpī era 'i roto i te hare pure hūrio. 32He māere te nu'u 'i
te huru o tō'ona hāpī iŋa; e vānaŋa era pa he taŋata i a ia te parau o te me'e
ta'ato'a.
33'I roto i rā hare pure e tahi taŋata ko o'o 'ā e te tātane, he ohu pūai:

34—¿He aha ta'a me'e haŋa i a mātou, e Ietū o Nātāreta ē? ¿E oho mai 'ana
koe mo haka kore i a mātou? Ko 'ite 'ana a au ko ai koe: he kope mo'a uŋa
mai e te 'Atua.

35He ture ia e Ietū ki tū tātane era:
—¡Ka mou 'e ka e'a koe mai roto i te taŋata ena!

He haka 'amo e tū tātane era i rā kope ki raro e u'i nō atu 'ana te nu'u
ta'ato'a o tū kona era. He e'a rā tātane mai roto 'e 'ina e tahi me'e 'ino i aŋa.
36He ri'a-ri'a tahi tū nu'u era koia ko kī ki a rāua 'ā: «¿Ko ŋaro'a 'ā e kōrua
te vānaŋa o te kope era? I kī era ki te tātane ka e'a, he e'a rō 'ai».
37'E he 'ata rahi rō 'ai te vānaŋa o ruŋa i a Ietū 'i te kona ta'ato'a hāhine
ki ira.

He haka ora iŋa o Ietū i te huŋavai o Tīmona
(Māteo 8.14-15; Marko 1.29-31)

38He e'a a Ietū mai tū hare pure era, he oho ki te hare o Tīmona. Te māmā
huŋavai o Tīmona e māui-ui rō 'ā, ko hū 'ā te hakari 'i te māui-ui. He ani e te
nu'u ki a Ietū mo haka ora. 39He noi a Ietū a ruŋa i rā vi'e, he kī ki te māui-ui
mo kore, 'e he kore rō 'ai. 'I tū hora 'ā he e'a rā vi'e ki ruŋa he ha'amata he
va'ai hai kai mo rāua.

He haka ora iŋa o Ietū me'e rahi nu'u
(Māteo 8.16-17; Marko 1.32-34)

40I ŋaro era te ra'ā o rā mahana haka ora era, he e'a te taŋata ta'ato'a ai o
te rāua nu'u māui-ui he ma'u ki a Ietū. 'E, ka ai atu huru kē huru kē te rāua
māui-ui, he haka puā e Ietū hai rima 'e he ora rō 'ai.
41I rahi rō te nu'u o rā nu'u māui-ui era mai roto tako'a i e'a ai te tātane
koia ko ohu:
—¡He Poki koe o te 'Atua!

He ture e Ietū ki rā ŋā tātane 'e, 'i te 'ite o rāua a ia he *Kiritō, 'ina he haka rē e Ietū mo vānaŋa.

He haka 'ite iŋa o Ietū i te roŋo o te 'Atua
(Marko 1.35-39)

42 I 'ōtea era he e'a a Ietū he oho mai tū kona era ki te kona 'ina he taŋata. He
kimi he oho e te nu'u ka rava'a rō. Te haŋa mo ta'e oho o Ietū mai muri i a rāua.
43 He kī e Ietū: «Te aŋa 'ā'aku he haka 'ite tako'a ki te taŋata o te tētahi kona i te
roŋo riva-riva o ruŋa i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua; ki ira a au i uŋa mai ai».
44 Pē ira a Ietū e haka 'ite e oho era i te *roŋo riva-riva o te 'Atua 'i te hare
pure hūrio ta'ato'a o tō'ona henua.

He 'ī te kūpeŋa e te ika
(Māteo 4.18-22; Marko 1.16-20)

5 1 E tahi mahana e noho nō 'ā a Ietū 'i te taha-taha o te vai ko Heneta-
reta, he ŋaro'a ko pi-piri 'ā a ia 'i te rahi o te taŋata oho mo haka roŋo i
te *roŋo riva-riva o te 'Atua. 2 He take'a ia e Ietū e rua vaka ko tomo 'ā ki 'uta.
Te nu'u hī ika o rā ŋā vaka ko topa 'ana mo tata i te rāua kūpeŋa. 3 He turu a
Ietū he eke ki ruŋa i te vaka o Tīmona 'e he kī mo haka 'ava-'ava 'iti-'iti mai
te taha-taha. He noho 'e mai ruŋa i ha'amata i hāpī ai i te taŋata. 4 I oti era
te vānaŋa, he kī ki a Tīmona:
—Ka ma'u te vaka ki te kona parera 'e 'ai ka haka topa rō te kōrua kūpeŋa.

5 He pāhono e Tīmona:
—E te Ma'ori, i aŋa nō mai a mātou i te aŋa ena 'i 'aŋapō ka 'ōtea rō 'e 'ina
e tahi ika i rava'a mai. 'E, 'o te ai nō 'ā'au i kī mai, ka haka topa haka 'ou nei
a mātou i te kūpeŋa.

6 I haka topa era i te kūpeŋa, ka 'ī ka 'ī te ika i o'o ai. I haro mai era he ha'a-
mata he mō-more 'i te rahi. 7 He rapu ki te nu'u o ruŋa i te rua vaka mo oho mo
hā'ū'ū. I puā era he ha'a'ī i rā ŋā vaka hai ika ki te 'ī, 'ātā ka oho rō mo emu.
8 I take'a era e Tīmona, kī tako'a ko Pētero, i tū me'e era, he tū-turi 'i mu'a
o Ietū he kī:
—¡E Ietū, ka oho koe mai muri i a au; he taŋata hara a au!

9 A Tīmona ananake ko te nu'u ta'ato'a o muri i a ia ko ri'a-ri'a atu 'ana o ruŋa
i te rahi o tū ika rava'a era. 10 Pē ira 'ana a *Tanatiako ararua ko *Iovani, poki 'a
Tevereo, he nu'u aŋa tako'a ananake ko kuā Tīmona. He kī ia e Ietū ki a Tīmona:
—'Ina koe ko ri'a-ri'a; mai te hora nei pe mu'a he hī taŋata mo te 'Atua ta'a aŋa.

11 I oho era he hoki ananake ki ruŋa i te henua, he haro i tū ŋā vaka era ki
'uta, he haka rē tahi i te rāua me'e 'e he oho rō 'ai 'i muri i a Ietū.

He haka ora iŋa o Ietū i te rēpera
(Māteo 8.1-4; Marko 1.40-45)

12 'I te kona e tahi a Ietū, he tu'u te taŋata māui-ui 'i te rēpera. I take'a era i
a Ietū, he tū-turi he haka puā i tō'ona tira ki ruŋa i te 'ō'one he ani:

—E Ietū ē, mo haŋa ō'ou, i a koe te ora o tō'oku māui-ui nei.

13 He haka puā ia e Ietū i tō'ona rima koia ko kī:
—Ko tano 'ā. Ko ora 'ā a koe.

'I tū hora mau era 'ā he ora rō 'ai tū māui-ui era. 14 He kī e Ietū:
—'Ina koe ko 'a'amu i te me'e ena e tahi kope. Te me'e nō, ka oho ka haka take'a i a koe ki te *oromatu'a. E ma'u te me'e mo tūtia haka 'ite mai era e *Mōtē mo tu'u *haka ma'itaki mo 'ite e te oromatu'a 'e pē ira tako'a 'ana e te taŋata ko ora 'ā tu'u māui-ui.

15 Pe te 'ata hau nō te vānaŋa o ruŋa o Ietū e ŋaro'a era e te taŋata, 'e he 'ata rahi te nu'u e taka-taka era mo haka roŋo i tā'ana vānaŋa 'e mo haka ora e ia i te rāua māui-ui. 16 'E a Ietū e haka tapa rō 'ā i a ia a te kona 'ina he taŋata mo pure ō'ona.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata hakari ta'e makenu
(Māteo 9.1-8; Marko 2.1-12)

17 E tahi mahana e hāpī 'ā a Ietū i te nu'u. 'E, 'i te hare 'i ira a ia, e no-noho rō 'ā tētahi *fariseo 'e tētahi *ma'ori o te haka tere hūrio tu'u mai te kona ta'ato'a o Karirea, o Hūrea 'e o Hērutarema. Te pūai o te 'Atua 'i ruŋa i a Ietū mo haka ora i te māui-ui.
18 He tu'u ia te ŋāŋata e tupa rō 'ana i te raŋo 'i ruŋa te taŋata hakari ta'e makenu. Te haŋa ananake mo ma'u i rā taŋata ki mu'a i a Ietū 'i roto i te hare, 19 'e, 'i te rahi o te taŋata, 'ina he rava'a mo uru. 'O ira i eke ai ki ruŋa o te hare, he mātaki e tahi kona, he haka topa i tū māui-ui era 'i ruŋa i te raŋo a vāeŋa o te taŋata ki mu'a o Ietū.
20 I take'a era e Ietū i te rahi o te rāua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a ia mo te ora o tū taŋata era, he kī ki tū māui-ui era: «E hoa, ko haka kore 'ā tu'u hara».
21 He ha'amata ia te nu'u ma'ori o te haka tere hūrio 'e te fariseo he mana'u: «¿Ko ai a ia mo kī i te vānaŋa ta'e tano mo te 'Atua? He 'Atua mau nō te me'e haka kore i te hara».
22 He aŋi-aŋi e Ietū i te me'e mana'u e rāua 'e he 'ui: «¿He aha a kōrua e mana'u ena pē nā? 23 Ki a kōrua, ¿'ata aŋarahi mo haka kore i te hara ki te haka ora i te māui-ui? ¿Ta'e 'ō hai parau nō o te 'Atua te ŋā me'e nei e aŋa ena? 24 'E, 'ī a au he haka take'a atu: i a au i te *Poki o te taŋata te parau 'i te ao nei mo haka kore i te hara».
He kī haka 'ou ia ki tū taŋata māui-ui era: «Ki a koe a au e kī atu ena, ka e'a ki ruŋa, ka ma'u tu'u raŋo 'e 'ai ka oho rō ki tu'u hare».
25 'I tū hora 'ā he e'a ki ruŋa tū taŋata hakari ta'e makenu era 'i mu'a o te nu'u ta'ato'a. He ma'u ia i tō'ona raŋo 'e koia ko ha'ahana-hana ki te 'Atua he oho ki tō'ona hare.
26 He māere te nu'u ta'ato'a o rā kona koia ko ri'a-ri'a; he ha'ahana-hana ki te 'Atua 'e he kī: «¡'I 'aŋarīnā i take'a ai e tātou i te me'e hope'a o te nui-nui!».

Ko Ietū 'e ko *Rēvī

(Māteo 9.9-13; Marko 2.13-17)

27 I oti era te me'e nei, he e'a a Ietū he oho mai tū kona era. He take'a i te
taŋata e tahi e haka 'auhau 'ana i te nu'u hai moni mo te rōmano te 'īŋoa ko
Rēvī. Te taŋata nei e noho rō 'ana 'i muri i tō'ona 'amurama'a aŋa. He kī e
Ietū: «Ka oho mai koe mo taŋata hāpī 'ā'aku».
28 He e'a ia a Rēvī ki ruŋa, he haka rē i te me'e ta'ato'a 'e he oho 'i muri i a Ietū.
29 I oho era he aŋa e Rēvī i te ŋoŋoro nui-nui mā Ietū 'i tō'ona hare. Me'e rahi
taŋata haka 'auhau i te nu'u hai moni mo te rōmano koia ko te tētahi atu nu'u e
noho rō 'ana 'i ruŋa i te 'amurama'a ananake ko kuā Ietū. 30 Te fariseo 'e te ma'ori
o te haka tere hūrio he ha'amata he hēŋu'i-ŋu'i 'e he kī ki te nu'u hāpī 'a Ietū:
—¿He aha a kōrua e kai 'e e unu ena 'i muri i te *nu'u haka 'auhau i te
taŋata hai moni mo te rōmano 'e 'i muri i te tētahi nu'u hara?

31 He kī e Ietū:
—Ta'e mo te nu'u ta'e māui-ui te taote, mo te nu'u māui-ui. 32 A au i oho
mai ai ta'e ki te nu'u ta'e hara; ki te nu'u hara a au i oho mai ai mo haka huri
i te mana'u ki te 'Atua.

He tapu iŋa o te kai

(Māteo 9.14-17; Marko 2.18-22)

33 He kī ia ki a Ietū:
—Te nu'u hāpī 'a Iovani 'e o te fariseo nu'u rava tapu i te kai 'e rava pure,
'e ta'a nu'u hāpī he kai 'e he unu nō te aŋa, 'ina he tapu.

34 He pāhono e Ietū:
—¿Ka kī 'ō e tano rō 'ā a kōrua mo kī ki te nu'u 'i te ŋoŋoro hāipo-ipo: «Ka
tapu te kai», ka ai atu 'i muri i a rāua te kope ō'ona te hāipo-ipo? 35 'Ī a au he
kī atu: e tu'u rō te mahana he to'o i rā taŋata hāipo-ipo era mai muri i a rāua;
ki tano rā mahana, ka tapu iho era.

36 He 'a'amu ia e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«'Ina he nu'u hore i te vata 'āpī mo hono i te kahu rū'au. Mo aŋa pē ira, he
rake-rake te vata, 'e te tapa 'āpī era e ko tano 'i ruŋa i te kahu rū'au.
37 »'E 'ina tako'a he huri i te 'ava 'āpī ki roto i te ipu kiri tuai, 'o paihi te
ipu 'i te 'ava 'āpī. He māu'a ia te ipu 'e pē ira 'ā te 'ava. 38 'O ira te 'ava 'āpī e
ha'a'ī ki roto i te ipu kiri 'āpī.
39 »'Ina he nu'u unu i te 'ava tuai mo haŋa haka 'ou mo unu i te 'ava 'āpī. Pē
nei, pa'i, e kī ena: "I hau rō atu te 'ava tuai 'i te nene ki te 'ava 'āpī"».

He mo-more iŋa i te tariko 'i te *mahana haka ora

(Māteo 12.1-8; Marko 2.23-28)

6 1 'I te mahana haka ora e tahi, e oho nō 'ā a kuā Ietū a te kona 'oka
tariko, 'ai te nu'u hāpī 'ā'ana e more-more e oho era i te karu tariko koia
ko hure-hure, 'ai ka kai. 2 He 'ui ia e te tētahi nu'u *fariseo:

—¿He aha kōrua e aŋa ena i te me'e ta'e ha'ati'a mo aŋa 'i te mahana haka ora?

3 He pāhono e Ietū:
—¿Kai tai'o 'ana 'ō a kōrua i te me'e aŋa e Tāvita 'i te hora maruaki ananake ko te nu'u oho 'i muri i a ia? 4 I uru nō ki roto i te Kona Ha'amuri 'Atua, he to'o i te haraoa e tapu rō 'a, he kai 'e he tuha'a ki tā'ana nu'u, ka ai atu he *oromatu'a mau nō te me'e ha'ati'a mo kai i rā haraoa.

5 He kī haka 'ou e Ietū:
—I a au i te *Poki o te taŋata te parau o te mahana haka ora mo kī i te me'e ha'ati'a 'e i te me'e ta'e ha'ati'a mo aŋa.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata rima rehe-rehe
(Māteo 12.9-14; Marko 3.1-6)

6 'I te mahana haka ora haka 'ou e tahi, he uru a Ietū ki roto i te *hare pure hūrio he ha'amata he hāpī. 'I roto e tahi taŋata e rehe-rehe rō 'ā te rima mata'u.
7 Te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio 'e te fariseo 'ai e u'i era hoki e haka ora rō e Ietū i rā taŋata 'i te mahana haka ora, mo rava'a 'ōtohe mo tuhi e rāua i tō'ona hape.
8 'E, a Ietū, 'i te me'e ko aŋi-aŋi 'ana i te mana'u o rā nu'u, he kī ki tū taŋata rima rehe-rehe era: «Ka e'a koe ki ruŋa ka māroa 'i vāeŋa».
He e'a tū taŋata era he māroa. 9 He kī ia e Ietū ki rā nu'u: «'Ī a au he 'ui atu e tahi me'e: "¿He aha te me'e tano mo aŋa 'i te mahana haka ora: he me'e riva-riva 'o he me'e rake-rake? ¿He haka ora i te taŋata 'o he tiŋa'i he haka mate?"».
10 He u'i ki te nu'u ta'ato'a o muri i a ia, 'e he kī ki tū taŋata era: «Ka haka toro mai tu'u rima».
He aŋa e tū taŋata era pē ira 'e he ora rō 'ai.
11 He riri tū nu'u ma'ori era 'e te nu'u fariseo 'e he ha'amata he tātake he aha te rāua me'e mo aŋa ki a Ietū.

He to'o iŋa o Ietū i te ŋāŋata mo 'āpōtoro
(Māteo 10.1-4; Marko 3.13-19)

12 'I rā ŋā mahana, he iri a Ietū ki ruŋa i te ma'uŋa e tahi mo pure 'e i pure ai ka 'ōtea rō. 13 I 'ōtea era he haka taka-taka i tā'ana nu'u hāpī. He to'o mai roto e ho'e 'ahuru mā piti 'e he nape he 'āpōtoro. 14 Ko te nu'u nei rā ŋā 'āpōtoro: ko Tīmona, nape e Ietū ko Pētero; ko Antarea, taina o Tīmona; ko *Tanatiako, ko *Iovani, ko Feripe, ko Torometi, 15 ko Māteo, ko Tōmā, ko Tanatiako, poki 'a Arafeo; ko Tīmona, e kī era he *sērote; 16 ko Hura, poki 'a Tanatiako, 'e ko Hura Ikariote, ho'o era i a Ietū.

He hāpī iŋa o Ietū me'e rahi nu'u
(Māteo 4.23-25)

17 He turu a Ietū mai ruŋa i te ma'uŋa ananake ko tū nu'u era. I topa era he no-noho 'i te kona pararaha e tahi. Ko taka-taka era 'ā 'i rā kona me'e rahi

nu'u hāpī haka 'ou 'ā'ana 'e me'e rahi nu'u o te kona ta'ato'a o Hūrea, o Hērutarema, o Tiro 'e o Tīrone. 18 I tu'u tahi ai rā nu'u mo haka roŋo i te vānaŋa
'a Ietū 'e mo haka ora e ia i te rāua māui-ui. 'E te nu'u o'o e te tātane i haka
ora tako'a rō e Ietū. 19 Ta'ato'a e u'i era i te rāve'a mo haka puā ki a Ietū; he
ora, pa'i, te rāua māui-ui 'i te mana e'a mai ruŋa i a ia.

He ha'amaitai o te 'Atua
(Māteo 5.1-12)

20 He u'i a Ietū a ruŋa i tā'ana nu'u hāpī 'e he kī:

«Ko te koa i a kōrua, e te nu'u veve mana'u pē nei ē:
'ina e tahi kōrua aura'a mo kore o te 'Atua;
a kōrua o roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

21 Ko te koa i a kōrua, e te nu'u maruaki ki te me'e o te 'Atua ē;
e mākona rō kōrua.

Ko te koa i a kōrua, e te nu'u taŋi o te hora nei ē;
e koa rō kōrua.

22 »Ko te koa i a kōrua ka tute ena e te nu'u mai muri i a rāua, ka riri, ka
vā-vā 'e ka ta'e haka au ena 'i te ai o kōrua o te Poki o te taŋata. 23 Ki topa
atu rā ŋā me'e, e koa kōrua; e va'ai rō atu, pa'i, e te 'Atua i te me'e hope'a o
te nui-nui mo kōrua 'i te raŋi. Te tupuna o te nu'u era i aŋa tako'a rō pē ira ki
te ŋā perofeta era o mu'a 'ā.

24 »Ko te 'aroha i a kōrua, e te nu'u 'ono mana'u pē nei ē:
'i te hauha'a mau nō o te ao nei te koa;
he oti mau 'ā te koa mo rava'a e kōrua.

25 Ko te 'aroha i a kōrua, e te nu'u mākona 'i te me'e o te ao nō nei ē;
nā e maruaki rō kōrua ki te me'e o te 'Atua.

Ko te 'aroha i a kōrua, e te nu'u koa o te hora nei ē;
he ta-taŋi kōrua.

26 Ko te 'aroha i a kōrua mo ha'ahana-hana atu e te nu'u ta'ato'a;
te tupuna o rā nu'u i ha'ahana-hana tako'a rō pē ira ki te perofeta reo-
reo.

E haŋa ki te nu'u ma'u i te riri mo kōrua
(Māteo 5.38-48; 7.12)

27 »Ki a kōrua ki te nu'u haka roŋo mai, 'ī a au he kī atu: E haŋa ki te nu'u
te rāua mana'u mau nō he tōtōā atu. E aŋa te me'e riva-riva ki te nu'u ma'u
i te riri mo kōrua. 28 E ha'amaitai te nu'u taro-taro atu, 'e e pure mo te nu'u
vā-vā atu i a kōrua. 29 Mo pu'a atu e tahi kope i tu'u pā'iŋa 'āriŋa, e va'ai
te rua pā'iŋa; 'e mo hiko e te kope e tahi i tu'u paratoa, e va'ai tako'a tu'u

kamita. 30 Mo no-no'i atu te nu'u e tahi me'e, e va'ai, 'e mo hiko i ta'a me'e,
'ina ko kī mo haka hoki atu. 31 E aŋa koe ki te rua i te me'e haŋa e koe mo
aŋa atu e te rua.
32 »Mo haŋa o kōrua ki te nu'u nō e haŋa rō atu 'ā, ¿he aha ia te kōrua me'e
riva-riva i aŋa? Te nu'u hara pē ira tako'a e aŋa ena. 33 'E mo aŋa o kōrua i te
me'e riva-riva ki te nu'u aŋa nō atu i te me'e riva-riva ki a kōrua, ¿he aha ia te
kōrua me'e riva-riva i aŋa? Te nu'u hara pē ira tako'a e aŋa ena. 34 Mo tārahu
o kōrua i te me'e ki te nu'u mau nō ko 'ite 'ā e kōrua e haka hoki rō atu, ¿he
aha ia te kōrua me'e riva-riva i aŋa? Pē ira te nu'u hara e tārahu ena i te me'e
ki te tētahi nu'u hara koia ko tiaki mo haka hoki.
35 »E haŋa kōrua ki te nu'u te rāua mana'u mau nō he tōtōā atu 'e e aŋa
tako'a te me'e riva-riva ki a rāua. 'E mo no-no'i atu mo haka tārahu, e va'ai 'e
'ina kōrua ko tiaki mo haka hoki atu. Pē ira he ai te me'e hope'a o te nui-nui o
te 'Atua mo haka koa i a kōrua, 'e hai me'e nei ka take'a ena: he ŋā poki mau
'ā kōrua o te 'Atua. A ia, pa'i, 'Atua riva tako'a ki te nu'u ta'e 'ite i te māuru-
uru ki a ia 'e ki te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano. 36 E haka 'aroha kōrua i te nu'u
pa he haka 'aroha iŋa ena 'ā o te 'Atua, he Matu'a o kōrua.

'Ina ko mana'u rake-rake mo te rua
(Māteo 7.1-5)

37 »'Ina ko mana'u: i a kōrua te parau mo kī i te tano 'e i te ta'e tano o te
me'e aŋa e te rua, 'o kī tako'a atu e te 'Atua i te tano 'e i te ta'e tano o te
kōrua me'e aŋa. 'Ina ko mana'u: te me'e tano mo te rua he ūtu'a o te 'Atua, 'o
kī rō atu e te 'Atua mo kōrua. E haka rehu te hape o te rua ki haka kore ai e
te 'Atua i te kōrua hape. 38 E va'ai kōrua ki te tētahi, ki va'ai tako'a atu ai e te
'Atua ki a kōrua. Ka ha'a'ī atu ena, pa'i, i te kōrua pūtē ki te 'ī, ka rū-rū ena
ko 'ī riva-riva 'ā. Pa he hāito iŋa ena 'ā o kōrua mo va'ai ki te rua, pē ira ka
hāito tako'a ena e te 'Atua mo va'ai atu ki a kōrua».
39 He 'ui ia e Ietū: «¿Hoki e tano mau rō te taŋata matapō mo ma'u i te rua
matapō a te ara? ¿E ko vī-viri hō ararua ki roto i te pū? 40 Te kope hāpī ta'e i
hau ki tō'ona ma'ori; ki oti i te hāpī, ka ai era pē tō'ona ma'ori.
41 »¿He aha koe e u'i ena i te pua mauku o roto i te mata o tu'u taina 'e 'ina
koe he take'a i te pou o roto i tu'u mata? 42 Mo ta'e take'a e koe i te pou o roto
i tu'u mata, ¿pē hē koe i mana'u ai mo kī ki tu'u taina: “E te taina, ka haka
rē mai koe ki to'o atu a au i te pua mauku mai roto i tu'u mata”? ¡E te taŋata
riva a te haho ē!, ka to'o koe 'i ra'e i te pou mai roto i tu'u mata, ki take'a
riva-riva ai e koe i te pua mauku 'i roto i te mata o tu'u taina.

Te tumu e aŋi-aŋi ena hai tō'ona hua iŋa
(Māteo 7.17-20; 12.34-35)

43 »'Ina e tahi tumu riva-riva mo hua o te me'e rake-rake, 'e 'ina e tahi tumu
rake-rake mo hua o te me'e riva-riva. 44 Te huru o te tumu e aŋi-aŋi ena 'i
tō'ona hua iŋa: ta'e mai ruŋa i te miro pū-pū te pika e mo-more ena, 'e ta'e
mai ruŋa i te tumu tūava te vino e mo-more ena. 45 Te taŋata riva-riva he
vānaŋa i te me'e riva-riva 'i te ai māhatu riva-riva tō'ona, 'e te taŋata rake-
rake he vānaŋa i te me'e rake-rake 'i te ai māhatu rake-rake tō'ona. O te me'e
e rahi rō 'ana 'i roto i te māhatu te haka vānaŋa i te haha.

E haka tu'u te hare 'i te kona hio-hio
(Māteo 7.24-27)

46 »¿He aha kōrua e kī ena he Pū'oko Haka Tere a au o kōrua, 'e 'ina kōrua
he aŋa i tā'aku me'e kī? 47 'Ī a au he kī atu: te taŋata oho mai ki a au, haka
roŋo 'e aŋa i tā'aku me'e kī, 48 e tu'u rō 'ana pa he taŋata haka tu'u i tō'ona
hare i u'i 'i ra'e i te kona hio-hio 'ai ka aŋa iho. Ka hetu era te a'a ki rā hare,
'ina e ko makenu 'i te haka tu'u 'i rā kona. 49 'E te taŋata haka roŋo i tā'aku
vānaŋa 'e 'ina he aŋa pa he me'e kī e au, e tu'u rō 'ā pa he taŋata haka tu'u i
tō'ona hare 'i te kona ta'e hio-hio. Ka hetu era te a'a ki rā hare, 'i te pūai he
to-toi 'e he marere tahi».

He haka ora iŋa o Ietū i te tāvini o te kape rōmano
(Māteo 8.5-13; Iovani 4.43-54)

7 1 I oti era a Ietū te vānaŋa ki te nu'u, he e'a he oho ki Kaperenāū. 2 'I
ira e noho era e tahi taŋata he kape o te va'ehau rōmano e ai rō 'ana e
tahi ō'ona tāvini haŋa rahi. Te taŋata tāvini nei ko rahi 'ana te māui-ui 'e ko
hāhine 'ā mo mate.

3 I 'ite era e rā kape o ruŋa i a Ietū, he uŋa ki te tētahi nu'u pū'oko haka tere
hūrio mo ani ki a Ietū mo oho mo haka ora i rā tāvini. 4 I tu'u era rā nu'u ki
muri i a Ietū, he kī: «E Ietū, te kape rōmano uŋa mai i a mātou he taŋata e
tano rō 'ā mo hā'ū'ū e koe. 5 A ia e haŋa rahi rō mai 'ana ki a tātou ki te ita-
raera; 'ā'ana i haka aŋa i te tātou *hare pure hūrio».

6 He e'a a Ietū he oho 'i muri i tū nu'u era. Ko hāhine 'ana mo tu'u ananake
ki te hare o tū kape era o te va'ehau rōmano, he piri te nu'u repahoa o rā
kape i uŋa mo kī pē nei ē: «E Ietū, 'ina koe ko haka rohi-rohi ko oho mai; ¿ko
ai, pa'i, a au mo uru mai ō'ou ki roto i tō'oku hare? 7 'O ira i ta'e oho atu ai e
au mau 'ā. Ko 'ite 'ana e au mo kī ō'ou: "Ka ora", he ora tō'oku tāvini. 8 A au
mau nei e ai rō 'ana te taŋata 'ata hau rō atu te tōro'a ki a au, 'e pē ira tako'a
'ā e ai rō 'ana te va'ehau ko au te kape. Mo kī ō'oku: "Ka oho", he oho; 'e mo
kī ō'oku mo oho mai, he oho mai; 'e mo kī ō'oku ki tō'oku tāvini mo aŋa e
tahi me'e, he aŋa».

9 He māere a Ietū 'i tū vānaŋa era. He u'i ki te nu'u oho 'i muri i a ia, he kī:
«'Ī a au he kī atu: kai take'a 'ā e au e tahi taŋata o Itaraera haka moe i tō'ona
mana'u 'i ruŋa i a au pa he taŋata nei».

10 I hoki era ia tū nu'u uŋa era, he take'a ko ora 'ana rā tāvini.

He haka ora iŋa o Ietū i te poki ko mate 'ā

11 'I te rua mahana, he oho a Ietū ki te kona te 'īŋoa ko Nāina. 'I muri i a ia
i oho tako'a ai tā'ana nu'u hāpī 'e me'e rahi atu te nu'u. 12 I hāhine era ki rā
kona, he take'a e ma'u 'ā te nu'u i te pāpaku mo tanu, he kope ko ia mau nō
te poki o te vi'e hove e tahi. Me'e rahi te nu'u o rā kona oho 'i muri i rā vi'e.

13 I take'a era e Ietū i rā vi'e, he haka 'aroha 'e he kī: «'Ina koe ko taŋi». 14 He
haka hāhine ia ki te pāpaku, he 'a-'aru i te raŋo 'e he noho te nu'u tupa. He kī
e Ietū ki tū kope mate era: «E haŋu, ki a koe a au e kī atu ena: ¡Ka e'a ki ruŋa!».

15 He e'a ia tū kope era ki ruŋa he noho 'e he ha'amata he vānaŋa. He haka
hoki e Ietū ki tō'ona matu'a vahine.

16 I take'a era e te nu'u i tū me'e era, he māere ananake 'e he ha'ahana-hana
i te 'Atua he kī: «'Ī te perofeta nui-nui e tahi 'i roto i a tātou». 'E he kī tako'a:
«Ko tu'u mai 'ana te 'Atua mo hā'ū'ū ki tō'ona taŋata».
17 Te taŋata ta'ato'a o Hūrea 'e o te kona ta'ato'a hāhine ki ira he 'ite o ruŋa
i tū me'e aŋa era e Ietū.

He 'ui 'a Iovani Papatito
(Māteo 11.2-6)

18 A Iovani i 'ite ai, hai nu'u hāpī 'ā'ana, o ruŋa i te me'e ta'ato'a aŋa e Ietū.
He uŋa ia mo oho ki a ia e rua o tū nu'u hāpī era 'ā'ana 19 'e he haka uŋa mo
'ui ki a Ietū hoki ko ia mau 'ā te *Kiritō, kope era mo tu'u mai, 'o e tiaki nō
ki te rua.
20 I tu'u era tū ŋā kope era he haka hāhine ki a Ietū, he kī:
—'A Iovani Papatito a māua i uŋa mai mo 'ui atu hoki ko koe mau 'ā te me'e
era mo tu'u mai 'o e tiaki a mātou ki te kope haka 'ou e tahi.

21 'I rā hora e haka ora 'ana e Ietū me'e rahi māui-ui 'e ma'i o te nu'u, e
haka e'a 'ā i te tātane, 'e e haka ora 'ā i te mata o te nu'u matapō. 22 He kī e
Ietū ki tū nu'u uŋa era e Iovani:
—Ka hoki ka 'a'amu ki a Iovani i te me'e take'a 'e ŋaro'a e kōrua:

Ko mā'eha 'ā te mata o te nu'u matapō,
ko ha'ere riva-riva 'ā te nu'u va'e koke.

Ko ora 'ana te nu'u māui-ui rēpera,
ko ŋaro'a 'ana te vānaŋa e te nu'u tariŋa pō.

Ko ora mai 'ā te nu'u mai te mate,
'e ko haka 'ite 'ana i te *roŋo riva-riva o te 'Atua ki te nu'u veve.

23 E kī tako'a: «¡Ko te koa i te taŋata 'ina he 'aka-'aka e haka moe ena i te
mana'u 'i ruŋa i a au!».

He vānaŋa a Ietū o ruŋa i a Iovani Papatito
(Māteo 11.7-19)

24 I hoki era tū nu'u uŋa era e Iovani, he ha'amata a Ietū he vānaŋa ki te
nu'u o ruŋa i a Iovani Papatito, he kī:

«Hora oho u'i era o kōrua i te kope tātara 'i te kona 'one ta'e noho e te
taŋata, ¿pē hē te huru o rā kope i mana'u ai e kōrua? ¿He taŋata ta'e tī-tika
o te mana'u, haka rē i a ia mo haka tere e te rua, pa he 'ohe e ue-ue ena e te
tokerau? 25 'E mo ai ta'e pē ira, ¿pē hē? ¿He taŋata uru i te kahu hope'a o te
riva-riva? Ko 'ite 'ana, pa'i, e kōrua: te nu'u uru i te kahu hope'a o te riva-riva
'e 'ina e tahi rāua me'e haŋa toe e noho ena 'i te hare o te 'ariki. 26 Ki te kōrua
kī, ¿he aha te kōrua me'e oho u'i era? ¿He perofeta? He aŋi 'ā. 'E 'ī a au he kī
atu: he kope 'ata hau ki te perofeta. 27 A Iovani Papatito he ma'uroŋo kī era e
te 'Atua ki tā'ana Poki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

“He uŋa au i te taŋata ma'uroŋo 'i ra'e ki a koe
mo haka riva-riva i te ara mō'ou”».

28 He kī haka 'ou e Ietū:

«'Ina e tahi taŋata o roto i te taŋata ta'ato'a 'ata hōnui ki a Iovani; 'e, ka ai
atu pē ira, te taŋata haka rē i a ia mo haka tere e te 'Atua i hau rō atu ki a
Iovani, ka ai atu he taŋata hauha'a-'ore ki te mata o te taŋata.
29 »Te nu'u ta'ato'a ŋaro'a i a Iovani, 'ātā ki te *nu'u haka 'auhau i te nu'u
hai moni mo te rōmano, i haka *papatito rō i a rāua ki a Iovani mo haka tano
ki te me'e hā'aki e te 'Atua. 30 Te nu'u *fariseo 'e te nu'u *ma'ori o te haka tere
hūrio kai haka papatito i a rāua he ta'e haŋa ki te me'e haka 'ite e te 'Atua
mo te rāua riva-riva.
31 »'Ī a au he ha'aaura'a atu i te huru o te tētahi taŋata o te hora nei. 32 A
rāua pa he ŋā poki ko-kori 'i te kona e tahi. He ohu e tētahi o rā ŋā poki ki te
tētahi atu o rāua pē nei ē:

“Ko haka taŋi atu 'ana a mātou i te peho reka,
'ina a kōrua kai 'ori.
Ko hīmene atu 'ana a mātou i te hīmene haka 'aroha,
'ina tako'a a kōrua kai ta-taŋi”.

33 »Te aura'a: ko tu'u mai 'ana a Iovani Papatito e tapu rō 'ana i te kai 'e 'ina
he unu i te 'ava; i kī ai e kōrua ko o'o 'ana e te tātane. 34 He tu'u mai ia te
*Poki o te taŋata e kai rō 'ana 'e e unu rō 'ā; he kī e kōrua i te rava kai 'e i te
rava unu, 'e he repahoa o te nu'u hara 'e o te nu'u haka 'auhau i te taŋata hai
moni mo te rōmano. 35 Ka ai atu pē ira, te haka tere iŋa hai mana'u o te 'Atua
e take'a ena he me'e tano hai nu'u haka tere i a rāua pa he me'e haŋa 'ā'ana».

Ko Ietū 'e he vi'e hara e tahi

36 E tahi mahana he kī ki a Ietū e te fariseo e tahi mo oho mo kai 'i tō'ona
hare. He oho ia a Ietū.
E noho nō 'ā 'i ruŋa i te 'amurama'a, 37 he tu'u te vi'e tai'o o rā kona 'i te 'ite
e kai 'ā a Ietū 'i rā hare. E ma'u rō 'ā rā vi'e i te ipu aŋa hai mā'ea nehe-nehe
ko 'ī 'ā e te mano'i.
38 I puā era ki a Ietū, he taŋi a te va'e. He ha'amata he haka rari he oho i
te va'e hai matavai. I oti era he haro'i hai tō'ona rau'oho koia ko hoŋi 'e ko
huri hai mano'i.
39 I take'a era e tū taŋata fariseo era, tē rā ka mana'u: «'Āhani te kope era
he perofeta, ko aŋi-aŋi 'ana: te vi'e era he vi'e hara». 40 He kī e Ietū ki tū
fariseo era:
—E Tīmona, e ai rō 'ana tā'aku me'e mo kī atu.

He pāhono e tū kope era:
—Ka kī nō mai, e te Ma'ori ē.

41 He kī ia e Ietū:

—E rua taŋata e ai rō 'ā te tārahu ki te taŋata e tahi: e tahi i tārahu ai e pae hānere *renario 'e te rua e pae 'ahuru. 42 'I te me'e 'ina he moni o rāua mo haka hoki o tū tārahu era, he haka rehu e rā taŋata va'ai era i te moni. Ki tu'u mana'u, e Tīmona ē, ¿ko ai o roto i te ŋāŋata era mo 'ata haŋa ki te taŋata haka tārahu era i te moni?

43 He pāhono e Tīmona:
—Ki tō'oku mana'u, ko te taŋata 'ata rahi era o te tārahu.

He kī e Ietū:
—He aŋi 'ā tā'au.

44 He u'i ia a Ietū a ruŋa i rā vi'e, 'e he kī ki a Tīmona:
—¿Ko take'a 'ā e koe te vi'e nei? I uru mai era a au, kai va'ai mai koe hai vai mo hopu o tō'oku va'e; 'e te vi'e nei, ko haka hopu mai 'ana i tō'oku va'e hai matavai 'e 'ai ka haro'i hai rau'oho ō'ona. 45 'Ina koe kai 'aroha mai hai hoŋi, 'e te vi'e nei, 'i te hora ta'ato'a ō'oku 'i nei, e hoŋi e oho nō mai nei i tō'oku va'e. 46 Kai paru mai koe i tō'oku pū'oko hai mōrī 'eo, 'e o te vi'e nei i huri mai i tō'oku va'e hai mano'i. 47 'Ī a au he kī atu: te hara rahi o te vi'e nei ko haka kore 'ana, he rahi o tō'ona haŋa mai. Te kope ta'e rahi te hara haka kore, ta'e rahi tō'ona haŋa ki te 'Atua.

48 He kī ia ki tū vi'e era: «Ko haka kore 'ana tu'u hara».
49 Te tētahi atu nu'u noho o ruŋa i te 'amurama'a he ha'amata he 'ui ki a rāua 'ā: «¿Ko ai hō te kope nei, 'ātā e haka kore rō 'ā i te hara?».
50 He 'ata kī ki rā vi'e e Ietū: «Ko e'a 'ana a koe mai roto i te hara, he haka moe ō'ou i te mana'u 'i ruŋa i a au. Ka oho riva-riva».

He ŋā vi'e hā'ū'ū ki a Ietū

8 1 I oti era he oho a Ietū me'e rahi kona haka 'ite oho i te roŋo riva-riva o ruŋa o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. I oho rō 'i muri i a ia tā'ana nu'u *'āpōtoro e ho'e 'ahuru mā piti 2 'e tētahi ŋā vi'e haka ora e ia i te māui-ui 'e tētahi haka e'a i te tātane mai roto. 'I roto o rā ŋā vi'e a *Māria, kī tako'a ko Matarena, vi'e mai roto i haka e'a ai e hitu tātane; 3 a Huana, vi'e *hāipo-ipo 'a Kuta, taŋata 'ā'ana te haka tere i te hauha'a o *'Erore; a Tūtana; 'e me'e rahi haka 'ou atu te ŋā vi'e e hā'ū'ū e oho era hai me'e ai o rāua.

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata 'oka kai e tahi
(Māteo 13.1-9; Marko 4.1-9)

4 Me'e rahi te nu'u i e'a mai te rāua kona noho mo oho mo u'i i a Ietū, pē ira i taka-taka ai me'e rahi taŋata. He ha'amata ia a Ietū he 'a'amu i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

5 «E tahi taŋata 'oka kai he e'a he pī i tā'ana karu. I pī era he vī-viri te tētahi a te ara, he rei-rei e te nu'u 'e he kai e te manu.
6 »Tētahi i vī-viri a te kona papa 'ō'one ta'e rahi. I tupu era kai roa i paka-paka rō ai 'i te vai kore o rā kona.

7 »Tētahi o rā ŋā karu i vī-viri a te kona mauku pū-pū. I tupu era he vavau
'e he mate 'i te taiko o te mauku pū-pū.
8 »'E tētahi atu i vī-viri a te kona 'ō'one riva-riva. He tupu he nui-nui 'e mai
te karu e tahi i hua ai 'ātā e ho'e hānere karu».

He me'e nei te me'e i 'a'amu e Ietū. 'E he kī haka 'ou i haka pūai te re'o: «¡Te
nu'u haŋa mo aŋi-aŋi ka haka topa te mana'u!».

He aha a Ietū e hāpī era hai 'a'amu ha'aaura'a
(Māteo 13.10-17; Marko 4.10-12)

9 He 'ui ia ki a Ietū e tā'ana nu'u hāpī i te aura'a o tū 'a'amu ha'aaura'a era.
10 He kī e Ietū: «Ki a kōrua te 'Atua e haka aŋi-aŋi atu ena i te me'e ta'e 'ite e
te taŋata o ruŋa o tō'ona haka tere iŋa 'āpī. 'E, ki te tētahi nu'u e vānaŋa nei
hai 'a'amu ha'aaura'a; pē ira ka 'ata u'i atu, e ko take'a, 'e ka 'ata haka roŋo
atu, e ko aŋi-aŋi.

He haka 'ite iŋa o Ietū i te ha'aaura'a o rā 'a'amu
(Māteo 13.18-23; Marko 4.13-20)

11 »Pē nei te aura'a o te 'a'amu ha'aaura'a nei: Rā ŋā karu he *roŋo riva-riva
o te 'Atua, 'e te ŋā kona era a ira i vī-viri ai te karu he taŋata.
12 »Te kona ara era he tētahi nu'u ŋaro'a i rā roŋo, 'e, ka ai atu pē ira, e
to'o nō e Rukifero mai roto i te rāua māhatu, pa he kai iŋa era e te manu i te
karu, 'o *haka moe i te mana'u 'i ruŋa 'e 'o rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua.
13 »Te kona papa 'ō'one ta'e rahi era he tētahi nu'u ŋaro'a i te roŋo riva-riva o
te 'Atua to'o hai koa i rā roŋo ki roto i te rāua māhatu. Te 'ati nō, he haka moe
o rāua i te mana'u 'i ruŋa i rā roŋo mo te hora nō e tahi 'e, 'i te hora o te haka
'atu, he rehu, pa he ta'e hio-hio iŋa ena o te aka 'i te kona 'ō'one ta'e rahi.
14 »Te kona mauku pū-pū era he tētahi nu'u haka roŋo i te roŋo riva-riva o
te 'Atua. Te 'ino nō, 'i te taiko o te mauku pū-pū, te aura'a, 'i te pūai o te haŋa
ki te me'e o te ao nei, ki te 'ono 'e ki te me'e ta'ato'a, he vavau te roŋo o te
'Atua 'e 'ina e ko hua 'i roto i a rāua te me'e haŋa o te 'Atua.
15 »Te kona 'ō'one riva-riva era he nu'u haka roŋo 'e ha'atura hai māhatu ki
te roŋo o te 'Atua, 'e ma'u hio-hio 'i roto i a rāua. Mai roto i a rāua e e'a ena
me'e rahi me'e riva-riva, pa he karu hua era me'e rahi karu haka 'ou mai ruŋa.

He ha'aaura'a iŋa hai hakari'i i te vānaŋa o te 'Atua
(Marko 4.21-25)

16 »'Ina ko na'a te roŋo riva-riva o te 'Atua pa he kope haka pura i te haka-
ri'i 'ai ka pu'a hai pahu 'o he ha-ha'o ki raro i te ro'i. E haka 'ite pa he kope
haka rē i te hakari'i 'i te kona ruŋa nui mo haka mā'eha i te nu'u uru ki roto
i te hare. 17 Pē nei ka haka aŋi-aŋi riva-riva ena i te me'e ta'e haka 'ite 'i mu'a
'ā 'e ka ma'u ena ki roto i te mā'eha i te me'e na'a o ruŋa i te haka tere iŋa
'āpī o te 'Atua.
18 »'O ira, e u'i e haka roŋo riva-riva tā'aku hāpī. Te kope aŋi-aŋi 'e to'o
mō'ona i te parauti'a o te 'Atua he 'ata haka aŋi-aŋi e te 'Atua. 'E te kope 'ina
he to'o mō'ona, 'ātā ki te me'e mana'u ko 'ite 'ā e ia ka to'o ena».

He matu'a vahine 'e he taina o Ietū
(Māteo 12.46-50; Marko 3.31-35)

19 E tahi mahana he oho te matu'a vahine 'e te taina o Ietū ki te kona 'i ira
a ia 'e, 'i te rahi o te taŋata, 'ina he rava'a ananake mo hāhine ki muri. 20 He
oho e tahi kope he kī ki a Ietū:
—E Ietū, 'ai haho tu'u matu'a vahine koia ko tu'u ŋā poki taina e haŋa rō
'ā mo vānaŋa atu ki a koe.

21 He kī e Ietū:
—Te nu'u haka roŋo 'e haka tere i a rāua hai vānaŋa o te 'Atua he hua'ai
tako'a ō'oku.

Te tokerau 'e te pari he ha'atura ki a Ietū
(Māteo 8.23-27; Marko 4.35-41)

22 'I te mahana e tahi he eke a Ietū koia ko tā'ana nu'u hāpī ki ruŋa i te vaka
'ai ka kī: «Matu tātou ki oho ki te rua pā'iŋa». 'E he oho.
23 E oho nō 'ana ananake he ha'uru a Ietū. He hu-hū ia te tokerau 'e he
ketu te pari. He ha'amata he 'ī te vaka e te vai 'e he oho mo emu. 24 He haka
hāhine rā nu'u he haka 'ara i a Ietū 'e he kī:
—¡E te Ma'ori! ¡E te Ma'ori! ¡Ka 'ara koe! ¡He emu tātou!

He e'a ia a Ietū ki ruŋa, he kī ki te tokerau 'e ki te pari mo noho, 'e he
māria rō 'ai. 25 I oti era he kī ki tā'ana nu'u hāpī:
—¿'Ina 'ana 'ō a kōrua kai haka moe 'ā i te mana'u 'i ruŋa i a au?
Ko ri'a-ri'a 'ā 'e ko māere atu 'ana rā nu'u he 'ui ki a rāua 'ā: «¿Ko ai mau te
kope nei? ¡'Ātā te tokerau 'e te pari e ha'atura rō 'ā ki a ia!».

He taŋata e tahi o Hērata ko o'o 'ā e te tātane
(Māteo 8.28-34; Marko 5.1-20)

26 He tomo ia ananake ki te rua pā'iŋa ki te henua ko Hērata,[a] he kona o
mu'a o Karirea. 27 I topa era a Ietū mai ruŋa i te vaka, he haka hāhine e tahi
taŋata o tū kona era ko o'o 'ā e te tātane. Rā taŋata ko roa 'ā te mahana o te
ta'e uru i te kahu 'e o te ta'e noho 'i te hare; e noho era 'i roto i te menemā.
28 I take'a era i a Ietū, he tū-turi 'i mu'a koia ko ohu:
—¡Ka haka rē koe i a au, e Ietū, e te Poki o te 'Atua o te raŋi ē! ¡Ka haka
'aroha koe i a au; 'ina koe ko tōtōā mai!

29 I kī ai i te me'e nei 'o te ai ko kī 'ana e Ietū ki tū tātane era mo e'a mai
roto i rā taŋata. E rahi rō 'ana te mahana e haka taehae era 'e, ka ai atu e
here-here rō 'ana e te nu'u i te rima 'e i te va'e hai vivi mo haka noho, e motu-
motu nō 'ā, 'ai ka haka oho e rā tātane a te kona 'ina he taŋata. 30 He 'ui e Ietū:
—¿Ko ai tu'u 'īŋoa?

He pāhono:

---

a 8.26 Te 'īŋoa haka 'ou o *Hērata* ko *Kārara*.

—Tō'oku 'īŋoa ko Ta'utini.

I pāhono ai pē ira 'o te ai me'e rahi tātane 'i roto i rā taŋata. 31 He ani ia ki
a Ietū e rā ŋā tātane mo ta'e tū-tute i a rāua ki roto i te pō'auahi.
32 Hāhine ki rā kona, 'i ruŋa i te ma'uŋa, e kai 'ana me'e rahi oru. He ani
ia e tū ŋā tātane era ki a Ietū mo ha'ati'a i a rāua mo uru ki roto i rā ŋā oru.
He ha'ati'a e Ietū. 33 He e'a tū ŋā tātane era mai roto i rā taŋata 'e he uru ki
roto i te oru. 'I tū hora 'ā he huata, he vī-viri ki roto i te vai 'e he mā-mate
tahi rō 'ai te oru.
34 I take'a era i rā me'e e te nu'u hāpa'o oru, he tāhuti he turu he 'a'amu ki
te taŋata o te kona ta'ato'a o ira. 35 He e'a he oho te nu'u mo u'i i rā me'e. I
tu'u era ki te kona 'i ira a Ietū, he take'a e noho rō 'ana 'i tō'ona va'e rā taŋata
e'a era o te tātane, e uru rō 'ana i te kahu 'e ko riva-riva 'ā. He ri'a-ri'a tahi
rō 'ai tū nu'u era.
36 Te nu'u take'a i rā me'e he 'a'amu ki te taŋata pē hē a Ietū i haka ora ai
i tū taŋata era. 37 He ha'amata he ani e te nu'u ta'ato'a o Hērata ki a Ietū mo
oho mai rā kona, he ri'a-ri'a o rāua. He eke ia a Ietū ki ruŋa ki te vaka 'e he
e'a he oho rō 'ai.
38 Te taŋata e'a era o te tātane i ani rō ki a Ietū mo ha'ati'a i a ia mo oho 'i
muri. Kai ha'ati'a e Ietū 'ai ka kī:

39 —Ka hoki ki tu'u hare 'e ka 'a'amu te me'e ta'ato'a aŋa atu e te 'Atua mō'ou.

He e'a rā taŋata he oho 'e he 'a'amu ki te nu'u ta'ato'a o tū kona era i te
me'e aŋa e Ietū 'i ruŋa i a ia.

He poki 'a Hairo 'e he vi'e māui-ui

(Māteo 9.18-26; Marko 5.21-43)

40 I hoki haka 'ou era a Ietū ki te rua pā'iŋa, ki Karirea, he to'o rō atu 'ai te
koa o te taŋata; e tiaki 'ana, pa'i, ananake. 41 He tu'u ia e tahi taŋata te 'īŋoa
ko Hairo, he pū'oko haka tere o te *hare pure hūrio, ki tū kona era. He tū-turi
'i mu'a o Ietū 'e he ani mo oho ki tō'ona hare 42 mo u'i i tā'ana poki vahine
mau nō e tahi, ka ho'e 'ahuru mā piti matahiti, ko hāhine 'ā mo mate.
E oho era a Ietū 'i muri i rā taŋata ko pi-piri 'ā 'i te rahi o te nu'u oho 'i
muri. 43 'I roto i rā nu'u e ai rō 'ā e tahi vi'e māui-ui; te māui-ui he toto tehe.
Ka ho'e 'ahuru mā piti matahiti o te 'amo i tū 'ati era 'e, ko pau tahi 'ana
tō'ona hauha'a 'i te 'auhau iŋa i te taote mo haka ora i a ia. 'E 'ina e tahi taote
i rava'a mo haka ora. 44 He haka hāhine te vi'e nei a tu'a o Ietū he haka puā ki
te titi o te kahu. 'I tū hora 'ā he noho te tehe o te toto. 45 He 'ui a Ietū:
—¿'A 'ai a au i haka puā mai?

'I te ai ta'ato'a nō e kī era 'ina a rāua kai haka puā, he kī e Pētero:
—E te Ma'ori, nā te taŋata e ŋatu e tono mai ena.

46 'Ai e kī era e Ietū:
—Nā ko haka puā mai 'ā te kope e tahi; ko ŋaro'a 'ā e au ko e'a 'ā te mana
mai ruŋa i a au.

47 I aŋi-aŋi era e rā vi'e ko ma'urima 'ana i a ia, he oho, ko rurū 'ā 'i te ri'a-
ri'a, he tū-turi 'i mu'a o Ietū, 'e he kī 'o te aha a ia i haka puā ai 'e pē hē i ora
ai tō'ona māui-ui 'i tū hora 'ā. I kī ai rā vi'e i te me'e nei 'i mu'a o te taŋata
ta'ato'a.

48 He kī e Ietū:
—E vovo, a koe i ora ena 'o te haka moe ō'ou i te mana'u 'i ruŋa i a au. Ka
oho riva-riva.

49 E vānaŋa nō 'ana a Ietū i tu'u ai te roŋo 'e he kī ki tū taŋata pū'oko haka
tere era o te hare pure hūrio:
—Ko mate 'ana ta'a poki; 'ina ko ma'u tahaŋa te Ma'ori.

50 I ŋaro'a era e Ietū he kī:
—'Ina ko ri'a-ri'a; ka haka moe nō mai koe i tu'u mana'u 'i ruŋa i a au he
ora ta'a poki.

51 I tu'u era ananake ki te hare o Hairo, te nu'u nō i ha'ati'a e Ietū mo uru 'i
muri i a ia ki roto i te piha 'i ira te poki ko Pētero, ko *Tanatiako, ko *Iovani
'e he matu'a tane 'e vahine o te poki.
52 Te nu'u ta'ato'a o roto i rā hare e ta-taŋi 'ana 'i te haka 'aroha 'i te poki.
He kī e Ietū: «'Ina kōrua ko ta-taŋi; 'ina he poki kai mate, e ha'uru nō 'ā».
53 He ka-kata tū nu'u era mo Ietū 'o te 'ite ko mate 'ā te poki. 54 He 'a-'aru ia
e Ietū i te rima o rā poki he kī i haka pūai i te re'o: «¡E vovo, ka e'a koe ki
ruŋa!».
55 He ora ia tū poki era. 'I tū hora 'ā he e'a ki ruŋa. He kī ia e Ietū mo va'ai
hai me'e mo kai. 56 Ko māere 'ana te matu'a o te poki 'i tū me'e era, 'e he kī e
Ietū mo ta'e 'a'amu e tahi nu'u.

He uŋa iŋa o Ietū i tā'ana nu'u hāpī

(Māteo 10.5-15; Marko 6.7-13)

9 1 E tahi mahana he haka taka-taka e Ietū a ho-ho'e 'ahuru mā piti
nu'u hāpī 'ā'ana, 'e he va'ai i te pūai 'e i te parau mo haka e'a i te
tātane mai roto i te taŋata 'e mo haka ora rauhuru māui-ui. 2 He uŋa mo
haka 'ite o ruŋa o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'e mo haka ora i te nu'u
māui-ui. 3 He kī:

«Ka oho ena kōrua, 'ina ko ma'u e tahi me'e; 'ina ko ma'u te toko-toko,
te pūtē, te haraoa, te moni 'e te kahu mo mono. 4 Hare nō ena o kōrua ka
tu'u ena, 'i ira ana noho 'ātā ki te oho iŋa o kōrua mai rā kona. 5 E tu'u
'ā kōrua ki te kona nūna'a hare 'ina he nu'u o ira he haŋa atu, e tū-tū te
puŋa'ehu mai te kōrua va'e mo haka 'ite ki rā nu'u: ka topa era 'i ruŋa i
a rāua te ūtu'a o te 'Atua, he hape o rāua mau 'ā, 'e 'ai kōrua ka oho rō
mai rā kona».

6 He e'a ia tū nu'u hāpī era he haka 'ite he oho i te *roŋo riva-riva o te 'Atua
'i te kona ta'ato'a koia ko haka ora i te māui-ui o te taŋata.

He mira-mira iŋa o te mana'u o *'Erore

(Māteo 14.1-12; Marko 6.14-29)

7 He ŋaro'a e te 'ariki era ko 'Erore i te vānaŋa o ruŋa o te me'e ta'ato'a aŋa
e Ietū, 'e he mira-mira te mana'u 'o te ai o te nu'u kī: a Ietū ko *Iovani ko ora
'ā mai te mate, 8 'e tētahi nu'u kī: ko te perofeta era o mu'a 'ā ko 'Ēria, 'e te
tētahi atu nu'u kī: he perofeta haka 'ou e tahi o rā ŋā perofeta ko ora 'ā mai te
mate. 9 He kī e 'Erore: «'Ā'aku i haka pa'o i te ŋao o Iovani. ¿Ko ai hō te kope
era? E ko pau te 'a'amu o ruŋa i a ia».

He haŋa ia a 'Erore mo oho mo u'i i a Ietū.

He hāŋai iŋa o Ietū i te nu'u rahi

(Māteo 14.13-21; Marko 6.30-44; Iovani 6.1-14)

10 I hoki tahi era te *'āpōtoro uŋa e Ietū, he 'a'amu ki a ia i te rāua me'e
ta'ato'a i aŋa. He to'o e Ietū i rā nu'u 'e he oho ananake ki te kona hāhine ki
Vetetaira mo noho ko rāua nō. 11 I 'ite era e te taŋata, he e'a he oho tako'a ki
ira. He noho ia a Ietū he vānaŋa o ruŋa o te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'e he
haka ora i te nu'u māui-ui.

12 I ahi-ahi era, he haka hāhine ki a Ietū te nu'u hāpī 'ā'ana e ho'e 'ahuru
mā piti 'e he kī:

—Ka kī koe ki te taŋata mo oho mo u'i hai kai 'e hai kona mo hā'uru o rāua
a te kona hāhine mai; 'ina, pa'i, e tahi me'e o nei.

13 He kī e Ietū:

—Ka va'ai e kōrua hai me'e mo kai.

He pāhono e rā nu'u:

—Te me'e nō o mātou he haraoa e rima 'e he ika e rua. Ki ta'a kī, ¿ki oho
hō mātou ki ho'o mai hai kai mo te taŋata ta'ato'a nei?

14 'I rā kona, mo tataku i te ŋāŋata nō, e pae ta'utini. Ka ai atu pē ira i kī nō
e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī:

—Ka haka no-noho te taŋata e pae 'ahuru ka tahi nūna'a.

15 He aŋa pē ira 'e he no-noho tahi te taŋata. 16 He to'o ia a Ietū i tū haraoa
era e rima 'e i tū ika era e rua, he u'i a te raŋi, he māuru-uru ki te 'Atua, he
more-more 'e he va'ai ki tā'ana nu'u hāpī mo tuha'a.

17 He ka-kai tahi tū nu'u era ki te mākona, 'e i runu era i te pārehe-rehe
topa, he 'ī e ho'e 'ahuru mā piti kānato.

He kī iŋa o Pētero a Ietū he *Kiritō

(Māteo 16.13-19; Marko 8.27-29)

18 E tahi mahana e pure 'ana a Ietū, 'e 'i muri i a ia tā'ana nu'u hāpī. He 'ui
ki rā nu'u:

—¿Ko ai a au e kī ena e te taŋata?

19 He pāhono e rā nu'u:

—E ai rō 'ā te nu'u kī ko Iovani Papatito, e ai rō 'ana te tētahi nu'u kī ko 'Ēria, 'e e ai tako'a rō 'ana te nu'u kī he perofeta haka 'ou e tahi o te ŋā perofeta era o mu'a 'ā ora mai mai te mate.

20 He 'ui haka 'ou:
—'E, ki te kōrua kī, ¿ko ai a au?

He pāhono e Pētero:
—A koe he Kiritō uŋa mai e te 'Atua.

21 'E he ani e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī mo ta'e 'a'amu ki te tētahi nu'u o ruŋa o tū me'e pāhono era e Pētero.

He haka 'ite iŋa o Ietū i tō'ona mate
(Māteo 16.20-28; Marko 8.30–9.1)

22 He kī ia e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī: «Te *Poki o te taŋata e ŋaro'a rō i te māui-ui ki roto i te ivi, 'e e ko haŋa e te nu'u pū'oko haka tere hūrio, e te *oromatu'a ra-rahi 'e e te *ma'ori o te haka tere hūrio. E tiŋa'i e haka mate rō i a ia 'e, 'i te toru mahana, he ora haka 'ou».
23 I oti era he kī ki te ta'ato'a:

«Te kope haŋa mo riro ō'ona he taŋata hāpī 'ā'aku e haka rehu i a ia mau 'ā, 'ai ka 'amo rō, paurō te mahana, i tō'ona tātaurō, te aura'a, e va'ai i a ia 'ātā mo mate 'i te aŋa iŋa i tā'aku me'e haŋa. 24 Te kope hārui i a au 'e i tā'aku hāpī hai tua'ivi mo hāpa'o i a ia 'o mate 'e mo aŋa i tā'ana me'e nō era i haŋa e ko ai i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E te kope haka rē i tā'ana me'e haŋa mo ha'atura mai ki a au he rava'a e ia i rā ora. 25 ¿He aha ia te hauha'a mo te kope e tahi te ai i a ia te me'e ta'ato'a o te ao, 'e 'ina i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a?
26 »Te kope ta'e to'o i a au 'e i tā'aku hāpī mā'ana 'o ha'amā 'i te nu'u, a au, te Poki o te taŋata, e ko to'o tako'a i a ia mā'aku 'i te hora hoki mai ō'oku 'i ruŋa i a au tō'oku pūai 'e te pūai 'ana-'ana o tō'oku Matu'a e haka vari tahi rō 'ana e te merahi. 27 'Ī a au he kī atu: tētahi nu'u o te kona nei e take'a rō i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'i ra'e ki te rāua mate».

He huru kē iŋa o Ietū
(Māteo 17.1-8; Marko 9.2-8)

28 Ka va'u mahana pe mu'a mai te mahana kī i tū vānaŋa era, he iri a Ietū ki ruŋa i te ma'uŋa mo pure. He ma'u 'i muri i a ia i a Pētero, i a *Tanatiako 'e i a Iovani. 29 E pure nō 'ā he huru kē te 'āriŋa o Ietū, 'e te kahu he rito-rito 'e he 'uira. 30 He tu'u ia, 'i rā hora, e rua taŋata ki muri i a Ietū: ko *Mōtē 'e ko 'Ēria. 31 A to-toru ko haka vari tahi 'ana e te pūai 'ana-'ana o te 'Atua 'e e vānaŋa 'ana o ruŋa o te mate o Ietū, he me'e mo topa ki a ia 'i Hērutarema mo haka tano i te me'e kī e te 'Atua.
32 A kuā Pētero ia e hā'uru 'ā. I 'ara era he take'a i te pūai 'ana-'ana o Ietū 'e i tū ŋā kope era hoko rua. 33 I 'ava-'ava era rā ŋā kope mai muri i a Ietū, he kī e Pētero: «E te Ma'ori, ¡he riva nō 'ō i ai ai a tātou 'i nei! Ki aŋa e toru

pae-pae: e tahi mōʻou, e tahi mo Mōtē ʻe e tahi mo ʻĒria». (ʻIna a Pētero kai aŋi-aŋi he aha tāʻana meʻe kī era).

34 E vānaŋa nō ʻā a Pētero i noho ai e tahi raŋi ʻi ruŋa. I takeʻa era ko viri
tahi ʻana i a rāua e tū raŋi era, he riʻa-riʻa. 35 ʻE mai roto te reʻo i kī ai: «He
Poki nā ʻāʻaku, ko tāmoe-moe era ʻā e au mo tāʻaku aŋa. E haʻatura kōrua ki
a ia».

36 ʻI te hora ŋaroʻa i rā reʻo, ko oho era ʻā tū ŋā kope era e rua mai muri
i a Ietū. Te meʻe taʻatoʻa nei i naʻa nō e kuā Pētero; ʻina kai ʻaʻamu ʻi rā ŋā
mahana e tahi nuʻu.

He haka eʻa iŋa o Ietū i te tātane

(Māteo 17.14-21; Marko 9.14-29)

37 ʻI te rua mahana, i hoki era a kuā Ietū mai ruŋa i te maʻuŋa, he piri ki a
rāua meʻe rahi nō atu nuʻu. 38 He ohu e te taŋata e tahi mai roto o rā nuʻu, i
haka pūai te reʻo:

—E te Maʻori, ka hāʻūʻū mai koe i tāʻaku poki e tahi mau nō. 39 Ko oʻo ʻā e te
tātane; ʻāʻana te haka ohu-ohu, te haka kiki-kiki ʻe te haka eʻa i te kuta-kuta
a roto i te haha. He tōtōā nō te aŋa ʻe ʻina he haka rē. 40 Ko ani ʻana a au ki
taʻa nuʻu hāpī nei mo haka eʻa ʻe ʻina kai ravaʻa.

41 He kī ia e Ietū ki te taʻatoʻa:

—¡Ko te pūʻoko hio-hio i a kōrua, e te nuʻu manaʻu taʻe tano ʻe taʻe *haka
moe i te manaʻu ʻi ruŋa i te ʻAtua ē! ¡Pa he meʻe ena: ka ai ka oho nō atu a
au ʻi muri i a kōrua ʻātā ki te paʻo iŋa o te ao, ko te taʻe haka moe iŋa mai ʻā
kōrua i te manaʻu ʻi ruŋa i a au! ¿ʻĀtā ki hē rā nei ka haʻaoromaʻi ka oho nō
nei i a kōrua? Ka maʻu mai te poki.

42 I hāhine i oho era te poki ki a Ietū, he haka hiŋa e te tātane, he haka
kiki-kiki. He ture he haka eʻa e Ietū i rā tātane ʻe he ora tū poki era. I oti era
he haka hoki e Ietū ki tōʻona matuʻa.

43 ʻE he māere tahi te nuʻu ʻi te nui-nui o te pūai o te ʻAtua.

He haka ʻite iŋa haka ʻou o Ietū i tōʻona mate

(Māteo 17.22-23; Marko 9.30-32)

E māere nō ʻana te nuʻu ʻi te meʻe taʻatoʻa aŋa e Ietū, he kī e Ietū ki tāʻana
nuʻu hāpī: 44 «Ka haka roŋo riva-riva mai te meʻe nei ʻe e uʻi ʻo rehu rō: te Poki
o te taŋata e vaʻai rō ki te rima o te nuʻu taʻe haŋa ki a ia».

45 ʻIna ia he aŋi-aŋi e rā nuʻu i te auraʻa o rā meʻe kī era e Ietū, he taʻe haka
māʻeha riva-riva e te ʻAtua i te rāua manaʻu, ʻe he riʻa-riʻa takoʻa mo ʻui ki a
Ietū i te haʻaauraʻa o rā vānaŋa.

¿Ko ai te kope ʻata hōnui mo te ʻAtua?

(Māteo 18.1-5; Marko 9.33-37)

46 I oho era he haʻamata he tātake te nuʻu hāpī ʻa Ietū ko ai te kope ʻata
hōnui o roto i a rāua. 47 ʻI te aŋi-aŋi e Ietū i te manaʻu o rā nuʻu, he toʻo i te
poki e tahi ki muri i a ia 48 ʻe he kī ki rā nuʻu: «Te kope toʻo ʻe hāpaʻo i te poki
nei hai ʻīŋoa ōʻoku e toʻo ʻana i a au; ʻe te kope toʻo i a au e toʻo takoʻa ʻana i

te kope uŋa mai i a au. 'E te kope 'ata hōnui 'i roto i a kōrua, he kope tō'ona mana'u mau nō he tāvini ki te ta'ato'a».

Te kope ta'e haka hape i te aŋa e hā'ū'ū 'ā

(Marko 9.38-40)

49 He kī e Iovani:
—E te Ma'ori, ko take'a 'ā e mātou te kope e haka e'a 'ana i te tātane mai roto i te taŋata hai 'īŋoa ō'ou. I kī rō e mātou mo ta'e aŋa haka 'ou. Ta'e, pa'i, a ia o roto o tātou.

50 He pāhono e Ietū:
—E haka rē nō kōrua i a ia. Te kope 'ina i a ia te haŋa mo haka hape i te tātou aŋa e hā'ū'ū mai 'ana.

He ture iŋa o Ietū ki a *Tanatiako ararua ko Iovani

51 I hāhine era te mahana o Ietū mo iri ki te raŋi, he ŋatu mau rō 'ai te haŋu mo tu'u ki Hērutarema. 52 He uŋa ia e Ietū 'i mu'a o rāua i te nu'u ma'uroŋo ki te kona nūna'a hare e tahi o *Tāmāria mo u'i hai kona mo noho o rāua. 53 Te nu'u o rā kona, 'i te aŋi-aŋi: te ara o kuā Ietū ki Hērutarema, 'ina kai haŋa mo noho o kuā Ietū 'i ira.
54 I 'ite era e Tanatiako 'e e *Iovani i rā me'e, he kī: «E Ietū, mo haŋa ō'ou, he ani māua ki te 'Atua mo haka topa hai ahi mo tutu tahi i te nu'u era».
55 He rori e Ietū he ture. 56 I oti era he e'a ananake he oho ki te rua kona.

He nu'u mo taŋata hāpī 'a Ietū

(Māteo 8.19-22)

57 E oho nō 'ana ananake 'i te ara, he kī e te taŋata e tahi ki a Ietū:
—E Ietū, kona nō ena ō'ou ka oho ena, he oho atu a au 'i muri i a koe mo taŋata hāpī 'ā'au.

58 He pāhono e Ietū:
—Te kurī manu e ai rō 'ā te karava mo noho, 'e te manu he hakapupa; 'e te Poki o te taŋata 'ina he kona mo noho.

59 'E ki te rua kope i kī ai:
—Ka oho mai koe 'i muri i a au mo taŋata hāpī 'ā'aku.

He kī e rā taŋata:
—E Ietū, ka haka rē mai koe ki mate 'e ki tanu a au 'i ra'e i tō'oku matu'a tane ana oho iho atu a au 'i muri i a koe.

60 He pāhono e Ietū:
—Ka haka rē mo te nu'u mate e tanu i te rāua nu'u mate;[b] 'e a koe ka oho ka haka 'ite o ruŋa i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

---

b 9.60 Te nu'u mate ra'e ena he nu'u ta'e haka roŋo 'e ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 'E te rua nu'u mate ena he nu'u mate mau 'ā.

61 He kī e te toru kope:
—E Ietū, 'ī a au he oho atu 'i muri i a koe. Te me'e nō, ka haka rē mai koe
ki oho a au 'i ra'e ki 'aroha ki te nu'u o tō'oku hare.

62 He pāhono e Ietū:
—Te kope 'ārote i tō'ona 'āua u'i o te mata a tu'a 'ina e tahi aura'a mo roto
i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

He uŋa iŋa o Ietū i tā'ana nu'u hāpī

10 1 I oti era he ha'ata'a e Ietū e hitu 'ahuru mā piti nu'u hāpī haka 'ou
'ā'ana, 'ai ka uŋa hoko rua hoko rua 'i ra'e ki a ia ki te kona ta'ato'a
ō'ona ka tu'u era 2 koia ko kī:

«Te parauti'a, nu'u rahi te nu'u mo to'o mo roto i te *haka tere iŋa 'āpī o te
'Atua, pa he kato iŋa o te kai, 'e nu'u ta'e rahi te nu'u o rāua te kato. 'O ira, ka
ani ki te kope 'ā'ana te kai, he 'Atua, mo 'ata uŋa hai nu'u mo kato. 3 Ka oho; e
'ite: e uŋa 'ana a au i a kōrua pa he māmoe ki roto i te nūna'a paiheŋa taehae.
4 »'Ina ko ma'u i te moni, i te kiriva'e mo mono, 'e hai me'e mo te ara, 'e 'ina
ko noho ana 'aroha ki te nu'u 'i te ara. 5 Hare era o kōrua mo tu'u, te me'e
ra'e, e 'aroha pē nei ē: "Ka ai te haumārū 'i te hare nei". 6 'E mo ai o te nu'u
haumārū o nā hare, te kōrua 'aroha he tano; 'e mo ta'e ai pē ira, e ko hauha'a
te kōrua 'aroha. 7 Hare era mo to'o i a kōrua, e noho 'i ira, 'e 'ina ko oho ki
hare era ki hare era. E kai 'e e unu i te me'e mo va'ai atu; te taŋata aŋa, pa'i,
e 'auhau rō 'ā.
8 »Ka tu'u ena kōrua ki te kona e haŋa rō atu 'ana te nu'u, e kai te me'e mo
va'ai atu. 9 E haka ora te nu'u māui-ui o nā kona 'e 'ai ka kī rō: "Te haka tere
iŋa 'āpī o te 'Atua nā ko hāhine mai 'ā".
10 »'E, ka tu'u ena kōrua ki te kona 'ina he nu'u o ira he haŋa mo haka roŋo
atu, ka e'a ki te ara 'ai ka kī rō: 11 "¡Te puŋa'ehu o te kona nei puhia mai ki ruŋa
i te mātou va'e 'ī e mātou he tū-tū mo 'ite e kōrua pē nei ē: te ūtu'a o te 'Atua ka
topa atu ena, i a kōrua 'ā! 'E, e 'ite tako'a: te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua nā ko
hāhine mai 'ana". 12 'Ī a au he kī atu: te ūtu'a mo rā nu'u, 'i te mahana o te haka
ūtu'a, 'ata hau rō atu ki te ūtu'a mo te nu'u ta'e tano o *Tōroma.

He ture iŋa o Ietū

(Māteo 11.20-24)

13 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te nu'u o Koratini ē, 'e o Vetetaira ē! 'Āhani
'i Tiro 'e 'i Tīrone i take'a ai te mana aŋa atu era ki a kōrua, ko *huri nō era
'ana te nu'u o ira i te rāua mana'u ki te 'Atua 'e ko haka take'a nō era 'ā hai
noho 'i roto i te 'eo-'eo e uru rō 'ana i te kahu i aŋa hai pūtē tore. 14 'E, 'i te
mahana o te ture hope'a o te 'Atua, te ūtu'a mo kōrua 'ata hau rō atu ki te
ūtu'a mo te nu'u o Tiro 'e o Tīrone.
15 »'E a kōrua, e te nu'u o Kaperenāū ē, ¿e mana'u ena e ma'u rō i a kōrua
ki te raŋi? ¡Ki raro nui era o te pō'auahi ka ava ena!».
16 He kī ia e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī: «Te nu'u haka roŋo atu e haka roŋo
mai 'ana; te nu'u ta'e haŋa atu e ta'e haŋa mai 'ana; 'e te nu'u ta'e haŋa mai
e ta'e haŋa 'ana ki te kope uŋa mai i a au».

He hoki iŋa o tū nu'u era e hitu 'ahuru mā piti

17 Tū nu'u era e hitu 'ahuru mā piti e koa rō 'ana i hoki ai, he kī:
—¡E Ietū, 'ātā ki te tātane i haka roŋo mai ai 'i te hora kī o mātou mo e'a mai roto i te taŋata hai 'īŋoa ō'ou!

18 He kī e Ietū:
—'Ē-ē, i take'a rō e au i a Rukifero te viri iŋa mai te raŋi pa he 'uira. 19 I va'ai rō atu a au i te pūai mo ha'ere o kōrua a ruŋa i te kōreha veneno 'e a ruŋa i te veri'ārahu. I va'ai tako'a rō atu a au i te pūai mo rē o kōrua ki te me'e ta'ato'a aŋa atu e Rukifero. Pē ira i ta'e topa atu ai e tahi 'ati. 20 'E, ka ai atu pē ira, te me'e o kōrua mo koa: ko pāpa'i 'ā te kōrua 'īŋoa 'i te raŋi, ta'e 'ō ko haka roŋo atu 'ā te tātane.

He Poki mau nō te me'e 'ite ko ai te Matu'a
(Māteo 11.25-27; 13.16-17)

21 'I rā hora, 'i te 'ī o Ietū e te *Vārua Maitai, he to'o rō atu 'ai te koa 'e he kī:

«He ha'ahana-hana atu a au ki a koe, e Koro, e te 'Atua o te raŋi 'e o te henua ē, 'o te ta'e haka take'a ō'ou i ta'a me'e na'a ki te nu'u mana'u ko rāua mau nō te nu'u 'ite 'e mārama-rama, 'e ki te nu'u pa he ŋā poki a koe i haka take'a ai. 'Ē-ē, pē ira mau 'ā koe i haŋa ai, e Koro ē».

22 He kī ia e Ietū ki te nu'u: «Ko va'ai tahi mai 'ana te me'e ta'ato'a e tō'oku Matu'a. 'Ina e tahi taŋata i 'ite ko ai te Poki, he Matu'a mau nō, 'e 'ina e tahi taŋata i 'ite ko ai te Matu'a, he Poki 'e he nu'u haŋa mau nō e te Poki mo haka 'ite».
23 I oti era he hārui he u'i a ruŋa i tā'ana nu'u hāpī 'e he kī ki rā nu'u nō: «Ko te koa i te nu'u take'a i te me'e take'a ena e kōrua. 24 'Ī a au he kī atu: me'e rahi perofeta 'e 'ariki i haŋa mo take'a i te me'e take'a e kōrua, 'e 'ina kai take'a; i haŋa mo ŋaro'a i te me'e ŋaro'a e kōrua 'e 'ina kai ŋaro'a».

He taŋata riva e tahi o *Tāmāria

25 He oho e tahi *ma'ori o te haka tere hūrio he vānaŋa ararua ko Ietū mo haka 'atu pē hē ka pāhono era, he 'ui:
—E te Ma'ori, ¿he aha tā'aku me'e mo aŋa mo rava'a e au i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua?

26 He pāhono e Ietū:
—¿Pē hē e hā'aki ena 'i ruŋa i te me'e pāpa'i e *Mōtē? ¿He aha ta'a me'e i tai'o?

27 He pāhono e tū taŋata era:
—«E haŋa koe ki tu'u 'Atua hai haŋu ta'ato'a o tu'u māhatu, o tu'u vārua, o tu'u pūai 'e o tu'u mana'u ta'ato'a»; 'e «e haŋa ki te rua taŋata pa he haŋa iŋa ena 'ā ō'ou ki a koe mau 'ā».

28 He kī e Ietū:
—Ko tano 'ā ta'a pāhono. Mo aŋa ō'ou pē ira, he rava'a e koe te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

29 'E, 'i te haŋa o tū kope era mo haka take'a i a ia pa he taŋata tano, he 'ui ki a Ietū:
—¿Ko ai hō te rua taŋata mo haŋa e au?

30 He pāhono e Ietū:

«E tahi taŋata *hūrio he e'a he oho a te ara mai Hērutarema ki Herikō. He piri te nu'u toke-toke, he toke i tā'ana me'e ta'ato'a koia ko te kahu uru. He to'o mai he tiŋa'i ki te pi'i-pi'i. I oti era he hoa 'e he e'a he tē-tere.
31 »I oho era he vari te *oromatu'a hūrio e tahi a rā kona. I take'a era i rā taŋata, 'ina kai hā'ū'ū; he haka tapa 'e he e'a he oho rō 'ai. 32 He tu'u tako'a ki rā kona e tahi taŋata *rēvita, i u'i tako'a nō, 'e he e'a he oho rō 'ai.
33 »He vari ia te taŋata e tahi o Tāmāria. I take'a era i rā kope he haka 'aroha. 34 He haka hāhine ki tū taŋata era, he rā'au hai 'ava 'e hai mōrī, 'e he viri hai tapa kahu i te more. I oti era he haka eke ki ruŋa i te muni, he ma'u he oho ki te hare e tahi 'e he noho he hāpa'o.
35 »'I te rua mahana, he va'ai ki te taŋata era ō'ona rā hare e rua *renario, he kī: "Ka hāpa'o koe i te taŋata nei. Mo 'ata pau ō'ou, mā'aku e 'auhau atu ki hoki haka 'ou mai a au"».

36 He 'ui ia e Ietū:
—Ki ta'a kī, ¿ko ai o roto o te ŋāŋata era hoko toru i haŋa ki tū taŋata toke era e te nu'u?

37 He pāhono e tū taŋata ma'ori haka tere hūrio era:
—Ko te taŋata haka 'aroha era i a ia.

He kī e Ietū:
—Ka oho ia koe ka aŋa tako'a pē ira.

A Ietū 'i te hare o Maratuka

38 He oho ia a Ietū 'i tō'ona ara 'ātā ka tu'u rō ki te kona e tahi 'i ira e noho era te vi'e ko Maratuka te 'īŋoa. He haka noho e rā vi'e i a Ietū 'i tō'ona hare.
39 A Maratuka e ai rō 'ā tō'ona taina vahine ko *Māria te 'īŋoa. A ia i noho ai 'i te va'e o Ietū e haka roŋo 'ana i tā'ana vānaŋa. 40 'E, a Maratuka, 'i te rahi o te aŋa, he haka hāhine ki a Ietū, he kī:
—E Ietū, ¿'ina 'ō koe he haka 'aroha i a au? Tō'oku taina ena ko haka rē tahi mai 'ana i te aŋa ki a au. Ka kī mo hā'ū'ū mai.

41 He pāhono e Ietū:
—E Maratuka, ko te 'aroha i a koe. ¿He aha e haka ŋāruru-ruru tahaŋa ena i tu'u pū'oko hai ŋā me'e ta'ato'a ena? 42 E tahi mau nō me'e hope'a o te

riva-riva, 'e ko rā me'e te me'e haŋa 'a Māria, 'e 'ina e tahi kope mo rava'a mo to'o i rā me'e mai i a ia.

He hāpī iŋa o Ietū i te pure
(Māteo 6.9-15; 7.7-11)

11 1 E tahi mahana e pure 'ana a Ietū. I oti era he kī e tahi o roto o tā'ana nu'u hāpī:
—E Ietū, ka hāpī mai koe i a mātou pē hē ana pure; a Iovani Papatito, pa'i, i hāpī rō i te pure ki tā'ana nu'u hāpī.

2 He kī e Ietū:
—Pē nei a kōrua ana pure:

«E te Matu'a o mātou ē,
te me'e haŋa he mo'a o te taŋata ta'ato'a i tu'u 'īŋoa,
'e he haka rē atu mo haka tere ō'ou i a rāua.
3 E va'ai mai koe, e te 'Atua ē, hai kai paurō te mahana.
4 E haka kore koe i te mātou hara,
pa he haka rehu iŋa o mātou i te me'e 'ino aŋa mai e te rua.
'E, 'i te hora o te haka 'atu mai,
'ina koe ko haka rē i a mātou mo viri ki roto i te hara».

5 He kī tako'a e Ietū:

«He 'a'amu nō nei e tahi: 'Ahuru mā piti o te pō, e tahi taŋata he e'a he oho ki te hare o tō'ona repahoa 'e he kī: "E hoa, ka va'ai mai koe e toru haraoa. 6 Ko tu'u mai 'ana ki tō'oku hare te repahoa e tahi, 'e 'ina 'ā'aku me'e mo va'ai".
7 »He pāhono e rā hoa mai roto: "Ka e'a koe ka oho. 'Ī a mātou ko te ŋā poki e hā'uru 'ana 'e ko puru 'ā tō'oku 'ōpani. E ko e'a e ko va'ai atu a au e tahi me'e".
8 »'Ī a au he kī atu: ka ai atu rā hoa e ko haŋa mo e'a mo va'ai i te me'e ki tō'ona repahoa, pē tū e'a iŋa 'ana 'i te ta'e haka rē i a rāua mo hā'uru, 'e he va'ai i te me'e haŋa. 9 'O ira, e no-no'i ki te 'Atua, he va'ai atu; e kimi, he haka take'a atu; e pātōtō te 'ōpani, he mātaki atu. 10 Ki te kope no-no'i, pa'i, he va'ai; ki te kope kimi, he haka take'a; 'e ki te kope pātōtō, he mātaki ki a ia.
11 »¿Ko matu'a hē te matu'a o roto i a kōrua mo va'ai hai kōreha veneno ki tā'ana poki ana no-no'i hai ika; 12 'o hai veri'ārahu ana no-no'i hai māmari? 13 Mo 'ite ia a kōrua mo va'ai i te me'e riva-riva ki te kōrua ŋā poki, ka ai atu kōrua he nu'u hara, ¿e ko ta'e va'ai hō e te Matu'a o te raŋi i te *Vārua Maitai ki te nu'u no-no'i ki a ia?».

Te mana o Ietū e kī era o *Veresepupa
(Māteo 12.22-30; Marko 3.20-27)

14 A Ietū e haka e'a 'ana i te tātane mai roto i te taŋata e tahi, taŋata ko haka mou 'ana i te re'o e rā tātane. I e'a era tū tātane era, he ha'amata rā taŋata he vānaŋa haka 'ou.

He māere te nu'u 'i tū me'e era. 15 He kī e te tētahi: «A Veresepupa, pū'oko
o te tātane, i va'ai i te mana ki te taŋata ena mo haka e'a i te tātane».
16 'E tētahi atu, 'i te haŋa mo haka 'atu mo u'i pē hē ka me'e era a Ietū, he
kī mo aŋa e tahi mana. 17 'I te 'ite o Ietū i te mana'u o rā nu'u he kī:

«Te henua tama'i ki a rāua 'ā e tōtōā 'ana i a rāua 'ā; 'e te hua'ai moto ki a
rāua 'ā e ha'ata'a 'ana. 18 Pē ira tako'a, mo moto o Rukifero 'e o tā'ana tātane
ki a rāua 'ā, te pūai o tō'ona haka tere iŋa he ŋaro.
»A au e kī atu ena i te me'e nei he kī o kōrua e haka e'a nei a au i te tātane
hai pūai o Veresepupa. 19 Mo ai pē ira, ¿'a 'ai te va'ai i te pūai ki te nu'u hāpī
o kōrua mo haka e'a i te tātane mai roto i te taŋata? E take'a ena te hape o
te kōrua mana'u hai me'e aŋa e te kōrua nu'u hāpī. 20 'E, mo haka e'a ō'oku i
te tātane mai roto i te taŋata hai pūai o te 'Atua, ko tu'u mai 'ana ia te *haka
tere iŋa 'āpī o te 'Atua ki a kōrua.
21 »Mo ai o te 'aito e ma'u rō 'ā i tā'ana me'e mo moto 'e e 'auario 'ana i
tō'ona hare, 'ina e tahi kope mo rava'a mo to'o i te me'e o roto. 22 Ka ai atu
pē ira, mo tu'u o te rua 'aito 'ata hau 'i te haka kē 'e he rē ki a ia, he hiko ia
i rā me'e ma'u era 'ā'ana mo 'auario, he to'o i te me'e ta'ato'a ai o rā hare, 'e
he tuha'a ki tō'ona repahoa.
23 »'Ī a au he kī atu: te kope ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au 'ina
he haŋa mai, 'e te kope ta'e hā'ū'ū mai mo aŋa i tā'aku aŋa e haka hape 'ā i
tā'aku aŋa.

Te hoki iŋa o te tātane ki roto i te taŋata
(Māteo 12.43-45)

24 »Te tātane e haka e'a ena mai roto i te taŋata he oho he kimi a te kona
'one ta'e noho taŋata hai kona mo noho. 'I te ta'e rava'a, he mana'u: "'Ī a au
he hoki ki te hare mai ira a au i haka e'a mai ai".
25 »Ka hoki era rā tātane, he take'a i rā taŋata pa he hare e riva rō 'ā mo
noho, ko purumu ko haka riva-riva 'ana. 26 He oho rā tātane he tari ki ira e
hitu tātane 'ata hau 'i te taparahi-ta'ata ki a ia, he uru he noho tahi 'i roto i tū
taŋata era, 'e he 'ata 'ati rō atu 'ai rā taŋata ki te hora ra'e era».

Ko ai mau te nu'u koa

27 E kī e oho nō 'ā a Ietū i te ŋā me'e nei, he ohu e te vi'e e tahi mai roto i te nu'u:
—¡Ko te koa i te vi'e haka poreko 'e hāpa'o i a koe!

28 He pāhono e Ietū:
—¡Te koa mau tā'au i te nu'u ŋaro'a 'e ha'atura i te vānaŋa o te 'Atua!

Te taŋata o te hora nei
(Māteo 12.38-42; Marko 8.12)

29 Ko 'ata rahi 'ana te nu'u e taka-taka e oho era. He ha'amata haka 'ou ia
a Ietū he kī:

«Te taŋata o te hora nei taŋata mana'u ta'e tano. E haŋa 'ana mo aŋa ō'oku i
te mana, 'e, te me'e mau nō mo take'a e rāua he tāpa'o tu'u pa he me'e topa ki

te perofeta era ko *Hōnā. 30 Te me'e topa, pa'i, ki a ia i aŋa ai mo 'ite e te nu'u
o Nīnive: o te 'Atua i uŋa i a ia. Pē ira tako'a, te me'e ka topa ena ki te *Poki o
te taŋata mo haka 'ite ki te nu'u ta'ato'a o te hora nei: o te 'Atua a ia i uŋa mai.
31 »'I te mahana o te haka ūtu'a, hora era mo ture ki te taŋata ta'ato'a, he e'a
te 'ariki vahine o Tāvā 'e hai ia ka take'a ena te hape o kōrua; i oho nō mai,
pa'i, mai te henua hope'a o te roa mo haka roŋo i te vānaŋa mārama-rama o
te 'ariki era ko *Toromono. 'E 'i te kona nei te kope 'ata hau ki a Toromono.
32 »Pē ira tako'a, te nu'u o Nīnive ka e'a ena 'i te mahana o te haka ūtu'a,
'e hai rāua ka take'a ena te hape o kōrua; te nu'u o ira, pa'i, i ŋaro'a era i te
vānaŋa 'a Hōnā, he haka moe tahi i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 'E 'i te kona
nei te kope 'ata hau ki a Hōnā.

Te mata pa he mōrī mo te hakari

(Māteo 5.15; 6.22-23)

33 »'Ina e tahi taŋata haka pura i te hakari'i mo haka rē 'i raro i te 'avahata.
E haka rē ena 'i te kona ruŋa nui o roto i te hare mo haka mā'eha o te taŋata.
34 Te mata pa he mōrī haka mā'eha i te hakari 'e pē ira te mana'u o te taŋata.
Mo riva-riva, he ha'ere a roto i te mā'eha; 'e mo rake-rake, a roto i te pōhāhā.
35 »E u'i 'o ai he pōhāhā te me'e o roto i a koe 'e he mana'u e koe he mōrī.
36 Mo ai he mōrī nō te me'e o roto i tu'u hakari, he haka mā'eha i tu'u mana'u
mo take'a riva-riva i te me'e ta'ato'a, pa he take'a iŋa o te me'e 'i te mā'eha
o te hakari'i».

Te huru o te *fariseo 'e o te *ma'ori o te haka tere hūrio

(Māteo 23.1-36; Marko 12.38-40; Ruka 20.45-47)

37 I oti era te vānaŋa 'a Ietū, he kī e te taŋata fariseo e tahi mo oho mo kai
'i tō'ona hare. I tu'u era a Ietū, he uru he noho 'i ruŋa i te 'amurama'a. 38 He
māere tū fariseo era o te ta'e aŋa o Ietū i te me'e rava māhani aŋa e te *hūrio
mo haka tano ki te rāua haka tere iŋa, he hopu i te rima 'i ra'e 'e 'ai ka noho
iho 'i ruŋa i te 'amurama'a mo kai. 39 He kī ia e Ietū:
—A kōrua te fariseo e haka tu'u rō 'ana pa he nu'u tano ki te mata o te
'Atua, 'e te parauti'a, te kōrua roto e 'ī rō 'ā e te me'e 'ino 'e e te pohe mo
toke, pa he hapaina 'o pa he mareti tata e kōrua a te haho nō.
40 »¡E te ma'a-ma'a ē! ¿Kai 'ite 'ana 'ō kōrua: o te kope 'ā'ana i aŋa i te haho
i aŋa tako'a i te roto? 41 'O ira, e va'ai ki te nu'u veve i te me'e hai mana'u
riva-riva; pē ira ana take'a i te ma'itaki o te roto 'e o te haho.
42 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te fariseo ē! O roto o te ho'e 'ahuru 'apa o te
me'e haka 'eo kai 'e o te tētahi atu me'e 'oka mo kai, e ha'ata'a ena e tahi o
rā ŋā 'apa mo te 'Atua, pa he me'e kī 'i ruŋa i te *haka tere iŋa 'a Mōtē. Ka ai
atu pē ira, 'ina kōrua he aŋa i te me'e haŋa mau e ia, ko te me'e ena: he aŋa
i te me'e tī-tika 'e he haŋa ki a ia. He ŋā me'e nei te me'e o kōrua mo aŋa, 'e
'ina ko ta'e aŋa te me'e ra'e era.
43 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te fariseo ē! Nu'u haŋa kōrua mo noho 'i ruŋa
i te pepe o te nu'u ra-rahi o roto o te *hare pure hūrio, haŋa tako'a mo 'aroha
e te taŋata 'i te ara pa he 'ariki.
44 »¡Ko te 'aroha i a kōrua! Pa he kona tanu pāpaku kōrua rei-rei e te taŋata
'i te ta'e tāpa'o 'e 'i te ta'e 'ite 'i raro e ai rō 'ana te me'e piro.

45 He kī ia e te ma'ori e tahi o te haka tere hūrio:
—E te Ma'ori, ta'a me'e kī ena e ta'e haka au mai 'ā i a mātou tako'a.

46 He kī e Ietū:
—¡Ko te 'aroha i a kōrua tako'a, e te ma'ori o te haka tere hūrio ē! E 'ata haka 'amo ena e kōrua i te roŋo ki te nu'u mo ha'atura, he me'e e ko rava'a mo 'amo 'i te paŋaha'a, 'e a kōrua 'ina he aŋa e tahi me'e mo haka rehe 'iti i te paŋaha'a.
47 »¡Ko te 'aroha i a kōrua! E haka nehe-nehe ena i te kona tanu i te perofeta tiŋa'i e te kōrua tupuna. 48 Pē ira e 'ite ena e tano mau rō 'ā mo kōrua te me'e aŋa e rāua; o rāua, pa'i, i tiŋa'i, 'e o kōrua i haka nehe-nehe i te kona tanu.
49 »'O ira te 'Atua hai mārama-rama i kī ai: "E uŋa rō au i te perofeta 'e i te *'āpōtoro, 'e e tiŋa'i e haka mate rō e rāua i te tētahi 'e i te tētahi atu e tū-tute rō mo tōtōā". 50 Ki te nu'u o te hora nei ka haka 'auhau ena e te 'Atua i te toto raŋa o te perofeta ta'ato'a mai te ha'amata iŋa o te ao, 51 mai te toto o *'Ābere 'ātā ki te toto o Taharia tiŋa'i haka mate i te o'o iŋa o te *Kona Mo'a o te Hare o te 'Atua 'i tu'a o te fata. 'Ī a au he kī atu: te mate era o rā nu'u e haka 'auhau tahi rō e te 'Atua ki te nu'u o te hora nei.
52 »¡Ko te 'aroha i a kōrua, e te ma'ori o te haka tere hūrio ē!, to'o mo kōrua i te tāviri mātaki i te 'ōpani uru ki te ara parauti'a o te 'Atua. 'E, a kōrua mau ena 'ā 'ina he uru 'e, tako'a, 'ina he haka rē mo uru i te taŋata e haŋa rō 'ā mo uru.

53 I e'a era a Ietū mai ira, he riri rō atu 'ai te nu'u ma'ori o te haka tere hūrio 'e te fariseo. 'E mai rā mahana he ha'amata e rā nu'u he haka tāika hai haka 'ui-'ui ki a Ietū 54 mo rava'a, hai vānaŋa kī e ia, i te 'ōtohe mo 'a-'aru.

Te nu'u riva a te haho nō
(Māteo 10.26-27)

12 1 I oho era he taka-taka te taŋata ka ta'utini ka ta'utini; 'i te rahi, he rei-rei i a rāua 'ā. 'E a Ietū 'i ra'e i ha'amata i vānaŋa ai ki tā'ana nu'u hāpī pē nei ē:

«E hāpa'o 'o riro kōrua nu'u riva a te haho nō pa he *fariseo. Te huru o rāua 'i roto i te taŋata pa he revaura e haka ahu ena i te haraoa mata. 2 'Ī a au he kī atu: 'ina e tahi me'e ta'e haŋa mo 'ite mo ta'e 'ite, 'e 'ina e tahi me'e na'a mo ta'e take'a. 3 Te kōrua me'e vānaŋa 'i te pō, ka 'ōtea ena, e 'ite tahi rō, 'e te kōrua me'e vānaŋa 'i roto i te hare 'o 'ite e te taŋata, mai te kona ruŋa nui ka ohu ka haka 'ite ena.

I a ai a kōrua ana ri'a-ri'a
(Māteo 10.28-31)

4 »He kī atu a au, e kuā repahoa ē: 'ina kōrua ko ri'a-ri'a 'i te nu'u te me'e mau nō o rāua mo tiŋa'i mo haka mate he hakari. 5 'Ī a au he kī atu ko ai mau te me'e o kōrua mo ri'a-ri'a: e ri'a-ri'a 'i te kope ta'e nō i a ia te parau mo tiŋa'i i te hakari, i a ia tako'a te parau mo hoa i te vārua ki roto i te pō'auahi. Ko rā kope te me'e o kōrua mo ri'a-ri'a.

6 »¿'Ina 'ō he ho'o e rima manu riki-riki hai tara 'aurī e rua? Ka ai atu pē
ira, 'ina e tahi o rāua he rehu i te 'Atua. 7 'E a kōrua ta'ato'a mau ena 'ā, 'ātā
ki te rau'oho i tataku tahi ai e ia. 'O ira, 'ina ko ri'a-ri'a; a kōrua, mo te 'Atua,
'ata hau rō atu 'i te hauha'a ki te manu.

Te haŋa 'e te ta'e haŋa ki a Ietū
(Māteo 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 »'Ī a au he kī atu: te kope kī 'i mu'a i te taŋata e haŋa rō mai 'ana ki a
au, pē ira tako'a 'ana a au, te *Poki o te taŋata, ka kī ena mō'ona 'i mu'a o te
merahi o te 'Atua. 9 'E te kope kī: 'ina a ia he haŋa mai, pē ira tako'a 'ana a
au ka kī ena mo rā kope 'i mu'a o te merahi o te 'Atua.
10 »Te 'Atua e haka kore nō i te hara o te nu'u vānaŋa ta'e tano mo te Poki
o te taŋata; 'e, te nu'u vānaŋa ta'e tano mo te *Vārua Maitai e ko haka kore
e te 'Atua i te hara.
11 »'I te hora mo ma'u i a kōrua ki roto i te *hare pure hūrio, ki mu'a o te
pū'oko haka tere o te hare ture 'e o te nu'u ra-rahi, 'ina ko ri'a-ri'a pē hē a kōrua
ka vānaŋa ena mo e'a mai roto i te 'ati 'e he aha te kōrua me'e mo kī. 12 Ka tu'u
ena te hora mo vānaŋa o kōrua, mo te Vārua Maitai e kī atu pē hē ana kī».

Te ta'e au o te me'e he 'ono

13 E tahi taŋata o roto o te nu'u he kī ki a Ietū:
—E te Ma'ori, ka kī ki tō'oku taina mo vahi mai tō'oku o te hauha'a haka
rē mai e te māua matu'a.

14 He pāhono e Ietū:
—E hoa, ¿'a 'ai i va'ai mai i te parau mo vahi ō'oku i te kōrua hauha'a?

15 'E he kī tako'a:
—E hāpa'o kōrua e te nou-nou; ta'e, pa'i, 'i te rahi o te hauha'a te ora o te taŋata.

16 He 'a'amu ia i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«E tahi taŋata 'ono, i 'oka era i tō'ona henua, he topa te mau. 17 He noho rā
taŋata he haka topa i tō'ona mana'u: "¿He aha tā'aku me'e ka aŋa nei? ¿'I hē a
au ka hāpa'o nei i tā'aku kai rahi nei?". 18 He kī ia ki a ia 'ā: "¡Ko 'ite 'ana a au
i tā'aku me'e mo aŋa! He haka marere a au i tā'aku ŋā karapone era mo aŋa i
te karapone 'ata nu-nui mo hāpa'o tahi o te kai 'e o tā'aku me'e ta'ato'a. 19 Ki
oti ka kī nei a au ki a au 'ā: E hoa, me'e rahi ta'a me'e hāpa'o ena mo te rahi
o te matahiti. Ka haka ora 'i te hora ena, ka kai, ka unu 'e ka koa".
20 »He kī ia e te 'Atua: "Ko te ma'a-ma'a i a koe. 'Arīnā mau nei 'ā 'i te pō ka
mate koe; 'e ta'a me'e ta'ato'a hāpa'o ena, ¿mā 'ai ka hope'a ena?".
21 »Pē ira e topa ena ki te taŋata ha'aputu mō'ona mau nō i te hauha'a 'e 'ina
he mana'u ki te me'e haŋa o te 'Atua».

Te 'Atua e hāpa'o rō 'ana i tā'ana ŋā poki
(Māteo 6.25-34)

22 He kī ia a Ietū i te me'e nei ki tā'ana nu'u hāpī:

«'Ina ko mana'u rahi kōrua o ruŋa o te me'e mo kai 'e o ruŋa o te kahu mo
uru. 23 Ta'e 'i te kai 'e 'i te kahu te taŋata e ora ena.
24 »E u'i rā te manu: 'ina he 'oka 'e 'ina he kato i te kai, 'e 'ina tako'a he
karapone o rāua mo ha'aputu 'e mo hāpa'o o te kai. Ka ai atu pē ira, e va'ai rō
'ana e te 'Atua hai kai. 'E, a kōrua, mo te 'Atua, 'ata hau rō atu 'i te hauha'a
ki te manu.
25 »Ka mana'u rahi atu te taŋata mo hāpa'o i a ia 'o mate, ¿e rava'a mau rō
hō mo haka roa 'iti i tō'ona noho iŋa 'i te ao nei? 26 Mo ta'e rava'a mo aŋa i
rā me'e, he me'e hope'a o te 'iti-'iti, ¿he aha ia e mana'u rahi ena ki te tētahi
atu me'e?
27 »E u'i rā pē hē e nu-nui e oho ena te tiare: 'ina he aŋa 'e 'ina he hiro i te
hau mo aŋa i tō'ona kahu. 'E, ka ai atu pē ira, 'ina kai ai 'ana te kope, 'ātā te
'ariki era ko *Toromono, 'i tō'ona hauha'a rahi era, i uru i te kahu nehe-nehe
pa he tiare.
28 »Mo ai pē ira te 'Atua e haka nehe-nehe ena i te tiare o 'uta 'ūa'a 'i 'aŋa-
rīnā 'e mae-mae āpō, ¿pē hē ana ta'e haka uru atu i a kōrua hai kahu, e te
nu'u ta'e haka moe riva-riva i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua ē?
29 »'Ina kōrua ko mana'u rahi o ruŋa i te me'e mo kai 'e o ruŋa i te me'e mo
unu. 30 Ko te ŋā me'e ena te me'e mana'u rahi e te taŋata o te ao, 'e a kōrua e
ai rō 'ana te kōrua Matu'a, 'e e 'ite rō 'ana mo hāpa'o atu.
31 »'O ira, e va'ai tahi te kōrua māhatu mo haka tere atu e te 'Atua, 'e
mā'ana e va'ai atu i rā ŋā me'e.

He hauha'a 'i ruŋa i te raŋi
(Māteo 6.19-21)

32 »E te māmoe 'ā'aku ē, 'ina ko ri'a-ri'a 'o te ta'e rahi o kōrua. 'I te riva rahi
o te Matu'a ko ha'ata'a 'ana i a kōrua mo haka tere 'i muri i a ia 'i tō'ona haka
tere iŋa 'āpī. 33 Te kōrua me'e e ho'o 'e e va'ai te moni ki te veve. Pē ira he ai
te kōrua hauha'a e ko pau 'i ruŋa i te raŋi, kona pa he pūtē ena 'ā ka 'ī atu,
e ko paihi ki te hora hope'a, kona e ko tu'u te toke-toke 'e te manu'ino e ko
kai. 34 Kona ena, pa'i, 'i ira te kōrua hauha'a, 'i ira tako'a te kōrua māhatu.

E haka riva-riva kōrua

35-36 »E ai kōrua pa he nu'u tāvini haka pura i te hakari'i 'ai ka tiaki ki te
hoki iŋa o te taŋata haka aŋa i a rāua mai te ŋoŋoro hāipo-ipo, e rito rō 'ā
mo mātaki i te 'ōpani ka pātōtō era. 37 ¡Ko te koa 'ō i te tāvini, ka tu'u era te
taŋata 'ā'ana te haka aŋa, e 'a-'ara tahi nō 'ā! 'Ī a au he kī atu: mo te taŋata
mau era 'ā 'ā'ana te haka aŋa, e haka noho i rā nu'u 'i ruŋa i te 'amurama'a 'e
e ao e va'ai hai kai. 38 ¡Ko te koa 'ō i a rāua ka ai atu 'ahuru mā piti o te pō 'o
'i te popohaŋa e 'a-'ara nō 'ā ka tu'u era te taŋata 'ā'ana te haka aŋa!
39 »Ka haka roŋo mai kōrua i te me'e nei: 'āhani e 'ite rō e te hoa hare 'i te
hora mo tu'u o te toke-toke, e ko ha'uru 'o o'o 'o toke 'i tō'ona hare. 40 'O ira, e
haka rito kōrua; te Poki o te taŋata e ko aŋi-aŋi hia e kōrua ka tu'u rō atu ena».

He tāvini ha'atura 'e he tāvini ta'e ha'atura
(Māteo 24.45-51)

41 He 'ui ia e Pētero:

—E Ietū, ¿te 'a'amu ha'aaura'a 'a'amu mai ena e koe mo mātou nō, 'o mo te ta'ato'a?

42 He kī e Ietū:
—E ai kōrua pa he tāvini ha'atura 'e haka roŋo, haka pū'oko e te taŋata haka aŋa i a ia mo tuha'a i te kai, 'i tō'ona hora, ki te tētahi tāvini o te hare. 43 ¡Ko te koa i rā tāvini ka tu'u era te taŋata 'ā'ana te haka aŋa, e aŋa 'ana i te me'e ta'ato'a kī mo aŋa! 44 'Ī a au he kī atu: te taŋata era 'ā'ana te haka aŋa e haka rē rō ki rā tāvini i tō'ona hauha'a ta'ato'a mo hāpa'o.
45 »'E mo ha'amata mo tōtōā e rā tāvini i te tētahi tāvini, mo noho mo kai 'e mo unu ka ta'ero rō 'i te mana'u iŋa pē nei ē: e ko hōrou e ko tu'u te taŋata era 'ā'ana te haka aŋa, 46 he kī atu a au: 'i te hora 'e 'i te mahana e ko 'ite hia e rā tāvini, ka tu'u era rā taŋata haka aŋa era i a ia, he haka ūtu'a hai ūtu'a ena mo te tāvini ta'e haka roŋo.
47 »Te tāvini 'ite i te me'e haŋa o te taŋata haka aŋa i a ia 'e 'ina he ha'atura he aŋa i te me'e haŋa o rā taŋata e tiŋa'i e haka ūtu'a rahi rō. 48 Te tāvini aŋa i te me'e ta'e tano 'i te ta'e 'ite he aha mau te me'e haŋa o te taŋata haka aŋa i a ia e ko haka ūtu'a rahi. Te kī: mo ai 'i ruŋa i te kope e tahi te riva rahi o te 'Atua, e rahi tako'a tō'ona tāvini iŋa ki te 'Atua. 'E mo ai 'ata rahi te riva rahi o te 'Atua, e 'ata rahi tako'a tō'ona tāvini iŋa ki a ia.

E ha'ata'a rō te taŋata hai Ietū
(Māteo 10.34-36)

49 »I oho mai nei a au mo tutu i te henua hai ahi; 'e ¡'āhani 'ō 'ī e hū mai nei! 50 E piri rō mai te 'ati nui-nui, 'e ¡ko te mamae e ma'u nei 'ātā ka haka tano tahi rō rā 'ati! 51 Ki te kōrua mana'u, ¿i oho mai nei au e ma'u mai 'ana i te haumārū ki ruŋa i te henua? Ta'e pē ira. Hai au ka ha'ata'a ena te taŋata. 52 'E mai te hora nei pe mu'a ka oho ena, te nu'u hoko rima o te hua'ai e tahi e ha'ata'a rō, hoko toru ka moto ena ki te ŋā kope era hoko rua, 'e hoko rua ka moto ena ki te ŋā kope era hoko toru. 53 Te matu'a tane e moto rō ki tā'ana poki tane, te poki tane ki tō'ona matu'a tane; te matu'a vahine e moto rō ki tā'ana poki vahine, te poki vahine ki tō'ona matu'a vahine; te māmā huŋavai e moto rō ki tō'ona hunoŋa vahine, te hunoŋa vahine ki tō'ona māmā huŋavai.

E aŋi-aŋi te me'e aŋa e te 'Atua
(Māteo 16.1-4; Marko 8.11-13)

54 He kī haka 'ou a Ietū ki te taŋata:

«E take'a ena e kōrua ko e'a 'ā te raŋi mai te pā'iŋa ŋaro o te ra'ā, he kī e kōrua he hoa te 'ua, 'e he hoa. 55 'E mo puhi o te tokerau mai te rua kona, he kī e kōrua he ve'a-ve'a, 'e he ve'a-ve'a mau 'ā. 56 ¡E te taŋata riva a te haho ē! Mo aŋi-aŋi e kōrua i te me'e o te raŋi 'e o te henua, ¿he aha ia e ta'e aŋi-aŋi ena i te me'e aŋa e te 'Atua 'i te hora nei?

E haka riva-riva kōrua ki te 'Atua
(Māteo 5.25-26)

57 »¿He aha a kōrua e ta'e u'i ena koi'ite i hau 'i te tano mo haka riva-riva i
a kōrua ki te 'Atua mai ai 'ā te hora? 58 Pa he hora o te kope horo atu i a koe.
E oho 'ana a kōrua ki te hare ture, e u'i i te rāve'a mo haka kore i rā ture, 'o
tu'u kōrua ki mu'a o te pū'oko haka tere o te hare ture 'e 'o va'ai i a koe ki te
mūto'i mo puru. 59 'Ī a au he kī atu: e ko e'a koe mai rā kona 'ātā ki te 'auhau
tahi iŋa ō'ou i rā me'e».

Te riva o te me'e he huri o te mana'u ki te 'Atua

13 1 'I rā ŋā mahana, i oho i 'a'amu rō e te nu'u ki a Ietū: a Pirato i haka
tiŋa'i i haka mate rō i te tētahi taŋata o Karirea 'i te hora e tūtia 'ana
rā nu'u i te 'animare ki te 'Atua. 2 He 'ui ia e Ietū:

«¿Ki te kōrua mana'u, te me'e topa era ki rā nu'u 'o te ai 'ata hau a rāua 'i
te hara ki te tētahi nu'u o Karirea? 3 Ta'e pē ira. A kōrua mau ena 'ā, mo ta'e
huri o te mana'u ki te 'Atua, he mate 'e he ha'ata'a mau rō 'āvai mai muri i
a ia.
4 »'E te ŋāŋata era e ho'e 'ahuru mā va'u mā-mate era he viri o te hare ruŋa
nui ko Tiroē ki ruŋa i a rāua, ki te kōrua mana'u, ¿he ai i hau rō atu a rāua
'i te hara ki te tētahi atu nu'u o Hērutarema? 5 Ta'e pē ira. A kōrua mau ena
'ā, mo ta'e huri o te mana'u ki te 'Atua, he mate 'e he ha'ata'a mau rō 'āvai
mai muri i a ia».

He 'a'amu ha'aaura'a o te tumu pika ta'e hua

6 He 'a'amu ia e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«He taŋata e tahi e ai rō 'ana e tahi tumu pika 'i roto i tō'ona 'āua 'oka vino.
'I te mahana e tahi he oho he u'i koi'ite ko hua 'ā, 'e 'ina kai rava'a e tahi
pika. 7 He kī ki te taŋata hāpa'o vino: "¿Ko 'ite 'ā koe? Ka toru matahiti o te
oho mai ō'oku o te u'i a ruŋa i te tumu nei hai pika, 'e 'ina e tahi. Ka pa'o ki
raro. He māu'a henua te tumu ena, 'ina he me'e hua".
8 »He pāhono e tū taŋata era 'ā'ana te hāpa'o i rā kona: "Ka haka rē nō koe
i te tumu ena e tahi matahiti haka 'ou. 'Ī a au he haka heu 'e he huri hai me'e
mo haka taiko. 9 Pē ira pēaha ana hua; 'e mo ta'e hua, 'i rā hora ana pa'o
iho"».

He haka ora iŋa o Ietū i te vi'e māui-ui

10 'I te *mahana haka ora e tahi e hāpī 'ā a Ietū i te nu'u 'i roto i te *hare
pure hūrio. 11 'I ira e tahi vi'e ka ho'e 'ahuru mā va'u matahiti o tō'ona māui-
ui: o te tātane i haka piko-piko i te tua'ivi; 'o ira 'ina he māroa riva-riva.
12 I take'a era e Ietū he raŋi mo oho 'e he kī: «E nua, he ora tu'u māui-ui
ena». 13 He haka eke a Ietū i tō'ona rima ki ruŋa o rā vi'e. 'I tū hora 'ā he
māroa riva-riva 'e he ha'amata he ha'ahana-hana ki te 'Atua.
14 Te taŋata pū'oko haka tere o tū hare pure hūrio era he riri rō atu 'ai 'o te
haka ora e Ietū i tū vi'e era 'i te mahana haka ora, 'e he kī ki te nu'u: «E ono

mahana e ai ena mo aŋa. E oho mai kōrua 'i rā ŋā mahana mo haka ora atu, ta'e 'ō pē nei ē: 'i te mahana haka ora».

15 He pāhono e Ietū: «E te taŋata riva a te haho ē, ¿'ina 'ō kōrua he ve-vete
i te 'uei 'o i te muni 'i te mahana haka ora 'e he ma'u he haka unu hai vai?
16 'E te vi'e nei, he hakaara o *'Aparahama, ko here-here 'ana hai māui-ui e te
tātane ka ho'e 'ahuru mā va'u matahiti, ¿e ko tano hō mo haka ora i a ia ka
ai atu he mahana haka ora?».

17 I kī era e Ietū i tū vānaŋa era, he ha'amā rō atu 'ai te nu'u riri mō'ona. 'E
te nu'u haka 'ou o roto he koa 'i te take'a i te me'e nui-nui aŋa e Ietū.

He 'a'amu ha'aaura'a o te karu mostasa
(Māteo 13.31-32; Marko 4.30-32)

18 He kī tako'a e Ietū:

«¿Pa he aha 'ā te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua? ¿Hai aha a au ana haka
ha'aaura'a atu? 19 Hai karu mostasa 'iti-'iti: ka 'oka era e te taŋata 'i 'uta, he
tupu, he nui-nui, he riro he tumu 'e he aŋa e te manu i te rāua hakapupa 'i
ruŋa».

He 'a'amu ha'aaura'a o te revaura
(Māteo 13.33)

20 He kī haka 'ou e Ietū:

«¿Hai aha a au ana haka ha'aaura'a atu i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua?
21 Hai 'apa 'iti-'iti revaura hoa e te vi'e ki roto i te haraoa mata mo haka ahu
tahi».

Te 'ōpani vako-vako
(Māteo 7.13-14,21-23)

22 'I te ara o Ietū ki Hērutarema, he hāpī te aŋa i te nu'u o te kona tu'u.
23 He 'ui e te kope e tahi:
—E Ietū, ¿nu'u ta'e rahi te nu'u ka rava'a ena i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua?

He pāhono e Ietū:

24 «E u'i kōrua e uru a roto i te 'ōpani vako-vako. 'Ī a au he kī atu: nu'u rahi
te nu'u haŋa mo uru ki roto i te ao haka tere e te 'Atua 'e nu'u ta'e rahi ka o'o
ena. 25 Ki puru te 'ōpani e te kope era ō'ona rā kona, ka ohu pūai ena kōrua:
"'Ei, ka mātaki mai te 'ōpani". He pāhono atu e rā kope: "Kai 'ite a au ko ai
kōrua 'e o hē kōrua". 26 He ha'amata ia he kī e kōrua: "Ananake tātou i kai ai,
i unu ai, 'e 'i te mātou ara koe i hāpī ai". 27 He pāhono haka 'ou atu e rā kope:
"Kai 'ite a au ko ai kōrua. ¡Ka mahiti ka oho kōrua mai nei, e te nu'u aŋa i te
me'e ta'e tano ē!".

28 »'I rā hora mau 'ā a kōrua ka taŋi ka 'au-'au ra'a niho ena 'i te take'a i a
'Aparahama, i a Ita'ata, i a Hākovo 'e i te perofeta ta'ato'a 'i te ao haka tere
e te 'Atua, 'e 'i haho a kōrua. 29 Mai te pā'iŋa ta'ato'a, pa'i, ka oho mai ena te

nu'u mo noho 'e mo kai 'i roto i te ao haka tere e te 'Atua. 30 Te nu'u ko rāua
te hope'a 'i te hora nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te ra'e; 'e te nu'u ko rāua
te ra'e 'i te hora nei, pe mu'a ka oho ena ko rāua te hope'a».

He taŋi iŋa o Ietū mo Hērutarema
(Māteo 23.37-39)

31 He tu'u ia te tētahi nu'u *fariseo he kī ki a Ietū:
—Ka oho koe mai nei. Te 'ariki era ko *'Erore e haŋa rō 'ana mo tiŋa'i i a
koe.

32 He pāhono e Ietū:
—Ka oho ka kī ki te ha'amā'ore era: "'Arīnā 'e āpō he haka ora a au i te
māui-ui 'e he haka e'a i te tātane mai roto i te taŋata. 'E āpō era ka oti iho
tā'aku aŋa". 33 'Ī a au he kī atu: e ko ta'e oho a au 'arīnā, āpō 'e āpō era a te
ara ō'oku mo oho; te perofeta, pa'i, e ko tano mo mate mo ta'e ai 'i Hērutarema.
34 »¡E Hērutarema ē, e Hērutarema tiŋa'i i te perofeta, 'e tama'i hai mā'ea
i te nu'u uŋa e te 'Atua ē! ¡Ka hia rā nei mahana ō'oku i haŋa mo haka taka-
taka i ta'a ŋā poki, pa he haka taka-taka iŋa o te 'uha i tā'ana mā'aŋa 'i raro
i te karā, 'e 'ina koe he haŋa! 35 Nā e tu'u rō te mahana te kōrua hare e ko
noho haka 'ou e te taŋata. 'Ī a au he kī atu: e ko take'a haka 'ou au e kōrua
'ātā ki te mahana mo kī e kōrua: "¡Ki ha'ahana-hana te taŋata uŋa mai e te
'Atua hai 'īŋoa ō'ona!".

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata māui-ui

14 1 'I te *mahana haka ora e tahi, he oho a Ietū he kai 'i te hare o te
*fariseo ra-rahi e tahi, 'e tētahi nu'u fariseo 'ai e u'i era koi'ite e aŋa
rō a Ietū i te me'e 'ina he tano ki te rāua haka tere iŋa. 2 'I rā kona tako'a te
taŋata e tahi te māui-ui he ahu o te va'e 'e o te rima.
3 He 'ui ia e Ietū ki te *ma'ori o te haka tere hūrio 'e ki te fariseo: «¿E ha'a-
ti'a rō 'ana mo haka ora i te taŋata māui-ui 'i te mahana haka ora?». 4 Kai
pāhono e tū nu'u era.
He to'o e Ietū i tū taŋata era, he haka ora i te māui-ui 'e he kī mo e'a mo
oho rō 'ai. 5 He kī ia ki tū nu'u fariseo era: «¿Ko ai o kōrua, mo viri o te poki
'e o te 'uei ki roto i te pū mo ta'e to'o, 'i tū hora 'ā, ka ai atu he mahana haka
ora?».
6 'Ina kai ai e tahi vānaŋa o tū nu'u era mo pāhono.

Te nu'u kī mo oho ki te ŋoŋoro hāipo-ipo

7 I u'i era e Ietū i te nu'u e rotu 'ana i te pepe noho o te nu'u hōnui 'i tū kona
'amurama'a era, he kī pē nei ē:

8 «Mo kī atu o te taŋata e tahi mo oho ō'ou ki te ŋoŋoro hāipo-ipo, 'ina koe
ko noho 'i ruŋa i te pepe o te nu'u hōnui 'o tu'u rō atu te kope 'ata hau te
ra-rahi ki a koe 9 'e mo te taŋata era 'ā'ana i hā'aki atu mo oho ō'ou e kī atu
mo va'ai i rā pepe ki tū kope 'ata ra-rahi era. 'I rā hora he ha'amā koe, he e'a
kora'iti 'e he oho koe he noho 'i ruŋa i te pepe hope'a.

10 »Te tano mau: mo kī atu mo oho ō'ou ki te ŋoŋoro, e noho koe 'i ruŋa i te
pepe hope'a o tu'a ki ai ki vari te taŋata era 'ā'ana i kī atu mo oho ki rā ŋoŋoro
he kī atu pē nei ē: "E hoa, ka oho mai koe ka noho 'i ruŋa i te pepe mo te nu'u
ra-rahi". Pē ira he take'a e te nu'u noho 'i muri i a koe he taŋata hōnui koe. 11 'Ī
a au he kī atu: te kope haka paka i a ia mau 'ā e haka ka-kata 'e e haka ha'amā
rō; 'e te kope ta'e haka paka i a ia pe mu'a ka oho ena e haka hōnui rō».

12 He kī e Ietū ki te hoa hare:

«Mo aŋa ō'ou i te kai, 'ina koe ko kī ki tu'u repahoa, ki tu'u taina, ki tu'u
hua'ai 'e ki te nu'u 'ono māhani e koe mo oho atu ki te kai. Mo kī ō'ou ki rā
nu'u, pē ira tako'a 'ana a rāua ka kī atu ena mo oho mo kai i te rāua hare. 'E,
ka hope'a era, e haka hoki atu 'ana i tu'u rima.
13 »Ana aŋa koe i te kai, ko te koa i a koe mo kī ki te nu'u veve, ki te nu'u va'e
koke, ki te nu'u hakari ta'e makenu 'e ki te nu'u matapō mo oho atu. 14 A rāua,
pa'i, 'ina e tahi me'e ai mo haka hoki atu. 'E, 'i te mahana ora mai te mate o te
nu'u tano ki te mata o te 'Atua, ka 'auhau atu ena 'o te me'e aŋa ta'ato'a e koe».

He 'a'amu ha'aaura'a o te ŋoŋoro nui-nui
(Māteo 22.1-10)

15 I ŋaro'a era i rā vānaŋa e te taŋata e tahi o ruŋa o tū 'amurama'a era, he
kī ki a Ietū:
—¡Ko te koa 'ō i te kope ka kai era 'i te ao haka tere e te 'Atua!

16 He pāhono e Ietū ki rā kope:
—E tahi taŋata he aŋa i te ŋoŋoro, 'e nu'u rahi te nu'u i kī mo oho. 17 I tano
era te hora o te kai, he uŋa i te tāvini mo kī ki rā nu'u: "Ka oho mai kōrua;
ko rito 'ā te kai".
18 »Ta'ato'a nō i kī ai e ai rō 'ana te rāua me'e mo aŋa. He kī e te kope ra'e:
"Ho'o iho nō mai a au e tahi henua, 'e 'ī a au he oho he u'i. E kī: 'ina ko riri
mō'oku".
19 »He kī e te rua: "Ko ho'o mai 'ana a au e ho'e 'ahuru 'uei, 'e 'ī he iri he
haka 'atu hoki e tano rō 'ā mo 'ārote. E kī: 'ina ko riri mō'oku".
20 »'E he kī e te toru: "Hāipo-ipo iho nō a au; e ko riva mo oho atu".
21 »He hoki rā tāvini he kī i tū me'e ta'ato'a era ki te taŋata uŋa era i a ia.
He riri rō atu 'ai rā taŋata. He kī ia ki tū tāvini era: "Ka e'a koe ka oho a te
ara, ka u'i i te nu'u veve, i te nu'u va'e koke, i te nu'u hakari ta'e makenu, 'e
i te nu'u matakeva, 'ai ka tari ka oho rō mai".
22 »I hini era he kī haka 'ou e rā tāvini: "Ko aŋa 'ana a au i ta'a me'e kī mai,
'e e topa nō 'ā te pepe".
23 »He kī haka 'ou e tū taŋata era ki rā tāvini: "Ka oho koe a te ara 'e a 'uta
ka haka koni ki te nu'u mo oho mai ki 'ī ai tō'oku hare. 24 'Ī a au he kī atu:
'ina e tahi o te nu'u kī ra'e era e au mo kai i tā'aku kai".

Te kope tano mo taŋata hāpī 'a Ietū
(Māteo 10.37-38)

25 E tahi mahana e rahi rō 'ā te nu'u oho 'i tu'a i a Ietū. He rori ia he kī:

26 «Mo ai e tahi o kōrua e oho mai ena ki a au i hau 'i te haŋa ki tō'ona
matu'a tane, ki tō'ona matu'a vahine, ki tā'ana vi'e, ki tā'ana ŋā poki, ki
tō'ona taina 'e, tako'a, ki a ia mau 'ā ki te haŋa mai ō'ona ki a au, e ko tano
mo taŋata hāpī 'ā'aku. 27 'E te kope ta'e haŋa mo 'amo i tō'ona tātaurō, te
aura'a, mo va'ai i a ia ki te mate mo aŋa i tā'aku me'e haŋa 'e mo oho mai 'i
muri i a au, e ko tano tako'a mo taŋata hāpī 'ā'aku.
28 »'Ī a au he kī atu: mo haŋa e tahi o kōrua mo aŋa i te hare ruŋa nui e
tahi, ¿e ko mana'u hō, 'i ra'e, hoki e tano rō te tara mo aŋa o rā hare? 29 Mo
ta'e aŋa pē ira, ka ha'amata ka aŋa era, e ko oti, 'e te nu'u ta'ato'a ka take'a
era, he ha'amata he haka me'e-me'e. 30 Pē nei ka kī era: "Te taŋata nei i ha'a-
mata i aŋa era i te hare, 'ina kai ai te moni mo haka mao".
31 »'E, te 'ariki e tahi mo tama'i ki te rua 'ariki, ¿e ko mana'u hō, 'i ra'e, hoki e
tano rō e ho'e 'ahuru ta'utini va'ehau mo tama'i ki te piti 'ahuru ta'utini va'ehau o
tū rua 'ariki era? 32 'E mo ta'e tano mo tama'i ki tū 'ariki era, mai kōnui 'ā ka uŋa
era e te 'ariki ra'e era i te va'ehau mo kī: "¿E ko riva 'ō te tama'i mo haka kore?".
33 »Ko tū me'e 'ā mo kōrua. Mo haŋa o kōrua mo riro he nu'u hāpī 'ā'aku, e
mana'u, 'i ra'e, ana tano kōrua mo 'amo i te paŋaha'a. Kope nō ena o roto i a
kōrua mo ta'e haka rē i tā'ana me'e haŋa ta'ato'a, e ko tano mo taŋata hāpī 'ā'aku.

He ha'aaura'a o te miti
(Māteo 5.13; Marko 9.50)

34 »Te miti he me'e riva-riva. 'E, mo kore rō o tō'ona maŋeo, 'ina he rāve'a
mo haka maŋeo haka 'ou. 35 E ko hauha'a haka 'ou korohaŋa mo 'āno'i ararua
ko te 'ō'one mo haka taiko o te me'e 'oka. Te me'e mau nō mo rā miti he hoa
ki haho. Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi ka haka topa te mana'u».

He taŋata rava'a haka 'ou i tā'ana māmoe
(Māteo 18.10-14)

15 1 Te *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano 'e tētahi
atu nu'u aŋa i te me'e ta'e tano e haka hāhine rō 'ā ki a Ietū mo haka
roŋo i tā'ana vānaŋa. 2 Te *fariseo 'e te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio e
vānaŋa ta'e au rō 'ā mo Ietū pē nei ē: «Te me'e haŋa o te kope era he piri ki
te nu'u hara 'e he kai 'i muri».
3 He 'a'amu ia e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei ki rā nu'u:

4 «Mo ai e tahi o kōrua e ai rō 'ana e ho'e hānere māmoe 'e he ŋaro e tahi, ¿e
ko haka rē hō 'i 'uta i te iva 'ahuru mā iva māmoe mo oho mo kimi i rā māmoe
ŋaro era? 5 'E, ka rava'a era, he to'o rō atu 'ai te koa, he 'amo ki te tua'ivi he
ma'u he oho. 6 Ki tu'u ki tō'ona hare, he haka taka-taka i tō'ona repahoa he kī:
"Ki koa tātou; ko rava'a haka 'ou mai 'ana e au tū māmoe ŋaro era".
7 »'Ī a au he kī atu: 'ata hau rō atu te koa 'i te raŋi mo te taŋata hara e tahi
huri i tō'ona mana'u ki te 'Atua ki te iva 'ahuru mā iva taŋata mana'u e tano
rō 'ana a rāua ki te mata o te 'Atua.

He vi'e rava'a haka 'ou i tō'ona tara 'aurī

8 »E tahi 'a'amu haka 'ou nei. Mo ai e tahi vi'e e ai rō 'ā e ho'e 'ahuru tara
'aurī 'e he ŋaro e tahi, ¿e ko ta'e haka pura hō i te hakari'i mo haka mā'eha

'e 'ai ka purumu 'i te kona ta'ato'a o roto i te hare 'ātā ka rava'a rō rā tara?
9 'E, ka rava'a era, he haka taka-taka i tō'ona repahoa he kī: “Ki koa tātou; ko
rava'a haka 'ou mai 'ā e au tū tara 'aurī ŋaro era”.
10 »'Ī a au he kī atu: pē ira tako'a 'ana ka koa ena te merahi o te 'Atua mo te
kope hara huri o te mana'u ki te 'Atua».

He matu'a tane rava'a haka 'ou i tā'ana poki

11 He 'a'amu tako'a e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«E tahi taŋata e rua 'ā'ana poki tane. 12 He kī e te poki haŋupotu: “E
koro, ka vahi te hauha'a ena ō'ou mo māua 'e 'ai ka va'ai rō mai te 'apa era
mō'oku”. He vahi-vahi ia e rā taŋata ki tū ŋā poki era.
13 »Kai rahi hia te mahana, he ho'o e te poki haŋupotu i tō'ona hauha'a, 'e hai
rā moni i oho ai ki te rua henua. 'I ira i noho i tākere tahi ai ki te me'e ta'e tano.
14 »Ka pau te moni o rā poki, ka topa 'i rā henua te 'ati nui-nui, he kai kore.
He ha'amata tū poki era he maruaki. 15 He oho he no-no'i hai aŋa ki te taŋata
e tahi o tū kona era. He uŋa e rā taŋata ki 'uta mo hāpa'o i te oru. 16 'E, 'i te
ta'e va'ai e te nu'u o ira hai kai, he pohe mo kai i te kai o te oru.
17 »I oho era he mana'u: “¡E topa nō 'ana te kai o te nu'u haka aŋa o tō'oku
matu'a tane, 'e 'ī a au 'i nei e mate atu ena 'i te maruaki! 18 'Ī a au he hoki ki
te hare o tō'oku matu'a, 'e pē nei a au ka kī nei: ‘E koro ō'oku ē, ko hara 'ana
a au ki te 'Atua 'e ki a koe tako'a. 19 E ko tano haka 'ou a au mo raŋi mai ō'ou:
e poki 'ā'aku ē. Hora nei ka haka tu'u koe i a au pa he taŋata aŋa nō e tahi’”.
20 Pē ira, he hoki he oho ki te hare o tō'ona matu'a tane.
»'I kōnui era 'ā i take'a ai e tū taŋata matu'a era ka pū mai tū poki era
'ā'ana, 'e he haka 'aroha rō atu 'ai. He veu he oho, he ha'i, 'ai ka hoŋi. 21 He kī
e tū poki era: “E koro ō'oku ē, ko hara 'ana a au ki te 'Atua 'e ki a koe tako'a.
E ko tano haka 'ou a au mo raŋi mai ō'ou: e poki 'ā'aku ē”.
22 »'I rā hora mau 'ā he kī e rā matu'a ki tō'ona tāvini: “Ka hōrou, ka ma'u
mai te kahu hope'a o te riva-riva 'ai ka haka uru rō; ka huki tako'a e tahi
tāpe'a ki te rima 'e 'ai ka haka uru rō hai kiriva'e. 23 Ka ma'u mai te tēnero
hope'a o te porio ka tiŋa'i. 'Ī tātou he aŋa i te ŋoŋoro. 24 Tā'aku poki nei, pa'i,
i tu'u rō pa he me'e ko mate 'ā 'e 'ī ko ora haka 'ou mai 'ana; ko ŋaro 'ā 'e 'ī
ko rava'a haka 'ou mai 'ana”.
»'E he ha'amata rō 'ai te ŋoŋoro.
25 »'Ī ia tū taina 'atariki era 'i 'uta. I hoki i turu era, he ŋaro'a i te peho 'e
i te taŋata e koa 'ana 'i te kona hare era. 26 He raŋi ki te tāvini e tahi he 'ui:
“¿'O te aha te me'e era?”.
27 »He kī e tū tāvini era: “Ko tu'u haka 'ou mai 'ana tu'u taina. Ko haka
tiŋa'i 'ā e tu'u matu'a i te tēnero hope'a o te porio 'o te tu'u haka 'ou mai
ō'ona e riva-riva nō 'ā”.
28 »He riri rō atu 'ai tū taina 'atariki era, 'e 'ina kai haŋa mo uru. He e'a te
taŋata matu'a he ani mo uru. 29 He kī e tū poki 'atariki era: “E koro, ka hia
ō'oku matahiti e aŋa nō atu ena, 'ina kai pāto'i atu 'ā, 'e kai va'ai mai 'ana
koe korohaŋa e tahi vato-vato mo aŋa o te ŋoŋoro ananake mātou ko tō'oku
repahoa. 30 'E 'i te hora nei, ko tu'u mai 'ā ta'a poki tākere era i tu'u moni ki
te tai'o, he to'o mai e koe he haka tiŋa'i i te tēnero hope'a o te porio”.

31 »He kī e tū matu'a tane era: “E haŋu, a koe 'i muri i a au 'ā e noho ena, 'e
te me'e ta'ato'a nei ō'oku ō'ou. 32 E tano nō 'ā i aŋa nei i te ŋoŋoro mo koa o
tātou 'o te hoki haka 'ou mai o tu'u taina. A ia i tu'u rō pa he me'e ko mate 'ā
'e 'ī ko ora haka 'ou mai 'ana; ko ŋaro 'ā 'e 'ī ko rava'a haka 'ou mai 'ana”».

He tāvini hāpa'o hauha'a o te taŋata 'ono

16 1 He 'a'amu tako'a e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei ki tā'ana nu'u hāpī:

«He taŋata 'ono e tahi e ai rō 'ana ō'ona tāvini he pū'oko haka tere o tō'ona
hauha'a. He kī e te nu'u: “Tu'u tāvini haka tere hauha'a e tākere rō 'ana i tu'u
hauha'a”.

2 »He uŋa e rā taŋata ki tū tāvini era mo oho 'e he 'ui: “¿He aha te me'e kī
mai nei e te nu'u o ruŋa ō'ou? Ka haka 'ite tahi mai pē hē koe i haka tere ai i
tō'oku hauha'a. E ko aŋa haka 'ou e koe i te aŋa era”.

3 »He noho ia rā tāvini he mana'u: “¿He aha tā'aku me'e ka aŋa nei ka haka
e'a nei i a au mai te aŋa? 'Ina ō'oku haŋu toe mo aŋa i te aŋa paŋaha'a, 'e he
ha'amā au mo oho mo no'i-no'i. 4 ¡'Ā! Ko 'ite 'ana 'ō a au 'i te hora nei he aha
tā'aku me'e mo aŋa ki ai ai te nu'u mo to'o i a au ki te rāua hare ka haka e'a
ena i a au mai te aŋa”.

5 »He ha'amata he kī mo oho ki a ia e tahi e tahi o te nu'u e ai rō 'ana te
rāua tārahu mo tū taŋata 'ono era. He 'ui ki te kope ra'e: “¿E hia u'u tārahu
mo te kope haka aŋa mai nei i a au?”. 6 He pāhono e tū kope era: “E tahi
hānere tura mōrī”. He kī e tū tāvini era: “'Ī tu'u parau tārahu 'ī a'a. Ka noho
koe, ka aŋa mai e tahi parau haka 'ou mo te pae 'ahuru nō tura mōrī”.

7 »He 'ui ki te rua: “'E a koe, ¿e hia u'u tārahu?”. He pāhono e tū rua kope
era: “E ho'e hānere pūtē tariko”. He kī e tū tāvini era: “'Ī tu'u parau tārahu 'ī
a'a. Ka aŋa mai e tahi parau haka 'ou mo te va'u 'ahuru nō pūtē”.

8 »I 'ite era i rā me'e e tū taŋata 'ono era he kī: “¡Ko te mārama-rama i te
kope aŋa i te me'e tu'u pē rā!”».

He kī haka 'ou e Ietū:

«He aŋi 'ā, 'ata hau 'i te 'ite te nu'u ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te
'Atua mo aŋa i te me'e mo te rāua riva-riva ki te nu'u haka moe i te mana'u
'i ruŋa i te 'Atua. 9 'O ira 'ī a au he kī atu: te hauha'a o kōrua o te nu'u haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua e va'ai mo hā'ū'ū ki te rua ki ai ai te kōrua
repahoa 'i te ao nei, 'e ki ai ai, 'i te hora o te kōrua mate, te kōrua repahoa 'i
te raŋi mo to'o i a kōrua.

10 »Te kope aŋa tī-tika i te aŋa 'iti-'iti, pē ira 'ā ka aŋa tī-tika era i te aŋa
nui-nui; 'e te kope ta'e aŋa tī-tika i te aŋa 'iti-'iti, pē ira 'ā ka ta'e aŋa tī-tika
era i te aŋa nui-nui. 11 Mo ta'e aŋa tī-tika o kōrua i te hauha'a o te ao nei, ¿ko
ai ia te me'e mo va'ai atu mo aŋa e kōrua i te hauha'a parauti'a o te raŋi? 12 'E
mo ta'e hāpa'o riva-riva o kōrua i te me'e o te rua kope, ¿ko ai ia te me'e mo
va'ai atu i te hauha'a mo kōrua?

13 »Te taŋata e tahi e ko riva mo tāvini ki te kope e rua; ki te kope e tahi
ka haŋa era 'e ki te rua ka riri era. He ha'atura ki te kope e tahi 'e ki te rua
e ko ha'atura. Te aura'a: e ko tano kōrua mo tāvini ki te 'Atua 'e ki te moni».

14 I ŋaro'a era i tū me'e ta'ato'a era e te *fariseo, he nu'u nou-nou moni, he
haka ka-kata i a Ietū. 15 He kī e Ietū ki rā nu'u:

«A kōrua e haka take'a ena ki te taŋata he nu'u aŋa i te me'e tī-tika. Ka ai
atu pē ira, te 'Atua ko 'ite riva-riva 'ā i te huru o te kōrua mana'u. E rahi rō 'ā,
pa'i, te me'e, ki te mana'u taŋata, he me'e hope'a o te riva-riva, 'e ki te mata
o te 'Atua, he me'e hope'a o te rake-rake.

He roŋo 'e he haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua

16 »Hai roŋo o te 'Atua pāpa'i e *Mōtē 'e e te perofeta te taŋata e haka tere
era i a rāua 'ātā ki te hora o Iovani Papatito. Mai rā hora e haka 'ite e oho
nei i te parau 'āpī riva-riva o ruŋa o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua, 'e nu'u
rahi te nu'u haŋa mo o'o o rāua ki roto o rā haka tere iŋa 'e mo haka tere i a
rāua e te 'Atua.
17 »Ka ai atu pē ira, 'i ra'e te raŋi 'e te henua ana ŋaro, ki te ŋaro o te
vānaŋa hope'a o te 'iti-'iti o ruŋa o te roŋo o te 'Atua pāpa'i e Mōtē.

O ruŋa i te nu'u ha'ata'a
(Māteo 19.1-12; Marko 10.1-12)

18 »He ha'aaura'a nei e tahi: mo ha'ata'a o te taŋata mai tā'ana vi'e *hāipo-
ipo 'e he hāipo-ipo ki te rua, e tai'ata 'ana. E tai'ata tako'a 'ana te taŋata
hāipo-ipo ki te vi'e ha'ata'a.

Te taŋata 'ono 'e te taŋata veve

19 »E ai rō 'ā e tahi taŋata 'ono; e uru era hai kahu hope'a o te riva-riva.
Paurō te mahana e aŋa era i te ŋoŋoro nui-nui. 20 E ai tako'a rō 'ana e tahi
taŋata veve te 'īŋoa ko Rātaro, tō'ona hakari e 'ī rō 'ana e te 'eka-'eka, 'e 'i
haho o te 'ōpani o te hare o tū taŋata 'ono era e haka rē era e tō'ona repahoa.
21 Te haŋa o rā veve he kai i te pārehe-rehe me'e vī-viri mai ruŋa i te 'amu-
rama'a o tū taŋata era. 'E te paiheŋa te aŋa he oho nō he amo-amo i tō'ona
'eka-'eka.
22-23 »He tu'u ki te mahana e tahi he mate tū 'ōtare era, he ma'u e te merahi
ki te raŋi ki muri i a *'Aparahama. He mate tako'a tū taŋata 'ono era. He
ma'u he tanu, 'e 'i roto i te pō'auahi i hope'a ai. 'E mai roto i rā 'ati i hārui ai
te mata, he u'i ko 'Aparahama 'i kōnui era, 'e 'i muri e noho rō 'ā a Rātaro.
24 »He raŋi ia: "E koro ko 'Aparahama ē, ka haka 'aroha koe i a au. Ka uŋa
a Rātaro ka haka rari i te potu o tō'ona maŋa-maŋa rima hai vai mo haka
take'o i tō'oku 'arero; 'ī a au e 'ati atu ena 'i roto i te ahi nei".
25 »He pāhono e 'Aparahama: "E mana'u koe, e haŋu ē: ko koe te me'e riva-
riva 'i te hora e ora nō 'ā, 'e ko Rātaro te me'e noho rake-rake. 'I te hora nei
ko ia te me'e riva-riva, 'e ko koe 'i roto i te rake-rake. 26 'E ta'e nō 'ō 'o ira, e
ai tako'a rō 'ana 'i vāeŋa o tātou e tahi vaha nui-nui e ha'ata'a ena i a kōrua
mai i a mātou. E ko tu'u atu te nu'u mo oho atu ki nā, 'e mai nā ki nei".
27 »He ani e rā 'ono: "E koro ko 'Aparahama ē, ka uŋa ia koe i a Rātaro ki te
hare o tō'oku matu'a tane 28 mo haka 'ite ki tō'oku taina hoko rima o ruŋa i
te 'ati nei ō'oku 'i roto i te pō'auahi, ki haka riva-riva ai i te rāua māhatu, 'o
tu'u tako'a mai ki te kona nei".

29 »He kī e 'Aparahama: “Te me'e pāpa'i e Mōtē 'e e te perofeta e tai'o rō 'ā
'i roto i te hare pure paurō te *mahana haka ora: ¡e haka roŋo 'e 'ai ka ha'a-
tura rō!”.
30 »He pāhono e tū 'ono era: “E ko tano pē ira, e koro ē. Mo oho e tahi
taŋata e ora haka 'ou mai te mate mo vānaŋa ki a rāua, he haka roŋo 'e he
*huri te mana'u ki te 'Atua”.
31 »He kī e 'Aparahama: “Mo ta'e haka roŋo 'e mo ta'e ha'atura i te me'e
pāpa'i e Mōtē 'e e te perofeta, pē ira 'ā ka ta'e haka roŋo tako'a era ka ai atu
he ora haka 'ou te taŋata mai te mate”».

E u'i kōrua 'o hara

(Māteo 18.6-7,21-22; Marko 9.42)

17 1 He kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī:

«'I te ao nei e ko ta'e ai te me'e mo uŋa i te taŋata a roto i te hara; 'e, ¡ko
te 'aroha 'i te kope haka hara i te rua! 2 Te ūtu'a o te 'Atua mo te taŋata haka
hara i te kope ta'e pūai rahi o te haka moe iŋa i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a au
he ūtu'a 'ata taparahi-ta'ata ki te ūtu'a he here hai mā'ea paŋaha'a ki te ŋao
'ai ka hoa ki roto i te vaikava. 3 ¡'O ira, e u'i kōrua!

»Mo hara o tu'u taina, e ture; 'e mo haka roŋo atu 'e mo haka tapa mai
roto, e haka rehu tō'ona hara. 4 Ka ai atu 'i te mahana mau nō e tahi e hitu
hara iŋa atu ō'ona, 'e e hitu kī iŋa atu e ko aŋa haka 'ou e ia, e haka rehu
tahi koe».

Te pūai o te me'e he *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua

5 He ani ia e te *'āpōtoro ki a Ietū mo haka pūai i te rāua haka moe iŋa i te
mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 6 He pāhono e Ietū:

«'Āhani te kōrua haka moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua korohaŋa pa he
'iti-'iti ena 'ā o te karu mostasa, e tano nō kōrua mo kī ki te tumu nei: “Ka o'i
tu'u aka, 'ai ka oho ka 'oka rō 'i roto i te vaikava”, 'e he ha'atura atu.

He tāvini iŋa ki te 'Atua

7 »Mo ai e tahi o roto o kōrua e ai rō 'ana tō'ona tāvini e hoki mai 'ā mai
'uta mai te 'ārote iŋa 'o mai te hāpa'o iŋa i te māmoe, ¿e kī mau rō ki rā
tāvini: “Ka uru mai ka noho, ki ao atu tā'au o te kai”? 8 E ko kī pē ira. Pē nei
ka kī era: “Ka uru ka tunu mai tā'aku o te kai. E kai 'ana a au, e tiaki 'iti-'iti
mai koi'ite e ai nō 'ā tā'aku me'e haŋa. Ki oti koe ana kai”. 9 'E rā taŋata 'ina
he māuru-uru ki te tāvini; he aŋa mau 'ā, pa'i, o te tāvini.
10 »Pē ira tako'a 'ā mo kōrua. Ka oti ena te aŋa ta'ato'a kī atu e te 'Atua mo
aŋa, e mana'u kōrua: “A mātou he tāvini. Te me'e mau nō o mātou i aŋa he
ha'atura 'e he aŋa i te me'e kī mai e ia; 'o te aha nō ana māuru-uru mai”».

He ŋāŋata e ho'e 'ahuru māui-ui 'i te rēpera

11 'I te ara oho o Ietū ki Hērutarema i vari ai a te tīta'a henua vahi i Karirea
mai *Tāmāria. 12 I tu'u era ki te kona e tahi, he haka hāhine e ho'e 'ahuru
taŋata māui-ui 'i te rēpera, 'e mai kōnui 13 i ohu ai:

—¡E Ietū, e te Ma'ori ē, ka haka 'aroha koe i a mātou!

14 I take'a era e Ietū, he kī:
—Ka oho ka haka take'a i a kōrua ki te *oromatu'a.

E oho nō 'ā tū nu'u rēpera era he ora rō 'ai te rāua māui-ui. 15 E tahi o rā nu'u, i take'a era ko ora 'ā a ia, he hoki he oho koia ko te ha'ahana-hana i te 'Atua hai re'o pūai. 16 He tū-turi 'i mu'a o Ietū, he noi 'ātā ka puā rō te tira ki ruŋa i te 'ō'one mo māuru-uru. Rā taŋata o Tāmāria.
17 He kī e Ietū: «E ho'e 'ahuru kope i haka ora e au. ¿Hē ia te tētahi nu'u era? 18 O rā ŋā nu'u, ¿he taŋata kē nō nei i hoki mai ha'amuri ki te 'Atua?».
19 He kī ia e Ietū ki tū taŋata era: «Ka e'a koe ki ruŋa ka oho. 'I te haka moe ō'ou i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i ora ena tu'u māui-ui».

¿A hē ka ha'amata te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua?
(Māteo 24.23-28,36-41)

20 He 'ui e te nu'u *fariseo ki a Ietū:
—¿A hē ka ha'amata te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua vānaŋa mai e koe?

He pāhono e Ietū:
—Te tu'u iŋa mai o te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ta'e he me'e mo take'a e te mata. 21 E ko kī atu pē nei ē: "'Ī a'a" 'o "'Ai rā"; te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua nā ko ai era 'ā 'i roto i te māhatu o te taŋata.

22 He kī ki tā'ana nu'u hāpī:

«Nā e tu'u rō te mahana e topa rō te 'ati taparahi-ta'ata, 'e a kōrua e pohe rō mo noho 'i muri i te *Poki o te taŋata ka ai atu mo te mahana nō e tahi. 'E, 'i rā hora, e ko tano vave kōrua mo noho 'i muri i a ia. 23 Tētahi e kī rō pē nei ē: "'Ī te Poki o te taŋata 'ī a'a 'o 'ai rā". E u'i kōrua 'o haka roŋo rō. 24 Pa he mā'eha iŋa o te 'uira e take'a ena e te taŋata 'i te kona ta'ato'a, pē ira ka take'a ena e te nu'u te hoki iŋa mai o te Poki o te taŋata. 25 Ka ai atu pē ira, 'i ra'e te Poki o te taŋata ka 'amo ena i te 'ati 'e i te mamae 'i roto i tō'ona māhatu, he ta'e haŋa e te nu'u o te hora nei.
26 »'E te noho iŋa o te taŋata 'i te ŋā mahana era ko hāhine 'ā mo hoki mai o te Poki o te taŋata, pa he noho iŋa 'ā o te nu'u 'i te hora o Nōē. 27 E kai nō 'ana, e unu nō 'ā 'e e *hāipo-ipo nō 'ana te taŋata i tano rō ai te hora o Nōē mo uru ki roto i te pahī, 'e he ha'amata he hoa te 'ua 'e he mā-mate tahi rō 'ai.
28 »Pē ira tako'a 'ā te noho iŋa o te nu'u 'i te hora o *Rota: e kai 'ā, e unu 'ā, e ho'o 'ā, e ho'o mai 'ā, e 'oka 'ā i te kai 'e e aŋa 'ana i te hare. 29 'E, i e'a era a Rota mai *Tōroma, he hoa mai mai te raŋi te ahi 'e te *azufre*, 'e he mā-mate tahi rō 'ai te nu'u o ira.
30 »Pē ira tako'a 'ā 'i te mahana ka tu'u haka 'ou mai ena te Poki o te taŋata. 31 'I rā mahana te kope 'i haho o te hare, e u'i 'o hoki ki roto ki te me'e to'o mai; 'e te kope aŋa 'i 'uta, e u'i 'o hoki ki tō'ona hare. 32 E mana'u ki te me'e topa ki te vi'e 'a Rota, hora u'i era a tu'a.

33 »'Ĩ a au he kī atu: te kope hārui i a au 'e i tā'aku hāpī hai tua'ivi mo
hāpa'o i a ia 'o mate 'e mo aŋa i tā'ana me'e nō era i haŋa, e ko ai i a ia te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E, te kope haka rē i tā'ana me'e haŋa
mo ha'atura mai ki a au, he rava'a e ia rā ora.
34 »'Ĩ a au he kī haka 'ou atu: 'i rā pō, o te kope e rua 'i ruŋa i tū ro'i 'ā,
e tahi ka to'o ena, e tahi ka haka rē ena. 35 'E o te vi'e e rua e oro 'ana i te
tariko mo te haraoa mata, e tahi ka to'o ena, e tahi ka haka rē ena. [36 'E o te
taŋata e rua aŋa 'i 'uta, e tahi ka to'o ena, e tahi ka haka rē ena.]»

37 He 'ui ia ki a Ietū:
—¿'I hē te me'e ena ka topa ena?

He pāhono e Ietū:
—E 'ite nei e tātou i te kona ai o te me'e mate hai taka-taka 'i rā kona o te
manu kai i te me'e mate. Pē ira ka 'ite tako'a ena ko hāhine 'ā te hoki iŋa mai
o te Poki o te taŋata hai topa iŋa o te ŋā me'e ta'ato'a nei.

He vi'e hove 'e he pū'oko haka tere o te hare ture

18 1 Hai 'a'amu ha'aaura'a i hāpī ai e Ietū ki te nu'u mo pure mo oho ki
te 'Atua 'e mo ta'e haka hōriŋa. 2 He kī:

«E ai rō 'ana te taŋata pū'oko haka tere o te hare ture o te kona e tahi, 'ina
he mo'a i te 'Atua, 'e 'ina he haŋa ki te taŋata. 3 'I rā kona tako'a te vi'e hove
e tahi horo i tā'ana ture ki rā taŋata mo u'i i te rāve'a mo haka ūtu'a i te kope
ararua i ture ai.
4 »Me'e rahi te mahana o rā vi'e i oho mo vānaŋa ki rā taŋata, 'e 'ina he haŋa
mo haka roŋo i tā'ana ture. He mana'u ia e rā taŋata: "Kope ta'e mo'a a au i te
'Atua 'e ta'e haŋa ki te taŋata. 5 Ka ai atu pē ira, 'i te ta'e haka rē i a au e te vi'e
nei, 'ī a au he hā'ū'ū 'o hoki mai 'o haka ŋāruru-ruru nō mai i tō'oku pū'oko"».

6 He kī e Ietū:

«Ka haka topa rā kōrua i te mana'u ki te pū'oko haka tere ta'e tano era o
te hare ture. 7 Mo ai pē ira e mana'u era, ¿e ko hā'ū'ū hō te 'Atua ki te nu'u
ha'ata'a e ia mā'ana pure ki a ia paurō te mahana? ¿E haka tiaki mau rō e te
'Atua? 8 'Ĩ a au he kī atu: e ko roa he hā'ū'ū. 'E, hora era o te *Poki o te taŋata
ka tu'u haka 'ou mai ena, ¿e ai nō 'ana hō te taŋata *haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i te 'Atua?».

He pure iŋa o te kope hoko rua

9 He 'a'amu tako'a e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei mo te nu'u mana'u ko
rāua nō te nu'u aŋa i te me'e tī-tika ki te mata o te 'Atua 'e te tētahi nu'u 'ina:

10 «He oho e rua taŋata he pure 'i te Kona Ha'amuri 'Atua: e tahi he *fariseo,
'e te rua he taŋata haka 'auhau i te nu'u hai moni mo te rōmano.
11 »He māroa rā fariseo he pure a roto i a ia 'ā: "E te 'Atua ē, he māuru-uru
atu a au 'o te ta'e ai ō'oku pa he tētahi nu'u: he toke-toke, he taparahi-ta'ata,

he tai'ata; 'e, tako'a, 'o te ta'e ai ō'oku pa he taŋata era ai, haka 'auhau i te nu'u hai moni mo te rōmano. 12 A au e tapu rō 'ana i te kai e rua mahana 'i te tāpati 'e e ha'ata'a rō 'ana e tahi tara mō'ou o roto o te ho'e 'ahuru tara 'auhau mai o tā'aku aŋa, pa he me'e kī e *Mōtē".

13 »'E tū kope haka 'auhau moni era mo te rōmano, i haka 'ava-'ava i māroa ai 'e a raro 'ā te mata e u'i era, he tiŋi-tiŋi koro'iti i tō'ona uma koia ko kī: "¡E te 'Atua ē! ¡Ka haka 'aroha mai koe; he taŋata hara a au!".

14 »'Ī a au he kī atu: te taŋata haka 'auhau era i te nu'u hai moni mo te rōmano, i hoki era ki tō'ona hare, ko haka kore tahi 'ana e te 'Atua i tō'ona hara, 'e te taŋata fariseo era, kai haka kore e te 'Atua i te hara. Te taŋata haka paka i a ia, pe mu'a ka oho ena, e haka ka-kata 'e e haka ha'amā rō; 'e te taŋata ta'e haka paka i a ia, pe mu'a ka oho ena, e haka hōnui rō».

He ha'amaitai iŋa o Ietū i te ŋā poki

(Māteo 19.13-15; Marko 10.13-16)

15 'I te mahana e tahi he ma'u e te nu'u i te ŋā poki mo ha'amaitai e Ietū. I take'a era e te nu'u hāpī 'ā'ana, he ture ki rā nu'u. 16 He raŋi e Ietū ki tū ŋā poki era mo oho, 'e he kī ki tā'ana nu'u hāpī:

«Ka haka rē kōrua i te ŋā poki mo oho mai ki a au. Te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua mo te nu'u pa he ŋā poki. 17 'Ī a au he kī atu: te kope ta'e haka rē mo haka tika i a ia e te 'Atua pa he haka rē iŋa o te ŋā poki mo haka tika i a rāua e te rua, e ko o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī ō'ona».

Ko Ietū 'e he kope 'ono e tahi

(Māteo 19.16-30; Marko 10.17-31)

18 He 'ui e te taŋata ra-rahi *hūrio e tahi ki a Ietū:

—E te Ma'ori riva ē, ¿he aha tā'aku me'e mo aŋa mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua?

19 He pāhono e Ietū:

—¿He aha koe e kī mai ena he taŋata riva a au? E tahi mau nō kope riva: he 'Atua. 20 A koe ko 'ite 'ana i tā'ana roŋo: 'Ina ko tai'ata, 'ina ko mate te taŋata i a koe, 'ina ko toke, 'ina ko reo-reo 'e e mo'a te matu'a tane 'e te matu'a vahine.

21 He kī e rā taŋata:

—Te ŋā me'e ta'ato'a ena ko aŋa ko oho mai era 'ā e au mai tō'oku 'āpī iŋa 'ana.

22 I ŋaro'a era e Ietū, he kī:

—E tahi a'a me'e toe mo aŋa: ka oho ka ho'o tahi tu'u hauha'a, 'e 'ai ka va'ai rō te moni mo te nu'u veve. Pē ira he ai tu'u hauha'a 'i ruŋa i te raŋi. 'E 'ai koe ka oho iho mai 'i muri i a au mo taŋata hāpī 'ā'aku.

23 I ŋaro'a era i rā vānaŋa, he māui-ui te māhatu 'e he haka kiva-kiva 'i te rahi o tō'ona 'ono.

24 I take'a era e Ietū ko haka kiva-kiva 'ā, he kī:
—¡Ko te aŋa ri'a-ri'a 'ō mo te nu'u 'ono mo o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī
o te 'Atua! 25 I hau rō atu 'i te aŋarahi mo te taŋata 'ono mo haka rē i a ia mo
haka tere e te 'Atua ki te o'o o te kameio a roto i te mata o te ivi.

26 Te nu'u ŋaro'a i rā me'e he 'ui ki a Ietū:
—Mo ai pē ira, ¿ko ai ia te me'e mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo
rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua?

27 He pāhono e Ietū:
—E ko rava'a, ki te hora hope'a, e te kope e tahi mo haka e'a i a ia mau 'ā
mai roto i te ūtu'a o te hara. Mo te 'Atua mau nō e haka e'a. 'Ina, pa'i, e tahi
me'e mo ta'e rava'a e ia mo aŋa.

28 He kī e Pētero:
—E Ietū, ko haka rē tahi 'ana a mātou i te mātou me'e 'e ko oho atu 'ā 'i
muri i a koe.

29 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: te nu'u haka rē i te hare, i te vi'e, i te taina, matu'a 'o ŋā
poki mo tāvini ki te 'Atua, 30 'ata rahi te me'e mo va'ai e te 'Atua 'i te ao nei
'e, pe mu'a ka oho ena, he va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

He toru haka 'ite iŋa o Ietū i tō'ona mate
(Māteo 20.17-19; Marko 10.32-34)

31 He to'o ia e Ietū i tā'ana nu'u hāpī, he haka tapa koia ko kī: «Nā ko 'ite
'ā e kōrua: 'ī tātou e oho 'ana ki Hērutarema. 'I ira ka topa tahi ena te me'e
pāpa'i e te perofeta o ruŋa o te Poki o te taŋata. 32 E va'ai rō i a ia ki te rima o
te nu'u ta'e he hūrio, e haka ka-kata rō, e vā-vā rō 'e e 'anu-'anu rō. 33 E tiŋa'i
rō hai 'uaka 'e e tiŋa'i e haka mate rō; 'e, 'i te toru mahana, he ora haka 'ou».
34 'E tū nu'u era 'ina he aŋi-aŋi, 'e 'ina he 'ite he aha te me'e e vānaŋa era e
Ietū; rā me'e he me'e mo ta'e aŋi-aŋi vave e rāua 'i rā hora.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata matapō
(Māteo 20.29-34; Marko 10.46-52)

35 I hāhine era a Ietū ki te kona e tahi te 'īŋoa ko Herikō, 'i te ara te taŋata
matapō e tahi e noho rō 'ā e no-no'i 'ana hai moni. 36 I ŋaro'a era i te rahi o te
taŋata, he 'ui he aha te aura'a o rā me'e. 37 He pāhono e te nu'u:
—Ko Ietū era o Nātāreta e vari 'ana a nei.

38 He ohu ia e tū taŋata matapō era: «¡E Ietū, e te Hakaara o *Tāvita ē, ka
haka 'aroha koe i a au!».
39 He ture e te nu'u o mu'a mo mou, 'e 'ai rā taŋata e 'ata ohu pūai era: «¡E
te Hakaara o Tāvita ē, ka haka 'aroha koe i a au!».
40 He noho a Ietū 'e he uŋa mo ma'u i tū taŋata era. I puā era rā taŋata he 'ui:

41 —¿He aha ta'a me'e haŋa mo aŋa atu e au?

He pāhono e tū taŋata matapō era:
—E Ietū, e haŋa rō 'ana a au mo ora o tō'oku mata.

42 He kī e Ietū:
—¡Nā he ora tu'u mata 'o te haka moe ō'ou i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua!

43 'I tū hora mau era 'ā he ora rō 'ai te mata o tū taŋata era. He oho ia 'i muri i a Ietū koia ko ha'ahana-hana ki te 'Atua. Te nu'u ta'ato'a take'a i tū me'e era he ha'ahana-hana tako'a ki te 'Atua.

He piri iŋa o Tākeo ki a Ietū

19 1 I tu'u era a Ietū ki Herikō, he uru he oho a ira. 2 'I rā kona e noho era te taŋata 'ono e tahi te 'īŋoa ko Tākeo, he pū'oko haka tere o te *nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano. 3 Rā taŋata e haŋa rō 'ana mo take'a i a Ietū 'e, 'i tō'ona poto-poto 'e 'i te rahi o te taŋata, 'ina he take'a e oŋa e u'i era. 4 'O ira i tahuti i oho ai a mu'a, he eke ki ruŋa i te tumu pika o te tapa o te ara o te kona a ira ka vari era a Ietū.
5 I vari era a ira, he hira a ruŋa he u'i 'e he kī e Ietū: «E Tākeo, ka topa koe mai ruŋa ena. 'Arīnā 'i tu'u hare a au ka noho ena».
6 'I tū hora 'ā he topa a Tākeo, ko to'o atu 'ā te koa, he ma'u he oho i a Ietū.
7 I take'a era e te taŋata, he ha'amata he hēŋu'i-ŋu'i o ruŋa i a Ietū pē nei ē: «Ko oho 'ā noho 'i te hare o te taŋata hara».
8 'E, 'i te kona hare era, he e'a a Tākeo ki ruŋa he kī ki a Ietū:
—¿Ko 'ite 'ā koe? 'Ī a au he vahi a vāeŋa i tō'oku hauha'a ta'ato'a, 'e he va'ai e tahi pā'iŋa ki te nu'u veve. 'E mo ai, hora haka 'auhau era e au i te nu'u hai moni mo te rōmano i 'ata haka 'auhau rō ki rava'a tako'a mai ai tō'oku, hora nei he haka hoki e au e hā tara mo te tara ka tahi toke e au.

9 He kī e Ietū:
—'I 'aŋarīnā te nu'u o te hare nei i e'a ai mai roto i te ūtu'a o te hara 'e i rava'a ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua; te taŋata nei, 'i te huri 'e 'i te haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, i haka take'a mai ai he hakaara mau 'ā o *'Aparahama. 10 Te *Poki o te taŋata, pa'i, i oho mai ai mo kimi i te taŋata oho a te ara ta'e tano mo haka huri i te mana'u ki te 'Atua, ki e'a ai mai roto i te ūtu'a o te hara 'e ki rava'a ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

He 'a'amu ha'aaura'a o te tāvini riva-riva
(Māteo 25.14-30)

11 'I te hāhine ia o Ietū ki Hērutarema, 'e 'i te mana'u o te nu'u era e haka roŋo era ki a ia pē nei ē: te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua nā he topa, he 'a'amu e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei. 12 He kī:

«E ai rō 'ā te taŋata hōnui e tahi ko oho 'ā ki te henua roa-roa mo haka 'ariki 'e 'ai ka hoki mai. 13 'I ra'e ki te oho, he uŋa ki tō'ona tāvini e ho'e 'ahuru mo oho ki a ia, 'e he va'ai me'e rahi moni e tahi e tahi o rā ŋā tāvini 'e he kī: "E u'i te rāve'a mo haka aŋa i te moni ena 'ātā ki tō'oku hoki iŋa mai".

14 »Te nu'u o rā henua 'ina he haŋa ki rā taŋata. He uŋa ia 'i tu'a 'ā i te nu'u
mo kī ki te kope mā'ana e haka 'ariki: “Kai haŋa a mātou ki te taŋata ena mo
'ariki o mātou”.
15 »I haka 'ariki nō i tū taŋata era, 'e he hoki ki tō'ona henua. I tu'u era he
uŋa mo oho o tū nu'u tāvini era mo 'ite e hia moni i rava'a o tū moni va'ai era.
16 »He tu'u te kope ra'e, he kī: “E te 'ariki, o te moni va'ai mai era e koe,
hora nei e ho'e 'ahuru rahi haka 'ou”. 17 He pāhono e tū 'ariki era: “Ko tano
'ā. Tāvini riva-riva mau 'ā a koe. He ha'atura ō'ou 'i te me'e 'iti-'iti pē nā, he
haka suerekao koe e au o te kona e ho'e 'ahuru”.
18 »He tu'u te rua, he kī: “E te 'ariki, o te moni va'ai mai era e koe, hora nei
e rima rahi haka 'ou”. 19 He kī tako'a ki tū rua tāvini era: “He haka suerekao
koe e au o te kona e rima”.
20 »He vari ia te tāvini haka 'ou e tahi, he kī: “E te 'ariki, 'ī tu'u moni 'ī a'a.
Ko hāpa'o 'ana e au 'i roto i te haro'i, 21 he ri'a-ri'a ō'oku i a koe. Ko 'ite 'ana,
pa'i, a au: taŋata haŋa koe mo aŋa e tu'u tāvini i ta'a me'e kī 'e mo rava'a
me'e rahi atu me'e haka 'ou mai ta'a me'e va'ai. Pē ira tako'a 'ana koe 'i te
hora haka 'oka i te kai”.
22 »He kī e tū 'ariki era: “E te tāvini ta'e tano ē, hai ta'a vānaŋa mau ena 'ā
ka haka ūtu'a ena koe e au. Mo ai e 'ite riva-riva rō 'ā e koe pē hē tō'oku huru,
23 ¿he aha ia koe i ta'e ma'u ai i tō'oku moni ki roto i te hare hāpa'o moni mo
haka hoki haka 'ou mai e rahi rō 'ana 'i te hora tu'u mai ō'oku?”.
24 »He kī e tū 'ariki era ki te nu'u ta'ato'a o ira: “Ka hiko kōrua i te moni
mai te taŋata ena, 'e 'ai ka va'ai rō ki te kope rava'a era e ho'e 'ahuru haka
'ou”. 25 He kī e tū nu'u era: “E te 'ariki, ¡'ai i a ia e ho'e 'ahuru rahi haka 'ou
o te moni!”.
26 »He pāhono e tū 'ariki era: “Te kope 'ata rahi o te me'e, 'ata rahi ka va'ai
ena; 'e te kope 'ina e tahi 'ā'ana me'e, 'ātā ki te me'e mana'u e ia 'ā'ana ka
hiko ena. 27 'E te nu'u ta'e haŋa era mo 'ariki ō'oku, ka ma'u mai 'ai ka tiŋa'i
ka haka mate rō 'i mu'a i a au”».

He tu'u iŋa o Ietū ki Hērutarema

(Māteo 21.1-11; Marko 11.1-11; Iovani 12.12-19)

28 I oti era te kī i te me'e nei, he e'a he oho haka 'ou a Ietū 'i tō'ona ara ki
Hērutarema. 29 I hāhine era ki Vetefāhē 'e ki Vētānia, he kona o muri o te
ma'uŋa kī o te 'Ōrivo, he uŋa e Ietū e rua o tā'ana nu'u hāpī 30 koia ko kī: «Ka
oho kōrua ki te kona o mu'a era ai. Nā 'i ira te muni e here rō 'ā, kai eke 'ā e
te taŋata. Ka kume, 'ai ka ma'u rō mai. 31 Mo 'ui atu e te nu'u mo aha kōrua e
kume ena, e kī: “O te mātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū i kī mai”».
32 He oho tū nu'u hāpī era 'e pa he me'e kī mau era 'ā e Ietū i topa ai. 33 E
kume nō 'ana i tū muni era he 'ui e te nu'u o rāua rā muni pē nei ē:
—¿He aha rā kōrua e kume ena i te muni?

34 He pāhono e tū nu'u hāpī era:
—O te mātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū i kī mai.

35 He ha'ati'a e rā nu'u. He ma'u ia i tū muni era, he pu'a hai kahu o rāua,
'e he eke a Ietū.

36 E oho era a Ietū a te ara 'i ruŋa i rā muni, 'i mu'a e hēriki e oho era e te
taŋata hai kahu o rāua, he mo'a iŋa ki a ia. 37 I hāhine era ki te hakaturu o
te Ma'uŋa o te 'Ōrivo, te nu'u ta'ato'a oho 'i muri i a ia, 'i te koa, he ha'amata
he 'eha 'ai ka ha'ahana-hana i te 'Atua 'o te mana ta'ato'a take'a e rāua. 38 Pē
nei e kī era:

«¡Taŋata ha'amaitai e te 'Atua
te 'Ariki oho mai nei hai 'īŋoa ō'ona!»

«¡Ka ai te haumārū o te 'Atua i tō'ona taŋata!»

«¡Ki ha'ahana-hana tahi tātou ki te 'Atua 'i te raŋi!».

39 'I roto i tū nūna'a taŋata era te tētahi *fariseo e kī era:
—E te Ma'ori, ka ture ka haka mou te nu'u era.

40 He pāhono e Ietū:
—Mo mou o te nu'u era, he 'eha e te mā'ea.

He taŋi iŋa o Ietū mo Hērutarema

41 I hāhine i oho era a Ietū ki Hērutarema, 'e i take'a riva-riva era, he taŋi
mo rā kona. 42 He kī:

«'Āhani 'ō ko 'ite 'ā a koe, ka ai atu 'i 'aŋarīnā, i te me'e mo va'ai atu i te
haumārū. Hora nei ko na'a 'ā e te 'Atua 'o tu'u ta'e haŋa mai. 43 Nā e ai rō te
mahana ta'e au mō'ou. Te nu'u ta'e haŋa atu e puru e haka vari tahi rō i a
koe 'e e tama'i rō atu; e ko rava'a koe mo tere. 44 E haka pararaha rō i a koe,
e tiŋa'i rō i ta'a ŋā poki, 'e te mā'ea ta'ato'a titi i a koe e haka marere tahi
rō, he ta'e aŋi-aŋi ō'ou i te hora tu'u mai o te 'Atua mo haka ora atu i a koe».

He tū-tute iŋa o Ietū i te nu'u
(Māteo 21.12-17; Marko 11.15-19; Iovani 2.13-22)

45 He uru a Ietū ki roto i te Kona Ha'amuri 'Atua, 'e mai roto i tū-tute tahi
ai i te nu'u ho'o i te rāua me'e 'i roto 46 'e he kī: «Nā 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a
e hā'aki ena te vānaŋa o te 'Atua pē nei ē: "Tō'oku hare e kī rō: 'he hare mo
pure'", 'e ko haka riro 'ā e kōrua he 'ana o te toke-toke».
47 Paurō te mahana e hāpī era a Ietū 'i te Kona Ha'amuri 'Atua. Te nu'u ra-rahi
o te *oromatu'a, te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio, 'e te nu'u ra-rahi o rā kona
e kimi rō 'ā i te rāve'a mo tiŋa'i mo haka mate i a Ietū. 48 'I'E, 'o te ai he taka-
taka nō te aŋa o te taŋata mo haka roŋo i tā'ana vānaŋa, 'ina he rava'a.

¿'A 'ai i va'ai ki a Ietū i te parau mo aŋa i te me'e aŋa e ia?
(Māteo 21.23-27; Marko 11.27-33)

20 1 E tahi mahana, e haka 'ite 'ana a Ietū i te *roŋo riva-riva o te 'Atua
ki te taŋata 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, he tu'u te nu'u ra-rahi o te
*oromatu'a, te *ma'ori o te haka tere hūrio 'e te nu'u pū'oko haka tere hūrio,
2 he 'ui:

—¿'A 'ai i va'ai atu i te parau mo aŋa ō'ou i te ŋā me'e ena e koe e aŋa ena?

3 He kī e Ietū:
—'Ī a au he 'ui tako'a atu; e pāhono mai. 4 ¿'A 'ai i uŋa mai i a Iovani mo *papatito, o te 'Atua, 'o o te taŋata?

5 He ha'amata tū nu'u era he tātake ki a rāua 'ā: «Mo kī o tātou: "O te 'Atua i uŋa mai", pē nei ka kī mai era: "¿He aha ia a kōrua i ta'e haka roŋo ai i tā'ana vānaŋa?". 6 'E, e ko tano mo kī o tātou: "O te taŋata i uŋa mai", 'o tama'i mai e te nu'u hai mā'ea ki te mate. Ki te rāua mana'u, pa'i, a Iovani he perofeta». 7 'O ira i pāhono ai ki a Ietū 'ina a rāua kai 'ite 'a 'ai a Iovani i uŋa mai mo papatito. 8 He kī e Ietū:
—'Ina tako'a ia a au e ko kī atu 'a 'ai i va'ai mai i te parau mo aŋa i te me'e aŋa e au.

Te nu'u hāpa'o i te kona 'oka vino
(Māteo 21.33-44; Marko 12.1-11)

9 He ha'amata a Ietū he 'a'amu ki te taŋata i te 'a'amu ha'aaura'a nei:

«E tahi taŋata he 'oka i tō'ona 'āua hai vino. I oti era he ha'a'au ananake ko te nu'u 'oka kai mo aŋa i rā henua 'e mo 'auhau ki a ia i te 'apa vino tano mā'ana mo te hoa henua. I oti era he e'a he oho ki te rua henua.
10 »I tano era te 'āva'e mo kato, he uŋa e tū taŋata era i te tāvini ki rā kona mo kī ki tū nu'u 'oka kai era mo va'ai i te 'apa vino ha'a'au era ananake. He to'o mai e rā nu'u he tiŋa'i ka pi'i-pi'i rō i rā tāvini, 'e 'ai ka haka hoki 'ina e tahi me'e ma'u o te rima.
11 »He uŋa e tū taŋata era i te tāvini haka 'ou e tahi; pē ira tako'a 'ana i me'e ai e tū nu'u era: he tiŋa'i koia ko vā-vā, 'e he haka hoki 'ina e tahi me'e ma'u o te rima. 12 He uŋa ia i te toru kope, he tiŋa'i 'e he tute tako'a e rā nu'u.
13 »He kī ia ki a ia 'ā tū taŋata era ō'ona rā henua: "¿Hora nei he aha tā'aku me'e mo aŋa? 'Ī a au he uŋa i tā'aku poki haŋa rahi nei; pē ira pēaha ana mo'a".
14 »I take'a era e tū nu'u hāpa'o vino era i rā poki, he kī ki a rāua 'ana: "Ko te kope era te kope ki a ia ka topa ena te henua nei. Ki to'o mai ki tiŋa'i ki haka mate mo topa rō mai 'ai mo tātou".
15 »He to'o ia e tū nu'u era i rā poki mai roto i rā henua, he ma'u he oho he tiŋa'i he haka mate».
—Ki te kōrua mana'u ia, ¿he aha te me'e ka aŋa era ki rā nu'u e te taŋata era ō'ona rā henua? 16 He oho he tiŋa'i i rā nu'u he haka mate 'e he va'ai i rā henua ki te tētahi nu'u mo hāpa'o.

I ŋaro'a era e te nu'u i rā vānaŋa he kī:
—¡Pē hiva 'ā ana ta'e topa te me'e tu'u pē nā!

17 He rori a Ietū he u'i ki tū nu'u era he kī:
—¿He aha ia te aura'a o te vānaŋa nei o ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

"Te mā'ea ta'e haŋa era e te nu'u aŋa hare

ko riro 'ana he mā'ea matu'a haka noho hare”?

18 »Te kope viri a ruŋa i rā mā'ea he 'ota-'ota; 'e mo viri o rā mā'ea ki ruŋa,
he pi'i-pi'i tahi.

19 Tū ŋā oromatu'a ra-rahi era 'e te ma'ori o te haka tere hūrio i haŋa rō mo
'a-'aru i a Ietū 'i rā hora mau 'ā, he aŋi-aŋi: rā 'a'amu ha'aaura'a era mo rāua.
'E, 'i te ri'a-ri'a 'i te taŋata, i ta'e 'a-'aru ai.

He kimi iŋa i te 'ōtohe mo 'a-'aru i a Ietū
(Māteo 22.15-22; Marko 12.13-17)

20 He uŋa e tū nu'u ra-rahi era o te hūrio i te ŋāŋata, e haka tu'u rō 'ana pa
he ŋāŋata riva, haka 'ui ki a Ietū mo u'i i te rāve'a mo kī e Ietū i te vānaŋa
ta'e tano mo te rāua haka tere iŋa; pē ira he rava'a e rāua i te 'ōtohe mo
'a-'aru 'e mo va'ai ki te rima o te suerekao rōmano mo haka ūtu'a. 21 Pē nei
rā nu'u i 'ui ai:
—E te Ma'ori, ko 'ite 'ana a mātou: ta'a me'e kī 'e ta'a me'e hāpī he parau-
ti'a. 'Ina koe he haka tano i te vānaŋa mo haka koa i te taŋata. Te me'e hāpī
'ā'au he ara mau 'ana o te 'Atua. 22 Ki tu'u mana'u, ¿ko tano mau 'ā a tātou e
'auhau nei i te moni kī mo 'auhau ki te 'ariki o te rōmano?

23 'I te aŋi-aŋi e Ietū i te mana'u rake-rake o rā nu'u, he kī:

24 —Ka haka take'a mai rā e tahi *renario.

I haka take'a era e te nu'u he 'ui:
—¿O 'ai te 'āriŋa 'e te 'īŋoa ena e pāpa'i ena o ruŋa?

He pāhono e rā nu'u:
—O te 'ariki o te rōmano.

25 He kī e Ietū:
—Ka va'ai ia ki te 'ariki rōmano te me'e o te 'ariki rōmano, 'e ki te 'Atua
te me'e o te 'Atua.

26 'Ina e tahi me'e i rava'a e rā nu'u o tū vānaŋa era 'a Ietū 'i mu'a o te taŋata
mo tano mo 'a-'aru i a ia. 'I te māere 'i tū vānaŋa era, he mo-mou rō 'ai.

¿E ora haka 'ou rō te nu'u mate?
(Māteo 22.23-33; Marko 12.18-27)

27 I oho era he haka hāhine ki a Ietū tētahi nu'u *saruseo. Ki te rāua kī 'ina
he taŋata he ora haka 'ou mai te mate. 'O ira i kī ai ki a Ietū i te me'e nei:

28 —E te Ma'ori, pē nei a *Mōtē i pāpa'i ai: mo mate o te taŋata *hāipo-ipo
e tahi 'e 'ina kai ai te poki ararua ko tā'ana vi'e, te taina tane o rā kope e
hāipo-ipo ki rā vi'e mo ai o te poki mo ma'u i te 'īŋoa o rā taina mate era 'e
mo ai o tō'ona hakaara.

29 »'I mu'a 'ā i ai rō e hitu taina tane. Te kope ra'e he hāipo-ipo, 'e kai ai te
poki i mate rō ai. 30 Te rua 31 'e te toru he hāipo-ipo ki tū vi'e 'ā, pē ira tako'a
'ana tū tētahi taina era. Rā ŋā taina, kai ai hia te poki, i mā-mate rō ai. 32 I
oho era he mate tako'a tū vi'e era.
33 »Iā. 'I te hora o te taŋata mo ora mai te mate, ana topa tā'ue rā me'e, o
roto o rā ŋā taina, ¿'a 'ai mau rā vi'e? A hi-hitu, pa'i, i hāipo-ipo ai ki tū vi'e 'ā.

34 He pāhono e Ietū:
—Te taŋata 'e te vi'e 'i te ao nei e hāipo-ipo rō 'ā. 35 'E te nu'u tano ki te
'Atua mo ora mai te mate 'e mo o'o ki te ao haka tere e ia e ko hāipo-ipo
36 'i te me'e era e ko mate haka 'ou a rāua pa he merahi, 'e he riro rō 'ai he
ŋā poki o te 'Atua 'o te ai ko haka ora 'ā mai te mate. 37 'E te ora o te taŋata
mai te mate: a Mōtē mau 'ana i haka 'ite mai o ruŋa 'i te kona pāpa'i e ia o
te tumu ura 'i te ahi. Pē nei, pa'i, i kī ai e te 'Atua 'i rā kona ki a Mōtē: «A
au he 'Atua, kope ki a ia e ha'amuri ena e te kōrua tupuna ko *'Aparahama,
ko Ita'ata, 'e ko Hākovo». I kī ai i te vānaŋa nei ko mate era 'ā rā nu'u. 38 ¡Te
'Atua, pa'i, he 'Atua o te nu'u ora; mō'ona e ora tahi rō 'ā!

39 He kī ia e te tētahi ma'ori o te haka tere hūrio:
—Ko tano mau 'ā ta'a vānaŋa, e te Ma'ori ē.

40 'I te huru o te pāhono iŋa o Ietū, 'ina kai haŋa haka 'ou rā nu'u mo 'ui e
tahi me'e.

¿Mai i a ai ka haka ara mai ena te *Kiritō?
(Māteo 22.41-46; Marko 12.35-37)

41 He 'ui e Ietū:
—¿He aha kōrua e kī ena: te Kiritō mai i a *Tāvita ka haka ara mai ena? 42 I
pāpa'i ai e Tāvita 'i ruŋa i te puka o te Hīmene:[c]

"'A Iehoha te 'Atua i kī rō ki tō'oku Pū'oko Haka Tere:
'Ka noho koe 'i tō'oku pā'iŋa mata'u,
43 'ātā ka haka rē rō e au i te nu'u ta'e haŋa atu ki a koe 'i raro o tu'u va'e'".

44 »Hai kī o Tāvita i te vānaŋa era mo te Kiritō, e 'ite nei e tātou: te Kiritō ta'e
nō he hakaara o Tāvita.

Te huru o te ma'ori o te haka tere hūrio
(Māteo 23.1-36; Marko 12.38-40; Ruka 11.37-54)

45 E noho e haka roŋo tahi 'ā te taŋata, he kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī:

46 «E u'i kōrua 'o riro pa he ma'ori o te haka tere hūrio, nu'u haŋa mo hā'ere
e uru rō 'ā i te kahu ro-roa mo haka tu'u pa he nu'u hōnui 'e mo 'aroha e te

---

c 20.42 Te puka o te *Hīmene* he puka e tahi o te Pīpīria kī 'i te tire he *Salmos*. 'I ruŋa me'e rahi
nō atu hīmene ha'ahana-hana ki te 'Atua. O te 'ariki era ko Tāvita i pāpa'i me'e rahi o te ŋā
hīmene nei.

taŋata 'i te ara pa he 'ariki. He u'i nō te aŋa mo noho e rāua i te pepe o te nu'u hōnui o roto i te *hare pure hūrio 'e o te kona ŋoŋoro. 47 He hiko nō te aŋa i te hare o te ŋā vi'e hove mo rāua, 'e mo na'a i rā me'e ta'e tano aŋa era e rāua, he haka roa-roa te pure iŋa 'i mu'a o te taŋata mo haka tu'u i a rāua pa he nu'u riva. 'Ī a au he kī atu: 'ata paŋaha'a te ūtu'a ka topa ena ki rā ŋā nu'u».

Te tara va'ai e te vi'e veve mo te 'Atua

(Marko 12.41-44)

21 1 E noho nō 'ā a Ietū 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, he take'a pē hē te nu'u 'ono e ha-ha'o era i te moni ki roto i te 'avahata. 2 He take'a tako'a i te vi'e hove veve e tahi e ha-ha'o 'ā e rua tara 'aurī ta'e hauha'a rahi. 3 He kī e Ietū:

«'Ī a au he kī atu: i hau rō atu 'i te hauha'a, ki te 'Atua, te moni va'ai e te vi'e hove veve era ai ki te moni va'ai e te tētahi nu'u era. 4 Te nu'u ta'ato'a era, pa'i, hai tara e topa rō 'ā i a rāua i va'ai ai; 'e te vi'e era, 'i roto i tō'ona veve, te tara ai mo tō'ona ora i va'ai tahi nō mo te 'Atua».

Te *Kona Ha'amuri 'Atua e haka marua tahi rō

(Māteo 24.1-2; Marko 13.1-2)

5 E ai rō 'ana te tētahi nu'u vānaŋa o ruŋa o te Kona Ha'amuri 'Atua, o ruŋa o te tau o tō'ona mā'ea, 'e o te me'e haka nehe-nehe i rā kona va'ai e te nu'u. He kī e Ietū: 6 «O te me'e ta'ato'a ena e take'a ena e kōrua e ai rō te mahana e ko ai haka 'ou e tahi mā'ea 'i ruŋa i te rua mā'ea. E haka marua tahi rō».

He 'ati era mo topa

(Māteo 24.3-28; Marko 13.3-23)

7 He 'ui ia e te nu'u:

—E te Ma'ori, ¿a hē ka topa te me'e ena? ¿Pē hē ka haka aŋi-aŋi mai ena ko hāhine 'ā te me'e ta'ato'a ena mo topa?

8 He pāhono e Ietū:

—E u'i kōrua 'o haka ma'a-ma'a rō atu. Nu'u rahi te nu'u ka tu'u atu ena he kī atu ko au a rāua. Pē nei ka kī atu ena: «He Kiritō au» 'e «Rā hora ko te hora nei». 'Ina kōrua ko haka roŋo. 9 Ka ŋaro'a ena kōrua i te parau 'āpī 'o ruŋa i te tama'i 'e o te nu'u haka tumu i te ture ki te rāua nu'u ra-rahi, 'ina kōrua ko ri'a-ri'a; 'i ra'e, pa'i, te ŋā me'e nei ka topa ena. Ka ai atu pē ira, e ŋe'i rō te tu'u iŋa mai o te hope'a o te ao nei.

10 He kī haka 'ou e Ietū:

«Te nu'u o te henua e tahi e moto rō ki te nu'u o te rua henua, 'e he tama'i te 'ariki o te kona e tahi ki te 'ariki o te rua kona. 11 He mākenu-kenu te henua, 'e me'e rahi nō atu kona he ai te maruaki 'e te māui-ui, 'e he take'a te me'e taparahi-ta'ata 'e te taipe nui-nui 'i ruŋa i te raŋi.

12 »'I ra'e ki te topa o te ŋā me'e nei, he tute i a kōrua mo 'a-'aru mo tōtōā. He ma'u mo ture 'i roto i te *hare pure hūrio, 'e he puru 'i roto i te hare

ma'u'aurī. E ma'u tako'a rō i a kōrua ki mu'a o te 'ariki 'e o te suerekao o ruŋa ō'oku.
13 »Pē ira ka ai ena te hora mo haka 'ite e kōrua o ruŋa i a au. 14 'Ina ko
mana'u rahi hai vānaŋa mo kī mo te kōrua ora. 15 Mā'aku e va'ai atu i te
vānaŋa mārama-rama mo pāhono ki rā nu'u 'o rava'a e tahi me'e mo kī i te
kōrua reo-reo e te nu'u te rāua mana'u mau nō he tōtōā i a kōrua.
16 »'I rā ŋā mahana 'ātā te kōrua matu'a, taina, hua'ai 'e repahoa he va'ai i a
kōrua ki te rima o te nu'u ta'e haŋa atu. 'E tētahi o kōrua e tiŋa'i e haka mate
rō. 17 Te taŋata ta'ato'a e ma'u rō i te riri mo kōrua he haka moe o kōrua i te
mana'u 'i ruŋa i a au. 18 Ka ai atu pē ira, e ko ŋaro korohaŋa e tahi rau'oho
pū'oko o kōrua. 19 'O ira, e haka noho nō te kōrua mana'u 'i ruŋa i a au ki
rava'a ai e kōrua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.
20 »Ka take'a ena e kōrua ko haka vari tahi 'ā a Hērutarema e te va'ehau o
te rua henua, e 'ite: ko hāhine 'ā te hora he haka pararaha i rā kona. 21 'I rā
hora, te nu'u 'i te kona ta'ato'a o Hūrea e tē-tere a te kona ma'uŋa. Te nu'u 'i
Hērutarema e e'a, 'e te nu'u 'i 'uta 'ina ko hoki ki ira.
22 »Rā ŋā mahana he mahana o te ūtu'a, he mahana haka tano i te me'e
ta'ato'a kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a. 23 E ŋaro'a rō i te māui-ui ki roto i te ivi 'i
te 'ati ka topa era, he ūtu'a hope'a o te nui-nui mo te itaraera. ¡'E, ko te 'aroha
'i te hānautama 'e 'i te ŋā vi'e e haka 'omo-'omo nō 'ā i te rāua ŋā poki 'i rā ŋā
mahana! 24 E ai rō te nu'u o ira ka mate ena 'i te hoe, 'e tētahi atu he 'a-'aru
he ma'u ki te rua henua; he tōtōā i a Hērutarema 'e he haka tere e te nu'u ta'e
he hūrio 'ātā ki te roa o te mahana i ha'ati'a e te 'Atua.

He hoki iŋa mai o te *Poki o te taŋata

(Māteo 24.29-35,42-44; Marko 13.24-37)

25 »E ai rō te taipe 'i ruŋa i te ra'ā, 'i ruŋa i te māhina 'e 'i ruŋa i te hetu'u, 'e
te taŋata ta'ato'a o te ao e mira-mira rō te mana'u 'e e ri'a-ri'a rō 'i te heruru
taparahi-ta'ata o te vave 'e o te vaikava. 26 Te nu'u e re-rehu rō 'i te ri'a-ri'a he
mana'u ki te me'e ka topa era ki te ao; te me'e o te raŋi, pa'i, e rū-rū tahi rō.
27 »'I rā hora he take'a i te Poki o te taŋata ka topa mai 'i ruŋa i te raŋi e
tahi 'i ruŋa i a ia te pūai 'e te 'ana-'ana o te 'Atua. 28 Hora era mo ha'amata o
te ŋā me'e nei, e haka hio-hio te kōrua mana'u, e ma'u te 'āriŋa a ruŋa; e ko
roa, pa'i, te 'Atua he haka e'a i a kōrua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he va'ai
atu i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a».

29 He 'a'amu tako'a e Ietū i te me'e nei:

«E mana'u kōrua i te tumu pika 'o i te tētahi tumu. 30 E take'a ena e kōrua
ko pipi 'ā, he aŋi-aŋi ko hāhine 'ana a hora. 31 Pē ira tako'a 'ā, ka take'a ena
e kōrua ko topa 'ana te ŋā me'e nei, e 'ite: ko hāhine mai 'ā te *haka tere iŋa
'āpī o te 'Atua.
32 »'Ī a au he kī atu: te taŋata o te hora nei e ko ŋaro hia ka topa rō mai ena
te ŋā me'e nei. 33 E kore rō te raŋi 'e te henua, 'e tā'aku vānaŋa nei e ko ŋaro;
e tano tahi rō.
34 »E u'i kōrua 'o haka rehe-rehe ki te me'e ta'e au, ki te 'ava unu 'e ki te
mana'u ki te me'e o te ao nei, 'o tu'u rō mai te mahana o te ture hope'a 35 'ina

kai aŋi-aŋi hia he ma'urima i a kōrua. Rā mahana mo te ta'ato'a nō taŋata ka
tu'u mai ena. 36 'O ira, 'i te hora ta'ato'a, e 'ara te kōrua mata 'e e pure mo pūai
o kōrua 'i te hora o te 'ati ka tu'u mai ena e haka moe nō 'ana i te mana'u 'i
ruŋa i te 'Atua, 'o ha'amā kōrua 'i te hora 'i mu'a o te Poki o te taŋata».

37 Te aŋa 'a Ietū he hāpī i te taŋata 'i te Kona Ha'amuri 'Atua 'i te 'ōtea; 'i
te pō, he iri he noho 'i ruŋa i te ma'uŋa kī o te 'Ōrivo. 38 'E, 'i te pō era 'ā, te
taŋata ta'ato'a e oho era ki te Kona Ha'amuri 'Atua haka roŋo i a Ietū.

He ha'a'au iŋa mo 'a-'aru i a Ietū

(Māteo 26.1-5,14-16; Marko 14.1-2,10-11; Iovani 11.45-53)

22 1 Ko hāhine 'ana te *ŋoŋoro kai i te haraoa 'ina he revaura, he
*ŋoŋoro o te Pakate. 2 Te *oromatu'a ra-rahi ananake ko te *ma'ori o
te haka tere hūrio e u'i 'ana i te rāve'a pē hē ana tiŋa'i ana haka mate i a Ietū
ta'e e 'ite e te taŋata he ri'a-ri'a 'i a rāua.
3 He o'o a Rukifero ki roto i a Hura, he kope o roto o te ho'e 'ahuru mā piti
nu'u hāpī 'a Ietū, kī ko Ikariote. 4 Pē ira nei kope i oho i u'i ai i te nu'u oro-
matu'a ra-rahi 'e i te kape o te mūto'i 'auario i te *Kona Ha'amuri 'Atua mo
ha'a'au pē hē ana va'ai i a Ietū ki a rāua. 5 He koa rō atu 'ai tū nu'u era 'e he
kī he 'auhau hai moni. 6 «Ko tano 'ā» —i kī ai e Hura. 'E he u'i ia hai hora 'ina
he taŋata rahi mo va'ai i a Ietū.

He kai iŋa hope'a

(Māteo 26.17-29; Marko 14.12-25; Iovani 13.21-30; 1 Kōrinto 11.23-26)

7 I tu'u era te mahana o te ŋoŋoro kai i te haraoa 'ina he revaura, he mahana mo
tiŋa'i i te māmoe mo rā ŋoŋoro, 8 he uŋa e Ietū i a Pētero ararua ko *Iovani 'e he kī:
—Ka oho kōrua ka haka riva-riva i te kai mo tātou mo te ŋoŋoro o te Pakate.

9 He 'ui e tū nu'u era:
—¿'I hē māua ana aŋa i nā kai?

10 He pāhono e Ietū:
—Ka tu'u ena ki Hērutarema, he take'a e kōrua e tahi taŋata e ma'u rō
'ana i te karo vai. E oho kōrua 'i tu'a. 'E, a te kona ō'ona ka uru era, he uru
tako'a kōrua, 11 he kī ki te taŋata ō'ona te hare: "Ko uŋa mai 'ā e te Ma'ori mo
'ui atu: 'i piha hē ka kai ena a ia i te kai o te Pakate ananake ko tā'ana nu'u
hāpī". 12 'E mā'ana e haka take'a atu i te piha nui-nui o ruŋa ko haka riva-riva
era 'ā. 'I roto kōrua ana aŋa i te tātou kai.

13 He oho rā nu'u 'e he topa pa he me'e kī mau era 'ā e Ietū. He aŋa ia i tū
kai era o te Pakate.
14 I tano era te hora, he noho a Ietū mo kai ananake ko tā'ana *'āpōtoro.
15 He kī e Ietū:

«¡Ko pohe era 'ana a au mo tu'u mai o te mahana nei mo kai o tātou i te kai
o te Pakate 'i ra'e ki tō'oku mate! 16 'Ī a au he kī atu: e ko kai haka 'ou a au i
te kai nei 'ātā ki te tu'u iŋa mai o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua».

17 He to'o ia i te hapaina vino ki tō'ona rima. I oti era te māuru-uru ki te
'Atua, he kī:

«Ka to'o te me'e nei 'e 'ai ka va'ai ka oho rō ki te ta'ato'a o kōrua mo unu.
18 'Ī a au he kī atu: e ko unu haka 'ou a au i te vino 'ātā ki te tu'u iŋa mai o te
haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua».

19 He to'o ia i te haraoa. I oti era te māuru-uru ki te 'Atua, he more-more he
tuha'a ki tū nu'u era koia ko kī:

«Te haraoa ena he hakari ō'oku va'ai ki te mate mo te riva-riva o kōrua. E
aŋa te me'e nei mo mana'u o kōrua ki a au».

20 I oti era te kai he to'o haka 'ou a Ietū i te hapaina vino 'e he kī:

«Te me'e nei he toto ō'oku ka tehe ena mo te riva-riva o kōrua, he tāpa'o o
te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata.
21 »'E, te kope mā'ana e va'ai i a au ki te nu'u ta'e haŋa mai 'i ruŋa i te 'amu-
rama'a nei. 22 Te me'e ta'ato'a kī mo topa 'i ruŋa i te *Poki o te taŋata e haka
tano tahi rō, 'e ¡ko te 'aroha 'i te kope mā'ana e va'ai!».

23 He ha'amata ia tū nu'u era he 'ui-'ui ki a rāua 'ā ko ai rā kope.

¿Ko ai te kope hōnui?

24 He tātake ia tū nu'u hāpī era 'a Ietū ko ai te kope hōnui o roto i a rāua.
25 He kī e Ietū:

«'I roto i te nu'u ta'e he hūrio e ai rō 'ā te nu'u pū'oko haka tere
mana'u e tano rō 'ā a rāua mo haka aŋa i te taŋata pa he pua'a. 'E, 'i
ruŋa 'ana, e haŋa rō 'ā mo mana'u o te nu'u e hā'ū'ū rō 'ana a rāua
ki te taŋata.
26 »A kōrua 'ina ko tu'u pē ira. Te kope hope'a o te hōnui o roto o kōrua e
haka riro i a ia pa he kope hope'a o te ta'e hōnui, te kope ko ia te pū'oko haka
tere e haka riro i a ia pa he tāvini.
27 »Ki te kōrua mana'u, ¿ko ai te kope 'ata hōnui, he kope noho 'i ruŋa
i te 'amurama'a mo kai, 'o he kope 'ā'ana te ma'u i te kai? ¿Ta'e 'ō he
kope noho 'i ruŋa i te 'amurama'a? 'E, 'ī a au pa he tāvini 'i muri i a
kōrua».

28 He kī haka 'ou e Ietū:

«A kōrua, i topa mai era te 'ati, 'i muri i a au 'ā. 29 'O ira, pa he
haka tōro'a iŋa mai e tō'oku Matu'a mo haka tere pa he 'ariki, 'ī a
au he haka tōro'a i a kōrua 30 ki riva ai mo kai 'e mo unu 'i muri i
a au 'i te hora haka tere ō'oku pa he 'ariki. 'E a kōrua e noho rō 'i
ruŋa i te pepe noho 'ariki mo haka tere i te ho'e 'ahuru mā piti mata
o te itaraera».

A Pētero e kī rō kai 'ite a ia ko ai a Ietū

(Māteo 26.31-35; Marko 14.27-31; Iovani 13.36-38)

31 He kī e Ietū:
—E Tīmona, ka haka roŋo mai. Ko kī mai 'ā a Rukifero mo ha'ati'a ō'oku
mo rū-rū i a kōrua pa he tariko. 32 Ka ai atu pē ira, ko ani 'ana a au mō'ou ki
te 'Atua, 'o kore tu'u haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a au. Ki huri haka 'ou
mai koe, e hā'ū'ū ki tā'aku nu'u hāpī mo haka hio-hio tako'a i te rāua mana'u
'i ruŋa i a au.

33 He kī e Tīmona:
—E Ietū, mo ma'u i a koe mo puru 'i roto i te hare ma'u'aurī, 'i muri i a koe
'ana a au; 'e mo mate ō'ou, 'ātā e va'ai nō a au i a au mo mate 'i muri i a koe.

34 He pāhono e Ietū:
—E Pētero, 'ī a au he kī atu: 'arīnā mau nei 'ā, e ko 'o'oa hia te moa, ka kī
ena e koe e toru kī iŋa kai 'ite koe ko ai a au.

35 I oho era he 'ui e Ietū:
—I uŋa era a au i a kōrua 'ina e tahi me'e ma'u mo te ara, ¿i hape rō te
kōrua me'e?

He pāhono e tū nu'u era:
—'Ina.

36 He kī ia e Ietū:
—Iā. Hora nei te kope ai o te moni 'e o te pūtē mo ha-ha'o o tā'ana me'e,
e ma'u; 'e te kope 'ina 'ā'ana hoe tu'u pa he hoe o te va'ehau, ka ho'o tō'ona
paratoa 'e 'ai ka ho'o rō e tahi.
37 »'Ī a au he kī atu: e tano rō te me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a o ruŋa i a
au pē nei ē: "I tataku rō 'i roto i te nu'u taparahi-ta'ata". 'Ē-ē, e haka tano tahi
rō rā ŋā me'e pāpa'i era o ruŋa i a au.

38 He kī e rā nu'u:
—E Ietū, 'ī e rua hoe 'i 'ā.

He pāhono e Ietū:
—Ko oti 'ā. Ka mou rō 'ai.

He pure iŋa o Ietū 'i Hetesēmānī

(Māteo 26.36-46; Marko 14.32-42)

39 He e'a a Ietū he oho ki te Ma'uŋa era o te 'Ōrivo, pa he me'e rava aŋa e
ia. 'I tu'a i iri tako'a ai tā'ana nu'u hāpī.
40 I tu'u era ki rā kona he kī e Ietū: «Ka pure 'o aŋa kōrua i te me'e ta'e tano
'i te hora ka haka 'atu atu ena».
41 He haka 'ava-'ava ia mai muri i tū nu'u era, he tū-turi he pure. 42 He kī:
«E Koro, mo haŋa ō'ou, ka to'o te 'ati nei mai ruŋa i a au. 'E, ka ai atu pē nei

tō'oku mana'u, ka aŋa koe hai me'e nō ena 'ā'au i haŋa 'e ta'e hai me'e haŋa 'ā'aku».

[43 E pure nō 'ā, he māroa 'i muri e tahi merahi mo haka haŋu i a ia. 44 'I te rahi o te māui-ui 'i roto i te māhatu, ko 'ata hau 'ā e pure era, 'e 'ai te nu-nui o te pa'ahia e toto rō 'ā e viri era.]

45 I oti era te pure, he hoki ki te kona 'i ira tū nu'u hāpī era 'ā'ana. I tu'u era ko hā'uru 'ā 'i te rahi o te māui-ui 'i roto i te māhatu. 46 He kī: «¿He aha kōrua i hā'uru ai? Ka e'a ki ruŋa ka pure, 'o aŋa kōrua i te me'e ta'e tano 'i te hora ka haka 'atu atu ena».

He 'a-'aru iŋa i a Ietū

(Māteo 26.47-56; Marko 14.43-50; Iovani 18.2-11)

47 E vānaŋa nō 'ā a Ietū i tu'u ai me'e rahi nu'u. Te me'e o mu'a ko Hura, he kope o roto o te ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī 'ā'ana. He haka hāhine ki a Ietū he hoŋi. 48 He kī e Ietū: «E Hura, ¿hai hoŋi koe i ho'o ai i te Poki o te taŋata?».

49 I aŋi-aŋi era e te nu'u o muri i a Ietū i te me'e ka topa era, he 'ui:

—E Ietū, 'ī e ai rō 'ā te mātou hoe. ¿E moto rō e mātou?

50 E tahi o roto o rā nu'u hāpī era he pa'o i te tariŋa mata'u o te tāvini o te oromatu'a hope'a o te ra-rahi. 51 He kī e Ietū:

—¡Ē, 'ina ko moto!

He haka puā ia a Ietū i te rima ki te tariŋa o tū tāvini era 'e he ora rō 'ai.

52 I oho era he kī ki te nu'u oromatu'a ra-rahi, ki te ŋāŋata he kape o te mūto'i o te Kona Ha'amuri 'Atua 'e ki te nu'u pū'oko haka tere o te hūrio oho mo 'a-'aru i a ia: «¿He toke-toke 'ō a au i oho mai ai kōrua e ma'u-ma'u rō 'ana i te hoe 'e i te miro mo 'a-'aru i a au? 53 Paurō te mahana 'i muri i a kōrua 'ana a au 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, 'e 'ina kōrua he 'a-'aru i a au. 'E, hora mau nei 'ā he pō, he hora o kōrua, he hora o Rukifero».

He kī iŋa o Pētero kai 'ite a ia ko ai a Ietū

(Māteo 26.57-58,69-75; Marko 14.53-54,66-72; Iovani 18.12-18,25-27)

54 He 'a-'aru ia i a Ietū, he ma'u he oho ki te hare o te oromatu'a hope'a o te ra-rahi. 'E a Pētero, e haka 'ava-'ava rō 'ā, e oho era 'i tu'a.

55 'I haho o rā hare, e hū rō 'ā te ahi 'e e no-noho rō 'ā te nu'u 'i te kao-kao. He oho a Pētero he noho 'i muri i rā nu'u. 56 'I te mā'eha o te ahi he take'a e te vi'e tāvini e tahi i a Pētero. He noho he u'i riva-riva 'e he kī:

—Te kope nei o roto o te nu'u oho 'i muri i a Ietū.

57 He kī e Pētero:

—Kai 'ite a au ko ai te kope ena.

58 I hini era he take'a e te rua kope he kī ki a Pētero:

—A koe o roto i rā nu'u.

He pāhono e Pētero:

—Ē, ta'e a au o te nu'u era.

59 Ko roa 'ana te hora, he kī e te toru kope:
—¿Ko 'ite 'ā kōrua? Te io nei o muri i a Ietū. O Karirea tako'a, pa'i, a ia.

60 He kī haka 'ou e Pētero:
—Ē, kai 'ite a au he aha ta'a me'e ena e kī mai ena.

'I tū hora mau era 'ana, e vānaŋa nō 'ā a Pētero, he 'o'oa te moa. 61 He hārui a Ietū he u'i ki a Pētero. He topa te mana'u o Pētero ki tū me'e kī era e Ietū: «'Arīnā mau nei 'ā, e ko 'o'oa hia te moa, ka kī rō ena e koe e toru kī iŋa kai 'ite koe ko ai a au». 62 He e'a ia a Pētero he oho mai tū kona era 'e he to'o rō atu 'ai te taŋi.

He haka me'e-me'e iŋa i a Ietū
(Māteo 26.67-68; Marko 14.65)

63 Te nu'u 'auario i a Ietū he haka me'e-me'e koia ko tiŋa'i. 64 He puru i te mata, 'ai ka 'ui: «¡Ka kī mai rā 'a 'ai koe te pu'a atu!».
65 He vā-vā koia ko kī i te tētahi huru o te vānaŋa ta'e tano.

Ko Ietū 'i mu'a o te nu'u hūrio ra-rahi
(Māteo 26.59-66; Marko 14.55-64; Iovani 18.19-24)

66 I 'ōtea era he taka-taka tahi te *nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio: he nu'u pū'oko haka tere hūrio, he oromatu'a ra-rahi, 'e he ma'ori o te haka tere hūrio. He ma'u ia i a Ietū ki mu'a o rā nūna'a. 'I ira i kī ai:

67 —Mo ai ō'ou he *Kiritō, ka kī mai.

He me'e ia e Ietū:
—Mo kī atu ō'oku 'ē-ē, e ko haka roŋo mai e kōrua. 68 'E mo 'ui atu ō'oku e tahi me'e, e ko pāhono mai e kōrua. 69 Tā'aku me'e nō mo kī atu: e ko roa ka noho rō ena te Poki o te taŋata 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua, i a ia te pūai ta'ato'a.

70 He 'ui e tū nu'u ta'ato'a era:
—Ki ta'a kī, ¿he Poki mau 'ā koe o te 'Atua?

He pāhono e Ietū:
—Nā e kōrua ko kī 'ā.

71 He me'e e rā nu'u:
—¿Mo aha nō o tātou te mata'ite? Mai tō'ona haha mau 'ā i ŋaro'a nei e tātou a ia he Poki o te 'Atua.

A Ietū 'i mu'a o Pirato
(Māteo 27.1-2,11-14; Marko 15.1-5; Iovani 18.28-38)

23 1 He e'a tahi tū nu'u era he ma'u he oho i a Ietū ki mu'a o Pirato.
2 He kī:

—E Pirato, i rava'a ai e mātou i te taŋata nei e haka tumu 'ana i te ture. E kī 'ā 'ina ko 'auhau ki te 'ariki rōmano i te moni kī mo 'auhau, 'e pē nei tako'a i kī ai: ko ia te *Kiritō 'e te 'Ariki.

3 He 'ui e Pirato:
—¿He 'Ariki koe o te *hūrio?

He pāhono e Ietū:
—'Ā'au i kī.

4 He kī ia e Pirato ki tū ŋā *oromatu'a ra-rahi era 'e ki te taŋata ta'ato'a 'i ira:
—Ki tō'oku u'i, 'ina e tahi me'e rake-rake o te taŋata nei i aŋa ki tano ai mo haka ūtu'a.

5 He 'ata kī e tū nu'u era:
—Hai hāpī 'ā'ana e haka tumu ena i te ture 'i roto i te taŋata. I ha'amata ai 'i Karirea, 'e, hora nei, 'ī e aŋa 'ā 'i Hūrea.

'I mu'a i a *'Erore a Ietū

6 I ŋaro'a era e Pirato i te me'e kī e rā nu'u, he 'ui hoki a Ietū o Karirea, kona haka tere e 'Erore. 7 He pāhono e rā nu'u: «'Ē-ē, o rā kona».
I ŋaro'a era e Pirato, he kī mo ma'u ki a 'Erore 'i te ai 'i Hērutarema a 'Erore 'i rā ŋā mahana.
8 I take'a era e 'Erore i a Ietū, he to'o rō atu 'ai te koa 'i te me'e i rahi rō te mahana i pohe mo māhani ki a Ietū, he rava ŋaro'a i te vānaŋa o ruŋa i a ia. Te haŋa o 'Erore mo take'a i te mana aŋa e Ietū. 9 Me'e rahi te me'e i 'ui, 'e, 'ina kai pāhono e Ietū.
10 'I muri i a 'Erore te oromatu'a ra-rahi 'e te *ma'ori o te haka tere hūrio 'ai e kī era: a Ietū e aŋa rō 'ana i te me'e ta'e tano. 11 He ha'amata ia a 'Erore ananake ko tā'ana mūto'i he vā-vā 'e he haka me'e-me'e i a Ietū. He haka uru hai kahu hope'a o te tau, 'ai ka haka hoki haka 'ou ki a Pirato. 12 'I rā mahana i riro ai a 'Erore ararua ko Pirato he repahoa; 'i mu'a 'ana he moto nō te aŋa o rāua.

Te ūtu'a mo Ietū he mate
(Māteo 27.15-26; Marko 15.6-15; Iovani 18.39–19.16)

13 He haka taka-taka e Pirato i te oromatu'a ra-rahi, i te nu'u ra-rahi 'e i te taŋata ta'ato'a o ira 14 he kī:
—A kōrua i ma'u mai i te kope nei koia ko kī mai e haka moto 'ā i te taŋata. I 'ui rō e au 'i mu'a i a kōrua 'e 'ina he hape ō'ona e au i rava'a o te me'e ta'a-to'a kī mai e kōrua. 15 Pē ira 'ā a 'Erore, 'e nā ko haka hoki haka 'ou mai 'ā. 'Ī a au he kī atu: kai rava'a e au e tahi hape o te taŋata nei ki haka ūtu'a ai hai mate. 16 'I Ī he haka tiŋa'i hai 'uaka, ki oti he haka rē i a ia mo oho. [17 'I te *ŋoŋoro he Pakate, e ai rō 'ā te me'e rava aŋa e Pirato, he haka e'a e tahi kope puru mo haka koa o te taŋata.]

18 He ohu ia e te nu'u:

—¡Ka haka kore te kope ena 'e ka haka e'a mai a Varavā!

19 Te taŋata nei i puru ai 'o te haka tumu i te ture ki te nu'u ra-rahi o te
rōmano 'e 'o te tiŋa'i 'o te haka mate i te taŋata e tahi.
20 A Pirato, 'i te haŋa mo haka e'a i a Ietū, he vānaŋa haka 'ou ki te taŋata.
21 'E 'ina he haka roŋo e te nu'u; 'ai e 'ata ohu era:
—¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

22 He toru kī iŋa nei o Pirato ki te nu'u:
—¿He aha tā'ana me'e ta'e tano i aŋa? 'Ina e tahi me'e rake-rake e au i
take'a mo haka ūtu'a i a ia hai mate. 'Ī a au he haka tiŋa'i. Ki oti he haka rē
mo oho.

23 'E te taŋata, 'ai e 'ata ohu era:
—¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

'I te rahi o te ohu-ohu iŋa, he haka roŋo e Pirato. 24 He aŋa ia i tū me'e ohu
era. 25 He haka e'a i a Varavā, taŋata puru era 'o te haka tumu i te ture 'e 'o
te tiŋa'i 'o te haka mate i te taŋata e tahi, 'e he va'ai i a Ietū ki te va'ehau mo
aŋa i tū me'e ohu era e te taŋata.

He veo iŋa i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō
(Māteo 27.32-44; Marko 15.21-32; Iovani 19.17-27)

26 I ma'u i oho era i a Ietū mo tiŋa'i 'i ruŋa i te tātaurō, 'i te ara te taŋata
e tahi o te kona ko Tīrene, te 'īŋoa ko Tīmona, e vari 'ana a ira mai 'uta. He
to'o mai e te va'ehau i rā taŋata, he haka 'amo i te tātaurō 'amo e Ietū 'e he
haka oho 'i tu'a.
27 Me'e rahi te nu'u oho 'i tu'a o Ietū, 'e 'i roto te ŋā vi'e e ta-taŋi 'ā 'i te
'aroha i a ia. 28 He hārui he u'i e Ietū 'e he kī:

«E te ŋā vi'e o Hērutarema ē, 'ina kōrua ko ta-taŋi mō'oku. Ka ta-taŋi mo
te kōrua ŋā poki 'e mo kōrua mau 'ā. 29 Nā e tu'u rō te mahana e kī rō: "¡Ko
te koa i te ŋā vi'e pa'a, i te ŋā vi'e kai a'u i te poki 'e i te ŋā vi'e kai matu'a
vahine!". 30 'I rā ŋā mahana e kī tako'a rō e te nu'u: "E te ma'uŋa ē, ka tanu
mai koe i a mātou". 31 Mo ai 'ī e aŋa mai 'ana i te ŋā me'e nei 'i ruŋa i a au,
he tumu ta'e paka-paka, ¿he aha rā nei te me'e ka aŋa atu ena ki a kōrua ki
te tumu paka-paka?».

32 I ma'u tako'a rō e rua kope taparahi-ta'ata mo tiŋa'i 'i ruŋa i te tātaurō
'i muri i a Ietū. 33 I tu'u era ki te kona kī Kona o te Pakahera Taŋata Mate, he
veo i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō 'e i tū ŋā kope era hoko rua 'i ruŋa i to rāua,
e tahi 'i te pā'iŋa mata'u 'e te rua 'i te pā'iŋa maui. [34 He kī a Ietū: «E Koro,
ka haka rehu koe i te me'e aŋa mai e te nu'u nei; kai 'ite e aha 'ā a rāua».]
Te va'ehau ia ko no-noho ko pere 'ā i te kahu o Ietū mo u'i ki a ai ki a ai ana
topa. 35 'I ira te nu'u e u'i 'ana; 'e te nu'u ra-rahi e haka ka-kata 'ā: «Ko haka
e'a 'ana i te tētahi taŋata mai roto i te rāua 'ati. Mo ai he *Kiritō mau 'ā 'e o
te 'Atua i uŋa mai, ka haka ora i a ia 'ā 'i te hora nei».

36 Te va'ehau tako'a e haka me'e-me'e 'ana ki a Ietū hai va'ai hai 'ava moni
ta'e rahi 37 'e hai kī pē nei ē: «¡Mo ai ō'ou he 'Ariki o te hūrio, ka haka ora
koe i a koe 'ā!».
38 'I ruŋa i te pū'oko o te tātaurō o Ietū e tau rō 'ā e tahi miro pararaha e
hā'aki rō 'ana: «He 'Ariki o te hūrio».
39 E tahi o tū ŋā taparahi-ta'ata veo era 'i muri i a Ietū pē rā 'ā e kī era:
—Mo ai ō'ou he Kiritō, ¡ka haka ora koe i a koe 'e pē ira 'ā i a māua!

40 He ture e tū rua kope era o muri i a Ietū he kī:
—¿'Ina 'ō koe he ri'a-ri'a 'i te 'Atua, ka ai atu 'ī tāua ko haka ūtu'a 'ā pa he
haka ūtu'a iŋa ena i a ia? 41 Te ūtu'a nei e tano rō 'ā mo tāua, he 'auhau o te
me'e ta'e tano aŋa. 'E te taŋata ena 'ina e tahi ō'ona hape.

42 He kī haka 'ou e tū kope era:
—E Ietū, e mana'u koe ki a au 'i te hora o tu'u haka tere iŋa pa he 'ariki.

43 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: 'arīnā mau nei 'ā 'i muri i a au koe 'i te kona o tō'oku
Matu'a.

He mate iŋa o Ietū

(Māteo 27.45-56; Marko 15.33-41; Iovani 19.28-30)

44 Mai te hora kai ki te hora toru o te ahi-ahi i pōhāhā tahi ai te henua. 45 Kai
mā'eha haka 'ou te ra'ā, 'e te kahu puru i te kona hope'a o te mo'a o roto i te
*Kona Ha'amuri 'Atua he paihi a vāeŋa.[d] 46 'I E a Ietū i haka pūai i ohu ai: «¡E
Koro ō'oku ē, 'ī a au he va'ai atu, 'i te hora nei, i tō'oku vārua ki tu'u rima!».
I oti era te kī i te me'e nei he mate.
47 I take'a era e te kape o te rōmano i rā me'e, he ha'ahana-hana ki te 'Atua
'e he kī: «He aŋi 'ā tū taŋata nei taŋata hape kore».
48 Te nu'u ta'ato'a take'a i rā me'e he e'a he oho mai ira ko 'aroha atu 'ā.
49 Te repahoa ta'ato'a o Ietū 'e te ŋā vi'e oho mai Karirea 'i muri i a ia mai
kōnui 'ā e noho e u'i era.

He haka rē iŋa i te hakari o Ietū

(Māteo 27.57-61; Marko 15.42-47; Iovani 19.38-42)

50-51 E ai rō 'ana e tahi taŋata riva aŋa i te me'e tī-tika te 'īŋoa ko *Kōsē o te
kona ko Ārimatea, he kona o Hūrea. A ia o roto o te *nūna'a taŋata i a rāua
te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio. A Kōsē e tiaki 'ā ki te tu'u iŋa mai o te
haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua, 'e 'ina kai pe'e ki tū me'e aŋa era ki a Ietū e tū
nūna'a taŋata era.
52 He oho ki a Pirato he ani mo va'ai i te hakari o Ietū. 53 I haka topa era
mai ruŋa i te tātaurō, he viri hai tāvana rino, 'ai ka ma'u ka haka rē 'i roto i

---

d 23.45 Te korotina paihi topa era e rua pā'iŋa 'i te hora mate era o Ietū, kahu hio-hio, te peŋo-peŋo e haka pā e rua maŋa-maŋa tumu. Hai rā kahu e puru era i te kona hope'a o te mo'a o roto o te Kona Ha'amuri 'Atua o Hērutarema. He oromatu'a hope'a o te ra-rahi mau nō te me'e uru ki roto e tahi mahana 'i te matahiti. Te topa o rā korotina e rua pā'iŋa te aura'a: hai mate iŋa era o Ietū i ha-hata ai te ara mo tu'u o te taŋata hai ia 'ā ki muri i te 'Atua, 'e, tako'a, ta'e hai tūtia.

te kona pa he piha i ka-karo 'i roto i te mā'ea mo te pāpaku, kona kai haka rē
'ā te pāpaku ra'e. 54 Rā mahana he mahana haka riva-riva mo te rua mahana
he *mahana haka ora.
55 Te ŋā vi'e tu'u 'i muri i a Ietū mai Karirea he oho he u'i i tū kona era 'e
pē hē i haka rē ai i te hakari o Ietū. 56 I oti era he hoki ki te hare, he aŋa he
haka rito i te mano'i 'e i te me'e haka 'ou mo paru o te hakari o Ietū. 'E, 'i te
ai ko tano 'ā te mahana haka ora, he haka ora rā ŋā vi'e, pa he me'e kī e te
rāua haka tere iŋa.

He haka 'ite i te ora iŋa o Ietū mai te mate
(Māteo 28.1-10; Marko 16.1-8; Iovani 20.1-10)

24 1 'I te mahana ra'e o te tāpati, he mahana tāpati, 'i te pō era 'ā, he
hoki rā ŋā vi'e ki te kona haka rē i te hakari o Ietū e ma'u rō 'ana i
te mano'i haka rito e rāua mo paru o tō'ona hakari. 2 I tu'u era ananake, he
take'a ko haka tapa 'ā te mā'ea puru o rā kona. 3 He uru 'e 'ina kai take'a i te
hakari o Ietū, 4 'e 'ina he aŋi-aŋi he aha te aura'a o tū me'e era.
He take'a ia ka māroa 'i muri i a rāua e rua taŋata e uru rō 'ana i te kahu e
'uira rō 'ā. 5 I take'a era, he tū-turi he noi he haka puā i te rāua tira ki ruŋa i
te 'ō'one ko mate 'ana 'i te ri'a-ri'a. He kī e tū ŋā kope era:

«¿He aha kōrua e kimi ena i te taŋata ora a te kona o te taŋata mate? 6 'Ina
o nei, ko ora haka 'ou 'ā. E mana'u kōrua i te me'e kī atu e ia 'i te hora 'i
Karirea 'ana: 7 Te *Poki o te taŋata e va'ai rō ki te rima o te nu'u hara, e tiŋa'i
rō 'i ruŋa i te tātaurō 'e 'i te toru mahana he ora haka 'ou».

8 He topa te mana'u o tū ŋā vi'e era ki rā vānaŋa. 9 I hoki era mai rā kona,
he 'a'amu i tū me'e ta'ato'a era ki te ho'e 'ahuru mā ho'e *'āpōtoro 'e ki te
nu'u ta'ato'a o ira. 10 Te 'īŋoa o rā ŋā vi'e ko Māria Matarena, ko Huana, ko
*Māria, matu'a o *Tanatiako, 'e he tētahi atu ŋā vi'e. 11 Te mana'u o te 'āpō-
toro he 'a'amu e tahi o rā ŋā vi'e, 'e 'ina he haka roŋo.
12 Ka ai atu pē ira, he tahuti he oho a Pētero ki tū kona haka rē era i te
hakari o Ietū. I noi i oŋa era, he tāvana nō te me'e i take'a. He hoki ki te hare
koia ko māere 'i tū me'e era.

'I te ara ki Emaū
(Marko 16.12-13)

13 'I rā mahana mau 'ā, he e'a he oho e rua nu'u hāpī 'a Ietū ki te kona
te 'īŋoa ko Emaū. Te roa o rā kona mai Hērutarema e rua hora tūma'a mo
ha'ere. 14 E 'a'amu e oho 'ana ararua 'i te ara o ruŋa o tū me'e ta'ato'a topa
era ki a Ietū.
15 E vānaŋa nō 'ana, he haka hāhine a Ietū ki muri, he hā'ere he oho
ananake. 16 Ka ai atu 'i muri i a rāua, 'ina he aŋi-aŋi he ta'e ha'ati'a mo 'ite ko
Ietū 'ō rā me'e. 17 He 'ui e Ietū:
—¿He aha rā te kōrua me'e e vānaŋa ena?

He māroa rā ŋā kope ko koromaki atu 'ā. 18 E tahi o rāua te 'īŋoa ko Kereofa
i pāhono:

—¿Ko koe mau nō te taŋata 'i Hērutarema i ta'e 'ite he aha te me'e i topa 'i ira 'i tū ŋā mahana nei?

19 He 'ui e Ietū:
—¿He aha rā te me'e i topa?

He kī e rā nu'u:
—He me'e i topa ki a Ietū o Nātāreta. A ia he perofeta pūai e tahi ki te mata o te 'Atua 'e ki te taŋata ta'ato'a hai me'e aŋa 'e vānaŋa e ia. 20 'E, i to'o nō e te *oromatu'a 'e e te nu'u ra-rahi he va'ai mo haka ūtu'a 'e mo tiŋa'i 'i ruŋa i te tātaurō. 21 I mana'u ai a mātou mā'ana e haka e'a i te itaraera mai roto i te 'ati. Ka toru mahana a tu'a o te topa o te me'e nei.
22 »'E, i māere rō mātou 'i te vānaŋa kī mai e te tētahi ŋā vi'e o mātou. I oho rō rāua, 'i te pō era 'ā, ki te kona haka rē era i te hakari o Ietū, 23 'e kai take'a i tō'ona hakari. I hoki mai era ananake, he 'a'amu mai ko take'a 'ā e rāua e rua merahi, 'e i kī rō ko ora 'ā a Ietū mai te mate. 24 I oho rō te tētahi nu'u haka 'ou o mātou mo u'i 'e he take'a i rā kona pa he me'e kī e rā ŋā vi'e, 'e kai take'a tako'a i a Ietū.

25 He kī ia e Ietū:
—¡Ko te aŋa ri'a-ri'a i a kōrua mo *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te me'e ta'ato'a pāpa'i e te perofeta o ruŋa i te *Kiritō! 26 ¿Ta'e 'ō 'i ra'e te ŋā me'e ta'ato'a ena ana topa ki a ia, 'e 'ai ka va'ai iho e te 'Atua i te tōro'a he Pū'oko Haka Tere o te me'e ta'ato'a?

27 He ha'amata ia he haka aŋi-aŋi he oho ki tū ŋā kope era i te me'e ta'ato'a pāpa'i o ruŋa i a ia 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a, i ha'amata ai mai te ŋā puka pāpa'i era e *Mōtē ki te puka ta'ato'a pāpa'i e te perofeta.
28 I tu'u era ananake ki te kona ki ira e oho era, he haka tu'u a Ietū pa he me'e: he oho rō 'ai a ia. 29 He kī e tū nu'u era:
—Ka noho mai koe. Nā ko ahi-ahi 'ā 'e pe te 'ata pō e oho ena.

He uru ia a Ietū ki roto i te hare he noho ananake. 30 I noho era 'i ruŋa i te 'amurama'a mo kai, he to'o e Ietū i te haraoa ki tō'ona rima, he māuru-uru ki te 'Atua, he mo-more 'e he va'ai ki rā ŋā kope. 31 'I rā hora i ha'ati'a iho ai e te 'Atua mo aŋi-aŋi ko Ietū 'ō rā me'e. 'I tū hora mau era 'ā i ŋaro ai a Ietū.
32 He kī e tū ŋā kope era ki a rāua 'ā: «¡'O ira mau 'ana 'ō tāua e ŋaro'a era i te ora 'i roto i te māhatu e haka aŋi-aŋi mai era e ia 'i te ara o ruŋa i te Pāpa'i Mo'a!».
33 'I rā hora 'ā he e'a ararua he hoki ki Hērutarema. I tu'u era he take'a e taka-taka rō 'ana tū nu'u 'āpōtoro era e ho'e 'ahuru mā ho'e 'e tētahi nu'u haka 'ou o rāua. 34 He kī e rā nu'u ki tū ŋā kope era hoko rua: «¡He parauti'a ko ora haka 'ou 'ana a Ietū; ko haka take'a 'ā i a ia ki a Tīmona!».
35 He 'a'amu ia e tū ŋā kope era i tū me'e topa era 'i te ara, 'e pē hē i aŋi-aŋi ai e rāua i a Ietū 'i te hora mo-more i te haraoa.

He haka take'a iŋa o Ietū i a ia
(Māteo 28.16-20; Marko 16.14-18; Iovani 20.19-23)

36 E vānaŋa nō 'ana ananake i o'o ai a Ietū ki vāeŋa o rāua he 'aroha: «Ka
ai 'i ruŋa i a kōrua te haumārū o te 'Atua».
37 He ri'a-ri'a tū nu'u era. Pē nei e mana'u era: ko take'a 'ana e rāua i te
vārua. 38 He kī e Ietū: «¿He aha rā kōrua e ri'a-ri'a ena 'e e 'aka-'aka ena te
mana'u? 39 Ka u'i mai rā tō'oku rima 'e tō'oku va'e. Ka hāhā mai rā: 'ina he
ivi 'e he hakari o te vārua pa he me'e ena o kōrua e u'i mai ena. Ko au mau
'ā te me'e nei».
40 I oti era te kī i tū vānaŋa era, he haka take'a i tō'ona rima 'e i tō'ona
va'e. 41 He māere tū nu'u era koia ko koa, 'e, ka ai atu pē ira, ko te 'aka-'aka
iŋa 'ana te mana'u pē nei ē: ko Ietū 'ō rā me'e. 'O ira i 'ui ai e Ietū: «¿'Ina 'ō
kōrua me'e mo kai?».
42 He va'ai e rā nu'u e tahi parehe ika i tunuahi. 43 He to'o e Ietū 'e he kai
mo aŋi-aŋi e rāua ta'e a ia he vārua.
44 I oti era he kī: «Te me'e topa mai nei he me'e ko haka 'ite atu era 'ā e au
'i mu'a 'ā pē nei ē: te me'e ta'ato'a pāpa'i e Mōtē, e te perofeta 'e 'i ruŋa i te
puka o te hīmene o ruŋa i a au e haka tano tahi rō».
45 He haka aŋi-aŋi ia ki tū nu'u era 'ā'ana i te ha'aaura'a o te me'e pāpa'i 'i
ruŋa i te Pāpa'i Mo'a o ruŋa i a ia, 46 he kī:

«Pē nei i pāpa'i ai: e mate rō te Kiritō, e ora haka 'ou rō 'i te toru mahana,
47 'e hai 'īŋoa ō'ona ka haka 'ite ka oho ena ki te nu'u, mai Hērutarema ki te
henua ta'ato'a o te ao, mo huri o te mana'u ki te 'Atua ki haka kore ai i te
hara.
48 »E haka 'ite kōrua i te me'e ta'ato'a nei 'o te ai he mata'ite kōrua. 49 'E a
au e haka turu rō mai ki ruŋa i a kōrua i te *Vārua Maitai hōrea atu e tō'oku
Matu'a. Ka noho kōrua 'i nei 'i Hērutarema 'ātā ki te topa iŋa atu ō'ona ki
ruŋa i a kōrua».

He iri iŋa o Ietū ki te raŋi
(Marko 16.19-20)

50 He oho ia a Ietū ananake ko tū nu'u era ki Vētānia. I tu'u era he ma'u a
Ietū i tō'ona rima a ruŋa he ha'amaitai i rā nu'u. 51 E ha'amaitai nō 'ana he
ha'amata he iri he oho ki te raŋi. 52 He ha'amuri ia rā nu'u ki a Ietū.
I oti era he hoki tahi ki Hērutarema ko koa atu 'ana. 53 Te aŋa ananake he
noho 'i te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e he ha'ahana-hana ki a ia.

Te roŋo o ruŋa i a Ietū Kiritō i pāpaʻi e

Iovani

O te ŋā ʻevaneria ena e hā o ruŋa i te Pīpīria, te ʻevaneria haka aŋi-aŋi riva-riva mai: a Ietū Kiritō he ʻAtua ʻina ōʻona haʻamata ʻe ʻina ōʻona hopeʻa ko te ʻevaneria nei ʻa *Iovani. Te kope nei ko Iovani he ʻāpōtoro ʻa Ietū Kiritō ararua ko tōʻona taina ko *Tanatiako.

ʻI te haʻamata iŋa o te puka nei ʻa Iovani e haka ʻite mai ena pē nei ē: ʻi raʻe ki te aŋa i te ao ʻe i te meʻe taʻatoʻa, ko ai era ʻana te Vānaŋa (1.1), ʻe he haka ʻite takoʻa mai: rā Vānaŋa i noho rō ʻi roto i a tātou pa he taŋata (1.14). Hai vānaŋa taʻe aŋarahi mo aŋi-aŋi i haka ʻite mai ai e Iovani: rā Vānaŋa ko Ietū, Poki o te ʻAtua ʻe ʻAriki o Itaraera (1.49).

Ki oti te haka aŋi-aŋi mai i te parautiʻa nei, he ʻaʻamu mai e Iovani i te mana aŋa e Ietū mo haka aŋi-aŋi ki te nuʻu ko ai mau a ia. Rā ŋā mana ko te ŋā mana nei: he haka riro iŋa i te vai he vino (2.1–11); he haka ora iŋa i te poki o te kape o te rōmano (4.46–54); he haka haʻere iŋa i te kope hakari taʻe makenu (5.1–18); he hāŋai iŋa i te nuʻu e pae taʻutini (6.1–14); he haʻere iŋa a ruŋa i te vaikava (6.16–21); he haka ora iŋa i te mata o te taŋata matapō (9.1–12); ʻe he haka ora iŋa i te taŋata mai te mate (11.1–44).

ʻE, ki haka mao te ʻaʻamu mai o ruŋa i te mana aŋa e Ietū, he haka ʻite mai e Iovani o ruŋa i te meʻe i vānaŋa e Ietū ananake ko tāʻana nuʻu hāpī mo māhani riva-riva o rāua ki a ia, ʻe mo aŋi-aŋi e rāua he aha te meʻe mo topa pe muʻa ka oho ena (12–17). E vānaŋa era e Ietū ki rā nuʻu taʻe toe pa he maʻori hāpī o rāua, e vānaŋa era pa he repahoa (15.15). ʻO ira e vānaŋa tī-tika tahi era i te meʻe ki rā nuʻu (16.25–30), ʻe e no-noʻi era ki te ʻAtua Matuʻa mo hāpaʻo ʻe mo haka riro i te nuʻu nei e tahi nō manaʻu pē rāua ko te ʻAtua (17.1–26).

Rauhuru te meʻe topa kē o te ʻevaneria nei ʻa Iovani ki te tētahi atu ʻevaneria. E tahi o rā ŋā meʻe he huru o te haka ʻite iŋa o Ietū ko ai a ia. E kī era i a ia: he haraoa vaʻai i te ora (6.35); he mōrī haka māʻeha i te taŋata o te ao nei (8.12); he taŋata hāpaʻo riva-riva i te māmoe (10.11); he kope vaʻai i te ora ʻe haka ora haka ʻou i te nuʻu mate (11.25); he ara, he parautiʻa, ʻe he ora (14.6); ʻe he tumu vino parautiʻa (15.1).

Te parautiʻa taʻatoʻa nei ʻe te tētahi haka ʻou atu parautiʻa o ruŋa i a Ietū ʻi ruŋa i te ʻevaneria nei. ʻE te vānaŋa ʻata nehe-nehe ko te vānaŋa kī mau era ʻā e Ietū pē nei ē: *«ʻI te haŋa rahi o te ʻAtua ki te taŋata taʻatoʻa o te ao, he vaʻai i tāʻana Poki mau nō era e tahi mo mate, ʻe nuʻu nō era mo haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa, e ko haka tapa e te ʻAtua mai muri i a ia ʻe e ko haka ūtuʻa; he vaʻai i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa»* (3.16). I pāpaʻi ai a Iovani o ruŋa i te haŋa o te ʻAtua ki te taŋata taʻatoʻa o te ao ki aŋi-aŋi ai e te taʻatoʻa e haŋa rō ʻā te ʻAtua

mo e'a o te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he *Kiritō, he Poki o te 'Atua (20.31).

He ha'amata

1 1 'I te hora era kai aŋa 'ā te ao,
ko ai era 'ana te Vānaŋa,
'e rā Vānaŋa ararua ko te 'Atua
'e a ia he 'Atua.

2 Ko ai nō era 'ana te Vānaŋa 'i rā hora ararua ko te 'Atua.
3 'E hai Vānaŋa te 'Atua i aŋa ai i te me'e ta'ato'a;
'ina e tahi me'e i ai i ta'e aŋa hai ia.

4 Mai i a ia e rava'a ena te ora parauti'a
'e rā ora pa he mōrī haka mā'eha i te mana'u o te taŋata.
5 Te mōrī nei e mā'eha rō 'ana 'i roto i te pō'uri,
'e e ko rava'a e te pō'uri mo haka pōhāhā.

6 I ai rō e tahi taŋata i uŋa mai e te 'Atua te 'īŋoa ko *Iovani. 7 I oho mai ai pa he mata'ite mo vānaŋa o ruŋa i rā mōrī mo haka moe o te taŋata ta'ato'a i te rāua mana'u 'i ruŋa i rā mōrī hai vānaŋa era 'ā'ana. 8 Ta'e ko Iovani te mōrī; a ia he kope uŋa nō mai mo haka 'ite mai ko ai rā mōrī. 9 'E, te mōrī haka mā'eha i te taŋata ta'ato'a e ko roa he oho mai ki te ao.

10 I noho rō te Vānaŋa 'i ruŋa i te henua,
'e, ka ai atu hai ia te 'Atua i aŋa ai i te ao,
kai 'ite e te taŋata ko ai a ia.
11 Ki te ao aŋa era e ia i oho mai ai,
'e kai tapa atu e te rahi ra'a o tō'ona taŋata.

12 'E te nu'u to'o 'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia,
ki a rāua i va'ai ai i te parau mo riro he ŋā poki o te 'Atua.

13 A rāua he ŋā poki o te 'Atua
ta'e 'ō 'o te poreko mai roto i te vi'e ararua ko te taŋata,
'o te ai ko poreko haka 'ou 'ā mai te 'Atua.

14 Tū Vānaŋa era i riro rō he taŋata
'e i noho rō 'i muri i a tātou.
Ko take'a 'ana e tātou tō'ona pūai,
pūai va'ai e te 'Atua Matu'a ki tā'ana Poki era e tahi mau nō.
Te haŋa o te 'Atua mo tātou
'e te parauti'a o ruŋa ō'ona
i haka take'a mai ai 'i ruŋa i a ia.

15 I vānaŋa rō a Iovani o ruŋa i a ia 'e pē nei i kī ai: «Ko ia tā'aku me'e kī
atu era: "'I tu'a ō'oku ka oho mai ena e tahi taŋata 'ata hōnui ki a au 'o te ai
'i ra'e ki tō'oku poreko iŋa ko ai era 'ana a ia"».
16 'E, 'i te riva rahi ō'ona, he ha'amaitai nō mai te aŋa i a tātou. 17 Hai *Mōtē
te 'Atua i haka 'ite mai ai i tā'ana roŋo mo tātou, 'e hai Ietū Kiritō i haka
'ite mai ai i tō'ona haŋa mo tātou 'e i te parauti'a o ruŋa i a ia. 18 'Ina e tahi
taŋata i take'a i te 'Atua; o tā'ana Poki nō era e tahi, he 'Atua, noho 'i muri i
a ia, i take'a 'e i haka 'ite mai o ruŋa.

He vānaŋa iŋa o Iovani Papatito o ruŋa i te Kiritō
(Māteo 3.11-12; Marko 1.7-8; Ruka 3.15-17)

19 He vānaŋa nei 'a Iovani 'i te hora uŋa e te nu'u hōnui *hūrio i te *oroma-
tu'a 'e i te *rēvita mai Hērutarema mo 'ite ko ai mau a Iovani. He 'ui e rā nu'u:
—¿He Kiritō rō koe?

20 He pāhono e Iovani:
—Ta'e a au he *Kiritō.

21 He 'ui haka 'ou:
—¿Ko ai ia a koe? ¿Ko te perofeta era ko 'Ēria?

He kī e Iovani:
—Ta'e a au ko ia.

He 'ata 'ui e tū nu'u era:
—¿Ko koe ia te perofeta era mo oho mai?

He pāhono:
—'Ina.

22 He kī:
—¿Ko ai ia a koe? Ka hoki nei, pa'i, mātou e ai te mātou me'e mo kī o ruŋa
ō'ou ki te nu'u uŋa mai. ¿E ai rō 'ana ta'a me'e mo kī mai o ruŋa i a koe?

23 He pāhono e Iovani:
—A au he re'o e ohu 'ana 'i te kona 'one ta'e noho taŋata: «Ka mātaki e tahi
ara tī-tika mo te Kiritō», pa he kī iŋa era e te perofeta era ko 'Itaia.

24 Tētahi o tū nu'u uŋa era mo vānaŋa ki a Iovani he *fariseo. 25 He 'ui e
rā nu'u:
—Mo ai ia ta'e koe he Kiritō, ta'e koe ko 'Ēria, 'e ta'e tako'a koe he perofeta,
¿he aha ia koe e *papatito ena?

26 He kī e Iovani:
—A au e papatito nei hai vai; 'e, nā 'i roto i a kōrua te kope e tahi kai 'ite
'ā e kōrua ko ai mau a ia. 27 I tu'a i a au ka tu'u mai ena. 'E, 'i tō'ona hōnui, e
ko tano a au mo noi mo kume i te hau o tō'ona kiriva'e.

28 Te me'e ta'ato'a nei i topa ai 'i te kona te 'īŋoa ko Vētānia, 'i te rua pā'iŋa
o te rio era ko Horotana, he kona 'i ira a Iovani e papatito era.

A Ietū he Māmoe o te 'Atua

29 'I te rua mahana, he take'a e Iovani i a Ietū ka pū e oho atu era. He kī ki
te nu'u o ira:

«¡Ka u'i rā kōrua i te taŋata era ai! ¡A ia he Māmoe o te 'Atua, he tūtia mo
haka kore i te hara o te taŋata![a] 30 O ruŋa i a ia tā'aku vānaŋa kī atu era pē
nei ē: "E ko roa ka tu'u mai ena te taŋata 'ata hōnui ki a au 'i te me'e era 'i
ra'e ki tō'oku poreko iŋa ko ai era 'ana a ia". 31 'I mu'a 'ā 'ina a au kai 'ite ko
ai a ia. E papatito e oho nei a au hai vai mo haka 'ite ki te itaraera ko ai a ia».

32 He kī haka 'ou e Iovani:

«Ko take'a 'ana e au te topa iŋa o te *Vārua Maitai mai te raŋi pa he pāroma, 'e
te noho iŋa 'i ruŋa i a ia. 33 'I rā hora kai 'ite hia 'ana a au ko ai rā kope. O te 'Atua
uŋa mai era i a au mo papatito hai vai i kī mai: "Taŋata ena ka take'a ena e koe ko
topa 'ana te Vārua Maitai 'e ko noho 'ana 'i ruŋa i a ia, mā'ana e papatito hai Vārua
Maitai". 34 Ko take'a 'ana e au i rā me'e, 'e ko au te mata'ite: a ia he Poki o te 'Atua».

He nu'u hāpī ra'e 'a Ietū

35 'I te rua mahana, 'i rā kona haka 'ou 'ā a Iovani ananake ko tā'ana nu'u hāpī e
rua. 36 I take'a era ka vari a Ietū, he kī e Iovani: «¡Ka u'i, he Māmoe rā o te 'Atua!».
37 I ŋaro'a era i rā vānaŋa, he e'a he oho rā ŋā kope 'i tu'a. 38 He hārui ia a
Ietū, he take'a e oho atu 'ana 'i tu'a i a ia, 'e he 'ui:
—¿He aha te kōrua me'e haŋa?

He kī e rā nu'u:
—E te Ma'ori, e haŋa rō 'ā a māua mo 'ite 'i kona hē koe e noho ena.

39 He pāhono e Ietū:
—Ka oho mai ka u'i 'i kona hē.

He oho ia he u'i e rā ŋā kope i tō'ona kona noho, 'e he noho 'i muri i a Ietū
mai te hora maha o te ahi-ahi 'ātā ki te pō.
40 E tahi o rā ŋā kope ŋaro'a era i te vānaŋa 'a Iovani oho era 'i muri i a Ietū
ko Antarea, taina o Tīmona Pētero. 41 Te me'e ra'e 'a Antarea i aŋa he kimi
i tū taina era ō'ona ko Tīmona. I piri era he kī: «Ko māhani 'ana a māua i te
*Mētia». (Mo huri i te vānaŋa nei Mētia ki te *kirieko: Kiritō).
42 He ma'u ia e Antarea i a Tīmona ki tū kona era 'i ira a Ietū. I take'a era e
Ietū, he kī: «A koe ko Tīmona, poki 'a Iovani. Tu'u 'īŋoa 'i te hora nei ko Tefa
(te aura'a, ko Pētero)».

---

a 1.29 Te nu'u hūrio, 'i mu'a 'ā, e tūtia rō 'ā i te māmoe ki te 'Atua mo haka kore i te rāua hara.
'E a Ietū i oho mai ai ki te ao nei mo riro ko ia te tūtia hope'a. 'O ira e kī ena i a ia: *Māmoe o te
'Atua.*

He to'o iŋa o Ietū i a Feripe 'e i a Natanaera

43 'I te rua mahana, he e'a he oho a Ietū ki Karirea. 'I ira i piri ai ki a Feripe
'e he kī: «Ka oho mai koe mo taŋata hāpī 'ā'aku».
44 A Feripe o te kona e tahi o Karirea te 'īŋoa ko Vetetaira, he kona tako'a
o Pētero ararua ko Antarea. 45 He e'a he oho a Feripe ki a Natanaera 'e he kī:
—Ko 'ite 'ana a mātou, 'i te hora nei, ko ai te kope haka 'ite mai era e Mōtē
'i ruŋa i te ŋā puka pāpa'i era e ia, 'e haka 'ite tako'a mai era e te perofeta.
Ko Ietū rā kope, he poki 'a *Kōsē era o Nātāreta.

46 He kī e Natanaera:
—¿E e'a mau rō mai e tahi me'e riva-riva mai Nātāreta?

He pāhono e Feripe:
—Ka oho mai, ka u'i e koe mau 'ā hai mata.

47 I u'i era e Ietū ka hāhine mai a Natanaera, he kī:
—'Ī mau te kope he itaraera parauti'a, e ko kī e tahi reo-reo.

48 He 'ui e Natanaera:
—¿Pē hē koe i 'ite ai i tō'oku huru?

He pāhono e Ietū:
—Kai piri atu 'ana a Feripe i take'a rō ai koe e au 'i raro i te tumu pika.

49 He kī e Natanaera:
—E te Ma'ori, ¡ko koe te Poki o te 'Atua, ko koe te 'Ariki o Itaraera!

50 He kī e Ietū ki a Natanaera:
—¿He haka moe rō mai 'ai 'ō koe i tu'u mana'u 'i ruŋa i a au 'o te kī nō
atu ō'oku ko take'a 'ana koe e au 'i raro i te tumu pika? 'Ī a au he kī atu: nā
e ŋaro'a rō 'e e take'a rō e koe me'e rahi nō atu me'e 'ata hau 'i te nui-nui ki
te me'e ena.

51 He kī ia ki te ta'ato'a: «'Ī a au he kī atu: e riro rō kōrua he mata'ite o nei
ŋā me'e, 'e te nui-nui e tu'u rō pa he me'e ena: e ha-hata rō 'ā te raŋi, 'e e iri
'e e topa rō mai 'ā te merahi o te 'Atua 'i ruŋa i a au i te *Poki o te taŋata».

He ŋoŋoro hāipo-ipo 'i Kānā

2 1 'I te toru mahana he ai e tahi ŋoŋoro hāipo-ipo 'i Kānā, he kona e
tahi o Karirea. 'I rā ŋoŋoro te matu'a vahine o Ietū. 2 'I ira tako'a a Ietū
ananake ko tā'ana nu'u hāpī. 3 I oti era te vino, he kī e te matu'a vahine o Ietū:
—E haŋu, 'ina he 'ava toe.

4 He pāhono e Ietū:
—E nua, ¿he aha koe e kī mai ena i te me'e ena? Kai tano 'ana, pa'i, tō'oku
hora.

5 He kī ia e te matu'a vahine o Ietū ki te tāvini o ira: «E aŋa kōrua i te me'e
ta'ato'a ka kī atu ena e ia».
6 'I rā kona e ono pāria nu-nui aŋa hai mā'ea, pāria ha'aputu vai o te *hūrio
mo *haka ma'itaki o rāua mo haka tano ki te rāua haka tere iŋa tupuna. Te
rahi o te vai mo 'ī o rā ŋā pāria mai te va'u 'ahuru ki te ho'e hānere ritoro
ka tahi. 7 He kī e Ietū ki tū ŋā tāvini era: «Ka ha'a'ī te ŋā pāria ena hai vai».
He ha'a'ī e tū nu'u era ki te 'ī. 8 He kī haka 'ou e Ietū: «Hora ena ka 'u-'utu
e tahi 'apa 'ai ka ma'u rō ki te taŋata 'ā'ana te ŋoŋoro i aŋa».
Pē ira i aŋa ai. 9 He haka 'atu e tū taŋata era i rā vai ko riro 'ā he vino, 'e
'ina kai 'ite mai hē rā 'ava i e'a mai ai; he tāvini mau nō i 'ite 'o te ai o rāua
rā vai i 'u-'utu.
He raŋi mo oho o te taŋata era ō'ona te hāipo-ipo 10 'e he kī: «Ta'ato'a taŋata
'i ra'e e va'ai ena i te 'ava riva-riva mo unu. Ki rahi te unu o te taŋata, e va'ai
iho ena i te 'ava ta'e riva-riva rahi. 'E, a koe ko hāpa'o 'ana i te 'ava hope'a o
te riva-riva mo te hora nei».
11 Te me'e aŋa nei e Ietū 'i Kānā o Karirea he mana ra'e aŋa e ia. Pē ira i
take'a ai i tō'ona nui-nui 'e he haka moe rō 'ai tā'ana nu'u hāpī i te mana'u
'i ruŋa i a ia.
12 I oti era te me'e nei he e'a he oho a Ietū ki Kaperenāū koia ko tō'ona
matu'a vahine, ko tō'ona ŋā poki taina 'e ko tā'ana nu'u hāpī. 'Ina kai rahi te
rāua mahana i noho ai 'i ira.

He tū-tute iŋa o Ietū i te nu'u
(Māteo 21.12-13; Marko 11.15-18; Ruka 19.45-46)

13 'I te me'e era ko hāhine 'ana te *ŋoŋoro o te hūrio he Pakate, he e'a he
oho a Ietū ki Hērutarema. 14 He take'a 'i roto i te *Kona Ha'amuri 'Atua i te
nu'u ho'o pua'a, māmoe 'e manu, 'e i te nu'u taui moni e no-noho rō 'ana.
15 I take'a era e Ietū, he to'o mai i te taura, he haka pā mo 'uaka, 'ai ka
tū-tute tahi i tū nu'u era mai roto koia ko te rāua pua'a 'e ko te rāua māmoe.
He haka marere tahi e Ietū i te tara 'aurī o te nu'u taui moni koia ko huri-huri
i te 'amurama'a. 16 'E ki te nu'u ho'o manu i kī ai: «¡Ka to'o te me'e ena mai
nei! ¡'Ina ko ha'ariro te kona ha'amuri ki tō'oku Matu'a he kona ho'o me'e o
kōrua!».
17 He topa ia te mana'u o te nu'u hāpī 'ā'ana o ruŋa i te vānaŋa kī 'i ruŋa i
te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «Tō'oku haŋa mo te kona ha'amuri atu pa he ahi hū
'i roto i tō'oku māhatu».
18 He kī e te nu'u hūrio ra-rahi:
—Ka aŋa mai koe e tahi mana, ki 'ite ai mātou i a koe 'ō te parau mo aŋa
i te ŋā me'e ena.

19 He pāhono e Ietū:
—Ka haka marere rā te kona nei, 'e e toru nō mahana ko haka tu'u haka
'ou 'ā e au.

20 He kī e te hūrio:
—E maha 'ahuru mā ono matahiti i aŋa ai te kona nei, 'e, ¿i a koe e toru nō
mahana ko tu'u haka 'ou 'ā?

21 'Ina he aŋi-aŋi e rā nu'u pē nei ē: te kona kī era e Ietū ko tō'ona hakari
mau era 'ā. 22 'I te hora ia ko ora 'ana a Ietū mai te mate, i topa iho ai te
mana'u o tā'ana nu'u hāpī ki tū vānaŋa era 'ā'ana 'e he 'ite rā nu'u: te me'e
hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a 'e te me'e kī era e Ietū o ruŋa o tō'ona ora iŋa
mai te mate he parauti'a mau 'ā.

A Ietū e 'ite rō 'ana i te huru o te taŋata

23 'I te hora o Ietū 'i Hērutarema mo te ŋoŋoro o te Pakate, nu'u rahi te nu'u
i *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia 'o te take'a i te mana e aŋa era. 24 'E, a
Ietū 'ina he va'ai i a ia ki te mana'u o rā nu'u 'o te ai ko 'ite 'ā pē hē te huru
o te taŋata ta'ato'a. 25 Mo Ietū e topa nō 'ā te me'e ena he kī ō'ou o ruŋa i te
huru o te taŋata. Ko 'ite riva-riva 'ana, pa'i, pē hē te rāua māhatu.

Ko Ietū 'e ko Nikoremo

3 1 E tahi *fariseo te 'īŋoa ko Nikoremo, taŋata hōnui e tahi o te *hūrio,
2 he oho 'i te pō e tahi u'i i a Ietū 'e he kī:
—E te Ma'ori, ko 'ite 'ana a mātou o te 'Atua a koe i uŋa mai mo hāpī i te
taŋata; 'ina, pa'i, e tahi kope aŋa i te mana aŋa e koe mo kore o te 'Atua o
muri.

3 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: te taŋata mo ta'e poreko haka 'ou, 'ina e ko o'o ki roto i
te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

4 He 'ui e Nikoremo:
—¿Pē hē ia te taŋata pa'ari ana poreko haka 'ou? ¿E tano mau rō mo uru
haka 'ou ki roto i te manava o tō'ona matu'a vahine 'e 'ai ka poreko haka 'ou
mai?

5 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: te taŋata mo ta'e poreko mai roto i te vai 'e mai te
*Vārua Maitai, e ko o'o ki roto i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. 6 Te me'e
poreko mai roto i te taŋata he taŋata mau 'ā, 'e te me'e poreko hai pūai o te
Vārua Maitai he poki o te 'Atua. 7 'Ina koe ko māere ana kī atu au: e poreko
haka 'ou te taŋata ta'ato'a. 8 Te tokerau e puhi ena a te kona ta'ato'a nō; ka
ŋaro'a atu e koe, e ko 'ite koe mai hē 'e kī hē ka oho era. Pē ira te aŋa iŋa o te
Vārua Maitai 'i ruŋa i te taŋata poreko haka 'ou hai pūai ō'ona.

9 He 'ui haka 'ou e Nikoremo:
—¿Pē hē ia te me'e ena?

10 He pāhono e Ietū:
—¿He ma'ori koe o te itaraera 'e kai 'ite koe i te ŋā me'e ena? 11 'Ī a au he kī
atu: e vānaŋa atu ena o ruŋa i te me'e ko 'ite 'ā 'e ko take'a 'ā e au; 'e, a kōrua
'ina he haka roŋo mai. 12 Mo ta'e haka roŋo mai o kōrua ki tā'aku me'e e kī
atu ena o te ao nei, ¿pē hē ia kōrua ana haka roŋo mai mo vānaŋa atu ō'oku
o ruŋa i te me'e o te raŋi?

13 »'Ina 'ā he kope ra'e i iri ki te raŋi, he kope topa nō mai era mai ruŋa, he
*Poki o te taŋata. 14 Pa he haka tu'u iŋa e *Mōtē i te pou 'i ruŋa te kōreha 'i te
kona 'one ta'e noho taŋata, pē ira tako'a 'ana ka haka tu'u ena i te tātaurō 'i
ruŋa te Poki o te taŋata, 15 ki rava'a ai e te nu'u ta'ato'a *haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.
16 »'I te haŋa rahi o te 'Atua ki te taŋata ta'ato'a o te ao, he va'ai i tā'ana
Poki mau nō era e tahi mo mate, 'e nu'u nō era mo haka moe i te mana'u 'i
ruŋa, e ko haka tapa e te 'Atua mai muri i a ia 'e e ko haka ūtu'a; he va'ai i te
ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 17 Te 'Atua 'ina kai uŋa i tā'ana Poki ki te ao mo
haka ūtu'a i te taŋata; i uŋa ai mo haka e'a i a rāua mai roto i te ūtu'a o te
hara 'e mo va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
18 »Te taŋata haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te Poki o te 'Atua e ko haka
ūtu'a; 'e te taŋata ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia ko ai era 'ana te ūtu'a
mō'ona 'o te ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te Poki mau nō era e tahi o te
'Atua. 19 Te 'Atua ka haka ūtu'a ena i te taŋata 'o te me'e nei: i oho mai era te mōrī
ki te ao, 'ina kai haŋa e te taŋata. Te me'e i haŋa he pōhāhā, ta'e he mā'eha, 'o
te ai te rāua me'e aŋa he me'e ta'e tano. 20 Te nu'u ta'ato'a aŋa i te me'e ta'e tano,
me'e ta'e haŋa o rāua he mōrī, 'e 'ina he haka hāhine a muri 'o ma'urima te rāua
me'e aŋa. 21 'E te nu'u noho 'i roto i te parauti'a aŋa i te me'e tī-tika e haka hāhine
rō 'ana ki te mōrī mo take'a pē nei ē: te rāua me'e ta'ato'a aŋa hai pūai o te 'Atua.

E vānaŋa haka 'ou 'ā a Iovani Papatito o ruŋa i a Ietū

22 Ko oti atu 'ana te me'e nei, he oho a Ietū ananake ko tā'ana nu'u hāpī ki
Hūrea. He noho 'i ira me'e rahi mahana he *papatito i te taŋata. 23 A Iovani
e papatito tako'a 'ā 'i 'Ēnono, he kona e rahi rō 'ā te vai hāhine ki Tārima.
Te taŋata e oho rō 'ana 'e he papatito 'i ira. 24 'I rā hora kai puru 'ā a Iovani.
25 Tētahi o te nu'u hāpī 'ā'ana he ha'amata he tātake ki te hūrio e tahi o
ruŋa i te *haka ma'itaki iŋa o rāua. 26 He oho ia rā nu'u he kī ki a Iovani:
—E te Ma'ori, tū kope era 'i muri i a koe 'i te rua pā'iŋa o te rio era ko
Horotana, haka 'ite mai era e koe o ruŋa i a ia, 'ai e papatito 'ana, 'e e rahi
rō 'ā te nu'u oho ki a ia.

27 He kī e Iovani:
—Mo ai rō o te pūai o te taŋata e tahi, o te 'Atua i va'ai. 28 Ko ŋaro'a 'ana
e kōrua i tō'oku kī iŋa ta'e a au he *Kiritō, he taŋata nō au e tahi uŋa mai 'i
mu'a i a ia.
29 »'I te ŋoŋoro hāipo-ipo, pa'i, te taŋata i a ia te vi'e mo hāipo-ipo ko ia te
me'e ka hāipo-ipo era. 'E te repahoa o muri, ka ŋaro'a era i te re'o o rā kope
e hāipo-ipo 'ana, he to'o te koa. Pē ira tako'a tō'oku koa mo rahi o te taŋata
oho ki a ia. 30 He pūai he oho a ia 'e he ŋaro he oho a au.
31 »Te kope turu mai mai te raŋi 'ata hau rō atu ki te taŋata ta'ato'a. Te
taŋata o te ao nei o te ao mau nei 'ā, 'e te me'e vānaŋa he me'e o te ao nō nei.
'E te kope turu mai mai te raŋi 'ata hau rō atu ki te ta'ato'a 32 'e e haka 'ite
mai 'ana o ruŋa o tā'ana me'e i ŋaro'a 'e i take'a, 'e taŋata ta'e rahi te taŋata i
haka roŋo ki tā'ana vānaŋa. 33 Te taŋata haka roŋo ki a ia he 'ite: he aŋi mau
'ana te vānaŋa o te 'Atua. 34 Te kope uŋa mai e te 'Atua e haka 'ite 'ana i te
vānaŋa o te 'Atua; i a ia, pa'i, te pūai o te Vārua Maitai i va'ai ai e te 'Atua.

35 »E haŋa rahi rō 'ana te Matu'a ki tā'ana Poki, 'e ko va'ai 'ana ki a ia i te
parau o te me'e ta'ato'a. 36 Te kope haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te Poki o te
'Atua he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E te kope ta'e
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia e ko rava'a i rā ora; te me'e mo rava'a he
ūtu'a 'ina he hope'a ra'a.

Ko Ietū 'e he vi'e o *Tāmāria

4 1 I 'ite era ia a Ietū ko 'ite 'ana te *fariseo 'ata rahi tā'ana nu'u hāpī 'e
'ata rahi te nu'u papatito e ia ki a *Iovani 2 (ka ai atu o tā'ana nu'u hāpī
mau era 'ā te papatito, ta'e 'a Ietū), 3 he e'a he oho mai Hūrea ki Karirea.
4 'I tō'ona oho iŋa i vari ai a Tāmāria. 5 He tu'u ia ki te kona e tahi o
Tāmāria te 'īŋoa ko Tīkara hāhine ki te henua va'ai e *Hākovo, 'i mu'a 'ā, ki
tā'ana poki ko *Kōsē. 6 'I rā kona te pū vai e tahi e kī era He Pū Vai 'a Hākovo.
A Ietū, 'i te rohi-rohi 'i te roa o te ara, he noho 'i muri i tū pū vai era. Ko
hāhine 'ā rā hora ki te hora kai, 7-8 'e te nu'u hāpī 'ā'ana ko oho ko u'i 'ā hai
kona mo ho'o mai hai me'e mo kai.
He tu'u ia ki rā kona pū vai era te vi'e tāmāria e tahi, 'e he kī e Ietū:
—Ka va'ai mai koe hai vai.

9 'I te me'e era 'ina he *hūrio he vānaŋa ki te nu'u o Tāmāria, he pāhono e
rā vi'e:
—¿Pē hē ia koe te hūrio e no-no'i mai ena ki a au ki te vi'e tāmāria mo va'ai
atu hai vai?

10 He pāhono e Ietū:
—'Āhani 'ō e 'ite rō 'ā koe he aha te me'e haŋa o te 'Atua mo va'ai atu, 'e
'āhani tako'a e 'ite rō 'ā koe ko ai te me'e nei e no-no'i atu ena ki te vai, ko
no-no'i 'ana ia e koe ki a ia hai vai, 'e he va'ai atu i te vai va'ai i te ora 'āpī
'ina he hope'a ra'a.

11 He kī e rā vi'e:
—Raro nui rahi te pū nei 'e 'ina e tahi a'a me'e mo 'u-'utu mai. ¿Mai hē ia
koe ka va'ai mai ena i te vai ora ena? 12 Te mātou tupuna ko Hākovo ko haka
rē mai 'ana ki a mātou i te pū vai nei. 'I nei e unu era i te vai, pē ira tako'a
'ana tā'ana ŋā poki 'e tā'ana 'animare. ¿'Ata hau 'ō koe ki a ia?

13 He pāhono e Ietū:
—Te nu'u ta'ato'a unu i te vai nei he pohe haka 'ou ki te vai; 14 'e, te kope
unu i te vai va'ai e au, e ko pohe haka 'ou. Te vai va'ai e au 'i roto i a ia pa he
kona tehe vai 'ina he oti 'e mai ira he rava'a e ia i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua.

15 He kī e rā vi'e:
—Ē, ka va'ai mai tā'aku o te vai ena 'o pohe haka 'ou a au ki te vai 'e 'o
hoki haka 'ou mai au ki nei.

16 He kī e Ietū:

—Ka oho ka uŋa mai ta'u kenu.

17 He pāhono e rā vi'e:
—'Ina 'ā'aku kenu.

He kī e Ietū:
—He aŋi 'ā tā'au, 'ina mau 'ā a'u kenu. 18 E rima, pa'i, a'u kenu *hāipo-ipo i ai, 'e te kope ena 'i muri i a koe ta'e he kenu 'ā'au. He parauti'a mau 'ā tā'au.

19 I ŋaro'a era e rā vi'e i tū me'e era, he pāhono:
—Ki tō'oku u'i he perofeta koe. 20 Te mātou tupuna 'i ruŋa o te ma'uŋa nei i ha'amuri ai ki te 'Atua, 'e a kōrua te hūrio e kī ena: 'i Hērutarema te kona tano mo ha'amuri ki te 'Atua.

21 He pāhono e Ietū:
—Ka haka roŋo mai. Nā ko hāhine 'ā te mahana e ko tātake haka 'ou 'i hē te kona tano mo ha'amuri ki te 'Atua, hoki 'i nei 'o 'i Hērutarema. 22 A kōrua, te nu'u o Tāmāria, 'ina he 'ite ki a ai e ha'amuri ena. 'E, a mātou e 'ite rō 'ana ki a ai; mai i a mātou, pa'i, mai te hūrio, ka ai ena te rāve'a mo te taŋata mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 23 E tu'u rō te hora, ko te hora mau nei 'ā, te nu'u ha'amuri parauti'a ki te 'Atua e ha'amuri rō hai māhatu 'e hai hā'ū'ū o te *Vārua Maitai. Pē ira te ha'amuri haŋa mau o te 'Atua Matu'a. 24 Te 'Atua he Vārua mau nō, 'ina ō'ona hakari; te nu'u ha'amuri ki a ia e ha'amuri hai pūai o te Vārua Maitai 'e tano ki te parauti'a o ruŋa i a ia.

25 He kī e rā vi'e:
—Ko 'ite 'ana a au nā e tu'u rō mai te *Mētia (te aura'a, te *Kiritō); ki tu'u mai, mā'ana e haka aŋi-aŋi tahi mai.

26 He kī e Ietū:
—Ko au rā kope, ko te kope nei e vānaŋa atu ena.

27 E vānaŋa nō 'ana ararua i tu'u rō atu ai te nu'u hāpī 'ā'ana. He māere 'o te ai e vānaŋa 'ana a Ietū ararua ko te vi'e e tahi. 'E, 'ina e tahi i haŋa mo 'ui he aha tā'ana me'e haŋa, 'e he aha e vānaŋa era ki rā vi'e.
28 He haka rē ia rā vi'e i tā'ana karo, he e'a he oho ki te kona noho ō'ona, he kī ki te taŋata o ira: 29 «Ka oho mai kōrua ka u'i i te taŋata e tahi ko kī tahi mai 'ana i tā'aku me'e aŋa ki 'aŋarīnā. He Kiritō 'ō pēaha».
30 He e'a tahi te taŋata mai te rāua kona noho he oho ki te kona era 'i ira a Ietū. 31 'I rā kona, te nu'u hāpī 'ā'ana e haka koni 'ā:
—E te Ma'ori, ka kai tā'au o te me'e.

32 He pāhono e Ietū:
—E ai rō 'ana tā'aku kai ta'e 'ite e kōrua.

33 He ha'amata tū nu'u hāpī era he kī ki a rāua 'ana: «¿Ko ma'u mai 'ana 'ō pēaha e te nu'u hai me'e mā'ana mo kai?». 34 He kī e Ietū:

«Tā'aku kai he aŋa 'e he haka oti i te me'e kī mai e te kope uŋa mai i a au.
35 »A kōrua e kī ena: “E hā 'āva'e toe mo kato iho o te kai”. Tā'aku kī: “Ko
tano 'ana mo kato”. Ka u'i rā kōrua i te nu'u e pae mai ena: a rāua pa he kai
'oka ena 'ā ko tano riva-riva 'ana te rāua hora mo kato.
36 »Te nu'u kato i te kai e 'auhau rō 'ā, 'e te kai kato era he rava'a e rāua i te
ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. Pē ira te nu'u 'oka (te aura'a, te nu'u haka 'ite i te
vānaŋa o te 'Atua) ka koa ena ananake ko te nu'u o rāua i kato i te nu'u *haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a au.
37 »Pa he me'e kī: “O te tētahi te 'oka, 'e o te tētahi atu te kato”. 38 Ko
uŋa 'ana a au i a kōrua mo kato i te kai mai te kona ta'e o kōrua i 'oka,
o te tētahi. O rāua i ha'amata te aŋa he haka 'ite i te vānaŋa o te 'Atua,
'e o kōrua i haka mao i te aŋa he kato i te nu'u haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a au».

39 I rahi rō te nu'u o rā kona o Tāmāria i haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū 'o tū me'e kī era e rā vi'e pē nei ē: «Ko kī tahi mai 'ana i tā'aku me'e i aŋa
ki 'aŋarīnā». 40 I tu'u era rā nu'u, he ani ki a Ietū mo noho 'i muri i a rāua, 'e
he noho 'i ira e rua mahana.
41 I ŋaro'a era mai i a ia mau 'ā i tā'ana me'e kī, ko 'ata rahi atu 'ana
te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 42 'E he kī e te nu'u ki rā vi'e:
«Hora nei ko haka moe 'ana a mātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia, ta'e nō 'ō
'o tū me'e kī mai era e koe, 'o te ai tako'a ko ŋaro'a 'ana e mātou mau
'ana i a ia, 'e ko 'ite 'ā e mātou ko ia mau 'ā te kope mo haka e'a i a tātou
i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo va'ai mai i te ora 'āpī 'ina
he hope'a ra'a».

He haka ora iŋa o Ietū i te poki o te kape va'ehau

(Māteo 8.5-13; Ruka 7.1-10)

43 I oti era tū mahana era e rua, he e'a a Ietū mai Tāmāria he oho ki
Karirea, 44 ka ai atu ko kī era 'ā e ia mau 'ā: 'ina e ko mo'a te perofeta e te
nu'u o tō'ona kāiŋa.
45 I tu'u era ki Karirea, he koa e te nu'u o ira 'o te ai i oho tako'a rō a rāua
ki Hērutarema mo te *ŋoŋoro o te Pakate 'e 'i ira i take'a ai i te me'e ta'ato'a
aŋa e Ietū.
46 He hoki ia a Ietū ki Kānā era o Karirea, kona haka riro era i te vai he
'ava. 'I ira te taŋata hōnui e tahi aŋa ki te 'ariki rōmano ko māui-ui 'ana
tā'ana poki 'i Kaperenāū. 47 I 'ite era e rā taŋata ko tu'u 'ana a Ietū ki Karirea
mai Hūrea, he oho he u'i 'e he ani mo oho ki tō'ona hare mo haka ora i te
māui-ui o tā'ana poki ko hāhine 'ā mo mate. 48 He kī a Ietū:
—A kōrua, mo ta'e take'a i te mana, e ko haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te
'Atua.

49 He kī e tū taŋata hōnui era:
—E Ietū, ka hōrou koe mai ta'e mate tā'aku poki.

50 He kī ia e Ietū:
—Ka hoki koe ki tu'u hare; ta'a poki ko ora 'ana.

He haka moe rā taŋata i tō'ona mana'u ki tū vānaŋa kī era e Ietū 'e he e'a he oho rō 'ai. 51 E oho nō 'ana ki tō'ona hare he piri tā'ana nu'u tāvini 'i te ara 'e he kī: «¡Ko ora 'ana te māui-ui o te poki!».

52 He 'ui e tū taŋata era: «¿Hora aha i ha'amata i ora ai te māui-ui?». He pāhono e rā nu'u: «'I 'aŋataiahi pe te hora ho'e o te ahi-ahi i kore ai te vera o te hakari».

53 He aŋi-aŋi ia e rā taŋata ko tū hora kī mau era 'ā e Ietū: «Ko ora 'ana te māui-ui o ta'a poki». 'E he haka moe rō 'ai te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e pē ira 'ā te nu'u ta'ato'a o tō'ona hare.

54 He rua aŋa iŋa nei o Ietū i te mana 'i Karirea mai tō'ona hoki iŋa mai mai Hūrea.

Ko Ietū 'i te kona puna vai ko Vetesātā

5 1 Ko rahi atu 'ana te mahana, he hoki a Ietū ki Hērutarema ki te ŋoŋoro e tahi o te *hūrio. 2 'I muri i te 'ōpani uru ki ira e kī era O te Māmoe, te puna vai e tahi te 'īŋoa 'i te *'evereo ko Vetesātā. 'I te kao-kao o rā puna e rima kona mo haka kohu. 3 'I raro o rā kona me'e rahi nu'u matapō, va'e koke, māui-ui 'e hakari ta'e makenu e mo-moe rō 'ana [e tiaki 'ā ki te haka makenu iŋa o te vai. 4 Te kī: e topa rō 'ana te merahi 'i tō'ona hora mo haka mākenu-kenu i rā vai, 'e te kope ra'e mo o'o ki roto ki oti te haka makenu he ora tō'ona māui-ui.]

5 'I roto i rā nu'u māui-ui era te taŋata e tahi ka toru 'ahuru mā va'u matahiti o tō'ona māui-ui. 6 I take'a era e Ietū i rā taŋata e moe rō 'ana, 'e 'i te 'ite ko rahi 'ana te matahiti o tō'ona ai pē ira, he 'ui:

—¿E haŋa rō 'ā koe mo ora o tu'u māui-ui?

7 He pāhono e rā taŋata:

—Ē, 'ina e tahi kope mo ha-ha'o i a au ki roto i te puna e haka makenu ena i te vai. E haŋa nei a au mo uru, 'i ra'e 'ana te rua e o'o rō ena.

8 He kī e Ietū:

—Ka e'a ki ruŋa, ka to'o tu'u hēriki, 'e 'ai koe ka e'a ka oho rō.

9 'I rā hora mau 'ana he ora te māui-ui o rā taŋata, he to'o i tū hēriki era ō'ona 'e he ha'amata he ha'ere. 'E, 'i te me'e era he *mahana haka ora, 10 he kī e te hūrio ra-rahi ki tū kope era:

—Mahana nei he mahana haka ora; 'ina he ha'ati'a mo 'amo i te hēriki.

11 He pāhono e rā taŋata:

—Pē nei te kope haka ora mai era i a au i kī mai ai: «Ka to'o tu'u hēriki ka e'a ka oho».

12 He 'ui e tū nu'u era:

—¿Ko ai te kope kī atu era: «Ka to'o tu'u hēriki ka e'a ka oho»?

13 Kai 'ite ia e rā taŋata 'a 'ai a ia i haka ora 'o te ai ko ŋaro 'ana a Ietū 'i roto i te rahi o te taŋata.

14 I oho era he piri haka 'ou a Ietū ki rā kope 'i te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e
he kī: «Ka haka roŋo mai. Nā ko ora 'ā tu'u māui-ui. 'Ina koe ko hara haka 'ou
'o topa atu te 'ati 'ata paŋaha'a».
15 He oho ia rā taŋata he 'a'amu ki te hūrio ra-rahi: a Ietū a ia i haka ora.
16 He riri ia rā nu'u mo Ietū 'o te haka ora i te nu'u māui-ui 'i te mahana
haka ora. 17 Ka ai atu pē ira, he kī e Ietū ki tū nu'u hūrio ra-rahi era: «Tō'oku
Matu'a e aŋa e oho nō 'ā, 'e pē ira tako'a 'ana a au».
18 Hai me'e nei i 'ata riri ai rā nu'u mo Ietū 'e he haŋa mo tiŋa'i, ta'e nō 'ō
'o te ta'e mo'a i te mahana haka ora, 'o te kī tako'a: te 'Atua he Matu'a ō'ona,
'e hai rā kī iŋa i haka tu'u ai he 'Atua mau 'ā a ia.

Mai i a ai te parau o Ietū

19 He kī ia e Ietū:

«'Ī a au he kī atu: Te Poki o te 'Atua e ko aŋa e tahi me'e hai mana'u ō'ona
hoko tahi nō; te me'e aŋa 'ā'ana he me'e take'a mai tō'ona Matu'a. Te me'e
ta'ato'a aŋa e te Matu'a he aŋa tako'a e te Poki. 20 Te Matu'a e haŋa rahi rō
'ana ki tā'ana Poki 'e e haka take'a tahi rō 'ana i tā'ana me'e aŋa. Pe mu'a ka
oho ena, he haka take'a ki a ia i te me'e 'ata nui-nui 'e, ka aŋa ena, he māere
kōrua.
21 »Pa he va'ai iŋa e te Matu'a ki te taŋata mate i te ora, pē ira tako'a te
Poki ka va'ai ena i te ora ki te kope nō era 'ā'ana i haŋa. 22 Te Matu'a 'ina he
kī i te me'e tano 'e i te me'e ta'e tano o te taŋata; ki tā'ana Poki i va'ai ai i te
parau mo aŋa i rā me'e, 23 ki ha'amuri ai te taŋata ta'ato'a ki te Poki pa he
ha'amuri iŋa ki te Matu'a. Te kope ta'e mo'a i te Poki 'ina he mo'a i te Matu'a
uŋa mai i a ia.
24 »'Ī a au he kī atu: te kope haka roŋo i tā'aku vānaŋa 'e haka moe i tō'ona
mana'u 'i ruŋa i te kope uŋa mai i a au, i a ia te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a,
'e 'ina he ūtu'a mō'ona. Ko haka e'a 'ana, pa'i, e te 'Atua mai te ara o te mate
'e ko haka noho 'ana 'i roto i te ara o te ora.
25 »Nā e tu'u rō te hora, ko te hora mau nei 'ā, e ŋaro'a rō i te re'o o te Poki
o te 'Atua e te nu'u mate, te aura'a, e te nu'u ta'e tano ki te mata o te 'Atua. 'E
nu'u nō era mo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia 'e 'i ruŋa i tā'ana vānaŋa
he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 26 Te 'Atua he tumu o te ora 'āpī 'e
pē ira 'ā te Poki; ko ha'ati'a hia 'ā, pa'i, 'e te 'Atua. 27 Te 'Atua i va'ai rō mai
ki a au, ki te *Poki o te taŋata, i te parau mo kī i te me'e tano 'e i te me'e ta'e
tano o te taŋata.
28 »E u'i kōrua 'o māere rō 'i te me'e nei. Nā e tu'u rō te hora he ŋaro'a e te
nu'u mā-mate ta'ato'a i tō'ona re'o 29 'e he e'a tahi mai mai te rāua kona tanu.
Te nu'u aŋa i te me'e riva-riva ki te mata o te 'Atua he ora haka 'ou mai mo
noho 'ina he hope'a ra'a 'i muri i te 'Atua; 'e te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano ki
tō'ona mata he ora haka 'ou mai mo haka ūtu'a e te 'Atua.

He haka 'ite iŋa o Ietū i a ia te parau

30 »E ko tano a au mo aŋa e tahi me'e hai mana'u nō ō'oku. E ture nei au hai
me'e kī mai e te Matu'a, 'e tō'oku ture iŋa e tano rō 'ā 'o te ai ta'e hai me'e
haŋa 'ā'aku e ture nei, hai me'e haŋa o te kope uŋa mai i a au.

31 »Mo ai ko au mau nō te kope kī i te vānaŋa riva-riva o ruŋa i a au, e ko
hauha'a mo kore o te mata'ite mo haka aŋi-aŋi hoki he aŋi 'ā 'o 'ina. 32 'E, nā
e ai rō 'ana te mata'ite vānaŋa riva-riva o ruŋa i a au, he Matu'a ō'oku, 'e ko
'ite 'ana e au: tā'ana vānaŋa he aŋi mau 'ā.
33 »A kōrua i uŋa i haka 'ui rō ki a *Iovani, 'e 'ā'ana i kī atu i te parauti'a o
ruŋa i a au. 34 'Ina he 'ati mo ta'e vānaŋa riva-riva e te taŋata o ruŋa i a au.
E haka mana'u nō atu 'ā tā'au i te me'e kī e *Iovani ki haka moe ai kōrua i te
kōrua mana'u 'i ruŋa i a au, ki e'a ai mai roto i te ūtu'a o te hara 'e ki rava'a
ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.
35 »Te me'e hāpī e Iovani pa he hakari'i haka mā'eha i te kōrua mana'u, 'e
i koa rō kōrua 'i rā hāpī 'i te ŋā mahana haka 'ite atu era. 36 Ka ai atu pē ira,
e ai rō 'ana te me'e 'ata hau o te nui-nui ki te me'e haka 'ite atu e Iovani mo
haka take'a atu i te parauti'a o ruŋa ō'oku. 'E ko rā me'e tā'aku me'e aŋa, he
me'e kī mai e te Matu'a mo aŋa 'e nei me'e he mata'ite: he aŋi mau 'ā 'ā'ana
a au i uŋa mai.
37 »'E tō'oku Matu'a uŋa mai era i vānaŋa tako'a rō o ruŋa i a au, ka ai atu
'ina kōrua kai ŋaro'a 'ā i tō'ona re'o 'e kai take'a 'ā i a ia. 38 'E, 'ina kōrua he
ma'u hio-hio i tā'ana vānaŋa 'i te ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te kope
uŋa mai e ia. 39 He rara nō te aŋa o kōrua o ruŋa i te me'e hā'aki 'i ruŋa i te
*Pāpa'i Mo'a he mana'u e kōrua pē ira ana rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua. 'E, ka ai atu 'ai ruŋa e vānaŋa rō 'ana o ruŋa i a au,
40 'ina a kōrua he haŋa mo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au ki rava'a ai e
kōrua i rā ora.
41 »Te ha'ahana-hana mai o te taŋata tu'u pē kōrua mō'oku 'ina e tahi
hauha'a. 42 Ko 'ite 'ana, pa'i, a au pē hē te kōrua huru 'e ko 'ite tako'a 'ana
a au 'ina kōrua he haŋa ki te 'Atua. 43 A au i oho mai ai hai 'īŋoa o tō'oku
Matu'a, 'e 'ina kōrua he haŋa mai. 'E, mo oho mai e tahi kope hai 'īŋoa mau
'ā ō'ona, ki rā kope kōrua ka haka roŋo ena. 44 ¿Pē hē ia a kōrua ana haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a au? Te me'e haŋa rahi o kōrua he vānaŋa riva-riva
atu e te rua o ruŋa i a kōrua, 'e 'ina kōrua he tapa atu ana mana'u riva-riva
te 'Atua o ruŋa i a kōrua.
45 »'Ina kōrua ko mana'u he hā'aki kōrua e au ki tō'oku Matu'a; te kōrua hape
ko tuhi era 'ana e te me'e pāpa'i era e *Mōtē. A kōrua e mana'u ena: hai haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i rā me'e he rava'a e kōrua i te ora. 46 'Āhani 'ō kōrua e
haka moe parauti'a rō 'ana i te mana'u 'i ruŋa i te me'e pāpa'i e Mōtē, he haka
moe tako'a kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a au; ko pāpa'i era 'ana, pa'i, e ia o ruŋa i
a au. 47 'E mo ta'e haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te me'e pāpa'i e ia, ¿pē
hē ia kōrua ana haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te me'e kī atu e au?».

He hāŋai iŋa o Ietū i te nu'u rahi

(Māteo 14.13-21; Marko 6.30-44; Ruka 9.10-17)

6 1 I oti era te me'e nei, he e'a he oho a Ietū ki te rua pā'iŋa o te kona vai
e kī era Vai o Karirea, e kī tako'a era Vai o Tīvēria. 2 Nu'u rahi te nu'u i
oho 'i muri 'o te take'a i te mana aŋa e ia, he haka ora i te māui-ui.
3 He iri ia a Ietū ki ruŋa i te ma'uŋa e tahi he noho ananake ko tā'ana nu'u
hāpī. 4 Te *ŋoŋoro o te Pakate ko hāhine 'ā. 5 I u'i era a Ietū i te rahi o te
taŋata oho 'i tu'a i a ia, he 'ui ki a Feripe:

—¿Mai hē tātou ka to'o mai ena i te haraoa mo hāŋai o te nu'u ta'ato'a ena?

6 I 'ui ai e Ietū mo u'i pē hē a Feripe ka pāhono era, ka ai atu ko 'ite riva-riva 'ana a Ietū i tā'ana me'e mo aŋa. 7 He pāhono e Feripe:
—Ka ai atu te moni o te piti hānere mahana aŋa, e ko pe'e te haraoa mo te rahi ena, korohaŋa ka pārehe-rehe riki-riki atu.

8 He kī ia e Antarea, taina o Pētero, kope hāpī haka 'ou 'a Ietū:

9 —'Ī e tahi poki 'i nei e ma'u rō 'ana e rima haraoa sevara 'e e rua ika. Ka ai atu pē ira, ¿he aha te me'e era mo te rahi ra'a ena o te taŋata?

10 He pāhono e Ietū:
—Ka kī ki te ta'ato'a mo no-noho.

E rahi rō 'ana te mauku o rā kona 'e he no-noho. Mo tataku i te ŋāŋata nō, e pae ta'utini. 11 He to'o ia e Ietū i tū haraoa era ki te rima 'e ki oti te māuru-uru ki te 'Atua, he tuha'a ki te nu'u ta'ato'a. Pē ira tako'a i aŋa ai i te ika, 'e he va'ai ki te ta'ato'a rahi nō era o rāua i haŋa.
12 I mākona tahi era, he kī e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī: «Ka runu tahi mai te pārehe-rehe topa ena 'o māu'a rō».
13 He runu e rā nu'u, 'e i ha'a'ī ai e ho'e 'ahuru mā piti kānato o te pārehe-rehe topa o tū haraoa sevara era e rima. 14 I take'a era e te taŋata i tū mana aŋa era e Ietū he kī: «He aŋi mau 'ana 'ō ko te kope ena te perofeta era mo oho mai ki te ao nei».
15 'E, 'i te 'ite o Ietū ko haŋa 'ana rā nu'u mo 'a-'aru i a ia mo ma'u mo haka 'ariki, he e'a he iri ki ruŋa era o te ma'uŋa hoko tahi nō.

He ha'ere iŋa o Ietū 'i ruŋa i te vai
(Māteo 14.22-27; Marko 6.45-52)

16 I ahi-ahi pō era he turu te nu'u hāpī 'a Ietū ki te taha-taha tai, 17 he tiaki ki a Ietū. Ko pōhāhā 'ana 'ina kai tu'u 'ā. He eke ia tū nu'u era ki ruŋa i te vaka, he e'a he oho ki Kaperenāū. 18 E oho nō 'ana he ha'amata he pari 'i te pūai o te tokerau. 19 Ko roa atu 'ana e oho era e pae ta'utini tūma'a mētera, he take'a ka hāhine atu a Ietū e ha'ere e oho atu era a ruŋa i te vai 'e he ri'a-ri'a rō atu 'ai tū nu'u era. 20 He kī e Ietū: «¡Ko au nei, 'ina kōrua ko ri'a-ri'a!».
21 He koa rō 'ai ananake 'e he haka eke ki ruŋa i te vaka. 'E 'ina kai roa ko tomo ko oti 'ā ki Kaperenāū.

He kimi iŋa o te taŋata i a Ietū

22 'I te rua mahana te nu'u taka-taka era 'i te rua pā'iŋa o te vai he 'ite ko oho 'ana te nu'u hāpī 'a Ietū 'i ruŋa i te vaka hope'a o ira, 'e 'ina a Ietū kai oho 'i muri. 23 'Ī ia te tētahi nu'u o Tīvēria ko tu'u 'ā a ruŋa i te vaka ki te kona e tahi hāhine ki tū kona kai era i te haraoa ki oti a Ietū te māuru-uru ki te 'Atua. 24 I u'i era e tū nu'u era 'ina a Ietū 'e 'ina tā'ana nu'u hāpī, he eke tahi ki ruŋa i te rāua vaka he e'a he oho he kimi i a Ietū a Kaperenāū.

A Ietū he haraoa va'ai i te ora

25 I tu'u era rā nu'u ki te rua pā'iŋa, he rava'a i a Ietū 'e he 'ui:
—E te Ma'ori, ¿'i 'aŋahē koe i oho mai ai?

26 He kī e Ietū:
—Te parauti'a, a kōrua e kimi mai ena ta'e 'o te aŋi-aŋi i te mana aŋa e au, 'o te ai i kai ai kōrua ka mākona rō. 27 'Ina kōrua ko aŋa ki te kai ena e pau rō 'ā, ki te kai 'ina e ko pau va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a kōrua ana aŋa. Ko te kai ena te kai mo va'ai atu e te *Poki o te taŋata 'o te ai te 'Atua, he Matu'a, ko va'ai 'ana ki a ia i te parau mo va'ai atu.

28 He 'ui e tū nu'u era:
—¿He aha te me'e haŋa o te 'Atua mo aŋa e mātou ki tano ai ki a ia?

29 He pāhono e Ietū:
—Te me'e haŋa nō o te 'Atua he haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te kope uŋa mai e ia.

30 He kī e rā nu'u:
—Mo aŋa mai ō'ou e tahi mana mo take'a e mātou, he haka moe atu mātou i te mana'u 'i ruŋa i a koe. ¿He aha ta'a mana ka aŋa mai ena? 31 Te tātou tupuna i kai rō i te me'e kī he *mānā 'i te kona 'one ta'e noho taŋata. E hā'aki rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: "I hāŋai rō hai haraoa o te raŋi".

32 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: ta'e 'a *Mōtē i va'ai i te haraoa o te raŋi, o tō'oku Matu'a. 'E mā'ana e va'ai atu i te haraoa parauti'a o te raŋi. 33 Te haraoa parauti'a va'ai e te 'Atua he kope topa mai mai te raŋi va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a ki te taŋata.

34 He no-no'i ia e rā nu'u:
—E Ietū, ka va'ai mai koe paurō te mahana i te haraoa ena.

35 He kī e Ietū:
—Ko au te haraoa va'ai i te ora. Te kope oho mai ki a au e ko maruaki haka 'ou; 'e te kope haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a au e ko pohe haka 'ou ki te vai. 36 'E, a kōrua, ka ai atu ko take'a 'ana i tō'oku aŋa iŋa i te mana, 'ina kōrua he *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, pa he me'e kī mau atu era 'ā e au. 37 Te taŋata ta'ato'a va'ai mai e tō'oku Matu'a he oho tahi mai ki a au. 'E te kope oho mai e ko haka tapa e au mai muri i a au.
38 »I topa mai ai a au mai te raŋi ta'e mo aŋa i tā'aku me'e haŋa, mo aŋa i te me'e haŋa o tō'oku Matu'a uŋa mai i a au. 39 'E tā'ana me'e haŋa he ta'e ŋaro e tahi o te nu'u va'ai mai e ia, 'e he haka ora e au i a rāua mai te mate 'i te mahana o te ture hope'a. 40 Te haŋa o tō'oku Matu'a: he ai o te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a i te nu'u ta'ato'a 'ite ko ai te Poki nei o te 'Atua 'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia; 'e he haka ora tahi e au 'i te mahana o te ture hope'a.

41 He ha'amata ia te hūrio ra-rahi he hēŋu'i-ŋu'i o ruŋa o Ietū 'o te kī ko ia
te haraoa topa mai era mai te raŋi. 42 He kī e rā nu'u: «¿Ta'e 'ō nei ko Ietū,
he poki era 'a *Kōsē? Ko māhani 'ana a tātou i tō'ona matu'a tane 'e i tō'ona
matu'a vahine. ¿Pē hē ia e kī mai ena mai te raŋi a ia i topa mai ai?».

43 He kī e Ietū:
—Ē, ka haka kore te hēŋu'i-ŋu'i. 44 'Ina e tahi kope mo oho mai ki a au i
ta'e uŋa mai e te Matu'a uŋa mai era i a au, 'e he haka ora e au 'i te mahana
o te ture hope'a. 45 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te puka o te perofeta: "Te 'Atua
e hāpī rō i te taŋata ta'ato'a". Te nu'u haka roŋo 'e 'ite i te me'e hāpī e tō'oku
Matu'a, ko rāua te me'e oho mai ki a au.
46 »Tā'aku kī ta'e 'ō pē nei ē: ko take'a 'ā e te kope e tahi i te Matu'a. Te kope
mau nō i take'a ko te kope oho mai era mai muri i a ia. 47 'Ī a au he kī atu:
te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua.
48 »'E te haraoa va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a ko au. 49 Te kōrua
tupuna i kai rō i te mānā 'i te kona 'one ta'e noho taŋata 'e, ka ai atu pē ira,
i mā-mate nō. 50 'E, a au e vānaŋa atu ena o ruŋa o te haraoa parauti'a topa
mai era mai te raŋi; te nu'u kai i nei haraoa i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua. 51 Ko au mau 'ana te haraoa ora topa mai era mai te raŋi;
te kope kai i te haraoa nei he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'E nei
haraoa he hakari mau nei 'ā ō'oku. He va'ai e au mo rava'a e te taŋata o te
henua ta'ato'a i te ora 'āpī».

52 He ha'amata ia te hūrio he tātake ki a rāua 'ā: «¿Pē hē te kope nei ana
va'ai mai i tō'ona hakari mo kai e tātou?».

53 He kī e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: mo ta'e kai o kōrua i te hakari 'e mo ta'e unu i te toto o
te Poki o te taŋata, e ko rava'a e kōrua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e
te 'Atua. 54 Te kope kai i tō'oku hakari 'e unu i tō'oku toto he rava'a i te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a, 'e he haka ora e au 'i te mahana o te ture hope'a.
55 Tō'oku hakari he kai parauti'a, 'e tō'oku toto he vai parauti'a. 56 Te kope kai
i tō'oku hakari 'e unu i tō'oku toto e ko haka rē i a au, 'e a au i a ia.
57 »Te Matu'a uŋa mai era i a au e ora rō 'ana, 'e hai ia a au e ora nei. Pē
ira tako'a, te kope kai i a au he ora hai au. 58 E vānaŋa atu ena a au o ruŋa o
te haraoa parauti'a topa mai mai te raŋi. Te tupuna i kai rō i te mānā 'e, ka
ai atu pē ira, i mā-mate rō. 'E te kope mo kai i te haraoa nei he ora mau rō
'āvai».

59 I hāpī ai a Ietū i te ŋā me'e nei 'i roto i te *hare pure hūrio o Kaperenāū.

He vānaŋa va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a

60 I ŋaro'a era i te me'e nei e te nu'u oho 'i muri i a Ietū, nu'u rahi i kī:
—Tū me'e kī mai nei me'e ta'e au. ¿Ko ai ia te me'e mo haka roŋo?

61 I 'ite era a Ietū o ruŋa i te aha e hēŋu'i-ŋu'i era, he kī:

—¿Ko ta'e au 'ana 'ō kōrua 'i te me'e ena? 62 ¿Pē hē ia mo take'a i te Poki
o te taŋata e iri 'ana ki te kona era mai ira i turu mai ai? 63 'Ī a au he kī atu:
o te *Vārua Maitai te va'ai i te ora 'āpī; ta'e hai haŋu taŋata ana rava'a. Te
me'e vānaŋa atu era e au o te Vārua Maitai, 'e hai rā vānaŋa e va'ai ena e ia
i te ora 'āpī ki te taŋata. 64 Ka ai atu pē ira, e ai nō 'ana tētahi o kōrua 'ina he
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au.

Mai mu'a 'ā, pa'i, a Ietū i 'ite rō ai ko ai ko ai te me'e ka ta'e haka moe era i
te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e ko ai te kope ka ho'o era i a ia. 65 'E he kī haka 'ou:
—'O ira a au e kī nō atu ena: 'ina e tahi kope mo oho mai ki a au mo ta'e ai
o tō'oku Matu'a i haka poreko 'i roto i a ia i te haŋa mo oho mai.

66 'E mai rā hora me'e rahi nu'u oho 'i muri i a Ietū i neke a tu'a 'e 'ina kai
oho haka 'ou 'i muri. 67 He 'ui ia e Ietū ki tā'ana nu'u hāpī era e ho'e 'ahuru
mā piti:
—¿Ko haŋa tako'a 'ana a kōrua mo oho?

68 He pāhono e Tīmona, kī tako'a ko Pētero:
—E Ietū, ¿ki a ai era a mātou ana oho? I a koe mau nō, pa'i, te vānaŋa mo
rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 69 'E a mātou e haka
moe rō 'ana i te mana'u 'i ruŋa i a koe 'e ko 'ite 'ā: he kope mo'a uŋa mai koe
e te 'Atua.

70 He kī ia e Ietū:
—'Ā'aku mau 'ā a kōrua a ho-ho'e 'ahuru mā piti i to'o mai. 'E, ka ai atu pē
ira, e tahi o roto i a kōrua he tātane.

71 A Ietū i kī ai i te me'e nei mo Hura, poki 'a Tīmona Ikariote 'o te ai pe
mu'a ka oho era he ho'o e Hura i a Ietū, ka ai atu a Hura o roto i te ho'e
'ahuru mā piti nu'u hāpī 'a Ietū.

He haka me'e-me'e i a Ietū

7 1 I oti era he oho a Ietū ki kona era ki kona era o Karirea. Kai haŋa mo
oho ki Hūrea 'i te me'e era te nu'u *hūrio ra-rahi o ira e haŋa 'ā mo
tiŋa'i i a ia. 2 'E, 'i te me'e ko hāhine 'ā te *ŋoŋoro o te rāmā, 3 he kī e tō'ona
ŋā poki taina:
—'Ina koe ko noho mai 'i nei. Ka e'a koe ka oho ki Hūrea mo take'a tako'a
e te nu'u o ira haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a koe i ta'a me'e aŋa. 4 Te kope
haŋa mo 'ite e te nu'u o ruŋa i a ia 'ina he na'a i tā'ana me'e aŋa. 'O ira, ka
oho koe ka aŋa ta'a me'e ena koe e aŋa ena 'i mu'a o te taŋata ta'ato'a.

5 Te ŋā kope nei, ka ai atu he taina o Ietū, 'ina he haka moe i te rāua mana'u
'i ruŋa. 6 He kī e Ietū:
—Kai tano 'ā tō'oku hora mo oho, 'e mo kōrua ta'ato'a nō hora e tano rō
'ā. 7 Te taŋata o te ao nei 'ina he riri mo kōrua; mō'oku e riri ena 'o te haka
take'a e au: te rāua me'e aŋa me'e ta'e tano. 8 Ka oho nō kōrua ki te ŋoŋoro.
'Ina a au e ko oho vave atu; kai tano 'ana tō'oku hora.

9 Pē ira a Ietū i kī ai 'e he noho 'i Karirea.

A Ietū 'i te ŋoŋoro o te rāmā

10 Ko oho atu 'ā tū ŋā taina era i oho iho ai a Ietū hoko tahi nō 'o 'ite e te
taŋata. 11 Te nu'u hūrio ra-rahi ia e kimi 'ana i a Ietū a roto i te nu'u o tū kona
ŋoŋoro era koia ko kī: «¿'I hē ia tū taŋata era?».
12 Te nu'u o ira e vānaŋa rahi rō 'ana o ruŋa i a Ietū. Tētahi e kī era: «He
taŋata riva»; e tētahi atu e kī era: «Taŋata ta'e riva; e reo-reo 'ana ki te
taŋata».
13 Ka ai atu ta'ato'a nō e vānaŋa era o ruŋa i a Ietū, te nu'u mana'u he
taŋata riva 'ina he haka ŋaro'a i te rāua vānaŋa era e kī era he ri'a-ri'a 'i te
nu'u ra-rahi o te hūrio.
14 E hitu mahana o rā ŋoŋoro era he rāmā. 'I vāeŋa o rā ŋā mahana, he oho
a Ietū he uru ki roto i te *Kona Ha'amuri 'Atua he ha'amata he hāpī. 15 Te nu'u
ra-rahi o te hūrio ko māere atu 'ana e kī era: «¿Pē hē ia te kope ena, kai hāpī
ia, i 'ite rō ai i te ŋā me'e ta'ato'a ena?».
16 He kī e Ietū:
—Te me'e nei e au e hāpī nei ta'e 'ā'aku, o te kope uŋa mai i a au. 17 Te kope
haŋa mo aŋa i te me'e haŋa o te 'Atua he aŋi-aŋi hoki tā'aku hāpī nei mai te
'Atua 'o he vānaŋa 'ā'aku mau 'ā. 18 Te kope vānaŋa hai me'e 'ā'ana mau 'ā e
haŋa 'ana mo haka nui-nui i a ia; 'e te kope haŋa mo haka nui-nui i te kope
uŋa i a ia, ko rā kope te me'e kī i te parauti'a 'e 'ina he ha'avare.
19 »¿Ta'e 'ō ko va'ai atu 'ana a *Mōtē i te haka tere iŋa o te hūrio? 'E, 'ina e
tahi o kōrua i ha'atura. ¿He aha ia a kōrua e haŋa ena mo tiŋa'i mai i a au?

20 He pāhono e te taŋata:
—¡Ko o'o 'ana koe e te tātane! ¿Ko ai te me'e haŋa mo tiŋa'i atu i a koe?

21 He kī e Ietū:
—A kōrua ta'ato'a e ta'e au ena 'i te me'e nō e tahi aŋa e au 'i te *mahana
haka ora. 22 'E, a kōrua, ka ai atu he mahana haka ora, ko te hore iŋa 'ana i
te kiri o te kinoŋa mo ha'atura ki te roŋo 'a Mōtē (ka ai atu rā roŋo ta'e mai
i a Mōtē i oho mai ai, mai te nu'u era o mu'a 'ana). 23 Mo hore ia o kōrua i
te kiri o te kinoŋa o te poki 'i te mahana haka ora 'o hape ki te *haka tere
iŋa 'a Mōtē, ¿he aha ia kōrua e riri ena mō'oku 'o te haka ora i te māui-ui o
te taŋata 'i te mahana haka ora? 24 'Ina kōrua ko kī i te tano 'e i te ta'e tano
o te me'e e tahi hai me'e nō ena e kōrua e take'a ena. A kōrua ana ture hai
parauti'a.

He haka 'ite iŋa o Ietū o hē a ia

25 Tētahi o te nu'u noho o Hērutarema he ha'amata he 'ui:

«¿Ta'e 'ō rā ko tū kope era e kimi mai ena mo tiŋa'i? 26 ¡'Ai 'ō e vānaŋa 'ā
'i te kona era ai, 'e 'ina e tahi kope kī e tahi me'e! ¿Ka kī 'ō te nu'u ra-rahi e
mana'u ena he *Kiritō mau 'ana a ia? 27 ¿Pē hē te me'e tu'u pē rā? Ko 'ite 'ana,
pa'i, e tātou o hē a ia; 'e, hora ena mo oho mai o te Kiritō, 'ina e tahi kope
mo 'ite o hē a ia».

28 A Ietū e hāpī 'ana 'i te Kona Ha'amuri 'Atua. I ŋaro'a era i tū me'e era, he
haka pūai i te re'o 'ai ka kī:

«¿Ko 'ite mau 'ana 'ō kōrua ko ai a au 'e mai hē a au i oho mai ai? Ta'e hai
mana'u ō'oku au i oho mai ai, hai mana'u o te kope uŋa mai i a au, kope aŋa i
tā'ana me'e kī, 'e 'ina kōrua kai māhani i a ia. 29 Ko au te me'e i māhani; mai
i a ia, pa'i, a au i oho mai ai, 'e 'ā'ana a au i uŋa mai».

30 He haŋa ia tū nu'u era mo 'a-'aru i a Ietū, 'e, 'ina e tahi o rāua i rao i
'a-'aru 'o te ai kai tano 'ana tō'ona hora. 31 Ka ai atu pē ira, me'e rahi nu'u i
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e e kī era: «Ka oho mai ena te Kiritō, ¿e
aŋa rō hō i te me'e 'ata hau rō atu ki te me'e aŋa e ia?».

He nu'u ra-rahi e haŋa 'ā mo 'a-'aru i a Ietū

32 He ŋaro'a e te fariseo i te vānaŋa o tū nu'u era o ruŋa i a Ietū. He uŋa ia e
rā ŋā fariseo ananake ko te *oromatu'a ra-rahi i te mūto'i o te Kona Ha'amuri
'Atua mo 'a-'aru i a Ietū. 33 'E a Ietū ko te vānaŋa iŋa 'ā ki te nu'u e kī era: «E
ko roa a au ka noho atu ena 'i muri i a kōrua. Ki oti he hoki a au ki muri i te
kope uŋa mai i a au. 34 E kimi rō mai kōrua i a au, 'e 'ina e ko rava'a; e ko tu'u
atu, pa'i, kōrua ki te kona era ō'oku ka oho nei».
35 He ha'amata ia te hūrio he 'ui ki a rāua 'ana:

«¿Ki hē te kope nei ka oho ena ka ta'e rava'a ena e tātou? ¿He oho hō he
noho 'i muri i te hūrio 'i te henua kē, 'e he hāpī i te nu'u ta'e 'ite ko ai te 'Atua
parauti'a? 36 ¿He aha te aura'a o te me'e ena e kī mai ena: “e kimi rō mai
kōrua i a au 'e 'ina e ko rava'a”, 'e, “a kōrua e ko tu'u atu ki te kona 'i ira a
au ka noho era”?».

He vānaŋa iŋa o Ietū o ruŋa i te *Vārua Maitai

37-38 Te mahana hope'a o tū ŋoŋoro era, he mahana 'ata hau o te nui-nui. 'I
rā mahana he māroa a Ietū he kī pūai:

«Te kope pohe ki te vai e oho mai ki a au, 'e te kope haka moe i tō'ona
mana'u 'i ruŋa i a au e unu. Pa he me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: mai roto
i rā kope ka tehe ena pa he rio te vai va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a o
te 'Atua».

39 Hai me'e nei i haka 'ite ai e Ietū e tu'u e noho rō te Vārua Maitai 'i roto i
te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia; te me'e nō, 'i rā hora kai uŋa hia
'ana e te 'Atua i te Vārua Maitai 'i te me'e era kai hoki 'ana a Ietū ki te raŋi.

He mana'u iŋa kē-kē o ruŋa i a Ietū

40 E ai rō 'ana te taŋata, i ŋaro'a era i te vānaŋa nei, he kī: «Te taŋata era he
perofeta mau era 'ā mo tu'u mai». 41 Tētahi e kī era: «Te kope era he Kiritō».
'E tētahi atu e kī era: «'Ina. Ta'e, pa'i, o te kona era ko Karirea te Kiritō. 42 Pē
nei e kī ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: te Kiritō he hakaara o te 'ariki ko *Tāvita,
'e ka oho mai ena mai Vērene, he kona o Tāvita».

43 Pē ira i mana'u kē ai te taŋata o ruŋa o Ietū. 44 Tētahi e haŋa rō 'ana mo
'a-'aru mo ma'u mo puru, 'e, 'ina e tahi o rāua i rao i 'a-'aru.

Te nu'u ra-rahi 'ina he haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū

45 Tū ŋā mūto'i era o te Kona Ha'amuri 'Atua he hoki he oho ki te kona era
'i ira te oromatu'a ra-rahi 'e te fariseo. He 'ui e rā nu'u:
—¿He aha kōrua i ta'e ma'u mai ai i a Ietū?

46 He pāhono e tū ŋā mūto'i era:
—¡Kai ai 'ā e tahi taŋata vānaŋa pē ia!

47 He kī ia e te fariseo:
—¿Ko haka roŋo tako'a 'ana kōrua ki tā'ana reo-reo? 48 ¿E ai rō 'ana 'ō e
tahi o te nu'u ra-rahi 'e o te fariseo i haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia? 49 Te
nu'u haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a ia he nu'u ta'e aŋi-aŋi i te haka tere
hūrio, 'e pe mu'a ka oho ena he haka ūtu'a e te 'Atua.

50 He kī e Nikoremo, he fariseo oho u'i i a Ietū 'i te mahana e tahi:

51 —Ki te tātou haka tere iŋa, e ko tano mo haka ūtu'a i te taŋata 'ina kai
haka roŋo hia ki tā'ana vānaŋa 'e 'ina kai 'ite hia he aha tā'ana me'e i aŋa.

52 He pāhono e rā nu'u:
—¿A koe tako'a o Karirea? Ka hāpī i te me'e hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a
'e he take'a e koe mau 'ā 'ina he perofeta o Karirea.

[53 He e'a ia tū nu'u ta'ato'a era he oho ki te rāua hare.

He vi'e tai'ata e tahi

8 1 He e'a a Ietū he iri ki ruŋa i te Ma'uŋa o te 'Ōrivo. 2 'I te rua mahana
'i te pō era 'ā, he hoki ki te Kona Ha'amuri 'Atua. He haka hāhine ia te
taŋata, 'e he noho a Ietū he hāpī.
3 Te nu'u *ma'ori o te haka tere hūrio 'e te *fariseo he ma'u i te vi'e e tahi ko
ma'urima 'ā e tai'ata 'ana. He haka māroa 'i vāeŋa o te ta'ato'a, 4 'e he kī ki a Ietū:
—E te Ma'ori, te vi'e nei ko ma'urima 'ana e mātou e tai'ata 'ā. 5 'I ruŋa i te
*haka tere iŋa 'a Mōtē e hā'aki ena: e tama'i hai mā'ea ki te mate i te ŋā vi'e
tu'u pē nei. ¿Pē hē ki ta'a kī?

6 I 'ui ai i te me'e nei mo u'i pē hē a Ietū ka pāhono era, pē ira a rāua ana
rava'a i te rāve'a mo aŋa i te ture mō'ona. Kai pāhono a Ietū; he noi he pāpa'i
hai maŋa-maŋa rima 'i ruŋa i te 'ō'one. 7 'E, 'i te rava 'ui nō e tū nu'u era, he
e'a te 'āriŋa a ruŋa he kī:
—Mo ai e tahi taŋata o roto i a kōrua 'ina he hara, ka tau e ia i te mā'ea ra'e.

8 'E he noi he pāpa'i haka 'ou 'i ruŋa i te 'ō'one. 9 I ŋaro'a era i rā me'e e tū
nu'u era, he ha'amata he maraŋa he oho, te nu'u ra'e i oho he nu'u 'ata pa'ari.
I topa era ararua ko rā vi'e 10 he e'a haka 'ou te 'āriŋa o Ietū a ruŋa he 'ui:

—Ē, ¿hē tū nu'u era? ¿'Ina e tahi o rāua i haka ūtu'a atu i a koe?

11 He pāhono e tū vi'e era:
—'Ina.

He kī e Ietū:
—'Ina tako'a a au e ko haka ūtu'a atu. Ka e'a koe ka oho, 'e 'ina ko hara haka 'ou.]

A Ietū he mōrī o te ao

12 Ko roa atu 'ā te hora he vānaŋa haka 'ou a Ietū ki te taŋata, he kī pē nei ē:
—A au he mōrī haka mā'eha i te mana'u o te taŋata o te ao; te kope oho mai ki a au e ko oho a roto i te pōhāhā. He ai i a ia te mōrī va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

13 He kī e te fariseo:
—Ko koe nō te kope vānaŋa riva-riva o ruŋa i a koe, 'o ira 'ina e tahi hauha'a o ta'a vānaŋa ena.

14 He pāhono e Ietū:
—Ka ai atu mā'aku mau 'ā e kī i te vānaŋa riva-riva o ruŋa i a au, e hauha'a rō 'ana 'o te ai ko 'ite 'ana a au mai hē a au i oho mai ai 'e ki hē a au ka oho nei, he me'e kai 'ite e kōrua. 15 Hai mana'u taŋata a kōrua e kī ena i te tano 'e i te ta'e tano ō'oku. 'E a au, 'ina he kī i te tano 'e i te ta'e tano o te taŋata. 16 'E, mo kī tā'ue ō'oku, he parauti'a mau 'ā 'o te ai ta'e hoko tahi nō a au ka kī era, ararua māua ko tō'oku Matu'a uŋa mai era i a au. 17 'I te haka tere iŋa o kōrua e hā'aki rō 'ā: mo ai hoko rua mata'ite kī i tū vānaŋa 'ana, e hauha'a rō 'ana te rāua me'e kī. 18 Iā, ko au mau 'ana ia tō'oku mata'ite, 'e he Matu'a uŋa mai i a au tō'oku rua mata'ite.

19 He 'ui ia e rā nu'u:
—¿'I hē tu'u matu'a?

He pāhono e Ietū:
—A kōrua 'ina kai 'ite ko ai a au, 'e ko ai tō'oku Matu'a. 'Āhani e 'ite rō 'ana e kōrua ko ai a au, ko 'ite tako'a 'ana ko ai tō'oku Matu'a.

20 Te me'e nei i kī ai e Ietū 'i te hora hāpī 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, hāhine ki te 'avahata haka rē moni. 'E, 'ina e tahi nu'u i 'a-'aru i a Ietū 'i te me'e era kai tano 'ā tō'ona hora.

He ta'e aŋi-aŋi iŋa i te vānaŋa 'a Ietū

21 He kī haka 'ou e Ietū:
—E ko roa a au ka oho rō nei 'e he kimi mai kōrua i a au. 'E, a kōrua e ko tu'u atu ki te kona nei ō'oku ka oho nei 'o te ai e ko haka kore hia e te 'Atua i te kōrua hara ka mā-mate rō ena.

22 He kī e te hūrio ra-rahi:
—¿E mana'u 'ana 'ō pēaha te kope era mo tiŋa'i i a ia, 'o ira e kī mai ena e
ko tu'u tātou ki te kona ena ō'ona ka oho ena?

23 He kī e Ietū:
—O raro nei a kōrua, 'e o ruŋa era a au; o te ao nei a kōrua; 'e ta'e a au o
te ao nei. 24 Te tumu o tā'aku vānaŋa era: “he mā-mate kōrua e ko haka kore
hia e te 'Atua i te kōrua hara” ko te me'e nei: mo ta'e ai he parauti'a mau 'ā
mo kōrua pē nei ē: a au he kope nei e au e kī atu ena, he mā-mate kōrua 'i te
kōrua hara.

25 He 'ui e rā nu'u:
—¿Ko ai ia koe?

He pāhono e Ietū:
—A au ko tū kope kī mau atu era 'ā e au mai te hora ha'amata hāpī i te
taŋata ki te hora nei. 26 E rahi rō 'ā te me'e mo kī atu ō'oku o ruŋa i a kōrua,
mo ture 'e mo haka ūtu'a. Ka ai atu pē ira, tā'aku me'e kī nō ki te taŋata o te
ao he me'e kī mai e te kope uŋa mai i a au. He parauti'a mau nō, pa'i, tā'ana
me'e kī.

27 'E, 'ina e rā nu'u he aŋi-aŋi pē nei ē: te kope era e kī era e Ietū he 'Atua
Matu'a. 28 'O ira i kī ai e Ietū:
—Hora ena o kōrua ka veo ena i te *Poki o te taŋata 'i ruŋa i te tātaurō, ka
'ite iho ena e kōrua: a au ko tū kope kī mau atu era 'ā e au, tā'aku me'e aŋa
ta'e hai mana'u ō'oku, 'e tā'aku me'e kī mau nō he me'e hāpī mai e tō'oku
Matu'a. 29 Ararua māua ko te kope uŋa mai i a au; 'ina a ia he haka rē i a au
hoko tahi nō 'o te ai te me'e aŋa mau nō 'ā'aku he me'e haŋa 'ā'ana.

30 I kī era a Ietū i te me'e nei, i rahi rō te nu'u i haka moe i te rāua mana'u
'i ruŋa i a ia.

He ŋā poki o te 'Atua 'e he 'ekaravo o te hara

31 He kī e Ietū ki te hūrio *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia:
—Mo haka roŋo 'e mo ha'atura mo oho nō kōrua ki tā'aku vānaŋa, he nu'u
hāpī mau 'ana ia kōrua 'ā'aku; 32 he 'ite kōrua i te parauti'a, 'e hai nā parauti'a
he e'a kōrua mai te rima o te me'e haka 'ekaravo atu i a kōrua.

33 He pāhono e rā nu'u:
—A mātou he hakaara o *'Aparahama, 'e 'ina mātou kai ai 'ā he 'ekaravo.
¿Pē hē ia koe e kī mai ena he e'a a mātou mai te rima o te kope haka 'ekaravo
i a mātou?

34 He kī e Ietū:
—'Ī a au he kī atu: te taŋata hara oho nō he 'ekaravo o te hara. 35 Te 'eka-
ravo o te hua'ai e tahi e ko noho mau rō 'ai ananake ko rā hua'ai. Te ŋā poki
o rā hua'ai ta'e pē ira; a rāua, pa'i, he noho mau rō 'ai 'i roto i rā hua'ai. 36 Mo

haka e'a i a kōrua e te Poki o te 'Atua mai te rima o te me'e haka 'ekaravo i a kōrua, he e'a mau rō 'ai.

37 »Ko 'ite 'ana a au he hakaara kōrua o 'Aparahama 'e ko 'ite tako'a 'ana e haŋa rō 'ana kōrua mo tiŋa'i i a au, he ta'e haŋa o kōrua ki tā'aku vānaŋa haka 'ite atu. 38 A au e vānaŋa nei hai me'e i haka 'ite 'e i haka take'a mai e tō'oku Matu'a. A kōrua tako'a e aŋa ena i te me'e i take'a 'e i ŋaro'a mai te kōrua matu'a.

39 He kī e rā nu'u:
—¡Te mātou matu'a ko 'Aparahama!

He pāhono e Ietū:
—'Āhani kōrua he ŋā poki mau 'ā 'a 'Aparahama, te kōrua me'e aŋa he me'e aŋa e ia. 40 Ka ai atu ko kī atu 'ana a au i te parauti'a hāpī mai e te 'Atua, e haŋa nō 'ana a kōrua mo tiŋa'i i a au. ¡A 'Aparahama kai aŋa i te me'e pē nā! 41 Te me'e aŋa o kōrua pa he me'e aŋa e te kōrua matu'a.

He kī e rā nu'u:
—¡Ta'e a mātou he mōrore; e tahi nō mātou Matu'a, he 'Atua!

42 He pāhono e Ietū:
—Mo ai he parauti'a mau 'ā he 'Atua te kōrua matu'a, e haŋa rō mai 'ana ia kōrua ki a au; mai te 'Atua mau nō, pa'i, a au i oho mai ai. I oho mai ai a au ta'e hai mana'u ō'oku 'ā, o te 'Atua a au i uŋa mai.

43 »¿He aha kōrua e ta'e aŋi-aŋi ena i tā'aku me'e haka 'ite atu? He ta'e tano o kōrua mo haka roŋo mai. 44 Te kōrua matu'a ko Rukifero; 'ā'ana kōrua, 'e te kōrua me'e haŋa mo aŋa he me'e haŋa 'ā'ana. A ia he taparahi-ta'ata tiŋa'i i te taŋata mai mu'a 'ā. 'Ina he noho 'i roto i te parauti'a, 'e 'ina e tahi parauti'a kī. E reo-reo ena, e vānaŋa 'ā i tā'ana me'e i 'ite. A ia he reo-reo 'e he matu'a o te reo-reo.

45 »A kōrua e ta'e haka roŋo mai ena he kī ō'oku i te parauti'a. 46 ¿Ko ai o roto i a kōrua mo haka take'a mai e hara rō 'ana a au? Mo ai he parauti'a tā'aku me'e kī, ¿he aha ia kōrua e ta'e haka roŋo mai ena? 47 Te ŋā poki o te 'Atua e haka roŋo rō 'ana ki te vānaŋa o te 'Atua. 'E, 'i te me'e era ta'e a kōrua o te 'Atua, 'ina he haka roŋo mai.

Te Kiritō ko ai era 'ana ki a 'Aparahama

48 He kī ia e te hūrio ra-rahi:
—¿Ko take'a 'ā? He aŋi mau 'ā te mātou me'e kī: o *Tāmāria koe 'e 'i roto i a koe te tātane.

49 He pāhono e Ietū:
—'Ina e tahi tātane o roto i a au. He mo'a mau nō tā'aku aŋa i tō'oku Matu'a, 'e te aŋa o kōrua he vānaŋa ta'e tano nō mō'oku. 50 'Ina a au he kimi mo haka nui-nui i a au e te taŋata. Ka ai atu pē ira, e ai rō 'ana te kope haŋa ki rā me'e mō'oku, 'e 'ā'ana te kī i te me'e tano 'e i te me'e ta'e tano o te taŋata. 51 'Ī a au he kī atu: te kope haka roŋo i tā'aku vānaŋa e ko mate ki te hora hope'a.

52 He pāhono e te hūrio:
—Ko tano mau 'ā te mana'u o mātou: nā 'i roto i a koe te tātane. A 'Aparahama, pa'i, ananake ko te perofeta ta'ato'a ko mā-mate tahi 'ana, 'e, ¿nā koe e kī 'ā te kope haka roŋo i ta'a vānaŋa, 'ina e ko mate? 53 ¿'Ata hau 'ō koe ki te mātou matu'a ko 'Aparahama? A ia, pa'i, ko mate 'ana; pē ira tako'a 'ana te perofeta. ¿Ko ai ia koe e kī ena i te me'e tu'u pē nā?

54 He pāhono e Ietū:
—Mo haka nui-nui ō'oku i a au mau 'ā, 'ina e tahi hauha'a. 'E te kope haka nui-nui i a au he Matu'a ō'oku, he kope kī e kōrua he 'Atua o kōrua. 55 'E, 'ina kai māhani a kōrua i a ia. Ko au te me'e i māhani. Mo kī atu ō'oku kai māhani a au i a ia, pē kōrua 'ā tō'oku reo-reo. Te parauti'a, pa'i, ko māhani 'ana e au i a ia; e haka roŋo 'e e ha'atura rō 'ana a au ki tā'ana vānaŋa. 56 Te tupuna era o kōrua ko 'Aparahama ko 'ite 'ā e uŋa rō mai i a au ki te ao nei 'e e tiaki era ki rā mahana hai koa.

57 He kī e te hūrio ki a Ietū:
—Kai tano 'ā tu'u pae 'ahuru matahiti, 'e, ¿nā koe e kī mai ena ko take'a 'ana e koe a 'Aparahama?

58 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he kī atu i te parauti'a: ko ai era 'ana a au i poreko mai ai a 'Aparahama.

59 He to'o ia e rā nu'u i te mā'ea mo tama'i ki a Ietū. 'E, kai take'a ia e rā nu'u i e'a i oho rō ai mai te Kona Ha'amuri 'Atua.

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata matapō

9 1 I e'a era a Ietū, he take'a i te taŋata mai tō'ona poreko iŋa 'ana e pō rō 'ā te mata. 2 He 'ui e tā'ana nu'u hāpī:
—E te Ma'ori, ¿he aha te taŋata ena i poreko ai pē nā: e pō rō 'ā te mata? ¿He hara o tō'ona matu'a, 'o he hara ō'ona?

3 He pāhono e Ietū:
—I ai ena pē nā mo haka take'a 'i ruŋa i a ia i te pūai o te 'Atua, ta'e 'ō he hara ō'ona, 'e ta'e he hara o tō'ona matu'a. 4 E 'ōtea nō 'ana, te aura'a, e ora nō 'ā, he aŋa a tātou i te aŋa o te kope uŋa mai i a au. 'E, ka pō ena, te aura'a, ka mate ena, e ko riva haka 'ou te taŋata mo aŋa. 5 Hora nei ō'oku 'i te ao he mōrī haka mā'eha a au i te mana'u o te taŋata.

6 I kī era a Ietū i te me'e nei, he 'ā-'anu i te 'ō'one mo haka vai-vai, he to'o mai he oi-oi 'e he paru ki te mata o tū taŋata matapō era. 7 I oti era he kī: «Ka oho ka hopu tu'u mata 'i te puna era ko Tiroē». (Te ha'aaura'a o rā 'īŋoa: «he kope uŋa»).
He oho tū taŋata matapō era he hopu. I hoki haka 'ou era ko take'a 'ā i te me'e. 8 Te nu'u e hāhine rō 'ā te rāua hare ki te hare o rā taŋata 'e te nu'u rava take'a e no-no'i 'ana ki te moni he 'ui: «¿Ta'e 'ō rā ko te kope era e noho e no-no'i era ki te

moni?». 9 He kī e te tētahi: «'Ē-ē, ko ia». 'E tētahi atu e kī era: «'Ina, ta'e ko ia, ka
ai atu pē ia 'ā te huru». He kī e rā kope: «'Ē-ē, ko au mau 'ā». 10 He 'ui ia:
—¿Pē hē i ai ena ko take'a 'ā e koe i te me'e 'i te hora ena?

11 He pāhono e rā kope:
—O te taŋata ena e kī ena ko Ietū i aŋa i te rare-rare, 'ai ka paru mai ki
tō'oku mata, 'e he kī mai: «Ka oho koe ki te puna era ko Tiroē, ka hopu». He
e'a a au he oho. I oti era te hopu i tō'oku mata, he mā'eha rō 'ai.

12 He 'ui haka 'ou e rā nu'u:
—¿'I hē te taŋata ena?

He kī e rā kope:
—Kai 'ite au.

He fariseo 'e ko tū kope matapō era

13-14 Te mahana aŋa era e Ietū i te rare-rare 'e haka ora era i te mata o tū
taŋata era he *mahana haka ora. 'O ira i ma'u ai e te nu'u i rā taŋata ki te
*fariseo. 15 He 'ui ia e te fariseo:
—¿Pē hē i ai ai ko take'a 'ana e koe i te me'e 'i te hora ena?

He pāhono e rā taŋata:
—Ko paru mai 'ana i tō'oku mata hai rare-rare, ko hopu 'ā e au, 'e he
mā'eha rō 'ai.

16 He kī e te tētahi fariseo: «Te kope aŋa i te me'e ena ta'e o te 'Atua he ta'e
mo'a i te mahana haka ora». 'E o te tētahi atu i kī: «¿Pē hē te taŋata hara ana
aŋa i te mana tu'u pē nā?». He mana'u kē-kē rō atu 'ai rā ŋā fariseo 17 'e he 'ui
haka 'ou ki tū taŋata era:
—Ki tu'u mana'u, ¿ko ai rā taŋata? Nā, pa'i, ko haka ora atu 'ana i tu'u mata.

He pāhono e rā taŋata:
—Mō'oku he perofeta.

18 Mo te *hūrio ra-rahi ta'e he parauti'a: rā taŋata i ai rō 'ō he matapō, 'ātā
i haka uŋa rō ki tō'ona matu'a mo oho ki ira 19 'e he 'ui:
—¿He poki nei o kōrua? ¿He parauti'a i poreko ai e matapō rō 'ā? ¿Pē hē ia
e take'a ena 'i te hora nei?

20 He pāhono e te matu'a:
—Ko 'ite 'ana e māua he poki mau 'ā a ia o māua, 'e i poreko ai e matapō rō
'ana. 21 Te me'e o māua i ta'e 'ite pē hē a ia e take'a ena 'i te hora nei, 'e 'ina
kai 'ite tako'a a māua 'a 'ai i haka ora i tō'ona mata. Ka 'ui ki a ia 'ā; ko pa'ari
'ana, 'e mā'ana mau 'ā e kī atu.

22 I kī ai i te me'e nei e tō'ona ŋā matu'a era he ri'a-ri'a 'o te 'ite: te nu'u
hūrio ra-rahi ko ha'a'au era 'ana mo haka e'a mau rō 'ai mai roto i te hare

pure i te nu'u kī: a Ietū he *Kiritō. 23 'O ira i kī ai: «Ka 'ui ki a ia 'ā; ko pa'ari
'ana, 'e mā'ana mau 'ā e kī atu».
24 He haka uŋa haka 'ou e rā nu'u ra-rahi era mo oho o tū taŋata ora era o
te mata, he kī:
—Ka hōrea 'i mu'a o te 'Atua he kī mai koe i te parauti'a o ruŋa i tū taŋata
haka ora atu era i a koe. E 'ite rō 'ana, pa'i, e mātou he taŋata hara a ia.

25 He pāhono e rā taŋata:
—Mo ai a ia he taŋata hara, kai 'ite au. Tā'aku me'e i 'ite: a au he taŋata
matakeva 'i mu'a 'ā, 'e, hora nei, ko take'a 'ana e au i te me'e.

26 He 'ui haka 'ou:
—¿He aha te me'e i aŋa atu? ¿He aha te me'e i aŋa mo haka ora atu i tu'u
mata?

27 He pāhono e rā taŋata:
—Ko kī atu 'ana e au, 'e 'ina kōrua he haka roŋo mai. ¿He aha kōrua e haŋa
ena mo kī haka 'ou atu ō'oku i tū me'e 'ā? ¿Ka kī 'ō e haŋa tako'a rō 'ana
kōrua mo riro he nu'u hāpī 'ā'ana?

28 He ha'amata ia tū nu'u era he vā-vā i rā kope, 'e he kī:
—Ko koe 'ā ta'a me'e he taŋata hāpī o te taŋata era; a mātou he nu'u hāpī
'a *Mōtē. 29 Ko 'ite 'ana a mātou i vānaŋa rō te 'Atua ki a Mōtē, 'e te kope ena,
kai 'ite a mātou mai hē i e'a mai ai.

30 He pāhono e rā taŋata:
—¡Ko te me'e huru kē! 'Ina a kōrua he 'ite mai hē a ia i e'a mai ai, ka ai atu
ko haka ora 'ana i tō'oku mata. 31 Ko 'ite riva-riva 'ā a tātou: te 'Atua 'ina he
haka roŋo ki te nu'u hara; e haka roŋo ena ki te nu'u ha'amuri ki a ia 'e aŋa i
tā'ana me'e haŋa. 32 Mai te ha'amata iŋa 'ā o te ao kai ŋaro'a mai 'ana o ruŋa
o te taŋata haka ora i te mata o te kope i poreko ai e matapō rō 'ā. 33 Mo ta'e
ai o te taŋata era mai te 'Atua i oho mai ai, e ko rava'a e ia mo aŋa e tahi
me'e tu'u pa he me'e nei.

34 He kī ia e tū nu'u era:
—A koe, mai tu'u poreko iŋa 'ā ki te hora nei, he taŋata hara, 'e, ¿e haŋa 'ā
koe mo hāpī mai i a mātou?

He to'o ia e tū nu'u ra-rahi era i rā taŋata he haka e'a mau rō 'ai mai roto
i te *hare pure hūrio.

He nu'u matapō mo te me'e o te 'Atua

35 He ŋaro'a e Ietū ko haka e'a mau 'ana i tū taŋata matapō era mai te hare
pure hūrio. I piri era ki rā kope he 'ui:
—¿E haka moe rō 'ana koe i tu'u mana'u 'i ruŋa i te *Poki o te taŋata?

36 He pāhono e rā kope:

—Ka kī mai koe ko ai nā me'e ki haka moe ai au i tō'oku mana'u 'i ruŋa i a ia.

37 He pāhono e Ietū:
—Nā ko take'a 'ā e koe: ko au mau nei 'ā e vānaŋa atu ena.

38 He kī ia e tū taŋata era:
—'I te hora nei ko haka moe 'ana a au i tō'oku mana'u 'i ruŋa i a koe.

'E he tū-turi he ha'amuri.

39 He kī e Ietū: «A au i oho mai ai ki te ao nei mo kī i te me'e tano 'e i te me'e ta'e tano o te taŋata. Te nu'u e keva rō 'ā te mata mo te me'e o te 'Atua e haka mā'eha rō e au i te rāua mana'u. 'E te nu'u kī ko 'ite 'ā a rāua o ruŋa i te 'Atua e haka aŋi-aŋi rō e au e keva rō 'ana te rāua mata mo te me'e o te 'Atua».
40 I ŋaro'a era i rā me'e e te fariseo o muri, he kī:
—¿Ta'a kī: e matapō rō 'ana a mātou?

41 He pāhono e Ietū:
—'Āhani kōrua he nu'u matapō mau 'ā mo te me'e o te 'Atua, e ko paŋaha'a rahi te ūtu'a o te kōrua hara. 'E, 'i te kī e 'ite rō 'ana kōrua i te me'e o ruŋa i te 'Atua, 'ata paŋaha'a te ūtu'a o te kōrua hara.

He taŋata hāpa'o māmoe 'e he māmoe 'ā'ana

10

1 He kī ia e Ietū:
«He parauti'a te me'e nei: Te kope ta'e uru a roto i te 'ōpani ki roto i te 'āua māmoe he toke-toke. 2 'E te kope uru a roto he taŋata hāpa'o māmoe. 3 Te kope 'auario i te 'ōpani he mātaki i te 'ōpani ki te taŋata hāpa'o māmoe. He raŋi e rā taŋata ki tā'ana māmoe e tahi e tahi hai 'īŋoa 'e he aŋi-aŋi e te māmoe i tō'ona re'o. He to'o ia e rā taŋata i tā'ana māmoe mai roto i te 'āua puru.
4 »I e'a tahi era, he ha'ere rā taŋata 'i mu'a 'e 'i tu'a ka oho tahi atu era te māmoe 'i te aŋi-aŋi i te re'o. 5 Te māmoe e ko oho 'i tu'a o te taŋata kai māhani e rāua; he tē-tere mai muri 'o te ta'e aŋi-aŋi i te re'o».

6 I 'a'amu era e Ietū i te 'a'amu ha'aaura'a nei, kai aŋi-aŋi e te nu'u he aha tā'ana me'e e haŋa era mo haka 'ite.

A Ietū he taŋata hāpa'o māmoe riva-riva

7 He kī haka 'ou e Ietū:

«He parauti'a te me'e nei: He 'ōpani a au a ira te māmoe e uru ena. 8 Te nu'u tu'u ra'e mai ki a au haka tu'u i a rāua pa he nu'u hāpa'o māmoe he toke-toke, 'e kai oho te māmoe 'i tu'a i a rāua. 9 A au he 'ōpani: te kope uru a roto i a au he e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. He riro pa he māmoe e o'o e e'a ena, 'e he rava'a mauku.

10 »Te toke-toke e oho mai ena mo toke, mo tiŋa'i mo haka mate 'e mo
tōtōā; 'e, a au i oho mai ai mo rava'a e kōrua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a,
'e mo noho o kōrua e koa rō 'ā 'e e ha'amaitai rō 'ā e te 'Atua. 11 A au he
taŋata hāpa'o riva-riva i te māmoe. Te taŋata hāpa'o riva-riva i te māmoe he
va'ai i a ia ki te mate mo tā'ana māmoe. 12 'E te kope 'auhau mo 'auario i te
māmoe ta'e he taŋata hāpa'o māmoe parauti'a 'e ta'e 'ā'ana rā ŋā māmoe. Ka
take'a era i te paiheŋa taehae, he hoa i te māmoe, he e'a he tere. 'E he rere
ia e te paiheŋa, he ŋau i te māmoe 'e he huata te tētahi a te kona ta'ato'a.
13 Nei taŋata he e'a he tere 'o te ai he taŋata 'auhau nō 'e 'ina he tapa atu i
te māmoe.
14-15 »He taŋata hāpa'o riva-riva a au i te māmoe. Pa he 'ite iŋa ena 'ā o
tō'oku Matu'a ko ai a au 'e a au ko ai a ia, pē ira tako'a 'ana a au e 'ite nei ko
ai ko ai tā'aku māmoe, 'e rā ŋā māmoe e 'ite rō 'ana ko ai a au. 'E he va'ai a
au i a au mau 'ā ki te mate mo tā'aku māmoe.
16 »E ai tako'a rō 'ana tā'aku māmoe ta'e o roto o te 'āua nei; e haka taka-
taka tako'a a au i a rāua. E haka roŋo rō a rāua ki tō'oku re'o 'e he riro mau
rō 'āvai e tahi nō nūna'a māmoe, 'e e tahi nō taŋata hāpa'o māmoe.
17 »Te Matu'a e haŋa rō mai 'ana ki a au 'o te va'ai ō'oku i a au mo mate
mo te rua 'e 'o te ora haka 'ou ō'oku mai te mate. 18 Ta'e hai pūai taŋata a au
ka mate ena; mā'aku mau 'ā e va'ai i a au mo mate. I a au mau 'ana, pa'i, te
parau mo va'ai i a au mo mate 'e mo ora haka 'ou. Ko te me'e nei tā'aku me'e
mo aŋa i kī mai ai e tō'oku Matu'a».

19 I ŋaro'a era e te *hūrio i te vānaŋa nei, he mana'u kē-kē haka 'ou ananake
o ruŋa i a Ietū. 20 Nu'u rahi te nu'u o rāua i kī: «¿He aha kōrua e haka roŋo
ena? Ko o'o 'ana, ho'i, rā e te tātane 'e ko ma'a-ma'a 'ana». 21 'E, o tētahi atu
te kī: «'Ina e tahi kope o'o e te tātane vānaŋa pē nei. ¿E rava'a rō hō e te
tātane mo haka ora i te mata o te taŋata matapō?».

Te hūrio ra-rahi 'ina he haŋa ki a Ietū

22 Rā hora he toŋa, 'e 'i Hērutarema e aŋa 'ana i te *ŋoŋoro o te ha'amo'a,
ŋoŋoro haka mana'u ki te mahana ha'amo'a i te Kona Ha'amuri 'Atua. 23 'I
ira a Ietū e ha'ere 'ā a te kona kī he Taupe'a o *Toromono. 24 He haka vari e
te hūrio 'e he 'ui:
—¿'Ātā ki hē koe ka haka mira-mira nō mai ena i te mātou mana'u? Hoki
he *Kiritō mau 'ā koe, ka kī rō mai 'ai.

25 He pāhono e Ietū:
—Ko kī atu era 'ana e au, 'e 'ina kōrua he haka roŋo mai. Hai me'e aŋa e
au hai pūai o tō'oku Matu'a, e haka take'a atu ena, 26 'e 'ina kōrua he *haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, he ta'e ai o kōrua he māmoe 'ā'aku. 27 Tā'aku
māmoe, pa'i, e aŋi-aŋi rō 'ana i tō'oku re'o, 'e ko 'ite 'ana e au ko ai ko ai. A
rāua e oho rō mai 'ana 'i muri i a au. 28 Mā'aku e va'ai ki a rāua i te ora 'āpī
'ina he hope'a ra'a, 'o haka tapa e te 'Atua i a rāua mai muri i a ia 'e 'o haka
ūtu'a. 'E 'ina e tahi kope mo hiko i a rāua mai i a au. 29 O tō'oku Matu'a i va'ai
mai i a rāua. A ia he kope hope'a o te pūai, 'e 'ina e tahi kope mo hiko i a
rāua mai tō'ona rima. 30 'E, a māua ko te Matu'a e tahi mau nō.

31 He to'o haka 'ou e te hūrio i te mā'ea mo tau ki a Ietū, 32 'e he me'e e Ietū:
—Hai pūai o tō'oku Matu'a i aŋa ai a au me'e rahi atu me'e riva-riva 'i mu'a o kōrua. ¿'O me'e hē ia o rā ŋā me'e ka tama'i mai ena kōrua i a au hai mā'ea?

33 He pāhono e te hūrio:
—E ko tama'i atu a mātou i a koe hai mā'ea 'o ta'a me'e riva-riva aŋa. Ka tama'i atu ena 'o tu'u vānaŋa ta'e tano mo te 'Atua. He haka tu'u ō'ou i a koe he 'Atua; a koe, pa'i, he taŋata mau ena.

34 He kī e Ietū:
—'I ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a e hā'aki rō 'ana te vānaŋa kī e te 'Atua ki te tētahi nu'u ra-rahi pē nei ē: "A kōrua he 'atua".[b] 35 'E a tātou ko 'ite riva-riva 'ana 'ina e tahi me'e o ruŋa i te Pāpa'i Mo'a mo haka kore. 'E mo ai i kī rō te 'Atua ki rā nu'u pē ira, 36 ¿he aha ia a kōrua e kī ena ko kī 'ana a au i te vānaŋa ta'e tano mo te 'Atua hora kī era ō'oku he Poki au o te 'Atua? 'Ā'ana, pa'i, a au i ha'ata'a mo te aŋa nei 'e i uŋa mai ki te ao nei.
37 »Mo ta'e aŋa ō'oku i te me'e aŋa e tō'oku Matu'a, 'ina ia kōrua ko haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au. 38 'E, mo aŋa ō'oku i te me'e aŋa e tō'oku Matu'a, ka ai atu 'ina kōrua he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, ka haka moe ia kōrua i te mana'u 'i ruŋa i tā'aku me'e aŋa ki 'ite ai a kōrua: te 'Atua Matu'a 'e a au e tahi mau nō.

39 He moko tū nu'u era mo 'a-'aru i a Ietū, 'e 'ina kai rava'a.
40 He e'a ia a Ietū, he hoki ki te rua pā'iŋa o te rio era ko Horotana ki te kona *papatito era e Iovani i te taŋata 'e he noho 'i ira. 41 I rahi rō te taŋata i oho i u'i i a Ietū, 'e he kī ki a rāua 'ana: «Ka ai atu kai aŋa a Iovani e tahi mana, te me'e ta'ato'a kī era e ia o ruŋa o te taŋata nei he parauti'a».
42 E nu'u rahi te nu'u o rā kona i haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He mate o Rātaro

11 1 He taŋata māui-ui e tahi te 'īŋoa ko Rātaro. E noho era 'i Vētānia ananake ko tō'ona taina ko *Māria 'e ko Maratuka. 2 Ko te Māria nei te Māria huri era i te va'e o Ietū hai mano'i 'e 'ai ka haro'i hai rau'oho. 3 I māui-ui era a Rātaro, he uŋa e te ŋā taina nei mo kī ki a Ietū: te repahoa haŋa rahi era ō'ona ko Rātaro ko māui-ui 'ā.
4 I 'ite era e Ietū i tū parau 'āpī era he kī: «Te hope'a o te māui-ui era ta'e he mate; he me'e nō mo haka take'a i te pūai o te 'Atua 'e, tako'a, i te pūai o te Poki o te 'Atua».
5 Ka ai atu e haŋa rahi rō 'ana a Ietū ki a Maratuka, ki a Māria 'e ki a Rātaro, 6 i kī era ko māui-ui 'ana, he noho e rua mahana haka 'ou 'i te kona 'i ira a ia. 7 I oti era he kī ki tā'ana nu'u hāpī:
—Mai ki hoki haka 'ou tātou ki Hūrea.

---

b 10.34 'I te Hīmene (*Salmos*) 82.6 e pāpa'i ena te kī iŋa o te 'Atua ki te nu'u ra-rahi o te hūrio he *'atua*. Te vānaŋa nei i kī ai 'o te ai 'i mu'a 'ā i ha'ata'a rō e te 'Atua i te ŋāŋata mo kī i te tano 'e i te ta'e tano o te hūrio 'e mo ma'u tako'a i tā'ana vānaŋa 'i mu'a i a rāua, te kī, mo hāpa'o pē ia 'ā pe he 'Atua i tā'ana taŋata.

8 He kī e te nu'u hāpī era:
—E te Ma'ori, 'i tū ŋā mahana era e haŋa 'ā te *hūrio ra-rahi o ira mo tama'i i a koe hai mā'ea, 'e, ¿e haŋa nō 'ā a koe mo hoki ki ira?

9 He kī e Ietū:
—¿Ta'e 'ō e ho'e 'ahuru mā piti hora o te 'ōtea? Te taŋata ha'ere 'i te 'ōtea 'ina e ko tu-tuki 'o te ai e mā'eha rō 'ā. 10 'E, mo ha'ere 'i te pō, he tu-tuki 'i te ta'e mā'eha.

11 He kī haka 'ou e Ietū:
—Ko ha'uru 'ā te tātou repahoa ko Rātaro, 'e 'ī e au he oho he haka 'ara.

12 He kī e tā'ana nu'u hāpī:
—E te Ma'ori, mo ai e ha'uru 'ana, ka kī 'ō he ora tō'ona māui-ui.

13 Te aura'a o tū vānaŋa era 'a Ietū: ko mate 'ā a Rātaro. 'E, e mana'u era e rā nu'u e vānaŋa 'ā o ruŋa i te ha'uru mau 'ana. 14 He haka aŋi-aŋi riva-riva ia e Ietū he kī pē nei ē:
—Ko mate 'ā a Rātaro. 15 'E, ko koa 'ana a au 'o tō'oku ta'e ai 'i ira. He me'e riva-riva, pa'i, mo kōrua ki 'ata haka moe ai te kōrua mana'u 'i ruŋa i a au. Mai ki oho tātou ki u'i.

16 He kī ia e Tōmā, kī tako'a ko Hauā, ki te tētahi nu'u hāpī o rāua: «Mai ki oho tako'a a tātou ki mā-mate 'i muri i a Ietū».

I a Ietū te ora

17 I tu'u era a Ietū ki Vētānia he 'ite ka hā mahana o te tanu o Rātaro. 18 Te kona nei e hāhine rō 'ana ki Hērutarema: e toru 'ahuru tūma'a minuti mo ha'ere, 19 'e nu'u rahi te nu'u hūrio i oho i u'i i a Māria ararua ko Maratuka mo 'aroha 'e mo hokorua 'i te rāua 'ati.
20 I 'ite era a Maratuka 'ī ko tu'u 'ā a Ietū, he e'a he oho mo to'o mai; ko Māria i noho 'i te kona hare era. 21 He kī e Maratuka ki a Ietū:
—E Ietū, 'āhani a koe 'i nei, e ko mate tō'oku taina. 22 'E, ka ai atu pē ira, ko 'ite 'ana e au e va'ai nō atu e te 'Atua 'i te hora nei i ta'a me'e nō era mo kī.

23 He pāhono e Ietū:
—He ora tu'u taina.

24 He kī e Maratuka:
—'Ē-ē, ko 'ite 'ana e au e ora haka 'ou rō 'i te hora haka ora i te nu'u mate 'i te mahana o te ture hope'a.

25 He kī ia e Ietū:
—Ko au te me'e haka ora i te taŋata mai te mate. 'E ko au te me'e va'ai i te ora. Te taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, ka mate atu, e ora haka 'ou nō. 26 'E te taŋata ora haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, ki te hora hope'a e ko haka tapa mai muri i te 'Atua. ¿E haka moe rō 'ana koe i tu'u mana'u 'i ruŋa i te me'e nei?

27 He pāhono e Maratuka:
—'Ē-ē. Mō'oku, a koe he *Kiritō, he Poki o te 'Atua mo oho mai ki te ao nei.

He taŋi iŋa o Ietū

28 I oti era a Maratuka i te kī i te me'e nei, he hoki ki muri i tū taina era ō'ona ko Māria 'e he hā'umu-'umu: «'Ī te Ma'ori 'i nei. Ko kī mai 'ana mo oho ō'ou».
29 I ŋaro'a era e Māria i tū vānaŋa era, he e'a he oho ki te kona era 'i ira a Ietū. 30 A Ietū ia kai o'o 'ana ki Vētānia; ko te noho iŋa 'ā 'i tū kona piri era ki a Maratuka.
31 I take'a era e te nu'u hūrio o ira e hōrou rō 'ā a Māria i e'a ai, he e'a he oho 'i tu'a 'i te mana'u he oho he taŋi 'i te kona tanu o Rātaro.
32 I tu'u era a Māria ki tū kona era 'i ira a Ietū, he tū-turi he kī:
—E te Ma'ori, 'āhani koe 'i nei, e ko mate tō'oku taina.

33 I take'a era e Ietū i te rahi o te taŋi o Māria ananake ko te nu'u hūrio o muri, he o'o te māui-ui ki roto i te māhatu 'e he haka 'aroha rō atu 'ai. 34 He 'ui ia:
—¿'I hē tō'ona hakari?

He pāhono e kuā Māria:
—Mai ki oho ki haka take'a atu.

35 He pariŋi te matavai o Ietū. 36 He kī ia e te hūrio: «¡Ka u'i rā kōrua: e haŋa rahi rō 'ā ki rā kope!». 37 He kī e te tētahi o rā nu'u: «O te taŋata era i haka ora i te mata o te taŋata matapō. ¿Kai ai hō tā'ana rāve'a mo ta'e mate o Rātaro?».

He haka ora iŋa i a Rātaro

38 He haka hāhine ia a Ietū ki te kona era 'i ira te hakari o Rātaro koia ko haka 'aroha. Te kona nei he 'ana e puru rō 'ā hai mā'ea nui-nui e tahi. 39 He kī e Ietū:
—Ka ketu te mā'ea ena.

He pāhono e Maratuka:
—E Ietū, ka hā mahana o te mate; ko piro atu 'ā e noho mai ena.

40 He kī haka 'ou e Ietū:
—¿Kai kī atu 'ō e au, mo haka moe mai ō'ou i tu'u mana'u 'i ruŋa i a au, he take'a e koe i te pūai o te 'Atua?

41 He ketu ia e te nu'u i rā mā'ea. He u'i a Ietū a te raŋi 'e he kī:

«E Koro ō'oku ē, he māuru-uru atu a au 'o tu'u haka roŋo mai. 42 E 'ite rō 'ana e au e haka roŋo rō mai 'ā koe i tā'aku vānaŋa. E kī atu ena a au i te me'e nei mo te riva-riva o te nu'u nei, mo aŋi-aŋi e rāua: 'ā'au a au i uŋa mai».

43 I oti era te kī i tū me'e era, he ohu: «¡E Rātaro, ka e'a mai koe mai nā!».
44 He e'a ia a Rātaro ko ora haka 'ou 'ā, ko te viri iŋa 'ana te hakari 'e te
'āriŋa hai kahu viri o te nu'u mate. He kī ia e Ietū: «Ka kume-kume te kahu
'ai ka haka rē rō i a ia ki ha'ere».

He ha'a'au iŋa mo 'a-'aru i a Ietū

(Māteo 26.1-5; Marko 14.1-2; Ruka 22.1-2)

45 Me'e rahi o tū nu'u hūrio oho era 'i muri i a kuā Māria, i take'a era i tū
me'e aŋa era e Ietū, he haka moe rō 'ai i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 46 Ka ai atu
pē ira, he e'a he oho te tētahi o rā nu'u he 'a'amu i rā me'e ki te *fariseo. 47 Te
fariseo 'e te *oromatu'a ra-rahi he haka taka-taka tahi i te *nūna'a taŋata i a
rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio 'e he kī:
—¿He aha te tātou me'e ka aŋa nei? Ko rahi 'ā te mana aŋa e te taŋata era.
48 Mo haka rē nō o tātou mo aŋa mo oho i tā'ana me'e ena e aŋa mai ena,
te taŋata ta'ato'a he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e te nu'u ra-rahi o
te rōmano he oho mai he haka marere i te tātou *Kona Ha'amuri 'Atua 'e he
haka kore i te tātou haka tere iŋa.

49 E tahi o rā nu'u ko Kaifā, he oromatu'a hope'a o te ra-rahi o rā matahiti,
he kī:
—A kōrua e vānaŋa tahaŋa nō 'ā. 50 ¿Kai aŋi-aŋi 'ana 'ō i hau rō atu 'i te
tano mo mate o te taŋata e tahi mo te ta'ato'a ki te haka kore e te rōmano i a
tātou 'e i te tātou haka tere iŋa?

51 I kī ai i rā me'e e Kaifā ta'e hai mana'u ō'ona. 'O te ai he oromatu'a hope'a o
te ra-rahi o rā matahiti, i haka vānaŋa ai e te 'Atua pa he perofeta mo haka 'ite
pē nei ē: e mate rō a Ietū mo te hūrio ta'ato'a. 52 'E ta'e mo te hūrio nō ka mate
era, tako'a mo haka taka-taka tahi i te ŋā poki o te 'Atua 'i te henua ta'ato'a.
53 Mai rā mahana te nu'u ra-rahi o te hūrio i ha'amata i kī ai mo tiŋa'i mo
haka mate i a Ietū. 54 'O ira a Ietū i ta'e ha'ere haka 'ou ai a te kona rahi o
te taŋata o Hūrea. He oho ki te kona e tahi hāhine ki te kona 'one ta'e noho
taŋata te 'īŋoa ko Efaraine. 'I ira i noho ai ananake ko tā'ana nu'u hāpī.
55 Mahana ta'e rahi nō te mahana toe mo te *ŋoŋoro o te Pakate, 'e me'e
rahi taŋata e oho era ki Hērutarema mo *haka ma'itaki i a rāua pa he me'e
kī e te rāua haka tere iŋa, he me'e ra'e o rāua mo aŋa ki te tu'u iŋa mai o rā
ŋoŋoro. 56 Te nu'u ia e kimi 'ana i a Ietū, 'e 'i te Kona Ha'amuri 'Atua e 'ui era
ki a rāua 'ā: «¿Pē hē ki te kōrua kī? ¿E tu'u rō mai ki te ŋoŋoro nei 'o 'ina?».
57 Ko kī era 'ana, pa'i, e te fariseo 'e e te ŋā oromatu'a ra-rahi era: kope nō era
mo take'a i a Ietū e haka 'ite ki a rāua mo haka 'a-'aru mo haka puru.

He huri iŋa hai mano'i i te va'e o Ietū

12 1 E ono mahana toe mo te *Pakate, he oho a Ietū ki Vētānia, he kona
noho o Rātaro, he kope haka ora e ia. 2 'I ira i aŋa ai e tahi kai
nui-nui mā Ietū. A Maratuka e tuha'a 'ā i te kai, 'e a Rātaro 'i ruŋa i te 'amu-
rama'a e kai 'ā ananake ko kuā Ietū.
3 He ma'u ia e *Māria e tahi 'apa o te mano'i he *nardo*, mano'i hope'a o
te karo, he huri a ruŋa i te va'e o Ietū 'e 'ai ka haro'i hai rau'oho ō'ona. He

puneki rō atu 'ai te 'eo o tū hare era. 4 He kī ia e Hura Ikariote, he kope
māʻana e hoʻo i a Ietū:

5 —¿He aha te manoʻi i taʻe hoʻo ai mo hāʻūʻū ki te veve? Te moni, paʻi, o
te manoʻi era, 'āhani i hoʻo, ko te tara ena mo 'auhau e toru hānere mahana
aŋa.

6 I kī ai i te meʻe nei e Hura taʻe ʻo te haka 'aroha 'i te veve, he toke-toke.
'Āʻana, paʻi, te hāpaʻo i te rāua pūtē moni, 'e he toke nō te aŋa. 7 He kī e Ietū:
—¡Ka haka rē koe i a Māria! E hāpaʻo era i te manoʻi ena mo paru i tōʻoku
hakari 'i te mahana o tōʻoku mate. 8 Te nuʻu veve e ko ŋaro mai muri i a kōrua
ki te hora hopeʻa; 'e, a au e ko noho e ko oho nō atu 'i muri i a kōrua.

He haʻaʻau iŋa mo tiŋaʻi i a Rātaro

9 Meʻe rahi nō atu nuʻu i 'ite: 'i Vētānia a Ietū, 'e he eʻa he oho ki ira, taʻe
nō ki a Ietū uʻi, ki a Rātaro takoʻa, kope haka ora era e Ietū mai te mate.
10 He haʻaʻau ia e te nuʻu *oromatuʻa ra-rahi mo tiŋaʻi mo haka mate takoʻa i
a Rātaro 11 ʻo te ai meʻe rahi nuʻu 'ina he haka roŋo haka 'ou ki a rāua, 'e ko
haka moe 'ā i te rāua manaʻu 'i ruŋa i a Ietū hai tū meʻe topa era ki a Rātaro.

He tuʻu iŋa o Ietū ki Hērutarema
(Māteo 21.1-11; Marko 11.1-11; Ruka 19.28-40)

12 Meʻe rahi taŋata i oho ki Hērutarema ki te *ŋoŋoro he Pakate 'e, 'i te rua
mahana, i 'ite ai he tuʻu a Ietū. 13 He ha-hati ia i te raupā niu 'e he eʻa he oho
ki a Ietū mo hokorua mo oho mai koia ko 'eha e ohu era:

«¡*Osana!»

«¡Taŋata haʻamaitai e te 'Atua
te taŋata oho mai nei hai 'īŋoa ōʻona,
he 'Ariki o Itaraera!».

14 He ravaʻa e Ietū e tahi muni 'e he eke ki ruŋa, pa he meʻe kī 'i ruŋa i te
*Pāpaʻi Moʻa:

15 «'Ina ko riʻa-riʻa, e te nuʻu o *Tione ē.
Ka uʻi, nā ka pū rō mai te kōrua 'Ariki
e eke rō 'ana 'i ruŋa i te muni».

16 'I rā hora, 'ina kai aŋi-aŋi e tāʻana nuʻu hāpī i te auraʻa o rā ŋā meʻe. Ki ora
haka 'ou a Ietū mai te mate, 'e ki hoki ki te raŋi, i haka topa iho ai te manaʻu:
te meʻe taʻatoʻa topa era ki a Ietū he meʻe ko hāʻaki era 'ā 'i ruŋa i te Pāpaʻi
Moʻa.
17 Te nuʻu o muri i a Ietū 'i te hora haka ora i a Rātaro, te aŋa he 'aʻamu nō
i tū meʻe takeʻa era e rāua. 18 'O ira te taŋata i eʻa ai ki a Ietū, he 'ite o ruŋa i
rā mana aŋa era e ia. 19 He kī e te *fariseo ki a rāua 'ana: «Ko 'ati 'ana a tātou.
'Ina he meʻe toe o tātou mo aŋa 'o oho tahi te taŋata 'i muri i a ia».

He *kirieko e haŋa 'ā mo māhani i a Ietū

20 'I roto o te nu'u oho ki Hērutarema mo ha'amuri ki te 'Atua 'i te Pakate te
nu'u kirieko. 21 He haka hāhine rā nu'u ki a Feripe, he kope o Vetetaira, kona
o Karirea, he ani: «Ē, e haŋa rō 'ana a mātou mo māhani ki a Ietū».
22 He oho a Feripe he kī ki a Antarea, 'e ararua i oho i kī ai ki a Ietū. 23 He
kī ia e Ietū:

«Ko tano 'ā te hora mo haka take'a i te pūai 'e i te nui-nui o te *Poki o te
taŋata. 24 'Ī a au he kī atu: te karu tariko mo ta'e tanu 'i roto i te 'ō'one, 'ina e
ko tupu, he topa he karu mau nō e tahi. 'E mo tanu 'i roto i te 'ō'one, he tupu,
'e he rahi mai te kai.[c]
25 »Te kope haŋa mo aŋa i tā'ana me'e nō era i haŋa ta'e tapa i te 'Atua e ko
rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a, 'e te kope haka rē i tā'ana me'e haŋa
mo ha'atura ki te 'Atua he rava'a. 26 Te kope haŋa mo aŋa mai ki a au ka oho
mai 'i muri i a au. 'E 'i te kona era 'i ira a au, 'i ira tako'a a ia. Te kope aŋa
mai ki a au he haka nui-nui e tō'oku Matu'a.

He haka 'ite iŋa o Ietū i tō'ona mate

27 »¡Ko ŋaro'a mai 'ana 'ō e au i te māui-ui hope'a o te nui-nui 'i roto i tō'oku
māhatu! ¿Pē hē ia a au ana kī: "E Koro, ka haka kore atu koe i te 'ati ena 'o
topa mai ki ruŋa i a au"? E ko tano a au mo kī pē ira. I oho mai ai, pa'i, a au
mo te me'e mau nei 'ā. 28 Te me'e mau 'ā'aku mo kī: "E Koro, ka haka take'a
tu'u pūai ki te taŋata ki ha'amuri atu ai ki a koe"».

He ŋaro'a ia i te re'o e tahi mai te raŋi e kī 'ana: «Ko haka take'a era 'ana e
au, 'e 'ī a au he haka take'a haka 'ou».
29 Te nu'u ŋaro'a 'i rā me'e he kī he pātiri. 'E o te tētahi te kī: «He merahi e
vānaŋa 'ā ki a ia». 30 He kī e Ietū:

«Ta'e ki a au te re'o era; e haka ŋaro'a atu 'ā ki a kōrua. 31 He hora era nei
mo kī i te ūtu'a mo te taŋata ta'ato'a o te ao 'e mo rē o te 'Atua ki te kope
'ā'ana te haka tere i te ao nei ko Rukifero. 32 Ka veo ena i a au 'i ruŋa i te
tātaurō, he uto tahi mai e au i te taŋata ta'ato'a».

33 Hai me'e nei i haka aŋi-aŋi ai e Ietū pē hē a ia ka mate era. 34 He kī e te
taŋata:
—E hā'aki ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: te *Kiritō e ko mate ki te hora
hope'a. ¿Pē hē ia a koe e kī mai ena e veo rō i te Poki o te taŋata 'i ruŋa i te
tātaurō? ¿Ko ai ia nā Poki ena o te taŋata?

35 He kī e Ietū:
—Mahana ta'e rahi te mahana toe ka noho atu ena 'i roto i a kōrua te mōrī
haka mā'eha i te kōrua mana'u. 'O ira, ka hā'ere 'i roto i te mā'eha mai ai atu

---

c 12.24 Te vānaŋa era 'a Ietū o ruŋa i te karu mō'ona mau 'ā. Te kī: hai mate ō'ona, me'e rahi nō atu nu'u he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

'ana te mōrī, 'o rava'a a kōrua e te pōhāhā. Te kope ha'ere, pa'i, a roto i te pōhāhā, 'ina he take'a a hē a ia e oho ena. 36 Ka haka moe kōrua i te mana'u
'i ruŋa i te mōrī nei mai ta'e ŋaro, ki ai ai a kōrua o nei mōrī.

I oti era a Ietū i te kī i te ŋā me'e nei, he oho he haka ŋaro 'o take'a e rā nu'u.

He aha e ta'e haka moe era i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū

37 A Ietū i aŋa rō i te mana hope'a o te nui-nui 'i mu'a i te taŋata 'e, ka ai atu pē ira, me'e rahi nō atu nu'u 'ina he haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a ia. 38 Hai me'e nei i tano ai te me'e pāpa'i e te perofeta era ko 'Itaia pē nei ē:

«E te 'Atua, ¿e ai rō 'ana hō te nu'u haka roŋo 'e ha'atura ki te tāua roŋo?
¿E ai rō 'ana hō te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi:
he pūai ō'ou te me'e take'a ena e rāua?».

39 'I te ta'e haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū i tano tako'a ai te me'e pāpa'i era e 'Itaia pē nei ē:

40 «Te nu'u hārui i te 'Atua hai tua'ivi
ko haka keva 'ā e ia i te mata 'o take'a,
'e ko haka mira-mira 'ana i te mana'u 'o aŋi-aŋi;
'o huri mai te rāua mana'u a ruŋa i a au
'e 'o haka ora e au».

41 I kī ai a 'Itaia i te vānaŋa nei 'i te me'e era ko haka take'a era 'ā e te 'Atua ki a ia 'i mu'a 'ā i te pūai o Ietū; 'o ira i vānaŋa ai o ruŋa.
42 Ka ai atu pē ira, me'e rahi hūrio ra-rahi i *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ātā te tētahi nu'u hope'a o te ra-rahi. Te me'e nō, 'ina he haka 'ite 'i mu'a o te taŋata he ri'a-ri'a 'i te fariseo, 'o haka e'a mau rō 'āvai i a rāua mai roto i te *hare pure hūrio. 43 I hau rō atu, pa'i, te haŋa mo vānaŋa riva-riva o te taŋata o ruŋa i a rāua ki te ai o te mana'u riva-riva o te 'Atua mo rāua.

A Ietū i oho mai ai mo va'ai i te ora 'āpī

44 He kī pūai e Ietū:

«Te kope haka moe mai i tō'ona mana'u e haka moe tako'a 'ana i te mana'u 'i ruŋa i te Kope uŋa mai i a au. 45 'E te kope take'a i a au te me'e take'a he kope uŋa mai i a au. 46 I oho mai ai a au ki te ao nei pa he mōrī haka mā'eha i te mana'u o te taŋata 'o noho te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au 'i roto i te pōhāhā.
47 »Te kope ŋaro'a i tā'aku vānaŋa 'e 'ina he ha'atura, ta'e mā'aku e haka ūtu'a. Ta'e, pa'i, a au i oho mai ai mo haka ūtu'a i te taŋata o te ao; i oho mai ai mo haka e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 48 Te kope ta'e haŋa mai 'e ta'e ha'atura ki tā'aku vānaŋa ko ai era 'ana te me'e mo haka ūtu'a i a ia: he vānaŋa kī era e au. Hai rā vānaŋa ka haka ūtu'a ena 'i te mahana o te ture hope'a.

49 »E vānaŋa atu era, paʻi, a au taʻe hai manaʻu ōʻoku ʻā; o te Matuʻa uŋa mai
i a au i kī mai i tāʻaku meʻe mo haka ʻite ʻe mo hāpī. 50 ʻE ko ʻite ʻana e au: o
tāʻana roŋo te vaʻai i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa. ʻO ira, tāʻaku meʻe kī atu
he meʻe kī mau mai era ʻā e tōʻoku Matuʻa mo haka ʻite atu».

He haka hopu iŋa o Ietū i te vaʻe o tāʻana nuʻu hāpī

13 1 Te *Pakate kai haʻamata ʻā, ʻe a Ietū ko ʻite era ʻana ko tano ʻā tōʻona
hora mo haka rē i te ao nei ʻe mo hoki ki muri i tōʻona Matuʻa. Te aŋa
ʻāʻana he haka takeʻa he oho nō i tōʻona haŋa ki tāʻana nuʻu, ʻe pē ira i aŋa i
oho ai ʻātā ki te hopeʻa.
2-4 Ka ai atu pē ira, ko ai era ʻā ʻi roto i te māhatu o Hura, poki ʻa Tīmona
Ikariote, te manaʻu o Rukifero mo hoʻo i a Ietū. ʻE a Ietū, ʻi te ʻite: mai te
ʻAtua a ia i oho mai ai ʻe ki a ia ka hoki era, ʻe ʻi te ʻite takoʻa ko vaʻai ʻana ki
a ia e tōʻona Matuʻa i te parau o te meʻe taʻatoʻa o te ao, e kai nō ʻā he māroa
mai ruŋa i te ʻamuramaʻa, he patu i te paratoa ʻe he here i te pānio pa he
pena. 5 He toʻo i te vātōrio ʻe he haʻaʻī hai vai. He haʻamata ia he haka hopu i
te vaʻe o tāʻana nuʻu hāpī ʻe he haroʻi hai tū pānio era.
6 I oho era mo haka hopu i te vaʻe o Tīmona, kī takoʻa ko Pētero, he kī:
—E Ietū, ¿He haka hopu mai a koe i tōʻoku vaʻe?

7 He pāhono e Ietū:
—ʻIna he aŋi-aŋi e koe, ʻi te hora nei, he aha a au e aŋa nei i te meʻe nei; pe
muʻa ka oho ena he aŋi-aŋi e koe.

8 He kī e Pētero:
—¡E ko haʻatiʻa atu e au ki te hora hopeʻa mo haka hopu mai ōʻou i tōʻoku
vaʻe!

He pāhono e Ietū:
—Mo taʻe haka hopu atu ōʻoku i tuʻu vaʻe, taʻe ia a koe ʻāʻaku.

9 He kī e Pētero:
—¡Mo ai ia pē ira, taʻe nō he vaʻe taʻa meʻe mo haka hopu mai; ka haka
hopu takoʻa mai tōʻoku rima ʻe tōʻoku pūʻoko!

10 He pāhono e Ietū:
—Te taŋata hopu iho, ¿mo aha ʻā ana hopu haka ʻou? E maʻitaki rō ʻā, paʻi.
He vaʻe nō te meʻe mo hopu. ʻE a kōrua e maʻitaki rō ʻana, ka ai atu e tahi o
roto o kōrua taʻe pē ira.

11 Te vānaŋa kī era e Ietū: «taʻe taʻatoʻa o kōrua e maʻitaki rō ʻā», ʻo te ʻite ko
ai te kope ka hoʻo era i a ia.
12 I oti era te haka hopu i te vaʻe, he uru haka ʻou a Ietū i tōʻona paratoa, he
noho haka ʻou ʻi ruŋa i te ʻamuramaʻa, ʻe he ʻui:

«¿E aŋi-aŋi rō ʻana e kōrua tāʻaku meʻe aŋa atu ena? 13 A kōrua e kī mai
ena: “e te Maʻori”, ʻe, takoʻa, “e te Pūʻoko Haka Tere ē”. Ko tano ʻana, he aŋi

mau 'ā to kōrua. 14 Mo ai a au, te Ma'ori 'e te Pū'oko Haka Tere o kōrua, ko
haka hopu atu 'ana i te kōrua va'e, pē ira tako'a 'ana a kōrua ana aŋa 'i roto
i a kōrua.
15 »Hai me'e aŋa ena e au, i haka take'a atu ai he aha te kōrua me'e mo aŋa.
16 'Ī a au he kī atu: 'ina he tāvini 'ata hau ki te kope haka aŋa i a ia, 'e 'ina
he kope ma'uroŋo 'ata hau ki te kope haka uŋa i a ia. 17 Mo aŋi-aŋi o kōrua
i tā'aku me'e hāpī atu ena 'e mo aŋa i rā ŋā me'e, he ha'amaitai kōrua e te
'Atua.
18 »Te me'e kī atu ena e au ta'e mo kōrua ta'ato'a. Ko 'ite riva-riva 'ana e au
ko ai ko ai tā'aku me'e i to'o mo taŋata hāpī 'ā'aku. I aŋa ai pē ira mo tano ki
te me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

"Te kope kai ararua māua,
ko hārui mai 'ā i a au hai tua'ivi".

19 »E kī atu ena a au i te me'e nei mo aŋi-aŋi riva-riva e kōrua, 'i te hora ena
ka topa ena rā me'e, pē nei ē: a au he kope mau nei 'ā e au e kī atu ena. 20 'Ī
a au he kī atu: Te kope here 'i roto i tō'ona māhatu i te kope uŋa e au e here
tako'a 'ana i a au 'i roto i tō'ona māhatu, 'e te kope here i a au 'i roto i tō'ona
māhatu e here tako'a 'ana i te kope uŋa mai i a au».

He haka 'ite iŋa o Ietū he ho'o i a ia

(Māteo 26.20-25; Marko 14.17-21; Ruka 22.21-23)

21 I oti era i te kī i te me'e nei, he ŋaro'a e Ietū i te māui-ui 'i roto i tō'ona
māhatu, 'e he kī: «Nā e tahi o kōrua he va'ai i a au ki te nu'u».
22 He ha'amata ia te nu'u hāpī 'a Ietū he u'i-u'i ki a rāua 'ā; 'ina he aŋi-aŋi
o ruŋa i a ai e vānaŋa era. 23 E tahi o rā nu'u, he kope haŋa rahi 'a Ietū, e kai
'ana 'i muri. 24 I ha'aaura'a atu e Pētero hai rima mo 'ui ki a Ietū o ruŋa i a ai
e vānaŋa era. 25 He 'ata haka hāhine rā kope ki muri i a Ietū, he 'ui:
—E Ietū, ¿ko ai nā me'e?

26 He pāhono e Ietū:
—'Ī a au he haka ruku e tahi parehe haraoa; kope era ki a ia a au ka va'ai
nei, ko ia.

'I tū hora 'ā he haka ruku a Ietū e tahi parehe haraoa 'e he va'ai ki a Hura,
he poki 'a Tīmona Ikariote. 27 'I te hora to'o mau era 'ā e Hura i te haraoa i o'o
ai ki roto i tō'ona māhatu a Rukifero.
He kī ia e Ietū: «Ta'a me'e mana'u ena mo aŋa, ka ke'o-ke'o ka aŋa rō 'ai».
28 'Ina e tahi o rā nu'u kai era ananake ko kuā Ietū i aŋi-aŋi he aha e kī
era i rā me'e ki a Hura. 29 'E, 'i te ai 'a Hura te hāpa'o i te rāua pūtē moni, he
mana'u e te tētahi o rā nu'u e kī 'ā a Ietū mo ho'o hai me'e mo te ŋoŋoro, 'o
mo va'ai hai moni mo te veve.
30 I to'o era e Hura i rā haraoa he e'a he oho. Ko pō 'ana ia te mahana.

He roŋo 'āpī

31 I e'a era a Hura he kī a Ietū:

—E ko roa he take'a te pūai 'e te nui-nui o te *Poki o te taŋata, 'e hai ia ka take'a tako'a ena te pūai 'e te nui-nui o te 'Atua. 32 'E mo ai hai Poki o te taŋata e haka take'a ena i te pūai 'e i te nui-nui o te 'Atua, pē ira tako'a 'ana e haka take'a ena e te 'Atua i te pūai 'e i te nui-nui o te Poki. Te me'e nei ka topa ena e ko roa hia.

33 »E kuā ŋā poki 'ā'aku ē, e ko noho haka 'ou atu a au 'i muri i a kōrua. E kimi rō mai kōrua. 'E pa he me'e kī e au ki te nu'u *hūrio ra-rahi ka kī tako'a atu ena a au 'i te hora nei: e ko tu'u atu kōrua ki te kona nei ō'oku ka oho nei.

34 »He haka rē atu au i te roŋo 'āpī nei: E haŋa kōrua ki te rua. Pa he haŋa nei ō'oku mo kōrua, pē ira kōrua ana haŋa 'i roto i a kōrua. 35 Mo haŋa o kōrua pē ira, he 'ite e te taŋata: he nu'u hāpī kōrua 'ā'aku.

A Pētero e kī rō kai 'ite a ia ko ai a Ietū

(Māteo 26.31-35; Marko 14.27-31; Ruka 22.31-34)

36 He 'ui e Pētero ki a Ietū:

—E Ietū, ¿ki hē koe ka oho ena?

He pāhono e Ietū:

—Te kona nei ō'oku ka oho nei, e ko tano mo oho atu ō'ou 'i te hora nei; ki tano tu'u hora he oho atu koe.

37 He kī e Pētero:

—E Ietū, ¿he aha a au ana ta'e oho atu 'i te hora nei? ¡E va'ai nō a au i a au ki te mate mō'ou!

38 He pāhono e Ietū:

—¿He parauti'a mau 'ā e va'ai rō koe i a koe ki te mate mō'oku? 'Ī a au he kī atu: e ko 'o'oa hia te moa ka kī ena e koe e toru kī iŋa kai 'ite koe ko ai a au.

Ko Ietū mau nō te ara ki te 'Atua Matu'a

14 1 «'Ina kōrua ko mana-mana'u 'o māui-ui te kōrua māhatu. Ka haka moe nō te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e 'i ruŋa i a au. 2 'I te hare o tō'oku Matu'a e rahi rō 'ana te kona mo noho. 'Āhani ta'e pē ira, e ko kī tahaŋa atu a au e haka riva-riva rō a au i te kona mo kōrua. 3 Ki oho au ki haka riva-riva, he hoki mai a au he to'o i a kōrua mo noho tahi o tātou 'i te kona era 'i ira a au. 4 A kōrua e 'ite rō 'ana ko ara hē te ara mo tu'u ki te kona ki ira a au ka iri nei».

5 He kī e Tōmā:

—E Ietū, 'ina a mātou kai 'ite ki hē koe ka oho ena. ¿Pē hē ia a mātou ana 'ite i te ara?

6 He pāhono e Ietū:

—Ko au te ara, te parauti'a, 'e te ora. Hai au mau nō kōrua ana tu'u ki te 'Atua Matu'a. 7 Mo 'ite o kōrua ko ai a au, he 'ite tako'a ko ai te Matu'a. 'E mai te hora nei ka 'ite ena a kōrua ko ai a ia; ko take'a ko oho nō mai era 'ā, pa'i, e kōrua i a ia.

8 He kī ia e Feripe:
—E Ietū, te me'e haŋa o mātou he haka take'a mai ō'ou i te Matu'a.

9 He pāhono e Ietū:
—E Ripe, 'i muri i a kōrua 'ana a au, 'e, ¿kai aŋi-aŋi 'ā e koe ko ai a au? Te kope take'a i a au ko take'a 'ā i te Matu'a. ¿He aha ia a koe e kī mai ena mo haka take'a atu ō'oku i te Matu'a? 10 ¿Kai aŋi-aŋi 'ana 'ō e koe a māua ko te 'Atua Matu'a e tahi mau nō? Te me'e nei e au e kī atu ena ta'e he me'e i mana'u e au. O te Matu'a nei 'i roto i a au te aŋa i tā'ana me'e mana'u mo aŋa.
11 »E 'ite kōrua: a māua ko te 'Atua Matu'a e tahi mau nō. Mo ta'e ai he parauti'a mo kōrua te me'e nei, ka haka topa nō te kōrua mana'u 'i ruŋa i tā'aku mana aŋa oho mai ena. 12 'E 'ī a au he kī atu: te kope haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a au, e aŋa tako'a rō i te me'e aŋa e au, 'e he aŋa tako'a i te me'e 'ata hau rō atu hai oho ō'oku ki te kona era 'i ira te Matu'a. 13 'E te me'e ta'ato'a mo no-no'i hai 'īŋoa ō'oku he haka tano e au, ki ai ai hai Poki ka take'a ena te pūai 'e te nui-nui o te Matu'a. 14 Te me'e ta'ato'a no-no'i mai hai 'īŋoa ō'oku he haka tano e au.

He hōrea iŋa o Ietū he uŋa mai i te *Vārua Maitai

15 »Mo haŋa mai o kōrua, he ha'atura kōrua ki tā'aku roŋo. 16-17 Ka iri nei a au, he no-no'i ki te Matu'a mo uŋa mai i te kope tā'ana me'e aŋa he hā'ū'ū, he Vārua Maitai hāpī i te Parauti'a, mo noho mau rō atu 'ai 'i roto i a kōrua. Te Vārua Maitai e ko ai i te nu'u o te ao nei ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, he ta'e 'ite 'e he ta'e aŋi-aŋi ko ai a ia. Ko kōrua te me'e i aŋi-aŋi; a ia, pa'i, nā 'i muri i a kōrua 'e pe mu'a ka oho ena 'i roto i a kōrua mau 'ana ka noho ena.
18 »E ko haka rē a au i a kōrua pa he ŋā poki 'ina he matu'a; e hoki rō mai a au ki a kōrua. 19 Mahana ta'e rahi nō te mahana toe mo take'a i a au e te nu'u o te ao nei ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au. Mo kōrua nō a au e take'a, 'e he ora kōrua 'i te ai e ora rō 'ana a au. 20 'I rā mahana ka aŋi-aŋi ena e kōrua: a māua ko te Matu'a e tahi mau nō, a au o kōrua, 'e a kōrua 'ā'aku.
21 »Te kope haka roŋo 'e ha'atura ki tā'aku roŋo, ko ia te kope haŋa parauti'a mai. Tō'oku Matu'a he haŋa ki a ia 'e he haŋa tako'a e au, 'e ki a ia a au ka haka take'a ena pē hē tō'oku huru.

22 He 'ui e Hura era ta'e ko Hura Ikariote:
—E Ietū, ¿he aha ka ai ena ki a mātou nō koe ka haka take'a mai ena 'e ta'e ki te nu'u ta'ato'a o te ao?

23 He pāhono e Ietū:
—Te kope haŋa mai ki a au he haka roŋo 'e he ha'atura ki tā'aku vānaŋa. He haŋa e tō'oku Matu'a 'e he oho a māua ko te Matu'a he noho tahi mātou. 24 Te kope ta'e haŋa mai ki a au 'ina he haka roŋo 'e he ha'atura ki tā'aku vānaŋa. Te vānaŋa kī atu e au ta'e 'ā'aku, o te Matu'a uŋa mai i a au.
25 »Mai ai atu 'ana a au 'i muri i a kōrua e kī atu ena a au i te me'e ta'ato'a nei. 26 'E, ki oho mai te kope hā'ū'ū era, he Vārua Maitai uŋa mai e te Matu'a

hai 'īŋoa ō'oku, he hāpī atu i te me'e ta'ato'a 'e he haka mana'u tahi atu i tā'aku vānaŋa kī atu era.

27 »'Ina ko mana-mana'u 'e 'ina ko ri'a-ri'a kōrua. He haka rē atu a au i te haumārū: ta'e ko te haumārū ena mo va'ai atu e te nu'u o te ao nei ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, he haumārū mā'aku mau nō e va'ai atu. 28 Ko ŋaro'a 'ana e kōrua i tō'oku kī iŋa atu he oho a au 'e he hoki haka 'ou mai ki a kōrua. 'Āhani e haŋa parauti'a rō mai 'ana a kōrua, ko koa tako'a 'ana 'o te 'ite he oho a au ki te Matu'a; a ia, pa'i, 'ata hau rō atu ki a au.

29 »E kī atu ena a au i te me'e nei mo 'ite e kōrua, hora era ka topa era: he parauti'a mau 'ā tā'aku me'e kī atu era. 30 'Ina a au e ko vānaŋa rahi haka 'ou atu; nā, pa'i, e oho mai ena te kope 'ā'ana te ao nei te haka tere. 'E, ka ai atu 'ā'ana te haka tere, ta'e i a ia te parau ō'oku. 31 Te me'e ta'ato'a nei he me'e mau 'ā mo topa, mo 'ite e te taŋata ta'ato'a e haŋa rahi rō 'ana a au ki te Matu'a 'e e aŋa rō 'ana a au i tā'ana me'e kī mai.

»'E, hora nei, ka e'a kōrua ki ruŋa ki oho rō tātou.

Te tumu vino parauti'a

15 1 »He tumu vino parauti'a a au; o tō'oku Matu'a te haka heu 'e te hāpa'o. 2 Mo ta'e hua e tahi maŋa ō'oku, he ko-koti; 'e mo hua, he to-tope mo 'ata hua. 3 A kōrua, 'i te *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i tā'aku vānaŋa, ko ma'itaki 'ana pa he ŋā maŋa era ko tope-tope riva-riva 'ana.

4 »'Ina kōrua ko haka topa mai muri i a au, pa he ta'e haka topa iŋa nei ō'oku i a au mai muri i a kōrua. Te maŋa vino e tahi e ko hua mo ko-koti mo haka topa mai te tumu. Pē ira 'ana kōrua, mo topa mai muri i a au e ko hua, te aura'a, e ko riva kōrua mo aŋa i te me'e haŋa e te 'Atua.

5 »Ko au te tumu vino, ko kōrua te maŋa. Mo ra'u nō mai o kōrua 'i ruŋa i a au 'e a au ki a kōrua, he 'ata rahi te hua iŋa; 'e mo kore ō'oku, e ko rava'a e kōrua mo aŋa i te me'e tano ki te mata o te 'Atua. 6 Te kope haka topa i a ia mai muri i a au pa he maŋa ko ko-koti ko hoa 'ā. He paka-paka, he runu 'e he tutu 'i roto i te ahi.

7 »Mo noho nō mai o kōrua 'i muri i a au, 'e mo ma'u riva-riva i tā'aku hāpī nei, te me'e mo no-no'i mai e kōrua he va'ai atu. 8 Mo hua rahi o kōrua, te aura'a, mo aŋa i te me'e tī-tika ki te mata o te 'Atua, e ha'ahana-hana 'ā ki te 'Atua Matu'a, 'e he riro ia a kōrua he nu'u hāpī parauti'a 'ā'aku. 9 E haŋa rahi rō atu 'ana a au ki a kōrua, pa he haŋa iŋa mai ena o te Matu'a ki a au. E ma'u 'i roto i te kōrua māhatu te haŋa nei ō'oku ki a kōrua. 10 Mo ha'atura o kōrua ki tā'aku roŋo, e ko kore tō'oku haŋa mo kōrua, pa he ta'e kore iŋa ena 'ā o te haŋa o tō'oku Matu'a ki a au 'o te ha'atura ō'oku ki tā'ana roŋo.

11 »E kī atu ena a au i te me'e nei mo rahi o te kōrua koa pa he koa iŋa nei ō'oku. 12 Tā'aku roŋo: e haŋa kōrua ki te rua pa he haŋa iŋa nei ō'oku ki a kōrua. 13 Te haŋa hope'a o te nui-nui he va'ai o te kope e tahi i a ia ki te mate mo tō'ona repahoa. 14 Mo aŋa kōrua i tā'aku me'e nei e kī atu ena, he repahoa parauti'a mau 'ā kōrua ō'oku. 15 E ko kī haka 'ou atu a au he tāvini kōrua; te tāvini, pa'i, 'ina he 'ite i te mana'u o te kope haka aŋa i a ia. Mō'oku a kōrua he repahoa; ko haka 'ite tahi atu 'ana, pa'i, a au i te me'e kī mai e tō'oku Matu'a.

16 »Ta'e hai haŋa o kōrua i ai ena he nu'u hāpī 'ā'aku. 'Ā'aku kōrua i ha'ata'a 'e ko uŋa 'ā mo 'ata rahi te kōrua hua iŋa, te aura'a, mo 'ata rahi te kōrua

me'e riva-riva aŋa, 'e mo ta'e ŋaro nā me'e ki te hora hope'a. 'E te me'e no-no'i e kōrua hai 'īŋoa ō'oku he va'ai atu e te Matu'a. 17Tā'aku me'e nei e kī atu ena: e haŋa kōrua ki te rua.

He ma'u iŋa i te riri mo Ietū 'e mo tā'ana nu'u hāpī

18»Mo ai e ma'u rō 'ā i te riri mo kōrua te taŋata o te ao nei ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, e 'ite: 'i ra'e te nu'u era i ma'u ai i te riri mō'oku. 19'Āhani kōrua o te nu'u era 'ā, ko te haŋa iŋa atu 'ana, pa he haŋa iŋa ki te rāua nu'u. 'Ā'aku kōrua i ha'ata'a mai mai roto i a rāua, 'o ira e ma'u ena i te riri mo kōrua, 'o te ta'e ai haka 'ou kōrua o rāua.

20»E u'i 'o rehu tā'aku me'e kī atu: "'Ina e tahi tāvini 'ata hau rō atu ki te kope haka aŋa i a ia". Mo ai, pa'i, i tute rō mai i a au mo tōtōā, he tute tako'a atu i a kōrua; 'e mo ai i haka roŋo rō ki tā'aku vānaŋa, he haka roŋo tako'a atu ki a kōrua. 21'O te ai a kōrua 'ā'aku, he aŋa tahi atu i te me'e nei 'i ruŋa i a kōrua, he ta'e aŋi-aŋi e rā nu'u ko ai mau te kope uŋa mai era i a au.

22»'Āhani a au i ta'e tu'u mai 'e i ta'e haka 'ite i te parauti'a, e ko ai te rāua hape 'o te hārui mai i a au 'e i tā'aku vānaŋa hai tua'ivi. 'E, hora nei, 'ina he 'ōtohe toe mo te rāua hara. 23Te nu'u ma'u i te riri mō'oku e ma'u tako'a rō 'ā i te riri mo tō'oku Matu'a. 24'E, 'āhani i ta'e aŋa e au i te mana kai aŋa 'ā e te rua kope, e ko ai te rāua hape 'o te hārui mai i a au hai tua'ivi. A rāua ko take'a 'ana i tō'oku aŋa iŋa i te ŋā me'e nei 'e, ka ai atu pē ira, ko te ma'u iŋa 'ā i te riri mō'oku 'e mo tō'oku Matu'a. 25Hai oho iŋa nei o rāua e haka tano ena te me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: "E ma'u tahaŋa nō 'ana i te riri mō'oku".

26»Ki tu'u mai tū kope hā'ū'ū era, he *Vārua Maitai hāpī i te Parauti'a mo uŋa mai e au mai tō'oku Matu'a, ko ia te mata'ite mo kī atu i te parauti'a o ruŋa i a au. 27'E a kōrua he mata'ite tako'a ō'oku; 'i muri i a au 'ana, pa'i, kōrua mai te hora ha'amata hāpī era 'ā ō'oku.

16 1»A au e kī atu ena i te ŋā me'e nei 'o 'aka-'aka te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a au. 2A kōrua nā he haka e'a mau rō 'ai mai roto i te *hare pure hūrio; 'e 'ātā e tu'u rō te mahana te kope nō era mo tiŋa'i mo haka mate i a kōrua he mana'u e aŋa 'ana i te me'e haŋa e te 'Atua. 3Te ŋā me'e nei ka aŋa atu ena ki a kōrua 'o te ta'e 'ite ko ai a au 'e ko ai te Matu'a. 4E haka 'ite atu ena au i te me'e nei mo haka topa o te kōrua mana'u, hora ena ka topa atu ena rā me'e, ko kī atu era 'ana e au.

Te me'e aŋa e te *Vārua Maitai

»Kai kī atu a au i te me'e nei 'i tū hora ra'e era 'o te ai 'i muri i a kōrua 'ana a au. 5Hora nei he hoki a au ki te kope 'ā'ana a au i uŋa mai, 'e 'ina 'ā e tahi o kōrua i 'ui mai ki hē au ka oho nei. 6Te me'e nō, ko mamae 'ana te kōrua māhatu 'o te kī atu ō'oku i te me'e nei. 7Te parauti'a, i hau 'i te riva mo kōrua mo oho ō'oku. Mo ta'e oho ō'oku, e ko tu'u mai tū kope hā'ū'ū era, he Vārua Maitai, mo noho 'i roto i a kōrua; 'e mo oho ō'oku, he uŋa mai e au.

8»Ki tu'u mai a ia, he haka 'ite ki te taŋata o te ao nei ko ai te kope hara, ko ai te kope 'ina e tahi hape, 'e 'i ruŋa i a ai ka topa ena te ture o te 'Atua. 9Te kope hara: he taŋata ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au; 10te kope 'ina e tahi hape: ko au mau nei 'ā ka iri nei ki te Matu'a, 'e e ko take'a haka

'ou e kōrua; 11 'e te kope 'i ruŋa i a ia ka topa ena te ture o te 'Atua: ko te
kope ena 'ā'ana te ao te haka tere, te aura'a, ko Rukifero, he kope ko ai era
'ā tō'ona ūtu'a.
12 »E rahi nō 'ana tā'aku me'e mo kī atu; 'e, mo kī atu ō'oku 'i te hora nei, e
ko aŋi-aŋi e kōrua. 13 Ki tu'u mai te Vārua o te parauti'a, he haka aŋi-aŋi he
oho atu i te parauti'a ta'ato'a o te 'Atua. Ta'e hai mana'u ō'ona 'ā ka vānaŋa
atu ena, hai me'e i ŋaro'a e ia, 'e he haka 'ite tako'a atu he aha te me'e ka
topa ena.
14 »He haka nui-nui i a au hai to'o i tō'oku mana'u 'e hai haka 'ite atu ki a
kōrua. 15 Te mana'u ta'ato'a o te 'Atua Matu'a i a au. 'O ira i kī atu ai e au: mai
i a au ka 'ite ena e te Vārua Maitai i tō'oku mana'u 'e mā'ana e haka 'ite atu.
16 »'Ina he hora toe he ŋaro a au. 'E pe mu'a 'iti he take'a haka 'ou e kōrua
i a au.

Te taŋi o kōrua e riro rō he koa

17 Tētahi o te nu'u hāpī 'a Ietū he 'ui ki a rāua 'ā:

«¿He aha te aura'a o te me'e kī mai era pē nei ē: 'ina he hora toe he ŋaro a
ia, 'e pe mu'a 'iti he take'a haka 'ou? 'E, tako'a, ¿he aha te aura'a o te me'e kī
mai ena he oho a ia ki te Matu'a? 18 ¿He aha te ha'aaura'a o te vānaŋa ena:
"'ina he hora toe"? 'Ina he aŋi-aŋi mai he aha tā'ana me'e ena e vānaŋa mai
ena».

19 He aŋi-aŋi ia e Ietū e haŋa rō 'ā rā nu'u mo 'ui ki a ia, 'e he kī:
—Ko kī atu 'ana a au 'ina he hora toe he ŋaro a au, 'e pe mu'a 'iti he take'a
haka 'ou e kōrua i a au. ¿He ha'aaura'a o te me'e nei te me'e haŋa o kōrua mo
'ite? 20 'Ī a au he kī atu: e ta-taŋi rō 'e e koromaki rō kōrua, 'e te nu'u o te ao
nei ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au e koa rō. 'E, ka ai atu e koromaki
rō kōrua, te koromaki era e huri rō ki te koa.
21 »E hāhine ena te poki mo poreko, he mamae te vi'e. I poreko era he rehu
rō atu 'ai rā mamae 'i te rahi o te koa mo te poki ko poreko 'ā. 22 Pē ira tako'a
'ana te kōrua mamae ena. Ki piri haka 'ou a tātou, he koa te kōrua māhatu,
ko te koa ena 'ina he rua kope mo hiko.
23 »'I rā mahana e ko 'ui haka 'ou mai kōrua e tahi me'e. 'E 'ī a au he kī
atu: he va'ai atu e te Matu'a i te me'e ta'ato'a o kōrua ka no-no'i ena hai 'īŋoa
ō'oku. 24 Ki te hora nei, kai no-no'i 'ana kōrua e tahi me'e hai 'īŋoa ō'oku; ka
no-no'i, he va'ai atu ki koa riva-riva ai kōrua.

A Ietū ko rē 'ā ki te kope haka tere i te ao nei

25 »Ki te hora nei e vānaŋa atu ena a au hai 'a'amu ha'aaura'a. 'E, 'ī ko
hāhine 'ā te hora mo ta'e vānaŋa haka 'ou atu pē ira. Hai vānaŋa mo aŋi-aŋi
riva-riva e kōrua ka haka 'ite atu ena o ruŋa o te 'Atua Matu'a. 26 'I rā mahana
he no-no'i kōrua hai 'īŋoa ō'oku. ¿Mo aha 'ana a au ana no-no'i ki te Matu'a
mo kōrua? Mo kōrua mau 'ā e no-no'i. 27 Te Matu'a, pa'i, e haŋa rahi rō 'ana ki
a kōrua. E haŋa atu ena 'o te haŋa mai o kōrua ki a au 'e 'o te ai he parauti'a
mau 'ana mo kōrua: a au i oho mai ai mai i a ia. 28 Mai te Matu'a a au i oho
mai ai ki te ao nei, 'e, hora nei, he haka rē a au i te ao 'e he hoki a au ki a ia.

29 He kī ia ki a Ietū e tā'ana nu'u hāpī:
—E vānaŋa mai ena koe 'i te hora nei hai vānaŋa mo aŋi-aŋi riva-riva e mātou, 'e ta'e hai 'a'amu ha'aaura'a. 30 A mātou ko 'ite 'ana 'i te hora nei: a koe ko 'ite tahi 'ana i te me'e, 'ātā ki te mātou me'e mana'u mo 'ui atu. 'O ira he parauti'a mau 'ā mo mātou: a koe mai te 'Atua i oho mai ai.

31 He pāhono e Ietū:
—¿He aŋi mau 'ā he parauti'a mo kōrua? 32 Nā he tu'u mai te hora, ko te hora mau nei 'ā, he maraŋa tahi kōrua ki te kōrua kona, 'e he haka rē kōrua i a au hoko tahi nō. Nōatu. Ta'e a au hoko tahi nō; ararua māua ko te Matu'a. 33 E kī atu ena au i te me'e ta'ato'a nei mo noho kōrua 'i roto i te haumārū 'o te ai o kōrua 'ā'aku. 'I te ao nei e 'amo rō kōrua i te 'ati. Kiahio kōrua; ko rē 'ana, pa'i, a au ki te kope 'ā'ana te haka tere i te ao.

He pure iŋa o Ietū mo tā'ana nu'u hāpī

17 1 I oti era te kī i te ŋā me'e nei, he u'i a Ietū a te raŋi he kī:
«E Koro, ko tano 'ā te hora. Ka haka take'a te pūai 'e te nui-nui o ta'a Poki mo haka take'a tako'a e ia i tu'u pūai 'e i tu'u nui-nui.
2 »Ko va'ai 'ana a koe ki ta'a Poki i te parau mo haka tere i te taŋata ta'ato'a o te ao 'e mo va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a ki te nu'u ha'ata'a e koe mā'ana. 3 Te me'e he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a ko te me'e nei: he 'ite e rāua ko ai mau a koe, he 'Atua parauti'a e tahi mau nō, 'e ko ai a au a Ietū Kiritō, he kope uŋa mai e koe.
4 »Ko haka take'a 'ana a au i tu'u pūai 'i te ao nei hai aŋa 'e hai haka tano tahi i ta'a me'e kī mai. 5 'E, 'i te hora nei, e Koro ē, ka haka take'a haka 'ou koe i tō'oku pūai 'e i tō'oku nui-nui ai i a au 'i te hora era ō'oku 'i mu'a i a koe 'ā, hora kai aŋa 'ana i te ao.
6 »E Koro, ki te nu'u va'ai mai e koe o te ao nei i haka 'ite ai e au ko ai mau a koe. 'Ā'au rā nu'u, 'e 'ā'au i va'ai mai, 'e, ko haka roŋo 'ana ki ta'a vānaŋa. 7 Ko 'ite 'ana a rāua 'i te hora nei: te me'e kī 'e te me'e aŋa ta'ato'a e au mai i a koe e oho mai ena. 8 Ko haka 'ite 'ana e au i ta'a roŋo va'ai mai era, 'e he aŋi mau 'ana mo rāua. Ko 'ite 'ana he parauti'a mau 'ā mai i a koe a au i oho mai ai 'e 'ā'au a au i uŋa mai.
9 »He ani atu au mo rāua, ta'e mo te nu'u o te ao nei ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, mo te nu'u va'ai mai era e koe 'o te ai 'ā'au rāua. 10 Te nu'u ta'ato'a 'ā'au 'ā'aku tako'a, 'e te nu'u 'ā'aku 'ā'au tako'a, 'e hai rāua e take'a ena te pūai 'e te nui-nui ō'oku.
11 »E ko noho haka 'ou au 'i te ao nei; ko rāua te me'e ka noho ena. He hoki atu a au ki muri i a koe. E Koro Mo'a ē, e hāpa'o koe i a rāua hai pūai ena ō'ou, pūai va'ai mai era e koe, mo riro o rāua e tahi mau nō pē tātou. 12 Hora ta'ato'a ō'oku 'i muri i a rāua 'i te ao nei, e hāpa'o nei e au hai pūai va'ai mai e koe 'o ha'ata'a mai muri i a koe. 'E 'ina a rāua kai ha'ata'a, he kope mau nō era ko tāpa'o era 'ā mo te pō'auahi mo tano o te me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a.
13 »'Ī a au he oho atu ki a koe ena. Hora nei ō'oku 'i te ao nei 'ā e kī nei e au i te ŋā me'e nei mo te rāua riva-riva, mo koa o rāua pa he koa ri'a-ri'a nei

ō'oku. 14 Ko haka 'ite 'ana e au ki a rāua i ta'a vānaŋa, 'e te nu'u o te ao nei
ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au e ma'u rō 'ana i te riri mo rāua 'o te
ta'e ai haka 'ou te nu'u nei o rāua, pa he ta'e ai iŋa tako'a nei ō'oku o rāua.
15 »Ta'e a au e ani atu 'ā mo to'o ō'ou i a rāua mai te ao nei. E kī atu ena mo
hāpa'o nō ō'ou i a rāua 'o rava'a e Rukifero. 16 A rāua ta'e o te nu'u o te ao nei
ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au, pa he ta'e ai iŋa tako'a nei ō'oku o rā
nu'u. 17 Hai 'ite o te nu'u nei i te parauti'a o ruŋa i a koe e ha'ata'a mā'au, mo
tāvini mau nō atu ki a koe; ta'a vānaŋa ena, pa'i, he parauti'a.
18 »Pa he uŋa iŋa mai era ō'ou i a au ki te nu'u o te ao nei ta'e haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a au, pē ira tako'a 'ana a au ka uŋa ena i a rāua ki rā ŋā
nu'u. 19 Mo te riva-riva o rāua, he ha'ata'a a au i a au mo tāvini atu ki a koe,
ki ha'ata'a parauti'a atu ai a rāua mo tāvini atu ki a koe.
20 »Ta'e nō a au e ani atu ena mo rāua, mo te nu'u tako'a ka haka moe ena i
te rāua mana'u 'i ruŋa i a au, he haka roŋo 'e he ha'atura ki te roŋo riva-riva
o ruŋa i a au ka hāpī era e rāua. 21 Tā'aku me'e haŋa, e Koro ē: mo here mo
oho nō o rāua 'i roto i a rāua pē tāua 'ā, 'e mo ta'e ha'ata'a o rāua mai muri i
a tāua, pa he ta'e ha'ata'a iŋa nei ō'oku mai muri i a koe, ki 'ite ai e te taŋata
o te ao nei ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au: 'ā'au a au i uŋa mai.
22 »Te nu'u va'ai mai era e koe ko haka nui-nui 'ana e au pa he haka nui-nui
iŋa mai era ō'ou i a au, mo riro o rāua e tahi mau nō pē tātou. 23 A au i a rāua,
'e a koe i a au, pē ira tātou ta'ato'a e tahi mau nō, ki 'ite ai te taŋata o te ao
nei ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au: 'ā'au a au i uŋa mai, 'e e haŋa rō
'ana koe ki te nu'u va'ai mai e koe, pa he haŋa iŋa mai ena 'ā ō'ou ki a au.
24 »E Koro, 'ā'au a rāua i va'ai mai, 'e e haŋa rō 'ana a au mo noho atu o
rāua 'i te kona 'i ira a au ka noho nei, ki take'a ai i te pūai 'e i te nui-nui va'ai
mai e koe, he haŋa mai ō'ou mai te hora era 'ā kai aŋa 'ana i te ao.
25 »E Koro riva ē, te taŋata o te ao nei ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i
a au kai 'ite ko ai koe, ko au te me'e i 'ite. Te nu'u hāpī nei 'ā'aku ko 'ite 'ā:
'ā'au a au i uŋa mai. 26 Ko haka 'ite 'ana e au ko ai koe, 'e ko te haka 'ite ko
te oho iŋa 'ana a au, ki ai ai te haŋa ai i a koe mō'oku i a rāua tako'a, 'e ki ai
ai a au 'i roto i a rāua».

He 'a-'aru iŋa i a Ietū

(Māteo 26.47-56; Marko 14.43-50; Ruka 22.47-53)

18 1 I oti era te kī i te me'e nei, he e'a a Ietū ananake ko tā'ana nu'u hāpī
he oho ki te rua pā'iŋa o te vai era te 'īŋoa ko Tererone. 'I ira e tahi
kona e rahi rō 'ana te tumu 'ōrivo 'e he oho a kuā Ietū ki rā kona.
2 A Hura, kope ho'o era i a Ietū, ko 'ite 'ana i rā kona; i rahi rō, pa'i, te
mahana i taka-taka 'i ira ananake ko kuā Ietū. 3 He tu'u ia a Hura e uŋa rō 'ana
'i muri i a ia i te nūna'a va'ehau rōmano 'e i te tētahi 'auario o te *Kona Ha'a-
muri 'Atua uŋa e te nu'u *oromatu'a ra-rahi 'e e te fariseo. Te nu'u nei e ma'u-
ma'u rō 'ana i te hoe 'e i te tētahi atu me'e mo moto koia ko hakari'i 'e ko rama.
4 'I te 'ite o Ietū i te me'e ka topa era ki a ia, i take'a era i rā nu'u he haka
hāhine he 'ui:
—¿Ki a ai rā kōrua e kimi ena?

5 He pāhono e rā nu'u:

—Ki a Ietū era o Nātāreta.

He kī e Ietū:
—Ko au nā kope.

'I muri i rā nu'u e māroa rō 'ā a Hura, ho'o era i a Ietū. 6 I kī era e Ietū: «Ko
au nā kope», he neke tahi a tu'a 'e he hī-hiŋa rō atu 'ai. 7 He 'ui haka 'ou e Ietū:
—¿Ki a ai rā kōrua e kimi ena?

He kī haka 'ou e rā nu'u:
—Ki a Ietū era o Nātāreta.

8 He pāhono haka 'ou e Ietū:
—Ko kī atu 'ana a au ko au nā kope. 'E mo ai o kōrua ki a au e kimi mai
ena, ka haka rē te nu'u nei ki oho.

9 Te me'e nei i topa ai mo haka tano o te me'e kī e Ietū: «E Koro, te nu'u
va'ai mai era e koe, 'ina a rāua kai ha'ata'a mai muri i a koe».
10 A Pētero e ma'u rō 'ana e tahi hoe. He to'o mai he pa'o i te tariŋa mata'u
o te kope e tahi te 'iŋoa ko Marko, he tāvini o te oromatu'a hope'a o te
ra-rahi. 11 He kī e Ietū ki a Pētero:
—Ka haka hoki koe i te hoe ena ki tō'ona kona. Mo va'ai mai e te Matu'a i
te 'ati nei mo 'amo, ki ta'a kī, ¿'ina a au ko 'amo?

'I mu'a o 'Ānā a Ietū

(Māteo 26.57-58; Marko 14.53-54; Ruka 22.54)

12 Te va'ehau ananake ko tō'ona kape 'e te 'auario *hūrio o te Kona Ha'a-
muri 'Atua he 'a-'aru he here-here i a Ietū. 13 'I ra'e i ma'u ai ki te hare o 'Ānā,
huŋavai o Kaifā. A Kaifā he oromatu'a hope'a o te ra-rahi o rā matahiti. 14 Te
Kaifā nei ko te Kaifā kī era ki te hūrio ra-rahi i hau rō atu 'i te tano mo mate
o te taŋata e tahi ki te mate o te ta'ato'a.

He kī iŋa o Pētero kai 'ite a ia ko ai a Ietū

(Māteo 26.69-70; Marko 14.66-68; Ruka 22.55-57)

15 A Pētero ararua ko te kope hāpī haka 'ou e tahi 'i tu'a 'ā o Ietū i oho ai.
Tū rua kope era e māhani rō 'ana ki te oromatu'a hope'a o te ra-rahi, pē ira i
o'o ai 'i muri i a Ietū ki rā hare, 16 'e ko Pētero i noho 'i te ara. He e'a rā kope
māhani era ki rā oromatu'a he vānaŋa ki te vi'e hāpa'o 'ōpani, 'e he haka uru
i a Pētero. 17 He 'ui e rā vi'e ki a Pētero:
—¿Ta'e 'ō koe tako'a o roto o te nu'u hāpī e te taŋata era?

He pāhono e Pētero:
—Ē, ta'e a au o roto.

18 'I te take'o, te nu'u tāvini o rā hare 'e te 'auario o te Kona Ha'amuri 'Atua
ko haka hū 'ana i te ahi 'i haho mo haka mahana o rāua. A Pētero 'i muri i rā
nu'u tako'a e haka mahana 'ā i a ia.

Ko Ietū 'e he oromatu'a hope'a o te ra-rahi

(Māteo 26.59-66; Marko 14.55-64; Ruka 22.66-71)

19 He ha'amata ia te oromatu'a hope'a o te ra-rahi he haka 'ui-'ui ki a Ietū o
ruŋa i tā'ana nu'u 'e o ruŋa o tā'ana me'e hāpī. 20 He kī e Ietū:
—I vānaŋa ai a au 'i mu'a o te nu'u ta'ato'a: he hāpī tā'aku aŋa 'i roto i te
*hare pure hūrio 'e 'i te Kona Ha'amuri 'Atua, he kona 'i ira e taka-taka ena
te hūrio ta'ato'a. 'Ina e tahi 'ā'aku vānaŋa i ta'e kī 'i mu'a o te taŋata. 21 ¿He
aha koe e 'ui mai ena ki a au? Ka haka 'ui ki te nu'u haka roŋo mai era; mo
rāua e kī atu he aha tā'aku me'e i vānaŋa.

22 I kī era a Ietū i te me'e nei, he to'o mai e te 'auario e tahi he haka eke hai
rima ki te 'āriŋa koia ko kī:
—¿Pē nā mau koe ana pāhono ki te oromatu'a hope'a o te ra-rahi?

23 He pāhono e Ietū:
—Mo ai ko kī 'ana a au i te me'e ta'e tano, ka kī mai he aha rā me'e. 'E mo
ai e tano rō 'ā tā'aku me'e kī atu, ¿he aha ia koe i pu'a mai ai?

24 He to'o mai ia e 'Ānā, he haka ma'u i a Ietū e here-here rō 'ā ki a Kaifā,
he oromatu'a hope'a o te ra-rahi.

He kī iŋa haka 'ou o Pētero kai 'ite a ia ko ai a Ietū

(Māteo 26.71-75; Marko 14.69-72; Ruka 22.58-62)

25 'Ī ia a Pētero 'i tū kona era 'ā e haka mahana 'ana ki te ahi. He 'ui e te
nu'u o rā kona:
—¿Ta'e 'ō he kope hāpī tako'a koe o tū taŋata era?

He kī e Pētero:
—Ē, ta'e ko au.

26 I hini 'iti era he 'ui ki a Pētero e te tāvini e tahi o te oromatu'a hope'a o
te ra-rahi, hua'ai o te taŋata pa'o era e Pētero i te tariŋa:
—¿Ta'e 'ō ko take'a 'ana koe e au 'i muri i a ia 'i tū kona era e rahi rō 'ā te
tumu 'ōrivo?

27 Ta'e ko ia rā me'e i kī haka 'ou ai e Pētero. 'E 'i rā hora mau 'ā i 'o'oa ai
te moa.

A Ietū 'i mu'a o Pirato

(Māteo 27.1-2,11-14; Marko 15.1-5; Ruka 23.1-5)

28 He ma'u ia i a Ietū mai te hare o Kaifā ki te hare o Pirato, he suerekao
rōmano. I tu'u era ko hāhine 'ana mo 'ōtea. Te nu'u hūrio, 'o hape ki te rāua
haka tere iŋa o ruŋa i te haka ma'itaki 'e 'o ta'e tano mo kai i te kai o te
Pakate, kai uru ki roto. 29 'O ira a Pirato i e'a i vānaŋa ai 'i haho ki rā nu'u.
He 'ui:
—¿He aha te hape o te taŋata nei?

30 He pāhono e rā nu'u:
—'Āhani a ia ta'e he taŋata taparahi-ta'ata, e ko ma'u mai e mātou ki a koe.

31 He kī e Pirato:
—Ka ma'u e kōrua, 'ai ka ture rō hai haka tere iŋa mau ena 'ā o kōrua.

He pāhono e te nu'u ra-rahi hūrio:
—A mātou te hūrio 'ina he parau mo tiŋa'i mo haka mate i te taŋata.

32 Te me'e nei i topa ai ki tano ai te me'e kī e Ietū pē hē a ia ka mate era.
33 He uru ia a Pirato ki roto i te hare, he kī ki te va'ehau mo ma'u i a Ietū ki mu'a i a ia, 'e he 'ui:
—¿He 'Ariki koe o te hūrio?

34 He pāhono e Ietū:
—Te me'e ena 'ā'au e 'ui mai ena, ¿he mana'u ō'ou, 'o he mana'u o te rua?

35 He pāhono e Pirato:
—Ta'e a au he hūrio ki mana'u ai i te me'e tu'u pē nei. O tu'u hau mau ena 'ā koia ko te kōrua oromatu'a ra-rahi i ma'u mai i a koe ki mu'a i a au mo ture atu. ¿He aha ta'a me'e i aŋa?

36 He pāhono e Ietū:
—Tō'oku haka tere iŋa ta'e o te ao nei. 'Āhani o te ao nei, ko ai 'ana tā'aku taŋata mo moto ki te ŋā hūrio ra-rahi ena mō'oku, 'o topa a au 'i te rāua rima. Tō'oku haka tere iŋa, e kī atu ena, ta'e o te ao nei.

37 He 'ui ia e Pirato:
—¿Ka kī 'ō he 'ariki mau 'ā a koe?

He pāhono e Ietū:
—Nā e koe ko kī 'ā: he 'ariki au. I oho mai ai 'e i poreko ai a au 'i te ao nei mo haka 'ite i te parauti'a. Te nu'u ta'ato'a o te parauti'a he haka roŋo mai.

38 He 'ui e Pirato:
—¿He aha te me'e he parauti'a?

Te ūtu'a mo Ietū he mate
(Māteo 27.15-31; Marko 15.6-20; Ruka 23.13-25)

I oti era te 'ui i te me'e nei, he e'a haka 'ou a Pirato he vānaŋa ki te hūrio, he kī:
—Kai rava'a e au e tahi hape o te taŋata nei mo haka ūtu'a i a ia. 39 'E, nā e ai rō 'ā te haka tere iŋa o kōrua: he haka e'a i te taŋata puru e tahi 'i te *ŋoŋoro o te Pakate. ¿E haŋa rō 'ā kōrua mo haka e'a atu ō'oku i te 'Ariki nei o kōrua o te hūrio?

40 He ohu atu e te ta'ato'a:

—¡Ko Varavā te me'e mo haka e'a mai, ta'e ko ia!

A Varavā he taŋata taparahi-ta'ata e tahi.

19 [1]He uŋa ia e Pirato mo ma'u i a Ietū mo tiŋa'i hai 'uaka. [2]I oti era he 'ato e te va'ehau e tahi hei hai maŋa tiare pū-pū, he huki ki te pū'oko, 'e he haka pu'a hai kahu mea-mea 'uri mo haka tu'u pa he 'ariki. [3]E tahi e tahi e oho e haka me'e-me'e era: «¡Pē hē te 'Ariki o te *hūrio!». 'E he haka eke-eke hai rima ki te 'āriŋa.

[4]He e'a haka 'ou a Pirato, he vānaŋa ki tū nu'u ma'u era i a Ietū 'e he kī: «'Ī a au ko ma'u haka 'ou mai 'ana i a ia mo 'ite e kōrua: 'ina e tahi me'e ta'e tano ō'ona i rava'a e au».

[5]He e'a ia a Ietū e huki rō 'ana i tū hei pū-pū era 'e e pu'a rō 'ana i tū kahu mea-mea 'uri era. He kī e Pirato:

—¡Nā tū taŋata era nā!

[6]I take'a era e te nu'u *oromatu'a ra-rahi 'e e te 'auario o te Kona Ha'amuri 'Atua, he ha'amata he ohu:

—¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō! ¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

He kī e Pirato:

—Ka ma'u ka veo e kōrua mau 'ā; kai rava'a, pa'i, e au e tahi me'e ta'e tano ō'ona.

[7]He pāhono e te nu'u hūrio ra-rahi:

—E ai rō 'ana te haka tere iŋa e tahi o mātou, 'e, ki rā haka tere, te kī o te kope e tahi he Poki a ia o te 'Atua he hape taparahi-ta'ata. Te ūtu'a mo te hape nei he tiŋa'i he haka mate.

[8]I ŋaro'a era i te me'e nei e Pirato, he 'ata ri'a-ri'a rō atu 'ai. [9]He uru haka 'ou ki roto i te hare he 'ui ki a Ietū:

—¿O hē mau koe?

Kai pāhono e Ietū. [10]He 'ui haka 'ou e Pirato:

—¿E ko pāhono mai koe? ¿Kai 'ite 'ō koe i a au te parau mo veo i a koe 'i ruŋa i te tātaurō 'o mo haka e'a i a koe?

[11]He pāhono e Ietū:

—E ko ai i a koe te parau o ruŋa ō'oku 'āhani i ta'e ha'ati'a atu e te 'Atua. 'O ira te kope va'ai atu era i a au ki a koe 'ata hau 'i te hara ki a koe.

[12]Mai rā hora i u'i ai a Pirato i te rāve'a mo haka e'a i a Ietū. Ka ai atu pē ira, he ohu e te hūrio:

—¡Mo haka e'a ō'ou i a ia, ta'e a koe he repahoa o te 'ariki rōmano! ¡Te kope haka 'ariki i a ia 'ā he kope ta'e mo'a i te tōro'a o te 'ariki rōmano!

[13]I ŋaro'a era e Pirato, he haka ma'u i a Ietū ki haho, 'e he oho he noho 'i ruŋa i te pepe 'i te kona 'i ira e ture era te 'īŋoa ko Te Kona Papa hai Mā'ea, 'i

te 'arero *'evereo ko Kavatā. 14 Ko hāhine 'ā ia ki te hora kai. Te mahana nei
he mahana haka riva-riva o te hūrio i te me'e mo te *Pakate. He kī e Pirato
ki te hūrio:
—¡Nā te kōrua 'ariki nā!

15 He ohu atu e tū nu'u era:
—¡Ka haka kore! ¡Ka veo 'i ruŋa i te tātaurō!

He 'ui e Pirato:
—¿E haŋa 'ā a kōrua mo veo ō'oku i te kōrua 'ariki 'i ruŋa i te tātaurō?

He pāhono e te nu'u oromatu'a ra-rahi:
—¡E tahi mau nō mātou 'ariki: he 'ariki ena o te rōmano!

16 He to'o mai ia e Pirato he haka ma'u ki te va'ehau i a Ietū mo veo 'i ruŋa
i te tātaurō.

He veo iŋa i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō
(Māteo 27.32-44; Marko 15.21-32; Ruka 23.26-43)

17 He haka e'a ia i a Ietū mai tū kona era e 'amo rō 'ana i tō'ona tātaurō mo
oho ki te kona e kī era ko Korokota, te aura'a 'i te 'evereo: «Kona o te Paka-
hera Taŋata Mate». 18 'I ira i veo ai i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō, 'e he veo tako'a
'i ruŋa i te rāua tātaurō i te kope haka 'ou e rua, e tahi i te pā'iŋa mata'u 'e e
tahi 'i te pā'iŋa maui o Ietū.
19 'I ruŋa i te miro pararaha i pāpa'i ai e Pirato: «Ko Ietū era o Nātāreta, he
'Ariki o te hūrio» 'e he uŋa he haka huki 'i ruŋa i te tātaurō. 20 Me'e rahi nō
atu hūrio i tai'o i tū me'e era 'o te ai i pāpa'i ai hai 'arero 'evereo, rātini 'e
*kirieko, 'e 'o te ai tako'a e hāhine rō 'ana ki Hērutarema. 21 'O ira te oroma-
tu'a ra-rahi o te hūrio i oho i kī ai ki a Pirato:
—Kai tano a koe i pāpa'i ai: «He 'Ariki o te hūrio». Te me'e tano mo pāpa'i:
«E kī era e ia: A au he 'Ariki o te hūrio».

22 He pāhono e Pirato:
—Te me'e pāpa'i era e au he noho pē rā mau 'ā.

23 I oti era i te veo i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō, he to'o e te va'ehau i te kahu
he vahi-vahi mo te hoko hā; hoko hā, pa'i, a rāua. He to'o tako'a i te kahu
roa-roa uru o roto, 'e, 'i te ai e tahi mau nō, 24 he kī e tū ŋā va'ehau era ki a
rāua 'ā: «'Ina tātou ko ihi-ihi. Mai ki pere ki u'i ki a ai ana topa».
Pē ira i tano ai te me'e hā'aki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

«Ko tuha'a 'ana ki a rāua 'ā i tō'oku kahu,
'e ko pere 'ana i tō'oku kahu roa-roa».

He me'e nei te me'e i aŋa e te va'ehau.
25 'I muri i te tātaurō o Ietū tō'ona matu'a vahine, te taina vahine o tō'ona
matu'a vahine, te vi'e 'a Kereofa ko *Māria, 'e a Māria Matarena. 26 I take'a

era e Ietū i tū matu'a era ō'ona, 'e 'i muri te kope hāpī haŋa rahi 'ā'ana, he kī: «E nua, nā ta'a poki nā; mā'ana koe e hāpa'o atu». 27 'E ki tū kope hāpī era 'ā'ana i kī ai: «Nā tu'u matu'a vahine nā; mā'au a ia e hāpa'o». 'E mai rā hora i hāpa'o ai e rā kope i te matu'a vahine o Ietū.

He mate iŋa o Ietū

(Māteo 27.45-56; Marko 15.33-41; Ruka 23.44-49)

28 'E, 'i te 'ite o Ietū ko aŋa tahi 'ana a ia i tā'ana me'e mo aŋa, 'e 'i te haŋa mo haka tano i te me'e hā'aki o ruŋa o te Pāpa'i Mo'a, he kī: «Ko pohe 'ana a au ki te vai».

29 'I rā kona e tahi karo ko 'ī 'ā e te vino maŋeo. He to'o mai he haka ruku hai me'e tu'u pa he vavai, he here ki ruŋa i te maŋa miro 'ītopo 'e he haka hāhine ki te ŋutu. 30 He 'omo-'omo e Ietū 'e he kī: «Ko aŋa tahi 'ana a au i tā'aku me'e mo aŋa». He noi ia te 'āriŋa a raro 'e he mate.

He 'o-'oka iŋa i a Ietū

31 'I te me'e era ko hāhine 'ā te Pakate, 'ina he haŋa te hūrio mo noho o te taŋata mate 'i ruŋa i te tātaurō 'i rā mahana; he *mahana haka ora 'ata mo'a, pa'i, mo rāua. 'O ira i no-no'i ai ki a Pirato mo uŋa mo hati-hati i te va'e o tū nu'u era o ruŋa i te tātaurō ki hōrou ki mate ai, mo to'o rō 'ai o te hakari mai ira.

32 He oho ia te va'ehau, he ha-hati i te va'e o te kope ra'e, 'e o te rua kope tau o muri i a Ietū. 33 I tu'u era ki a Ietū he take'a ko mate 'ā. 'O ira i ta'e ha-hati ai i tō'ona va'e.

34 Ka ai atu pē ira, i 'o-'oka nō hai ransa e te va'ehau e tahi a te rehe-rehe o Ietū 'e, 'i tū hora 'ā, i tehe ai te toto koia ko te vai. 35 O te kope 'ā'ana i take'a i 'a'amu i te me'e nei, 'e he parauti'a tā'ana vānaŋa. Ko 'ite riva-riva 'ana e kī 'ā a ia i te parauti'a, ki riro ai te me'e ta'ato'a nei he parauti'a tako'a mo kōrua.

36 Te ŋā me'e nei i topa ai mo haka tano o te me'e kī 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «E ko ha-hati e tahi ivi». 37 'E 'i te rua kona e hā'aki rō 'ā: «E u'i rō a ruŋa i te kope era ko 'o-'oka 'ā».

He haka rē iŋa i te hakari o Ietū

(Māteo 27.57-61; Marko 15.42-47; Ruka 23.50-56)

38 I oti era te me'e nei, he oho a *Kōsē era o Ārimatea he no-no'i ki a Pirato mo va'ai i te hakari o Ietū. A Kōsē he taŋata hāpī 'a Ietū, 'e, ka ai atu pē ira, 'ina he haka 'ite ki te nu'u, he ri'a-ri'a 'i te nu'u hūrio ra-rahi. He ha'ati'a ia e Pirato, 'e he oho a Kōsē he to'o i te hakari o Ietū.

39 A Nikoremo, he taŋata oho era 'i te pō mo vānaŋa ki a Ietū, he tu'u ki te kona era 'i ira a Kōsē e ma'u rō 'ana e toru 'ahuru kiro o te me'e 'eo i aŋa hai *mirra* 'e hai āroe. 40 Pē ira a Kōsē ararua ko Nikoremo i viri tahi ai i te hakari o Ietū hai kahu i haka ruku ki roto i tū me'e 'eo era, pa he me'e rava māhani aŋa e rāua e te hūrio.

41 'I tū kona veo era i a Ietū 'i ruŋa i te tātaurō te kona tumu e tahi. 'I ira te kona haka rē pāpaku, kona i ka-karo 'i roto i te mā'ea pa he piha, kona kai haka rē 'ā i te pāpaku ra'e. 42 'I roto i haka rē ai i te hakari o Ietū 'o te ai o rā kona e hāhine rō 'ā 'e 'o te ai 'ina he hora toe mo ha'amata o te mahana haka ora.

'Ina he hakari o Ietū

(Māteo 28.1-10; Marko 16.1-8; Ruka 24.1-12)

20 **1** 'I te mahana ra'e o te tāpati, mahana tāpati, 'i te pō era 'ana kai
'ōtea 'ā, he oho a Māria Matarena ki te kona haka rē i te hakari o
Ietū. He take'a ko haka tapa 'ā te mā'ea puru o rā kona. **2** I take'a era e Māria
'ina he hakari o Ietū, he tahuti he oho ki te kona 'i ira a Pētero ararua ko te
kope hāpī haŋa rahi 'a Ietū he kī: «¡Ko to'o 'ana te hakari o Ietū mai tū kona
era, 'e kai 'ite mai 'i hē i haka rē ai!».

3 He e'a ia a Pētero ararua ko tū kope hāpī tako'a era 'a Ietū he oho ki tū
kona era. **4** Ararua i tāhuti i oho ai; ko tū rua kope era te me'e 'ata hōrou ki a
Pētero 'e 'i ra'e i tu'u ai ki rā kona. **5** He noi he oŋa a roto, he take'a i te kahu
viri era i te hakari o Ietū; 'e, 'ina rā kope kai uru.

6 'I tu'a 'ā i tu'u ai a Pētero, he uru ki roto. He take'a i rā kahu, **7** 'e he take'a
tako'a i te kahu viri i te pū'oko o Ietū e hatu-hatu e haka rē rō 'ana 'i te rua
kona, ta'e 'i muri i te kahu viri i te hakari. **8** He uru tako'a ia tū kope tu'u ra'e
era. I take'a era i rā me'e, mō'ona ko ora haka 'ou 'ā a Ietū, **9** ka ai atu 'i mu'a
'ā 'ina kai aŋi-aŋi i te me'e hā'aki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: e ora haka
'ou rō a Ietū mai te mate. **10** He e'a ia ararua he hoki ki te rāua hare.

He haka take'a iŋa o Ietū i a ia ki a Māria Matarena

(Marko 16.9-11)

11 He hoki ia a Māria Matarena, he noho he taŋi 'i haho o tū kona haka rē
pāpaku era. E taŋi nō 'ā he noi he oŋa a roto, **12** he take'a i te merahi e rua e
uru rō 'ana i te kahu tea-tea e no-noho rō 'ana 'i te kona haka rē i te hakari o
Ietū, e tahi 'i te pū'oko 'e te rua 'i te va'e. **13** He 'ui e tū ŋā merahi era:

¿He aha rā koe e taŋi ena?

He kī e Māria:
—He to'o, ho'i, i te hakari o tō'oku Ma'ori, 'e kai 'ite a au 'i hē i haka rē ai.

14 I kī era i te me'e nei, he hārui a tu'a he take'a i te taŋata e tahi 'i rā kona,
'e, 'ina kai aŋi-aŋi ko Ietū 'ō rā me'e. **15** He 'ui e Ietū:
—¿He aha rā koe e taŋi ena? ¿Ki a ai rā koe e kimi ena?

'I te mana'u o Māria Matarena he taŋata hāpa'o o rā kona, he kī:
—Mo ai 'ā'au i to'o i tō'ona hakari, ka hā'aki mai 'i hē koe i haka rē ai mo
oho ō'oku mo to'o mai.

16 He kī ia e Ietū:
—¡E Māria!

He hārui riva-riva ia a Māria, he u'i ko Ietū 'ō rā me'e 'e he kī hai 'arero *'evereo:
—*¡Rabuni!* (te aura'a: «¡E te Ma'ori!»).

17 He kī e Ietū:

—Ē, 'ina koe ko haka noho mai i a au. Kai iri 'ana, pa'i, a au ki tō'oku Matu'a. Ka oho ka kī ki te tētahi nu'u 'ā'aku: «He iri a au ki tō'oku Matu'a, Matu'a tako'a o kōrua, ki tō'oku 'Atua, 'Atua tako'a o kōrua».

18 He oho ia a Māria Matarena he 'a'amu ki tū nu'u era ko take'a 'ana e ia i a Ietū, 'e he 'a'amu tako'a i tū me'e kī era e Ietū.

He haka take'a iŋa o Ietū ki tā'ana nu'u hāpī
(Māteo 28.16-20; Marko 16.14-18; Ruka 24.36-49)

19 'I te ahi-ahi o rā mahana ra'e era o te tāpati, e taka-taka rō 'ana te nu'u hāpī 'a Ietū 'i roto i te hare e tahi e tāma'u rō 'ā te 'ōpani he ri'a-ri'a 'i te nu'u ra-rahi o te *hūrio. E no-noho nō 'ana he māroa atu a Ietū 'i vāeŋa o rāua he 'aroha: «Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te haumārū o te 'Atua».
20 I kī era i te me'e nei, he haka take'a i tō'ona rima 'e i tō'ona rehe-rehe. He to'o rō atu 'ai te koa o tū nu'u era 'o te take'a haka 'ou i a Ietū. 21 He kī haka 'ou ia e Ietū: «¡Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te haumārū o te 'Atua! Pa he uŋa iŋa mai era e te Matu'a i a au, pē ira a au ka uŋa nei i a kōrua».
22 'E he puhi i tō'ona haŋu a ruŋa i tū nu'u era koia ko kī: «Ka ai i a kōrua te *Vārua Maitai. 23 Te nu'u hārui i te rāua mana'u ki te 'Atua 'e haka tapa mai roto i te hara, i a kōrua te parau mo kī ki a rāua, ko haka kore 'ana e te 'Atua i te rāua hara. 'E te nu'u 'ina, i a kōrua tako'a te parau mo kī, kai haka kore e te 'Atua i te rāua hara».

He take'a iŋa e Tōmā i a Ietū

24 A Tōmā, kī tako'a he Hauā, kope o roto i te ho'e 'ahuru mā piti nu'u hāpī 'a Ietū, 'ina o muri o rā nu'u i tu'u ai a Ietū 'i rā mahana. 25 He 'a'amu ia e te tētahi nu'u hāpī:
—Ko take'a 'ana e mātou i a Ietū.

He pāhono e Tōmā:
—Mo ta'e take'a e au te pū o te veo 'i tō'ona rima, 'e mo ta'e haka puā e au hai maŋa-maŋa rima ki rā kona 'e ki tō'ona rehe-rehe, ta'e he parauti'a mō'oku te 'a'amu ena o kōrua.

26 Ka va'u mahana pe mu'a, he taka-taka haka 'ou te nu'u hāpī 'a Ietū 'i te hare e tahi. 'I rā mahana 'i muri i a rāua a Tōmā. E tāma'u rō 'ana te 'ōpani o rā hare, he māroa atu a Ietū 'i vāeŋa o rā nu'u 'e he 'aroha: «Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te haumārū o te 'Atua».
27 He kī ia e Ietū ki a Tōmā:
—Ka oho mai ka u'i tō'oku rima. Ka ha-ha'o hai maŋa-maŋa rima ena ō'ou 'e 'ai ka haka toro rō mai tu'u rima ki roto i tō'oku rehe-rehe. ¡'Ina ko 'aka-'aka haka 'ou te mana'u; ko au mau 'ā te me'e nei!

28 I 'auē a Tōmā i kī ai:
—¡E te Pū'oko Haka Tere ō'oku ē, e te 'Atua ō'oku ē!

29 He kī e Ietū:

—I haka moe mai ena koe i tu'u mana'u he take'a ō'ou i a au. ¡Ko te koa 'ō i te nu'u kai take'a hia 'ā i a au i haka moe rō ai i te rāua mana'u 'i ruŋa i a au!

Te aura'a o te puka nei

30 A Ietū i aŋa tako'a rō 'i mu'a o tā'ana nu'u hāpī me'e rahi haka 'ou nō atu
mana 'e 'ina kai pāpa'i 'i ruŋa i te puka nei. 31 'E te ŋā me'e nei i pāpa'i ai mo
haka aŋi-aŋi atu: a Ietū he *Kiritō, he Poki o te 'Atua, 'e, tako'a, mo rava'a e
kōrua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a hai *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia.

Ko Ietū 'e he nu'u hāpī 'ā'ana e hitu

21 1 'I te mahana haka 'ou e tahi, he haka take'a a Ietū i a ia ki tā'ana
nu'u hāpī 'i te taha-taha o te kona vai e kī era ko Tīvēria, 'e pē nei i
topa ai: 2 'I rā kona a Tīmona, kī tako'a ko Pētero, a Tōmā, kī he Hauā, a Nata-
naera o Kānā, he kona e tahi o Karirea, he ŋā poki e rua 'a Tevereo 'e he kope
haka 'ou hoko rua o roto o rā nūna'a hāpī era 'a Ietū. 3 I oho era he kī e Pētero:
—'Ī a au he oho he hoa i tā'aku kūpeŋa.

He pāhono e tū nu'u era:
—He oho tako'a atu a mātou.

He eke-eke ia ananake ki ruŋa i te vaka he e'a he oho, 'e 'ina e tahi me'e i rava'a
'i rā pō. 4 Ko hāhine 'ana mo 'ōtea, he māroa atu a Ietū 'i te taha-taha o tū kona vai
era, 'e 'ina kai aŋi-aŋi e rā nu'u hāpī era 'ā'ana ko ia 'ō rā me'e. 5 He ohu atu e Ietū:
—E kuā hoa, ¿'ina 'ō kōrua ika?

He pāhono e rā nu'u:
—'Ina.

6 He kī e Ietū:
—Ka haka topa te kūpeŋa a te pā'iŋa mata'u o te vaka, he rava'a ika kōrua.

Pē ira i aŋa ai, 'e i haro mai era 'ina he ŋae'i te kūpeŋa 'i te rahi o te ika.
7 'I tū hora 'ā i aŋi-aŋi ai e te kope haŋa rahi 'a Ietū 'e he kī ki a Pētero: «¡Ko
Ietū te me'e era!».
I 'ite era e Pētero ko Ietū tū me'e era, he uru i tō'ona kahu, he rere ki roto i
te vai he kau he oho ki 'uta. 8 Tū tētahi nu'u era kai roa i tomo ai 'i ruŋa i te
vaka e to-toi rō 'ana i te kūpeŋa ko 'ī 'ā e te ika. E pae 'ahuru nō māroa, pa'i,
o te 'ava-'ava mai te taha-taha tai.
9 I topa era ki 'uta, he take'a i te ahi e hū rō 'ā, 'i ruŋa e tahi ika 'e he
haraoa. 10 He kī e Ietū: «Ka ma'u mai hai ika to'o iho mai ena e kōrua».
11 He eke ia a Pētero ki ruŋa i te vaka he to-toi he oho mai i tū kūpeŋa era
ki 'uta ko 'ī 'ana e te ika ko tetu ko tetu, e ho'e hānere e pae 'ahuru mā toru
ika; 'e 'ina kai mō-more tū kūpeŋa era 'i te rahi.
12 He kī a Ietū: «Ka oho mai kōrua ka kai».
'I te ha'amā 'ina e tahi o rāua i haŋa mo 'ui ko ai a ia 'i te me'e era e 'ite
riva-riva rō 'ana ko Ietū rā me'e. 13 He haka hāhine ia a Ietū, he to'o i te
haraoa 'e i te ika he tuha'a ki tū nu'u era.

14 He toru haka take'a iŋa nei o Ietū i a ia ki tā'ana nu'u hāpī mai tō'ona ora iŋa mai te mate.

Ko Ietū 'e ko Pētero

15 I oti era i te kai, he 'ui e Ietū ki a Pētero:
—E Tīmona, e te poki 'a *Iovani ē, ¿i hau rō atu tu'u haŋa mai ki a au ki te nu'u nei?

He pāhono e Pētero:
—Ko 'ite 'ana koe, e Ietū ē, e haŋa rō atu 'ana a au.

He kī ia e Ietū:
—E hāpa'o koe i tā'aku māmoe.

16 He 'ui haka 'ou e Ietū:
—E Tīmona, e te poki 'a Iovani ē, ¿e haŋa rō mai 'ana koe?

He pāhono e Pētero:
—Ko 'ite 'ā e koe, e Ietū ē, e haŋa rō atu 'ana a au.

He kī e Ietū:
—E hāpa'o koe i tā'aku māmoe.

17 He 'ui haka 'ou ia e Ietū:
—E Tīmona, e te poki 'a Iovani ē, ¿e haŋa rō mai 'ana koe?

He o'o te māui-ui 'i roto i te māhatu o Pētero 'o te 'ui haka 'ou o Ietū i tū vānaŋa era, 'e he pāhono:
—E Ietū, e 'ite tahi rō 'ana a koe i te me'e, 'e ko 'ite tako'a 'ana koe e haŋa rō atu 'ana a au.

He kī haka 'ou e Ietū:
—E hāpa'o koe i tā'aku māmoe. 18 'Ī a au he kī atu: 'i te hora ō'ou e 'āpī nō 'ā, 'ā'au 'ā te here i tu'u pena 'e te oho ki te kona nō era 'ā'au i haŋa. 'E, ka korohu'a ena, he haka toro i tu'u rima, he here-here atu 'e he ma'u i a koe ki te kona 'ina e ko haŋa e koe mo oho.

19 I kī ai e Ietū i te me'e nei, e haka aŋi-aŋi 'ā pē hē ka mate era a Pētero, 'e pē hē te mate era o Pētero ka haka nui-nui era i te 'Atua. I oti era he kī:
—¡E aŋa e oho koe i tā'aku me'e kī atu mo aŋa!

Te kope haŋa rahi 'a Ietū

20 He hārui ia a Pētero a tu'a, he take'a ka tata atu tū kope haŋa rahi era 'a Ietū, kope noho 'i muri i a Ietū 'i te *ŋoŋoro era o te Pakate 'ui era pē nei ē: «E te Ma'ori, ¿ko ai te me'e ena ka ho'o ena i a koe?». 21 I take'a era e Pētero, he 'ui:
—E Ietū, ¿he aha te me'e ka topa ena ki te kope era?

22 He pāhono e Ietū:
—Mo haŋa ō'oku mo ta'e mate ō'ona 'ātā ki tō'oku hoki iŋa mai, ta'e he me'e 'ā'au. Ka aŋa ka oho nō koe i tā'aku me'e kī atu.

23 'O ira i rahi ai te 'a'amu 'i roto i te nu'u taina *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū: rā kope e ko mate. 'E ta'e pē ira te kī 'a Ietū. Te kī: «Mo haŋa ō'oku mo ta'e mate ō'ona 'ātā ki tō'oku hoki iŋa mai, ta'e he me'e 'ā'au».
24 Ko te kope mau nei 'ā te kope e haka 'ite atu ena o ruŋa i te ŋā me'e nei, 'e 'ā'ana mau 'ā i pāpa'i. 'E a tātou e 'ite rō 'ā he parauti'a tā'ana me'e kī.
25 I aŋa rō a Ietū me'e rahi haka 'ou nō atu me'e. 'Āhani i pāpa'i tahi 'i ruŋa i te puka, 'i te rahi, 'ina he kona o te ao mo hue.

He Aŋa o te 'Āpōtoro

Te puka nei 'a Ruka i pāpa'i 'e he rua puka i pāpa'i e ia mo tō'ona repahoa ko Teofiro he haŋa mo haka 'ite ki a ia i te me'e ta'ato'a o ruŋa i a Ietū Kiritō (1.1; Ruka 1.1–4). E 'a'amu 'ana pē hē te nu'u hāpī 'a Ietū i haka 'ite i oho ai i te *roŋo riva-riva o te 'Atua a te kona ta'ato'a, pa he me'e kī era e Ietū.

'I te ha'amata e haka 'ite 'ā e Ruka o ruŋa i te topa iŋa mai o te *Vārua Maitai hōrea e Ietū (1.5–8). I topa mai ai 'i te mahana o te *Peneketote, 'e he haka riro i te nu'u hāpī 'a Ietū he 'aito 'i te haka 'ite iŋa o ruŋa i te ora iŋa o Ietū mai te mate (2.1–47), he va'ai ki a rāua i te mana mo haka ora i te māui-ui (3.1–10; 5.12–16), 'e he va'ai i te pūai mo aŋa mo oho i te me'e haŋa o te 'Atua 'ina he ri'a-ri'a. O te Vārua Maitai i haka aŋi-aŋi ki te nu'u nei pē nei ē: te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō ta'e mo te nu'u *hūrio nō, mo te taŋata ta'ato'a o te ao, ka hūrio, ka ta'e hūrio (10.34–35).

E haka 'ite tako'a 'ā e Ruka 'i ruŋa i te puka nei pē hē a Sauro, kī tako'a ko Pauro, i māhani ai ki a Ietū 'e pē hē i huri ai i tō'ona mana'u ki ruŋa i a ia (8.1–4; 9.1–6). Mai rā mahana i riro ai he 'āpōtoro 'a Ietū Kiritō. 'E o te nu'u ta'ato'a haka 'ite i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū ko Pauro te kope 'ata hōnui.

E hā ara o Pauro i oho i haka 'ite i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū ki kona era ki kona era o te henua ta'ato'a haka tere e te rōmano, 'e 'ātā ki Roma mau 'ā. I hokorua rō i a ia 'i te ŋā ara nei e Verenāvē, e Tira, e Timoteo 'e te tētahi haka 'ou atu nu'u. E tu'u rō 'ana pa he me'e: i hokorua tako'a rō e Ruka, kope pāpa'i era i te puka nei. 'I ruŋa nei, pa'i, e vānaŋa e oho nō 'ā o ruŋa i a Pauro 'e o te nu'u hokorua i a ia, he o'o tako'a a Ruka 'i roto i te 'a'amu (16.10–17; 20.5–15; 21.1–19; 27.1–28.16).

E haka mao ena te puka nei o ruŋa i te noho iŋa o Pauro 'i Roma 'e e kī ena o ruŋa i a ia pē nei ē: ki te hope'a 'ina he ri'a-ri'a e haka 'ite era o ruŋa i a Ietū 'e o ruŋa i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'i roto i te māhatu o te taŋata, 'e 'ina e tahi taŋata i haka mou i a ia (28.31).

He uŋa iŋa mai o te *Vārua Maitai

1 1 'I ruŋa i tā'aku puka pāpa'i ra'e, e tō'oku repahoa hōnui ko Teofiro ē, i pāpa'i ai a au o ruŋa i te me'e ta'ato'a aŋa 'e hāpī e Ietū mai te mahana ha'amata i tā'ana aŋa 2 'ātā ki te mahana iri ō'ona ki te raŋi. Kai iri 'ā i haka 'ite rō ai hai Vārua Maitai ki tā'ana nu'u ha'ata'a he *'āpō-toro i te me'e o rāua mo aŋa. 3 I ora era mai te mate, he haka take'a i a ia ki rā nu'u mo aŋi-aŋi e rāua ko ora 'ā a ia. E maha 'ahuru mahana i haka take'a i oho ai a Ietū i a ia 'e i vānaŋa ai o ruŋa i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua.

4 'I rā ŋā mahana noho era o Ietū 'i muri i tā'ana 'āpōtoro i kī tako'a rō ki
rā nu'u mo ta'e e'a mai Hērutarema. He kī:

«Ka noho kōrua ka tiaki 'i nei 'ātā ka tano rō te me'e hōrea atu e tō'oku
Matu'a, he me'e vānaŋa atu era e au. 5 A *Iovani hai vai i *papatito ai; 'e, e
ko roa te mahana, nā he papatito atu te 'Atua i a kōrua hai Vārua Maitai, te
aura'a, he uŋa i te Vārua Maitai mo noho mau rō 'āvai 'i roto i a kōrua».

He iri iŋa o Ietū ki te raŋi

6 'I te mahana e tahi he 'ui e te nu'u taka-taka 'i muri i a ia:
—E Ietū, ¿he to'o koe, 'i te hora nei, i te tātou henua mai te rima o te
rōmano mo haka tere haka 'ou e tātou e te itaraera?

7 He pāhono e Ietū:
—Ta'e he me'e mo kōrua e 'ite; i te Matu'a nō te parau mo kī i te hora 'e i
te mahana o rā me'e. 8 Ka turu mai ena ki ruŋa i a kōrua te Vārua Maitai, he
ai te kōrua pūai mo e'a mo vānaŋa i te parauti'a o ruŋa i a au 'i Hērutarema,
'i te kona ta'ato'a o Hūrea 'e o *Tāmāria, 'e 'ātā ki te ŋā kona hope'a ena o
te roa.

9 I kī era i te me'e nei, he iri he oho a Ietū a ruŋa, e u'i nō 'ā e tū nu'u era, he
viri e te raŋi e tahi 'e he ŋaro rō 'ai. 10 E u'i nō 'ana tū nu'u era a ruŋa pē hē a
Ietū i ŋaro ai, i māroa ai 'i muri e rua taŋata e uru rō 'ā i te kahu tea-tea. 11 He
kī: «E te taŋata o Karirea ē, ¿he aha rā i no-noho i u'i rō ai a te raŋi? A Ietū
noho atu era 'i muri i a kōrua, iri ena ki te raŋi, ko ia 'ā nā ka hoki mai ena. Pa
he iri iŋa ena ō'ona take'a ena e kōrua, pē ira 'ana tō'ona hoki iŋa mai».

He to'o iŋa i a Mātia mo 'āpōtoro

12 He hoki ia tū ŋā 'āpōtoro era ki Hērutarema mai ruŋa i te ma'uŋa kī o te
'Ōrivo, he kona e hāhine rō 'ā, he roa tano o te haka tere hūrio mo ha'ere 'i
te *mahana haka ora. 13 I tu'u era ki Hērutarema, he eke ananake ki te piha
o ruŋa o te hare 'i ira e noho era. Te nu'u nei ko Pētero, ko Iovani, ko *Tana-
tiako, ko Antarea, ko Feripe, ko Tōmā, ko Torometi, ko Māteo, ko Tanatiako
poki 'a Arafeo, ko Tīmona he *sērote, ko Hura poki 'a Tanatiako. 14 Te aŋa o
rāua he haka taka-taka mo pure ananake ko te taina o Ietū, ko *Māria matu'a
ō'ona 'e ko te tētahi atu ŋā vi'e.
15 'I rā ŋā mahana he vānaŋa a Pētero ki te nu'u taka-taka *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū e ho'e hānere piti 'ahuru, he kī:

16 «Pē ira mau 'ā te me'e nei ana topa, e tō'oku taina ē, mo haka tano ki te
me'e kī e te Vārua Maitai 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pāpa'i e *Tāvita o ruŋa i
a Hura, kope uŋa era i te nu'u mo 'a-'aru i a Ietū. 17 A Hura he kope e tahi o
mātou, 'e 'i muri i a mātou e aŋa era. 18 (Hai moni 'auhau o te me'e ta'e tano
aŋa e ia i ho'o ai i te henua e tahi. 'E mai te kona ruŋa nui o ira i viri ai hai
pū'oko 'e he ŋā'aha-'aha tahi te kōkoma ki haho. 19 I 'ite era o ruŋa o rā me'e
e te nu'u ta'ato'a o Hērutarema, he nape i te 'īŋoa o rā kona ko Āteretama, te
aura'a 'i te rāua 'arero: “He Henua Toto”)».

20 He kī haka 'ou e Pētero: «Nā e kī rō 'ana 'i ruŋa i te puka o te hīmene pē
nei ē:

"E o'o rō tō'ona hare e te tokerau,
'e 'ina e tahi me'e mo noho 'i ira".

»'E, tako'a:

"Mo te rua taŋata e ma'u i tō'ona tōro'a
'e e aŋa i tā'ana aŋa".

21 »'I roto i a tātou te ŋāŋata e noho mai ena 'i te hora ta'ato'a o Ietū 'i muri i
a tātou, 22 mai te hora papatito i a ia e Iovani 'ātā ki te hora iri ki te raŋi. Ki
u'i ki to'o mai e tahi o rāua mo mata'ite tako'a ananake ko mātou pē nei ē: a
Ietū ko ora 'ā mai te mate».

23 E rua 'iŋoa i kī ai: ko *Kōsē, e kī era ko Varasāvā, kī tako'a ko Huto, 'e te
rua ko Mātia. 24 He pure ia ananake:

«E te 'Atua ē, ko koe i 'ite i te huru o te māhatu o te taŋata ta'ato'a. Ka haka
'ite mai koe ko ai o roto o te ŋāŋata nei e rua i haŋa e koe 25 mo ma'u i te aŋa
he 'āpōtoro, aŋa e Hura 'ātā ki te hora hara ō'ona 'e 'ai ko oho 'ā ki te kona
tano mō'ona».

26 I u'i era he topa ki a Mātia; 'e mai rā hora he riro rō 'ai o roto o te nūna'a
'āpōtoro.

He topa iŋa o te *Vārua Maitai

2 1 I tano era te *ŋoŋoro o te Peneketote, e tahi nō kona i taka-taka tahi
ai te nu'u ta'ato'a *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 2 E no-noho nō
'ā he ŋaro'a i te heruru mai te raŋi pa he hu-hū tokerau pūai, 'e he heruru
tahi tū hare era 'i ira a rāua. 3 'Ī ka u'i atu ena ko te me'e tu'u pa he ura ahi
ka topa a ruŋa i te ta'ato'a e tahi ka tahi o rāua. 4 He 'ī ia ananake e te pūai o
te Vārua Maitai 'e he ha'amata he vānaŋa 'arero kē 'arero kē, hai 'arero haka
vānaŋa e te Vārua Maitai.
5 'I Hērutarema te *hūrio ha'amuri 'e ha'atura ki te 'Atua o te kona ta'ato'a
o te ao. 6 I heruru era rā hare, he pae me'e rahi nu'u ki rā kona, 'e 'ina he
aŋi-aŋi he aha te aura'a, he ŋaro'a i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū e vānaŋa 'ā i te 'arero o rāua o te nu'u pae ki ira. 7 'I te māere o rā nu'u
he kī:

«¿Ta'e 'ō te nu'u ta'ato'a era e vānaŋa mai era ai o Karirea? 8 ¿Pē hē ia e
ŋaro'a mai nei e vānaŋa 'ā hai 'arero kē-kē o tātou o te nu'u taka-taka o nei?
9 'I roto i a tātou, pa'i, te nu'u o Paratia, o Mēria, o 'Ērama, o Mētōpōtāmia,
o Hūrea, o Kāpārōtia, o Ponotō, o 'Ātia, 10 o Firihia, o Panafiria, o Ehipto, 'e
o te ŋā kona era o Rivia hāhine ki Tīrene. E ai tako'a rō 'ana te nu'u o Roma
'i nei, 11 tētahi he hūrio ma'u i te rāua haka tere iŋa mai te poreko iŋa 'ā 'e

tētahi atu he nu'u o'o ki roto i te haka tere iŋa o te hūrio. 'E 'i roto tako'a te nu'u o Kereta 'e o Aravia. ¡'E, 'ī e ŋaro'a mai nei i te nu'u era e vānaŋa 'ā o ruŋa i te me'e ta'ato'a nui-nui aŋa e te 'Atua hai 'arero kē-kē vānaŋa e te nu'u o te kona nei!».

12 Ko māere tahi 'ā ananake. 'Ina he 'ite pē hē ana mana'u, 'e he 'ui ki a rāua 'ā: «¿He aha te ha'aaura'a o te ŋā me'e ta'ato'a nei?».
13 'Ī ia te tētahi o rā nu'u e haka me'e-me'e era pē nei ē: «¡Ko ta'ero tahi 'ana!».

He tātara iŋa o Pētero

14 He māroa ia a Pētero ananake ko te tētahi ŋā *'āpōtoro era e ho'e 'ahuru mā ho'e, 'e hai re'o pūai he kī:

«E te hūrio 'e e te nu'u ta'ato'a noho o Hērutarema ē, ka 'ite kōrua i te ŋā me'e nei, 'e 'ai ka haka roŋo riva-riva rō mai tā'aku vānaŋa ka kī atu ena.
15 Kai ta'ero te nu'u nei, pa he me'e mana'u e kōrua; hora iva iho o te pō'ā nei.
16 Te parauti'a, te me'e take'a ena 'e ŋaro'a ena e kōrua ko te me'e haka 'ite era e te perofeta era ko Hōere pē nei ē:

17 "'I te ŋā mahana hope'a era, i kī ai e te 'Atua,
e va'ai rō e au i tō'oku Vārua Maitai ki te taŋata ta'ato'a.
Te ŋā poki o kōrua e haka 'ite rō i te roŋo haka 'ite e au ki a rāua,
te ŋā poki 'āpī e take'a rō i te me'e haka take'a e au,
'e te nu'u korohu'a e moe vārua rō.

18 'E, 'i rā ŋā mahana,
e haka topa tako'a rō e au i tō'oku Vārua Maitai
ki ruŋa i tō'oku tāvini, ka ai he taŋata 'o he vi'e,
'e e vānaŋa rō rāua i te me'e haka vānaŋa e au.

19 E haka take'a rō e au a ruŋa i te raŋi i te me'e nui-nui;
'e 'i ruŋa i te henua he toto, he ahi 'e he 'au.
20 Te ra'ā e pōhāhā rō,
'e te māhina e riro rō pa he toto
'i ra'e ki te tu'u iŋa mai o te mahana nui-nui o te 'Atua.

21 'E te nu'u ta'ato'a ani hai 'īŋoa o te *Kiritō,
he e'a mai roto i te ūtu'a o te hara
'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua".

22 »E te itaraera ē, ka haka roŋo mai te me'e nei ka kī atu ena: A kōrua ko 'ite riva-riva 'ana: hai me'e nu-nui aŋa e Ietū 'e hai mana aŋa e ia i haka take'a atu ai e te 'Atua: a Ietū o Nātāreta he taŋata uŋa mai e ia. 23 I va'ai atu ai ki a kōrua mo haka tano o te aŋa mana'u 'ā'ana 'i mu'a 'ā; pē ira kōrua i haka tiŋa'i ai 'i ruŋa i te tātaurō hai rima o te taŋata ta'e he hūrio. 24 I oho era he haka ora e te 'Atua, he haka e'a mai te 'ati o te mate i a Ietū; ta'e, pa'i,

te mate mo rē ki a ia. 25 Te 'ariki era ko *Tāvita i pāpa'i rō o ruŋa i a Ietū pē nei ē:

"Te aŋa nō he take'a e au i tō'oku Pū'oko Haka Tere 'i muri i a au;
'i te ai mai ō'ona 'i tō'oku pā'iŋa mata'u, 'ina he me'e mo haka hiŋa i a au.
26 'O ira tō'oku māhatu e koa nei, 'e hai ŋutu ō'oku e ha'ahana-hana nei i a ia.
Ko 'ite riva-riva 'ana, pa'i, e au: te mate e ko rē mai.

27 E ko haka rē koe i tō'oku vārua 'i muri i te nu'u mate
'e e ko ha'ati'a koe mo piro o te hakari o tu'u tāvini ha'ata'a 'e ha'atura ki a koe.
28 Ko haka take'a mai 'ana koe i te ara o te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua,
'e e rahi rō 'ana tō'oku koa 'o tu'u ai mai 'i muri i a au".

29 »E te taina, ko 'ite tahi 'ā a tātou: te tātou tupuna ko Tāvita ko mate 'ā, 'e 'i muri i a tātou tō'ona kona tanu. 30 A Tāvita he perofeta; ko 'ite era 'ana e ia ko hōrea 'ā e te 'Atua e haka 'ariki rō e tahi taŋata o roto o tō'ona hakaara. 31 'E ko 'ite tako'a 'ā a ia pē nei ē: te Kiritō e ora haka 'ou rō mai te mate. 'O ira a Tāvita i pāpa'i ai i te vānaŋa nei: e ko haka rē i tō'ona vārua 'i muri i te nu'u mate 'e e ko ha'ati'a mo piro o tō'ona hakari.
32 »Te 'Atua ko haka ora 'ā i a Ietū mai te mate 'e he mata'ite a mātou ta'ato'a o rā me'e. 33 Ko ma'u 'ā te 'Atua i a Ietū ko haka noho 'ana 'i tō'ona pā'iŋa mata'u mo haka tere ararua, 'e ko va'ai 'ā ki a ia i te Vārua Maitai hōrea e ia e te Matu'a. 'E a Ietū ko haka topa mai 'ā i te Vārua Maitai ki ruŋa i a mātou, he me'e ŋaro'a 'e take'a ena e kōrua.
34 »Ta'e ko Tāvita rā me'e iri era ki te raŋi; 'ā'ana mau 'ā, pa'i, i kī:

"A Iehoha te 'Atua i kī rō ki tō'oku Pū'oko Haka Tere:
'Ka noho mai koe 'i tō'oku pā'iŋa mata'u,
35 'ātā ka haka riro rō e au i te nu'u ta'e haŋa atu ki a koe he me'e raŋo o tu'u va'e'".

36 »E te taŋata o Itaraera, e 'ite riva-riva kōrua: a Ietū, veo era e kōrua 'i ruŋa i te tātaurō, ko haka Pū'oko Haka Tere 'ā e te 'Atua o te me'e ta'ato'a 'e ko haka Kiritō 'ā».
37 I ŋaro'a era i rā me'e e te nu'u taka-taka 'i tū kona era, he o'o te mamae ki roto i te māhatu, 'e he 'ui ki a Pētero 'e ki te tētahi 'āpōtoro:
—E kuā taina, ¿he aha te mātou me'e mo aŋa?

38 He pāhono e Pētero:
—Ka huri te kōrua mana'u ki te 'Atua, ka haka tapa mai roto i te hara 'e 'ai ka haka *papatito rō hai 'iŋoa o Ietū Kiritō mo haka 'ite ko haka moe 'ā i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ki haka kore ai e te 'Atua i te kōrua hara. Pē ira he va'ai atu e ia i te Vārua Maitai. 39 Te hōrea era o ruŋa o te Vārua Maitai mo

kōrua, mo te kōrua ŋā poki, 'e mo te nu'u e roa rō 'ana, te aura'a, mo te nu'u ta'ato'a kī e te 'Atua mo oho ki a ia.

40 Hai ŋā vānaŋa nei 'e hai vānaŋa haka 'ou atu i hāpī ai 'e i hatu ai e
Pētero ki te taŋata: «¡E haka tapa kōrua mai muri i te nu'u aŋa i te me'e ta'e
tano 'o haka ūtu'a tako'a atu te 'Atua i a kōrua!».
41 Te nu'u i haka roŋo hai māhatu ki tū ŋā me'e kī era e Pētero 'e i haka
moe i te mana'u 'i ruŋa, he haka papatito i a rāua. Pē ira, 'i rā mahana mau
'ā, i 'ata rahi ai te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e toru
ta'utini haka 'ou taŋata. 42 'E a rāua e ma'u e oho nō 'ana i te me'e ta'ato'a
hāpī e te 'āpōtoro, 'e te aŋa tako'a he haka taka-taka mo pure 'e mo mo-more
i te haraoa mo mana'u i te mate iŋa o Ietū.

He nu'u *kiritiano ra'e

43 He māere te ta'ato'a 'i te rahi o te mana 'e o te me'e nui-nui haka aŋa
e te 'Atua ki te 'āpōtoro. 44 Te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū, e here rō 'ā 'e e tuha'a rō 'ana 'i roto i a rāua i te rāua me'e ai. 45 He ho'o
i te henua 'e i te me'e ta'ato'a o rāua, 'e 'ai ka tuha'a i te moni ki te nu'u e
hape rō 'ana te rāua me'e. 46 Paurō te mahana e haka taka-taka era 'i te Kona
Ha'amuri 'Atua. 'E 'i te rāua hare e mo-more era i te haraoa 'e hai koa 'e hai
māhatu riva-riva e ka-kai era. 47 E ha'ahana-hana rō 'ana ki te 'Atua, 'e e haŋa
rahi rō 'ana e te nu'u. Te mahana te mahana e 'ata haka rahi era e te 'Atua i
tū nūna'a taŋata era hai nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e rava'a i te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a.

He haka ora iŋa i te va'e o te taŋata e tahi

3 1 E tahi mahana he oho a Pētero ararua ko *Iovani ki te *Kona Ha'amuri
'Atua ki te pure o te hora toru o te ahi-ahi. 2 'I ira e noho rō 'ā e tahi
taŋata va'e rehe-rehe mai tō'ona poreko iŋa 'ā. Paurō te mahana e ma'u e
haka rē era i a ia 'i muri i te 'ōpani te 'īŋoa ko Nehe-nehe mo no-no'i hai me'e
tara ki te nu'u uru.
3 I take'a era e tū taŋata va'e rehe-rehe era i a Pētero ararua ko Iovani e oho 'ā
mo uru ki roto, he no-no'i hai moni. 4 He noho ararua he u'i ki tū taŋata era, 'e
he kī e Pētero: «Ka u'i mai rā koe». 5 He u'i e tū taŋata era, e mana'u era he va'ai
hai moni. 6 He kī ia e Pētero: «'Ina ō'oku moni 'e 'ina ō'oku piru. Tā'aku me'e ai
'ī e au he va'ai atu: hai 'īŋoa o Ietū Kiritō o Nātāreta, ka māroa koe ka ha'ere».
7 I kī era a Pētero i te me'e nei, he 'a-'aru a te rima mata'u mo haka e'a ki
ruŋa. 'I tū hora 'ā he ora rō 'ai te va'e o tū taŋata era. 8 I rere a ruŋa i māroa ai
'e he ha'amata he ha'ere. He uru ki roto i te Kona Ha'amuri 'Atua 'i muri i a kuā
Pētero hai va'e mau 'ā ō'ona koia ko rere-rere e ha'ahana-hana era ki te 'Atua.
9 Te nu'u ta'ato'a take'a i rā taŋata e ha'ere 'ā 'e e ha'ahana-hana 'ana ki te
'Atua 10 he māere 'i tū me'e era 'o te aŋi-aŋi ko tū taŋata no-no'i era i te moni
'i te kona 'ōpani era ko Nehe-nehe.

E tātara 'ā a Pētero 'i te Taupe'a o *Toromono

11 Rā taŋata va'e rehe-rehe era kai haŋa mo oho mai muri i a Pētero ararua
ko Iovani. Te nu'u ta'ato'a, 'i te māere 'i tū me'e topa era, he tāhuti ki te kona

'i ira o kuā Pētero, he kona kī he Taupe'a o Toromono o te Kona Ha'amuri
'Atua. 12 I take'a era e Pētero, he kī:

«¿He aha rā kōrua i māere ai, e te itaraera ē? ¿He aha e u'i mai ena pa he
me'e ena ē: o māua i haka ha'ere i te taŋata nei hai mana mau 'ā o māua, 'o
'o te rava mo'a 'e ha'atura o māua ki te 'Atua? 13 Te 'Atua o *'Aparahama, o
Ita'ata, o Hākovo, tupuna o tātou, ko haka nui-nui 'ā i tō'ona tāvini ko Ietū
va'ai e kōrua ki te nu'u ra-rahi 'e ta'e haŋa e kōrua 'i te hora haŋa e Pirato
mo haka e'a. 14 Kai haŋa a kōrua mo kī mo haka e'a i te taŋata aŋa i te me'e
tī-tika 'e 'ina he hara; he taŋata taparahi-ta'ata i haŋa e kōrua mo haka e'a.
15 »Pē ira a kōrua i tiŋa'i i haka mate ai i te taŋata va'ai mai i te ora 'āpī 'ina
he hope'a ra'a. 'E, ka ai atu pē ira, ko haka ora 'ā e te 'Atua mai te mate; a
māua he mata'ite. 16 Te me'e i haka ora i te taŋata take'a ena e kōrua he *haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'E, 'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū,
i ora tahi ai tō'ona māui-ui, pa he me'e take'a ena e kōrua.
17 »E kuā taina ē, ko 'ite 'ana a au hora tiŋa'i era e kōrua 'e e te kōrua nu'u
ra-rahi i a Ietū, 'ina kōrua kai aŋi-aŋi he aha te kōrua me'e i aŋa. 18 Pē ira te
'Atua i haka tano ai i te me'e kī 'i mu'a 'ā ki tā'ana perofeta ta'ato'a mo haka
'ite: tā'ana Kiritō e mate rō.
19 »'O ira, *ka huri te mana'u ki te 'Atua 'e 'ai ka haka tapa rō mai roto i te
hara, ki haka kore atu ai e ia i te kōrua hara. 20 Mo aŋa pē ira, e tu'u rō te
hora he ŋaro'a e kōrua i te haka haŋu iŋa o te 'Atua i te kōrua vārua hai uŋa
atu i a Ietū, he kope ha'ata'a mai te hora ra'e era 'ā mo Kiritō o kōrua.
21 »'E mo te hora nō nei a Ietū Kiritō ana noho 'i te raŋi 'ātā ki te haka riva-
riva iŋa e te 'Atua i te me'e ta'ato'a, pa he me'e haka 'ite mai hai tā'ana ŋā
perofeta era o mu'a 'ā. 22 I haka 'ite rō e *Mōtē ki te tātou tupuna: "Te 'Atua e
ha'ata'a rō mai roto i a kōrua i te perofeta e tahi pa he ha'ata'a iŋa nei i a au.
E ha'atura te me'e ta'ato'a ka kī atu ena. 23 Te nu'u ta'ato'a ta'e haka roŋo ki
nei perofeta, he haka kore mai roto i te nu'u haka tere e te 'Atua".
24 »Te perofeta ta'ato'a, mai a *Tamuere pe mu'a, i vānaŋa tako'a rō o ruŋa
i te ŋā mahana nei. 25 A kōrua he hakaara o rā ŋā perofeta, 'e mo kōrua rā
hōrea kī era e te 'Atua ki te tātou tupuna ko 'Aparahama pē nei ē:

"E ha'amaitai rō e au
te hau ta'ato'a o te ao
hai hakaara ō'ou".

26 »Ki a tātou ki te itaraera i uŋa ra'e mai ai e te 'Atua i te tāvini ha'ata'a
era ō'ona, mo ha'amaitai mai e ia hai haka e'a i a tātou mai roto i te hara».

'I mu'a o te nu'u ra-rahi a Pētero ararua ko *Iovani

4 1 E vānaŋa nō 'ana a Pētero ararua ko *Iovani 'i tū kona era i tu'u ai te
nu'u *oromatu'a ananake ko te kape o te mūto'i o te *Kona Ha'amuri 'Atua
'e he nu'u *saruseo. 2 Ko riri atu 'ana ananake mo kuā Pētero 'o te hāpī 'e 'o te
kī ki te nu'u: te ora o te taŋata mai te mate ko haka take'a 'ana hai haka ora e
te 'Atua i a Ietū. 3 He 'a-'aru ia i a Pētero ararua ko Iovani 'e, 'i te me'e era ko
ahi-ahi 'ana, he ma'u he puru 'i roto i te hare ma'u'aurī 'ātā ki te rua mahana.

4 O te nu'u haka roŋo i te rāua vānaŋa nu'u rahi i *haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū. Pē ira i 'ata rahi ai rā nu'u; mo tataku i te ŋāŋata nō he hāhine
ki te pae ta'utini.
5 'I te rua mahana i taka-taka tahi ai 'i Hērutarema te nu'u i a rāua te kī
iŋa hope'a o te haka tere *hūrio, te nu'u pū'oko haka tere 'e te nu'u ma'ori o
te rāua haka tere iŋa. 6 'I rā kona a 'Ānā, he oromatu'a hope'a o te ra-rahi, a
Kaifā, a Iovani, a Arehantaro 'e te tētahi hua'ai o te oromatu'a hope'a o te
ra-rahi. 7 He uŋa mo ma'u i a Pētero ararua ko Iovani ki mu'a o rāua 'e he 'ui:
—¿Hai 'īŋoa 'e hai mana o 'ai a kōrua i aŋa ai i te me'e ena?

8 He pāhono e Pētero, ko 'ī 'ā e te pūai o te *Vārua Maitai:

—E te nu'u ra-rahi 'e e te nu'u pū'oko haka tere o Itaraera ē: 9 a kōrua e 'ui
mai 'ā o ruŋa o te me'e riva-riva aŋa ki te taŋata va'e rehe-rehe nei mo 'ite
o kōrua pē hē i ora ai. 10 'Ī a māua he kī atu 'i mu'a i a kōrua 'e 'i mu'a i te
taŋata ta'ato'a o Itaraera: te taŋata nei e māroa atu ena 'i mu'a o kōrua i ora
ai hai 'īŋoa o Ietū Kiritō o Nātāreta tiŋa'i e kōrua 'i ruŋa i te tātaurō, 'e haka
ora e te 'Atua mai te mate.
11 »A Ietū ko te mā'ea ta'e haŋa era e kōrua e te nu'u aŋa hare, 'e, hora nei,
ko riro 'ana he mā'ea matu'a haka noho i te hare. 12 Te e'a mai roto i te ūtu'a
o te hara 'e te ai o te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua, mai i a Ietū
mau nō ana rava'a. Te 'Atua, pa'i, 'ina kai va'ai ki te rua kope i te aŋa nei.
13 I take'a era e tū nu'u ra-rahi era i te haka kē o Pētero ararua ko Iovani e
vānaŋa era, 'e i 'ite era he nu'u 'ina he hāpī, he māere ananake 'e he aŋi-aŋi:
he nu'u hāpī e Ietū. 14 'I muri i a kuā Pētero tū kope haka ora era, 'o ira kai
tano rā nu'u mo tuhi e tahi me'e.
15 He haka e'a ia i a kuā Pētero ki haho, 'e he noho he ha'a'au ananake. 16 He
kī ki a rāua 'ā: «¿He aha te tātou me'e mo aŋa ki te ŋāŋata era? Ko 'ite tahi
'ana te taŋata ta'ato'a o Hērutarema o ruŋa o te mana aŋa e rāua, 'e 'ina a
tātou e ko tano mo kī ta'e he parauti'a. 17 'O ira, 'o 'ata hau 'o oho te vānaŋa
o ruŋa i a Ietū, mai ki haka ri'a-ri'a mo ta'e vānaŋa haka 'ou o ruŋa i a ia».
18 Pē ira i uŋa ai mo haka uru haka 'ou, 'e he haka ri'a-ri'a mo ta'e vānaŋa 'e
mo ta'e hāpī haka 'ou o ruŋa i a Ietū. 19 He pāhono e Pētero ararua ko Iovani:
—Ka kī mai rā kōrua: ¿'Ata tano ki te mata o te 'Atua mo ha'atura atu o
māua ki a kōrua 'o ki a ia? 20 A māua, pa'i, e ko tano mo ta'e vānaŋa o ruŋa
o te me'e take'a 'e ŋaro'a e māua.

21 'E, 'i te ta'e 'ite o tū nu'u ra-rahi era pē hē a rāua ana haka ūtu'a i a kuā
Pētero 'o riri te nu'u, he haka ri'a-ri'a haka 'ou 'e 'ai ka haka e'a. Te taŋata
ta'ato'a, pa'i, e ha'ahana-hana 'ana ki te 'Atua o ruŋa o tū me'e topa era, 'o
ira te nu'u ra-rahi e ri'a-ri'a era. 22 E maha 'ahuru tūma'a matahiti o tū taŋata
haka ora era.

He pure iŋa ki te 'Atua

23 I e'a era a Pētero ararua ko Iovani mai tū kona era, he oho he piri ki te
rāua nu'u, 'e he 'a'amu i te me'e ta'ato'a kī e tū nu'u ra-rahi era. 24 I oti era
rā nu'u i te haka roŋo, he pure ananake ko kuā Pētero ki te 'Atua pē nei ē:

«E te 'Atua ē, 'ā'au i aŋa i te raŋi, i te henua, i te vaikava, 'e i te me'e ta'ato'a o rā ŋā kona, 25 'e 'ā'au tako'a i kī hai Vārua Maitai ki tu'u tāvini ko *Tāvita, tupuna o mātou pē nei ē:

"¿He aha rā te nu'u ta'e he hūrio e riri ena 'e e haka 'āriŋa ena?
'E ¿he aha te hūrio e ha'a'au tahaŋa ena i te me'e 'ina e ko rava'a mo aŋa?
26 Te 'ariki 'e te nu'u haka tere henua, pa'i,
ko haka piri tahi 'ā mo aŋa i te me'e ta'e tano ki te 'Atua 'e ki tā'ana Kiritō".

27 »He aŋi mau 'ā a *'Erore, a Pontio Pirato, te nu'u ta'e he hūrio, 'e te itaraera i haka piri tahi rō 'i nei 'i Hērutarema mo aŋa i te me'e ta'e tano ki tu'u tāvini mo'a ko Ietū, ha'ata'a e koe mo Kiritō. 28 Hai rā me'e i haka tano ai a rāua i te me'e ta'ato'a kī e koe mo topa.
29 »E te 'Atua ē, ko 'ite 'ana koe pē hē te nu'u era i haka ri'a-ri'a mai ai. 'O ira, ka va'ai mai koe ki tu'u ŋā tāvini nei hai pūai mo ta'e ri'a-ri'a ana haka 'ite ana oho i ta'a vānaŋa, 30 koia ko haka take'a i tu'u pūai hai haka ora i te māui-ui 'e hai aŋa i te mana hai 'īŋoa o tu'u tāvini mo'a ko Ietū».

31 I oti era te pure ananake, he makenu tū kona era 'i ira a rāua, he 'ī tahi ananake e te pūai o te Vārua Maitai, 'e he ha'amata he haka 'ite he oho i te vānaŋa o te 'Atua 'ina he ri'a-ri'a.

Te me'e ta'ato'a mo te ta'ato'a

32 Te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, pē tū huru tahi 'ana te mana'u. 'Ina e tahi o rāua he kī: tō'ona me'e ai, mō'ona nō; mo te ta'ato'a e kī era.
33 Hai haŋu 'e hai pūai e 'ata vānaŋa e oho era te *'āpōtoro o ruŋa i te ora o Ietū mai te mate, 'e 'i ruŋa i a rāua ta'ato'a te mata o te 'Atua. 34 'Ina e tahi taŋata o rāua hape o te me'e; te nu'u ai, pa'i, o te henua 'e o te hare he ho'o 'e te moni rava'a 35 he va'ai ki te 'āpōtoro mo tuha'a ki te nu'u kore o te me'e.
36 Pē ira i aŋa ai e te taŋata *rēvita e tahi te 'īŋoa ko *Kōsē o te motu ko Tīpere, nape e te 'āpōtoro ko Verenāvē (te aura'a: «he kope hā'ū'ū i te rua»).
37 Te taŋata nei e ai rō 'ā e tahi ō'ona henua; he ho'o 'e he va'ai tahi i te moni ki te 'āpōtoro.

Te hara o 'Ānānia ararua ko Sāfira

5 1 I ai rō te taŋata ko 'Ānānia te 'īŋoa 'e tā'ana vi'e ko Sāfira. He ho'o i te rāua henua e tahi, 2 'e he ha'a'au mo haka rē i te 'apa o te moni mo rāua 'e mo va'ai i te rua 'apa ki te *'āpōtoro. He ma'u i tū moni era 'e he kī:
—He moni ta'ato'a nā o tō'oku henua i ho'o.

3 He kī e Pētero:
—E 'Ānānia, ¿he aha koe i ha'ati'a ai i a Rukifero mo haka tere atu? Ko reo-reo 'ā koe ki te *Vārua Maitai hai haka rē e tahi 'apa o te moni mō'ou. 4 ¿Ta'e 'ō ō'ou rā henua? I ho'o era, ¿ta'e 'ō ō'ou rā moni? ¿He aha koe i aŋa ai i te me'e ena? Ta'e ki te taŋata koe i reo-reo ai, ki te 'Atua.

5 I ŋaro'a era e 'Ānānia, he 'amo ki raro he mate, i haka ūtu'a e te 'Atua. He
ri'a-ri'a rō atu 'ai te nu'u ta'ato'a 'ite o ruŋa i rā me'e. 6 He oho e te ŋāŋata 'āpī
o tū kona era, he viri hai kahu i te hakari 'e he ma'u he tanu.
7 Ka toru hora a tu'a o te topa o tū me'e era i tu'u ai te vi'e 'a 'Ānānia, mā te
ta'e 'ite o ruŋa o tū me'e era. 8 He 'ui e Pētero:
—Ka kī mai rā koe, ¿tū henua ho'o era o kōrua ki te moni, ko te moni kī
mau mai era 'ā e 'Ānānia?

He pāhono e tū vi'e era:
—'Ē-ē, ko rā moni.

9 He kī e Pētero:
—¿He aha a kōrua i ha'a'au ai mo haka 'atu i te Vārua o te 'Atua? Nā 'i haho
o te 'ōpani te ŋāŋata 'āpī ma'u tanu era i ta'a kenu 'e, 'i te hora nei, ko koe te
me'e ka ma'u ka tanu ena.

10 'I tū hora mau era 'ā he 'amo ki raro a Sāfira 'e he mate 'i mu'a o Pētero.
I uru era tū ŋāŋata 'āpī era, he take'a ko mate tako'a 'ā te vi'e 'a 'Ānānia. He
ma'u ia he tanu 'i muri i tā'ana kenu. 11 Te nūna'a taŋata ta'ato'a *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he ri'a-ri'a rō atu 'ai, 'e pē ira tako'a 'ā te nu'u ta'a-
to'a 'ite o ruŋa i rā me'e.

Hai 'āpōtoro e aŋa era e te 'Atua i te mana

12-14 Te aŋa o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he taka-
taka 'i ruŋa i te taupe'a o te *Kona Ha'amuri 'Atua kī he Taupe'a o *Toromono.
Te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e ri'a-ri'a rō 'ana 'o piri rāua
ki te ŋā nu'u nei. Ka ai atu pē ira e mo'a rō 'ana i rā nu'u. 'E pe te 'ata rahi nō
e oho era te ŋā vi'e te ŋāŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te 'Atua,
pa'i, hai 'āpōtoro e aŋa era me'e rahi nō atu mana 'i roto i te taŋata.
15 Te aŋa o te taŋata he ma'u i te māui-ui ki te ara e haka moe rō 'ana
'i ruŋa i te ro'i 'e 'i ruŋa i te raŋaria, koi'ite ka vari era a Pētero he ora te
māui-ui hai kohu ō'ona. 16 'E mai te kona ta'ato'a hāhine ki Hērutarema e
ma'u tako'a era i te māui-ui 'e i te taŋata ko o'o 'ā e te tātane, 'e ta'ato'a nō
e ora era.

He kimi iŋa i te 'āpōtoro mo tōtōā

17 Te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi 'e te nu'u *saruseo o muri i a ia, 'i te
mākota, 18 he haka 'a-'aru i te 'āpōtoro 'e he haka ma'u he puru 'i roto i te
hare ma'u'aurī.
19 He tu'u ia te merahi e tahi o te 'Atua 'i te pō, he mātaki i te 'ōpani o tū
hare ma'u'aurī era, he haka e'a i rā nu'u 'ai ka kī: 20 «E oho kōrua ki roto i te
Kona Ha'amuri 'Atua e haka 'ite e oho nō i te me'e ta'ato'a o ruŋa i te ora 'āpī
'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua».
21 Mo haka tano ki tū me'e kī era e te merahi, 'i te pō era 'ā o te rua mahana,
he oho ananake ki te Kona Ha'amuri 'Atua, he ha'amata he haka 'ite i rā me'e.
Te oromatu'a hope'a o te ra-rahi ananake ko te nu'u o muri he hā'aki ki
te *nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio 'e ki te nu'u

pū'oko haka tere ta'ato'a o te itaraera mo taka-taka o rāua, 'e he uŋa mo ma'u i tū ŋā 'āpōtoro era mai roto i te hare ma'u'aurī.

22 I tu'u era te mūto'i o te Kona Ha'amuri 'Atua ki te hare ma'u'aurī, 'ina tū nu'u era o roto. He hoki ananake he hā'aki i tū parau 'āpī era 23 he kī: «I tu'u era a mātou ki te hare ma'u'aurī, e puru riva-riva nō 'ā te 'ōpani, 'e te 'auario e māroa rō 'ana 'i mu'a. 'E, i mātaki era, 'ina e tahi nu'u o roto».

24 I ŋaro'a era i rā me'e e te kape o te 'auario o te Kona Ha'amuri 'Atua 'e e te nu'u oromatu'a ra-rahi, he kī ki a rāua 'ā: «¿Pē hē ka hope'a ena te me'e nei?». 25 'I tū hora era 'ā he tu'u e tahi taŋata he kī: «Te nu'u puru era e kōrua 'i nei tako'a 'i te Kona Ha'amuri 'Atua e hāpī 'ā i te taŋata».

26 He e'a ia te kape o te mūto'i ananake ko tā'ana va'ehau, he oho he 'a-'aru i rā nu'u. Kai tōtōā 'i te ri'a-ri'a 'o tama'i rō e te taŋata i a rāua hai mā'ea. 27 I tu'u era he haka māroa 'i mu'a o te nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio, 'e he kī e te oromatu'a hope'a o te ra-rahi:

28 —Ko kī atu 'ana a mātou mo ta'e hāpī haka 'ou o kōrua e tahi me'e o ruŋa i te taŋata era ko Ietū. 'E, ¿he aha te kōrua me'e i aŋa? He 'ata haka 'ite he oho o ruŋa i a ia ki te taŋata ta'ato'a 'i nei 'i Hērutarema, 'e ko haŋa tako'a 'ana a kōrua mo tuhi mai i tō'ona mate ki a mātou.

29 He pāhono e Pētero ananake ko te tētahi 'āpōtoro:

—'I ra'e a mātou ana ha'atura ki te 'Atua, ki te ha'atura ki te taŋata. 30 Te 'Atua o te tātou tupuna ko haka ora 'ā i a Ietū tiŋa'i era e kōrua 'i ruŋa i te tātaurō. 31 Ko haka nui-nui 'ā hai haka noho i a ia 'i tō'ona pā'iŋa mata'u pa he 'ariki 'e pa he kope haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara, mo hā'ū'ū ki te itaraera mo huri o te mana'u ki te 'Atua ki haka kore ai e ia i te rāua hara. 32 Ko 'ite riva-riva 'ana a mātou ko topa 'ā te ŋā me'e nei ki a Ietū. 'O ira e vānaŋa e haka 'ite nei e mātou ki te taŋata. 'E te Vārua Maitai, uŋa mai e te 'Atua ki te nu'u ha'atura ki a ia, e haka 'ite tako'a rō 'ā he parauti'a mau 'ā.

33 I ŋaro'a era i te me'e nei e tū nu'u ra-rahi era, he 'ata riri rō atu 'ai, 'e he haŋa ananake mo tiŋa'i mo haka mate i tū nu'u era. 34 'I roto i rā nu'u te *fariseo e tahi te 'īŋoa ko Kamariera. A ia he *ma'ori o te haka tere hūrio, 'e e mo'a rahi rō 'ā e te taŋata. He māroa he kī mo haka e'a 'iti-'iti i tū ŋā 'āpōtoro era mai rā kona. 35 I oti era he kī ki tū tētahi nu'u ra-rahi era:

—E te itaraera ē, e u'i tātou i te me'e ka aŋa ena ki te nu'u era. 36 Ka mana'u: ka hia rā nei matahiti a tu'a i ai rō te taŋata te 'īŋoa ko Teura, he kī nō te aŋa a ia he taŋata hōnui. E maha hānere taŋata i oho 'i muri i a ia. I tiŋa'i i haka mate era i rā taŋata, he maraŋa tahi te nu'u oho 'i muri. Pē ira i oti ai.

37 »I oho haka 'ou mai era pe mu'a, 'i te ŋā mahana era o te haka pāpa'i mo tataku o te nu'u, i ai rō te taŋata e tahi o Karirea te 'īŋoa ko Hura, 'e i oho rō te taŋata 'i muri. I tiŋa'i i haka mate era i rā kope, he maraŋa tako'a te nu'u oho o muri.

38 »'O ira, ka haka rē kōrua i te nu'u ena; 'ina ko aŋa e tahi me'e. Mo ai he me'e o te taŋata, e ŋaro tahaŋa nō; 39 'e mo ai he me'e o te 'Atua, e ko rē

kōrua ki te hora hope'a. E u'i kōrua 'o aŋa i te me'e mo ta'e haka tano i te me'e haŋa o te 'Atua.

He haka roŋo e tū nu'u era. 40 He raŋi mo ma'u haka 'ou i tū ŋā 'āpōtoro
era, he haka tiŋa'i hai 'uaka, 'e he kī mo ta'e vānaŋa haka 'ou hai 'iŋoa o Ietū.
I oti era he haka e'a.
41 He oho ia tū ŋā 'āpōtoro era mai mu'a o rā nu'u ko to'o 'ā te koa, he 'ite
ko haka nui-nui 'ā a rāua e te 'Atua 'i te haka rē mo 'amo i te 'ati 'o te ai o
rāua 'a Ietū. 42 'E, ko te hāpī ko te oho iŋa 'ā ki te nu'u, te mahana te mahana
'i te Kona Ha'amuri 'Atua 'e 'i hare era 'i hare era, i te *roŋo riva-riva o ruŋa
i a Ietū, te *Mētia.

He ŋāŋata mo hā'ū'ū ki te *'āpōtoro

6 1 'I rā ŋā mahana ko 'ata rahi ko oho 'ā te nu'u *haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū. He ha'amata te nu'u *hūrio vānaŋa *kirieko he hēŋu'i-ŋu'i
o ruŋa o te nu'u hūrio vānaŋa *'evereo e kī era: 'i te hora tuha'a o te kai, 'ina
he tuha'a riva-riva ki te rāua ŋā vi'e hove.
2 He haka taka-taka ia e te 'āpōtoro i te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū 'e he kī:

«E ko tano a mātou mo haka rē i te aŋa he haka 'ite i te vānaŋa o te 'Atua
mo noho mo tuha'a i te kai 'e i te moni ki te taŋata. 3 'O ira, e te ŋā taina ē,
ka u'i a roto o kōrua e hitu taŋata riva-riva 'ī e te pūai o te *Vārua Maitai mo
ma'u i te aŋa ena. 4 A mātou, pa'i, he ma'u i te aŋa he pure 'e he haka 'ite i te
vānaŋa o te 'Atua».

5 Ta'ato'a i pe'e ai ki tū me'e kī era e te 'āpōtoro. He to'o i a 'Ēteva, taŋata
haka moe rahi i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e 'ī e te pūai o te Vārua Maitai,
i a Feripe, i a Porokoro, i a Nikanoro, i a Tīmono, i a Paramena, 'e i a Nikorao,
taŋata o Antiokia, he kona e tahi o te henua ko Tīria. A Nikorao 'i mu'a 'ā i
o'o rō ki te haka tere iŋa hūrio. 6 He ma'u e tū ŋā taina era i rā ŋāŋata ki mu'a
o te 'āpōtoro. He pure ia e te 'āpōtoro koia ko haka eke i te rima ki ruŋa 'e
he ha'amaitai.
7 Te *roŋo riva-riva o te 'Atua pe te 'ata rahi nō e oho era, 'e te nu'u haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ko 'ata rahi 'ā 'i Hērutarema. 'E me'e rahi
*oromatu'a hūrio i haka moe tako'a i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He 'a-'aru iŋa i a 'Ēteva

8 A 'Ēteva, he taŋata ha'amaitai 'e 'ī e te pūai o te 'Atua, e aŋa rō 'ā i te
mana 'e i te tētahi me'e nu-nui ki te nu'u o rā kona. 9 Te tētahi nu'u o te
*hare pure hūrio te 'iŋoa «O te 'Ekaravo Haka E'a Mai te Rima o te Rāua
Taŋata Haka Aŋa» koia ko te tētahi nu'u o Tīrene, o Arehantāria, o Tiritia 'e
o 'Ātia, he tātake ki a 'Ēteva. 10 'E, 'ina he rava'a i a ia; e vānaŋa era, pa'i, hai
mārama-rama o te Vārua Maitai.
11 He 'auhau ia e tū ŋā nu'u era i te taŋata mo reo-reo pē nei ē: ko ŋaro'a
'ana e rāua i a 'Ēteva e kī 'ā i te vānaŋa ta'e tano mo *Mōtē 'e mo te 'Atua.
12 Pē ira i haka riri ai i te taŋata, i te nu'u pū'oko haka tere hūrio 'e i te

*ma'ori o te haka tere hūrio. 'O ira i 'a-'aru ai i a 'Ēteva 'e he ma'u ki mu'a
o te *nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio. 13 He ma'u
tako'a i te mata'ite reo-reo, 'e o rā nu'u i kī: «Te taŋata ena he vānaŋa nō te
aŋa i te vānaŋa ta'e tano mo te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e mo te hāpī 'a Mōtē.
14 Ko ŋaro'a 'ā e mātou e kī 'ana: te Ietū era o Nātāreta he haka hiŋa i te kona
mo'a nei o te 'Atua 'e he huri tako'a i te hāpī haka rē mai e Mōtē».
15 Te nu'u ra-rahi 'e te nu'u ta'ato'a 'i tū kona era, i u'i era a ruŋa i a 'Ēteva,
he take'a i te 'āriŋa pa he 'āriŋa merahi 'ā.

He tātara iŋa o 'Ēteva

7 1 He 'ui e te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi ki a 'Ēteva:
—¿He parauti'a te me'e kī nei o ruŋa i a koe?

2 He pāhono e 'Ēteva:
—E te taina ē, e kuā koro ē, ka haka roŋo mai rā: Te tātou 'Atua, i a ia te
'ana-'ana o te pūai ta'ato'a, ko haka take'a 'ana i a ia ki te tātou tupuna ko
*'Aparahama 'i Mētōpōtāmia, 'i te hora kai oho kai noho 'ā a 'Aparahama 'i
Hārana, 3 'e i kī rō: "Ka haka rē tu'u kāiŋa 'e tu'u hua'ai 'e ka oho ki te henua
ka haka take'a atu ena e au".
4 »He e'a ia a 'Aparahama mai te henua o te kārea he oho he noho 'i Hārana.
'I ira i mate ai tō'ona matu'a tane. He ma'u mai ia e te 'Atua i a 'Aparahama
ki te henua nei e kōrua e noho atu ena.
5 »I tu'u mai era, kai va'ai e te 'Atua, 'i rā hora, e tahi parehe henua mō'ona,
korohaŋa e tahi parehe 'iti-'iti. Ka ai atu pē ira, i hōrea rō e te 'Atua e va'ai rō
ki a ia mo tō'ona hakaara. ('I rā hora kai ai 'ana te poki 'a 'Aparahama). 6 'E
i kī tako'a rō e te 'Atua: tō'ona hakaara e noho rō 'i te henua kē pa he taŋata
o te rua henua, e riro rō he 'ekaravo o te nu'u o rā henua, 'e e rave'ino rō i a
rāua e maha hānere matahiti.
7 »I kī tako'a rō pē nei ē: "E haka ūtu'a rō e au i te hau haka 'ekaravo i
tō'oku taŋata. Ki oti rā ūtu'a, he e'a tō'oku taŋata mai rā henua mo tāvini mai
ki a au 'i te kona nei". 8 'I te ha'a'au iŋa o te 'Atua ararua ko 'Aparahama, i kī
ai e te 'Atua ki a 'Aparahama: mā'ana e hāpa'o i a ia 'e i tō'ona hakaara, 'e
mo kuā 'Aparahama e ha'amuri 'e e ha'atura ki a ia. Pa he tāpa'o o rā ha'a'au
he kī e te 'Atua: e hore te kiri o te kinoŋa o te ŋā poki mo tāpura he taŋata
'ā'ana.
»'O ira a 'Aparahama, 'i te va'u mahana o te poreko o tā'ana poki ko Ita'ata,
i hore ai i te kiri o te kinoŋa. Pē ira tako'a i aŋa ai e Ita'ata ki tā'ana poki
ko Hākovo, 'e e Hākovo ki tā'ana ŋā poki, he matu'a o te ho'e 'ahuru mā piti
hua'ai o te itaraera.
9 »Te ŋā poki ra'e 'a Hākovo, 'i te mākota 'i te rāua taina ko *Kōsē, he to'o
mai he ho'o ki te nu'u mo 'ekaravo, 'e he ma'u e rā nu'u ki Ehipto. 'E, 'i te
ai 'i ruŋa i a Kōsē te mata o te 'Atua, 10 he haka e'a te aŋa i a ia mai roto i te
'ati ta'ato'a 'e he va'ai i te mārama-rama. 'O ira te 'ariki o Ehipto i haŋa ai ki
a Kōsē, he haka suerekao 'e he haka riro he pū'oko haka tere o tō'ona me'e
ta'ato'a.
11 »He topa ia te oŋe 'e te 'ati 'i Ehipto 'e 'i *Kana'ana: he kore te me'e mo
kai o te tātou tupuna. 12 I 'ite era a Hākovo ko Ehipto te kona i ha'aputu i te

kai, he uŋa i tā'ana ŋā poki, he tupuna o tātou, mo oho mo ho'o mai hai kai. He oho iŋa ra'e nei o rāua.

13 »'I te rua oho iŋa ki Ehipto i haka 'ite iho ai a Kōsē ki tō'ona taina ko ai mau a ia, 'e pē ira te 'ariki i 'ite ai he aha te hau o Kōsē. 14 I oho era he uŋa e Kōsē mo oho o tō'ona matu'a 'e o tō'ona hua'ai ta'ato'a. Rā ŋā nu'u e hitu 'ahuru mā pae. 15 Pē ira a Hākovo i tu'u i noho ai 'i Ehipto; 'i ira i mate ai, 'e 'i ira tako'a i mā-mate ai tā'ana ŋā poki, tupuna o tātou. 16 Te hakari o Hākovo i ma'u i hoki rō ki Tīkeme; 'i ira i tanu ai 'i te henua ho'o e 'Aparahama mai te ŋā poki 'a 'Āmoro.

17 »I hāhine era mo tano o te hōrea kī e te 'Atua ki a 'Aparahama, ko 'ata rahi 'ana te itaraera 'i Ehipto. 18 He o'o ia te 'ariki 'āpī o rā henua ta'e māhani ki a Kōsē. 19 Te 'ariki nei i tōtōā rō i te tātou taŋata; 'i te haŋa mo haka kore i a rāua, he haka hoa i te ŋā poki poreko iho mo mā-mate.

20 »'I rā noho iŋa i poreko ai a *Mōtē, poki hope'a o te nehe-nehe. E toru 'āva'e i na'a i hāpa'o ai 'i te hare. 21 I tu'u era te mahana 'ina he rāve'a toe mo na'a mo oho nō i tū poki era 'i ira, he ma'u he na'a 'i te kona kē. He rava'a ia e te poki vahine o te 'ariki 'e he hāpa'o pa he poki mau 'ā 'ā'ana. 22 Pē ira a Mōtē i hāpī ai hai haka tere iŋa o te ehipto, 'e he riro he taŋata hōnui 'i tā'ana me'e aŋa 'e 'i tā'ana me'e kī.

23 »I tano era te maha 'ahuru matahiti o Mōtē, he oho he u'i i tō'ona hau, he itaraera. 24 I take'a era e tōtōā 'ā e te ehipto i te itaraera e tahi, he to'o mai he tiŋa'i he haka mate i tū ehipto era. 25 Ki tō'ona mana'u e aŋi-aŋi rō e tō'ona taina he itaraera: hai ia te 'Atua ka haka e'a era i a rāua mai roto i te 'ati, 'e 'ina kai aŋi-aŋi.

26 »'I te rua mahana, he take'a e Mōtē e rua itaraera e moto 'ā. 'I te haŋa mo ta'e moto haka 'ou o rā ŋāŋata he kī: "He taina kōrua; ¿he aha rā e moto ena?". 27 Te kope era 'ā'ana te 'ata pu'a i te rua he tono i a Mōtē 'e he kī: "¿'A 'ai koe i haka pū'oko o mātou? 28 ¿E haŋa 'ā koe mo tiŋa'i mo haka mate mai i a au pa he tiŋa'i iŋa ō'ou i tū ehipto era o 'aŋataiahi?".

29 »I ŋaro'a era e Mōtē i rā vānaŋa he ri'a-ri'a. He e'a he tere ki te rua henua te 'īŋoa ko Mariana. 'I ira i noho ai, he *hāipo-ipo 'e he poreko e rua 'ā'ana poki.

30 »Ko rava'a 'ā ka maha 'ahuru matahiti 'i ira he haka take'a te merahi i a ia ki a Mōtē 'i te kona 'one ta'e noho taŋata hāhine ki te ma'uŋa ko *Tinaī, 'i roto i te ura ahi o te tumu e hū rō 'ā. 31 He māere a Mōtē 'i tū me'e era 'e he haka hāhine mo u'i riva-riva. He ŋaro'a i te re'o o te 'Atua ka kī ki a ia: 32 "A au he 'Atua o tu'u tupuna. He 'Atua o 'Aparahama, o Ita'ata 'e o Hākovo".

»He rurū ia a Mōtē 'i te ri'a-ri'a, 'e 'ina he haŋa mo u'i. 33 He kī e te 'Atua: "Ka patu tu'u kiriva'e; te kona ena koe e māroa ena kona mo'a. 34 Ko take'a 'ana e au te mamae 'e te māui-ui o tō'oku taŋata ta'ato'a 'i Ehipto. Ko ŋaro'a tako'a 'ana e au i te rāua taŋi. 'O ira a au i topa mai nei mo haka e'a i a rāua mai te rāua 'ati. 'E 'ī a au he uŋa i a koe ki Ehipto".

35 »Ko te Mōtē ta'e haŋa era nei e te itaraera, 'ui era: "¿'A 'ai koe i haka pū'oko o mātou?", ko ia te kope i uŋa e te 'Atua mo pū'oko haka tere o te itaraera 'e mo haka e'a i a rāua mai roto i te 'ati hai merahi haka take'a i a ia 'i roto i te ura ahi. 36 'Ā'ana i to'o i te tātou tupuna mai Ehipto i aŋa i te mana 'i rā henua, 'i te kona ko Vaikava Mea-mea 'e pē ira 'ana 'i te kona 'one ta'e noho taŋata 'i roto i te maha 'ahuru matahiti o rāua 'i ira.

37 »Ko te Mōtē mau nei 'ā te me'e kī era ki te itaraera: “E ha'ata'a rō e te
'Atua mai roto i a kōrua e tahi perofeta pa he ha'ata'a iŋa nei i a au”. 38 'E,
tako'a, hora era 'ā 'i te kona 'one ta'e noho taŋata te itaraera, ko Mōtē te me'e
i vānaŋa ararua ko te merahi 'i ruŋa i te ma'uŋa ko Tinaī 'e i ma'u i te vānaŋa
ki te tātou tupuna. Ki a Mōtē e haka 'ite era e te merahi i te vānaŋa o te 'Atua
va'ai i te ora 'ina he hope'a ra'a mo haka 'ite mai ki a tātou ki te itaraera.
39 »'E, te tātou tupuna 'ina he haŋa mo ha'atura ki a Mōtē; he riri nō te aŋa
mō'ona, 'e te me'e haŋa he hoki haka 'ou o rāua ki Ehipto. 40 Hora era ō'ona
'i ruŋa i te ma'uŋa i kī ai e te tupuna ki a *'Ārone, taina o Mōtē: “Ka aŋa hai
'atua mo haka tere i a tātou. Kai 'ite mai, pa'i, ko aha 'ā a Mōtē”.
41 »He aŋa ia i te 'atua tu'u pa he tēnero. He tūtia 'e he aŋa i te ŋoŋoro ki rā
'atua, 'e he koa 'i tū me'e aŋa era. 42 'O ira te 'Atua i hārui ai i te itaraera hai
tua'ivi 'e he haka rē mo ha'amuri ki te ra'ā, ki te māhina 'e ki te hetu'u ha'a-
riro e rāua he 'atua. Pē nei, pa'i, e pāpa'i ena 'i ruŋa i te puka o te perofeta:

“E te itaraera ē,
'i roto i te maha 'ahuru matahiti o kōrua 'i te kona 'one ta'e noho taŋata,
¿i tiŋa'i rō kōrua i te 'animare mo tūtia mai?
43 'Ina. Te me'e nō o kōrua i aŋa
he ma'u i te karapā pure o te 'atua reo-reo ko Moroko,
'e i te 'ītoro tu'u pa he hetu'u ko Rēfana,
'ītoro aŋa e kōrua mo ha'amuri.
'O ira a au ka to'o ena i a kōrua mai te kōrua henua
ka hoa ena ki rā atu era o *Vāvīrōnia”.

44 »'I te hora era o te tātou tupuna 'i te kona 'one ta'e noho taŋata, e ai rō
'ana te rāua *Karapā Mo'a haka aŋa e te 'Atua ki a Mōtē pa he me'e haka
take'a e ia, mo haka mana'u ki tō'ona taŋata: a ia 'i muri i a rāua. 45 O te
tātou tupuna i ma'u mai i rā karapā ki nei 'i te hora tu'u mai ananake ko kuā
*Kosuē to'o i te henua nei mai te rima o te hau i he-he'i e te 'Atua. I noho ai
rā karapā 'i nei 'ātā ki te ta'u o te 'ariki era ko *Tāvita, 46 kope 'i ruŋa i a ia
te mata o te 'Atua.
»He ani e Tāvita ki te 'Atua mo ha'ati'a i a ia mo haka tu'u i te hare e tahi
mo ha'amuri o rāua o te hakaara o Hākovo ki a ia. 47 I hope'a ai, 'a *Toro-
mono, poki 'a Tāvita, i aŋa i te Kona Ha'amuri 'Atua.
48 »Te parauti'a, 'ina he noho te 'Atua i te hare aŋa hai rima o te taŋata. Pē
nei, pa'i, e hā'aki ena 'i ruŋa i te puka pāpa'i e te perofeta:

49 “Te raŋi he pepe ō'oku,
'e te henua he kona raŋo o tō'oku va'e.
¿Pē hē ia te hare ka aŋa mai ena mō'oku?, i 'ui ai e te 'Atua,
¿hē te kona mo haka ora ō'oku?
50 ¿Ta'e 'ō 'ā'aku i aŋa i te me'e ta'ato'a ena?”.

51 Ko te vānaŋa iŋa 'ana ia a 'Ēteva he me'e:
—E te pū'oko hio-hio ē, 'ina kōrua he haŋa mo haka roŋo 'e mo ha'atura ki
te 'Atua, pa he nu'u ta'e 'ite ko ai te 'Atua parauti'a. Te aŋa o kōrua he aŋa i

te me'e ta'e tano ki te *Vārua Maitai. Te kōrua huru pa he huru 'ā o te kōrua tupuna. 52 ¿Ko ai o roto o te perofeta ta'ato'a i ta'e tōtōā e te kōrua tupuna? 'Ātā ko tiŋa'i ko haka mate 'ana e rāua i te nu'u vānaŋa o ruŋa i te tu'u iŋa mai o te taŋata aŋa i te me'e tī-tika 'e 'ina he hape, 'e ko tu'u mai 'ā rā taŋata.

»I tu'u mai era, he to'o mai e kōrua he va'ai ki te rima o te nu'u ta'e haŋa ki a ia 'e he haka tiŋa'i he haka mate. 53 Ki a kōrua i haka 'ite atu ai e te merahi i te roŋo o te 'Atua; 'e, 'ina kōrua he ha'atura ki rā roŋo.

He mate iŋa o 'Ēteva

54 I ŋaro'a era i te me'e ta'ato'a nei e rā nu'u, he ŋuŋu te niho mo 'Ēteva. 55 'E, a 'Ēteva, ko 'ī 'ana e te pūai o te Vārua Maitai, he u'i a te raŋi he take'a i te 'ana-'ana o te 'Atua 'e i a Ietū e māroa rō 'ana 'i te pā'iŋa mata'u. 56 He kī ia: «¡Ē, ka u'i rā kōrua! 'Ī e take'a mai nei i te raŋi e ha-hata rō 'ā, 'e i te *Poki o te taŋata 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua».

57 'O ŋaro'a i tū vānaŋa era, he puru tū nu'u era i te rāua tariŋa hai rima 'e he ohu-ohu mo haka pōŋeha. He moko ananake he 'a-'aru i a 'Ēteva. 58 He to-toi he oho mai tū kona era 'e he tama'i hai mā'ea. Tū nu'u mata'ite reo-reo era ki te kope 'āpī te 'īŋoa ko Sauro i haka hāpa'o ai i te rāua paratoa.

59 E tama'i era i a 'Ēteva hai mā'ea 'ai e pure era: «E Ietū ē, ka to'o koe i tō'oku vārua». 60 He tū-turi ia he ohu pūai: «¡E Ietū, 'ina koe ko tapa atu i te hara nei o te nu'u nei!».

I oti era te kī i te me'e nei, he mate.

8 1 'E a Sauro e pe'e rō 'ā ki tū me'e aŋa era ki a 'Ēteva.

He kimi iŋa o Sauro i te nu'u mo tōtōā

He ha'amata ia, 'i rā mahana mau 'ā, he kimi mo tōtōā i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hērutarema. Pē ira rā nu'u i maraŋa ai ki kona era ki kona era o Hūrea 'e o *Tāmāria; he *'āpōtoro nō te nu'u i ta'e oho mai ira. 2 O te ŋāŋata mo'a 'e ha'atura i te 'Atua i ma'u i tanu i a 'Ēteva koia ko taŋi ki a ia.

3 'E a Sauro e kimi 'ana i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo tōtōā. Ki hare era, ki hare era, e uru e to-toi era i te taŋata 'e i te vi'e mo haka puru 'i roto i te hare ma'u'aurī.

He haka 'ite iŋa i te vānaŋa o te 'Atua 'i Tāmāria

4 Te nu'u tē-tere era mai Hērutarema he haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua ki te nu'u o te kona ta'ato'a o rāua e tu'u era. 5 A Feripe, he kope e tahi o rā nu'u. 'Ā'ana i oho ki Tāmāria, 'e 'i ira i ha'amata i vānaŋa ai o ruŋa i te *Kiritō.

6 I rahi rō te taŋata i taka-taka ai 'e i haka roŋo ai hai māhatu i te vānaŋa 'a Feripe, he take'a i te mana aŋa e ia. 7 Me'e rahi taŋata uru e te tātane i haka ora e Feripe, i kiki-kikiu i e'a ai rā ŋā tātane. 'E, tako'a, me'e rahi nu'u hakari ta'e makenu 'e va'e koke i haka ora e ia. 8 Hai me'e nei i 'ata koa ai te taŋata o rā kona.

9 I ai rō 'i ira e tahi taŋata te 'īŋoa ko Tīmona. Te aŋa 'ā'ana 'i mu'a 'ā he tahu-tahu 'e he reo-reo ki te taŋata o Tāmāria pē nei ē: a ia he taŋata hōnui. 10 Mai te nu'u ta'e hōnui ki te nu'u hōnui e haka roŋo riva-riva era i tā'ana vānaŋa koia ko kī: «Ko te kope kī era nei "he pūai mau 'ā o te 'Atua"».

11 Ko rahi 'ana te matahiti e aŋa e oho era i te tahu-tahu 'e he māere te taŋata 'i rā me'e. 'O ira e haka roŋo era ki a ia. 12 I ha'amata i haka moe era
te nu'u i te rāua mana'u 'i ruŋa i te roŋo riva-riva haka 'ite e Feripe o te *haka
tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'e o ruŋa o Ietū Kiritō, mai te vi'e ki te taŋata i haka
*papatito ai i a rāua.
13 Rā taŋata era ko Tīmona i haka moe tako'a rō i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a
Ietū, i haka papatito rō i a ia 'e i oho rō 'i muri i a Feripe koia ko māere 'i te
mana take'a e ia.
14 I 'ite era te 'āpōtoro 'i Hērutarema ko to'o 'ana te nu'u o Tāmāria i te
vānaŋa o te 'Atua mo rāua, he uŋa ki ira i te 'āpōtoro era ko Pētero ararua ko
*Iovani. 15 I tu'u era he pure mo te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
mo noho o te *Vārua Maitai 'i roto i a rāua. 16 Te nu'u nei ko papatito 'ā hai
'iŋoa o Ietū Kiritō 'i te hora haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e te Vārua
Maitai kai topa 'ā ki ruŋa i a rāua. 17 He haka eke ia a Pētero 'e a *Iovani i
te rāua rima ki te pū'oko, 'e pē ira i topa ai te Vārua Maitai 'i ruŋa i a rāua.
18 I take'a era e Tīmona hai haka eke o te 'āpōtoro i te rima ki ruŋa i te
taŋata he va'ai e te 'Atua i te Vārua Maitai, he haka toro i te moni ki a kuā
Pētero 19 'e he kī:
—Ka ho'o mai kōrua i te mana ena ki topa tako'a ai te Vārua Maitai ki ruŋa
i te kope nō era mo haka eke ō'oku i te rima.

20 He pāhono e Pētero:
—¡Ka oho kōrua ko tu'u moni ki roto i te pō'auahi 'o te mana'u ō'ou mo
ho'o i te me'e va'ai e te 'Atua! 21 E ko tano mo ai i a koe te me'e nei; ki te mata
o te 'Atua me'e māhatu ta'e tano koe. 22 Ka haka rē tu'u mana'u ta'e tano 'e ka
pure ki te 'Atua koi'ite e haka kore rō e ia i tu'u hara 'o te mana'u pē nā. 23 E
u'i atu ena, pa'i, a au ko here 'ana tu'u māhatu e te me'e ta'e tano.

24 He kī e Tīmona:
—Ka pure ia ki te 'Atua mo ta'e topa mai te 'ati kī mai ena e kōrua.

25 I oti era o kuā Pētero te vānaŋa o ruŋa i a Ietū 'e te haka 'ite i te roŋo
riva-riva o te 'Atua 'i rā kona, he haka 'ite he oho tako'a i te roŋo o te 'Atua
'i te me'e rahi nō atu kona o Tāmāria, 'e 'ai ka hoki ka oho ararua ki Hēru-
tarema.

Ko Feripe 'e he taŋata e tahi o Etiopia

26 I oti era te me'e nei, he kī e te merahi ki a Feripe: «Ka e'a koe ka oho ki te
ara oho mai Hērutarema ki Kasa». Te ara nei e vari era a roto i te kona 'one
ta'e noho taŋata.
27 He e'a a Feripe he oho; 'i rā ara he piri ki te taŋata etiopia e tahi. A ia he
taŋata ra-rahi hāpa'o moni o te 'ariki vahine o Etiopia. Rā kope, mai te ha'a-
muri iŋa ki te 'Atua 'i Hērutarema, 28 e hoki e oho 'ā 'i ruŋa i te pere'oa ki
tō'ona henua koia ko tai'o i te puka o te perofeta era ko 'Itaia.
29 He kī ia e te Vārua Maitai ki a Feripe: «Ka oho koe ka haka hāhine ki te
pere'oa era». 30 I hāhine era a Feripe, he ŋaro'a e tai'o 'ā tū taŋata etiopia era
i te puka 'a 'Itaia. He 'ui ia:

—¿E aŋi-aŋi rō 'ā e koe i ta'a me'e e tai'o ena?

31 He pāhono e tū taŋata era:
—¿Pē hē a au ana aŋi-aŋi 'ina he taŋata mo ha'aaura'a mai?

He kī ia ki a Feripe mo eke mo noho 'i muri i a ia. 32 Te kona o rā puka e tai'o era he kona kī:

«I ma'u ai i a ia pa he māmoe ki te kona tiŋa'i māmoe;
'e pa he māmoe 'iti-'iti haka kiva-kiva 'i mu'a o te nu'u varu māmoe,
kai rere te re'o.
33 I haka ha'amā rō i a ia 'e ta'e hai parauti'a i ture ai.
¿Mā 'ai e vānaŋa o ruŋa o tō'ona hakaara?
Ko to'o 'ā, pa'i, i a ia mai ruŋa 'i te henua nei».

34 He 'ui ia e tū taŋata etiopia era ki a Feripe:
—Ka kī mai koe, ¿o ruŋa i a ai e vānaŋa nei te perofeta: o ruŋa ō'ona mau 'ā 'o o ruŋa o te rua taŋata?

35 He ha'amata ia a Feripe he haka 'ite, mai tū kona tai'o mau era 'ā, i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū. 36 E oho nō 'ā a te ara, he tu'u ki te kona vai e tahi 'e he kī e tū taŋata etiopia era:
—Nā te vai nā. ¿E ai rō 'ā hō te me'e mo ta'e ha'ati'a mo papatito i a au?

[37 He kī e Feripe:
—Mo haka moe parauti'a ō'ou i tu'u mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina he me'e mo ta'e ha'ati'a atu.

He pāhono e tū taŋata era:
—Mō'oku a Ietū Kiritō he Poki o te 'Atua.]

38 He kī mo haka noho i tū pere'oa era. He topa ararua ki raro, he oho he uru ki roto i te vai, 'e he papatito e Feripe. 39 I e'a era mai roto i te vai, he to'o e te Vārua o te 'Atua i a Feripe, 'e 'ina kai take'a haka 'ou e tū taŋata era. Rā kope, ko to'o atu 'ā te koa, he e'a he oho rō 'ai.
40 I hope'a ai, 'i te kona ko 'Āsoto i topa ai a Feripe, 'e ki kona era, ki kona era e hāpī e oho era i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū 'ātā ka tu'u rō ki Tētārea.

He huri iŋa o te mana'u o Sauro

(Aŋa o te 'Āpōtoro 22.6-16; 26.12-18)

9 1 A Sauro ia he haka ri'a-ri'a te aŋa hai mate i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'O ira i oho ai ki te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi 2 kī mo va'ai hai parau mo haka take'a ki te nu'u pū'oko haka tere o te *hare pure hūrio ta'ato'a o Rāmako e hā'aki rō 'ana 'i ruŋa ko ha'ati'a 'ā i a ia mo 'a-'aru i te taŋata 'e i te vi'e o rā kona ma'u i te *Ara 'Āpī hāpī e Ietū mo ma'u ki Hērutarema mo puru.

3 He eʻa ia he oho a Sauro ki Rāmako. I hāhine era ki ira, he pura e tahi
mōrī mai te raŋi he haka māʻeha ka vari rō i a ia. 4 He hiŋa a Sauro, ʻe he
ŋaroʻa i te reʻo e tahi e kī ʻā:
—E Sauro, e Sauro, ¿he aha koe e kimi mai ena i a au mo tōtōā?

5 He ʻui e Sauro:
—¿Ko ai koe?

He pāhono e tū reʻo era:
—Ko Ietū, kope mau ena ʻā e koe e kimi ena mo tōtōā. 6 Ka eʻa ki ruŋa ka
oho ki Rāmako; ʻi ira ka kī atu ena i taʻa meʻe mo aŋa.

7 Te nuʻu oho ʻi muri i a Sauro ko riʻa-riʻa atu ʻana ʻi te ŋaroʻa i tū reʻo era ʻe
ʻi te taʻe takeʻa ko ai te meʻe i vānaŋa. 8 He eʻa ia a Sauro ki ruŋa. I ʻara era te
mata, ʻina kai takeʻa haka ʻou. He ʻa-ʻaru e tū nuʻu era a te rima he maʻu he
oho ki Rāmako. 9 ʻI ira i noho ai e toru mahana ʻina e tahi meʻe takeʻa, ʻina e
tahi meʻe kai, ʻe ʻina e tahi meʻe unu.
10 ʻI Rāmako e noho era e tahi taŋata haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū
te ʻīŋoa ko ʻĀnānia. Ki a ia i vānaŋa ai e Ietū, ʻi roto i te meʻe tuʻu pa he moe
vārua haka takeʻa e te ʻAtua, he kī:
—¡E ʻĀnānia!

He pāhono:
—ʻĪ a au, e Ietū ē.

11 He kī e Ietū:
—Ka eʻa koe ka oho ki te ara te ʻīŋoa ko Tī-tika, ʻe ʻi te hare o Hura ana ʻui
ki te nuʻu o ira ki te taŋata o Taraso te ʻīŋoa ko Sauro. ʻAi a ia e pure ʻā, 12 ʻe
ʻi roto i te meʻe haka takeʻa e te ʻAtua i takeʻa ai i a koe, e ʻĀnānia ē, e uru e
haka eke ʻā i te rima ki ruŋa i a ia mo māʻeha o te mata mo takeʻa haka ʻou.

13 I ŋaroʻa era e ʻĀnānia i te meʻe nei, he kī:
—E Ietū, ko rahi ʻana te nuʻu i vānaŋa mai o ruŋa i te taŋata ena ʻe o te
meʻe taʻe tano taʻatoʻa aŋa e ia ki tuʻu taŋata ʻi Hērutarema. 14 ʻE hora ena,
nā ko tuʻu mai ʻā ki nei hai parau o te ŋā oromatuʻa ra-rahi era mo ʻa-ʻaru mo
haka puru i te nuʻu taʻatoʻa haʻamuri ki a koe.

15 He kī haka ʻou e Ietū:
—Ka oho nō koe. Ko haʻataʻa ʻana e au i te taŋata era mo vānaŋa o ruŋa i a
au ki te nuʻu o te rua henua, ki te rāua ʻariki ʻe pē ira takoʻa ʻā ki te itaraera.
16 E haka takeʻa rō e au i te rahi o te ʻati ka topa ena ʻi ruŋa i a ia ʻo te haka
ʻite ʻo te oho o ruŋa i a au.

17 He eʻa ia he oho a ʻĀnānia ki tū hare era ʻi ira a Sauro. I uru era he haka
eke i tōʻona rima ki ruŋa he kī: «E te taina, ko uŋa mai ʻana a au e Ietū takeʻa
era e koe ʻi te ara, mo haka ora atu i tuʻu mata ʻe mo ʻī ōʻou e te pūai o te
*Vārua Maitai».

18 'I tū hora mau era 'ā he vī-viri te me'e tu'u pa he 'ūnahi mai te mata o
Sauro, 'e he take'a haka 'ou. He e'a ki ruŋa he haka *papatito i a ia. 19 I oti era
he kai 'e he haŋu haka 'ou. He noho ia 'i Rāmako 'i muri i te nu'u haka moe
i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He tātara iŋa o Sauro 'i Rāmako

20 Pē ira a Sauro i ha'amata i haka 'ite ai 'i roto i te hare pure hūrio o rā
kona: a Ietū he Poki o te 'Atua. 21 Te nu'u ŋaro'a he māere tahi 'e he kī: «¿Ta'e
'ō a ia he taŋata kimi i te nu'u o Hērutarema ha'amuri ki a Ietū mo tōtōā?
¿Ta'e 'ō ko ia mau 'ā te me'e oho mai era mo 'a-'aru i te nu'u ha'amuri ki a
Ietū mo va'ai ki te ŋā oromatu'a ra-rahi era?».

22 'E a Sauro pe te 'ata haŋu nō e vānaŋa e haka aŋi-aŋi era: a Ietū he
*Kiritō, 'e, 'i te tano o tā'ana vānaŋa, te *hūrio o Rāmako 'ina he rava'a i te
vānaŋa mo pāhono.

He tere iŋa o Sauro mai te hūrio

23 Ko rahi 'ā te mahana o Sauro 'i Rāmako, he ha'a'au te nu'u hūrio ra-rahi
o ira mo tiŋa'i mo haka mate, 24 'e he 'ite e Sauro. Ka pō ka 'ōtea e noho era
rā nu'u 'i te 'ōpani ta'ato'a o Rāmako mo rava'a e rāua. 25 'O ira i ha-ha'o ai
i a ia e tā'ana nu'u hāpī ki roto i te kānato nui-nui 'e he haka topa 'i te pō ki
haho o te 'āua ruŋa nui puru o Rāmako. Pē ira a Sauro i tere ai.

A Sauro 'i Hērutarema

26 He oho ia a Sauro ki Hērutarema. I tu'u era he haŋa mo piri ki te nu'u
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'E, rā nu'u e ri'a-ri'a rō 'ana i a Sauro.
Mo rāua ta'e he taŋata haka moe parauti'a i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

27 Ka ai atu pē ira, i ma'u nō e Verenāvē i a Sauro he haka māhani ki te
*'āpōtoro. He 'a'amu pē hē a Sauro i take'a ai i a Ietū 'i te ara 'e pē hē i
vānaŋa ai a Ietū ki a ia, 'e he 'a'amu tako'a pē hē a Sauro i vānaŋa ai hai pūai
o ruŋa i a Ietū 'i Rāmako.

28 He noho ia a Sauro 'i Hērutarema 'i muri i rā nu'u, 'e hai pūai e vānaŋa
era o ruŋa i a Ietū. 29 I vānaŋa 'e i tātake rō a Sauro ananake ko te tētahi
hūrio vānaŋa *kirieko, 'e rā nu'u e u'i rō 'ā i te rāve'a mo tiŋa'i mo haka mate.
30 I aŋi-aŋi era e te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i tū me'e era, he
ma'u i a Sauro ki Tētārea, 'e mai ira i haka oho ai ki Taraso.

31 'I rā hora, 'i te ta'e kimi haka 'ou e te taŋata mo tōtōā, he ŋaro'a te ora
e te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona ta'ato'a o Hūrea, o
Karirea 'e o *Tāmāria, 'e he haka hio-hio he oho i te rāua mana'u 'i ruŋa i a
Ietū. He mo'a nō te aŋa i te 'Atua, 'e, hai hā'ū'ū o te Vārua Maitai, e 'ata rahi
e oho era a rāua.

He ora iŋa o te māui-ui o 'Ēnea

32 A Pētero e oho era ki kona era ki kona era u'i i te nu'u haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū. 'I tō'ona ara he hipa tako'a ki Rira. 33 'I ira i take'a ai i te taŋata
ko 'Ēnea, ka va'u matahiti o te moe 'i ruŋa i te ro'i 'ina he makenu te hakari.

34 He kī e Pētero: «E 'Ēnea, ka e'a koe ki ruŋa ka hēriki tu'u ro'i. Ko haka
ora 'ā koe e Ietū».

'I tū hora 'ā i e'a ai a 'Ēnea ki ruŋa. 35 He take'a e te nu'u ta'ato'a o Rira 'e o
Tārone, 'e he haka moe tahi rō 'ai i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He haka ora iŋa o Pētero i a Rorokā

36 'I te kona e tahi ko Hope i ai rō te vi'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū te 'iŋoa ko Tavitā, 'i te vānaŋa kirieko ko Rorokā. Te aŋa o te vi'e nei
he hā'ū'ū i te nu'u veve 'e i te tētahi nu'u. 37 'E, 'i te ŋā mahana era 'i Rira a
Pētero, he māui-ui tū vi'e era ko Rorokā he mate. He haro'i e te nu'u i tō'ona
hakari 'e he ma'u he haka rē 'i roto i te piha e tahi o ruŋa.
38 Te kona nei ko Hope e hāhine rō 'ā ki Rira. I 'ite era e te nu'u haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū: 'i rā kona a Pētero, he uŋa e rua taŋata mo kī: «Ka
horo-horou koe ka oho mai ki Hope».
39 He oho a Pētero 'i muri. I tu'u era he uŋa ki roto i te piha 'i ira tū hakari
era. Te ŋā vi'e hove o roto he haka vari tahi i a Pētero 'e, e ta-taŋi nō 'ā, he
haka take'a i te kahu aŋa e Rorokā mo tuha'a ki te nu'u.
40 He haka e'a tahi e Pētero ki haho, 'e he tū-turi he pure. He u'i a ruŋa i tū
vi'e mate era he kī: «¡E Tavitā, ka e'a koe ki ruŋa!».
He 'ara te mata o tū vi'e era. I take'a era i a Pētero, he e'a ki ruŋa he noho.
41 He 'a-'aru e Pētero a te rima he haka māroa. He ohu ki te nu'u haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e ki tū ŋā vi'e hove era, he haka take'a ko ora haka
'ou 'ā a Tavitā.
42 Te me'e nei i 'ite rō e te nu'u ta'ato'a o Hope, 'e me'e rahi taŋata i haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 43 A Pētero i rahi rō te mahana i noho ai 'i
Hope 'i te hare o te taŋata aŋa kiri e tahi te 'iŋoa ko Tīmona.

Ko Pētero ararua ko Koronerio

10 1 'I te kona ko Tētārea e noho era te taŋata e tahi te 'iŋoa ko
Koronerio, he kape o te va'ehau rōmano kī Nūna'a Va'ehau o
'Ītāria. 2 Rā kope he taŋata mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua, 'e ananake
ko te nu'u ta'ato'a o tō'ona hare e ha'amuri e ha'ahana-hana era ki te
'Atua. 'E, tako'a, e hā'ū'ū rō 'ana hai moni mo te *hūrio, 'e e pure rō
'ā ki te 'Atua.
3 E tahi mahana pe te hora toru o te ahi-ahi, he take'a i te me'e i haka
take'a e te 'Atua: he merahi e tahi e uru 'ā ki te kona 'i ira a ia 'e he kī: «¡E
Koronerio!». 4 He noho he u'i a Koronerio ki tū merahi era koia ko ri'a-ri'a 'e
he 'ui: «¿He aha rā ta'a me'e haŋa?».
He kī e te merahi:

«Ko ŋaro'a 'ana e te 'Atua i ta'a pure 'e e take'a rō 'ana i tu'u hā'ū'ū
iŋa ki te veve. 5 Ka uŋa hai taŋata ki Hope mo kī ki te taŋata e tahi te
'iŋoa ko Tīmona, kī tako'a ko Pētero, mo oho mai. 6 Nā e noho rō 'ā 'i
te hare o te taŋata aŋa kiri te 'iŋoa tako'a ko Tīmona, tō'ona hare 'i te
taha-taha tai».

7 I e'a i oho era te merahi, he raŋi e Koronerio ki tā'ana ŋāŋata aŋa e rua 'e
ki te va'ehau e tahi hā'ū'ū ki a ia, mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua. 8 He 'a'amu i tū
me'e ta'ato'a era, 'e he uŋa ki Hope.

He me'e haka take'a e te 'Atua ki a Pētero

9 'I te rua mahana, pe te hora kai, tū nu'u era ko te oho iŋa 'ā 'i te rāua ara
'e ko hāhine 'ā ki Hope. A Pētero ia ko eke 'ā ki ruŋa i te kona haka ora o
ruŋa i te hare mo pure. 10 He maruaki 'e he pohe mo kai. Te nu'u o rā hare e
tunu 'ā i te kai.

E tunu nō 'ana rā nu'u i te kai, he take'a e Pētero i te me'e i haka take'a e
te 'Atua: 11 te ha-hata iŋa o te raŋi 'e te topa iŋa o te me'e tu'u pa he tāvana
e here-here rō 'ā a ha-hā pini hai taura. 12 'I roto i rā me'e rauhuru huru o te
'animare, ki te haka tere iŋa o te hūrio, e ko tano mo kai e rāua. 13 He ŋaro'a
ia i te re'o ka kī: «E Pētero, ka tiŋa'i e tahi o te ŋā 'animare ena, 'ai ka kai rō».

14 He pāhono e Pētero: «Kai kai 'ana a au i te me'e ta'e ha'ati'a ki a mātou
ki te hūrio mo kai».

15 He kī haka 'ou e tū re'o era: «Te me'e kī e te 'Atua e tano rō 'ā ta'e mo kī
e koe he me'e ta'e tano».

16 E toru topa iŋa o tū me'e era. I oti era he ŋaro mau rō 'ai ki te raŋi.

17 E noho e mana'u nō 'ā a Pētero he aha te ha'aaura'a o tū me'e take'a era e
ia, i tu'u rō ai tū nu'u uŋa era e Koronerio ki te 'ōpani o tū hare era o Tīmona.
I 'ite ai 'i hē rā hare i 'ui-'ui. 18 I tu'u era i ohu i 'ui ai hoki 'i ira e noho era a
Tīmona, kī tako'a ko Pētero.

19 E mana'u nō 'ana a Pētero o ruŋa i tū me'e take'a era e ia, i kī rō ai e te
*Vārua Maitai: «Nā te taŋata e toru e kimi 'ana i a koe. 20 Ka e'a koe ki ruŋa,
ka topa. 'Ina ko 'aka-'aka tu'u mana'u. E oho koe 'i muri i a rāua; 'ā'aku te
nu'u ena i uŋa atu».

21 He topa ia a Pētero he kī ki tū nu'u era:

—Ki a au kōrua e 'ui ena. ¿He aha te kōrua me'e haŋa i a au?

22 He pāhono e tū nu'u era:

—A mātou o te kape va'ehau ko Koronerio i uŋa mai. A ia he taŋata aŋa i
te me'e tī-tika, ha'amuri ki te 'Atua 'e te hūrio e haŋa rahi rō 'ā ki a ia. O te
merahi e tahi i kī mo uŋa mai ki a koe, mo oho ō'ou ki tō'ona hare mo haka
roŋo atu ō'ona i ta'a me'e ka kī ena.

23 He haka uru ia e Pētero i tū nu'u era ki roto i te hare, 'e 'i ira i haka
ha'uru ai 'i rā pō. 'I te rua mahana, he oho a Pētero 'i muri i rā nu'u, 'e pē ira
'ana te tētahi nu'u o Hope *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He vānaŋa iŋa o Pētero ki a kuā Koronerio

24 I tu'u era 'i te rua mahana ki Tētārea, e tiaki 'ā ki rā nu'u a Koronerio
ananake ko tō'ona hua'ai 'e repahoa ō'ona uŋa e ia mo oho ki tō'ona hare. 25 I
tu'u era a Pētero ki rā hare, he e'a a Koronerio, he 'aroha 'e he noi he tū-turi
'i mu'a mo ha'amuri. 26 He haka māroa e Pētero 'e he kī: «Ē, he taŋata tako'a
a au pē koe 'ā».

27 E vānaŋa nō 'ā ararua i o'o ai ki roto i te hare. He take'a e Pētero ko te
nu'u rahi e taka-taka rō 'ana. 28 He kī:

—Ko 'ite 'ana a kōrua: te mātou haka tere iŋa 'ina he ha'ati'a i te hūrio mo
piri ki te hau kē 'o mo uru ki te rāua hare. 'E, te 'Atua ko haka aŋi-aŋi mai

'ā: 'ina a au ko u'i i te taŋata o te hau kē pa he taŋata ta'e tano mo repahoa ō'oku. 29 'O ira, i kī mai era e ia mo oho mai ō'oku, he oho mai a au. 'E hora nei, ko haŋa 'ana a au mo 'ite he aha kōrua i uŋa atu ai.

30 He pāhono e Koronerio:

—Ka hā mahana a tu'a, pa he hora mau nei 'ā, 'i nei a au 'i tō'oku hare e pure 'ā i te pure o te hora toru o te ahi-ahi, he take'a e au e tahi taŋata e uru rō 'ana i te kahu ko 'uira atu 'ā. 31 He kī mai: "E Koronerio, ko ŋaro'a 'ana e te 'Atua i ta'a pure, 'e e mana'u rō 'ana i ta'a me'e aŋa mo hā'ū'ū ki te nu'u veve. 32 Ka uŋa ki te kona era ko Hope mo kī mo oho mai o te taŋata e tahi te 'īŋoa ko Tīmona, kī tako'a ko Pētero. Nā e noho rō 'ā 'i te hare o te kope aŋa kiri te 'īŋoa tako'a ko Tīmona, tō'ona hare 'i te taha-taha tai".

33 »'O ira a au i uŋa atu ai 'i rā hora mau 'ā mo oho mai ō'ou, 'e he riva ō'ou, a koe i oho mai ena. 'Ī tātou ta'ato'a 'i te hora nei 'i mu'a i te 'Atua, 'e e haŋa rō 'ā a mātou mo haka roŋo atu i te me'e ta'ato'a kī atu e ia mo haka 'ite mai e koe ki a mātou.

34 He ha'amata ia a Pētero he vānaŋa:

—Hora nei ko 'ite 'ana a au 'ina he 'Atua he u'i i te taŋata hoki he hūrio 'o ta'e he hūrio; mō'ona te hau ta'ato'a pē tū huru tahi 'ā. 35 Te taŋata o te henua ta'ato'a ha'amuri ki a ia 'e aŋa i te me'e riva-riva e tano rō 'ā ki tō'ona mata.

36 »Te 'Atua i haka 'ite rō mai ki a mātou ki te itaraera o ruŋa i te rāve'a pē hē ana riva-riva haka 'ou te taŋata ki a ia hai Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o te ta'ato'a nō taŋata. 37 A kōrua ko 'ite 'ā o ruŋa i te me'e i topa 'i te kona ta'ato'a o te mātou henua. I ha'amata ai 'i Karirea 'i te hora ko oti 'ā te kī e *Iovani mo *papatito o te taŋata. 38 Ko 'ite tako'a 'ana a kōrua pē hē te 'Atua i va'ai ai i te Vārua Maitai 'e i te pūai ki a Ietū era o Nātāreta, 'e pē hē e aŋa e oho era i te me'e riva-riva, e haka ora e oho era i te nu'u ta'ato'a māui-ui 'i a Rukifero. Te me'e nei i aŋa ai e Ietū 'i te me'e era 'i muri i a ia te 'Atua.

39 »'E a mātou he mata'ite o te me'e ta'ato'a aŋa e Ietū 'i Hērutarema 'e 'i te tētahi kona o Itaraera. I oho era he tiŋa'i he haka mate e te nu'u i veo 'i ruŋa i te tātaurō. 40 'I te toru mahana i haka ora ai e te 'Atua, 'e he haka take'a mai ki a mātou. 41 Kai haka take'a ki te taŋata ta'ato'a, ki a mātou nō ki te nu'u ko ha'ata'a era 'ā e te 'Atua mo mata'ite i haka take'a mai ai. I kai rō 'e i unu rō mātou 'i te hora era ko ora mai 'ā mai te mate. 42 'E ko uŋa mai 'ā i a mātou mo haka 'ite ki te taŋata ko va'ai 'ā e te 'Atua i te parau ki a ia mo ture ki te nu'u ora 'e ki te nu'u mate.

43 »Te perofeta ta'ato'a o mu'a 'ā ko vānaŋa era 'ana o ruŋa i a Ietū, 'e ko kī era 'ā: hai me'e ka aŋa era e ia, te hara o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia ka haka kore ena e te 'Atua.

He topa iŋa o te Vārua Maitai

44 E vānaŋa nō 'ā a Pētero i topa ai te Vārua Maitai ki ruŋa i te nu'u ta'ato'a o te hare o Koronerio haka roŋo i tā'ana vānaŋa. 45 Te nu'u hūrio haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū tu'u 'i muri i a Pētero he māere 'o te topa o te Vārua Maitai 'i ruŋa i te nu'u ta'e he hūrio. 46 He ŋaro'a e vānaŋa 'ana hai 'arero huru kē huru kē 'e e ha'ahana-hana 'ana ki te 'Atua.

47 He kī ia e Pētero: «¿E ai rō 'ā hō te me'e mo ta'e ha'ati'a mo papatito i te
nu'u nei? 'Ī, pa'i, ko va'ai tako'a 'ana ki a rāua i te Vārua Maitai pē tātou 'ā».
48 'E he kī mo papatito i tū nu'u era hai 'īŋoa o Ietū Kiritō, mo haka 'ite ko
haka moe 'ā i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. I oti era he ani e rā nu'u ki a Pētero
mo 'ata noho 'i muri i a rāua.

He hoki iŋa o Pētero ki Hērutarema

11 1 He 'ite ia te nu'u *'āpōtoro ananake ko te nu'u *hūrio *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hūrea i tū parau 'āpī era: te nu'u ta'e he
hūrio ko to'o 'ā 'e ko ma'u tako'a 'ā mo rāua i te vānaŋa o te 'Atua. 2 I hoki
haka 'ou era a Pētero ki Hērutarema, he ture e te tētahi hūrio haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 3 He 'ui:
—¿He aha rō koe i oho i uru ai ki roto i te hare o te nu'u ta'e he hūrio, 'e i
kai ai 'i muri?

4 He 'a'amu ia e Pētero mai te ha'amata o tū me'e ta'ato'a topa era:

5 —'I Hope a au e pure 'ā i take'a ai e au i te me'e haka take'a mai e te
'Atua: he me'e tu'u pa he tāvana e here-here rō 'ā a ha-hā pini hai taura ka
topa mai mai ruŋa i te raŋi ki tū kona era 'i ira a au. 6 He u'i riva-riva a au ki
te me'e 'i roto, he take'a mai ta'ato'a nō huru o te 'animare, ki te haka tere
iŋa o tātou, e ko tano mo kai. 7 'E he ŋaro'a e au i te re'o ka kī mai: "E Pētero,
ka e'a ki ruŋa, ka tiŋa'i e tahi o te ŋā 'animare ena, 'ai ka kai rō".
8 »He pāhono e au: "Kai kai 'ana a au i te me'e ta'e ha'ati'a ki a mātou ki te
hūrio mo kai".
9 »I oho era he vānaŋa haka 'ou mai tū re'o era mai te raŋi: "Te me'e kī atu
e te 'Atua e tano rō 'ā, ta'e mo kī e koe he me'e ta'e tano".
10 »E toru topa iŋa o te me'e nei. I oti era he ŋaro mau rō 'ai ki te raŋi. 11 'I rā
hora i tu'u atu ai ki te hare 'i ira a au te ŋāŋata hoko toru uŋa mai ki a au mai
Tētārea. 12 O te *Vārua Maitai i kī mai: "'Ina ko 'aka-'aka tu'u mana'u. Ka oho
koe 'i muri i te ŋāŋata ena". I oho rō atu 'i muri i a au te ŋā taina nei hoko ono.
»I tu'u era ki Tētārea he uru a mātou ki roto i te hare o te taŋata 'ā'ana i
uŋa atu ki a au. 13 He 'a'amu mai pē hē a ia i take'a ai 'i roto i tō'ona hare i te
merahi e tahi e māroa rō 'ā 'ai ka kī ki a ia: "Ka uŋa hai taŋata ki te kona era
ko Hope mo kī ki a Tīmona, kī tako'a ko Pētero, mo oho mai. 14 Mā'ana e kī
atu pē hē a koe 'e te nu'u ta'ato'a o tu'u hare ana e'a mai te ūtu'a o te hara 'e
ana rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua".
15 »I ha'amata i vānaŋa era a au, he turu mai te Vārua Maitai ki ruŋa i a
rāua pa he topa iŋa mai era ki ruŋa i a tātou 'i mu'a 'ā. 16 He topa mai ia te
mana'u ki tū me'e kī mai era e Ietū: "He aŋi mau 'ā a *Iovani e *papatito era
hai vai, 'e a kōrua he papatito e te 'Atua hai Vārua Maitai".
17 »Mo ai ia ko va'ai tako'a 'ana e te 'Atua ki te nu'u era i te me'e va'ai mai
e ia ki a tātou, ki te hūrio haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō, ¿ko ai
a au mo haka noho i te me'e aŋa e te 'Atua?

18 I ŋaro'a era e te taina ta'ato'a o Hērutarema i te ŋā me'e nei, 'ina kai ai
haka 'ou te vānaŋa mo kī 'e he ha'amata he haka nui-nui i te 'Atua e kī era:

«¡Ko te riva i te ʻAtua i vaʻai takoʻa ai ki te nuʻu taʻe he hūrio i te rāveʻa mo huri o te manaʻu ki a ia ʻe mo ravaʻa e rāua i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa!».

Te nuʻu taina o Antiokia

19 ʻI te kimi mo tōtōā i te nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ki oti mai te mate era o ʻĒteva, i maraŋa ai mai Hūrea te tētahi o rā nuʻu ki Fenitia, ki te motu ko Tīpere ʻe ki Antiokia. ʻI rā ŋā kona i haka ʻite i oho ai i te *roŋo riva-riva o te ʻAtua ki te nuʻu hūrio nō.

20 Ka ai atu pē ira, tētahi nuʻu o Tīpere ʻe o Tīrene haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, i tuʻu era ki Antiokia, he haka ʻite he oho takoʻa i te roŋo riva-riva o ruŋa o Ietū Kiritō ki te nuʻu taʻe he hūrio. 21 ʻI ruŋa i rā nuʻu tuʻu era te pūai o te ʻAtua, ʻe meʻe rahi nuʻu o ira i haka rē i te haka tere iŋa o rāua ʻe he haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū.

22 I ʻite era i rā parau ʻāpī e te nuʻu o Hērutarema haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, he uŋa i a Verenāvē ki Antiokia. 23 I tuʻu era he takeʻa pē hē i haʻamaitai ai e te ʻAtua i rā nuʻu. He toʻo rō atu ʻai te koa ʻe he haka haŋu he oho i rā nuʻu mo haka hio-hio mo oho nō i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. 24 A Verenāvē he taŋata riva, ko ʻī ʻana e te pūai o te Vārua Maitai ʻe e haka moe rahi rō ʻana i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. ʻO ira meʻe rahi haka ʻou nuʻu i haka moe takoʻa i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū.

25 Mai Antiokia i oho ai a Verenāvē kimi i a Sauro ʻi Taraso. 26 I ravaʻa era he hoki ararua ki Antiokia. ʻI ira i noho ai e tahi matahiti ʻi muri i te nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū e hāpī ʻana meʻe rahi nō atu nuʻu. ʻE, ʻi ira ʻi Antiokia, i nape iho ai i te nuʻu hāpī ʻa Ietū he *kiritiano.

27 ʻI rā ŋā mahana, i oho ai te tētahi nuʻu perofeta mai Hērutarema ki Antiokia. 28 E tahi o roto o rāua te ʻīŋoa ko Ākapo, hai pūai o te Vārua Maitai, i eʻa i kī ai e topa rō te oŋe ʻi te henua taʻatoʻa. Te ʻati nei i topa ai ʻi te taʻu o te ʻariki rōmano ko Karaurio.

29 Te nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o Antiokia he haŋa mo hāʻūʻū ki te taina o Hūrea hai tara ai nō o rāua. 30 Pē ira i aŋa ai, ʻe he vaʻai i tū tara era ki te rima o Verenāvē ararua ko Sauro mo maʻu mo vaʻai ki te nuʻu pūʻoko haka tere o te nūnaʻa taŋata haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o Hūrea.

He mate o *Tanatiako ʻe he puru iŋa o Pētero

12 1 ʻI rā noho iŋa, he haʻamata he haka kimi e te ʻariki ko *ʻErore ʻAkiripa i te nuʻu *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū mo tōtōā. 2 He kī mo tiŋaʻi mo haka mate hai hoe i a Tanatiako, taina o *Ioani. 3 I uʻi era ko koa ʻana te nuʻu *hūrio ra-rahi ʻi te mate o Tanatiako, he haka ʻa-ʻaru takoʻa i a Pētero. Te meʻe taʻatoʻa nei i topa ai ʻi te ŋā mahana era o te *ŋoŋoro kai i te haraoa ʻina he revaura.

4 I ʻa-ʻaru era i a Pētero, he haka puru e ʻErore ʻi roto i te hare maʻuʻaurī ʻe he haka ʻauario hai nūnaʻa vaʻehau e hā, e hā vaʻehau ka tahi nūnaʻa. Te manaʻu: ki oti te ŋoŋoro o te Pakate ana ture ʻi muʻa i te taŋata taʻatoʻa. 5 A Pētero ia ʻi roto i te hare maʻuʻaurī e ʻauario rō ʻā e te vaʻehau, ʻe te nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū hai māhatu e pure era mōʻona.

He haka eʻa iŋa o te merahi i a Pētero

6 ʻI te pō era mo ʻōtea ki te mahana mo maʻu i a Pētero e ʻErore ki muʻa i te taŋata, ʻi vāeŋa o te vaʻehau e rua e haʻuru ʻā a Pētero, e here rō ʻā ki ruŋa i

rā ŋā va'ehau hai vivi. Te tētahi va'ehau e 'auario 'ana 'i te 'ōpani o te hare ma'u'aurī.

7 He māroa ia te merahi e tahi 'i roto i tū hare ma'u'aurī era 'e he mā'eha tahi. He haka puā ki a Pētero a te kao-kao, he haka 'ara, he kī: «¡Ka e'a koe ki ruŋa 'i te hora mau ena 'ā!». 'I tū hora 'ā he pāko'o-ko'o 'e he vī-viri te vivi mai te rima o Pētero.

8 He kī haka 'ou e rā merahi: «Ka uru riva-riva tu'u kahu, 'e 'ai ka uru rō tu'u kiriva'e». Pē ira a Pētero i aŋa ai 'e he kī haka 'ou e rā merahi: «Ka uru tu'u paratoa 'e 'ai ka oho rō mai».

9 He oho ia a Pētero 'i muri i tū merahi era, 'ina he aŋi-aŋi hoki he parauti'a 'o he me'e haka take'a nō e te 'Atua tū me'e era. 10 He vari ararua a muri i te nu'u 'auario ra'e, 'e a muri o te rua nu'u 'auario 'ātā ka tu'u rō ki te 'ōpani o te ara aŋa hai 'aurī. I tu'u era he ha-hata tū 'ōpani era e ia 'ā. He e'a he oho ararua a te ara. Ko roa 'iti 'ā he ŋaro tū merahi era 'e he topa a Pētero hoko tahi nō.

11 He aŋi-aŋi ia e Pētero 'e he kī ki a ia 'ā: «¡'Ā! Ko 'ite 'ana 'ō a au 'i te hora nei ko uŋa mau mai 'ā e te 'Atua i tā'ana merahi mo haka e'a i a au mai te rima o 'Erore 'e mai te me'e rake-rake ta'ato'a haŋa e te nu'u hūrio ra-rahi mo aŋa mai ki a au».

12 I aŋi-aŋi era e Pētero i tū me'e era, he oho ki te hare o *Māria, matu'a o Iovani, kī tako'a ko Marko. 'I ira e taka-taka rō 'ana me'e rahi nu'u e pure 'ā. 13 He pātōtō a Pētero i te 'ōpani o te ara. He e'a te vi'e tāvini e tahi te 'īŋoa ko Rore mo 'ui ko ai rā me'e. 14 'I te ŋaro'a o Pētero te re'o, he koa rō atu 'ai. Kai mātaki i te 'ōpani, 'e a roto i te hare i tahuti i hoki ai, 'ai ka kī: «'Ai a Pētero 'i te 'ōpani».

15 He kī e tū nu'u era: «¡Ē, ko ma'a-ma'a 'ā koe!». 'Ai tū vi'e era e kī era he parauti'a 'e 'ai tū nu'u era e kī era: «Ta'e ko ia, koi'ite he merahi hāpa'o i a ia».

16 A Pētero ia ko te pātōtō iŋa 'ana i te 'ōpani. I mātaki era, he take'a ko ia mau 'ā 'e he māere rō atu 'ai ananake.

17 He ha'aaura'a e Pētero hai rima mo mo-mou, 'e he 'a'amu pē hē i haka e'a ai i a ia e te 'Atua mai roto i te hare ma'u'aurī, 'ai ka kī: «E 'a'amu kōrua i te me'e nei ki a Tanatiako[a] 'e ki te tētahi atu taina o tātou». I oti era he e'a he oho a Pētero ki te rua kona.

18 I 'ōtea era he mira-mira te mana'u o te ŋā va'ehau 'auario era i a Pētero 'i te ta'e aŋi-aŋi 'i hē a ia. 19 He uŋa e 'Erore he haka kimi. 'I te ta'e rava'a, he aŋa i te ture mo rā ŋā va'ehau 'ai ka haka ma'u ka haka tiŋa'i mo mate.

I oti era te me'e nei, he e'a a 'Erore mai Hūrea, he oho ki Tētārea, 'e 'i ira i noho ai.

He mate iŋa o 'Erore 'Akiripa

20 Te 'ariki ko 'Erore e riri rō 'ā mo te nu'u o Tiro 'e o Tīrone, 'e te nu'u o rā ŋā kona he u'i nō te aŋa i te rāve'a mo haka kore i te riri; mai te henua o rā 'ariki, pa'i, e rava'a era e rāua i te me'e mo kai.

He haka māhani ia rā nu'u i a rāua ki te taŋata ra-rahi aŋa ki rā 'ariki te 'īŋoa ko Vāratu ki riva ai mo hā'ū'ū ki a rāua. Pē ira a Vāratu i vānaŋa ai ki

a 12.17 Te *Tanatiako* nei he taina o Ietū, 'e he pū'oko haka tere o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hērutarema 'i rā hora.

te 'ariki o ruŋa i rā nu'u 'e he ani hai mahana mo taka-taka ananake. 21 He
hā'aki ia e 'Erore 'i te mahana.

I tano era rā mahana he uru i tō'ona kahu ŋoŋoro, he noho 'i ruŋa i tō'ona
pepe 'ariki o roto i te hare ture 'e he tātara ki te nu'u. 22 He ha'amata te
taŋata he ohu-ohu: «¡Te kope ena e vānaŋa mai ena ta'e he taŋata, he 'atua!».
23 'I rā hora mau 'ā he haka māui-ui i a 'Erore e te merahi e tahi, 'o te ha'ati'a
i te taŋata mo ha'ahana-hana ki a ia 'e ta'e ki te 'Atua, 'e kai roa i mate ai i
kai e te o'i-o'i.

24 'E te roŋo riva-riva ia o te 'Atua pe te 'ata rahi nō e haka 'ite e oho era ki
te kona ta'ato'a.

25 A Verenāvē ararua ko Sauro, i oti era te rāua aŋa 'i Hērutarema, he hoki
he oho ki Antiokia. 'I muri i a rāua i oho ai a Iovani, kī tako'a ko Marko.

He uŋa iŋa i a Sauro 'e i a Verenāvē

13 1 'I roto i te nūna'a taŋata o Antiokia *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i
a Ietū te perofeta 'e te ma'ori hāpī: ko Verenāvē, ko Tīmona, kī tako'a
ko 'Uri-'uri, ko Rūtio o Tīrene, ko Sauro, 'e ko Menaheme, hāŋai e te matu'a
o *'Erore Antipa. (O te 'Erore nei te haka tere a Karirea).

2 'I te mahana e tahi, e ha'amuri nō 'ā ananake ki te 'Atua 'e e tapu 'ana i te
kai, he kī e te *Vārua Maitai: «Ka ha'ata'a kōrua i a Verenāvē ararua ko Sauro;
e ai rō 'ā tā'aku aŋa mo rāua».

3 I oti era te pure 'e te tapu i te kai, he haka eke i te rima ki ruŋa i te pū'oko
o Verenāvē 'e o Sauro 'e he ha'amaitai. I oti era he haka oho.

'I Tīpere a Verenāvē 'e a Sauro

4 He oho ia a Verenāvē ararua ko Sauro ki Tereutia, i uŋa e te Vārua Maitai.
'I ira i eke ai ki ruŋa i te pahī mo oho ki te motu ko Tīpere. 5 I tu'u era ki
Taramina, he kona o Tīpere, he ha'amata he haka 'ite i te *roŋo riva-riva o
te 'Atua 'i te *hare pure hūrio ta'ato'a o ira. I oho tako'a rō a *Iovani 'i muri
i a rāua mo hā'ū'ū.

6 Ki te kona ta'ato'a o tū motu era i oho ai 'ātā ka tu'u rō ki te kona te 'īŋoa
ko Pafo. 'I ira i take'a ai i te taŋata tahu-tahu *hūrio te 'īŋoa ko Vara Ietū, he
perofeta reo-reo e tahi. 7 Te tahu-tahu nei he repahoa o te suerekao ko Serhio
Pauro, taŋata mārama-rama. He uŋa e nei suerekao mo kī mo oho o Verenāvē
ararua ko Sauro 'i te haŋa mo haka roŋo i te roŋo riva-riva o te 'Atua.

8 Tū taŋata tahu-tahu era, 'i te *kirieko te 'īŋoa ko Erima, 'ina he haŋa mo
haka moe o te suerekao i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'O ira i u'i ai i te rāve'a 'o
haka roŋo e te suerekao i te vānaŋa o kuā Sauro. 9 A Sauro, kī tako'a ko Pauro,
ko 'ī 'ā e te pūai o te Vārua Maitai, he noho he u'i riva-riva a ruŋa i rā tahu-tahu
10 he kī: «¡E te poki 'a Rukifero, 'ī e te reo-reo, e te me'e rake-rake, 'e ta'e haŋa
ki te ta'ato'a me'e riva-riva ē! ¿He aha koe e haka pōteko-teko ena i te ara o te
'Atua? 11 Nā he haka ūtu'a i a koe e te 'Atua 'i te hora ena: he keva tu'u mata, 'e e
ko take'a haka 'ou e koe i te māʻeha o te ra'ā 'ātā ki te mahana haŋa e te 'Atua».

'I tū hora mau era 'ā he pōhāhā te mata o tū taŋata era ko Erima. 'I te ta'e
take'a, he hāhā he oho mā 'ai e ma'u i a ia.

12 I take'a era e te suerekao i tū me'e topa era, he haka moe i tō'ona mana'u
'i ruŋa i a Ietū koia ko māere 'i te me'e hāpī e kuā Sauro o ruŋa i a Ietū.

'I Antiokia a Pauro ararua ko Verenāvē

13 He eke ia a Pauro ananake ko te nu'u o muri i a ia ki ruŋa i te pahī 'e he
oho mai Pafo ki Perehē, he kona e tahi o Panafiria. 'I ira i haka rē ai e Iovani
i rā nu'u 'e he hoki he oho ki Hērutarema. 14 Mai Perehē i hipa ai a kuā Pauro
ki Antiokia, he kona e tahi o Pitiria.
'I ira, 'i te *mahana haka ora, he uru ki roto i te hare pure hūrio he
no-noho. 15 I oti era te tai'o i te kona o ruŋa o te puka pāpa'i e *Mōtē 'e i te
kona o te puka pāpa'i e te perofeta, he kī e te nu'u pū'oko haka tere o tū hare
pure era: «E kuā taina, mo ai o te kōrua me'e mo kī mo haka pūai i te mana'u
o te nu'u nei, ka vānaŋa».
16 He māroa ia a Pauro, he ha'aaura'a hai rima mo mo-mou o tū nu'u era,
'e he kī:

«Ka haka roŋo mai kōrua, e te itaraera 'e e te nu'u ta'e he hūrio mo'a i
te 'Atua ē. 17 Te 'Atua o mātou o te itaraera i ha'ata'a rō mā'ana i te mātou
tupuna, i haka rahi rō 'e i haka pūai rō i a rāua 'i te hora noho pa he hau kē
'i Ehipto. 'E hai pūai ō'ona i haka e'a ai i a rāua mai rā henua.
18 »I ha'aoroma'i nō te 'Atua i te me'e rake-rake aŋa e rāua e maha 'ahuru
matahiti 'i roto i te kona 'one ta'e noho taŋata, 19 'e e hitu hau o te henua ko
*Kana'ana i haka kore e ia mo va'ai i rā henua mo te tātou tupuna. 20 Te me'e
ta'ato'a nei i topa ai 'i roto i te maha hānere pae 'ahuru matahiti.
»I oti era he va'ai e te 'Atua hai taŋata mo pū'oko haka tere o rāua 'ātā
ki te ta'u o te perofeta era ko *Tamuere. 21 He no-no'i ia e rā nu'u hai 'ariki
mo haka tere i a rāua. He va'ai e te 'Atua i a Sauro, poki 'a Kisi o te mata o
*Mēhāmina, mo 'ariki e maha 'ahuru matahiti.
22 »I oho era he haka e'a e te 'Atua i a Sauro 'e he haka 'ariki i a *Tāvita. 'E
mo Tāvita i kī ai e te 'Atua: "A Tāvita, poki 'a Hētē, he kope e tano rō 'ā ki
tō'oku mata; e aŋa rō i tā'aku me'e haŋa ta'ato'a". 23 Mai i a Tāvita i haka ara
ai a Ietū. A ia he kope hōrea 'e uŋa mai era e te 'Atua mo haka e'a i a tātou
mai roto i te ūtu'a o te hara.
24 »Kai ha'amata kai hāpī 'ā e Ietū i te taŋata i haka 'ite rō ai e Iovani i te
roŋo o te 'Atua ki te itaraera ta'ato'a e kī era: e *huri te mana'u ki te 'Atua 'e e
haka *papatito. 25 I hāhine era a Iovani mo haka mao i rā aŋa, he kī: "Ta'e ko
au te taŋata ena e kōrua e mana'u ena. Nā e tu'u rō mai e tahi kope 'ata hau
rō atu ki a au, 'ātā e ko tano a au ni mo kume nō i te hau o tō'ona kiriva'e".
26 »E tō'oku taina haka ara tako'a mai i a *'Aparahama 'e e te taŋata o te rua
henua mo'a i te 'Atua ē: te roŋo riva-riva o te e'a iŋa o te taŋata mai roto i te
ūtu'a o te hara 'e te rava'a iŋa i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a mo tātou ta'a-
to'a. 27 Te hūrio noho 'i Hērutarema, 'e te nu'u ra-rahi o rāua, 'ina kai aŋi-aŋi
ko ai mau a Ietū, 'e 'ina kai aŋi-aŋi tako'a i te vānaŋa pāpa'i e te perofeta
tai'o 'i roto i te hare pure hūrio 'i te mahana haka ora. Pē ira, 'i te hora haka
ūtu'a i a Ietū i haka tano ai e rāua i te me'e haka 'ite e te perofeta 'i mu'a 'ā.
28 Ka ai atu 'ina e tahi hape i rava'a mo haka ūtu'a i a Ietū hai mate, i kī nō
e rā nu'u ki a Pirato mo tiŋa'i. 29 'E, i oti tahi era te aŋa i te me'e kī o ruŋa
ō'ona 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a, he haka topa mai ruŋa i te tātaurō, he ma'u he
tanu. 30 'E, te 'Atua ko haka ora 'ā i a ia mai te mate. 31 I rahi rō te mahana o

Ietū i haka takeʻa i a ia ki te nuʻu oho ananake mai Karirea ki Hērutarema.
ʻE, hora nei, ko rāua te mataʻite haka ʻite o ruŋa i a ia ki te taŋata taʻatoʻa.
32 »ʻE ʻī e mātou e haka ʻite atu ena ki a kōrua i te roŋo riva-riva nei: te
hōrea kī era e te ʻAtua ki te mātou tupuna, he hūrio, 33 ʻī ko haka tano ʻā ʻi te
tātou taʻu nei hai haka ora e ia i a Ietū mai te mate. ʻI te puka o te hīmene ʻi
te rua hīmene i pāpaʻi ai o ruŋa i te meʻe nei pē nei ē:

“A koe he poki ʻāʻaku;
ʻe ʻi te hora nei ko haka ʻite mau ʻā e au
ko au tuʻu Matuʻa”.

34 »Te ʻAtua ko haka ʻite era ʻā e haka ora rō e ia i a Ietū ʻo piro te hakari, ʻi te
hora kī ʻi ruŋa i te Pāpaʻi Moʻa:

“E aŋa rō e au ʻi ruŋa i a koe
te meʻe kī e au ki a Tāvita”.

35 »E hāʻaki takoʻa rō ʻana ʻi ruŋa i te Pāpaʻi Moʻa te vānaŋa nei:

“E ko haʻatiʻa e koe mo piro
i te hakari o tuʻu tāvini haʻataʻa ʻe haʻatura ki a koe”.

36 »A Tāvita, paʻi, i tāvini rō ki te ʻAtua ʻi tōʻona noho iŋa. I oti era he mate
ʻe he tanu, pa he oho iŋa o tōʻona tupuna, ʻe tōʻona hakari i piro rō. 37 ʻE, te
hakari o te kope haka ora era e te ʻAtua mai te mate ʻina kai piro.
38-39 »ʻO ira, e kuā taina ē, e ʻite: hai Ietū e haka kore ena e te ʻAtua i te
hara. Te nuʻu taʻatoʻa haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, he nuʻu tano ki
te mata o te ʻAtua, ʻe, ko haka kore ʻā e ia i te rāua hara, he meʻe taʻe ravaʻa
hai haʻatura ki te *haka tere iŋa ʻa Mōtē. 40 E hāpaʻo ʻo topa rō atu ʻi ruŋa i a
kōrua te meʻe pāpaʻi e te perofeta pē nei ē:

41 “Ka haka roŋo mai, e te nuʻu haka ka-kata ʻi te meʻe kī e te ʻAtua ē,
e māere rō ʻe e mā-mate rō kōrua.
ʻI te kōrua noho iŋa, e aŋa rō e au i te meʻe, ka ʻaʻamu atu ena e te nuʻu,
he manaʻu kōrua taʻe he parautiʻa”».

42 I oti era te vānaŋa ʻa Pauro, he eʻa mai roto i te hare pure ananake ko te
nuʻu oho ʻi muri i a ia. He ani e nuʻu era e nuʻu era hoki e tano rō mo vānaŋa
haka ʻou ōʻona o ruŋa ʻi rā meʻe ʻi te mahana haka ora o te rua tāpati. 43 I
maraŋa era te taŋata mai te hare pure, meʻe rahi nuʻu hūrio ʻe nuʻu maʻu
takoʻa i te haka tere iŋa hūrio i oho ʻi muri i a Pauro ararua ko Verenāvē. ʻE
he hatu e kuā Pauro mo haka noho mo oho nō i te manaʻu ʻi ruŋa i te riva
rahi o te ʻAtua.
44 ʻI te mahana haka ora o te rua tāpati, meʻe rahi taŋata o rā kona i taka-
taka mo haka roŋo i te vānaŋa o ruŋa i a Ietū. 45 I takeʻa era e te hūrio ra-rahi
i te rahi o te taŋata, he mākota. He haʻamata ia he vā-vā ʻe he kī he reo-reo te
vānaŋa ʻa Pauro. 46 A Pauro ʻe a Verenāvē, ʻina he riʻa-riʻa, he pāhono:

«Te vānaŋa o te 'Atua 'i ra'e a māua ana haka 'ite atu ki a kōrua ki te hūrio.
I ta'e haŋa ena e kōrua ki tā'ana vānaŋa, e take'a ena: a kōrua he nu'u 'ina
he tano mo te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'O ira, hora nei he
oho a māua ki te nu'u ta'e he hūrio. 47Ki te me'e nei a māua i uŋa mai ai e te
'Atua. Ko kī era 'ana, pa'i, e ia:

"Ko ha'ata'a 'ana a au i a koe
pa he mōrī haka mā'eha i te mana'u o te nu'u o te henua ta'ato'a,
mo haka 'ite mo oho 'ātā ki te kona hope'a era o te roa
i te roŋo o te e'a iŋa mai roto i te ūtu'a o te hara
'e o te rava'a iŋa i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua"».

48I ŋaro'a era i te me'e nei e te nu'u ta'e he hūrio, he koa rō atu 'ai 'e he
ha'amata he kī: te vānaŋa o te 'Atua vānaŋa riva-riva. 'E o roto i rā nu'u he
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te nu'u ta'ato'a ko ha'ata'a era 'ā e te
'Atua mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
49Pē ira te roŋo riva-riva o te 'Atua i haka 'ite i oho ai a te kona ta'ato'a o
Pitiria. 50'E, tū ŋā hūrio ra-rahi era i vānaŋa ta'e tano rō mo kuā Pauro ki
te ŋā vi'e hōnui 'e ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē, 'e ki te ŋāŋata hōnui
tako'a o rā kona mo riri mo kuā Pauro, 'e he tute mai ira.
51He tū-tū ia a kuā Pauro i te puŋa'ehu mai te rāua va'e mo haka 'ite ki rā
nu'u: ka haka ūtu'a era i a rāua e te 'Atua, i a rāua 'ana, 'e he e'a ararua he
oho ki Īkōnio.
52'E, te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū haka rē e kuā Pauro 'i
Antiokia o Pitiria ko koa atu 'ana 'e ko 'ī 'ā e te pūai o te Vārua Maitai.

E tātara 'ā a kuā Pauro 'i Īkōnio

14 1I tu'u era a Pauro ararua ko Verenāvē ki Īkōnio, he hāpī 'i roto i
te *hare pure hūrio o ruŋa i a Ietū. 'I te huru o te rāua vānaŋa iŋa
o ruŋa ō'ona, me'e rahi nu'u *hūrio 'e ta'e hūrio o rā kona i *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
2Te hūrio ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he haka tumu i te ture
mo riri o te nu'u ta'e he hūrio mo kuā Pauro. 3Ka ai atu pē ira, i rahi rō te
mahana i noho ai ararua 'i Īkōnio 'e, 'i te hio-hio o te rāua mana'u 'i ruŋa i a
Ietū, 'ina he ri'a-ri'a e vānaŋa era o ruŋa i a ia. 'E te 'Atua, hai pūai va'ai ki a
kuā Pauro mo aŋa i te mana, e haka take'a e oho era: he parauti'a mau 'ā te
me'e kī e rāua o ruŋa i tō'ona riva rahi.
4Te nu'u o tū kona era ko vahi 'ā e rua pā'iŋa: e tahi i haka roŋo ki te hūrio
haka tumu i te ture, 'e te rua i haka roŋo ki te *'āpōtoro ko kuā Pauro. 5Te
tētahi nu'u hūrio 'e ta'e hūrio ananake ko te nu'u ra-rahi he ha'a'au mo tōtōā
'e mo tama'i hai mā'ea i tū ŋā 'āpōtoro era. 6I 'ite era ararua, he tē-tere mai
Īkōnio ki Rītara 'e ki Reve, he kona tako'a o Rīkāōnia, 'e ki te tētahi kona
hāhine. 7'I rā ŋā kona i haka 'ite tako'a ai i te *roŋo riva-riva o te 'Atua.

Te nu'u o Rītara e haŋa 'ā mo ha'amuri i a kuā Pauro

8'I te kona era ko Rītara e tahi taŋata 'ina he ha'ere mai tō'ona poreko iŋa
'ā, he va'e rehe-rehe. 9Te taŋata nei e haka roŋo 'ā i te vānaŋa 'a Pauro. He

pupura ia e Pauro 'e he aŋi-aŋi e haka moe rahi rō 'ana rā taŋata i te mana'u
'i ruŋa i te 'Atua mo tō'ona ora. 10 He kī pūai e Pauro: «¡Ka e'a koe ka māroa
tī-tika!».

I rere a ruŋa tū taŋata era i māroa ai, 'e he ha'amata he ha'ere. 11 I take'a
era e te nu'u i tū me'e aŋa era e Pauro, he ha'amata he ohu-ohu hai 'arero
rīkāōnia: «¡'Ī ko topa mai 'ā e rua 'atua o tātou pa he taŋata!».

12 He kī ia i a Verenāvē he 'atua ko Seu[b] 'e i a Pauro he 'atua ko 'Ēreme[c] 'o
te ai ko ia te me'e vānaŋa. 13 Te hare pure o te rāua 'atua ko Seu 'i te o'o iŋa
'ā o Rītara. He ma'u ki ira e te oromatu'a o rā hare pure i te pua'a e haka tau
tahi rō 'ā hai hei tiare, he haŋa ananake ko te nu'u o rā kona mo aŋa i te tūtia
mo kuā Pauro.

14 I aŋi-aŋi era e nei ŋā 'āpōtoro i rā me'e, he ihi i te rāua kahu mo haka
take'a: me'e ta'e tano mo rāua rā me'e. He uru ki vāeŋa o te nu'u taka-taka
'i ira koia ko ohu:

15 «¿He aha rā kōrua e aŋa ena i te me'e tu'u pē nā? A māua he taŋata pē
kōrua 'ā. I oho mai nei a māua mo haka 'ite atu i te roŋo riva-riva o te 'Atua,
ki haka rē ai a kōrua i te ha'amuri iŋa ki te me'e ta'e he 'atua parauti'a, 'e ki
huri ai te kōrua mana'u ki te 'Atua ora, aŋa i te raŋi, i te henua, i te vaikava,
'e i te me'e ta'ato'a ai o te ao.

16 »'I te hora tuai era te 'Atua i haka rē nō i te taŋata mo u'i i te rāua ara i
haŋa. 17 Ka ai atu pē ira, kai ta'e haka 'ite ko ai a ia hai me'e riva-riva aŋa;
'ā'ana, pa'i, te haka hoa i te 'ua, te haka riva-riva i te kai 'oka, 'e te va'ai ki te
taŋata ka 'ī rō te me'e mo kai 'e mo koa».

18 O kuā Pauro, ka ai atu i kī tahi rō i te ŋā me'e nei, aŋa ri'a-ri'a i rava'a ai
'o aŋa ki a rāua e rā nu'u i te tūtia.

19 He tu'u ia te nu'u hūrio mai Antiokia o Pitiria 'e mai Īkōnio, 'e hai vānaŋa
o rāua, i haka riri ai i te nu'u o ira mo kuā Pauro. 'O ira i tama'i ai i a Pauro
hai mā'ea 'e, 'i te mana'u ko mate 'ā, he to-toi he oho ki haho o tū kona era
ko Rītara. 20 I taka-taka era 'i tō'ona kao-kao te nu'u haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū, he e'a a Pauro ki ruŋa he hoki ki Rītara 'e, 'i te rua mahana, he
oho ararua ko Verenāvē ki Reve.

21 'I ira i haka 'ite ai i te roŋo riva-riva o te 'Atua 'e me'e rahi nu'u i haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. I oti era he hoki a kuā Pauro ki Rītara, ki
Īkōnio 'e ki Antiokia o Pitiria 22 he haka pūai he oho i te mana'u o te nu'u
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o rā ŋā kona. He hatu mo haka hio-hio
mo oho i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e he kī: «E ko ta'e piri mai ki a tātou
ki te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te 'ati 'i te ao nei 'i ra'e ki te
o'o ki te ao haka tere e te 'Atua pe mu'a ka oho ena».

23 He ha'ata'a ia e kuā Pauro, 'i te ŋā kona nei a to-toru, i te ŋāŋata mo
pū'oko haka tere o te nūna'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. He pure 'e

---

b 14.12 A *Seu* he 'iŋoa o te me'e ha'amuri e te kirieko pa he 'atua. Ki te rāua mana'u, a Seu he 'atua hope'a o te nui-nui. Ki a ia e kī tako'a era ko *Hupitere*. **c 14.12** A *'Ēreme,* he 'iŋoa o te rua me'e ha'amuri e rāua pa he 'atua. Ki te rāua mana'u, a 'Ēreme he ma'uroŋo o Seu 'e o te tētahi atu me'e kī e rāua he 'atua.

he tapu i te kai koia ko rā nu'u ta'ato'a. I oti era he ani e kuā Pauro ki a Ietū, he kope 'i ruŋa e haka moe tahi era i te mana'u, mo hāpa'o i a rāua.

He hoki iŋa o kuā Pauro ki Antiokia o Tīria

24 I vari era a kuā Pauro a te ŋā kona era o Pitiria he tu'u ki Panafiria. 25 'I
ira, 'i te kona ko Perehē i haka 'ite ai i te roŋo riva-riva o te 'Atua. I oti era he
oho ki 'Ātāria, he kona tako'a o Panafiria. 26 'I 'Ātāria, 'i te oti o te aŋa uŋa
era i a rāua, he eke a kuā Pauro ki ruŋa i te pahī mo hoki ki Antiokia o Tīria,
he kona 'i ira i pure i va'ai ai i a rāua ararua e te nu'u haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū ki te rima o te 'Atua mo tū aŋa oti era.
27 I tu'u era a Pauro ararua ko Verenāvē ki Antiokia, he haka taka-taka i te
nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e he 'a'amu i tū me'e ta'ato'a aŋa
era e te 'Atua hai rāua, 'e pē hē te 'Atua i mātaki ai i te 'ōpani mo haka moe
tako'a o te nu'u ta'e he hūrio i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 28 I rahi rō te
'āva'e i noho ai a Pauro ararua ko Verenāvē 'i muri i te nu'u taina o ira.

He vānaŋa o ruŋa i te *haka tere iŋa 'a Mōtē

15 1 'I rā ŋā mahana, te tētahi nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
he oho mai Hūrea ki Antiokia o Tīria, he ha'amata he hāpī ki te taina
o ira e ko e'a a rāua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e e ko rava'a i te ora 'āpī 'ina
he hope'a ra'a mo ta'e hore o te kiri o te kinoŋa mo haka tano ki te me'e kī e
Mōtē. 2 He tātake ia a Pauro 'e a Verenāvē ki rā nu'u, he ta'e tano o rā hāpī ki
a rāua. 'O ira he to'o e te taina o Antiokia i a Pauro 'e i a Verenāvē ananake
ko te tētahi nu'u 'e he haka oho ki Hērutarema mo vānaŋa o ruŋa i rā hāpī ki
te nu'u *'āpōtoro 'e ki te tētahi atu nu'u pū'oko haka tere o ira.
3 Te nu'u uŋa nei e te taina o Antiokia, i vari era a te kona o Fenitia 'e o
*Tāmāria, he 'a'amu he oho pē hē te nu'u ta'e he hūrio i haka rē ai i te rāua
haka tere iŋa mo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. He koa rō atu 'ai te
taina ta'ato'a 'i tū parau 'āpī era.
4 I tu'u era a Pauro ararua ko Verenāvē ki Hērutarema, he koa te nūna'a
taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, pē ira 'ana te rāua nu'u pū'oko
haka tere 'e te 'āpōtoro. He 'a'amu e kuā Pauro i te me'e ta'ato'a aŋa e te
'Atua hai rāua ki te nu'u ta'e he hūrio. 5 He māroa ia te tētahi o te nu'u
*fariseo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he kī: «Te me'e tako'a ia mo te
nu'u ta'e he hūrio haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he hore i te kiri o te
kinoŋa 'e he ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē».
6 He haka taka-taka ia te 'āpōtoro ananake ko te tētahi nu'u pū'oko haka
tere mo vānaŋa o ruŋa i rā me'e. 7 'I roto i te rahi o te tātake, he māroa a
Pētero he kī:

«E te taina, ko 'ite 'ā a kōrua: te 'Atua ko ha'ata'a era 'ana i a au mai roto i
a kōrua mo haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua ki te nu'u ta'e he hūrio mo
haka moe tako'a i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 8 Te 'Atua, me'e 'ite i te huru
o te māhatu o te taŋata, ko haka take'a 'ana, pa'i, i tō'ona haŋa ki a rāua hai
va'ai i te *Vārua Maitai, pa he va'ai iŋa mai era ki a tātou. 9 Mō'ona te nu'u
ta'e he hūrio pē tātou 'ā. Ko haka ma'itaki 'ana e ia i te rāua māhatu pa he
haka ma'itaki iŋa mai era i a tātou 'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

10 »Mo ai pē ira, ¿he aha ia a kōrua e haŋa ena mo haka riri i te 'Atua hai
haka 'amo ki te nu'u era i te haka tere iŋa 'a Mōtē, he me'e kai 'ite mo 'amo e
tātou 'e e te tātou tupuna? 11 A tātou ko 'ite riva-riva 'ā: hai riva rahi mau nō
o Ietū e e'a ena a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'e e rava'a ena i te ora 'āpī
'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua, 'e pē ira tako'a 'ana a rāua».

12 He haka kiva-kiva ia ananake 'e he haka roŋo ki a Pauro ararua ko Vere-
nāvē e vānaŋa era o ruŋa o te mana aŋa e rāua ki te nu'u ta'e he hūrio hai
pūai va'ai e te 'Atua. 13 I oti era te vānaŋa, he kī e *Tanatiako:

«Ka haka roŋo mai, e kuā taina ē: 14 Ko 'a'amu mai 'ā e Pētero o ruŋa i te
haka take'a iŋa ra'e o te 'Atua i tō'ona riva rahi ki te taŋata ta'e he hūrio, 'e
pē hē te 'Atua i ha'ata'a ai mā'ana i te nu'u mai roto. 15 Te me'e nei e haka
tano 'ā ki te me'e pāpa'i e te perofeta 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

16 "Nā he tu'u te mahana he hoki mai a au,
he haka tu'u haka 'ou i te hare o *Tāvita.
17 Pē ira te nu'u ta'e he hūrio ha'ata'a e au mā'aku
ka *huri mai ena te mana'u ki ruŋa i a au.
18 He vānaŋa nei o te 'Atua;
'ā'ana i haka 'ite mai mai mu'a 'ā".

19 »Ki tō'oku mana'u, e ko tano a tātou mo haka 'amo i te haka tere iŋa 'a
Mōtē ki te nu'u ta'e he hūrio haka rē i te rāua haka tere iŋa mo huri ki te 'Atua.
20 Ki pāpa'i ki haka 'ite ki rā nu'u i te me'e mo ta'e aŋa e rāua: he kai i te kiko
tūtia ki te 'ītoro, he ta'e piri tane ki te kope ta'e he kenu 'e he vi'e 'ā'ana, he kai
i te kiko o te 'animare 'ina kai haka hiho i te toto, 'e he kai i te toto. 21 Mai te
hora tuai era 'ā, pa'i, e tai'o e haka 'ite ena i te ŋā roŋo nei o te haka tere iŋa
'a Mōtē 'i te kona ta'ato'a 'i roto i te *hare pure hūrio 'i te *mahana haka ora».

He roŋo mo te nu'u ta'e he hūrio

22 He mana'u e te 'āpōtoro, e te nu'u pū'oko haka tere 'e e te nu'u ta'ato'a
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo to'o, mai roto i a rāua, i te nu'u mo
uŋa ki Antiokia 'i muri i a Pauro ararua ko Verenāvē. He to'o ia i a Hura, kī
tako'a ko Varasāvā, 'e i a Tira, he ŋāŋata hōnui o rāua. 23 Ki a rāua i haka
ma'u ai i te roŋo e pāpa'i rō 'ā pē nei ē:

«A mātou te 'āpōtoro 'e te nu'u pū'oko haka tere, he 'aroha atu mai Hēru-
tarema ki a kōrua ki te taina ta'e he hūrio noho 'i Antiokia, 'i Tīria 'e 'i
Tiritia. 24 Ko 'ite 'ana a mātou i tu'u rō atu te tētahi nu'u mai nei, ta'e o
mātou i uŋa atu, 'e ko haka mira-mira 'ā i te kōrua mana'u hai vānaŋa o
rāua. 25 'O ira a mātou ta'ato'a i mana'u ai mo to'o i te nu'u mai roto i a
mātou 'e mo uŋa atu 'i muri i te tātou taina haŋa rahi ko Pauro ararua ko
Verenāvē mo u'i i a kōrua. 26 A Pauro ararua ko Verenāvē he ŋāŋata va'ai i a
rāua ki te 'ati mo haka 'ite o ruŋa i te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.
27 I uŋa atu ena i a Hura ararua ko Tira mo vānaŋa 'e mo haka aŋi-aŋi riva-
riva atu i te me'e ta'ato'a o ruŋa i te roŋo nei.

28 »Ki te Vārua Maitai 'e ki a mātou e ko tano mo haka 'amo atu ki a
kōrua i te roŋo ta'ato'a o te haka tere iŋa hūrio. Te roŋo nō mo ma'u e
kōrua ko te ŋā me'e nei: 29 'ina ko kai i te kiko o te 'animare tūtia ki te
'ītoro, 'ina ko kai i te toto 'e i te kiko o te 'animare kai haka hiho i te toto,
'e 'ina ko piri tane mo ta'e ai he kenu he vi'e. Mo mo'a i te ŋā roŋo nei, e
aŋa 'ana kōrua i te me'e tī-tika. 'Iorana kōrua».

30 He 'aroha ia tū nu'u ta'ato'a era ki te taina o Hērutarema 'e he e'a he oho
ananake ki Antiokia. I tu'u era he haka taka-taka i te nūna'a taŋata haka moe
i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e he va'ai i tū roŋo era. 31 I tai'o era he 'ata pūai
te mana'u o te taina ta'ato'a, 'e he to'o rō atu 'ai te koa. 32 'E, a Hura ararua
ko Tira he 'ata haka koa 'e he 'ata haka haŋu i rā ŋā taina hai vānaŋa i haka
vānaŋa e te 'Atua.
33 'I ira i noho ai me'e rahi atu mahana. I oti era he kī e te taina o Antiokia
mo hoki o Hura 'e o Tira ki Hērutarema ki muri i te nu'u uŋa era i a rāua 'e
he 'aroha he kī: «Ka oho riva-riva hai haumārū o te 'Atua». [34 Ka ai atu pē
ira, i noho nō a Tira 'i ira, 'e ko Hura i hoki ki Hērutarema.] 35 A Pauro 'e a
Verenāvē he noho ia 'i Antiokia 'e ananake ko te tētahi nu'u he hāpī he haka
'ite ki te taŋata i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō.

He ha'ata'a iŋa o Pauro mai i a Verenāvē

36 Ko rahi 'ana te mahana, he kī e Pauro ki a Verenāvē: «Mai ki hoki tāua
ki u'i i te taina o te ŋā kona ta'ato'a haka 'ite era e tāua i te roŋo riva-riva o
te 'Atua».
37 He haŋa ia a Verenāvē mo ma'u i a *Iovani, kī tako'a ko Marko, 'i muri i
a rāua. 38 'E, 'ina a Pauro kai haŋa 'o te hoa o Marko i a rāua 'i Panafiria 'e 'o
te ta'e oho nō 'i muri i a rāua mo hā'ū'ū 'i te aŋa.
39 'I te pūai o te tātake o ruŋa i a Marko, he ha'ata'a ararua. He to'o e Vere-
nāvē i a Marko he reva ararua 'i ruŋa i te pahī ki te motu ko Tīpere. 40 He to'o
ia a Pauro i a Tira mo hokorua i a ia. 'E te taina o Antiokia he pure ki te 'Atua
mo hāpa'o i a rāua ararua 'i te kona ta'ato'a ka oho era. 41 Ko Pauro ararua ko
Tira i oho ki kona era ki kona era o Tīria 'e o Tiritia e haka haŋu e oho era i
te taŋata ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He hokorua iŋa o Timoteo i a kuā Pauro

16 1 He oho ia a Pauro ki Reve 'e mai ira ki Rītara. 'I Rītara i māhani
ai ki te taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te 'īŋoa ko
Timoteo. A ia he poki o te vi'e *hūrio haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e
tō'ona matu'a tane he *kirieko. 2 Te taina o Rītara 'e o Īkōnio e vānaŋa riva-
riva rō 'ana o ruŋa i a Timoteo. 3 He haŋa ia e Pauro mo ma'u 'i muri i a rāua.
'I ra'e i haka tāpa'o ai i a Timoteo hai tāpa'o iŋa hūrio, he hore i te kiri o te
kinoŋa, 'o riri te nu'u hūrio o te kona o rāua ka tu'u era. A rā nu'u, pa'i, ko
'ite 'ā: te matu'a tane o Timoteo he kirieko.
4 'I te kona ta'ato'a tu'u o kuā Pauro, he haka 'ite he oho ki te taina i te
me'e kī e te *'āpōtoro 'e e te nu'u pū'oko haka tere o Hērutarema. 5 'E te nu'u
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o rā ŋā kona ia, pe te 'ata hio-hio nō te
mana'u, 'e paurō te mahana pe te 'ata rahi nō e oho era.

Te meʻe haka takeʻa e te ʻAtua ki a Pauro

6 ʻI te taʻe haʻatiʻa e te *Vārua Maitai mo haka ʻite i te *roŋo riva-riva o te
ʻAtua ʻi te ŋā kona era o ʻĀtia, he vari a kuā Pauro a te ŋā kona era o Firihia
ʻe o Karatia, 7 ʻe he tuʻu ki te tītaʻa henua o Mītia. Mai ira i manaʻu ai mo oho
ki te ŋā kona era o Vītīnia, ʻe ʻina kai haʻatiʻa takoʻa e te Vārua Maitai. 8 ʻO
ira i taʻe hipa ai a ira.

He oho ia ananake a Mītia ʻe he tuʻu ki Toroare, he kona ʻi ira te ʻuahu nui-
nui. 9 ʻE ʻi te pō e tahi i takeʻa ai e Pauro i te meʻe i haka takeʻa e te ʻAtua: he
taŋata o te kona ko Mātērōnia e māroa rō ʻana ʻai ka ani ki a ia: «Ka oho mai
koe ki Mātērōnia ka hāʻūʻū mai ki a mātou». 10 I takeʻa era e Pauro i rā meʻe,
he ʻaʻamu mai ʻe he haka riva-riva a mātou mo oho ki Mātērōnia, he ʻite e
mātou e kī mai ʻana te ʻAtua mo oho mo haka ʻite i tāʻana roŋo riva-riva ʻi ira.

ʻI Fīripo a kuā Pauro

11 ʻI Toroare i eke ai a mātou ki ruŋa i te pahī, ʻe he oho tī-tika ki te motu
ko Tamotaratia. ʻI te rua mahana i reva ai ki Nēāpori. 12 Mai ira i oho ai ki
Fīripo, he kona hōnui o te rōmano ʻi Mātērōnia. Mahana taʻe rahi te mātou
mahana noho ʻi ira.

13 I tano era te *mahana haka ora, he eʻa a mātou he oho ki haho o Fīripo ki te
taha-taha o te rio, he ʻite o mātou he kona pure o te hūrio. He noho ia a mātou
ʻi ira, he vānaŋa o ruŋa i te roŋo riva-riva o te ʻAtua ki te ŋā viʻe taka-taka atu.

14 E tahi o rā ŋā viʻe te ʻīŋoa ko Riria o te kona ko Tiatira; tāʻana aŋa he
hoʻo kahu hopeʻa o te riva-riva kōrore moana ʻapa mea. Te viʻe nei viʻe haʻa-
muri ki te ʻAtua. E haka roŋo nō ʻā rā viʻe ki a Pauro, i haka māʻeha ai e te
ʻAtua i tōʻona manaʻu mo aŋi-aŋi i te auraʻa o rā vānaŋa ʻe mo haka moe i te
manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. 15 I haka *papatito rō i a ia ananake ko te nuʻu taʻatoʻa
o tōʻona hare. I oti era he kī mai: «Mo ai a au he viʻe haka moe parautiʻa i te
manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū mo kōrua, ka oho mai ia kōrua ka noho ʻi tōʻoku hare».
He haka koni he oho mai ʻātā ka oho rō a mātou ʻi muri.

16 E tahi mahana, e oho nō ʻana a mātou ki tū kona era mo pure, he piri mai
e tahi poki vahine ʻāpī, he ʻekaravo, ko uru ʻana e te tātane. O rā tātane te
haka ʻite ki rā poki he aha te meʻe mo topa. ʻE hai meʻe haka ʻite e rā poki ki
te nuʻu ʻauhau ki a ia, e ravaʻa era meʻe rahi moni mo te nuʻu ʻāʻana rā ʻeka-
ravo. 17 Te aŋa o nei poki he oho mai ʻi tuʻa o mātou ko kuā Pauro koia ko ohu:
«¡Te ŋāŋata nei he tāvini o te ʻAtua, kope haka tere i te meʻe taʻatoʻa o te ao.
E haka ʻite atu ʻā i te ara mo eʻa o kōrua mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe mo
ravaʻa i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa vaʻai e te ʻAtua!».

18 Meʻe rahi mahana e ohu-ohu era ʻātā ka ʻeʻete rō te manava o Pauro.
He teka ia he kī ki te tātane o roto o tū poki era: «¡Hai ʻīŋoa o Ietū Kiritō he
kī atu au: ka eʻa koe mai roto i te poki ena!». ʻI tū hora mau era ʻā he eʻa tū
tātane era mai roto.

19 Te nuʻu haka aŋa i rā poki, i uʻi era ʻina he rāveʻa toe mo ravaʻa haka ʻou e
rāua i te moni hai rā poki, he ʻa-ʻaru i a Pauro ararua ko Tira, he maʻu ki muʻa
o te nuʻu ra-rahi ʻi te kona taka-taka o te taŋata, 20 ʻe ki muʻa o te nuʻu pūʻoko
o te hare ture he kī: «Te ŋā hūrio nei e haka mira-mira ʻana i te tātou kāiŋa,
21 ʻe e hāpī ʻana i te haka tere iŋa kē taʻe haʻatiʻa mo aŋa e tātou e te rōmano».

22 He pe'e te taŋata ta'ato'a ki rā nu'u era o rāua rā 'ekaravo mo tōtōā i a
Pauro ararua ko Tira. Tū nu'u pū'oko haka tere era o te hare ture he ihi-ihi i
te kahu o kuā Pauro 'e he kī mo tiŋa'i hai 'uaka. 23 I oti era te tiŋa'i, he ma'u
he puru 'i roto i te hare ma'u'aurī, 'e he kī ki te pū'oko o te hare ma'u'aurī mo
'auario riva-riva. 24 I kī era i te me'e nei, he ma'u e tū taŋata era he puru 'i te
kona hope'a o te raro nui o roto i te hare ma'u'aurī 'ai ka ha-ha'o i te va'e o
kuā Pauro ki roto i te me'e i aŋa hai miro 'o mākenu-kenu.
25 Pe te 'ahuru mā piti o te pō, e pure 'e e hīmene nō 'ā a Pauro ararua ko
Tira ki te 'Atua 'e te tētahi nu'u puru e haka roŋo 'ana ki a rāua, 26 he ha'a-
mata he mākenu-kenu te henua 'e he rurū tū hare ma'u'aurī era. 'I rā hora
'ā he ha-hata tahi te 'ōpani 'e he pāko'o-ko'o te vivi mai ruŋa i te nu'u puru
ta'ato'a.
27 I 'ara era te pū'oko o te hare ma'u'aurī, 'e i take'a era ko ha-hata tahi 'ā
te 'ōpani, he kume i tā'ana hoe mo tiŋa'i i a ia 'i te mana'u ko tē-tere tahi
'ā te nu'u puru. 28 He ohu ia e Pauro: «¡'Ina koe ko tiŋa'i i a koe; 'ī a mātou
ta'ato'a 'i 'ā!».
29 He kī e tū taŋata era ki te nu'u 'auario mo va'ai i te mōrī. I tahuti i uru ai
e rurū rō 'ā 'i te ri'a-ri'a, he tū-turi a te va'e o Pauro ararua ko Tira. 30 He to'o
i a rāua mai roto i tū kona hope'a era o te raro nui 'e he 'ui:
—¿He aha tā'aku me'e mo aŋa mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara?

31 He pāhono e kuā Pauro:
—Mo haka moe kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he e'a a koe 'e te nu'u o
tu'u hare mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua.

32 He vānaŋa ia e Pauro ararua ko Tira o ruŋa o te roŋo riva-riva o te 'Atua
ki tū taŋata era 'e ki te nu'u ta'ato'a o tō'ona hare. 33 'I rā pō mau 'ā he haka
hopu e rā taŋata i te more o Pauro 'e o Tira, 'e he haka papatito i a ia 'e i te
nu'u ta'ato'a o tō'ona hare. 34 I oti era he va'ai hai kai. Rā taŋata ananake
ko tū nu'u ta'ato'a era ko koa atu 'ana 'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te
'Atua.
35 'I te rua mahana 'i te pō'ā, he uŋa e te nu'u pū'oko haka tere o te hare
ture i te 'auario mo kī ki te taŋata pū'oko o te hare ma'u'aurī mo haka e'a i
a Pauro ararua ko Tira. 36 He kī e tū taŋata era ki a Pauro: «Ko uŋa mai 'ana
e te nu'u pū'oko haka tere o te hare ture mo haka e'a i a kōrua. 'O ira, ka e'a
kōrua ka oho».
37 He kī ia e Pauro ki tū nu'u era:

«Ena, i to'o nō mai i a māua i te rōmano, he haka tiŋa'i 'i mu'a o te taŋata
ta'ato'a kai aŋa hia mai e tahi ture, he haka puru 'i roto i te hare ma'u'aurī;
'e, ¿'i te hora ena ko haŋa 'ā mo haka e'a kiva-kiva? E ko e'a a māua. Ka oho
mai e rāua mau 'ā ka kī mai».

38 He haka 'ite e te 'auario i tū me'e era ki te nu'u pū'oko haka tere o te
hare ture. I 'ite era e rā nu'u he rōmano a kuā Pauro, he ri'a-ri'a rō atu 'ai.
39 He oho he kī e rā nu'u ki a Pauro ararua ko Tira mo haka rehu i tū me'e

aŋa era e rāua. He haka e'a ia mai roto i te hare ma'u'aurī 'e he ani mo oho rō 'ai mai Fīripo.

40 I e'a era a Pauro ararua ko Tira, he oho ki te hare o tū vi'e era ko Riria.
I oti era te u'i, te haka koa, 'e te haka haŋu i te nu'u taina o rā hare, he e'a
he oho mai Fīripo.

He me'e i topa 'i Tētārōnika

17 1 'I te ara oho o Pauro ararua ko Tira i vari ai a te kona ko Antipori
'e ko Āpōrōnia. He tu'u ki Tētārōnika, he kona 'i ira te *hare pure
hūrio e tahi. 2 'I te *mahana haka ora, he oho ararua ki roto i rā hare pure pa
he me'e rava aŋa e rāua. 'I ira i vānaŋa ai ananake ko te ŋāŋata taka-taka o
roto o ruŋa i te *Kiritō hai me'e o ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a. I aŋa ai pē ira e toru
tāpati. 3 He haka aŋi-aŋi e Pauro i te me'e kī 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē:
te Kiritō e mate rō 'e ki mate, e ora haka 'ou rō. He kī: «Te Kiritō ko te Ietū
nei e au e haka 'ite atu ena».

4 I ai rō te nu'u *hūrio i *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e he riro e
tahi nō mana'u ananake ko kuā Pauro. Me'e rahi nu'u *kirieko ha'amuri ki
te 'Atua 'e ŋā vi'e ra-rahi o ira i haka moe tako'a i te rāua mana'u 'i ruŋa i a
Ietū.

5 Hai me'e nei i mākota ai te hūrio ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
He haka taka-taka ia i te nu'u hupe-hupe o te ara aŋa i te me'e ta'e tano, 'e
hai rā nu'u i haka riri ai i te nu'u o Tētārōnika mo kuā Pauro.

Te nu'u hupe-hupe nei i tu'u i uru nō ki roto i te hare o Hātō kimi i a Pauro
ararua ko Tira mo 'a-'aru mo va'ai ki tū nu'u riri era. 6 'I te ta'e rava'a i a kuā
Pauro, he 'a-'aru he to-toi i a Hātō ananake ko te tētahi taina ki mu'a o te
nu'u ra-rahi o Tētārōnika koia ko kī:

«¡Te nu'u haka tātake i te mana'u o te taŋata o te ao 'ī ko tu'u mai 'ā ki nei,
7 'e a Hātō i to'o ki tō'ona hare! ¡A rāua ta'ato'a ko hape 'ā ki te haka tere iŋa
o te tātou 'ariki rōmano hai kī e ai rō 'ā te rua 'ariki te 'īŋoa ko Ietū!».

8 I ŋaro'a era i te me'e nei e te taŋata 'e e te nu'u ra-rahi o Tētārōnika, he
ta'e au rō atu 'ai. 9 A Hātō ia ananake ko tū ŋā taina era, 'o puru i a rāua 'i
roto i te hare ma'u'aurī, he 'auhau i te moni kī era mo 'auhau, 'e he haka rē e
rā nu'u ra-rahi era mo oho.

'I Vērea a Pauro

10 I pō era, he haka oho e te nu'u taina o Tētārōnika i a Pauro ararua ko
Tira ki Vērea. I tu'u era he oho tī-tika ki te hare pure hūrio. 11 Te hūrio o te
kona nei 'ata hau te riva-riva o te mana'u ki te nu'u hūrio o Tētārōnika. A
rāua, pa'i, e haka roŋo rō 'ā hai māhatu i te vānaŋa o te 'Atua, 'e e tai'o rō
'ā paurō te mahana i te Pāpa'i Mo'a mo u'i hoki he parauti'a te me'e kī e kuā
Pauro. 12 Me'e rahi o te nu'u hūrio nei i haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
'e me'e rahi tako'a te kirieko, mai te ŋā vi'e ra-rahi ki te taŋata.

13 I 'ite era e te nu'u hūrio ra-rahi o Tētārōnika e haka 'ite 'ā a kuā Pauro i
te *roŋo riva-riva o te 'Atua 'i Vērea, he oho ki ira he haka tumu i te ture 'e
he haka riri i te taŋata mo kuā Pauro. 14 'I rā hora mau 'ā he ma'u i a Pauro

e te taina o Vērea ki taha tai mo eke ki ruŋa i te pahī. 'E a Tira ararua ko Timoteo 'i ira 'ā i noho ai. 15 Te taina reva 'i muri i a Pauro 'ātā ki te kona ko 'Ātena i tu'u ai. Mai ira i hoki ai ki Vērea e ma'u 'ā i te roŋo ki a Tira ararua ko Timoteo mo horo-horou mo oho mo piri ki a Pauro 'i 'Ātena.

'I 'Ātena a Pauro

16 E tiaki nō 'ana a Pauro ki a Tira 'e ki a Timoteo, he u'i ko 'ī 'ā tū kona era ko 'Ātena e te 'ītoro 'e he māui-ui rō atu 'ai te māhatu. 17 'O ira i oho ai ki te hare pure hūrio mo vānaŋa ki te nu'u hūrio 'e ki te tētahi nu'u ha'amuri ki te 'Atua.

Te mahana te mahana e vānaŋa tako'a era ki te nu'u 'i te kona rava taka-taka o te taŋata. 18 He haka tātake ia ki a Pauro e te tētahi nu'u ma'ori o te hāpī he ēpikureo[d] 'e o te hāpī he ētōiko.[e] 'E, 'i te huru o te vānaŋa 'a Pauro, he 'ui ki a rāua 'ā: «¿He aha te me'e vānaŋa e te reo-reo era?». 'E o te tētahi te kī: «Pa he me'e ena: a ia he taŋata haka 'ite o ruŋa i te 'atua o te rua henua».

E kī era i te me'e nei 'o te haka 'ite o Pauro i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū 'e o ruŋa i te ora o te taŋata mai te mate. 19 He ma'u ia i a Pauro ki mu'a o te nūna'a taŋata ra-rahi o rā kona, he Areopako,[f] 'e he kī: «E haŋa rō 'ana a mātou mo vānaŋa mai ō'ou o ruŋa i te hāpī 'āpī haka 'ite oho e koe. 20 E ai rō 'ā ta'a me'e kī 'ina he aŋi-aŋi e mātou, 'e, ko haŋa 'ā a mātou mo 'ite i te aura'a o rā me'e».

21 Te nu'u, pa'i, o 'Ātena 'e pē ira tako'a 'ana te nu'u kē noho o ira, te aŋa, 'i te rāua hora topa, he 'a'amu o ruŋa i te me'e 'āpī ŋaro'a e rāua.

22 He māroa ia a Pauro 'i vāeŋa o rā nu'u Areopako era, he kī:

«E te taŋata o 'Ātena ē: e u'i nei a au he nu'u rava ha'amuri kōrua ki te kōrua 'atua. 23 I u'i i oho era a au i te kona aŋa o kōrua i te tūtia, he take'a e au e tahi o rā ŋā kona e pāpa'i rō 'ā 'i ruŋa: "Ki te 'atua ta'e 'ite mai ko ai a ia". 'E, ka ai atu kai 'ite hia a kōrua ko ai, ko ha'amuri ko oho nō mai era 'ā kōrua ki a ia. Hora nei, 'ī a au he haka 'ite atu ko ai a ia.

24 »O te 'Atua era i aŋa i te ao 'e i te me'e ta'ato'a e ai ena; a ia he Pū'oko Haka Tere o te raŋi 'e o te henua. 'Ina he noho 'i roto i te hare pure aŋa e te taŋata. 25 'Ina e tahi 'ā'ana me'e hape ki no-no'i ai ki te taŋata; 'ā'ana, pa'i, te va'ai ki te ta'ato'a i te ora, i te tokerau ena e haŋu-haŋu ena, 'e i te tētahi atu huru o te me'e.

26 »Mai te taŋata e tahi i aŋa ai e ia i te hau ta'ato'a o te ao mo noho 'i ruŋa i te henua; te hora 'e te kona mo noho o rāua i ai ai hai haŋa ō'ona. 27 I aŋa ai e te 'Atua pē ira mo haŋa o te taŋata ta'ato'a mo kimi 'e mo rava'a i a ia, ka ai atu e hāhā, te aura'a, mo 'ite ko ai mau a ia. 'E te parauti'a mau: te 'Atua ta'e 'i kōnui; nā 'i muri i a tātou. 28 Hai 'Atua, pa'i, a tātou e ora nei, e makenu nei

---

d 17.18 Te nu'u he *ēpikureo* he nu'u ma'u i te hāpī o te taŋata e tahi ko Epikuro te 'iŋoa. Tā'ana hāpī: 'ina he me'e he 'Atua 'e 'ina he taŋata he ora haka 'ou mai te mate. Te me'e hauha'a mau nō mo te taŋata he noho iŋa koa, 'ina e tahi mamae 'e 'ina e tahi me'e mo ri'a-ri'a. **e 17.18** Te nu'u he *ētōiko* he nu'u ma'u i te hāpī o te taŋata ko Tēnō te 'iŋoa. Tā'ana hāpī: te taŋata ana haka tere e haka topa riva-riva i te mana'u, e 'ite mo haka noho i te me'e pohe nō o te hakari, 'e 'ina ko ha'ati'a mo rē o te mamae. **f 17.19** *Areopako* he 'iŋoa o te ma'uŋa e tahi o 'Ātena, he kona 'i ira te nu'u pū'oko haka tere e ma'u era i te rāua ture, 'e he 'iŋoa nape ki rā nu'u.

ʻe e ai nei ʻi ruŋa i te henua. Pē nei te tētahi nuʻu pāpaʻi pātaʻu-taʻu o kōrua i kī ai: “He poki a tātou o te ʻAtua”. 29 ʻE a tātou he ŋā poki mau ʻā o te ʻAtua; ʻāʻana, paʻi, a tātou i aŋa.

»ʻO ira, ʻina a tātou ko manaʻu i a ia he meʻe tarai ʻe aŋa e te taŋata hai ʻoro, hai parata, hai māʻea ʻe hai tētahi atu meʻe. 30 Ko haka rehu ʻā e te ʻAtua te meʻe aŋa e te taŋata ʻi muʻa ʻā, he taʻe aŋi-aŋi e rāua. ʻE, hora nei, ʻī e haka ʻite ʻā i tāʻana roŋo ki te taŋata ʻi te kona taʻatoʻa mo huri o te manaʻu ki a ia ʻe mo haka rē i te rāua ara taʻe tano. 31 Te ʻAtua ko uʻi era ʻana i te mahana mo ture e te kope haʻataʻa e ia i te taŋata taʻatoʻa o te ao hai tī-tika ʻe hai parautiʻa. ʻE hai haka ora i rā kope mai te mate i haka aŋi-aŋi ai e te ʻAtua ki te nuʻu taʻatoʻa ko ai rā kope».

32 I ŋaroʻa era i te vānaŋa o ruŋa o te ora iŋa mai te mate e te nuʻu taka-taka ʻi ira, tētahi he haka ka-kata i a Pauro, ʻe tētahi atu i kī: «E haŋa rō ʻana a mātou mo haka roŋo haka ʻou, ʻi te tētahi mahana, i taʻa vānaŋa».

33 He eʻa ia he oho a Pauro mai muri i tū nuʻu era. 34 I oho rō tētahi o rā nuʻu ʻi muri i a ia ʻe i haka moe rō i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. Te nuʻu o roto he taŋata o te nūnaʻa he Areopako te ʻīŋoa ko Rionitio, he viʻe e tahi ko Tāmari, ʻe he tētahi atu nuʻu.

ʻI Kōrinto a Pauro

18 1 I oti era he eʻa a Pauro mai ʻĀtena he oho ki Kōrinto. 2 ʻI ira i māhani ai ki te taŋata *hūrio te ʻīŋoa ko ʻĀkira o te kona ko Ponotō, tuʻu iho mai ʻĪtāria ararua ko tāʻana viʻe ko Pirisira. Mai ira a rāua i oho mai ai ʻo te kī e te ʻariki ko Karaurio mo eʻa o te hūrio taʻatoʻa mai Roma. He oho ia a Pauro he uʻi. 3 ʻI te meʻe era te aŋa ʻa Pauro pa he aŋa ʻā o rā nuʻu, he aŋa karapā, he noho ʻi muri mo aŋa ananake.

4 Paurō te *mahana haka ora e oho era a Pauro ki te *hare pure hūrio. ʻI ira e vānaŋa ʻe e tātake era ananake ko te nuʻu hūrio ʻe taʻe hūrio, he haŋa mo aŋi-aŋi e rā nuʻu he parautiʻa tāʻana meʻe hāpī o ruŋa i a Ietū.

5 I tuʻu era a Tira ararua ko Timoteo mai Mātērōnia, he noho mau rō ʻai a Pauro he haka ʻite i te *roŋo riva-riva o te ʻAtua ʻe he haka aŋi-aŋi ki te hūrio o Kōrinto: a Ietū he *Kiritō. 6 He haʻamata rā nuʻu he riri ʻe he vā-vā i a Pauro. He tū-tū ia a Pauro i te puŋaʻehu mai ruŋa i tōʻona kahu mo haka ʻite ki rā nuʻu: taʻe ōʻona te hape mo haka ūtuʻa i a rāua e te ʻAtua, o rāua ʻā. ʻE he kī: mai rā hora pe muʻa he oho a ia ki te nuʻu taʻe he hūrio.

7 He eʻa ia a Pauro mai roto i te hare pure, he oho ki te hare o te taŋata taʻe he hūrio te ʻīŋoa ko Titio Huto, taŋata haʻamuri ki te ʻAtua, tōʻona hare ʻi muri i rā hare pure. 8 A Kīripo, pūʻoko haka tere o te hare pure nei, kai roa, he *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ananake ko te nuʻu taʻatoʻa o tōʻona hare. ʻE meʻe rahi nuʻu haka ʻou o Kōrinto ŋaroʻa i te roŋo riva-riva o te ʻAtua he haka moe takoʻa i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, ʻe he haka *papatito i a rāua.

9 ʻI te pō e tahi he kī e te ʻAtua ki a Pauro ʻi roto i te meʻe haka takeʻa e te ʻAtua: «ʻIna koe ko riʻa-riʻa ʻe ʻina koe ko mou. Ka haka ʻite ka oho nō tāʻaku roŋo. 10 ʻĪ, paʻi, a au ʻi muri i a koe, ʻe ʻina e tahi kope mo tōtōā atu. Nuʻu rahi, paʻi, te nuʻu o nei i haʻataʻa e au māʻaku». 11 ʻO ira a Pauro i noho ai e

tahi matahiti 'e te 'afa 'i Kōrinto e hāpī e oho 'ā i te roŋo riva-riva o te 'Atua ki te nu'u o ira.
12 'I te hora ko Karione te suerekao o Ākāia, he 'a-'aru i a Pauro e te nu'u
hūrio ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e he ma'u ki te hare ture pa
he me'e ha'a'au e rāua. 13 He kī ki a Karione:
—Te kope nei e hāpī e oho 'ana ki te taŋata mo ha'amuri ki te 'Atua hai oho
iŋa ta'e tano ki te mātou haka tere iŋa.

14 Ka oho a Pauro mo vānaŋa ka kī e tū suerekao era ki te hūrio:
—'Āhani te kōrua ture o ruŋa o te me'e ta'e tano 'e o ruŋa o te me'e rake-
rake aŋa e ia, ko haka roŋo atu 'ā a au. 15 I ai ena he me'e o te haka tere iŋa
o kōrua, o ruŋa o te vānaŋa 'e o te 'īŋoa, ka haka tī-tika e kōrua 'ā. 'Ina a au
e ko ture i te kōrua me'e.

16 'E he tū-tute e Karione i tū nu'u era mai roto i te hare ture. 17 He 'a-'aru
ia e te nu'u taka-taka o haho o rā kona i a Tōtene, he pū'oko haka tere e tahi
o te hare pure hūrio, he tiŋa'i ki te pi'i-pi'i 'i mu'a o tū hare ture mau era 'ā,
'e kai tapa atu e te suerekao.

He hoki iŋa o Pauro ki Antiokia o Tīria

18 Ka ai atu pē ira, i noho nō a Pauro me'e rahi haka 'ou atu mahana 'i
Kōrinto. I tano era te mahana mo oho ō'ona mai ira, he 'aroha ki te nu'u
taina, 'e he oho ananake ko kuā 'Ākira ki Tenekerea mo eke ki ruŋa i te pahī
mo oho ki Tīria. 'I ira i haka varu ai a Pauro i tō'ona pū'oko ka māreŋo rō
mo haka 'ite ko oti 'ā tā'ana hōrea aŋa ki te 'Atua, 'ai ka eke iho ki ruŋa i
te pahī.
19 I tu'u era ki Ēfeto 'i tū ara era ki Tīria, he haka rē e Pauro i a Pirisira
ararua ko 'Ākira 'i ira. 'E, 'i ra'e ki tō'ona reva haka 'ou, he oho he vānaŋa
ananake ko te nu'u hūrio 'i roto i te rāua hare pure. 20 He ani e rā nu'u mo
'ata noho o Pauro 'e 'ina kai haŋa. 21 He 'aroha he kī ki rā nu'u: «Mo haŋa o
te 'Atua, e hoki haka 'ou rō mai a au».
I oti era he eke ki ruŋa i te pahī he oho mai Ēfeto. 22 I tomo era te pahī ki
Tētārea, he oho a Pauro ki Hērutarema mo 'aroha ki te nūna'a taŋata o ira
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e mai ira i oho ai ki Antiokia.

He e'a he oho haka 'ou a Pauro mo haka haŋu i te nu'u taina

23 I oti era te noho 'i ira me'e rahi mahana, he e'a haka 'ou he oho ki kona
era ki kona era o Karatia 'e o Firihia, e haka haŋu e oho era i te nu'u taina
ta'ato'a o rā ŋā kona mo haka moe mo oho i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He tātara iŋa o 'Āporo 'i Ēfeto

24 'I rā ŋā mahana, he tu'u ki Ēfeto te taŋata hūrio e tahi te 'īŋoa ko 'Āporo
o te kona ko Arehantāria. Te taŋata nei ko 'ite riva-riva 'ā mo vānaŋa 'e ko
'ite riva-riva 'ana i te me'e o ruŋa 'i te *Pāpa'i Mo'a. 25 Ko hāpī 'ā o ruŋa o
te ara o te 'Atua. E vānaŋa era hai māhatu 'e hai tī-tika o ruŋa i a Ietū, ka
ai atu tā'ana me'e 'ite ko te me'e hāpī nō era e *Iovani hora papatito era i
te taŋata.

26 He ha'amata ia he vānaŋa a 'Āporo hai pūai 'i roto i te hare pure hūrio.
He ŋaro'a ia e Pirisira ararua ko 'Ākira. I oti era tā'ana tātara, he to'o a te
tapa 'e he 'ata haka aŋi-aŋi e kuā Pirisira o ruŋa i te ara o te 'Atua.
27 I haŋa era a 'Āporo mo oho ki Ākāia, he hā'ū'ū e te nu'u taina hai pāpa'i
ki te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o rā kona mo hāpa'o riva-riva.
I tu'u era a 'Āporo ki Ākāia, hai hāpī 'ā'ana i 'ata haka haŋu ai i te nu'u ko
haka moe era 'ana, hai riva rahi o te 'Atua, i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
28 'I mu'a i te nu'u ta'ato'a, e haka 'ite e oho era a 'Āporo i te hape o te me'e
kī e te hūrio, 'e hai me'e pāpa'i 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a e haka take'a era: he
parauti'a a Ietū he Kiritō.

'I Ēfeto a Pauro

19 1 'I te hora o 'Āporo 'i Kōrinto 'ā, he kona o Ākāia, 'ai a Pauro e oho
era a te kona ma'uŋa 'ātā ka tu'u rō ki Ēfeto. 'I ira i piri ai ki te tētahi
nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 2 He 'ui ki rā nu'u:
—I haka moe era a kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, ¿i topa rō atu te
*Vārua Maitai ki ruŋa i a kōrua?

He pāhono e rā nu'u:
—Kai ŋaro'a 'ā e mātou i te vānaŋa o ruŋa o te Vārua Maitai.

3 He 'ui haka 'ou e Pauro:
—I *papatito era i a kōrua, ¿'i ruŋa i te aha kōrua i haka noho ai i te
mana'u?

He pāhono e rā nu'u:
—'I ruŋa i te hāpī 'a Iovani Papatito.

4 He kī e Pauro:
—He aŋi 'ā, a Iovani i papatito rō i te nu'u huri i te rāua mana'u ki te 'Atua
haka tapa mai roto i te me'e ta'e tano. 'E i kī tako'a rō e ia mo haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i te kope 'i tu'a i a ia ka tu'u era, te aura'a, ko Ietū.

5 I ŋaro'a era i te ŋā me'e nei, he haka papatito i a rāua hai 'īŋoa o Ietū
Kiritō mo haka 'ite ko haka moe 'ā a rāua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 6 I haka
puā era e Pauro i te rima, he turu tako'a ki ruŋa i rā nu'u te Vārua Maitai 'e
he ha'amata he vānaŋa hai 'arero kē-kē, 'e he kī i te me'e i haka vānaŋa e te
'Atua. 7 Te nu'u nei ko roto i te ho'e 'ahuru mā piti ŋāŋata.
8 'I roto i te 'āva'e e toru te aŋa 'a Pauro he oho ki te *hare pure hūrio, he
haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua 'ina he ri'a-ri'a. He vānaŋa 'e he tātake
ananake ko te ŋāŋata o ira 'i te haŋa mo aŋi-aŋi e rāua o ruŋa i te *haka tere
iŋa 'āpī o te 'Atua.
9 'I rā kona te tētahi nu'u pū'oko hio-hio 'ina he haŋa mo haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te aŋa nō he vānaŋa rake-rake 'i mu'a o te taŋata
o ruŋa i te *Ara 'Āpī hāpī e Ietū. 'O ira a Pauro i haka tapa ai mai muri i rā
nu'u, 'e he ma'u i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ki te hare hāpī
o te taŋata te 'īŋoa ko Tirano. 'I ira e vānaŋa era o ruŋa i te 'Atua paurō te

mahana. 10 Pē ira i aŋa ai e rua matahiti. Hai me'e nei te nu'u ta'ato'a noho 'i
te ŋā kona era o 'Ātia, *hūrio 'e ta'e hūrio, i 'ite ai o ruŋa i te roŋo riva-riva
o te 'Atua.
11 Te 'Atua e aŋa era i te mana hai Pauro ta'e ko te mana ena e take'a rahi rō
'ā. 12 E ora rō 'ā, pa'i, te māui-ui 'e e e'a rō 'ā te tātane mai roto i te nu'u hai
ma'u nō ki a rāua e te tētahi i te haro'i 'e i te kahu puā e te hakari o Pauro.
13 I ai rō te tētahi nu'u hūrio te aŋa he oho ki kona era ki kona era he haka
e'a he oho i te tātane mai roto i te nu'u. 'I te haŋa mo haka e'a i te tātane hai
'īŋoa o Ietū he me'e: «¡He kī atu a mātou hai Ietū, kope haka 'ite e Pauro, ka
e'a kōrua ki haho!».
14 He me'e nei te me'e i aŋa e te ŋāŋata e hitu, he ŋā poki o te taŋata hūrio
ko 'Ēkeva, he *oromatu'a ra-rahi e tahi. 15 I tano era te mahana he pāhono e
te tātane e tahi: «Ko 'ite 'ana e au ko ai a Ietū 'e ko ai a Pauro; 'e, ¿ko ai ia a
kōrua?».
16 'I tū hora 'ā he rere ki ruŋa i tū ŋā poki era tū taŋata uru era e te tātane
'e he tiŋa'i ki te pi'i-pi'i. He e'a ia he tē-tere tū ŋā kope era mai te hare 'i ira a
rāua ko 'ota-'ota riva-riva 'ā 'e 'ina e tahi kahu uru. 17 He 'ite tahi tū me'e era
e te nu'u ta'ato'a o Ēfeto, ka hūrio 'e ka ta'e hūrio, 'e he ri'a-ri'a tahi rō atu 'ai.
Pē ira i 'ata 'ite ai 'e i 'ata mo'a ai i te 'īŋoa o Ietū.
18 Me'e rahi nu'u haka moe iho i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i haka 'ite, 'i mu'a
o te taŋata, i te rāua me'e ta'e tano ta'ato'a aŋa. 19 'E me'e rahi nu'u i aŋa i te
tahu-tahu i ma'u i te rāua puka i tutu 'i mu'a o te taŋata ta'ato'a. Te hauha'a o
tū puka ta'ato'a era e pae 'ahuru ta'utini tara 'aurī. 20 Pē ira i 'ata 'ite 'e i 'ata
pūai ai te vānaŋa o te 'Atua.
21 I oti era te ŋā me'e nei, he mana'u a Pauro mo oho ki Mātērōnia 'e ki
Ākāia, 'e mai ira ki Hērutarema. He kī: «Ki tu'u a au ki Hērutarema he oho a
au ki Roma». 22 He uŋa ia ki Mātērōnia e rua taŋata hā'ū'ū ki a ia ko Timoteo
ararua ko Erato, 'e ko ia i 'ata noho 'i 'Ātia.

He haka tumu iŋa i te ture 'i Ēfeto

23 'I rā ŋā mahana i ai rō te ture nui-nui 'i Ēfeto o ruŋa o te Ara 'Āpī hāpī e
Ietū, 24 o te taŋata ko Temeterio, taŋata aŋa i te me'e hai parata i haka tumu.
Te me'e aŋa 'ā'ana he hare pure riki-riki pa he hare pure o te 'atua vahine
o rāua ko Aratemita.[g] Hai rā aŋa e rahi era te moni rava'a e te nu'u aŋa 'i te
parata. 25 He haka taka-taka e Temeterio i te nu'u aŋa ki a ia ananake ko te
tētahi nu'u te rāua aŋa pa he aŋa era 'ā 'ā'ana he kī:

«Ko 'ite 'ana kōrua a tātou e riva-riva ena hai aŋa nei. 26 Ko ŋaro'a 'ana 'e
ko take'a 'ā e kōrua te taŋata ena ko Pauro nā e kī e oho 'ana: te me'e aŋa e
te taŋata mo 'atua ta'e he 'atua. I rahi rō te taŋata i haka roŋo 'e i mana'u
pē ira, ta'e nō 'i nei 'i Ēfeto, 'i te kona ta'ato'a o 'Ātia. 27 Te me'e era he 'ati e
tahi. E ko rava'a moni haka 'ou tātou, 'e te hare pure o te tātou 'atua nui-nui
ko Aratemita, ha'amuri 'i te kona ta'ato'a o 'Ātia 'e 'i te henua ta'ato'a, e ko
hauha'a haka 'ou 'e e ko ha'amuri haka 'ou ki a ia».

---

g 19.24 *Aratemita* he 'iŋoa o te 'itoro kī e te nu'u o 'Ātia he 'atua. Te 'īŋoa haka 'ou o Aratemita
ko *Riana*.

28 I ŋaroʻa era i te ŋā meʻe nei, he riri tahi rō atu ʻai ananake ʻe he ohu-ohu:
«¡Ko te nui-nui te ʻatua o tātou o te ēfeto ko Aratemita!».
29 Kai roa he ʻite te nuʻu taʻatoʻa o rā kona o ruŋa i tū meʻe era ʻe he mira-
mira rō atu ʻai te manaʻu. He ʻa-ʻaru ia i a Kāio ararua ko Aritarako, he
ŋāŋata o Mātērōnia oho ʻi muri i a Pauro, he to-toi he oho ki te kona nui-nui
e tahi aŋa mo taka-taka o te taŋata.
30 A Pauro i haŋa rō mo māroa ʻe mo vānaŋa ʻi muʻa i te taŋata o rā kona, ʻe
kai haʻatiʻa e te nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. 31 ʻI roto i te nuʻu
ra-rahi o ʻĀtia te nuʻu repahoa o Pauro; o rāua i haka uŋa i kī mo taʻe uru ki
rā kona.
32 Te nuʻu taka-taka ʻi roto ko mira-mira atu ʻana te manaʻu. Meʻe kē e kī
era e te nūnaʻa e tahi ʻe meʻe kē e kī era e te rua, ʻe te rahi raʻa ʻina he ʻite he
aha te tumu o rāua i taka-taka ai.
33 I oho era he haka ʻite e te tētahi nuʻu i te tumu o tū ture era ki a Are-
hantaro. A ia he taŋata i tono e te hūrio ki muʻa o te taʻatoʻa mo vānaŋa.
He haʻaauraʻa ia e Arehantaro hai rima mo mo-mou tahi ki riva ai a ia mo
vānaŋa mo te riva-riva o te hūrio. 34 I ʻite era e rā nuʻu he hūrio takoʻa a ia,
e rua hora tūmaʻa i ohu-ohu ai: «¡Ko te nui-nui te ʻatua o tātou o te ēfeto ko
Aratemita!».
35 He eʻa ia te taŋata ra-rahi e tahi o Ēfeto he haka haumārū i te nuʻu taka-
taka ʻi ira ʻe he kī:

«E te taŋata o Ēfeto ē, ko ʻite tahi ʻana te nuʻu taʻatoʻa pē nei ē: o te taŋata
o nei te hāpaʻo i te hare pure o te ʻatua hōnui o tātou ko Aratemita ʻe i te
meʻe moʻa tuʻu pē ia viri mai mai te raŋi. 36 ʻIna e tahi taŋata mo kī taʻe he
parautiʻa te meʻe nei. ʻO ira, ka noho; ʻina ko aŋa e tahi meʻe kai manaʻu riva-
riva hia. 37 Te ŋāŋata maʻu mai nei e kōrua, ʻina kai aŋa i te meʻe taʻe tano
ki te hare pure o te tātou ʻatua ko Aratemita ʻe kai kī i te vānaŋa rake-rake
mōʻona.
38 »Mo ai o te ture o kuā Temeterio mo te taŋata e tahi, nā te hare ture nā
ʻe te ŋāŋata pūʻoko haka tere o ira; ka horo te ture mo uʻi i a ai te parautiʻa.
39 ʻE mo ai o te kōrua meʻe kē mo vānaŋa, e kī ʻi te ŋā mahana haʻataʻa era e
tātou mo vānaŋa o ruŋa i te tātou meʻe. 40 Te meʻe topa nei ʻi ʻaŋarīnā e tano
nō mo tuhi mai e te rōmano he nuʻu haka tumu ture a tātou, ʻe mo ʻui tāʻue
mai, ʻina e tahi meʻe o tātou mo kī he aha te tumu o nei riri».

I oti era he kī ki te taŋata mo o-oho rō ʻai.

He oho iŋa o Pauro ki Mātērōnia ʻe ki Keretia

20 1 I oti era tū ture era, he toʻo e Pauro a te tapa i te nuʻu *haka moe
i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ʻe he hatu mo haka pūai mo oho nō i te
manaʻu. He ʻaroha ia ki rā nuʻu ʻe he eʻa he oho ki Mātērōnia. 2 ʻI te kona taʻa-
toʻa tuʻu ōʻona e haka haŋu e oho era i te taina hai vānaŋa ʻāʻana. He tuʻu ia
ʻi tōʻona ara ki Keretia, 3 ʻe ʻi ira i noho ai e toru ʻāvaʻe.
E oho ʻā ia a Pauro mo eke ki ruŋa i te pahī mo oho ki Tīria i ʻite ai e haŋa
rō ʻā te tētahi nuʻu *hūrio ra-rahi mo aŋa i te meʻe rake-rake ki a ia. ʻO ira i
manaʻu ai mo oho a ruŋa i te henua ʻā, ʻe a Mātērōnia i vari ai.

4 'I muri i a Pauro i oho tako'a ai a Topatere o Vērea, poki 'a Piro; a Aritarako 'e a Sekuntano o Tētārōnika, a Kāio o Reve, a Timoteo, a Tīkiko 'e a Toropimo o 'Ātia. 5 I tu'u era ki Fīripo, he ŋā taina nei i oho ra'e a ruŋa i te pahī ki Toroare, 'e 'i ira i tiaki mai ai.

6 A māua, ki oti te *ŋoŋoro kai i te haraoa 'ina he revaura, i oho iho ai mai Fīripo 'i ruŋa i te pahī 'e, 'i te rima mahana, i piri tahi ai a mātou 'i Toroare. 'I ira i noho ai a mātou e hitu mahana.

'I Toroare a Pauro

7 'I te mahana ra'e o te tāpati, he mahana tāpati, he taka-taka a mātou mo kai i te haraoa, he me'e mo mana'u ki te mate iŋa o Ietū, 'e ko Pauro i noho i vānaŋa ki te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'I te ai he oho 'i te rua mahana, he 'ata haka roa-roa i tā'ana vānaŋa 'ātā ki te 'ahuru mā piti o te pō. 8 I taka-taka ai a mātou 'i roto 'i te piha e tahi o ruŋa e mā'eha rō 'ā 'i te rahi o te hakari'i.

9 E tahi poki tane 'āpī te 'īŋoa ko Eutiko e noho rō 'ana 'i te titi o te ventana. 'I te roa o tū vānaŋa era 'a Pauro, he paŋaha'a 'i te ha'uru 'e he viri mai tū piha era 'i te toru kāuŋa o ruŋa. I ma'u era a ruŋa i tū poki era, he take'a ko mate 'ā. 10 He topa ia a Pauro, he moe a ruŋa 'e he ha'i i rā poki. He kī ki tū nu'u taina era: «'Ina kōrua ko ri'a-ri'a; ko ora haka 'ou mai 'ā».

11 I oti era he hoki tahi ananake ko kuā Pauro ki roto i tū piha era, he mo-more i te haraoa, he ka-kai, 'e he vānaŋa he oho haka 'ou a Pauro 'ātā ki te rua mahana. I 'ōtea era he e'a he oho rō 'ai.

12 Ko to'o atu 'ā te koa, he ma'u e te tētahi o rā nu'u i tū poki era e ora rō 'ā ki tō'ona hare.

He oho iŋa o kuā Pauro mai Toroare ki Mīreto

13 'I te haŋa o Pauro mo oho atu a ruŋa i te henua, 'i ra'e a mātou i oho ai a ruŋa i te pahī ki Ātō, pa he me'e ha'a'au e mātou. 'I ira ana piri haka 'ou. 14 I piri era a mātou ki a Pauro 'i Ātō, he eke mai ki ruŋa i te pahī 'e mai ira i oho ai ki Mitirene. 15 Mai ira i reva ai 'e, 'i te rua mahana o te oho, he vari a mātou a mu'a o te motu ko Kio. 'I te toru mahana i tu'u ai ki te kona 'uahu o te motu ko Tamo. 'E 'i te hā mahana i tu'u ai ki Mīreto. 16 I aŋa ai pē nei he ta'e haŋa o Pauro mo oho ki Ēfeto 'o noho rahi 'i 'Ātia; e haŋa rō 'ana, pa'i, mo tu'u hōrou ki Hērutarema ki te mahana o te *Peneketote.

He vānaŋa iŋa o Pauro ki te nu'u o Ēfeto

17 'I Mīreto a mātou, he uŋa e Pauro ki Ēfeto mo oho mai o te ŋāŋata he pū'oko haka tere o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 18 I tu'u atu era ananake he kī e Pauro:

«A kōrua e 'ite rō 'ana pē hē a au e noho era 'i muri i a kōrua mai te mahana ra'e tu'u atu ō'oku ki 'Ātia. 19 Te mahana te mahana i noho atu ai a au 'i roto i a kōrua e aŋa 'ā i te aŋa o te 'Atua pa he kope ta'e mana'u i hau rō atu ki te rua koia ko pariŋi tō'oku matavai. I ha'aoroma'i rō au i te rahi o te 'ati topa mai, he rava aŋa mai o te hūrio ra-rahi i te me'e rake-rake. 20 'E i haka 'ite tahi rō atu a au i te me'e mo te kōrua riva-riva; 'ina kai na'a e tahi me'e.

E hāpī atu era ʻi muʻa i te taŋata taʻatoʻa ʻe ʻi te kōrua hare. 21 Ki te hūrio ʻe ki
te nuʻu taʻe he hūrio e kī era e au mo huri o te manaʻu ki te ʻAtua ʻe mo haka
moe i te manaʻu ʻi ruŋa i te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū.
22 »ʻE hora nei, ʻī a au he oho ki Hērutarema, o te *Vārua Maitai i kī mai, ʻe
kai ʻite riva-riva a au he aha he aha te meʻe ka topa mai era ʻi ira. 23 Te meʻe
nō ʻāʻaku i ʻite: ʻi te kona taʻatoʻa oho ōʻoku, e haka ʻite rō mai ʻana e te Vārua
Maitai: te meʻe tiaki mai ʻi Hērutarema he hare maʻuʻaurī ʻe he rauhuru haka
ʻou atu o te ʻati. 24 Te meʻe era ʻina e au he tapa atu, ka ai atu he mate a au. Te
meʻe haŋa nō ʻāʻaku he haka oti tahi hai koa i te aŋa vaʻai mai e Ietū, he haka
ʻite he oho i te roŋo riva-riva o ruŋa i te riva rahi o te ʻAtua.
25 »Ko ʻite ʻana e au, ʻi te hora nei, ʻina e tahi o kōrua o te nuʻu haka ʻite
atu e au o ruŋa o te *haka tere iŋa ʻāpī o te ʻAtua mo takeʻa haka ʻou i a au.
26 ʻO ira i haŋa ai a au mo kī atu ʻi ʻaŋarīnā: mo haka ūtuʻa e tahi o kōrua e te
ʻAtua, taʻe ōʻoku te hape. 27 Ko haka ʻite tahi atu ʻana, paʻi, a au i te meʻe haŋa
o te ʻAtua; ʻina kai naʻa atu e tahi meʻe.
28 »ʻO ira, e uʻi ʻo haka tapa kōrua mai te hāpī parautiʻa o te ʻAtua, ʻe e hāpaʻo
te nuʻu taʻatoʻa haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū vaʻai atu e te Vārua Maitai
ki a kōrua ki te nuʻu pūʻoko haka tere o te nuʻu haʻataʻa e te ʻAtua māʻana, mo
hāpī riva-riva e kōrua. A rāua, paʻi, he nuʻu hoʻo e ia hai toto mau era ʻā ōʻona.
29 »Ko ʻite ʻana e au ka oho nei a au, e tuʻu rō mai tētahi taŋata e haŋa rō ʻā
mo haka kore i te nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū pa he haka kore
iŋa o te paiheŋa taehae i te māmoe. 30 Mai roto i a kōrua mau ʻā ka eʻa takoʻa
mai ena tētahi nuʻu he hāpī i te meʻe reo-reo, mo oho o te nuʻu haka moe i te
manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ʻi muri i a rāua.
31 »ʻO ira, e uʻi ʻo haka tapa kōrua mai te hāpī parautiʻa o te ʻAtua. E manaʻu
pē hē a au e hāpī atu era e tahi e tahi o kōrua, te pō te ʻōtea, ʻi roto i te mata-
hiti e toru. ʻE i rahi rō te mahana i taŋi ai a au mo kōrua.
32 »Hora nei, e kuā taina ē, he vaʻai a au i a kōrua ki te rima o te ʻAtua mo
hāpaʻo, ʻe he ani atu mo maʻu mo oho nō kōrua i te roŋo hāpī atu era e au o
ruŋa i te riva rahi o te ʻAtua. ʻI te roŋo nei te pūai mo ʻata haka hio-hio i te
kōrua manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ki ravaʻa ai i te meʻe taʻatoʻa hōrea e te ʻAtua mo
te nuʻu haʻataʻa māʻana.
33 »Ki te hora hopeʻa kai fiʻiʻi a au ki te moni ʻe ki te kahu o tētahi. 34 A kōrua
e ʻite riva-riva rō ʻana: hai rima mau nei ʻā ōʻoku e aŋa era mo ravaʻa i te meʻe
mo mātou ko te nuʻu o muri i a au. 35 Hai haka tere iŋa nei ōʻoku e haka ʻite atu
era pē hē tātou ana aŋa mo ravaʻa mai o te meʻe, ki riva ai a tātou mo hāʻūʻū ki
te nuʻu ʻina e tahi rāveʻa. E haka topa te kōrua manaʻu ki te vānaŋa kī e Ietū: “I
hau te rahi o te koa mo vaʻai ōʻou ki te rua ki te toʻo mai ana vaʻai atu”».

36 I oti era te kī i te ŋā meʻe nei, he tū-turi a Pauro ananake ko tū nuʻu taʻa-
toʻa era he pure. 37 He ta-taŋi tahi rō atu ʻai ananake, he haʻi i a Pauro he hoŋi
38 ko more manava tahi ʻana ʻo te kī e Pauro e ko takeʻa haka ʻou e rāua i a ia.
I oti era he uŋa tahi i a Pauro ki te kona pahī era.

He oho iŋa o Pauro ki Hērutarema

21 1 I hoki era tū ŋā taina era, he eke a mātou ki ruŋa i te pahī ʻe he oho
tī-tika ki Kō. ʻI te rua mahana i oho ai ki Rora, ʻe mai ira ki Pātara.

2 ʻI Pātara a mātou i ʻite ai he eʻa te pahī e tahi ki Fenitia. He eke a mātou ki ruŋa he oho.
3 ʻI te oho iŋa he takeʻa mai te motu era ko Tīpere ʻi te pāʻiŋa maui, ʻe ko te oho iŋa ʻā a mātou ki te henua era ko Tīria. ʻI te ai o te meʻe o ruŋa o te pahī mo haka topa ʻi Tiro, he tomo ʻi ira.
4 He piri ia a mātou ki te nuʻu *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o ira, ʻe he noho ʻi muri i a rāua e hitu mahana. He kī e rā nuʻu ki a Pauro, hai vānaŋa i haka ʻite e te *Vārua Maitai, mo taʻe oho ki Hērutarema.
5 I oti era te ŋā mahana nei, he eʻa a mātou mo oho. Te nuʻu taina taʻatoʻa ananake ko te rāua ŋā viʻe ʻe ŋā poki he uŋa i a mātou ʻātā ka tuʻu rō ki te taha-taha o te tai. ʻI ira a mātou i tū-turi i pure tahi ai. 6 I oti era te ʻaroha, he eke a mātou ki ruŋa i te pahī, ʻe he hoki rā nuʻu ki te rāua hare.
7 Mai Tiro i reva ai a mātou ki Toremaira. I tuʻu era he ʻaroha ki te nuʻu taina, ʻe he noho ʻi muri i a rāua e tahi mahana.
8 ʻI te rua mahana he eʻa a mātou mai ira he oho ki Tētārea ki te hare o Feripe, ʻe ʻi muri i a ia i noho ai. A Feripe he taŋata haka ʻite i te *roŋo riva-riva o te ʻAtua. A ia o roto o te ŋāŋata hoko hitu hāʻūʻū i te aŋa o te *ʻāpōtoro. 9 A Feripe e hā ʻāʻana ŋā poki vahine taureʻa-reʻa. Rā ŋā poki he perofeta, e vānaŋa rō ʻana i te meʻe haka ʻite e te ʻAtua.
10 Ko rahi atu ʻā te mahana o mātou ʻi Tētārea i tuʻu atu ai mai Hūrea te perofeta e tahi te ʻīŋoa ko Ākapo. 11 I piri mai era ki a mātou, he toʻo i te pena o Pauro, he here-here i tōʻona rima i tōʻona vaʻe ʻe he kī: «O te Vārua Maitai i haka ʻite mai e here-here rō pē nei e te *hūrio ʻi Hērutarema i te taŋata ōʻona te pena nei, ʻe ʻai ka vaʻai ki te rima o te hau kē».
12 I ŋaroʻa era e mātou ʻe e te nuʻu o Tētārea i te meʻe nei, he ani ki a Pauro mo taʻe oho ki Hērutarema. 13 He pāhono mai e Pauro: «¿He aha rā a kōrua e haka mamae ena i tōʻoku māhatu hai taŋi o kōrua? Taʻe nō mo here-here a au e noho atu ena, ʻātā mo mate takoʻa ʻi Hērutarema o ruŋa i a Ietū, he Pūʻoko Haka Tere o tātou».
14 ʻI te taʻe ravaʻa mo haka noho i a Pauro, he haka rē e mātou ʻai ka kī: «Ka ai pe he meʻe o te ʻAtua i haŋa».
15 I oti era te mātou mahana ʻi Tētārea, he haka riva-riva ʻe he eʻa he oho ki Hērutarema. 16 I oho takoʻa rō atu ʻi muri i a mātou te tētahi nuʻu o Tētārea haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. O rāua a mātou i maʻu ki te hare o te taŋata e tahi o Tīpere te ʻīŋoa ko Nātone, taŋata haka moe takoʻa i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū mai muʻa ʻā, ʻe ʻāʻana i vaʻai mai hai kona mo moe ʻi tōʻona hare.

He oho a Pauro he uʻi i a kuā Tanatiako

17 I tuʻu era a mātou ki Hērutarema, he oho atu te taina taʻatoʻa, e koa rō ʻā, he toʻo mai i a mātou. 18 ʻI te rua mahana he maʻu e Pauro i a mātou ʻi muri i a ia mo uʻi i a *Tanatiako ʻe i te tētahi atu nuʻu pūʻoko haka tere o te nūnaʻa taŋata haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o Hērutarema.
19 I piri era a mātou ki rā nuʻu, he ʻaroha e Pauro, ʻe he ʻaʻamu i te meʻe taʻatoʻa aŋa e te ʻAtua hai ia ki te nuʻu taʻe he hūrio. 20 I ŋaroʻa era i tū vānaŋa era, he haʻahana-hana tahi ananake ki te ʻAtua. He kī ia e tū nuʻu era ki a Pauro:

«E te taina, ko 'ite 'ana e koe ka ta'utini ka ta'utini te nu'u hūrio haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ta'ato'a e kī rō 'ana mo ma'u mo oho nō o tātou i te *haka tere iŋa 'a Mōtē. 21 I ŋaro'a rō e rāua e hāpī e oho 'ana koe ki te hūrio ta'ato'a noho i te tētahi henua mo ta'e ha'atura haka 'ou ki te haka tere iŋa 'a Mōtē, mo ta'e hore o te kiri o te kinoŋa o te ŋā poki, 'e mo ta'e ma'u haka 'ou i te tātou haka tere iŋa. 22 ¿He aha te tātou me'e mo aŋa 'o mana'u he parauti'a mau 'ā te rāua me'e ŋaro'a era? E 'ite nō, pa'i, e te nu'u 'ī koe ko tu'u mai 'ā.

23 »¿Ko 'ite 'ā koe? 'I roto i a mātou te ŋāŋata hoko hā 'ī he haka mao i te rāua hōrea. Te me'e 'ā'au mo aŋa: 24 ka ma'u 'i muri i a koe, ka *haka ma'itaki kōrua mo haka tano ki te haka tere iŋa o tātou o te hūrio. E 'auhau te rāua me'e mo tūtia, ki riva ai a rāua mo haka varu i te pū'oko mo haka take'a ko oti 'ā te rāua hōrea. Pē ira te nu'u taina hūrio ka u'i ena he reo-reo te vānaŋa kī o ruŋa i a koe, 'e he 'ite ko te ha'atura iŋa 'ā a koe i te haka tere iŋa 'a Mōtē.

25 »'E, a koe ko 'ite 'ana ko pāpa'i ko haka 'ite 'ā a mātou ki te nu'u ta'e he hūrio haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i te mātou mana'u: te rāua me'e nō mo ma'u o te haka tere iŋa 'a Mōtē ko te ŋā me'e nei: 'ina ko kai i te kiko tūtia ki te 'ītoro, i te toto, 'e i te kiko o te 'animare kai haka hiho i te toto, 'e 'ina ko piri tane mo ta'e ai he kenu he vi'e».

He 'a-'aru iŋa i a Pauro

26 He ma'u ia e Pauro i tū ŋāŋata era hoko hā 'i muri i a ia. 'I te rua mahana he oho ananake he ha'amata he haka ma'itaki, pa he me'e kī 'i ruŋa i te rāua haka tere iŋa. He uru ia ananake ki te *Kona Ha'amuri 'Atua, he haka 'ite ki te *oromatu'a a hē ka tano te hitu mahana o te rāua haka ma'itaki, he mahana mo va'ai i te rāua tūtia.

27 I hāhine era mo tano o tū hitu mahana era, he take'a e te tētahi nu'u hūrio o 'Ātia i a Pauro 'i te Kona Ha'amuri 'Atua 'e he haka riri i te nu'u. He rere he 'a-'aru i a Pauro, 28 koia ko ohu:

«¡E te itaraera ē, ka hā'ū'ū mai kōrua! O te taŋata nei te hāpī te oho ki te nu'u 'i te kona ta'ato'a i te me'e 'ina he tano ki a tātou ki te hūrio, ki te haka tere iŋa 'a Mōtē 'e ki te Kona Ha'amuri 'Atua. 'E 'ātā i ma'u rō mai, 'i te mahana e tahi, i te nu'u ta'e he hūrio ki roto i te kona o te hare nei o te 'Atua ta'e ha'ati'a ki te nu'u ta'e he hūrio, 'e hai rā me'e i aŋa ai i te me'e ta'e tano mo te kona mo'a nei».

29 I kī ai pē ira he take'a i a Pauro 'i te rua kona 'i muri i a Torofimo, taŋata o Ēfeto. He mana'u e rā nu'u i ma'u rō e Pauro i rā taŋata ki roto i te Kona Ha'amuri 'Atua.

30 Te nu'u o te kona ta'ato'a o Hērutarema, i 'ite era i tū me'e era, he riri rō atu 'ai 'e i tāhuti i oho ai ki ira. He 'a-'aru i a Pauro, he to-toi he oho ki haho o te Kona Ha'amuri 'Atua, 'e he puru i te 'ōpani. 31 E oho 'ana ia rā nu'u mo tiŋa'i mo haka mate i a Pauro 'ī ko tu'u 'ā ki te kōmana o te va'ehau rōmano te parau 'āpī pē nei ē: te nu'u ta'ato'a o Hērutarema ko riri 'ana. 32 He haka taka-taka te kōmana i tā'ana va'ehau 'e i te nu'u kape, he tāhuti he oho ki tū kona era 'i ira rā nu'u.

I take'a era ananake i te kōmana 'e i te va'ehau, he haka rē i a Pauro, 'ina kai tiŋa'i haka 'ou. 33 He haka hāhine tū kōmana era, he 'a-'aru i a Pauro, he kī mo here-here hai vivi e rua. I oti era he 'ui ko ai a ia 'e he aha tā'ana me'e i aŋa.

34 Me'e kē me'e kē e kī era e te nu'u. 'Ina he aŋi-aŋi e tū kōmana era i te tī-tika o tū ture era 'i te rahi o te pōŋeha. 'O ira i haka ma'u ai i a Pauro ki te kona noho o te va'ehau.

35 Ko hāhine 'ana mo eke ki ruŋa i te ara o rā kona he 'amo a ruŋa e te va'ehau i a Pauro 'o tōtōā e te nu'u 36 'o te ai 'i tu'a e oho era koia ko ohu-ohu: «¡Ka tiŋa'i ki te mate!».

He tātara iŋa o Pauro ki te taŋata

37 Ka oho mo ha-ha'o i a Pauro ki roto i tū hare era o te va'ehau, ka 'ui e Pauro ki tū kōmana era:

—¿E tano rō au mo vānaŋa 'iti-'iti atu?

He pāhono e tū kōmana era:

—¿Ko 'ite 'ana 'ō koe i te vānaŋa *kirieko? 38 ¿Ta'e 'ō koe he ehipto haka tumu era i te ture 'i mu'a 'ā oho ki roto i te kona 'one ta'e noho taŋata e ma'u rō 'ā e maha ta'utini taŋata taparahi-ta'ata mo te tama'i?

39 He pāhono e Pauro:

—A au he hūrio o te kona era ko Taraso o Tiritia, he taŋata o te kona ta'e 'iti-'iti. He ani atu au mo ha'ati'a mai ō'ou mo vānaŋa ō'oku ki te taŋata.

40 He ha'ati'a ia e tū kōmana era. He māroa a Pauro 'i ruŋa i tū ara era, he ha'aaura'a hai rima mo mou o te taŋata. I mo-mou era he vānaŋa hai 'arero *'evereo, he kī:

22 1 «E kuā koro, e kuā taina ē, ka haka roŋo mai tā'aku me'e ka kī atu ena».

2 I ŋaro'a era e rā nu'u e vānaŋa 'ana a Pauro hai 'arero *'evereo, he mo-mou rō 'ai. 'E ko te vānaŋa iŋa 'ā a Pauro:

3 «A au he *hūrio. I poreko ai 'i Taraso, he kona o Tiritia, 'e 'i nei 'i Hērutarema i nui-nui ai. A Kamariera i hāpī mai i a au hai haka tere iŋa o te tātou tupuna, 'e tā'aku me'e aŋa he ha'atura hai māhatu i te me'e o te 'Atua, pa he oho iŋa ena o kōrua. 4 'I mu'a 'ā, he kimi nō tā'aku aŋa mo tiŋa'i mo haka mate i te nu'u oho a te *Ara 'Āpī hāpī e Ietū. Ka ai atu he vi'e 'o he taŋata i 'a-'aru i haka puru rō e au 'i roto i te hare ma'u'aurī. 5 He *oromatu'a hope'a o te ra-rahi 'e he nu'u pū'oko haka tere hūrio ta'ato'a te mata'ite o te ŋā me'e nei. O rāua, pa'i, i va'ai mai i te parau mo te hūrio ra-rahi o Rāmako 'i ruŋa e pāpa'i era ko ha'ati'a 'ā i a au mo aŋa i rā me'e. I oho rō a au ki ira kimi i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo ma'u mai ki nei ki Hērutarema mo haka ūtu'a.

6 »'E, e oho 'ā a au 'i rā ara era ki Rāmako, pe te hora kai, ko hāhine 'ā mo tu'u ki ira, he pura mai e tahi mōrī mai te raŋi, he haka mā'eha i te kona 'i ira a au, 7 'e he 'amo a au ki raro. He ŋaro'a ia e au i te re'o e tahi e kī mai 'ā: "E Sauro, e Sauro, ¿he aha koe e kimi mai ena i a au mo tōtōā?".

8 »He 'ui e au: “¿Ko ai koe?”.
»He pāhono mai e tū re'o era: “Ko Ietū o Nātāreta, kope ena e kimi 'ā e koe mo tōtōā”.
9 »Te nu'u oho atu 'i muri i a au i take'a rō i rā mōrī, 'e, 'ina kai ŋaro'a i te me'e kī mai. 10 He 'ui ia e au ki a Ietū: “¿He aha tā'aku me'e mo aŋa?”.
»He kī mai: “Ka e'a koe ki ruŋa, ka oho nō ki Rāmako. 'I ira ka kī atu ena i ta'a me'e ta'ato'a mo aŋa”.
11 »'I te keva o tō'oku mata 'i tū mōrī era, he 'a-'aru i tō'oku rima e te nu'u oho 'i muri i a au, he ma'u he oho ki Rāmako. 12 'I ira e tahi taŋata te 'īŋoa ko 'Ānānia, taŋata mo'a 'e ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē. Te hūrio ta'ato'a o rā kona e vānaŋa riva-riva rō 'ā o ruŋa i a ia.
13 »He oho atu ia rā taŋata he u'i i a au. I tu'u atu era he kī mai: “E te taina ko Sauro ē, he mā'eha tu'u mata”. 'I tū hora mau era 'ā he mā'eha, 'e he take'a e au i a ia.
14 »He kī haka 'ou mai: “Te 'Atua o te tātou tupuna ko ha'ata'a 'ā i a koe mo 'ite ō'ou i tā'ana me'e haŋa, mo take'a ō'ou i a Ietū, kope tano ki tō'ona mata, mo ŋaro'a i tō'ona re'o, 15 'e mo 'a'amu, 'i mu'a o te taŋata ta'ato'a o te ao, pa he mata'ite ō'ona, i ta'a me'e take'a 'e i ta'a me'e ŋaro'a mai i a ia. 16 'Ina koe ko tiaki haka 'ou. Ka e'a ka haka *papatito i a koe koia ko ani ki a Ietū mo haka kore i tu'u hara”.
17 »I hoki mai era a au ki Hērutarema, he oho a au he pure 'i te *Kona Ha'amuri 'Atua, 'e he take'a e au i te me'e i haka take'a mai e ia. 18 Ko Ietū rā me'e e kī mai 'ana: “Ka hōrou koe ka oho mai Hērutarema; e ko haka roŋo atu te taŋata o nā i ta'a me'e ena ka kī ena o ruŋa ō'oku”.
19 »He kī e au: “E Ietū ē, ko 'ite tahi 'ana te nu'u i tā'aku aŋa o mu'a 'ā he oho ki te *hare pure hūrio ta'ato'a he 'a-'aru 'e he tiŋa'i he tōtōā i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a koe 'e 'ai ka ma'u ka puru 'i roto i te hare ma'u'aurī. 20 'E hora tiŋa'i haka mate era i tu'u mata'ite ko 'Ēteva, 'i rā kona a au 'e mō'oku i tano rō rā me'e, 'e 'ātā i hāpa'o rō e au i te kahu o te nu'u tiŋa'i i a ia”.
21 »He kī mai e Ietū: “Ka oho nō; 'ī a au he uŋa i a koe ki te nu'u ta'e he hūrio noho 'i te ŋā henua ena e roa rō 'ā mai nei”».

'I te rima o te kōmana a Pauro

22 Ki te kona nō nei i haka roŋo ai e te nu'u i te tātara 'a Pauro. I oho era he ha'amata he ohu-ohu: «¡'Ina te taŋata ena ko ora! ¡Ka haka kore mai te ao!».
23 'I te ohu-ohu nō 'e 'i te tā-tā i te rāua kahu koia ko hoa-hoa i te 'ō'one a ruŋa, 24 he kī e te kōmana mo ma'u i a Pauro ki roto i tū kona era o te va'ehau 'e mo tiŋa'i hai 'uaka, ki kī ai e Pauro he aha te taŋata e riri era mō'ona.
25 Ko here-here ko oti 'ana mo tiŋa'i, he 'ui e Pauro ki te kape o te va'ehau 'i rā kona:
—¿E ai rō 'ā te kōrua parau mo tiŋa'i i te taŋata rōmano kai aŋa hia e tahi ture?

26 I ŋaro'a era te me'e nei e te kape o te va'ehau, he oho he kī ki te kōmana:
—E u'i riva-riva koe he aha ta'a me'e ka aŋa ena. Te taŋata era he rōmano.

27 He haka hāhine ia tū kōmana era ki a Pauro he 'ui:

—¿He parauti'a mau 'ā he rōmano koe?

He pāhono e Pauro:
—'Ē-ē.

28 He kī e te kōmana:
—I rahi rō tō'oku moni i pau ai mo riro ō'oku he rōmano.

He kī e Pauro:
—'E, a au mai tō'oku poreko iŋa 'ā he rōmano.

29 'I tū hora mau era 'ā te nu'u oho mo tiŋa'i i a Pauro he haka 'ava-'ava tahi mai muri. 'E tū kōmana era ko ri'a-ri'a atu 'ā 'o te haka here-here i te taŋata rōmano hai vivi.

A Pauro 'i mu'a o te nu'u hūrio ra-rahi

30 'I te rua mahana, 'i te haŋa o te kōmana mo 'ite riva-riva he aha te hūrio e riri era mo Pauro, he uŋa he haka taka-taka i te oromatu'a ra-rahi 'e i te *nūna'a taŋata ta'ato'a i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio. He kume ia i tū vivi here-here era i a Pauro, 'e he ma'u he haka māroa 'i mu'a o rā nu'u.

23 1 He u'i riva-riva ia a Pauro a ruŋa i tū nu'u era 'e he kī:
—E kuā taina ē, ki 'aŋarīnā he u'i nō tā'aku aŋa mo tano o tō'oku noho iŋa ki te mata o te 'Atua, 'e ki tō'oku mana'u, 'ina a au kai hape.

2 He kī ia e te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi ko 'Ānānia ki te nu'u hāhine ki a Pauro mo haka eke hai rima ki te ŋutu. 3 He kī e Pauro:
—¡He 'ō'otu koe 'i te 'Atua, e te taŋata riva a te haho ē! Mo ai a koe e noho mai ena 'i te kona ena mo ture mai hai haka tere iŋa o te hūrio, ¿he aha ia koe i haka poteko ai i nā haka tere iŋa hai kī ō'ou mo pu'a mai i a au?

4 He pohi e te nu'u o tū kona era:
—¿Pē nā koe e vānaŋa ena ki te oromatu'a hope'a o te ra-rahi?

5 He kī e Pauro:
—E te taina, 'ina a au kai 'ite: a ia 'ō he oromatu'a hope'a o te ra-rahi; nā, pa'i, e kī rō 'ana 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «'Ina koe ko kī i te vānaŋa ta'e tano mo te taŋata ko ia te pū'oko haka tere o te kōrua henua».

6 I aŋi-aŋi era e Pauro: 'i roto i tū nu'u ra-rahi era te nu'u *saruseo 'e te nu'u *fariseo, he kī haka 'ou i haka pūai i te re'o:
—E te taina, he fariseo a au, pa he oho iŋa o tō'oku tupuna. Te māroa atu ō'oku 'i mu'a o kōrua 'i 'aŋarīnā 'o te ai he parauti'a mau 'ā mō'oku te 'Atua e haka ora rō i te taŋata mai te mate pe mu'a ka oho ena.

7 I kī era a Pauro i te me'e nei, he ha'amata te saruseo ananake ko te fariseo he tātake ki a rāua 'ā, 'e he topa kē-kē rō 'ai te mana'u o tū nu'u ta'ato'a era.

8 Te kī o te saruseo: 'ina he taŋata he ora haka 'ou mai te mate, 'ina he me'e
he merahi, 'e 'ina tako'a te me'e he vārua; 'e te kī o te fariseo: e ai tahi rō 'ā
te ŋā me'e nei. 9 Ta'ato'a e pōŋeha era. He māroa ia te tētahi *ma'ori o te haka
tere hūrio, he fariseo, he kī: «Te taŋata nei 'ina kai aŋa e tahi me'e rake-rake;
o te vārua 'o o te merahi pēaha i vānaŋa ki a ia».
10 I 'ata pūai era te ture, he ri'a-ri'a te kōmana 'o tiŋa'i e te nu'u i a Pauro
ki te pi'i-pi'i. 'O ira i kī ai ki te va'ehau mo to'o i a Pauro 'e mo ma'u haka 'ou
ki tū kona hare era o rāua.
11 'I te pō o rā mahana, he haka take'a a Ietū i a ia ki a Pauro 'e he kī: «Ka
haka hio-hio koe. Pa he mata'ite iŋa ena 'ā ō'ou i a au 'i nei 'i Hērutarema, pē
ira tako'a 'ana koe ka mata'ite ena o ruŋa i a au 'i Roma».

He ha'a'au iŋa mo tiŋa'i i a Pauro

12 'I te rua mahana he ha'a'au te tētahi *hūrio mo tiŋa'i mo haka mate
i a Pauro, 'e he hōrea mo ta'e kai 'e mo ta'e unu haka 'ou o rāua 'ātā ka
rava'a rō mo tiŋa'i. 13 E maha 'ahuru tūma'a taŋata i hōrea ai. 14 He oho ia
mo vānaŋa ki te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e ki te nu'u pū'oko haka tere o te
hūrio 'e he kī:
—Ko hōrea 'ā a mātou mo ta'e kai haka 'ou e tahi me'e 'ātā ka tiŋa'i rō e
mātou i a Pauro. 15 Hora ena, ka kī e kōrua e te nu'u i a rāua te kī iŋa hope'a o
te haka tere hūrio, ki te kōmana mo ma'u mai āpō i a Pauro ki mu'a o kōrua;
te 'ōtohe mo u'i mo haka tī-tika riva-riva i te ture. Ki hāhine mai ki nei, he
tiŋa'i e mātou 'i te ara.

16 He ŋaro'a tū vānaŋa era e te poki o te vi'e taina o Pauro, he oho ki te
kona noho o te va'ehau he hā'aki ki a Pauro. 17 He raŋi ia e Pauro ki te kape
e tahi o te va'ehau he kī:
—Ka ma'u koe i te poki ena ki te kōmana; nā e ai rō 'ā tā'ana me'e mo kī.

18 He ma'u ia e tū kape era i rā poki ki te kōmana 'e he kī:
—O te taŋata puru era te 'īŋoa ko Pauro i kī mai mo ma'u mai ō'oku i te
poki nei; nā e ai rō 'ana tā'ana me'e mo kī atu.

19 He 'a-'aru ia i te rima o tū poki era e te kōmana, he ma'u a te tapa, he
'ui:
—¿He aha ta'a me'e mo kī mai?

20 He kī e tū poki era:
—Ko ha'a'au 'ana te nu'u hūrio mo kī atu ki a koe mo ma'u haka 'ou ō'ou
āpō i a Pauro ki mu'a i te *nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka
tere hūrio, hai 'ōtohe mo u'i mo haka tī-tika riva-riva i te ture. 21 'Ina koe ko
haka roŋo. E maha 'ahuru tūma'a taŋata o rāua e piko mai era ko hōrea 'ana
mo ta'e kai 'e mo ta'e unu 'ātā ka rava'a ka tiŋa'i ka haka mate rō e rāua i a
Pauro, 'e 'ai e tiaki era; te me'e toe nō he 'ē-ē ō'ou.

22 He haka oho i tū poki era e te kōmana, he kī mo ta'e vānaŋa ki te nu'u o
ruŋa o tū me'e 'a'amu era ki a ia.

He haka ma'u iŋa i a Pauro ki te suerekao

23 He raŋi ia e te kōmana ki te kape e rua o te va'ehau, 'e he uŋa mo haka
riva-riva e piti hānere va'ehau a raro 'ā, e hitu 'ahuru a ruŋa i te hoi 'e e piti
hānere haka 'ou e ma'u-ma'u rō 'ana i te ransa, mo oho 'i te hora iva o te pō
ki Tētārea. 24 I uŋa i haka riva-riva tako'a rō hai hoi mo eke o Pauro, 'e he kī
mo ma'u ki te suerekao ko Fēriki 'e mo hāpa'o 'o topa ki a ia e tahi 'ati. 25 I
haka ma'u tako'a rō e tahi parau ki a Fēriki e hā'aki rō 'ā pē nei ē:

26 «'A Karaurio Rītia mo te suerekao ko Fēriki: 'Iorana.
27 »Te taŋata ena ko 'a-'aru 'ana e te hūrio mo tiŋa'i mo haka mate. I 'ite
era a au he rōmano, he oho a au ananake ko te nu'u va'ehau 'ā'aku he to'o
mai mai i a rāua. 28 'I te haŋa ō'oku mo 'ite he aha te tumu o te rāua ture,
he ma'u e au ki mu'a o te nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka
tere hūrio. 29 Te ture mō'ona o ruŋa o te rāua haka tere iŋa. 'Ina he hape i
rava'a ki tano ai mo haka ūtu'a hai mate, 'e korohaŋa mo puru 'i roto i te
hare ma'u'aurī. 30 I haka ma'u atu ena e au 'o te 'ite ō'oku ko ha'a'au 'ā te
hūrio mo tiŋa'i mo haka mate i a ia, 'e, ko kī 'ā a au ki te nu'u o rāua i haka
tumu i te ture mo horo atu ki a koe».

31 Pē ira te va'ehau i ma'u ai i a Pauro 'i te pō ki Anatipatari, pe he me'e kī
era mo aŋa. 32 'I te rua mahana, he hoki tū ŋā va'ehau oho era a raro 'ā ki te
kona noho o rāua 'i Hērutarema. 'E o te va'ehau oho 'i ruŋa i te hoi i ma'u i
a Pauro ki Tētārea.
33 I tu'u era he va'ai i tū parau era ki te suerekao 'e he va'ai tako'a i a Pauro.
34 I oti era te tai'o i rā parau, he 'ui e te suerekao o kona hē a Pauro. I 'ite era
o Tiritia, 35 he kī: «Ki tu'u mai te nu'u horo i a koe, ka haka roŋo ena a au i
te rāua ture mō'ou».
He kī ia mo puru i a Pauro 'i roto i te hare aŋa e *'Erore 'e mo 'auario.

He u'i iŋa o Pauro i tō'ona ora

24 1 'I te rima mahana o te tu'u o Pauro ki Tētārea, he tu'u tako'a a
'Ānānia, he *oromatu'a hope'a o te ra-rahi ananake ko te tētahi
pū'oko haka tere hūrio 'e he taŋata e tahi te 'īŋoa ko Tereturo, tā'ana aŋa he
vānaŋa mo te ora o te rua taŋata. He oho ia te nu'u nei ki mu'a o te suerekao
ko Fēriki mo haka 'ite i te hape o Pauro. 2 I ma'u era i a Pauro ki mu'a o rā
nu'u, he ha'amata a Tereturo he vānaŋa o ruŋa o tū ture era 'e he kī:
—Māuru-uru ki a koe, e te suerekao ē, e riva-riva nei te mātou noho iŋa, 'e
hai mārama-rama ō'ou pe te 'ata riva-riva nō te mātou henua. 3 Te me'e nei e
take'a rō 'ana e mātou paurō te mahana 'i te kona ta'ato'a 'e e māuru-uru rō
'ā e noho nei, e te suerekao hōnui ko Fēriki ē.
4 »'O māu'a tu'u hora, he ani atu a au mo haka roŋo 'iti-'iti mai ō'ou. 5 Ki te
mātou u'i te taŋata ena he 'ati e tahi: he oho nō te aŋa a te kona ta'ato'a haka
tumu i te ture 'i roto i te *hūrio. A ia he pū'oko haka tere e tahi o te nu'u ma'u
i te hāpī reo-reo o tū kope era o Nātāreta. 6 'E, tako'a, i aŋa rō i te me'e ta'e
tano mo te Kona Ha'amuri 'Atua. 'O ira i 'a-'aru ai e mātou mo haka puru.
[7 Te haŋa mo ture hai haka tere iŋa o mātou. He tu'u atu ia te kōmana ko

Rītia, he hiko i a ia mai i a mātou, ʻe i kī rō ki te nuʻu ai o te rāua ture mo te taŋata ena mo horo atu ki a koe.] 8 Māʻau e haka ʻui ki a ia mo aŋi-aŋi e koe
he parautiʻa mau ʻā te mātou meʻe taʻatoʻa nei e kī atu ena.

9 Tū nuʻu hūrio tuʻu era ananake ko kuā Tereturo ʻai e kī era he parautiʻa
mau ʻā rā meʻe. 10 He haʻaauraʻa ia e te suerekao ki a Pauro mo vānaŋa, ʻe he
kī e Pauro:

—Hai koa a au ka kī atu ena i te vānaŋa mo tōʻoku ora. Ko ʻite ʻana a au ko
rahi ʻā tuʻu matahiti o te maʻu i te ture o te itaraera pa he pūʻoko haka tere o
te hare ture. 11 Māʻau mau ʻā e ʻui ki a rāua mo ʻite ōʻou i te parautiʻa; tuʻu iho
nō, paʻi, a au ki Hērutarema ka hoʻe ʻahuru mā piti mahana a tuʻa mo haʻa-
muri ki te ʻAtua. 12 ʻE kai takeʻa e rāua i tōʻoku haka tātake ʻe haka riri iŋa i te
nuʻu ʻi te Kona Haʻamuri ʻAtua, ʻi roto i te *hare pure hūrio ʻe i te tētahi kona
o ira. 13 ʻIna e tahi meʻe o te nuʻu ena mo haka takeʻa atu he parautiʻa te rāua
ture e kī atu ena o ruŋa i a au.

14 »Te meʻe nō ʻāʻaku mo kī atu: e aŋa nei a au ki te ʻAtua o te mātou tupuna
hai haka tere iŋa o te *Ara ʻĀpī hāpī e Ietū, e kī ena e te nuʻu ena he hāpī
reo-reo. Ka ai atu pē ira, e haka moe rō ʻana a au i tōʻoku manaʻu ki te meʻe
taʻatoʻa pāpaʻi ʻi ruŋa i te puka pāpaʻi e *Mōtē ʻe e te perofeta. 15 Tōʻoku
manaʻu pa he manaʻu ʻā o rāua: mo mātou he parautiʻa mau ʻana te ʻAtua e
haka ora rō i te taŋata mai te mate ka ai atu he taŋata aŋa i te meʻe riva-riva
ʻo he taŋata aŋa i te meʻe taʻe tano. 16 ʻI te manaʻu ōʻoku pē ira, e uʻi nei a au,
paurō te mahana, mo tano o tōʻoku noho iŋa ki te mata o te ʻAtua ʻe ʻi muʻa
o te taŋata.

17 »Ko matahiti atu ʻā o tōʻoku oho a te tētahi henua i hoki haka ʻou ai ki
Hērutarema mo vaʻai i te moni ki te nuʻu veve o tōʻoku hau ʻe, takoʻa, mo aŋa
i te tūtia mo te ʻAtua. 18-19 E aŋa nō ʻana a au i rā meʻe ʻi te Kona Haʻamuri
ʻAtua i takeʻa ai i a au e te tētahi hūrio o ʻĀtia. ʻI rā hora ko oti ʻana tōʻoku
*haka maʻitaki, pa he haka tere iŋa o mātou o te hūrio. Nuʻu taʻe rahi nō te
nuʻu o roto; ʻina he nuʻu riri, ʻe ʻina he nuʻu tātake. O rā nuʻu hūrio era o ʻĀtia
i haka tumu i te ture o ruŋa i a au, ʻe mo rāua e oho mai e horo atu koiʻite e
ai mau rō ʻā te rāua ture mōʻoku. 20 ʻE mo taʻe ai pē ira, mo te nuʻu ena e kī
atu hoki i ravaʻa rō e tahi hape ōʻoku ʻi te hora ʻi muʻa o te *nūnaʻa taŋata i
a rāua te kī iŋa hopeʻa o te haka tere hūrio. 21 Koiʻite te rāua riri ʻo te ai hora
era ōʻoku ʻi muri i a rāua i kī pūai rō a au pē nei ē: “E māroa atu ena a au ʻi
muʻa o kōrua ʻi ʻaŋarīnā ʻi te meʻe era he parautiʻa mau ʻā mōʻoku te ʻAtua e
haka ora rō i te taŋata mai te mate pe muʻa ka oho ena”.

22 I ŋaroʻa era e Fēriki i rā vānaŋa, he haka rē i tū ture era mo te tētahi atu
mahana ʻi te meʻe era ko ʻite riva-riva ʻana o ruŋa o te Ara ʻĀpī hāpī e Ietū.
He kī: «Ki tuʻu mai te kōmana era ko Rītia, ka uʻi riva-riva ena a au i te kōrua
ture».

23 He kī ia e Fēriki ki te kape o te vaʻehau mo ʻauario nō i a Pauro, ʻe he kī
takoʻa mo haka rē mo hāʻere-ʻere a ira ʻe mo haʻatiʻa i tōʻona repahoa mo piri
ʻe mo hāʻūʻū ki a ia.

24 ʻI te mahana haka ʻou e tahi he tuʻu a Fēriki ararua ko Rusira, he viʻe
*hāipo-ipo ʻāʻana, he hūrio. He uŋa mo kī mo oho o Pauro, ʻe he no-noho he

haka roŋo i tā'ana vānaŋa o ruŋa o te haka moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō. 25 I vānaŋa era a Pauro o ruŋa o te noho iŋa tano ki te mata o te 'Atua, o ruŋa i te haŋa o te 'Atua mo 'ite o te taŋata mo hāito i te rāua me'e kī 'e i te rāua me'e aŋa, 'e o ruŋa o te ture hope'a o te 'Atua pe mu'a ka oho ena, he ri'a-ri'a rō atu 'ai a Fēriki 'e he kī: «¡Ko oti 'ā! Ka e'a koe ka oho. 'I tō'oku hora topa he hā'aki atu a au mo hoki mai ō'ou mo vānaŋa o tāua».

26 A Fēriki e haŋa 'ā mo 'auhau o Pauro ki a ia hai moni, 'ai ka haka rē iho mo oho. 'O ira e rahi rō 'ā te mahana e uŋa e kī era ki a Pauro mo oho mo vānaŋa ararua. 27 Pē ira i aŋa ai e Fēriki e rua matahiti. I oho era he e'a mai te suerekao, 'e he o'o te taŋata e tahi te 'īŋoa ko Porotio Feto. 'E, 'i te haŋa o Fēriki mo riva-riva nō ō'ona ki te mata o te hūrio, 'ina kai haka e'a i a Pauro.

A Pauro 'i mu'a o te suerekao ko Feto

25 1 He tu'u ia tū suerekao rōmano era ko Feto ki Tētārea, 'e 'i te toru mahana i oho ai ki Hērutarema. 2 'I ira i horo ai ki a ia e te nu'u *oromatu'a ra-rahi 'e e te nu'u hūrio ra-rahi i te ture mo Pauro. 3 He ani e rā nu'u mo haka ma'u i a Pauro ki Hērutarema. Te mana'u mo rava'a e rāua 'i te ara mo tiŋa'i mo haka mate.

4 He pāhono ia e Feto: «'I Tētārea 'ā a Pauro ka noho ena. Ko mana'u 'ana, pa'i, a au mo hoki ki ira 'ina ko roa hia». 5 He kī haka 'ou: «E oho atu te nu'u ra-rahi o kōrua 'i muri i a au ki Tētārea, 'e mo ai o te taŋata era ko aŋa 'ā i te me'e ta'e tano, 'i ira ana horo mai i te ture».

6 I noho ai a Feto 'i Hērutarema e va'u 'o e ho'e 'ahuru mahana, 'e 'ai ka e'a ka hoki ki Tētārea. 'I te rua mahana o tō'ona tu'u ki ira, he uru ki roto i te hare ture, he noho mo ma'u i te ture horo ki a ia 'e he uŋa mo ma'u i a Pauro.

7 I uru era a Pauro, he haka hāhine ki muri te nu'u *hūrio oho mai Hērutarema 'e he tuhi me'e rahi nō atu hape taparahi-ta'ata, ka ai atu 'ina e tahi rāua me'e mo haka take'a he parauti'a mau 'ā te me'e tuhi era e rāua. 8 'Ai ia a Pauro e vānaŋa era mo tō'ona ora he kī:

—'Ina e tahi 'ā'aku me'e ta'e tano i aŋa ki te haka tere hūrio, ki te Kona Ha'amuri 'Atua, 'e ki te 'ariki rōmano.

9 'I te haŋa o Feto mo riva-riva ō'ona ki te mata o te hūrio, he 'ui ki a Pauro:

—¿E haŋa rō koe mo oho ki Hērutarema, 'i ira a au ana u'i i te ture o ruŋa i a koe?

10 He pāhono e Pauro:

—A au e noho atu ena 'i mu'a o te kona ture o te 'ariki rōmano, he kona 'i ira ana ture mai. A koe e 'ite riva-riva rō 'ā 'ina e tahi 'ā'aku me'e ta'e tano i aŋa ki te hūrio. 11 Mo ai tā'ue ko aŋa 'ana a au i te me'e ta'e tano ki tano ai kōrua mo haka ūtu'a mai i a au hai mate, e tano nō ia mo mate ō'oku. 'E, mo ai ta'e he parauti'a te rāua me'e tuhi mai, 'ina e tahi taŋata i a ia te parau mo va'ai i a au ki a rāua. Tā'aku me'e haŋa: mo te 'ariki rōmano mau 'ā e ture mai i a au.

12 He 'ui ia e Feto ki te nu'u hā'ū'ū ki a ia pē hē te rāua mana'u, 'e i oti era he kī ki a Pauro:

—'I te ani mai ō'ou mo te 'ariki koe e ture, ki Roma ki te 'ariki koe e au ka uŋa ena.

A Pauro 'i mu'a o te 'ariki hūrio

13 Kai rahi hia te mahana mai tū mahana ture era, he oho te 'ariki hūrio ko
'Akiripa ararua ko tō'ona taina ko Verenise ki Tētārea 'aroha ki a Feto. 14 'I te
rahi o te mahana i noho ai o kuā 'Akiripa 'i ira, he 'a'amu e Feto ki tū 'ariki
era o ruŋa i te ture o Pauro he kī:
—'I nei te taŋata e tahi e puru rō 'ā 'a Fēriki i haka rē mai. 15 'I Hērutarema
a au i tu'u atu ai te nu'u oromatu'a ra-rahi 'e te nu'u pū'oko haka tere o te
hūrio horo mai i te rāua ture o ruŋa i nei taŋata. He kī mai mo tiŋa'i mo haka
mate, 'e 16 he pāhono e au: 'ina he haka tere rōmano he tiŋa'i i te taŋata mo
ta'e ai 'i ra'e ana haka vānaŋa mo tō'ona ora 'i mu'a i te nu'u horo i a ia. 17 'I
te rua mahana 'ā o te tu'u mai o rā nu'u ki nei, he uru a au he noho 'i roto i te
hare ture mo ma'u i te ture horo mai e rāua 'e he uŋa e au mo ma'u mai i rā
taŋata. 18 'E, te me'e horo mai era e rā nu'u o ruŋa i a ia ta'e he 'ati taparahi-
ta'ata pa he me'e mana'u e au. 19 Te rāua me'e kī mo rā taŋata he me'e o ruŋa
o te rāua hāpī, 'e o ruŋa o te taŋata e tahi te 'īŋoa ko Ietū, ko mate 'ana 'e e kī
era e ia e ora nō 'ā. 20 'I te ta'e 'ite ō'oku pē hē ana aŋa, he 'ui e au ki rā kope
ana haŋa a ia mo oho ki Hērutarema 'i ira a au ana ma'u i te ture o te me'e
horo e te nu'u o ruŋa i a ia. 21 'E he pāhono mai: mo te tātou 'ariki rōmano a
ia e ture. 'O ira i haka rē ai e au. Ki tano te mahana he haka ma'u ki Roma.

22 He kī ia e 'Akiripa ki a Feto:
—Ko haŋa tako'a 'ana a au mo haka roŋo i te vānaŋa o te taŋata ena.

He pāhono e Feto:
—Āpō mau ena 'ā he haka roŋo koe i a ia.

23 'I te rua mahana he tu'u a 'Akiripa ararua ko Verenise ki tū hare ture era
'e he uru koro'iti ki roto, pa he oho iŋa o te 'ariki. 'I muri i a rāua i uru tako'a
ai te nu'u pū'oko haka tere o te va'ehau 'e te nu'u ra-rahi o Tētārea. He kī ia
e Feto mo ma'u i a Pauro. 24 I tu'u era he kī e Feto:
—E te 'ariki ko 'Akiripa ē, 'e e te nu'u ta'ato'a o roto nei ē: nā tū taŋata
era nā. Te hūrio ta'ato'a o Hērutarema 'e o Tētārea ko horo mai 'ana i te ture
mō'ona. A rāua he ohu nō mai te aŋa mo tiŋa'i mo haka mate i a ia. 25 Ki
tō'oku u'i, 'ina a ia kai aŋa i te me'e ta'e tano ki tano ai mo tiŋa'i. 'E, 'i te kī
mai ō'ona mo ture i a ia e te tātou 'ariki 'i Roma, i mana'u ai e au mo haka
ma'u ki a ia. 26 Te me'e nō, 'ina e tahi 'ā'aku me'e mo pāpa'i o ruŋa i a ia ki
tō'oku 'ariki 'i Roma. 'O ira i ma'u mai nei ki mu'a ō'ou, e te 'ariki ko 'Akiripa
ē, 'e ki mu'a o te ta'ato'a o kōrua, koi'ite ki oti e kōrua te haka 'ui, he rava'a
e au i te me'e mo pāpa'i. 27 E ko tano, pa'i, mo haka ma'u i te taŋata puru 'ina
he hā'aki he aha te tumu ō'ona i puru ai.

He vānaŋa iŋa o Pauro ki te 'ariki

26 1 He kī e 'Akiripa ki a Pauro:
—Ka vānaŋa mai koe 'i te hora ena pē hē, ki ta'a kī, te ture nei.

He maʻu a Pauro i tōʻona rima a ruŋa ʻe he haʻamata he vānaŋa:

2 —Ko koa ʻana a au, e te ʻariki ko ʻAkiripa ē, ʻo te ai ōʻoku ʻi muʻa i a koe ʻi
ʻaŋarīnā mo vānaŋa atu o ruŋa o te meʻe taʻatoʻa tuhi mai e te *hūrio ra-rahi.
3 A koe, paʻi, ko ʻite ʻana i te haka tere iŋa taʻatoʻa o tātou o te hūrio ʻe o ruŋa
i te aha a mātou e rava tātake nei. ʻO ira he ani atu a au mo haka roŋo riva-
riva mai ōʻou.
4 »Te hūrio taʻatoʻa ko ʻite riva-riva ʻā pē hē te noho iŋa ōʻoku mai tōʻoku ʻāpī
iŋa ʻā ʻi tōʻoku kāiŋa ʻe ʻi Hērutarema. 5 A rāua takoʻa e ʻite rō ʻā pē nei ē: mai
tōʻoku ʻāpī iŋa ʻā a au he *fariseo, he nūnaʻa taŋata haʻatura ʻātā ki te meʻe
hopeʻa o te ʻiti-ʻiti o te tātou haka tere iŋa. ʻE mo te nuʻu mau ena ʻā e kī atu
he parautiʻa, ana haŋa a rāua.
6 »Ko horo ʻana a au e rāua ʻo te ai he parautiʻa mau ʻā mōʻoku te ʻAtua e
haka tano rō i te hōrea kī ki te tātou tupuna pē nei ē: e ora rō te taŋata mai te
mate. 7 A tātou, te hoʻe ʻahuru mā piti mata o te itaraera, ko te ŋatu iŋa ʻana i
te haŋu mo takeʻa i te haka tano iŋa o rā hōrea. ʻO ira e haʻamuri ʻe e haʻatura
ena a tātou ki te ʻAtua te pō te ʻōtea. ʻE, ka atu pē ira, o ruŋa o te meʻe nei, e
te ʻariki ko ʻAkiripa ē, i horo ai i a au e te hūrio ra-rahi. 8 ¿He aha ia a kōrua e
aŋarahi ena mo manaʻu: te ʻAtua e haka ora rō i te taŋata mai te mate?
9 »E manaʻu era a au ʻi muʻa ʻā: te aŋa i te meʻe taʻe tano ki te nuʻu *haka moe
i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o Nātāreta he meʻe mau ʻā ʻāʻaku mo aŋa, 10 ʻe pē
ira i aŋa ai e au ʻi Hērutarema. Meʻe rahi nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i
a Ietū i haka puru e au ʻi roto i te hare maʻuʻaurī, o te nuʻu *oromatuʻa ra-rahi
i haʻatiʻa mai. ʻE, hora tiŋaʻi haka mate era i rā nuʻu, i tano rō ki a au. 11 Paurō
te mahana e tōtōā era e au i rā nuʻu mo taʻe haka moe haka ʻou i te manaʻu ʻi
ruŋa i a Ietū. Te ŋā meʻe nei i aŋa ai e au ʻi roto i te *hare pure hūrio. ʻE, ʻi te
rahi o tōʻoku riri mo rāua, e kimi e oho era e au ʻātā ki te tētahi henua.
12 »Ki ira tōʻoku ara i oho ai ki Rāmako e maʻu rō ʻana a au i te parau ʻi
ruŋa i haʻatiʻa mai ai e te nuʻu oromatuʻa ra-rahi mo aŋa i rā ŋā meʻe. 13 ʻE, ʻi
te ara, pe te hora kai, e te ʻariki ē, he takeʻa e au e tahi mōrī mai te raŋi ʻata
māʻeha ki te raʻā. He haka vari tahi i a au ʻe i te nuʻu oho atu ʻi muri i a au e
rā mōrī. 14 Taʻatoʻa a mātou i hī-hiŋa ai, ʻe he ŋaroʻa e au e tahi reʻo ka kī mai
hai ʻarero *ʻevereo: “E Sauro, e Sauro, ¿he aha koe e kimi mai ena i a au mo
tōtōā? E raveʻino ʻā koe i a koe ʻā e riri ena mōʻoku”.
15 »He ʻui ia e au: “¿Ko ai koe?”.
»He pāhono mai: “A au ko Ietū, kope mau ena ʻā e koe e kimi mai ena mo
tōtōā. 16 Ka eʻa koe ki ruŋa. I haka takeʻa atu ena a au i a au ki a koe mo aŋa
mai ōʻou, ʻe, takoʻa, mo mataʻite i te meʻe takeʻa ena e koe ʻe i te meʻe ka haka
takeʻa ka oho atu ena e au. 17 ʻE māʻaku e haka eʻa i a koe mai te rima o te
hūrio ʻe mai te rima o te nuʻu taʻe he hūrio, nuʻu ki a rāua koe ka uŋa ena e
au ʻi te hora ena. 18 Taʻa meʻe ka aŋa ena he haka ʻara i te rāua mata, ki eʻa ai
mai roto i te pōhāhā ki roto i te māʻeha, ʻe mai te rima o Rukifero ki te rima
o te ʻAtua, ki haka moe ai i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i a au. Pē ira te ʻAtua ana
haka kore i te rāua hara, ʻe he oʻo a rāua ki roto i te nūnaʻa taŋata haʻataʻa e
te ʻAtua māʻana”.
19 »ʻE a au, e te ʻariki ko ʻAkiripa ē, kai taʻe aŋa i te meʻe kī mai e Ietū ʻi roto
i te meʻe haka takeʻa mai e ia. 20 ʻI raʻe a au i haka ʻite ai i te *roŋo riva-riva

o te ʻAtua ki te nuʻu o Rāmako, ki oti ki te nuʻu o Hērutarema ʻe o te kona taʻatoʻa o Hūrea, ʻe, takoʻa, ki te nuʻu taʻe he hūrio. He kī e au mo haka tapa mai roto i te meʻe taʻe tano, mo huri o te manaʻu ki te ʻAtua, ʻe mo aŋa i te meʻe mo takeʻa e te nuʻu he aŋi mau ʻā ko *huri ʻana te rāua manaʻu ki a ia.

21 »O ruŋa o te meʻe nei i ʻa-ʻaru ai i a au e te hūrio ʻi te *Kona Haʻamuri
ʻAtua ʻe i oho rō mo tiŋaʻi mo haka mate mai i a au. 22 ʻE, hai hāʻūʻū o te
ʻAtua, e hio-hio e oho nō nei a au ki ʻaŋarīnā, ʻe e vānaŋa nei o ruŋa i a ia
ki te nuʻu taʻatoʻa, ka hōnui ka taʻe hōnui. ʻIna a au he haka ʻite, ki te hora
hopeʻa, i te rua vānaŋa mo taʻe ai he vānaŋa o ruŋa i te meʻe mo topa kī e te
perofeta ʻe e *Mōtē pē nei ē: 23 e mate rō te *Kiritō, ʻe ko ia te raʻe ka ora ena
mai te mate, ki haka māʻeha ai pa he mōrī i te manaʻu o te hūrio ʻe o te nuʻu
taʻe he hūrio hai haka ʻite ki a rāua i te rāveʻa pē hē te ʻAtua ana haka eʻa i te
taŋata mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe ana vaʻai i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa.

He pāhono iŋa ki a Pauro

24 I oti era a Pauro i te kī i tū vānaŋa era, he kī e Feto, i haka pūai te reʻo:
—¡Ko maʻa-maʻa ʻā a koe, e Pauro ē! A koe i maʻa-maʻa ena he rahi o tuʻu hāpī.

25 He pāhono e Pauro:
—ʻIna a au kai maʻa-maʻa, e te suerekao ē. Te meʻe nei ʻāʻaku e kī atu ena e
tano rō ʻā ʻe he parautiʻa. 26 Nā te ʻariki ena ko ʻAkiripa nā ko aŋi-aŋi riva-riva
ʻana i te ŋā meʻe nei. ʻO ira a au e taʻe riʻa-riʻa ena mo vānaŋa atu ʻi muʻa i
a ia. Ko ʻite ʻana a au e ʻite rō ʻana e ia i te ŋā meʻe taʻatoʻa nei; taʻe, paʻi, he
meʻe i topa ʻi te kona mo taʻe takeʻa.

27 He hārui ia a Pauro he kī ki te ʻariki:

Ki taʻa kī, ¿he parautiʻa te meʻe kī e te perofeta? Ko ʻite ʻana e au he parautiʻa mōʻou.

28 He pāhono e ʻAkiripa:
—¿Kai roa hia koe i manaʻu rō ai mo haka *kiritiano i a au?

29 He kī e Pauro:
—Ka roa ʻo ka taʻe roa, ʻī a au e ani rō ʻā ki te ʻAtua mo riro ōʻou ʻe o te
nuʻu taʻatoʻa haka roŋo mai ʻi ʻaŋarīnā he nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa
i a Ietū pē au ʻā. Te meʻe haŋa nō ʻāʻaku he taʻe puru ʻe he taʻe here-here i a
kōrua hai vivi pē au.

30 He māroa ia te ʻariki, te suerekao koia ko Verenise ʻe te nuʻu taʻatoʻa
no-noho ananake, 31 he haka tapa mai rā kona mo vānaŋa o ruŋa o tū meʻe
era. He kī ki a rāua ʻā: «Te taŋata nei kai aŋa i te meʻe taʻe tano ki haka ūtuʻa
ai hai mate, ʻe korohaŋa mo puru ʻi roto i te hare maʻuʻaurī».

32 He kī ia e ʻAkiripa ki a Feto:
—ʻĀhani i taʻe kī atu mo ture i a ia e te ʻariki rōmano, e tano nō koe mo
haka eʻa i a ia.

He haka maʻu iŋa i a Pauro ki Roma

27 [1]I tano era te mahana mo haka maʻu i a Pauro ki ʻĪtāria, he vaʻai e Feto i a Pauro ʻe i te tētahi nuʻu puru ki te kope te ʻīŋoa ko Hurio, he kape o te nūnaʻa vaʻehau e kī era O te ʻAriki. [2]I eke ai a mātou ki ruŋa i te pahī e tahi ko hāhine ʻā mo reva ki ʻĀtia tuʻu atu mai te kona ʻuahu era o Ataramītio. ʻI muri i a mātou i oho takoʻa atu ai te taŋata e tahi te ʻīŋoa ko Aritarako o Tētārōnika, he kona o Mātērōnia.

[3]ʻI te rua mahana i tuʻu ai a mātou ki te ʻuahu o Tīrone, he kona ʻi ira i haʻatiʻa ai e Hurio i a Pauro mo oho mo uʻi i tōʻona nuʻu repahoa ʻe mo hāʻūʻū e rā nuʻu ki a ia.

[4]I reva era a mātou mai Tīrone, he oho a te taha-taha o te motu ko Tīpere mo haka pava mai te tokerau ʻo te ai ʻi muʻa o mātou. [5]A te taha-taha o Tiritia ʻe o Panafiria i haka vari i oho ai a mātou, ʻe he tomo ki Mira, he kona e tahi o Rītia.

[6]ʻI ira i takeʻa ai e te kape o te vaʻehau i te pahī o Arehantāria he oho ki ʻĪtāria, ʻe he haka eke i a mātou ki ruŋa. [7]Ko rahi ʻā te mahana koraʻiti nō a mātou e oho era ʻi te ai o te tokerau ʻi muʻa, ʻe, aŋa riʻa-riʻa i vari ai ki muʻa o te kona era ko Niro. ʻI te ai ko te noho iŋa mai ʻana te tokerau ʻi muʻa, he vari a mātou a muʻa o Taramona ʻe he haka vari tahi i te motu era ko Kereta. [8]ʻI te pūai o te tokerau he oho a mātou a te taha-taha ʻā ʻātā ka tuʻu rō ki te kona e tahi te ʻīŋoa ko ʻUahu Riva-riva hāhine ki Rātea.

[9]ʻI te taʻe hōrou o tū pahī era ʻi te tokerau puhi mai mai muʻa, ʻe ʻi te hāhine o te toŋa, ko taʻe au ʻā tū ara era o mātou mo oho nō a roto i te vaikava. ʻO ira i kī ai e Pauro ki te nuʻu taʻatoʻa o ruŋa i te pahī: [10]«E kuā hoa, te ara nei o tātou rake-rake ka oho ena. He emu te pahī ʻe te meʻe taʻatoʻa nei o ruŋa, ʻe korohaŋa ʻātā he mā-mate a tātou».

[11]Kai haka roŋo te kape o te vaʻehau ki a Pauro. Ki te taŋata maʻu i te huira ʻe ki te taŋata era ōʻona te pahī i haka roŋo ai. [12]ʻI te taʻe au o te ʻuahu o rā kona mo noho o te pahī ʻi te toŋa, te rahi raʻa o te nuʻu o ruŋa he manaʻu i hau ʻi te riva mo uʻi i te rāveʻa mo reva mai ira ki Fēnise, he ʻuahu haka ʻou e tahi o Kereta e pava rō ʻā i te tokerau mo noho ʻi ira ʻi rā ŋā ʻāvaʻe.

He rake-rake iŋa o te vaikava

[13]ʻI te puhi mai o te tokerau koraʻiti nō mai te pāʻiŋa era o Ehipto, he manaʻu ananake mo oho nō ʻi tū ara era ki Fēnise. He reva ia te pahī he oho a te taha-taha ʻā o Kereta. [14]Kai roa i puhi mai ai te tokerau pūai pa he tokerau era ko te Pakakina he tiŋaʻi i te pahī, [15]ʻe he puhia he oho. ʻI te taʻe ravaʻa e mātou mo haka tī-tika i te pōihu-ihu a roto i te tokerau, he haka rē i te pahī ki te tokerau. [16]A tuʻa o te motu ʻiti-ʻiti e tahi te ʻīŋoa ko Kāura a mātou i vari ai i puhia ʻi te tokerau. ʻI rā kona, ʻi te rehe ʻiti o te tokerau, aŋa riʻa-riʻa i ravaʻa i haka eke mai ai i te vaka ʻiti-ʻiti o te pahī. [17]I oti era te haka eke mai i te vaka, he toʻo mai he here-here i te pahī hai taura mo haka hio-hio. ʻE, ʻi te riʻa-riʻa ʻo maʻu-maʻu te pahī ʻi te kona o vāeŋa o te vaikava te ʻīŋoa ko Tirite, he kona taka-taka o te ʻone ʻi te ʻau ʻe ʻi te vave, he hoa hai meʻe mo ʻaka e raŋa-raŋa rō ʻā mo haka rehe i te tere o te pahī e puhia era ʻe ʻai ka haka rē ki te tokerau. [18]ʻI te rua mahana, ko te pūai iŋa ʻā tū tokerau era,

ʻe he haʻamata he hoa-hoa i te meʻe tari o ruŋa i te pahī. 19 ʻI te toru mahana,
he hoa-hoa takoʻa i te meʻe o te pahī. 20 ʻI te rahi o te mahana o te taʻe takeʻa
mai o te raʻā ʻe o te hetuʻu, ʻe ʻi te pūai o te tokerau e hetu atu era, he manaʻu
mātou e ko eʻa mai tū ʻati era.
21 ʻI te rahi o te mahana o te taʻe kai, he māroa a Pauro ʻi vāeŋa o te taʻa-
toʻa he kī:

«E kuā hoa ē, ʻāhani a kōrua i haka roŋo mai mo taʻe eʻa o tātou mai Kereta,
e ko topa mai te ʻati nei. 22 ʻE, hora nei, ʻina kōrua ko riʻa-riʻa. Te pahī nei e
emu rō, ʻe, ka ai atu pē ira, e ko mate e tahi o kōrua. 23 Te ʻAtua, kope ki a ia a
au e aŋa nei ʻe ʻāʻana a au, i uŋa mai i te merahi e tahi ʻi ʻaŋapō 24 mo kī mai:
“ʻIna koe ko riʻa-riʻa, e Pauro ē. E ko taʻe tuʻu koe ki muʻa o te ʻariki rōmano.
Hai koe te ʻAtua ka haka ora ena i te nuʻu taʻatoʻa o ruŋa i te pahī nei”. 25 ʻO
ira, e kuā hoa ē, ʻina kōrua ko riʻa-riʻa. A au e haka moe rō ʻā i tōʻoku manaʻu
ʻi ruŋa i te ʻAtua ʻe ko ʻite riva-riva ʻana e au: te meʻe nei ka hopeʻa ena pa he
meʻe kī mau mai era ʻā e te merahi. 26 ʻE, nā a tātou he maʻu-maʻu ʻi te motu
e tahi».

27 ʻI te pō o te hoʻe ʻahuru mā maha mahana mai te haʻamata iŋa o tū ʻati
era i topa ai a mātou, i puhia ʻi te tokerau, ʻi roto i te vaikava ko Atiriatiko.
Pe te ʻahuru mā piti o te pō he aŋi-aŋi e te mataroa ko hāhine ʻā a mātou ki
te henua. 28 He hāhaŋa i te parera o te vai, e piti ʻahuru māroa. Pe muʻa ʻiti i
hāhaŋa haka ʻou ai, e hoʻe ʻahuru mā pae. 29 ʻI te riʻa-riʻa ʻo hetu te pahī ki te
māʻea, he hoa e hā ʻaka a tuʻa, ʻe te manaʻu mau nō he hōrou he ʻōtea. 30 Te
mataroa ko haŋa ʻana mo tē-tere mai ruŋa i te pahī. He toʻo mai ia i te vaka,
he haʻamata he haka topa, i haka tuʻu pa he meʻe: e hoa ʻā a rāua i te ʻaka o
muʻa o te pahī. 31 He kī e Pauro ki tū kape era ko Hurio ʻe ki tāʻana vaʻehau:
«Mo taʻe noho mai o te nuʻu era ʻi ruŋa i te pahī, e ko ora a kōrua».
32 He hore ia e tū ŋā vaʻehau era i te taura o te vaka ʻe he haka rē mo viri
ki roto i te vai.
33 ʻI te popohaŋa, he ani e Pauro ki te taʻatoʻa mo kai, ʻe he kī: «Ka rua
tāpati o te taʻe kai o kōrua ʻi te tiaki iŋa mo uʻi he aha te meʻe ka topa ena.
34 He ani atu a au: ka ka-kai kōrua i te haraoa nei ki ai ai te kōrua haŋu. ʻIna
e tahi o tātou mo taʻe tomo riva-riva ki ʻuta».
35 I kī era i te meʻe nei, he toʻo a Pauro i te haraoa ki tōʻona rima, he māuru-
uru ki te ʻAtua ʻi muʻa o tū nuʻu taʻatoʻa era, he mo-more ʻe he haʻamata he
kai. 36 He kore ia te riʻa-riʻa o rā nuʻu ʻe he haʻamata he kai takoʻa. 37 A mātou
ʻi ruŋa i tū pahī era e piti hānere hitu ʻahuru mā ono taŋata. 38 I mākona
tahi era mātou, he hoa i te tariko topa ki roto i te vaikava mo haka rehe i te
paŋahaʻa o te pahī.

He emu iŋa o te pahī

39 I ʻōtea era he takeʻa e te mataroa i te henua taʻe ʻite e rāua. He takeʻa
takoʻa i te haŋa ʻone, ʻe he uʻi i te rāveʻa mo haka hāhine i te pahī ki ira. 40 He
hore i te taura o tū ŋā ʻaka era ʻe he hoa ʻi rā kona. He haka rehe-rehe i te
taura here o te huira mo haka tika i te pahī ʻe he haro i te kahu o muʻa. He
haʻamata tū pahī era he hāhine ki ʻuta. 41 He maʻu-maʻu ia te pōihu-ihu ʻi te

kona taka-taka o te 'one 'i te 'au 'e 'i te vave, 'e kai makenu haka 'ou; he tu'a i ha'amata i ha-hati 'i te vave.

42 'O tē-tere te nu'u puru, he haŋa te va'ehau mo tiŋa'i mo haka mate. 43 'E, 'i te ta'e haŋa o te kape o te va'ehau mo mate o Pauro, kai ha'ati'a. He kī: te nu'u 'ite i te kau ka rere ki roto i te vai ka kau ki 'uta, 44 'e te tētahi ka u'i te rāve'a mo oho atu a ruŋa i te miro 'o a ruŋa i te pārehe-rehe pahī. Pē ira a mātou i tu'u ai ki 'uta e ora tahi nō 'ā.

A Pauro 'i te motu ko Marata

28 1 Ki tomo tahi mātou i 'ite mai ai: te 'īŋoa 'ō o rā motu ko Marata. 2 I hā'ū'ū rō mai te nu'u o ira. 'I te hoa o te 'ua 'e 'i te take'o, he haka hū e rā nu'u i te ahi 'e he kī mai mo haka hāhine mo haka mahana.

3 A Pauro e runu 'ā i te huka-huka 'e e ni'o 'ana i te ahi. Mai ruŋa i te huka-huka hoa e ia ki roto i te ahi i rere ai te kōreha veneno, he ŋau 'e he haka hihi 'i ruŋa i te rima. 4 I take'a era e te nu'u o rā motu i te kōreha ko taka 'ā 'i te rima o Pauro, he kī ki a rāua 'ā: «Pe he me'e ena ē: te kope era kope taparahi-ta'ata tiŋa'i haka mate i te rua; ka ai atu ko ora 'ā mai te 'ati o roto i te vaikava, 'ina he haka rē e te 'atua mo ora».

5 He tū-tū ia a Pauro i tū kōreha era mai ruŋa i tō'ona rima ki roto i te ahi, 'e 'ina e tahi me'e i topa ki a ia. 6 E mana'u era te nu'u o rā kona he ahu a Pauro 'o he mate. I u'i era 'ina e tahi me'e i topa, he huri te mana'u 'e he ha'amata he kī: a Pauro he 'atua.

7 E hāhine nō atu 'ā ki rā kona te 'āua o te taŋata pū'oko haka tere o tū motu era te 'īŋoa ko Puvirio; 'ā'ana i hāpa'o i a mātou hai koa e toru mahana. 8 Te matu'a tane o nei taŋata e moe rō 'ana 'i ruŋa i te ro'i, ko māui-ui 'ā 'i te māui-ui he hū o te hakari 'e he hī. He oho e Pauro he u'i. He pure ia ki te 'Atua mo te ora o rā taŋata, he haka puā hai rima, 'e he ora rō 'ai tō'ona māui-ui.

9 I 'ite era e te taŋata o ruŋa i te me'e nei, he pae tahi atu te māui-ui o rā motu ki a Pauro, 'e he haka ora i te rāua māui-ui. 10 'I te haŋa rahi mai o te nu'u o rā motu, hai koa i hāpa'o mai ai. I tano era te mahana mo reva a mātou 'i ruŋa i te pahī, he va'ai mai e rā nu'u hai me'e mo te mātou ara.

He tu'u iŋa o Pauro ki Roma

11 E toru 'āva'e i noho ai a mātou 'i tū motu era. I oti era te toŋa, he reva a mātou 'i ruŋa i te pahī o Arehantāria noho 'i ira 'i tū ŋā 'āva'e era o te toŋa. 'I mu'a o te pōihu-ihu o rā pahī e tarai rō 'ā e rua taina ko Kātoro 'e ko Pōruki, he hauā, ki te mana'u o te mataroa he 'atua.

12 He tomo a mātou ki Tirakuta. He noho 'i ira e toru mahana, 13 'e mai ira i reva ai 'ātā ka tu'u rō ki Rēhio. I 'ōtea era ki te rua mahana, he ha'amata he puhi mai te tokerau mai tu'a, 'e he tu'u a mātou 'i te toru mahana ki Potuori. 14 'I ira i piri mai ai te nu'u taina. He kī mai mo noho o mātou 'i muri i a rāua e tahi tāpati. I oti era rā tāpati he hā'ere he oho a mātou ki Roma.

15 Te nu'u taina o Roma ko 'ite 'ā i te parau 'āpī ko tomo 'ana a mātou. 'O ira i oho atu ai 'ātā ka tu'u rō ki te Mātete te 'īŋoa ko 'Āpio 'e ki te kona ko Te Toru Hare mo tiaki mai ki a mātou. I take'a era e Pauro i tū nu'u era, he māuru-uru ki te 'Atua 'e he ŋaro'a ko ai haka 'ou 'ā tō'ona haŋu. 16 I tu'u era

a mātou ki Roma, he ha'ati'a i a Pauro mo noho 'i te hare e tahi koia ko haka 'auario hai va'ehau e tahi.

'I Roma a Pauro

17 Ka toru mahana o te tu'u o mātou ki Roma, he uŋa e Pauro mo oho o te nu'u *hūrio ra-rahi o ira. I taka-taka tahi era, he kī:
—E kuā taina, 'ina a au kai aŋa e tahi me'e rake-rake ki te tātou taŋata he hūrio 'e ki te haka tere iŋa o te tupuna. Ka ai atu pē ira, i va'ai nō i a au 'i Hērutarema ki te rōmano. 18 I oti era te haka 'ui mai e te rōmano, he haŋa mo haka e'a i a au mai roto i te hare ma'u'aurī 'o te ta'e rava'a e tahi me'e mo haka ūtu'a mai hai mate. 19 'E, kai haŋa e te hūrio ra-rahi o Hērutarema mo haka e'a i a au e te suerekao. Te me'e toe nō 'i rā hora mō'oku he ani ki te suerekao mo ture mai e te 'ariki rōmano. Ka ai atu pē ira, 'ina e tahi 'ā'aku horo mo tō'oku taŋata. 20 I uŋa atu ena a au mo oho mai o kōrua mo vānaŋa-naŋa o tātou 'e mo haka 'ite atu: i here-here nei a au hai vivi 'o te ai he parauti'a mō'oku te *Kiritō tiaki e tātou e te itaraera i tu'u rō mai.

21 He kī e tū nu'u era:
—'Ina e tahi parau i tu'u mai mai Hūrea o ruŋa ō'ou, 'e 'ina e tahi taina hūrio tu'u mai mai ira i kī mai e tahi vānaŋa ta'e tano o ruŋa i a koe. 22 E haŋa rō 'ā a mātou mo 'ite i tu'u mana'u o ruŋa i te hāpī *kiritiano 'o te ai ko 'ite 'ā e mātou: 'i te kona ta'ato'a e vānaŋa ta'e tano rō 'ā o ruŋa.

23 He ha'a'au ia a Pauro ananake ko tū nu'u era i te mahana mo piri haka 'ou o rāua. I tu'u era ki rā mahana, he oho me'e rahi nu'u ki te hare 'i ira e noho era a Pauro. Mai te pō'ā ki te ahi-ahi i vānaŋa ai a Pauro o ruŋa i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua. E u'i 'ana mo haka aŋi-aŋi riva-riva ki rā nu'u o ruŋa i a Ietū hai me'e pāpa'i e *Mōtē 'e e te perofeta.
24 Tētahi nu'u i haka roŋo ki tū vānaŋa era 'a Pauro, 'e tētahi atu i ta'e haka roŋo. 25 'E, 'i te ai mana'u kē-kē ananake, he ha'amata he oho mai rā kona. Te me'e hope'a i kī e Pauro ki rā nu'u:

«He parauti'a te me'e haka 'ite e te *Vārua Maitai ki te kōrua tupuna hai perofeta era ko 'Itaia pē nei ē:

26 "Ka oho ka kī ki tu'u taŋata:
Ka rahi atu te haka roŋo, e ko aŋi-aŋi;
ka rahi atu te u'i iŋa, e ko take'a.
27 Te mana'u, pa'i, o te nu'u nei ko mira-mira 'ā.
Ko puru 'ana te tariŋa, 'e ko puru 'ā te mata,
'o ŋaro'a, 'o take'a, 'o aŋi-aŋi;
'o huri te mana'u ki ruŋa i a au
'o haka kore e au i te rāua hara".

28 »E 'ite kōrua: mai te hora nei pe mu'a ka oho ena, te 'Atua he haka 'ite tako'a ki te nu'u ta'e he hūrio i te roŋo pē hē te taŋata ana e'a mai roto i te

ūtu'a o te hara 'e ana rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua, 'e ko rāua te nu'u ka haka roŋo ena».

[29 I oti era a Pauro te kī i te me'e nei, he e'a he oho tū nu'u era koia ko tātake ki a rāua 'ā.]

30 E rua matahiti o Pauro i noho ai 'i te hare e 'auhau e ia. Ki ira te nu'u ta'ato'a e oho era mo u'i. 31 'Ina he ri'a-ri'a e haka 'ite era a Pauro o ruŋa o te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua 'e e hāpī era ki te nu'u o ruŋa o Ietū Kiritō, 'e 'ina e tahi nu'u i kī mo ta'e aŋa pē ira.

He parau pāpaʻi e Pauro ki te taina o Roma

Rōmano

Meʻe rahi te parau i pāpaʻi e Pauro, *ʻāpōtoro ʻa Ietū Kiritō, ki te nūnaʻa taŋata *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū mo haka ʻite ki a rāua i te hāpī parautiʻa o te ʻAtua. O te parau taʻatoʻa, ko te parau pāpaʻi nei ki te taina o Roma te parau ʻata haka ʻite mai o ruŋa i te hāpī hōhonu o te ʻAtua.

Tētahi o rā ŋā hāpī ko te ŋā hāpī nei e toru. Te raʻe: te taŋata taʻatoʻa o te ao, ka hūrio ka taʻe hūrio, ko hara tahi ʻana ʻe ko ai era ʻana te ūtuʻa o te ʻAtua mo te taʻatoʻa pe muʻa ka oho ena (1.18–3.19). E haka ʻite mai ʻā e Pauro pē nei ē: hai hara o *ʻĀtamu i hara tahi ai te taŋata ʻe i tuʻu mai ai te mate ki ruŋa i te taʻatoʻa (5.12–14).

Te rua hāpī: ʻina e tahi taŋata mo tano ki te mata o te ʻAtua hai haʻatura ki te *haka tere iŋa ʻa Mōtē. Pē nei, paʻi, e kī ena: *«ʻIna e tahi kope mo tano ki te mata o te ʻAtua hai haʻatura ki te haka tere iŋa ʻa Mōtē ʻi te meʻe era e ko ravaʻa te haka tere iŋa era mo haʻatura tahi. Te ʻAtua i vaʻai mai ai i rā roŋo mo haka ʻite mai: a tātou taʻatoʻa he nuʻu hara»* (3.20).

ʻE te toru hāpī: te taŋata haŋa mo haka riva-riva i a ia ki te mata o te ʻAtua e haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. E haka ʻite mai ʻana e Pauro pē nei ē: hai meʻe i aŋa e Ietū e ai ena te rāveʻa mo eʻa o te taŋata mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe mo ravaʻa i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa (5.15–21). ʻE he haka ʻite takoʻa mai e Pauro pē hē te haka tere iŋa tano o te nuʻu i a rāua te ora ʻāpī nei (12.1–15.6).

ʻI ruŋa i te parau takoʻa nei e vānaŋa mai ʻā a Pauro o ruŋa i tōʻona taŋata he hūrio ʻe he aha te hauhaʻa te ai he hūrio. He haka ʻite mai e māui-ui rō ʻana tōʻona māhatu ʻo te hārui o te rahi raʻa o tōʻona taŋata hai tuaʻivi ki te ʻAtua, ʻe e ŋatu rō ʻā tōʻona haŋu ki te mahana mo huri haka ʻou ki te ʻAtua ʻe mo haka moe i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū (9–11).

Mo haka oti i te parau nei he ʻaroha a Pauro ki te meʻe rahi nō atu taina, ʻe he kī pē nei ē: *«¡ʻĀtā ki te hopeʻa raʻa ki haʻahana-hana tahi tātou hai Ietū Kiritō ki te ʻAtua, ko ia mau nō te ʻAtua, ʻe i a ia mau nō te mārama-rama parautiʻa!* *ʻĀmene» (16.27).

He ʻaroha

1 1 He ʻaroha atu a au, a Pauro, tāvini o Ietū Kiritō, haʻataʻa e ia mo ʻāpō-
toro mo haka ʻite mo oho i te *roŋo riva-riva o te ʻAtua 2 haka ʻite ʻi muʻa
ʻā ki tāʻana perofeta mo pāpaʻi ʻi ruŋa i te *Pāpaʻi Moʻa. 3-4 Te roŋo riva-riva
nei o ruŋa o tāʻana Poki ko Ietū Kiritō, he Pūʻoko Haka Tere o tātou. I poreko

ai mai te hakaara o *Tāvita, 'e hai ora iŋa haka 'ou ō'ona mai te mate, i haka aŋi-aŋi ai e te *Vārua Maitai ki te taŋata: he Poki o te 'Atua 'e i a ia te pūai.

5 A Ietū Kiritō, hai riva rahi ō'ona, i ha'ata'a ai i a au mo aŋa ki a ia pa he 'āpōtoro, ki ai ai 'i te henua ta'ato'a te taŋata ha'atura 'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 6-7 'I roto i rā nu'u a kōrua tako'a. Te 'Atua, pa'i, e haŋa rahi rō atu 'ana ki a kōrua ki te nu'u o Roma. Hai haŋa ō'ona e ai ena a kōrua he taŋata 'a Ietū Kiritō 'e e ai tako'a ena o roto i te nūna'a taŋata ha'ata'a mā'ana. Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te riva rahi 'e te haumārū o te 'Atua, he Matu'a o tātou, 'e o Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou.

He māuru-uru

8 Te me'e ra'e, he māuru-uru a au ki te 'Atua hai Ietū Kiritō mo kōrua ta'ato'a 'o te ai te haka moe iŋa o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e 'ite rō 'ana 'i te kona ta'ato'a. 9 A au e aŋa nei ki te 'Atua hai māhatu 'i te haka 'ite iŋa ki te taŋata i te roŋo riva-riva o ruŋa o tā'ana Poki. 'E he 'Atua te mata'ite: e mana'u rō atu 'ana a au ki a kōrua, 10 'e 'i roto i tā'aku pure he ani nō tā'aku aŋa ki a ia mo oho atu ō'oku mo u'i i a kōrua, ana haŋa a ia. 11 E haŋa rō 'ā a au mo ai atu ō'oku 'i muri i a kōrua mo haka 'ite atu i te me'e hāpī mai e te Vārua Maitai, ki 'ata pūai ai te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 12 Te kī: ki haka pūai tātou i a tātou 'ā 'i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

13 E te taina, e haŋa rō 'ana a au mo 'ite o kōrua e rahi rō 'ā te mahana pohe ō'oku mo oho atu mo u'i i a kōrua, 'e 'ātā ki te hora nei, 'ī e piri nō mai 'ā te me'e mo ta'e tu'u atu ō'oku. Te me'e haŋa 'ā'aku he take'a mai 'i roto i a kōrua me'e rahi nu'u e pūai rō 'ā te mana'u 'i ruŋa i te hāpī parauti'a o te 'Atua, 'e, tako'a, he 'ata rahi o te nu'u haka 'ou haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, pa he me'e topa 'i te tētahi atu kona o te nu'u ta'e hūrio tu'u hāpī e au.

14 Ki te taŋata ta'ato'a a au ana haka 'ite i te roŋo riva-riva o te 'Atua, ka ai atu he nu'u ai o te hāpī 'o ta'e ai o te hāpī, he nu'u mārama-rama, 'o ta'e māramarama. 15 'O ira a au e haŋa nei mo oho atu ki Roma mo haka 'ite 'i nā i te roŋo nei.

Te pūai o te roŋo riva-riva o te 'Atua

16 'Ina a au he ri'a-ri'a mo haka 'ite i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū. Te roŋo nei, pa'i, he rāve'a pūai o te 'Atua mo e'a o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mai roto i te ūtu'a o te hara. Te roŋo nei i haka 'ite ra'e ai ki te *hūrio 'e, tako'a, ki te nu'u ta'e he hūrio. 17 Hai roŋo nei te 'Atua e haka 'ite ena pē hē te taŋata haŋa mo haka hāhine ki a ia e tano ena ki tō'ona mata: hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he oti mau 'ā. E hā'aki ena, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «Te taŋata tano ki te mata o te 'Atua 'i te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a».

O te ta'ato'a nō te hape

18 Mai te raŋi 'ā te 'Atua e haka 'ite mai ena i tō'ona riri mo te taŋata aŋa i te me'e ta'e tano, he nu'u hai me'e ta'e tano aŋa e rāua e na'a ena i te parauti'a 'o 'ite e te taŋata. 19 Te me'e mo 'ite o ruŋa i te 'Atua, e ko ta'e 'ite e rāua; ko haka take'a nō era 'ana, pa'i, e ia mau 'ā.

20 Ka ai atu te huru o te 'Atua ta'e he me'e mo take'a hai mata, mai te aŋa iŋa era 'ā o te ao te 'Atua e haka 'ite nō mai ena i tō'ona huru hai tā'ana me'e

aŋa. 'E te taŋata haka topa i te mana'u o ruŋa i te me'e ta'ato'a aŋa e te 'Atua he aŋi-aŋi: te kope aŋa era i rā ŋā me'e he 'Atua, i a ia te pūai 'ina he hope'a ra'a. 'O ira 'ina he 'ōtohe toe o te nu'u era mo aŋa i te rāua me'e ta'e tano. 21 A rāua ko 'ite 'ana ko ai te 'Atua 'e, ka ai atu pē ira, 'ina he mo'a 'e 'ina he māuru-uru. Te me'e mana'u nō he me'e ma'a-ma'a 'e, 'i te ta'e haŋa mo haka topa riva-riva i te mana'u, 'ina he aŋi-aŋi haka 'ou i te parauti'a. 22 E kī ena he nu'u mārama-rama a rāua, 'e te parauti'a nu'u ta'e mārama-rama, 23 he ta'e ha'amuri ki te 'Atua parauti'a. E ha'amuri ena ki te 'ītoro aŋa e rāua pa he taŋata, pa he manu rere, pa he manu va'e e hā 'e pa he manu to-toro 'i ruŋa i te 'ō'one.

24 'O ira i va'ai ai e te 'Atua ki te rima o te me'e ta'e tano pohe e rāua. He noho mau rō 'ai ia rā nu'u he aŋa hai hakari i te rāua me'e ta'e tano haŋa mo aŋa 'i roto i a rāua 'ā, 'ātā ki te me'e hope'a ena o te hano-hano. 25 Te nu'u nei 'ina he haŋa ki te parauti'a o te 'Atua; he reo-reo te me'e haŋa. E ha'amuri 'e e ha'ahana-hana ena ki te me'e o te ao aŋa e te 'Atua, ta'e ki te 'Atua, kope aŋa i rā ŋā me'e, kope ki a ia ana ha'amuri 'e ana ha'ahana-hana e te ta'ato'a 'ātā ki te hope'a ra'a.

26 'O ira i haka rē atu ai e te 'Atua ki te me'e ta'e tano pohe e te hakari. He noho rō atu 'ai ia rā nu'u he aŋa i te rāua me'e nō era i haŋa, he me'e hope'a o te hano-hano. 'Ātā te ŋā vi'e o rāua 'ina he haŋa haka 'ou ki te taŋata; ko pohe 'ana ki te vi'e 'ā. 27 Pē ira tako'a 'ana te taŋata 'ina he haŋa haka 'ou ki te vi'e; ko pohe 'ana ki te taŋata 'ā. Te taŋata ararua ko te taŋata ko aŋa 'ā i te me'e hope'a o te hano-hano. Pē ira e topa ena 'i ruŋa i a rāua te ūtu'a tano 'o te aŋa i rā ŋā me'e.

28 'I te haka rehu e te nu'u nei i te 'Atua, he haka rē mau rō 'ai e te 'Atua ki te rāua mana'u ta'e au mo aŋa mo oho nō i te me'e ta'e tano. 29 Te me'e aŋa mau nō he me'e rake-rake pa he nou-nou, tōtōā i te rua taŋata, pohe ki te me'e o te rua, tiŋa'i haka mate i te rua taŋata, haka tumu i te ture, reo-reo, mura-mura 30 'e rava ha'a'ino. Te nu'u nei nu'u ta'e haŋa ki te 'Atua, nu'u haka 'āriŋa, haka paka 'e te'o-te'o, kimi i te me'e ta'e tano mo aŋa ki te rua, ta'e ha'atura ki te rāua matu'a, 31 ta'e haka topa i te mana'u, ta'e aŋa i te rāua me'e kī, ta'e haka 'aroha 'i te nu'u 'e ta'e haŋa ki te rua. 32 Te nu'u nei e 'ite riva-riva rō 'ana pē nei ē: te 'Atua ko kī 'ā: te ūtu'a mo te nu'u aŋa i te ŋā me'e nei he mate; 'e, ka ai atu pē ira, ko te aŋa ko te oho iŋa 'ā, 'e 'ātā e koa rō 'ana mo take'a i te rua e aŋa 'ana i nei ŋā me'e.

Te 'Atua e ture ena hai parauti'a

2 1 'O ira 'ina he 'ōtohe toe mō'ou, e te kope tuhi i te hape o te rua ē, ka ai nō atu ko ai koe. Mo tuhi ō'ou i te hape o te tētahi, e tuhi tako'a 'ana koe i tu'u hape; te me'e aŋa, pa'i, e rā nu'u, e aŋa tako'a rō 'ana e koe. 2 Ko 'ite riva-riva 'ana a tātou: te 'Atua e ture ena hai parauti'a 'i te hora haka ūtu'a i te nu'u aŋa i te me'e tu'u pē ira.

3 'E a koe, e te kope tuhi i te hape o te rua 'e aŋa tako'a i te me'e aŋa e rā kope ē, 'ina ko mana'u he ora koe mai te ūtu'a o te 'Atua. 4 'Ina koe he tapa atu i te riva rahi ta'e pau o te 'Atua, tō'ona ha'aoroma'i iŋa, 'e tō'ona huru haumārū mo tiaki mai. 'Ina e koe he 'ite: te 'Atua e haka take'a atu ena i tō'ona riva rahi 'i te haŋa ō'ona mo huri ō'ou i tu'u mana'u ki a ia. 5 'E, 'i tu'u

pū'oko hio-hio, 'ina koe he huri i tu'u mana'u ki te 'Atua. Nā koe e ha'aputu e oho 'ana i te riri o te 'Atua mō'ou mo te mahana o te haka ūtu'a, he mahana mo tu'u mai ō'ona mo kī i te ūtu'a tano mo te taŋata hara ta'ato'a.

6 Te 'Atua e va'ai rō ki te ta'ato'a i te me'e e tano ki te rāua me'e aŋa. 7 Ki te nu'u aŋa oho i te me'e riva-riva 'i te mana'u ki te mahana era mo haka koa 'e mo haka nui-nui i a rāua e te 'Atua, 'e 'i te haŋa mo ai 'i muri i a ia pe mu'a ka oho ena, ki a rāua ka va'ai ena e te 'Atua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 8 'E ki te nu'u haka tere hai mana'u o rāua mau nō, ta'e haŋa ki te parauti'a, aŋa i te me'e ta'e tano, te ūtu'a o te 'Atua mo rāua e paŋaha'a rō. 9 E o'o rō te māui-ui ki roto i te ivi o te nu'u ta'ato'a aŋa i te me'e ta'e tano, te ra'e he *hūrio 'e, tako'a, he nu'u ta'e he hūrio. 10 'E te nu'u ta'ato'a aŋa i te me'e riva-riva e haka nui-nui rō e te 'Atua 'e e va'ai rō i te haumārū, ki te hūrio he ra'e, 'e ki te nu'u ta'e he hūrio tako'a. 11 A ia, pa'i, e kī ena i te me'e riva-riva 'e i te me'e ta'e tano o te taŋata 'ina he u'i hoki he hūrio 'o ta'e he hūrio.

Te *haka tere iŋa 'a Mōtē

12 Te nu'u ta'ato'a hara ta'e 'ite o ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē 'e te nu'u ta'ato'a hara 'ite o ruŋa e ko ta'e haka ūtu'a e te 'Atua, 'e te ūtu'a mo rāua ta'ato'a he haka tapa mau rō 'āvai mai muri i a ia. Te me'e nō, te nu'u hara ta'e 'ite o ruŋa i rā haka tere iŋa, ta'e hai rā haka tere iŋa ka haka ūtu'a ena e te 'Atua, 'e te nu'u hara 'ite o ruŋa, hai rā haka tere iŋa mau 'ā ka haka ūtu'a ena. 13 Ta'e he nu'u tano ki te mata o te 'Atua te nu'u haka roŋo nō i te haka tere iŋa 'a Mōtē. Te nu'u tano ki tō'ona mata he nu'u haka roŋo 'e ha'atura ki rā haka tere iŋa.

14 Hora ena o te nu'u ta'e he hūrio e aŋa e oho ena, pa he me'e poreko o rāua, i te me'e kī e te haka tere iŋa 'a Mōtē, e take'a ena: 'i roto i a rāua te haka tere iŋa haka 'ite he aha te me'e tano 'e ta'e tano ki te mata o te 'Atua, ka ai atu 'ina i a rāua te haka tere iŋa 'a Mōtē. 15 Hai me'e aŋa e te nu'u nei e take'a ena e ma'u rō 'ā 'i roto i a rāua te hāpī o te haka tere iŋa 'a Mōtē. 'I roto i te rāua mana'u, pa'i, te me'e kī i te tano 'e ta'e tano o te rāua me'e aŋa. 'E mo rā me'e mau 'ā e tuhi i te rāua hape 'o e kī i te rāua ta'e hape 16 'i te mahana ture e te 'Atua hai Ietū Kiritō i te ta'ato'a me'e aŋa 'e mana'u e te taŋata, 'ātā i te me'e ta'e 'ite e te rua. He me'e nei te me'e haka 'ite 'i ruŋa i te *roŋo riva-riva o te 'Atua hāpī e au.

17 A koe, pa he hūrio, e kī ena e haka moe rō 'ana koe i tu'u mana'u 'i ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē. E haka paka ena koe 'o te ai he nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, 18 'e e 'ite rō 'ana i tā'ana me'e haŋa 'e he aha te me'e riva-riva mo aŋa; 'o te haka tere iŋa era 'a Mōtē, pa'i, te haka 'ite atu. 19 E mana'u ena e koe e tano rō 'ā koe mo hāpī i te nu'u ta'e 'ite o ruŋa o te 'Atua, mo haka mā'eha i te mana'u o te nu'u oho a roto i te pōhāhā, 20 'e mo hāpī i te nu'u ta'e oho a te ara o te 'Atua 'e i te nu'u oho iho a nei ara. E mana'u ena koe pē ira 'i te ai i a koe te haka tere iŋa 'a Mōtē, 'e 'i ruŋa e hā'aki ena te parauti'a 'e te hāpī o te 'Atua.

21 Iā. Mo ai he hāpī koe i te tētahi, ¿he aha ia a koe e ta'e hāpī ena i a koe mau 'ā? Mo ai e kī rō 'ana koe 'ina ko toke, ¿he aha ia a koe e toke ena? 22 'E mo ai e kī tako'a rō 'ana koe 'ina ko tai'ata, ¿he aha ia a koe e tai'ata ena? Mo ai e riri rō 'ana koe mo te 'ītoro, ¿he aha ia a koe e toke ena i te hauha'a

mai roto i te hare pure o te 'ītoro? 23 E mana'u ena koe: 'i te ai i a koe te haka
tere iŋa 'a Mōtē i hau rō atu koe ki te rua, 'e, 'i te ta'e ha'atura ō'ou ki te
me'e hā'aki o ruŋa, e ta'e mo'a ena i te 'Atua. 24 'O ira mau 'ā e kī ena 'i ruŋa
i te *Pāpa'i Mo'a: «He ta'e ha'atura o kōrua o te hūrio, te nu'u ta'e he hūrio e
vānaŋa ta'e tano ena mo te 'Atua».

25 Te me'e he hore i te kiri o te kinoŋa e hauha'a rō 'ana mo te nu'u hūrio
ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē. 'E, mo te nu'u hūrio ta'e ha'atura ki rā
roŋo, te hore o te kiri o te kinoŋa 'ina e tahi hauha'a. 26 Te kope ta'e he hūrio
ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē pa he taŋata ko hore 'ā te kiri o te kinoŋa
ka ai atu 'ina kai hore. 27 Hai noho iŋa tano o te kope ta'e he hūrio ha'atura
i te haka tere iŋa 'a Mōtē e tuhi ena i te hape o te nu'u hūrio 'ite o ruŋa i rā
haka tere iŋa 'e 'ina he ha'atura, ka ai atu ko hore 'ana te kiri o te kinoŋa.

28 Te me'e he hūrio parauti'a, pa'i, ta'e he me'e o te haho nō, 'e pē ira tako'a te
me'e he hore o te kiri o te kinoŋa, ta'e he me'e o te hakari nō. 29 Te aura'a: te ai
ō'ou he taŋata ha'ata'a parauti'a e te 'Atua mā'ana he me'e o te māhatu, 'e pē ira
'ā te hore i te kiri o te kinoŋa. Te hore parauti'a o te kinoŋa he haka kore i te me'e
ta'e tano mai roto i te māhatu, he me'e aŋa e te *Vārua Maitai mau nō, 'e ta'e he
me'e rava'a hai ma'u 'e hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē. Te kope pē nei e
ha'ahana-hana rō 'ā e te 'Atua ka ai atu 'ina he ha'ahana-hana e te taŋata.

3 1 Mo ai pē ira, ¿he aha ia te me'e riva-riva o te ai he *hūrio 'e o te hore i
te kiri o te kinoŋa? 2 Me'e rahi nō atu. E tahi o rā ŋā me'e: he haka 'ite
o te 'Atua i tā'ana vānaŋa ki te hūrio. 3 Te parauti'a, tētahi nu'u hūrio 'ina he
aŋa i te rāua me'e kī mo aŋa. I ai era a rāua pē ira, ¿te aura'a hō, te 'Atua e ko
aŋa tako'a i tā'ana me'e kī mo aŋa? 4 Ta'e pē ira. Te 'Atua e aŋa ena i tā'ana
me'e ta'ato'a hai parauti'a, ka ai atu he reo-reo nō te aŋa o te taŋata ta'ato'a.
'E nā 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a e kī ena mo te 'Atua:

> «E kī rō e te taŋata: ta'a vānaŋa he parauti'a
> 'e, 'i te hora o te ture, i a koe te rē».

5 Nā pēaha te nu'u hai mana'u taŋata mau nō ka kī ena pē nei ē: «Mo ai hai
me'e ta'e tano aŋa e tātou e take'a ena: te me'e ta'ato'a aŋa e te 'Atua he me'e
tī-tika, e ko tano ia te 'Atua mo haka ūtu'a i a tātou». 6 Te vānaŋa tu'u pē rā
e hape rō 'ā. Mo ai, pa'i, e aŋa rō 'ā te 'Atua i te me'e ta'e tano, ¿pē hē ia ana
tano mo ture i te hape o te taŋata?

7 Nā pēaha te nu'u tako'a ka kī ena: «Mo ai hai reo-reo 'ā'aku e 'ata haka
nui-nui ena i te parauti'a o te 'Atua, ¿he aha ia e ture mai ena he taŋata hara
a au? 8 'E, mo ai pē ira, ¿he aha ia ana ta'e aŋa i te me'e ta'e tano ki ai ai te
me'e riva-riva?».

O ruŋa i te kī iŋa nei te tētahi nu'u e vānaŋa ta'e tano ena mō'oku. Pē nei
e kī ena: 'ā'aku te hāpī pē ira. Te nu'u ena ko tano riva-riva 'ā mo haka ūtu'a
e te 'Atua.

Ta'ato'a nō i hara ai

9 ¿Pē hē ia te me'e nei? ¿'Ata hau hō tātou te hūrio ki te mata o te 'Atua ki te
nu'u ta'e he hūrio? Ta'e pē ira. Nā ko haka 'ite atu 'ana pē nei ē: ka hūrio, ka
ta'e hūrio, ta'ato'a nō he nu'u hara. 10 Pē nei e kī ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«'Ina e tahi kope tano ki te mata o te 'Atua.
11 'Ina e tahi kope aŋi-aŋi i te parauti'a o ruŋa i a ia.
'E 'ina tako'a e tahi kope haŋa hai māhatu mo 'ite o ruŋa ō'ona.

12 Ta'ato'a taŋata ko oho 'ā a te ara ta'e tano;
'ina e tahi o rāua i aŋa i te me'e tī-tika.

¡'Ina e tahi kope aŋa i te me'e riva-riva,
korohaŋa e tahi!

13 Te rāua vānaŋa te kakara
pa he pāpaku ena 'ā ko rahi 'ā te mahana;
te 'arero ko peŋo-peŋo riva-riva 'ā 'i te reo-reo,
'e mai roto i te rāua haha e e'a ena te vānaŋa
pa he veneno ena 'ā o te kōreha.

14 He tohu nō te aŋa
'e te maŋeo o te rāua vānaŋa he taparahi-ta'ata.

15 Te me'e he tiŋa'i he haka mate i te taŋata
ta'e he parau 'āpī mo te nu'u nei.

16 Kona era mo tu'u te me'e ma'u he 'ati 'e he tōtōā,
17 'e 'ina kai 'ite mo noho 'i muri i te tētahi 'i roto i te haumārū.

18 Ki te hora hope'a
'ina he mana'u e mo'a te 'Atua».

19 Pē ira e hā'aki ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a. 'E ko 'ite 'ana e tātou: ta'ato'a me'e kī o ruŋa e kī ena mo te nu'u ki a rāua i va'ai ai, 'o 'ōtohe pē nei ē: 'ina rāua hara, 'e 'o ta'e 'ite pē nei ē: te taŋata ta'ato'a e hape rō 'ā 'e ko tano 'ā mo haka ūtu'a e te 'Atua. 20 'Ina e tahi kope mo tano ki te mata o te 'Atua hai ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē 'i te me'e era e ko rava'a te haka tere iŋa era mo ha'atura tahi. Te 'Atua i va'ai mai ai i rā roŋo mo haka 'ite mai: a tātou ta'ato'a he nu'u hara.

Pē hē te taŋata ana tano ki te mata o te 'Atua

21 'E, 'i te hora nei, ko haka aŋi-aŋi mai 'ana e te 'Atua i te me'e hā'aki o ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē 'e o ruŋa i te me'e pāpa'i e te perofeta: pē hē te 'Atua e haka tano ena i te taŋata ki tō'ona mata, 'e rā me'e ta'e hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē, 22 hai *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō. Mo te 'Atua ta'ato'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he taŋata tano ki tō'ona mata. Mō'ona te nu'u, ka hūrio ka ta'e hūrio, ko tū me'e 'ā: 23 ko hara tahi 'ana 'e ko haka tapa tahi 'ana mai te ara haŋa e ia mo rāua.
24 'E, hai riva rahi mau nō ō'ona, e kī ena e te 'Atua e tano rō 'ana ki tō'ona mata te taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ta'e 'ō pē nei ē: e aŋa tātou e tahi me'e mo 'auhau ki a ia. E ai ena pē ira 'o te ai ko 'amo 'ana e Ietū

'i ruŋa i a ia i te ūtu'a o te tātou hara. 25-26 I uŋa mai ai, pa'i, e te 'Atua i te *Kiritō pa he tūtia mo haka kore i tō'ona riri mo te tātou hara hai toto tehe era 'i ruŋa i te tātaurō. 'E, hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te me'e aŋa era e te Kiritō, e haka kore ena e te 'Atua i te tātou hara. Hai me'e nei i haŋa ai te 'Atua mo haka aŋi-aŋi mai: a ia kope aŋa i te me'e tī-tika. Hora era kai tu'u mai 'ana te Kiritō, kai tapa atu e te 'Atua i te hara o te taŋata, 'e i tu'u rō pa he me'e ena ē: 'ina he tano tā'ana me'e aŋa. I aŋa ai pē ira 'o te ai a ia kope 'ite i te ha'aoroma'i, 'e i ha'aoroma'i ai i te hara o rā nu'u 'ātā ki te hora mo 'amo e Ietū i te hara o te ta'ato'a. Pē ira e 'ite nei: te 'Atua he kope aŋa i te me'e tano, 'e e tano rō 'ā a ia mo kī: te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he nu'u tano ki tō'ona mata.

27 Mo ai ia pē ira, ¿e riva rō tātou mo te'o-te'o 'i mu'a o te 'Atua o ruŋa i te tātou me'e aŋa? 'Ina. ¿'O te aha? 'O te ai hai haka moe nō o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te 'Atua e kī ena e tano rō 'ana tātou ki tō'ona mata, ta'e 'ō hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē. 28 Pē ira a tātou i tu'u ai ki te roa: he tano te taŋata 'i mu'a o te 'Atua hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ta'e 'ō hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē.

29 Hai me'e nei e 'ite ena: te 'Atua ta'e nō o te hūrio, o te nu'u ta'e he hūrio tako'a, te aura'a, te 'Atua o te taŋata ta'ato'a o te ao. 30 E tahi mau nō, pa'i, 'Atua, he 'Atua kī pē nei ē: te taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he taŋata tano ki tō'ona mata, ka hore 'o ka ta'e hore te kiri o te kinoŋa. 31 Mo tano ia te taŋata ki te mata o te 'Atua hai haka moe mau nō i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ¿ka kī 'ō ia 'ina he hauha'a toe o te haka tere iŋa 'a Mōtē? ¡Ta'e pē ira! E hauha'a rō 'ana 'i te me'e era hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e rava'a iho ena e tātou mo ha'atura i rā haka tere iŋa.

He ha'aaura'a iŋa hai 'Aparahama

4 1 Ka mana'u rā kōrua ki a *'Aparahama, tupuna o mātou o te *hūrio. 2 'Āhani hai me'e i aŋa e 'Aparahama i kī ai e te 'Atua a 'Aparahama he kope tano ki tō'ona mata, e tano nō ia a 'Aparahama mo haka paka i a ia, ka ai atu ta'e 'i mu'a o te 'Atua. 3 'E ta'e, pa'i, pē ira. E hā'aki ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

> «'I te haka moe o 'Aparahama i te mana'u 'i ruŋa i te me'e kī e te 'Atua,
> i kī ai e te 'Atua: a 'Aparahama he taŋata tano 'i mu'a i a ia».

4 Te kope e tahi e aŋa ena, te moni 'auhau ki a ia ta'e he moni va'ai tahaŋa nō, he moni 'auhau o tā'ana aŋa. 5 'E te me'e he tano ki te mata o te 'Atua ta'e pē ira. Te taŋata hara, pa'i, *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, hai riva rahi mau nō o te 'Atua e kī ena he kope tano ki tō'ona mata 'e ta'e 'ō hai me'e aŋa e rā kope. 6 A *Tāvita i vānaŋa rō mo te kope kī e te 'Atua he taŋata tano ki tō'ona mata ta'e 'ō hai tā'ana me'e i aŋa. 7 Pē nei a Tāvita i kī ai:

> «¡Ko te koa i te nu'u haka rehu e te 'Atua i te rāua hara
> 'e haka kore i te rāua me'e ta'e tano aŋa!
>
> 8 ¡Ko te koa i te kope ta'e tapa haka 'ou e te 'Atua i tō'ona hara!».

9 ¿Mo te nu'u hore i te kiri o te kinoŋa nō 'ō te ha'amaitai o te 'Atua, 'o
tako'a mo te nu'u kai hore te kiri o te kinoŋa? I kī rō mātou: a 'Aparahama i
haka moe rō i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e 'o ira i kī ai e te 'Atua he taŋata
tano ki tō'ona mata.
10 ¿'I 'aŋahē i kī ai? ¿Hora era ko hore 'ana te kiri o te kinoŋa, 'o kai hore
'ā? 'I te hora era kai hore 'ā. 11 Te parauti'a, ko kī era 'ā te 'Atua i rā me'e i
hore iho ai te kiri o te kinoŋa o 'Aparahama, pa he tāpa'o o tū me'e kī era e
te 'Atua o ruŋa i a ia.
Pē ira a 'Aparahama i ai ai he matu'a o te nu'u ta'ato'a haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, nu'u e tano tako'a rō 'ā ki te mata o te 'Atua, ka ai
atu kai hore te kiri o te kinoŋa. 12 A 'Aparahama he matu'a tako'a o te nu'u
hore o te kiri o te kinoŋa haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, te rāua haka
moe iŋa i te mana'u pa he haka moe iŋa o te mana'u o te mātou tupuna ko
'Aparahama 'i te hora kai hore 'ana te kiri o te kinoŋa.

He hōrea o te 'Atua mo te hakaara o 'Aparahama

13 Hora hōrea era e te 'Atua ki a 'Aparahama 'e ki tō'ona hakaara: pe mu'a
ka oho ena mo rāua te ao nei, i hōrea ai ta'e 'o te ha'atura o 'Aparahama ki
te *haka tere iŋa 'a Mōtē, 'o te tano ō'ona ki te mata o te 'Atua, he haka moe
i tō'ona mana'u 'i ruŋa. 14 'Āhani te ao nei i hōrea ai mo te nu'u ha'atura ki te
haka tere iŋa 'a Mōtē, 'ina ia he hauha'a toe o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i te 'Atua, 'e o te hōrea o te 'Atua. 15 Te me'e rava'a, pa'i, mai te haka tere iŋa
'a Mōtē, he ūtu'a 'o te ai 'ina e tahi kope mo rava'a mo ha'atura tahi i rā haka
tere iŋa. 'E mo ta'e ai o te haka tere iŋa mo ha'atura, 'ina ia he me'e mo kī
mai ko hape 'ā a tātou.
16 'O ira, te hōrea kī e te 'Atua ki a 'Aparahama mo hauha'a mo oho nō mo
tō'ona hakaara ta'ato'a, e ai he me'e va'ai nō e te 'Atua hai riva rahi ō'ona, hai
haka moe nō i te mana'u 'i ruŋa i a ia. Te aura'a: te hōrea mo te nu'u ta'ato'a
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, pē 'Aparahama, ka ai atu e ma'u rō 'ā
'o 'ina he ma'u i te haka tere iŋa 'a Mōtē. Pē ira a 'Aparahama i ai ai he matu'a
o tātou ta'ato'a. 17 Pa he me'e kī 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «Ko ha'ata'a 'ana a au
i a koe mo tupuna o te me'e rahi nō atu hau o te ao». Te hōrea nei i va'ai ai ki
a 'Aparahama 'o te haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, 'Atua i a ia te
pūai mo haka ora i te taŋata mai te mate 'e mo aŋa i te me'e kai ai 'ana.
18 'I te hora e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: 'ina he rāve'a toe mo topa o tū
me'e kī era e te 'Atua, i 'ata haka hio-hio i oho nō a 'Aparahama i tō'ona
mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, 'e i 'ata tiaki nō ki te mahana mo haka tano e te
'Atua i rā me'e hōrea era ki a ia. Pē ira i ai ai «he tupuna o te me'e rahi nō
atu hau o te ao», pa he me'e kī e te 'Atua: «Pa he rahi ena 'ā o te hetu'u o te
raŋi te rahi o tu'u hakaara ka ai ena». 19 Ka ai atu ko hāhine 'ā te ho'e hānere
matahiti o 'Aparahama 'e tā'ana vi'e ko *Tara he pa'a, kai 'aka-'aka te mana'u.
20 I haka noho i oho nō i te mana'u 'i ruŋa i te hōrea o te 'Atua. I 'ata haka
pūai nō i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e he ha'ahana-hana,
21 'o te 'ite riva-riva pē nei ē: i te 'Atua te pūai mo haka tano i tā'ana me'e
hōrea. 22 'O ira te 'Atua i kī ai: a 'Aparahama he taŋata tano ki tō'ona mata.
23 Te vānaŋa: «Te taŋata e tano rō 'ā ki te mata o te 'Atua hai haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a ia», i pāpa'i ai ta'e mo 'Aparahama nō, 24 mo tātou tako'a.

Te 'Atua e kī ena he taŋata tano a tātou ki tō'ona mata hai haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia, kope haka ora mai mai te mate i a Ietū, Pū'oko Haka Tere o tātou, 25 va'ai era ki te mate mo te tātou hara, 'e haka ora haka 'ou era mai te mate mo riro o tātou he taŋata tano ki te mata o te 'Atua.

Pē hē a tātou ana 'ite: te 'Atua e haŋa rō mai 'ana

5 1 'I te ai o tātou 'i te hora nei he taŋata tano ki te mata o te 'Atua 'o te *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e riva-riva nei a tātou ko te 'Atua hai me'e aŋa era e te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. 2 'E, tako'a, hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e 'ite nei a tātou o ruŋa i te riva rahi o te 'Atua, 'e e noho nei 'i roto. E koa rahi nei a tātou 'o te ai, pe mu'a ka oho ena, i a tātou te huru riva o te 'Atua, he roa haŋa 'ā'ana mo tātou. 3 'E ta'e nō 'o ira a tātou e koa nei, 'o te 'amo tako'a i te 'ati; 'i te 'amo iŋa, pa'i, i te 'ati e 'ite nei a tātou i te ha'aoroma'i hai pūai. 4 'I te 'ite o tātou 'i te ha'aoroma'i hai pūai, e koa ena te 'Atua. 'E hai koa o te 'Atua mo tātou, e 'ata pūai ena te tātou mana'u 'i ruŋa i a ia. 5 'E, 'i te 'ata pūai o te tātou mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, e 'ite nei e tātou e ko ta'e aŋa e ia i tā'ana me'e kī. Ko haka take'a mai 'ana, pa'i, i te rahi o tō'ona haŋa hai va'ai mai i te *Vārua Maitai mo ŋaro'a e tātou i rā haŋa 'i roto i te māhatu.

6 Hora era 'ina he rāve'a toe o tātou o te taŋata mo e'a mai roto i te hara, i mate ai te *Kiritō mo tātou, hora kī mau era 'ā mo mate. 7 'I roto i te taŋata, ta'e paurō te mahana e take'a ena i te kope haŋa mo va'ai i a ia ki te mate mo te taŋata aŋa i te me'e tī-tika. Ka ai atu pē ira, e ai rō pēaha te kope haŋa mo va'ai i a ia ki te mate mo te taŋata riva 'e māhatu 'aroha hā'ū'ū ki a ia. 8 Oho iŋa kē ia to te 'Atua; hora era 'i roto i te hara 'ana a tātou, i uŋa nō mai i te Kiritō mo mate mo 'auhau o te tātou hara. Pē ira i haka take'a mai ai ki a tātou i tō'ona haŋa.

9 Mo ai hai Ietū Kiritō 'e hai haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i te me'e aŋa era e ia mo tātou 'i ruŋa i te tātaurō i kī ai e te 'Atua e tano rō 'ana a tātou ki tō'ona mata, e 'ite riva-riva nei: hai ia ka e'a ena tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'i te hora o te haka ūtu'a. 10 'E, i ai era ko haka riva-riva 'ā e te 'Atua i a tātou ki a ia hai mate o tā'ana Poki 'i te hora e 'enemī rō 'ā a tātou mō'ona, hora nei ia, he hora e riva-riva rō 'ana a tātou ko te 'Atua, e 'ite nei a tātou e ko ta'e haka e'a e te 'Atua i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'i te ai e ora rō 'ana tā'ana Poki. 11 'E, tako'a, e koa nei a tātou 'o te ai 'i te hora nei 'i roto i te haumārū e noho nei ananake ko te 'Atua hai me'e aŋa era e te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

Ko 'Ātamu 'e ko Ietū Kiritō

12 Hai *'Ātamu, taŋata mau nō e tahi, i ai ai te hara 'i te ao, 'e hai hara i ai ai te mate. Pē ira te mate i ai ai mo te ta'ato'a 'i te ai ko hara tahi 'ana te taŋata. 13 Ko ai era 'ana te hara 'i te hora 'ina kai ai 'ā e tahi haka tere iŋa mo ha'atura. Te me'e nō, 'ina he tapa atu i te hara mo ta'e ai o te haka tere iŋa kī i te hape 'e i te ta'e hape o te taŋata. 14 Mai te hora o 'Ātamu ki te hora o *Mōtē, te me'e mo te nu'u hara he mate, ka ai atu te rāua hara ta'e he ta'e ha'atura ki te me'e kī e te 'Atua mo aŋa, pa he hara o 'Ātamu, kope pa he kope era mo oho mai ko Ietū Kiritō.[a]

---

a 5.14 A 'Ātamu pē Ietū Kiritō 'ā 'i te me'e era hai me'e i aŋa e 'Ātamu i hara tahi ai te taŋata, 'e hai me'e i aŋa e Ietū i rava'a ai te rāve'a mo e'a o te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara.

15 Te hara o 'Ātamu 'e te me'e va'ai mai e te 'Atua me'e kē me'e kē. Hai hara,
pa'i, o te kope mau nō e tahi i mate ai te taŋata. 'E te me'e va'ai mai e te 'Atua
hai riva rahi o te taŋata mau nō e tahi ko Ietū Kiritō, he me'e hope'a o te nui-nui
mo te riva-riva o te taŋata ta'ato'a. 16 Te hara o 'Ātamu me'e kē, 'e te me'e va'ai
mai e te 'Atua me'e kē. Te me'e i rava'a mai te hara o 'Ātamu he kī iŋa o te 'Atua
pē nei ē: «ko hape 'ā te taŋata», 'e te me'e i rava'a mai te me'e va'ai e te 'Atua,
he rāve'a mo kī e ia: «'ina he hape», ka ai atu e rahi rō 'ā te hara. 17 Hai hara o te
kope mau nō e tahi e mate ena te taŋata ta'ato'a, 'e hai me'e aŋa e te taŋata mau
nō e tahi ko Ietū Kiritō, e ai ena te me'e nui-nui. Hai ia, pa'i, e ai ena, i te nu'u
ta'ato'a tano ki te mata o te 'Atua, te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a hai riva rahi
ō'ona ta'e e 'auhau, 'e a rāua ka haka tere ena 'i muri i a Ietū.

18 Hai me'e ta'e tano aŋa e 'Ātamu i ai ai te ūtu'a 'i ruŋa i te taŋata ta'ato'a,
'e hai me'e riva-riva aŋa e Ietū Kiritō i ai ai te rāve'a mo te taŋata ta'ato'a
mo kī e te 'Atua: «'ina rāua hape», ki rava'a ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
19 'O te ta'e ha'atura o te taŋata mau nō e tahi i hara tahi ai te taŋata, 'e 'o te
ha'atura o te taŋata mau nō e tahi me'e rahi nō atu taŋata ka ai ena he nu'u
e tano rō 'ana ki te mata o te 'Atua.

20 Te 'Atua i va'ai ai i te *haka tere iŋa 'a Mōtē mo aŋi-aŋi e te taŋata he
aŋi mau 'ana e rahi rō 'ana te rāua hara. 'E, ka ai atu e rahi rō 'ā te hara, te
'Atua i haka 'ite rō mai: 'ata hau rō atu ki te hara tō'ona riva rahi. 21 Te me'e
rava'a e te taŋata mai te hara he mate, he ha'ata'a mau rō 'āvai mai te 'Atua.
'E te me'e rava'a mai te riva rahi o te 'Atua he tano ki tō'ona mata 'e he ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a hai me'e aŋa era 'i ruŋa i te tātaurō e te tātou Pū'oko
Haka Tere ko Ietū Kiritō.

Ko mate 'ā i a tātou te hara

6 1 ¿He aha ia te tātou me'e mo kī? ¿He aŋa he oho mau rō 'ai i te me'e ta'e
tano mo 'ata haka take'a mai o te 'Atua i tō'ona riva rahi? 2 ¡Ta'e pē ira!
Ko mate 'ā i a tātou te hara. ¿He aha ia a tātou ana noho nō 'i roto i te hara?
3 ¿Kai 'ite 'ō kōrua i haka moe era i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e i papatito era,
he riro a tātou 'a Ietū Kiritō, 'e he tu'u pa he me'e: i mate rō 'i muri i a ia? 4 'I
te papatito e tu'u ena pa he me'e: i mate rō 'e i tanu rō a tātou 'i muri i a Ietū.
'E pa he haka ora iŋa e te 'Atua i a Ietū mai te mate hai pūai nui-nui ō'ona, i
haka e'a tako'a ai i a tātou 'i muri i a ia ki ai ai te tātou noho iŋa 'āpī.

5 'I te ai i mate rō a tātou 'i muri i te Kiritō hai mate iŋa era ō'ona mo tātou,
e 'ite nei a tātou: te 'Atua e ko ta'e va'ai mai i te noho iŋa 'āpī pa he va'ai iŋa
era i te ora 'āpī ki a Ietū 'i te hora haka ora i a ia mai te mate. 6 Ko 'ite 'ana a
tātou: te huru era o tātou o mu'a 'ana ko mate 'ā hora mate era o Ietū 'i ruŋa
i te tātaurō. Pē ira i kore ai te pūai o te hara mai ruŋa i a tātou, 'o haka tere
haka 'ou i a tātou e te hara. 7 E mate ena, pa'i, a tātou, he kore te pūai o te
hara mai ruŋa i a tātou.

8 'I te ai o tātou ko mate 'ana 'i muri i te Kiritō, e 'ite nei: ananake tātou ko
kuā Ietū e noho nei. 9 E 'ite tako'a rō 'ana a tātou pē nei ē: i ai ena ko haka
ora 'ā e te 'Atua i a Ietū mai te mate, e ko mate haka 'ou ia ki te hora hope'a.
'Ina he pūai toe o te mate 'i ruŋa i a ia. 10 I mate ai, pa'i, te Kiritō mo rē mau
rō 'āvai ki te pūai o te hara, 'e, hora nei, tō'ona ora iŋa 'āpī mo haka nui-nui
mau nō i te 'Atua.

11 'E a kōrua, e mana'u pē nei ē: ko mate tako'a 'ā i a kōrua te pūai o te
hara, 'e te ora 'āpī o kōrua o te hora nei mo aŋa, hai Ietū Kiritō, i te me'e
haŋa o te 'Atua. 12 'O ira, 'ina ko ha'ati'a ki te hara mo haka aŋa mo oho nō
atu i a kōrua hai me'e ta'e tano pohe e te hakari. 13 'Ina ko va'ai i te kōrua
hakari ki te hara, 'o riro te hakari he me'e mo aŋa o te me'e ta'e tano. Te me'e
o kōrua mo aŋa, pa he taŋata ora haka 'ou mai te mate, he va'ai i a kōrua
ki te 'Atua mo haka tere atu, 'e te kōrua hakari pa he me'e mo aŋa o te me'e
tī-tika 'i mu'a ō'ona. 14 Pē ira e ko ai haka 'ou 'i ruŋa i a kōrua te pūai o te
hara. Te kōrua ora, pa'i, 'i te riva rahi o te 'Atua 'e ta'e 'i te ha'atura ki te
*haka tere iŋa 'a Mōtē.

¿He tāvini koe o te hara 'o o te 'Atua?

15 ¿He aha ia te tātou me'e mo aŋa 'i te hora nei? ¿He hara he oho rō 'ai 'i
te ai o te tātou ora 'i te riva rahi o te 'Atua 'e ta'e 'i te ha'atura ki te haka tere
iŋa 'a Mōtē? ¡Ta'e pē ira! 16 ¿Kai 'ite 'ō kōrua pē nei ē: mo ha'atura mo oho o
kōrua ki te me'e e tahi, he riro kōrua he 'ekaravo o rā me'e? He parauti'a te
vānaŋa nei ka ai atu he hara 'o he 'Atua te me'e ha'atura o kōrua. Te me'e nō,
te hara he me'e ma'u i a kōrua ki te mate, 'e te ha'atura ki te 'Atua he me'e
ma'u i a kōrua mo haka tere hai me'e tī-tika.

17 'I mu'a 'ā, a kōrua he 'ekaravo o te hara. 'E, māuru-uru ki te 'Atua, hora
nei, e ha'atura rō 'ana hai māhatu ki te hāpī parauti'a haka 'ite atu. 18 Te
'Atua ko haka e'a 'ā i a kōrua mai roto i te pūai o te hara, 'e ko haka riro 'ā
i a kōrua he tāvini 'ā'ana, mo aŋa i te me'e tī-tika 'i mu'a i a ia. 19 (E ha'aau-
ra'a atu ena a au hai 'ekaravo he aŋa ri'a-ri'a o kōrua mo aŋi-aŋi i te ŋā me'e
nei). 'O ira, pa he va'ai iŋa o kōrua i te hakari mo aŋa i te me'e ta'e tano 'i
mu'a 'ā, pē ira tako'a 'ā ana va'ai 'i te hora nei i te hakari mo aŋa i te me'e
riva-riva ki te mata o te 'Atua, ki ai ai te kōrua huru 'e te kōrua noho iŋa e
tano rō 'ā ki a ia.

20 Hora era 'ā he tāvini a kōrua o te hara, 'ina rō atu kōrua he mana'u mo
aŋa i te me'e riva-riva ki te mata o te 'Atua. 21 'I rā hora, ¿i rava'a rō hō e
kōrua i te me'e riva-riva o te hara, me'e haka ha'amā i a kōrua 'i te hora nei
'e ma'u i a kōrua ki te mate? 22 A kōrua 'i te hora nei ta'e he tāvini toe o te
hara, he tāvini o te 'Atua. Te me'e nei mo te kōrua riva-riva mau 'ā; pē ira he
tano he oho te kōrua noho iŋa ki te mata o te 'Atua, 'e, 'i te hora hope'a, he
rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e ia. 23 Te me'e va'ai mai e te hara
he mate, he ha'ata'a mau rō 'āvai mai muri i te 'Atua. 'E te me'e va'ai mai e te
'Atua he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a 'i muri i a ia 'i te ai o tātou 'a Ietū Kiritō,
Pū'oko Haka Tere o tātou.

He ha'aaura'a iŋa hai hāipo-ipo

7 1 E te taina, ko 'ite riva-riva 'ana a kōrua o ruŋa i te *haka tere iŋa 'a
Mōtē 'e, ko 'ite tako'a 'ā: 'ina e tahi pūai o te haka tere iŋa nei 'i ruŋa i
te taŋata mate. 2 Pē nei te aura'a: te vi'e *hāipo-ipo ki te taŋata e tahi he vi'e
mau rō 'ai o rā taŋata 'i te hora e ora nō 'ā. 'E, mo mate o rā kenu, ta'e rā vi'e
vi'e hāipo-ipo toe. 3 Mo noho ki te rua taŋata e ora nō 'ā tā'ana kenu, e tai'ata
'ā. 'E, mo mate, e tano nō rā vi'e mo hāipo-ipo haka 'ou ki te rua taŋata, 'e
ta'e e tai'ata 'ā 'i te ai ta'e a ia he vi'e hāipo-ipo toe.

4 Pē ira tako'a a kōrua, e te taina ō'oku ē. 'Ina he pūai toe o te haka tere iŋa
'a Mōtē 'i ruŋa i a kōrua. I mate era a Ietū mo tātou, ko mate tako'a 'ā a tātou
'i muri. Pē ira i kore ai te pūai o rā haka tere iŋa mai ruŋa i a tātou, 'e 'i te
hora nei te me'e i a tātou he pūai o te kope ora haka 'ou mai era mai te mate
mo aŋa o tātou i te me'e haŋa o te 'Atua.
5 Hora era 'i roto i te hara 'ana a tātou, te aŋa o te haka tere iŋa 'a Mōtē he
haka poreko 'i roto i a tātou rauhuru atu mana'u ta'e tano, 'e te me'e mau nō
i rava'a mai rā ŋā me'e he mate. 6 'E hora nei, 'ina he pūai toe o te haka tere
iŋa 'a Mōtē 'i ruŋa i a tātou. Ko tano 'ana ia a tātou 'i te hora nei mo aŋa i te
me'e haŋa o te 'Atua, ta'e 'ō hai oho iŋa tuai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a
Mōtē, hai oho iŋa 'āpī hā'ū'ū mai e te *Vārua Maitai.

Te haka tere iŋa 'a Mōtē

7 ¿Ka kī 'ō te haka tere iŋa era 'a Mōtē me'e rake-rake? ¡Ta'e pē ira! 'Āhani
'ina he haka tere iŋa era 'a Mōtē, e ko 'ite mai he aha te me'e he hara, te
aura'a, e ko 'ite mai he aha te me'e he nou-nou 'āhani i ta'e haka 'ite mai: «'Ina
ko nou-nou». 8 Mo ta'e ai, pa'i, o te haka tere iŋa mo ha'atura, te hara he me'e
mate. Te 'ati nō, he to'o mai e te huru hara ō'oku i te roŋo nei «'ina ko nou-
nou», he haka poreko 'i roto i a au i te nou-nou mo te me'e rahi nō atu me'e.
9 'I te hora kai 'ite 'ana a au o ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē e riva-riva rō
'ana a au e noho era, ki tō'oku mana'u. 'E, i 'ite era a au o ruŋa, 'i rā hora i
aŋi-aŋi iho ai e au he taŋata hara 'ō tū au era 10 'e e 'ava-'ava rō 'ana e noho
era mai te 'Atua. Pē ira, te haka tere iŋa nei 'a Mōtē, he me'e mo ma'u i a
tātou a te ara o te ora, i riro ai he me'e mo ma'u i a tātou ki te mate. 11 Pē nei
te aura'a: ko to'o mai 'ā e te huru hara o te taŋata i te haka tere iŋa 'a Mōtē,
ko ha'ariro 'ā pa he me'e 'ā'ana, mo reo-reo mai pē nei ē: mo ha'atura ō'oku
ki rā haka tere iŋa, he rava'a e au i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'E, i hope'a
ai, hai rā haka tere iŋa mau 'ā, i ha'ata'a ai i a au mai muri i te 'Atua 'i te ta'e
rava'a e au mo ha'atura tahi.
12 Te parauti'a mau, te haka tere iŋa 'a Mōtē 'e te roŋo hā'aki o ruŋa he me'e
riva-riva, tano 'e hope'a o te mo'a. 13 ¿Te kī ia: o te me'e riva-riva nei i ma'u
i a au ki te mate? ¡Ta'e pē ira! O te huru hara o tātou te ma'u i a tātou ki te
mate, 'e i me'e ai hai me'e riva-riva. Hai haka tere iŋa, pa'i, 'a Mōtē e aŋi-aŋi
ena i te taparahi-ta'ata o te me'e ena he hara.
14 A tātou e 'ite rō 'ana: te haka tere iŋa 'a Mōtē me'e riva-riva, he me'e va'ai
e te Vārua o te 'Atua. 'E a au pa he taŋata 'ina ō'oku pūai 'i mu'a o te hara. E
tu'u rō 'ana a au pa he 'ekaravo o te hara. 15 E tano rō 'ā te mahana e māere
rō 'ana a au i tā'aku me'e aŋa. 'Ina, pa'i, a au he aŋa i tā'aku me'e riva-riva
haŋa mo aŋa. He me'e hope'a o tō'oku ta'e haŋa tā'aku me'e aŋa. 16 'I te ta'e
haŋa ō'oku mo aŋa i te me'e ta'e tano aŋa e au, e take'a ena pē nei ē: e pe'e rō
'ana a au ki te haka tere iŋa 'a Mōtē, 'e e 'ite rō 'ana e au me'e riva-riva. 17 'E
ta'e ko au toe te me'e aŋa i rā me'e, he huru hara nei o roto i a au. 18 Ko 'ite
'ana a au 'ina he me'e riva-riva poreko mai roto i tō'oku huru hara. Ka haŋa
atu, pa'i, a au mo aŋa i te me'e riva-riva, 'ina ō'oku pūai mo aŋa i rā me'e.
19 'Ina a au he aŋa i te me'e riva-riva haŋa e au mo aŋa. He me'e rake-rake
ta'e haŋa e au mo aŋa tā'aku me'e aŋa. 20 Mo aŋa ia ō'oku i te me'e 'ina e au
he haŋa, ta'e ko au toe ia te me'e aŋa i rā me'e, he huru hara nei o roto i a au.

21 Hora nei ko aŋi-aŋi 'ana e au: ka haŋa atu a au mo aŋa i te me'e riva-riva,
te me'e rava'a nō mo aŋa he me'e rake-rake. 22 Hai māhatu a au e haŋa nei ki
te *haka tere iŋa o te 'Atua haka pāpa'i ki a Mōtē. 23 Ka ai atu pē ira, 'i roto i
a au te me'e haka tātake i tō'oku mana'u riva-riva: he huru hara o roto ō'oku,
ma'u i a au pa he taŋata puru 'ā'ana.
24 ¡Ko te 'ati 'ō i a au! ¿Mā 'ai au e haka e'a mai roto i te rima o te huru hara
ma'u i a au ki te mate? 25 Mo te 'Atua mau nō e haka e'a hai Ietū Kiritō, he
Pū'oko Haka Tere o tātou, 'e ki a ia a au e māuru-uru nei. Hora nei e aŋi-aŋi
riva-riva rō 'ana e au: tā'aku me'e haŋa he ha'atura ki te haka tere iŋa o te
'Atua haka pāpa'i ki a Mōtē, 'e, 'i te me'e 'ina ō'oku pūai, he ha'atura nō
tā'aku aŋa ki te hara.

He noho iŋa 'āpī hai *Vārua Maitai

8 1 Hora nei 'ina he ūtu'a toe mo tātou mo te nu'u 'a Ietū Kiritō, nu'u *haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 2 'i te me'e era te Vārua Maitai, va'ai i te
ora ki te nu'u 'a Ietū Kiritō, haka tere i a tātou 'i te hora nei, ko haka e'a 'ana
i a tātou mai roto i te pūai o te hara ma'u i a tātou ki te mate. 3 Te 'Atua ko
aŋa 'ā i te me'e ta'e rava'a e te *haka tere iŋa 'a Mōtē mo aŋa, 'i te pūai kore o
te taŋata. Ko haka kore 'ā i te pūai o te hara mai ruŋa i te taŋata hai uŋa mai
i tā'ana Poki pa he taŋata 'e pa he tūtia mo 'amo e tō'ona hakari i te ūtu'a o
te tātou hara. 4 I aŋa ai i te me'e nei ki tano ai a tātou, te nu'u ta'e haka tere
haka 'ou hai mana'u taŋata, haka tere hai Vārua Maitai, mo ha'atura ki te
me'e kī 'i ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē.
5 Te nu'u haka tere i a rāua hai mana'u taŋata, te me'e haŋa mau nō mo aŋa
he me'e ta'e tano. 'E te nu'u haka tere hai Vārua Maitai, te me'e haŋa mau nō
mo aŋa he me'e o te Vārua Maitai. 6 Te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano, te me'e
mo rava'a he mate. 'E te nu'u aŋa i te me'e haŋa o te Vārua Maitai, te me'e
mo rava'a he haumārū 'e he ora 'ina he hope'a ra'a. 7 Te nu'u haka tere i a
rāua hai mana'u taŋata, he nu'u riri mo te 'Atua. Te nu'u nei 'ina he haŋa mo
ha'atura ki te *haka tere iŋa o te 'Atua haka pāpa'i ki a Mōtē, 'e, tako'a, 'ina
mau 'ā e ko rava'a e rāua mo ha'atura. 8 Te nu'u haka tere i a rāua hai mana'u
taŋata e ko rava'a, ki te hora hope'a, mo haka koa i te 'Atua.
9 'E, a kōrua 'ina he haka tere haka 'ou hai mana'u taŋata; e haka tere ena
hai Vārua Maitai 'o te ai nā 'i roto i a kōrua te Vārua o te 'Atua. Te nu'u 'ina
he Vārua o te *Kiritō o roto i a rāua, ta'e o te Kiritō. 10 'E, mo ai rō o te Kiritō
'i roto i a kōrua, he ora te kōrua vārua. Ko haka tano 'ana, pa'i, e te 'Atua i a
kōrua ki tō'ona mata, ka ai atu e mate rō te kōrua hakari, he ūtu'a o te hara.
11 Mo ai nā 'i roto i a kōrua te Vārua o te 'Atua haka ora i a Ietū mai te mate,
mā'ana tako'a e haka ora i te kōrua hakari mai te mate hai Vārua ō'ona 'i
roto o kōrua.
12 'O ira, e te taina ē, e ai rō 'ana te tātou me'e mo aŋa, 'e rā me'e ta'e he
aŋa he oho i te me'e pohe nō e te hakari. 13 Mo noho mo aŋa o kōrua i nā
me'e, he mate kōrua 'e he ha'ata'a mau rō 'āvai mai muri i te 'Atua. 'E, mo
ta'e ha'atura haka 'ou o kōrua ki te me'e pohe nō e te hakari hai hā'ū'ū o te
Vārua Maitai, te me'e mo rava'a he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
14 Te nu'u ta'ato'a haka tere e te Vārua Maitai, he ŋā poki o te 'Atua. 15 Te
Vārua va'ai mai e te 'Atua ta'e he vārua haka riro i a tātou he 'ekaravo

ri'a-ri'a 'i te kope haka aŋa i a ia, he Vārua haka riro i a tātou he ŋā poki o te 'Atua. Hai ia e kī ena a tātou ki te 'Atua: «¡E koro ō'oku ē!». 16 O te Vārua mau nei 'ā te haka 'ite mai ki a tātou pē nei ē: he ŋā poki tātou o te 'Atua. 17 'E, 'i te me'e era he ŋā poki tātou o te 'Atua, mo tātou tako'a te hauha'a ena ka va'ai ena e te 'Atua ki a Ietū, hauha'a hōrea e te 'Atua mo tā'ana ŋā poki. Te me'e nō, e ha'aroma'i tātou, 'i te hora nei, i te 'ati topa mai 'o te ai o tātou 'ā'ana, ki ai ai a tātou, pe mu'a ka oho ena, 'i roto i tō'ona nui-nui, te aura'a, ki ai tako'a ai i a tātou tō'ona huru riva.

Te haka noho iŋa i te mana'u ki te me'e hōrea mai

18 Ki tō'oku mana'u, te 'ati 'amo e tātou 'i te hora nei ta'e 'ā he me'e ki te me'e hope'a o te nui-nui ka take'a ena e tātou pe mu'a ka oho ena. 19 'E te me'e ta'ato'a aŋa e te 'Atua ko te tiaki iŋa 'ana ki te hora mo haka take'a e ia: he ŋā poki tātou 'ā'ana, 20 'o te ai te me'e ta'ato'a aŋa e te 'Atua i haka ūtu'a tako'a rō 'i te hora haka ūtu'a i a *'Ātamu, 'e 'ina he ai haka 'ou pa he me'e haŋa e te 'Atua. 'E ta'e he me'e i haŋa e rā ŋā me'e, he me'e i haka rē e te 'Atua mo topa pē ira. 'E, ka ai atu pē ira, ko te noho iŋa 'ana te me'e kī e ia: 21 he haka kore i te 'ati mai ruŋa ki ai tako'a ai mo rā ŋā me'e te ora 'āpī nui-nui ena i te ŋā poki o te 'Atua. 22 Ko 'ite 'ana, pa'i, a tātou: 'ātā ki te hora nei te me'e ta'ato'a aŋa e te 'Atua e 'au-auē rō 'ana 'i te mamae pa he vi'e 'i te hora poreko o te poki.

23 'E ta'e ko rāua nō te me'e māui-ui pē ira, ko tātou tako'a, he nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ka ai atu i a tātou te Vārua Maitai, he me'e ra'e i va'ai mai o te me'e mo va'ai mai e te 'Atua. 'I roto i a tātou e taŋi nei ki te hora mo haka take'a e te 'Atua: he ŋā poki mau 'ā 'ā'ana 'e he haka e'a e ia i te tātou hakari mai roto i te 'ati. 24 Ko te ŋā me'e nei te me'e tiaki e tātou mai te hora haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'Āhani i a tātou te ŋā me'e nei, 'ina e ko tiaki haka 'ou. ¿Ko ai, pa'i, te kope tiaki ki te me'e ko ai era 'ana? 25 I ai ena e tiaki 'ana a tātou ki te me'e 'ina kai topa mai 'ā, ki tiaki ki oho nō ia tātou koia ko ha'aroma'i hai pūai.

26 He kore o te tātou pūai, e hā'ū'ū mai ena te Vārua Maitai. 'E, 'i te ta'e 'ite o tātou pē hē ana pure, 'ā'ana mau 'ā te ani ki te 'Atua mo tātou hai taŋi, taŋi ena 'ina he vānaŋa mo ha'aaura'a. 27 'E, te 'Atua, kope 'ite i te huru o te māhatu o te taŋata, ko 'ite 'ana he aha te me'e ani e te Vārua Maitai 'o te ai e ani 'ana e te Vārua Maitai ki te me'e haŋa e te 'Atua mo te taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

Te haŋa o te 'Atua mo tātou

28 Ko 'ite 'ana a tātou pē nei ē: te 'Atua e haka tano tahi rō 'ana i te me'e mo te riva-riva o te nu'u haŋa ki a ia, nu'u ha'ata'a e te 'Atua tano ki te me'e haŋa e ia mo rāua. 29 Te mana'u, pa'i, ō'ona mo rāua mai mu'a 'ā: mo ai o te māhatu pa he māhatu o tā'ana Poki, ki ai ai rā Poki he 'atariki o te me'e rahi nō atu taina. 30 Ki te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana i kī rō mo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 'E ta'e nō ko te me'e ena, i haka tano rō i a rāua ki tō'ona mata 'e i hōrea rō pē nei ē: pe mu'a ka oho ena a rāua 'i roto i tō'ona nui-nui, te aura'a, i a rāua tako'a te huru riva ō'ona.

31 'Ina ia he vānaŋa toe mo kī. I ai rō nei te 'Atua 'i te tātou pā'iŋa, 'ina e tahi kope mo rē mai ki a tātou. 32 I ai era i va'ai nō mai i tā'ana Poki mo mate

mo tātou, ¿pē hē ia ana ta'e va'ai tako'a mai i te me'e ta'ato'a? 33 ¿Ko ai ia te
kope mo tuhi i te hape o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua? 'Ā'ana, pa'i, te haka tano
i a rāua ki tō'ona mata. 34 ¿Mā 'ai e kī i te ūtu'a mo rāua? Ko Ietū Kiritō, pa'i,
te me'e i mate mo rāua koia ko ora mai te mate 'e 'ai te pā'iŋa mata'u o te
'Atua e noho ena e ani 'ana mo tātou. 35 I ai era pē ira, ¿he aha te me'e mo
haka kore i te haŋa o Ietū Kiritō mai ruŋa i a tātou? ¿He mamae? ¿He 'ati?
¿He tōtōā e te nu'u? ¿He maruaki? ¿He oŋe o te kahu? ¿He topa o te me'e
rake-rake 'o he mate 'i te rima o te rua? 36 Te 'ati tu'u pa he ŋā 'ati nei e topa
tā'ue rō mai pēaha ki a tātou. Nā, pa'i, e hā'aki rō 'ana 'i ruŋa i te *Pāpa'i
Mo'a pē nei ē:

«'O te ai o mātou 'ā'au, paurō te mahana he oho nō mai te aŋa o te
taŋata mo tiŋa'i i a mātou;
'e, ko ha'ariro 'ā i a mātou he māmoe mo ma'u mo tiŋa'i».

37 Ka ai atu e topa rō mai 'ana te ŋā 'ati ta'ato'a nei, 'ina he rē mai ki a tātou;
e e'a nei, pa'i, a tātou hai koa mai roto i te 'ati hai pūai o te kope haŋa rahi
mai. 38 'E hora nei, ko aŋi-aŋi riva-riva 'ana e au pē nei ē: 'ina e tahi me'e
mo haka kore i te haŋa o te 'Atua mai ruŋa i a tātou. 'Ina e ko haka kore e te
mate 'e e te ora, e te merahi 'e e te tātane, e te me'e o te hora nei 'e e te me'e
pe mu'a ka oho ena, 39 e te me'e o te kona hope'a o te ruŋa nui 'e e te me'e o
te kona hope'a o te raro nui, 'e e te tētahi atu me'e aŋa e te 'Atua. 'Ina mau 'ā
e tahi me'e mo haka kore mai ruŋa i a tātou i te haŋa o te 'Atua haka take'a
mai hai Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou.

Ta'e ta'ato'a he ŋā poki o te 'Atua

9 1 Pa he taŋata haka moe au i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō, he parau-
ti'a tā'aku me'e nei ka kī atu ena, ta'e he reo-reo. O te *Vārua Maitai
te 'ata haka aŋi-aŋi mai he parauti'a mau 'ā tō'oku mana'u: 2 ka pō ka 'ōtea
e ma'u nei a au i te māui-ui 'i roto i tō'oku māhatu 3 mo tō'oku taina he ita-
raera. 'Āhani hai va'ai ō'oku i a au mo haka ūtu'a e te 'Atua, 'e hai ha'ata'a
ō'oku i a au mai te *Kiritō he riva a au mo hā'ū'ū ki a rāua mo *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ko me'e era 'ana e au. 4 A rāua, pa'i, he hakaara
tako'a o Hākovo, kī tako'a ko *Itaraera. I ha'ata'a tako'a rō, pa'i, i a rāua e
te 'Atua mo ŋā poki 'ā'ana. Ki a rāua i haka take'a ai i te 'ana-'ana o tō'ona
pūai, 'e i haka 'ite ai e ha'amaitai rō. Ki a rāua tako'a i va'ai ai i te *haka
tere iŋa 'a Mōtē, 'e pē ira 'ā i te rāve'a pē hē ana mo'a 'e ana ha'amuri ki te
'Atua, 'e i te hōrea mo rāua. 5 Ko rāua te hakaara o te tātou tupuna, 'e mai i a
rāua i poreko ai te Kiritō. A ia, pa'i, he 'Atua o te me'e ta'ato'a 'e ki a ia ana
ha'ahana-hana 'ātā ki te hope'a ra'a. *'Āmene.

6 Ka ai atu me'e rahi nō atu nu'u *hūrio i ta'e haŋa ki te Kiritō, e ko tano a
tātou mo kī 'ina kai haka tano te 'Atua i te hōrea kī era ki a rāua. Tā'aku kī: ta'e
ta'ato'a hakaara o Itaraera, te aura'a, o Hākovo, he itaraera parauti'a. 7 'E ta'e
ta'ato'a hakaara o 'Aparahama he ŋā poki parauti'a 'ā'ana ki te mata o te 'Atua.
Ko kī era 'ana, pa'i, e ia: «Te hakaara parauti'a ō'ou mai i a Ita'ata ka e'a ena».
8 Pē ira 'ana te ŋā poki o te 'Atua. Ta'e ta'ato'a taŋata he ŋā poki parauti'a 'ā'ana.
Te ŋā poki parauti'a mau o te 'Atua he ŋā poki poreko mai tā'ana hōrea, he nu'u

haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i te meʻe hōrea e ia, pa he poreko iŋa o Itaʻata he haka moe o *ʻAparahama i tōʻona manaʻu ʻi ruŋa i te hōrea kī e te ʻAtua. 9 Pē nei, paʻi, i hōrea ai e te ʻAtua ki a ʻAparahama: «Matahiti ena, ʻe ʻi roto i te ŋā ʻāvaʻe nei ʻā, ka hoki mai nei au, ko poreko ʻana te poki o kōrua ko Tara».

10 ʻE taʻe hai haʻaauraʻa nō nei o ʻAparahama e takeʻa ena pē hē te ʻAtua e haʻataʻa ena i tāʻana nuʻu. Te hauā poreko era ʻa Rēvekaᵇ mai te tātou tupuna ko Itaʻata i haka ara mai ai. 11-13 ʻE, ʻi te hora kai poreko ʻana rā ŋā poki ʻe kai aŋa ʻā i te meʻe tano ʻe i te meʻe taʻe tano, i haka ʻite rō ai e te ʻAtua ki a Rēveka pē nei ē: «Te ʻatariki e tāvini rō ki te haŋupotu», he haka tano iŋa ki te meʻe hāʻaki ʻi ruŋa i te *Pāpaʻi Moʻa pē nei ē: «I haŋa rahi rō a au ki a *Hākovo ʻe i taʻe haŋa rō a au ki a *Etaū». Hai meʻe nei e ʻite nei e tātou e ai rō ʻana te parau o te ʻAtua mo haʻataʻa i te taŋata māʻana tano ki tāʻana meʻe manaʻu mo aŋa ʻe ʻina he tapa atu i te meʻe aŋa e rāua.

I te ʻAtua te parau mo aŋa i tāʻana meʻe haŋa

14 I ai ena pē ira, ¿ka kī ʻō e aŋa ʻana te ʻAtua i te meʻe taʻe tano? ¡Taʻe pē ira! 15 Te ʻAtua i haka ʻite rō ki a Mōtē pē nei ē: «E hāʻūʻū rō a au i te nuʻu haŋa e au mo hāʻūʻū, ʻe e haka ʻaroha rō a au i te nuʻu haŋa e au mo haka ʻaroha». 16 Te auraʻa: taʻe hai haŋa ʻo hai meʻe aŋa e te taŋata e haʻataʻa ena e te ʻAtua i te taŋata māʻana, hai haŋa mau ʻā ōʻona.

17 ʻI ruŋa i te Pāpaʻi Moʻa i kī ai te ʻAtua ki te ʻariki o Ehipto: «I haka ʻariki ai a au i a koe mo haka takeʻa ōʻoku ʻi ruŋa i a koe i tōʻoku pūai ʻe mo haka takeʻa ki te taŋata taʻatoʻa ko ai a au». 18 Hai meʻe nei e ʻite ena e tātou: te nuʻu haŋa e te ʻAtua mo haka ʻaroha, he haka ʻaroha, ʻe te nuʻu haŋa mo haka hio-hio i te manaʻu, he haka hio-hio e ia i te manaʻu.

19 Mo ai pē ira, ¿he aha ia te ʻAtua e riri ena ʻi te hape o te taŋata? ʻIna, paʻi, e tahi kope mo huri i te meʻe haŋa o te ʻAtua. 20 ʻE, ¿ko ai a tātou te taŋata mo ʻui iŋa ki te ʻAtua o ruŋa i te meʻe haŋa ʻe aŋa e ia? ¿Ka kī ʻō e tano rō mo kī e te pani aŋa hai ʻōʻone ki te kope aŋa i a ia pē nei ē: «¿He aha koe i aŋa mai ai i a au pē nei?»? 21 Te kope aŋa meʻe hai ʻōʻone i a ia te parau mo aŋa i tāʻana meʻe nō era ʻāʻana i haŋa, ʻe mai te ʻapa ʻōʻone mau nō e tahi e tano nō mo aŋa e tahi pani riva-riva mo te mahana ŋoŋoro ʻe i te pani haka ʻou e tahi mo te tētahi mahana.

22 Pē ira takoʻa, i te ʻAtua te parau mo aŋa i tāʻana meʻe i haŋa. I haŋa rō mo haka takeʻa i tōʻona riri ʻe i tōʻona pūai ki te taŋata. ʻE, ka ai atu pē ira, i haʻaoromaʻi nō hai haumārū i te nuʻu haka riri i a ia, he nuʻu e tano mau rō ʻā mo haka ūtuʻa. 23 I haŋa takoʻa rō mo haka takeʻa i te nui-nui o tōʻona riva rahi ʻi ruŋa i a tātou, he nuʻu e haka ʻaroha rō ʻana e ia. ʻE, ko haka riva-riva era ʻā e te ʻAtua mo ai o tātou pe muʻa ka oho ena ʻi roto i tōʻona nui-nui, te auraʻa, mo ai takoʻa i a tātou te huru riva ōʻona. 24 A tātou taʻatoʻa, paʻi, he nuʻu haʻataʻa māʻana ka hūrio ʻe ka taʻe hūrio. 25 Pa he kī iŋa ʻi ruŋa i te puka pāpaʻi e te perofeta era ko ʻŌtea:

«Ki te nuʻu era taʻe he nuʻu ʻāʻaku ka kī ena e au he nuʻu ʻāʻaku.

---

b 9.10 A *Rēveka* he viʻe ʻa Itaʻata, poki ʻa ʻAparahama, ʻe matuʻa vahine o te hauā ko Etaū ʻe ko Hākovo.

'E ki te kope ta'e haŋa era e au, ka kī ena: “E haŋarahi 'ā'aku ē”.

26 'E 'i te kona kī mau era 'ā: “Ta'e kōrua he taŋata 'ā'aku”,
ka kī ena: “He ŋā poki o te 'Atua ora a kōrua”».

27 'E i kī rō e te perofeta era ko 'Itaia o ruŋa i te itaraera:

«Ka ai atu pa he rahi o te 'one o te vaikava te hakaara o Itaraera, te
aura'a, o Hākovo,
nu'u ta'e rahi te nu'u ka e'a ena mai roto i te ūtu'a o te hara.

28 E ko roa, pa'i, te 'Atua
he haka tano i tā'ana me'e ta'ato'a kī mo aŋa 'i ruŋa i te henua».

29 Pa he kī iŋa tako'a e 'Itaia 'i mu'a 'ā:

«'Āhani i ta'e haka rē mai hai hakaara e te 'Atua, i a ia te pūai ta'ato'a,
hora nei ko ŋaro tahi era 'ana a tātou
pa he nu'u o *Tōroma 'e o *Kōmora».

30 ¿He aha ia te tātou me'e mo kī o ruŋa i te ŋā me'e ta'ato'a nei? Hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te 'Atua i haka tano ai ki tō'ona mata i te nu'u ta'e he hūrio, nu'u ta'e kimi i te rāve'a mo tano o rāua ki tō'ona mata. 31 'E te nu'u hūrio u'i i te rāve'a mo tano o rāua ki te mata o te 'Atua hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē, 'ina kai rava'a i rā me'e. 32 ¿He aha i ta'e rava'a ai? He ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. Te me'e aŋa he haka noho i te mana'u 'i ruŋa i te me'e aŋa e rāua mo haka koa i te 'Atua. 'O ira i tu-tuki ai ki te «mā'ea era mo tu-tuki» 33 mā'ea hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«He haka rē a au i te mā'ea e tahi 'i te kona era ko *Tione,
mā'ea 'i ruŋa ka tu-tuki ena me'e rahi nu'u.
Kope haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa,
ki te hora hope'a e ko mana'u ko hape 'ana 'ō a ia
'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i rā mā'ea».

He itaraera 'e he *roŋo riva-riva o te 'Atua

10 1 E te taina, te me'e hope'a 'ā'aku o te haŋa e pure nei ki te 'Atua: mo e'a o tō'oku taŋata he itaraera mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 2 Te parauti'a, e kimi rō 'ana mo tano o rāua ki te mata o te 'Atua; te 'ati nō, ta'e a roto i te ara parauti'a o te 'Atua. 3 Mo rāua, pa'i, ta'e he parauti'a te rāve'a va'ai e te 'Atua mo tano o te taŋata ki tō'ona mata. 'O ira e aŋa ena hai rāve'a mau 'ana o rāua, 'e 'ina he haŋa ki te rāve'a va'ai e te 'Atua. 4 Te haŋa: he haka tano e te 'Atua i a rāua ki tō'ona mata hai ha'atura o rāua ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē. 'E te parauti'a mau, hai tu'u iŋa mai era o Ietū Kiritō i kore ai te hauha'a o te me'e ena he ha'atura ki rā haka tere iŋa mo tano o te taŋata ki te mata o te 'Atua. Hora nei taŋata nō era mo *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e tano rō 'ā ki te mata o te 'Atua.

5 E ai rō 'ana te me'e i haka pāpa'i e te 'Atua ki a Mōtē o ruŋa i te me'e he
tano o te taŋata ki tō'ona mata hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē e kī
ena pē nei ē: «Te kope ha'atura i te me'e ta'ato'a hā'aki o ruŋa i rā haka tere
iŋa, 'ātā i te me'e hope'a o te 'iti-'iti, he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a».
6 'E e ai tako'a rō 'ana te me'e i haka pāpa'i e te 'Atua o ruŋa i te me'e he tano
o te taŋata ki tō'ona mata hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te *Kiritō, 'e o rā
me'e te haka 'ite mai: me'e ta'e aŋarahi te ai ō'ou e tano rō 'ā ki te mata o te
'Atua hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te Kiritō. Pē nei i pāpa'i ai: «'Ina koe
ko kī 'i roto i a koe: "Mo haka moe ō'ou i tu'u mana'u 'i ruŋa i te Kiritō, e iri
'i ra'e e tahi kope ki te raŋi mo haka topa mai o te Kiritō mo haka 'ite atu i
tā'ana roŋo". 7 'E 'ina tako'a koe ko kī 'i roto i a koe: "Mo haka moe ō'ou i tu'u
mana'u 'i ruŋa i te Kiritō, e topa 'i ra'e e tahi kope ki raro atu era ki te kona
o te nu'u mate mo haka e'a mai i te Kiritō mo haka 'ite atu i tā'ana roŋo"».
8 Te me'e mau nō 'ā'au mo mana'u: «Te roŋo o te 'Atua nā 'i muri i a koe
mau 'ā: 'i roto i tu'u māhatu 'e 'i roto i tu'u haha». Te roŋo nei ko te me'e ena:
e haka moe te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he me'e nei o mātou e haka 'ite e oho
nei. 9 Mo kī ō'ou 'i mu'a i te taŋata: a Ietū he Pū'oko Haka Tere ō'ou, 'e mo
mana'u ō'ou hai māhatu: te 'Atua i haka ora rō i a Ietū mai te mate, he e'a ia
koe mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
10 Pē nei te aura'a: hai haka moe parauti'a ō'ou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te
'Atua he haka tano i a koe ki tō'ona mata, 'e hai kī ō'ou 'i mu'a i te taŋata:
a Ietū Kiritō he Pū'oko Haka Tere ō'ou, he haka e'a e te 'Atua i a koe mai te
ūtu'a o te hara 'e he va'ai atu i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
11 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «Te kope haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i te Kiritō, ki te hora hope'a e ko mana'u ko hape 'ana 'ō 'o te
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia». 12 Te me'e nei ta'e mo te nu'u *hūrio nō,
mo te nu'u ta'e he hūrio tako'a. A Ietū, pa'i, he Pū'oko Haka Tere o te ta'ato'a,
'e tō'ona riva rahi 'i ruŋa i te taŋata ta'ato'a ani ki a ia. 13 Pē nei, pa'i, e kī ena
'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «Ta'ato'a nu'u ani ki te 'Atua mo haka 'aroha i a rāua,
he haka e'a e ia mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he va'ai i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a». 14 Te me'e nō, ¿pē hē ia ana ani te nu'u mo ai 'ina he haka moe
i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū? 'E ¿pē hē ana haka moe i te rāua mana'u 'i
ruŋa mo ai 'ina he 'ite e tahi me'e o ruŋa i a ia? 'E ¿pē hē ana 'ite o ruŋa i a
ia, mo ai 'ina he taŋata haka 'ite o ruŋa? 15 'E ¿pē hē ana haka 'ite ana oho i
te roŋo riva-riva o te 'Atua mo ai 'ina he uŋa i te kope mo haka 'ite? E hā'aki
rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «¡Ko te koa 'ō i te me'e he tu'u
mai o te nu'u e ma'u rō 'ana i te roŋo riva-riva o te 'Atua!».
16 Ka ai atu pē ira, ta'e ta'ato'a taŋata e haŋa rō 'ā ki te roŋo riva-riva o te
'Atua. Pa he me'e kī e te perofeta era ko 'Itaia: «E te 'Atua, nu'u ta'e rahi te
nu'u haka noho i te rāua mana'u 'i ruŋa i te me'e haka 'ite e mātou». 17 Te
me'e nō, mo haka moe e tahi kope i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te Kiritō, e ŋaro'a
'i ra'e i te roŋo parauti'a o ruŋa; 'e mo ŋaro'a i rā roŋo, e haka 'ite e te nu'u.
18 Tā'aku 'ui ia: ¿'Ina 'ō pēaha kai ŋaro'a e te nu'u hūrio i te roŋo riva-riva o
te 'Atua? I ŋaro'a rō. E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

«Te re'o o te ma'uroŋo ko tu'u 'ā ki te kona ta'ato'a,
'ātā ki te kona hope'a o te ao».

19 'E tā'aku 'ui haka 'ou: ¿'Ina 'ō pēaha te itaraera kai aŋi-aŋi riva-riva i te
rāua me'e ŋaro'a era? I aŋi-aŋi rō. Te me'e nō, kai haŋa a rāua mo ha'atura.
O ruŋa i pāpa'i ai e Mōtē i haka 'ite e te 'Atua pē nei ē:

«E haka mākota rō e au i a kōrua mo te nu'u ta'e he hūrio,
'e e haka riri rō e au mo te nu'u ta'e 'ite o ruŋa i a au».

20 I pāpa'i tako'a rō e te perofeta era ko 'Itaia pē nei ē:

«Te nu'u ta'e kimi mai, i rava'a rō i a au;
'e te nu'u ta'e 'ui o ruŋa ō'oku,
ki a rāua a au i haka take'a ai i a au».

21 'E mo te itaraera i kī tako'a ai e te 'Atua i haka pāpa'i ki a 'Itaia:

«Te aŋa nō 'ā'aku he haka toro i tō'oku rima
ki te hau haka 'āriŋa 'e ta'e haka roŋo».

Te 'Atua kai hārui i te itaraera hai tua'ivi

11 1 He 'ui haka 'ou nei: ¿Ko hārui 'ana hō te 'Atua i te itaraera hai
tua'ivi? 'Ina. A au mau nei 'ā, pa'i, he itaraera, he hakaara o *'Apara-
hama o te mata o *Mēhāmina. 2 Te parauti'a, 'ina te 'Atua kai hārui tahi i te
itaraera, he nu'u ha'ata'a e ia mā'ana mai mu'a 'ā, hai tua'ivi.

Ka haka topa rā te kōrua mana'u ki te me'e ena e hā'aki ena 'i ruŋa i te
*Pāpa'i Mo'a o ruŋa i te perofeta era ko 'Ēria. 'I tō'ona hora pure ki te 'Atua
i horo ai i tā'ana ture mo tō'ona taŋata he itaraera pē nei ē: 3 «E te 'Atua, ko
tiŋa'i ko haka kore tahi 'ana e rāua i ta'u perofeta, 'e ko haka mārere-rere
tahi 'ana i tu'u fata. Ko au mau nō ta'u taŋata toe, 'e 'ī e haŋa tako'a rō 'ana
rāua mo tiŋa'i i a au». 4 'E pē nei te 'Atua i pāhono ai: «Ko te ai iŋa 'ana e hitu
ta'utini taŋata haka 'ou ha'ata'a e au mā'aku, ŋāŋata ta'e ha'amuri ki te me'e
kī e te nu'u he 'atua o rāua ko Vāara».[c]

5 Pē ira tako'a 'ana 'i te hora nei, e te taina ē, e toe nō 'ā te itaraera ha'ata'a
e te 'Atua mā'ana hai riva rahi ō'ona. 6 'E, i ai ena hai riva rahi o te 'Atua i
ha'ata'a ai i te itaraera mā'ana, ta'e ia hai me'e i aŋa e rāua. 'Āhani, pa'i, hai
me'e i aŋa e rāua, ta'e ia he me'e 'o te riva rahi o te 'Atua.

7 ¿He aha ia te aura'a o te me'e ta'ato'a nei? Te aura'a: te rahi ra'a o te ita-
raera 'ina kai rava'a i te rāua me'e kimi: he tano o rāua ki te mata o te 'Atua.
O te nu'u itaraera ha'ata'a e te 'Atua mā'ana i rava'a. 'E tū rahi ra'a era o te
itaraera ko haka hio-hio 'ā e te 'Atua i te rāua mana'u. 8 Pa he me'e kī 'i ruŋa
i te Pāpa'i Mo'a:

«Te 'Atua i haka hio-hio rō i te rāua mana'u;
i va'ai rō i te mata ta'e take'a,

---

c 11.4 A *Vāara* he 'iŋoa o te me'e ha'amuri pa he 'atua e te nu'u noho, 'i mu'a 'ā, 'i te henua
hōrea e te 'Atua mo va'ai ki a 'Aparahama 'e ki tā'ana hakaara. I tu'u i noho era te itaraera 'i ira,
te tētahi o rāua i hārui rō i te 'Atua hai tua'ivi mo ha'amuri tako'a ki a Vāara.

'e i te tariŋa ta'e ŋaro'a,
'e pē nei mau 'ā a rāua 'ātā ki 'aŋarīnā».

9 I pāpa'i tako'a rō e te 'ariki era ko *Tāvita pē nei ē:

«Ka riro te rāua ŋoŋoro
he me'e mo 'a-'aru mo puru i a rāua, pa he kūpeŋa ika,
ki rava'a ai mo haka ūtu'a hai ūtu'a tano mo rāua.

10 Ka pōhāhā ka oho nō te rāua mana'u, 'o aŋi-aŋi i te parauti'a,
'e ka piko-piko ka oho nō te rāua tua'ivi 'i te paŋaha'a o te 'ati 'amo e
rāua».

He rava'a iŋa e te nu'u ta'e hūrio i te ora 'āpī

11 Tā'aku 'ui ia: i hara era te *hūrio 'i te ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ¿he kore rō 'āvai te rāve'a mo tano o rāua ki te mata o te 'Atua? Ta'e pē ira. 'I te ta'e ha'atura o te hūrio i rava'a ai e te nu'u ta'e he hūrio mo e'a mai te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. Te me'e nei i aŋa ai e te 'Atua ki mākota ai 'e ki haŋa ai te hūrio mo rava'a tako'a e rāua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 12 I ai ena hai hara o te hūrio i ha'amaitai ai e te 'Atua i te nu'u o te ao ta'e he hūrio, ¡ka mana'u atu rā kōrua pē hē ka ai ena 'i te mahana haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te ta'ato'a nu'u hūrio ha'ata'a e te 'Atua mā'ana!

13 E ai rō 'ana tā'aku me'e mo kī atu ki a kōrua ki te nu'u ta'e he hūrio: te 'Atua ko ha'ata'a 'ā i a au pa he *'āpōtoro mo haka 'ite atu ki a kōrua i tā'ana vānaŋa. 'O ira a au e aŋa riva-riva nei i te aŋa nui-nui nei, 14 he haŋa ō'oku mo haka mākota i tō'oku taŋata koi'ite pē ira tētahi o rāua ana haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 15 Mo ai ia hai hārui o te 'Atua i te nu'u hūrio hai tua'ivi e ai ena te rāve'a mo haka riva-riva i te taŋata ta'ato'a ki a ia, ¡ka mana'u atu kōrua pē hē ka ai ena 'i te hora haka tano e te 'Atua i a rāua ki tō'ona mata! ¡Ka ai ena pa he nu'u mate ko ora haka 'ou 'ā mai te mate!

16 Mo ai e ha'ata'a rō 'ana mo te 'Atua te haraoa ra'e tunu mai ruŋa i te haraoa ko ŋatu 'ā, pē ira tako'a 'ā ia te haraoa ta'ato'a ŋatu era. 'E mo ai o te aka o te tumu e ha'ata'a rō 'ana mo te 'Atua, pē ira tako'a 'ana ia te maŋa ta'ato'a o rā tumu.

17 Te hūrio pa he tumu 'ōrivo mai ruŋa i pa'o ai i te tētahi maŋa, 'e a rā ŋā kona pa'o mau era 'ā i haka puā haka 'ou ai hai maŋa 'ōrivo o 'uta ta'e hāpa'o e te taŋata, te aura'a, ko kōrua he nu'u ta'e hūrio. Pē ira e ora ena 'i te hora nei hai tāpau 'e hai aka o rā tumu. 18 Ka ai atu pē ira, 'ina ko mana'u i hau rō atu koe ki te maŋa mau era o rā tumu. E haka topa te mana'u: ta'e mai i a koe mai te maŋa te aka e ora ena; a koe e ora ena hai aka o rā tumu.

19 E kī rō pēaha e tahi o kōrua: 'Ei, i pa'o rō i te tētahi maŋa mo haka puā i a au ki ruŋa. 20 He aŋi 'ā. I pa'o ai i a rāua he ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e a koe e ra'u ena 'i ruŋa 'o te haka moe nō i tu'u mana'u 'i ruŋa i a ia. 'O ira, 'ina ko kī i hau rō atu koe ki a rāua; te me'e nō, e ri'a-ri'a

koe. 21 Mo ai 'ina kai haka rehu e te 'Atua i te hara o te maŋa mau o rā tumu,
e ko haka rehu tako'a e ia i tu'u hara.
22 Te 'Atua e haka take'a rō 'ana i tō'ona riva 'e i tō'ona riri. Ki te nu'u hūrio
hārui i a ia hai tua'ivi i haka take'a ai i tō'ona riri, 'e ki a kōrua ki te nu'u
ta'e he hūrio i haka take'a ai i tō'ona riva. Te me'e nō, e u'i e noho kōrua 'i
roto i tō'ona riva rahi, 'o pa'o tako'a rō i a kōrua mai ruŋa i rā tumu. 23 Mo
haka moe o te hūrio i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he haka tupu haka 'ou e te
'Atua 'i ruŋa i rā tumu; i a ia, pa'i, te parau mo haka tupu haka 'ou. 24 Pē nei
te aura'a: mo ai ko to'o 'ana e te 'Atua i a koe, he maŋa o te tumu o 'uta mo
haka tupu 'i ruŋa i te tumu 'ōrivo riva-riva, ¿pē hē ia ana ta'e haka tupu haka
'ou e ia, 'i ruŋa i rā tumu, i te hūrio, he maŋa parauti'a mau o rā tumu?

He e'a iŋa o te hūrio mai te ūtu'a o te hara

25 E te taina ē, e haŋa rō 'ana a au mo haka 'ite atu i te me'e 'ina kai 'ite
'ana e te taŋata o ruŋa i te hūrio, 'o mana'u rō kōrua i hau rō atu 'ō kōrua
ki a rāua. Tētahi o rāua ko hārui 'ana hai tua'ivi i te 'Atua, 'e pē rā mau 'ā
ka oho ena 'ātā ka haka moe tahi rō te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te nu'u ta'e he
hūrio ha'ata'a e te 'Atua mā'ana. 26 Ki topa te me'e nei, ka e'a iho ena te hūrio
ta'ato'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e ka rava'a ena i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a va'ai e te 'Atua. E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

«Te kope to'o i te taŋata mai roto i te 'ati
ka oho mai ena mai te kona era ko *Tione
mo ha'ata'a i te itaraera mai roto i te me'e ta'e tano.
27 Pē ira ka haka tano ena te hōrea kī e au mo rāua:
he haka kore e au i te rāua hara».

28 'I te ta'e haŋa o te hūrio ki te *roŋo riva-riva o te 'Atua 'e 'i te ta'e
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, i hārui ai e te 'Atua hai tua'ivi. 'E rā
me'e mo te kōrua riva-riva, mo haka 'ite atu i tā'ana roŋo ki a kōrua ki te
nu'u ta'e he hūrio. Ka ai atu pē ira, ko te haŋa iŋa 'ana te 'Atua ki a rāua;
i ha'ata'a rō, pa'i, e ia i te rāua tupuna, 'i mu'a 'ana, mo taŋata 'ā'ana. 29 Te
'Atua 'ina he hiko i tā'ana me'e va'ai, 'e 'ina he haka rehu i te nu'u ha'ata'a
e ia mā'ana.
30 'I mu'a 'ā, 'ina a kōrua he ha'atura ki te 'Atua, 'e, hora nei 'i ruŋa i a
kōrua te riva rahi ō'ona, he ta'e ha'atura o te hūrio ki a ia. 31 Te ta'e ha'atura o
te hūrio he me'e e tahi o te 'Atua mo haka 'aroha i a kōrua, 'e mo haka 'aroha
tako'a i a rāua. 32 Te 'Atua ia 'i te haŋa mo haka take'a i tō'ona haka 'aroha 'e
i tō'ona riva rahi 'i ruŋa i te taŋata ta'ato'a, ko haka 'ite mai 'ana pē nei ē: ka
hūrio 'e ka ta'e hūrio, ta'ato'a he nu'u ta'e ha'atura ki a ia.
33 ¿Ko ai te kope mo rava'a mo hāito i te rahi o te riva o te 'Atua, i tō'ona
mārama-rama 'e i tā'ana me'e 'ite? 'E ¿ko ai tako'a te kope mo rava'a mo
aŋi-aŋi i tō'ona mana'u, 'e mo ha'aaura'a i tā'ana me'e aŋa? 34 Pa he me'e kī
'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«¿Ko ai te me'e mo 'ite i te mana'u o te 'Atua?
¿Ko ai te kope mo kī he aha tā'ana me'e mo aŋa?

35 ¿Ko ai te kope i vaʻai i tāʻana meʻe
mo haka hoki iŋa e ia?».

36 Taʻatoʻa meʻe o te ʻAtua i aŋa, ʻe hai ia e ai e oho nō ena; i aŋa ai mo haʻahana-hana ki a ia. ¡Ki haʻahana-hana tahi ia tātou ki te ʻAtua ʻātā ki te hopeʻa raʻa! *ʻĀmene.

Te noho iŋa ʻāpī

12 1 E te taina, te ʻAtua e haka ʻaroha rō ʻana i a tātou, ʻe ʻi ruŋa i a tātou tōʻona riva rahi. ʻO ira ʻī a au he ani atu: e vaʻai tahi kōrua i te kōrua hakari ʻe i te kōrua manaʻu ki te ʻAtua pa he tūtia ora haʻataʻa māʻana mo aŋa i tāʻana meʻe haŋa. Te meʻe nei he rāveʻa tano mo haʻamuri ki te ʻAtua. 2 ʻIna kōrua ko noho haka ʻou hai manaʻu taʻe tano o te taŋata. E haka rē ki te ʻAtua mo huri i te kōrua manaʻu, ki huri ai te kōrua noho iŋa, ʻe ki ʻite ai e kōrua he aha te meʻe haŋa o te ʻAtua, te auraʻa, he aha te meʻe tano ki a ia, he aha te meʻe mo koa ōʻona, ʻe he aha te meʻe hopeʻa o te riva-riva ki tōʻona mata.

3 Pa he taŋata uŋa au e te ʻAtua hai riva rahi ōʻona mo haka ʻite atu i tāʻana roŋo, ʻī a au he kī atu: ʻina ko manaʻu ʻata hau kōrua ki te roa parautiʻa vaʻai atu era e te ʻAtua. Te tano mau: e ʻite kōrua mo haka tano i te manaʻu ki te pūai o te kōrua haka moe iŋa o te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū Kiritō. 4 Te hakari taŋata he meʻe e tahi mau nō. Ka ai atu pē ira, meʻe rahi nō atu kona o te hakari, ʻe rā ŋā kona meʻe kē meʻe kē te meʻe aŋa. 5 Pē ira ʻā tātou, te nuʻu *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. Ka ai atu e rahi rō ʻana a tātou, e tahi mau nō hakari, he hakari o Ietū.

6 Te ʻAtua, paʻi, ʻi tōʻona riva rahi, ko vaʻai mai ʻana ki a tātou taʻatoʻa huru kē huru kē te meʻe mo aŋa i tāʻana aŋa. Mo ai o rā meʻe vaʻai mai era he vānaŋa i te meʻe haka ʻite mai e te ʻAtua, e haka ʻite hai pūai o te tātou haka moe iŋa i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia. 7 ʻE mo ai rā meʻe vaʻai mai era he tāvini ki te rua, e tāvini riva-riva. ʻE te kope i a ia te meʻe he hāpī i te rua, e noho e hāpī. 8 ʻE te kope i a ia te meʻe he haka pūai i te manaʻu o te rua, e noho e haka pūai. ʻE te kope i a ia te meʻe he vaʻai hai meʻe ki te rua, e vaʻai hai māhatu. ʻE te kope te meʻe i vaʻai ki a ia he haka tere i te nūnaʻa taŋata haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, e uʻi e aŋa riva-riva tāʻana aŋa, ʻe te kope tāʻana meʻe he hāʻūʻū ki te rua, e hāʻūʻū hai koa.

Te noho iŋa tano mo te *kiritiano

9 E haŋa kōrua ki te rua hai māhatu. ʻIna ko haŋa ki te meʻe taʻe tano; e haka noho te manaʻu ʻi ruŋa i te meʻe tano ki te mata o te ʻAtua. 10 E here ʻi roto i a kōrua pa he taina, ʻe e moʻa pa he nuʻu manaʻu i hau rō atu te rua ki a rāua.

11 ʻIna ko haka hupe-hupe; e aŋa hai māhatu ki a Ietū Kiritō, he Pūʻoko Haka Tere o tātou.

12 E koa kōrua ʻi te meʻe era pe muʻa ka oho ena e ai rō ʻana te meʻe riva-riva mo tātou. E haʻaoromaʻi te ʻati taʻatoʻa hai pūai. ʻE ʻina ko haka rē, ki te hora hopeʻa, te meʻe ena he pure ki te ʻAtua.

13 E hāʻūʻū kōrua ki te nuʻu haʻataʻa e te ʻAtua māʻana ai o te ʻati. E hāpaʻo riva-riva te nuʻu tuʻu atu ki te kōrua hare.

14 E ani ki te 'Atua mo ha'amaitai i te nu'u tōtōā atu i a kōrua; 'ina ko ani
mo haka ūtu'a i a rāua.
15 E koa kōrua ananake ko te nu'u koa, 'e e taŋi ananake ko te nu'u taŋi.
16 'Ina ko tātake 'i roto i a kōrua. 'Ina ko mana'u i hau rō atu ki te rua, 'o
mana'u e ai rō 'ana te nu'u mo ta'e piri e kōrua 'e te aŋa mo ta'e aŋa e kōrua.
'Ina ko mana'u ko 'ite tahi 'ana i te me'e ta'ato'a.
17 'Ina ko haka hoki hai me'e ta'e tano ki te kope aŋa atu i te me'e ta'e tano.
E noho riva-riva kōrua, 'o ai te vānaŋa mo tuhi atu i te kōrua hape. 18 E aŋa
te me'e nō era i ai i a kōrua mo noho riva-riva 'i roto i te haumārū ananake
ko te ta'ato'a nō taŋata.
19 E te taina, 'ina ko kimi i te rāve'a mo haka ūtu'a i te nu'u aŋa atu i te
me'e ta'e tano; e haka rē mo te 'Atua a rāua e haka ūtu'a. E kī rō 'ana, pa'i,
'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «Mā'aku mau nō e haka ūtu'a i te taŋata, 'e
mā'aku e haka 'auhau i te rāua me'e ta'e tano aŋa, he kī iŋa nei o te 'Atua».
20 E kī tako'a rō 'ana: «Mo maruaki o te nu'u ta'e haŋa atu, e va'ai hai kai; 'e
mo pohe ki te vai, e va'ai. Pē ira he ha'amā a rāua».
21 'Ina ko ha'ati'a mo rē atu o te me'e ta'e tano. E aŋa te me'e riva-riva, ki rē
ai kōrua ki te me'e ta'e tano.

13 1 E ha'atura kōrua ta'ato'a ki te nu'u ko rāua te pū'oko haka tere
henua. Ta'e i ai tahaŋa nō i a rāua te aŋa era; o te 'Atua i haŋa 'e
i ha'ati'a mo topa pē ira. 2 Te nu'u ta'e ha'atura ki te rāua pū'oko haka tere
henua e ta'e ha'atura 'ana ki te me'e haŋa e te 'Atua. He haka ūtu'a te nu'u
era. 3 Te nu'u aŋa i te me'e tano 'ina he ri'a-ri'a 'i te nu'u pū'oko haka tere
henua. He nu'u aŋa i te me'e ta'e tano te nu'u ri'a-ri'a.
¿E haŋa rō 'ana koe mo ta'e ri'a-ri'a 'i te nu'u pū'oko haka tere henua? 'Ina
ia ko aŋa i te me'e ta'e tano. Pē ira he tano koe ki te rāua mata. 4 A rāua he
tāvini o te 'Atua mo tu'u riva-riva. 'E, mo aŋa ō'ou i te me'e ta'e tano, e ri'a-
ri'a; i a rāua, pa'i, te parau mo haka ūtu'a i te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano.
5 'O ira, e ha'atura ki te nu'u pū'oko haka tere henua, ta'e nō 'ō he ri'a-ri'a 'o
haka ūtu'a atu, 'o te ai he me'e kī mau atu 'ā e tu'u mana'u riva-riva mo aŋa.
6 'O ira tako'a a kōrua e 'auhau ena i te moni haka 'auhau atu e te nu'u
pū'oko haka tere henua. A rāua, pa'i, e haka tere ena i te henua e aŋa 'ana
ki te 'Atua. 7 E 'auhau te me'e ta'ato'a ena mo 'auhau ki te nu'u ki a rāua ana
'auhau koia ko mo'a i a rāua. Te ŋā me'e nei he me'e mau 'ā mo aŋa e tātou.
8 E hāpa'o 'o ai tu'u tārahu. Te tārahu mau nō mo ai ō'ou he haŋa ki te rua;
te kope haŋa ki te rua e haka tano 'ana i te me'e ta'ato'a kī 'i ruŋa i te *haka
tere iŋa 'a Mōtē. 9 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa: «'Ina ko tai'ata, 'ina ko tiŋa'i ko
haka mate i te rua, 'ina ko toke 'e 'ina ko pohe ki te me'e o te rua». Te roŋo
ta'ato'a nei 'e te tētahi atu roŋo e tano tahi nō mo ha'atura ō'ou ki te roŋo
mau nō nei: «E haŋa ki te rua pa he haŋa iŋa ena 'ā ō'ou ki a koe mau 'ā».
10 Te kope haŋa ki te rua e ko aŋa i te me'e ta'e tano ki rā kope. Te me'e ta'a-
to'a kī, pa'i, o ruŋa i te roŋo o te 'Atua e tano tahi ena hai haŋa ki te rua.
11 E 'ite rō 'ana a kōrua pē hē te noho iŋa o te hora nei. 'O ira, e aŋa e oho nō
kōrua i te me'e tano ki te mata o te 'Atua. E veveri kōrua. Hora nei 'ata hāhine
te mahana mo tu'u mai o Ietū mo haka e'a i a tātou mai te 'ati o te ao nei ki
te mahana haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 12 Te noho iŋa ta'e tano
o te hora nei pa he pō ko hāhine 'ana he ma'urima e te 'ōtea. 'O ira, 'ina ko

aŋa haka 'ou tātou i te me'e ta'e tano aŋa 'i te pō. Ki aŋa tātou i te me'e tano, he me'e aŋa 'i te 'ōtea, ki ai ai mo tātou pa he kahu uru e te va'ehau 'i te hora o te tama'i. 13 E noho tātou pa he nu'u ha'ere 'i roto i te mā'eha. E haka rē te me'e ta'e tano aŋa 'i te pō pa he ŋoŋoro ta'e hāito i te me'e aŋa, pa he ta'ero 'ava, pa he tai'ata 'e he tētahi haka 'ou atu me'e tu'u pē ira, pa he tātake 'e pa he pohe ki te me'e o te rua. 14 Te me'e mau nō mo aŋa e kōrua he haka rē ki a Ietū Kiritō mo haka tere i a kōrua, mo tano o te kōrua noho iŋa pa he noho iŋa mau 'ana ō'ona, 'o tano rō te kōrua noho iŋa ki te me'e pohe nō o te hakari.

¿Ko ai koe mo tuhi i te hape o te rua?

14 1 E to'o hai māhatu ki roto i a kōrua te nu'u 'ina he pūai rahi te rāua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. E u'i 'o haka tātake e kōrua. 2 He ha'aaura'a nei e tahi: e ai rō 'ana te nu'u mana'u 'ina he 'ati mo kai ta'ato'a me'e ena mo kai. 'E e ai tako'a rō 'ana te nu'u mana'u 'ina ko kai i te kiko, he ta'e aŋi-aŋi riva-riva o ruŋa i te me'e o te 'Atua. 3 Te nu'u kai i te me'e ta'ato'a 'ina ko ta'e haka au mo te nu'u e ai rō 'ana te rāua me'e ta'e kai. 'E te nu'u nei 'ina ko ta'e haka au mo te nu'u kai i te me'e ta'ato'a; pē tū haŋa iŋa 'ana, pa'i, te 'Atua ki a rāua ta'ato'a.

4 ¿Ko ai ia koe mo tuhi iŋa i te hape o te tāvini o te rua? Mā Ietū mau nō, he Pū'oko Haka Tere ō'ona e kī hoki e tano rō 'ana 'o 'ina he tano tā'ana me'e aŋa. 'E rā tāvini e aŋa rō i te me'e tano; i a Ietū, pa'i, te pūai mo hā'ū'ū ki a ia mo aŋa pē ira.

5 He ha'aaura'a haka 'ou nei e tahi: e ai rō 'ana te nu'u mana'u e ai rō 'ana te mahana 'ata hau rō atu i te hauha'a ki te tētahi mahana mo ha'amuri ki te 'Atua, 'e e ai rō 'ana te nu'u mana'u: ta'ato'a mahana pē tū hauha'a tahi 'ā. Te me'e nō, e 'ite riva-riva e te ta'ato'a he aha mau te rāua me'e mana'u. 6 Te kope ha'amuri ki te 'Atua 'i te mahana mana'u e ia he mahana 'ata hauha'a mo ha'amuri, mō'ona he rāve'a e tahi mo mo'a i te 'Atua. 'E te kope kai i te ta'ato'a me'e ai mo kai 'i te mana'u 'ina e tahi kai ta'e ha'ati'a e te 'Atua mo kai, mō'ona he rāve'a tako'a mo mo'a i te 'Atua, 'e he māuru-uru o ruŋa. Te kope e ai rō 'ana tā'ana me'e ta'e kai, te ta'e kai era ō'ona i rā me'e he rāve'a e tahi mo ha'amuri ki te 'Atua, 'e he māuru-uru tako'a o ruŋa.

7 Ta'e mo koa o tātou nō a tātou, te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e ora nei 'o e mate ena. 8 A tātou e ora nei 'o e mate ena mo te 'Atua. Te aura'a: ka mate 'o ka ora, ko te ai iŋa 'ana a tātou 'ā'ana. 9 Mo ira a Ietū i mate ai 'e i ora haka 'ou ai: mo Pū'oko Haka Tere o tātou ta'ato'a, ka ai atu nu'u mate 'o nu'u ora.

10 ¿He aha ia koe e kī ena e hape rō 'ā tu'u taina? 'E ¿he aha koe e haka ta'e au ena ki a ia? Ta'ato'a nō tātou ka māroa ena 'i mu'a o te 'Atua, 'e he kī mai he aha te tātou me'e tano 'e ta'e tano i aŋa. 11 E haka 'ite rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a te kī iŋa o te 'Atua pē nei ē:

> «He hōrea atu au hai 'īŋoa ō'oku:
> te nu'u ta'ato'a o te ao e tū-turi tahi rō 'i mu'a i a au
> 'e e kī rō ko au mau 'ā te 'Atua».

12 Pē ira, e tahi e tahi o tātou ka kī ena i tā'ana me'e i aŋa ki te 'Atua.

13 'O ira, 'ina ko kī haka 'ou e hape rō 'ā te rua. Te me'e nō, e u'i kōrua 'o
haka 'aka-'aka i te mana'u o te kōrua taina o ruŋa i a Ietū, 'o uŋa i a rāua ki
roto i te hara hai me'e aŋa e kōrua. 14 Ko 'ite riva-riva 'ana a au, pa he taŋata
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ta'ato'a me'e ai mo kai e ha'ati'a rō 'ana
e te 'Atua mo kai. Ka ai atu pē ira, mo mana'u e tahi kope e ai rō 'ana te me'e
ta'e ha'ati'a mo kai, mō'ona ia he me'e ta'e ha'ati'a mau 'ā. 15 Te kī: mo ta'e
au rō o te mana'u o tu'u taina hai me'e kai e koe, ta'e ia koe hai haŋa e haka
tere ena. ¡'Ina ko ai hai me'e kai e koe tu'u taina ana ta'e haka moe haka 'ou
i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū mate era mō'ona! 16 'E, tako'a, mo kī o te nu'u
i te vānaŋa ta'e tano mo te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū hai aŋa
ō'ou e tahi me'e, ka ai atu rā me'e he me'e ta'e 'ati mo te 'Atua, 'ina ia koe ko
aŋa. 17 Ta'e, pa'i, o ruŋa o te kai 'e o ruŋa i te me'e mo unu te haka tere iŋa
o te 'Atua; o ruŋa i te me'e he tano o te taŋata 'e o te rāua noho iŋa ki tō'ona
mata hai koa 'e hai haumārū o te *Vārua Maitai. 18 Te nu'u tāvini pē nei ki te
*Kiritō he koa te 'Atua, 'e ki te mata o te taŋata e tano rō 'ā.

19 'O ira, ki u'i ki aŋa i te rāve'a ta'ato'a ai mo hā'ū'ū i a tātou mo 'ata 'ite
o ruŋa i te me'e o te 'Atua, 'e mo ai o te haumārū 'i roto i a tātou ta'ato'a o
te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 20 'Ina ko ai o ruŋa i te kai ana
haka mira-mira koe i te aŋa o te 'Atua 'i roto i te māhatu o tu'u taina. Te
parauti'a mau, 'ina he kai ta'e ha'ati'a e te 'Atua mo kai. Te me'e ta'e tano nō:
hai kai ō'ou i te me'e mana'u e tu'u taina he me'e ta'e ha'ati'a e te 'Atua, he
'aka-'aka tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 21 I hau rō atu i te tano mo ta'e aŋa
ō'ou i te me'e mana'u e te rua he me'e ta'e ha'ati'a e te 'Atua, pa he kai i te
kiko 'e pa he unu i te 'ava, 'o hara tu'u taina.

22 'E te me'e mana'u e koe o ruŋa i te me'e ha'ati'a 'e ta'e ha'ati'a e te 'Atua
ko koe 'e ko ia mau nō te me'e mo 'ite. ¡Ko te koa 'ō i te kope aŋa i te me'e
mana'u e ia he me'e tano, 'e 'i roto i te māhatu 'ina he me'e kī ko hape 'ana
'ō a ia! 23 'E te kope ta'e aŋi-aŋi riva-riva hoki e tano rō 'ana 'o e ta'e tano rō
'ana te kai ō'ona e tahi me'e, ka kai era, e hara 'ana, he ta'e ma'u 'i roto i a
ia he parauti'a mau 'ā he me'e tano ki te 'Atua. Ta'ato'a nō me'e, pa'i, mo aŋa
e tāua 'ina kai 'ite riva-riva hia 'ā hoki he me'e tano ki te mata o te 'Atua 'o
'ina, e hara 'ana.

E haka tere koe pē Ietū 'ā

15 1 A tātou, te nu'u 'ite riva-riva i te me'e o ruŋa i te 'Atua, e ha'aoro-
ma'i te ta'e aŋa o te tātou taina i te me'e mana'u e rāua he me'e ta'e
ha'ati'a e te 'Atua. 'Ina ko aŋa i te me'e mo koa o tātou nō. 2 Ki aŋa tahi tātou
i te me'e hai haŋa mo haka koa 'e mo hā'ū'ū i te taina, 'e mo 'ata 'ite o tātou
ta'ato'a o ruŋa i te me'e o te 'Atua. 3 A Ietū, pa'i, 'ina kai aŋa i te me'e mo
tō'ona koa mau nō. 'I ruŋa i a ia i haka tano ai te me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i
Mo'a pē nei ē: «Te vānaŋa ta'e tano kī era mō'ou, 'i ruŋa i a au i topa mai ai».

4 Te me'e ta'ato'a pāpa'i 'i mu'a 'ā 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a i pāpa'i ai mo
'ite o tātou i te ha'aoroma'i i te 'ati topa mai, 'e mo haka pūai i te mana'u
mo aŋi-aŋi riva-riva pē nei ē: e ko ta'e aŋa e te 'Atua i te me'e ta'ato'a hōrea
mai e ia. 5 O te 'Atua, va'ai i te 'ite mo ha'aoroma'i i te 'ati 'e i te pūai mo
haka hio-hio i te tātou mana'u, te hā'ū'ū atu i a kōrua mo noho 'i roto i te
haumārū, pa he nu'u te rāua noho iŋa pē Ietū Kiritō 'ā, 6 mo ha'ahana-hana

tahi o kōrua i te 'Atua, he Matu'a o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō hai mana'u mau nō e tahi.

7 'O ira, 'i roto i a kōrua, e haŋa e tahi ki te rua pa he taina, pa he haŋa iŋa o Ietū ki a kōrua, ki ha'ahana-hana tahi ai te taŋata ki te 'Atua. **8** 'Ina ko rehu i a kōrua: a Ietū i oho mai ai mo tāvini ki te *hūrio, mo tano o te hōrea va'ai era ki te mātou tupuna 'i mu'a 'ā, 'e mo haka take'a: te 'Atua e haka tano rō 'ana i tā'ana hōrea. **9** I oho tako'a mai ai mo ha'ahana-hana o te nu'u ta'e he hūrio ki te 'Atua 'o tō'ona riva rahi, pa he me'e kī 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«'I mu'a o te taŋata ta'ato'a o te ao
ka ha'ahana-hana atu ena a au ki a koe,
'e he hīmene atu i te hīmene mō'ou».

10 'I te kona haka 'ou e tahi o ruŋa i te Pāpa'i Mo'a e kī ena:

«¡Ka koa tahi kōrua, e te nu'u ta'e hūrio ē, ananake ko te hūrio,
he nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana!».

11 'E 'i te kona haka 'ou e tahi e kī ena:

«E te hau ta'ato'a o te ao ē,
¡e ha'ahana-hana ki te 'Atua!».

12 I pāpa'i tako'a rō e te perofeta era ko 'Itaia:

«Mai te hakaara o te taŋata ko Hētē[d]
ka e'a mai ena te kope mo haka tere i te nu'u ta'e he hūrio,
'e 'i ruŋa ka ŋatu ena i te rāua haŋu».

13 Mo te 'Atua haka aŋi-aŋi mai e haka tano rō 'ana i tā'ana hōrea e 'ata haka koa 'e e 'ata haka haumārū atu i a kōrua i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e mā'ana tako'a e 'ata haka aŋi-aŋi atu, hai pūai o te *Vārua Maitai, e ko ta'e aŋa a ia i tā'ana me'e hōrea.

Te aŋa 'a Pauro pa he *'āpōtoro

14 E te taina ō'oku ē, e 'ite riva-riva rō 'ana a au: te kōrua noho iŋa noho iŋa tano ki te mata o te 'Atua, ko 'ite riva-riva 'ana kōrua o ruŋa i te hāpī parauti'a 'ā'ana, 'e e tano rō 'ana mo hā'ū'ū 'i roto i a kōrua 'ā mo haka tika o ruŋa i te me'e haŋa o te 'Atua. **15** Ka ai atu pē ira, 'i ruŋa i te parau nei, ko pāpa'i ko haka 'ite atu 'ana a au o ruŋa i te tētahi me'e, 'o rehu i a kōrua. I pāpa'i atu ai 'o te ai te 'Atua hai riva rahi ō'ona ko haka 'āpōtoro 'ā i a au **16** mo tāvini ki a Ietū Kiritō mo te riva-riva o te nu'u ta'ato'a ta'e he hūrio. Tā'aku aŋa pa he aŋa 'ā o te *oromatu'a: he haka 'ite ki te nu'u ta'e he hūrio i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, ki haka moe ai a rāua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

---

d 15.12 A *Hētē* he matu'a tane o te 'ariki era ko Tāvita (Māteo 1.6). Mai i a ia i haka ara mai ai a Ietū, kope mā'ana e haka tere i te taŋata o te ao ta'ato'a.

Pē ira ka ai ena a rāua pa he me'e mo va'ai ki te 'Atua mo tō'ona koa haka ma'itaki e te Vārua Maitai.

17 'E, 'i te ai ō'oku 'a Ietū Kiritō, e tano nō a au mo koa o ruŋa i tā'aku aŋa
mo te 'Atua. 18 Ka ai atu pē ira, tā'aku me'e nō mo 'a'amu atu he me'e i aŋa e
te *Kiritō mo ha'atura o te nu'u ta'e he hūrio ki te 'Atua hai me'e kī 'e aŋa e
au, 19 'e, tako'a, hai mana aŋa e au hai pūai va'ai mai e te Vārua o te 'Atua.
Pē ira i haka mao riva-riva ai a au i te aŋa va'ai mai he haka 'ite he oho i te
roŋo riva-riva o ruŋa i te Kiritō mai Hērutarema ki te kona ta'ato'a, 'ātā ka
tu'u rō ki Iriria. 20 'I tō'oku ara, tā'aku me'e aŋa he haka 'ite i te roŋo riva-riva
o te 'Atua a te kona kai 'ite 'ā o ruŋa o Ietū Kiritō, 'o aŋa 'o oho a te kona ko
ha'amata era 'ā te aŋa e te rua. 21 Hai aŋa nei 'ā'aku i haka tano ai te vānaŋa
kī 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

> «Te nu'u ta'e 'ite o ruŋa i a ia ko rāua te nu'u ka 'ite ena ko ai a ia;
> te nu'u ta'e ŋaro'a o ruŋa i a ia ko rāua te nu'u ka aŋi-aŋi ena i tā'ana
> roŋo».

He mana'u iŋa o Pauro mo oho ki Roma

22 I rahi rō tō'oku mahana i mana'u mo oho atu mo u'i i a kōrua, 'e, 'i te
rahi o tā'aku aŋa, e ta'e rava'a nei a au mo oho atu. 23 'E, hora nei, 'i te oti o
tā'aku aŋa 'i te ŋā kona nei, 'e 'i te rahi o tō'oku matahiti haŋa mo oho atu ki
a kōrua 'i Roma, 24 ko mana'u 'ana a au mo hipa atu 'i tō'oku ara ka oho nei
ki Paniora. Ki tu'u atu a au 'e ki koa tātou, ka ai atu mahana ta'e rahi, he oho
haka 'ou a au 'i tō'oku ara hai hā'ū'ū o kōrua.

25 'Ī a au he oho 'i te hora nei ki Hērutarema, he ma'u i te me'e mo hā'ū'ū
o te ŋā taina era o ira. 26 Ko haka taka-taka 'ana, pa'i, e te taina o Mātērōnia
'e o Ākāia i te moni mo haka ma'u mo te taina veve o Hērutarema. 27 Te me'e
nei i aŋa ai hai mana'u o rāua, ka ai atu he me'e mau 'ana mo aŋa e rāua. Pa
he haka 'ite iŋa era 'ā e te hūrio o ruŋa i te rāua hauha'a, he roŋo riva-riva
o te 'Atua, ki te nu'u ta'e he hūrio, pē ira tako'a 'ana te nu'u ta'e hūrio ana
hā'ū'ū 'i te hora nei hai hauha'a o rāua o te ao nei mo te hūrio haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 28 Ki va'ai ki oti a au i tū me'e va'ai mai era e rā nu'u,
he oho au ki Paniora 'e, 'i tō'oku ara ki ira, ka hipa atu ena a au ki a kōrua 'i
Roma. 29 'E, ko 'ite riva-riva 'ana a au pē nei ē: ki tu'u atu a au, ka 'ata ha'a-
maitai mai ena e te Kiritō i a tātou ta'ato'a.

30 E te taina, 'i te ai o tātou ta'ato'a 'a Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou,
'e 'i te ai o te haŋa 'i roto i a tātou va'ai mai e te Vārua Maitai, he ani atu a au:
e pure kōrua ki te 'Atua mō'oku. 31 E ani kōrua ki a ia mo hāpa'o i a au 'o tōtōā
mai e te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hūrea, 'e e ani tako'a
mo koa o te ŋā taina era o Hērutarema 'o tū me'e era mo ma'u e au. 32 Pē ira, ki
oti te aŋa nei, he oho atu a au ki a kōrua, ana haŋa te 'Atua, hai koa, mo haka
ora 'e mo haka pūai haka 'ou i te tātou mana'u. 33 Ka noho riva-riva kōrua, 'e
mo te 'Atua, kope va'ai i te haumārū, e hokorua atu i a kōrua ta'ato'a. *'Āmene.

He 'aroha

16 1 Nā he oho atu te vi'e e tahi te 'iŋoa ko Peve, he vi'e hā'ū'ū i te
nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona era

ko Tenekerea. 2 Ki tu'u atu, e u'i kōrua e haka naho-naho i a ia 'o te ai tako'a
ō'ona 'a Ietū, he me'e mau 'ā, pa'i, mo aŋa e tātou e te taina haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'E mo hape o te me'e, e hā'ū'ū kōrua. I rahi rō, pa'i, te
nu'u i hā'ū'ū e ia, 'ātā i hā'ū'ū tako'a rō mai i a au.
3 E 'aroha atu kōrua ki a Pirika 'e ki a 'Ākira; a rāua he hokorua ō'oku 'i te
aŋa va'ai mai e Ietū Kiritō. 4 Te nu'u ena i va'ai rō i a rāua ki roto i te 'ati mo
ora ō'oku. E māuru-uru rō 'ā a au i a rāua, 'e pē ira tako'a te nūna'a taina
ta'ato'a ta'e he hūrio haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
5 E 'aroha tako'a ki te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
taka-taka 'i te hare o Pirika ararua ko 'Ākira.
E 'aroha atu kōrua ki tō'oku repahoa ko 'Epeneto, he kope ra'e i haka moe
i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te *Kiritō o 'Ātia ta'ato'a.
6 E 'aroha atu ki a *Māria, va'ai i a ia ki te aŋa mo hā'ū'ū atu ki a kōrua.
7 E 'aroha ki a Anatoroniko 'e ki a Hūnia, he *hūrio tako'a pē au 'ā, 'e he
hokorua era ō'oku 'i roto i te hare ma'u'aurī. He *'āpōtoro mo'a rahi a rāua, 'e
'i ra'e ki a au i haka moe ai i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
8 E 'aroha ki a Amapiriato, he repahoa ō'oku 'i te haka moe iŋa i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū.
9 E 'aroha ki a 'Urupano, he hokorua aŋa o tātou ki te Kiritō, 'e ki tō'oku
repahoa haŋa rahi ko 'Ētaki.
10 E 'aroha ki a Āpere, he kope ko haka take'a mai 'ana i te pūai o tō'ona
haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e, tako'a, ki te hua'ai o Aritovuro.
11 E 'aroha ki a Erotione, hūrio tako'a pē au, 'e ki te nu'u o te hua'ai o Nara-
tito haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
12 E 'aroha ki a Tiripena 'e ki a Tiripota, he ŋā vi'e aŋa i te aŋa o te tātou
Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, 'e pē ira tako'a 'ana ki a Peretire, taina haŋa
rahi o tātou, va'ai i a ia ki te aŋa mā Ietū.
13 E 'aroha atu ki a Rufo, kope haka kē 'i tō'ona aŋa iŋa ki a Ietū, 'e pē ira
tako'a 'ana ki tō'ona matu'a vahine. A ia pa he matu'a tako'a ō'oku.
14 E 'aroha atu ki a Atinikirito, ki a Perekono, ki a 'Ēreme, ki a Patarova, ki
a 'Ērema, 'e ki te taina ta'ato'a o muri i a rāua.
15 E 'aroha tako'a kōrua ki a Firoroko, ki a Hūrita, ki a Nēreo 'e ki tō'ona
taina vahine, ki a 'Ōrimpa 'e ki te taina ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū o muri i a rāua.
16 E 'aroha 'i roto i a kōrua 'ā hai haŋa.
Te nūna'a taŋata ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona tu'u
ō'oku i 'aroha rō mai mo kōrua.
17 E te taina, e u'i e haka tapa mai muri i te nu'u haka huri i te mana'u hai
hāpī ta'e parauti'a, 'o ta'e ai e tahi mau nō kōrua mana'u o ruŋa i te hāpī
parauti'a haka 'ite atu era, 'o haka tapa kōrua mai te ara parauti'a o te 'Atua.
18 A rāua, pa'i, ta'e he tāvini o te tātou Pū'oko Haka Tere he Kiritō; he tāvini
o te me'e pohe 'e haŋa nō o rāua. Hai vānaŋa koro'iti 'e reka e reo-reo ena ki
te nu'u māhatu rehe-rehe ta'e mana'u e aŋa rō 'ō e te rua i te me'e ta'e tano
ki a rāua.
19 Ko 'ite 'ana te taina ta'ato'a e ha'atura rō 'ana a kōrua ki te 'Atua, 'e e koa
rō 'ana a au 'o te ai o kōrua pē ira. Te me'e nō, e haka tere kōrua i a kōrua 'ā
hai mana'u 'Atua, ki aŋa ki oho nō ai kōrua i te me'e riva-riva, ta'e i te me'e

ta'e tano. 20 Pē ira e ko roa he to'o mai e te 'Atua, va'ai i te haumārū, he haka
hēpi'i i a Rukifero 'i raro i te kōrua va'e. Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te riva rahi o
Ietū, he Pū'oko Haka Tere o tātou.
21 'Ī e 'aroha atu ena a Timoteo, hokorua aŋa ō'oku, pē ira tako'a 'ana tō'oku
hau a Rūtio, a Hātō, 'e a Tōtipataro.
22 He 'aroha tako'a atu ki a kōrua hai 'īŋoa o te tātou Pū'oko Haka Tere te
kope pāpa'i i te parau nei 'ā'aku ko Teretio.
23 'E 'ī a Kāio e 'aroha atu ena mo kōrua. E noho nei a au 'i tō'ona hare, he
kona haka rē e ia mo taka-taka o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū. 'E 'ī e 'aroha tako'a atu ena a Erato, he kope hāpa'o moni o te
kona nei, 'e te tātou taina ko Kuarato. [24 Ka ai 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a te riva
rahi o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. *'Āmene.]

He ani iŋa mo ha'ahana-hana ki te 'Atua

25 Ki ha'ahana-hana tahi tātou ki te 'Atua. I a ia te pūai mo haka hio-hio i
te kōrua mana'u 'i ruŋa i a ia hai roŋo haka 'ite e au o ruŋa i a Ietū Kiritō,
he parauti'a ta'e haka 'ite 'i mu'a 'ā o ruŋa i te me'e mana'u e ia mo aŋa 26 'e,
hora nei, ko haka 'ite 'ana 'i ruŋa i te me'e pāpa'i e te perofeta. Nei parau-
ti'a ko haka 'ite 'ana ki te taŋata o te henua ta'ato'a mo haka moe o rāua i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e mo ha'atura ki a ia. O te 'Atua, 'ina ō'ona ha'amata
'e 'ina ō'ona hope'a, i kī mo aŋa pē ira.
27 ¡'Ātā ki te hope'a ra'a ki ha'ahana-hana tahi tātou hai Ietū Kiritō ki te
'Atua, ko ia mau nō te 'Atua, 'e i a ia mau nō te mārama-rama parauti'a!
'Āmene.

He parau ra'e pāpa'i e Pauro ki te taina o

Kōrinto

Te parau nei i pāpa'i ai e Pauro mo te nu'u taina o Kōrinto. I pāpa'i ai 'i te me'e era e rahi rō 'ana te me'e ta'e tano aŋa e tētahi o rā ŋā taina. He hatu ia e Pauro pē hē te haka tere iŋa tano mo rāua mo te nu'u he *kiritiano. Te me'e ra'e i kī: e ai rāua e tahi mau nō mana'u 'i te me'e o te 'Atua (1.10–17).

Te kona nei ko Kōrinto, e māhani era e te nu'u 'i rā noho iŋa, he kona 'i ira e rahi rō 'ā te nu'u aŋa i te me'e hano-hano pohe nō e te hakari, 'ātā e ai rō 'ana te rāua vānaŋa pē nei ē: «e kōrinto 'ana», he kī iŋa mo te nu'u aŋa i te me'e hope'a o te hara. 'E te 'ati o te nūna'a taina *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o rā kona, te kope e tahi o roto o rāua ko moe 'ana i te vi'e o tō'ona matu'a (5.1), he me'e 'ina he aŋa korohaŋa e te nu'u ta'e he kiritiano.

Te me'e ta'e tano tako'a i aŋa e te taina o Kōrinto he horo i te rāua taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'i mu'a o te huē ta'e he kiritiano, he me'e 'ina ko aŋa e te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. He ture e Pauro 'e he kī mo ta'e aŋa haka 'ou pē ira. E ai rō 'ana, pa'i, te nu'u o roto o rāua mo haka tī-tika i te rāua ture.

Tētahi ia nu'u taina o Kōrinto e mana'u era: me'e ta'e tano te me'e he *hāipo-ipo, te aura'a, te noho pa he kenu pa he vi'e, 'e he haka 'ite e Pauro ta'e he parauti'a te mana'u era o rāua. Ka ai atu pē ira, i haka rē nō ki te rāua mana'u, 'e pē nei i haka mao i kī ai: te kope haŋa mo hāipo-ipo, ko tano 'ana, 'e te kope haŋa mo noho taure'a-re'a 'ina ko piri tane, 'ata hau rō atu i te riva-riva (7.38).

I ai tako'a rō te taina o Kōrinto e 'aka-'aka rō 'ana te mana'u o ruŋa i te ora iŋa haka 'ou mai te mate (15.12). 'E 'i ruŋa nei i haka mana'u haka 'ou ai e Pauro: he parauti'a mau 'ana ko ora 'ā a Ietū mai te mate (15.3–8). 'E he haka 'ite pē nei ē: *«Pa he ai iŋa o te mate hai taŋata mau nō e tahi, pē ira tako'a 'ana hai taŋata mau nō e tahi ka ai ena te ora iŋa mai te mate»* (15.21).

I ha'aaura'a rō e Pauro ki te ŋā taina nei o Kōrinto: te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he hakari o Ietū (12.12–30). I haka 'ite tako'a rō: 'ina e tahi hauha'a te 'ite me'e rahi me'e, te 'ite mo vānaŋa me'e rahi nō atu 'arero, 'e te haka moe o te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo ta'e haŋa ki te rua. 'O ira i kī ai pē nei ē: *«E toru me'e 'ina e ko kore ki te hora hope'a: he haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, he ŋatu o te haŋu 'i ruŋa i tā'ana me'e hōrea mai era, 'e he haŋa ki te rua. 'E te me'e hope'a o te hauha'a o te ŋā me'e nei e toru he haŋa ki te rua»* (13.13).

He 'aroha

1 1-2 A au, a Pauro, ha'ata'a mo *'Iāpōtoro 'a Ietū Kiritō hai haŋa o te 'Atua,
he 'aroha atu māua ko te taina nei ko Tōtene ki a kōrua ki te nūna'a
taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Kōrinto, ha'ata'a e ia mo nu'u
'ā'ana 'ina e tahi hara ananake ko te nu'u o te kona ta'ato'a haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, Pū'oko Haka Tere o tātou o te nu'u ta'ato'a ha'ata'a e
te 'Atua mā'ana. 3 Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te riva rahi 'e te haumārū o te 'Atua
he Matu'a, 'e o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

He māuru-uru

4 He māuru-uru nō tā'aku aŋa ki te 'Atua mo kōrua 'i te riva rahi va'ai atu
e ia hai Ietū Kiritō. 5 Hai ia, pa'i, te 'Atua i ha'amaitai ai i a kōrua mo aŋi-aŋi
riva-riva e kōrua i tā'ana vānaŋa 'e mo 'ite mo hāpī i te nu'u, 6 'i te me'e era
e ma'u hio-hio rō 'ana kōrua 'i roto i te māhatu i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a
Ietū Kiritō. 7 'O ira, e tiaki nō ena kōrua ki te mahana o te hoki iŋa haka 'ou
mai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, e ko hape mai i a kōrua e tahi
me'e o te me'e ta'ato'a va'ai e te 'Atua ki tā'ana nu'u mo aŋa i tā'ana aŋa. 8 Mo
te 'Atua e haka pūai i te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'ātā ki
te hope'a, 'o ai te hape mo tuhi iŋa atu 'i te hora o tō'ona hoki iŋa mai. 9 'E te
'Atua e ko ta'e haka tano i tā'ana me'e kī. 'Ā'ana, pa'i, i ha'ata'a i a kōrua mo
nu'u o tā'ana Poki ko Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere o tātou.

He haka topa-topa iŋa o te taina

10 E te taina, hai 'īŋoa o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō he ani atu
a au mo ai o kōrua ta'ato'a e tahi mau nō mana'u, 'e 'ina ko haka topa kē-kē.
E noho kōrua ta'ato'a 'i roto i te haumārū, e tahi mau nō mana'u 'e e tahi mau
nō me'e haŋa mo aŋa.

11 E kī atu ena a au i te me'e nei, e te taina ē, he 'ite ō'oku, mai te hua'ai o
Kōroe, e tātake rō 'ana kōrua 'i roto i a kōrua 'ā. 12 E ai rō 'ā te nu'u o kōrua
kī: «A au 'a Pauro»; 'e tētahi te kī: «A au 'a 'Āporo»; tētahi atu: «A au 'a Tefa»;
'e tētahi haka 'ou atu te kī: «A au o te *Kiritō». 13 ¿Ka kī 'ō e topa-topa rō 'ana
a Ietū? ¿I veo rō 'ō a Pauro 'i ruŋa i te tātaurō mo te riva-riva o kōrua? ¿I
*papatito rō 'ō kōrua hai 'īŋoa ō'ona? 14 ¡He māuru-uru a au ki te 'Atua 'i te
me'e era 'ina e tahi o roto i a kōrua i papatito e au, ko Kīripo mau nō ararua
ko Kāio! 15 Pē ira 'ina e tahi kope mo kī i papatito ai a ia hai 'īŋoa ō'oku.
16 ¡'Ā! I papatito tako'a rō a au i te hua'ai 'a Etefana, 'e ko rehu atu 'ana i a au
hoki i papatito rō a au i te tētahi nu'u. 17 Te Kiritō 'ina kai uŋa mai i a au mo
papatito i te taŋata; mo haka 'ite i te parau 'āpī riva-riva o ruŋa i a ia i uŋa
mai ai, 'e ta'e 'ō hai vānaŋa nehe-nehe mo haka take'a i tō'oku mārama-rama,
pa he me'e aŋa e te taŋata o te ao, 'o ta'e hauha'a te mate o Ietū 'i ruŋa i te
tātaurō.

He mārama-rama o te 'Atua 'e o te taŋata

18 Te roŋo o te mate o Ietū 'i ruŋa i te tātaurō he me'e ma'a-ma'a nō atu e
tahi mo te nu'u 'i ruŋa i a rāua ka topa ena te ūtu'a o te 'Atua. 'E mo tātou mo
te nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara he pūai o te 'Atua. 19 Pa he me'e hā'aki
'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

«E haka take'a rō e au 'ina e tahi hauha'a te mana'u mārama-rama o te taŋata.
'E te nu'u mana'u e 'ite rahi rō 'ana a rāua he haka mira-mira e au i te mana'u».

20 ¿'I hē i hope'a ai te nu'u mārama-rama, te *ma'ori o te haka tere hūrio
'e te kope haka kē mo vānaŋa i te me'e o te ao nei? Ko haka 'ite mai 'ā e te
'Atua: mō'ona 'ina e tahi hauha'a te mārama-rama o te taŋata. 21 Te 'Atua,
pa'i, 'i tō'ona mārama-rama 'Atua i kī ai: te taŋata e ko riva mo 'ite ko ai a
ia hai mārama-rama taŋata mau nō. 'E, 'i tō'ona riva rahi, i mana'u ai mo
haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo va'ai i te ora 'āpī 'ina
he hope'a ra'a hai haka moe o rāua i te mana'u 'i ruŋa i tā'ana roŋo o ruŋa i a
Ietū Kiritō, roŋo haka 'ite e mātou, ka ai atu he me'e ma'a-ma'a nō atu e tahi
mo te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
22 Te *hūrio, mo haka moe iho i te rāua mana'u 'i ruŋa i rā roŋo, e take'a 'i
ra'e i te mana, 'e te *kirieko, e vānaŋa e te taŋata hai mārama-rama. 23 'E a
mātou 'ina he aŋa i te ŋā me'e era. Te mātou me'e aŋa he haka 'ite he oho o
ruŋa i te Kiritō veo era 'i ruŋa i te tātaurō. Te me'e nei he parau'ino e tahi mo
te hūrio, 'e mo te kirieko he me'e ma'a-ma'a nō atu e tahi. 24 'E mo te nu'u ha'a-
ta'a e te 'Atua mā'ana, ka hūrio 'e ka ta'e hūrio, he haka take'a iŋa o te 'Atua i
tō'ona pūai 'e i tō'ona mārama-rama. 25 Te me'e aŋa e te 'Atua tu'u pa he me'e
ma'a-ma'a e tahi mo te taŋata, he me'e 'ata hau rō atu 'i te mārama-rama ki te
mana'u mārama-rama ta'ato'a o te taŋata. 'E te me'e o te 'Atua tu'u pa he me'e
ta'e pūai, he me'e 'ata hau rō atu i te pūai ki te pūai ta'ato'a o te taŋata.

Te taina o Kōrinto

26 E te taina, 'ina ko rehu pē hē te taŋata e mana'u era o ruŋa i a kōrua 'i te
hora ha'ata'a e te 'Atua i a kōrua mā'ana. Ki te rāua kī: nu'u ta'e rahi te nu'u
mārama-rama, te nu'u tōro'a ra-rahi 'e te nu'u te rāua hua'ai nu'u hōnui o
roto i a kōrua. 27 I ha'ata'a ai e te 'Atua i te taŋata mā'ana hai nu'u ta'e hāpī
'e ta'e mārama-rama rahi, ki te mana'u taŋata, mo haka ha'amā i te nu'u
hāpī rahi. I ha'ata'a tako'a rō i te nu'u ta'e pūai, ki te kī o te taŋata, mo haka
ha'amā i te nu'u pūai.
28 Te nu'u ta'e haka au 'e ta'e haŋa e te taŋata, te aura'a, te nu'u 'ina e tahi
hauha'a, ki te rāua kī, ko te nu'u nei te nu'u i ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, mo
haka take'a: te nu'u e hauha'a rō 'ā ki te mata o te taŋata, ki te mata o te
'Atua ta'e pē ira.
29 'O ira, 'ina e tahi kope mo haka paka i a ia 'i mu'a i te 'Atua. 30 Hai ia, pa'i,
e ai nei tātou 'a Ietū Kiritō. 'E hai Ietū Kiritō e haka tere nei a tātou hai mana'u
'Atua 'e e tano nei ki tō'ona mata. Hai ia tako'a e ai nei tātou he nu'u ha'ata'a
mā'ana 'ina e tahi hara 'e he nu'u e'a mai roto i te pūai o te hara. 31 E kī rō 'ana,
pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «Te kope haŋa mo haka paka i a ia, te tano mau: e
haka paka i te 'Atua, Pū'oko Haka Tere o tātou, 'o te me'e aŋa e ia».

He haka 'ite iŋa o Pauro o ruŋa i te Kiritō

2 1 E te taina, hora oho vānaŋa atu era ō'oku o ruŋa i te me'e mana'u e
te 'Atua mo aŋa ta'e haka 'ite mai era e ia 'i mu'a 'ā, ta'e hai vānaŋa

nehe-nehe mo haka take'a atu 'ō i tō'oku mārama-rama a au i haka 'ite atu ai. 2 E noho atu era a au 'i muri i a kōrua te me'e mau nō 'ā'aku i mana'u he hāpī atu o ruŋa i a Ietū Kiritō 'e o ruŋa i tō'ona mate iŋa 'i ruŋa i te tātaurō. 3 I māroa atu ai a au 'i mu'a o kōrua 'ina e tahi ō'oku pūai e ŋaro'a era e au 'e e rurū rō 'ā 'i te ri'a-ri'a, 'o ta'e haka tano au i te me'e haŋa o te 'Atua. 4 E vānaŋa atu era a au o ruŋa i te roŋo o te 'Atua, ta'e hai vānaŋa mārama-rama e haka 'ite atu era; o te *Vārua Maitai te haka 'ite atu he parauti'a rā vānaŋa era 'ā'aku, 5 'o ai hai mārama-rama o te taŋata te haka moe iŋa ena o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e ta'e 'ō hai pūai o te 'Atua.

Te me'e o te 'Atua e 'ite ena hai Vārua Maitai

6 Te parauti'a, 'i roto i te nu'u e hio-hio rō 'ā te rāua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e hāpī nei a mātou hai vānaŋa mārama-rama, 'e rā mārama-rama ta'e he mārama-rama o te taŋata 'o he mārama-rama o te nu'u pū'oko haka tere o te ao nei. Te pūai, pa'i, o te rāua mārama-rama pe te ŋaro pe te oho nō. 7 Te me'e nei o mātou e vānaŋa nei: o ruŋa i te mārama-rama o te 'Atua ta'e 'ite e te taŋata: he me'e i mana'u e ia mo aŋa mo te tātou riva-riva pe mu'a ka oho ena ta'e haka 'ite mai e ia 'i mu'a 'ā. Te me'e nei i mana'u ai mai te hora era kai aŋa 'ā i te ao. 8 Rā me'e mana'u era e te 'Atua mo aŋa 'ina kai aŋi-aŋi e te nu'u pū'oko haka tere o te ao nei. 'Āhani, pa'i, a rāua i aŋi-aŋi, e ko veo 'i ruŋa i te tātaurō i te tātou Pū'oko Haka Tere, kope i a ia te parau o te me'e ta'ato'a. 9 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

> «Te 'Atua ko haka riva-riva 'ā mo te nu'u haŋa ki a ia
> i te me'e 'ina he kope ra'e i take'a, i ŋaro'a 'e korohaŋa i mana'u».

10 Rā me'e ta'e haka 'ite mai era 'i mu'a 'ā ko haka aŋi-aŋi mai 'ā e te 'Atua hai Vārua Maitai 'i te hora nei; a ia, pa'i, e 'ite rō 'ā i te me'e ta'ato'a, 'ātā i te mana'u hope'a o te 'Atua.

11 ¿Ko ai te kope 'ite i te mana'u o te taŋata mo ta'e ai ko rā taŋata mau 'ā? Pē ira tako'a te mana'u o te 'Atua, he Vārua Maitai mau nō te me'e 'ite. 12 'Ina i a tātou i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te mana'u iŋa ena o te taŋata o te ao. Te me'e i a tātou he Vārua Maitai va'ai mai e te 'Atua, mo aŋi-aŋi he aha te me'e ta'ato'a va'ai mai e ia 'i tō'ona riva rahi.

13 'O ira, hora ena o mātou e hāpī ena o ruŋa i te 'Atua, e vānaŋa nei hai vānaŋa haka 'ite mai e te Vārua Maitai, ta'e hai vānaŋa mārama-rama hāpī mai e te taŋata. Pē ira e ha'aaura'a nei i te me'e o te 'Atua hai vānaŋa va'ai mai e te Vārua Maitai.

14 Te kope ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e kore o te Vārua Maitai o roto i a ia 'ina he to'o mō'ona i te hāpī haka 'ite e te Vārua Maitai; te hāpī nei he me'e ma'a-ma'a e tahi mō'ona. 'E 'ina e ko aŋi-aŋi, 'i te me'e era o te Vārua Maitai mau nō te haka aŋi-aŋi i te aura'a parauti'a o rā hāpī. 15 Te kope 'i roto i a ia te Vārua Maitai e aŋi-aŋi rō 'ana i te me'e ta'ato'a haka 'ite e te Vārua Maitai. 'E te kope 'ina he Vārua Maitai o roto i a ia, 'ina he aŋi-aŋi i te mana'u o te nu'u e ai rō 'ā 'i roto i a rāua te Vārua Maitai. 16 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «¿Ko ai te kope 'ite i te mana'u o te 'Atua? ¿Ko ai te kope mo hāpī i a ia?». 'E, he mana'u o te *Kiritō te me'e i a tātou.

Te mana'u ta'e pa'ari o te taina o Kōrinto

3 1 E te taina, hora era 'ā ō'oku 'i muri i a kōrua, kai tano a au mo hāpī
atu i a kōrua pa he hāpī iŋa ō'oku i te nu'u haka tere e te *Vārua Maitai
pa'ari 'i te me'e o te 'Atua. I hāpī atu ai pa he nu'u ta'e haka moe rahi i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ma'u oho i te mana'u o te ao nei, pa he ŋā poki 'i te
me'e o te *Kiritō. 2 'E, pa he ŋā poki 'omo-'omo ū hai ū e va'ai ena 'e ta'e hai
kai paŋaha'a, pē ira tā'aku me'e hāpī atu era, he hāpī ta'e aŋarahi mo aŋi-aŋi
e kōrua. Kai tano riva-riva 'ana, pa'i, a kōrua mo aŋi-aŋi i te hōhonu o te hāpī
o te 'Atua, 'e 'ātā ki te hora nei, ko te ai iŋa 'ā pē ira. 3 Ko te mana'u iŋa 'ana
kōrua pa he taŋata o te ao ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Hai
mākota 'e hai tātake e take'a ena ko te mana'u iŋa 'ana kōrua hai mana'u
taŋata, 'e o rā mana'u te haka tere i a kōrua. 4 Hora ena o te kope e tahi e kī
ena: «'A Pauro a au» 'e o te rua te kī: «'A 'Āporo a au», e haka tere 'ana hai
mana'u taŋata mau nō.

5 Ka haka topa rā te kōrua mana'u. ¿Ko ai a Pauro 'e ko ai a 'Āporo? He
tāvini nō o te 'Atua, 'e mai i a rāua a kōrua e haka moe ena i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū. Te me'e aŋa nō o māua he me'e kī mai e te 'Atua. 6 A au pa he
kope pī i te karu 'e a 'Āporo pa he kope pī-pī vai, 'e o te 'Atua te haka tupu
'e te haka nui-nui. 7 'O ira, ta'e ki te ŋā kope era o rāua i pī 'e pī-pī hai vai
ana ha'ahana-hana, ki te 'Atua, kope era 'ā'ana i haka tupu 'e i haka nui-nui
i rā me'e 'oka era. 8 Te kope pī i te karu 'e te kope pī-pī hai vai ko tū tōro'a
'ā, 'e mo te 'Atua e 'auhau i te rāua aŋa. 9 He tāvini nō māua o te 'Atua, 'e a
kōrua pa he 'āua 'oka kai 'i ira a māua e aŋa ena, 'e, tako'a, pa he hare aŋa
e te 'Atua mō'ona.

10 Hai riva rahi o te 'Atua, 'ā'aku i ha'amata i hāpī atu ki a kōrua i te parau
'āpī riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō; 'e, tako'a, i hā'ū'ū i te nu'u ra'e o kōrua mo
haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū, pa he kope 'ā'ana i aŋa i te mekerā
'i ruŋa ka haka tu'u era te hakari o te hare. 'E, hora nei, o te tētahi te hāpī
te oho atu o ruŋa i a Ietū mo haka hio-hio o kōrua 'i te ara o te 'Atua, pa he
nu'u o rāua te haka tu'u i te hakari o te hare 'i ruŋa i te mekerā. Te me'e nō,
e u'i e aŋa riva-riva te hare.

11 Te hare aŋa e te 'Atua e tahi mau nō mekerā 'i ruŋa e haka tu'u ena te
hare, ko Ietū Kiritō, 'e 'ina e tahi kope mo mono i te mekerā nei.[a] 12 'I ruŋa i
te mekerā nei te hare ana haka tu'u hai me'e hio-hio pa he piru, pa he parata,
pa he mā'ea hope'a ena o te nehe-nehe 'e o te hauha'a, 'e ta'e 'ō hai me'e e
vera nō pa he miro, pa he mauku, 'e pa he 'ohe.

13 Te huru o te aŋa o te ta'ato'a ka take'a riva-riva ena 'i te mahana o te ture
hope'a, mahana ka u'i era e Ietū hai ahi hoki i aŋa riva-riva rō 'o 'ina. 14 Mo
ta'e vera o rā me'e aŋa era, he va'ai e te 'Atua hai me'e mo koa. 15 'E mo vera,
e ko va'ai; 'e, ka ai atu pē ira, ko te e'a iŋa 'ana rā kope mai roto i te ūtu'a o
te hara 'e ko te rava'a iŋa 'ana i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a, pa he taŋata
rava'a tere mai roto i te hare e vera rō 'ā 'ina he me'e ma'u 'i te rima.

---

a 3.11 Te aura'a o te vānaŋa nei: 'ina e tahi kope mo kī atu e ai rō 'ā te rua rāve'a mo e'a o te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a mo ta'e ai hai Ietū Kiritō mau nō.

16 ¿'Ina hō kōrua he 'ite: pa he *Kona Ha'amuri 'Atua 'ā a kōrua, 'i te me'e
era 'i roto i a kōrua e noho ena te Vārua Maitai? 17 Te kope tōtōā i te Kona
Ha'amuri 'Atua, te aura'a, te kope haka tumu i te ture mo ha'ata'a o kōrua,
he haka ūtu'a e te 'Atua. Te Kona Ha'amuri 'Atua, pa'i, me'e mo'a, 'e rā Kona
ko kōrua.
18 E u'i 'o reo-reo ki a kōrua 'ā hai mana'u ena pē nei ē: nu'u mārama-rama
kōrua ki te mata o te taŋata o te ao nei. I hau rō atu 'i te tano mo riro o
kōrua pa he nu'u ta'e mārama-rama, ki riro iho ai kōrua mo te 'Atua he nu'u
mārama-rama mau 'ā. 19 Te mana'u mārama-rama o te taŋata o te ao nei he
me'e ma'a-ma'a nō atu e tahi mo te 'Atua. Pa he me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i
Mo'a: «Te nu'u mana'u he nu'u mārama-rama a rāua e haka 'ite rō 'ā e te 'Atua
ta'e pē ira hai ta'e ha'ati'a mo tano o te rāua me'e mana'u mo aŋa». 20 E kī
tako'a rō 'ana: «Te 'Atua ko 'ite 'ā: te mana'u o te nu'u mana'u pē nei ē: nu'u
mārama-rama a rāua, he me'e ma'a-ma'a nō atu e tahi». 21 'O ira 'ina e tahi o
kōrua mo te'o-te'o 'a 'ai i hāpī. Te me'e ta'ato'a, pa'i, o kōrua 'e mo te kōrua
riva-riva: 22 a Pauro, a 'Āporo, a Tefa, te ao, te ora, te mate, te hora nei, pe
mu'a ka oho ena; ta'ato'a me'e o kōrua, 23 'e a kōrua 'a Ietū Kiritō, 'e a Ietū
o te 'Atua.

Te aŋa o te *'āpōtoro

4 1 E mana'u kōrua i a mātou i te nu'u haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te
'Atua pa he tāvini nō o te *Kiritō uŋa mo haka 'ite i te me'e mana'u e te
'Atua mo aŋa ta'e haka 'ite mai 'i mu'a 'ā. 2 Ko 'ite 'ana e kōrua: te taŋata ki
a ia e va'ai ena i te aŋa e haka tano tahi i te me'e kī mo aŋa. 3 'E a au, 'ina he
tapa atu i te vānaŋa kī e kōrua 'e e te tētahi nu'u hoki ko tano 'ā 'o kai tano
tā'aku me'e aŋa. 'Ātā a au mau nei 'ā 'ina he kī i te tano 'e i te ta'e tano o
tā'aku me'e aŋa. 4 'E, ka ai atu 'ina he mana'u ō'oku he tuhi mai ko aŋa 'ana
a au i te me'e ta'e tano, te ha'aaura'a o te me'e era ta'e 'ō pē nei ē: 'ina mau
'ana pēaha ō'oku hape. Te kope mau nō, pa'i, mo kī i te tano 'e i te ta'e tano
o tā'aku me'e aŋa he Pū'oko Haka Tere o tātou ko Ietū Kiritō.
5 'O ira, e haka kore te kōrua kī i te tano 'e i te ta'e tano o te me'e aŋa e te
rua. Ki tiaki tātou ki te hoki iŋa mai o te Kiritō. Mā'ana e haka 'ite mai i te
mana'u o te taŋata ta'e 'ite e te rua 'e he haka aŋi-aŋi mai he aha i mana'u ai
pē ira. 'I rā hora e ture rō 'e e ha'ahana-hana rō e te 'Atua i te ta'ato'a tano
ki te rāua me'e i aŋa.
6 E te taina, mo te kōrua riva-riva i vānaŋa i ha'aaura'a atu ai au o ruŋa i a
māua ko 'Āporo mo 'ite o kōrua mo haka tere nō i a kōrua hai me'e hā'aki 'i
ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a, 'o haka paka kōrua i te kope e tahi 'e 'o ta'e haka au
i te rua. 7 ¿'A 'ai koe i kī i hau rō atu koe ki te rua? 'Ina e tahi me'e ena 'ā'au
i ta'e ai o te 'Atua i va'ai atu. 'E 'i te ai pē ira, ¿he aha ia koe e te'o-te'o ena
'e e haka tu'u ena pa he me'e ena ē: te me'e i a koe hai koe mau 'ā e ai ena?
8 Te huru, e mana'u ena kōrua 'ina he me'e toe mo 'ite o ruŋa i te 'Atua 'e i
a kōrua te me'e ta'ato'a va'ai e te *Vārua Maitai mo aŋa i tā'ana aŋa. Te huru
tako'a, e mana'u ena kōrua a kōrua he 'ariki 'e 'ina e tahi me'e haŋa toe mo
va'ai atu e mātou. ¡Pē hiva 'ana 'ō he parauti'a he 'ariki a kōrua mo haka tere
o tātou ananake! 9 E tu'u tako'a rō 'ana pe he me'e ena ē: te 'Atua ko haka rē
'ana i a mātou i te 'āpōtoro, pa he me'e hope'a, haka ūtu'a mo mate 'i roto i

te koro nui-nui e tahi mo māta'i-ta'i o te merahi 'e o te taŋata ta'ato'a. 10 E
mana'u ena te nu'u o te ao nei he ma'a-ma'a a mātou 'o te aŋa ki te Kiritō, 'e
a kōrua e mana'u ena: 'o te ai a kōrua o te Kiritō he nu'u mārama-rama. Ki
te mana'u tako'a o te nu'u o te ao nei he nu'u ta'e pūai a mātou, 'e a kōrua
e mana'u ena he nu'u pūai kōrua. Te nu'u o te ao e ta'e haka au rō 'ana i a
mātou, 'e ki a kōrua e mo'a atu ena. 11 'Ātā ki 'aŋarīnā e ŋaro'a rō 'ana e
mātou te maruaki 'e te pohe ki te vai. E kore rō 'ana te mātou kahu mo uru,
e tōtōā rō mai 'ana e te nu'u, e kore rō 'ā te mātou kona mo noho 12 'e e rohi-
rohi rō 'ana 'i te aŋa iŋa. E taro-taro mai ena e te nu'u, hai ha'amaitai e haka
hoki nei e mātou; 'e e tute mai ena mo tōtōā, he ha'aroma'i e mātou. 13 E
reo-reo ena o ruŋa i a mātou, hai vānaŋa riva-riva e mātou e pāhono ena. 'E
'ātā ki 'aŋarīnā, e ha'ariro ena i a mātou e te nu'u pa he iŋo-iŋo 'e pa he me'e
hope'a o te ta'e hauha'a.

14 Te me'e nei e au e pāpa'i atu ena ta'e mo haka ha'amā i a kōrua, mo
haka tī-tika i te kōrua mana'u, pa he ŋā poki haŋa rahi 'ā'aku. 15 Ka rahi atu
te nu'u hāpa'o 'e hāpī i a kōrua pa he *kiritiano, e tahi mau nō kope pa he
matu'a tane o kōrua ko au. 'Ā'aku, pa'i, i haka 'ite ra'e atu i te *roŋo riva-riva
o ruŋa i a Ietū Kiritō, 'e i kī atu mo *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia mo
ai o kōrua 'ā'ana. 16 'O ira 'ī a au he ani atu: e haka tano te kōrua mana'u 'e
te kōrua noho iŋa pē au.

17 Mo te ŋā me'e nei i uŋa atu ena au i a Timoteo mo hā'ū'ū atu i a kōrua.
A ia pa he poki haŋa rahi 'ā'aku ta'e haka rē ki te hora hope'a i te aŋa o te
'Atua. Mā'ana e haka mana'u atu i tō'oku haka tere iŋa pa he kope haka moe
i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō. Tō'oku haka tere iŋa, pa'i, e tano rō 'ā ki
tā'aku me'e mau nei 'ā e hāpī e oho nei ki te nūna'a taŋata haka moe i te rāua
mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona ta'ato'a vari ō'oku.

18 Ko 'ite 'ana a au: tētahi o roto i a kōrua nā e haka paka 'ana i a rāua 'i te
me'e era e mana'u ena e ko hoki atu au e ko u'i i a kōrua. 19 'E, mo haŋa o te
'Atua, e ko roa hia he tu'u atu a au. 'I rā hora ka u'i nei a au: e pūai rō 'ana a
rāua 'o he haka kē nō mo vānaŋa te rāua me'e. 20 Te haka tere iŋa o te 'Atua
'i roto i te tātou māhatu e 'ite ena ta'e hai vānaŋa, hai pūai mau era 'ā ō'ona
haka huri i te tātou mana'u 'e i te tātou noho iŋa mo aŋa i tā'ana me'e haŋa.
21 ¿He aha ia te kōrua me'e haŋa: he oho atu ō'oku haka ūtu'a i a kōrua, 'o he
oho atu he u'i i a kōrua hai koa 'e hai haŋa?

He taŋata aŋa i te me'e ta'e tano

5 1 E te taina, ko ŋaro'a 'ana a au i te vānaŋa: te kope e tahi o roto i a
kōrua ko noho 'ā ki te vi'e o tō'ona matu'a tane. Te me'e tu'u pē nei me'e
ta'e tano, 'e he hara taparahi-ta'ata 'ina kai take'a 'ā korohaŋa 'i roto i te nu'u
kai 'ite ko ai te 'Atua parauti'a mau. 2 Ka ai atu pē ira, ko te te'o-te'o iŋa 'ā a
kōrua pē nei ē: ko 'ite riva-riva 'ana a kōrua i te me'e o te 'Atua. Te tano mau:
e māui-ui te kōrua māhatu 'i te me'e tu'u pē nā. Te taŋata aŋa i te me'e tu'u
pē nei e haka e'a mai roto i a kōrua.

3 'E, ka ai atu ta'e a au 'i te hora nei 'i muri i a kōrua, he haka 'ite atu a au
i tō'oku mana'u pa he me'e ena ē: nā a au 'i muri i a kōrua. Te kope aŋa i te
me'e tu'u pē nā e ai rō 'ana te ūtu'a tano mō'ona. 4 Hora ena o kōrua ka taka-
taka tahi ena mo haka e'a i a ia, a au tako'a 'i muri i a kōrua, 'e pē ira tako'a

'ana te pūai o Ietū Kiritō Pū'oko Haka Tere o tātou. 'I rā hora, hai 'īŋoa ō'ona,
5 he haka rē kōrua i te taŋata ena ki te rima o Rukifero mo haka 'amo hai 'ati,
ki huri haka 'ou ai i te mana'u ki te 'Atua 'e, 'i te mahana era o te hoki iŋa
mai o te *Kiritō, he e'a tō'ona vārua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he rava'a i
te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a 'o te huri haka 'ou o tō'ona mana'u ki te 'Atua.
6 E ko tano kōrua mo te'o-te'o. E kī rō 'ana, pa'i: «E tahi 'apa 'iti-'iti o te
revaura he ahu tahi te haraoa». Pē ira tako'a 'ana hai taŋata mau nō e tahi e
hara nō me'e rahi nō atu nu'u. 7 Te me'e haŋa he to'o mai roto i a kōrua i te
revaura ena, ki ai ai a kōrua he nūna'a taŋata 'ina e tahi kope hara o roto,
pa he haraoa aŋa iho ta'e hoa hai revaura. A kōrua, pa'i, he haraoa kai 'i te
*Pakate 'ina he hoa hai revaura, he nu'u 'ina e tahi hara 'o te *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. E mana'u: a Ietū he māmoe o te Pakate tūtia mo
haka e'a i a tātou mai roto i te hara. 8 'O ira, e ai te tātou noho iŋa, paurō te
mahana, pa he haraoa 'ina kai 'ānō'i hai revaura, noho iŋa 'ina e tahi me'e
ta'e tano aŋa, pa he me'e aŋa o mu'a 'ā, 'e noho iŋa ha'atura parauti'a ki te
'Atua hai māhatu ma'itaki.
9 'I ruŋa i tā'aku me'e pāpa'i ra'e atu era i hā'aki atu ai a au: 'ina kōrua ko ai
he repahoa o te nu'u moe i te vi'e 'o i te taŋata ta'e he kenu 'ā'ana. 10 Te kī nei
'ā'aku: ta'e ka haka tapa mau 'ā a kōrua mai te nu'u ta'ato'a o te ao nei moe i te
vi'e 'o i te taŋata ta'e he kenu 'ā'ana, 'e mai muri i te nu'u nou-nou, toke-toke 'e
ha'amuri ki te 'ītoro. Mo rava'a, pa'i, e kōrua mo aŋa i te me'e nei, e ta'e ai mau
nō kōrua 'i te ao nei. 11 Tā'aku kī: nu'u nō era mo kī atu he taina rāua o kōrua
'i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e te rāua me'e aŋa he moe i te
vi'e 'o i te taŋata ta'e he vi'e 'o he kenu 'ā'ana, he nou-nou, he ha'amuri ki te
'ītoro, he vānaŋa ta'e tano mo te rua, he rava ta'ero, 'o he toke, 'ina kōrua ko ai
he repahoa o rāua, 'e 'ina ko kai 'i muri. 12-13 Ta'e he me'e o tātou te kī i te me'e
tano 'e i te me'e ta'e tano o te nu'u ta'e haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a
Ietū; mo te 'Atua a rāua e kī. Ki te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū a
tātou ana ture. 'O ira, e haka e'a mai roto i a kōrua te kope hara.

'Ina ko horo ki te hare ture i tu'u taina

6 1 Mo ai o te taina e ai rō 'ana tā'ana ture mo te rua taina, 'ina ko ma'u
i rā taina ki mu'a o te nu'u pū'oko haka tere o te hare ture o te ao nei.
Te me'e mau mo aŋa he ani ki te tētahi taina ha'ata'a e te 'Atua mā'ana mo
hā'ū'ū i a ia. 2 ¿Kai 'ite 'ana 'ō kōrua: pe mu'a ka oho ena, mo tātou mo te nu'u
ha'ata'a e te 'Atua e ture i te nu'u o te ao nei? 'E, mo ai pē ira, ¿e ko rava'a
mau 'ō e kōrua 'i te hora nei mo haka riva-riva i te ture 'iti-'iti e tahi? 3 ¿Kai
'ite tako'a 'ana 'ō kōrua: pe mu'a ka oho ena 'ātā ki te merahi ka ture ena e
tātou? ¿Pē hē ia ana ta'e tano i a tātou mo ture i te me'e 'iti-'iti o te ao nei?
4 Mo ai tā'ue o te kōrua ture, e ko tano mo ma'u o kōrua i te kōrua taina ki
mu'a o te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo haka kore o te
ture. 5 Te vānaŋa nei e kī atu ena mo ha'amā o kōrua. E tu'u rō 'ana, pa'i, pa
he me'e ena ē: 'ina he kope mārama-rama o roto i a kōrua mo haka kore i te
kōrua ture. 6 'E ko te horo ko te oho iŋa 'ana kōrua i a kōrua 'ā ki te pū'oko
haka tere o te hare ture ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
7 Te ai te oho nō o te ture 'i roto i a kōrua e take'a ena ko rē atu 'ana ki a
kōrua te mana'u ta'e tano. Te me'e mau o kōrua mo aŋa he ha'aoroma'i i te

kope aŋa atu i te me'e ta'e tano 'e toke atu i a kōrua. 8 'E te me'e aŋa oho nō e
kōrua he me'e ta'e tano 'e he toke, 'ātā i te me'e o te kōrua taina.
9-10 ¿Kai 'ite 'ana hō kōrua: te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano ki te mata o te
'Atua e ko o'o ki roto i te nūna'a taŋata haka tere e ia? 'Ina kōrua ko reo-reo
ki a kōrua 'ā. 'Ina, pa'i, o roto i te nūna'a taŋata haka tere e te 'Atua te nu'u
moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e 'o ta'e he kenu 'ā'ana, 'ina he nu'u ha'a-
muri ki te 'ītoro, he nu'u tai'ata, he ŋāŋata ha'ariro i a rāua pa he vi'e, he
hiku, he toke-toke, he nu'u nou-nou, he nu'u rava ta'ero, he nu'u vānaŋa ta'e
tano mo te rua, 'e he nu'u toke i te rua hai reo-reo. 11 Tētahi o kōrua i aŋa rō
i te ŋā me'e nei 'i mu'a 'ā. 'E, hora nei, 'i te ai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko
Ietū Kiritō hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, te 'Atua ko haka kore 'ana
i te kōrua hara, ko ha'ata'a 'ana i a kōrua mā'ana, 'e ko haka riro 'ana he nu'u
tano ki tō'ona mata 'i te ai o te *Vārua Maitai 'i roto i a kōrua.

Te tātou hakari mo tāvini ki a Ietū

12 Mo kī o te kope e tahi o roto i a kōrua pē nei ē: «A mātou, te nu'u haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina e tahi me'e ta'e ha'ati'a i a mātou mo aŋa i te me'e
nō era o mātou i haŋa 'o te ai ta'e hai haka tano ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē e
tano nei mātou ki te mata o te 'Atua», he aŋi mau 'ana tā'ana me'e kī. Ka ai atu
pē ira, ta'e ta'ato'a me'e mo aŋa e tātou he me'e mo te tātou riva-riva. A au mau
nei 'ā, ka ai atu 'ina he me'e ta'e ha'ati'a i a au mo aŋa i tā'aku me'e haŋa, 'ina a
au he aŋa e tahi me'e mo ai ka hope'a era he haka tere mai i a au e rā me'e.
13 'E mo kī o te rua kope pē nei ē: «Te 'Atua i aŋa ai i te tātou kōpū mo te kai
'e te kai mo te kōpū», he aŋi tako'a 'ā tā'ana vānaŋa, ka ai atu pe mu'a ka oho
ena e ko ai haka 'ou pē ira. Te me'e nō, 'ina kōrua ko mana'u: pē ira tako'a
'ana te hakari. Te 'Atua, pa'i, kai aŋa i te hakari mo moe i te vi'e 'o i te taŋata
ta'e he kenu ta'e he vi'e; i aŋa ai e te 'Atua mo tāvini ki te tātou Pū'oko Haka
Tere ko Ietū Kiritō, 'e tā'ana me'e haŋa he hāpa'o o tātou i te hakari. 14 'E pe
mu'a ka oho ena, he haka ora e te 'Atua i a tātou mai te mate hai pūai ō'ona,
pa he haka ora iŋa era e ia i a Ietū, Pū'oko Haka Tere o tātou.
15 A kōrua ko 'ite 'ana: te kōrua hakari he ŋā kona ena o te hakari o Ietū. Iā.
¿E to'o mau rō ia a kōrua i te kona e tahi o te hakari o te *Kiritō 'e he haka
riro he kona o te hakari o te vi'e tai'o? ¡'Ina! 16 Hora ena o te taŋata e piri
ena ki te tai'o, he riro ararua e tahi mau nō hakari, pa he me'e kī 'i ruŋa i te
*Pāpa'i Mo'a: «Ararua he riro e tahi mau nō hakari». 17 'Ina ko rehu, te kope o
te Kiritō e tahi mau nō vārua ararua.
18 'O ira, e hāpa'o kōrua e te hara he moe i te vi'e i te kenu ta'e o kōrua. Te kope
moe i te vi'e i te kenu ta'e 'ā'ana e hara 'ana ki tō'ona hakari 'e ki tō'ona vārua.
'E 'ina he rua hara hope'a o te taparahi-ta'ata tōtōā i te taŋata pa he hara nei.
19 'Ina ko rehu, te tātou hakari pa he Kona Ha'amuri o te Vārua Maitai va'ai mai
e te 'Atua, 'e 'i roto e noho ena a ia. A tātou ta'e o tātou 'ā, o te 'Atua. 20 Ko 'auhau
'ana, pa'i, e ia i a tātou mā'ana 'i te hora mate era o Ietū 'i ruŋa i te tātaurō. 'O
ira, te me'e ta'ato'a aŋa e tātou hai hakari e take'a e mo'a rō 'ana tātou i te 'Atua.

He hāpī mo te nu'u hāipo-ipo

7 1 Hora nei he pāhono atu au i te me'e pāpa'i 'ui mai era e kōrua. I hau rō
atu i te tano mo ta'e *hāipo-ipo. 2 Te 'ati nō, 'o hara i te hara he moe i te

vi'e i te kenu ta'e o kōrua, e ai te kōrua vi'e 'e te kōrua kenu. 3 Te nu'u hāipo-ipo
e moe i te rāua kenu 'o i te rāua vi'e. E ko tano mo ta'e moe e te kenu i tā'ana
vi'e 'e e te vi'e i tā'ana kenu. 4 Te hakari o te vi'e hāipo-ipo ta'e ō'ona nō, o
tā'ana kenu tako'a, 'e te hakari o te kenu o tā'ana vi'e. 5 'O ira, 'ina e tahi o rāua
mo kī ki te rua 'ina he haŋa mo piri tane, mo ta'e ai 'i ra'e i ha'a'au ai ararua
mo ta'e piri 'i te tētahi mahana mo pure ki te 'Atua. Ki oti rā ŋā mahana he piri
haka 'ou, 'o ta'e rava'a rō mo haka noho i te hakari 'e he haka hara e Rukifero.
6 Ta'e e kī atu 'ā ka tapu kōrua. Tā'aku kī: mo haŋa o kōrua mo tapu e tano
nō mo aŋa pē ira. 7 'Āhani 'ō kōrua pē au 'ā tako'a: 'ina he vi'e. 'E, ka ai atu
pē ira, e 'ite rō 'ana a au: te 'Atua i aŋa ai i te taŋata ta'e pē tū huru tahi 'ā:
tētahi i aŋa ai mo hāipo-ipo 'e tētahi mo ta'e hāipo-ipo.

He hāpī mo te tētahi nu'u

8 He kī atu a au ki te nu'u taure'a-re'a 'e ki te nu'u hove: i hau rō atu i te
tano mo ta'e hāipo-ipo o kōrua pē au. 9 'E, mo ta'e rava'a mo haka noho i te
me'e pohe e te hakari, e hāipo-ipo. I hau rō atu, pa'i, i te tano mo hāipo-ipo
ki te noho pa he taure'a-re'a pohe nō te aŋa ki te vi'e 'o ki te taŋata.
10 Ki te nu'u hāipo-ipo he kī atu a au i te roŋo nei o te tātou Pū'oko Haka
Tere: 'ina he vi'e hāipo-ipo ko ha'ata'a mai tā'ana kenu. 11 'E, mo ha'ata'a, 'ina
ko hāipo-ipo haka 'ou ki te rua taŋata, 'o, mo haŋa ō'ona, he hoki ki tā'ana
kenu. Pē ira tako'a 'ana te kenu, 'ina ko ha'ata'a mai tā'ana vi'e.
12 'E ki te tētahi nu'u he kī atu a au, pa he me'e 'ā'aku, ta'e pa he vānaŋa o
te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō: mo ai e tahi taina o roto i a kōrua
tā'ana vi'e 'ina he haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ko te haŋa
iŋa 'ana rā vi'e mo noho mo oho nō ararua, 'ina rā taina ko ha'ata'a mai rā
vi'e. 13 'E mo ai he vi'e ko hāipo-ipo 'ā ki te taŋata 'ina he haka moe i tō'ona
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ko te haŋa iŋa 'ana rā taŋata mo noho mo oho nō
ararua, 'ina rā vi'e ko ha'ata'a mai rā taŋata. 14 Te taŋata ta'e haka moe i
tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū hāipo-ipo ki te vi'e e haka moe rō 'ā i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū, he hāpa'o tako'a e te 'Atua 'o te ai ko hāipo-ipo 'ā ki rā vi'e;
'e te vi'e ta'e haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū he hāpa'o tako'a e te
'Atua 'o te ai ko hāipo-ipo 'ana ki te taŋata e haka moe rō 'ana i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū. 'E he hāpa'o tako'a e te 'Atua i te rāua ŋā poki pa he ŋā poki
'ā'ana 'o te ai e tahi o rā ŋā matu'a o te 'Atua.
15 Te taŋata 'e te vi'e ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ta'e haŋa mo
noho mo oho nō ararua ko tā'ana vi'e 'o ko tā'ana kenu haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū, e haka rē mo oho. Mo topa o te me'e nei ki a kōrua 'ina he 'ati.
Te me'e haŋa, pa'i, o te 'Atua, he haumārū 'i roto i a kōrua. 16 Ka ai atu pē ira,
te tano mau: 'ina ko ha'ata'a mai te vi'e mai te kenu, koi'ite hai rā vi'e 'o hai
rā kenu haka moe era i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he e'a mai roto i te ūtu'a o
te hara 'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
17 Huru kē huru kē te tātou noho iŋa i va'ai mai ai e te tātou Pū'oko Haka
Tere ko Ietū Kiritō: kē mo taure'a-re'a, kē mo hāipo-ipo, kē mo 'ekaravo, mo
ta'e 'ekaravo, mo *hūrio 'e mo ta'e hūrio. 'E tā'ana me'e haŋa: he noho he oho
ta'ato'a o tātou pa he hora kī mai era e ia 'i roto i te tātou māhatu mo haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Ko te me'e nei te me'e hāpī e au 'i roto i te
nūna'a ta'ato'a o te taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

18 Pē nei te aura'a: te kope ko hore 'ā te kiri o te kinoŋa 'i te hora kī e te
'Atua mo haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina ko kimi i te rāve'a mo
na'a i rā me'e. 'E te kope kai hore te kiri o te kinoŋa 'i te hora kī e te 'Atua
mo haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina te kope nei ko u'i mo hore
i te kiri o tō'ona kinoŋa. 19 Te me'e hauha'a, pa'i, mo te 'Atua, ta'e he hore 'o
he ta'e hore o te kiri o te kinoŋa; he ha'atura ki tā'ana roŋo te me'e hauha'a.
20 'O ira, e noho e oho a tātou ta'ato'a pa he hora kī mai era e te 'Atua 'i roto
i te tātou māhatu mo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
21 Mo ai ō'ou he 'ekaravo 'i te hora haka moe i tu'u mana'u 'i ruŋa i a Ietū,
nōatu. 'E, mo ai tā'ue o te rāve'a mo e'a ō'ou mai te rima o te taŋata haka aŋa
atu, e e'a. 22 Te kope, pa'i, he 'ekaravo 'i te hora haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū, hora nei, ko e'a 'ana mai te pūai o te hara mo tāvini tako'a ki a Ietū,
Pū'oko Haka Tere o tātou. 'E te kope ta'e he 'ekaravo 'i te hora haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, hora nei pa he 'ekaravo o te *Kiritō. 23 Te 'Atua, pa'i,
hai mate iŋa era o tā'ana Poki ko Ietū Kiritō 'i ruŋa i te tātaurō i 'auhau ai i
a tātou mā'ana. 'O ira, 'ina ko ha'ati'a mo haka riro i a kōrua e te taŋata he
'ekaravo o rāua. 24 E te taina, e noho e oho nō kōrua 'i mu'a o te 'Atua pa he
hora kī mau atu era 'ā e ia 'i roto i te kōrua māhatu mo haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū.
25 'E, te nu'u ta'e hāipo-ipo, 'ina e tahi 'ā'aku roŋo mo haka 'ite ki a rāua va'ai
mai e Ietū, Pū'oko Haka Tere o tātou. 'E, ka ai atu pē ira, a au pa he taŋata aŋa
i tā'ana me'e kī hai riva rahi o te 'Atua, he kī atu au i tō'oku mana'u. 26 Mō'oku,
'i te ta'e au o te noho iŋa o te hora nei, i hau rō atu i te riva mo ta'e hāipo-ipo o
kōrua. 27 Te kope ai o tā'ana vi'e, 'ina ko ha'ata'a mai muri i a ia. 'E mo ta'e ai o
tā'ana vi'e, 'ina ko hāipo-ipo. 28 'E, mo hāipo-ipo, ta'e e hara 'ā; 'e mo hāipo-ipo
te vi'e taure'a-re'a e tahi, ta'e tako'a e hara 'ā. Te me'e nō, mo hāipo-ipo he 'ati
taŋata te rāua me'e ka 'amo era, he me'e ta'e haŋa 'ā'aku mo topa atu ki a kōrua.

He mana'u tano mau mo te nu'u *kiritiano

29 E te taina, tā'aku me'e haŋa mo kī atu: hora ta'e rahi te hora toe o tātou
mo aŋa ki te 'Atua. 'O ira, te nu'u hāipo-ipo e haka topa te hora mo aŋa ki te
'Atua, ka ai atu he nu'u hāipo-ipo a rāua. 30 Pē ira tako'a 'ana te nu'u 'amo i te
'ati, te nu'u koa 'i te rāua noho iŋa, te nu'u ha'aputu i te tao'a mo rāua, 31 'e te
nu'u aŋa oho mo rava'a moni 'i te ao nei. Ta'e hai ŋā me'e ta'ato'a nei o te ao
ana ta'e topa te kōrua hora mo aŋa ki te 'Atua. Te ŋā me'e ta'ato'a nei, pa'i, e
ŋaro tahi rō koia ko te ao.
32 Te me'e haŋa 'ā'aku: 'ina ko ai te me'e o te ao nei mo mana'u rahi o kōrua.
Te taŋata taure'a-re'a, 'i te ai hoko tahi nō, 'ina e tahi me'e ta'e ha'ati'a i a ia
mo aŋa ki te tātou Pū'oko Haka Tere, 'e, tako'a, mo haka koa. 33 'E, te taŋata
hāipo-ipo, te me'e mana'u rahi he me'e o te ao nei, 'e pē hē a ia ana haka koa
i tā'ana vi'e. 34 Tō'ona mana'u ta'e e tahi mau nō he aŋa ki te 'Atua. Te vi'e
taure'a-re'a, 'i te ai tako'a ō'ona hoko tahi nō, te me'e mana'u mau nō he va'ai i
tō'ona hakari 'e i tō'ona vārua mo aŋa ki te 'Atua. 'E te vi'e hāipo-ipo, he me'e
o te ao te me'e mana'u rahi 'e pē hē a ia ana haka koa i tā'ana kenu.
35 Ta'e a au e kī atu 'ā 'ina kōrua ko hāipo-ipo. E kī atu ena a au i te me'e nei
mo hā'ū'ū atu mo aŋa o kōrua i te me'e tī-tika 'e mo tano o kōrua mo tāvini
ki te tātou Pū'oko Haka Tere hai mana'u mau nō e tahi.

36 Nā 'i roto i a kōrua te ŋāŋata 'ina he aŋi-aŋi he aha te rāua me'e tano mo aŋa, 'i te me'e era ko ha'amo'a-mo'a era 'ā i a rāua e te rāua matu'a e ŋā poki nō 'ana. Mo mana'u e tahi o te ŋā nu'u nei: te me'e tano 'ā'ana mo aŋa he hāipo-ipo ki te vi'e haka ha'amo'a-mo'a era ki a ia, 'o aŋa a ia i te me'e ta'e tano ki rā vi'e, 'e rā vi'e ia ko tano 'ā tō'ona matahiti mo hāipo-ipo, e hāipo-ipo; ta'e e hara 'ana. 37 'E mo 'ite e tahi o te nu'u nei mo haka noho i te me'e pohe o te hakari, 'e he mana'u: tā'ana me'e tano mo aŋa he ta'e hāipo-ipo 'o te ai 'ina a ia kai haŋa, 'e mo te vi'e haka ha'amo'a-mo'a era ki a ia ta'e he 'ati te ta'e hāipo-ipo o rāua, e tano nō 'ā mo ta'e hāipo-ipo. 38 Tā'aku kī: te taŋata mana'u mo hāipo-ipo ki tā'ana vi'e haka ha'amo'a-mo'a, e aŋa 'ā i te me'e riva-riva, 'e te kope mana'u mo ta'e hāipo-ipo, 'ata hau te riva-riva.

39 Te vi'e hāipo-ipo o tā'ana kenu 'i te hora e ora nō 'ā. 'E, mo mate o rā kenu, e tano nō rā vi'e mo hāipo-ipo haka 'ou. Te me'e nō, e hāipo-ipo ki te taŋata haka moe tako'a i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 40 Ka ai atu pē ira, ki tō'oku mana'u, i hau rō atu a ia 'i te koa mo ta'e hāipo-ipo. E mana'u rō 'ana a au: te me'e nei he me'e i haka mana'u mai e te *Vārua Maitai.

Te kai tūtia ki te 'ītoro

8 1 'Ī a au he vānaŋa atu o ruŋa i te 'ui era o kōrua o te kai tūtia ki te 'ītoro. Ta'ato'a o tātou e 'ite rō 'ā 'ina e tahi pūai o te 'ītoro 'i ruŋa i a tātou. Ka ai atu pē ira, ka haka topa te mana'u: mo haka tere o tātou hai 'ite, he mana'u tātou i hau rō atu tātou ki te rua. 'E, mo haka tere hai haŋa, he aŋa tātou i te me'e riva-riva mo te rua. 2 Te kope mana'u e 'ite rahi rō 'ana a ia o ruŋa i te me'e e tahi 'ina kai aŋi-aŋi riva-riva i rā me'e pa he me'e haŋa e te 'Atua mo aŋi-aŋi e ia. 3 'E te kope kī e te 'Atua 'ā'ana, he kope haŋa rahi ki a ia.

4 'E te me'e ena he kai i te kai tūtia ki te 'ītoro, e 'ite rō 'ana e tātou: te 'ītoro ta'e he 'atua parauti'a, 'e e 'ite tako'a rō 'ana: e tahi mau nō 'Atua. 5 Ki te kī o te nu'u ta'e 'ite ko ai te 'Atua parauti'a mau me'e rahi nō atu 'atua 'e pū'oko haka tere 'i te raŋi 'e 'i ruŋa i te henua. 6 'E, a tātou, te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e 'ite riva-riva rō 'ana: e tahi mau nō 'Atua, he Matu'a, 'ā'ana i aŋa i te me'e ta'ato'a, 'e mā'ana a tātou e ai nei. 'E e tahi mau nō tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, hai ia te me'e ta'ato'a i ai ai, 'e 'ātā a tātou mau nei 'ā.

He haka tere iŋa hai haŋa

7 Te 'ati nō, tētahi o tātou kai aŋi-aŋi riva-riva 'ana 'ina he pūai o te 'ītoro o ruŋa i a tātou, 'i te me'e era 'i mu'a 'ā e ha'amuri rō 'ana e rāua. 'E hora nei, mo kai i te kai tūtia ki te 'ītoro, he mana'u ko hara 'ana a rāua. 8 'E a tātou ko 'ite 'ā: ta'e hai kai 'o hai ta'e kai i te me'e e tahi e tano nei a tātou ki te mata o te 'Atua; mo kai, 'ina he 'ati; 'e mo ta'e kai, pē ira tako'a 'ana.

9 'Ina ko ai hai 'ite o kōrua 'ina e tahi me'e ta'e ha'ati'a e te 'Atua mo kai, he viri tu'u taina ta'e aŋi-aŋi riva-riva i te me'e o te 'Atua ki roto i te hara. 10 Pē nei te aura'a: mo ai o te taina ta'e aŋi-aŋi riva-riva i te me'e o te 'Atua he take'a i a koe e kai 'ana i te kai tūtia ki te 'ītoro, ¿e ko ta'e pohe mau hō rā taina mo kai tako'a tā'ana? 11 Pē ira, hai 'ite era ō'ou tu'u taina ka ta'e haka moe haka 'ou era i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū mate tako'a era mō'ona.

12 Mo aŋa o tātou i te me'e ta'e tano tu'u pē nei ki te tātou taina, e hara 'ā
tātou ki a Ietū. 13 'O ira, mo ai tā'ue hai kai ō'oku i te kiko ana ta'e haka moe
haka 'ou tō'oku taina i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina ia a au e ko kai
haka 'ou.

¿E hā'ū'ū te taina ki te *'āpōtoro?

9 1 Ta'e a au he 'ekaravo o te mana'u taŋata. A au he 'āpōtoro. Ko take'a
'ana, pa'i, e au i a Ietū, Pū'oko Haka Tere o tātou, 'e hai aŋa nei i haka
moe ai kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 2 Ka ai atu a au ta'e he 'āpōtoro mo
te tētahi, mo kōrua 'ē-ē. Hai kōrua, pa'i, e take'a ena he parauti'a mau 'ā he
'āpōtoro a au.

3 He vānaŋa nei 'ā'aku mo te nu'u kī i te tano 'o i te ta'e tano o tā'aku aŋa
pa he 'āpōtoro: 4 Te 'āpōtoro e tano rō 'ā mo no-no'i hai me'e mo kai 'e hai
me'e mo unu, 5 'e mo ma'u 'i muri i a rāua i te rāua vi'e *kiritiano, pa he me'e
aŋa e Tefa, e te ŋā taina era o Ietū 'e e te tētahi 'āpōtoro. 6 ¿Pē nei hō te kī o
kōrua: ko māua ko Verenāvē mau nō te me'e mo ta'e hā'ū'ū mai e te nūna'a
taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū?

7 ¿Ko ai hō te kope aŋa pa he va'ehau 'auhau i a ia 'ā? ¿Ko ai te kope 'oka
vino ta'e kai i tā'ana vino 'oka? 'E ¿ko ai te kope hāpa'o vato-vato ta'e unu i
te ū o tā'ana vato-vato ana tatau? 8 'Ina kōrua ko mana'u: te me'e nei he me'e
taŋata mau nō; e kī tako'a rō 'ana, pa'i, e *te haka tere iŋa era 'a Mōtē. 9 E
pāpa'i rō 'ana 'i ruŋa i rā puka pē nei ē: «'Ina ko here te ŋutu o te 'uei tiŋi-
tiŋi tariko». Ta'e te 'Atua i kī ai i te me'e nei e mana'u 'ā 'i ruŋa i te 'uei; 10 i
mana'u ai mo tātou.

Te haka tere iŋa era 'a Mōtē, pa'i, i pāpa'i ai mo te tātou riva-riva. Te aura'a:
te kope 'ārote i te henua 'e te kope tiŋi-tiŋi i te karu tariko e aŋa 'ā i te rāua
aŋa koia ko mana'u e ai tako'a rō to rāua o rā kai 'oka era. 11 A mātou ko 'oka
'ana i te me'e o te *Vārua Maitai 'i roto i te kōrua māhatu. 'E ki te kōrua kī,
¿e ko tano a mātou mo no-no'i atu e tahi me'e ki a kōrua? 12 Mo ai e tano rō
'ā mo hā'ū'ū o kōrua ki te tētahi, 'ata hau rō atu ia i te tano mo hā'ū'ū mai ki
a mātou. 'E, ka ai atu pē ira, 'ina 'ā a mātou kai no-no'i atu 'ā e tahi me'e. Te
me'e aŋa e mātou he ha'aoroma'i i te ta'ato'a nō 'ati 'o ta'e haŋa te nu'u mo
haka roŋo i te roŋo riva-riva o ruŋa i te *Kiritō.

13 A kōrua e 'ite rō 'ana: te nu'u aŋa mo te *Kona Ha'amuri 'Atua mai ira
e rava'a era i te me'e mo rāua mo kai. Te aura'a: te kope aŋa 'i te kona tūtia
'animare e kai era hai kiko o rā tūtia. 14 Pē ira te kope haka 'ite o ruŋa i te
*roŋo riva-riva o te 'Atua. 'Ā'ana mau 'ā, pa'i, i kī: hai rā me'e ana rava'a
mo kai. 15 'E, ka ai atu e tano rō 'ana a au mo no-no'i atu, 'ina e tahi ō'oku
mahana i no-no'i atu ki a kōrua, 'e ta'e a au e pāpa'i atu ena mo va'ai mai o
kōrua e tahi me'e. Mo va'ai mai o kōrua hai tara, e ko tano haka 'ou a au mo
kī pē nei ē: e haka 'ite nei a au i te roŋo o te 'Atua ta'e e 'auhau mai, 'e i hau
rō atu i te tano mō'oku mo mate 'i te maruaki ki te ta'e kī haka 'ou pē ira.

16 Ta'e he me'e mo te'o-te'o e haka 'ite e oho nei o ruŋa i te roŋo o te 'Atua;
he me'e mau 'ā mo aŋa e au. 'E, ¡ko te 'aroha mo ta'e aŋa ō'oku pē ira!
17 'Āhani hai mana'u mau 'ā ō'oku e aŋa nei, he tano ia mo 'auhau mai. 'E, mo
ai he me'e mau 'ā 'ā'aku mo aŋa, e ha'atura 'ana ia a au ki te me'e kī mai e te
'Atua. 18 'E i ai era pē nei, te 'auhau mō'oku he koa o te haka 'ite o te oho i te

roŋo riva-riva o te 'Atua ta'e e 'auhau mai, te aura'a, 'ina e tahi 'ā'aku me'e no-no'i atu, ka ai atu e tano rō 'ana a au mo aŋa pē ira.

19 A au ka ta'e 'ekaravo o te kope e tahi, ko haka 'ekaravo 'ana au i a au ki te ta'ato'a mo 'ata rahi o te taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 20 E noho nei a au 'i roto i te *hūrio, he haka tere a au i a au pa he hūrio, ki rava'a ai mo haka huri i te rāua mana'u ki ruŋa i a Ietū; te aura'a: mo hāpī ō'oku i te nu'u ma'u i te haka tere iŋa 'a Mōtē, e haka tere tako'a a au i a au pē rāua, ka ai atu e 'ite rō 'ana a au: ta'e hai haka tano ki te haka tere iŋa era o rāua e tano nei a au ki te mata o te 'Atua. 21 'E mo ai ō'oku 'i roto i te nu'u ta'e he hūrio ta'e ma'u i te haka tere iŋa 'a Mōtē, he haka tere tako'a a au i a au pē rāua, ki rava'a ai i te rāve'a mo haka huri i te mana'u ki ruŋa i a Ietū. Ka ai atu pē ira, ta'e a au e ta'e ha'atura 'ā ki te roŋo o te 'Atua; e haka tano e oho 'ana i te roŋo o te Kiritō. 22 'E 'i te hora ō'oku 'i roto i te nu'u kai hio-hio 'ā te rāua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he haka tere tako'a a au i a au pē rāua, mo haka hio-hio i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te roa: e haka tere nei a au i a au pa he ta'ato'a nō, he rāve'a e tahi mo haka e'a i te tētahi o rāua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 23 E aŋa nei a au i te me'e ta'ato'a nei mo rahi mo oho o te nu'u haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, 'e mo ai i a au 'e i te tētahi nu'u te me'e hōrea mai era e te 'Atua.

24 Ko 'ite 'ana a kōrua: 'i te 'ā'ati tahuti, ta'ato'a e tahuti ena, 'e ki te kope mau nō e tahi e topa ena te me'e va'ai 'o te tu'u ra'e. Pē ira kōrua ana me'e 'i te ara o te 'Atua: e haka 'uhu e oho mo aŋa i te me'e haŋa o te 'Atua, pa he kope haka 'uhu mo rē i te 'ā'ati, ki topa atu ai ki a kōrua te me'e va'ai e ia. 25 Te nu'u 'ā'ati e hāpa'o rō 'ana i a rāua mo te hora o te 'ā'ati. E aŋa ena pē ira mo rē i te hei, 'e rā hei e hope'a era he mae-mae. 'E, a tātou e aŋa nei mo rava'a i te me'e te hauha'a e ko kore ki te hora hope'a. 26 'O ira a au e aŋa nei i tā'aku aŋa pa he kope 'ā'ati te me'e mana'u mau nō he tu'u ki te kona haka mao o te 'ā'ati, 'e, tako'a, pa he kope moto 'ina he haka māu'a i tō'ona rima ana ava ki te rua. 27 'Ina a au he ha'ati'a mo haka tere mai i a au e tō'oku hakari; 'ā'aku te haka tere 'o viri a au ki roto i te me'e ta'e tano pohe e tō'oku hakari 'e 'o ta'e rava'a e au, e te kope hāpī i te rua, i te me'e va'ai e te 'Atua.

Ki te 'Atua mau nō tātou ana ha'amuri

10 1 E te taina, 'ina ko rehu te me'e topa era ki te tātou tupuna: ta'ato'a o te nu'u nei i haka tika rō e te 'Atua hai raŋi e tahi, ta'ato'a i haka e'a rō ki te rua pā'iŋa o te vai era ko Vaikava Mea-mea. 2 Hai ŋā me'e nei i tu'u ai pa he me'e: ko *papatito tahi 'ana a rāua pa he nu'u hāpī 'a *Mōtē. 3 'E ta'ato'a i va'ai rō e te 'Atua hai me'e mo kai 4 'e i haka unu rō hai vai haka e'a mai roto i te mā'ea. Te mā'ea nei ko Ietū hokorua i a rāua 'i te ara. 5 'E, ka ai atu pē ira, 'ina he 'Atua kai koa mo te rahi ra'a o te nu'u nei 'i te me'e era he hara nō te aŋa o rāua. 'O ira i mā-mate ai 'i te kona 'one ta'e noho taŋata.

6 Te me'e topa era ki a rāua e to'o pa he hāpī mo tātou, 'o haŋa ki te me'e ta'e tano, pa he haŋa iŋa era o rāua. 7 'Ina ko ha'amuri kōrua ki te 'ītoro, pa he me'e i aŋa e rāua. E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «He noho ananake, he kai 'e he unu, 'e i oti era he e'a ki ruŋa, he ha'amuri hai 'ori ki te 'ītoro». 8 'Ina tātou ko moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e 'o he kenu

hāipo-ipo, pa he me'e aŋa e te tētahi o te nu'u era. 'I te aŋa o rāua i te me'e
nei i mā-mate ai e piti 'ahuru mā toru ta'utini taŋata 'i te mahana mau nō e
tahi. 9 'E 'ina tātou ko haka 'atu i te *Kiritō, 'ina ko u'i 'ātā ki hē tō'ona roa mo
ha'aoroma'i i te tātou hara, pa he me'e aŋa e te tētahi o te nu'u era. He aŋa i
te me'e nei i mā-mate ai i ŋau e te kōreha veneno. 10 'Ina tako'a ko hēŋu'i-ŋu'i
mo te 'Atua, pa he me'e aŋa e te tētahi o te nu'u era. He aŋa o te nu'u era i te
me'e era i tiŋa'i ai e te merahi o te mate.

11 Te me'e ta'ato'a topa era ki te tupuna e to'o pa he hāpī mo tātou. 'E te
ŋā me'e nei ko pāpa'i 'ana 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a mo 'ite o te nu'u noho o te
hora nei hāhine ki te pa'o iŋa o te ao: te 'Atua e haka ūtu'a rō i te nu'u aŋa i
te me'e tu'u pē nei. 12 'O ira, te kope mana'u e haka moe riva-riva rō 'ana a ia
i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e u'i 'o hara. 13 E mana'u tātou: te me'e haka 'atu
i a tātou mo hara ko te me'e ena 'ā e haka 'atu ena i te ta'ato'a nō taŋata mo
hara. 'Ina ko rehu 'i te hora o te haka 'atu: te 'Atua 'ina e ko ta'e haka tano
i tā'ana me'e kī. Ko kī 'ana, pa'i: 'ina e ia e ko ha'ati'a mo haka 'atu mai i a
tātou hai me'e e ko rava'a e tātou mo ha'aoroma'i, 'e, tako'a, e va'ai rō mai e
ia i te rāve'a mo e'a o tātou 'ina kai hara mai rā me'e era mo haka 'atu mai.

14 'O ira, e tō'oku taina haŋa rahi ē, e u'i kōrua 'o ha'amuri ki te 'ītoro. 15 A
kōrua he nu'u 'ite mo haka topa riva-riva i te mana'u; mo kōrua mau 'ā e u'i hoki
e tano rō 'ā 'o e ta'e tano rō 'ā tā'aku vānaŋa pāpa'i atu ena. 16 Hora ena o tātou o
te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e piri ena mo haka mana'u o ruŋa i
tō'ona mate, e ai rō 'ana te tātou me'e unu, 'e mo rā me'e e māuru-uru nei tātou
ki te 'Atua. He tāpa'o ko ma'itaki 'ana tātou 'i te toto o te Kiritō. 'E te haraoa
mo-more kai e tātou he tāpa'o pē nei ē: mo tātou tako'a te me'e riva-riva rava'a
hai mate era o te Kiritō. 17 Mai te haraoa mau nō e tahi e kai ena tātou ta'ato'a, he
tāpa'o pē nei ē: a tātou, te nu'u ta'ato'a 'a Ietū, he hakari mau nō e tahi.

18 Te itaraera kai i te 'animare tūtia ki te 'Atua, e ha'amuri 'ana ki te 'Atua.
19 Mo ai pē ira, ¿ko tū me'e 'ana hō mo te nu'u kai i te kai tūtia ki te 'ītoro?
'Ina. Te 'ītoro, pa'i, 'e te kai tūtia ki a ia 'ina e tahi ō'ona hauha'a. 20 Te 'ati
nō, hora ena e tūtia ena ki te 'ītoro, e tūtia 'ana ki te tātane, ta'e ki te 'Atua,
'e 'ina a au kai haŋa mo ai e tahi me'e o kōrua o te tātane. 21 E ko tano, pa'i,
a au mo unu 'e mo kai i te me'e haka mana'u i te mate o te tātou Pū'oko Haka
Tere ko Ietū Kiritō 'e, 'i ruŋa 'ā, mo unu 'e mo kai i te me'e tūtia ki te tātane.
22 ¿E haŋa 'ana hō tātou mo haka mākota i te tātou Pū'oko Haka Tere? 'Ina ko
rehu: i hau rō atu a ia i te pūai ki a tātou.

Te kōrua me'e aŋa, e aŋa mo koa o te 'Atua

23 He parauti'a te vānaŋa ena e kī ena: «'Ina he me'e ta'e ha'ati'a i te taŋata
mo aŋa i tā'ana me'e haŋa». Ka ai atu pē ira, ta'e ta'ato'a me'e he me'e riva-
riva mo te taŋata, 'e ta'e ta'ato'a me'e he me'e haka hio-hio i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū. 24 'Ina koe ko mana'u ki te me'e mo te riva-riva mau nō ō'ou; e
mana'u ki te me'e mo te riva-riva o te tētahi.

25 E kai kōrua i te me'e ta'ato'a nō ho'o o roto i te hare ho'o kiko 'ina ko 'ui
hoki ko tūtia 'ā 'o 'ina kai tūtia ki te 'ītoro, 26 'i te me'e era te henua 'e te me'e
ta'ato'a o ruŋa o te 'Atua.

27 Mo kī atu o te kope e tahi ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo
oho ō'ou ki tō'ona hare mo kai 'e he oho koe, e kai i te me'e nō era ka va'ai

atu era, 'ina ko 'ui hoki he kai tūtia ki te 'ītoro 'o he kai ta'e tūtia. 28 'E, mo
kī atu e te kope e tahi o ira: «Te kiko nei ko tūtia 'ā ki te 'ītoro», mo te riva-
riva o te kope era, 'ina koe ko kai, koi'ite mō'ona 'e mo te tētahi nu'u o ira te
kai i rā kiko he hara. 29 E kī atu ena a au i te me'e nei ta'e o ruŋa i te mana'u
o kōrua kī atu he aha te me'e tano 'o ta'e tano mo aŋa, o ruŋa i te mana'u o
tētahi a au e kī atu ena.

E kī rō pēaha te kope e tahi: «¿He aha a au ana ta'e aŋa i te me'e e ha'ati'a
rō 'ana mo aŋa 'o te ai nō mo te rua he hara, 'i te ta'e aŋi-aŋi riva-riva i te
me'e o te 'Atua?». 30 'E e kī tako'a rō pēaha: «Mo māuru-uru a au i te kai ki te
'Atua, ¿he aha ia te nu'u ana tuhi mai i tō'oku hape 'o te kai ō'oku i te me'e
ko māuru-uru era 'ā e au ki te 'Atua?».

31 E te taina, te tano mau: te me'e ta'ato'a ena o kōrua mo aŋa, 'ātā mo kai
'e mo unu, e aŋa tahi mo koa o te 'Atua 'e mo 'ata mo'a o te taŋata i a ia.
32 'Ina kōrua ko aŋa i te me'e mo haka riri i te rua, ka ai he *hūrio, he ta'e
hūrio 'o he nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 33 E me'e kōrua pē au.
Te me'e aŋa, pa'i, 'ā'aku he u'i i te rāve'a mo haka koa i te ta'ato'a. 'Ina a au
he u'i i te me'e mo tō'oku riva-riva nō, mo te riva-riva tako'a o te rua a au e
u'i nei, mo e'a o rāua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina
he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.

11 1 E te taina, e haka tere kōrua pē au, pa he haka tere iŋa nei ō'oku i
a au pa he *Kiritō.

'I te hora e taka-taka 'ā mo pure ki te 'Atua

2 E koa rō 'ana a au 'o te rava mana'u mai o kōrua ki a au 'e, tako'a, 'o te ma'u 'o
te oho nō o kōrua i te hāpī haka 'ite atu era e au. 3 E haŋa rō 'ana a au mo aŋi-aŋi
riva-riva e kōrua i te me'e nei: te Kiritō he pū'oko haka tere o te ŋāŋata, te ŋāŋata
he pū'oko haka tere o te ŋā vi'e, 'e te 'Atua he pū'oko haka tere o te Kiritō.

4 Mo pu'a o te taŋata i tō'ona pū'oko 'i te hora pure 'o 'i te hora haka 'ite i
te roŋo va'ai ki a ia e te 'Atua, e ta'e mo'a 'ana i te Kiritō. 5 'E te vi'e, mo ta'e
pu'a i tō'ona pū'oko 'i te hora pure 'o 'i te hora haka 'ite i te roŋo va'ai ki a ia
e te 'Atua, e haka ha'amā 'ā i tā'ana kenu pa he me'e: ko varu māreŋo 'ana
i te pū'oko. 6 Mo ta'e pu'a o te vi'e i tō'ona pū'oko, i hau 'i te tano mo varu
māreŋo i a ia. 'E mo mana'u o te vi'e he me'e ha'amā e tahi te varu i te pū'oko
'o te varu māreŋo i a ia, e pu'a ia te pū'oko.

7 Te taŋata 'ina ko pu'a i te rāua pū'oko. 'I ruŋa i a ia e take'a ena te pūai
'e te nui-nui o te 'Atua. 'E te me'e take'a mai te vi'e he pūai 'e he hōnui o
te taŋata. 8 Te taŋata ta'e mai te vi'e i aŋa ai; he vi'e te me'e i aŋa mai te
taŋata. 9 'E te taŋata ta'e mo hokorua o te vi'e i aŋa ai; he vi'e te me'e i aŋa
mo hokorua o te taŋata. 10 'O ira te vi'e e pu'a i tō'ona pū'oko hai kahu pa he
tāpa'o mo take'a 'ātā e te merahi e ha'atura rō 'ā ki te kenu.

11 'I te haka tere iŋa o tātou o te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū,
te taŋata 'e te vi'e e ai ena mo hā'ū'ū ki a rāua, te vi'e ki te taŋata 'e te taŋata
ki te vi'e. 12 He parauti'a te me'e ena: te vi'e ra'e i aŋa ai mai te taŋata, 'e he
parauti'a tako'a, te taŋata e poreko ena mai roto i te vi'e. 'E te me'e ta'ato'a
mai te 'Atua e ai ena.

13 E te taina, mo haka topa riva-riva i te mana'u he 'ite e kōrua pē nei ē:
e ko tano te ŋā vi'e mo pure ki te 'Atua 'ina he pu'a i te rāua pū'oko. 14 Ka

mana'u kōrua: ki te tātou haka tere iŋa te haka roa-roa o te taŋata i tō'ona rau'oho pa he vi'e he me'e ha'amā e tahi. 15 'E mo te vi'e he me'e nehe-nehe e tahi te rau'oho ro-roa va'ai ki a ia e te 'Atua pa he me'e mo 'api o tō'ona pū'oko. 16 Mo mana'u o te kope e tahi e hape rō 'ana tā'aku me'e vānaŋa atu ena, he kī atu a au: he me'e nei te me'e hāpī e mātou e te *'āpōtoro, 'e he me'e ma'u e te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'i te kona ta'ato'a.

Te kai haka mana'u ki te mate o Ietū

(Māteo 26.26-29; Marko 14.22-25; Ruka 22.14-20)

17 Te me'e nei 'ā'aku ka pāpa'i atu ena ta'e mo koa o kōrua. I 'ite ai a au e taka-taka ena kōrua mo ha'amuri ki te 'Atua, he me'e rake-rake te me'e ai, ta'e he me'e riva-riva. 18 Te me'e 'ā'aku i ŋaro'a: e taka-taka ena a kōrua, he tātake nō te aŋa 'e he haka topa-topa kē-kē, 'e ki tō'oku mana'u e ai rō 'ā te parauti'a o te vānaŋa nei. 19 ¡E topa-topa kē-kē mau 'ā pēaha kōrua ki take'a ai ko ai te kope tano ki te mata o te 'Atua! 20 E taka-taka ena, pa'i, kōrua mo kai i te kai haka mana'u i te mate o te tātou Pū'oko Haka Tere, e hope'a ena ta'e toe mo mana'u ki a ia, 21 'i te me'e era 'i te hora o te kai, e ai rō 'ā te nu'u kai ra'e, 'ina he tiaki ki te tētahi nu'u. Pē ira e ai ena te nu'u oho mai te kona taka-taka o kōrua e maruaki rō 'ā, 'e tētahi e ta'ero rō 'ana. 22 ¿Ka kī 'ō 'ina kōrua hare mo kai 'e mo unu 'i ira? ¿He aha kōrua e ta'e mo'a ena i te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū? ¿He aha e haka ha'amā ena i te nu'u 'ina rāua me'e? ¿He aha tā'aku me'e mo kī atu? ¿Ko koa 'ana a au? 'Ina a au kai koa.

23 E te taina, te me'e nei 'ā'aku ka kī atu ena mai te tātou Pū'oko Haka Tere mau 'ā i 'ite mai ai, 'e i haka 'ite rō atu e au ki a kōrua: A Ietū, te tātou Pū'oko Haka Tere, 'i te pō ho'o mau era 'ā i a ia, i to'o ai i te haraoa e tahi ki tō'ona rima, 24 'e, ki oti te māuru-uru ki te 'Atua, he mo-more he kī: «Te me'e nei he hakari ō'oku ka mate ena mo te riva-riva o kōrua. E aŋa i te me'e nei pa he me'e mo mana'u ki a au». 25 'E pē ira tako'a 'ana, i oti era te kai, he to'o i te hapaina vino ki tō'ona rima 'e he kī: «Te me'e nei he toto ō'oku ka pariŋi ena mo kōrua, he tāpa'o o te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata. E aŋa i te me'e nei pa he me'e mo mana'u ki a au». Pē ira i kī ai e Ietū. 26 'O ira, e te taina ē, 'ina ko rehu: ta'ato'a hora kai o kōrua i te haraoa 'e unu i te vino pa he me'e mo mana'u ki a ia, e haka 'ite e oho 'ā, 'ātā ki te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere, o ruŋa i tō'ona mate iŋa mo tātou.

Pē hē mau te kai haka mana'u ki te mate o Ietū

27 Kope nō era mo kai i te haraoa 'e mo unu i te vino haka mana'u i te mate o te tātou Pū'oko Haka Tere 'e 'ina he mo'a 'e 'ina he mana'u i te ha'aaura'a parauti'a o rā me'e, e hara 'ana ki te hakari 'e ki te toto mau era 'ā o te tātou Pū'oko Haka Tere. 28 'O ira, 'i ra'e ki te kai 'e ki te unu i rā me'e, e haka topa te mana'u hoki e tano mau rō 'ana tu'u māhatu ki te 'Atua. 29 'E mo kai 'e mo unu tahaŋa nō 'ina kai mana'u hia, e kimi 'ana koe i to'u ūtu'a. 30 'O te aŋa i te me'e nei me'e rahi o kōrua ko māui-ui 'ā, ko rehe-rehe 'ana te hakari 'e tētahi ko mā-mate 'ā. 31 Mo haka topa riva-riva i te tātou mana'u 'i ra'e ki te kai i rā kai, e ko haka ūtu'a mai e te 'Atua. 32 'E mo haka ūtu'a mai, he me'e mo aŋi-aŋi e tātou, 'o haka ūtu'a rō i a tātou 'i muri i te nu'u o te ao ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia.

33 'O ira, e te taina ō'oku ē, hora taka-taka o kōrua mo kai mo mana'u ki
a Ietū, e tiaki ki te tētahi nu'u. 34 'E mo maruaki o te kope e tahi o roto i a
kōrua, ka kai rō 'ai 'i tō'ona hare, 'o haka ūtu'a i a kōrua e te 'Atua, he ta'e
tano o te kōrua haka tere iŋa 'i te hora haka taka-taka mo mana'u i te mate
o te tātou Pū'oko Haka Tere.
'E te tētahi me'e 'ui mai era e kōrua, ki tu'u atu a au ana haka 'ite atu.

Te me'e va'ai e te *Vārua Maitai mo aŋa i te aŋa o te 'Atua

12 1 E te taina, e haŋa rō 'ana a au mo aŋi-aŋi riva-riva e kōrua o ruŋa i
te me'e va'ai mai e te Vārua Maitai ki a tātou, ki te nu'u *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, mo aŋa i te aŋa o te 'Atua.
2 A kōrua ko 'ite riva-riva 'ana: hora era kai haka moe 'ana i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū, e haka rē nō 'ana a kōrua i a kōrua mo ha'amuri ki te 'ītoro, ki
te me'e re'o kore. 3 'O ira e haŋa 'ana a au mo 'ite o kōrua: 'ina e tahi kope
haka tere e te Vārua Maitai tohu i a Ietū, 'e 'ina e tahi kope ta'e o te Vārua
Maitai te haka tere kī: a Ietū he Pū'oko Haka Tere ō'ona.

Rauhuru te me'e va'ai mai e te Vārua Maitai

4 'I roto i a tātou i te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e ai
rō 'ā huru kē huru kē te me'e va'ai mai mo aŋa i te aŋa o te 'Atua. Ka ai atu pē
ira, o te kope mau nō e tahi te va'ai mai, o te Vārua Maitai. 5 E ai tako'a rō 'ā
rauhuru rāve'a mo tāvini. Ka ai atu pē ira, ki te kope mau nō e tahi e tāvini ena,
ki a Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou. 6 'E, huru kē huru kē te me'e aŋa e
tātou hai pūai o te 'Atua. Ka ai atu pē ira, o te kope mau nō e tahi te va'ai mai i
rā pūai, o te 'Atua. 7 Hai me'e va'ai mai mo aŋa i te aŋa o te 'Atua e take'a ena:
o te Vārua Maitai te haka tere i a tātou. 'E nei ŋā me'e i va'ai mai ai ki a tātou e
tahi e tahi mo te riva-riva o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
8 O te Vārua Maitai te va'ai ki te tētahi taŋata i te pūai mo vānaŋa i te
vānaŋa mārama-rama; 'e o te Vārua Maitai tako'a 'ā te va'ai ki te rua i te pūai
mo haka 'ite i te me'e hōhonu o te 'Atua haka 'ite e ia mau 'ā ki rā taŋata. 9 O
te Vārua Maitai te va'ai ki te tētahi taŋata i te pūai mo 'ata haka moe i tō'ona
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ki te tētahi haka 'ou atu i te pūai mo haka ora i te
māui-ui. 10 E ai rō 'ā te nu'u i a rāua te pūai va'ai e te Vārua Maitai mo aŋa i
te mana, 'e te nu'u i a rāua te pūai mo vānaŋa i te me'e haka 'ite e te 'Atua. Ki
te tētahi nu'u i va'ai ai e te 'Atua i te pūai mo 'ite hoki te me'e vānaŋa e te rua
he roŋo mau 'ā o te 'Atua 'o he me'e o te tātane. 'E ki te tētahi haka 'ou nu'u
i va'ai ai i te pūai mo vānaŋa hai 'arero kē ta'e 'ite e rāua, 'e ki te tētahi haka
'ou atu te pūai mo haka 'ite i te aura'a o te vānaŋa kī hai rā 'arero. 11 O te
Vārua Maitai mau 'ā e tahi mau nō te va'ai i te ŋā me'e ta'ato'a nei, 'e 'ā'ana
te va'ai ki te kope nō era 'ā'ana i haŋa.
12 Te hakari, ka ai atu e rahi rō 'ā te kona, he me'e mau nō e tahi. Pē ira
tako'a te Kiritō koia ko te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia he
me'e e tahi mau nō. 13 Ta'ato'a o tātou ko *papatito tahi 'ana hai tū Vārua 'ā
mo riro he hakari mau nō e tahi, ka *hūrio, ka ta'e hūrio, ka 'ekaravo, 'e ka
ta'e 'ekaravo. 'E ki te ta'ato'a o tātou ko va'ai mai 'ana i tū Vārua Maitai 'ā.
14 Te hakari me'e rahi nō atu kona, ta'e e tahi mau nō. 15 Mo kī o te va'e pē
nei ē: «'I te ta'e ai ō'oku he rima, ta'e ia a au he kona o te hakari», ta'e 'o te

kī pē ira ana ta'e ai o te hakari. 16 'E mo kī o te tariŋa pē nei ē: «'I te ta'e ai
ō'oku he mata, ta'e a au o te hakari», ta'e 'o te kī tako'a pē ira ana ta'e ai o te
hakari. 17 'Āhani te hakari ta'ato'a he mata, e ko ŋaro'a e tātou te vānaŋa. 'E
'āhani i ai he tariŋa, e ko ŋaro'a e tātou te hau'a. 18 Te 'Atua me'e rahi nō atu
kona o te hakari i aŋa ai 'e i haka rē ai i rā ŋā kona 'i te kona mana'u e ia e
tano rō 'ā. 19 'Āhani e tahi mau nō kona o te hakari, ta'e ia he hakari. 20 Ka ai
atu me'e rahi kona o te hakari, te hakari he me'e e tahi mau nō.

21 Te mata e ko tano mo kī ki te rima: «¿Mo aha koe 'ā'aku?», 'e mo kī tako'a
pē ira e te pū'oko ki te va'e. 22 Te parauti'a, te ŋā kona ena o te hakari e tu'u
rō 'ana pa he kona rehe-rehe, ta'e hauha'a, he kona hope'a o te hauha'a mo te
hakari. 23 Te kona o te hakari mana'u e tātou e ko tano mo take'a, he 'api riva-
riva hai kahu; 24 'e te kona 'ina he 'ati mo take'a, 'ina he hāpa'o pē ira. Te 'Atua
ko popo 'ana i te kona ta'ato'a o te hakari 'i te rāua kona 'e ko va'ai mai 'ana ki
a tātou i te haŋa mo mo'a 'e mo hāpa'o riva-riva i te kona mana'u e tātou 'ina
e tahi hauha'a. 25 I aŋa ai pē ira mo aŋa tahi o rā ŋā kona pa he me'e mau nō e
tahi 'e mo hāpa'o i a rāua. 26 E 'ati ena e tahi kona o te hakari, ta'ato'a nō kona
o te hakari e ma'u ena i rā 'ati, 'e e mo'a ena, ta'ato'a nō e koa ena.

27 Te me'e nei 'ā'aku e haŋa nei mo haka aŋi-aŋi atu: te nūna'a taŋata haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he hakari o te *Kiritō, 'e e tahi e tahi o te nu'u
nei he kona o rā hakari koia ko tā'ana aŋa. 28 'E te me'e haŋa o te 'Atua mo
te hakari nei: he nu'u mo *'āpōtoro, te ra'e; he nu'u mo vānaŋa i te me'e haka
'ite e ia, te rua; 'e te toru he ma'ori hāpī; tako'a he nu'u mo aŋa i te mana, he
nu'u mo haka ora i te māui-ui, he nu'u mo hā'ū'ū ki te rua, he nu'u mo haka
tika i te taŋata 'i te aŋa, 'e he nu'u mo vānaŋa i te 'arero kē ta'e 'ite e rāua.
29 'E ta'e ta'ato'a o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he 'āpōtoro, 'e
he nu'u vānaŋa i te me'e haka 'ite e te 'Atua. Ta'e ta'ato'a he ma'ori hāpī 'e he
nu'u aŋa i te mana. 30 Ta'e ta'ato'a e ai rō 'ā te pūai mo haka ora i te māui-ui.
'E, tako'a, ta'e ta'ato'a e vānaŋa rō 'ā i te 'arero kē ta'e 'ite e rāua, 'e ta'e ta'a-
to'a e 'ite rō 'ana mo ha'aaura'a i te vānaŋa kī hai rā 'arero. 31 'O ira, e haŋa
tātou mo ai i a tātou te me'e hope'a o te hauha'a o te me'e va'ai e te Vārua
Maitai mo aŋa i te aŋa o te 'Atua. 'E, hora nei, 'ī a au he haka 'ite atu i te me'e
'ata hau rō atu i te hauha'a ki tū ŋā me'e ta'ato'a ena.

Te haŋa ki te rua i hau rō atu ki te me'e ta'ato'a

13 1 Mo vānaŋa ō'oku rauhuru 'arero o te ao nei, 'e 'ātā i te 'arero
vānaŋa e te merahi, 'e 'ina o roto i a au te haŋa mo te rua, te me'e nō
era 'ā'aku mo kī he pōŋeha nō atu e tahi pa he pahu e tiŋi-tiŋi 'ā.

2 'E mo vānaŋa ō'oku ki te nu'u i te me'e haka 'ite mai e te 'Atua, 'e mo
aŋi-aŋi ō'oku i te me'e ta'ato'a, 'ātā i te me'e mana'u e te 'Atua mo aŋa ta'e
haka 'ite mai 'i mu'a 'ā, 'e mo riva ō'oku mo haka tapa i te ma'uŋa mai tō'ona
kona 'i te pūai o tō'oku haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e 'ina o roto
i a au te me'e he haŋa ki te rua, 'ina ia e tahi ō'oku hauha'a.

3 'E mo tuha'a ō'oku ki te nu'u veve i te me'e ta'ato'a 'ā'aku, 'e 'ātā he va'ai
a au i tō'oku hakari mo tutu 'i roto i te ahi, 'e 'ina a au he haŋa ki te rua, 'ina
ia e tahi hauha'a o rā me'e.

4 Te kope haka tere i a ia hai haŋa parauti'a e 'ite rō 'ā i te ha'aoroma'i. A ia
he taŋata riva, ta'e fi'i'i, ta'e te'o-te'o, ta'e mana'u i hau rō atu a ia ki te rua,

5 ta'e 'ite i te parau'ino; 'ina he 'ōhumu, 'ina he riri 'e 'ina he ma'u i te riri mo
te rua 6 'e, tako'a, 'ina he koa o ruŋa i te me'e ta'e tano. E koa ena 'i te me'e
tano 'e 'i te me'e parauti'a.
7 Te kope haka tere i a ia hai haŋa e 'ite rō 'ā mo 'amo i te 'ati, e haka moe
e oho rō 'ā i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina he haka tapa i tō'ona mana'u mai
ruŋa i te 'Atua ki te hora hope'a 'e e 'ite rō 'ā mo ha'aoroma'i i te me'e ta'e
tano aŋa e te rua ki a ia.
8 Te ŋā me'e ena he vānaŋa i te me'e haka 'ite e te 'Atua, he vānaŋa i te
'arero ta'e 'ite, 'e he 'ite o ruŋa i te me'e hōhonu o te 'Atua, e tano rō te
mahana he ŋaro, 'e te me'e ena he haŋa e ko ŋaro ki te hora hope'a. 9 Ka ai
atu 'i te hora nei e va'ai rō mai 'ana e te *Vārua Maitai i te pūai mo vānaŋa i
te me'e haka 'ite mai e te 'Atua, 'e i te pūai mo 'ite o ruŋa i te 'Atua, ko te toe
iŋa 'ana te me'e mo 'ite e tātou o ruŋa i a ia. 10 'E, ki tu'u mai te kope ena 'ina
ō'ona hape, he 'ite tahi e tātou, 'e he kore te ŋā me'e nei.
11 Hora era ō'oku e ŋā poki nō 'ā, e vānaŋa era, e mana'u era 'e e haka topa
era i te mana'u pa he ŋā poki 'ana; 'e hora nei ko pa'ari 'ā, ko haka rē atu 'ā
e au i rā ŋā me'e. 12 Te me'e 'ite o tātou 'i te hora nei o ruŋa i te 'Atua pa he
me'e 'ehu-'ehu e tahi 'i roto i te hi'o; 'e, ka tano ena te mahana, he take'a
riva-riva mai. Hora nei e ai rō 'ā te me'e ta'e aŋi-aŋi e au o ruŋa i a ia; 'e, e
tano rō te mahana, he māhani a au i a ia, pa he māhani iŋa mai ō'ona i a au.
13 E toru me'e 'ina e ko kore ki te hora hope'a: he haka moe iŋa i te mana'u
'i ruŋa i te 'Atua, he ŋatu o te haŋu 'i ruŋa i tā'ana me'e hōrea mai era, 'e he
haŋa ki te rua. 'E te me'e hope'a o te hauha'a o te ŋā me'e nei e toru he haŋa
ki te rua.

He haka tere iŋa tano mo te ta'ato'a

14 1 'O ira, te me'e ra'e mo ai i a kōrua he haŋa ki te rua; 'e, tako'a, e
haŋa ki te me'e va'ai e te *Vārua Maitai mo aŋa i te aŋa o te 'Atua. 'E,
o te ŋā me'e va'ai ena e te Vārua Maitai, te me'e 'ata hauha'a he vānaŋa i te
me'e haka 'ite e te 'Atua hai 'arero aŋi-aŋi e te nu'u. 2 Te kope ki a ia te me'e
i va'ai ai he vānaŋa hai 'arero kē ta'e 'ite e ia ta'e ki te taŋata e vānaŋa ena;
e vānaŋa 'ā ki te 'Atua, 'e 'ina he nu'u he aŋi-aŋi i tā'ana me'e kī. 3 'E te kope
ki a ia i va'ai ai i te me'e he vānaŋa i te me'e haka 'ite e te 'Atua e vānaŋa
'ana ki te nu'u mo haka pūai i te rāua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū, mo haka haŋu 'e mo haka koa i a rāua. 4 Te kope vānaŋa i te 'arero kē
ta'e 'ite e ia mō'ona mau nō te riva-riva, 'e te kope vānaŋa i te me'e haka 'ite
e te 'Atua, mo te nūna'a ta'ato'a o te taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū te riva-riva.
5 Mo vānaŋa o kōrua ta'ato'a i te 'arero kē ta'e 'ite e kōrua, he koa a au. Te
me'e nō, mo te riva-riva o te ta'ato'a, i hau rō atu 'i te tano te vānaŋa o kōrua
i te me'e haka 'ite e te 'Atua hai 'arero mo aŋi-aŋi e te nu'u ki te vānaŋa i te
'arero kē ta'e 'ite e kōrua, mo kore o te kope mo ha'aaura'a i rā vānaŋa. 'O
ira 'ata hau rō atu tō'oku koa mo vānaŋa o kōrua i te me'e haka 'ite atu e te
'Atua.
6 E te taina: 'ina, pa'i, e tahi hauha'a mo oho atu ō'oku mo u'i i a kōrua 'e he
vānaŋa atu hai 'arero kē ta'e 'ite e au 'e ta'e aŋi-aŋi e kōrua. I hau rō atu, pa'i,
i te tano mo vānaŋa atu i te me'e haka aŋi-aŋi mai e te 'Atua, i te parauti'a

ō'ona, i te vānaŋa haka 'ite mai e ia, 'e i te hāpī mo te kōrua riva-riva hai 'arero aŋi-aŋi e kōrua.

7 Pē ira tako'a te me'e haka taŋi e te taŋata pa he puhi 'e pa he *arpa*: mo ta'e
tano o te rei iŋa, e ko aŋi-aŋi e te nu'u i te peho ka haka taŋi era. 8 'E mo ta'e
puhi riva-riva i te koneta 'i te hora o te tama'i, 'ina e tahi va'ehau mo haka
rito i a ia mo te tama'i. 9 Pē ira tako'a a kōrua: mo ta'e vānaŋa hai 'arero 'ite e
te taŋata, ¿pē hē ia ana aŋi-aŋi i te kōrua me'e kī? ¡E vānaŋa 'ana ia a kōrua
ki te tokerau!

10 Te parauti'a, me'e rahi 'arero e vānaŋa ena 'i te ao, 'e e ai rō 'ā te nu'u
aŋi-aŋi i rā ŋā 'arero. 11 Mo ta'e aŋi-aŋi e au i te 'arero vānaŋa e te kope
e tahi, he tu'u a au pa he taŋata o te rua henua mo rā kope 'e a ia tako'a
mō'oku. 12 E tano rō 'ā, e te taina ē, te haŋa mo ai i a kōrua te me'e va'ai e te
Vārua Maitai mo aŋa i te aŋa o te 'Atua. Te me'e nō, e ani ki a ia mo va'ai atu
hai ŋā me'e ena mo hā'ū'ū ki te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū mo pūai o te rāua mana'u 'i ruŋa i a ia.

13 Te kope ki a ia te me'e i va'ai ai he vānaŋa i te 'arero kē ta'e 'ite e ia e ani
ki te 'Atua mo va'ai i te pūai mo ha'aaura'a i tā'ana vānaŋa era. 14 Mo pure
ō'oku hai 'arero kē ta'e 'ite e au, e pure 'ana a au i te me'e i haka pure mai
e te Vārua Maitai, ta'e 'ō hai me'e i mana'u e au. 15 ¿He aha ia te tātou me'e
mo aŋa? He pure hai pūai o te Vārua Maitai, 'e he pure tako'a mo aŋi-aŋi e
te ta'ato'a. He hīmene hai pūai o te Vārua Maitai, 'e he hīmene tako'a hai
hīmene mo aŋi-aŋi e te ta'ato'a. 16 Mo ha'ahana-hana ō'ou ki te 'Atua hai
'arero va'ai atu e te Vārua Maitai, 'e he ŋaro'a e te kope e tahi, e ko riva
te kope era mo hokorua atu 'i ta'a pure 'i te me'e era 'ina he aŋi-aŋi i ta'u
vānaŋa. 17 Ka ai atu e riva rō 'ā ta'a pure mo māuru-uru ki te 'Atua, mo te rua
'ina e tahi hauha'a.

18 E māuru-uru rō 'ana a au ki te 'Atua 'o te ai 'ata rahi tō'oku vānaŋa 'i
te 'arero kē ta'e 'ite e au ki a kōrua ta'ato'a. 19 Ka ai atu pē ira, 'i roto i te
nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, i hau rō atu tō'oku haŋa mo kī e
rima vānaŋa aŋi-aŋi e te nu'u mo hāpī i a rāua ki te kī e ho'e 'ahuru ta'utini
vānaŋa hai 'arero kē.

20 E te taina, ka haka rē te mana'u ŋā poki o ruŋa i te ŋā me'e nei. Mo haŋa
o kōrua mo mana'u pa he ŋā poki, e mana'u ia pa he ŋā poki poreko iho mo
te me'e ta'e tano. 21 E kī rō 'ā e te 'Atua 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

> «E vānaŋa rō a au ki te nu'u o te henua nei
> a roto i te haha o te nu'u o te rua henua 'e hai 'arero kē,
> 'e, ka ai atu pē ira, 'ina e ko haka roŋo mai».

22 Te vānaŋa hai 'arero kē ta'e 'ite he me'e mo haka take'a ki te nu'u ta'e
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i te pūai o te 'Atua. 'E te vānaŋa i te
me'e haka 'ite e te 'Atua hai 'arero aŋi-aŋi e te taŋata he me'e mo te riva-riva
o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ta'e mo te nu'u ta'e haka moe
i te mana'u 'i ruŋa i a ia.

23 Pē nei te aura'a: mo ai ko taka-taka 'ā a kōrua mo ha'amuri i te 'Atua, 'e
he tu'u atu ki roto i a kōrua te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
'e te nu'u ta'e aŋi-aŋi o ruŋa i te ŋā me'e nei, 'e he ŋaro'a i a kōrua ta'ato'a

e vānaŋa 'ā 'i te 'arero huru kē huru kē, he mana'u ko ma'a-ma'a tahi 'ana kōrua. 24 'E mo vānaŋa tahi o kōrua i te vānaŋa haka 'ite atu e te 'Atua hai 'arero aŋi-aŋi e te taŋata 'e he tu'u atu ki muri i a kōrua te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e te nu'u ta'e aŋi-aŋi o ruŋa i te ŋā me'e nei, ka ŋaro'a era i te kōrua vānaŋa, he haka topa riva-riva i te mana'u: a rāua he nu'u hara 'e e ai rō 'ā te ūtu'a mo rāua mo ta'e huri o te mana'u ki te 'Atua, 25 'e, tako'a, te me'e ta'ato'a ta'e tano o roto i te rāua māhatu ta'e 'ite e te nu'u e 'ite tahi rō 'ā e te 'Atua. 'I rā hora he *huri te mana'u ki te 'Atua, he tū-turi 'e he ha'amuri ki a ia koia ko aŋi-aŋi: he parauti'a mau 'ā te 'Atua 'i roto i a kōrua.

Hai tī-tika ana ha'amuri ki te 'Atua

26 Ţā'aku kī, e te taina ē: 'i te hora taka-taka o kōrua mo ha'amuri ki te 'Atua, e tano nō te tētahi nu'u mo hīmene i te hīmene ha'ahana-hana, 'e te tētahi atu mo hāpī 'o mo haka 'ite i te me'e haka aŋi-aŋi e te 'Atua, 'o mo vānaŋa hai 'arero kē ta'e 'ite e ia, 'o mo kī i te ha'aaura'a o rā vānaŋa. Te me'e ta'ato'a nei e aŋa mo te riva-riva o te nūna'a ta'ato'a o te taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 27 Hora era mo vānaŋa i te 'arero kē ta'e 'ite, hoko rua 'o hoko toru mau nō ana vānaŋa 'e e tahi e tahi, 'e e ai tako'a te kope mo ha'aaura'a i rā vānaŋa. 28 'E mo kore o te kope mo ha'aaura'a, 'ina ko vānaŋa hai 'arero kē ta'e 'ite 'i mu'a o te nūna'a taŋata ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Hoko tahi nō ana vānaŋa i rā vānaŋa 'e mo te 'Atua nō.

29 Pē ira tako'a 'ana, mo ai o te nu'u vānaŋa i te me'e haka 'ite e te 'Atua, hoko rua 'o hoko toru ana vānaŋa, 'e mo te tētahi e u'i hoki rā vānaŋa o te 'Atua mau 'ā. 30 'E mo haka 'ite e te 'Atua e tahi me'e ki te kope e noho rō 'ā 'i rā kona, te kope vānaŋa he mou mo vānaŋa o rā rua kope era. 31 Mo aŋa o kōrua pē ira, ta'ato'a nō ka ai era te hora mo vānaŋa i te me'e haka aŋi-aŋi e te 'Atua, he 'ite te ta'ato'a 'e he 'ata pūai te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 32 Te kope vānaŋa i te me'e haka 'ite e te 'Atua e 'ite mo tiaki ki tō'ona hora, 'o vānaŋa hoko rua 'i tū hora 'ā. 33-34 Te 'Atua, pa'i, ta'e he 'Atua o te me'e mira-mira; tā'ana me'e haŋa he me'e tī-tika 'e he haumārū.

'I te hora taka-taka mo ha'amuri ki te 'Atua, 'ina ko ha'ati'a i te ŋā vi'e mo vānaŋa. Pē ira te haka tere iŋa o te nūna'a taŋata ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te ŋā vi'e e ha'atura ki te rāua kenu, pa he me'e hā'aki 'i ruŋa i te *haka tere iŋa 'a Mōtē. 35 Mo haŋa mo 'ite e tahi me'e, 'i te hare ana 'ui ki te kenu; 'ina, pa'i, he ŋā vi'e e ko tano mo vānaŋa 'i te hora e taka-taka rō 'ana mo ha'amuri ki te 'Atua.

36 Te vānaŋa o te 'Atua ta'e mai i a kōrua i 'ite ra'e ai, 'e ta'e ko kōrua mau nō te me'e i 'ite o ruŋa. 37 Mo mana'u o te kope e tahi e vānaŋa 'ana a ia i te me'e haka 'ite e te 'Atua, 'e he kope haka tere a ia e te Vārua Maitai, e 'ite pē nei ē: tā'aku me'e nei e pāpa'i atu ena he roŋo o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. 38 'E mo ta'e mo'a i te roŋo nei, 'ina tako'a ia kōrua ko haka roŋo ki tā'ana me'e haka 'ite atu.

39 E te taina ō'oku ē, e haŋa kōrua ki te me'e he vānaŋa i te me'e haka 'ite atu e te 'Atua va'ai e te Vārua Maitai mo aŋa i te aŋa o te 'Atua. 'E 'ina ko ta'e ha'ati'a i te nu'u mo vānaŋa hai 'arero kē ta'e 'ite e rāua haka vānaŋa e te Vārua Maitai. 40 Te me'e haŋa mau nō: te ŋā me'e nei ana aŋa a roto i te haumārū 'e a roto i te tī-tika.

Te ora iŋa mai o Ietū mai te mate

15 1 Hora nei, e te taina ē, e haŋa rō 'ana a au mo mana'u o kōrua ki te
*roŋo riva-riva o te 'Atua haka 'ite atu e au, ma'u hio-hio e kōrua 'i
roto i te kōrua māhatu. 2 Hai roŋo nei i e'a ai kōrua mai roto i te ūtu'a o te
hara 'e i rava'a ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua, ana ma'u
hio-hio kōrua pa he me'e haka 'ite atu era e au. Mo ta'e ai pē ira, 'ina e tahi
hauha'a o te haka moe iŋa ena o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
3 Te roŋo ra'e i hāpī atu e au he me'e haka 'ite mai: a Ietū Kiritō i mate ai mo
te tātou hara, pe he me'e hā'aki 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a; 4 he tanu 'e, 'i te toru
mahana, he ora haka 'ou mai te mate, pe he me'e hā'aki tako'a 'i ruŋa i te Pāpa'i
Mo'a; 5 'e i haka take'a rō i a ia ki a Pētero 'e ki oti ki te ho'e 'ahuru mā piti *'āpō-
toro. 6 I haka take'a tako'a rō i a ia ki te nu'u 'ata rahi ki te pae hānere e taka-taka
rō 'ā, he nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. Te rahi ra'a o rā ŋā nu'u ko te
ora iŋa 'ana 'ātā ki te hora nei 'e tētahi ko mā-mate 'ā. 7 He haka take'a i a ia ki a
*Tanatiako, 'e ki oti he haka take'a haka 'ou ki te nu'u 'āpōtoro ta'ato'a. 8 I hope'a i
haka take'a mai ai ki a au, ka ai atu ko rahi atu 'ā te 'āva'e a tu'a o te haka take'a i
a ia ki te tētahi atu 'āpōtoro, 'e i haka moe era a au i tō'oku mana'u 'i ruŋa i a ia, i
tu'u rō pa he nono e tahi, pa he poki haka poreko kai tano 'ā te 'āva'e.
9 E kī atu ena a au i te me'e nei 'o te ai he kope hope'a o te ta'e hōnui a au
o roto i te 'āpōtoro, 'ātā e ko tano mo raŋi mai he 'āpōtoro 'i te tute ō'oku i
te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo tōtōā. 10 'E, hai riva
rahi o te 'Atua e tu'u nei a au pē nei, 'e 'ina kai ta'e hauha'a rā riva rahi era
ō'ona. Te parauti'a, 'ata hau tō'oku aŋa ki te tētahi 'āpōtoro, ka ai atu, ta'e
ko au mau 'ā rā me'e, he 'Atua, 'i tō'ona riva rahi, e hā'ū'ū mai era. 11 Ta'e he
me'e hauha'a te kope haka 'ite atu, ka ai atu ko au 'o he tētahi 'āpōtoro. Te
me'e hauha'a ko rā roŋo mau era 'ā o ruŋa i a Ietū, he me'e haka 'ite oho e
mātou ta'ato'a, 'e he me'e o ruŋa kōrua e haka moe ena i te mana'u.

Te ora iŋa mai te mate

12 'E mo ai te me'e hāpī o mātou pē nei ē: ko ora 'ā a Ietū Kiritō mai te mate,
¿he aha ia tētahi o kōrua e kī ena: te nu'u mate e ko ora haka 'ou? 13 Mo ai
'ina he ora haka 'ou te nu'u mate, 'ina tako'a ia te *Kiritō kai ora haka 'ou
mai. 14 'E mo ai 'ina he Kiritō kai ora mai, te me'e haka 'ite e mātou 'ina e tahi
hauha'a, 'ina tako'a e tahi hauha'a o te haka moe iŋa o te kōrua mana'u 'i
ruŋa i a ia, 15 'e he riro mātou he mata'ite reo-reo o te 'Atua. Ko kī 'ana, pa'i, a
mātou ko haka ora 'ana e ia i a Ietū mai te mate. 'E mo ai 'ina te nu'u mate he
ora haka 'ou, ta'e tako'a ia he parauti'a ko haka ora 'ana e te 'Atua i te Kiritō.
16 Mo ai 'ina he nu'u he ora haka 'ou mai te mate, 'ina tako'a ia te Kiritō kai
ora mai. 17 'E mo ai 'ina he Kiritō kai ora mai, te haka moe iŋa ena o te kōrua
mana'u 'i ruŋa i a ia 'ina e tahi hauha'a, te kōrua hara ko te ai iŋa 'ana, 18 'e te
nu'u mate haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te Kiritō e ko e'a mai roto i te ūtu'a
o te hara 'e e ko rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 19 'E mo
ai mo te ao nō nei e ŋatu ena te tātou haŋu 'i ruŋa i te Kiritō, he haka 'aroha
mau nō ia te me'e mo tātou.
20 'E te parauti'a, te Kiritō ko ora 'ā mai te mate. A ia he ra'e o te me'e mo
kato, te aura'a, he kope ra'e mo ora mai te mate. 21 Pa he ai iŋa o te mate hai

taŋata mau nō e tahi, pē ira tako'a 'ana hai taŋata mau nō e tahi ka ai ena te
ora iŋa mai te mate. 22 Te aura'a: hai *'Ātamu te taŋata ta'ato'a e mate ena,
'e hai Ietū Kiritō ka ora ena mai te mate, 23 'e ta'ato'a 'i tō'ona hora: 'i ra'e te
Kiritō, 'e ki hoki mai a ia, he nu'u 'ā'ana. 24-25 Ki oti he tu'u mai te hora hope'a
o te ao nei, hora ka haka tere ena e te Kiritō 'e ka haka kore ena i te pūai o
te me'e ta'ato'a ta'e take'a ta'e haŋa ki a ia haka tere i te ao nei, 'ātā ka haka
hēpi'i tahi rō i a rāua 'i raro i tō'ona va'e. 'Ai era ka va'ai iho i te ao nei ki te
'Atua Matu'a mo haka tere e ia. 26 'E te me'e hope'a ka haka kore ena he mate.
27 E hā'aki rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: te 'Atua ko haka rē 'ana i te
me'e ta'ato'a mo te Kiritō e haka tere. 'E ko 'ite 'ā e tātou: te me'e ta'e haka
tere mau nō e ia he 'Atua; 'ā'ana, pa'i, i va'ai i te parau mo haka tere i te me'e
ta'ato'a. 28 'E ki haka tere a Ietū Kiritō, te Poki, i te me'e ta'ato'a, 'i rā hora,
mā'ana mau 'ā e haka rē i a ia mo te 'Atua e haka tere, he kope 'ā'ana i va'ai
ki a ia i te parau mo haka tere. Pē ira te 'Atua ka haka tere iho ena i te me'e
ta'ato'a.
29 Ki mana'u haka 'ou rā tātou i te ora iŋa o te nu'u mai te mate. Mo ai ta'e
he parauti'a, ¿he aha ia te nu'u e haka *papatito ena i a rāua mo te rāua nu'u
mate? Mo ai, pa'i, 'ina he ora te nu'u mai te mate, 'ina e ko aŋa i te me'e era.
30 'E a mātou mau nei 'ā, ¿he aha e ha'aoroma'i e oho nei, paurō te mahana, i
te 'ati mo ta'e ai he ora haka 'ou te taŋata mai te mate?
31 E te taina, paurō te mahana e oho nei a au mo mate 'i te rima o te nu'u
ta'e haŋa ki te 'Atua. Te me'e nei he parauti'a pa he parauti'a mau ena 'ā o
te koa 'i roto i a au 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere o tātou.
32 'E mo ai he parauti'a 'ina he nu'u he ora haka 'ou mai te mate, ¿e ai rō hō
te mana'u o te ao nei tano mo haka moto i a au ki te nu'u o Ēfeto tu'u pa he
'animare taehae pa he me'e aŋa e au? Mo ta'e ora ia o te nu'u mai te mate, i
hau 'i te riva mo aŋa o tātou pa he me'e kī e te nu'u: «¡Ki kai, ki unu; āpō, he
mate 'e he oti mau rō 'ai!».
33 'Ina kōrua ko haka rē mo reo-reo atu e te rua. Pa he vānaŋa kī e te kope
e tahi: «Te hokorua aŋa i te me'e ta'e tano he haka riro i a koe pē ia tako'a».
34 E haka topa riva-riva haka 'ou te mana'u, 'e 'ina ko hara. Te tētahi, pa'i, o
kōrua 'ina he 'ite i te hāpī parauti'a o te 'Atua. E kī atu ena a au i te me'e nei
mo ha'amā o kōrua.

Pē hē ka ora haka 'ou ena te taŋata mai te mate

35 E 'ui rō pēaha te kope e tahi: «¿Pē hē te taŋata ka ora haka 'ou ena mai te
mate? 'E ¿pē hē te huru o tō'ona hakari ka ai era?». 36 Te kope 'ui tā'ue pē ira
'ina kai haka topa i te mana'u. E mana'u kōrua he aha te me'e topa ki te karu
e 'oka ena: e ko tupu mo ta'e kōpiro 'e mo ta'e ŋa'aha 'i ra'e te haho. 37 Te
karu, ka ai atu he karu tariko 'o he tētahi atu karu, e ai rō 'ā tō'ona huru, 'e
te me'e tupu mai roto i te karu ta'e he huru karu toe. 38 Te huru o te tumu e
tupu ena o te 'Atua te va'ai, 'e huru kē huru kē e tupu ena mai te rauhuru o
te karu.
39 Pē ira tako'a 'ā te huru o te tētahi me'e aŋa e te 'Atua. Ta'e ta'ato'a pē
tū huru tahi 'ā; e ai rō 'ā te huru o te taŋata, o te 'animare, o te manu 'e o
te ika. 40 Me'e rahi nō atu huru o te me'e i aŋa e te 'Atua 'i te raŋi 'e 'i ruŋa
i te henua, 'e te nehe-nehe o te ŋā me'e nei, ta'e pē tū huru tahi 'ana. Te

nehe-nehe o te me'e o ruŋa i te raŋi ta'e pa he nehe-nehe o te me'e o ruŋa i te henua. 41 Te mā'eha iŋa o te ra'ā ta'e pa he mā'eha iŋa o te māhina 'e o te hetu'u. 'E te pura-pura iŋa o te hetu'u ta'e pē tū huru tahi 'ā.

42 Pē ira tako'a 'ana te hakari o tātou o te hora nei ta'e pa he hakari ka ora ena mai te mate 'o te ai te hakari nei he mate 'e he piro. 'E te hakari ora mai te mate 'ina e ko mate ki te hora hope'a. 43 Te hakari mate o te hora nei he me'e rake-rake 'e 'ina e tahi pūai. 'E te hakari ora mai te mate me'e nehe-nehe 'e pūai. 44 Te hakari mate o te hora nei, he hakari tano mo noho 'i te ao nei. 'E te hakari ora mai te mate he hakari tano mo noho 'i te raŋi. 'E mo ai o te hakari tano mo te ao nei, he ai tako'a ia te hakari tano mo te raŋi.

45 Pē nei e hā'aki ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «Ki te taŋata ra'e era ko 'Ātamu i va'ai ai e te 'Atua i te ora ki tō'ona hakari mo noho 'i te ao nei»; 'e ki a 'Ātamu hope'a ena, ko Ietū Kiritō, i va'ai ai i te parau mo va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a mo noho 'i te raŋi. 46 Te ora 'āpī mo noho 'i te raŋi ta'e he me'e ra'e. Te me'e ra'e he ora mo noho 'i te ao nei, 'e ki oti te ora 'āpī mo noho 'i te raŋi. 47 Te taŋata ra'e era ko 'Ātamu hai 'ō'one i aŋa ai, 'i te me'e era o te ao nei a ia. 'E te rua 'Ātamu ko Ietū Kiritō, 'e a ia o te raŋi. 48 Te hakari o te taŋata o te ao nei pa he hakari o te taŋata aŋa era hai 'ō'one. 'E te hakari o te nu'u ka noho ena 'i te raŋi pa he hakari o te taŋata era o te raŋi. 49 'E pa he tu'u iŋa nei o tātou pa he taŋata aŋa era hai 'ō'one, pē ira tako'a 'ana ka tu'u ena a tātou pa he kope era o te raŋi.

50 Te kī, e te taina ē: te hakari mate nei o tātou e ko tano 'i te ao haka tere e te 'Atua, he kona ta'e ai o te mate. 51 'E, 'ī a au he vānaŋa atu o ruŋa i te me'e mana'u e te 'Atua mo aŋa ta'e haka 'ite mai e ia 'i mu'a 'ā: e ko mate ta'ato'a tātou te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū; nā e tu'u rō te mahana te hakari mate nei o tātou he riro he hakari ta'e mate. 52 Te me'e nei ka topa ena 'i te hora o te puhi iŋa hope'a o te koneta, 'e te hōrou pa he mine iŋa ena 'ā o te mata. He puhi te koneta, te nu'u mate he ora tahi mai, 'e 'ina e ko mate haka 'ou. 'E a tātou te nu'u ora o rā hora, he mono te hakari, 53 'i te me'e era te hakari mate nei o tātou o te hora nei e riro rō he hakari 'ina e ko mate ki te hora hope'a. 54 Ki topa te me'e nei, he tano te me'e hā'aki 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

«E ko ai haka 'ou te mate,
ko haka kore 'ana e te 'Atua».

55 'O ira e tano nō tātou mo kī:

«E te Mate, ¿e rē mau rō mai koe?
¿E ai mau nō 'ā tu'u pūai 'i ruŋa i a mātou?».

56 Te pūai o te mate mai te hara e ai ena, 'e te hara e pūai ena he ta'e ha'atura ki te roŋo o te 'Atua. 57 E te taina, ¡ki māuru-uru tātou ki te 'Atua 'o te va'ai mai i te pūai mo rē ki te hara 'e ki te mate hai me'e aŋa era e Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou!

58 Te me'e haŋa ia, e te taina haŋa rahi ō'oku ē: he haka hio-hio he oho te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'o haka tapa kōrua mai te hāpī parauti'a o te

'Atua. 'E, ka aŋa ka oho nō i te aŋa haŋa o te 'Atua mo aŋa e kōrua. E 'ite rō 'ana, pa'i, e kōrua: te aŋa ki a ia e ko ta'e hauha'a.

Te moni mo te taina o Hērutarema

16 [1]Te haka taka-taka i te moni mo te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana o Hērutarema, e aŋa pa he me'e haka 'ite e au ki te nūna'a ta'a-to'a *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te ŋā kona ta'ato'a era o Karatia. [2]'I te mahana tāpati ta'ato'a, e ha'ata'a 'i te kōrua hare e tahi 'apa o te tara ai o kōrua 'e 'ai ka hāpa'o rō, ki tu'u atu a au, ko ha'ata'a era 'ā, 'o haka taka-taka iho kōrua 'i rā hora. [3]'E, ki tu'u atu a au, he haka ma'u i rā moni ki Hērutarema hai nu'u nō era o kōrua i haŋa. Ki a rāua ka va'ai nei e au i te parau 'i ruŋa e hā'aki rō 'ā ko ai a rāua 'e ki te aha 'i Hērutarema. [4]'E mo u'i ō'oku e tano nō a au mo oho 'i muri, he oho tahi a mātou.

He mana'u iŋa o Pauro mo oho ki Kōrinto

[5]'I tō'oku ara ki a kōrua 'i Kōrinto 'i ra'e a au ka vari nei ki Mātērōnia, 'e ki oti ka tu'u iho atu ena a au ki a kōrua. [6]E rahi 'iti rō pēaha tō'oku noho atu 'i muri i a kōrua, korohaŋa 'āva'e ta'ato'a era o te toŋa. Pē ira, ki oho haka 'ou a au 'i tō'oku ara ki te rua kona, e tano rō pēaha kōrua mo hā'ū'ū mai hai me'e mo tō'oku ara. [7]'Ina a au e ko haŋa mo hipa 'iti-'iti nō atu mo u'i i a kōrua; e haŋa rō 'ana mo roa 'iti o tō'oku noho iŋa atu, ana haŋa te 'Atua. [8]'Ī a au 'i Ēfeto 'e ka noho nei a au 'ātā ki oti te *ŋoŋoro o te Peneketote, [9]'o te ai e rahi rō 'ana te nu'u o nei haŋa mo haka 'ite ō'oku ki a rāua i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, ka ai atu e rahi tako'a rō 'ana te nu'u ta'e haŋa mai.

[10]'E mo tu'u atu o Timoteo, e u'i e haka naho-naho; a ia e aŋa tako'a rō 'ana pē au 'i te aŋa o te tātou Pū'oko Haka Tere. [11]'Ina kōrua ko u'i ta'e au ki a ia; e hā'ū'ū i tō'ona ara mo oho mai mo u'i i a au. 'Ī a au e tiaki atu ena ki a ia 'e ki te ŋā taina hokorua ena i a ia.

[12]'E te tātou taina a 'Āporo, i kī rō e au mo oho atu 'i muri i te taina oho atu u'i i a kōrua, 'e, mo te hora nei, 'ina e ko tano mo oho atu. Ki tano tō'ona hora ka oho atu ena.

Te me'e mo aŋa

[13]E u'i kōrua e hāpa'o 'e e haka hio-hio i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. E kiahio kōrua, 'ina ko ha'amā 'i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a ia. [14]'E te me'e ta'ato'a o kōrua mo aŋa, e aŋa hai haŋa.

[15]E te taina, ko 'ite 'ana a kōrua: te hua'ai o Etefana he nu'u ra'e o te kona era o Ākāia i haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e 'i te hora nei te me'e rava aŋa o rāua he hā'ū'ū ki te taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. [16]He ani atu a au mo haka rē i a kōrua mo te nu'u era 'e mo te nu'u tu'u pē rāua hā'ū'ū 'i te aŋa o te 'Atua e haka tere atu.

[17]Me'e huru kē te rahi o tō'oku koa i tu'u mai ai a Etefana, a Forotunato, 'e a Akaiko mai i a kōrua ena. 'I te kore, pa'i, o kōrua, [18]o rāua te haka koa 'e te 'ata haka pūai mai i a au, pa he me'e ka aŋa atu ena ki a kōrua ki hoki haka 'ou atu. Te nu'u pē nei e mo'a.

He 'aroha

19 Te nūna'a taŋata ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te ŋā
kona nei o 'Ātia ko 'aroha mai 'ā mo kōrua. A 'Ākira 'e a Pirika, 'e te nu'u
taina taka-taka i te rāua hare ko 'aroha tako'a mai 'ā mo kōrua hai 'īŋoa o te
tātou Pū'oko Haka Tere, 20 'e pē ira 'ā te taina ta'ato'a o muri i a au. 'E 'i roto
i a kōrua tako'a e 'aroha hai haŋa.
21 A au, a Pauro, e pāpa'i atu ena i te 'aroha nei hai rima mau nei 'ā ō'oku.
22 Mo ta'e haŋa o te kope e tahi ki te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō,
mo te 'Atua e haka ūtu'a. ¡E te mātou Pū'oko Haka Tere ē, ka hōrou koe ka
hoki mai!
23 E te taina, ka ai 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a te riva rahi o te tātou Pū'oko
Haka Tere. 24 E haŋa rahi rō atu 'ana a au ki a kōrua 'o te ai 'a Ietū Kiritō
tātou ta'ato'a.

He rua parau pāpa'i e Pauro ki te taina o

Kōrinto

I ha'amata ai te parau nei 'a Pauro e vānaŋa 'ana ki te taina o Kōrinto o ruŋa o tō'ona haŋa mo hipa mo u'i i a rāua 'i tō'ona ara ki Mātērōnia, he me'e, i hope'a ai, kai rava'a mo aŋa (1.12–24), 'e he ani mo ta'e riri mō'ona 'o tō'ona ta'e tu'u.

E tahi o roto i te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Kōrinto i haka māui-ui rō i te māhatu o Pauro hai me'e aŋa e ia. Ka ai atu pē ira, i haka 'ite nō e Pauro ki rā kope ko haka rehu 'ana e ia i rā me'e, 'o te ai ko haka tapa 'ana mai rā me'e ta'e tano aŋa era e ia, 'e he ani ki te taina ta'ato'a o Kōrinto mo haka rehu tako'a (2.5–11).

Ki oti he vānaŋa a Pauro o ruŋa i te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata, he me'e 'ata hau rō atu ki te haka tere iŋa ra'e. 'I te haka tere ra'e era, pa'i, e ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē mo tano ki te mata o te 'Atua. 'I te haka tere iŋa 'āpī nei, e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e e haka rē mo te *Vārua Maitai va'ai mai e te 'Atua e haka tere mai (3.6–18). I oti era he ha'aaura'a mai e Pauro i te tātou hakari pa he karapā ta'e hio-hio. Hai me'e nei e haka mana'u mai 'ā pē nei ē: e ai rō 'ā te hare hio-hio mo tātou 'i te raŋi aŋa e te 'Atua, te aura'a, he hakari e ko mate ki te hora hope'a (5.1–2).

'E 'i te me'e era e ai rō 'ana 'i Kōrinto te nu'u kī pē nei ē: a Pauro ta'e he *'āpōtoro parauti'a, he vānaŋa 'iti-'iti a Pauro o ruŋa i te 'ati ta'ato'a 'amo e ia 'o te aŋa ō'ona mo te 'Atua. He haka oti i tā'ana parau nei e no-no'i 'ana ki te 'Atua mo te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Kōrinto. Tā'ana pure: mo pūai o rāua 'i te ara parauti'a o te 'Atua (13.9), mo ai o rāua e tahi nō mana'u 'e mo noho ananake 'i roto i te haumārū (13.11).

He 'aroha

1 [1]A au a Pauro, *'āpōtoro 'a Ietū Kiritō hai haŋa o te 'Atua, 'e te tātou taina nei ko Timoteo he 'aroha atu ki a kōrua ki te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Kōrinto, 'e ki te tētahi atu taina o te ŋā kona ta'ato'a ena o Ākāia. [2]Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te riva rahi 'e te haumārū o te 'Atua, Matu'a o tātou, 'e o Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere o tātou.

He māuru-uru

[3]Ki ha'ahana-hana tātou ki te 'Atua, Matu'a o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. A ia he Matu'a haka 'aroha i a tātou, 'e he 'Atua haka koa 'e haka pūai mai. [4]'I roto i te tātou 'ati ta'ato'a he haka koa 'e he haka pūai nō mai te

aŋa e ia, mo 'ite tako'a o tātou mo haka koa 'e mo haka pūai i te nu'u e ai rō
'ana te rāua 'ati hai hā'ū'ū va'ai mau mai era 'ā e ia. 5 Pa he rahi ena 'ā, pa'i,
o te 'ati 'amo e tātou 'o te ai o tātou o te *Kiritō, pē ira tako'a 'ā te rahi o te
haka koa 'e o te haka pūai mai e te 'Atua 'o te ai o tātou o te Kiritō.
6 Hora ena o mātou o te 'āpōtoro e 'amo ena i te 'ati, he me'e mo te kōrua
riva-riva, 'e, tako'a, mo rava'a e kōrua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'E, hora
ena o te 'Atua e haka koa e haka pūai mai ena i a mātou, he me'e mo kōrua
tako'a. Pē ira mātou e 'ite nei mo haka koa 'e mo haka pūai atu i a kōrua, mo
ha'aoroma'i o kōrua hai pūai i te 'ati 'amo e tātou 'o te ai o tātou o te Kiritō.
7 'E, ko 'ite riva-riva 'ana e mātou: pa he 'amo iŋa tako'a ena 'ā o kōrua i te
'ati, ka haka koa 'e ka haka pūai tako'a atu ena i a kōrua e te 'Atua.
8 E te taina, e haŋa rō 'ā a mātou mo 'ite o kōrua i te rahi o te 'ati topa mai
ki a mātou 'i 'Ātia. He 'ati taparahi-ta'ata e tahi, 'ati ena mo ta'e ha'aoroma'i,
'e 'ātā i mana'u rō e mātou he mā-mate a mātou. 9 I tu'u mau rō pa he me'e
ena ē: he mā-mate mau 'ā a mātou 'i ira. I topa mai ai te me'e nei mo 'ite o
mātou: 'i ruŋa i te 'Atua mau nō, kope haka ora i te taŋata mai te mate, ana
haka moe mātou i te mana'u, 'e ta'e 'ō 'i ruŋa i a mātou mau 'ā. 10 'E te 'Atua
i haka e'a rō i a mātou mai rā 'ati, 'e ko 'ite 'ā e mātou pē ira ka aŋa ka oho
ena. 'Ē-ē, ko 'ite riva-riva 'ana e mātou pē ira ka aŋa ka oho mai ena. 11 Te
me'e haŋa he hā'ū'ū he pure mai o kōrua mo te mātou aŋa. 'E mo rahi o te
nu'u pure mo mātou, he rahi tako'a ia te nu'u māuru-uru ki te 'Atua o tō'ona
ha'amaitai mai i a mātou.

He aha a Pauro i ta'e oho ai ki Kōrinto

12 E te taina, e koa nei a mātou 'i te me'e era e haka 'ite rō mai 'ana e
te mātou māhatu pē nei ē: te noho iŋa o mātou 'i roto i a kōrua 'e 'i roto i
te taŋata ta'ato'a hai mo'a 'e hai parauti'a o te 'Atua. A mātou e haka tere
nei hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te riva rahi o te 'Atua, 'e ta'e 'ō hai
mārama-rama o te taŋata. 13 'E te me'e pāpa'i atu e mātou ta'e he me'e mo
ta'e aŋi-aŋi e kōrua ana tai'o, he me'e mo aŋi-aŋi. Te me'e haŋa he aŋi-aŋi
riva-riva e kōrua 14 i te mātou māhatu 'e i te mātou me'e aŋa, ki koa ai kōrua
mo mātou, 'e pē ira tako'a 'ana a mātou mo kōrua 'i te hora o te hoki iŋa mai
o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū.
15-16 'E he 'ite ō'oku e koa rō 'ana a kōrua mo mātou, i topa mai ai te mana'u
mo hipa atu mo u'i i a kōrua 'i tō'oku ara ki Mātērōnia 'e, tako'a, 'i tō'oku
hoki iŋa mai; pē ira e rua tātou koa iŋa. 'E 'i tō'oku hoki iŋa mai tako'a, e
tano nō kōrua mo hā'ū'ū mai hai rāve'a mo tō'oku ara ki Hūrea, ana haŋa
kōrua. 17 'I te ta'e oho atu ō'oku, kai haŋa a au mo mana'u o kōrua pē nei ē: a
au he taŋata huri tahaŋa o te mana'u, 'o he taŋata kī, pa he nu'u o te ao nei,
«'ē-ē», 'e te parauti'a o te rāua mana'u «'ina».
18 Te 'Atua he kope aŋa i tā'ana me'e kī 'e he mata'ite pē nei ē: a mātou
tako'a. Mo kī atu o mātou «'ē-ē», 'ē-ē mau 'ā; 'e mo kī atu «'ina», 'ina mau 'ā.
19 A Ietū Kiritō, Poki era o te 'Atua, haka 'ite atu era e au, e Tira 'e e Timoteo,
kope ta'e kī «'ē-ē» mo 'ina, 'e «'ina» mo 'ē-ē. A ia he 'ē-ē mau 'ā o te 'Atua;
20 hai ia, pa'i, e haka tano tahi ena e te 'Atua i tā'ana me'e hōrea. 'O ira, 'i te
hora ha'ahana-hana o tātou ki te 'Atua e kī nei: «*'Āmene». 21 'Ā'ana, pa'i, te
haka pūai i te tātou haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te Kiritō, 'e te ha'ata'a

i a tātou mā'ana. 22 Te 'Atua ko va'ai mai 'ana i te *Vārua Maitai pa he tāpa'o haka 'ite mai: a tātou 'ā'ana. 'E, 'i te ai o te Vārua Maitai 'i roto i a tātou, e 'ite nei: te me'e ta'ato'a hōrea mai era e te 'Atua e haka tano tahi rō.

23 He 'Atua te me'e i 'ite, e te taina ē, pē nei ē: a au i ta'e tu'u atu ai mo u'i i a kōrua 'o ture atu a au o ruŋa i te me'e ta'e tano aŋa e kōrua 'o mamae te kōrua māhatu 'i tā'aku vānaŋa. 24 Ta'e, pa'i, i a mātou te kī pē hē kōrua ana ma'u i te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te me'e i a mātou he hā'ū'ū atu mo 'ata koa o kōrua. E 'ite rō 'ana, pa'i, mātou e pūai rō 'ana te kōrua haka moe iŋa i te mana'u.

2 1 'O ira a au i ta'e oho atu ai mo u'i i a kōrua 'o ture atu a au 'e he mamae te kōrua māhatu, pa he me'e topa era 'i te hora tu'u ra'e atu era ō'oku. 2 'E mo mamae o te kōrua māhatu i a au, ¿pē hē ia a au ana tiaki mo haka koa mai i a au e te nu'u haka mamae era e au i te māhatu? 3 Te me'e pāpa'i atu era e au 'i ruŋa i te parau ra'e era i pāpa'i atu ai 'o tu'u atu a au 'e he māui-ui tō'oku māhatu 'i te take'a i a kōrua, nu'u i a rāua a au ana koa, e aŋa 'ana i te me'e ta'e tano. Ko 'ite 'ana, pa'i, e kōrua: mo koa o kōrua he koa tako'a a au. 4 'E, hora pāpa'i atu era ō'oku i rā parau, i mana'u rahi rō atu a au ki a kōrua 'e i rahi rō te mamae o tō'oku māhatu, 'ātā i taŋi rō a au. Ka ai atu pē ira, ta'e i pāpa'i atu ai mo haka māui-ui i te kōrua māhatu; mo haka 'ite atu i te rahi o tō'oku haŋa mo kōrua.

He haka rehu iŋa i te me'e ta'e tano

5-7 Hora nei e haŋa 'ana a au mo pāpa'i atu o ruŋa i te kope o roto o kōrua aŋa era i te me'e ta'e tano. Te kope nei ko *huri 'ana te mana'u ki te 'Atua 'e ko haka rē 'ana i te me'e ta'e tano aŋa era e ia. 'E, ka ai atu i māui-ui rō tō'oku māhatu 'e te kōrua māhatu tako'a 'i rā me'e, te me'e o tātou mo aŋa 'i te hora nei he haka rehu i te me'e ta'e tano aŋa era e ia 'e he hā'ū'ū i a ia, 'o rahi rō te māui-ui 'amo 'i roto i tō'ona māhatu 'e 'o haka tapa rō mai te ara o te 'Atua. Ko tano ko oti 'ana, pa'i, te ūtu'a va'ai era e te rahi ra'a o kōrua ki a ia. 8 'O ira, he ani atu a au mo haka 'ite o kōrua ki a ia i te rahi o te kōrua haŋa mō'ona.

9 'I ruŋa i tā'aku parau ra'e era i pāpa'i atu ai a au o ruŋa i rā kope 'e o ruŋa i te kōrua me'e mo aŋa ki a ia, mo u'i hoki e ha'atura rō mai kōrua. 10 Te me'e haŋa 'i te hora nei he haka rehu e kōrua i te me'e ta'e tano aŋa era e rā kope. Rā me'e ko haka rehu 'ana e au, 'e ko 'ite 'ana e te *Kiritō: hai māhatu a au i haka rehu ai. I aŋa ai a au pē ira mo te kōrua riva-riva, 11 'o rē a Rukifero; ko 'ite 'ana, pa'i, e tātou he aha tā'ana me'e haŋa.

'I Toroare a Pauro

12 I tu'u era a au ki Toroare, me'e rahi te 'ōpani i mātaki mai e te tātou Pū'oko Haka Tere mo haka 'ite ō'oku 'i ira i te roŋo riva-riva o te Kiritō. 13 'E, 'i te ta'e take'a e au i te tātou taina era ko Tito, kai riva-riva a au mo noho 'i ira. He haka rē ia a au i te nu'u taina o ira 'e he e'a he oho rō 'ai a au ki Mātērōnia.

He māuru-uru

14 He māuru-uru a au ki te 'Atua. 'Ā'ana, pa'i, te va'ai mai i te pūai mo rē ki te me'e ta'ato'a 'o te ai o mātou o te Kiritō. 'E 'ā'ana tako'a te hā'ū'ū mai mo

haka 'ite i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, roŋo pa he mano'i 'eo tu'u ki te kona ta'ato'a. 15 Hora ena o mātou e haka 'ite e oho ena i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū a mātou pa he 'eo *incienso* tūtia e te Kiritō haka koa i te 'Atua, 'e tu'u ki te nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara, 'e ki te nu'u ta'e e'a. 16 Te 'eo nei, mo te nu'u ta'e e'a mai roto i te ūtu'a o te hara, pa he hau'a o te mate; 'e mo te nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara, pa he 'eo va'ai ki a rāua i te ora. Te aŋa nei, aŋa nui-nui. ¿E ai rō hō te kope tano mo te aŋa nei? 17 'Ina a mātou he haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua mo rava'a moni, pa he me'e aŋa e te tētahi. Te mātou me'e aŋa he vānaŋa hai parauti'a, pa he tāvini o te 'Atua 'o te ai o mātou o te Kiritō, 'e he 'Atua te mātou mata'ite.

He haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua

3 1 Ta'e te mātou vānaŋa nei e haka paka atu 'ana i a mātou. Ta'e, pa'i, mo mātou e va'ai atu i te parau vānaŋa riva-riva o ruŋa i a mātou, pe he tētahi atu nu'u, 'o mo ani atu ki a kōrua mo pāpa'i mai i te parau pē ira o ruŋa i a mātou mo 'ite e te nu'u pē nei ē: te me'e aŋa e mātou he me'e tī-tika. 2 Ko kōrua, pa'i, te mātou parau haka 'ite ko ai a mātou pāpa'i 'i roto i te māhatu, te aura'a: hai u'i i te kōrua noho iŋa tano, e 'ite ena e te taŋata ta'ato'a: te me'e aŋa e mātou me'e riva-riva. 3 A kōrua he parau pāpa'i e te *Kiritō hai mātou, parau ta'e hai 'ārahu i pāpa'i ai, hai *Vārua Maitai o te 'Atua, 'e ta'e 'i ruŋa i te mā'ea pa he roŋo pāpa'i e *Mōtē; i pāpa'i ai 'i roto i te māhatu o te taŋata.

4 E tano nei mo kī pē ira he 'ite o mātou: o te 'Atua te hā'ū'ū mai hai Ietū Kiritō. 5 E ko tano mātou mo kī: hai mārama-rama mau 'ā o mātou e aŋa nei; ko 'ite riva-riva 'ana, pa'i, e mātou: o te 'Atua te va'ai mai i te mārama-rama mo aŋa i nei aŋa. 6 Hai hā'ū'ū mau nō ō'ona e tano nei mātou mo haka 'ite o ruŋa i te haka tere iŋa 'āpī ō'ona ananake ko te taŋata, 'e te oho iŋa nei ta'e hai ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē ana tano ki tō'ona mata, hai ai o te Vārua Maitai 'i roto i te māhatu. Te me'e mo rava'a hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē he mate, 'e te me'e va'ai e te Vārua Maitai he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

7 Hai pūai nui-nui te 'Atua i haka 'ite mai ai i te haka tere iŋa tuai ō'ona ananake ko tātou ko te taŋata i pāpa'i 'i ruŋa i te mā'ea pararaha. Te aura'a: hora turu mai era o Mōtē mai ruŋa i te ma'uŋa e ma'u rō 'ana i nei mā'ea, e 'ana-'ana rō 'ā tō'ona 'āriŋa 'i te pūai o te 'Atua ki te roa 'ina he itaraera he tano mo u'i a ruŋa, ka ai atu 'ai e ŋaro e oho era te pūai o rā 'ana-'ana. Mo ai ia hai pūai nui-nui pē ira i haka 'ite mai ai e te 'Atua i rā haka tere iŋa tuai era ō'ona, he me'e mo ma'u i a tātou ki te mate, 8 ¿e ko ai hō hai pūai 'ata hau rō atu 'i te nui-nui te haka 'ite iŋa mai o te haka tere iŋa 'āpī ō'ona ananake ko tātou ko te taŋata va'ai mai i te Vārua Maitai?

9 Mo ai he me'e pūai 'e nui-nui te haka tere iŋa tuai o te 'Atua ananake ko te taŋata ma'u mai i te ūtu'a, ¿e ko ai hō te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata haka tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua he me'e 'ata hau rō atu 'i te pūai 'e 'i te nui-nui? 10 Hora nei 'ina e tahi pūai 'e nui-nui toe o te me'e ra'e era; ko mono 'ana hai haka tere iŋa 'āpī 'ata nui-nui 'e 'ata pūai ki rā me'e. 11 Mo ai ia he me'e pūai 'e nui-nui te haka tere iŋa ra'e era, haka tere iŋa era mo ŋaro, 'ata hau rō atu ia te pūai 'e te nui-nui o te haka tere iŋa 'āpī nei, he me'e e ko ŋaro ki te hora hope'a.

12 'E, 'o te 'ite o mātou e ko ŋaro te haka tere iŋa 'āpī nei, 'ina e tahi mātou me'e na'a e haka 'ite e oho nei o ruŋa. 13 A mātou ta'e pē Mōtē, puru i tō'ona 'āriŋa hai kahu 'o take'a e te itaraera te ŋaro iŋa o te 'ana-'ana mai ruŋa. 14 'E te itaraera, 'ātā ki te hora nei, 'ina he haŋa mo aŋi-aŋi pē nei ē: te haka tere iŋa tuai o te 'Atua ananake ko te taŋata he me'e mo ŋaro. E tai'o ena i rā haka tere iŋa, e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: e ai rō 'ā te me'e puru i te rāua mana'u 'o aŋi-aŋi i te parauti'a. 'E te me'e mau nō mo kume i te me'e puru i te rāua mana'u 'o aŋi-aŋi he *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 15 'Ātā ki 'aŋarīnā, e tai'o ena i te puka pāpa'i e Mōtē, e ai rō 'ā te me'e puru i te rāua mana'u 'o aŋi-aŋi. 16 Ka ai atu pē ira, 'i te hora haka moe o te kope e tahi i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, he kume e te 'Atua i te me'e puru i tō'ona mana'u.

17 Te tātou Pū'oko Haka Tere e haka tika ena i te tātou māhatu hai Vārua Maitai. 'E te kope haka tika e te Vārua Maitai ko e'a 'ā mai te pūai o te hara 'e ko e'a tako'a 'ā mai te mana'u pē nei ē: hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē he tano ki te mata o te 'Atua. 18 Hora nei a tātou ta'ato'a, te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, kume o te me'e puru o te 'āriŋa, e haka take'a ena i te pūai 'e i te nui-nui o te tātou Pū'oko Haka Tere, pa he 'ata 'i roto i te hi'o, 'e a ia hai Vārua Maitai e aŋa e oho ena 'i roto i te tātou māhatu mo haka riro mo oho i te tātou huru pa he huru riva mau 'ā ō'ona.

He nu'u haka 'ite o ruŋa i a Ietū

4 1 Te 'Atua i va'ai mai ai i te aŋa nei, he riva rahi ō'ona. 'O ira a mātou e ta'e hōriŋa nei. 2 A mātou e hārui rō 'ana hai tua'ivi i te me'e ta'e tano ta'ato'a aŋa e te taŋata e na'a rō 'ana 'o ha'amā, 'e, tako'a, 'ina a mātou he reo-reo 'e he huri i te vānaŋa o te 'Atua. Te 'Atua ko 'ite 'ana he parauti'a mau nō te me'e haka 'ite e mātou o ruŋa i a ia, 'e ta'ato'a taŋata mana'u riva-riva e 'ite tako'a rō 'ā: te mātou me'e kī he parauti'a.

3 'E mo ai o te me'e puru i te mana'u 'o aŋi-aŋi i te aura'a parauti'a o te roŋo riva-riva haka 'ite e mātou, mo te nu'u ta'e e'a mau nō mai roto i te ūtu'a o te hara ka ai ena. 4 Te nu'u nei, 'i te ta'e haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ko haka pōhāhā 'ā i te rāua mana'u e Rukifero, 'atua o te ao nei, 'o aŋi-aŋi, 'o take'a i te mā'eha o te mōrī o te roŋo riva-riva o ruŋa i te pūai 'e i te nui-nui o te *Kiritō, 'āriŋa ora o te 'Atua.

5 'Ina a mātou he haka 'ite he oho o ruŋa i a mātou. E haka 'ite nei o ruŋa i a Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o te ta'ato'a. Te me'e mau nō haka 'ite e mātou o ruŋa i a mātou: he tāvini mātou o te ta'ato'a 'i te haŋa o mātou ki a Ietū. 6 O te 'Atua kī era pē nei ē: «Ka ai te mōrī 'i roto i te pōhāhā», te haka mā'eha i te mātou mana'u mo haka mā'eha tako'a e mātou i te mana'u o te tētahi nu'u hai haka 'ite i te pūai 'e i te nui-nui o te 'Atua take'a 'i ruŋa i a Ietū Kiritō.

Hai pūai o te 'Atua

7 Te aŋa va'ai mai nei e te 'Atua, he haka 'ite i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, he me'e hope'a o te hauha'a. 'E a mātou, te nu'u i a rāua nei hauha'a, pa he pani aŋa hai 'ō'one. Pē ira te 'Atua i aŋa ai mo 'ite e te ta'ato'a: te pūai nui-nui nei i a mātou o te 'Atua, ta'e 'ō o mātou mau 'ā. 8 He topa nō mai te

'ati, 'e 'ina a mātou he haka tapa i te mātou mana'u mai ruŋa i te 'Atua; e ai rō 'ā te mahana e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: 'ina he rāve'a toe mo e'a mai roto i te 'ati, 'e ko te haka moe iŋa 'ana te mātou mana'u 'i ruŋa i te 'Atua mo hā'ū'ū mai. 9He tute nō mai te aŋa i a mātou mo tōtōā e te nu'u ta'e haŋa mai, 'e 'ina te 'Atua he haka rē i a mātou; e tiŋa'i rō mai 'ā e te nu'u ki te pi'i-pi'i, 'e e e'a haka 'ou nō 'ā a mātou ki ruŋa. 10-11'I te kona ta'ato'a tu'u o mātou, he take'a nō te aŋa e te nu'u pē nei ē: e oho rō 'ana a mātou mo mate 'i te rima o te nu'u ta'e haŋa mai, pa he me'e topa ki a Ietū. 'E, hai hā'ū'ū mai ō'ona 'o mate a mātou, e take'a tako'a ena: e ora nō 'ā a Ietū. 12A mātou e oho mau rō 'ā mo mate 'o te haka 'ite i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, 'e a kōrua, hai nei me'e mau 'ā, e rava'a ena i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

13A mātou pa he kope kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «E haka moe rō 'ana a au i tō'oku mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, 'o ira a au e vānaŋa nei o ruŋa i a ia». 'E, pa he oho iŋa era 'ā o rā kope, a mātou tako'a, 'i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te Kiritō, e haka 'ite e oho nei o ruŋa i a ia. 14E 'ite rō 'ana, pa'i, a mātou: te 'Atua haka ora era i a Ietū mai te mate, pe mu'a ka oho ena he haka ora tako'a i a mātou, 'e pē ira 'ana i a kōrua, 'o te ai o tātou 'ā'ana. 'E ananake tātou ka ma'u ena e te 'Atua ki muri i a ia. 15Te ha'aoroma'i o mātou i te 'ati ta'ato'a he me'e mo te riva-riva o kōrua, 'e mo 'ata rahi mo oho o te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he 'ite o ruŋa i te riva rahi o te 'Atua. Pē ira ka rahi ka oho ena te nu'u māuru-uru 'e ha'ahana-hana ki te 'Atua.

16'O ira a mātou e ta'e hōriŋa nei 'i te mātou aŋa. Te mātou hakari, pe te rehe-rehe pe te oho nō, 'e, ka ai atu pē ira, te mātou haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū pe te pūai pe te oho nō te mahana te mahana. 17E haka topa nei i te mana'u o ruŋa i te me'e ka ai ena mo tātou pe mu'a ka oho ena: he noho iŋa riva-riva 'ina he hope'a ra'a 'i te raŋi, te 'ati 'amo e mātou 'i te ao nei 'ina e mātou he tapa atu; e tu'u rō 'ana, pa'i, pa he me'e ta'e paŋaha'a 'e e ko roa he ŋaro. 18'O ira, te me'e mana'u o mātou ta'e he me'e o te ao nei, pa he 'ati topa mai. Te mātou mana'u e haka noho nei 'i ruŋa i te me'e o te raŋi. Te me'e take'a, pa'i, o te ao nei e ko roa he ŋaro, 'e te me'e ta'e take'a va'ai mai e te 'Atua e ko ŋaro ki te hora hope'a.

5 1Te hakari pa he hare 'ā, 'e e 'ite rō 'ā e tātou, hora era mo marere, te aura'a, hora era mo mate, e ai rō 'ā te hare 'āpī e tahi 'i te raŋi aŋa e te 'Atua mo tātou, he hakari e ko mate ki te hora hope'a. 2E noho nei tātou hai hakari nei he 'u-'ū nō te aŋa 'i te 'ati 'amo e tātou. Te me'e haŋa he tu'u hōrou mai te hora mo kamiare o te hakari nei ki te hakari 'āpī o te raŋi. 3Ka ai atu he mate te hakari nei 'e he e'a te tātou vārua mai roto, e ko noho te vārua 'ina ō'ona hakari. 4'Ē-ē, e noho nei tātou hai hakari nei he 'u-'ū nō te aŋa 'i te 'ati 'amo e tātou. Ka ai atu pē ira, ta'e he mate te tātou me'e haŋa mo kore o te hakari, te me'e haŋa he mono o te hakari nei ki te hakari e ko mate ki te hora hope'a. 5I haka tano ai i a tātou e te 'Atua mo rā me'e mau 'ā, 'e ko va'ai mai 'ā i te *Vārua Maitai pa he tāpa'o: he haka tano tahi e ia i tā'ana me'e hōrea mai era.

6'O ira a mātou e ta'e 'aka-'aka nei te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 'E, ko 'ite 'ana e mātou: e noho e oho nō nei mātou 'i roto i te hakari nei, ko te roa-roa iŋa 'ana mātou mai te kona era 'i ira te tātou Pū'oko Haka Tere. 7E haka tere

nei a mātou 'i te ao nei hai *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia 'e 'i ruŋa i tā'ana me'e hōrea mai era, ka ai atu 'ina he take'a mai. 8 'E 'ina he 'aka-'aka te mātou mana'u 'i ruŋa i a ia. Ka ai atu pē ira, te me'e haŋa mau o mātou he noho o mātou 'i te kona era 'i ira te tātou Pū'oko Haka Tere. 9 'O ira, te me'e haŋa o mātou he aŋa i te me'e haŋa e te 'Atua, ka ai atu 'i te ao nei 'o ta'e 'i te ao nei. 10 A tātou ta'ato'a, pa'i, hoko tahi hoko tahi ka māroa ena 'i mu'a o te *Kiritō, mo kī mai e ia i te tano 'e i te ta'e tano o te tātou me'e aŋa, 'e mo va'ai mai e ia i te me'e tano ki te huru o te me'e i aŋa 'i te hora e noho nō 'ā hai hakari nei, ka ai atu he me'e riva-riva 'o he me'e ta'e tano te me'e i aŋa.

Pē hē ana riva-riva ki te 'Atua

11 He mo'a o mātou i te Kiritō 'e he haŋa mo ha'atura ki a ia, e kimi nei a mātou i te rāve'a ta'ato'a mo aŋi-aŋi e te nu'u i te roŋo parauti'a o te 'Atua, mo haka moe o rāua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te 'Atua e 'ite rō 'ana e aŋa nei a mātou i te me'e nei hai māhatu ma'itaki, 'e a mātou e haŋa rō 'ā mo 'ite tako'a e kōrua. 12 Ta'e e haka paka haka 'ou atu 'ā a mātou. E va'ai atu 'ana i te rāve'a mo koa o kōrua mo mātou, ki ai ai te kōrua vānaŋa mo pāhono ki te nu'u u'i i te tōro'a mau nō o te taŋata 'e ta'e 'ō i te me'e o roto i te māhatu.

13 Mo kī o te nu'u e ma'a-ma'a rō 'ā a mātou, 'ina kōrua ko tapa atu; te me'e ta'ato'a aŋa o mātou mo te 'Atua. 'E mo kī o te nu'u e haka topa riva-riva rō 'ā a mātou i te mana'u, ko 'ite 'ana e kōrua e aŋa nei mātou mo te kōrua riva-riva. 14 Te me'e haka tere, pa'i, i a mātou he haŋa o te Kiritō mo tātou mo te taŋata mai te hora aŋi-aŋi: he kope mau nō e tahi te me'e i mate mo te ta'a-to'a 'e e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: ta'ato'a nō i mate ai. 15 Te Kiritō i mate ai mo te ta'ato'a, ki aŋa ai e tātou e te nu'u ora i tā'ana me'e haŋa, 'e ta'e 'ō i te tātou me'e haŋa. A ia, pa'i, i mate ai 'e i ora haka 'ou mai ai mo tātou.

16 'O ira a mātou e ta'e u'i haka 'ou ena i te taŋata hoki a rāua he nu'u hōnui 'o he nu'u ta'e hōnui, pa he mana'u iŋa o te taŋata o te ao nei. Pē ira mātou e u'i era i te Kiritō 'i mu'a 'ā, 'e, hora nei, 'ina he u'i haka 'ou pē ira. 17 Kope nō era o te Kiritō 'i te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, he kope 'āpī e tahi; te mana'u 'e te noho iŋa ra'e ō'ona ko ŋaro 'ā, 'e ko ha'amata 'ana tō'ona noho iŋa 'āpī. 18 Te me'e ta'ato'a nei he aŋa o te 'Atua haka riva-riva i a tātou ki a ia hai Ietū Kiritō, 'e va'ai mai i te aŋa he haka 'ite pē hē te taŋata ana riva-riva ki a ia. 19 Hai mate era, pa'i, o Ietū Kiritō 'i ruŋa i te tātaurō i aŋa ai e te 'Atua i te rāve'a mo haka riva-riva i te taŋata ki a ia 'e mo ta'e tapa atu i te rāua hara. 'E ki a mātou i va'ai mai ai i te aŋa he haka 'ite he oho i te roŋo nei. 20 He nu'u vānaŋa mātou hai 'īŋoa o te Kiritō, 'e hai mātou te 'Atua e vānaŋa atu ena ki a kōrua. 'O ira, hai 'īŋoa o te Kiritō he ani atu mātou: e haka moe kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te roŋo parauti'a o ruŋa i te Kiritō mo riva-riva o kōrua ki te 'Atua.

21 Te Kiritō 'ina e tahi me'e ta'e tano i aŋa, 'e, ka ai atu pē ira, te 'Atua i haka ūtu'a rō i a ia mo te tātou hara, ki tano ai mo kī: a tātou, te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he nu'u tano ki tō'ona mata.

6 1 Hora nei, pa he nu'u hokorua mātou 'i te aŋa o te 'Atua, he ani atu: 'ina kōrua ko haka māu'a i te riva rahi o te 'Atua va'ai atu era e ia. 2 I kī rō, pa'i, e ia 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

«'I te hora mo haka take'a i tō'oku riva rahi,

i haka roŋo atu ai au i te kōrua pure;
'i te mahana mo haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara,
i hā'ū'ū atu ai au».

E te taina, ko te hora nei rā hora, he mahana mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara.

He 'ati topa 'i ruŋa i a Pauro

3 A mātou e hāpa'o rō 'ā i te mātou me'e aŋa, 'o aŋa i te me'e ta'e tano haka
'aka-'aka i te mana'u o te taŋata 'o *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e
'o tuhi tā'ue mai i te ta'e tano o te mātou aŋa. 4 Hai me'e ta'ato'a aŋa e mātou
e take'a ena he tāvini parauti'a mātou o te 'Atua. E ha'aoroma'i rō 'ana, pa'i,
mātou hai haumārū i te 'ati, i te me'e kore, 5 i te tiŋa'i, i te puru 'i roto i te
hare ma'u'aurī, i te haka tumu i te ture, i te aŋa paŋaha'a, i te ta'e ha'uru 'e i
te maruaki. 6 E take'a tako'a ena he tāvini mātou o te 'Atua hai noho iŋa ta'e
hara o mātou, hai 'ite i te parauti'a o ruŋa i a ia, hai riva o mātou, hai ha'ao-
roma'i o mātou i te rua, hai ai o te *Vārua Maitai 'i roto i a mātou, hai haŋa
parauti'a ki te rua, 7 hai hāpī i te roŋo parauti'a, 'e hai pūai o te 'Atua 'i roto i
a mātou. Te noho iŋa tano nei o mātou ki te mata o 'Atua, 'i te hora ta'ato'a,
pa he me'e e rua ma'u e te va'ehau 'i te rima 'i te hora o te tama'i, e tahi o rā
me'e mo moto 'e te rua mo puru i a ia 'o pū.

8 E ai rō 'ā te nu'u haka nui-nui i a mātou, 'e te nu'u parau'ino mai. E ai rō
'ā te nu'u vānaŋa riva-riva 'e te nu'u vānaŋa rake-rake o ruŋa i a mātou. A
rāua he kī nō mai te aŋa i te mātou reo-reo, ka ai atu he parauti'a te mātou
me'e kī. 9 E u'i mai ena i a mātou pa he nu'u ta'e māhani e rāua, ka ai atu e
'ite riva-riva rō 'ā ko ai a mātou. He oho nō te aŋa o mātou mo mate i a rāua,
'e ko te ora iŋa 'ana. He tōtōā nō mai te aŋa, 'e, ka ai atu pē ira, 'ina a mātou
he mate. 10 E tu'u rō 'ā a mātou pa he nu'u e mamae rō 'ā te māhatu, 'e, ka ai
atu pē ira, ko te koa iŋa 'ā. E u'i mai ena i a mātou pa he nu'u veve, 'e, ka ai
atu pē ira, e rahi rō 'ā te nu'u haka 'ono e mātou. E tu'u rō 'ā pa he me'e ena
ē: 'ina e tahi mātou me'e, 'e te parauti'a e ai tahi rō 'ā.

11 E te taina o Kōrinto ē, ta'ato'a me'e mana'u e mātou ko haka 'ite tahi atu
'ana. Ko va'ai tahi atu 'ā a mātou i te mātou māhatu. 12 Mo ai o te hihi-hihi
'i roto o tātou, ta'e 'o te kore o te mātou haŋa ki a kōrua, he kore o te haŋa o
kōrua mo mātou. 13 He ani atu ia a au, pa he ani iŋa o te matu'a ki tā'ana ŋā
poki: e haŋa mai kōrua, pa he haŋa iŋa atu ena o mātou.

E haka tapa mai te me'e ta'e tano

14 E te taina, ko 'ite 'ana e tātou ta'ato'a e ko tano mo here 'i ruŋa i tū iuko
'ā e tahi hoi 'e e tahi 'uei. Pē ira 'ā e ko tano mo *hāipo-ipo 'o mo ha'a'au i
te aŋa e tahi mo aŋa te kope haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ararua ko
te kope 'ina he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. ¿Pē hē, pa'i, ana tano
te me'e riva-riva ki te me'e rake-rake? 'E ¿pē hē te mā'eha ana hokorua i
te pō'uri? 15 ¿Hoki e ha'a'au mau rō te *Kiritō ararua ko Rukifero? ¿Hoki e
ha'a'au mau rō te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e te nu'u ta'e
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia? 16 'E te 'ītoro, ¿e tano mau rō 'i te kona
ha'amuri 'Atua? E kī atu ena a au i te me'e nei 'o te ai a tātou pa he kona ha'a-
muri 'Atua. 'I ruŋa i te Pāpa'i Mo'a e kī ena, pa'i, e te 'Atua:

«Ka noho nei a au 'i roto i a rāua,
a au mo 'Atua o rāua,
'e a rāua mo taŋata 'ā'aku».

17 'E 'i te rua kona o te Pāpa'i Mo'a e kī tako'a ena:

«E e'a kōrua mai roto i te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano
'e 'ina ko noho haka 'ou 'i muri;
'ina kōrua ko aŋa i te me'e ta'e tano pē rāua.
Pē ira he to'o a au i a kōrua mā'aku,
18 'e he riro au he Matu'a mo kōrua,
'e a kōrua mo ŋā poki 'ā'aku.
Pē ira te 'Atua, i a ia te pūai ta'ato'a, i kī ai».

7 1 E te taina haŋa rahi ō'oku ē, te ŋā me'e nei he hōrea o te 'Atua mo tātou. 'O ira, e haka tapa tātou mai te me'e haka 'ō'one hai hara i te hakari 'e i te vārua. 'E, 'i te mo'a o tātou i a ia, e u'i mo tano o te tātou noho iŋa ki tō'ona mata ki te roa 'ina e tahi hara.

He koa iŋa o Pauro mo te nu'u o Kōrinto

2 ¡E mātaki mai te kōrua māhatu! 'Ina, pa'i, a mātou kai aŋa atu e tahi me'e ta'e tano, kai aŋa atu e tahi me'e mo haka tapa e tahi o kōrua mai te ara parauti'a o te 'Atua, 'e kai reo-reo atu mātou mo rava'a moni. 3 Ta'e he riri mo kōrua e kī atu ena i te ŋā me'e nei. 'I mu'a 'ā, pa'i, i kī rō atu au e ma'u rō 'ana a au i a kōrua 'i roto i tō'oku māhatu; ka ora 'o ka mate a au, e ko kore kōrua mai roto. 4 E koa rō 'ana a au mo kōrua, 'e e vānaŋa atu ena ta'e hai ri'a-ri'a. Ka ai atu e 'amo rō 'ana a mātou i te 'ati, ko te pūai iŋa 'ana tō'oku mana'u 'e ko te koa iŋa 'ana a au.

5 I tu'u era a mātou ki Mātērōnia, 'ina a mātou he rava'a mo haka ora 'i te haka tātake nō mai e te nu'u ta'e haŋa mai, 'e 'i te ŋaro'a i te ri'a-ri'a 'i roto i a mātou. 6 'E, o te 'Atua, haka pūai i te nu'u 'ina he haŋu toe, i haka pūai mai i a mātou hai tu'u iŋa mai o Tito. 7 'E ta'e nō hai tu'u iŋa mai era ō'ona, tako'a hai 'ite mai e koa rō 'ana 'i a kōrua. Ko 'a'amu mai 'ana e ia i te rahi o te kōrua haŋa mo take'a i a mātou, 'e ko 'a'amu tako'a mai 'ana i te māui-ui e ma'u ena 'i roto i te kōrua māhatu he mana'u rahi mai o kōrua ki a au. He 'ata koa rō atu 'ai a au 'i te ŋā me'e ta'ato'a nei.

8 I 'ite era e au i māui-ui rō te kōrua māhatu 'i te parau pāpa'i atu era e au, tē rā ia au ka mana'u: ko te 'aroha 'ō i haka ma'u atu ai. 'E hora nei, ka ai atu 'i rā parau i māui-ui ai te kōrua māhatu, ko kore 'ana te haka 'aroha era ō'oku mo kōrua 'o te ai kai māu'a a au i pāpa'i atu ai. 9 'E, ko koa 'ana a au, ta'e 'ō 'o te māui-ui o te kōrua māhatu, 'o te ai hai rā māui-ui i hārui haka 'ou ai te kōrua mana'u ki te 'Atua. Te me'e ŋaro'a era e kōrua he me'e haŋa o te 'Atua mo tā'ana nu'u. 'I te ai pē ira, 'ina ia a mātou kai aŋa atu i te me'e ta'e tano ki a kōrua hai rā me'e pāpa'i atu era e au. 10 Ko rā māui-ui te māui-ui māhatu haŋa o te 'Atua, he me'e haka hārui i te mana'u o te taŋata ki a ia, ma'u i a rāua mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'E te māui-ui māhatu pē ira ta'e he 'ati. Te māui-ui māhatu o

te taŋata ta'e haŋa ki te 'Atua, ta'e haka hārui i te mana'u o te taŋata ki ruŋa i te 'Atua, he me'e ma'u i te taŋata ki te mate, te aura'a, he ha'ata'a mau rō 'āvai mai muri i te 'Atua.

11 Ka u'i rā he aha he aha te me'e riva-riva poreko mai te me'e ŋaro'a era e kōrua: ko haŋa 'ana kōrua mo haka tī-tika i te me'e hape o roto i te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Kōrinto, ko riri 'ana kōrua mo te me'e ta'e tano aŋa era e rā kope, 'e ko ri'a-ri'a 'ana 'o haka ūtu'a atu i a kōrua e te 'Atua ananake ko rā kope. Ko haŋa tako'a 'ana a kōrua mo oho atu ō'oku mo u'i i a kōrua, ko 'ata ha'atura 'ana a kōrua i tā'aku me'e kī atu era 'e ko haka ūtu'a 'ā i rā kope. Hai ŋā me'e nei e take'a ena: 'ina e tahi hape o kōrua o rā me'e topa era. **12** Hora pāpa'i atu era ō'oku i rā parau, tō'oku mana'u ta'e 'i ruŋa i te kope hara era, 'o 'i ruŋa i te kope māui-ui era o te māhatu 'i rā hara. Ko 'ite 'ana e te 'Atua: tō'oku mana'u i pāpa'i atu ai mo aŋi-aŋi e kōrua i te rahi o te haŋa o kōrua mo mātou. **13** He 'ite o mātou ko haka tano tahi 'ana e kōrua i te me'e pāpa'i atu era i 'ata haŋu ai a mātou.

Ka ai atu pē ira, 'ata hau rō atu te mātou koa 'i te take'a i a Tito e koa rō 'ā mo kōrua. Hai me'e aŋa era e kōrua i 'ata haka haŋu ai i a ia. **14** Ko haka paka era 'ana e au ki a Tito: a kōrua nu'u ha'atura, 'e 'ina kai hape rā vānaŋa era 'ā'aku. Ko take'a 'ā, pa'i, e Tito, he parauti'a, pa he me'e ta'ato'a kī atu e mātou ki a kōrua. **15** E topa nei te mana'u o Tito ki te mo'a 'e ki te ha'atura iŋa era o kōrua ki a ia, he 'ata rahi rō atu 'ai tō'ona haŋa mo kōrua. **16** ¡'E hora nei, ko 'ata koa 'ana a au he 'ite ō'oku: a kōrua nu'u haka tano i te kōrua me'e kī!

E riva ki te rua

8 **1** E te taina, e haŋa rō 'ā a mātou mo 'a'amu atu he aha te me'e riva-riva i poreko 'i roto i te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona era ko Mātērōnia 'o te to'o mo rāua i te riva rahi o te 'Atua. **2** Ka ai atu i topa rō te 'ati taparahi-ta'ata ki te nu'u nei, ko te koa iŋa 'ana, 'e, ka ai atu he nu'u veve, 'i te rāua riva, pa he 'ono e va'ai era i te moni. **3** He mata'ite a au e va'ai era hai māhatu e haka tano ki te me'e ai o rāua, 'e 'ātā 'ata rahi rō atu. Te nu'u nei, hai mana'u mau 'ā o rāua, **4** i haka koni mai ai mo ha'ati'a o mātou i a rāua mo hā'ū'ū tako'a hai tara mo te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hērutarema. **5** 'E ta'e he moni nō te me'e i va'ai mai e te nu'u nei, pa he me'e mana'u era e mātou. 'I ra'e i va'ai ai i a rāua mo tāvini ki te 'Atua, 'e ki oti ki a mātou, pa he me'e haŋa o te 'Atua.

6 'I te nehe-nehe o rā me'e aŋa era e te taina o Mātērōnia, 'ī mātou ko ani 'ā ki a Tito mo oho atu ō'ona mo haka mao i te aŋa ha'amata era e ia 'i mu'a 'ā he haka taka-taka, mai i a kōrua, i te moni mo te taina o Hērutarema. **7** A kōrua he nu'u haka kē 'i te me'e ta'ato'a: 'i te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'i te 'ite mo vānaŋa, 'i te 'ite i te hāpī parauti'a o te 'Atua, 'i te haŋa mo hā'ū'ū, 'e 'i te haŋa mo te rua, he me'e i 'ite e kōrua mai i a mātou. Pē ira tako'a 'ana kōrua ana haka kē 'i te aŋa riva nei: he ha'aputu i te moni 'i roto i a kōrua mo te taina veve o Hērutarema.

8 Ta'e a au e kī atu ena i te me'e nei pa he me'e mo ha'atura mau 'ā e kōrua. Mo riva o kōrua mo ha'atura, ko tano 'ā. Tō'oku haŋa mau mo u'i hoki he parauti'a mau 'ana te kōrua haŋa mo te rua, pa he me'e i take'a e au 'i te

taina o Mātērōnia. 9 Ko 'ite 'ana, pa'i, kōrua: te tātou Pū'oko Haka Tere ko
Ietū Kiritō, ka ai atu he 'ono 'i te raŋi, 'i tō'ona riva rahi, i haka veve nō i a ia
mo te kōrua riva-riva, ki 'ono ai kōrua 'i te me'e o te 'Atua hai rā haka veve
iŋa era ō'ona.
10 Mo te kōrua riva-riva he haka 'ite atu a au i tō'oku mana'u o ruŋa i tū
me'e ha'amata aŋa era e kōrua hai koa 'i tū matahiti oti ena, he haka taka-
taka i te moni mo te nu'u veve o Hērutarema. 11 Te me'e haŋa: he haka mao i
rā aŋa hai me'e tara o kōrua hai koa take'a mau era 'ā e au i a kōrua 'i mu'a 'ā
hora mana'u era mo aŋa i rā me'e. 12 Mo ai 'i roto i te kōrua māhatu te haŋa
parauti'a mo va'ai, 'e te me'e va'ai e kōrua e tano rō 'ā ki te me'e ai o kōrua,
he koa te 'Atua. 'Ina, pa'i, a ia he no-no'i mai 'ata rahi te me'e ki te me'e ai o
tātou mo va'ai.
13 Ta'e a au e kī atu ena mo va'ai tahi i te me'e ai o kōrua, 'o kore te kōrua
me'e hai hā'ū'ū ki te rua. Te me'e haŋa he haka tano-tano mo te ta'ato'a. 14 'I
te hora nei e ai rō 'ā i a kōrua te me'e 'ina i te nu'u o Hērutarema. Pe mu'a ka
oho ena, pēaha, he ai i a rāua te me'e e hape rō 'ā i a kōrua, 'e mo hā'ū'ū o
te taina 'i roto i a rāua, e ko hape te me'e. 15 Mo aŋa o kōrua pē ira, he topa
pa he me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a o ruŋa i te itaraera, hora va'ai era e te
'Atua i te *mānā mai te raŋi: «Te kope ha'aputu rahi, 'e te kope ta'e ha'aputu
rahi, ko tū mākona iŋa 'ana ararua».

He uŋa iŋa i a kuā Tito ki Kōrinto

16 Māuru-uru ki te 'Atua 'o te haka poreko 'i roto i te mana'u o Tito te
haŋa mo hā'ū'ū atu ki a kōrua pē au. 17 I kī era e mātou mo oho atu mo u'i i
a kōrua, 'ina kai pāto'i mai. Te parauti'a, ko koa atu 'ā 'i te haŋa mo oho atu
mo u'i 'e mo hā'ū'ū atu i a kōrua.
18 'I muri i a Tito i uŋa atu ai a au i te taina e tahi. E vānaŋa riva-riva rō 'ā
o ruŋa i a ia te taina ta'ato'a o Mātērōnia, he tano o tā'ana aŋa he haka 'ite i
te *roŋo riva-riva o te 'Atua. 19 Te kope nei o te ŋā taina mau nei 'ā i ha'ata'a
mo hokorua tako'a mai 'i te mātou ara ki Hērutarema ma'u i te moni mo te
taina veve o ira. Te me'e nei he rāve'a e tahi mo ha'ahana-hana o te taŋata ki
te 'Atua 'e mo take'a i te haŋa o mātou mo hā'ū'ū. 20 I uŋa atu ai mātou i te
kope nei 'i muri i a Tito 'o ai tā'ue te vānaŋa mo kī i te hape o te haka tere iŋa
o mātou i te moni ena. 21 Te me'e haŋa o mātou he aŋa riva-riva i te aŋa nei
ki te mata o te 'Atua, 'e pē ira tako'a 'ana ki te mata o te taŋata.
22 'I muri i a kuā Tito i uŋa tako'a atu ai a au i te taina haka 'ou e tahi. Te
kope nei hai rauhuru atu me'e aŋa e take'a ena i te rahi o tō'ona haŋa mo
hā'ū'ū 'i te aŋa o te 'Atua. 'E hora nei, ko 'ata haŋa 'ana a ia mo hā'ū'ū 'o te
'ite e ko ta'e va'ai kōrua hai māhatu mo te taina veve o Hērutarema. 23 'E o
ruŋa i a Tito he kī atu a au: a ia he hokorua ō'oku 'e e aŋa nei a māua mo
te kōrua riva-riva. 'E te ŋā taina haka 'ou ena e rua o muri he nu'u mo'a 'e
ha'atura ki te *Kiritō uŋa atu e te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
o te ŋā kona nei. 24 E kuā taina, e hāpa'o kōrua i a rāua hai haŋa, ki take'a
ai e tū ŋā nu'u uŋa atu ena i a rāua, he parauti'a mau 'ā te mātou me'e kī o
ruŋa i a kōrua.

9 1 'E o ruŋa i te me'e he ha'aputu i te moni mo te taina veve o Hēruta-
rema, ¡¿mo aha atu 'ā a au ana pāpa'i haka 'ou atu?! 2 Ko 'ite riva-riva

'ana, pa'i, e au e haŋa rō 'ana a kōrua mo hā'ū'ū. 'E tā'aku aŋa he 'a'amu nō hai koa ki te nu'u o Mātērōnia pē nei ē: mai tū matahiti oti era 'ā, a kōrua, te nu'u o Ākāia, e haŋa rō 'ana mo hā'ū'ū. 'E te rahi ra'a o te nu'u o ira ko haŋa tako'a 'ā mo hā'ū'ū i te aŋa nei, he 'ite i te rahi o te haŋa o kōrua mo hā'ū'ū.

3 'E, kai ai atu pē ira, he uŋa atu a au i te ŋā taina nei mo hā'ū'ū atu, 'o ta'e tano tā'aku vānaŋa kī era o ruŋa i a kōrua. Te me'e haŋa: ka tu'u atu ena a au, ko taka-taka 'ā te moni i a kōrua, 4 'o oho tā'ue atu te nu'u o Mātērōnia 'i muri i a au he take'a kai taka-taka 'ā i a kōrua, 'e he ha'amā a au. 'E, ¡¿mo aha atu 'ā ana kī atu pē hē kōrua ka ha'amā tako'a ena?! E 'a'amu rō 'ana, pa'i, mātou: a kōrua e haka tano tahi rō 'ana i te kōrua me'e kī. 5 'O ira a au i mana'u ai mo vānaŋa ki te ŋā taina nei mo oho atu mo u'i i a kōrua 'i ra'e ki a au, mo hā'ū'ū atu mo haka mao i rā me'e kī era e kōrua. Pē ira ka tu'u atu ena a mātou, he take'a e te taina ta'ato'a i va'ai ai a kōrua hai māhatu, ta'e 'ō 'o te ai ko kī atu 'ā.

E hā'ū'ū hai māhatu

6 E mana'u kōrua ki te vānaŋa nei: «Te kope ta'e 'oka rahi, me'e ta'e rahi te me'e ka kato era; 'e te kope 'oka rahi, me'e rahi ka kato era». 7 Ta'ato'a o kōrua ana va'ai i te me'e mana'u 'i roto i te māhatu hai haŋa, 'e ta'e 'ō 'o te ai ko kī atu 'ā e te rua. Te 'Atua, pa'i, e haŋa rō 'ā ki te kope va'ai i te me'e hai koa. 8 'E i a ia te pūai mo ha'amaitai hai rauhuru nō atu me'e 'o hape e tahi me'e o kōrua, 'e, 'i te rahi, he topa 'ātā mo hā'ū'ū ki te tētahi. 9 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a mo te kope riva:

> «E rahi rō 'ā te va'ai iŋa ki te nu'u veve,
> 'e tō'ona riva era e ko rehu ki te hora hope'a».

10 O te 'Atua te va'ai i te karu ki te nu'u 'oka, 'e i te kai ki te taŋata. 'Ā'ana tako'a te va'ai 'e te haka rahi i te me'e ai o kōrua, mo 'ata rahi o te kōrua hā'ū'ū ki te rua. 11 Pē ira ka ai ena rauhuru nō atu kōrua hauha'a 'e he tano mo hā'ū'ū ki te rua hai māhatu. Te moni haka taka-taka ena e kōrua ka ma'u ena e mātou he rāve'a haka 'ou e tahi mo māuru-uru o te tātou ŋā taina era o Hērutarema ki te 'Atua. 12 Te ma'u i te hā'ū'ū nei ki te ŋā taina era o ira ta'e nō e ma'u 'ā i te me'e hape o rāua, e aŋa tako'a 'ā i te me'e mo 'ata māuru-uru o rāua ki te 'Atua. 13 Hai hā'ū'ū ena o kōrua he ha'ahana-hana te taina o Hērutarema ki te 'Atua 'i te 'ite e ma'u 'e e ha'atura rō 'ana kōrua ki te *roŋo riva-riva o te 'Atua o ruŋa i a Ietū Kiritō, 'e 'i te rahi o te kōrua hā'ū'ū iŋa ki a rāua 'e ki te taŋata ta'ato'a. 14 'E 'ātā he pure hai māhatu mo kōrua 'i te take'a i te riva rahi o te 'Atua 'i ruŋa i a kōrua. 15 ¡Ki māuru-uru tahi tātou ki te 'Atua 'o te va'ai mai i te hauha'a hope'a o te nui-nui, hauha'a 'ina he vānaŋa mo ha'aaura'a, he Poki ena 'ā'ana!

He pāhono iŋa o Pauro ki te taina o Kōrinto

10 1 E te taina, nā 'i roto i a kōrua te nu'u e ha'a'ino rō 'ā i a au pē nei ē: 'i te hora ō'oku 'i muri i a kōrua, 'ina a au he kī atu ki te kōrua 'āriŋa i te kōrua hape, 'e, 'i te hora mo pāpa'i atu, he ture nō atu tā'aku aŋa. 'O ira, a au, a Pauro, he ani atu hai haŋa 'e hai riva rahi o te *Kiritō: 2 Ka u'i ka haka

tī-tika rō 'ai te ŋā nu'u ena, nu'u mana'u: a mātou e haka tere nei hai mana'u taŋata mau nō, 'o tu'u atu au, he ture atu ki a kōrua ananake ko nā ŋā nu'u. 3 Ka ai atu a mātou he taŋata noho 'i te ao nei, ta'e pa he taŋata o te ao nei e moto nei. 4 'E te mātou me'e ma'u mo moto ta'e he me'e o te ao nei, he pūai o te 'Atua mo rē ki te mana'u ta'ato'a poreko mai i a Rukifero ta'e haka rē i te taŋata mo haka hāhine ki te 'Atua. Hai pūai nei o te 'Atua e rē nei mātou ki te mana'u o te nu'u ta'e haŋa mai, 5 'e pē ira tako'a 'ā ki te mana'u o te nu'u te'o-te'o ta'e ha'ati'a i a rāua mo māhani ki te 'Atua. Pē ira e hā'ū'ū nei a mātou ki te nu'u mo huri ki te 'Atua 'e mo mana'u o rāua pa he me'e haŋa o te Kiritō. 6 'E ki take'a ia e mātou i te rahi ra'a o kōrua e ha'atura parauti'a mau rō 'ā ki te me'e ta'ato'a haŋa o te Kiritō, 'i rā hora he u'i mātou he haka ūtu'a i te nu'u o roto i a kōrua ta'e ha'atura ki a ia.

7 E haka topa te kōrua mana'u o ruŋa i te me'e ko 'ite riva-riva 'ā e kōrua o ruŋa i a mātou. Nā, pa'i, 'i roto i a kōrua te nu'u kī: a rāua he tāvini parauti'a o te Kiritō. E 'ite e te nu'u era: a mātou tako'a he tāvini o te Kiritō. 8 'E mo ai tā'ue i rahi rō tō'oku te'o-te'o iŋa atu: i a au te parau mo haka tere i a kōrua a te ara parauti'a o te 'Atua, e ko ha'amā a au. O te tātou Pū'oko Haka Tere, pa'i, i va'ai mai mo haka pūai atu i te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a ia, ta'e 'ō mo haka tapa i te kōrua mana'u mai ruŋa. 9 'Ina kōrua ko mana'u e haŋa 'ana 'ō a au mo haka ri'a-ri'a i a kōrua hai parau pāpa'i atu e au. 10 'Ī a au e kī atu ena: nā 'i roto i a kōrua te nu'u kī: pūai ri'a-ri'a tā'aku vānaŋa 'i te hora pāpa'i atu, 'e, 'i te hora 'i mu'a i a kōrua, e tu'u rō 'ā pa he kope ta'e pūai 'e ta'e 'ite mo tātara. 11 Te nu'u kī i te vānaŋa nei e 'ite: pa he pūai ena 'ā o te mātou huru 'i ruŋa i te parau pāpa'i atu ena, pē ira te mātou pūai ka take'a ena e rāua ka tu'u atu ena a mātou, ka haka tano tahi ena i te mātou me'e kī.

12 Ta'e mātou o roto o te nu'u te'o-te'o. Te nu'u nei, 'i te hora u'i hoki e tano rō 'ā te rāua aŋa mo te 'Atua, e hāito ena hai me'e aŋa 'e mana'u e rāua mau 'ā, ta'e 'ō hai mana'u o te 'Atua. ¡Te oho iŋa nei he me'e ma'a-ma'a e tahi! 13 A mātou, ta'e pa he nu'u nei. 'I te hora vānaŋa o mātou o ruŋa i te mātou aŋa mo te 'Atua, e hāito rō 'ana te mātou me'e kī ki te me'e ha'ati'a nō mai e te 'Atua. 'E o te 'Atua te kī mai 'ātā ki kona hē ana tu'u te mātou aŋa, 'e 'ā'ana te ha'ati'a mai i a mātou mo tu'u atu 'ātā ki a kōrua ena 'i Kōrinto. 14 'O ira 'ina a mātou he e'a mai te me'e ha'ati'a mai e te 'Atua 'i te hora kī atu: i a mātou te parau mo haka tere i a kōrua a te ara o te 'Atua. 'Āhani mātou i ta'e ai 'i roto i a kōrua 'i mu'a 'ā, ko e'a era 'ā ia a mātou mai rā roa ha'ati'a mai era e te 'Atua. 'E te parauti'a, ko mātou te nu'u ra'e i haka 'ite atu i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō. 15 'E 'ina tako'a a mātou he te'o-te'o 'i te aŋa o te rua, 'o e'a a mātou mai rā roa. Te mātou me'e haŋa he pūai he oho te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, mo 'ata rahi mo oho te mātou aŋa 'i roto i a kōrua.

16 E haŋa tako'a rō 'ā a mātou mo oho mo haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua 'i te kona 'ata roa mai te kona ena 'i ira a kōrua, hai kona 'ina he kope ra'e i hāpī, 'o te'o-te'o a mātou 'i te aŋa o te rua. 17 E kī rō 'ā, pa'i, 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «Te kope haŋa mo haka paka i tā'ana me'e aŋa, te tano mau: e haka paka i te me'e aŋa e te tātou Pū'oko Haka Tere». 18 Te kope koa o te 'Atua ta'e he kope te'o-te'o kī pē nei ē: a ia e aŋa riva-riva rō 'ā mo te 'Atua; he kope o ruŋa e kī ena e te 'Atua: «E koa rō 'ana a au mō'ona».

Ko Pauro 'e he *'āpōtoro reo-reo

11 1 ¡Pē hiva 'ā a kōrua ana ha'aoroma'i mai i te vānaŋa tu'u pa he me'e
ma'a-ma'a ka kī atu ena! E u'i e ha'aoroma'i mai. 2 'Ina kōrua ko rehu:
e haŋa rō atu 'ana a au ki a kōrua pa he haŋa iŋa ena 'ā o te 'Atua ki tō'ona
taŋata. A kōrua ko haka ha'amo'a-mo'a era 'ana e au mo hāipo-ipo ki te kenu
mau nō e tahi, he *Kiritō, 'e ko haŋa 'ana a au mo ma'u i a kōrua ki mu'a i a
ia pa he vi'e 'ina kai noho 'ā ki te taŋata 'e hāpa'o i a ia mo tā'ana kenu mau
nō. 3 'E, e ri'a-ri'a rō 'ā a au 'o kore te kōrua haŋa parauti'a ki te Kiritō, pa
he me'e topa ki a *Eva 'i te hora haka roŋo ki te reo-reo o tū kōreha era ko
Rukifero. 4 'E, nā kōrua e haka roŋo 'ā hai koa ki te nu'u vānaŋa atu o ruŋa i
te Ietū kē ki te Ietū haka 'ite atu era e mātou. E haka roŋo tako'a 'ana hai koa
ki te roŋo kē ta'e hāpī atu e mātou, 'e ki te vārua kē ta'e ki te *Vārua Maitai
noho 'i roto i a kōrua. 5 'Ina a au he ŋaro'a pē nei ē: kope ta'e hōnui a au 'i
muri i tū ŋā 'āpōtoro reo-reo tu'u atu ena ki a kōrua mana'u ena pē nei ē: 'ata
hau rō atu 'ō a rāua 'i te hōnui ki a au. 6 He aŋi 'ana, pēaha, kope ta'e haka
kē a au mo vānaŋa. Ka ai atu pē ira, e 'ite rō 'ana a au i te hāpī parauti'a o
ruŋa i te 'Atua, 'e ko haka take'a ko oho atu 'ā hai me'e ta'ato'a aŋa e mātou.

7 'I te hora haka 'ite atu ō'oku i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, 'ina a au he kī
atu mo 'auhau mai; i aŋa a au mo rava'a o tā'aku rāve'a. Ki te kōrua mana'u,
¿he kope ta'e hōnui au 'o te me'e ō'oku pē ira? I aŋa ai a au pē ira mo te
kōrua riva-riva. ¿Ka kī 'ō te me'e nei he hara e tahi? 8 Te parauti'a, i tano ai
a au mo aŋa atu ki a kōrua ta'e e 'auhau mai 'i te me'e era i haka ma'u rō
mai e te tētahi taina o te tētahi atu kona hai me'e tara mō'oku. 9-10 'E, 'i rā
hora era ō'oku 'i muri i a kōrua, e hape era tā'aku me'e, 'ina a au he no-no'i
atu. O te taina tu'u mai mai Mātērōnia i hā'ū'ū mai. A au, pa'i, e u'i rō 'ana
'o riro a au he me'e paŋaha'a e tahi mo kōrua, 'e pē ira a au e aŋa e oho nei
'i te kona ta'ato'a o Ākāia. 'O ira, 'ina e tahi kope o rā ŋā kona mo kī i tō'oku
reo-reo ana te'o-te'o a au o ruŋa i te ta'e no-no'i i te moni mo haka 'ite i te
roŋo riva-riva o te 'Atua. 'E tā'aku vānaŋa nei e kī atu ena pa he parauti'a ena
'ā o tā'aku vānaŋa ta'ato'a kī atu o ruŋa i te Kiritō. 11 Te ta'e no-no'i atu ō'oku
mo hā'ū'ū mai, ¿e ta'e haŋa atu 'ana a au ki a kōrua? ¡He 'Atua te me'e i 'ite
e haŋa rō atu 'ana a au!

12 'E, e ko haka kore a au i tō'oku haka tere iŋa nei he ta'e no-no'i atu hai
moni, 'o te'o-te'o tū nu'u tu'u atu ena ki a kōrua pē nei ē: e aŋa rō 'ana a rāua
pa he aŋa iŋa nei 'ā o mātou. 13 A rāua he 'āpōtoro reo-reo e haka tu'u rō 'ana
i a rāua pa he 'āpōtoro o te Kiritō. 14 Te me'e nei ta'e he me'e mo māere; a
Rukifero mau 'ā e haka tu'u rō 'ana i a ia pa he merahi 'ana-'ana o te 'Atua.
15 'E mo aŋa o Rukifero i te me'e tu'u pē ira, ta'e ia he me'e mo māere te haka
tu'u o te nu'u aŋa ki a ia pa he nu'u tano aŋa ki te 'Atua. Te me'e ka topa ena
ki te nu'u pē nei he ūtu'a tano ki te rāua me'e aŋa.

He haka paka iŋa o Pauro

16 'Ī a au he kī haka 'ou atu: 'ina kōrua ko mana'u e ma'a-ma'a rō 'ana a au.
'E mo ai pē ira e mana'u ena, ka haka rē mai ia mo vānaŋa atu ō'oku pa he
ma'a-ma'a, ki tano tako'a ai au mo te'o-te'o 'iti-'iti atu o ruŋa i a au mau 'ā,
17 ka ai atu te te'o-te'o nei he me'e ma'a-ma'a e tahi 'e ta'e 'ō he me'e mo koa

o te 'Atua. 18 Nu'u ri'a-ri'a, pa'i, te nu'u, hai mana'u taŋata, e te'o-te'o ena o ruŋa i a rāua 'e o ruŋa i te rāua me'e aŋa. ¿He aha ia a au ana ta'e te'o-te'o
tako'a atu? 19 ¡A kōrua e mana'u ena he nu'u mārama-rama kōrua, 'e te aŋa he ha'aoroma'i hai haŋa i te nu'u ma'a-ma'a! 20 Mo tu'u atu, pa'i, o te nu'u
ha'ariro i a kōrua he 'ekaravo o rāua, te nu'u to'o i te kōrua me'e, te nu'u reo-reo atu, te nu'u ta'e haka au atu, 'e te nu'u vā-vā atu he ha'aoroma'i e
kōrua. 21 ¡Ko te ha'amā 'ō 'i te pūai kore o mātou mo me'e tako'a atu pē rāua!

'E, 'i te me'e era 'ina a rāua he ri'a-ri'a mo te'o-te'o, 'ina tako'a ia a au e ko ri'a-ri'a, ka ai atu pa he kope ma'a-ma'a a au e vānaŋa atu ena. 22 ¿He *'evereo
a rāua? Pē ira tako'a 'ana a au. ¿He itaraera a rāua? Pē ira 'ana a au. ¿He hakaara a rāua o *'Aparahama? Pē ira tako'a 'ana a au. 23 ¿He tāvini a rāua o
te Kiritō? 'Ata hau rō atu tō'oku tāvini iŋa ki te Kiritō ki a rāua, ka ai atu 'i tō'oku kī i te me'e nei, e vānaŋa 'ana a au pa he ma'a-ma'a. 'Ata rahi rō atu
tō'oku aŋa mō'ona ki a rāua, 'ata rahi rō atu tō'oku puru iŋa 'i roto i te hare ma'u'aurī 'o te aŋa ki te Kiritō ki a rāua, 'ata rahi rō atu te tiŋa'i iŋa mai i a
au, 'e i rahi rō te mahana i oho rō a au mo mate. 24 E rima tiŋa'i iŋa mai e te *hūrio e toru 'ahuru mā iva 'uaka ki te tua'ivi. 25 E toru pu'a-pu'a iŋa mai
hai miro, 'e e tahi tama'i iŋa mai hai mā'ea. E toru oho iŋa ō'oku 'i ruŋa i te pahī i emu ai te pahī. E tahi pō, e tahi 'ōtea i noho ai a au 'i roto i te vaikava.
26 'I tō'oku ara ta'ato'a i piri rō mai me'e rahi nō atu 'ati: he rio ko 'ata rahi 'ā e te vai, he toke-toke, he haŋa o tō'oku taŋata he hūrio 'e o te nu'u o te rua
henua mo tōtōā mai. I piri mai ai te 'ati nei 'i te kona noho taŋata, 'i 'uta, 'i roto i te vaikava, 'e 'i muri i te nu'u kī e haka moe rō 'ana a rāua i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū 'e, te parauti'a, ta'e pē ira. 27 'I rā ŋā ara tako'a i rahi rō tā'aku aŋa 'e i rohi-rohi rō a au; i rahi rō te mahana 'ina a au kai ha'uru; 'i tō'ona
mahana i maruaki rō 'e i pohe rō ki te vai. I ai rō te mahana 'ina a au kai kai, 'e kē mahana i take'o rō 'i te kahu kore mo pu'a.

28 'E ta'e nō 'ō he ŋā me'e nei te me'e i topa mai ki a au; tako'a paurō te mahana he mana'u nō tā'aku aŋa ki te nu'u ta'ato'a *haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū, 29 'o viri tā'ue e tahi o rāua ki roto 'i te hara 'o te ta'e pūai o tō'ona haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e 'o te haka hara i a ia e te
kope e tahi. Ka me'e era, he riri ia a au mo rā kope era 'ā'ana i haka hara.

30 Me'e ta'e haŋa 'ā'aku he te'o-te'o o ruŋa i a au; 'e mo te'o-te'o atu, he te'o-te'o atu ia a au 'i tō'oku ta'e pūai. 31 Te 'Atua, Matu'a o te tātou Pū'oko
Haka Tere ko Ietū, kope ki a ia ana ha'ahana-hana 'ātā ki te hora hope'a, ko 'ite 'ā e kī atu 'ana a au i te parauti'a. 32 ¡'Ā! 'I te hora era ō'oku 'i Rāmako, te
suerekao aŋa ki te 'ariki ko 'Āreta i haka 'auario rō i te 'ōpani o ira mo 'a-'aru i a au. 33 Ka ai atu pē ira, i ai rō te nu'u i haka topa i a au ki haho o Rāmako
'i roto i te kānato. Pē ira a au i tere ai mai te rima o rā suerekao.

He me'e haka take'a 'e haka 'ite ki a Pauro

12 1 'Ina e tahi me'e mo rava'a e te kope e tahi mo te'o-te'o o ruŋa i a ia mau 'ā. 'E, ka ai atu pē ira, 'ī a au he vānaŋa atu o ruŋa i te me'e
haka take'a 'e haka 'ite mai e te tātou Pū'oko Haka Tere. 2 Ka ho'e 'ahuru mā maha matahiti a tu'a i ma'u ai e te *Kiritō i a au, kope *haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a ia, ki te raŋi. Kai 'ite riva-riva mai hoki hai hakari mau 'ā 'o i to'o vārua nō; he 'Atua te me'e i 'ite. 3-4 Te me'e nō 'ā'aku i 'ite: ko tu'u 'ana a au

ki te raŋi (ka ai hai hakari 'o hai vārua, he 'Atua mau nō te me'e i 'ite). 'I ira
i ŋaro'a ai e au i te me'e 'ina he vānaŋa o te ao nei mo ha'aaura'a atu, 'e 'ina
tako'a he ha'ati'a e te 'Atua mo haka 'ite ki te taŋata. 5 E tano nō a au mo haka
paka atu 'o te topa mai o te me'e nei ki a au; ka ai atu pē ira, 'ina nō a au he
haŋa mo haka paka atu. 'E, mo haka paka atu, he haka paka atu ia a au i a
au pē hē te 'Atua e haka take'a ena i tō'ona pūai 'i ruŋa i te kope ta'e pūai pē
au. 6 'E, ka haŋa atu a au mo haka paka atu o ruŋa i rā me'e, e ko riro he me'e
ma'a-ma'a e tahi 'i te me'e era e kī atu 'ana a au i te parauti'a. 'E 'ina a au he
aŋa pē ira, 'o mana'u tā'ue rō e te nu'u: te me'e haka nui-nui i a au he to'o iŋa
o te Kiritō i a au ki te raŋi, 'e ta'e 'ō he noho iŋa tano 'e he hāpī iŋa parauti'a
ō'oku, he me'e take'a 'e ŋaro'a e rāua.

7 'E, 'o mana'u au i hau rō atu a au ki te rua 'o te haka take'a mai 'e 'o te
haka 'ite mai e te 'Atua i te me'e hope'a o te nui-nui 'i ruŋa i te raŋi, he ha'a-
ti'a e te 'Atua i a Rukifero mo tōtōā mai i a au hai māui-ui. 8 E toru ō'oku ani
iŋa ki tō'oku Pū'oko Haka Tere mo to'o i te 'ati nei mai ruŋa i a au. 9 'E pē nei
i kī mai ai: «'Ina. Ko ha'ati'a 'ana, pa'i, e au mo māui-ui ō'ou, mo aŋi-aŋi e koe
pē nei ē: hai riva rahi nei ō'oku 'ina a'u me'e haŋa toe mo ha'aoroma'i i te 'ati
ta'ato'a piri atu, 'e mo aŋi-aŋi tako'a ō'ou: te pūai ō'oku e 'ata take'a ena 'i te
hora hā'ū'ū ō'oku ki te nu'u pūai kore». Pē ira a Ietū i kī mai ai. 'O ira e koa
rō 'ana a au 'e e te'o-te'o rō 'ana o tō'oku ta'e pūai, mo 'ite e te nu'u pē nei ē:
hai pūai mau nō o te Kiritō a au e tāvini nei ki a ia. 10 'Ē-ē, e koa rō 'ana a au
'o tō'oku ta'e pūai, 'o te vā-vā mai, 'o te kore o tā'aku me'e, 'o te tute mai mo
tōtōā 'e 'o te 'ati ta'ato'a topa mai 'i ruŋa i a au 'i te ai ō'oku 'a Ietū Kiritō; 'i te
hora ta'e pūai ō'oku, pa'i, 'i rā hora mau 'ā e 'ata pūai ena a au hai pūai ō'ona.

11 He hape o kōrua i vānaŋa ma'a-ma'a atu ai a au o ruŋa i a au; mo kōrua,
pa'i, e vānaŋa riva-riva o ruŋa i a au. Ta'e te ŋā *'āpōtoro reo-reo ena 'ata hau
ki a au, ka ai atu ta'e a au he kope hōnui. 12 Te me'e tāpa'o i te taŋata pa he
'āpōtoro parauti'a, pa he aŋa i te mana 'e he tētahi atu me'e mo māere e te
taŋata aŋa hai pūai o te 'Atua, i aŋa tahi rō a au 'i roto i a kōrua hai ha'aoro-
ma'i. 13 Te me'e mau nō 'ā'aku i ta'e aŋa 'i roto i a kōrua, aŋa e au 'i roto i te
tētahi nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he ta'e no-no'i atu
e tahi me'e, 'o ai a au pa he me'e paŋaha'a e tahi o kōrua mo 'amo. 'E mo ta'e
au atu o rā me'e, ¡ka haka rehu atu!

He mana'u o Pauro mo hoki ki Kōrinto

14 Hora nei ko rito 'ana a au mo oho atu i tō'oku toru ara u'i i a kōrua, 'e, ki
tu'u atu a au, e ko haŋa a au mo riro he me'e paŋaha'a e tahi mo kōrua. Ta'e
he me'e o kōrua tā'aku me'e haŋa, ko kōrua mau 'ā. He matu'a, pa'i, te me'e
mo ha'aputu i te moni mo tā'ana poki, ta'e 'ō he poki mo te matu'a. 15 'E hai
koa a au ka haka pau tahi atu ena i tā'aku me'e mo kōrua, 'e 'ātā i a au mau
nei 'ā mo te kōrua riva-riva. Mo 'ata haŋa atu ia ō'oku ki a kōrua, ¿he rehe he
oho hō te kōrua haŋa iŋa mai?

16 Ko 'ite riva-riva 'ana a kōrua pē nei ē: 'i te hora era ō'oku 'i muri i a
kōrua 'ina a au kai ai pa he me'e paŋaha'a e tahi mo kōrua mo 'amo. Ka ai
atu pē ira, tētahi o kōrua nā e ha'a'ino rō 'ā pē nei ē: hai mārama-rama 'e hai
reo-reo a au i toke ai i a kōrua. 17 ¿Ka kī 'ō i haka toke rō mai a au i te kōrua
me'e mā'aku hai nu'u uŋa atu e au? 18 Ki a Tito a au i uŋa atu ai mo oho atu

mo u'i i a kōrua, 'e 'i muri i a ia e tahi taina haka 'ou. ¿Ka kī 'ō i to'o rō a Tito i te kōrua moni hai reo-reo? 'Ina. A māua, pa'i, pē tū haka tere iŋa 'ā 'e e tahi mau nō māua mana'u.

19 E mana'u ena pēaha a kōrua: te tumu o te me'e ta'ato'a pāpa'i atu ena e au e kimi 'ā i te mātou ora 'o te reo-reo ta'ato'a tuhi mai e tū ŋā 'āpōtoro reo-reo era, 'e ta'e, pa'i, pē ira. Te tumu mau o te me'e ta'ato'a nei, e te taina haŋa rahi ē, mo haka pūai i te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. E vānaŋa atu ena, pa'i, a mātou hai parauti'a 'i mu'a o te 'Atua, 'e pa he nu'u o te Kiritō. 20 E ri'a-ri'a rō 'ana a au, ka oho atu ena a au u'i i a kōrua, te kōrua noho iŋa ta'e pa he me'e haŋa 'ā'aku. 'E, mo ai pē ira, ta'e ia toe tō'oku huru pa he me'e haŋa e kōrua. Tō'oku ri'a-ri'a 'o ai te tātake 'i roto i a kōrua, te mākota, te riri, te 'ino, te ha'a'ino, te vānaŋa ta'e tano mo te tētahi, te mana'u i hau rō atu ki te rua, 'e te hihi-hihi o te kōrua noho iŋa. 21 E ri'a-ri'a tako'a rō 'ana a au 'o ha'amā a au i a kōrua 'i mu'a i te 'Atua 'i tō'oku ara oho u'i atu i a kōrua, 'e he taŋi a au 'i te rahi o kōrua mai mu'a 'ā e hara e oho mai ena 'ina he haka rē i te me'e ta'e tano pa he moe i te vi'e 'e i te taŋata ta'e he kenu 'e he vi'e 'ā'ana, 'e he tētahi atu me'e ta'e tano pohe e te hakari.

13 1 He toru ara nei ō'oku ka oho atu ena u'i i a kōrua. 'Ina ko rehu: mo ai tā'ue o te tātake 'i roto i a kōrua i te taina mo haka tī-tika ka tu'u atu ena a au, e ai e rua 'o e toru mata'ite, pa he me'e kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a. 2 'I tō'oku rua oho iŋa atu era, i kī rō au ki te nu'u o roto i a kōrua noho 'i roto i te hara 'e ki te ta'ato'a pē nei ē: e u'i e e'a mai roto i te me'e ta'e tano 'o haka ūtu'a. 'E hora nei, 'i ra'e ki tō'oku tu'u iŋa haka 'ou atu, he haka 'ite atu a au: ka tu'u atu ena a au, 'ina a au e ko ta'e haka ūtu'a i te nu'u ko te noho iŋa 'ana 'i roto i te hara. 3 Pē ira ka 'ite ena e kōrua: hai parau mau 'ā o te *Kiritō a au e vānaŋa atu ena. A ia, pa'i, kope ta'e haka rehe-rehe i a ia 'i te hora haka tī-tika i a kōrua; kope haka take'a i tō'ona pūai 'i roto i a kōrua. 4 Ka ai atu i tu'u rō a ia pa he kope 'ina e tahi pūai hora veo era 'i ruŋa i te tātaurō, hora nei, hai pūai o te 'Atua Matu'a e ora ena. Pē ira 'ana a mātou. E tu'u rō 'ana pa he nu'u pūai kore, 'e, 'i te ai o mātou o te 'Atua, hai pūai ō'ona mātou e ora nei mo tāvini atu ki a kōrua.

5 E u'i kōrua hoki e haka moe parauti'a mau rō 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Mo ŋaro'a e kōrua nā a Ietū Kiritō 'i roto i a kōrua, e haka moe parauti'a rō 'ā ia kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a ia 'e, tako'a, e tano rō 'ana kōrua ki te mata o te 'Atua. 6 'E, pē hiva 'ā, ana aŋi-aŋi kōrua: a mātou e tano rō 'ā ki te mata o te 'Atua, 'e he *'āpōtoro parauti'a 'ā'ana. 7 E ani rō 'ana a mātou ki te 'Atua 'o aŋa a kōrua i te me'e ta'e tano. Te tumu o mātou e ani nei mo aŋa o kōrua i te me'e riva-riva ta'e 'ō pē nei ē: mo take'a e te nu'u e tano rō 'ana 'ō te mātou aŋa pa he 'āpōtoro. E ani nei mo aŋa o kōrua i te me'e riva-riva ka ai atu mo te nu'u ta'e a mātou he 'āpōtoro parauti'a o te Kiritō. 8 Mo ha'atura o kōrua ki te me'e parauti'a, 'ina e tahi mātou me'e mo ture atu pa he 'āpōtoro. Te me'e mau nō mo aŋa he hā'ū'ū atu. 9 He koa a mātou mo pūai o kōrua 'i te ara parauti'a o te 'Atua ka ai atu e ai rō 'ana te nu'u mana'u 'ina mātou pūai pa he 'āpōtoro. 'E he pure he oho a mātou mo kōrua mo tu'u ki te roa ena 'ina e tahi hape.

10 E pāpa'i atu ena a au i te parau nei 'i ra'e ki tō'oku oho iŋa atu, 'o ai, hora ena ō'oku ka tu'u atu ena, he haka ūtu'a atu au i a kōrua hai parau va'ai mai

e te tātou Pū'oko Haka Tere, parau va'ai mai mo haka pūai i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, ta'e 'ō mo ha'ata'a i a rāua mai muri i a ia.

11 Mo haka mao atu, e kuā taina ē, e koa kōrua 'e e noho 'ina e tahi hape. E haka haŋu kōrua i a kōrua 'ā, e ai kōrua e tahi mau nō mana'u 'e e noho 'i roto i te haumārū. Pē ira te 'Atua, va'ai i te haŋa 'e i te haumārū, ka ha'amaitai ena i a kōrua. **12** E 'aroha kōrua ki a kōrua 'ā hai haŋa. Te taina ta'ato'a *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'ī e 'aroha atu ena.

13 Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te haŋa o te 'Atua 'e te riva rahi o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō 'i te hora ta'ato'a. 'E ka hokorua ka oho nō atu i a kōrua ta'ato'a e te *Vārua Maitai.

He parau pāpa'i e Pauro ki te taina o

Karatia

Te parau nei 'a Pauro mo te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona ta'ato'a o Karatia. E vānaŋa 'ana o ruŋa o te e'a iŋa o te *kiritiano mai te pūai o te hara 'e o te haka rē iŋa i te mana'u pē nei ē: hai ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē he tano ki te mata o te 'Atua.

I haka 'ite ai a Pauro i te parau 'āpī riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō 'i te kona ta'ato'a o Karatia 'i te rua ara oho ō'ona haka 'ite ki te nu'u i te roŋo o te 'Atua (Aŋa o te 'Āpōtoro 16.6). Me'e rahi nō atu nu'u o Karatia i haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e i to'o mo pū'oko haka tere o rāua. Te me'e nō, i tu'u rō ki rā ŋā kona te tētahi atu nu'u kī he kiritiano a rāua 'e he hāpī ki te taina o rā ŋā kona pē nei ē: mo tano ki te mata o te 'Atua, e 'āmui ki te haka moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē (1.6–9). He ture e Pauro 'o te haka tapa mai te hāpī parauti'a hāpī e ia (3.1–5).

He haka aŋi-aŋi e Pauro ki te taina o Karatia pē hē te haka tere iŋa tano o te taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū hai 'a'amu 'iti-'iti o ruŋa i te hōrea aŋa e te 'Atua ki a *'Aparahama, 'e pē hē a 'Aparahama i haka moe ai i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. I oti era he haka 'ite e Pauro: te haka tere iŋa 'a Mōtē ta'e he me'e rake-rake, he me'e riva-riva. Ka ai atu pē ira, i va'ai mai ai e te 'Atua i rā haka tere iŋa ta'e mo haka tano i a tātou ki tō'ona mata, mo te me'e kē (3.21): mo ma'ori hāpī haka tika i te tātou mana'u ki a Ietū mo haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia (3.24). Te kī 'a Pauro: mo te 'Atua, a tātou, te nu'u ta'ato'a 'a Ietū Kiritō, pē tū hauha'a tahi 'ā, ka vi'e ka taŋata, ka *hūrio ka *kirieko, ka 'ekaravo 'o ka ta'e 'ekaravo (3.28), 'e te haka tere iŋa era 'a Mōtē ta'e toe he me'e ha'ata'a i a tātou.

Te kī tako'a 'a Pauro: te ta'e ai haka 'ou o tātou he 'ekaravo o te haka tere iŋa era 'a Mōtē ta'e he 'ōtohe mo aŋa i te me'e ta'e tano pohe nō e te hakari (5.13). Te me'e mo aŋa he haka rē i a tātou mo haka tere e te *Vārua Maitai. Ki oti he haka aŋi-aŋi mai e Pauro i te huru o te kiritiano parauti'a (5.22–24), 'e he kī mai: te tātou noho iŋa 'āpī nei o te Vārua Maitai i va'ai mai. 'O ira, ki haka rē i a tātou mā'ana e haka tika mai (5.25).

He 'aroha

1 [1] A au, a Pauro, ha'ata'a mo te aŋa he 'āpōtoro, tōro'a ta'e o te taŋata i va'ai mai, 'a Ietū Kiritō, 'e o te 'Atua Matu'a haka ora i a ia mai te mate, [2] he 'aroha atu mātou ananake ko te taina ta'ato'a o nei ki a kōrua ki te nu'u

ta'ato'a *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Karatia. 3 Ka ai 'i ruŋa i a
kōrua te riva rahi 'e te haumārū o te 'Atua Matu'a 'e o Ietū Kiritō, he Pū'oko
Haka Tere o tātou.
4 A Ietū i va'ai ai i a ia mo mate mo haka kore e te 'Atua i te tātou hara 'e
mo haka e'a i a tātou mai roto i te noho iŋa ta'e tano o te ao, 'i te me'e era ko
haŋa 'ā e te 'Atua, Matu'a o tātou. 5 ¡Ki ha'ahana-hana tātou ki a ia 'ātā ki te
hope'a ra'a! *'Āmene.

He māere iŋa o Pauro 'i te nu'u o Karatia

6 Ko māere riva-riva 'ana a au 'i te hōrou o kōrua mo hārui hai tua'ivi i te
'Atua 'e i tā'ana hāpī parauti'a. O te 'Atua, pa'i, i ha'ata'a i a kōrua mā'ana
hai riva rahi mau nō o te *Kiritō, mo e'a o kōrua mai roto i te ūtu'a o te hara
'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'E nā kōrua e haka roŋo mai ena
ki te hāpī kē mana'u e kōrua he *roŋo riva-riva o te 'Atua. 7 'E te parauti'a,
'ina he rua roŋo riva-riva o te 'Atua. Te me'e nō, e ai rō 'ana te nu'u nā e haka
mira-mira 'ana i te kōrua mana'u. E haŋa 'ā mo haka poteko i te *roŋo riva-
riva o ruŋa i a Ietū. 8 'Ī a au he kī atu: ka ai atu ko mātou mau nei 'ā 'o he
merahi e tahi o te raŋi hāpī atu i te rua me'e, ta'e he roŋo riva-riva hāpī atu
era e mātou 'i mu'a 'ā, ka topa 'i ruŋa te ūtu'a o te 'Atua. 9 Ko kī atu era 'ā e
mātou i te me'e nei 'e 'ī e au he kī haka 'ou atu: mo ai o te kope haka 'ite atu
i te rua roŋo, ta'e he roŋo riva-riva hāpī atu era e mātou, ka topa 'i ruŋa i a
ia te ūtu'a o te 'Atua.

Mai i a Ietū i 'ite ai a Pauro i te roŋo o te 'Atua

10 Ki te kōrua mana'u, ¿e aŋa nei a au mo koa o te taŋata 'o mo koa o te
'Atua? 'Āhani mo koa o te taŋata, ta'e ia a au he tāvini o te Kiritō.
11 E 'ite kōrua, e te taina ē: te roŋo riva-riva o te 'Atua haka 'ite e au ta'e
he me'e poreko mai te mana'u taŋata. 12 'E ta'e o te taŋata i hāpī mai; a Ietū
Kiritō mau 'ā i haka 'ite mai.
13 Ko ŋaro'a 'ana e kōrua o ruŋa i tā'aku me'e aŋa 'i mu'a 'ā, pē hē a au e
tute era mo tōtōā i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū hora era ō'oku
e ma'u nō 'ana i te haka tere iŋa hūrio. Te mana'u ō'oku 'i rā hora mo haka
kore i a rāua. 14 'I rā noho iŋa, i hau rō atu a au 'i te haka kē ki te tētahi nu'u
o tō'oku taŋa mo ma'u i te hāpī haka rē mai e te mātou tupuna. 15-16 'E, ka ai
atu i tute rō a au mo tōtōā i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te
'Atua, kai poreko hia 'ana a au, i ha'ata'a rō ai i a au mā'ana 'e, hai riva rahi
ō'ona, i haka 'ite mai ai ko ai a Ietū, mo haka moe ō'oku i te mana'u 'i ruŋa
i a ia. Te haŋa ō'ona: mo haka 'ite mo oho ō'oku i te roŋo riva-riva o ruŋa i
a Ietū ki te nu'u ta'e he hūrio. Hora topa mai era o te me'e nei, 'ina a au kai
oho kai kimi e tahi kope mo haka 'ite mai o ruŋa i te roŋo o te 'Atua, 17 'e 'ina
tako'a a au kai oho ki Hērutarema kai 'ui ki te nu'u era ko rāua te 'āpōtoro
ra'e ki a au. Te me'e ra'e 'ā'aku i aŋa, he oho a au ki te henua era ko Aravia,
'e i tano era tō'oku hora 'i ira, he e'a a au he hoki ki Rāmako.

He māhani iŋa o Pauro ki a Pētero

18 Ka toru matahiti mai te hora haka moe ō'oku i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
i oho iho ai a au ki Hērutarema mo māhani ki a Pētero, 'e e ho'e 'ahuru mā

pae mahana i noho ai a au 'i muri i a ia. 19 'Ina he rua 'āpōtoro i take'a e au;
te kope haka 'ou nō 'ā'aku i māhani ko Tanatiako, taina o Ietū. 20 'E 'ī a au he
kī atu 'i mu'a i te 'Atua: te me'e ta'ato'a nei e au e pāpa'i atu ena he parauti'a.
21 Mai ira a au i oho ai ki te ŋā kona era o Tīria 'e o Tiritia. 22 Te taina haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hūrea kai take'a hia 'ana i a au. 23 Te me'e
nō o rāua i ŋaro'a o ruŋa i a au: «Te kope tute era i a tātou mo tōtōā hora nei
e haka 'ite e oho 'ā i te roŋo riva-riva o te 'Atua, roŋo haŋa era e ia mo haka
kore 'i mu'a 'ā». 24 'E 'i te parau 'āpī era o ruŋa i a au, i ha'ahana-hana ai rā
nu'u ki te 'Atua.

2 1 E ho'e 'ahuru mā maha matahiti mai te hora tu'u ra'e era ō'oku ki
Hērutarema i hoki haka 'ou ai a au ki ira ararua māua ko Verenāvē. 'I
muri i a māua i ma'u tako'a ai i a Tito. 2 I oho ai a au 'o te ai ko kī mai 'ana e
te 'Atua mo oho ō'oku. 'I ira i haka 'ite ai a au ki te nu'u mau nō era ko rāua
te pū'oko haka tere o te taina o Hērutarema o ruŋa i tā'aku roŋo hāpī ki te
nu'u ta'e he hūrio, mo aŋi-aŋi riva-riva e rāua: te me'e hāpī 'ā'aku he parau-
ti'a, 'o ta'e hauha'a rō tā'aku aŋa ka hope'a ena. 3 He koa rō atu 'ai, 'e 'ina
kai kī mai mo hore i te kiri o te kinoŋa o tō'oku hokorua *kirieko nei ko Tito.
4 Ka ai atu pē ira, i ai rō 'i ira te nu'u haka tu'u i a rāua pa he nu'u *haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te haŋa mo u'i hoki ko te ma'u iŋa 'ana a
mātou i te *haka tere iŋa 'a Mōtē 'e, mo ta'e ai pē ira, mo haka 'amo haka
'ou mai i rā haka tere iŋa. 'E te parauti'a, 'ina he pūai toe o te haka tere iŋa
'a Mōtē 'i ruŋa i a tātou 'o te ai o tātou 'a Ietū Kiritō. 5 'Ina a mātou kai haka
roŋo ki te rāua mana'u, 'o ta'e ma'u haka 'ou kōrua i te roŋo parauti'a o ruŋa
i a Ietū hāpī atu era e mātou.
6 Te nu'u era ko rāua te pū'oko haka tere o ira kai take'a e tahi hape o tā'aku
me'e hāpī. ('E 'ina a au he tapa atu hoki a rāua he nu'u ra-rahi. Te 'Atua, pa'i,
'i te hora e u'i ena i te tano 'e i te ta'e tano o te me'e aŋa e te taŋata, 'ina he
tapa atu hoki he taŋata ra-rahi 'o he taŋata ta'e ra-rahi; mō'ona pē tū huru
tahi 'ā te taŋata). 7 Te me'e o rāua i aŋi-aŋi: o te 'Atua mau 'ā i va'ai mai i te
aŋa he haka 'ite he oho i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū ki te nu'u ta'e he
hūrio, pa he va'ai iŋa era 'ā ki a Pētero mo haka 'ite mo oho i te roŋo nei ki te
hūrio. 8 O te 'Atua uŋa era i a Pētero pa he *'āpōtoro ki te *hūrio, i uŋa tako'a
i a au pa he 'āpōtoro ki te nu'u ta'e he hūrio.
9 I aŋi-aŋi era e *Tanatiako, e Pētero 'e e *Iovani, pū'oko haka tere o te nu'u
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hērutarema pē nei ē: o te 'Atua mau
'ana i va'ai mai, hai riva rahi ō'ona, i te aŋa nei ki a au, he va'ai mai ia e kuā
Pētero i te rāua rima mo haka take'a mai ki a māua ko Verenāvē: a māua he
hokorua tako'a o rāua 'i te aŋa o te 'Atua, 'e e tano rō 'ana ki a rāua mo oho o
māua mo aŋa 'i roto o te nu'u ta'e he hūrio, 'e ko rāua mo haka 'ite mo oho ki
te nu'u hūrio. 10 Te me'e mo ta'e rehu nō i a māua i kī mai ai: mo hā'ū'ū ki te
nu'u veve o Hērutarema, he me'e ko mana'u era 'ana e au mo aŋa.
11 'I Antiokia a au i tu'u atu ai a Pētero, 'e ki tō'ona 'āriŋa mau 'ā e au i kī
ai i te hape o tā'ana me'e i aŋa. 12 Te ŋā mahana ra'e era ō'ona 'i ira e kai era
ananake ko te nu'u taina ta'e he hūrio. 'E, i tu'u atu era te taina hūrio e ma'u
nō 'ā 'i te haka tere iŋa 'a Mōtē uŋa atu e Tanatiako, he ha'amata he haka
topa kē i a ia; 'ina kai haŋa haka 'ou mo kai 'i muri i tū nu'u era, 'i te ri'a-
ri'a 'o ture e tū nu'u hūrio era 'o te aŋa i te me'e 'ina he tano ki te haka tere

iŋa hūrio. 13 'E tētahi atu taina hūrio o Antiokia i pe'e tako'a rō ki tū me'e
aŋa era e Pētero, 'e 'ātā ki a Verenāvē. 14 'O ira, i take'a era e au 'ina he tano
tā'ana me'e aŋa ki te parauti'a o te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, he kī e au
ki a Pētero 'i mu'a o te taina ta'ato'a: «Mo ai e tano rō 'ā mō'ou, e te hūrio ē,
mo noho pa he taŋata ta'e he hūrio, ¿e tano rō 'ana ia mo kī o tātou ki te nu'u
ta'e he hūrio mo haka tere i a rāua pa he hūrio?».

Pē hē e tano nei ki te mata o te 'Atua

15 A mātou i poreko ai he hūrio, ta'e 'ō pē nei ē: «he nu'u hara ta'e 'ite ko ai
te 'Atua parauti'a», pa he me'e mana'u e mātou 'i mu'a 'ā o ruŋa i te nu'u ta'e
he hūrio. 16 Ka ai atu pē ira, e 'ite rō 'ana e tātou 'ina e tahi kope mo tano ki
te mata o te 'Atua hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē. Hai haka moe mau
nō i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ana tano te taŋata ki te mata o te 'Atua. 'O ira a
mātou, te hūrio, e haka moe ena i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, mo tano o mātou
ki te mata o te 'Atua hai me'e nei 'e ta'e 'ō hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a
Mōtē. 'Ina, pa'i, e tahi taŋata mo tano ki a ia hai ha'atura ki rā haka tere iŋa.
17 Te me'e nō, 'i te kimi iŋa o mātou mo tano ki te mata o te 'Atua hai haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e kī ena e te tētahi nu'u hūrio pē nei ē: he
nu'u hara a mātou 'o te ta'e ha'atura tahi i te haka tere iŋa 'a Mōtē. ¿Te kī hō,
a Ietū te uŋa i te taŋata ki roto i te hara? Ta'e pē ira. 18 Te parauti'a, e hara
'ana a au mo hoki haka 'ou ō'oku ki te haka tere iŋa 'a Mōtē mo tano ki te
mata o te 'Atua. 19 I aŋi-aŋi era e au e ko rava'a mo tano ki te mata o te 'Atua
hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē, kai haka haŋu haka 'ou ia a au a ruŋa
i rā haka tere iŋa. 'E hora nei, mo te 'Atua mau nō a au e ora nei. I haka moe
era a au i tō'oku mana'u 'i ruŋa i a Ietū, i tu'u rō pa he me'e ena ē: ko mate
tako'a 'ana a au 'i muri i a ia 'o te ai i mate ai a ia mō'oku. 20 'E hora nei, ta'e
ko au toe te me'e e ora atu ena, ko Ietū Kiritō te me'e e ora nei 'i roto i a au
'e e haka tere nei i a au 'i te ao nei. Te me'e nei e ai ena hai haka moe ō'oku i
te mana'u 'i ruŋa i te Poki o te 'Atua haŋa mai ki a au 'e va'ai i a ia ki te mate
mō'oku. 21 Kai ta'e haka hauha'a a au i te riva rahi o te 'Atua pa he nu'u era.
Mo ai rō, pa'i, hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē e tano ena te taŋata ki
te mata o te 'Atua, i mate tahaŋa nō ia a Ietū.

¿Pē hē e ai ena te Vārua Maitai?

3 1 E te taina pū'oko hio-hio o Karatia ē, ¿'a 'ai kōrua i haka ma'a-ma'a
atu? 'I roto i te hāpī iŋa atu era o mātou i haka 'ite riva-riva atu ai ki
a kōrua he aha te me'e i rava'a e Ietū mo tātou hora mate era ō'ona 'i ruŋa i
te tātaurō. 2 Iā. 'Ī a au he 'ui atu: ¿Te Vārua Maitai o roto i a kōrua hai ha'a-
tura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē 'o hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū?
¿Ta'e 'ō hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū? 3 'E, mo ai pē ira, ¿ko te ta'e
aŋi-aŋi iŋa 'ana e kōrua? 'Ina ko rehu: hai pūai o te Vārua Maitai i ha'amata
ai kōrua a te ara o te 'Atua. 'E hora nei, ¿e haŋa 'ana a kōrua mo tu'u ki te roa
hope'a o rā ara, te aura'a, ki te roa haŋa e te 'Atua mo kōrua, hai pūai mau nō
o te taŋata? 4 ¿Ka kī 'ō te me'e riva-riva ta'ato'a topa atu era ki a kōrua mai te
hora haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina e tahi hauha'a mo kōrua? ¡Pē
hiva 'ā ana ta'e ai pē ira! 5 Ka haka topa rā te kōrua mana'u he aha te 'Atua e
va'ai atu ena i te Vārua Maitai 'e e aŋa ena i te mana 'i roto i a kōrua. 'O te

haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e 'i ruŋa i tā'ana roŋo, ta'e 'ō 'o te ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē.

He ha'aaura'a iŋa hai 'Aparahama

6 Ka haka topa rā te kōrua mana'u ki a *'Aparahama: i haka moe rō i te
mana'u 'i ruŋa i te me'e kī e te 'Atua, 'e hai nei me'e i kī ai e te 'Atua e tano rō
'ana ki tō'ona mata. 7 'O ira, e 'ite kōrua: te hakaara parauti'a o 'Aparahama
he nu'u haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 8 Ko mana'u era 'ana,
pa'i, e te 'Atua, 'e ko haka 'ite era 'ā e ia 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: mo
haka moe o te nu'u ta'e he hūrio i te rāua mana'u 'i ruŋa i a ia, e kī tako'a rō
e te 'Atua mo rāua: he nu'u tano ki tō'ona mata. Te parau 'āpī nei i haka 'ite
rō ki a 'Aparahama 'i te hora kī era pē nei ē: «Hai koe ka ha'amaitai nei e au
i te taŋata ta'ato'a o te ao». 9 Pē ira te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū, he ha'amaitai tako'a e te 'Atua pa he ha'amaitai iŋa era 'ā i a
'Aparahama.

10 Te nu'u mana'u: hai ha'atura ki te haka tere iŋa 'a Mōtē he tano a rāua
ki te mata o te 'Atua ko ai era 'ā te ūtu'a mo rāua. E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i
te Pāpa'i Mo'a: «Te kope ta'e ha'atura ki te roŋo ta'ato'a o te haka tere iŋa 'a
Mōtē, he haka ūtu'a e te 'Atua 'ātā ki te hope'a ra'a». 11 Hai me'e nei e 'ite ena
'ina e tahi taŋata mo tano ki te mata o te 'Atua hai ha'atura ki te haka tere
iŋa 'a Mōtē, 'i te me'e era e hā'aki rō 'ana 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «Te
kope kī e te 'Atua e tano rō 'ana ki tō'ona mata 'o te haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a ia, he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a». 12 'E, mo rava'a tā'ue
e te kope e tahi mo ha'atura tahi i rā roŋo, i a ia tako'a ia te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a, ka ai atu 'ina he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. Nā, pa'i,
e kī rō 'ana 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «Te kope ha'atura ki te haka tere iŋa ta'a-
to'a 'a Mōtē he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a».

13 Te me'e nō, ko 'ite 'ā e tātou ta'ato'a, 'ina e tahi kope mo rava'a i rā me'e.
'O ira ko tano riva-riva 'ā mo ai 'i ruŋa i a tātou i te taŋata te ūtu'a kī e te
'Atua. 'E a Ietū i haka kore i te ūtu'a mai ruŋa i a tātou hai 'amo e ia i rā ūtu'a
hora mate era 'i ruŋa i te tātaurō. E hā'aki rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i
Mo'a: «Te ūtu'a o te 'Atua 'i ruŋa i te kope mate 'i ruŋa i te tātaurō». 14 Te me'e
nei i topa ai mo rava'a tako'a e te nu'u ta'e he hūrio, hai Ietū Kiritō, i te ha'a-
maitai hōrea e te 'Atua ki a 'Aparahama, 'e mo ai 'i roto i a tātou ta'ato'a, hai
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te Vārua Maitai hōrea mai e te 'Atua.

Te haka tere iŋa 'a Mōtē 'e te hōrea o te 'Atua

15 E te taina, 'ī a au he ha'aaura'a atu hai haka tere iŋa taŋata: te kope e
rua ha'a'au e tahi me'e, 'e he tāpura hai 'īŋoa o rāua 'i ruŋa i te parau, 'ina
he rua taŋata mo haka kore 'e mo pāpa'i haka 'ou e tahi me'e 'i ruŋa. 16 Pē
ira tako'a te hōrea nei o te 'Atua, hōrea kī e te 'Atua ki a 'Aparahama 'e ki
tō'ona hakaara. 'E te vānaŋa kī era e te 'Atua ki a 'Aparahama «he hakaara»,
ta'e mo te hakaara ta'ato'a o 'Aparahama, mo te hakaara mau nō era ō'ona ko
Ietū. 17 Iā. Tā'aku kī: te hōrea kī era e te 'Atua ki a 'Aparahama 'ina e ko tano
mo haka kore 'e mo ta'e haka hauha'a e te haka tere iŋa 'a Mōtē. Te hōrea
aŋa era, pa'i, e te 'Atua ki a 'Aparahama, ko kī era 'ana ka maha hānere ka
toru 'ahuru matahiti ki te haka tere iŋa era 'a Mōtē. 18 Te 'Atua e ko ta'e haka

tano i tā'ana me'e hōrea. 'O ira, 'āhani hai ha'atura nō o tātou ki te haka tere iŋa 'a Mōtē ana va'ai mai e te 'Atua i te me'e hōrea mai, e ko ai ia he me'e ko hōrea mai era 'ā e ia. Pē ira tako'a 'ana te me'e hōrea era e te 'Atua ki a 'Aparahama. 'Āhani 'o te aŋa o 'Aparahama e tahi me'e i va'ai ai e te 'Atua i rā me'e, e ko ai ia he me'e ko hōrea era 'ana e ia. 'E te parauti'a, te 'Atua i va'ai ai i rā me'e ki a 'Aparahama 'o te ai mau nō ko hōrea era 'ana e ia.

19 ¿Mo aha ia te haka tere iŋa 'a Mōtē? Te haka tere iŋa 'a Mōtē i va'ai mai ai e te 'Atua mo aŋi-aŋi e tātou ta'ato'a e hara rō 'ana a tātou. Te mana'u o te 'Atua: hai rā haka tere iŋa ana haka tika ana oho a tātou 'ātā ki te tu'u iŋa mai o tū hakaara era ko Ietū Kiritō, he kope 'i ruŋa i a ia te hōrea kī era e te 'Atua ki a 'Aparahama. E ko hape tātou mo kī i hau rō atu 'i te hauha'a te me'e hōrea e te 'Atua ki te haka tere iŋa 'a Mōtē. Te haka tere iŋa nei hai merahi i uŋa mai ai, 'e a Mōtē i haka 'ite ki te taŋata. 20 'E te hōrea va'ai era e te 'Atua ki a 'Aparahama 'ina kai uŋa mai hai rua kope, 'ā'ana mau 'ā i kī ki a 'Aparahama.

Mo aha te haka tere iŋa 'a Mōtē

21 ¿Te kī hō, te haka tere iŋa 'a Mōtē e ta'e haka hauha'a rō 'ā 'i te hōrea o te 'Atua? Ta'e pē ira. Mo te me'e kē, mo te me'e kē i va'ai mai ai i te ŋā me'e nei. 'E, mo ai ko va'ai mai 'ā e te 'Atua i te haka tere iŋa 'a Mōtē mo rava'a e tātou i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a, he tano ia a tātou ki tō'ona mata 'o te ha'atura ki rā haka tere iŋa. 22 Te me'e nō, pē nei e kī ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: te taŋata ta'ato'a o te hara te haka tere, 'e te rāve'a nō mo rava'a i te me'e hōrea e te 'Atua, he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a, e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

23 Hora era 'ina kai tu'u mai 'ā te rāve'a he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo tano te taŋata ki te mata o te 'Atua, e tu'u rō 'ā a tātou pa he nu'u puru 'auario e te haka tere iŋa 'a Mōtē, tiaki ki te hora va'ai i te rāve'a he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 24 Mo tātou te haka tere iŋa 'a Mōtē pa he kope hāpa'o ŋā poki, haka tika i te tātou ara 'ātā ki te tu'u iŋa mai o Ietū Kiritō, ki ai ai hora era ō'ona ka tu'u mai ena he tano a tātou ki te mata o te 'Atua hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 25 'E, hora nei, ko tu'u mai 'ā rā rāve'a era he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo tano o tātou ki te mata o te 'Atua, 'e 'ina toe tātou he hāpa'o 'e he haka tika e te haka tere iŋa 'a Mōtē.

26 Hai haka moe mau nō i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e ŋā poki nei tātou o te 'Atua. 27 'E e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: a tātou ta'ato'a, te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū *papatito i a rāua mo take'a e te nu'u 'a Ietū a rāua, ko uru tahi 'ana i te *Kiritō, pa he uru iŋa ena 'ā o te taŋata i te kahu. 28 'E 'i te hora nei, ki te mata o te 'Atua, ta'e he me'e te ai ō'ou he *hūrio 'o he *kirieko, he 'ekaravo 'o ta'e he 'ekaravo, he vi'e 'o he taŋata. 'O te ai o tātou 'a Ietū Kiritō, a tātou ta'ato'a e tahi mau nō. 29 'E, 'i te ai o tātou 'ā'ana, he hakaara tātou o 'Aparahama, 'e mo tātou tako'a ia te me'e hōrea e te 'Atua ki a ia.

He ŋā poki tātou, ta'e toe he 'ekaravo

4 1 Pē nei te ha'aaura'a: Te poki ki a ia ka haka rē era te hauha'a ta'ato'a o tō'ona matu'a, 'i te hora e ŋā poki nō 'ana, pa he 'ekaravo haka 'ou nō

atu e tahi o te hare 'i te me'e era o te rua te haka tere i a ia, ka ai atu ō'ona rā
hauha'a. 2 Te aura'a: e ai rō 'ana te nu'u hāpa'o i a ia 'e i tā'ana me'e ta'ato'a
'ātā ka tano rō te matahiti kī e tō'ona matu'a. 3 Te me'e nei pa he oho iŋa era
'ā o tātou 'i mu'a 'ā: 'i te hora era kai aŋi-aŋi 'ā i te hāpī parauti'a o te 'Atua,
'e kai haka moe 'ā i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, o te hāpī ta'e hauha'a o te ao
nei te haka tere mai i a tātou. 4 'E, i tano era te hora, he uŋa mai e te 'Atua i
tā'ana Poki 'e he haka poreko mai roto i te vi'e ha'atura ki te *haka tere iŋa
'a Mōtē, 5 mo haka e'a i a tātou mai roto i rā haka tere iŋa, 'e mo haka riro i a
tātou i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i tā'ana Poki he ŋā poki parauti'a
'ā'ana. 6 'E, ko 'ite 'ana a tātou he ŋā poki parauti'a tātou o te 'Atua 'o te ai ko
uŋa mai 'ā i te *Vārua Maitai o tā'ana Poki ki roto i te tātou māhatu; 'e hai ia
e tano nei a tātou mo kī ki te 'Atua 'i te hora e pure nei tātou: «E koro ō'oku
ē». 7 Hora nei ia ta'e he 'ekaravo toe kōrua o te me'e haka tere i te ao nei. He
ŋā poki kōrua o te 'Atua; 'e, 'i te ai o kōrua he ŋā poki 'ā'ana, mo kōrua tako'a
ia te me'e ta'ato'a hōrea e ia mo va'ai ki tā'ana ŋā poki.

8 'I mu'a 'ā, hora era kai haka moe 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua
parauti'a, he 'ekaravo kōrua o te me'e kī e kōrua he 'atua. 9 'E hora nei, he
hora ko to'o 'ana a kōrua i te 'Atua parauti'a mo 'Atua o kōrua, 'o, te tī-tika
mau, he hora ko to'o 'ana i a kōrua pa he ŋā poki 'ā'ana, ¿he aha ia kōrua
e haka rē ena mo haka tere haka 'ou atu e te ŋā me'e ena 'ina rāua pūai 'e
mo haka riro haka 'ou atu i a kōrua he 'ekaravo o rāua? 10 ¿E mana'u ena 'ō
kōrua: hai aŋa o kōrua i te ŋoŋoro mo te 'Atua 'i te tētahi mahana, 'i te tētahi
'āva'e 'e 'i te tētahi matahiti, he tano kōrua ki tō'ona mata? 11 ¿Ka kī 'ō tū aŋa
ta'ato'a era 'ā'aku 'i roto i a kōrua ko māu'a tahi 'ā?

He mana'u iŋa o Pauro ki te nu'u o Karatia

12 'E te taina, he ani atu a au mo riro o kōrua pē au 'ā, kope ta'e mana'u pē nei
ē: mo tano ki te mata o te 'Atua e ma'u tako'a 'ō i te haka tere iŋa 'a Mōtē. A au,
pa'i, i riro rō pē kōrua, nu'u ta'e ma'u i rā haka tere iŋa. 'I te hora era ō'oku 'i
muri i a kōrua, 'ina kōrua kai tōtōā mai. 13 E mana'u kōrua: 'i tō'oku māui-ui a
au i tu'u atu ai ki a kōrua ena 'e i hāpī atu ai i te *roŋo riva-riva o te 'Atua. 14 'E,
ka ai atu māui-ui ta'e au tō'oku, kai ta'e haka au mai kōrua. Te me'e o kōrua
i aŋa he to'o he hāpa'o i a au 'i roto i a kōrua pa he me'e ena ē: e to'o 'ā i te
merahi o te 'Atua 'o i a Ietū Kiritō mau 'ā. 15 ¿Ka kī 'ō ko ŋaro 'ana tū koa era o
tātou o mu'a 'ā? E riva nō a au mo kī: a kōrua, 'i mu'a 'ā, 'āhani he me'e e rava'a
rō mo aŋa, 'ātā e kume nō mai i te kōrua mata mo va'ai mai mō'oku. 16 'E hora
nei, ¿ko ai 'ana a au he kope ta'e haŋa o kōrua 'o te kī nō atu i te parauti'a?

17 Te nu'u hāpī atu i te me'e ta'e he parauti'a e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē:
e u'i 'ā i te kōrua riva-riva. 'E te parauti'a mau, te mana'u o rāua mo kōrua
mana'u ta'e riva-riva. Te haŋa he haka topa kē i a kōrua mai i a mātou mo
haka roŋo ki a rāua mau nō. 18 Ka haka roŋo mai, e te taina ē. Te me'e ena
he u'i i te riva-riva o te rua me'e tano ana ai hai mana'u riva-riva 'e paurō
te mahana, ta'e nō 'ō e ai atu a au 'i roto i a kōrua. 19 E te ŋā poki haŋa rahi
'ā'aku ē, pa he māui-ui ŋaro'a e te vi'e a'u i te poki te māui-ui ŋaro'a e au mo
kōrua 'ātā ka ai rō te kōrua huru ta'ato'a pē Ietū Kiritō 'ā. 20 'Āhani 'ō a au nā
'i muri i a kōrua mo vānaŋa koro'iti mo oho atu. Te parauti'a, kai 'ite a au he
aha tā'aku me'e mo mana'u o ruŋa i a kōrua.

Ko 'Ākara[a] 'e ko *Tara

21 Ka kī mai rā kōrua, e te nu'u haŋa mo ma'u i te haka tere iŋa 'a Mōtē
ē, ¿kai ŋaro'a 'ana 'ō e kōrua te me'e hā'aki 'i ruŋa i rā haka tere iŋa? 22 Pē
nei e kī ena: e rua poki 'a *'Aparahama, e tahi mai roto i te vi'e 'ekaravo,
'e te rua, mai roto i tā'ana vi'e mau era 'ā. 23 Te poki poreko era mai roto i
te vi'e 'ekaravo hai mana'u taŋata nō i poreko ai. 'E te poki poreko era mai
tā'ana vi'e e haka tano 'ana i te hōrea aŋa e te 'Atua ki a 'Aparahama. 24 E ai
rō 'ana te ha'aaura'a o te me'e nei: te ŋā vi'e nei e rua e haka take'a mai 'ā e
rua rāve'a o te *haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata. Te rāve'a ra'e
he roŋo va'ai era e te 'Atua ki a Mōtē 'i ruŋa i te ma'uŋa era ko *Tinaī, 'e te
tāpa'o o rā haka tere iŋa ko 'Ākara, matu'a vahine o te poki ka poreko era he
'ekaravo tako'a. 25 Te vi'e nei ko 'Ākara pa he tāpa'o o te ma'uŋa era ko Tinaī
'i te henua era ko Aravia, he kona 'i ira i poreko ai te haka tere iŋa 'a Mōtē.
'E he tāpa'o tako'a o Hērutarema o te hora nei, he kona ko te ma'u ko te oho
iŋa 'ā e te taŋata i te haka tere iŋa 'a Mōtē pa he nu'u 'ekaravo o rā haka tere
iŋa. 26 'E a *Tara, pa he tāpa'o o te rua haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko
te taŋata 'e o Hērutarema o te raŋi. A Tara ta'e he 'ekaravo, 'e a tātou, pa he
hakaara o Tara, ta'e he 'ekaravo tako'a. 27 E hā'aki rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te
*Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

> «Ka koa, e te vi'e pa'a ē, a koe ena 'ina e tahi poki;
> ka 'eha koe, e te vi'e ta'e 'ite i te me'e he mamae mo a'u i te poki ē.
> Te vi'e hoa era e tā'ana kenu, pa'i,
> 'ata rahi rō atu te poki ka ai era ki te vi'e 'ina kai hoa».

28 A Ita'ata, poki era 'a 'Aparahama, i poreko ai 'o te haka moe o 'Apara-
hama i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te me'e hōrea e te 'Atua ki a ia. Pē ira 'ana
a tātou, e te taina ē. He haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i tā'ana me'e
hōrea mai e ai nei a tātou he ŋā poki o te 'Atua. 29 Te poki poreko era 'a 'Apa-
rahama hai mana'u taŋata he ta'e haka au nō te aŋa i te poki poreko era hai
hā'ū'ū o te Vārua Maitai. 'E pē ira 'ā 'i te hora nei: te nu'u mana'u e ha'atura
ki te haka tere iŋa 'a Mōtē mo tano ki te mata o te 'Atua he ta'e haka au nō
mai te aŋa i a tātou i te nu'u ko 'ite 'ana: mo tano ki te mata o te 'Atua e
haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 30 'E, ¿pē hē e kī ena 'i ruŋa i te Pāpa'i
Mo'a? Pē nei e kī ena: «Ka haka oho te vi'e 'ekaravo ena koia ko tā'ana poki.
E ko tano, pa'i, mo ai tako'a mo te poki o te vi'e 'ekaravo te me'e mo te poki
poreko mai te vi'e ta'e he 'ekaravo». 31 Pē ira, e te taina ē, ta'e a tātou he poki
o te vi'e 'ekaravo era, a tātou o te rua vi'e era.

Ta'e toe he 'ekaravo o te *haka tere iŋa 'a Mōtē

5 1 A Ietū Kiritō i haka e'a i a tātou mai te me'e ena he 'amo i te haka tere
iŋa 'a Mōtē mo tano ki te mata o te 'Atua. 'O ira, e u'i kōrua 'o haka
'amo haka 'ou rō atu i te haka tere iŋa era, 'o 'ekaravo haka 'ou kōrua o rā
haka tere iŋa.

---

a 4.21 A *'Ākara* he 'ekaravo 'a Tara 'e he matu'a vahine o Itamaera.

2 Haka roŋo mai. 'Ī a au, a Pauro, he kī atu: mo hore o te kiri o te kinoŋa
hai mana'u: pē ira he tano kōrua ki te mata o te 'Atua, te me'e aŋa era ia e
Ietū e ko hā'ū'ū atu. 3 'E 'ī a au he kī haka 'ou atu: te kope hore i te kiri o te
kinoŋa e ha'atura ia ki te roŋo ta'ato'a o ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē. 4 A
kōrua, te nu'u haŋa mo tano ki te mata o te 'Atua hai ha'atura ki rā haka
tere iŋa, ko haka tapa 'ana mai muri i a Ietū, 'e ko hārui 'ana hai tua'ivi i te
riva rahi o te 'Atua. 5 'E a tātou, te nu'u 'a Ietū Kiritō, hai *Vārua Maitai e 'ite
nei: te 'Atua e kī rō: he nu'u tano a tātou ki tō'ona mata 'o te *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 6 'E, 'i te ai o tātou 'a Ietū Kiritō, te 'Atua e ta'e tapa
haka 'ou ena hoki ko hore 'ā te kiri o te hua 'o 'ina kai hore. Te me'e hauha'a
mau he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he me'e e take'a ena hai haŋa
ki te rua.

7 'I mu'a 'ā, a te ara parauti'a a kōrua e oho era. 'E hora nei, ¿'a 'ai te haka
noho i a kōrua 'o ma'u 'o oho i te hāpī parauti'a o te 'Atua? 8 Te haka tapa o
kōrua mai te ara nei ta'e he me'e o te 'Atua. 'Ā'ana mau 'ā, pa'i, i kī atu mo
oho o kōrua a nei ara. 9 'O ira, e u'i kōrua e te hāpī ta'e parauti'a, 'o riro pa
he me'e kī e te nu'u: «hai 'apa 'iti-'iti e tahi o te revaura he ahu tahi te haraoa
mata». 10 'E, 'i te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō tako'a, ko 'ite riva-riva 'ana e au he
ma'u kōrua i te hāpī haka 'ite atu era e au 'e ta'e 'ō i te hāpī kē. 'E te 'Atua he
haka ūtu'a i te kope haka huri i te kōrua mana'u, nōatu ko ai rā kope.

11 E te taina, nā e ai rō 'ā te nu'u kī o ruŋa i a au pē nei ē: e hāpī 'ana a au
ki te nu'u ta'e he hūrio: mo tano o rāua ki te mata o te 'Atua, 'āmui ki te haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e hore i te kiri o te kinoŋa. Mo ai o te vānaŋa
nei he parauti'a, ¿he aha ia te nu'u ra-rahi o te *hūrio e tute mai ena i a au
mo tōtōā? Mo ai, pa'i, pē ira mau 'ā a au e hāpī nei, 'ina ia rāua ko riri 'o te
hāpī ō'oku o ruŋa i te mate era o Ietū 'i ruŋa i te tātaurō. 12 'E mo ai he me'e
nui-nui e tahi mo te nu'u haka mira-mira atu i te kōrua mana'u te hore i te
kiri o te kinoŋa, ¡ka pātehe ia i a rāua 'ā!

Hai haŋa mau nō ki te rua

13 E te taina, o te 'Atua i haka e'a i a tātou mai te me'e he 'amo i te haka
tere iŋa 'a Mōtē mo tano o tātou ki tō'ona mata. Te parauti'a nei 'ina ko ai mo
tātou he 'ōtohe mo aŋa i te me'e ta'e tano pohe nō e te hakari. Te me'e o tātou
mo aŋa he haŋa 'e he hā'ū'ū ki te rua hai māhatu. 14 Mo ha'atura o tātou ki te
roŋo mau nō nei e tahi: «E haŋa ki te rua pa he haŋa iŋa mau ena 'ā ō'ou ki a
koe», ko ha'atura tahi 'ana ia a tātou ki te roŋo ta'ato'a o te 'Atua haka pāpa'i
ki a Mōtē. 15 'E, mo moto 'e mo tātake 'i roto i a kōrua, e u'i 'o kore rō te
kōrua haŋa pa he taina 'e 'o haka tapa rō te kōrua mana'u mai ruŋa i a Ietū.

E haka rē mo haka tere atu e te Vārua Maitai

16 'O ira, 'ī a au he kī atu: e haka rē mo haka tere atu i a kōrua e te Vārua
Maitai, 'o aŋa i te me'e ta'e tano pohe nō e te hakari. 17 Te me'e ta'e tano pohe
e te hakari me'e ta'e haŋa o te Vārua Maitai. 'E te me'e haŋa 'ā'ana mo aŋa e
tātou ta'e he me'e ta'e tano pohe e te hakari. Te ŋā me'e nei ararua e tātake
rō 'ā 'i roto i a tātou. 'O ira a tātou e ta'e rava'a ena mo aŋa i te me'e haŋa
mau era mo aŋa. 18 Ka ai atu pē ira, mo haka rē o tātou mo haka tere mai e
te Vārua Maitai, 'ina he pūai toe o te haka tere iŋa 'a Mōtē 'i ruŋa i a tātou.

19 Te me'e aŋa e te nu'u haka tere i a rāua hai mana'u ki te me'e pohe nō e
te hakari ko te me'e nei: he moe o te vi'e 'e o te taŋata i te kope ta'e he kenu
'o he vi'e 'ā'ana 'e tētahi haka 'ou atu me'e ta'e tano tu'u pē ira, 'e he aŋa i
te me'e hano-hano ta'e tano ki te hakari. 20 He ha'amuri ki te 'ītoro, he aŋa
i te tahu-tahu, he ma'u i te riri 'i roto i te māhatu, he haka tumu i te ture, 'e
he mākota 'i te rua. E ko roa he riri, te me'e haŋa mau nō he me'e mana'u
o rāua, te aŋa he haka tātake mo haka topa kē i te taŋata, 'e he mana'u he
me'e mau nō era o rāua te me'e tano. 21 He fi'i'i, he rava ta'ero, he rava kai,
'e tētahi haka 'ou atu me'e tu'u pē ira. 'E 'ī a au he kī haka 'ou atu i te me'e
kī atu era e au 'i mu'a 'ā: te nu'u pē nei 'ina e ko o'o ki roto i te nūna'a taŋata
haka tere e te 'Atua.

22 'E te me'e poreko 'i roto i te nu'u haka tere e te Vārua Maitai ko te ŋā
me'e nei: he haŋa, he koa, he haumārū, he 'ite mo ha'aroma'i, he huru riva,
he māhatu 'aroha, he haka tano iŋa i te me'e kī, 23 he ta'e mana'u i hau rō
atu ki te rua, 'e he 'ite mo hāito i te me'e kī 'e i te me'e aŋa. Te nu'u pē nei,
e ko aŋa e tahi me'e hape ki te haka tere iŋa o te 'Atua. 24 A tātou, te nu'u 'a
Ietū Kiritō, ko veo 'ana i te huru hara ta'ato'a era o tātou o mu'a 'ā 'i ruŋa i
te tātaurō, te aura'a, ko hārui 'ana a tātou hai tua'ivi ki rā ŋā me'e. 25 'E, 'i te
me'e era te tātou noho iŋa 'āpī nei o te Vārua Maitai i va'ai mai, ki ha'ati'a ia
mā'ana e haka tika mai.

26 'I roto i a tātou, 'ina ko mana'u i hau rō atu tātou ki te rua, 'ina ko haka
tātake i te kope e tahi ki te rua 'e 'ina ko mākota.

Te me'e mo aŋa e te nu'u *kiritiano

6 1 E te taina, mo take'a e kōrua e tahi taina *haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū e hara 'ā, e hā'ū'ū e kōrua e te nu'u ko te haka tere iŋa 'ā e te
*Vārua Maitai, mo hoki haka 'ou ō'ona a te ara tī-tika. 'E ana hā'ū'ū, hai haŋa
'e hai haumārū. E u'i 'o haka hara rō atu i a kōrua. 2 E hā'ū'ū tako'a kōrua i
te rua mo 'amo i tō'ona 'ati; pē ira he haka tano kōrua i te me'e kī mai e te
*Kiritō mo aŋa.

3 Mo mana'u o te kope e tahi 'ina a ia e ko tano mo hā'ū'ū i te rua 'i te me'e
era 'ata hau rō atu a ia ki rā kope, he me'e ta'e he parauti'a, e reo-reo 'ana ki
a ia mau 'ā. 4 Mo tātou mau 'ā, hoko tahi hoko tahi, e u'i hoki e riva-riva rō
'ā te tātou haka tere iŋa, 'e, mo ai pē ira, e koa tātou. 'Ina e tahi o tātou mo
mana'u e haka tano 'ō te tātou haka tere iŋa ki te haka tere haŋa o te rua ana
koa iho o tātou. 5 Ta'ato'a nō, pa'i, ko 'ite 'ana he aha te me'e tano 'e te me'e
ta'e tano ki te mata o te 'Atua.

6 Te kope hāpī i te vānaŋa o te 'Atua, e hā'ū'ū hai me'e ai 'ā'ana ki te ma'ori
hāpī i a ia.

7 E u'i kōrua 'o mana'u rō pē nei ē: e rava'a rō e kōrua mo reo-reo ki te
'Atua. E kī atu ena a au i te me'e nei 'o te ai te me'e 'oka e te taŋata ko rā
me'e mau 'ā te me'e ka kato era. 8 Te kope 'oka, pa'i, i te me'e pohe nō e te
hakari, te me'e mo rava'a he ūtu'a o te hara he mate; 'e te kope 'oka i te me'e
haŋa e te Vārua Maitai, he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 9 'O ira, 'ina ko rohi-
rohi mo hā'ū'ū ki te rua. Mo ta'e rohi-rohi, 'i te hora tano he ha'amaitai a
tātou e te 'Atua. 10 Mo ai i a tātou te rāve'a mo hā'ū'ū, he hā'ū'ū tātou, 'e he
nu'u taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te me'e ra'e o tātou mo hā'ū'ū.

He hatu 'e he 'aroha

11 ¡Ka u'i rā te nu-nui o tā'aku ti'ara'a! Hai rima mau nei 'ā ō'oku i pāpa'i
ai i te vānaŋa nei. **12** Te nu'u kī atu mo hore i te kiri o te kinoŋa, e kī atu ena
pē ira mo tano o rāua ki te mata o te nu'u ra-rahi o te *hūrio, 'o tute i a rāua
mo tōtōā 'o te hāpī pē nei ē: hai haka moe nō i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e
'i ruŋa i te me'e rava'a e ia hai mate iŋa era ō'ona 'i ruŋa i te tātaurō he e'a
te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a
ra'a. **13** Te parauti'a, 'ina e tahi nu'u ha'atura ki te roŋo ta'ato'a o te *haka tere
iŋa 'a Mōtē, 'ātā te nu'u hore i te kiri o te kinoŋa. E haŋa ena a rāua mo hore
o kōrua i te kiri o te kinoŋa mo te'o-te'o pē nei ē: ko rava'a 'ana 'ō e rāua mo
ma'u e kōrua i te tāpa'o ena 'i ruŋa i te kōrua hakari.

14 Tā'aku me'e mau nō mo te'o-te'o he me'e aŋa era e Ietū Kiritō, Pū'oko
Haka Tere o tātou. Hai mate iŋa era ō'ona 'i ruŋa i te tātaurō i ta'e ai haka
'ou ai a au he 'ekaravo o te me'e o te ao nei, 'e 'ina he pūai toe o te ŋā me'e
nei mo haka tere mai i a au. **15** 'E, ki te mata o te 'Atua, 'ina e tahi hauha'a o
te me'e he hore 'o he ta'e hore o te kiri o te kinoŋa. Te me'e hauha'a mō'ona
he haka 'āpī atu i a koe e te Vārua Maitai. **16** Ka ai te haumārū 'e te riva rahi
o te 'Atua 'i ruŋa i te nu'u ta'ato'a haka tere i a rāua hai me'e kī atu ena e au;
a rāua he itaraera parauti'a o te 'Atua, te aura'a, he nu'u ha'ata'a e te 'Atua
mā'ana.

17 Mo haka hope'a atu: e ko haŋa a au mo ta'e haka au haka 'ou mai o te
kope e tahi o ruŋa i tā'aku me'e hāpī. 'I ruŋa i tō'oku hakari, pa'i, a au e ma'u
nei i te more tuai, he tāpa'o: ki a Ietū a au e tāvini nei.

18 E te taina, ka ai 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a te riva rahi o te tātou Pū'oko
Haka Tere ko Ietū Kiritō. *'Āmene.

He parau pāpa'i e Pauro ki te taina o

Ēfeto

A Ēfeto he kona nui-nui e tahi o te kona ta'ato'a haka tere e te rōmano. E rua tu'u iŋa o Pauro ki te kona nei. 'I te rua ara oho ō'ona ki ira e rua mata-hiti tūma'a i noho ai (Aŋa o te 'Āpōtoro 18.19–21; 19.1–20.1). Te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō o rā kona, nu'u ta'e haka tapa i te rāua mana'u mai ruŋa ki te hora hope'a, 'e nu'u 'amo i te 'ati ri'a-ri'a 'o te ai o rāua 'a Ietū (Me'e Haka Take'a 2.1–3). Ka ai atu pē ira, e ai rō 'ana te tētahi hāpī haŋa a Pauro mo haka aŋi-aŋi riva-riva ki rā nu'u.

'I te parehe ra'e o tā'ana parau nei (1.1–3.21) e ai rō 'ana te hāpī hōhonu o te 'Atua, hāpī e 'ite e te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. He haka mana'u e Pauro i te pūai o te 'Atua, pūai haka take'a 'i te hora haka ora mai te mate i a Ietū (1.19–20), kope ki a ia i va'ai ai e te 'Atua i te parau mo haka tere i te me'e ta'ato'a (1.21–22). He haka aŋi-aŋi e Pauro ki te nu'u o Ēfeto pē nei ē: 'i te riva rahi o te 'Atua ko haka e'a 'ana i a rāua mai roto i te ūtu'a o te hara 'o te haka moe o rāua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Ta'e he me'e i rava'a e rāua, he me'e o te 'Atua i va'ai, 'e ta'e 'ō o te aŋa o rāua i te me'e riva-riva (2.8–9).

Mai te vāeŋa o te parau nei pe mu'a (4.1–6.20) e hā'aki ena pē hē te nu'u *kiritiano ana haka tere i a rāua paurō te mahana. He haka 'ite e Pauro ki te kenu mo haŋa ki te rāua ŋā vi'e, pa he haŋa iŋa ena 'ā o Ietū Kiritō ki tā'ana nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, he nu'u mo rāua i va'ai ai i a ia mo mate 'i ruŋa i te tātaurō (5.25). He haka 'ite tako'a pē hē te noho iŋa tano o te poki ararua ko tō'ona matu'a, o te matu'a ararua ko tā'ana poki, o te 'ekaravo ararua ko te kope haka aŋa i a ia 'e o rā kope ararua ko tā'ana 'ekaravo 'o te ai o rāua he taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, Pū'oko Haka Tere o rāua ta'ato'a (6.1–9).

I haka mao ai te parau nei e Pauro hai ha'aaura'a pē nei ē: mo rē o te nu'u kiritiano ki a Rukifero e ai rō 'ana te me'e mo hāpa'o i a rāua pa he me'e hāpa'o i te va'ehau 'i te hora o te tama'i (6.10–17). I oti era, he 'aroha a Pauro ki te nu'u taina o Ēfeto koia ko ani ki te 'Atua 'e ki a Ietū Kiritō mo nei nu'u (6.23–24).

He 'aroha

1 [1]A au, a Pauro, *'āpōtoro 'a Ietū Kiritō hai haŋa o te 'Atua, he 'aroha atu ki a kōrua ki te taŋata ha'ata'a e ia mā'ana o Ēfeto, nu'u 'a Ietū Kiritō 'o te *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. [2]Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te

riva rahi 'e te haumārū o te 'Atua Matu'a 'e o Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou.

He ha'ahana-hana iŋa ki te 'Atua

3 Ki ha'ahana-hana tātou ki te 'Atua, he Matu'a o te tātou Pū'oko Haka Tere
ko Ietū Kiritō, 'i te me'e era ko ha'amaitai mai 'ana i a tātou hai va'ai mai
i te me'e riva-riva ai 'i ruŋa i te raŋi mo hā'ū'ū mai 'i te tātou ha'ere iŋa a
tō'ona ara 'o te ai o tātou 'a Ietū Kiritō. 4 'I mu'a 'ā, hora era kai aŋa 'ana i te
ao, i ha'ata'a rō ai te 'Atua i a tātou i te nu'u 'a Ietū Kiritō mo nu'u 'ā'ana 'ina
e tahi hape 'i mu'a i a ia. He haŋa mai o te 'Atua ki a tātou 5 i mana'u ai mo
haka riro i a tātou he ŋā poki 'ā'ana hai me'e aŋa e Ietū Kiritō. Te me'e nei
i aŋa ai e te 'Atua he riva rahi ō'ona 'e 'i te ai ko haŋa 'ana e ia. 6 'O ira, ki
ha'ahana-hana ki te 'Atua 'i tō'ona riva rahi haka take'a mai 'o te ai o tātou
'a Ietū Kiritō, he Poki haŋa rahi 'ā'ana.

7-8 Hai toto tehe era o Ietū 'i ruŋa i te tātaurō te 'Atua ko haka rehu 'ana i
te tātou hara, 'e ko haka kore 'ana i te ūtu'a mai ruŋa i a tātou 'o te ai o tātou
'a Ietū Kiritō. I aŋa ai i te me'e nei e te 'Atua he riva rahi ō'ona 'ina he hāito
'i ruŋa i a tātou. 'E 'ā'ana tako'a i va'ai mai i te mārama-rama mo aŋi-aŋi e
tātou i te parauti'a o ruŋa i a ia. 9 Ko haka 'ite mai 'ana, pa'i, i tā'ana me'e
mana'u era mo aŋa ta'e haka 'ite era e ia 'i mu'a 'ā. 'E, 'i tō'ona riva rahi, i
mana'u ai mo aŋa i te me'e nei hai Ietū Kiritō 10 'i te mahana kī e ia. Rā me'e
mana'u era e te 'Atua mo aŋa he haka riro i a Ietū Kiritō he Pū'oko Haka Tere
o te me'e ta'ato'a o te raŋi 'e o te ao.

11 I ha'ata'a ai i a tātou, 'i mu'a 'ā, e te 'Atua mo nu'u 'ā'ana hai Ietū Kiritō,
he me'e i mana'u e ia mo aŋa. Te 'Atua, pa'i, e haka tano tahi rō 'ana i tā'ana
me'e haŋa 'e i tā'ana me'e mana'u. 12 I aŋa ai i te me'e nei mo ha'ahana-hana
te taŋata ki te 'Atua 'i te nui-nui o tō'ona pūai hai mātou hai *hūrio, nu'u
haka moe ra'e i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

13 'E a kōrua, te nu'u ta'e he hūrio, i ŋaro'a era i te parauti'a, he *roŋo riva-
riva o te 'Atua o ruŋa i te rāve'a pē hē ana e'a mai roto i te ūtu'a o te hara
'e ana rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a, he haka moe rō 'ai kōrua i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e he tāpa'o rō atu 'ai e te 'Atua i a kōrua pa he nu'u
'ā'ana hai va'ai atu i te *Vārua Maitai, pa he me'e hōrea e ia. 14 'E, 'o te ai o
te Vārua Maitai 'i roto i a tātou, e 'ite nei: te 'Atua e haka oti rō i tā'ana me'e
ha'amata aŋa era: he haka e'a i a tātou mai roto i te hara, 'e pe mu'a ka oho
ena he va'ai mai i te me'e ta'ato'a hōrea mo tā'ana nu'u, ki ha'ahana-hana
tahi ai a tātou i te nui-nui o tō'ona pūai.

He pure mo te nu'u taina

15 Mai te hora 'ite ō'oku e haka moe rō 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū 'e e haŋa rō 'ana ki te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, 16 tā'aku aŋa he
māuru-uru nō ki a ia mo kōrua 'i roto i tā'aku pure. 17 He ani nō tā'aku aŋa
ki te 'Atua o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, ki te tātou Matu'a o te
raŋi, i a ia te pūai 'e te nui-nui ta'ato'a, mo va'ai atu, hai Vārua Maitai, i te
mārama-rama mo aŋi-aŋi e kōrua i te parauti'a o ruŋa ō'ona, ki māhani riva-
riva ai kōrua ki a ia. 18 'E e ani tako'a rō 'ana a au ki a ia mo haka mā'eha atu
i te kōrua mana'u, ki 'ite ai kōrua he aha te me'e 'ā'ana mo kōrua pe mu'a ka

oho ena 'o te ai o kōrua he nu'u ha'ata'a mā'ana, 'e ki 'ite tako'a ai kōrua i te rahi 'e i te nui-nui o te me'e hōrea e ia mo tā'ana nu'u, 19 'e i te rahi o tō'ona pūai e hā'ū'ū mai ena ki a tātou ki te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te pūai nei he mana haka take'a era e te 'Atua 20 'i te hora haka ora i a Ietū mai te mate 'e haka noho i a ia 'i tō'ona pā'iŋa mata'u 'i te raŋi. 21-22 Te 'Atua ko va'ai 'ana ki a Ietū i te parau mo pū'oko haka tere o te merahi 'e o te vārua ta'ato'a ta'e take'a e tātou haka tere 'i te ao nei 'e, tako'a, o te me'e ta'ato'a o te ao; tō'ona tōro'a, he tōro'a 'ina e ko rava'a e te rua 'i te hora nei 'e pe mu'a ka oho ena. 'E i va'ai rō e te 'Atua i a Ietū mo Pū'oko o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia; 23 a rāua he hakari ō'ona. Mai i a ia e rava'a ena e rāua i te ora 'e i te pūai; 'ā'ana, pa'i, te va'ai i te ora ki te me'e ta'ato'a o te ao.

He riva rahi o te 'Atua

2 1 'I mu'a 'ā, 'i te hora kai haka moe 'ana a kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e tu'u rō 'ana kōrua pa he nu'u mate mo te me'e o te 'Atua, te aura'a, 'ina he ŋaro'a 'e 'ina he ha'atura ki a ia, 'i te me'e era ko ŋaro 'ana kōrua 'i roto i te hara. 2 Te noho iŋa era o kōrua e haka tano era ki te noho iŋa ta'e tano o te nu'u o te ao nei ta'e haŋa ki te 'Atua, 'e e aŋa era i te me'e haŋa 'a Rukifero, he pū'oko haka tere o te tātane e noho mai ena 'i roto i te tokerau. 'Ā'ana te haka tere i te mana'u o te nu'u ta'e ha'atura ki te 'Atua.

3 Pē ira te noho iŋa o tātou ta'ato'a 'i mu'a 'ā, 'i te hora kai haka moe 'ana i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. E aŋa 'ā a tātou i te me'e haŋa nō era o tātou. E haka tano 'ana i te noho iŋa ki te me'e ta'e tano mana'u 'e pohe nō o te hakari. 'I rā hora e tano mau rō 'ā te 'Atua mo riri 'e mo haka ūtu'a mai i a tātou, pa he me'e ka aŋa ena ki te tētahi nu'u. 4 'E, 'i te riva rahi o te 'Atua 'e 'i te māhatu 'aroha ō'ona, i haŋa rahi nō mai 5 'e, ka ai atu a tātou pa he nu'u mate mo te me'e 'ā'ana 'o te noho o tātou 'i roto i te hara, i va'ai nō mai e te 'Atua i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a 'o te ai o tātou 'a Ietū Kiritō. (Hai riva rahi mau nō, pa'i, o te 'Atua, ko e'a 'ana a kōrua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e ko rava'a 'ana i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a).

6 'I te ai o tātou 'a Ietū Kiritō, e tu'u rō 'ana pa he me'e ena: ko haka ora tako'a 'ana e te 'Atua i a tātou 'i muri i a Ietū Kiritō, 'e ko haka noho tako'a 'ana i a tātou 'i muri i a ia 'i te raŋi mo haka tere pa he 'ariki 'i muri i a ia. 7 Te me'e nei i aŋa ai e te 'Atua mo haka take'a ki te nu'u ta'ato'a, pe mu'a ka oho ena, i te rahi o tō'ona riva 'e o tō'ona māhatu 'aroha mo tātou mo te nu'u 'a Ietū Kiritō. 8 'I te riva rahi o te 'Atua ko haka e'a 'ana i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'o te haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Ta'e he me'e i rava'a e tātou, he me'e o te 'Atua i va'ai mai, 9 'e ta'e 'ō 'o te aŋa o tātou i te me'e riva-riva. 'O ira 'ina e tahi kope mo te'o-te'o 'o te e'a ō'ona mai te ūtu'a o te hara. 10 Ko haka 'āpī 'ana te 'Atua i te tātou noho iŋa 'o te ai o tātou 'a Ietū Kiritō, ki aŋa ai a tātou i te me'e riva-riva, 'e ki haka tano ai i te me'e mana'u e ia 'i mu'a 'ā mo aŋa e tātou.

E tahi mau nō nūna'a

11 E te nu'u ta'e hūrio ē, kī mo kōrua e te hūrio: «nu'u ta'e hore i te kiri o te kinoŋa» 'e kī mo rāua mau 'ana 'o te tāpa'o i te rāua hakari: «he nu'u hore i te

kiri o te kinoŋa», 12 ka haka topa te kōrua mana'u: 'i mu'a 'ana, 'i te hora kai
haka moe 'ana a kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ta'e kōrua 'a Ietū Kiritō, 'e
e topa kē rō 'ana mai te itaraera. Te *haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te
taŋata 'e te me'e ta'ato'a hōrea e ia mo te itaraera kai ai 'ana, 'i rā hora, mo
kōrua. E noho era kōrua 'ina he 'ite ko ai te 'Atua parauti'a, 'e 'ina he mana'u
pē nei ē: e ai rō 'ō te me'e riva-riva mo kōrua pe mu'a ka oho ena. 13 'E hora
nei, 'i te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō, ko haka hāhine 'ana e te 'Atua i a kōrua ki
a ia hai toto tehe era o Ietū 'i ruŋa i te tātaurō.

14 Hai Ietū i poreko ai te haumārū 'i roto i te nu'u hūrio 'e ta'e hūrio, 'e he
riro nei ŋā nu'u he nūna'a mau nō e tahi. Te me'e haka riri 'e ha'ata'a era i a
rāua ko haka kore 'ā. 15 Pē nei te aura'a: 'i mu'a 'ā te hūrio e ta'e haka au rō
'ana ki te nu'u ta'e hūrio 'o te ta'e ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē. 'E a
Ietū, hai mate era ō'ona 'i ruŋa i te tātaurō, i haka kore ai i te me'e ena he
ha'atura ki rā haka tere iŋa mo tano ki te mata o te 'Atua. I aŋa ai pē ira mo
riro o te nu'u ta'ato'a 'ā'ana, ka hūrio, ka ta'e hūrio, e tahi mau nō nūna'a, 'e
mo haka poreko i te haumārū 'i roto i a rāua. 16 Hai mate era ō'ona 'i ruŋa i
te tātaurō i haka kore ai e Ietū i te riri o te ŋā nūna'a nei e rua, 'e i haka riva-
riva ai i a rāua ki te 'Atua. 'E hora nei, te nu'u 'ā'ana, ka hūrio ka ta'e hūrio,
pa he hakari mau nō e tahi.

17 A Ietū i oho mai ai ki te ao nei mo haka 'ite mai pē hē te taŋata ana riva-
riva ki te 'Atua. I haka 'ite ai i te me'e nei ki a kōrua ki te nu'u ta'e hūrio, nu'u
'ava-'ava mai muri i a ia, 'e, tako'a, ki te hūrio, nu'u hāhine ki a ia. 18 Hai
me'e aŋa era e Ietū Kiritō e riva nō tātou, te hūrio 'e te nu'u ta'e hūrio, mo
haka hāhine ki te 'Atua Matu'a hai *Vārua Maitai va'ai mai e ia. 19 'O ira, a
kōrua, te nu'u ta'e hūrio *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ta'e toe kōrua
he hau kē mo te 'Atua, he taŋata henua ananake ko te tētahi atu nu'u ha'ata'a
e te 'Atua mā'ana, 'e he ŋā poki 'ā'ana tako'a ananake ko rā ŋā nu'u.

20 A tātou, te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, pa he mā'ea
o te hare e tahi aŋa e te 'Atua. Te hāpī o te *'āpōtoro 'e o te perofeta pa he
mekerā 'i ruŋa e haka tu'u ena i rā hare, 'e a Ietū pa he mā'ea matu'a haka
noho hare. 21 'Ā'ana, pa'i, te haka pi-piri 'e te haka hio-hio te oho i te hare nei
'ātā ka riro rō he hare mo'a e tahi, he kona mo ha'amuri ki a ia. 22 'E a kōrua,
'o te ai 'a Ietū Kiritō tako'a, e to'o ena i a kōrua e te 'Atua 'e e titi ena ki ruŋa
i rā hare, he kona 'i ira a ia e noho ena hai Vārua Maitai.

Te aŋa 'a Pauro

3 1 A au, a Pauro, i puru nei 'i roto i te hare ma'u'aurī 'o te aŋa ki a Ietū
Kiritō mo te riva-riva o kōrua o te nu'u ta'e he hūrio. 2 Ko 'ite 'ana a
kōrua: o te 'Atua i va'ai mai i te aŋa nei he haka 'ite he oho atu i te nui-nui o
tō'ona riva rahi mo kōrua. 3 'Ā'ana i haka 'ite mai i te parauti'a ta'e haka 'ite era
'i mu'a 'ā, he me'e nā ko pāpa'i 'iti-'iti atu 'ana e au. 4 Ki tai'o, he aŋi-aŋi e kōrua
e 'ite rō 'ana a au i rā parauti'a era o ruŋa i a Ietū, 5 he me'e ta'e haka 'ite era ki
te taŋata 'i mu'a 'ā, 'e, 'i te hora nei, ko haka 'ite 'ana e te 'Atua ki tā'ana *'āpō-
toro 'e ki te perofeta hai *Vārua Maitai. 6 Rā parauti'a ko te me'e nei: mo haka
moe o te nu'u ta'e hūrio i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, mo rāua tako'a te ha'amai-
tai ena o te 'Atua mo tō'ona taŋata he itaraera. 'I te hora nei, te *hūrio 'e te nu'u
ta'e hūrio *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he nūna'a mau nō e tahi, 'e te

me'e ta'ato'a hōrea e te 'Atua mo te hūrio mo rāua tako'a, 'i te me'e era a rāua tako'a, pa'i, 'a Ietū Kiritō. 7 'E, 'i tō'ona riva rahi mō'oku, ko va'ai mai 'ana i te aŋa he haka 'ite he oho i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū hai pūai ō'ona.

8 Te tētahi nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana i hau rō atu ki a au. Ka ai atu pē ira, i va'ai nō mai ki a au e te 'Atua i te aŋa he haka 'ite ki te nu'u ta'e hūrio i te roŋo o ruŋa i te hauha'a mo va'ai e te *Kiritō ki a rāua, hauha'a e ko rava'a mo aŋi-aŋi hai mana'u taŋata mau nō. 9 'E ko va'ai tako'a mai 'ana i te aŋa he haka aŋi-aŋi ō'oku ki te taŋata ta'ato'a pē hē i haka tano ai e ia i tā'ana me'e mana'u era mo aŋa. Te 'Atua, kope 'ā'ana i aŋa i te me'e ta'ato'a, ko haka 'ite mai 'ana i tā'ana me'e mana'u era mo aŋa, he me'e ta'e haka 'ite era ki te taŋata 'i mu'a 'ā, 10 mo take'a aŋe ai, 'i te hora nei, e te merahi 'e e te vārua ta'ato'a ta'e take'a e tātou, hai nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te mārama-rama o tā'ana me'e i aŋa mo haka riva-riva i te taŋata ki a ia. 11 Ko mana'u era 'ā e te 'Atua mo aŋa i te me'e nei mai mu'a 'ā, mai te hora kai aŋa 'ana i te ao, 'e ko aŋa 'ana hai me'e i aŋa e Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou, hora mate era ō'ona 'i ruŋa i te tātaurō.

12 'E hora nei, 'o te ai o tātou 'a Ietū Kiritō 'e 'o te haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia, e riva nei tātou mo pure mo haka hāhine ki te 'Atua 'ina he ri'a-ri'a. 13 'E, ka ai atu 'ī a au e 'amo atu ena i te 'ati 'o te haka 'ite ō'oku i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, he ani atu a au mo ta'e haka hōriŋa o te kōrua haka moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. E koa kōrua; te me'e nei mo te kōrua riva-riva.

He pure 'e he ha'ahana-hana iŋa ki te 'Atua

14 E haka topa nei au i tō'oku mana'u ki te me'e ta'ato'a nei, he tū-turi a au he pure ki te 'Atua Matu'a, 15 Matu'a o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ka ai atu a rāua 'i ruŋa i te raŋi 'o 'i ruŋa i te henua, 16 'e he ani a au ki a ia mo hā'ū'ū atu, hai pūai ta'e pau ō'ona 'e hai Vārua Maitai, mo haka hio-hio i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 17 He ani tako'a a au mo noho mo oho nō atu a Ietū Kiritō 'i roto i a kōrua hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e mo haka pūai mo oho nō i te kōrua haŋa ki a ia 'e ki te rua. 18 Pē ira ka aŋi-aŋi ena e kōrua 'e e te ta'ato'a haka 'ou atu nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana i te rahi o te haŋa o Ietū mo tātou, he me'e e ko oti ki te hora hope'a. 19 Ka ai atu 'ina e tahi kope mo aŋi-aŋi riva-riva i te rahi o tō'ona haŋa mo te taŋata, tā'aku me'e ani ki te 'Atua, he 'ata haka 'ite he oho atu 'i roto i te kōrua māhatu i te haŋa o Ietū Kiritō mo kōrua, 'ātā ka riro rō te kōrua huru, pa he huru riva ō'ona 'ina e tahi hape.

20 Ki ha'ahana-hana tātou ki te 'Atua. I a ia, pa'i, te pūai mo aŋa i te me'e 'ata hau rō atu ki te me'e mana'u 'e ki te me'e no-no'i e tātou ki a ia hai pūai o tō'ona Vārua Maitai noho 'e aŋa 'i roto i a tātou. 21 Ka ha'ahana-hana te taŋata i te 'Atua, 'i te hora nei 'e ki te hope'a ra'a, 'i te pūai nui-nui ō'ona haka take'a e ia hai Ietū Kiritō 'e hai nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. Ka ai pē ira.

E tahi mau nō mana'u

4 1 A au, a Pauro, e puru atu ena 'o te haka 'ite i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō, he ani atu: 'o te ai o kōrua he nu'u ha'ata'a e te 'Atua

mā'ana, e ai te kōrua noho iŋa, noho iŋa tano o te nu'u 'ā'ana. 2 'Ina ko
mana'u i hau rō atu kōrua ki te rua, 'ina ko 'ōhumu, 'ina ko riri tahaŋa, 'e e
'ite kōrua mo ha'aoroma'i hai haŋa i te rua. 3 A kōrua, pa'i, e tahi nō mana'u
hai *Vārua Maitai; 'o ira, e ai te haumārū 'i roto i a kōrua 'o topa kē-kē rō
kōrua. 4 A tātou, te nu'u 'a Ietū Kiritō, pa he ŋā kona ena 'ā o te hakari mau
nō e tahi, 'e e tahi mau nō vārua haka tika i a tātou, he Vārua Maitai. 'E te
me'e tiaki e tātou ta'ato'a ko tū me'e 'ā, he ha'amaitai hōrea e te 'Atua mo te
nu'u ta'ato'a ha'ata'a e ia mā'ana. 5 E tahi mau nō Pū'oko Haka Tere o tātou
ko Ietū Kiritō, e tahi mau nō hāpī parauti'a o ruŋa i a ia, 'e e tahi mau nō
*papatito. 6 E tahi mau nō 'Atua, he Matu'a o tātou ta'ato'a. A ia e noho ena
'i roto i a tātou hai Vārua Maitai, e haka tere mai ena, 'e e aŋa ena i tā'ana
me'e haŋa hai tātou.

7 Ki te ta'ato'a nō o tātou i va'ai mai ai e Ietū huru kē huru kē te me'e mo
aŋa i te aŋa o te 'Atua, he me'e i haŋa e ia mo va'ai mai. 8 'O ira e kī ena 'i
ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«Ko iri 'ana ki te kona ruŋa nui e ma'u rō 'ā i te nu'u 'a-'aru mai te
tama'i,
'e ki tō'ona taŋata i va'ai ai huru kē huru kē te me'e».

9 ¿He aha te ha'aaura'a o te vānaŋa ena: «ko iri 'ana»? Te ha'aaura'a: mo iri
i topa ra'e mai ki ruŋa i te henua. 10 Te kope topa mai era ko Ietū, 'e te kope
iri era ki te kona ruŋa nui ko ia 'ā, mo Pū'oko Haka Tere o te kona ta'ato'a o
te ao. 11 'E 'ā'ana mau 'ā i ha'ata'a, mai roto i te nu'u ta'ato'a *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, i te nu'u ki a rāua i va'ai ai i tō'ona pūai mo aŋa i te
aŋa o te 'Atua, kē pa he *'āpōtoro, kē pa he taŋata vānaŋa i te me'e haka 'ite
e te 'Atua ki a ia, kē pa he ma'ori haka 'ite oho i te *roŋo riva-riva o te 'Atua,
'e kē pa he taŋata hāpa'o 'e hāpī i te taina. 12 I aŋa ai a Ietū i te me'e nei mo
hāpī 'e mo haka riva-riva o te nu'u nei i a tātou i te nu'u ta'ato'a ha'ata'a e te
'Atua mā'ana, ki tano tahi ai a tātou mo aŋa tako'a ki a ia. Pē ira ka hio-hio
ka oho ena a tātou te nu'u ta'ato'a 'ā'ana, 13 'ātā ka ai rō e tahi mau nō mana'u
'o te māhani 'e 'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te Poki o te 'Atua. 'E pē
ira tako'a ka pa'ari ka oho ena te tātou mana'u o ruŋa i te me'e o te 'Atua,
'ātā ka ai rō te tātou huru, huru riva, pa he huru riva o Ietū Kiritō, 'ina e tahi
hape. 14 E ko ai haka 'ou ia a tātou pa he ŋā poki e ko roa he huri te mana'u
'i te haka roŋo ki te hāpī ta'e he parauti'a haka 'ite e te nu'u mārama-rama
'ite i te reo-reo. 15 E ai rō tātou pa he nu'u pa'ari ma'u hio-hio 'e haka 'ite hai
haŋa ki te nu'u i te hāpī parauti'a o te 'Atua, 'e te tātou huru e hāhine e oho
rō ki te huru riva o Ietū Kiritō, Pū'oko o tātou. 16 'E, 'o te ai ō'ona he Pū'oko
o tātou 'e a tātou he hakari ō'ona, mā'ana e haka tika e papa e haka riva-riva
'i tō'ona kona i a tātou, he kona o tō'ona hakari. 'E mo aŋa tahi o te ŋā kona
nei i te rāua aŋa hai haŋa, he nui-nui 'e he pūai he oho te hakari.

Te noho iŋa 'āpī hai Ietū Kiritō

17 Te me'e haŋa 'a Ietū Kiritō mo kī atu e au ko te me'e nei: 'ina kōrua ko
noho haka 'ou pa he nu'u ta'e 'ite ko ai te 'Atua parauti'a. Te noho iŋa, pa'i, o
rā nu'u e haka tano ena ki te mana'u ta'e hauha'a 'e ta'e hā'ū'ū i a rāua. 18 'E,

'i te pū'oko hio-hio, 'ina he haŋa mo 'ite 'e mo aŋi-aŋi o ruŋa i te me'e o te 'Atua. E pōhāhā nō 'ā te mana'u, 'e 'ina i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 19 'Ina he ha'amā haka 'ou 'i te me'e ta'e tano aŋa e rāua; ko va'ai mau 'ana i a rāua ki te rauhuru nō atu me'e ta'e tano pohe e te hakari.

20 'E ta'e he me'e ena te me'e i hāpī atu, e te taina ē, hora haka 'ite atu era o ruŋa i a Ietū Kiritō. 21 'I te 'ite ō'oku e haka moe rō 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e 'ite tako'a nei a au ko hāpī atu 'ana i te parauti'a o ruŋa i a ia 'e o ruŋa i te noho iŋa tano haŋa e ia mo kōrua. 22 'O ira, e haka rē te kōrua huru 'e te kōrua noho iŋa ta'e tano o mu'a 'ā haka tere e te me'e ta'e tano pohe e te hakari. O te me'e ena te reo-reo 'e te ma'u i te taŋata a te ara ta'e tano. 23 E haka rē mo te Vārua Maitai e haka 'āpī atu i te kōrua mana'u. 24 Te me'e mo take'a 'i ruŋa i a kōrua he huru 'e he noho iŋa 'āpī tano ki te huru 'āpī va'ai atu e te 'Atua, pa he huru mau era 'ā ō'ona. Te noho iŋa nei he noho iŋa tī-tika, tano ki te mata o te 'Atua, 'ina e tahi hape.

Te me'e mau mo aŋa

25 'O ira, 'ina ko reo-reo haka 'ou; e kī te parauti'a ki te rua. Ta'ato'a nō, pa'i, a tātou o tū hakari 'ā. 26 Mo riri, e u'i kōrua 'o hara; 'e 'ina ko ma'u te riri ki te rua mahana, 27 'o rava'a rō i a kōrua e Rukifero mo haka hara.

28 Te toke-toke, 'ina ko toke haka 'ou. E aŋa mo rava'a o tā'ana me'e 'e mo hā'ū'ū ki te nu'u veve.

29 'Ina ko parau'ino 'e 'ina ko kī i te vānaŋa mo ta'e au o te rua. Te me'e mau nō o kōrua mo vānaŋa he me'e riva-riva mo hā'ū'ū i te rua.

30 'Ina ko haka māui-ui te māhatu o te Vārua Maitai hai aŋa i te me'e ta'e tano; hai ia, pa'i, te 'Atua i tāpa'o ai i a kōrua pa he taŋata 'ā'ana mo te mahana pe mu'a ka oho ena ka haka oti ena e te 'Atua i tā'ana me'e ha'amata aŋa: he haka e'a mau rō 'āvai i a kōrua mai roto i te hara.

31 E haka kore mai i a kōrua te ŋā me'e nei: he mana'u he oho o ruŋa i te me'e ta'e tano aŋa atu e te rua, he hū he riri mo te rua, he tātake, he vā-vā, 'e he ta'ato'a nō huru o te me'e ta'e tano aŋa ki te rua. 32 E ai kōrua he nu'u riva, māhatu 'aroha, 'ite i te haka rehu i te me'e ta'e tano aŋa atu e te rua, pa he haka rehu iŋa era e te 'Atua i te kōrua hara hai Ietū Kiritō.

5 1 Pa he ŋā poki haŋa rahi kōrua o te 'Atua, e tu'u kōrua pē ia. 2 E haka rē mo te haŋa e haka tika atu, pa he me'e aŋa e Ietū hora va'ai era i a ia ki te mate mo tātou. 'E tō'ona mate era, mo te 'Atua, pa he tūtia 'eo.

3 E ai te kōrua noho iŋa noho iŋa tano o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana. 'Ina kōrua ko moe i te vi'e 'e i te taŋata ta'e he kenu 'e he vi'e o kōrua, 'ina kōrua ko aŋa i te tētahi haka 'ou atu me'e ta'e tano tu'u pē ira 'e, tako'a, 'ina ko nou-nou. E hāpa'o te kōrua noho iŋa, 'o mana'u tā'ue te nu'u pē nei ē: e aŋa rō 'ana kōrua i te ŋā me'e nei.

4 'Ina kōrua ko vānaŋa i te me'e hano-hano, 'ina ko kī i te vānaŋa ma'a-ma'a 'e i te vānaŋa 'i-'ino. Te me'e o kōrua mo aŋa he ha'ahana-hana i te 'Atua.

5 E 'ite kōrua: te kope aŋa i te me'e ta'e tano pohe e te hakari, te kope aŋa i te me'e hano-hano, 'e te kope haka rē i a ia ki te nou-nou, e ko o'o ki roto o te nūna'a taŋata haka tere e Ietū 'e e te 'Atua. Te nou-nou, pa'i, e tu'u rō 'ā pa he me'e ena: e ha'amuri 'ana kōrua ki te 'ītoro, 'e rā 'ītoro he tao'a.

6 E u'i kōrua 'o haka roŋo ki te reo-reo ana kī atu: te nu'u aŋa i te ŋā me'e ena 'ina he hape. Te 'Atua e ko ta'e haka ūtu'a i te nu'u ta'e ha'atura ki a ia

aŋa i te ŋā me'e nei. 7 'O ira, e u'i 'o aŋa tako'a rō kōrua i te me'e ta'e tano
aŋa e tū nu'u era.

He noho iŋa 'i roto i te mā'eha

8 'I mu'a 'ā e noho era kōrua 'i roto i te pōhāhā. 'E hora nei, 'i te ai o kōrua
'a Ietū Kiritō, 'i roto i te mā'eha kōrua. 'O ira, e haka tere kōrua pa he nu'u
noho 'i roto i te mā'eha. 9 'E te me'e poreko mai te nu'u noho 'i roto i te
mā'eha he me'e riva-riva, tī-tika 'e parauti'a. 10 Te aura'a: e 'ite kōrua he aha
te me'e mo koa o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, 'e 'ai ka aŋa rō.
11 'Ina ko aŋa i te me'e ta'e hauha'a aŋa e te nu'u noho o roto i te pōhāhā.
Te me'e o kōrua mo aŋa he hā'ū'ū ki a rāua mo aŋi-aŋi pē nei ē: te me'e aŋa
o rāua me'e ta'e tano. 12 Te me'e aŋa e te nu'u era e na'a rō 'ā 'o take'a e te
taŋata he me'e ha'amā 'ātā mo vānaŋa o ruŋa. 13 'E mo haka mā'eha e te mōrī
i te ŋā me'e nei, he take'a e te ta'ato'a i te rake-rake o nei ŋā me'e. 14 O te
mōrī, pa'i, te haka take'a i te huru parauti'a o te me'e. Pa he me'e kī 'i ruŋa
i te *Pāpa'i Mo'a:

«Ka 'ara koe, e ha'uru mai ena;
ka e'a mai roto i te nu'u mate,
'e mā Ietū Kiritō e haka mā'eha atu i a koe».

15 'O ira, e u'i te kōrua noho iŋa. 'Ina ko ai pa he noho iŋa o te nu'u ta'e 'ite
mo haka topa i te mana'u. 16 Mo ai o te me'e riva-riva mo aŋa e kōrua, e aŋa;
hora nei, pa'i, nu'u rahi te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano. 17 'Ina kōrua ko aŋa i
te me'e 'ina kai mana'u riva-riva hia; e noho e haka topa he aha te me'e haŋa
mau o te 'Atua.
18 'Ina ko unu ka ta'ero rō, 'o ta'e tano te kōrua noho iŋa; e haka rē mo te
*Vārua Maitai e va'ai atu i tō'ona pūai 'e e haka tere atu i a kōrua. 19 Pē ira he
hīmene kōrua i te vānaŋa o te 'Atua aŋa mo hīmene, i te hīmene kati-kati mo
te 'Atua, 'e i te me'e haka hīmene e te Vārua Maitai koia ko ha'ahana-hana
hai māhatu ki te 'Atua. 20 'O te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere o
tātou, e māuru-uru e oho ki te 'Atua Matu'a mo te me'e ta'ato'a.
21 E te taina, e mo'a kōrua 'i roto i a kōrua 'ana, ki take'a ai e mo'a rō 'ana
kōrua i a Ietū Kiritō.

He kenu 'e he vi'e *kiritiano

22 Pa he haka rē iŋa o te vi'e mo haka tere i a ia e Ietū, pē ira tako'a ana
haka rē i a ia mo haka tere e tā'ana kenu. 23 Te kenu, pa'i, he pū'oko o te
vi'e, pē Ietū he pū'oko o te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
ia, hakari ō'ona. A Ietū tako'a he kope haka e'a i a rāua mai roto i te ūtu'a o
te hara 'e va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 24 Pa he haka rē iŋa o tātou
o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo haka tere mai e ia, pē ira
tako'a 'ana te ŋā vi'e ana haka rē i a rāua mo haka tere e te rāua kenu 'i te
me'e ta'ato'a.
25 E te kenu, e haŋa ki te kōrua ŋā vi'e, pa he haŋa iŋa ena 'ā o Ietū ki a
tātou, ki te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, haka take'a hai
va'ai iŋa era i a ia ki te mate mo tātou. 26 I aŋa ai a Ietū i te me'e nei mo haka

riro i a tātou i te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia he nu'u 'ina e tahi hape ki te mata o te 'Atua hai *papatito 'e hai vānaŋa era 'ā'ana, 27 mo riro tahi o tātou pa he vi'e hāipo-ipo nehe-nehe mā'ana, 'ina e tahi me'e ta'e tano 'e 'ina e tahi hape 'i te hora ka to'o ena i a tātou mo noho 'i muri i a ia. 28 Pē ira a kōrua te kenu ana haŋa ki te kōrua vi'e, pa he haŋa iŋa mau ena 'ā ki te kōrua hakari. Te kope haŋa ki tā'ana vi'e e haŋa 'ā ki a ia mau 'ā. 29 'Ina, pa'i, e tahi taŋata ta'e haŋa ki tō'ona hakari. Te me'e aŋa he hāŋai 'e he hāpa'o, pa he hāpa'o iŋa o Ietū Kiritō i a tātou i te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 30 A tātou ta'ato'a, pa'i, he hakari ō'ona; e tahi e tahi o tātou he kona o rā hakari. 31 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «Te taŋata e hāipo-ipo ena, he haka rē i tō'ona matu'a tane 'e i tō'ona matu'a vahine mo noho 'i muri i tā'ana vi'e 'e ararua he riro he hakari mau nō e tahi». 32 Hai ŋā vānaŋa nei e take'a ena i te nui-nui o te parauti'a ta'e haka 'ite mai era e te 'Atua 'i mu'a 'ā pē nei ē: a Ietū 'e te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia e tahi mau nō. 33 'E mo kōrua tako'a te vānaŋa nei: e haŋa te kenu ki tā'ana vi'e, pa he haŋa iŋa mau era 'ā ō'ona ki a ia, 'e te vi'e, e 'ite mo mo'a i tā'ana kenu.

He poki 'e he matu'a *kiritiano

6 1 E te ŋā poki, 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō, e ha'atura ki te kōrua matu'a, he me'e tano mo aŋa e kōrua. 2 'Ā'ana, pa'i, i kī 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «E mo'a te kōrua matu'a tane 'e te kōrua matu'a vahine». Te roŋo nei he roŋo ra'e o te 'Atua ai o te hōrea mo te nu'u ha'atura. 3 Pē nei e kī ena:

«Mo mo'a ō'ou i tu'u matu'a,
he ha'amaitai 'e he haka roa-roa au i tu'u noho iŋa 'i te ao nei».

4 'E a kōrua, e te matu'a tane ē, 'ina ko haka riri i te kōrua ŋā poki. Te tano mau: e hāpa'o e hāpī i a rāua hai oho iŋa tano haŋa e te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

He 'ekaravo 'e he nu'u haka aŋa i a rāua

5 E te 'ekaravo, e ha'atura ki te nu'u haka aŋa atu i a kōrua hai mo'a 'e hai māhatu pa he me'e: e tāvini 'ana a kōrua ki a Ietū. 6 E aŋa riva-riva te kōrua aŋa, ta'e nō 'ō 'i te hora 'i muri i a kōrua te nu'u haka aŋa atu ki koa ai a rāua. E aŋa kōrua pa he tāvini o Ietū aŋa hai māhatu i te me'e haŋa e te 'Atua. 7 E aŋa riva-riva kōrua hai koa, pa he me'e: e tāvini 'ana kōrua ki a Ietū, ta'e 'ō ki te taŋata. 8 E 'ite: e ai rō 'ā te me'e mo va'ai e te 'Atua ki te taŋata, ka 'ekaravo 'o ka ta'e 'ekaravo, 'o te me'e riva-riva aŋa e rāua.

9 E a kōrua, e te nu'u haka aŋa ē, e u'i e hāpa'o riva-riva te kōrua 'ekaravo, 'e 'ina ko haka ri'a-ri'a. E mana'u: a Ietū Kiritō 'i te raŋi he Pū'oko Haka Tere o kōrua 'e o rāua tako'a, 'e mō'ona pē tū huru tahi 'ā te taŋata.

He me'e va'ai mai 'o rava'a tātou e Rukifero

10 E te taina, te vānaŋa hope'a 'ā'aku ka kī atu ena: 'i te hora ta'ato'a e haka rē mā Ietū e haka haŋu atu hai pūai nui-nui ō'ona. 11 E u'i e hāpa'o kōrua hai

me'e ta'ato'a va'ai atu e ia mo haka hio-hio, 'o reo-reo atu kōrua e Rukifero.
12 Ta'e a tātou e moto 'ā ki te taŋata; e moto 'ana ki te tātane, te aura'a, ki a
Rukifero 'e ki tā'ana va'ehau ta'ato'a 'ina he take'a mai haka tere i te nu'u
noho 'i roto i te pōhāhā. 13 E hāpa'o kōrua hai me'e ta'ato'a va'ai atu e te 'Atua
mo haka hio-hio 'i te hora moto atu e Rukifero. Pē ira e ko rava'a i a kōrua.
14 E ma'u hio-hio te parauti'a o te 'Atua pa he va'ehau e haratu'a ena i te
pena mo haka noho i tō'ona kahu 'i te hora oho ki te tama'i. E tano te kōrua
noho iŋa ki te mata o te 'Atua, ki riro ai rā noho iŋa he me'e mo hāpa'o atu
i a kōrua pa he kahu aŋa hai 'aurī e hāpa'o ena i te uma o te va'ehau. 15 E
noho 'i roto i te haumārū va'ai atu e te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, mo
hio-hio o kōrua a te ara o te 'Atua, pa he va'ehau e uru ena i te kiriva'e mo
haka hio-hio i tō'ona rei iŋa 'i te hora oho ki te tama'i. 16 E haka moe e oho te
kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Pē ira kōrua ka hāpa'o ena i a kōrua 'o hara 'i
te hora haka 'atu atu e Rukifero, pa he va'ehau e ma'u ena 'i te rima i te me'e
'aurī mo puru i te te'a pu-puhi ki a ia 'i te hora o te tama'i. 17 'E 'ina ko rehu
ki te hora hope'a pē nei ē: ko e'a 'ana a kōrua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e
ko rava'a 'ana i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. Pē ira kōrua ka
hāpa'o ena mai te reo-reo 'a Rukifero, pa he va'ehau e pu'a ena hai ha'u 'aurī
mo hāpa'o i tō'ona pū'oko. 'E e 'ite kōrua mo moto ki a Rukifero hai vānaŋa o
te 'Atua, he hoe va'ai atu e te *Vārua Maitai, pa he moto iŋa o te va'ehau hai
hoe 'i te hora o te tama'i.
18 E te taina, 'ina kōrua ko haka rē i te pure; e ani e oho ki te 'Atua hai pūai
o te Vārua Maitai. E u'i 'o hōriŋa rō 'e 'o oho kē rō te mana'u. E pure mo te
nu'u ta'ato'a ha'ata'a e te 'Atua mā'ana. 19 E pure tako'a mō'oku, ki va'ai mai
ai e te 'Atua i te vānaŋa tano mo kī 'i te hora ka vānaŋa era au o ruŋa i te
roŋo riva-riva 'ā'ana, he parauti'a ta'e haka 'ite mai era 'i mu'a 'ā, 'e ki va'ai
tako'a mai ai i te pūai 'o ri'a-ri'a a au 'i rā hora. 20 'O te haka 'ite ō'oku i te
*roŋo riva-riva o te 'Atua, he aŋa i va'ai mai e ia, e puru atu ena a au. E pure
kōrua mō'oku mo ta'e ri'a-ri'a ō'oku 'i te hora haka 'ite o ruŋa i a Ietū Kiritō.

He 'aroha

21 Mo te tātou taina haŋa rahi nei ko Tīkiko e ma'u atu i te parau 'āpī o
ruŋa i te me'e ta'ato'a topa mai ki a au. E hā'ū'ū rō mai 'ana a Tīkiko, 'e he
tāvini tako'a pē au o te 'Atua 'ite i te haka tano i tā'ana me'e kī. 22 'O ira i uŋa
atu ena e au mo haka 'ite atu pē hē a mātou. Pē ira he koa a kōrua 'e he pūai
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
23 Mo te 'Atua Matu'a 'e mo te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō e va'ai
atu i te haumārū 'e i te haŋa koia ko haka pūai i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a
rāua. 24 Ka ai te riva rahi o te 'Atua 'i ruŋa i te nu'u ta'ato'a haŋa hai māhatu
ki a Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere o tātou.

He parau pāpaʻi e Pauro ki te taina o

Fīripo

A Fīripo he kona nui-nui e tahi o te kona taʻatoʻa ʻi te rima o te rōmano. ʻI te rua ara oho o Pauro haka ʻite ki te nuʻu i te roŋo o te ʻAtua, i tuʻu ai ki te kona nei (Aŋa o te ʻĀpōtoro 16.12–40), ʻe i haka moe rō i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū te tētahi nuʻu o ira. Te ŋā taina nei nuʻu riva, ʻe i hāʻūʻū rō a rāua hai tara mo te aŋa ʻa Pauro. ʻO ira i haka paka ai ʻe i māuru-uru ai e Pauro (4.10–18).

ʻI te hora pāpaʻi era e Pauro i te parau nei, ʻi roto i te hare maʻuʻaurī (1.7–17), ka ai atu kai ʻite mai ko kona hē rā kona. Meʻe rahi, paʻi, te puru iŋa ōʻona ʻi te rauhuru nō atu kona (2 Kōrinto 11.23; Aŋa o te ʻĀpōtoro 24.27; 28.16). Ka ai atu a Pauro ʻi roto i te hare maʻuʻaurī, ko te haka moe iŋa ʻana i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ʻe ko te koa iŋa ʻana, ʻe ʻātā i hatu rō ki te nuʻu *kiritiano o Fīripo mo koa takoʻa o rāua (4.4).

ʻI ruŋa i te parau nei e rahi rō ʻana te vānaŋa mo haka koa o te taina o Fīripo. I haka ʻite rō, paʻi, e Pauro e haŋa rahi rō ʻana ʻe e manaʻu rahi rō ʻana a ia ki a rāua (1.7–8; 4.1), ʻe e pohe rō ʻana mo takeʻa haka ʻou (1.26). ʻE i hatu rō mo haka moe mo oho nō i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū Kiritō, mo haŋa mo oho nō e tahi ki te rua, mo noho mo oho nō ʻi roto i te haumārū, ʻe mo ai mo oho nō e tahi mau nō manaʻu (2.2–3). Ko te ŋā meʻe nei te meʻe hopeʻa o te nui-nui o ruŋa i te parau nei ʻa Pauro (1.27).

Te hopeʻa o te parau nei he ʻaroha a Pauro koia ko te taina puru o muri i a ia ki te taina o Fīripo, ʻe he pure mo rāua (4.21–22).

He ʻaroha

1 [1]A au, a Pauro, ʻe a Timoteo, tāvini o Ietū Kiritō, he ʻaroha atu ki a kōrua ki te nuʻu o Fīripo haʻataʻa e te ʻAtua māʻana ʻo te *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. Te ʻaroha nei mo te taʻatoʻa o kōrua ananake ko te nuʻu pūʻoko haka tere o kōrua ʻe ko te kōrua *taina hāʻūʻū. [2]Ka ai ʻi ruŋa i a kōrua te riva rahi ʻe te haumārū o te ʻAtua, Matuʻa o tātou, ʻe o Ietū Kiritō, Pūʻoko Haka Tere o tātou.

He māuru-uru

[3]ʻI te taʻatoʻa nō hora manaʻu ōʻoku ki a kōrua e māuru-uru nei au mo kōrua ki te tātou ʻAtua, [4]ʻe hai koa a au e pure nei mo kōrua taʻatoʻa. [5]Mai te hora haka moe era, paʻi, o kōrua i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ʻātā ki te hora nei e hāʻūʻū rō mai ʻā kōrua ʻi tāʻaku aŋa he haka ʻite he oho i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū. [6]O te ʻAtua, paʻi, i haʻamata i aŋa i te meʻe riva-riva ʻi roto

i a kōrua 'i te hora haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'E, ko 'ite riva-riva 'ana e au he aŋa he oho rō 'ai i nei aŋa 'ātā ka oti rō 'i te mahana o te hoki iŋa mai o Ietū Kiritō.

7 Ta'e he me'e mo māere te mana'u ō'oku i te ŋā me'e nei mo kōrua; e ma'u
rō 'ana, pa'i, au i a kōrua 'i roto i tō'oku māhatu. A kōrua, pa'i, ka ai a au 'i
roto i te hare ma'u'aurī 'o 'i mu'a o te nu'u ra-rahi e haka aŋi-aŋi 'ā pē nei ē:
he parauti'a mau 'ā te *roŋo riva-riva o te 'Atua, ko te hokorua iŋa nō mai 'ā
kōrua 'i tā'aku aŋa va'ai mai e te 'Atua hai riva rahi ō'ona. 8 He 'Atua te me'e
i 'ite i te rahi o tō'oku mana'u mo kōrua ta'ato'a; tō'oku haŋa ki a kōrua pa he
haŋa iŋa atu ena 'ā o Ietū Kiritō.

9 E pure nei au mo kōrua, e ani rō 'ana a au mo 'ata rahi mo oho o te kōrua
haŋa mo te 'Atua 'e mo te rua, mo 'ata aŋi-aŋi mo oho kōrua ko ai mau a ia,
'e mo 'ata 'ite o kōrua he aha te me'e riva-riva 'e he aha te me'e rake-rake,
10 ki aŋa ki oho ai kōrua i te me'e riva-riva mau nō. Pē ira he tano te kōrua
noho iŋa ki te mata o te 'Atua, 'e he oho mau rō 'ai kōrua pē ira 'ina e tahi
hape 'ātā ki te hoki iŋa mai o Ietū. 11 'E pē ira tako'a he poreko mai roto i a
kōrua me'e rahi te me'e riva-riva hai pūai o Ietū Kiritō, 'e he ha'ahana-hana
ia te taŋata i te 'Atua.

Te hauha'a o te puru i a Pauro

12 E te taina, e haŋa rō 'ana a au mo 'ite o kōrua: ta'e he 'ati mō'oku te me'e
topa mai nei ki a au 'o te ai hai nei me'e ko rahi ko oho 'ana te nu'u ŋaro'a
i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū 'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 13 Te
nu'u 'auario o te hare o te 'ariki 'e te ta'ato'a haka 'ou atu nu'u o nei ko 'ite
'ana e puru atu ena a au 'i roto i te hare ma'u'aurī 'o te haka 'ite ō'oku o ruŋa
i a Ietū. 14 'E te rahi ra'a o te tātou taina, i 'ite era ko puru 'ana a au, ko 'ata
haŋu 'ā te mana'u mo haka 'ite mo oho o ruŋa i te roŋo riva-riva o te 'Atua
'ina he ri'a-ri'a haka 'ou, 'e ko haka noho mau 'ā i te rāua mana'u 'i ruŋa i a
Ietū.

15 Ko 'ite 'ana e au e ai rō 'ana te nu'u haka 'ite o ruŋa i a Ietū he mākota
'e he haŋa mo ai 'ata hau rō atu rāua ki a au, 'e e ai tako'a rō 'ā te nu'u haka
'ite o ruŋa hai mana'u riva-riva. 16 Te nu'u nei e haka 'ite ena o ruŋa i a Ietū
Kiritō he haŋa mai ki a au 'e he 'ite: o te 'Atua a au i ma'u mai ki roto nei mo
kī i te parauti'a o ruŋa i tā'ana roŋo. 17 Tū nu'u mākota ena ta'e hai māhatu e
haka 'ite ena o ruŋa i a Ietū, hai haŋa mo ai ko rāua te ra'e 'e mo haka 'ati i
a au hora nei ō'oku 'i roto i te hare ma'u'aurī. 18 Nōatu. Mo ai he parauti'a te
rāua me'e hāpī, ko te koa iŋa 'ana a au, ka ai hai māhatu 'o ta'e hai māhatu
e hāpī ena. Te me'e hauha'a, pa'i, ko te haka 'ite ko te oho iŋa 'ana o ruŋa i
a Ietū.

'E, koa ri'a-ri'a au 19 'i te 'ite ō'oku: māuru-uru ki te kōrua pure 'e ki te hā'ū'ū
o te *Vārua Maitai va'ai mai e Ietū Kiritō te me'e ta'ato'a topa mai ki a au mo
tō'oku riva-riva. 20 Tā'aku me'e hope'a o te haŋa he ta'e aŋa ō'oku e tahi me'e
'o ha'amā a au 'i mu'a i a Ietū, 'e he vānaŋa he oho ō'oku o ruŋa i a ia hai pūai,
pa he me'e nei e aŋa atu ena ki 'aŋarīnā, ki take'a ai e te nu'u i te nui-nui o
Ietū hai me'e ta'ato'a aŋa 'e kī e au, 'o, ana haŋa te 'Atua, hai mate iŋa ō'oku.

21 A au e ora nei mo tāvini 'e mo ha'amuri mau nō ki a Ietū. 'E mo mate
ō'oku, ko 'ata tano 'ā; he ai, pa'i, a au 'i muri i a ia. 22 'E mo ora mo oho nō

ō'oku, he 'ata ai ia tō'oku hora mo aŋa i tā'ana aŋa. Te me'e nō, kai 'ite a au
he aha te me'e ka topa mai ena ki a au 'i te hora nei. 23 E tātake rō 'ana, pa'i,
tō'oku mana'u o ruŋa i te ŋā me'e nei ararua. E haŋa rō 'ana, pa'i, a au mo
mate mo iri ō'oku ki muri i a Ietū, he me'e 'ata riva-riva mō'oku. 24 'E, ka
ai atu pē ira, te me'e riva-riva mo kōrua he ora he oho nō atu ō'oku. 25 'I te
aŋi-aŋi ō'oku kai oti 'ā tā'aku aŋa 'i roto i a kōrua, he 'ite e au 'ina kai tano
'ā tō'oku hora mo mate, 'e he noho atu a au mo hā'ū'ū mo 'ata haka pūai i te
kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ki 'ata koa ai kōrua. 26 Pē ira
he tu'u haka 'ou atu a au ki muri i a kōrua, 'e he 'ata ha'amuri kōrua ki a Ietū
'o te hā'ū'ū mai mo hoki haka 'ou atu ki a kōrua ena.

Te noho iŋa tano mo te nu'u kiritiano

27 E te taina, te me'e haŋa: e u'i e haka tano te kōrua noho iŋa ki te roŋo
riva-riva o te 'Atua. Te me'e haŋa nō, pa'i, 'ā'aku mo 'ite mai o ruŋa i a kōrua,
ka oho atu 'o ka ta'e oho atu a au: nā kōrua e haka pūai mai ena e tahi nō
mana'u 'i te haka 'ite iŋa i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū 28 ta'e hai ri'a-ri'a,
ka ai atu e ai rō 'ā te nu'u 'ina he haŋa ki te kōrua aŋa. 'E 'i te ta'e ri'a-ri'a o
kōrua, ka aŋi-aŋi ena e rā nu'u: te hope'a o te rāua ara he ūtu'a, 'e ka aŋi-aŋi
ena e kōrua: he va'ai atu i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'E te ŋā me'e nei
ararua o te 'Atua.

29 Te 'Atua, pa'i, hai riva rahi ō'ona, ko va'ai mai 'ana ki a tātou i te me'e
ta'e va'ai ki te ta'ato'a: te me'e ena he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū,
'e pē ira 'ā te me'e ena he 'amo i te 'ati topa mai ki a tātou ki te nu'u 'ā'ana,
30 he 'ati nā e kōrua e 'amo mai ena 'o te haka 'ite i te roŋo riva-riva o ruŋa
i a Ietū 'i mu'a o te nu'u e riri rō 'ana mo te vānaŋa o te 'Atua. A kōrua, pa'i,
he mata'ite pē hē a au i 'amo ai 'i rā 'ati 'i mu'a 'ā, 'e ko 'ite 'ana ko te 'amo
iŋa 'ana a au 'ātā ki 'aŋarīnā.

E tu'u te kōrua mana'u pa he mana'u iŋa o Ietū

2 1 E te taina, mo ai e pūai rō 'ā a kōrua 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō, mo
ai e ŋaro'a rō 'ana e kōrua i te ora 'o te haŋa atu ō'ona ki a kōrua, mo ai
e koa rō 'ana a kōrua 'o te ai o te *Vārua Maitai 'i roto i a kōrua, 'e mo ai he
nu'u māhatu 'aroha kōrua, 2 e haŋa ia kōrua 'i roto i a kōrua 'ā, e noho kōrua
'i roto i te haumārū, 'e e ai te kōrua mana'u e tahi mau nō, ki koa mau rō
ai a au mo kōrua. 3 'Ina kōrua ko aŋa e tahi aŋa mo haka tu'u pē nei ē: 'auē
'ō kōrua ē. Ana aŋa kōrua e tahi me'e, e aŋa hai haumārū 'e hai mana'u pē
nei ē: i hau rō atu te tētahi nu'u ki a kōrua. 4 'E 'ina ko kimi i te riva-riva mo
kōrua mau nō; e u'i tako'a i te riva-riva mo te rua. 5 E tu'u te kōrua mana'u pa
he mana'u iŋa o Ietū 6 pē nei ē:

Ka ai atu a ia he 'Atua,
i haŋa nō mo haka rē i rā tōro'a
7 mo haka riro i a ia he taŋata,
'e mo tu'u mai ō'ona pa he tāvini.

'E, 'i tō'ona ha'ere iŋa pa he taŋata,
8 te me'e i aŋa he ha'atura ki te 'Atua

'ātā ki te roa he ha'ati'a i a ia mo mate,
'e 'ātā mo mate 'i ruŋa i te tātaurō,
he ūtu'a mo te nu'u taparahi-ta'ata.

9 'O ira te 'Atua i va'ai ai ki a Ietū
i te tōro'a hope'a o te nui-nui,
'e i te parau o te me'e ta'ato'a,
10 ki tū-turi 'e ki ha'amuri tahi ai ki a Ietū
te me'e ta'ato'a 'i te raŋi, 'i ruŋa i te henua 'e 'i te pō'auahi,[a]
11 ki kī ai te ŋā me'e ta'ato'a nei pē nei ē:
he parauti'a mau 'ā a Ietū Kiritō he Pū'oko Haka Tere o te me'e ta'ato'a.
Pē ira ka ha'ahana-hana tahi ena ki te 'Atua Matu'a.

Te noho iŋa tano 'i te ao nei

12 E te taina, hora era ō'oku 'i muri i a kōrua, he ha'atura nō te kōrua aŋa ki te 'Atua. 'E, hora nei, 'ina a au o muri o kōrua, e 'ata haka pūai te kōrua ha'atura iŋa ki a ia mo aŋa mo oho nō o kōrua, hai mo'a, i te me'e tano aŋa e te nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara. 13 O te 'Atua, pa'i, te haka poreko 'i roto i a kōrua i te haŋa mo ha'atura ki a ia 'e te va'ai atu i te pūai mo aŋa o kōrua i te me'e mo koa ō'ona.

14 Te me'e ta'ato'a aŋa e kōrua, ana aŋa 'ina ko tātake 'e 'ina ko hēŋu'i-ŋu'i,
15 'o ai te kōrua hape 'e te kōrua me'e ta'e tano mo tuhi atu e te taŋata. 'I roto i te nu'u ha'avare 'e taparahi-ta'ata o te ao nei e riro kōrua he ŋā poki o te 'Atua 'ina e tahi hape. E mā'eha kōrua 'i roto i a rāua pa he hetu'u pura 'i roto i te pōhāhā 16 koia ko haka 'ite ko oho i te vānaŋa o te 'Atua ki a rāua, vānaŋa va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. Mo aŋa o kōrua pē ira, he koa a au mo kōrua 'i te hora o Ietū ka hoki mai ena 'o te 'ite ō'oku pē nei ē: tā'aku aŋa aŋa atu 'i roto i a kōrua kai māu'a.

17 Pa he tūtia va'ai e kōrua ki te 'Atua mo koa ō'ona te 'ati e 'amo ena e kōrua 'o te *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e 'o te aŋa o kōrua ki a ia. 'E mo haŋa o te 'Atua mo 'āmui i tō'oku mate ki te tūtia va'ai e kōrua ki a ia, pa he huri iŋa i te manu tūtia hai vino, e koa nō a au, pa he koa iŋa nei ō'oku mo kōrua. 18 Pē ira tako'a kōrua: ana topa mai i te me'e nei, e koa kōrua mō'oku.

Timoteo

19 Ana haŋa a Ietū, e ko roa he uŋa atu a au i a Timoteo, 'e, ka hoki mai ena a ia mai i a kōrua, he koa a au 'i te parau 'āpī ka ma'u mai ena o ruŋa i a kōrua. 20 O roto o tō'oku hokorua ko ia mau nō te kope mana'u pē au, haŋa hai māhatu mo riva-riva o kōrua. 21 Te tētahi te me'e mana'u ra'e he riva-riva o rāua, ta'e 'ō he aha te me'e haŋa 'a Ietū. 22 Ko 'ite 'ana, ho'i, kōrua pē hē te huru o Timoteo 'e pē hē a ia i hā'ū'ū i oho mai ai mo haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua. E hā'ū'ū mai nei pa he poki mau 'ana 'ā'aku. 23 'O ira, ki 'ite a au he aha te me'e ka topa mai ena, ka uŋa iho atu ena e au, 24 ka ai atu te parauti'a, 'ī a au e haka noho rō 'ā i tō'oku mana'u 'i ruŋa i te 'Atua pē nei ē: e ko roa he oho tako'a atu a au ki a kōrua ena.

---

a 2.10 Te ha'aaura'a: te merahi ta'ato'a, te nu'u ora, te nu'u mate 'e te tātane ta'ato'a.

Epafororito

25 'Ī a au e mana'u tako'a 'ā mo uŋa atu i te tātou taina ko Epafororito, kope
uŋa mai era e kōrua mo hā'ū'ū mai ki a au. A ia he hokorua aŋa ō'oku 'e pa
he va'ehau haka 'ou e tahi o te *Kiritō.
26 A Epafororito e koromaki rō 'ana ki a kōrua ta'ato'a. 'Ī e mana'u rahi atu
ena 'i te 'ite o kōrua pē nei ē: i māui-ui rō a ia. 27 'E he aŋi mau 'ā i māui-ui
rō, 'ātā i oho rō mo mate. 'E, te 'Atua i haka 'aroha rō i a ia 'e i a au tako'a, 'o
'ata rahi rō te māui-ui 'i roto i tō'oku māhatu.
28 'Ī a au he haka ke'o-ke'o he haka uŋa atu mo koa o kōrua 'o te take'a
haka 'ou i a ia, 'e pē ira e ko mana'u rahi haka 'ou atu a au. 29 Ka tu'u atu ena
a ia, e to'o kōrua hai māhatu, pa he taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū. Te nu'u pē ia e mo'a e kōrua. 30 A Epafororito, pa'i, i va'ai rō i a ia ki te
mate mo aŋa ki a Ietū. Te parauti'a, i oho rō mo mate 'i te hā'ū'ū mai i a au 'i
te aŋa 'ina e ko rava'a e kōrua mo aŋa he kore o kōrua o muri i a au.

Te me'e hauha'a he māhani i a Ietū

3 1 Te me'e hope'a, e te taina ē, e koa 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō. Te kī
te oho nō atu i te me'e ko kī atu era 'ana e au ta'e he 'ati mō'oku; ko 'ite
'ana, pa'i, e au he me'e mo hā'ū'ū atu i a kōrua.
2 E hāpa'o kōrua e te nu'u kī: mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo
rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a e hore te kiri o te kinoŋa. Te nu'u ena
pa he paiheŋa taehae haŋa mo aŋa atu i te me'e ta'e tano. 3 Pē nei e mana'u
ena: a rāua he nu'u o te 'Atua 'o te hore i te kiri o te kinoŋa. 'E ki te mata o te
'Atua, te nu'u parauti'a hore i te kiri o te kinoŋa, te aura'a, te nu'u parauti'a
'ā'ana, ko tātou, he nu'u koa 'o te ai 'a Ietū Kiritō 'e he nu'u ha'amuri ki a ia
hai pūai o te *Vārua Maitai. Ko 'ite 'ana, pa'i, e tātou ta'e hai hore i te kiri o
te kinoŋa 'e hai haka tano ki te tētahi atu haka tere iŋa ana tano te taŋata ki
te mata o te 'Atua.
4 'Āhani te taŋata e tano rō 'ana ki te mata o te 'Atua hai ŋā me'e ena, ko au
ia te kope ra'e mo tano ki tō'ona mata. 5 He *hūrio, pa'i, a au 'e e va'u mahana
o tō'oku poreko i hore ai i te kiri o tō'oku hua tano ki te mātou haka tere iŋa.
'E, tako'a, he hakaara a au o *Mēhāmina, poki o te mātou tupuna ko Hākovo,
kī tako'a ko *Itaraera. Te kī 'ā'aku: he *'evereo a au, poki o te nu'u 'evereo.
'E, 'i ra'e ki te haka moe ō'oku i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he *fariseo a au,
taŋata 'ata ha'atura ki te *haka tere iŋa o te 'Atua haka pāpa'i ki a Mōtē 6 ki te
roa, 'ina e tahi nu'u mo kī e hape rō 'ana a au, 'e 'ātā he kimi nō tā'aku aŋa i
te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo tōtōā.
7 Te me'e ta'ato'a ena, me'e mana'u era e au e hauha'a rō 'ā mo tano ō'oku
ki te mata o te 'Atua, hora nei, 'o te ai ō'oku 'a Ietū Kiritō, e 'ite nei a au me'e
hauha'a-'ore. 8 'E ta'e nō pē ira. Mō'oku, 'ina e tahi me'e mo hāhine ki te me'e
ena he māhani ki a Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere ō'oku. Ko hoa tahi 'ana e au
i rā ŋā me'e mo koa ō'ona; mō'oku, pa'i, rā ŋā me'e ta'ato'a he tūta'e nō atu
e tahi o te ao nei. Tā'aku me'e haŋa nō ko ia 9 'e he ai ō'oku 'ā'ana. Hai ia,
pa'i, a au e tano nei ki te mata o te 'Atua, ta'e 'ō hai ha'atura ki te *haka tere
iŋa 'a Mōtē. He haka moe ō'oku i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i kī ai e te 'Atua e
tano rō 'ana a au ki tō'ona mata. 10 'E hora nei, tā'aku me'e haŋa he māhani

riva-riva he oho ōʻoku i te *Kiritō ʻe he ŋaroʻa ʻi roto i a au tōʻona aŋa iŋa mai hai pūai, pa he aŋa iŋa era o te ʻAtua hai pūai hora haka ora era i a Ietū mai te mate. ʻE, takoʻa, he ʻite ōʻoku mo haʻaoromaʻi, pē ia, i te ʻati mo aŋa i te meʻe haŋa o te ʻAtua, ʻe ʻātā mo mate ʻo te ai ōʻoku ʻa Ietū Kiritō, ana haŋa te ʻAtua. 11 Te tumu e haŋa nei a au ki te ŋā meʻe nei: mo haka ora i a au e te ʻAtua mai te mate pe muʻa ka oho ena.

Te roa hopeʻa

12 ʻIna a au he kī: ko tuʻu ʻana ʻō a au ki te roa hopeʻa: he taŋata ʻina e tahi hape pē Ietū. Te meʻe nō ʻāʻaku mo kī atu: ʻī a au e aŋa e oho nō ʻā mo tuʻu pē ia; hora haʻataʻa era, paʻi, i a au māʻana, he meʻe ena te meʻe haŋa mōʻoku. 13 E te taina, ʻina a au he kī: ko ravaʻa mau ʻana ʻō e au i rā roa. Tāʻaku meʻe aŋa he haka rehu atu i te meʻe o tuʻa, ʻe he aŋa he oho i te meʻe haŋa e te ʻAtua mo aŋa e au, 14 mo tuʻu ki te roa hopeʻa ʻe mo ravaʻa e au i te meʻe mo vaʻai mai e te ʻAtua ʻi te raŋi ʻo te ai ōʻoku ʻa Ietū Kiritō, pa he kope ʻāʻati e tahuti ena mo ravaʻa i te meʻe mo haka koa i a ia ka tuʻu ena ki te roa hopeʻa.

15 Pē nei a tātou, te nuʻu manaʻu paʻari o ruŋa i te meʻe o te ʻAtua, ana manaʻu. ʻE mo ai tāʻue e manaʻu kē rō ʻana kōrua o ruŋa i te ŋā meʻe nei, he haka aŋi-aŋi atu e te ʻAtua he aha te meʻe tano. 16 Te meʻe haŋa nō: he riro o te tātou noho iŋa noho iŋa tano ki te meʻe ko haka aŋi-aŋi mai era ʻā e ia.

O te raŋi tātou

17 E te taina, e haka tano te kōrua noho iŋa pa he noho iŋa ōʻoku ʻe o te nuʻu te rāua noho iŋa pa he noho iŋa takeʻa e kōrua ʻi ruŋa i a au. 18 Ko kī atu era ʻā e au ʻe hai taŋi ka kī haka ʻou atu ena: nuʻu rahi te nuʻu kī: ʻa Ietū a rāua, ʻe te parautiʻa mau, e riri rō ʻana mōʻona. O te rāua noho iŋa taʻe tano, paʻi, te haka takeʻa mai pē nei ē: te mate era o Ietū ʻi ruŋa i te tātaurō ʻina e tahi hauhaʻa mo rāua. 19 Te meʻe hopeʻa ka topa era ki te nuʻu era he ūtuʻa o te ʻAtua. He meʻe pohe nō o te hakari te rāua ʻatua. Te meʻe haʻamā he meʻe teʻo-teʻo e tahi o rāua, ʻe te rāua manaʻu ʻi ruŋa i te meʻe o te ao mau nō nei.

20 ʻE a tātou, te nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, o te raŋi; ʻe e tiaki ʻana ki te topa iŋa mai o Ietū Kiritō, Pūʻoko Haka Tere o tātou, he kope haka eʻa i te taŋata mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe vaʻai i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa, 21 ʻe he kope haka riro i te hakari mate nei o tātou pa he hakari era ʻā ōʻona, hakari pūai ʻina e ko mate; i a ia, paʻi, te pūai mo aŋa i te meʻe taʻatoʻa.

4 1 ʻO ira, e te taina ē, e uʻi e haka noho e oho te kōrua manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. E manaʻu rahi rō atu ʻana a au ki a kōrua, e haŋa rahi rō atu ʻā, ʻe hai kōrua a au e koa nei.

He hatu mo te taina hoko rua o Fīripo

2 He ani atu a au ki a kōrua, e ʻEvoria ē, ʻe e Tinitike ē: ka haka kore te riri o roto i a kōrua; a kōrua, paʻi, he taina haka moe i te manaʻu o ruŋa i a Ietū. 3 ʻE a koe, e te hokorua aŋa ōʻoku ē: e hāʻūʻū ki te ŋā taina ena. A rāua ananake ko kuā Keremente ʻe tētahi atu nuʻu i aŋa takoʻa rō ʻi muri i a au ʻi te aŋa he haka ʻite he oho i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū. Te rāua ʻīŋoa nā ʻi ruŋa i te puka o te ʻAtua, puka ʻi ruŋa e pāpaʻi ena te ʻīŋoa o te nuʻu ravaʻa i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa.

He hatu mo te ta'ato'a

4 E koa e oho nō kōrua 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō. 'Ī a au he kī haka 'ou
atu: ¡E koa kōrua! 5 E 'ite e te nu'u ta'ato'a: nu'u riva kōrua. Te hoki iŋa mai,
pa'i, o Ietū ko hāhine 'ana.
6 'Ina ko mana'u rahi ki te me'e topa atu 'i ruŋa i a kōrua. E pure ki te 'Atua,
e ani ki a ia mo hā'ū'ū atu, 'e 'ina ko rehu mo māuru-uru. 7 Mo aŋa o kōrua i
te me'e ena, he va'ai atu e te 'Atua i te haumārū 'ina e ko aŋi-aŋi e te mana'u
taŋata, 'e mo nā haumārū e hāpa'o i te kōrua māhatu 'e i te kōrua mana'u 'o
te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō.
8 'E tā'aku vānaŋa hope'a mo kōrua, e te taina ē: e mana'u ki te me'e parau-
ti'a, ki te me'e ta'ato'a tano mo mo'a, ki te me'e tano ki te mata o te 'Atua, ki
te me'e 'ina he hara, ki te me'e nehe-nehe, ki te ta'ato'a me'e riva-riva. Te kī:
e mana'u ki te me'e ta'ato'a tī-tika 'e tano mo ha'ahana-hana.
9 E aŋa tahi kōrua i te me'e hāpī atu e au, he me'e ŋaro'a 'e take'a era kōrua
mai i a au. Pē ira he hokorua atu e te 'Atua va'ai mai i te haumārū.

He māuru-uru

10 Ko koa 'ana 'e ko māuru-uru 'ana a au ki te 'Atua 'o te haka take'a haka
'ou mai o kōrua, 'i te hora nei, i te kōrua mana'u iŋa mai ki a au hai haka
ma'u mai o kōrua hai moni. Ko 'ite 'ana e au he mana'u nō te aŋa o kōrua mo
hā'ū'ū mai. Te me'e nō, he rava'a iho e kōrua i te rāve'a pē hē ana haka ma'u
mai i te kōrua hā'ū'ū. 11 Ta'e he hape o tā'aku me'e e kī atu ena a au i te me'e
nei. A au, pa'i, ko 'ite 'ana mo koa i te me'e nō era 'ā'aku i ai. 12 E 'ite rō 'ā a
au pē hē te noho iŋa 'i roto i te oŋe 'e pē hē te noho iŋa 'i roto i te mau. 'E e
'ite tako'a rō 'ana a au mo koa ka ai atu e mākona rō 'ā 'o e maruaki rō 'ana,
e ai rō 'ā 'o e ta'e ai rō 'ā tā'aku me'e. 13 Me'e nō era mo topa mai, e 'ite nō e
au mo ma'u, māuru-uru ki a Ietū Kiritō, kope haka pūai mai i a au. 14 'E, ka ai
atu pē ira, he māuru-uru atu a au i hā'ū'ū mai ai kōrua 'i tō'oku 'ati.
15 Ko 'ite 'ana a kōrua, e te taina o Fīripo ē, hora oho era ō'oku mai Mātērō-
nia mo haka 'ite mo oho i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, hora e haka moe
iho 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a ia, ko kōrua mau nō te nu'u i hā'ū'ū mai
hai moni. 16 'Ātā 'i te hora era ō'oku 'i Tētārōnika, ta'e nō e tahi haka ma'u
iŋa mai o kōrua hai moni. 17 Te me'e nei e au e kī atu ena ta'e 'ō he haŋa ō'oku
mo hā'ū'ū mai; tō'oku haŋa mo 'ata ha'amaitai atu e te 'Atua 'o te hā'ū'ū mai
o kōrua i a au.
18 He haka 'ite atu a au: te me'e ta'ato'a haka ma'u mai era e kōrua ki a Epa-
forōrito ko tu'u mai 'ana; rahi ri'a-ri'a 'e 'ina he me'e hape toe 'ā'aku. Te me'e
nei pa he tūtia 'eo va'ai ki te 'Atua, 'e he me'e koa 'ā'ana. 19 'E mo te 'Atua, ki
a ia a au e tāvini nei, e va'ai atu i te me'e ta'ato'a hape o kōrua mai te hauha'a
ta'e pau 'ā'ana 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō. 20 Ki ha'ahana-hana tahi tātou ki
te 'Atua, he Matu'a o tātou, 'ātā ki te hope'a ra'a. *'Āmene.

He 'aroha

21 E 'aroha atu kōrua ki te nu'u ta'ato'a *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū. Te ŋā taina nei o muri i a au 'ī e 'aroha atu ena ki a kōrua. 22 'Ī e 'aroha
tako'a atu ena te taina ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o nei.

'E te nu'u o nei aŋa ki te 'ariki rōmano, ko rāua te me'e 'ata 'aroha atu ki a kōrua. 23 Ka ai 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a te riva rahi o Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou.

He parau pāpaʻi e Pauro ki te taina o

Kōrosa

ʻI te kona nei ko Kōrosa i poreko ai e tahi o te nūnaʻa *kiritiano raʻe o roto o te nuʻu taʻe he *hūrio. O te kope e tahi o nei kona te ʻīŋoa ko Epafara i haka ʻite raʻe ki te nuʻu nei o ruŋa i a Ietū ʻe i kī ki a rāua mo *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa (1.7). I ŋaroʻa era e te nuʻu nei i te parautiʻa o ruŋa i a Ietū, he toʻo mo rāua hai koa i te hāpī nei ʻe he haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. Ka ai atu pē ira, pe muʻa ʻiti i haʻamata i haka tapa ai a rāua mai te hāpī nei. ʻO ira a Pauro, ʻi ruŋa i te parau nei, i haka manaʻu haka ʻou ai ki rā ŋā taina pē nei ē: hai toto tehe era o Ietū ʻi ruŋa i te tātaurō te ʻAtua i haka riva-riva haka ʻou ai ki a ia i te meʻe taʻatoʻa o te ao ʻe o ruŋa i te raŋi ʻava-ʻava mai i a ia hai hara era o *ʻĀtamu (1.20).

Te tētahi nuʻu o Kōrosa e hāpī ʻā pē nei ē: e ai rō ʻā te vārua pūai rahi. O ruŋa i te hāpī nei te hatu ʻa Pauro mo te taina o Kōrosa: mo taʻe haka roŋo ki te nuʻu era ʻe mo manaʻu pē nei ē: a Ietū Kiritō he ʻAtua ʻe ʻata hau rō atu ʻi te pūai ki te vārua (2.8–10,15). He hatu takoʻa mo taʻe haka rē i a rāua mo reo-reo e te nuʻu kī e ai rō ʻana te meʻe mo ʻāmui ki te haka moe iŋa o te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, mo tano iho o rāua ki te mata o te ʻAtua (2.16–17).

Te meʻe vānaŋa rahi o ruŋa i te parau nei he noho iŋa ʻāpī tano mo te nuʻu ʻa Ietū Kiritō. He haka aŋi-aŋi e Pauro ki te nuʻu o Kōrosa ʻe ki te nuʻu kiritiano taʻatoʻa: a rāua ko mate ʻana, te auraʻa, ko haka rē ʻana i te rāua noho iŋa raʻe. ʻE hora nei, te rāua noho iŋa pa he meʻe: ʻi muri i a Ietū Kiritō a rāua ʻe ʻi muʻa o te ʻAtua (3.3–4). Pē nei, paʻi, e kī ena: *«ʻI te noho iŋa ʻāpī nei, ʻina te ʻAtua he tapa atu hoki a koe he hūrio ʻo taʻe he hūrio, he kope hore i te kiri o te kinoŋa ʻo taʻe hore, he taŋata o te rua henua, ʻo he kope hāpī kore, he ʻekaravo ʻo taʻe he ʻekaravo. Te meʻe hauhaʻa mau nō ko Ietū, ʻe a ia ʻi roto i te nuʻu taʻatoʻa haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia»* (3.11).

Mo haka mao i te parau nei he ʻaroha a Pauro ki te nuʻu taʻatoʻa haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o Kōrosa hai ʻīŋoa o te nuʻu taʻatoʻa o muri i a ia, ʻe he ani mo taiʻo i tāʻana parau nei ki te taina o te kona era ko Rāōrītea (4.16).

He ʻaroha

1 ¹A au, a Pauro, *ʻāpōtoro ʻa Ietū Kiritō hai haŋa o te ʻAtua, ʻe te tātou taina ko Timoteo, ²he ʻaroha atu ki a kōrua ki te nuʻu taʻatoʻa haʻataʻa e te ʻAtua māʻana o Kōrosa, taina *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū taʻe haka rē i a ia ki te hora hopeʻa. Ka ai ʻi ruŋa i a kōrua te riva rahi ʻe te haumārū o te ʻAtua, Matuʻa o tātou.

He māuru-uru 'e he pure iŋa o Pauro

3 E pure nei a mātou, te nu'u taina o nei, mo kōrua, e māuru-uru rō 'ana ki
te 'Atua, Matu'a o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. 4 Ko ŋaro'a 'ana,
pa'i, e mātou pē nei ē: e haka moe rō 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū,
'e e haŋa rō 'ana kōrua ki te nu'u ta'ato'a ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, 5 'o te
ai e tiaki tako'a rō 'ana kōrua ki te me'e hōrea mai e ia mo tātou 'i te raŋi. A
kōrua ko ŋaro'a era 'ana o ruŋa i te me'e nei hora haka 'ite atu era i te roŋo
parauti'a o te 'Atua 6 tu'u atu era ki a kōrua. Te roŋo riva-riva nei o ruŋa i a
Ietū nā ko 'ite ko oho 'ana 'i te kona ta'ato'a o te ao koia ko te haka 'āpī ko te
oho i te noho iŋa o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, pa he me'e topa
atu ki a kōrua hora aŋi-aŋi era he parauti'a mau 'ā te vānaŋa ŋaro'a e kōrua
o ruŋa i te riva rahi o te 'Atua mo te taŋata. 7 Te me'e ena 'a Epafara, kope
haŋa rahi o mātou aŋa tako'a ki te 'Atua, i hāpī atu. A ia he tāvini parauti'a
'a Ietū Kiritō. 8 'Ā'ana i ma'u mai i te parau 'āpī o ruŋa i a kōrua 'e o ruŋa i te
kōrua haŋa haka poreko e te *Vārua Maitai 'i roto i a kōrua mo te nu'u ta'a-
to'a ha'ata'a e te 'Atua mā'ana.

9 'O ira, mai te hora 'ite era o mātou o ruŋa i a kōrua, e pure e oho nō nei ki
te 'Atua mo va'ai atu e ia, hai Vārua Maitai, i te 'ite 'e i te mārama-rama mo
aŋi-aŋi riva-riva i tā'ana me'e haŋa mo aŋa e kōrua. 10 Pē ira te kōrua noho
iŋa ka ai ena noho iŋa tano o te nu'u 'a Ietū Kiritō, 'e ka aŋa ka oho mau nō
ena kōrua i te me'e mo koa ō'ona 'e i te me'e riva-riva mo hā'ū'ū ki te rua. 'E
pē ira tako'a ka 'ata māhani ka oho ena kōrua i te 'Atua.

11 'I roto i te mātou pure e no-no'i rō 'ana a mātou ki te 'Atua mo haka haŋu
atu i a kōrua hai pūai nui-nui ō'ona. Pē ira he 'ite kōrua mo 'amo hai pūai,
hai haumārū 'e hai koa i te 'ati ta'ato'a nō era mo topa atu 'i ruŋa i a kōrua
12 koia ko māuru-uru ki te 'Atua Matu'a 'o te haka riro atu i a kōrua he nu'u
tano mo rava'a tako'a i te me'e hōrea era e ia mo te nu'u ha'ata'a mā'ana, he
nu'u o tō'ona haka tere iŋa, haka tere iŋa o te mā'eha. 13 O te 'Atua, pa'i, i
haka e'a i a tātou mai te rima o te kope te haka tere iŋa 'i roto i te pōhāhā,
'e he haka noho i a tātou 'i roto i te haka tere iŋa o tā'ana Poki haŋa rahi ko
Ietū Kiritō, 14 kope hai toto tehe era ō'ona 'i ruŋa i te tātaurō i 'auhau ai i te
tātou hara mo haka e'a i a tātou mai roto i te pōhāhā 'e mo haka rehu e te
'Atua i te tātou hara.

¿Ko ai a Ietū Kiritō?

15 O te *Kiritō te haka 'ite mai i te huru o te 'Atua, kope 'ina he take'a e
tātou. Te Kiritō ko ai era 'ana 'i ra'e ki te aŋa i te ao, 'e i hau rō atu ki te me'e
ta'ato'a aŋa e te 'Atua. 16 O te 'Atua i haka aŋa ki te Kiritō i te me'e ta'ato'a e
ai ena: te me'e 'i ruŋa i te raŋi 'e te me'e 'i ruŋa i te henua, te me'e take'a 'e
te me'e ta'e take'a koia ko te rāua pū'oko haka tere ta'ato'a. Te me'e ta'ato'a i
aŋa ai e te 'Atua hai ia 'e mā'ana.

17 Ko ai era 'ana te Kiritō ki te me'e ta'ato'a, 'e hai ia e noho tahi ena 'i
tō'ona kona. 18 A ia he Pū'oko Haka Tere o tātou o te nu'u ta'ato'a haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e a tātou pa he hakari ō'ona. Mā'ana e haka tika mai,
pa he pū'oko e haka tika ena i tō'ona hakari. 'E a ia tako'a he kope ra'e i haka
ora e te 'Atua mai te mate, ki ai ai ko ia te ra'e 'i te me'e ta'ato'a.

19 I a Ietū Kiritō te huru 'e te pūai ta'ato'a o te 'Atua; pē ira i haŋa ai e te
'Atua. 20 'E hai Ietū, hai toto tehe era ō'ona 'i ruŋa i te tātaurō, te 'Atua i haka
riva-riva haka 'ou ai ki a ia i te me'e ta'ato'a o te ao 'e o ruŋa i te raŋi 'ava-
'ava mai i a ia 'i te hara.

He haka riva-riva iŋa o te 'Atua i a tātou ki a ia

21 E te taina, 'i mu'a 'ā e 'ava-'ava rō 'ana a kōrua mai te 'Atua, 'e hai me'e
ta'e tano aŋa e kōrua, e take'a era e hārui rō 'ana a kōrua i a ia hai tua'ivi.
22 'E hora nei, te 'Atua ko haka riva-riva haka 'ou 'ana i a kōrua ki a ia hai
mate iŋa era o Ietū Kiritō pa he taŋata. Te me'e nei i aŋa ai ki tu'u ai a kōrua
ki mu'a o te 'Atua e ma'itaki rō 'ā 'ina e tahi hara, 'e 'ina e tahi hape mo tuhi
atu. 23 Te me'e nō, e haka hio-hio e oho te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e e
tiaki e oho ki te me'e ta'ato'a hōrea e te 'Atua mo te nu'u 'ā'ana, me'e i 'ite e
kōrua 'i te hora ŋaro'a era i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, roŋo haka 'ite
oho a te kona ta'ato'a o te ao, 'e roŋo hā'ū'ū e au, e Pauro, mo haka 'ite.

Te aŋa 'a Pauro

24 E koa rō 'ana a au 'i te me'e era ko 'ite 'ana e au: te 'ati nei e 'amo atu
ena mo te kōrua riva-riva. Ko va'ai tahi 'ana, pa'i, a au i a au mo 'amo i te 'ati
ta'ato'a haŋa e te Kiritō mo 'amo e au, mo te riva-riva o te nu'u ta'ato'a haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 25 Ko haka riro 'ana, pa'i, a au i a au he tāvini
o te nu'u nei 'i te hora va'ai mai e te 'Atua i te aŋa he haka 'ite tahi i tā'ana
roŋo ki a kōrua ki te nu'u ta'e hūrio. 26 Nei roŋo he parauti'a ta'e haka 'ite
era e te 'Atua 'i mu'a 'ā ki te taŋata 'e, hora nei, nā ko haka 'ite mai 'ana ki a
tātou ki tā'ana nu'u, 27 nu'u ki a rāua te 'Atua i haŋa ai mo haka 'ite pē nei ē:
te hauha'a ta'ato'a o rā parauti'a mo te nu'u ta'e hūrio tako'a. 'E rā parauti'a
ko te me'e nei: a Ietū Kiritō e noho tako'a rō 'ana, hai Vārua Maitai, 'i roto i a
kōrua i te nu'u ta'e hūrio. 'E hai noho atu ō'ona 'i roto i a kōrua he 'ite kōrua
pē nei ē: pe mu'a ka oho ena a kōrua tako'a 'i roto i tō'ona nui-nui, te aura'a:
i a kōrua tako'a tō'ona huru riva.

28 'I te kona ta'ato'a, e hāpī e oho nei mātou o ruŋa i a Ietū Kiritō, 'e hai
mārama-rama va'ai mai e te 'Atua, e hatu e hāpī nei ki te nu'u mo haka moe
i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te me'e haŋa, pa'i, o mātou he ma'u i te nu'u
ta'ato'a 'a Ietū Kiritō ki mu'a o te 'Atua ko pa'ari 'ana 'i te me'e o te 'Atua 'e
'ina e tahi hape. 29 Mo te me'e nei a au e aŋa nei hai haŋu 'e hai pūai va'ai
mai e Ietū.

2 1 E haŋa rō 'ana a au mo 'ite o kōrua: 'ī a au e aŋa e oho nō 'ā mo kōrua
mo te taina o Kōrosa, mo te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū
o Rāōrītea, 'e mo te nu'u ta'ato'a pē kōrua kai take'a 'ana i a au. 2 Tā'aku me'e
haŋa: he pūai o te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, he pūai he oho te kōrua
haŋa 'i roto i a kōrua, mo ai e tahi mau nō mana'u, 'e he ŋaro'a e kōrua i te
koa 'e i te ora o te nu'u aŋi-aŋi riva-riva o ruŋa i te parauti'a ta'e haka 'ite e te
'Atua 'i mu'a 'ā, 'e nei parauti'a ko Ietū Kiritō. 3 Mā'ana mau nō e hā'ū'ū mai
mo aŋi-aŋi riva-riva i te roŋo nui-nui nei. 4 E kī atu ena a au i te me'e nei 'o
reo-reo atu kōrua e te nu'u hai vānaŋa nehe-nehe. 5 'E, ka ta'e ai atu a au 'i
muri i a kōrua, he mana'u nō atu tā'aku aŋa 'e e koa rō 'ā a au 'o te ai o kōrua
e tahi mau nō mana'u 'e 'o te haka hio-hio i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He noho iŋa 'āpī

6 A kōrua ko to'o 'ana i a Ietū Kiritō mo Pū'oko Haka Tere o kōrua. 'O ira,
e haka tere kōrua pa he nu'u 'ā'ana. 7 Pa he me'e hāpī atu ki a kōrua, e 'ata
hāpī e oho kōrua o ruŋa i a Ietū koia ko ha'atura ki a ia, mo 'ata hio-hio o te
kōrua mana'u 'i ruŋa i a ia, pa he hio-hio iŋa ena o te tumu 'i te aka e nui-nui
e oho ena a raro. 'E e māuru-uru e oho kōrua ki te 'Atua 'i tō'ona riva rahi
mo kōrua.
8 E u'i kōrua e te nu'u 'o reo-reo atu hai hāpī ta'e parauti'a, he haka tere iŋa
poreko mai te mana'u taŋata nō, 'o he me'e haka mana'u e te tātane haka tere
i te ao nei. Te hāpī nei ta'e 'a Ietū Kiritō.
9 Te huru 'e te pūai ta'ato'a, pa'i, o te 'Atua i a Ietū Kiritō, ka ai atu tō'ona
hakari hakari taŋata. 10 'E, 'o te ai o kōrua 'ā'ana, ko ai tahi 'ana i a kōrua
te me'e mo tano o kōrua 'e o te kōrua noho iŋa ki te mata o te 'Atua. A Ietū
Kiritō, pa'i, he Pū'oko Haka Tere o te me'e ta'ato'a, 'ātā o te ŋā kope ena 'ina
he take'a mai haka tere i te ao nei.
11 'E a kōrua, ka ai atu ta'e he hūrio, ko tāpa'o 'ana i a kōrua e te 'Atua pa he
nu'u 'ā'ana. 'E te tāpa'o nei ta'e pa he tāpa'o o te *hūrio 'i ruŋa i te hakari, he
hore i te kiri o te kinoŋa, he tāpa'o aŋa e te 'Atua 'i roto i te kōrua māhatu. Pē
nei te aura'a: i haka moe era kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he haka kore e
te 'Atua mai ruŋa i a kōrua i te pūai o te me'e ta'e tano pohe e te hakari. 12 'E,
i *papatito era, e tu'u rō 'ā pa he me'e: ko mate 'ā, ko tanu 'ā, 'e ko ora haka
'ou 'ā kōrua mai te mate 'i muri i a Ietū 'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te
parauti'a nei: e ai rō 'ā te pūai o te 'Atua mo haka ora i te taŋata mai te mate.
13 'I mu'a 'ā, a kōrua, te nu'u ta'e he hūrio, pa he nu'u mate mo te me'e o te
'Atua. E noho era, pa'i, a kōrua 'i roto i te hara, 'e te me'e haka tere atu he
me'e ta'e tano pohe e te hakari, me'e kai haka kore 'ana e te 'Atua mai ruŋa
i a kōrua. 'E, hora nei, ko haka ora 'ana e te 'Atua i a kōrua 'i muri i a Ietū
Kiritō, te aura'a, ko va'ai atu 'ana i te noho iŋa 'āpī. Te 'Atua, pa'i, i haka kore
tahi ai i te tātou hara, 14 pa he haka kore iŋa ena i te tārahu 'i te hora 'auhau.
Pē nei te aura'a: hai mate era o Ietū 'i ruŋa i te tātaurō i 'auhau ai i te tātou
hara, 'e ko tu'u 'ana pa he me'e: ko veo tako'a 'ana 'i ruŋa i te tātaurō i te
parau 'i ruŋa e pāpa'i tahi rō 'ā te tātou hara. 15 'I rā hora i haka kore tako'a
ai e te 'Atua i te pūai 'e i te tōro'a mai ruŋa i te ŋā kope ena 'ina he take'a mai
haka tere i te ao nei 'e he haka take'a mai 'ina rāua pūai toe.
16 'O ira, 'ina kōrua ko tapa atu te kī o te nu'u i te ta'e ha'atura o kōrua ki
te rāua haka tere iŋa o ruŋa i te me'e mo kai 'e mo unu, o ruŋa i te mahana
aŋa i te ŋoŋoro mo te 'Atua, 'o i te ŋoŋoro o te māhina he 'ōhiro 'e o ruŋa i te
*mahana haka ora. 17 Te me'e ta'ato'a nei he 'ata e tahi o te me'e parauti'a mo
oho mai, 'e rā me'e ko Ietū Kiritō. 18 'Ina tako'a ko tapa atu i te nu'u ta'e haka
au atu i a kōrua 'i te ta'e ha'amuri pē rāua ki te merahi. E haka tu'u rō 'ana
i a rāua pa he nu'u haumārū, ta'e mana'u i hau rō atu ki te rua, 'e te parau-
ti'a mau, he te'o-te'o nō te aŋa 'o te ai, ki te rāua kī, ko take'a 'ana i te me'e
i haka take'a e te 'Atua. 'E te me'e aŋa he haka paka 'i te mana'u taŋata nō.
19 Ko haka topa kē 'ana te nu'u nei i a rāua mai i a Ietū Kiritō, Pū'oko Haka
Tere o tātou. 'Ā'ana te haka pūai te oho i te tātou mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e te
haka riro i a tātou e tahi mau nō mana'u, pa he me'e haŋa e te 'Atua, pa he

ua-ua haka piri hakari e haka piri e haka hio-hio ena i te kona ta'ato'a o te hakari.

Te haka tere iŋa taŋata

20 'I te haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ko mate 'ana kōrua 'i
muri i a ia, te aura'a, ko haka kore 'ā e te 'Atua mai ruŋa i a kōrua i te pūai o
te me'e ta'e tano pohe e te hakari 'e i te pūai o te ŋā kope ena 'ina he take'a
mai haka tere i te ao nei. ¿He aha ia kōrua e ha'atura nō ena ki te haka tere
iŋa taŋata 21 pē nei ē: «'Ina ko haka puā i te me'e ena», «'ina ko kai i te me'e
era», 'e «'ina ko to'o i te me'e ena»? 22 Te ŋā roŋo nei he hāpī poreko mai te
mana'u taŋata mau nō 'o te ai nei ŋā roŋo o ruŋa i te me'e e ŋaro nō. 23 Ki te
mana'u taŋata, nei roŋo roŋo mārama-rama 'o te hāpī pē nei ē: mo koa o te
'Atua e aŋa me'e rahi me'e aŋarahi mo aŋa, mo haka take'a i tu'u haŋa ki a
ia, e ko mana'u, ki te hora hope'a, i hau rō atu koe ki te rua, 'e e tōtōā koe
i tu'u hakari. Ka ai atu pē ira, te ŋā me'e nei 'ina he hā'ū'ū ki te taŋata mo
haka noho i te me'e ta'e tano pohe e te hakari.

3 1 E te taina, 'i te me'e era ko haka ora 'ana e te 'Atua i a kōrua 'i muri i
a Ietū, te aura'a, ko va'ai atu 'ana i te noho iŋa 'āpī, e haŋa kōrua ki te
me'e o te raŋi, he kona 'i ira a Ietū e noho ena 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua.
2 Te kī: e haŋa mo riro o te kōrua noho iŋa, noho iŋa tano o te taŋata ka noho
ena 'i te raŋi, ta'e 'ō pa he noho iŋa o te nu'u o te ao nei ta'e haŋa ki te 'Atua.
3 A kōrua, pa'i, ko mate 'ana, te aura'a, ko haka rē 'ana te kōrua noho iŋa ra'e
era. 'E hora nei, te kōrua noho iŋa 'āpī ena pa he me'e: 'i muri i a Ietū Kiritō
'i mu'a o te 'Atua. Te noho iŋa nei 'ina he aŋi-aŋi e te taŋata 4 'o te ai mai i
a Ietū e ai ena. 'E hora ena ō'ona ka hoki mai ena ki te ao nei, he ai tako'a a
kōrua 'i muri i a ia 'i roto i tō'ona nui-nui, te aura'a, he ai tako'a i a kōrua te
huru riva ō'ona.

Te noho iŋa tano hai Ietū Kiritō

5 E te taina, e haka kore tahi te me'e ta'e tano aŋa 'i mu'a 'ā. 'Ina kōrua ko
moe i te vi'e 'o i te taŋata ta'e he vi'e 'o he kenu o kōrua, 'ina ko aŋa e tahi
me'e ta'e tano 'e hano-hano haŋa e te hakari, 'ina kōrua ko ha'ati'a ki te me'e
ta'e tano pohe e te hakari mo haka tere atu, 'e 'ina tako'a ko nou-nou. (Te
nou-nou, pa'i, e tu'u rō 'ā pa he me'e ena: e ha'amuri 'ana kōrua ki te 'ītoro,
'e rā 'ītoro he tao'a). 6 'I te ŋā me'e nei ka topa ena te ūtu'a taparahi-ta'ata o
te 'Atua 'i ruŋa i te nu'u ta'e ha'atura ki a ia. 7 'I ra'e ki te haka moe o kōrua i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e aŋa rō 'ana kōrua i te ŋā me'e ena. 8 'E, 'i te hora
nei, te me'e o kōrua mo aŋa he haka kore mai ruŋa i a kōrua i te riri, i te riri
taparahi-ta'ata, i te aŋa iŋa i te me'e ta'e tano, i te vā-vā 'e i te parau'ino.
9 'Ina kōrua ko reo-reo. Te huru 'e te noho iŋa ta'e tano, pa'i, o kōrua o mu'a
'ā ko haka rē tahi 'ana.

10 Te 'Atua ko va'ai atu 'ana i te huru 'āpī, 'e 'ā'ana te aŋa te oho atu 'i roto
i te kōrua māhatu mo riro o kōrua pē ia, ki 'ata māhani ai kōrua i a ia. 11 'I
te noho iŋa 'āpī nei, 'ina te 'Atua he tapa atu hoki a koe he *hūrio 'o ta'e he
hūrio, he kope hore i te kiri o te kinoŋa 'o ta'e hore, he taŋata o te rua henua,
'o he kope hāpī kore, he 'ekaravo 'o ta'e he 'ekaravo. Te me'e hauha'a mau
nō ko Ietū, 'e a ia 'i roto i te nu'u ta'ato'a *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia.

12 Te 'Atua e haŋa rō 'ana ki a kōrua 'e ko ha'ata'a 'ana i a kōrua mā'ana. 'O
ira, e riro kōrua nu'u māhatu 'aroha, nu'u riva, nu'u ta'e mana'u i hau rō atu
ki te rua, nu'u haumārū, 'e nu'u 'ite i te ha'aoroma'i. 13 'Ina kōrua ko hōrou
ko riri mo te rua; e haka rehu te me'e ta'e tano aŋa atu. Pa he haka rehu iŋa
e te 'Atua i te kōrua hape, pē ira ana haka rehu tako'a i te hape o te rua. 14 'E
ki te ŋā me'e ta'ato'a nei e 'āmui te haŋa mo te rua. Hai haŋa, pa'i, e ai ena te
taina e tahi mau nō mana'u. 15 'E mo te haumārū va'ai e Ietū Kiritō e hā'ū'ū
atu mo 'ite o kōrua he aha te me'e tano mo aŋa. Te 'Atua ko ha'ata'a 'ana i a
kōrua i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo riro e tahi mau nō
hakari 'e mo noho o kōrua ta'ato'a 'i roto i te haumārū. 'E, e 'ite kōrua mo
māuru-uru mo oho ki te 'Atua.
16 E te taina, e ma'u te roŋo 'a Ietū Kiritō 'i roto i te kōrua māhatu, ki haka
tika ai nei roŋo i te kōrua mana'u 'e i te kōrua me'e aŋa. E hāpī 'e e hatu ki
te rua, hai mārama-rama, mo ha'atura o rāua ki te 'Atua. E hīmene kōrua i
te vānaŋa o te 'Atua aŋa mo hīmene, i te tētahi hīmene ha'ahana-hana mo
te 'Atua, 'e i te me'e haka hīmene e te *Vārua Maitai koia ko māuru-uru ki
te 'Atua hai māhatu. 17 Te me'e ta'ato'a kī 'e aŋa e kōrua, e tano o te nu'u 'a
Ietū Kiritō. 'E e māuru-uru e oho ki te 'Atua Matu'a mo te me'e ta'ato'a aŋa
e Ietū mo kōrua.

Te me'e mo aŋa e te hua'ai *kiritiano

18 E te ŋā vi'e, e haka rē mo te kōrua kenu e haka tere atu, he oho iŋa tano
o te ŋā vi'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 19 E te kenu, e haŋa ki te
kōrua ŋā vi'e; 'ina ko tōtōā ki te hora hope'a.
20 E te ŋā poki, e ha'atura ki te kōrua matu'a i te me'e ta'ato'a, he me'e koa
o te 'Atua. 21 E te matu'a, 'ina ko haka riri i te kōrua ŋā poki, 'o hōriŋa mo
aŋa i te me'e riva-riva.
22 E te 'ekaravo, e ha'atura ki te vānaŋa ta'ato'a o te kope 'ā'ana te haka
aŋa atu, 'e ta'e nō 'ō 'i te hora 'i muri i a kōrua ki koa ai. 'I te ta'ato'a nō hora
kōrua ana ha'atura ki rā kope hai māhatu 'i te me'e era e mo'a rō 'ā a kōrua i
a Ietū. 23 Ta'ato'a me'e o kōrua mo aŋa, e aŋa hai māhatu pa he me'e: e aŋa 'ā
kōrua ki a Ietū 'e ta'e ki te taŋata. 24 A Ietū, pa'i, he Pū'oko Haka Tere parau-
ti'a o tātou o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ki a ia
tātou e tāvini nei. 'E ko 'ite 'ā e tātou: pe mu'a ka oho ena te 'Atua e va'ai rō
mai i te me'e i hōrea e ia mo tā'ana nu'u, 25 'e e haka ūtu'a rō i te nu'u aŋa i te
me'e ta'e tano. 'E 'i te hora kī o te 'Atua i te tano 'e i te ta'e tano o te taŋata,
'ina he u'i hoki he kope ra-rahi 'o he kope ta'e ra-rahi. 'O ira, e te 'ekaravo ē,
e aŋa riva-riva kōrua ki te nu'u haka aŋa atu.

4 1 'E a kōrua, e te nu'u ai o te 'ekaravo ē, e hāpa'o kōrua i a rāua 'e e aŋa
i te me'e tī-tika. 'Ina ko rehu: e ai tako'a rō 'ana te kōrua Pū'oko Haka
Tere 'i ruŋa i te raŋi.

He hatu mo te ta'ato'a

2 'Ina kōrua ko haka rē 'i te pure. E pure 'ā, e u'i 'o oho kē te mana'u. E
māuru-uru ki te 'Atua 3 'e e pure tako'a mo mātou, ki mātaki ai e te 'Atua i te
ara mo haka 'ite mo oho mātou i tā'ana roŋo, 'e mo haka aŋi-aŋi i te parau-
ti'a o ruŋa i a Ietū ta'e haka 'ite mai era e ia 'i mu'a 'ā. 'O te haka 'ite ō'oku

o ruŋa i te me'e nei a au e puru atu ena 'i roto i te hare ma'u'aurī. 4 E pure
kōrua mō'oku, ki tano ai a au mo haka aŋi-aŋi riva-riva i te roŋo nei, pa he
me'e haŋa e te 'Atua.
5 'E 'i te hora ta'ato'a e hāpa'o te kōrua noho iŋa 'i mu'a o te nu'u ta'e *haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'o ta'e haka au rō atu 'i te hora haŋa o kōrua
mo vānaŋa ki a rāua o ruŋa i a Ietū. 6 Ana vānaŋa hai koa 'e e reka rō 'ana,
ki haka roŋo atu ai. 'E e 'ite tako'a kōrua mo pāhono riva-riva i te rāua 'ui o
ruŋa i a Ietū.

He 'aroha

7 Mo te tātou taina haŋa rahi nei ko Tīkiko e ma'u atu i te parau 'āpī o ruŋa
i te me'e ta'ato'a topa mai ki a au. A ia e hā'ū'ū rō mai 'ana, 'e he tāvini tako'a
pē au o te 'Atua 'ite mo haka tano i tā'ana me'e kī. 8 'O ira a au i uŋa atu ena i
a ia mo haka 'ite atu pē hē a mātou 'e mo haka koa 'e mo haka pūai i te kōrua
mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 9 'E nā 'i muri i a ia i uŋa tako'a atu ena i a Onetimoro,
he taina haŋa rahi o tātou 'ite tako'a mo haka tano i tā'ana me'e kī. A ia o te
kona ena o kōrua. Mo rāua e 'a'amu atu i te me'e ta'ato'a o nei.
10 'Ī a Aritarako e 'aroha atu ena mo kōrua; a ia he hokorua ō'oku 'i roto i te
hare ma'u'aurī. 'E a Marko, poki o te taina poreko o te matu'a o Verenāvē, 'ī
e 'aroha tako'a atu ena mo kōrua. 'E nā a au ko pāpa'i atu 'ā o ruŋa i a ia; ana
tu'u atu, e hāpa'o riva-riva. 11 A Ietū, kī tako'a ko Huto, 'ī e 'aroha atu ena mo
kōrua. Ko te ŋā kope nō nei a to-toru te taina *hūrio hā'ū'ū mai mo haka 'ite
mo oho o ruŋa i te haka tere iŋa o te 'Atua 'i roto i te māhatu o te taŋata, 'e
hai rāua a au e haŋu 'e e koa nei.
12 A Epafara, tāvini tako'a o Ietū Kiritō, 'ī e 'aroha atu ena. A ia tako'a o
te kona ena o kōrua, 'e te aŋa nō 'ā'ana he ani ki te 'Atua mo kōrua 'i roto i
tā'ana pure, mo haka hio-hio atu i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ki aŋi-aŋi riva-
riva ai e kōrua he aha te me'e haŋa o te 'Atua mo kōrua. 13 E mana'u rahi rō
atu 'ana a Epafara ki a kōrua ki te nu'u o Kōrosa, ki te nu'u o Rāōrītea, 'e ki
te nu'u o Īērāpori tako'a, 'e ko au te mata'ite.
14 A Ruka, taote haŋa rahi o mātou, 'ī e 'aroha atu ena mo kōrua, 'e pē ira
tako'a 'ā te taŋata nei ko Rema.
15 E 'aroha kōrua ki te taina ta'ato'a era o Rāōrītea, ki a Ninfa, 'e ki te taina
ta'ato'a taka-taka 'i tō'ona hare. 16 Ki oti kōrua i te tai'o i te parau nei, e haka
ma'u ki te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Rāōrītea, mo
tai'o tako'a e rāua. 'E a kōrua, e tai'o i te parau mo tu'u atu mai ira. 17 E kī te
me'e nei ki a Arakipo: «E u'i e aŋa tahi te aŋa va'ai atu era e te 'Atua».
18 'Ā'aku, a Pauro, i pāpa'i atu i te 'aroha nei hai rima mau nei 'ā ō'oku. E
u'i 'o rehu: 'ī a au 'i roto i te hare ma'u'aurī; e pure kōrua mō'oku. 'E ka ai 'i
ruŋa i a kōrua te riva rahi o te 'Atua.

He parau ra'e pāpa'i e Pauro ki te taina o

Tētārōnika

'I te rua ara oho haka 'ite o Pauro i te roŋo o te 'Atua i tu'u ai ki Tētārōnika, kona hope'a o te nui-nui o Mātērōnia. He haka 'ite ki te nu'u o ira i te parau 'āpī riva-riva o ruŋa i a Ietū. I ŋaro'a era e te nu'u nei, he to'o hai koa i te hāpī nei 'e he *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Pē ira i poreko ai te nūna'a taina o te kona nei ko Tētārōnika (Aŋa o te 'Āpōtoro 17.1–9). Ko 'āva'e atu 'ā he mana'u a Pauro mo hoki mo u'i i te taina *kiritiano o ira (1.2–4). 'I te ta'e rava'a i te hora mo oho he uŋa i a Timoteo. I hoki era a Timoteo e ma'u rō 'ana i te parau 'āpī o ruŋa i rā ŋā taina, he mana'u a Pauro mo pāpa'i i te parau nei.

'I te ha'amata iŋa he 'aroha a Pauro koia ko māuru-uru ki te 'Atua mo te ŋā taina nei o Tētārōnika. Hai rāua, pa'i, i 'ite i oho ai o ruŋa i a Ietū a te me'e rahi nō atu kona o ira (1.8). He māuru-uru a Pauro 'o te to'o o te ŋā taina nei o Tētārōnika i te roŋo o ruŋa i a Ietū pa he me'e o te 'Atua, 'e ta'e 'ō pa he me'e o te taŋata (2.13). 'I te 'ite ia e Pauro pē nei ē: te noho iŋa o te taina o Tētārōnika noho iŋa tano ki te mata o te 'Atua, he haka pūai he oho e Pauro i te rāua mana'u, 'e he kī he aha he aha te rāua me'e mo aŋa ki noho ki oho nō ai a rāua pē ira (4.1–12). Te me'e haka nui-nui e Pauro 'i ruŋa i te parau nei he koa iŋa ō'ona 'o te take'a i te pūai o te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū i te taina o Tētārōnika, ka ai atu e rahi rō 'ā te 'ati topa 'i ruŋa i a rāua.

Te nu'u ta'ato'a kiritiano o Tētārōnika ko 'ite riva-riva 'ana: a Ietū i mate rō 'e i ora haka 'ou rō mai te mate, 'e e tiaki 'ana ki tō'ona hoki iŋa mai. He haka haŋu e Pauro i te nu'u nei mo haka noho mo oho nō i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'ātā ki tō'ona hoki iŋa mai. 'E he haka mana'u e Pauro pē nei ē: 'ina e tahi nu'u i 'ite a hē ka hoki mai a Ietū. Ka tu'u mai ena, pa'i, 'i te mahana 'ina e tahi taŋata i 'ite, pa he tu'u iŋa o te toke-toke 'i te pō (5.2). 'O ira i hatu ai e Pauro ki te nu'u o Tētārōnika mo 'ara o te mata 'e mo noho 'i te ara tano haŋa e te 'Atua, 'e ta'e 'ō pa he tētahi nu'u ta'e mana'u ki te hoki iŋa mai o te *Kiritō (5.6).

He 'aroha ia a Pauro ki te nu'u o Tētārōnika koia ko kī pē nei ē: *«'I te ta'ato'a nō hora, e koa 'e e pure kōrua»* (5.16–17).

He 'aroha

1 [1]A au, a Pauro, a Tirivano 'e a Timoteo he 'aroha atu ki a kōrua ki te nu'u ta'ato'a o Tētārōnika ha'amuri ki te 'Atua Matu'a 'e ki te Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te riva rahi 'e te haumārū o te 'Atua.

He māuru-uru

2 He māuru-uru nō te mātou aŋa ki te 'Atua mo kōrua 'e, 'i roto i te mātou
pure, e no-no'i tako'a rō 'ā mo kōrua. 3 E māuru-uru nei 'i te me'e era he
mana'u nō te mātou aŋa pē hē kōrua e aŋa ena ki te 'Atua, 'o te *haka moe
i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, pē hē e hā'ū'ū ena ki te rua, 'o te rahi o te kōrua
haŋa mo rāua, 'e pē hē e ha'aoroma'i ena hai pūai 'i te hora o te 'ati, 'o te ai e
tiaki e oho rō 'ā kōrua ki te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū
Kiritō. 4 Ko 'ite 'ana e mātou, e kuā taina haŋa o te 'Atua ē, ko ha'ata'a 'ana
kōrua e te 'Atua mā'ana. 5 I haka 'ite atu era, pa'i, mātou i te *roŋo riva-riva o
ruŋa i a Ietū Kiritō, he haka moe rō 'ai kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e ta'e
nō 'o te ŋaro'a e kōrua i te mātou vānaŋa, 'o te take'a tako'a, hai me'e aŋa e
mātou hai pūai o te *Vārua Maitai, te pūai o te 'Atua 'i ruŋa i a mātou, 'e 'o te
'ite e kōrua: mo mātou te me'e vānaŋa atu era he parauti'a mau 'ā, he take'a
e kōrua pē hē mātou e noho era 'i roto i a kōrua mo hā'ū'ū atu.
6 'E a kōrua ko haka tano 'ana i te kōrua noho iŋa pa he noho iŋa 'ana o
mātou, 'e pa he noho iŋa tako'a o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. 'E,
ka ai atu e topa rō atu 'ana te 'ati 'i ruŋa i a kōrua, i to'o nō kōrua i te roŋo
nei mo kōrua hai koa va'ai atu e te Vārua Maitai. 7 Pē ira te kōrua noho iŋa
i ai ai he me'e mo aŋi-aŋi pē hē te noho iŋa tano ki te mata o te 'Atua mo te
nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te ŋā kona era o Mātērō-
nia 'e o Ākāia. 8 Hai kōrua te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō i 'ite i oho
ai a te kona ta'ato'a o Mātērōnia 'e o Ākāia, 'e ta'e nō a te ŋā kona nei, a te
kona ta'ato'a. Te nu'u o te ŋā kona nei e 'ite rō 'ana pē nei ē: e haka moe rō
'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. ¿Mo aha ia a mātou ana vānaŋa haka
'ou o ruŋa i a kōrua ki a rāua? Ta'e he parau 'āpī mo te nu'u era. 9 Kona nō
era, pa'i, o mātou e tu'u era, e 'a'amu rō 'ā te nu'u he aha te me'e i topa ki a
kōrua hora tu'u atu era o mātou, pē hē kōrua i hārui ai hai tua'ivi i te 'itoro
mo ha'amuri mau nō ki te 'Atua ora 'e parauti'a. 10 'E e 'a'amu tako'a rō 'ana
rā nu'u pē hē kōrua e tiaki ena ki te hoki iŋa mai mai te raŋi o tā'ana Poki ko
Ietū, kope haka ora e te 'Atua mai te mate, 'e kope haka e'a i a tātou mai te
ūtu'a taparahi-ta'ata, ūtu'a nā e tu'u rō mai.

He mana'u ki te me'e i aŋa 'i Tētārōnika

2 1 A kōrua mau ena, e te taina ē, e 'ite rō 'ana pē nei ē: kai māu'a te noho
iŋa atu era o mātou 'i muri i a kōrua. 2 Ko 'ite 'ana e kōrua: 'i ra'e ki te
tu'u atu o mātou ki a kōrua ena i vā-vā 'e i tōtōā rō mai i a mātou 'i te kona
era ko Fīripo. Ka ai atu pē ira, i hā'ū'ū nō mai te 'Atua mo haka 'ite atu ki a
kōrua i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū ta'e e ri'a-ri'a 'e ta'e e tapa atu i te
nu'u riri mo mātou. 3 Te me'e haka 'ite atu era, pa'i, e mātou, he parauti'a,
'e ta'e hai mana'u ta'e tano 'o hai mana'u mo reo-reo i haka 'ite atu ai. 4 E
vānaŋa ena mātou pa he taŋata tano ki te mata o te 'Atua 'e ha'ata'a e ia mo
haka 'ite i tā'ana roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū, 'e ta'e 'ō mo koa o te taŋata;
mo koa o te 'Atua, kope 'ite i te me'e tano 'e i te me'e ta'e tano 'i roto i te
mātou māhatu.
5 Ko 'ite 'ana e kōrua, kai vānaŋa atu mātou hai vānaŋa nehe-nehe mo haka
koa atu 'o mo rava'a moni. He 'Atua te mata'ite o te me'e nei. 6 'E, ki te hora

hope'a, 'ina kai aŋa a mātou e tahi me'e hai mana'u mo haka paka o kōrua
'o o te tētahi atu nu'u i a mātou, 7ka ai atu e tano rō 'ana, pa he *'āpōtoro 'a
Ietū, mo haka 'ite atu ko ai a mātou. Hora era o mātou 'i muri i a kōrua e aŋa
atu era hai haŋa, pa he matu'a vahine e hāpa'o ena i tā'ana ŋā poki. 8Pē ira
te haŋa o mātou ki a kōrua. 'O ira te me'e i aŋa o mātou 'i roto i a kōrua ta'e
nō he haka 'ite atu i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, i aŋa tako'a rō i te me'e nō
era mo hā'ū'ū atu, 'i te rahi o te mātou haŋa mo kōrua.
9E te taina, ko 'ite 'ana a kōrua pē hē mātou e aŋa era, ka pō ka 'ōtea, mo
rava'a moni mo te mātou me'e hape hora era o mātou 'i muri i a kōrua, 'o ai
mātou he me'e paŋaha'a e tahi mo 'amo e kōrua. 10'E a kōrua he mata'ite, 'e
pē ira 'ana te 'Atua: te mātou noho iŋa 'i muri i a kōrua i te nu'u *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, noho iŋa tī-tika, tano ki te mata o te 'Atua, 'e 'ina
e tahi hape mo tuhi e te taŋata. 11-12Ko 'ite tako'a 'ana a kōrua pē hē a mātou
i haka haŋu 'e i haka koa atu ai i a kōrua pa he me'e aŋa e te matu'a tane ki
tā'ana ŋā poki. Ko hatu atu 'ā e mātou mo ai o te kōrua noho iŋa, noho iŋa
tano o te nu'u o te 'Atua, kope kī mai 'i roto i te tātou māhatu mo o'o ki roto
o te nūna'a taŋata haka tere e ia, 'e ki roto i tō'ona nui-nui.
13E māuru-uru rō 'ā a mātou ki te 'Atua 'o te ai hora ŋaro'a era e kōrua i te
roŋo haka 'ite atu e mātou o ruŋa i a ia, he 'ite e kōrua pē nei ē: he roŋo 'ā'ana,
ta'e 'ō he roŋo o te taŋata. 'E he roŋo parauti'a mau 'ā o te 'Atua, roŋo aŋa i te
me'e haŋa e ia 'i roto i a kōrua i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
14E te taina, te 'ati topa atu era, he tute atu mo tōtōā i a kōrua e te nu'u o
te kōrua henua, i topa tako'a rō ki te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a Ietū o te kona era ko Hūrea. A rāua, pa'i, i tute tako'a rō e te nu'u o te
rāua henua, he *hūrio, mo tōtōā. 15O te ŋā hūrio nei i tiŋa'i i te tātou Pū'oko
Haka Tere ko Ietū Kiritō, pa he tiŋa'i iŋa era 'i mu'a 'ā i te perofeta, 'e o rāua
tako'a i tute i a mātou mai te ŋā tētahi kona era 'i ira e haka 'ite era e mātou
i te roŋo riva-riva o te 'Atua. Te 'Atua 'ina he koa mo rāua 'o te rava u'i i te
rāve'a mo ta'e haka tano i te mātou aŋa, 'e nei aŋa mo te riva-riva o te taŋata
ta'ato'a. 16E haŋa era, pa'i, mātou mo vānaŋa ki te nu'u ta'e he hūrio o ruŋa
i a Ietū, mo e'a o rāua mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī
'ina he hope'a ra'a, 'ina he haka rē i a mātou e nei ŋā hūrio mo vānaŋa. Pē ira
e ha'aputu e oho ena i te rāua hara ki te roa hope'a. 'E hora nei, te me'e toe
mo rāua he ūtu'a o te 'Atua.

He haŋa o Pauro mo hoki ki Tētārōnika

17E te taina, hora tute era i a mātou mai muri i a kōrua, ka ai atu e roa rō
'ana kōrua mai muri i a mātou, ko te ma'u iŋa 'ana mātou i a kōrua 'i roto i te
mātou māhatu, 'e e rahi rō 'ana te mātou haŋa mo take'a haka 'ou i a kōrua.
18'O ira a mātou i haŋa ai mo hoki atu ki a kōrua ena. 'E a au mau nei 'ā, a
Pauro, i u'i rō me'e rahi nō atu mahana mo hoki atu 'e, 'i a Rukifero, a mātou
i ta'e tu'u atu ai. 19Ka ai atu pē ira, ko te haŋa iŋa 'ana a mātou mo hoki atu,
he 'ite o mātou he haka moe he oho mau rō 'ai kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū. Te me'e nei he koa e tahi mo mātou. 'E 'i te hora o tātou ka tu'u ena ki
mu'a o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, 'i te mahana o tō'ona hoki
iŋa mai, he koa a mātou mo kōrua 'e mo te hauha'a o te mātou aŋa 'i roto i a
kōrua. 20He aŋi mau 'ā hai kōrua a mātou e koa nei.

He uŋa iŋa i a Timoteo

3 [1]'I te rahi o te mahana ta'e 'ite haka 'ou mai o ruŋa i a kōrua i niva-niva
ai a mātou. 'O ira i mana'u ai mo noho o te tētahi o mātou 'i 'Ātena [2]'e
mo uŋa atu i te tātou taina ko Timoteo mo u'i i a kōrua. A ia he taŋata hā'ū'ū
'i te aŋa he haka 'ite i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō. I uŋa atu ai e
mātou mo 'ata haka pūai 'e mo 'ata haka haŋu i te kōrua haka moe iŋa i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, [3]'o haka tapa kōrua mai te ara o te 'Atua 'o te tute
atu i a kōrua e te nu'u mo tōtōā. Ko 'ite riva-riva 'ana e kōrua: mo tātou mo te
nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e 'amo i te 'ati tu'u pē nei. [4]Hora
era, pa'i, o mātou 'i muri i a kōrua 'ā, i haka 'ite rō atu mātou pē nei ē: e topa
rō mai te 'ati 'i ruŋa i a tātou 'e, ko 'ite riva-riva 'ana e kōrua, pē ira mau 'ā
i topa ai. [5]'O ira, 'i te niva-niva o mātou 'o te ta'e 'ite mai hoki e haka moe e
oho nō 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, i uŋa atu ai au i a Timoteo mo
'ite mai o ruŋa i a kōrua. Tō'oku ri'a-ri'a: 'o hoa kōrua i te kōrua haka moe
iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ka haka 'atu atu ena i a kōrua e Rukifero, 'e 'o
māu'a te mātou aŋa 'i roto i a kōrua.

[6]'E hora nei, 'ī ko hoki mai 'ā a Timoteo mai Tētārōnika e ma'u rō mai 'ana
i te parau 'āpī riva-riva o ruŋa i a kōrua pē nei ē: ko te haka moe iŋa 'ana
kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e ko te haŋa iŋa 'ana kōrua 'i roto i a kōrua
'ā. Ko kī mai 'ā he mana'u nō te aŋa o kōrua hai māhatu ki a mātou, 'e e rahi
rō 'ana te haŋa mo take'a haka 'ou i a mātou, pa he haŋa iŋa nei 'ā o mātou
mo take'a i a kōrua.

[7]'I roto i te 'ati ta'ato'a 'amo e mātou, e te taina ē, te parau 'āpī tu'u mai nei
o ruŋa i a kōrua ko haka pūai 'e ko haka koa mai 'ana i a mātou. [8]I 'ite era,
pa'i, e mātou ko te haka noho iŋa 'ana a kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he
ŋaro'a e mātou i te ora. [9]E ko pau te māuru-uru o mātou ki te 'Atua, 'i roto
i te mātou pure, mo te rahi o te koa ŋaro'a e mātou hai kōrua. [10]Ka pō ka
'ōtea e ani nei ki te 'Atua mo ha'ati'a i a mātou mo tu'u haka 'ou atu ki muri
i a kōrua, mo 'ata haka 'ite atu o ruŋa i a Ietū, ki pūai riva-riva ai te kōrua
mana'u 'i ruŋa i a ia.

He me'e no-no'i e Pauro ki te 'Atua

[11]E ani nei ki te 'Atua, he Matu'a o tātou, 'e ki te tātou Pū'oko Haka Tere
ko Ietū Kiritō, mo hā'ū'ū mai, mo tu'u atu ki a kōrua ena. [12]E ani tako'a nei
ki te tātou Pū'oko Haka Tere mo 'ata haka pūai 'e mo 'ata haka rahi i te haŋa
'i roto i a kōrua 'e i te haŋa mo te ta'ato'a, pa he haŋa iŋa nei 'ā o mātou ki
a kōrua, [13]'e, tako'a, mo hā'ū'ū i a kōrua mo 'ata haka hio-hio i te mana'u 'i
ruŋa i a ia, 'o ai tā'ue e tahi me'e mo tuhi iŋa atu e te 'Atua 'i te hora ka tu'u
ena ki mu'a i a ia 'i te mahana o te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere
ko Ietū koia ko te nu'u ta'ato'a ha'ata'a mā'ana. *'Āmene.

Te noho iŋa tano ki te mata o te 'Atua

4 [1]E te taina, ko haka 'ite atu era 'ā e mātou pē hē ana tano te kōrua noho
iŋa ki te mata o te 'Atua, 'e ko 'ite 'ā e mātou, nā kōrua e noho mai ena pē
ira. Ka ai atu pē ira, he ani atu a mātou hai 'īŋoa o te tātou Pū'oko Haka Tere
ko Ietū: ka 'ata haka tano ka oho nō te kōrua noho iŋa pē ira mo koa o te 'Atua.

2 A kōrua, pa'i, ko 'ite 'ana i te me'e kī atu e mātou mo aŋa e kōrua hai 'īŋoa
o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. 3 Te haŋa o te 'Atua: he ai o te
kōrua noho iŋa 'ina e tahi hara, he ta'e moe e tahi kope i te vi'e 'e i te taŋata
ta'e he vi'e 'o he kenu 'ā'ana, 4 'e he 'ite o kōrua ta'ato'a mo haka noho i te
me'e pohe e te hakari, ki ai ai te kōrua noho iŋa, noho iŋa 'ina e tahi hara
mo mo'a atu e te taŋata. 5 Ta'e mo te me'e ta'e tano pohe e te hakari e haka
tere atu i a kōrua, pa he me'e aŋa o te nu'u 'ina kai 'ite ko ai te 'Atua parau-
ti'a. 6 'Ina e tahi o kōrua mo tōtōā i te taina *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i
a Ietū hai to'o i tā'ana vi'e mā'ana. Ko haka 'ite atu era 'ā, pa'i, e mātou pē
nei ē: te 'Atua e haka ūtu'a rō 'ā i te nu'u aŋa i te me'e tu'u pē nei hai ūtu'a
taparahi-ta'ata. 7 Ta'e, pa'i, mo noho 'i roto i te hara i ha'ata'a ai e te 'Atua i a
tātou i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū; i ha'ata'a ai mo noho 'ina
e tahi hara. 8 'E te taina ta'e haŋa 'e ta'e ha'atura ki te hāpī nei e hārui 'ana i
te 'Atua hai tua'ivi, ta'e 'ō i te taŋata; o te 'Atua, pa'i, te hāpī nei 'e 'ā'ana te
uŋa atu i te *Vārua Maitai mo noho 'i roto i a kōrua.
9 'E o ruŋa i te me'e he haŋa o te taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'i
roto i a rāua 'ā, 'ina e mātou e ko pāpa'i atu. Ko hāpī atu era 'ā, pa'i, e te 'Atua
mau 'ā mo haŋa o kōrua ki te rua. 10 'E he aŋi mau 'ā e haŋa rō 'ana a kōrua
ki te taina ta'ato'a o te ŋā kona ta'ato'a ena o Mātērōnia. Ka ai atu pē ira, e te
taina ē, 'ī mātou he ani atu pē nei ē: e 'ata haŋa e oho kōrua ki te ta'ato'a. 11 E
noho kōrua 'i roto i te haumārū, 'e e u'i i te kōrua noho iŋa, 'o riro he 'ati mo
te rua. E aŋa kōrua mo ai o te kōrua me'e, pa he me'e kī atu e mātou. 12 Mo
haka tere o kōrua i a kōrua hai ŋā me'e nei, he mo'a atu te nu'u ta'e haka moe
i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'i te take'a i te kōrua noho iŋa tano, 'e 'ina ia e ko
ai kōrua pa he me'e paŋaha'a mo 'amo e te rua, he ta'e hape o te kōrua me'e.

Te hoki iŋa mai o Ietū

13 E te taina, e haŋa rō 'ana a mātou mo 'ite o kōrua o ruŋa i te me'e topa ki
te nu'u mate, 'o māui-ui rahi rō te kōrua māhatu, pa he nu'u ta'e haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ta'e 'ite: te nu'u mate e ora haka 'ou rō. 14 Pa he me'e
'ite e tātou: a Ietū i mate rō 'e i ora haka 'ou rō mai, pē ira tako'a a tātou e
'ite nei: te 'Atua e haka ora rō i te nu'u mate haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū, 'e e hokorua rō rāua i a Ietū.
15 'O ira mātou e kī atu ena, pa he hāpī o te tātou Pū'oko Haka Tere: a tātou,
te nu'u e ora nō 'ā 'i te hora o te hoki iŋa mai o Ietū, e ko iri 'i ra'e ki te nu'u
mate. 16 Pē ira ka topa ena: e ŋaro'a rō te re'o ohu o te merahi ra-rahi 'e te
puhi iŋa o te koneta o te 'Atua. He topa mai ia a Ietū mai te raŋi, 'e te nu'u
mā-mate haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia he ora haka 'ou. 17 'E a tātou, te
nu'u e ora nō 'ā ananake ko te nu'u nei he ma'u he iri 'i ruŋa i te raŋi tea-tea
mo piri ki a Ietū 'i roto i te tokerau. Pē ira a tātou ka noho ena 'i muri i a ia
'ina he hope'a ra'a. 18 E haka koa kōrua i a kōrua 'ā hai ŋā vānaŋa nei.

5 1 Te hora 'e te mahana o tō'ona hoki iŋa mai 'ina e mātou e ko pāpa'i
atu. 2 Ko 'ite riva-riva 'ana, pa'i, e kōrua: te hoki iŋa mai o te tātou
Pū'oko Haka Tere ka tu'u mai ena pa he toke-toke 'i te hora kai mana'u hia.
3 E kī nō 'ā e te nu'u pē nei ē: «'Ina he tama'i 'e 'ina he me'e mo ri'a-ri'a iŋa»,
'i rā hora, mā te ta'e 'ite, he topa te 'ati 'i ruŋa i a rāua, pa he hora o te huki
iŋa o te tūātoto o te hānautama, 'e e ko rava'a mo e'a mai rā 'ati.

4 'E a kōrua, e te taina ē, ta'e 'i roto i te pōhāhā o te ao nei e noho ena, ki
ma'urima ai i a kōrua pa he toke-toke e te mahana o tō'ona hoki iŋa mai. 5 A
tātou, te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he nu'u o te mā'eha, 'e o
te 'ōtea, te aura'a, he nu'u aŋa i te me'e riva-riva, ta'e he nu'u o te pōhāhā 'e
o te pō aŋa i te me'e ta'e tano. 6 'O ira, e tiaki e oho tātou ki te hoki iŋa mai o
Ietū pa he nu'u 'ite mo hāito i te rāua me'e kī 'e i te rāua me'e aŋa.
'Ina a tātou ko riro pa he nu'u hā'uru, te aura'a, pa he nu'u ta'e haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ta'e tiaki ki a ia. 7 'I te pō, pa'i, te nu'u e ha'uru ena
'e e ta'ero ena, 'e 'ina he 'ite he aha te me'e mo topa.
8 A tātou, te nu'u o te 'ōtea, e 'ite mo hāito, paurō te mahana, i te tātou me'e
kī 'e i te tātou me'e aŋa. 'E pa he hāpa'o iŋa o te va'ehau i a ia hai kahu aŋa
hai 'aurī, pē ira tako'a 'ana a tātou ana hāpa'o i a tātou hai haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e hai haŋa ki a ia 'e ki te rua, 'o aŋa mai e Rukifero
i te me'e mo haka hara i a tātou. 'E pa he hāpa'o iŋa o te va'ehau i tō'ona
pū'oko e pu'a i te ha'u aŋa hai 'aurī, pē ira tako'a tātou ana hāpa'o i a tātou
hai ma'u hio-hio 'i roto i a tātou i te parauti'a: a Ietū e haka e'a rō i a tātou
mai roto i te ūtu'a o te hara 'e e va'ai rō mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
9 Ta'e, pa'i, mo 'amo i te ūtu'a te 'Atua i ha'ata'a ai i a tātou; mo e'a o tātou
mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a hai
Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere o tātou. 10 A ia i mate ai mo tātou, mo noho o
tātou 'i muri i a ia, ka ai atu 'i te hora era o tō'ona hoki iŋa mai e ora rō 'ā
'o e mate rō 'ā a tātou. 11 'O ira, 'i roto i a kōrua e haka koa, e haka pūai te
kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū, pa he me'e mau ena 'ā e kōrua e aŋa mai ena.

He mana'u tano mo te nu'u *kiritiano

12 E te taina, he ani atu mātou: e mo'a kōrua i te nu'u ta'ato'a aŋa 'i roto i
a kōrua, he nu'u hatu atu 'e he nu'u haka tika atu 'i te me'e o te 'Atua. 13 E
mo'a 'e e haŋa rahi kōrua ki a rāua 'o te rāua me'e aŋa. 'E 'i roto i a kōrua e
noho hai haumārū.
14 He ani tako'a atu mātou, e te taina ē: e haka pūai te mana'u o te nu'u e
ri'a-ri'a rō 'ā, e hā'ū'ū ki te nu'u 'ina he pūai te rāua haka moe iŋa i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū, e kī ki te nu'u hupe-hupe: «e aŋa», 'e e 'ite kōrua mo ha'aoro-
ma'i i te ta'ato'a.
15 E u'i tako'a kōrua 'o haka hoki e te kope e tahi hai me'e ta'e tano ki te
kope aŋa i te me'e ta'e tano ki a ia. Te me'e mau nō, pa'i, o kōrua mo aŋa he
me'e riva-riva, 'e ta'e nō 'i roto i a kōrua, ki te ta'ato'a nō taŋata.
16 'I te ta'ato'a nō hora, e koa 17 'e e pure kōrua. 18 'E, tako'a, e māuru-uru
kōrua ki te 'Atua 'i te ta'ato'a nō hora nōatu te me'e topa atu. Ko te ŋā me'e
nei te me'e haŋa 'ā'ana mo aŋa e kōrua e te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū.
19 'Ina ko ta'e ha'atura ki te vānaŋa kī atu e te *Vārua Maitai 'i roto i a
kōrua. 20 'Ina ko ta'e haka au i te vānaŋa haka 'ite atu e ia hai rua kope. 21 E
u'i riva-riva hoki rā vānaŋa kī atu era he parauti'a mau 'ā o te Vārua Maitai
'e, mo ai pē ira, e ma'u e kōrua. 22 'E e haka tapa kōrua mai te me'e ta'e tano
ta'ato'a.
23 Mo te 'Atua, kope va'ai mai i te haumārū, e haka ma'itaki i te kōrua huru
'e i te kōrua noho iŋa ki te roa 'ina e tahi hara mo tuhi atu. 'E mā'ana tako'a

e hāpa'o i a kōrua 'ina e tahi hape, mai te hakari ki te vārua, 'ātā ki te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. 24 'E, 'o te ai o te 'Atua i ha'ata'a i a kōrua mā'ana 'e a ia kope haka tano i tā'ana me'e kī, e 'ite ena e kōrua pē ira mau 'ā ka me'e ena.

He 'aroha

25 E te taina, e pure tako'a kōrua mo mātou.

26 E 'aroha atu kōrua hai haŋa ki te tātou taina ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

27 He ani atu a au, hai 'īŋoa o te tātou Pū'oko Haka Tere, e tai'o kōrua i te me'e nei ki te taina ta'ato'a o tātou.

28 Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te riva rahi o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

He rua parau pāpaʻi e Pauro ki te taina o

Tētārōnika

ʻI te parau pāpaʻi raʻe ki te taina o Tētārōnika i vānaŋa ai te *ʻāpōtoro nei ko Pauro o ruŋa i te hoki iŋa mai o te *Kiritō. ʻI te rua parau nei, e vānaŋa haka ʻou ʻā a Pauro o ruŋa ʻe, hora nei, ʻātā rahi te meʻe kī o ruŋa o te hoki iŋa mai o Ietū. Tētahi nuʻu o rā noho iŋa kī a rāua he *kiritiano e hāpī e oho ʻā pē nei ē: ko tuʻu haka ʻou mai ʻā te Kiritō (2.1–3), ʻe taʻe he parautiʻa rā vānaŋa. ʻO ira a Pauro i pāpaʻi ai ki te taina o Tētārōnika mo kī pē nei ē: he reo-reo te hāpī era.

He haka manaʻu e Pauro ki te hāpī haka ʻite era e ia o muʻa ʻā pē nei ē: ʻi raʻe ki te tuʻu iŋa mai o te Kiritō e ai rō te tētahi tāpaʻo mo haka aŋi-aŋi i tōʻona hoki iŋa mai. Te nuʻu taʻe haŋa ki te ʻAtua e haka takeʻa rō i te rāua taʻe haŋa ki a ia, e eʻa rō mai e tahi taŋata taparahi-taʻata, e reo-reo rō ki te taŋata ʻe meʻe rahi atu nuʻu ka haka roŋo ena. ʻE ʻātā e kī rō e te taŋata taparahi-taʻata nei he ʻAtua a ia. Ka hopeʻa ena he haka kore e te ʻAtua i te kope nei (2.3–12). ʻO ira a Pauro e haka pūai nei i te taina o Tētārōnika mo haka rē ʻe mo taʻe haka roŋo i te hāpī reo-reo nei, ʻe mo haka noho mo oho nō i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i te ʻAtua. ʻE he ani takoʻa e Pauro mo taʻe haka tapa mai te hāpī haka ʻite e ia (2.15).

ʻI roto o te kiritiano o Tētārōnika e ai rō ʻā te taina hupe-hupe taʻe haŋa mo aŋa, ʻe hai meʻe ravaʻa mai te tētahi taina e ora era. He haka manaʻu ia e Pauro ki rā ŋā nuʻu pē hē a ia e noho era ʻi muri i a rāua. ʻIna, paʻi, a ia he tiaki ki te rua mo vaʻai i te meʻe; ʻāʻana mau ʻā te uʻi i tōʻona ora. ʻO ira i pāpaʻi ai hai pūai: *«Te kope taʻe haŋa mo aŋa, ʻina ko kai»* (3.6–12).

He ʻaroha

1 [1] A au, a Pauro, a Tirivano ʻe a Timoteo he ʻaroha atu ki a kōrua ki te nuʻu taʻatoʻa o Tētārōnika haʻamuri ki te ʻAtua Matuʻa ʻe ki te Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō. [2] Ka ai ʻi ruŋa i a kōrua te riva rahi ʻe te haumārū o te ʻAtua, Matuʻa o tātou, ʻe o te Pūʻoko Haka Tere o tātou ko Ietū Kiritō.

He māuru-uru ʻe he pure

[3] E te taina, te meʻe tano mo aŋa e mātou he māuru-uru he oho ki te ʻAtua mo kōrua ʻo te ai te haka moe iŋa o kōrua i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū pe te ʻata pūai e oho ena, ʻe te haŋa o kōrua mo te rua pe te ʻata rahi nō e oho ena. [4] ʻO ira a mātou e vānaŋa nei hai koa o ruŋa i a kōrua ʻi roto i te nuʻu *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ʻi te kona taʻatoʻa tuʻu o mātou. E ʻaʻamu rō

'ā e mātou pē hē kōrua e haka moe e oho nō ena i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina he 'aka-'aka te kōrua mana'u, ka ai atu e rahi rō 'ana te 'ati topa atu 'e e ai rō 'ana te nu'u tute i a kōrua mo tōtōā.

5 Hai ha'aroma'i iŋa o kōrua i te me'e ta'ato'a ena, e 'ite nei a mātou: a kōrua ko haka moe mau 'ana i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e he nu'u mau 'ā 'ā'ana. 'E, 'i te 'ite o tātou pē nei ē: te 'Atua, he 'Atua aŋa i te me'e tī-tika, e 'ite tako'a nei: pe mu'a ka oho ena, e aŋa tako'a rō te 'Atua i te ŋā me'e nei: e kī rō he nu'u tano kōrua mo noho, 'ina he hope'a ra'a, 'i tō'ona kona haka tere, 'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 6 e haka 'amo rō hai 'ati i te nu'u tōtōā i a kōrua, 7 'e e va'ai rō mai i te ora ki a tātou, ki te nu'u 'amo i te 'ati. Te me'e nei ka topa ena 'i te mahana o te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō ananake ko tā'ana merahi pūai mai te raŋi e haka vari tahi rō 'ā e te ura o te ahi.

8 Ka tu'u mai ena mo haka ūtu'a i te nu'u hārui hai tua'ivi i te 'Atua 'e ta'e ha'atura ki te roŋo riva-riva o ruŋa o Ietū, Pū'oko Haka Tere o tātou. 9-10 Te ūtu'a mo te nu'u era he ūtu'a 'ina he hope'a ra'a. 'I te mahana ka tu'u mai ena mai te raŋi te tātou Pū'oko Haka Tere e to'o rō i rā nu'u e haka 'ava-'ava rō, 'o o'o ki roto i tō'ona pūai nui-nui 'ana-'ana.

'E a tātou, te nu'u ha'ata'a ta'ato'a e te 'Atua mā'ana, nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e ha'ahana-hana tahi rō ki a ia 'e e māere rō 'i te me'e ta'ato'a aŋa e ia mo tātou. 'E, 'i te haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te me'e hāpī atu era e mātou, a tātou ta'ato'a o roto o te nu'u ha'ahana-hana ki a ia.

11 'O ira, 'i roto i te mātou pure, e pure tako'a rō 'ana a mātou mo kōrua paurō te mahana. E ani nei mātou ki te tātou 'Atua mo hā'ū'ū atu, ki ai ai te kōrua noho iŋa tano o te nu'u ha'ata'a e ia mā'ana, 'e ki rava'a ai kōrua, hai pūai ō'ona, mo aŋa i te me'e riva-riva ta'ato'a mana'u e kōrua mo aŋa 'o te ai o kōrua he nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 12 E pure nei mātou pē ira mo kōrua ki ha'ahana-hana ai te taŋata i te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō hai kōrua, 'i te take'a i te kōrua noho iŋa tano 'e i te kōrua me'e riva-riva aŋa, 'e ki koa ai a Ietū mo kōrua. Te me'e ta'ato'a nei ka topa ena hai riva rahi mau nō o te tātou 'Atua 'e o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

Te hoki iŋa mai o Ietū

2 1 E te taina, hora nei ko haŋa 'ana a mātou mo vānaŋa atu o ruŋa i te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, 'e o ruŋa i te taka-taka iŋa o tātou mo noho 'i muri i a ia. 2 Mo tu'u tā'ue atu e tahi kope e kī rō 'ā: ko haka take'a 'ana ki a ia e te *Vārua Maitai e tahi me'e, 'o ko tu'u 'ana te hāpī mai i a mātou, ka ai atu i vānaŋa 'o i pāpa'i, pē nei ē: ko hoki mai era 'ā te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū, he ani atu a mātou: 'ina kōrua ko haka roŋo 'e 'ina ko ri'a-ri'a. 3 Te me'e nei 'ā'aku e kī atu ena: e u'i kōrua 'o haka roŋo rō ki te reo-reo kī atu e te nu'u. 'I ra'e, pa'i, ki te hoki iŋa mai o Ietū, e rahi rō te nu'u riri mo te 'Atua 'e haka tumu i te ture ki a ia. 'I rā hora ka e'a mai ena e tahi taŋata riri taparahi-ta'ata mo te 'Atua, kope mō'ona ko ai era 'ana te ūtu'a he pō'auahi. 4 Te taŋata nei he riri nō te aŋa mo te 'Atua 'e mo te me'e ta'ato'a ha'amuri e te taŋata pa he 'atua. E kī rō e nei taŋata: i a ia te pūai 'e te tōro'a 'ata hau rō atu ki te pūai 'e ki te tōro'a o te ŋā me'e

ta'ato'a nei, 'e 'ātā e uru rō ki roto i te Kona Ha'amuri 'Atua, e noho rō 'e e kī rō ko ia te 'Atua.

5 Ko rehu 'ana 'ō pēaha i a kōrua pē nei ē: i vānaŋa rō atu a au o ruŋa i te ŋā me'e nei 'i te hora era ō'oku 'i muri i a kōrua. 6 'E ko 'ite 'ā e kōrua ko ai te kope haka noho i rā taŋata, 'o tu'u mai 'i ra'e ki te hora kī e te 'Atua. 7 A Rukifero, pa'i, ko ha'amata ko aŋa mai era 'ā 'i ruŋa i te taŋata, mā te ta'e 'ite e rāua, 'o haŋa 'e 'o ha'atura ki te roŋo o te 'Atua. 'E te kope 'ā'ana te haka noho i te taŋata 'o riri 'o haka tumu i te ture mo te 'Atua, he aŋa he oho mau rō 'ai i te me'e nei 'ātā ki te mahana ka to'o ena i a ia e te 'Atua.

8 Ki to'o, ka take'a iho ena e te nu'u i rā taŋata riri taparahi-ta'ata era mo te 'Atua, kope ka haka kore ena e te tātou Pū'oko Haka Tere hai re'o ō'ona 'e hai 'ana-'ana o tō'ona mana 'i te hora ka hoki mai ena. 9 Te taŋata riri taparahi-ta'ata nei mo te 'Atua hai hā'ū'ū o Rukifero ka tu'u mai ena. 'E ka haka take'a ena i tō'ona pūai hai mana tu'u pa he me'e aŋa e te 'Atua. 10 Hai rauhuru nō atu me'e ta'e tano ka reo-reo ena ki te nu'u 'i ruŋa i a rāua te ūtu'a o te 'Atua 'o te ta'e haŋa mo haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i te parauti'a o ruŋa i a Ietū Kiritō, mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

11 'I te ta'e haŋa o rā nu'u ki rā parauti'a, he haka rē e te 'Atua i te reo-reo iŋa era o rā taŋata mo riro he parauti'a mo nei nu'u, 12 ki haka ūtu'a ai e te 'Atua i te nu'u ta'ato'a ta'e haŋa mo *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te roŋo parauti'a, nu'u haŋa mau nō mo aŋa i te me'e ta'e tano.

He mana'u tano mo te *kiritiano

13 Te me'e tano mau o mātou mo aŋa he māuru-uru he oho ki te 'Atua mo kōrua, e te taina haŋa rahi o te tātou Pū'oko Haka Tere ē. Te 'Atua, pa'i, ko ha'ata'a era 'ana i a kōrua, 'i ra'e ki te aŋa iŋa o te ao, ki ai ai kōrua he nu'u haka e'a e ia mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a 'i te haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i te roŋo parauti'a o ruŋa i a Ietū Kiritō, 'e 'i te aŋa o te Vārua Maitai 'i roto i a kōrua mo riro o kōrua he taŋata 'ina e tahi hara. 14 Hai hāpī haka 'ite atu era e mātou, te 'Atua i aŋa ai mo haka moe mo oho nō kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ki o'o ai kōrua ki roto i te nui-nui ō'ona, te aura'a, ki ai tako'a ai i a kōrua tō'ona huru riva.

15 'O ira, e te taina ē, e haka noho e oho te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e 'i ruŋa i te me'e hāpī atu era e mātou, ka ai i vānaŋa 'o i pāpa'i atu. 16 'E mā Ietū Kiritō mau 'ā, Pū'oko Haka Tere o tātou, 'e mo te 'Atua, Matu'a o tātou, haŋa mai 'e va'ai mai hai riva rahi ō'ona i te koa 'ina he hope'a ra'a 'e i te 'ite pē nei ē: pe mu'a ka oho ena e va'ai rō mai i te me'e hōrea mai era e ia, 17 e haka pūai atu i te māhatu 'e e va'ai atu i te pūai mo aŋa 'e mo kī mo oho i te me'e riva-riva mau nō.

He ani iŋa ki te taina mo pure

3 1 Te me'e hope'a, e te taina ē, e pure kōrua mo mātou, ki tu'u ai te roŋo parauti'a o te tātou Pū'oko Haka Tere ki te kona ta'ato'a, 'e, tako'a, mo to'o 'e mo ha'atura e te nu'u hai koa pē kōrua. 2 E pure tako'a kōrua mo hāpa'o mai i a mātou e te 'Atua, 'o rave'ino mai e te nu'u ta'e haŋa ki a ia; ta'e, pa'i, ta'ato'a taŋata ŋaro'a i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū e haka moe

ena i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia. 3 Ka ai atu pē ira, te tātou Pūʻoko Haka Tere ko
Ietū e ko taʻe haka tano i tāʻana meʻe kī, ʻe māʻana e haka pūai ʻe e hāpaʻo atu
ʻo haka hara i a kōrua e Rukifero. 4 ʻO ira mātou e ʻite riva-riva nei pē nei ē:
hai hāʻūʻū ōʻona e aŋa e oho mai ena kōrua i te meʻe hāpī atu era e mātou ʻe
pē ira ka aŋa ka oho ena. 5 ʻE mo te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū e hāʻūʻū
atu mo aŋi-aŋi i te rahi o te haŋa o te ʻAtua ki a kōrua ʻe mo ʻite o kōrua mo
haʻaoromaʻi hai pūai ʻi te hora o te ʻati, pa he oho iŋa era ōʻona.

ʻIna ko hupe-hupe

6 E te taina, he kī atu a mātou hai ʻīŋoa o te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū
Kiritō: mo ai ʻi roto i a kōrua e tahi taina hupe-hupe taʻe haka tere i a ia hai
meʻe hāpī atu era e mātou, e haka tapa kōrua mai muri. 7 Ko ʻite ʻana a kōrua
pē hē kōrua ana haka tere, mo tano o te kōrua noho iŋa ki te mātou noho iŋa.
ʻIna, paʻi, mātou kai hupe-hupe ʻi te hora era ʻi muri i a kōrua, 8 ʻe ʻina mātou
kai kai i te haraoa i taʻe ʻauhau e mātou. Te meʻe nō, ka pō ka ʻōtea e aŋa era
mo ravaʻa moni, ʻo ai mātou he meʻe paŋahaʻa e tahi mo ʻamo e kōrua, 9 ka ai
atu e tano rō ʻā a mātou mo kī atu mo hāʻūʻū mai. ʻE i aŋa a mātou mo haka
takeʻa atu ki a kōrua pē hē kōrua ana haka tere i a kōrua.

10 Hora era o mātou ʻi muri i a kōrua i haka rē rō atu i te roŋo nei: Te kope
taʻe haŋa mo aŋa, ʻina ko kai. 11 ʻE, hora nei, ko ŋaroʻa ʻana e mātou pē nei
ē: tētahi o kōrua e hupe-hupe rō ʻā; te rāua meʻe aŋa nō he haka mira-mira
i te aŋa o te tētahi. 12 Te roŋo o mātou mo te ŋā nuʻu nei hai ʻīŋoa o te tātou
Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō: ʻina ko haka mira-mira haka ʻou i te aŋa o te
tētahi, ʻe e aŋa mo ai o te rāua rāveʻa.

13 ʻE a kōrua, e te taina ē, ʻina ko haʻumani ʻi te aŋa iŋa i te meʻe riva-riva.
14 ʻE mo ai e tahi taina taʻe haʻatura ki te meʻe kī atu e mātou ʻi ruŋa i te
parau nei, e uʻi ko ai, ʻe ʻai ka haka tapa rō kōrua mai muri, ki haʻamā ai.
15 ʻIna kōrua ko tāpūfētī i a ia. Te meʻe o kōrua mo aŋa, he ture, pa he taina,
mo haka tī-tika ōʻona i tōʻona ara.

He ʻaroha

16 ʻE mo te tātou Pūʻoko Haka Tere, i a ia te haumārū, e vaʻai atu ki a kōrua
i te haumārū ʻi te taʻatoʻa nō hora. Ka ai a ia ʻi muri i a kōrua taʻatoʻa. 17 A au,
a Pauro, e pāpaʻi atu ena i te ʻaroha nei hai rima mau nei ʻā ōʻoku. Pē ira a au
e tāpaʻo tahi nei i tāʻaku parau pāpaʻi. 18 Ka ai ʻi ruŋa i a kōrua taʻatoʻa te riva
rahi o te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

He parau ra'e pāpa'i e Pauro ki a

Timoteo

'I te ŋā ara oho era o te *'Āpōtoro nei ko Pauro mo haka 'ite i te roŋo o te 'Atua, nu'u kē nu'u kē te nu'u i hokorua i a ia. E tahi o rā ŋā hokorua he kope 'āpī e tahi ko Timoteo, poki o te vi'e *hūrio 'e o te taŋata *kirieko (Aŋa o te 'Āpōtoro 16.1–3; Rōmano 16.21; 2 Kōrinto 1.1; Fīripo 1.1). 'I ruŋa i te parau nei (1.3), e no-no'i 'ā a Pauro ki a Timoteo mo noho 'i te kona era ko Ēfeto mo haka kore i te hāpī reo-reo vānaŋa 'i roto i te taina o ira (1.6–7; 4.1–5).

'I ruŋa tako'a nei e haka mana'u 'ana e Pauro ki a Timoteo i te parauti'a nei: te parau 'āpī riva-riva o ruŋa i a Ietū mo te taŋata ta'ato'a nō. He hatu ia e Pauro: e pure ki te 'Atua mo te taŋata ta'ato'a o te ao 'e mo te nu'u ra-rahi ta'ato'a. Pē ira he ai te noho iŋa haumārū, 'e te nu'u *kiritiano he tano mo noho riva-riva e ha'atura rō 'ana ki te 'Atua 'ina he tātake ananake ko te tētahi taŋata (2.1–2).

He haka 'ite e Pauro ki a Timoteo pē nei ē: mo te riva-riva o te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e ko tano mo pū'oko haka tere o rāua te taina nō era i haŋa mo pū'oko haka tere. 'E he haka aŋi-aŋi e Pauro pē hē te huru o te kope mo pū'oko haka tere 'e o te nu'u ta'ato'a aŋa mo te nūna'a taina (3.1–13). He vānaŋa tako'a e Pauro o ruŋa i te haka tere iŋa tano o te taina 'i roto i a rāua 'ā (5.1–6.2). 'I ruŋa i te puka nei e ai rō 'ana te tētahi hāpī kiritiano ko haka poto 'ā 'e ko pāpa'i 'ā pa he pāta'u-ta'u mo ma'u'a'au e te taina (2.5–6; 3.16).

I haka mao ai a Pauro i te parau nei e hatu 'ana ki a Timoteo hai vānaŋa e riva nō mo to'o tako'a e te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Pē nei a Pauro i hatu ai: 'E a koe, e te taŋata o te 'Atua ē, e tere mai te me'e ta'ato'a ta'e tano. E ai tu'u noho iŋa noho iŋa tī-tika, mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua. E haka moe e oho koe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e haŋa ki te rua, e 'ite i te ha'aoroma'i i te 'ati hai pūai, 'e te me'e ta'ato'a kī 'e aŋa e koe e aŋa hai haumārū (6.11).

He 'aroha

1 [1]A au, a Pauro, *'āpōtoro 'a Ietū Kiritō, uŋa e te 'Atua, kope to'o i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara, 'e e Ietū Kiritō, kope 'i ruŋa i a ia e ŋatu ena te tātou haŋu, [2]he 'aroha atu ki a koe, e Timoteo ē. A koe pa he poki parauti'a mau 'ana 'ā'aku 'i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Ka ai 'i ruŋa i a koe te riva rahi, te haka 'aroha 'e te

haumārū o te 'Atua, he Matu'a o tātou, 'e o Ietū Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou.

E hāpa'o kōrua e te hāpī ta'e tano

3 E Timoteo, ka noho nō koe 'i Ēfeto, pa he me'e ani atu era e au ki a koe 'i
te hora oho era ō'oku ki Mātērōnia, mo kī ō'ou ki tū nu'u kī atu era e au mo
ta'e hāpī o rāua i te me'e reo-reo, 4 'e mo ta'e haka roŋo haka 'ou ki te 'a'amu
ta'e parauti'a o ruŋa i te hakaara. Te me'e nō, pa'i, mo rava'a mai te ŋā me'e
era he tātake. He māu'a ia te hora mo haka 'ite i te ara parauti'a o te 'Atua, he
me'e ana aŋi-aŋi mau nō e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia.
5 E kī atu ena i te vānaŋa nei 'i te haŋa ō'oku mo ai o te haŋa 'i roto i a
tātou, he haŋa e'a mai roto i te māhatu ma'itaki, mai roto i te mana'u riva-
riva 'e mai te haka moe iŋa parauti'a i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 6 'E nā ko
oho kē 'ana te tētahi taŋata mai te ara parauti'a, 'e 'i roto i te tātake tahaŋa
i ŋaro ai. 7 E haŋa rō 'ā a rāua mo riro he ma'ori hāpī o te *haka tere iŋa 'a
Mōtē, ka ai atu 'ina he aŋi-aŋi riva-riva o ruŋa i te me'e kī 'e hāpī e rāua pa
he nu'u 'ite.
8 E 'ite rō 'ā e tātou: te haka tere iŋa 'a Mōtē, haka tere iŋa riva-riva, ana
haka topa a tātou i te mana'u mo te aha rā roŋo i va'ai mai ai e te 'Atua. 9 'E
ko 'ite tako'a 'ā e tātou 'ina kai pāpa'i e tahi roŋo mo te nu'u aŋa i te me'e
riva-riva. Te roŋo i pāpa'i ai mo te nu'u haka 'āriŋa, mo te nu'u ta'e haka
roŋo, mo te nu'u taparahi-ta'ata, mo te nu'u hara, mo te nu'u ta'e 'ite i te
mo'a i te 'Atua 'e i tā'ana hāpī parauti'a, mo te nu'u tiŋa'i haka mate i tō'ona
matu'a tane 'e matu'a vahine, mo te nu'u ta'ato'a tiŋa'i haka mate i te taŋata,
10 mo te nu'u tai'ata 'e mo te nu'u aŋa i te tētahi atu me'e pē ira, mo te nu'u
hiku, mo te nu'u ho'o i te taŋata, mo te nu'u reo-reo, mo te nu'u hōrea hai
reo-reo, te kī, mo te nu'u ta'ato'a aŋa i te me'e ta'e tano ki te hāpī parauti'a
o te 'Atua. 11 He hāpī nā o te roŋo riva-riva hope'a o te nui-nui mo haka 'ite e
au, uŋa mai e te 'Atua, ki a ia ana ha'ahana-hana.

Te haka 'aroha iŋa o te 'Atua i a Pauro

12 He māuru-uru au ki te kope va'ai mai i te haŋu, ko Ietū Kiritō, he Pū'oko
Haka Tere o tātou, 'o te u'i mai i a au pa he taŋata e ko haka rē i a ia ki te
hora hope'a 'e 'o te ha'ata'a i a au mo aŋa ki a ia, 13 ka ai atu 'i mu'a 'ā e kī rō
'ana e au i te vānaŋa ta'e tano mō'ona, e tute rō 'ana a au mo tōtōā i tā'ana
nu'u, 'e e vā-vā tako'a rō 'ana i a rāua. 'E te 'Atua i haka 'aroha nō i a au 'o
te ai 'i rā hora kai haka moe 'ana a au i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e kai 'ite
'ana a au he aha tā'aku me'e e aŋa era. 14 'E i haka 'ite rō mai e ia i tō'ona riva
'e i tō'ona haŋa ki a au hai haka poreko 'i roto i a au i te haŋa mo haka moe
ō'oku i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e i te haŋa mo te rua taŋata hai Ietū Kiritō.
15 Te vānaŋa ena e kī ena: a Ietū Kiritō i tu'u mai ai ki te ao mo haka e'a i
te nu'u mai roto i te ūtu'a o te hara, he parauti'a, 'e te taŋata ta'ato'a e haka
noho i te rāua mana'u 'i ruŋa. 'E o te nu'u hara, ko au te 'ata taparahi-ta'ata.
16 'E te 'Atua i haka 'aroha nō mai, ki haka take'a ai e Ietū Kiritō 'i ruŋa i a au,
kope hara taparahi-ta'ata, i te roa o tō'ona huru haumārū mo tiaki ki te nu'u
hara mo huri i te rāua mana'u ki a ia. Pē ira a au i ai ai pa he ha'aaura'a mo
haka moe o te nu'u i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, mo rava'a e rāua i te ora 'āpī

'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 17 ¡Ki mo'a 'e ki ha'ahana-hana tahi tātou, 'ātā ki te hope'a ra'a, ki te 'Ariki, he 'Atua 'ina ō'ona ha'amata, 'ina ō'ona hope'a, 'ina he mate, 'ina he take'a, 'e e tahi mau nō! Ka ai pē ira.

18-19 E Timoteo, e te poki 'ā'aku ē, 'ī a au he haka rē atu i te roŋo nei: pa he va'ai iŋa o te va'ehau i a ia 'i te hora o te tama'i, ana va'ai tako'a koe i a koe mo haka 'ite mo oho o ruŋa i te roŋo parauti'a o te 'Atua hai pūai o tu'u haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a ia 'e hai mana'u riva-riva tako'a ō'ou tano ki te me'e kī era e te perofeta o ruŋa i a koe 'i mu'a 'ā. 'E nā tētahi nu'u, 'i te ta'e haka roŋo ki te rāua mana'u riva-riva, ko oho kē 'ana mai roto i te ara o te 'Atua. 20 I topa ai te me'e nei ki a Hīmēneo ararua ko Arehantaro, 'e ko haka rē atu 'ana e au ki a Rukifero mo aŋi-aŋi e rāua ararua: 'ina ko kī haka 'ou i te vānaŋa ta'e tano mo te 'Atua.

Te pure mo te taŋata ta'ato'a

2 1 'Ī a au he kī atu: e no-no'i, e ani, e pure 'e e māuru-uru ki te 'Atua mo te taŋata ta'ato'a o te ao. 2 E pure mo te nu'u haka tere i te henua 'e mo te nu'u ra-rahi ta'ato'a, ki noho riva-riva ai a tātou 'ina e tahi ture, ki mo'a ai 'e ki ha'atura ai ki te 'Atua. 3 Te me'e nei he me'e riva-riva 'e he me'e haŋa o te 'Atua, kope to'o i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 4 A ia e haŋa rō 'ana mo e'a o te taŋata ta'ato'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. E haŋa tako'a rō 'ana te 'Atua mo 'ite o te taŋata i te hāpī parauti'a pē nei ē:

5 Te 'Atua e tahi nō, 'e e tahi nō kope haka riva-riva i te taŋata ki te
'Atua, ko Ietū Kiritō.
6 'O haka ūtu'a e te 'Atua i te taŋata, i va'ai ai a Ietū i a ia mo mate mo
'amo e ia i te ūtu'a o te hara.
Te me'e nei i topa ai 'i te hora kī e te 'Atua, 'e i haka 'ite rō mai ki a
tātou:
a ia e haŋa rō 'ana mo e'a o te taŋata ta'ato'a mai roto i te ūtu'a o te
hara.

7 Mo haka 'ite mo oho i te roŋo nei i uŋa ai i a au e te 'Atua, pa he taŋata ma'uroŋo 'e pa he *'āpōtoro, 'e i kī rō mai mo hāpī ki te nu'u ta'e he hūrio o ruŋa i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e o ruŋa i te hāpī parauti'a o te 'Atua. Te me'e nei 'ā'aku e kī atu ena he parauti'a, ta'e he reo-reo.

Te noho iŋa tano mo te taŋata 'e mo te vi'e

8 Te me'e haŋa 'ā'aku: e pure te ŋāŋata 'i te kona ta'ato'a, e ma'u te rima a ruŋa mo pure ki te 'Atua hai māhatu ma'itaki, ta'e hai riri 'e ta'e hai 'aka-'aka o te mana'u.

9 'E tā'aku me'e haŋa mo te ŋā vi'e: e hāito e haka tano te uru iŋa o te kahu, te ha-hari iŋa o te rau'oho, 'e te huki iŋa o te piru ana vati-vati i a rāua, 'o ta'e mo'a rō e te taŋata. 10 Te haka tau iŋa mau hai huru o te me'e riva-riva aŋa, he me'e tano o te ŋā vi'e haŋa mo mo'a 'e mo ha'amuri ki te 'Atua.

11 Te ŋā vi'e e haka roŋo kiva-kiva i te hāpī o ruŋa i te vānaŋa o te 'Atua hai haŋa mo ha'atura. 12 'E 'ina e au he ha'ati'a i a rāua mo hāpī 'e mo haka tere

i te ŋāŋata 'i roto i te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te me'e haŋa he haka roŋo kiva-kiva nō o rāua. 13 'I ra'e, pa'i, a *'Ātamu i aŋa ai e te 'Atua ki a *Eva. 14 'E ta'e ko 'Ātamu te me'e i haka roŋo ki te reo-reo 'a Rukifero, ko Eva; 'e, 'i te haka roŋo ki rā reo-reo, he hara rō 'ai. 15 Te tano mau: e haka tere te ŋā vi'e hai mana'u o te 'Atua ki mo'a ai e te taŋata. E noho e hāpa'o i te rāua ŋā poki, e haka moe e oho i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e haŋa e oho ki te rua, 'e e ha'atura e oho ki te 'Atua. Pē ira he haka e'a e te 'Atua mai roto i te ūtu'a o te hara.

Te nu'u mo pū'oko haka tere

3 1 He parauti'a te me'e nei: Mo haŋa o te kope e tahi mo riro ō'ona he pū'oko haka tere o te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e haŋa 'ā ki te aŋa riva-riva. 2 Te kope mo pū'oko haka tere 'ina ko ai ō'ona hape. E ai he kope kai oho ki te rua vi'e 'i tō'ona hāipo-ipo, 'ite i te hāito i tā'ana me'e kī 'e i tā'ana me'e aŋa, 'ite mo ture hai me'e tano, 'e e mo'a rō 'ana e te taŋata. E ai he kope to'o i te nu'u kē ki tō'ona hare mo hāpa'o, 'e e 'ite riva-riva rō 'ana mo hāpī i te nu'u. 3 'Ina ko ai he kope ta'ero 'ava 'e rava moto. E ai he taŋata māhatu riva 'e haumārū, ta'e nou-nou moni, 4 'ite mo haka tere riva-riva i tō'ona hare, ki ha'atura ai 'e ki mo'a ai e tā'ana ŋā poki, 'e rā ŋā poki 'ina ko ai e tahi hape. 5 Mo ta'e 'ite, pa'i, i te haka tere riva-riva i tō'ona hare, ¿pē hē ia ana 'ite mo haka tere i te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū?

6 'O ira, te taŋata mo pū'oko haka tere 'ina ko ai e haka moe iho 'ana i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'o haka paka rō 'e he topa 'i ruŋa i a ia te ūtu'a va'ai era ki a Rukifero. 7 E ai tako'a he taŋata e mo'a rō 'ana e te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Pē ira e ko vānaŋa ta'e tano o ruŋa i rā kope 'e e ko rava'a e Rukifero.

Te ŋāŋata mo *taina hā'ū'ū

8 Te ŋāŋata to'o mo taina hā'ū'ū o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e ai tako'a he ŋāŋata e mo'a rō 'ā e te nu'u, ŋāŋata haka tano i te rāua me'e kī, ta'e he ta'ero, 'e ta'e nou-nou moni. 9 Te nu'u nei e haka hio-hio i te rāua mana'u ki te roŋo parauti'a o te 'Atua haka 'ite mai era e ia, 'e e ai e ma'itaki rō 'ā te rāua māhatu. 10 Te me'e ra'e, e u'i ana ai te rāua hape, 'e mo ai 'ina, he to'o mo taina hā'ū'ū o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

11 'E te rāua ŋā vi'e, e ai e mo'a tako'a rō 'ana e te taŋata, he ŋā vi'e ta'e ha'a'ino, hāito i te rāua me'e kī 'e i te rāua me'e aŋa, 'e he ŋā vi'e haka tano i te rāua me'e kī. 12 Te kope mo taina hā'ū'ū e ai tako'a he kope kai oho ki te rua vi'e 'i tō'ona hāipo-ipo, haka tere riva-riva i tō'ona hare 'e i tā'ana ŋā poki. 13 'E mo aŋa riva-riva o te taina hā'ū'ū i tā'ana aŋa, he 'ata mo'a e te taŋata, 'e he 'ata pūai mo haka 'ite mo oho o ruŋa i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō.

He parauti'a haka 'ite mai e te 'Atua

14-15 E Timoteo, ko haŋa 'ana a au 'ina ko roa hia mo oho atu mo u'i i a koe. 'O ŋe'i tā'ue, e pāpa'i atu ena au i te me'e nei, mo 'ite ō'ou pē hē te noho

iŋa tano o te huaʻai o te ʻAtua ora, he nūnaʻa taŋata haʻataʻa e ia māʻana. O te nuʻu nei te maʻu ʻe te hāpaʻo i te parautiʻa. 16 He meʻe nui-nui mau ʻana te parautiʻa haka ʻite mai era e te ʻAtua pē nei ē:

Te Kiritō i tuʻu mai ai pa he taŋata,
i haka ʻite rō mai e te *Vārua Maitai he Poki o te ʻAtua,
ʻe he merahi te mataʻite.
Te roŋo riva-riva o ruŋa i a ia i haka ʻite rō ki te hau taʻatoʻa,
i haka moe rō te manaʻu o te taŋata ʻi ruŋa i a ia,
ʻe i toʻo rō e te ʻAtua ki muri i a ia.

Te hāpī taʻe parautiʻa

4 1 Ko haka ʻite riva-riva ʻā e te *Vārua Maitai pē nei ē: ka hāhine ena te ŋā mahana hopeʻa era, tētahi taŋata e ko haŋa haka ʻou mo haka roŋo ki te hāpī parautiʻa o te ʻAtua. Ka haka roŋo ena ki te hāpī reo-reo o te tātane 2 hāpī e te nuʻu reo-reo riva a te haho ʻā ʻe taʻe ŋaroʻa haka ʻou i te mamae ʻi roto i a rāua ʻo te aŋa i te meʻe taʻe tano. 3 Te nuʻu nei ʻina he haʻatiʻa i te taŋata mo *hāipo-ipo ʻe mo kai i te tētahi kai aŋa e te ʻAtua. Te nuʻu ʻite i te parautiʻa *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ko aŋi-aŋi ʻana pē nei ē: taʻatoʻa kai māuru-uru ki te ʻAtua e tano nō mo kai. 4 Taʻatoʻa meʻe aŋa e te ʻAtua meʻe riva-riva; mo māuru-uru ki a ia, ʻina e tahi kai mo taʻe kai. 5 ʻĀʻana, paʻi, i kī, ʻe o tātou te māuru-uru ki a ia.

6 E Timoteo, mo hāpī ōʻou ki te taina i te ŋā meʻe nei, he tāvini riva-riva ia koe o Ietū Kiritō. ʻE te roŋo parautiʻa o te ʻAtua ʻe te maʻu ōʻou i te hāpī riva-riva haka ʻite atu he haka haŋu he oho i a koe.

7 ʻIna koe ko haka roŋo ki te ʻaʻamu maʻa-maʻa o te taŋata. Ka aŋa ka oho nō koe mo ʻata pūai ōʻou pa he taŋata moʻa ʻe haʻatura ki te ʻAtua. 8 Te haka aŋa i te hakari mo haka hio-hio e hauhaʻa rō ʻā, ʻe te ʻite mo moʻa ʻe mo haʻatura ki te ʻAtua ʻata hau rō atu i te hauhaʻa, ʻe taʻe mo te noho iŋa ʻi te ao nō nei, pē ira ʻana mo te noho iŋa ka oho mai ena. 9 He parautiʻa te meʻe nei; e haka roŋo te taŋata taʻatoʻa. 10 Mo ira, e Timoteo ē, e aŋa ʻe e haka ʻuhu e oho nei a tātou ʻi te aŋa o te ʻAtua ora, ʻo te ʻite e tātou e haka tano tahi rō i tāʻana meʻe kī. ʻĀʻana, paʻi, te haka eʻa i te taŋata taʻatoʻa mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe te vaʻai i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa ana haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū.

11 He ŋā meʻe nei te meʻe ʻāʻau mo hāpī ʻe mo kī mo aŋa e te taina. 12 E uʻi ʻo taʻe haka au rō atu ʻo te ai ōʻou he taŋata ʻāpī. Hai huru o tuʻu vānaŋa ʻe o tuʻu noho iŋa, hai haŋa ōʻou ki te rua, hai huru o tuʻu haka moe iŋa i te manaʻu ʻi ruŋa i te ʻAtua ʻe hai noho iŋa hara kore ana haka takeʻa ki te tētahi nuʻu haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū pē hē takoʻa a rāua ana ai.

13 ʻI tuʻu tiaki iŋa mai, e taiʻo koe ki te taŋata i te *Pāpaʻi Moʻa, e hāpī ʻe e haka haŋu koe i te taina. 14 E Timoteo, e haka hio-hio e oho koe ʻi te aŋa o te ʻAtua hai meʻe hauhaʻa vaʻai atu era e ia ʻi te hora haka topa atu era i te rima a ruŋa i tuʻu pūʻoko e te ŋā kope pūʻoko haka tere era koia ko kī atu i tāʻana roŋo hai Vārua Maitai.

15 E uʻi e aŋa riva-riva te ŋā meʻe kī atu ena e au, ki takeʻa ai e te nuʻu taʻatoʻa pē hē e aŋa e oho ena koe i te meʻe haŋa o te ʻAtua. 16 E uʻi riva-riva te huru o tuʻu noho iŋa ʻe te huru o tuʻu hāpī iŋa i te rua; e haka hio-hio e oho

nō koe i te ŋā me'e ta'ato'a ena. Mo aŋa ō'ou pē ira, ta'e ko koe nō te me'e ka e'a ena mai roto i te ūtu'a o te hara, pē ira 'ana te nu'u haka roŋo atu.

He haka tere iŋa tano

5 [1]Ana kī tā'ue koe i te hape o te taŋata pa'ari, e kī hai mo'a, pa he kī iŋa ō'ou ki tu'u matu'a tane. Ki te ŋāŋata 'āpī e kī pa he kī iŋa ō'ou ki tu'u taina. [2]Ki te ŋā vi'e pa'ari e mo'a koe pa he matu'a vahine ō'ou; 'e ki te ŋā vi'e 'āpī e mo'a 'e e haŋa pa he taina vahine ō'ou.

[3]E hā'ū'ū ki te vi'e hove 'ina he hua'ai ō'ona mo hāpa'o i a ia. [4]'E mo ai tā'ue te poki 'e te makupuna mo hāpa'o i rā hove, ko rāua te me'e ra'e mo hā'ū'ū i a ia. Pē ira he haka hoki ki rā matu'a te haŋa va'ai era e ia ki a rāua. He me'e nei te me'e haŋa o te 'Atua.

[5]Te vi'e hove o roto i te taina kope kore mo hāpa'o i a ia he ŋatu nō te haŋu ki te 'Atua mo hā'ū'ū. 'O ira ka pō ka 'ōtea e pure e ani ena. [6]'E te vi'e hove haŋa ki te me'e o te ao nō nei pa he vi'e mate ka ai atu e ora nō 'ā. [7]E kī ki te taina ta'ato'a: e hāpa'o te rāua hua'ai, 'o tuhi e te nu'u 'i te ta'e hāpa'o i a rāua. [8]Te parauti'a, te taŋata ta'e hāpa'o i tō'ona hua'ai 'e i tā'ana hua'ai mau 'ā e hārui 'ana hai tua'ivi i te hāpī parauti'a o te 'Atua, 'e tō'ona māhatu 'ata hau 'i te rake-rake ki te nu'u 'ina he *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua; te nu'u era, pa'i, e hāpa'o rō 'ana i te rāua hua'ai.

[9]Te vi'e hove mo haka pāpa'i 'i ruŋa i te parau o te ŋā vi'e hove mo hāpa'o e te taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū he vi'e mai te ono 'ahuru matahiti pe ruŋa, 'e he vi'e, 'i tō'ona hāipo-ipo, kai tai'ata. [10]Te vi'e nei he vi'e ko 'ite tahi 'ana e te taŋata i tō'ona huru riva, hāpa'o riva-riva i tā'ana ŋā poki, hāpa'o i te nu'u tu'u ki tō'ona hare, haka hopu i te va'e o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e hā'ū'ū ki te nu'u ta'ato'a ai o te 'ati. He vi'e aŋa mau 'ā a ia i te me'e haŋa o te 'Atua.

[11]'E te vi'e hove matahiti ta'e rahi he vi'e mo ta'e haka pāpa'i 'i ruŋa i rā parau, 'o topa pē nei ē: pe mu'a ka oho ena, 'ata pūai tō'ona haŋa ki tā'ana o te tane ki tō'ona haŋa mo tāvini ki te *Kiritō, 'e he haŋa mo *hāipo-ipo haka 'ou. [12]Mo hāipo-ipo tā'ue, he hape ki te hōrea aŋa 'i te hora haka pāpa'i i a ia. [13]'E ta'e 'o ira nō, 'o māhani i te hupe-hupe, 'o oho ki hare era ki hare era, 'o ha'amata 'o ha'a'ino i te rua, 'e 'o 'āmui ki roto i te ture kē koia ko kī i te vānaŋa ta'e tano.

[14]'O ira a au e haŋa nei ki te ŋā vi'e 'āpī hove mo hāipo-ipo, mo ai o te ŋā poki 'e mo ai he ŋā vi'e ma'u riva-riva i te rāua hare 'e i te rāua hua'ai, 'o ai te me'e ta'e tano mo kī o ruŋa i a rāua e te nu'u ta'e haŋa ki te 'Atua. [15]Te tētahi ŋā vi'e hove, pa'i, ko haka tapa 'ā i a rāua mai te ara o te 'Atua 'e ko oho 'ana a roto i te ara o Rukifero.

[16]Mo ai 'i roto i te hua'ai o te vi'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te ŋā vi'e hove, e hā'ū'ū 'e e hāpa'o e rā vi'e i rā ŋā hove, 'o ai he paŋaha'a haka 'ou e tahi mo 'amo e te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ki topa ai te hora o te nu'u era mo hā'ū'ū ki te vi'e hove 'ina he kope mo hāpa'o i a ia.

[17]Te nu'u pū'oko haka tere o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū aŋa riva-riva i te rāua aŋa e mo'a 'e e 'auhau riva-riva e te taina. 'E te nu'u ra'e mau mo mo'a 'e mo 'auhau riva-riva ko te ŋā pū'oko haka tere ena

te rāua aŋa he haka 'ite i te vānaŋa o te 'Atua. 18 Pē nei, pa'i, te *Pāpa'i Mo'a
e kī ena: «'Ina ko here te ŋutu o te 'uei haka rei-rei tariko». 'E e kī tako'a rō
'ā: «E 'auhau te taŋata aŋa».
19 'Ina koe ko haka roŋo ki te me'e ta'e tano kī atu o ruŋa i te nu'u pū'oko
haka tere. Ana haka roŋo iho koe e ai e rua 'o e toru mata'ite.
20 'E mo ai ko hara 'ana 'e 'ina he haka tapa mai roto i rā me'e, e ture 'i
mu'a o te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ki ri'a-ri'a ai te
tētahi nu'u pū'oko haka tere.
21 'Ī a au he kī atu: e aŋa koe i te me'e hatu atu ena o ruŋa i te nu'u pū'oko
haka tere. Ana haka tī-tika koe e tahi o rāua, 'ina ko u'i ko ai a ia ana ture
iho i tō'ona hara. 'Ina ko rehu i a koe: nā e u'i atu ena te 'Atua, a Ietū Kiritō
'e te merahi. 22 'Ina koe ko veve-veve mo ha'ata'a 'e mo ha'amaitai i te kope
mo te aŋa o te 'Atua hai haka puā i tu'u rima a ruŋa, 'o ai e hara rō 'ā kai 'ite
hia koe; pē ira he hara tako'a koe. E hāpa'o koe 'o hara.
23 E Timoteo, 'i te ai me'e rava māui-ui manava koe, 'ina ko unu i te vai nō,
e unu 'iti-'iti tako'a hai vino.
24 Ana ha'ata'a koe i te taŋata mo te aŋa o te 'Atua, 'ina ko rehu i a koe: te
hara o te tētahi nu'u e 'ite rō 'ana e tātou ka ai atu kai ture ia, 'e te hara o te
tētahi atu nu'u e ture e 'ite iho ena e tātou. 25 Pē ira tako'a 'ā e ai rō 'ana te
me'e riva-riva aŋa e te nu'u e 'ite rō 'ana e te ta'ato'a, 'e e ai rō 'ana te me'e
riva-riva aŋa 'ina he 'ite e te nu'u. Pe mu'a ka oho ena he 'ite.

6 1 E Timoteo, e haka 'ite ki te nu'u 'ekaravo *haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū: e mo'a i te taŋata haka aŋa i a rāua. Mo ta'e mo'a o rāua, he kī
e te nu'u i te vānaŋa ta'e tano o ruŋa i te tātou hāpī 'e o ruŋa i te 'Atua. 2 'E
mo ai te taŋata haka aŋa i a rāua he kope haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū, 'ina ko ta'e mo'a 'o te ai he taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
Te tano mau: e 'ata aŋa riva-riva 'o te ai te kope era ki a ia e tāvini era he
taina haŋa rahi.

Te hauha'a parauti'a

E Timoteo, ka hāpī te me'e pāpa'i atu ena e au 'e ka kī ki te taina: hai me'e
nei a rāua ana haka tere. 3 Mo hāpī o te kope e tahi i te me'e kē 'e 'ina he haŋa
ki te hāpī parauti'a o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō 'e ki te hāpī
ma'u e tātou, 4 te kope nei ia he kope mana'u i a ia nō te tano, 'e te parauti'a
mau, 'ina e tahi 'ā'ana me'e i 'ite. Pa he māui-ui e tahi ō'ona te haka tumu i te
tātake o ruŋa i te me'e hauha'a-'ore. Pē ira he poreko te mākota, te ta'e au, te
vā-vā, te mana'u 'ino, 5 'e te rava ture 'i roto i te nu'u 'ina he mana'u riva-riva
toe 'e 'ina he aŋi-aŋi haka 'ou he aha te me'e he parauti'a 'e he aha te me'e
he reo-reo. Mo rāua te hāpī o ruŋa i te 'Atua he rāve'a e tahi mo 'ono. 6 Te
parauti'a, e ai mau rō 'ana te 'ono o te hāpī o ruŋa i te 'Atua, 'e rā 'ono mo te
taŋata e koa rō 'ana 'i tā'ana me'e ai. 7 'Ina, pa'i, e tahi me'e ma'u e tātou 'i
te rima e poreko ena, 'e 'ina e tahi me'e ma'u ka mate ena. 8 Mo ai o te tātou
me'e mo kai 'e o te kahu mo uru, e koa 'o te ai i a tātou te ŋā me'e nei. 9 'E te
nu'u haŋa mo 'ono e haka 'atu rō e te rauhuru me'e mo hara. Pē ira he rava'a
riva-riva i a rāua e te pohe ki te me'e ta'e tano 'e ma'a-ma'a, he me'e mo ma'u
i a rāua ki roto i te 'ati 'e ki roto i te ūtu'a. 10 Te nou-nou ki te moni he tumu
o te rauhuru atu me'e ta'e tano. 'E nā e ai rō 'ana te nu'u, 'i te pohe rahi ki te

moni, ko haka tapa 'ana i te mana'u mai ruŋa i te 'Atua, 'e ko 'amo 'ana me'e rahi nō atu 'ati i kimi e rāua 'ā.

Te haka tere iŋa tano mo Timoteo

11 'E a koe, e te taŋata o te 'Atua ē, e tere mai te ŋā me'e ta'ato'a nei. Tu'u noho iŋa e ai noho iŋa tī-tika, mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua. E haka moe e oho koe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e haŋa ki te rua, e 'ite i te ha'aroma'i i te 'ati hai pūai, 'e te me'e ta'ato'a kī 'e aŋa e koe e aŋa hai haumārū. **12** E va'ai tahi koe i a koe mo hio-hio mo oho nō o tu'u mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e mo aŋa ki a ia, pa he va'ai iŋa ena o te va'ehau i a ia ki te mate 'i te hora o te tama'i. 'Ina ko haka pako'o mai tu'u rima te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai atu e te 'Atua. Mo rava'a i rā me'e i to'o ai i a koe e te 'Atua 'i te hora kī ō'ou, 'i mu'a i te rahi o te mata'ite, i tu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

13 E Timoteo, he kī atu au 'i mu'a i te 'Atua, i a ia te ora o te me'e ta'ato'a, 'e 'i mu'a i a Ietū Kiritō, kī i te parauti'a 'i mu'a o Pontio Pirato: **14** e aŋa tahi koe i tā'aku me'e kī atu ena, 'e e noho e oho koe 'ina e tahi hape 'ātā ki te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō **15** 'i te hora kī e te 'Atua.

Te 'Atua e tahi mau nō. Ki a ia ana ha'ahana-hana; i a ia, pa'i, te parau o te me'e ta'ato'a. A ia he 'Ariki o te 'ariki, 'e he Pū'oko Haka Tere o te pū'oko haka tere ta'ato'a. **16** 'Ina o ruŋa i a ia te mate; 'i roto i te mōrī 'ana-'ana e noho ena 'e 'i te pūai o rā mōrī e ko hāhine e tahi kope. 'Ina 'ā e tahi taŋata i take'a 'e mo take'a tako'a i a ia. Ki ha'amuri 'e ki ha'ahana-hana tātou i te 'Atua; i a ia, pa'i, te parau 'e te pūai mo haka tere i te me'e ta'ato'a 'ātā ki te hora hope'a. *'Āmene.

17 Ki te nu'u 'ono o te ao nei e kī: 'ina ko mana'u i a rāua mau nō te tano, 'e 'ina ko haka noho i te rāua mana'u 'i ruŋa i te hauha'a; te hauha'a, pa'i, e ko roa he pau tahi. Te me'e o rāua mo aŋa he haka noho i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 'Ā'ana, pa'i, te va'ai mai ki a tātou i te me'e ta'ato'a hai mau mo koa o tātou. **18** E kī tako'a: e haka rahi te rāua me'e riva-riva aŋa ki te rua, mo 'ono tako'a o rāua 'i te aŋa iŋa i rā ŋā me'e, 'e e va'ai hai riva to te tētahi o te hauha'a. **19** Pē ira he ha'aputu 'i ruŋa i te raŋi te hauha'a parauti'a mo te rāua noho iŋa pe mu'a ka oho ena, 'e te rāua noho iŋa 'i te ao nei he tano ki te noho iŋa haŋa e te 'Atua.

He hatu iŋa hope'a 'e he 'aroha

20 E Timoteo, e ma'u riva-riva te me'e va'ai atu e te 'Atua. 'Ina koe ko haka roŋo ki te vānaŋa hauha'a-'ore o te ao nei 'e ki te vānaŋa 'ina he tano ki te hāpī parauti'a o ruŋa i te 'Atua hāpī e te tētahi pa he parauti'a. **21** Nā e ai rō 'ana, pa'i, te nu'u, 'i te haka roŋo ki rā hāpī, ko haka tapa 'ana i a rāua mai roto i te hāpī parauti'a.

Ka ai 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a te riva rahi o te 'Atua.

He rua parau pāpaʻi e Pauro ki a

Timoteo

He rua parau nei i pāpaʻi e Pauro ki a Timoteo, ʻe e tuʻu rō ʻā pa he parau raʻe era. ʻI te ai o te nuʻu e hāpī ʻā i te hāpī reo-reo ki te nuʻu *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, he ʻata haka aŋi-aŋi e Pauro ki a Timoteo i te meʻe mo hāpī ki te nuʻu taina. ʻI ruŋa takoʻa nei e hatu ʻā e Pauro ki a Timoteo mo taʻe haʻamā ʻo te maʻu i te parau ʻāpī riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō, ʻe mo topa tāʻue ʻi ruŋa i a ia te ʻati ʻo te haka ʻite ki te nuʻu i rā parau ʻāpī, e haʻaoromaʻi hai pūai pa he vaʻehau haka kē ʻa Ietū Kiritō (1.6–8; 2.3).

Te nuʻu o te noho iŋa nei o Timoteo e manaʻu rahi rō ʻana o ruŋa i te paʻo o te ao. ʻO ira i haka ʻite ai e Pauro ki a Timoteo pē nei ē: ʻi te ŋā mahana hopeʻa ena e ai rō te mahana taparahi-taʻata. He ʻino te taŋata, he haŋa ki te moni nō, he haka meʻe i a rāua, he manaʻu i a rāua mau nō te tano, he vānaŋa taʻe tano mo te ʻAtua, e ko haʻatura ki te rāua matuʻa, e ko ʻite mo māuru-uru ʻe ʻina takoʻa e ko moʻa i te hāpī o te ʻAtua. He hatu ia e Pauro mo taʻe haŋa ki te nuʻu pē rā mo repahoa ōʻona (3.1–5).

E ai takoʻa rō ʻana ʻi ruŋa nei te hāpī ko haka poto ʻā ʻe ko pāpaʻi ʻā pa he pātaʻu-taʻu mo maʻuʻaʻau e te taina. Te hāpī nei e haka manaʻu ʻana i te parauti'a nei: a Ietū he kope aŋa i tāʻana meʻe kī (2.11–13).

Mo haka oti o te parau nei he haka ʻite e Pauro ki a Timoteo i te parau ʻāpī o te tētahi taina māhani takoʻa e Timoteo ʻe he haka maʻu i te ʻaroha ki te tētahi atu taina. E tuʻu rō ʻana pa he meʻe ena ē: ko aŋi-aŋi ʻana e Pauro ko hāhine ʻana a ia mo mate (4.6).

He ʻaroha

1 [1]A au, a Pauro, *ʻāpōtoro ʻa Ietū Kiritō, uŋa e te ʻAtua mo haka ʻite ki te taŋata o ruŋa o te ora ʻāpī hōrea mai e ia ravaʻa hai Ietū Kiritō mau nō [2]he ʻaroha atu hai haŋa ki a koe, e Timoteo ē. A koe pa he poki parautiʻa mau ʻā ʻāʻaku. Ka ai ʻi ruŋa i a koe te riva rahi, te haka ʻaroha ʻe te haumārū o te ʻAtua Matuʻa, ʻe o Ietū Kiritō, he Pūʻoko Haka Tere o tātou.

He māuru-uru

[3]E Timoteo, hai māhatu maʻitaki a au e aŋa nei ki te ʻAtua, pa he meʻe aŋa e tōʻoku tupuna. ʻE ʻi tōʻoku pure iŋa ʻi te pō ʻe ʻi te ʻōtea, e māuru-uru nei a au mōʻou. [4]E haŋu, e manaʻu rō ʻana a au ʻi ruŋa i tuʻu matavai taŋi era mōʻoku; ʻo ira a au e haŋa nei mo takeʻa mai i a koe. ¡Ko te koa ʻō i a au mo ai pē ira! [5]E manaʻu takoʻa rō ʻana a au i tuʻu haka moe iŋa parautiʻa i te manaʻu

'i ruŋa i a Ietū, he me'e ai 'i tu'u māmārū'au era ko Rōira 'e 'i tu'u matu'a vahine era ko Eunite. 'E ko 'ite riva-riva 'ana e au nā i a koe tako'a.

'Ina ko ha'amā

6 'Ī au he kī atu: pa he ni'o iŋa i te ahi, ana haka pūai ana oho koe i te me'e va'ai atu era e te 'Atua 'i te hora haka topa atu era ō'oku i te rima a ruŋa i tu'u pū'oko. 7 Te *Vārua Maitai va'ai mai era e te 'Atua ta'e he Vārua haka 'aka-'aka i te mana'u; he Vārua pūai, haka haŋu, haka poreko i te haŋa ki te rua, 'e haka 'ite i te haka topa riva-riva i te mana'u.

8 'Ina koe ko ri'a-ri'a mo vānaŋa o ruŋa i te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, 'e 'ina koe ko ha'amā 'o tō'oku puru 'i roto i te hare ma'u'aurī. Hai pūai o te 'Atua, mai ki ha'aoroma'i ki oho i te 'ati mo topa mai 'o te haka 'ite i te roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū.

9 Te 'Atua ko haka e'a 'ā i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara mo riro o tātou he nu'u 'ā'ana. I aŋa ai pē ira, ta'e he huru riva o tātou, he haŋa mau 'ā ō'ona, 'e mai te hora era 'ā kai aŋa 'ana i te ao i haŋa rō ai mo haka take'a mai i tō'ona riva rahi hai Ietū Kiritō. 10 'E, ko haka take'a mai 'ā e te 'Atua hai tu'u mai era o Ietū Kiritō, kope haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara. Ko haka kore 'ā, pa'i, e Ietū i te pūai o te mate, 'e ko haka 'ite 'ā ki te nu'u: mo haka noho o rāua i te mana'u 'i ruŋa i te *roŋo riva-riva o te 'Atua he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

11 Te 'Atua ko kī mai 'ana mo haka 'ite ō'oku i te roŋo nei, 'e ko uŋa 'ana i a au pa he 'āpōtoro 'e pa he ma'ori. 12 'O ira te 'ati e topa mai nei ki a au. Ka ai atu pē ira, 'ina a au he ri'a-ri'a. Ko 'ite 'ana, pa'i, e au 'i ruŋa i a ai a au e haka noho nei i tō'oku mana'u, 'e ko aŋi-aŋi riva-riva 'ana e au e ai rō 'ana tō'ona pūai mo hāpa'o 'e mo hā'ū'ū mai i te aŋa va'ai mai e ia 'ātā ki te mahana o tō'ona hoki iŋa mai.

13 Ana hāpī koe, e u'i e haka tano ki te hāpī iŋa parauti'a haka 'ite atu era e au koia ko te haka moe ko te oho i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ko te haŋa ko te oho ki te rua 'o te ai ō'ou 'a Ietū Kiritō. 14 E Timoteo, hai hā'ū'ū o te Vārua Maitai noho 'i roto i a tātou, ka hāpa'o i te hāpī parauti'a va'ai atu era mo haka 'ite ki te nu'u.

15 Ko 'ite 'ana koe: te nu'u ta'ato'a o 'Ātia ko hoa 'ana i a au, 'e 'i roto i rā nu'u a Fīkero 'e a 'Eremōhene. 16 'E mo 'Onetiforo 'e mo te nu'u ta'ato'a o tō'ona hare, ka ai 'i ruŋa i a rāua te riva rahi o te 'Atua. I rahi rō, pa'i, te mahana i haka haŋu ai i tō'oku mana'u, 'e 'ina kai ha'amā 'o tō'oku puru 'i roto i te hare ma'u'aurī. 17 I tu'u mai era a 'Onetiforo ki Roma, te me'e ra'e i aŋa he kimi i a au ka rava'a rō. 18 'O ira a au e pure nei mo haka 'aroha o te 'Atua i a ia 'i te mahana o te ture hope'a. Ko 'ite riva-riva 'ana, ho'i, koe, e Timoteo ē, pē hē a ia i hā'ū'ū mai ai 'i Ēfeto.

He ha'aoroma'i iŋa i te 'ati hai pūai

2 1 E haŋu, e haka pūai koe hai riva rahi o te 'Atua va'ai atu hai Ietū Kiritō. 2 E kimi koe hai ŋāŋata haka tano i te rāua me'e kī, ŋāŋata 'ite tako'a mo hāpī i te rua. Ki a rāua koe ana haka 'ite mo hāpī e rāua ki te tētahi i te hāpī parauti'a o ruŋa i a Ietū Kiritō haka 'ite atu era e au 'i te hora hāpī ō'oku i te nu'u.

3 E ha'aoroma'i koe i te 'ati ka topa atu ena pa he va'ehau haka kē 'a Ietū
Kiritō. 4 'Ina e tahi va'ehau o'o ki te aŋa o te nu'u ta'e he va'ehau. Te me'e
haŋa o te va'ehau he aŋa riva-riva i te aŋa mo koa o te kape. 5 Pē ira tako'a
'ā te kope 'ā'ati, 'ina e ko haka hei mo ta'e ha'atura ki te haka tere iŋa era
o rā 'ā'ati. 6 Te kope 'oka kai, mā'ana e kai ra'e i tā'ana kai 'oka. 7 E mana'u
koe i te me'e nei e kī atu ena e au, 'e mo te 'Atua e 'ata haka aŋi-aŋi atu i te
me'e ta'ato'a.
8 'Ina ko rehu i a koe te roŋo riva-riva haka 'ite e au pē nei ē: te 'Atua i haka
ora rō mai te mate i a Ietū Kiritō, hakaara o te 'ariki era ko *Tāvita. 9 'O te
haka 'ite 'o te oho ō'oku i te roŋo ena i topa mai ai te 'ati, 'ātā ki te roa ko
here-here 'ana i a au hai vivi pa he taparahi-ta'ata. 'E, ka ai atu ko here-here
'ana i a au, te vānaŋa o te 'Atua e ko rava'a mo haka noho. 10 'O ira a au e
ha'aoroma'i nei i te ta'ato'a nō 'ati mo te riva-riva o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua
mā'ana, mo e'a tako'a o rāua mai roto i te ūtu'a o te hara hai Ietū Kiritō 'e mo
rava'a mo noho 'i muri i a ia 'ina he hope'a ra'a pe mu'a ka oho ena.
11 He parauti'a te me'e nei:

Mo ai ko mā-mate 'ā a tātou 'i muri i a Ietū Kiritō,
'i muri i a ia a tātou ka no-noho ena.

12 Mo ha'aoroma'i o tātou i te 'ati hai pūai,
he haka tere a tātou 'i tō'ona ao 'i muri i a ia.

Mo kī o tātou kai 'ite a tātou ko ai a ia,
pē ira tako'a 'ā ka kī ena e ia mo tātou.

13 Ka ta'e aŋa atu a tātou i te tātou me'e kī,
ko te aŋa iŋa 'ana a ia i tā'ana me'e kī;
e ko aŋa, pa'i, a ia e tahi me'e 'ina he tano ki tō'ona huru.

Te noho iŋa tano mo Timoteo

14 E haka mana'u koe ki te nu'u, e Timoteo ē, i te ŋā me'e kī atu era e au,
'e 'ai ka kī rō hai 'īŋoa o te 'Atua: 'ina a rāua ko tātake o ruŋa i te aura'a o te
vānaŋa; 'ina, pa'i, e tahi hauha'a. Te me'e mau nō mo rava'a he haka kore i te
haka moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te nu'u haka roŋo i rā vānaŋa. 15 E
aŋa riva-riva koe i ta'a aŋa, ki ai ai koe he taŋata tano 'e aŋa i te me'e tī-tika
'i mu'a i te 'Atua, pa he taŋata 'ina ō'ona hape mo ha'amā iŋa 'e, tako'a, hāpī
riva-riva oho i te roŋo parauti'a o te 'Atua.
16 'Ina koe ko haka roŋo ki te vānaŋa tahaŋa o te nu'u ta'e *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te nu'u vānaŋa, pa'i, pē ira pe te 'ava-'ava pe te oho
nō mai muri i te 'Atua, 17 'e te rāua hāpī ta'e tano he 'ata rahi he oho, pa he
māui-ui kai i te hakari. He me'e nei te me'e i topa ki a Hīmēneo ararua ko
Fireto. 18 A rāua ko haka tapa 'ana mai roto i te parauti'a hai kī o rāua: te ora
iŋa haka 'ou o tātou mai te mate ko ai era 'ā, 'e pē ira e haka mira-mira e oho
era i te mana'u o te tētahi nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
19 Ka ai atu pē ira, te nūna'a taŋata haka moe parauti'a i te rāua mana'u 'i
ruŋa i a Ietū e hio-hio rō 'ana pa he kona mekerā 'i ruŋa e haka tu'u ena i te

hare, 'e 'i ruŋa tako'a i pāpa'i ai: «Te 'Atua e aŋi-aŋi rō 'ā i tā'ana taŋata», 'e, «Te nu'u ta'ato'a ha'amuri ki te 'Atua e haka tapa mai roto i te me'e ta'e tano».

20 'I roto i te hare o te 'ono, ta'e nō he me'e aŋa hai piru 'e hai parata te me'e o roto. E ai tako'a rō 'ana te me'e aŋa hai miro 'e hai 'ō'one. Te ŋā me'e riva-riva era he ha'ata'a mo te mahana ŋoŋoro, 'e te tētahi me'e era mo te mahana ta'e ŋoŋoro. 21 Te kope haka tapa i a ia mai roto i te me'e ta'e tano pa he ŋā me'e piru era 'ā, me'e ha'ata'a mo te me'e riva-riva haŋa e te 'Atua mo aŋa.

22 E Timoteo, e u'i koe e te me'e haka hara i te nu'u 'āpī. E aŋa mo riro ō'ou 'e o te nu'u ta'ato'a ha'amuri hai māhatu ma'itaki ki te 'Atua, he nu'u aŋa i te me'e tano ki te mata o te 'Atua, haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, haŋa ki te rua 'e haumārū. 23 'Ina koe ko haka roŋo ki te vānaŋa tahaŋa o te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū; ko 'ite 'ana, pa'i, koe: te me'e nō mo rava'a he tātake. 24 Te tāvini o te 'Atua 'ina ko tātake; e riva ki te ta'ato'a, e 'ite mo hāpī i te rua 'e mo ha'aoroma'i i te me'e hai haumārū.

25 E 'ite tako'a i te kī, hai māhatu ma'itaki, i te hape o te nu'u ta'e haka roŋo, koi'ite 'i te riva rahi o te 'Atua, he huri i te rāua mana'u ki a ia, 'e he 'ite i te parauti'a o ruŋa i a Ietū Kiritō, 26 ki veveri ki tere ai mai te rima o Rukifero. 'Ā'ana, pa'i, te puru i a rāua mo aŋa o nei nu'u i tā'ana me'e nō era i haŋa.

Te huru o te nu'u 'i te ŋā mahana hope'a era

3 1 E 'ite tako'a koe: 'i te ŋā mahana hope'a ena e ai rō te mahana taparahi-ta'ata. 2 He 'ino te taŋata, he haŋa ki te moni nō, he haka me'e i a rāua, he mana'u i a rāua mau nō te tano, he vānaŋa ta'e tano mo te 'Atua, e ko ha'atura ki te rāua matu'a, e ko 'ite mo māuru-uru 'e 'ina tako'a e ko mo'a i te hāpī o te 'Atua. 3 E ko haka 'aroha 'e e ko haŋa ki te rua taŋata. He riro nu'u ha'a'ino, ta'e hāito i te me'e kī 'e i te me'e aŋa, tōtōā i te rua 'e ta'e haŋa ki te me'e tano. 4 E riro tako'a rō a rāua he taŋata ho'o i te rua, aŋa i te me'e 'ina he mana'u hia, 'e haka paka i a rāua. 'E te me'e mau nō ka kimi era he reka, ta'e he 'Atua. 5 E haka tu'u rō i a rāua pa he taŋata mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua; 'e, hai haka tere iŋa o rāua, ka take'a era 'ina mau 'ā he ha'atura.

'Ina e tahi a'a me'e mo aŋa 'i muri i te nu'u tu'u pē rā, e Timoteo ē. 6 O rāua, pa'i, te nu'u oho ki hare era ki hare era 'e hai reo-reo e rava'a ena mo haka tere i te ŋā vi'e 'ina he pūai o te mana'u, 'amo me'e rahi hara, 'e pohe ki te me'e ta'e tano. 7 He haka roŋo nō te aŋa o te ŋā vi'e nei ki nu'u era ki nu'u era, 'e 'ina he aŋi-aŋi, ki te hora hope'a, 'i hē mau te hāpī parauti'a o te 'Atua. 8 Te nu'u hāpī era i te ŋā vi'e hai reo-reo he nu'u mana'u ta'e tano, haka tapa i te rāua mana'u mai ruŋa i te 'Atua. Pa he ta'e haka roŋo iŋa era 'ā o Hane ararua ko Hampere ki a *Mōtē te ta'e haka roŋo o rā nu'u i te hāpī parauti'a o te 'Atua. 9 Te nu'u nei e ko rava'a mo haka roŋo mo oho nō e te nu'u ki a rāua ka 'ite rō ena e te ta'ato'a pē nei ē: he nu'u ma'a-ma'a. He me'e nei te me'e i topa tako'a ki a Hane ararua ko Hampere.

He hatu iŋa ki a Timoteo

10 'E a koe, e Timoteo ē, ko 'ite riva-riva 'ana i tā'aku me'e hāpī, i te huru o tō'oku noho iŋa, i tā'aku me'e haŋa mo aŋa, i tō'oku haka moe iŋa i te mana'u

'i ruŋa i a Ietū, i tō'oku haumārū, i tō'oku haŋa ki te rua 'e i tō'oku ha'aoroma'i iŋa i te 'ati hai pūai 11 e tute mai era i a au mo tōtōā 'i te ŋā kona era ko Antiokia, ko Īkōnio 'e ko Rītara. ¡Me'e huru kē te rahi o te 'ati a au i ha'aoroma'i ai! 'E o te 'Atua au i hā'ū'ū mai mo e'a mai roto i rā ŋā 'ati. 12 'Ī a au he kī atu: te nu'u ta'ato'a *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō, haŋa mo riro o rāua he nu'u mo'a 'e ha'atura ki a ia, e 'ite: he tute i a rāua e te nu'u ta'e haŋa ki te 'Atua mo tōtōā. 13 'E te ŋāŋata aŋa i te me'e ta'e tano 'e te nu'u haka tu'u i a rāua pa he nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū pe te 'ata ta'e riva-riva ka oho ena; te aŋa he reo-reo he oho nō ki te taŋata 'e, 'ina he aŋi-aŋi, e reo-reo tako'a rō 'ana ki a rāua.

14 'E a koe, e ma'u hio-hio te ŋā me'e hāpī atu era. Ko 'ite 'ana, pa'i, e koe he parauti'a 'e 'a 'ai i hāpī atu. 15 Mai tu'u 'iti-'iti haŋa 'ā i 'ite rō ai a koe i te me'e o ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a, he me'e haka 'ite 'e haka aŋi-aŋi atu pē nei ē: mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō. 16 Te me'e ta'ato'a kī 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a he me'e haka 'ite mai e te 'Atua. Tō'ona hauha'a: he hāpī mai, he ture mai, he haka tī-tika mai i te mana'u 'e he hāpī mai i te noho iŋa tano ki te mata o te 'Atua, 17 ki ai ai te nu'u aŋa ki a ia e tano riva-riva rō 'ana mo aŋa rauhuru me'e riva-riva haŋa 'ā'ana.

4 1 'I mu'a o te 'Atua 'e o Ietū Kiritō, kope ka oho mai ena pa he 'Ariki nui-nui mo haka ūtu'a i te nu'u ora 'e i te nu'u mate, ka kī atu ena a au: 2 e haka 'ite e oho koe, e Timoteo ē, i te roŋo o te 'Atua, ka haŋa 'e ka ta'e haŋa e te nu'u mo haka roŋo atu. Hai haumārū ana hāpī 'e ana haka 'ite i te rāua hape, ana ture, 'e ana haka haŋu i te rāua mana'u. 3 Nā e tu'u rō te mahana e ko haŋa haka 'ou te taŋata ki te hāpī parauti'a. Te me'e ka aŋa era he kimi i te ma'ori hāpī i te me'e haŋa nō o rāua mo haka roŋo, 4 he hārui hai tua'ivi i te parauti'a, 'e he haka roŋo ki te rauhuru nō atu 'a'amu. 5 'E a koe, e 'ite i te hāito i ta'a me'e kī 'e i ta'a me'e aŋa, e ha'aoroma'i hai pūai i te 'ati, e haka 'ite e oho i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō, 'e e aŋa riva-riva ta'a aŋa.

6 E Timoteo, ko hāhine 'ana a au mo mate; ko tu'u 'ana a au 'i te hora nei pa he tūtia mo te 'Atua. 7 Ko va'ai tahi 'ana a au i a au mo tāvini ki te 'Atua, pa he va'ai iŋa o te va'ehau i a ia ki te mate 'i te hora o te tama'i, 'e pa he kope 'ā'ati, ko tu'u 'ana a au ki te hope'a. 'Ina kai haka tapa, ki te hora hope'a, mai te hāpī parauti'a o te 'Atua. 8 Te me'e toe nō he va'ai mai i tō'oku hei, hei va'ai ki te nu'u aŋa i te me'e tī-tika ki te mata o te 'Atua ka va'ai mai ena 'i te mahana o te ture hope'a e Ietū Kiritō, kope ture hai parauti'a i te hape o te taŋata. 'E ta'e ki a au nō ka va'ai mai ena, ki te nu'u ta'ato'a tiaki hai māhatu ki tō'ona hoki iŋa mai.

He parau 'āpī

9 E Timoteo, ka u'i te rāve'a mo hōrou ō'ou mo oho mai. 10 A Rema, 'i te haŋa rahi ki te me'e o te ao nei, ko hoa 'ana i a au 'e ko oho 'ana ki Tētārōnika. A Keretene 'ai Karatia, 'e a Tito 'i Raramatia. 11 Ko Ruka mau nō te me'e 'i muri i a au.

E u'i e kimi mai a Marko 'e 'ai ka ma'u rō mai 'i muri i a koe mo hā'ū'ū mai 'i tā'aku aŋa. 12 A Tīkiko ko haka uŋa 'ana e au ki Ēfeto.

13 Ki oho mai koe, e ma'u mai te paratoa haka rē e au ki a Karapō 'i Toroare.
E ma'u tako'a mai te puka, 'e te me'e mo ta'e rehu i a koe he puka aŋa era
hai kiri.
14 A Arehantaro, taŋata aŋa 'aurī era, ko aŋa mai 'ana i te me'e ta'e tano ki
a au; mo te 'Atua e haka ūtu'a i a ia. 15 E hāpa'o koe e ia; 'ina, pa'i, he haŋa ki
te roŋo haka 'ite e tātou.
16 'I te mahana ma'u ra'e era i a au mo ture 'i mu'a o te nu'u ra-rahi o te
rōmano, 'ina e tahi kope i mata'ite mō'oku; ta'ato'a nō i hoa ai i a au. Pē hiva
'ana te 'Atua ana ta'e tapa atu, 'o haka ūtu'a i a rāua. 17 'Ā'ana mau nō i hā'ū'ū
mai 'e i va'ai mai i te pūai mo haka 'ite ō'oku i te roŋo riva-riva o ruŋa o
Ietū Kiritō, 'e, tako'a, mo haka roŋo tahi mai o te nu'u ta'e he hūrio. Pē ira
te 'Atua i to'o ai i a au mai roto i te haha o te reone, 18 'e pē ira tako'a 'ā ka
haka e'a ena i a au mai roto i te 'ati ta'ato'a 'e ka ma'u ena i a au ki te raŋi
ki te ao haka tere e ia. ¡Ki ha'ahana-hana tahi tātou ki a ia 'ātā ki te hope'a
ra'a! *'Āmene.

He 'aroha

19 Ka 'aroha ki a Pirika ararua ko 'Ākira, pē ira 'ā ki a 'Onetiforo 'e ki tō'ona
hua'ai.
20 A Erato ko noho 'ana 'i Kōrinto, 'e a Torofimo, 'i te māui-ui, ko haka rē
'ana e au 'i Mīreto.
21 E Timoteo, e hōrou mai koe mai ta'e tu'u mai te toŋa. A Euvuro, a Pure-
nete, a Rino, a Karauria 'e te taina ta'ato'a 'ī e 'aroha atu ena.
22 Ka ai i a koe te hā'ū'ū o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, 'e te riva
rahi o te 'Atua 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a.

He parau pāpaʻi e Pauro ki a

Tito

A Tito he hokorua haka ʻou e tahi o te *ʻāpōtoro era ko Pauro. Te meʻe taʻatoʻa o ruŋa i a ia mai ruŋa i te parau nei i ʻite mai ai ʻe, takoʻa, mai ruŋa i te tētahi puka (2 Kōrinto 2.13; 7.6–16; 8.23; Karatia 2.1–3). E hāʻaki ena ʻi ruŋa nei: a Pauro i haka rē ai i a Tito ʻi te motu era ko Kereta mo hāʻūʻū i te nūnaʻa *kiritiano taʻatoʻa o rā motu mo toʻo i te rāua pūʻoko haka tere. He haka ʻite ki a Tito pē hē te huru o te kope mo pūʻoko haka tere (1.5).

Te meʻe i haka ʻite e Pauro ki a Tito ko te meʻe haka ʻite era ʻana ki a Timoteo: e tano te noho iŋa o te nuʻu ʻāpī ʻe o te nuʻu paʻari ki te mata o te ʻAtua (2.1–7). Te nuʻu ʻekaravo e aŋa riva-riva i te rāua aŋa ʻe e haʻatura ki te kope haka aŋa i a rāua (2.9–10). ʻE te nuʻu taʻatoʻa haka moe i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū e haʻatura ki te nuʻu pūʻoko haka tere henua ʻe ki te nuʻu ra-rahi o te kāiŋa (3.1).

Mo haka oti i te parau nei he ʻaroha a Pauro ki a Tito ʻe he ʻaroha takoʻa hai ʻīŋoa o te taina o muri i a ia. ʻE he ani mo ʻaroha ki te taina taʻatoʻa o rāua ʻi Kereta (3.15).

He ʻaroha

1 1-4 A au, a Pauro, he ʻaroha atu ki a koe, e Tito ē. A koe pa he poki mau ʻā ʻāʻaku ʻo tuʻu *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū pē au. Ka ai ʻi ruŋa i a koe te riva rahi ʻe te haumārū o te ʻAtua, he Matuʻa o tātou, ʻe o Ietū Kiritō, kope haka eʻa i a tātou mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe vaʻai mai i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa.

E Tito, ko ʻite riva-riva ʻana e koe: a au he tāvini o te ʻAtua, ʻe he *ʻāpōtoro ʻa Ietū Kiritō, kope uŋa mai i a au ki te nuʻu haʻataʻa e te ʻAtua māʻana, mo haka pūai i te rāua haka moe iŋa i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia, ʻe mo ʻata haka aŋi-aŋi ki a rāua i te roŋo parautiʻa o ruŋa i te *Kiritō, he roŋo hāʻūʻū i te taŋata mo riro o te rāua noho iŋa noho iŋa tano ki te mata o te ʻAtua, ki aŋi-aŋi riva-riva ai pē nei ē: e ai rō i a rāua te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa vaʻai e te ʻAtua. ʻI raʻe, paʻi, ki te aŋa i te ao, i hōrea rō ai e te ʻAtua i te ora ʻāpī nei, ʻe a ia ʻAtua haka tano i tāʻana meʻe kī. ʻI te hora tano kī e te ʻAtua i haka ʻite ai ki te taŋata o ruŋa i te ora ʻāpī nei hai *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō, he roŋo haka ʻite oho e au uŋa mai e te ʻAtua, kope toʻo i a tātou mai roto i te ūtuʻa o te hara.

Te nuʻu mo pūʻoko haka tere

5 E haŋu, i haka rē ai a au i a koe ʻi te motu ena ko Kereta mo haka tī-tika ōʻou i te meʻe toe mo aŋa o nā, ʻe mo uʻi takoʻa ōʻou hai ŋāŋata mo pūʻoko

haka tere o te ŋā nūna'a ena e haka moe ena i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona ta'ato'a o Kereta, pa he me'e kī atu era e au.

6 Te kope mo pū'oko haka tere he kope 'ina ō'ona hape; he kope kai oho ki te rua vi'e 'i tō'ona hāipo-ipo. Tā'ana ŋā poki e haka moe rō 'ana i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e 'ina rāua hape mo tuhi iŋa e te nu'u pē nei ē: a rāua 'ō he ŋā poki aŋa i te me'e ta'e tano, pū'oko hio-hio 'e ta'e haka roŋo. 7 Te pū'oko haka tere, pa'i, o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e aŋa 'ā i te aŋa o te 'Atua. 'O ira 'ina ko ai te hape. 'Ina ko ai he kope pū'oko hio-hio, riri-riri tahaŋa, ta'ero 'ava, rava moto, 'e nou-nou moni. 8 E ai he taŋata haŋa mo to'o 'e mo hāpa'o i te nu'u tu'u ki tō'ona hare, he taŋata aŋa i te me'e riva-riva mo te rua, haka topa riva-riva i te mana'u 'e aŋa i te me'e tī-tika, he taŋata māhatu ma'itaki, 'ite mo hāito i tā'ana me'e kī 'e i tā'ana me'e aŋa. 9 Te kope nei e haka hio-hio i te mana'u ki te roŋo parauti'a o te 'Atua hāpī ki a ia, ki tano ai mo haka haŋu i te mana'u o te tētahi taŋata hai rā roŋo 'e mo haka take'a ki te nu'u ta'e haŋa ki te roŋo parauti'a he aha te hape o te rāua mana'u.

Te nu'u hāpī i te me'e ta'e tano

10 Te tumu o tā'aku vānaŋa ta'ato'a nei, e Tito ē: rahi ri'a-ri'a te nu'u o roto i te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'ina he haŋa haka 'ou mo haka roŋo 'e mo ha'atura ki te roŋo parauti'a. 'I roto i a rāua e ai rō 'ana te *hūrio e ma'u nō 'ā i te *haka tere iŋa era 'a Mōtē, 'e e hāpī rō 'ā ki te nu'u pē nei ē: 'āmui ki te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e hore tako'a te kiri o te kinoŋa. Te me'e nei ta'e he parauti'a 'e 'ina e tahi hauha'a. Ka ai atu pē ira, me'e rahi nu'u e haka roŋo rō 'ā ki a rāua. 11 Te me'e haŋa he 'api i te haha o te nu'u era; ko rahi 'ā, pa'i, te hua'ai huri o te mana'u 'i te hape o te rāua hāpī. Te me'e haŋa o te nu'u pē rā he huhu i te kete o te rua.

12 O te perofeta mau 'ā e tahi o Kereta i kī:

«Te nu'u o Kereta nu'u reo-reo,
nu'u manu, rava kai 'e hupe-hupe».

13 'E he parauti'a. 'O ira, e haka pūai koe ana ture, ki tano ai te rāua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, 14 'o haka roŋo rō ki te 'a'amu reo-reo o te tētahi *hūrio 'e 'o ha'atura rō ki te me'e kī e te nu'u 'ina he haŋa ki te roŋo parauti'a.

15 Mo te nu'u mana'u ma'itaki, ta'ato'a me'e me'e ma'itaki; 'e mo te nu'u mana'u ta'e ma'itaki 'e ta'e haŋa mo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ta'ato'a me'e me'e ta'e ma'itaki, 'o te ai te rāua mana'u mana'u rake-rake 'e 'ina he aŋi-aŋi haka 'ou he aha te me'e riva-riva 'e he aha te me'e rake-rake. 16 Pē nei e kī ena: e māhani rō 'ā a rāua ki te 'Atua, 'e hai me'e aŋa e take'a ena 'ina kai māhani. A rāua, pa'i, he nu'u taparahi-ta'ata, ta'e haka roŋo ki te 'Atua. 'O ira e ko tano mo aŋa i te me'e riva-riva ki te mata o te 'Atua.

Te me'e mo hāpī e Tito

2 1 'E a koe, e Tito ē, ana hāpī i te nu'u taina, e haka tano ki te hāpī parauti'a o te 'Atua. 2 E hāpī ki te ŋāŋata pa'ari mo hāito i te rāua me'e kī 'e

i te rāua me'e aŋa, mo haka tere i a rāua hai me'e tano ki mo'a ai i a rāua e te taŋata, mo haka topa riva-riva i te mana'u, mo haŋa ki te rua hai māhatu, mo haka hio-hio i te rāua mana'u ki te roŋo parauti'a o te 'Atua, 'e mo ha'aoroma'i i te 'ati hai pūai.

3 'E ki te ŋā vi'e pa'ari e hāpī mo haka tere i a rāua hai mo'a 'e hai ha'atura ki te 'Atua, 'e mo ta'e ai he ŋā vi'e ha'a'ino 'e ta'ero. E ai he ŋā vi'e hāpī i te me'e riva-riva, 4 ki tano ai mo hatu ki te ŋā vi'e 'āpī mo 'ata haŋa ki te rāua kenu 'e ki te rāua ŋā poki, 5 mo hāito i te rāua me'e kī 'e i te rāua me'e aŋa, mo hāpa'o i te rāua hakari mo te rāua kenu, mo ma'u riva-riva i te rāua hare, mo hā'ū'ū ki te rua, 'e mo mo'a i te rāua kenu, 'o kī rō e te nu'u i te vānaŋa ta'e tano mo te roŋo o te 'Atua.

6 E hāpī ki te ŋāŋata 'āpī tako'a mo hāito i te rāua me'e kī 'e i te rāua me'e aŋa. 7 'E a koe, e Tito ē, e haka tere koe 'i te hora ta'ato'a hai me'e tano, ki take'a ai e te nu'u pē hē a rāua ana haka tere. E hāpī koe ki te taina hai parauti'a, hai pūai o tu'u māhatu, 8 'e hai vānaŋa riva-riva 'e tī-tika, 'o ai te vānaŋa ta'e tano mo kī e te tētahi taŋata mō'ou. Pē ira ka ha'amā ena te nu'u ta'e haŋa ki te hāpī parauti'a o te 'Atua, he ta'e rava'a e rāua e tahi me'e ta'e tano o tātou mo kī.

9 E hāpī koe ki te 'ekaravo mo ha'atura ki te taŋata haka aŋa i a rāua. E hāpī tako'a mo riro o rāua he nu'u riva, ta'e pāhono-hono, 10 'e ta'e toke ki te hora hope'a, ki take'a ai e te taŋata ta'ato'a i te me'e riva-riva 'e nehe-nehe o te hāpī parauti'a o te 'Atua, kope haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

11 Te 'Atua ko haka take'a 'ana i tō'ona riva rahi hai va'ai ki te taŋata ta'ato'a o te ao i te rāve'a mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 12 'E hai riva rahi o te 'Atua e ai nei i a tātou i te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū te haŋa mo haka tapa mai te me'e ta'e tano 'e mai te pohe ki te me'e o te ao mau nō, 'e te haŋa tako'a mo haka tere o tātou 'i te ao nei hai haka topa riva-riva i te mana'u, hai aŋa i te me'e tī-tika ki tō'ona mata, 'e hai mo'a 'e ha'atura ki a ia, 13 'ātā ka tu'u rō mai te me'e nui-nui tiaki e tātou: he hoki iŋa haka 'ou mai o te tātou 'Atua pūai ko Ietū Kiritō, kope haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 14 A Ietū, pa'i, ko va'ai 'ā i a ia ki te mate mo kore o te pūai o te hara mai ruŋa i a tātou, ki ai ai tātou he nu'u ha'ata'a mā'ana, 'ina e tahi hara, 'e haŋa mo aŋa i te me'e riva-riva ki tō'ona mata.

15 He me'e nei e au e pāpa'i atu ena te me'e mo hāpī 'e mo kī e koe ki te taina mo aŋa, ki tano ai te rāua mana'u 'e te rāua noho iŋa ki te hāpī parauti'a o te 'Atua. 'E ana hape a rāua, e ture. I a koe, pa'i, te parau; 'e 'ina ko ha'ati'a mo ta'e mo'a atu.

He haka tere iŋa tano mo te kiritiano

3 1 E Tito, e haka mana'u ki te taina: 'ina ko rehu i a rāua mo ha'atura ki te nu'u pū'oko haka tere henua 'e ki te nu'u ra-rahi, 'e mo riro o rāua he nu'u ko rito era 'ā mo aŋa i te me'e riva-riva, 2 nu'u ta'e vānaŋa 'ino mo te rua, ta'e moto, riva, 'e 'ite i te mo'a i te nu'u ta'ato'a.

3 A tātou, 'i ra'e ki te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, i ai tako'a rō he taŋata ta'e haka topa riva-riva i te mana'u, haka 'āriŋa, oho a te ara ta'e

tano, aŋa i te me'e rake-rake pohe e te hakari 'e rauhuru haka 'ou atu me'e ta'e tano reka mai ki a tātou. E noho era 'i roto i te mākota, 'e 'ina he haŋa ki te tētahi 'e pē ira 'ana te tētahi ki a tātou. 4 'E te 'Atua, kope to'o i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara, i haka take'a rō mai i tō'ona riva 'e i tō'ona haŋa. 5 'E, ka ai atu 'ina e tahi me'e riva-riva o tātou i aŋa, te 'Atua, 'i tō'ona haka 'aroha, ko haka e'a 'ā i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara hai haka ma'itaki i te tātou māhatu 'e hai va'ai mai i te ora 'e 'i te noho iŋa 'āpī hai *Vārua Maitai. 6 Te 'Atua, i va'ai mai ai i te Vārua Maitai hai Ietū Kiritō, kope haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara, 7 ki aŋi-aŋi riva-riva ai e tātou: pe mu'a ka oho ena e rava'a rō e tātou i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua, pa he hauha'a haka rē e te matu'a mo tā'ana poki. 'E e 'ite nei e tātou i nei me'e 'o te ai, 'i tō'ona riva rahi, i kī ai e te 'Atua: a tātou he nu'u tano ki tō'ona mata.

8 He parauti'a te ŋā me'e kī atu ena e au, 'e te me'e haŋa, 'i te hora nei, he haka aŋi-aŋi riva-riva e koe i nā ŋā me'e ki te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, ki ai ai o rāua he nu'u aŋa oho i te me'e riva-riva. Te hāpī ena he me'e tano 'e riva-riva mo te ta'ato'a. 9 E Tito, 'ina koe ko haka māu'a tu'u hora ki te tātake tahaŋa o ruŋa i te hakaara tupuna 'e o ruŋa i te *haka tere iŋa era 'a Mōtē; 'ina, pa'i, e tahi me'e riva-riva mo rava'a.

10 Mo haka topa kē-kē o te kope e tahi i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e ture. Ana ta'e haka roŋo atu, e ture haka 'ou. 'E mo ta'e haka roŋo mau atu 'ā, ka haka e'a mai roto i te nu'u ena. 11 Ko 'ite 'ana, pa'i, koe: te kope pē nā, he kope haka tapa i tō'ona mana'u mai ruŋa i te roŋo parauti'a o te 'Atua. 'E hai noho iŋa hara ō'ona ka take'a ena pē nei ē: ko hape mau 'ā a ia.

Te me'e hope'a

12 Ka uŋa atu ena a au i a Ārētema 'o i a Tīkiko, e u'i te rāve'a mo oho atu ō'ou ki Nīkōpori u'i mai i a au; e mana'u rō 'ana, pa'i, a au mo noho 'i ira 'i te toŋa.

13 E Tito, e hā'ū'ū koe ki a 'Āporo 'e ki a Tena, kope ma'u ture o te rua 'i roto i te hare ture, hai me'e mo te rāua ara.

14 Te nu'u o tātou e 'ite mo aŋa i te me'e riva-riva 'e mo hā'ū'ū i te rua, ki hauha'a ai te rāua noho iŋa 'i te ao nei.

He 'aroha

15 Te nu'u ta'ato'a o muri i a au 'ī e 'aroha atu ena. E 'aroha atu koe ki te tātou repahoa haka moe i te rāua mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

'E ka ai 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a te riva rahi o te 'Atua.

He parau pāpaʻi e Pauro ki a

Firemono

Te parau nei i pāpaʻi ai e Pauro ki te taŋata *kiritiano e tahi te ʻīŋoa ko Firemono. Hai parau nei e takeʻa ena pē nei ē: ko ʻite riva-riva ʻana a Pauro i te pāpaʻi i te parau ʻe pē hē te haka koni iŋa.

ʻA Firemono e ai rō ʻā te ʻekaravo e tahi te ʻīŋoa ko Onetimoro. I tuʻu era te mahana, he eʻa he tere te ʻekaravo nei. I oho era he māhani i a Pauro ʻi roto i te hare maʻuʻaurī. He haka ʻite e Pauro o ruŋa i a Ietū Kiritō, ʻe he haka moe a Onetimoro i tōʻona manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū (10). He riro ia a Onetimoro he hokorua riva-riva mo te *ʻāpōtoro nei ko Pauro (11). Ka ai atu pē ira, te meʻe tano mo aŋa o Onetimoro, pa he kiritiano, he hoki ki a Firemono. Te ʻati nō, ko ʻite ʻā a Pauro he haka ūtuʻa i a Onetimoro ka hoki era. ʻO ira i pāpaʻi i ani ai a Pauro ki a Firemono mo haka ʻaroha i a Onetimoro ʻe mo toʻo hai haŋa ʻe hai koa. He haka ʻite ki a Firemono pē nei ē: a Onetimoro, ʻi te hora nei, taʻe nō he ʻekaravo ʻāʻana, he taina kiritiano takoʻa ōʻona ʻo te haka moe i tōʻona manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū (15–16).

Te parau nei i pāpaʻi ai i haka topa riva-riva i te manaʻu. E tano nō, paʻi, a Pauro mo kī ki a Firemono hai ʻīŋoa o Ietū Kiritō, mo toʻo i a Onetimoro hai haŋa, ʻe, ka ai atu pē ira, ʻata hau te haŋa o Pauro mo ani hai māhatu. He no-noʻi ia ki a Firemono mo toʻo i a Onetimoro hai haŋa mau ena ʻā ōʻona ki te ʻAtua (20).

He ʻaroha

1 A au, a Pauro, puru ʻo te tāvini ki a Ietū Kiritō, ʻe a Timoteo, taina o tātou,
he ʻaroha atu ki a koe, e Firemono ē, hokorua haŋa rahi ʻi te aŋa o te ʻAtua,
2 ki a ʻĀpia, viʻe taina o tātou, ki a Arakipo, hokorua takoʻa ʻi te aŋa o te
ʻAtua, ʻe ki te nūnaʻa taŋata *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū taka-taka
ʻi tuʻu hare. 3 Ka ai ʻi ruŋa i a kōrua taʻatoʻa te riva rahi ʻe te haumārū o te
ʻAtua, he Matuʻa o tātou, ʻe o Ietū Kiritō, he Pūʻoko Haka Tere o tātou.

He huru riva o Firemono

4 ʻI tōʻoku pure iŋa paurō te mahana e māuru-uru nei a au ki te ʻAtua mōʻou,
e Firemono ē. 5 Ko ŋaroʻa ʻana, paʻi, e au o ruŋa i tuʻu haka moe iŋa i te
manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, ʻe o ruŋa i te rahi o tuʻu haŋa ki te nuʻu taʻatoʻa haʻa-
taʻa e te ʻAtua māʻana. 6 ʻI roto i tāʻaku pure e ani nei a au ki te ʻAtua mo
vānaŋa-naŋa mo oho nō ōʻou ananake ko te tētahi taina o ruŋa i te haka moe
iŋa i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, ki ʻata aŋi-aŋi ai koe i te meʻe taʻatoʻa riva-riva

va'ai mai e te 'Atua 'i te me'e era a tātou 'a Ietū Kiritō. 7Ko koa 'ana a au 'e ko 'ata ai 'ana tō'oku haŋu, e Firemono ē, 'i te ai o tu'u haŋa ki te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, 'i te me'e era e haka koa rō 'ana koe i te rāua māhatu.

He ani iŋa mo Onetimoro

8E Firemono, e tano nō a au mo kī atu hai 'īŋoa o Ietū Kiritō, he aha ta'a me'e mo aŋa, 9'e 'ina a au kai haŋa mo aŋa pē ira. 'I te ai o tu'u here mo te taina, te haŋa e no-no'i atu. 'Ī a au, a Pauro, korohu'a, e puru atu ena 'i te hora nei 'o te haka 'ite o ruŋa i a Ietū Kiritō, 10he ani atu mo haka 'aroha ō'ou i a Onetimoro. A ia ko tu'u 'ana pa he poki 'ā'aku 'e a au pa he matu'a ō'ona he haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'i te hora haka 'ite e au, 'i roto i te hare ma'u'aurī, o ruŋa i a Ietū.

11'I mu'a 'ana, 'ina e tahi me'e riva-riva mo rava'a e koe mai i a ia; 'e hora nei, e ai rō 'ana te me'e riva-riva mo rava'a e koe 'e pē ira tako'a 'ana e au. 12Nā ko haka hoki haka 'ou atu 'ana e au: a ia he māhatu ō'oku. 13I haŋa rō, ho'i, a au mo noho mai ō'ona mo hā'ū'ū mai 'i te hora nei ō'oku 'i roto i te hare ma'u'aurī 'o te haka 'ite i te *roŋo riva-riva o te 'Atua, pa he hā'ū'ū iŋa mai ō'ou 'āhani ko koe te me'e o nei. 14'E kai haŋa a au mo aŋa e tahi me'e 'ina he tano ki tu'u mana'u, 'o tu'u pa he me'e ena ē: i kī atu 'ō e au. Tō'oku haŋa: mā'au 'ā e mana'u.

15Koi'ite te ha'ata'a 'iti-'iti ena o Onetimoro mai muri i a koe mo riro mau rō atu 'ai ō'ona 'i te hora nei 'ā'au, 16ta'e nō 'ō pa he 'ekaravo, pa he me'e 'ata hau rō atu ki te me'e ena: pa he taina haŋa rahi e tahi o tātou. E haŋa rahi rō 'ana a au ki a Onetimoro, 'e a koe e 'ata haŋa ki a ia, ta'e nō 'ō pa he taŋata, pa he taina tako'a 'i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

17'O ira, mo ai he hokorua haŋa rahi mau 'ā tāua 'i te aŋa o te 'Atua, ka to'o haka 'ou atu koe i a ia ki tu'u hare, pa he to'o iŋa ō'ou i a au mo ai ko au nā me'e. 18Mo ai ko aŋa atu 'ā i te me'e ta'e tano 'o ko tārahu atu 'ā, mā'aku e 'auhau atu. 19Hai rima mau 'ana ō'oku o Pauro e pāpa'i atu ena: mā'aku mau 'ā e 'auhau atu. Ka ai atu pē ira, 'ina ko rehu i a koe e ai rō 'ana tu'u tārahu mō'oku: hai au, pa'i, i rava'a ai e koe i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.

20E te taina, ka aŋa koe i tā'aku me'e nei e kī atu ena hai haŋa ena ō'ou ki te 'Atua; ka haka koa mai koe i tō'oku māhatu pa he taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

21E pāpa'i atu ena 'o te 'ite ō'oku e ha'atura rō mai koe, 'e 'o te 'ite tako'a ō'oku pē nei ē: e hau rō atu ta'a me'e riva-riva ka aŋa ena ki te me'e no-no'i atu ena e au. 22E haŋa tako'a rō 'ana a au mo haka riva-riva mai ō'ou e tahi piha mō'oku; ko 'ite riva-riva 'ana, pa'i, e au: te 'Atua he haka roŋo i te kōrua pure 'e he haka rē mai i a au mo oho atu mo u'i i a kōrua.

He 'aroha

23'Ī a Epafara e 'aroha atu ena; a ia he hokorua ō'oku 'i roto i te hare ma'u-'aurī 'o te haka 'ite tako'a o ruŋa i a Ietū Kiritō. 24'E, 'ī e 'aroha tako'a atu ena a Marko, a Aritarako, a Rema, 'e a Ruka, nu'u hā'ū'ū mai 'i tā'aku aŋa.

25Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te riva rahi o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

He parau pāpaʻi ki te taina

ʻEvereo

Te haʻamata iŋa o te puka nei e haka ʻite mai ʻana pē nei ē: mai te haʻamata iŋa o te ao te ʻAtua e vānaŋa e oho mai ena o ruŋa i tāʻana meʻe manaʻu mo aŋa, ʻi raʻe hai perofeta ʻe, hora nei, hai Ietū Kiritō, Poki ʻāʻana (1.2). ʻI ruŋa nei takoʻa e haka aŋi-aŋi mai ena: a Ietū ʻata hau rō atu ki te merahi (1.4–2.9), ki a *Mōtē (3.3–6), ki a *Kosuē (4.8), ki a *ʻĀrone, ki te *oromatuʻa hopeʻa o te ra-rahi taʻatoʻa (5.1–10; 7.20–8.6), ʻe ki te *haka tere iŋa raʻe o te ʻAtua ananake ko te taŋata (8.7–13). A Ietū ʻata hau rō atu takoʻa ki te tūtia taʻatoʻa, ʻi te meʻe era ko vaʻai ʻā i a ia pa he tūtia mo haka kore o te hara, he tūtia e tahi mau nō mo te hora taʻatoʻa; pē ira he tano te ʻAtua mo haka kore i te tātou hara (10.12).

Ki oti te haka ʻite mai: ʻata hau rō atu a Ietū ki te taʻatoʻa, he haka ʻite takoʻa mai pē hē te noho iŋa tano mo te nuʻu *kiritiano. O roto i te meʻe taʻatoʻa kī mai o ruŋa i te noho iŋa tano, te meʻe ʻata hauhaʻa he haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i te ʻAtua. He ʻaʻamu mai ia o ruŋa i te ŋāŋata ʻe o ruŋa i te ŋā viʻe i haka moe i oho nō i te rāua manaʻu ʻi ruŋa i te ʻAtua, ka ai atu te meʻe hōrea e te ʻAtua ki a rāua ʻina ʻā i a rāua (11.4–39).

Te vānaŋa o ruŋa i te parau nei, vānaŋa nehe-nehe tano ki te meʻe haŋa mo haka ʻite mai, ʻe mai te haʻamata iŋa o te puka nei e aŋi-aŋi rō ʻā pē nei ē: te kope era ʻāʻana te meʻe nei i pāpaʻi, ka ai atu kai ʻite mai ko ai, ko ʻite riva-riva ʻana i te meʻe o ruŋa i te *Pāpaʻi Moʻa. ʻIna he rohi-rohi e kī e oho mai ena pē nei ē: hai meʻe aŋa era e Ietū mo tātou hora vaʻai era i a ia mo mate ʻi ruŋa i te tātaurō, ʻina he hauhaʻa toe o te tūtia o muʻa ʻā aŋa hai ʻanimare mo haka kore e te ʻAtua i te tātou hara (7.27; 9.12,26; 10.10).

I haka oti ai i te parau nei hai ʻaroha mo te nuʻu taʻatoʻa *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, nuʻu haʻataʻa e te ʻAtua māʻana (13.24).

Te Poki o te ʻAtua

1 [1] ʻI muʻa ʻā, i rahi rō te mahana ʻe hai rauhuru nō atu rāveʻa i vānaŋa ai te ʻAtua ki te tātou tupuna hai tāʻana ŋā perofeta era. [2] ʻE hora nei, ʻi te ŋā hora hopeʻa nei, ko vānaŋa mai ʻā hai Poki era ʻāʻana, kope hai ia i aŋa ai i te ao ʻe ki a ia i vaʻai tahi ai i te parau o te meʻe taʻatoʻa. [3] Te ʻana-ʻana ʻe te pūai nui-nui o te ʻAtua e takeʻa ena ʻi ruŋa i tāʻana Poki; a ia he ʻāriŋa mau ʻā o te ʻAtua, ʻe ʻāʻana te haka noho i te meʻe taʻatoʻa o te ao ʻi tōʻona kona hai kī mau nō e ia. I tuʻu mai era ki te ao nei, he aŋa tahi i tāʻana meʻe taʻatoʻa mo aŋa mo haka kore e te ʻAtua i te tātou hara. I oti tahi era nei aŋa, he hoki ki

te raŋi 'e he noho 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua. 4 Hai me'e nei i haka take'a
mai ai e te 'Atua i hau rō atu tā'ana Poki ki te merahi. I a ia, pa'i, te tōro'a 'ata
hau rō atu ki te tōro'a o te merahi.

Te Poki o te 'Atua i hau rō atu ki te merahi

5 Te 'Atua 'ina kai kī ki te merahi pē nei ē:

«He Poki koe 'ā'aku,
'e 'i 'aŋarīnā he haka take'a e au:
a au he Matu'a ō'ou».

'E 'ina kai kī tako'a mo te merahi:

«He ai a au he matu'a mō'ona,
'e a ia mo poki 'ā'aku».

6 'E 'i te rua kona, hora haka 'ite era i tā'ana 'Atariki ki te ao, i kī ai:

«E ha'amuri ki a ia
te merahi ta'ato'a o te 'Atua».

7 Te me'e i kī e te 'Atua mo te merahi:

«He ma'uroŋo hōrou pa he tokerau,
'e he tāvini pa he ura ahi ena 'ā».

8 'E ki te Poki i kī ai:

«Tu'u haka tere iŋa, e te 'Atua ē, 'ina he hope'a ra'a,
'e hai tī-tika koe e haka tere ena.
9 Ta'a me'e haŋa he me'e riva-riva
'e ta'a me'e ta'e haŋa he me'e ta'e tano;
'o ira a au, tu'u 'Atua, i haka nui-nui ai i a koe,
'e i va'ai atu ai i te koa 'ata hau rō atu ki tu'u ŋā hokorua ena».

10 E kī tako'a rō 'ana 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«'I te ha'amata iŋa 'ā, e te Pū'oko Haka Tere ē,
i aŋa ai koe i te henua 'e 'ā'au i aŋa tako'a i te raŋi.
11 Te ŋā me'e ena e ŋaro rō,
'e ko koe te me'e ka ta'e ŋaro ena ki te hora hope'a.

Te ŋā me'e ena e pau tahi rō pa he kahu;
12 ¡e hā-hatu rō e koe pa he hā-hatu iŋa ena i te kahu,
'e e mono rō pa he mono iŋa ena 'ā o te kahu!
'E a koe he noho mau rō 'ai pē nā,
'e 'ina he hope'a ra'a o tu'u ora».

13 'Ina te 'Atua kai kī ki te merahi:

«Ka noho koe i tō'oku pā'iŋa mata'u,
'ātā ka haka riro rō a au i te nu'u ta'e haŋa atu he me'e mo raŋo o tu'u
va'e».

14 Te merahi ta'ato'a, pa'i, he vārua aŋa ki te 'Atua uŋa mo hā'ū'ū ki te nu'u
e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai
e te 'Atua.

Te hauha'a o te me'e haka 'ite mai era

2 1 'I te ai he parauti'a te ŋā me'e ta'ato'a nei, e u'i e ma'u riva-riva te roŋo
ŋaro'a e tātou, 'o haka tapa mai te ara parauti'a o te 'Atua. 2 'Ina ko
rehu: te nu'u hara 'e ta'e ha'atura ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē haka 'ite mai
era e te 'Atua hai merahi era 'ā'ana 'i mu'a 'ā, e haka ūtu'a era hai ūtu'a tano
mo rāua. 3 Mo ai pē ira, ¿pē hē ia ana ta'e haka ūtu'a i a tātou ana hārui hai
tua'ivi i te rāve'a va'ai mai e te 'Atua mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e
mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a? Te me'e nei o te Pū'oko Haka Tere
mau nei 'ā o tātou i haka 'ite ra'e mai. I oho era he haka 'ite tako'a mai he
parauti'a mau 'ā e te nu'u ŋaro'a era i rā me'e mai i a ia. 4 'E o te 'Atua i haka
aŋi-aŋi tako'a mai he parauti'a mau 'ā hai aŋa i te mana a roto i rā nu'u, 'e
hai va'ai ki a rāua, hai *Vārua Maitai, rauhuru nō atu me'e mo aŋa i tā'ana
aŋa, tano ki tō'ona mana'u.

A Ietū i riro ai he taŋata mo te tātou riva-riva

5 Te 'Atua kai va'ai ki te rima o te merahi i te haka tere iŋa o te ao 'āpī ka
oho mai ena, he me'e vānaŋa o tātou. 6 Ki te rima o te taŋata i va'ai ai. Pē nei,
pa'i, e kī ena 'i te kona e tahi o ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

«E te 'Atua, ¿he aha te me'e he taŋata?
¿He aha koe e mana'u 'e e hāpa'o ena i a rāua?

7 Mo te hora 'iti-'iti e tahi i va'ai rō ki te merahi
i te tōro'a 'ata hau rō atu ki te tōro'a o te taŋata.
I oho era he haka nui-nui haka 'ou i te taŋata
'e he mo'a pa he mo'a iŋa ki te 'ariki,
8 'e he va'ai ki tō'ona rima i te haka tere iŋa o te me'e ta'ato'a».

Te ha'aaura'a o te kī nei: «ko va'ai 'ana ki tō'ona rima i te me'e ta'ato'a mo
haka tere e ia» ko te me'e nei: 'ina e tahi me'e o te ao mo ta'e haka tere e ia,
ka ai atu 'ina kai take'a vave mai 'ā. 9 'E, ko 'ite 'ana e tātou: te me'e nei ko
haka tano 'ana 'i ruŋa i a Ietū. I riro era, pa'i, he taŋata, 'ata hau rō atu te
tōro'a o te merahi ki tō'ona tōro'a «mo te hora 'iti-'iti e tahi», 'e, hora nei, 'o te
va'ai i a ia ki te mate mo tātou 'i te haŋa 'e 'i te riva rahi o te 'Atua mo tātou,
«ko haka nui-nui 'ā 'e ko mo'a 'ā pa he 'ariki».

10 'I te haŋa o te 'Atua, kope aŋa 'e hāpa'o i te me'e ta'ato'a, mo ma'u me'e rahi
taŋata ki muri i a ia mo ŋā poki 'ā'ana, ŋā poki te rāua huru pa he huru mau era

'ā ō'ona, i tano ai mo haka riro i a Ietū, hai 'ati ha'ati'a e ia mo 'amo, he kope hope'a o te tano mo ma'u i te taŋata ki a ia. A Ietū, pa'i, he kope haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 11 Te kope 'ā'ana te haka tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua 'e te nu'u haka kore e ia i te hape o tū Matu'a tahi 'ana a rāua. 'O ira te Poki o te 'Atua e ta'e ha'amā ena mo kī he taina rāua ō'ona. 12 I kī rō, pa'i, e ia 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«E vānaŋa rō a au o ruŋa i a koe ki tō'oku taina,
'e e hīmene rō atu a au 'i vāeŋa o te nu'u ha'amuri atu».

13 I kī tako'a rō:

«'I ruŋa i a ia a au ka haka noho nei i tō'oku mana'u».

'E, tako'a:

«'Ī a au 'ī a'a ananake ko te ŋā poki va'ai mai era e te 'Atua».

14 'I te ai o te ŋā poki o te 'Atua he taŋata e mate nō i haka riro ai a Ietū i a ia he taŋata, ki mate tako'a ai 'e ki haka kore ai, hai mate era ō'ona, i te pūai o te kope i a ia te mate, te aura'a, ko Rukifero. 15 'E he haka kore tako'a i te ri'a-ri'a o te taŋata 'i te mate, he me'e haka 'ekaravo i te taŋata mai te rāua poreko iŋa 'ā. 16 A ia ta'e ki te merahi hā'ū'ū i oho mai ai, ki te hakaara o *'Aparahama. 17 Mo te me'e nei i haka riro ai i a ia he taŋata, mo riro ō'ona he *oromatu'a hope'a o te ra-rahi, māhatu haka 'aroha, ta'e haka rē ki te hora hope'a i tā'ana me'e aŋa ki te 'Atua, ki 'amo ai e ia i te ūtu'a o te hara, ki tano ai te 'Atua mo haka rehu i te hara o te taŋata. 18 'E, 'i te ai ko 'amo 'ana a ia i te 'ati 'e ko haka 'atu 'ā i a ia e Rukifero mo hara, e tano ena a ia, 'i te hora nei, mo hā'ū'ū ki te nu'u haka 'atu e Rukifero mo hara.

I hau rō atu a Ietū ki a *Mōtē

3 1 'O ira, e te taina ē, a kōrua, te nu'u ha'ata'a 'e haŋa e te 'Atua mo tu'u ki muri i a ia 'i te raŋi, e mana'u riva-riva o ruŋa i a Ietū, he kope 'i ruŋa i a ia a tātou e haka moe ena i te mana'u. A ia he kope uŋa mai e te 'Atua mo *oromatu'a hope'a o te ra-rahi o tātou. 2 'E 'a Ietū, kope ha'ata'a e te 'Atua mo rā aŋa, i aŋa tahi rō i te me'e kī e te 'Atua mo aŋa. Pē ira 'ana a Mōtē, i aŋa tahi rō i te me'e kī e te 'Atua mo aŋa hora haka tere era e ia i tō'ona taŋata.

3 Ka ai atu pē ira, mo te 'Atua, 'ata hau rō atu a Ietū ki a Mōtē, pa he oho iŋa ena i hau rō atu te kope 'ā'ana te hare i aŋa, ki rā hare mau 'ā. 4 Ta'ato'a hare i ai rō te taŋata 'ā'ana i aŋa, 'e te me'e ta'ato'a e ai ena o te 'Atua i aŋa. 5 A Mōtē, pa he tāvini o te 'Atua, kai ta'e aŋa i te me'e ta'ato'a kī e te 'Atua mo aŋa hora haka tere era e ia i tō'ona taŋata, 'e rā aŋa era 'ā'ana he ha'aaura'a o te me'e ka haka 'ite era e te 'Atua pe mu'a ka oho era. 6 Pē ira 'ā te *Kiritō, 'ina e ko ta'e aŋa i te me'e ta'ato'a kī e te 'Atua mo aŋa. Te me'e topa kē ō'ona, a ia he Poki o te 'Atua, 'e pa he Poki o te 'Atua e haka tere 'e e hāpa'o ena i te nu'u ta'ato'a o te 'Atua, 'e rā nu'u ko tātou ana ma'u hio-hio ana oho nō tātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e ana tiaki hai koa i te me'e ta'ato'a hōrea mai e ia.

'Ina ko haka hio-hio te kōrua māhatu

7 'O ira, pa he me'e kī e te *Vārua Maitai 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

«Mo ŋaro'a e kōrua 'i 'aŋarīnā i te me'e kī atu e te 'Atua,
8 'ina ko haka hio-hio te kōrua mana'u,
pa he nu'u era 'i te kona 'one ta'e noho taŋata ta'e ha'atura era ki te 'Atua,
aŋa era i te me'e ta'e tano mo u'i 'ātā ki hē te roa ka ha'aoroma'i era e ia.

9 'I ira te kōrua tupuna i haka 'atu mai ai i a au,
ka ai atu i take'a rō i te mana aŋa e au 'i roto i te matahiti e maha 'ahuru.
10 'O ira a au i riri ai 'e i kī ai mo te nu'u era:
"Ta'e te rāua māhatu 'i ruŋa i a au,
'e 'ina he haŋa mo ha'atura mai".
11 'E 'i roto i tō'oku riri a au i hōrea ai:
"Ki te hora hope'a 'ina a rāua e ko o'o
ki te kona haka riva-riva era e au mo haka ora o rāua"».

12 E te taina, e u'i 'o ai te kōrua māhatu ta'e tano ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua ora, 'o ha'ata'a rō kōrua mai muri i a ia. 13 Te me'e mo aŋa paurō te mahana mai ora 'ā kōrua, he hatu ki te rua mo haka noho mo oho i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, 'o reo-reo atu e te hara, 'o hio-hio te māhatu, 'o ta'e haŋa haka 'ou mo ha'atura ki a ia. 14 E te taina, mo haka moe mo oho nō tātou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ki te hora hope'a pa he hora ra'e era 'ā, mo tātou tako'a te me'e ta'ato'a 'a Ietū Kiritō.
15 'O ira e kī ena:

«Mo ŋaro'a e kōrua 'i 'aŋarīnā i te me'e kī atu e te 'Atua,
'ina ko haka hio-hio te kōrua mana'u
pa he nu'u ta'e ha'atura era ki a ia».

16 ¿Ko ai tū nu'u ta'e ha'atura era ki te 'Atua hora ŋaro'a era i tō'ona re'o? He nu'u ta'ato'a haka e'a era e Mōtē mai Ehipto. 17 ¿Mo kuā ai te 'Atua i riri ai 'i te ŋā matahiti era e maha 'ahuru? Mo te nu'u hara mā-mate era 'i te kona 'one ta'e noho taŋata. 18 'E ¿ki a ai i kī ai e te 'Atua e ko o'o a rāua ki te kona haka riva-riva e ia mo haka ora? Ki te nu'u ta'e ha'atura era ki a ia. 19 'E, he aŋi 'ā, 'ina mau 'ā a rāua kai o'o, he ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua.

4 1 'E hora nei, hora e ai nō 'ā mo tātou te me'e hōrea mai e te 'Atua pē nei ē: he o'o ki te kona haka riva-riva e ia mo haka ora, e u'i 'o ta'e rava'a rō mo o'o e tahi o tātou. 2 Te roŋo riva-riva nei ko haka 'ite mai 'ana ki a tātou 'e pē ira tako'a 'ana ki te tātou tupuna. I hope'a ai kai ai pa he me'e riva-riva mo rāua, he ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e 'i ruŋa i tā'ana roŋo. 3 'E a tātou, te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, e o'o rō ki roto

i te haka ora o te 'Atua. 'E mo te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia i kī ai e te 'Atua:

«'I roto i tō'oku riri a au i hōrea ai:
"Ki te hora hope'a 'ina a rāua e ko o'o
ki te kona haka riva-riva era e au mo haka ora o rāua"».

Te haka ora nei o te 'Atua ko haka riva-riva era 'ā mai te aŋa iŋa era ō'ona i te ao. 4 'E 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a e kī ena o ruŋa i te hitu mahana:

«Te 'Atua i haka ora ai mai tā'ana aŋa 'i te hitu mahana».

5 E kī tako'a rō 'ana pē nei ē:

«'Ina e ko o'o ki tō'oku haka ora nei».

6 'E e ai nō 'ana te nu'u mo o'o ki roto i te haka ora nei; te nu'u 'ite ra'e era, pa'i, o ruŋa, 'ina kai o'o he ta'e ha'atura ki te 'Atua. 7 'O ira te 'Atua i va'ai haka 'ou mai ai i te mahana mo o'o ki roto, 'e rā mahana ko 'aŋarīnā. I haka 'ite mai ai hai me'e kī e *Tāvita 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a ko rahi atu 'ā te mata-hiti mai te noho iŋa o rā nu'u 'ite ra'e era, he me'e haka 'ite atu era e au pē nei ē:

«Mo ŋaro'a e kōrua 'i 'aŋarīnā i te me'e kī atu e te 'Atua,
'ina ko haka hio-hio te mana'u».

8 'Āhani te haka ora va'ai e *Kosuē ki te itaraera he haka ora hōrea e te 'Atua mo tō'ona taŋata, e ko vānaŋa mai ia e te 'Atua o ruŋa i te mahana haka 'ou e tahi mo o'o ki roto i tō'ona haka ora. 9 Pē ira a tātou e 'ite nei e ai nō 'ana te haka ora haka riva-riva e te 'Atua mo tō'ona taŋata. 10 Te kope o'o ki roto i te haka ora nei, he haka ora mai tā'ana aŋa, pa he haka ora iŋa era o te 'Atua mai tā'ana aŋa. 11 'O ira, ki va'ai tahi tātou i a tātou mo o'o ki roto i tō'ona haka ora, 'o ta'e o'o rō e tahi o tātou, pa he nu'u ta'e ha'atura era ki te 'Atua.
12 Te vānaŋa o te 'Atua vānaŋa ora 'e vānaŋa pūai. 'Ata hau rō atu 'i te ka'i-ka'i ki te hoe ka'i-ka'i ararua pā'iŋa. E o'o ena ki roto nui atu era o te māhatu 'e o te vārua, 'e 'ātā ki te kona hope'a mau era o te mana'u taŋata, 'e 'ā'ana te haka 'ite i te mana'u 'e i te me'e haŋa mau o te māhatu. 13 'Ina e tahi me'e o te me'e aŋa e te 'Atua mo ta'e take'a e ia; tō'ona mata 'i ruŋa i te me'e ta'ato'a, 'e ki a ia tātou ka kī ena i te tātou me'e i aŋa.

A Ietū he *oromatu'a māhatu 'aroha

14 A Ietū, Poki o te 'Atua, he oromatu'a hope'a o te ra-rahi o tātou 'i te raŋi. 'O ira, e haka moe e oho tātou i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 15 Te tātou oromatu'a hope'a nei o te nui-nui e aŋi-aŋi rō 'ā i te huru ta'e pūai nei o tātou o te taŋata. 'I mu'a 'ana, pa'i, i haka 'atu tako'a rō i a ia mo hara e Rukifero, pa he haka 'atu iŋa mai nei i a tātou. Te me'e nō, 'ina a ia kai hara ki te hora hope'a. 16 'O ira, 'ina tātou ko ri'a-ri'a mo haka hāhine hai pure ki te 'Atua,

ki haka 'aroha mai ai i a tātou 'e, 'i tō'ona riva rahi, e hā'ū'ū rō mai 'i te hora o te 'ati.

5 [1]Te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi e to'o ena mo vānaŋa ki te 'Atua mo te ta'ato'a, mo va'ai ki te 'Atua i te me'e ha'ata'a e rāua mā'ana 'e mo aŋa i te tūtia mo te rāua hara. [2]Te ŋā oromatu'a nei he taŋata e ai rō 'ana te hape. 'O ira e 'ite ena mo ha'aoroma'i i te nu'u ta'e 'ite riva-riva i te me'e o te 'Atua oho a te ara kē. [3]'E 'o ira tako'a, 'i te hora aŋa i te tūtia mo te hara o te taŋata, e aŋa ena i te tūtia mo te rāua hara.

[4]'Ina e tahi kope to'o i a ia 'ā mo oromatu'a hope'a o te ra-rahi; o te 'Atua mau nō i va'ai i te aŋa nui-nui era, pa he va'ai iŋa era 'ā ki a *'Ārone. [5]Pē ira tako'a 'ana te *Kiritō, ta'e 'ā'ana i ha'ata'a i a ia mo oromatu'a hope'a o te ra-rahi. O te 'Atua i va'ai i te aŋa nui-nui era; 'ā'ana, pa'i, i kī:

«He Poki koe 'ā'aku,
'e 'i 'aŋarīnā he haka take'a e au:
a au he Matu'a ō'ou».

[6]'E 'i te rua kona o te *Pāpa'i Mo'a e kī tako'a ena:

«He oromatu'a koe
'e he noho mau rō 'ai koe
he oromatu'a ki te hora hope'a,
pa he oho iŋa era o *Merekitereke».

[7]Hora era o Ietū 'i te ao nei, 'i te 'ite e ai rō 'ā i te 'Atua te pūai mo haka e'a i a ia mai te mate, he pure he ani nō te aŋa hai re'o pūai koia ko taŋi; 'e 'i tō'ona ha'atura, he haka roŋo e te 'Atua. [8]A Ietū Kiritō, ka ai atu he Poki o te 'Atua, i 'amo rō i te 'ati o te ao nei pa he taŋata; pē ira i aŋi-aŋi ai e paŋaha'a rō 'ā mo te taŋata te me'e ena he ha'atura ki te 'Atua. [9]'E 'i te ha'atura ō'ona 'e 'i te aŋa i te me'e ta'ato'a kī e te 'Atua mo aŋa, i riro ai he kope haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a mo te nu'u ta'ato'a ha'atura ki a ia. [10]'E he kī e te 'Atua he oromatu'a hope'a o te ra-rahi pa he oho iŋa era o Merekitereke.

E mana'u pa'ari 'i te me'e o te 'Atua

[11]Me'e rahi nō atu te mātou me'e mo kī atu o ruŋa i a Ietū pa he oromatu'a ra-rahi o tātou, 'e aŋa ri'a-ri'a mo haka aŋi-aŋi atu he pū'oko hio-hio o kōrua. [12]A kōrua ko haka moe nō mai era 'ā i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'O ira, te tano mau: e hāpī kōrua i te rua. Ka ai atu pē ira, ko te ai iŋa 'ana kōrua pa he nu'u e hāpī haka 'ou i te me'e ta'e aŋarahi mo aŋi-aŋi o ruŋa i te 'Atua. E tu'u rō 'ana kōrua pa he ŋā poki poreko iho 'omo-'omo ū ta'e 'ite mo kai i te kai paka-paka. [13]Te ŋā poki poreko iho, pa'i, he ū mau nō te me'e kai. Pē ira te nu'u ta'e mana'u pa'ari mo te me'e o te 'Atua: te hāpī 'ata hōhonu o te 'Atua o ruŋa i te me'e tano 'e i te me'e ta'e tano mo aŋa 'ina he aŋi-aŋi. [14]'E te nu'u pa'ari e tano rō 'ā mo ŋau-ŋau i te kai paka-paka. Pē ira te nu'u mana'u pa'ari mo te me'e o te 'Atua e tano rō 'ana mo aŋi-aŋi i te hāpī 'ata hōhonu o te 'Atua o ruŋa i te me'e tano 'e i te me'e ta'e tano mo aŋa 'o te ai hai rā me'e e haka tere ena i a rāua.

6 1 'O ira, e te taina ē, 'ina tātou ko noho mau rō 'ai 'i ruŋa i te hāpī ra'e
o ruŋa i te *Kiritō. Ki 'ata hāpī ki oho tātou 'ātā ka pa'ari rō 'i te me'e
o te 'Atua, 'o teka-teka 'o oho nō tātou 'i ruŋa i te hāpī ra'e era pe he hāpī o
ruŋa i te huri iŋa o te mana'u ki te 'Atua, o ruŋa i te haka tapa iŋa mai roto i
te me'e ta'e tano ma'u ki te mate, o ruŋa i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū, 2 o ruŋa i te *papatito, o ruŋa i te haka puā iŋa hai rima ki te pū'oko
mo ha'amaitai, o ruŋa i te ora iŋa mai te mate, 'e o ruŋa i te ture hope'a. 3 Te
me'e mau o tātou mo aŋa, ana ha'ati'a e te 'Atua, he 'ite he oho o tātou o ruŋa
i te hōhonu o tā'ana hāpī.

4 Te nu'u haka mā'eha e te 'Atua i te mana'u o ruŋa i te parauti'a aŋi-aŋi i
te riva rahi o te 'Atua, i te pūai o te *Vārua Maitai, 5 i te reka 'e i te ora o te
vānaŋa o te 'Atua, 'e i te pūai ō'ona ka haka take'a era pe mu'a ka oho ena,
6 mo hārui i te 'Atua hai tua'ivi, e ko rava'a haka 'ou mo haka huri i te rāua
mana'u ki te 'Atua, he tu'u pa he me'e ena ē: e veo haka 'ou 'ā a rāua i te Poki
o te 'Atua 'i ruŋa i te tātaurō, mo haka me'e-me'e haka 'ou e te ta'ato'a.

7 Te kope ki a ia e hāpī ena o ruŋa i te 'Atua pa he henua topa rahi e te 'ua.
Mo riva-riva o te kai ka hua ena 'i rā henua, he ha'amaitai e te 'Atua. 8 'E
mo tupu o te mauku pū-pū 'e te tētahi atu mauku rake-rake, 'ina ia e tahi
hauha'a. He tohu e te 'Atua 'e, ka hope'a era, he to'o mai he tutu.

9 E te taina haŋa rahi ē, ka ai atu me'e paŋaha'a te mātou me'e kī atu, e 'ite
riva-riva rō 'ā e mātou: a kōrua pa he henua hua o te kai riva-riva tano o te
nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
10 Te 'Atua, pa'i, 'Atua aŋa i te me'e tano. 'Ina he rehu i a ia te kōrua me'e
riva-riva aŋa 'e te haŋa ena o kōrua mo tō'ona taŋata. Te haŋa ena o kōrua e
take'a ena hai hā'ū'ū ki a rāua, he me'e o kōrua e aŋa mai ena.

11 E haŋa rō 'ana a mātou mo aŋa mo oho nō o kōrua pē nā, 'e mo ŋatu mo
oho i te kōrua haŋu ki te me'e hōrea atu e te 'Atua 'ātā ka haka tano tahi rō
e ia. 12 'E 'ina a mātou he haŋa mo hupe-hupe o kōrua. Ka aŋa ka oho nō, pa
he me'e aŋa e te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ta'e haka rē i a ia
ki te hora hope'a. I a rāua te me'e hōrea e te 'Atua.

Te 'Atua e haka tano rō 'ā i tā'ana me'e hōrea

13 Hora hōrea era o te 'Atua ki a *'Aparahama, hai 'īŋoa mau era 'ā ō'ona
i hōrea ai 'o te ai 'ina he rua kope 'ata hau rō atu ki a ia ki hōrea ai hai rā
'īŋoa. 14 He kī: «'Ī a au he ha'amaitai i a koe 'e he haka rahi i tu'u hakaara ka
'ī ka 'ī». 15 I tiaki i oho nō a 'Aparahama hai haumārū 'e i haka tano rō e te
'Atua i rā me'e hōrea era ki a ia.

16 Te taŋata haŋa mo haka aŋi-aŋi ki te nu'u pē nei ē: tā'ana vānaŋa he
parauti'a mau 'ā e hōrea ena hai 'īŋoa o te kope 'ata hau rō atu ki a ia, 'e mo
aŋa pē ira, 'ina ia he vānaŋa toe mo kī. 17 Pē ira tako'a 'ana te 'Atua, 'i te haŋa
mo haka aŋi-aŋi riva-riva ki te nu'u era i a rāua tā'ana hōrea pē nei ē: e haka
tano tahi mau rō a ia i tā'ana me'e kī era, 'e 'ina e tahi o rā ŋā me'e mo ta'e
haka tano, hai hōrea i haka 'ite ai.

18 Te me'e kī 'e te me'e hōrea e te 'Atua e ko ta'e haka tano; ta'e, pa'i, a ia
he reo-reo. Mo tātou mo te nu'u haka hāhine ki te 'Atua mo hāpa'o e ia, te
parauti'a nei he me'e haka pūai i te tātou mana'u 'i ruŋa i a ia, mo tiaki mo
oho nō o tātou ki te haka tano iŋa ō'ona i tā'ana me'e hōrea mai era. 19 'I te

'ite o tātou i te ŋā me'e nei, e hio-hio nei te tātou mana'u, pa he haka hio-hio iŋa ena o te pahī e te 'aka, 'e he tu'u pa he me'e: ko o'o 'ā tātou ki te kona era 'i ira te 'Atua 'i te raŋi, pa he o'o iŋa o te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi, 'i mu'a 'ā, ki te *Kona 'Ata Mo'a puru era hai korotina. 20 Ko o'o 'ana a Ietū ki rā kona 'i te raŋi mo mātaki mai i te ara mo tātou, 'e ko riro 'ana a ia he oromatu'a hope'a o te ra-rahi 'ātā ki te hope'a ra'a pē Merekitereke, he oromatu'a o mu'a 'ā.

A Ietū he *oromatu'a pē Merekitereke 'ā

7 1 Te taŋata nei ko Merekitereke he 'ariki o te kona era ko Tārema, 'e he oromatu'a o te 'Atua o te raŋi. Hora hoki mai era o *'Aparahama mai te tama'i, rē era ki te 'ariki hoko hā, he piri a Merekitereke 'e he ha'amaitai. 2 He va'ai e 'Aparahama e tahi 'apa o te 'apa e ho'e 'ahuru o tā'ana me'e ta'ato'a rava'a 'i te tama'i, he 'apa tano mo va'ai ki te oromatu'a. Te 'īŋoa nei ko Merekitereke e rua ha'aaura'a: e tahi, «he 'ariki tano ki te mata o te 'Atua»; 'e te rua, «he 'ariki o te haumārū»; a ia, pa'i, he 'ariki o te kona era ko Tārema, 'e te aura'a o te 'īŋoa nei he haumārū. 3 'Ina e tahi me'e 'ite e te nu'u o ruŋa i te matu'a tane 'e o ruŋa i te matu'a vahine 'e o tō'ona tupuna; pē ira 'ā o ruŋa i tō'ona poreko 'e o ruŋa i tō'ona mate. 'O ira e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: ko te aŋa ko te oho iŋa 'ā a ia i tā'ana aŋa pa he oromatu'a 'ina he hope'a ra'a, pē Ietū, Poki o te 'Atua.

4 E haka topa rā kōrua i te mana'u o ruŋa i te hōnui o Merekitereke: 'ātā te tātou tupuna era ko 'Aparahama i va'ai rō ki a ia i te 'apa tano mo va'ai ki te oromatu'a o tā'ana me'e ta'ato'a rava'a era 'i te tama'i. 5 Ki te *haka tere iŋa era 'a Mōtē, te oromatu'a haka ara mai i a *Rēvī e haka 'auhau rō 'ā i te taŋata e tahi 'apa o te 'apa e ho'e 'ahuru o te rāua me'e ta'ato'a, ka ai atu rā nu'u he hua'ai 'e mai i a 'Aparahama tako'a i haka ara ai. 6 'E a Merekitereke, ka ai atu ta'e he hakaara o Rēvī, a 'Aparahama, kope i a ia te hōrea o te 'Atua, i va'ai nō i te 'apa tano mo va'ai ki te oromatu'a o tā'ana me'e ta'ato'a rava'a era. 'E he ha'amaitai e Merekitereke. 7 'E a tātou e 'ite rō 'ana i hau rō atu te kope 'ā'ana te ha'amaitai ki te kope ha'amaitai era.

8 'I te ao nei, te oromatu'a ki a rāua e 'auhau ena e tahi 'apa o te 'apa e ho'e 'ahuru he taŋata e mate nō. 'E 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a e vānaŋa ena o ruŋa i a Merekitereke pa he kope e ora e oho nō 'ā. 9 Hora 'auhau era e 'Aparahama ki a Merekitereke pa he mo'a iŋa ki a ia, e tu'u rō 'ana pa he me'e ena ē: i mo'a 'e i 'auhau tako'a rō e te oromatu'a ta'ato'a haka ara mai i a Rēvī, he nu'u ki a rāua e 'auhau ena 'i te hora nei 10 'o te ai hora piri era o Merekitereke ki a 'Aparahama, ko ai nō mai era 'ana 'i ruŋa i a 'Aparahama tō'ona hakaara ta'ato'a kai poreko hia 'ā.

He oromatu'a haka ara iŋa kē

11 Ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē va'ai era e te 'Atua ki te itaraera, te oromatu'a mai te hakaara mau nō o Rēvī ana e'a mai. 'Āhani i rava'a e te ŋā oromatu'a nei mo haka tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua hai aŋa o rāua, e ko mono ia e te 'Atua i te ŋā oromatu'a nei hai oromatu'a kē, oromatu'a pē Merekitereke ta'e o te hakaara o Rēvī pē *'Ārone. 12 'E mo mono o te oromatu'a, he mono tako'a ia te haka tere iŋa.

13 Te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, mō'ona e kī ena te ŋā vānaŋa
nei 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a, ta'e o te hakaara o Rēvī, o te rua hakaara, 'e
'ina he oromatu'a o rā hakaara. 14 'E a tātou, pa'i, ko 'ite riva-riva 'ana: mai
te hakaara o *Hūrā te tātou Pū'oko Haka Tere i poreko ai, 'e a Mōtē, hora
vānaŋa era o ruŋa i te oromatu'a, 'ina e tahi me'e i kī o ruŋa i te hakaara nei.
15 Mo mana'u o tātou: a Ietū he oromatu'a o te oho iŋa kē pē Merekitereke,
'e hai ia i mono ai e te 'Atua i te ŋā oromatu'a ra'e era, he aŋi-aŋi riva-riva ia
e tātou pē nei ē: te haka tere iŋa ra'e era ko mono tako'a 'ā. 16 A Ietū i orom-
atu'a ai ta'e 'o te haka tano ki te haka tere iŋa era 'a Mōtē pē nei ē: he hakaara
o Rēvī; i oromatu'a ai 'o te ai i a ia te pūai o te ora 'ina he hope'a ra'a. 17 He
me'e nei te me'e i kī e te 'Atua o ruŋa i a ia:

«He oromatu'a koe
'e he noho mau rō 'ai koe
he oromatu'a ki te hora hope'a,
pa he oho iŋa era o Merekitereke».

18 Te 'Atua i haka kore ai i te haka tere iŋa ra'e era, he ta'e hā'ū'ū i te taŋata
mo tu'u ki te roa haŋa e ia mo rāua. 19 Kai rava'a, pa'i, e te haka tere iŋa era 'a
Mōtē mo haka tano i te taŋata ki te mata o te 'Atua. 'E hora nei, ko va'ai mai
'ana e te 'Atua i a Ietū mo oromatu'a, 'e hai ia a tātou e hāhine nei ki te 'Atua.

'Ata hau rō atu a Ietū ki te tētahi oromatu'a

20-21 'I te hora o'o era o te hakaara o Rēvī mo oromatu'a, 'ina kai hōrea e te
'Atua e tahi me'e ki a rāua. 'E hora o'o era o Ietū mo oromatu'a i hōrea rō e
te 'Atua. E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«Ko hōrea 'ana e te 'Atua
'e 'ina e ko ta'e haka tano:
“He oromatu'a koe
'e he noho mau rō 'ai koe
he oromatu'a ki te hora hope'a”».

22 Hai hōrea nei o ruŋa i a Ietū, e 'ite nei e tātou: hai ia ka haka tano ena te
haka tere iŋa 'āpī nei o te 'Atua ananake ko te taŋata, haka tere iŋa 'ata hau
rō atu ki te haka tere iŋa ra'e era. 23 Oromatu'a rahi te oromatu'a o te hakaara
o Rēvī, 'e a rāua e ko noho e ko oho mau rō 'ai he oromatu'a 'i te me'e era
te taŋata e mate rō 'ā. 24 'E a Ietū, 'i te ta'e mate, he aŋa he oho mau rō 'ai i
tā'ana aŋa he oromatu'a. 25 'O ira a Ietū e riva ena mo haka e'a mau rō mai
'ai i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a ki a tātou ki te nu'u haka hāhine ki te 'Atua hai *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a ia. A Ietū, pa'i, e ora e oho ena mo ani ki te 'Atua mo tātou.
26 A Ietū he oromatu'a hope'a o te ra-rahi tano mo tātou. Te 'Atua e koa
rō 'ana mō'ona. 'Ina, pa'i, ō'ona hara 'o hape mo tuhi iŋa e te rua. Ko ha'a-
ta'a 'ana i a ia mai muri i te nu'u hara 'e ko va'ai 'ana i te tōro'a hope'a o te
nui-nui 'i te raŋi. 27 A ia ta'e pe he tētahi ŋā oromatu'a ra-rahi ena, tiŋa'i i
te 'animare paurō te mahana mo tūtia ki te 'Atua mo haka ma'itaki i tō'ona

hara 'i ra'e, ki tano iho ai mo tūtia i te 'animare ki te 'Atua mo te hara o te ta'ato'a. Ta'e pē ira a Ietū. E tahi mau nō tūtia i aŋa e ia hora va'ai era i a ia mo mate 'i ruŋa i te tātaurō, 'e rā tūtia mo te hora ta'ato'a. 28 'I te haka tere iŋa era 'a Mōtē te me'e i haka oromatu'a he taŋata hara. 'E hai hōrea aŋa e te 'Atua i mono ai i te haka tere iŋa nei, 'e te me'e i haka oromatu'a mo oromatu'a hope'a o te ra-rahi he Poki era 'ā'ana, he kope 'ina e tahi hape ki te hora hope'a.

A Ietū he *oromatu'a hope'a o te ra-rahi

8 1 Te me'e haŋa 'ā'aku mo aŋi-aŋi e kōrua: te tātou oromatu'a hope'a o te ra-rahi ko Ietū Kiritō, 'ai te raŋi e noho rō 'ā 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua, kona mo te kope hope'a o te hōnui. 2 'I ira a ia e aŋa ena i tā'ana aŋa he oromatu'a 'i mu'a o te 'Atua, he *Kona Mo'a parauti'a aŋa e te 'Atua mo ha'amuri ki a ia, ta'e 'ō 'i te Kona Mo'a aŋa e te taŋata.

3 Te aŋa o te oromatu'a ta'ato'a he tūtia 'e he va'ai i te me'e mo te 'Atua. 'O ira, e ai tako'a te me'e 'a Ietū Kiritō mo va'ai ki te 'Atua. 4 'Āhani a ia 'i te ao nei, e ko oromatu'a; e ai rō 'ana, pa'i, te oromatu'a o te ao nei va'ai i te me'e mo te 'Atua, pa he me'e kī e te *haka tere iŋa 'a Mōtē. 5 Te ŋā oromatu'a nei e aŋa ena 'i te kona tu'u pa he kona parauti'a mau era 'i te raŋi. A tātou e 'ite ena i te me'e nei 'o te ai hora oho era o Mōtē mo aŋa i te *Karapā Mo'a mo ha'amuri ki te 'Atua he kī e te 'Atua: «E u'i e aŋa tahi pa he me'e haka take'a mau atu era 'ā e au 'i ruŋa i te ma'uŋa». 6 Te aŋa va'ai era e te 'Atua ki te tātou Oromatu'a hope'a o te ra-rahi i hau rō atu ki te aŋa o te tētahi oromatu'a, 'e pē ira 'ana te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata haka riva-riva e Ietū, ki te haka tere iŋa ra'e era 'o te ai hora aŋa era i te haka tere iŋa 'āpī, te me'e hōrea mai e te 'Atua me'e 'ata nui-nui ki te me'e hōrea mai e ia hora aŋa era i te haka tere iŋa ra'e era.

Te haka tere iŋa ra'e

7 'Āhani te haka tere iŋa ra'e era o te 'Atua ananake ko te taŋata i hā'ū'ū i te taŋata mo tu'u ki te roa haŋa e ia mo rāua, e ko mono mai ia hai rua haka tere iŋa. 8 'E 'i te take'a e te 'Atua i te hape o te taŋata, i kī ai pē nei ē:

«E tu'u rō te mahana he aŋa e au
i te haka tere iŋa 'āpī ananake ko tō'oku taŋata ta'ato'a, he hakaara o Itaraera 'e o Hūrā.

9 Te haka tere iŋa nei e ko ai pa he haka tere iŋa va'ai era e au ki te kōrua tupuna,
hora to'o mai era e au a te rima mo haka e'a mai te henua era ko Ehipto;
'e 'i te ta'e ha'atura o rāua ki rā haka tere iŋa, he hārui e au hai tua'ivi,
i kī ai e te 'Atua.

10 Te haka tere iŋa 'āpī ka aŋa ena e au ananake ko te itaraera 'i rā mahana, ko te me'e nei:
He ha-ha'o e au i tā'aku roŋo 'i roto i te rāua mana'u,

'e he pāpa'i 'i roto i te rāua māhatu.
He riro a au he 'Atua o rāua,
'e a rāua he taŋata 'ā'aku.

11 'I rā noho iŋa, ¿mo aha atu 'ā a rāua ana hāpī haka 'ou ki te hua'ai 'e ki
te nu'u o te henua o ruŋa i a au?
Ta'ato'a nō, pa'i, ka 'ite ena ko ai a au,
mai te kope hope'a o te 'iti-'iti ki te kope hope'a o te nui-nui.

12 He haka kore e au i te rāua me'e ta'e tano aŋa,
'e he haka rehu i te rāua hara».

13 'I te hora vānaŋa o te 'Atua o ruŋa i te haka tere iŋa 'āpī ananake ko te taŋata, mō'ona te haka tere iŋa ra'e era he me'e tuai; 'e te me'e tuai 'e rū'au, e ko roa he ŋaro rō 'ai.

Te me'e ta'e rava'a e te ŋā tūtia ra'e era

9 1 'I te haka tere iŋa ra'e era o te 'Atua ananake ko te itaraera e ai rō 'ā te rāua me'e mo aŋa mo ha'amuri ki a ia 'i roto i te *Karapā Mo'a aŋa era e rāua. 2 E rua piha o te karapā nei. 'I roto i te piha ra'e te hakari'i 'e te 'amurama'a 'i ruŋa te haraoa ha'ata'a mo te 'Atua. E kī era i te piha nei he *Kona Mo'a. 3 Te o'o iŋa ki te piha nei e puru rō 'ā hai korotina. E ai tako'a rō 'ana te rua korotina puru i te rua piha e kī era he *Kona 'Ata Mo'a. 4 'I nei piha te *fata aŋa hai piru mo tutu i te me'e mo haka 'eo, 'e te *'avahata o te haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata, 'avahata viri tahi hai piru. 'I roto i rā 'avahata te toko-toko era o *'Ārone ko pipi 'ā, te mā'ea pāpa'i era 'i ruŋa te roŋo o te 'Atua, 'e te poko-poko e tahi aŋa hai piru, te me'e o roto he *mānā. 5 'I ruŋa i rā 'avahata e rua me'e tu'u pa he merahi e haka roa-roa rō 'ā te karā a ruŋa i te pu'a, he tāpa'o pē nei ē: 'ai ira te 'Atua.[a] O ruŋa i te ŋā me'e nei o roto o te karapā he oti 'ā tā'aku me'e mo kī atu.

6 Te Karapā Mo'a nei pē ira koia ko tō'ona me'e ta'ato'a o roto. Paurō te mahana e uru era te oromatu'a ki te piha ra'e era, he Kona Mo'a, ki te rāua aŋa. 7 'E, 'i te rua piha, he Kona 'Ata Mo'a, he oromatu'a hope'a o te ra-rahi mau nō te me'e mo uru ki roto e tahi nō mahana 'i te matahiti. E uru era, e ma'u rō 'ā i te toto 'animare mo tūtia ki te 'Atua mo tō'ona hara 'e mo te hara aŋa e te taŋata mā te ta'e 'ite e rāua. 8 Hai ŋā piha nei e rua e haŋa ena te *Vārua Maitai mo haka 'ite mai pē nei ē: te ara ki te 'Atua e ko ha-hata ki te taŋata mo ai ko te ma'u iŋa 'ana i te haka tere iŋa ra'e era. 9 Te me'e nei e haka 'ite mai 'ā ki a tātou nei pē nei ē: te me'e ta'ato'a va'ai 'e tūtia ki te 'Atua e ko haka kore i te hara o te nu'u ha'amuri ki a ia hai rā haka tere iŋa ra'e era 10 'o te ai te roŋo o rā haka tere iŋa he me'e mau nō o te haho, pa he roŋo o ruŋa i te me'e tano mo kai 'e mo unu, 'e o ruŋa i te *haka ma'i-taki iŋa. Te ŋā me'e nei i hauha'a ai 'ātā ki te hora mono era e te 'Atua hai rua haka tere iŋa.

---

a 9.5 Te pu'a o te 'avahata he kona 'i ira e pī-pī era te oromatu'a i te toto mo haka kore e te 'Atua i te hara o te taŋata.

Te me'e i rava'a e Ietū Kiritō hai tūtia i a ia

11 'E hora nei, ko o'o 'ana te *Kiritō mo oromatu'a hope'a o te ra-rahi o te
me'e riva-riva ta'ato'a e ai ena mo tātou hai tūtia i a ia, 'e e aŋa mai ena 'i
te Kona 'Ata Mo'a 'ata nui-nui 'e 'ata riva-riva 'i te me'e era ta'e o te taŋata
i aŋa 'e ta'e o te ao nei. 12 E tahi mau nō o'o iŋa o Ietū ki te Kona 'Ata Mo'a
parauti'a 'i te raŋi mo te hora ta'ato'a, 'e kai ma'u i te toto o te vato-vato 'e o
te pua'a mo tūtia ki te 'Atua. I tūtia ai hai toto mau era 'ā ō'ona, 'e hai toto
era ō'ona i rava'a ai mo haka e'a mau rō 'ai i a tātou mai roto i te ūtu'a o te
hara 'e mo va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
13 Ki te *haka tere iŋa 'a Mōtē, e ai rō 'ana te pūai o te toto o te pua'a, o te
vato-vato, 'e o te 'eo-'eo o te pua'a taŋa vahine tutu 'i ruŋa i te fata mo haka
ma'itaki a te haho i te nu'u ta'e ma'itaki ana pī-pī a ruŋa i a rāua. 14 'E mo ai o
te pūai o te ŋā me'e era mo haka ma'itaki i te taŋata, ¡ka mana'u atu ia kōrua
pē hē te pūai o te toto o Ietū Kiritō! Hai Vārua Maitai, pa'i, i va'ai ai e Ietū i
a ia ki te 'Atua pa he tūtia 'ina e tahi hape. 'E te me'e haka ma'itaki hai toto
ō'ona he mana'u ta'e tano o tātou o te taŋata ma'u i a tātou ki te mate, ki riva
ai tātou mo tāvini ki te 'Atua, tō'ona ora 'ina he hope'a ra'a.

Te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata

15 'O ira, 'i te haka tere iŋa 'āpī nei, a Ietū he kope haka riva-riva i te taŋata
ki te 'Atua, ki rava'a ai e te nu'u kī e te 'Atua mo taŋata 'ā'ana i te me'e ta'a-
to'a 'ina he hope'a ra'a hōrea e ia mo rāua. A Ietū Kiritō, pa'i, i mate ai mo
haka e'a tako'a mai roto i te ūtu'a o te hara i te taŋata hara o te haka tere
iŋa ra'e era.
16 Mo pāpa'i o te kope e tahi i te parau 'i ruŋa e kī ena ki a ai ki a ai ana
tuha'a te hauha'a ō'ona 'i te hora o tō'ona mate, 'i ra'e ki te tuha'a, e ai e tahi
taŋata mo mata'ite ko mate mau 'ā a ia. 17 'Ina e tahi hauha'a, pa'i, o rā parau
mo ai e ora nō 'ā te kope era 'ā'ana i pāpa'i; e mate ki hauha'a iho ai.
18 Pē ira tako'a te haka tere iŋa ra'e era o te 'Atua ananake ko te taŋata: e
haka hauha'a era hai toto, he mata'ite o te mate. 19 A Mōtē, i oti era te haka 'ite
i te roŋo ta'ato'a o te 'Atua ki te taŋata, he to'o mai i te huru-huru mea-mea
e tahi 'e i te maŋa 'iti-'iti o te tumu he 'ītopo, he haka rari 'i roto i te toto o te
pua'a ararua ko te vato-vato 'āno'i hai vai, 'e 'ai ka pī-pī a ruŋa i te puka o te
roŋo 'e a ruŋa i te taŋata ta'ato'a. 20 I oti era he kī: «Hai toto nei e tāpa'o ena e
te 'Atua i te haka tere iŋa ō'ona ananake ko te taŋata kī mai era mo ha'atura e
tātou». 21 I pī-pī tako'a rō e Mōtē hai toto i te Karapā Mo'a era koia ko te me'e
ta'ato'a o roto mo ha'amuri ki te 'Atua. 22 Ki te haka tere iŋa era 'a Mōtē, te
rahi ra'a o te me'e e haka ma'itaki era hai toto. 'E 'ina e ko haka kore i te hara
mo ta'e tehe o te toto. 23 'O ira te Karapā Mo'a era 'e te me'e ta'ato'a o roto e
haka ma'itaki era hai toto. Te ŋā me'e ta'ato'a nei he me'e i aŋa nō e te taŋata
mo tu'u pa he me'e parauti'a era 'i te raŋi. 'E te me'e parauti'a mau era e haka
ma'itaki hai tūtia 'ata hau rō atu ki te toto o te 'animare.

'I mu'a o te 'Atua a Ietū

24 Te kona o'o era o Ietū ta'e ko te kona aŋa era e te taŋata mo ha'amuri ki
te 'Atua, kona i aŋa mo tu'u pa he kona parauti'a era 'i te raŋi. Ki te raŋi mau

'ana a Ietū i o'o ai, 'e 'ai mu'a o te 'Atua 'i te hora nei e ani 'ana mo te riva-riva o tātou. 25 'E ta'e i o'o ai mo va'ai mo oho i a ia pa he tūtia te matahiti te matahiti, pa he me'e aŋa e te oromatu'a hope'a o te ra-rahi hora uru o rāua ki te Kona 'Ata Mo'a tūtia i te toto o te 'animare. 26 'Āhani, pa'i, i ai pē ira, ko ai 'ana me'e rahi nō atu mate iŋa o Ietū mai te hora aŋa era e te 'Atua i te ao. 'E te parauti'a mau, hora nei, he hora hope'a, ko tu'u mai 'ā a ia ki te ao nei 'e ko va'ai 'ā i a ia, mo te hora ta'ato'a, pa he tūtia mo haka kore mau rō 'ai i te pūai o te hara mai ruŋa i a tātou. 27 E tahi mau nō mate iŋa o tātou o te taŋata 'e ki oti ka kī mai ena e te 'Atua i te tano 'e i te ta'e tano o te tātou me'e aŋa. 28 Pē ira tako'a a Ietū Kiritō: e tahi mau nō va'ai iŋa i a ia mo mate pa he tūtia mo haka kore i te hara o te nu'u. 'E pe mu'a ka oho ena he tu'u haka 'ou mai a Ietū ta'e 'ō mo va'ai haka 'ou i a ia pa he tūtia mo te hara o te taŋata, mo va'ai ki te nu'u tiaki ki a ia i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

Te me'e ta'e rava'a e te *haka tere iŋa 'a Mōtē

10 1 Hora nei ko aŋi-aŋi 'ana e tātou: te haka tere iŋa ena 'a Mōtē he ha'aaura'a nō o ruŋa o te me'e mo oho mai 'e ta'e 'ō ko rā me'e mau era, te aura'a, he me'e riva-riva era mo va'ai mai e te 'Atua hai Ietū Kiritō. Te haka tere iŋa ena, pa'i, 'a Mōtē, 'ina e ko haka tano ki te mata o te 'Atua i te nu'u haka hāhine ki a ia aŋa ka matahiti ka matahiti i tū tūtia 'ā. 2 'Āhani e haka tano rō 'ā e te haka tere iŋa era, 'o e haka rehe rō 'ā i te paŋaha'a o te rāua hara, e ko aŋa e ko oho nō ia i te tūtia. 3 Te me'e aŋa e te tūtia era he haka mana'u i te nu'u, paurō te matahiti, o ruŋa i te rāua hara. 4 Te toto, pa'i, o te pua'a 'e o te vato-vato e ko haka kore i te hara o te taŋata.

Te va'ai iŋa o Ietū i a ia pa he tūtia

5 'O ira, hora tu'u mai era o Ietū ki te ao nei i kī ai ki te 'Atua:

«'Ina 'ō koe he koa ki te tūtia o te 'animare
'e ki te tētahi atu me'e haka 'ou mo va'ai atu;
he hakari ō'oku ta'a me'e i va'ai mai mo tūtia atu.
6 Me'e ta'e koa 'ā'au he 'animare tūtia tutu ka oti rō
'e he me'e va'ai atu mo haka kore o te hara.
7 'Ī a au ia 'i a'a mo aŋa i ta'a me'e haŋa, e te 'Atua ē,
pa he me'e kī mau era 'ā o ruŋa i a au 'i ruŋa i te puka».

8 Te aura'a o te vānaŋa ra'e kī nei e Ietū: te 'Atua 'ina he haŋa 'e he koa 'i te rauhuru me'e va'ai e te taŋata ki a ia, 'i te tūtia o te 'animare 'e 'i te 'animare tūtia tutu ka oti rō mo haka kore o te hara, ka ai atu te ŋā me'e nei he me'e mo aŋa hā'aki 'i ruŋa i te haka tere iŋa era 'a Mōtē. 9 'E te rua vānaŋa era: «'Ī a au 'i a'a mo aŋa i ta'a me'e haŋa». Hai me'e nei e 'ite ena: he haka kore e te 'Atua i te tūtia haŋa tuai era 'e he mono hai me'e 'āpī. 10 'O te aŋa e Ietū Kiritō i te me'e haŋa o te 'Atua hora va'ai era, e tahi va'ai iŋa mau nō mo te hora ta'ato'a, i tō'ona hakari mau era 'ā pa he tūtia, i haka kore ai e te 'Atua i te tātou hara 'e i ha'ata'a ai i a tātou mā'ana pa he nu'u 'ina e tahi hara.

11 'E te aŋa o te *oromatu'a *hūrio ta'ato'a he tūtia, paurō te mahana, i tū tūtia 'ā, ka ai atu e ko haka kore, ki te hora hope'a, i te hara o te taŋata e te

ŋā tūtia nei. 12 'E a Ietū Kiritō i va'ai ai i a ia pa he tūtia mo haka kore o te
hara, e tahi nō tūtia iŋa mo te hora ta'ato'a, 'e i oti era he noho 'i te pā'iŋa
mata'u o te 'Atua. 13 'Ai ira e tiaki 'ana 'ātā ki te haka riro e te 'Atua i te nu'u
ta'e haŋa ki a ia he me'e mo raŋo o tō'ona va'e. 14 Hai tūtia mau nō era ō'ona
e tahi i haka riro ai i te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana he nu'u 'ina e tahi
hara ki te hora hope'a. 15 'E o te *Vārua Maitai te haka 'ite mai he parauti'a
mau 'ā te me'e nei hai vānaŋa ena e kī ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

16 «Te haka tere iŋa 'āpī ka aŋa ena e au ananake ko tō'oku taŋata pe mu'a
ka oho ena, ko te me'e nei:
He ha-ha'o e au i tā'aku roŋo 'i roto i te rāua māhatu,
'e he pāpa'i 'i roto i te rāua mana'u.
17 'Ina a au e ko mana'u haka 'ou ki te rāua hara
'e ki te rāua me'e ta'e tano aŋa».

18 'E mo ai ko haka kore 'ā e te 'Atua i te hara, ¿mo aha ia ana tūtia haka 'ou
mo haka kore i te hara?

E haka hāhine ki te 'Atua hai māhatu

19 E te taina, hora nei, hai haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i te me'e
rava'a e Ietū mo tātou hai mate ō'ona 'e hai tehe o tō'ona toto, e tano nei a
tātou mo hāhine ki te 'Atua 'ina he ri'a-ri'a, pa he hāhine era o te oromatu'a
ra-rahi ki te 'Atua 'i roto i te *Kona 'Ata Mo'a. 20 'E pa he puru iŋa era e te
korotina i te Kona 'Ata Mo'a, pē ira te hara e puru era i a tātou 'o hāhine
ki te 'Atua. 'E hora nei, hai va'ai o Ietū i tō'ona hakari pa he tūtia mo 'amo
i te ūtu'a o te hara mo tātou, i mātaki ai i te ara 'āpī mo hāhine o tātou ki
te 'Atua, 'e rā ara ko ia. 21 'E ta'e nō 'ō pē ira, a ia he oromatu'a hope'a o te
ra-rahi haka tere i te nūna'a taŋata ha'ata'a e te 'Atua mā'ana.

22 'O ira, e haka hāhine tātou ki te 'Atua hai māhatu, hai haka moe iŋa i te
mana'u 'ina he 'aka-'aka 'i ruŋa i a ia, hai mana'u ma'itaki pa he me'e ena:
ko pī-pī 'ā e te toto era o Ietū 'e hai hakari ma'itaki pa he me'e ena: ko hopu
'ā hai vai ma'itaki. 23 E haka hio-hio e oho nō tātou i te mana'u 'i ruŋa i te
me'e hōrea mai era e te 'Atua. A ia, pa'i, e ko ta'e aŋa i tā'ana me'e kī. 24 E u'i
tātou i te rāve'a mo hā'ū'ū ki a tātou 'ā mo 'ata pūai o te haŋa 'i roto i a tātou
i te taina 'e mo aŋa i te me'e riva-riva. 25 'Ina ko ta'e haka taka-taka tātou mo
ha'amuri ki te 'Atua, pa he tētahi nu'u. Te me'e o tātou mo aŋa he 'ata haka
hio-hio i te mana'u o te tātou taina 'i te ŋā hora nei; ko 'ite 'ana, pa'i, a tātou
ko hāhine mai 'ā te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

26 Mo hara mo oho nō o tātou ka ai atu ko 'ite 'ana a tātou i te hāpī parau-
ti'a o ruŋa i a Ietū, 'ina ia he rua tūtia mo haka kore i te hara era o tātou. 27 Te
me'e toe nō mo tātou he ture taparahi-ta'ata o te 'Atua, 'e he ahi pūai haka
ūtu'a i te nu'u hārui i te 'Atua hai tua'ivi.

28 'I mu'a 'ā, taŋata nō era mo hape ki te haka tere iŋa 'a Mōtē, 'ina he
haka 'aroha, he haka ūtu'a hai mate ana ai e rua 'o e toru kope mata'ite ko
hape mau 'ā a ia. 29 Mo ai pē ira e haka ūtu'a era i te nu'u ta'e ha'atura ki te
haka tere iŋa 'a Mōtē, ka mana'u atu kōrua i te ūtu'a mo te nu'u ta'e haŋa 'e
hārui i te Poki o te 'Atua hai tua'ivi, 'e ta'e haka hauha'a i tō'ona toto, toto

tāpa'o i te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata, haka ma'itaki i a rāua mai te hara 'e ha'ata'a i a rāua mo te 'Atua. Te nu'u aŋa i te me'e pē ira, e parau'ino 'ā ki te Vārua Maitai, kope haka take'a i te riva rahi o te 'Atua. 30 Ko 'ite 'ana a tātou ko kī 'ana e te 'Atua pē nei ē: «I a au te parau mo haka ūtu'a i te rāua hape 'e mo va'ai i te me'e tano ki te rāua me'e aŋa». 'E i kī tako'a rō: «Mā'aku e u'i i te me'e tano 'e i te me'e ta'e tano o tō'oku taŋata». 31 ¡He taparahi-ta'ata e tahi te me'e ena 'i te rima o te 'Atua koe mo haka ūtu'a atu!

32 'O ira, e mana'u kōrua ki te hora ra'e māhani era ki a Ietū Kiritō. I 'amo i oho nō kōrua hai pūai i te 'ati nui-nui e topa atu era. 33 Tētahi o kōrua i vā-vā rō 'e i tōtōā rō 'i mu'a o te taŋata, 'e tētahi atu i mamae tako'a rō 'i te 'ati topa ki rā nu'u. 34 I haka 'aroha rō kōrua mo te nu'u puru 'i roto i te hare ma'u'aurī, 'e 'ātā hai koa e haka rē era e kōrua mo to'o e te nu'u i te kōrua hauha'a, he 'ite o kōrua: 'i te raŋi e ai rō 'ā te me'e 'ata hau rō atu e ko pau ki te hora hope'a.

35 'Ati nō era mo topa atu e haka noho e oho nō te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua; pē ira i a kōrua te me'e hope'a o te nui-nui pe mu'a ka oho ena. 36 E 'ite i te ha'aoroma'i i te 'ati hai pūai mo aŋa i te me'e haŋa o te 'Atua; pē ira tako'a i a kōrua pe mu'a ka oho ena te me'e hōrea mai era e ia. 37 E kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«Nā he tu'u mai te kope era mo oho mai;
e ko roa hia.

38 Te nu'u tano ki tō'oku mata 'i te *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au,
he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

'E mo haka tapa te mana'u mai ruŋa i a au,
e ko koa a au».

39 Ta'e a tātou o roto i te nu'u haka tapa i te mana'u mai ruŋa i te 'Atua, nu'u te rāua hope'a ra'a he ūtu'a. A tātou o roto i te nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua 'o te haka moe i te tātou mana'u 'i ruŋa i a ia.

Te haka moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua

11 1 ¿Pē hē e 'ite ena ko haka moe mau 'ana a tātou i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua? Hai 'ite e tātou pē nei ē: he parauti'a mau 'ā e ai rō i a tātou te me'e e tiaki nei, 'e he parauti'a tako'a mo tātou e ai mau rō 'ā te ŋā me'e ena 'ina e tātou he take'a. 2 He haka moe o te tātou tupuna i te rāua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i tano ai ki tō'ona mata.

3 He haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua e 'ite nei: hai vānaŋa era 'ā'ana i aŋa ai i te ao. Te me'e ta'ato'a e tātou e take'a ena i aŋa ai mai te me'e ta'e take'a.

4 He haka moe o *'Āvere i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i aŋa ai i te tūtia 'ata hau rō atu ki te tūtia aŋa e tō'ona taina ko *Kāiŋa. 'O ira te 'Atua i kī ai e tano rō 'ā ki tō'ona mata, 'e he koa mo tā'ana tūtia. 'E hora nei, ka ai atu ko mate

'ana a 'Āvere, ko te noho iŋa 'ā te ha'aaura'a ō'ona: he hauha'a o tō'ona haka moe iŋa era i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua.

5 He haka moe o 'Ēnoko i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i to'o ora ai ki te raŋi, 'e 'ina kai take'a haka 'ou. 'I ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a e kī ena mo 'Ēnoko
hora era kai to'o 'ā ki te raŋi: he kope tano ki te mata o te 'Atua. 6 'Ina e tahi
taŋata ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua mo tano ki tō'ona mata.
Mo hāhine ki a ia, e ai he parauti'a mau 'ā mō'ou e ai rō 'ā te 'Atua 'e e ai rō
'ana te me'e mo va'ai ki te nu'u kimi i a ia.

7 He haka moe o Nōē i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i aŋa ai i te pahī 'o mate
tā'ana hua'ai hora kī era e te 'Atua e topa rō te me'e kai take'a hia 'ā e te mata
o te taŋata. 'E 'i tō'ona ha'atura ki te 'Atua i take'a ai: te taŋata ta'ato'a o rā
hora e aŋa rō 'ana i te me'e ta'e tano, 'e e tano rō 'ana mo haka ūtu'a e te
'Atua. 'E a Nōē i tano ai ki te mata o te 'Atua 'o te haka moe i tō'ona mana'u
'i ruŋa i a ia.

8 He haka moe o *'Aparahama i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i ha'atura ai,
'e i e'a i oho ai mai tō'ona kāiŋa hora kī era e te 'Atua mo oho ki te henua
va'ai mo rāua, ka ai atu 'ina kai 'ite hia ki hē a ia ka oho era. 9 'E he haka
moe ō'ona i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, i noho ai pa he taŋata o te rua kona
'i te henua e ai rō mo rāua pe mu'a ka oho era, henua hōrea era e te 'Atua mo
va'ai. 'I roto i te karapā e noho era; pē ira 'ana tā'ana poki ko Ita'ata 'e tō'ona
makupuna ko Hākovo, i a rāua tako'a rā hōrea era o te 'Atua. 10 A 'Aparahama
i aŋa ai i te me'e nei e tiaki e oho 'ana ki te kona mau era mo noho 'ina he
hope'a ra'a, he kona mana'u 'e aŋa e te 'Atua.

11 He haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, a Tara, vi'e 'a 'Aparahama, ka
ai atu he pa'a 'e ko rū'au riva-riva 'ā, i tupu nō te poki 'o te 'ite e ko ta'e haka
tano e te 'Atua i tā'ana me'e hōrea. 12 Pē ira 'ana a 'Aparahama, ka ai atu ko
korohu'a riva-riva 'ana, i rahi nō tō'ona hakaara pa he hetu'u ena 'ā o te raŋi,
'e pa he 'one o te taha-taha tai e ko oti mo tataku.

13 Te nu'u ta'ato'a nei i mā-mate ai e haka moe nō 'ana i te mana'u 'i ruŋa i te
'Atua, ka ai atu 'ina kai ai hia 'ā i a rāua te me'e hōrea era e te 'Atua. A rāua,
pa'i, e 'ite rō 'ana: pe mu'a ka oho ena i a rāua rā ŋā me'e ta'ato'a, 'e e koa rō 'ā
o ruŋa. 'E e aŋi-aŋi rō 'ana 'e e kī rō 'ana: te ao nei ta'e he kāiŋa mau o rāua.
14 Te nu'u kī era pē ira e haka 'ite mai 'ana ko te kimi ko te oho iŋa 'ana i te
kāiŋa mo rāua. 15 'Āhani e mana'u rō 'ā: te rāua kāiŋa mau he kona era mai ira
i e'a ai, e ko ta'e hoki ia ki ira. 16 Te me'e haŋa mau o rāua he kāiŋa 'ata riva-
riva, te aura'a, he kāiŋa era 'i te raŋi. 'O ira te 'Atua e ta'e ha'amā ena mo kī he
'Atua a ia o rāua; ko haka riva-riva 'ana, pa'i, e ia i te kona mo rāua mo noho.

17 He haka moe o 'Aparahama i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i ma'u ai i tā'ana
poki ko Ita'ata mo va'ai pa he tūtia hora haka 'atu era i a ia e te 'Atua. Te haŋa
o 'Aparahama he haka tano i te me'e uŋa era mo aŋa, ka ai atu e tahi mau nō
'ā'ana poki 'e ko hōrea 'ana e te 'Atua: 18 «Hai Ita'ata ka ai ena tu'u hakaara».
19 He 'ite o 'Aparahama e ko ta'e haka tano e te 'Atua i tā'ana me'e kī, 'e i te
'Atua te pūai mo haka ora i te taŋata mai te mate, i aŋa ai i te me'e kī era e
te 'Atua. Mō'ona, pa'i, he rava'a haka 'ou e ia i rā poki era 'ā'ana mai te mate.

20 He haka moe o Ita'ata i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i ha'amaitai ai i a
*Hākovo ararua ko *Etaū, he ŋā poki 'ā'ana, 'o te 'ite: pe mu'a ka oho ena e ai
rō te me'e riva-riva o te 'Atua mo rāua.

21 He haka moe o Hākovo i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, hora oho era mo mate, e toŋa rō 'ana hai toko-toko, i ha'amaitai ai i te ŋā poki 'a *Kōsē 'e i ha'amuri ai ki te 'Atua.

22 He haka moe o Kōsē i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i haka 'ite ai ki te itaraera, 'i te hora era he mate, e e'a rō a rāua pe mu'a ka oho ena mai te henua era ko Ehipto, 'e he aha te rāua me'e mo aŋa ki tō'ona hakari.

23 He haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua te ŋā matu'a era o *Mōtē, ka ai atu ko kī 'ā e te 'ariki: te ŋā poki tane itaraera ta'ato'a e tiŋa'i e haka mate, i na'a nō e toru 'āva'e i te poki nehe-nehe poreko iho era o rāua ko Mōtē.

24 He haka moe o Mōtē i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i ta'e haŋa haka 'ou ai, ko pa'ari 'ā, mo kī: he poki a ia o te poki vahine o te 'ariki. **25** 'Ata hau rō atu, pa'i, te haŋa mo tōtōā i a ia e te ehipto 'i muri i tō'ona taŋata he itaraera ki te noho ki te oho e koa rō 'ā 'i roto i te hara. **26** Tō'ona mana'u: i hau rō atu mō'ona te 'amo i te 'ati topa 'i ruŋa i te nu'u ŋatu i te haŋu ki te *Mētia mo uŋa mai e te 'Atua ki te ai i a ia te hauha'a o Ehipto; a ia, pa'i, e tiaki 'ana ki te me'e hope'a o te riva-riva mo va'ai e te 'Atua.

27 He haka moe o Mōtē i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i e'a i oho ai mai te henua era ko Ehipto 'ina kai ri'a-ri'a 'o riri te 'ariki. He oho mau rō 'ai 'e 'ina kai hārui haka 'ou a tu'a; e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: tō'ona mata 'i ruŋa i te 'Atua 'ā. **28** He haka moe o Mōtē i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i aŋa ai i te *ŋoŋoro o te Pakate, pa he me'e kī e te 'Atua. He uŋa he haka paru hai toto i te 'ōpani o te hare o te hakaara ta'ato'a o *Itaraera, mo vari roa-roa o te merahi o te mate, 'o tiŋa'i i te ŋā poki 'atariki tane o te itaraera hora tiŋa'i era i te ŋā poki 'atariki tane o te ehipto.

29 He haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i ha'ere i oho ai te itaraera a vāeŋa tini o Vaikava Mea-mea ki te rua pā'iŋa pa he me'e: e ha'ere 'ana a te ara paka-paka hora 'āvahi era e te 'Atua i te vaikava. 'E i oho era te ehipto 'i tu'a, he emu tahi rō atu 'ai.

30 He haka moe o te itaraera i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua i haka teka i haka vari ai e hitu mahana a te kona era ko Herikō, 'e he marua tahi rō 'ai te 'āua ruŋa nui puru o ira.

31 He haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua te tai'o era ko Rāhava i ta'e mate ai 'i muri i te nu'u ta'ato'a o Herikō ta'e ha'atura ki te 'Atua, 'o te hā'ū'ū ki te ŋāŋata itaraera oho piko u'i i rā kona.

32 ¿He aha tā'aku me'e haka 'ou mo kī atu? 'Ina he hora mo 'a'amu tahi atu o ruŋa i a Kereone,[b] o Vāraka,[c] o Tamatona,[d] o Hefetē,[e] o *Tāvita, o *Tamuere 'e o te perofeta ta'ato'a. **33** He haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua te ŋā nu'u nei 'e te tētahi atu i rē ai i te tama'i 'e i rava'a henua ai, i haka tere ai i te taŋata hai tī-tika, i ai ai i a rāua te me'e hōrea e te 'Atua, i puru ai i te haha

---

b 11.32 A *Kereone* he pū'oko haka tere e tahi o te itaraera 'i mu'a 'ā. I haka moe rō i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e i ani rō mo haka 'ite ki a ia he aha te me'e tano mo aŋa. 'I te hora oho 'i mu'a o te va'ehau ki te tama'i, ka ai atu nu'u ta'e rahi a rāua, i rē nō 'i te hā'ū'ū o te 'Atua. **c 11.32** A *Vāraka* he pū'oko haka tere haka 'ou e tahi o te itaraera o te noho iŋa tuai era. I tama'i era ki te nu'u ta'e haŋa ki a rāua, ko ia te me'e oho 'i mu'a 'e he rē ki rā nu'u hai hā'ū'ū o te 'Atua. **d 11.32** A *Tamatona* i ai tako'a rō he pū'oko haka tere o te itaraera o mu'a 'ā. I haka ai rō e te 'Atua he taŋata hope'a o te haŋu. **e 11.32** A *Hefetē* he va'ehau 'aito e tahi 'e he pū'oko haka tere o te itaraera 'i mu'a 'ā.

o te reone, 34 i tiŋa'i ai i te ahi taparahi-ta'ata, i ta'e mate ai 'i te hoe, i ai ai
te pūai ka ai atu 'ina he haŋu o rāua, i riro ai he 'aito o te tama'i 'e i rē ai ki
te va'ehau o te rua henua.
35 He haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua te tētahi ŋā vi'e i rava'a haka
'ou ai i te rāua hua'ai mai te mate 'e te tētahi nu'u i mā-mate ai i tōtōā he ta'e
haŋa mo hārui i te 'Atua hai tua'ivi 'i te tiaki ki te noho iŋa riva-riva 'i te raŋi
ki ora haka 'ou rāua mai te mate.
36 Tētahi atu i haka me'e-me'e 'e i tiŋa'i hai 'uaka, 'e 'ātā i here-here hai
vivi 'e i puru 'i roto i te hare ma'u'aurī. 37 'E tētahi i mate ai i tama'i hai
mā'ea, i hore hai hia-hia a vāeŋa 'e i 'o-'oka hai hoe. Ki kona era ki e kona era
i hā'ere i oho ai e uru rō 'ana i te kahu aŋa hai kiri o te māmoe 'e o te vato-
vato. A rāua nu'u veve, 'amo i te 'ati 'e tōtōā e te rua. 38 A te kona ta'ato'a nō
i oho ai: a te kona 'one ta'e noho taŋata 'e a ruŋa i te ma'uŋa; 'e e noho era 'i
roto i te 'ana 'e 'i roto i te pū. Te parauti'a, te nu'u hara o te ao nei nu'u ta'e
tano mo hokorua i te nu'u tu'u pē nei.
39 Ka ai atu te nu'u ta'ato'a nei e tano rō 'ana ki te mata o te 'Atua 'o te haka
moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, kai take'a i te haka tano iŋa o te 'Atua i tā'ana
me'e hōrea era i mā-mate rō ai. 40 I aŋa ai e te 'Atua pē ira he mana'u ki a
tātou 'e ki te me'e 'ata hau rō atu o te riva-riva: 'i te hora ka haka tano ena e
ia i tā'ana hōrea, te aura'a, 'i te hora ka ma'u ena i tā'ana nu'u ki te raŋi mo
noho 'i muri i a ia, a tātou ta'ato'a ananake ko rā ŋā nu'u.

He 'ite mo 'amo i te 'ati hai pūai

12 1 'I te 'ite o tātou e ai rō 'ā me'e rahi nō atu nu'u 'i ra'e ki a tātou
*haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'ātā ki te hope'a, 'e a rāua
pa he nu'u haka haŋu mai, e to'o mai ruŋa i a tātou te me'e paŋaha'a ta'ato'a
haka tu-tuki mai, 'e i te hara haka hihi-hihi mai mo tu'u o tātou ki te hope'a
o te 'ā'ati haka rē mai e te 'Atua, te aura'a, mo tu'u o tātou ki te roa haŋa e
ia mo tātou.
2 Te tātou mata a ruŋa i a Ietū ana u'i 'o te ai mai i a ia te haka moe iŋa nei
o tātou i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e 'ā'ana te haka tī-tika. A ia, pa'i, i ha'ao-
roma'i rō i tō'ona mate 'i ruŋa i te tātaurō, 'e 'ina kai tapa atu i te ha'amā o
te mate iŋa tu'u pē ira 'o te 'ite ki oti te 'ati he koa a ia. 'E hora nei, ko noho
'ā 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua.
3 E haka topa te tātou mana'u pē hē a Ietū i ha'aoroma'i ai i te me'e ta'ato'a
ta'e tano aŋa e te nu'u hara ki a ia; 'o ira 'ina kōrua ko rohi-rohi 'e 'ina ko
hōriŋa 4 'i te hora tōtōā atu e te nu'u hara. A kōrua, pa'i, kai mate pē Ietū 'i te
aŋa iŋa mo rē ki te hara. 5 ¿Ko rehu ko oti 'ana 'ō i a kōrua te me'e hatu atu 'i
ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

«E haka roŋo koe, e te poki 'ā'aku ē,
ana haka tī-tika atu e te 'Atua,
'e 'ina koe ko hōriŋa ana ture atu.

6 Te 'Atua, pa'i, e haka tī-tika rō 'ana i te kope haŋa e ia,
'e e va'ai rō 'ana ki te kope to'o mo poki 'ā'ana
i te ūtu'a tano mo tō'ona ta'e ha'atura.»?

7 E ha'aoroma'i te 'ati e 'amo mai ena e kōrua, he me'e mo haka tī-tika atu i a
kōrua. Te 'Atua, pa'i, e hāpa'o ena i a kōrua pa he ŋā poki 'ā'ana. ¿E ai mau rō
'ana hō te matu'a ta'e ture ta'e haka tī-tika i tā'ana ŋā poki? 8 'E mo ta'e ture
mo ta'e haka tī-tika e te 'Atua i a kōrua, pa he haka tī-tika iŋa ena i tā'ana ŋā
poki ta'ato'a, ta'e ia kōrua he poki parauti'a 'ā'ana.
9 E ŋā poki nō 'ana a tātou, te matu'a o tātou o te ao nei e ture e haka tī-tika
rō mai 'ana, 'e he mo'a e tātou. ¿He aha ia a tātou ana ta'e haka rē mo haka
tere mai i a tātou e te tātou Matu'a o te raŋi, ki riro ai te tātou noho iŋa noho
iŋa riva-riva, ha'amaitai e ia?
10 Te matu'a o tātou o te ao nei, matahiti ta'e rahi nō i ture i haka tī-tika
mai ai i a tātou ki te rāua mana'u. 'E te 'Atua e ture e haka tī-tika mai ena mo
te tātou riva-riva, mo riro o tātou pē ia 'ā 'ina e tahi hara. 11 'Ina e tahi ūtu'a
au 'i te hora o te haka ūtu'a; te me'e mo ŋaro'a e koe he mamae. Ka ai atu pē
ira, mo rava'a ō'ou mo haka tī-tika i tu'u haka tere iŋa hai rā ūtu'a, he rava'a
ia e koe te noho iŋa tano 'i roto i te haumārū.
12 'O ira, 'ina ko haka hōriŋa haka 'ou ki te 'ati e 'amo mai ena. Ka haka
hio-hio ka oho te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 13 'e ka ha'ere ka oho a roto i
te ara tī-tika, ki take'a ai te kōrua haka tere iŋa e te taina ta'e pūai o te rāua
mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, 'e ki haka hio-hio tako'a ai i te rāua haka moe iŋa i
te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua.

He hatu iŋa mo 'ara riva-riva o te mata

14 E u'i kōrua i te rāve'a mo noho hai haumārū ananake ko te taŋata ta'ato'a
'e mo tano te kōrua noho iŋa ki te mata o te 'Atua. 'Ina, pa'i, e tahi kope ta'e
tano ki tō'ona mata mo take'a i a ia. 15 E u'i tako'a 'o hārui e tahi o kōrua i te
riva rahi o te 'Atua hai tua'ivi, 'o tu'u rō pa he tumu hua o te me'e maŋeo. Te
kope pē ira he haka tupu i te mana'u ta'e tano 'i roto i te tētahi nu'u. 16 'Ina
e tahi o kōrua mo moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e 'o he kenu o kōrua 'e
'ina e tahi mo ta'e mo'a i te me'e o te 'Atua pē *Etaū, kope ho'o i tō'ona tōro'a
'atariki ki te mareti kai. 17 Ko 'ite 'ana a kōrua pē hē i hope'a ai rā me'e. I
haŋa era a Etaū mo va'ai e tō'ona matu'a tane i te ha'amaitai o te 'atariki, ka
ai atu i taŋi rahi rō, kai rava'a i rā me'e haŋa era e ia; 'ina, pa'i, he rāve'a toe
mo haka hoki i te me'e a tu'a.
18 E te taina, kai hāhine tātou ki te 'Atua pa he itaraera 'i mu'a 'ā. I hāhine
ai a rāua ki a ia hai me'e e take'a rō 'ā, he ma'uŋa era ko Tinaī, e ura rō 'ā 'i
te ahi, e pōhāhā rō 'ā, 'e e hu-hū rō 'ā 'i te tokerau. 19 'E kai ŋaro'a e tātou i te
puhi iŋa o te koneta 'e i te re'o o te 'Atua pē rāua. I ŋaro'a era e te itaraera i
rā re'o, he ani ki a *Mōtē mo ta'e vānaŋa haka 'ou o te 'Atua ki a rāua, 20 he
ri'a-ri'a 'i rā re'o 'e he ri'a-ri'a tako'a 'i te roŋo kī era ki a rāua pē nei ē: «Me'e
nō era mo eke ki ruŋa i te ma'uŋa e tiŋa'i e haka mate hai mā'ea ka ai atu he
taŋata 'o he 'animare». 21 'I te taparahi-ta'ata o te me'e ŋaro'a 'e take'a era e
rāua, he ri'a-ri'a tahi rō atu 'ai, 'e 'ātā i kī rō e Mōtē: «Ko rurū 'ana a au 'i te
ri'a-ri'a».
22 'E te tātou haka hāhine ki te 'Atua ora, e te taina ē, ta'e pē ira. E hāhine
nei tātou ki a ia e tu'u rō 'ana pa he me'e: ko uru tī-tika 'ā a tātou ki mu'a
ō'ona 'i te ma'uŋa era ko *Tione 'i Hērutarema o te raŋi, he kona 'i ira e taka-
taka ena me'e rahi nō atu merahi e koa rō 'ā, 23 'e te nu'u ta'ato'a haka moe i

te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, nu'u i a rāua te tōro'a o te ŋā poki 'atariki 'e te rāua 'īŋoa ko pāpa'i 'ana 'i ruŋa i te raŋi, 'e he kona 'i ira a tātou e piri nei ki te 'Atua, kope 'ā'ana te ture i te ta'ato'a; ki te vārua o te nu'u mā-mate ko haka tano ko oti 'ā ki te mata o te 'Atua; 24 ki a Ietū, kope 'ā'ana te haka riva-riva i te taŋata ki te 'Atua 'i te haka tere iŋa 'āpī nei 'ā'ana ananake ko te taŋata; 'e ki te toto haka ma'itaki i a tātou, he toto 'ata hau rō atu ki te toto o *'Āvere, toto ani era ki te 'ati kōpeka.

25 E te taina, e u'i kōrua 'o ta'e haka roŋo rō ki te vānaŋa o te 'Atua. Te nu'u o mu'a 'ā hārui hai tua'ivi ki tā'ana vānaŋa haka 'ite e Mōtē 'i te ao nei 'ina kai ta'e haka ūtu'a e te 'Atua. Pē ira ka topa ena ki a tātou mo ta'e haka roŋo ki te kope 'ā'ana te vānaŋa mai mai te raŋi. 26 'I te noho iŋa era o Mōtē i haka rurū rō te henua e te re'o o te 'Atua. 'E hora nei, ko kī 'ā e ia: «He haka rurū haka 'ou e au i te henua 'e pē ira tako'a 'ana te raŋi». 27 Te aura'a o tā'ana vānaŋa kī era «he haka rurū haka 'ou»: he haka kore i te me'e ta'ato'a aŋa e ia o te ao nei, ki noho ai te me'e mau era o te raŋi, he me'e mo ta'e ŋaro ki te hora hope'a. 28 'O ira, ki māuru-uru tātou ki te 'Atua 'o te ai o tātou 'i roto i te nūna'a taŋata haka tere e ia, he me'e e ko ŋaro ki te hora hope'a, 'e ki ha'amuri tātou ki a ia hai māhatu 'e hai mo'a, pa he me'e haŋa e ia. 29 'Ina ko rehu i a kōrua: te tātou 'Atua pa he ahi haka kore tahi i te me'e ta'e tano.

He huru tano o te *kiritiano

13 1 A kōrua he taina *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 'O ira, e haŋa e oho nō kōrua 'i roto i a kōrua 'ā. 2 Nu'u nō era mo tu'u atu ki te kōrua hare e hāpa'o riva-riva, koi'ite he merahi te me'e ka tu'u atu ena, pa he me'e i topa ki te tētahi nu'u.

3 'Ina ko rehu i a kōrua mo hā'ū'ū i te taina puru 'i roto i te hare ma'u'aurī. E hāpa'o kōrua i a rāua pa he me'e haŋa o kōrua mo hāpa'o atu e te rua i a kōrua. Pē ira tako'a i te nu'u tōtōā; e tano nō, pa'i, mo topa tako'a atu te 'ati era ki a kōrua.

4 Te *hāipo-ipo he me'e mo mo'a e te ta'ato'a. Te nu'u hāipo-ipo e 'ite mo mo'a i te rāua hāipo-ipo 'e mo hāpa'o i te rāua hakari mo rāua 'ā. Te 'Atua, pa'i, e haka ūtu'a rō i te nu'u moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e ta'e he kenu 'ā'ana 'e i te nu'u tai'ata.

5 'Ina kōrua ko haŋa rahi ki te moni; e koa mo te me'e ai o kōrua. I kī rō, pa'i, e te 'Atua:

> «'Ina a au e ko haka rē i a kōrua ki te hora hope'a».

6 'O ira e tano nō tātou mo kī:

> «O te 'Atua te hā'ū'ū mai.
> ¿He aha ia ana ri'a-ri'a 'i te me'e mo aŋa mai e te taŋata?».

7 E mana'u ki te kōrua pū'oko haka tere o mu'a 'ā haka 'ite atu i te vānaŋa o te 'Atua. E haka topa te mana'u ki te me'e riva-riva ta'ato'a poreko o te rāua noho iŋa tano, 'e 'ai kōrua ka haka moe ka oho nō i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua pē rāua.

8 E te taina, ko tū mana'u 'ā te mana'u o Ietū Kiritō 'i mu'a 'ā, 'i 'aŋarīnā 'e
ki te hora hope'a. 9 'O ira, 'ina ko haka roŋo 'e 'ina ko ma'u i te hāpī kē, ta'e
he hāpī parauti'a haka 'ite atu era. E haka pūai e oho te tātou māhatu hai riva
rahi o te 'Atua, 'e ta'e 'ō hai ha'atura o tātou ki te *haka tere iŋa era 'a Mōtē
o ruŋa i te kai, he me'e 'ina e tahi hauha'a mo te nu'u ma'u i rā haka tere iŋa.
10 Te ha'amaitai o te 'Atua mo tātou mo te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū, rava'a e Ietū mo tātou hai mate ō'ona 'i ruŋa i te tātaurō, ta'e mo te
nu'u ma'u oho nō i te haka tere iŋa era 'a Mōtē. 11 'I te *haka tere iŋa ra'e o te
'Atua ananake ko te taŋata te *oromatu'a hope'a o te ra-rahi e ma'u ena i te
toto o te 'animare ki roto i te *Kona 'Ata Mo'a, ki haka kore ai e te 'Atua i te
rāua hara, 'e te hakari o rā ŋā 'animare tūtia era e tutu ena 'i haho o te rāua
kona noho pa he ha'aaura'a pē nei ē: te ūtu'a o te hara 'i ruŋa o rā ŋā 'ani-
mare. 12 'I te *haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata e ai rō 'ā te
me'e tu'u pē ira. A Ietū, pa'i, i mate ai 'i haho o Hērutarema, 'i ruŋa i a ia te
ūtu'a o te 'Atua mo te hara o te taŋata, mo haka riro i a rāua he nu'u ha'ata'a
'e 'ina e tahi hara mo te 'Atua hai toto mau era 'ā ō'ona.
13 'O ira, e te taina ē, ki e'a tātou ki haho ki a Ietū ki 'amo tako'a i te ha'amā
'amo e ia, te aura'a: 'ina tātou ko ma'u haka 'ou i te me'e o te haka tere iŋa
ra'e era o te 'Atua ananake ko te taŋata. Ki haka moe ki oho nō tātou i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, nōatu te nu'u ta'e haka au mai i a tātou 'o te pe'e ki
a ia. 14 Te ao nei, pa'i, ta'e he kāiŋa mau o tātou; e tiaki nō 'ana a tātou ki te
kāiŋa 'i te raŋi pe mu'a ka oho ena. 15 Te me'e mo aŋa mo oho nō o tātou hai
Ietū Kiritō he ha'ahana-hana 'e he māuru-uru ki te 'Atua. Te ha'ahana-hana
nei he tūtia tano mo va'ai ki a ia e te nu'u kī: a Ietū he Pū'oko Haka Tere o
rāua. 16 'E 'ina ko rehu mo aŋa i te me'e riva-riva 'e mo va'ai tako'a ki te rua o
te me'e ai o kōrua. Te ŋā me'e nei he tūtia haŋa tako'a o te 'Atua.
17 E ha'atura ki te pū'oko haka tere o kōrua o te nu'u haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū. E haka rē mo rāua e haka tere atu. O rāua, pa'i, te hāpa'o i a
kōrua pa he nu'u 'ite: pe mu'a ka oho ena he haka 'ite e rāua ki te 'Atua pē hē
i aŋa ai i te rāua aŋa. Mo haka rē o kōrua i a rāua mo haka tere atu, he koa 'i
te rāua aŋa 'e e ko ai he me'e paŋaha'a e tahi mo 'amo. 'E mo ta'e aŋa o kōrua
pē ira, e ko ai ia mo te kōrua riva-riva.
18 E te taina, e pure kōrua mo mātou. E 'ite riva-riva rō 'ana a mātou 'ina e
tahi mātou me'e ta'e tano i aŋa 'o te ai te me'e haŋa nō o mātou mo aŋa he
me'e riva-riva. 19 He no-no'i atu a au mo pure mai mō'oku, mo ha'ati'a mai e
te 'Atua mo hoki hōrou atu ō'oku ki muri i a kōrua.

He ha'amaitai 'e he 'aroha

20 Mo te 'Atua va'ai i te haumārū, haka ora mai te mate i te tātou Pū'oko
Haka Tere ko Ietū Kiritō, kope riva-riva hāpa'o māmoe, tāpa'o i te haka tere
iŋa 'ina he hope'a ra'a o te 'Atua ananake ko te taŋata hai toto era ō'ona, 21 e
haka riro i a kōrua he taŋata riva, tano i te me'e ta'ato'a, mo aŋa i tā'ana
me'e haŋa. 'E mā'ana tako'a e aŋa 'i ruŋa i a tātou tā'ana me'e nō era i haŋa
hai Ietū Kiritō. ¡Ki ha'ahana-hana tātou ki a Ietū Kiritō 'ātā ki te hope'a ra'a!
Ka ai pē ira.
22 E te taina, he ani atu au mo haka roŋo riva-riva kōrua ki tā'aku me'e 'iti-
'iti pāpa'i atu ena mo haka pūai i te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 23 Mo 'ite

o kōrua: te tātou taina ko Timoteo ko e'a 'ana mai roto i te hare ma'u'aurī. Mo hōrou ō'ona mo tu'u mai, he ma'u atu e au 'i te hora ō'oku ka oho atu ena u'i i a kōrua.

24 E 'aroha atu kōrua ki te kōrua pū'oko haka tere 'e ki te nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Te ŋā taina era o 'Ītāria ko 'aroha mai 'ana mo kōrua.

25 Ka ai te riva rahi o te 'Atua 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a.

He parau pāpaʻi e

Tanatiako

Te kī ʻa *Tanatiako, kope pāpaʻi i te parau nei: a ia he tāvini o te ʻAtua ʻe o Ietū Kiritō. Te Tanatiako nei, ki te meʻe rahi nuʻu, ko te Tanatiako kī era e Pauro «he taina o Ietū» (Karatia 1.19). I pāpaʻi ai i tāʻana parau nei ki te nūnaʻa taina taʻatoʻa *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o te ao (1.1), ʻe taʻe ʻō ki te kope e tahi ʻo ki te nūnaʻa taina o te kona e tahi, pa he ŋā parau pāpaʻi era e te ʻāpōtoro era ko Pauro.

Te hāpī o ruŋa i te parau nei taʻe he hāpī hōhonu o ruŋa i te meʻe i aŋa e te ʻAtua mo tātou. He hāpī o ruŋa i te noho iŋa tano ki te mata o te ʻAtua. Te meʻe haka ʻite mai e Tanatiako: te *kiritiano ʻina ko haʻataʻa i te taŋata hai manaʻu taŋata, te auraʻa: te ʻono e hauhaʻa rō ʻā ʻe te veve ʻina. Te meʻe mo aŋa he haʻatura ki te roŋo hopeʻa o te hauhaʻa vaʻai mai e te ʻAtua: *«e haŋa koe ki te rua taŋata pa he haŋa iŋa ena ʻā ōʻou ki a koe»* (2.8). Ki oti he haka aŋi-aŋi mai pē nei ē: te kope kī e haka moe rō ʻana i te manaʻu ʻi ruŋa i te ʻAtua ʻe ʻina he aŋa i te meʻe haŋa o te ʻAtua, ʻina e tahi hauhaʻa o tōʻona haka moe iŋa era i te manaʻu. Taʻe, paʻi, pē *ʻAparahama. E takeʻa ena te hauhaʻa o tōʻona haka moe iŋa i te manaʻu ʻi ruŋa i te ʻAtua hai aŋa i te meʻe haŋa o te ʻAtua (2.22).

Te ʻarero he meʻe e maʻu nō i te taŋata ki roto i te ʻati. ʻO ira a Tanatiako i pāpaʻi i hatu ai ki te nuʻu kiritiano pē nei ē: e ʻite mo haka noho i te ʻarero ʻo hara (3.2–12). He haka manaʻu takoʻa: te moto ʻe te tamaʻi e ai ena mai te ʻino ʻe mai te mākota. ʻO ira i haka haŋu i te taina mo taʻe manaʻu i hau rō atu a rāua ki te rua ʻe mo haŋa ki te ʻAtua (4.1–10). He hatu ia ki te nuʻu ʻono mo taʻe haʻaputu i te hauhaʻa mo rāua hai moni i toʻo mai te moni haʻaʻau mo ʻauhau ki te nuʻu aŋa, ʻo tuhi i te rāua hape ʻi muʻa o te ʻAtua e rā moni mau ʻā (5.1–4).

ʻI te hopeʻa o te parau nei, e haka haŋu ena ki te nuʻu kiritiano hai vānaŋa nei: *«ʻI roto i a kōrua, e kī i te kōrua hara ʻe e pure te taina nei mo te taina era, ki haka ora atu ai e te ʻAtua i te kōrua hakari ʻe i te kōrua vārua. Te pure o te kope aŋa i te meʻe tī-tika ki te mata o te ʻAtua e ai rō ʻana te mana»* (5.16).

He ʻaroha

1 [1]A au, a *Tanatiako, tāvini o te ʻAtua ʻe o te Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō, he ʻaroha atu ki a kōrua ki te taina *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o te hoʻe ʻahuru mā piti mata o te itaraera noho ʻi te henua taʻatoʻa.

E ha'aoroma'i i te 'ati hai pūai

2 E te taina, ka topa atu ena rauhuru 'ati, e koa kōrua. 3 Ko 'ite 'ana, pa'i,
kōrua: 'i te hora ha'ati'a e te 'Atua mo topa atu o te 'ati, e haka 'atu 'ana i te
kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 'E mo hio-hio mo oho nō o te
kōrua mana'u 'i rā hora, he 'ite kōrua mo ha'aoroma'i i te 'ati hai pūai. 4 E
ha'aoroma'i e oho kōrua hai pūai 'i te 'ati, ki ai ai kōrua he nu'u haka moe
parauti'a i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e nu'u aŋa i te me'e tī-tika ki tō'ona
mata ki te roa 'ina e tahi hape mo tuhi iŋa atu.

5 'E mo ai 'i roto i a kōrua te kope kai 'ite pē hē ana haka tere i a ia hai
mana'u o te 'Atua 'i te hora o te 'ati, e no-no'i ki te 'Atua, 'e mā'ana e haka
'ite. Te 'Atua ki te ta'ato'a nō kope no-no'i e hā'ū'ū ena 'ina he hāito 'e 'ina
he haka 'ati. 6 'E ana no-no'i, e haka moe te mana'u 'i ruŋa i a ia 'e 'ina ko
'aka-'aka. Te kope 'aka-'aka o te mana'u pa he vave 'ā 'i te hora haka makenu
e te tokerau ki te pā'iŋa ki te pā'iŋa. 7 Te taŋata tu'u pē ira 'ina ko mana'u
he rava'a e ia te me'e mai te 'Atua 8 'i te me'e era 'i 'aŋarīnā 'i ruŋa i te 'Atua
tō'ona mana'u, 'e āpō 'i ruŋa i te me'e o te ao nei. 'Ina he haka tano i te
mana'u ki te me'e e tahi, 'e te taŋata nei mo te me'e ta'ato'a pē ira.

9 Te taina veve haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e koa 'o te ai i a ia
te hauha'a parauti'a o te 'Atua. 10 'E te taina 'ono e koa 'o te aŋi-aŋi he nu'u
hara a rāua 'e 'o te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, ta'e 'i ruŋa i te rāua
hauha'a. Te taŋata 'ono, pa'i, pa he tiare mauku 'ā, e ko roa he ŋaro. 11 Hora
ena o te ra'ā e 'ata pūai ena he paka-paka te mauku, he vī-viri tō'ona tiare, he
kore te nehe-nehe. Pē ira tako'a 'ā te taŋata 'ono ka ŋaro ena. 'I te mahana e
tahi, e riva-riva nō 'ā; 'e 'i te rua mahana, ko mate ko oti 'ā.

12 Ko te koa i te taŋata ha'aoroma'i hai pūai i te 'ati ta'ato'a topa 'i ruŋa i
a ia. 'I te haka moe nō i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'i roto i te 'ati, he tano rā
taŋata ki te mata o te 'Atua, 'e he va'ai ki a ia i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a,
he hei kī e te 'Atua mo va'ai ki te nu'u haŋa ki a ia.

13 Mo ŋaro'a e te kope e tahi i te me'e e kī 'ana 'i roto i a ia mo aŋa i te me'e
ta'e tano, 'ina ko mana'u o te 'Atua i kī. Te 'Atua, pa'i, 'ina he ŋaro'a 'i roto i
a ia i te me'e era 'e, tako'a, 'ina he haka 'atu i te taŋata mo aŋa i te me'e ta'e
tano. 14 Te me'e haka 'atu i te taŋata mo hara he mana'u ta'e tano o rāua. O
rā mana'u mau 'ā te haka pohe te oho mo aŋa i te me'e ta'e tano. 15 Mai roto
i te mana'u ta'e tano e poreko ena te hara, 'e te me'e hope'a mo poreko mai
roto i te hara he mate.

16 E te mau taina haŋa rahi ō'oku ē, e 'ite kōrua pē nei ē: 17 ta'ato'a me'e
riva-riva ai o tātou mai te 'Atua e ai mai ena. 'Ā'ana, pa'i, i aŋa i te me'e ta'a-
to'a mā'eha o te raŋi. Te ŋā me'e nei e huri rō 'ana 'i tō'ona hora: e pō'uri rō
'ā 'e e mā'eha rō 'ana. 'E te huru o te 'Atua 'ina he huri. 18 Te 'Atua, 'i te ai
ko haŋa 'ā, i va'ai rō mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a hai haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i tā'ana roŋo o ruŋa i te parauti'a, ki ai ai a tātou he ra'e o roto
i tā'ana me'e aŋa ta'ato'a.

Te me'e haŋa he haka roŋo 'e he ha'atura

19 E te taina haŋa rahi ē, e u'i 'o rehu: a kōrua ta'ato'a e 'ite mo haka roŋo
i te vānaŋa. 'E, ana vānaŋa, 'i ra'e ana mana'u riva-riva te kōrua me'e mo kī,

'e 'ina ko riri tahaŋa. 20 Te taŋata riri, pa'i, e ko tano mo aŋa i te me'e tī-tika
ki te mata o te 'Atua. 21 'O ira, ka haka rē te kōrua hara hano-hano 'e te me'e
rake-rake ta'ato'a rava aŋa e kōrua. Te roŋo parauti'a haka 'ite atu e to'o mo
kōrua. E ai rō 'ana, pa'i, te pūai o rā roŋo mo haka e'a i a kōrua mai roto i te
ūtu'a o te hara 'e mo va'ai atu i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
22 'E ta'e nō e haka roŋo i rā roŋo; e aŋa tako'a i te me'e era e kī atu era.
Mo ta'e aŋa pē ira, e reo-reo 'ana kōrua ki a kōrua 'ā. 23 Te kope haka roŋo nō
i rā roŋo 'e 'ina he aŋa i tā'ana me'e kī, pa he taŋata u'i a roto i te hi'o: 24 he
take'a i a ia, 'e i taha era, he rehu rō 'ai pē hē tō'ona huru. 25 'E te kope ta'e
rehu te me'e ŋaro'a, hāpī mo 'ata 'ite ō'ona o ruŋa i te haka tere iŋa hope'a o
te tī-tika haka e'a i te taŋata mai roto i te hara, haka tano tahi i te me'e aŋa
ki te me'e kī e rā roŋo, he ha'amaitai e te 'Atua 'i tā'ana me'e ta'ato'a aŋa.
26 Te taŋata kī he taŋata pure 'Atua a ia 'e 'ina he haka rehe i tō'ona 'arero,
e reo-reo 'ana ki a ia 'ā, 'e te me'e aŋa 'ā'ana mo te 'Atua 'ina e tahi hauha'a.
27 Te ha'amuri iŋa parauti'a 'e tano ki te mata o te 'Atua Matu'a ko te me'e
ena: he hā'ū'ū ki te ŋā poki matu'a kore 'e ki te ŋā vi'e hove ai o te rāua 'ati,
'e, tako'a, he ta'e hara hai me'e o te ao nei.

'Ina ko ha'ata'a te taŋata hai mana'u ta'e tano

2 1 E te taina ō'oku ē, a kōrua, te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i
te tātou Pū'oko Haka Tere hōnui ko Ietū Kiritō, e u'i 'o ha'ata'a rō i te
taŋata hai mana'u taŋata. 2-3 Pē nei te ha'aaura'a: mo ai e taka-taka rō 'ana
kōrua, he tu'u atu e tahi kope 'ono, e huki rō 'ā 'i tō'ona rima i te tāpe'a piru
'e e uru rō 'ana i te kahu nehe-nehe, he haka koa e kōrua koia ko kī: «Ka
noho koe a te kona nei, kona riva-riva», 'e, 'i tū hora 'ā, he tu'u atu e tahi
kope veve, e uru rō 'ana i te kahu ko rū'au 'ā, 'e ki rā kope he kī e kōrua: «Ka
māroa koe a rā; ana ta'e haŋa, ka noho atu ki raro». 4 Mo aŋa o kōrua pē ira,
e ha'ata'a 'ā i te taŋata 'e e u'i 'ana hai mana'u ta'e tano.
5 Ka haka roŋo mai, e te taina haŋa rahi ē: te 'Atua ko ha'ata'a 'ana i te nu'u
veve mo 'ono 'i te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e, tako'a, mo ai i a
rāua te hōrea kī e ia mo te nu'u haŋa ki a ia: he o'o o rāua ki roto i te nūna'a
taŋata haka tere e ia. 6 'E nā kōrua e ta'e haka au 'ā i te nu'u veve. ¿Ta'e 'ō
o te 'ono te tōtōā atu hai aŋa 'e te horo i a kōrua ki te pū'oko haka tere o te
hare ture? 7 ¿Ta'e 'ō ko rāua tako'a te nu'u kī i te vānaŋa ta'e tano mo te 'īŋoa
nehe-nehe o te kope ko ia te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō?
8 Mo haka tano tahi o kōrua ki te roŋo hope'a o te nui-nui hā'aki 'i ruŋa i
te *Pāpa'i Mo'a pē nei ē: «E haŋa koe ki te rua taŋata pa he haŋa iŋa ena 'ā
ō'ou ki a koe», e aŋa 'ana kōrua i te me'e riva-riva. 9 'E mo ha'ata'a o kōrua
i te taŋata hai mana'u ta'e tano, e hara 'ana, 'e ki te haka tere iŋa o te 'Atua
ko hape 'ā.
10 Te kope ha'atura oho ia ki te haka tere iŋa o te 'Atua, mo hape 'i te me'e
nō e tahi, ko hape 'ā ki te haka tere iŋa ta'ato'a o te 'Atua. 11 Ko kī 'ana, pa'i,
e te 'Atua: «'Ina ko tai'ata», 'e ko kī tako'a 'ā: «'Ina ko tiŋa'i ko haka mate i te
taŋata». 'O ira, ka ai atu 'ina koe kai tai'ata, 'e i tiŋa'i nō i te taŋata mo mate,
ko hape 'ā a koe ki te haka tere iŋa o te 'Atua.
12 'E a kōrua, e te taina ē, e vānaŋa 'e e haka tere i a kōrua pa he nu'u 'ite
pē nei ē: te 'Atua ka kī ena i te kōrua me'e tano 'e ta'e tano hai haka tere iŋa

'ā'ana haka e'a i te taŋata mai roto i te hara. 13 Te nu'u ta'e haka 'aroha i te
rua taŋata, pē ira tako'a ka ta'e haka 'aroha ena i a rāua e te 'Atua 'i te hora
o te ture hope'a, 'e te nu'u haka 'aroha i te rua taŋata, e ko ri'a-ri'a 'i rā hora.

Hai me'e aŋa e take'a ena

14 E te taina ō'oku ē, ka haka topa rā te mana'u: ¿e hauha'a rō 'ā te kī iŋa o
te kope e tahi e haka moe rō 'ā a ia i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, 'e 'ina 'ā'ana
me'e riva-riva aŋa mo haka take'a he aŋi 'ā tā'ana me'e kī era? Te haka moe
iŋa o te mana'u pē rā, ¿e to'o mau rō i a ia mai roto i te hara?
15 Pē nei te aura'a: mo ai o te taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'ina
he kahu mo uru 'e 'ina he me'e mo kai, 16 'e he kī e tahi o kōrua: «Ka oho riva-
riva; e haka mahana koe, e kai ki te mākona», 'e 'ina e tahi 'ā'ana me'e i va'ai
mo te 'ati o rā kope, ¿e hauha'a rō 'ā hō tā'ana me'e kī era? 17 Pē ira te haka
moe iŋa o te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, mo ta'e haka take'a hai me'e riva-riva
aŋa, 'ina ō'ona hauha'a, pa he me'e mate 'ā.
18 Nā e kī rō atu e te kope e tahi: «Tu'u me'e he haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i te 'Atua, 'e tō'oku, he me'e riva-riva aŋa». 'Ī a au he kī atu: «Ka haka take'a
mai rā tu'u haka moe iŋa ena i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'ina he me'e riva-
riva aŋa, 'e mā'aku e haka take'a atu, hai me'e riva-riva aŋa, i tō'oku haka
moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua». 19 A koe e mana'u ena: te 'Atua e tahi
mau nō, 'e he aŋi 'ā. Ka ai atu pē ira, ta'e hai 'ite i rā me'e ana tano kōrua ki
tō'ona mata. Te tātane, pa'i, e 'ite tako'a rō 'ā 'e e rurū rō 'ana 'i te ri'a-ri'a.
20 E te ma'a-ma'a ē, ka haka topa te mana'u: te haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa
i te 'Atua mo ta'e haka take'a hai me'e riva-riva aŋa, 'ina e tahi hauha'a. 21 Mo te
'Atua, te tātou hakaara ko *'Aparahama he taŋata tano ki tō'ona mata hai oho mo
tūtia i tā'ana poki ko Ita'ata. 22 Te haka moe iŋa o 'Aparahama i te mana'u 'i ruŋa
i te 'Atua i take'a ai hai tā'ana me'e aŋa, 'e hai rā me'e e 'ite ena he parauti'a mau
'ā tō'ona haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 23 Pē ira i tano ai te me'e kī
'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a: «A 'Aparahama i haka moe rō i tō'ona mana'u 'i ruŋa i
te 'Atua. 'O ira te 'Atua i kī ai he taŋata tano 'i mu'a i a ia, 'e he repahoa ō'ona».
24 Hora ena ko 'ite 'ā e kōrua: te 'Atua e kī rō 'ana: te taŋata e tano rō 'ā ki
tō'ona mata ta'e nō hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, e ai tako'a te me'e
riva-riva aŋa. 25 I kī rō e te 'Atua pē ira mo Rāhava, he tai'o o Herikō 'o te
haka piko i te ŋāŋata uŋa e *Kosuē mo ra-rama i te henua 'e o te haka tē-tere
i rā nu'u a te ara kē, he haka moe ō'ona i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua.
26 Mo haka mao o te vānaŋa: te hakari mo kore rō o te vārua o roto he me'e
mate. Pē ira tako'a 'ana te haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua he me'e
mate mo ta'e haka take'a hai me'e riva-riva aŋa.

Te 'arero

3 1 E te taina, ta'e ta'ato'a o kōrua mo ma'ori hāpī. E 'ite rō 'ā, pa'i, kōrua:
'ata hau te paŋaha'a o te ture o te 'Atua mo mātou mo te nu'u haka 'ite i
tā'ana vānaŋa ki te tētahi nu'u. 2 A tātou, te taŋata ta'ato'a e hape rahi rō 'ā.
'E mo ai tā'ue o te kope ta'e hape 'i tā'ana me'e kī, he taŋata 'ina e tahi hape
ia 'i mu'a o te 'Atua 'e he taŋata 'ite mo haka noho i a ia 'o hara.
3 E mana'u rā kōrua ki te tāvaha: ka ai atu he me'e 'iti-'iti e tahi, e rava'a
nō e tātou mo haka oho i te nui-nui ena o te hoi a te kona o tātou i haŋa. 4 Pē

ira tako'a 'ā te pahī: ka ai atu he pahī hope'a o te nui-nui 'e te tokerau haka makenu i a ia he tokerau hope'a o te pūai, hai huira 'iti-'iti e tahi e haka oho ena e te kope haka tere a te kona 'ā'ana i haŋa.

5 Pē ira te 'arero; he me'e 'iti-'iti e tahi o te hakari, 'e, ka ai atu pē ira, e rava'a nō mo aŋa i te me'e hope'a o te nui-nui. Te kona rahi o te tumu e vera tahi nō 'i te ahi hope'a o te 'iti-'iti. 6 'E te 'arero pa he ahi 'ā. He kona o te tātou hakari mai ira e poreko ena te me'e rake-rake haka 'ō'one tahi i a tātou hai hara. Te 'arero e ura ena hai ahi mau era 'ā o te pō'auahi koia ko te tutu ko te oho i te tātou noho iŋa 'i te ao nei.

7 Ta'ato'a huru o te manu e haka māŋaro nō e te taŋata, ka ai he manu va'e e hā, he manu rere, he kōreha, 'e he manu o roto i te vaikava; 'e ko māŋaro 'ana 'i te taŋata. 8 'E te 'arero, kai rava'a 'ā e te taŋata mo haka māŋaro 'o te ai he me'e hope'a o te rake-rake ta'e rava'a mo haka noho, 'ātā e tu'u rō 'ana pa he me'e 'ī e te veneno. 9 Hai 'arero a tātou e ha'ahana-hana ena i te 'Atua Matu'a 'e e tohu ena i te taŋata, ka ai atu i aŋa ai e te 'Atua hai huru ō'ona. 10 Mai roto i tū haha 'ana e e'a ena te vānaŋa mo ha'ahana-hana i te 'Atua 'e pē ira 'ā te vānaŋa ta'e tano mo te rua taŋata. Te me'e nei 'ina ko ai pē ira, e te taina ē. 11 'Ina, pa'i, he tehe mai tū kona 'ā te vai māŋaro 'e te vai maŋeo. 12 'Ina tako'a he hua mai ruŋa i te tumu pika te *aceituna* 'e mai ruŋa i te tumu vino te pika. Pē ira 'ana, e te taina ē, 'ina he e'a te vai maŋeo mai te kona e'a o te vai māŋaro.

Te huru tano ki te mata o te 'Atua

13 Mo ai 'i roto o kōrua te kope mana'u ko 'ite 'ā he aha te me'e tī-tika mo aŋa 'i te hora ta'ato'a, e haka take'a hai me'e riva-riva aŋa 'e hai ta'e mana'u e hau rō atu a ia ki te rua, he huru o te nu'u haka tere i a rāua hai mana'u o te 'Atua. 14 'E mo ai e nou-nou rō 'ana ki te me'e o te rua 'e e haŋa rō 'ana mo ai ko ia mau nō te ra'e 'i te me'e ta'ato'a, 'ina ko kī pē nei ē: e 'ite rō 'ana 'ō mo aŋa i te me'e tī-tika 'i te hora ta'ato'a. He reo-reo. E hape 'ā ki te parauti'a. 15 Ta'e o te 'Atua te huru ena; he me'e o te ao nei, o te taŋata 'e o Rukifero. 16 Te kona ai o te nou-nou, 'e o te haŋa mo ra'e 'i te me'e ta'ato'a, 'i ira e ai ena te mira-mira 'e rauhuru atu me'e ta'e tano.

17 'E te nu'u mai te 'Atua te rāua 'ite, te me'e ra'e he noho iŋa ta'e hara, 'e te rāua huru: haumārū, riva 'e 'ite i te mo'a. A rāua tako'a nu'u māhatu 'aroha, u'i i te ta'ato'a pē tū huru tahi 'ā, kī i te parauti'a, 'e aŋa i te me'e riva-riva.

18 Te nu'u aŋa mo ai o te haumārū 'i ruŋa i te henua te me'e 'oka he haumārū. 'E 'i te hora hope'a te me'e rava'a he me'e tano ki te mata o te 'Atua.

Te haŋa ki te me'e o te ao nei

4 1 E te taina, ¿ko 'ite 'ā a kōrua mai hē te ture 'e te tātake e ai ena 'i roto i a kōrua? Mai te haŋa ki te me'e ta'e tano haka tātake oho i te mana'u. 2 Pē nei te aura'a: e ai rō 'ana te kōrua me'e haŋa 'e 'ina he rava'a. 'E 'i te haŋa mo rava'a i rā me'e, e tiŋa'i e haka mate nō i te taŋata. Te moto 'e te tama'i e ai ena he mākota 'i te rua.

E ta'e rava'a ena e kōrua i te me'e, he ta'e no-no'i ki te 'Atua. 3 'E mo ai ko no-no'i 'ā 'e 'ina he va'ai atu, he ta'e tano o te kōrua mana'u i no-no'i ai. E

haŋa ena kōrua mo te me'e pohe nō o te hakari. 4 ¡E te nu'u haka rehu i te
'Atua ē! ¿Kai 'ite 'ana 'ō kōrua: te taŋata haŋa ki te haka tere iŋa o te ao nei
he taŋata ta'e haŋa ki te 'Atua? Te kope he repahoa o te ao nei he taŋata riri
mo te 'Atua. 5 Ta'e i hā'aki tahaŋa nō 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «Te *Vārua
Maitai uŋa mai e te 'Atua ki roto i te tātou māhatu e haŋa rō 'ana mo ai o
tātou o te 'Atua mau nō». 6 'E te 'Atua, 'i tō'ona riva rahi, e hā'ū'ū rō mai 'ā. E
kī rō 'ana, pa'i, 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«Te 'Atua 'ina he haka tano i te mana'u o te nu'u mana'u i hau rō atu
rāua ki te tētahi,
'e ki te nu'u ta'e mana'u pē ira, e hā'ū'ū ena hai riva rahi ō'ona».

7 'O ira, e haka rē kōrua mo haka tere atu e te 'Atua; 'ina ko haka rē ki a
Rukifero, ki tere ai mai muri i a kōrua. 8 E haka hāhine ki te 'Atua, ki haka
hāhine atu ai.

E te nu'u hara ē, ¡ka haka ma'itaki te kōrua māhatu! E te nu'u haŋa ki te 'Atua
'e ki te haka tere iŋa o te ao nei ē, ¡ka to'o te me'e rake-rake mai roto i te kōrua
māhatu! 9 ¡E taŋi 'e e ha'amā 'i te kōrua me'e ta'e tano aŋa! ¡E huri te kōrua kata
ki te matavai 'e te kōrua koa ki te taŋi! 10 E riro kōrua he nu'u 'ite pē nei ē: mo
kore o te 'Atua 'ina e tahi kōrua aura'a, ki haka hōnui atu ai kōrua e ia.

11 E te taina, 'ina ko vānaŋa 'ino mo te rua. Te kope vānaŋa 'ino mo te rua
e vānaŋa 'ino tako'a 'ā mo te haka tere iŋa o te 'Atua. Pē nei te aura'a: te
kope vānaŋa 'ino mo te rua e ha'ariro 'ā i a ia he pū'oko haka tere o te hare
ture mo kī i te hape 'e i te ta'e hape o te tētahi 'e, tako'a, o te haka tere iŋa
o te 'Atua haka 'ite mai pē nei ē: e haŋa tātou ki te rua. 'E 'i te vānaŋa 'ino e
take'a ena: kope ta'e ha'atura ki te haka tere iŋa o te 'Atua. 12 Te haka tere iŋa
nei o te 'Atua i va'ai mai, 'e i a ia nō te parau mo ture. Tu'u ora 'e tu'u mate i
a ia mau nō. 'E, ¿ko ai ia a koe mo kī i te hape o te rua?

'I ra'e ana mana'u ki te 'Atua

13 Ka haka roŋo mai e te nu'u kī pē nei ē: «'Arīnā 'o āpō he oho tātou ki te
kona e tahi, 'i ira ka noho ka ho'o ena e tahi matahiti ka 'ī rō te moni». 14 ¡Kai
'ite hia he aha te me'e ka topa atu ena āpō! A kōrua, pa'i, pa he kapua 'ā: he
topa 'e 'ina he roa ia e ŋaro rō ena. 15 Te me'e mau o kōrua mo kī: «Ana haŋa
te 'Atua he ora tātou, 'e ana haŋa tako'a a ia he aŋa tātou i te me'e nei 'o i
te me'e era». 16 'E a kōrua ko te haka paka iŋa 'ana 'i te kōrua me'e aŋa. Te
vānaŋa iŋa pē nā vānaŋa iŋa ta'e tano. 17 Te kope 'ite i te me'e riva-riva mo
aŋa 'e 'ina he aŋa, e hara 'ā.

He vānaŋa mo te nu'u 'ono

5 1 ¡E haka roŋo te vānaŋa nei, e te nu'u 'ono ē! ¡E ki-kiu kōrua e taŋi 'i
te 'ati ka topa atu ena, he ture hope'a o te 'Atua! 2 Te me'e ha'aputu e
kōrua 'ina e tahi hauha'a toe; te kōrua kahu ko momo-momo 'ā 'i te manu.
3 Te kōrua me'e piru ko para tahi 'ana, 'e he mata'ite te para o te kōrua nou-
nou. 'E 'i te nou-nou o kōrua ka haka ūtu'a atu ena e te 'Atua, pa he kai iŋa
ena e te para i te 'aurī, 'e pa he vera iŋa ena o te me'e 'i te ahi. Ko ha'aputu
'ana, pa'i, kōrua i te tao'a 'i te ŋā mahana nei, he mahana hope'a.

4 Te nu'u kato i te kōrua kai 'e te moni ta'e 'auhau ki a rāua 'ī e tuhi 'ana i te
kōrua hape, 'e te 'Atua, i a ia te pūai ta'ato'a, ko ŋaro'a 'ana i te rāua ture. 5 E
noho ena kōrua 'i te ao nei 'i roto i te hauha'a 'e 'i roto i te reka. E haka porio
'ā pa he pua'a, ¡'e nā e tu'u rō te mahana he tiŋa'i! 6 Te nu'u 'ina he hape ko
haka ūtu'a 'ā 'e ko tiŋa'i 'ana e kōrua, 'e kai ta'e haka rē atu i a rāua mo tiŋa'i.

E tiaki hai haumārū

7 E te taina, e 'ite kōrua mo tiaki hai haumārū 'ātā ki te tu'u iŋa mai o te
tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō. Te taŋata 'oka kai e 'ite rō 'ana mo
tiaki ki te 'āva'e 'ua mo taiko o tā'ana ha'a'apu, 'e 'ai ka kato iho. 8 Pē ira
tako'a 'ana kōrua, e 'ite mo tiaki ki tō'ona tu'u iŋa mai e haka hio-hio rō 'ana
i te mana'u 'i ruŋa i a ia. E ko roa, pa'i, ka tu'u haka 'ou rō mai ena te tātou
Pū'oko Haka Tere.

9 E te taina, 'i roto i a kōrua e 'ite mo ha'aroma'i, 'e 'ina ko ha'a'ino 'o haka
ūtu'a atu i a kōrua. Nā, pa'i, 'i te 'ōpani, te kope i a ia te parau mo ture 'e
mo haka ūtu'a i te taŋata. 10 Ka mana'u rā kōrua ki te ŋā perofeta era o mu'a
'ā: i ha'aroma'i i oho nō e tōtōā era e te taŋata 'o te vānaŋa hai 'iŋoa o te
'Atua. E ha'aroma'i kōrua, e te taina ē, pē ira. 11 Ko 'ite 'ana a tātou: te nu'u
ha'aroma'i i te 'ati e hio-hio rō 'ā te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua e ha'amaitai
rō 'ā e ia. Ko 'ite 'ana, pa'i, e kōrua pē hē a Hope, 'i mu'a 'ā, i ha'aroma'i ai
i tō'ona 'ati, 'e pē hē te 'Atua i ha'amaitai ai i a ia 'i te hora hope'a. Te 'Atua
me'e māhatu 'aroha.

12 E te taina ō'oku ē, tā'aku me'e haka 'ou mo kī atu: 'Ina kōrua ko hōrea ki
te raŋi, ki te henua 'e ki te tētahi atu me'e. Mo kī o kōrua «'ē-ē», e ai 'ē-ē mau
'ā; 'e mo kī o kōrua «'ina», e ai 'ina mau 'ā, 'o haka ūtu'a kōrua e te 'Atua.

Te pure

13 Mo 'ati o te kope e tahi o roto i a kōrua, e pure. 'E mo koa, e hīmene e
ha'ahana-hana ki te 'Atua. 14 Mo māui-ui, e hā'aki ki te nu'u ko rāua te pū'oko
haka tere o te kōrua nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo
pure mō'ona koia ko paru 'iti-'iti hai mōrī hai 'iŋoa o Ietū, he Pū'oko Haka
Tere o tātou. 15 'E ka pure era e haka moe rō 'ana i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū,
he haka ora e Ietū i tō'ona māui-ui, 'e mo ai ko hara 'ā, he haka kore i tō'ona
hara.

16 'O ira, 'i roto i a kōrua e kī i te kōrua hara 'e e pure te taina nei mo te
taina era, ki haka ora atu ai e te 'Atua i te kōrua hakari 'e i te kōrua vārua. Te
pure o te kope aŋa i te me'e tī-tika ki te mata o te 'Atua e ai rō 'ana te mana.
17 Te perofeta era ko *'Ēria he taŋata pē tātou 'ā. I pure era hai māhatu mo
ta'e hoa o te 'ua, kai hoa te 'ua e toru matahiti 'e te 'afa. 18 I pure haka 'ou era
mo hoa o te 'ua, he hoa te 'ua, 'e he tupu haka 'ou te me'e 'i ruŋa i te henua.

He huri iŋa haka 'ou o te mana'u ki te 'Atua

19 E te taina, mo oho kē o te kope e tahi o roto i a kōrua mai te ara o te
parauti'a 'e o te rua i haka hoki mai, 20 e 'ite pē nei ē: te taŋata haka hoki i
tō'ona taina mai te ara ta'e tano e mātaki 'ā i te ara mo e'a o tō'ona taina mai
te ūtu'a o te pō'auahi 'e mo haka kore e te 'Atua me'e rahi hara.

He parau raʻe pāpaʻi e

Pētero

Te nuʻu haka moe raʻe era i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū o Itaraera i tute rō mo tōtōā e te nuʻu taʻe *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia. ʻO ira e noho era e maraŋa rō ʻana ʻi te tētahi atu henua haka tere e te rōmano. Ki te nuʻu maraŋa ki Ponotō, ki Karatia, ki Kāpārōtia, ki ʻĀtia ʻe ki Vītīnia i pāpaʻi ai te ʻāpōtoro era ko Pētero i te parau nei (1.1).

Meʻe rahi te ʻati i ʻamo e te nuʻu nei ʻi te rāua kona noho ʻo te ai o rāua ʻa Ietū Kiritō. ʻO ira, ʻi ruŋa i te parau nei, he haka pūai e Pētero i te manaʻu ʻe he hatu mo haʻahana-hana mo oho nō ki te ʻAtua, kope vaʻai mai *«i te ora ʻe i te noho iŋa ʻāpī, he rahi o tōʻona haka ʻaroha mo tātou»* (1.3). He hatu takoʻa e Pētero pē nei ē: te meʻe mo takeʻa ʻi ruŋa i a rāua ʻo te ai i a rāua te noho iŋa ʻāpī nei he haka tapa iŋa mai roto i te hara (1.15–16), ʻe he koa, ka ai atu e topa rō ʻana ʻi ruŋa i a rāua te ʻati (1.6–9). Te *kiritiano taʻatoʻa, paʻi, he huaʻai o te ʻAtua ʻe he *oromatuʻa aŋa ki a ia (2.9).

Te meʻe vānaŋa rahi ʻi ruŋa i te parau nei: pē hē te noho iŋa tano mo te nuʻu kiritiano. Ki te kī ʻa Pētero: te nuʻu kiritiano e haʻatura ki te nuʻu ra-rahi ʻe ki te nuʻu pūʻoko haka tere o te henua ʻo te ai he meʻe haŋa e te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō (2.13–15).

ʻE ki te kī takoʻa ʻa Pētero: te paʻo iŋa o te ao nā ko hāhine mai ʻana (4.7). ʻO ira, e haŋa te taina ki te rua, e toʻo e hāpaʻo i te nuʻu kiritiano tuʻu atu ki te hare, ʻe e koa ʻo te topa atu o te ʻati ʻo te ai ōʻou ʻa Ietū Kiritō (4.8–9,12–16).

He ʻaroha

1 [1] A au, a Pētero, *ʻāpōtoro ʻa Ietū Kiritō, he ʻaroha atu ki a kōrua ki te nuʻu taʻatoʻa haʻataʻa e te ʻAtua māʻana noho ʻi te henua kē, taʻe ʻi te rāua henua mau era, ʻi te ŋā kona era ko Ponotō, ko Karatia, ko Kāpārōtia, ko ʻĀtia ʻe ko Vītīnia. [2] Te manaʻu o te ʻAtua Matuʻa i haʻataʻa ai i a kōrua: mo haka riro i a kōrua he nuʻu ʻina e tahi hara haʻataʻa māʻana hai Vārua Maitai ʻe haʻatura ki a Ietū ʻi te haka kore e te ʻAtua i te kōrua hara hai toto tehe era o Ietū ʻi ruŋa i te tātaurō. Ka rahi ka oho nō te riva rahi ʻe te haumārū o te ʻAtua ʻi ruŋa i a kōrua.

He haʻahana-hana ki te ʻAtua

[3] Ki haʻahana-hana tātou i te ʻAtua, Matuʻa o te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō. A ia, paʻi, ko vaʻai mai ʻana i te ora ʻe i te noho iŋa ʻāpī, he rahi o tōʻona haka ʻaroha mo tātou. ʻE, ʻi te ai ko haka ora ʻana e ia i a Ietū mai te

mate, e 'ite nei a tātou e haka ora tako'a rō mai i a tātou mai te mate pe mu'a ka oho ena, 4 'e e va'ai rō mai i te me'e hāpa'o mo tātou 'i ruŋa i te raŋi, he me'e e ko kore, e ko tāpau 'e e ko mae-mae ki te hora hope'a. 5 'O te haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te 'Atua e hāpa'o e oho mai ena i a tātou hai pūai nui-nui ō'ona, ki rava'a ai e tātou, 'i te mahana hope'a, i te ora 'ina he hope'a ra'a hāpa'o mo tātou. 6 'O ira a tātou e koa nei, ka ai atu e 'amo rō 'ā a tātou, mo te hora 'iti-'iti, rauhuru atu 'ati.

7 Te 'Atua, pa'i, e ha'ati'a rō 'ā mo topa mai o te 'ati mo 'ite hoki te haka moe iŋa nei o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e hio-hio rō 'ā 'o 'ina, pa he piru e tunu ena 'i roto i te ahi. 'E mo te 'Atua te haka moe iŋa o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i hau rō atu i te hauha'a ki te piru, he me'e e ŋaro nō. Mo hio-hio mo oho nō o te tātou mana'u 'i ruŋa i a Ietū ka ai atu e rahi rō 'ā te 'ati topa mai, 'i te hora o te hoki iŋa mai o Ietū Kiritō, he koa te 'Atua 'e he haka paka he haka nui-nui i a tātou.

8 A kōrua e haŋa rō 'ana ki a Ietū Kiritō ka ai atu kai take'a hia i a ia. 'E 'i te hora nei, ka ai atu 'ina he take'a, e haka moe rō 'ana kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a ia, 'e e rahi rō 'ana te kōrua koa, he koa 'ina he vānaŋa mo ha'aaura'a. 9 Ko rava'a 'ana, pa'i, e kōrua i te me'e haŋa mo rava'a hai haka moe o kōrua i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū: he e'a mai roto i te ūtu'a o te hara 'e he rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

10 Te perofeta o mu'a 'ā i haka 'ite rō ki te taŋata i te roŋo haka vānaŋa e te 'Atua o ruŋa i te haka e'a iŋa i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara hai riva rahi ō'ona 'e, 'i te ta'e aŋi-aŋi e te perofeta i nei roŋo, he rara he oho o ruŋa. 11 Te me'e o rāua i haŋa mo aŋi-aŋi o rā roŋo: a hē 'e pē hē ka tano te me'e kī era ki a rāua e te Vārua o te *Kiritō pē nei ē: e topa rō te 'ati 'i ruŋa i te Kiritō 'e ki oti he haka nui-nui. 12 'E te 'Atua i haka 'ite rō ki rā ŋā perofeta pē nei ē: te roŋo haka 'ite oho era e rāua he me'e mo topa pe mu'a ka oho era, te aura'a, 'i te noho iŋa nei o tātou, 'e ta'e 'ō 'i te rāua noho iŋa era. 'E ko rā roŋo te me'e i haka 'ite atu ki a kōrua e te nu'u haka 'ite oho i te roŋo riva-riva nei o ruŋa i a Ietū hai pūai o te *Vārua Maitai uŋa mai mai te raŋi. 'E 'ātā te merahi e haŋa rō 'ana mo aŋi-aŋi o ruŋa i te roŋo nei o te haka e'a iŋa o te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara.

Te noho iŋa tano mo te nu'u *kiritiano

13 E te taina, e 'ara te kōrua mata 'e e 'ite i te hāito i te kōrua me'e kī 'e i te kōrua me'e aŋa. E haka hio-hio te kōrua mana'u 'i ruŋa i te me'e o te 'Atua ka va'ai atu ena hai riva rahi ō'ona 'i te hora o te hoki iŋa mai o Ietū Kiritō.

14 Pa he ŋā poki ha'atura ki te 'Atua, 'ina ko haka tano haka 'ou te kōrua noho iŋa ki te me'e ta'e tano haka tere atu i a kōrua 'i mu'a 'ā, 'i te hora kai 'ite 'ana o ruŋa i te 'Atua. 15 Te tī-tika mau: e noho kōrua 'ina e tahi hape 'i te me'e era te 'Atua ha'ata'a era i a kōrua mā'ana 'ina e tahi ō'ona hape. 16 Pē nei e kī ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a: «E ai kōrua he nu'u 'ina e tahi hape, pē au 'ā».

17 A kōrua e kī rō 'ana: te 'Atua he Matu'a o kōrua. 'O ira, e mo'a 'e e ha'atura ki a ia 'i te ta'ato'a nō hora o te noho iŋa 'i te ao nei. 'Ā'ana, pa'i, te kī i te tano 'e i te ta'e tano o te taŋata hai huru o te rāua me'e aŋa, 'e mō'ona te taŋata pē tū huru tahi 'ā. 18 Te 'Atua ko to'o 'ana i a kōrua mai roto i te noho

iŋa hauha'a kore rava'a e kōrua mai te kōrua tupuna. 'E ko 'ite riva-riva 'ana e kōrua: ta'e hai me'e pa he piru, me'e tō'ona hauha'a mo te ao nō nei, i 'auhau ai mo to'o i a kōrua mai te noho iŋa nei, 19 hai toto hauha'a era o te Kiritō, kope pa he māmoe mo tūtia 'ina e tahi ō'ona hape, i to'o ai i a kōrua.

20 'I te hora kai aŋa hia 'ā i te ao, i ha'ata'a rō ai e te 'Atua i te Kiritō mo te me'e nei; 'e 'i te ŋā hora hope'a nei, i tu'u mai ai mo te riva-riva o kōrua. 21 Hai Kiritō kōrua e haka moe ena i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua. 'E, 'o te haka ora e te 'Atua i te Kiritō mai te mate 'e 'o te haka nui-nui, e ta'e haka tapa ena te kōrua mana'u mai ruŋa i te 'Atua 'e e 'ite ena e kōrua e aŋa tahi rō e ia i tā'ana me'e hōrea era.

22 'I te ha'atura o kōrua ki te roŋo parauti'a i haka kore ai e te 'Atua i te kōrua hara, ki haŋa parauti'a ai kōrua ki te kōrua taina. 'O ira, e haŋa e oho 'i roto i a kōrua hai māhatu 'e hai pūai. 23 A kōrua, pa'i, ko poreko haka 'ou mai 'ana, 'e ta'e mai roto i te taŋata, he me'e e mate nō, mai roto i te vānaŋa o te 'Atua, he me'e ora 'e 'ina e ko mate ki te hora hope'a. 24 Pē nei, pa'i, e kī ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a:

«Te taŋata ta'ato'a pa he mauku 'ana
'e tō'ona pūai pa he tiare o te mauku;
he paka-paka te mauku, he mae-mae te tiare 'e he marere,
25 'e te vānaŋa o te 'Atua e ko ŋaro ki te hora hope'a».

'E nei vānaŋa he *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū Kiritō haka 'ite atu ki a kōrua.

2 1 'E hora nei, 'i te ai i a kōrua te ora 'āpī, e haka kore mai ruŋa i a kōrua te me'e ta'ato'a ta'e tano: te reo-reo, te haka tu'u i a kōrua pa he nu'u riva 'e rā riva a te haho 'ā, te nou-nou ki te me'e o te rua, 'e te ha'a'ino. 2 E riro kōrua pa he ŋā poki poreko iho pohe ki te ū, te aura'a: e pohe kōrua ki te ū parauti'a mo te kōrua riva-riva, he vānaŋa o te 'Atua, mo haka pūai mo oho o te kōrua mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'ātā ki te mahana ka to'o ena i a kōrua ki te raŋi pe mu'a ka oho ena. 3 A kōrua ko ŋaro'a 'ana i te ora o te riva rahi o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō; 'o ira, e aŋa kōrua pē ira.

He nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana

4 E haka hāhine kōrua ki a ia, he mā'ea ora ta'e haŋa era e te taŋata, mā'ea ha'ata'a e te 'Atua, 'e mā'ea hauha'a rahi. 5 A kōrua tako'a pa he mā'ea ora, 'e te 'Atua, hai ŋā mā'ea ora ena ko kōrua, e aŋa mai ena i te kona mo ha'amuri ki a ia. 'I roto a kōrua pa he *oromatu'a ha'ata'a e ia mā'ana tūtia ki a ia i te me'e riva-riva haka poreko e te Vārua Maitai 'i roto i a kōrua, he tūtia koa 'ā'ana 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō. 6 Pē nei, pa'i, e kī ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

«He haka tu'u au i te mā'ea e tahi 'i te kona era ko *Tione,
he mā'ea matu'a haka noho hare, mā'ea ha'ata'a e au 'e mā'ea hauha'a rahi.
Te kope *haka moe i te mana'u 'i ruŋa,
e ko mana'u ki te hora hope'a ko hape 'ana 'ō a ia».

7 Mo kōrua mo te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, te mā'ea ena mā'ea hauha'a rahi. 'E mo te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia, e kī ena 'i ruŋa i te Pāpa'i Mo'a pē nei ē:

«Te māʻea taʻe haŋa era e te nuʻu aŋa hare,
ko riro ʻana he māʻea matuʻa haka noho hare».

8 ʻE e kī takoʻa ena:

«He māʻea e tahi ʻi ruŋa ka tu-tuki ena».

Te nuʻu taʻe haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū e tu-tuki ena ʻo te taʻe haʻatura ki te roŋo o te ʻAtua, he meʻe mau ʻana mo topa ki te nuʻu taʻe haka roŋo.
9 ʻE a kōrua he huaʻai toʻo e te ʻAtua, he oromatuʻa aŋa ki te ʻariki, he nuʻu haʻataʻa māʻana, ʻe he taŋata haka tere e ia. Te ʻAtua, kope haka eʻa i a kōrua mai roto i te pōhāhā o te meʻe taʻe tano mo oʻo ki roto i tōʻona mōrī nui-nui ena, i haʻataʻa ai i a kōrua mo haka ʻite mo oho o ruŋa i te meʻe nui-nui aŋa e ia. 10 ʻI muʻa ʻana taʻe kōrua he nuʻu o te ʻAtua, ʻe hora nei he nuʻu ʻāʻana; ʻi muʻa ʻā kai ŋaroʻa e kōrua i te riva rahi o te ʻAtua, ʻe hora nei e ŋaroʻa rō ʻana e kōrua.

E uʻi te kōrua haka tere iŋa

11 E te taina, a kōrua pa he nuʻu o te kona kē noho ʻi te ao nei mo te hora ʻiti-ʻiti nō e tahi. ʻO ira, ʻina ko vaʻai i a kōrua ki te meʻe pohe nō o te hakari, he meʻe haka tapa i a kōrua mai te ara o te ʻAtua. 12 E noho kōrua ʻina e tahi hape ʻi roto i te nuʻu taʻe haŋa ki te ʻAtua. Mo noho o kōrua pē ira, he takeʻa e rā nuʻu i te meʻe riva-riva aŋa e kōrua ʻe he haʻahana-hana ki te ʻAtua ʻi te mahana ka kī era e ia i te meʻe tano ʻe i te meʻe taʻe tano aŋa e te taŋata, ka ai atu ʻi te hora nei e kī rō ʻana e rāua pē nei ē: a kōrua he nuʻu aŋa i te meʻe taʻe tano.

E haʻatura ki te nuʻu ra-rahi

13 Pa he moʻa iŋa i te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō ana haʻatura kōrua i te nuʻu ra-rahi taʻatoʻa. E haʻatura kōrua ki te ʻariki rōmano, i a ia te tōroʻa hopeʻa o te nui-nui, 14 ʻe ki te suerekao uŋa e ia mo haka ūtuʻa i te nuʻu aŋa i te meʻe taʻe tano ʻe mo haka paka mo haka nui-nui i te nuʻu aŋa i te meʻe tano. 15 Te ʻAtua, paʻi, e haŋa rō ʻana mo aŋa o kōrua i te meʻe riva-riva. Pē ira he ʻapi i te haha o te nuʻu maʻa-maʻa tuhi atu i te kōrua hape, he taʻe haŋa mo aŋi-aŋi i te meʻe o te ʻAtua.
16 E noho kōrua pa he nuʻu taʻe haka tere e te meʻe o te ao nei; te ʻAtua, paʻi, ko haka eʻa ʻana i a kōrua mai rā haka tere iŋa. ʻE, ka ai atu pē ira, e uʻi ʻo riro te parautiʻa nei he ʻōtohe e tahi mo aŋa o kōrua i te meʻe taʻe tano. Te meʻe haŋa mau: e noho kōrua pa he tāvini o te ʻAtua. 17 E moʻa kōrua i te taŋata taʻatoʻa. E haŋa ki te taina, e haʻamuri ki te ʻAtua ʻe e moʻa i te pūʻoko haka tere o te kōrua henua.

Te meʻe mo aŋa o te ʻekaravo

18 E te ʻekaravo, e haʻatura ʻe e moʻa kōrua i te taŋata haka aŋa i a kōrua ka ai atu he taŋata riva ʻo taʻe riva. 19 Te ʻAtua, paʻi, e haʻamaitai rō ʻana i te kope ʻamo ʻe haʻaoromaʻi hai pūai i te ūtuʻa taʻe tano topa ʻi ruŋa i a ia ʻi te haŋa mo aŋa i te meʻe tī-tika ki te mata o te ʻAtua. 20 Te ʻamo ʻe te haʻaoromaʻi

i te ūtu'a 'o te aŋa i te me'e ta'e tano, 'ina e tahi hauha'a. 'E mo 'amo 'e mo ha'aoroma'i hai pūai i te ūtu'a 'o te aŋa i te me'e tī-tika, he koa te 'Atua. 21 Mo nei me'e te 'Atua i ha'ata'a ai i a tātou. Te Kiritō, pa'i, i 'amo rō pē ira i te 'ati mo tātou, 'e pē ira i haka rē mai ai i te ha'aaura'a pē hē a tātou ana haka tere.

22 Kai hara te *Kiritō 'e kai reo-reo ki te hora hope'a. 23 Hora vā-vā era i a ia, 'ina he pāhono hai vānaŋa ta'e tano, 'e hora tōtōā era, 'ina kai kī i te vānaŋa mo haka ri'a-ri'a i te taŋata. Te me'e mau nō i aŋa he haka rē i a ia ki te rima o te 'Atua, kope ture hai tī-tika. 24 A Ietū i 'amo ai i te tātou hara 'i ruŋa i te tātaurō, ki haka rē ai a tātou i te aŋa i te me'e ta'e tano, 'e ki tano ai te tātou noho iŋa ki te mata o te 'Atua. Hai 'amo e ia i te 'ati i ora ai tātou. 25 'I mu'a 'ā, pa'i, e ha'ere era a tātou pa he māmoe ko ŋaro 'ana, 'e, hora nei, ko hoki tahi 'ana ki te Kiritō, kope hāpa'o mai i a tātou pa he taŋata hāpa'o māmoe.

Te me'e mo aŋa o te nu'u hāipo-ipo

3 1-2 'E a kōrua, e te ŋā vi'e *hāipo-ipo ē, e ha'atura ki te kōrua kenu, ka ai atu he kenu ta'e *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū. Mo aŋa o kōrua pē ira, he huri pēaha te mana'u, 'e he haka moe tako'a i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ta'e 'ō 'o te me'e i kī e kōrua, 'o te take'a i te kōrua noho iŋa tano, noho iŋa mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua.

3 Te me'e mo haka nehe-nehe i a kōrua 'ina ko ai hai me'e o te haho nō, pa he ha-hari huru kē i te rau'oho, pa he me'e piru, 'e pa he kahu hope'a o te nehe-nehe. 4 E ai hai me'e o roto i te māhatu, pa he huru riva 'e haumārū, he nehe-nehe ta'e ŋaro ki te hora hope'a. Te nehe-nehe tu'u pē nei e hauha'a rahi rō 'ā ki te 'Atua.

5 Pē ira te ŋā vi'e mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua o mu'a 'ā e haka nehe-nehe era. A rāua e haka noho rō 'ana i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'e e ha'atura rō 'ana ki te rāua kenu. 6 Pē ira te vi'e era ko Tara, vi'e ha'atura ki tā'ana kenu ko *'Aparahama kī mō'ona: «e te pū'oko ō'oku ē». 'E a kōrua, e te ŋā vi'e hāipo-ipo ē, mo aŋa i te me'e riva-riva 'e mo ta'e ri'a-ri'a e tahi me'e, pē *Tara 'ā ia a kōrua.

7 'E a kōrua, e te kenu hāipo-ipo ē, e haŋa e hāpa'o riva-riva i te kōrua ŋā vi'e. Ka ai atu 'ata hau rō atu te kōrua pūai ki a rāua, e mo'a 'i te 'ite pē nei ē: mo rāua tako'a te hauha'a ka va'ai ena e te 'Atua, he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. Mo ta'e aŋa o kōrua pē ira he hihi-hihi te kōrua pure.

Te me'e mo aŋa o te *kiritiano ta'ato'a

8 Te me'e haŋa: e noho kōrua ta'ato'a 'i roto i te haumārū 'e e tahi mau nō mana'u. E here 'i roto i a kōrua pa he taina. E riva kōrua, 'e 'ina ko mana'u pē nei ē: i hau rō atu kōrua ki te rua. 9 'Ina ko aŋa hai me'e rake-rake ki te nu'u aŋa atu i te me'e rake-rake, 'e 'ina ko parau'ino ki te nu'u parau'ino atu. Te me'e o kōrua mo aŋa he ani ki te 'Atua mo ha'amaitai i rā nu'u. Te 'Atua, pa'i, i ha'ata'a ai i a kōrua mā'ana mo ha'amaitai atu e ia. 10 Pē nei e kī ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a:

> «Te kope haŋa mo riva-riva 'e mo koa o tō'ona noho iŋa 'i te ao nei,
> e 'ite mo haka noho i tō'ona 'arero
> 'o vānaŋa i te me'e ta'e tano, 'e 'o kī i te reo-reo.

11 E haka tapa mai te me'e ta'e tano
'e e aŋa i te me'e tī-tika ki te mata o te 'Atua;
e kimi i te ara o te haumārū 'e 'ai ka oho rō a ira.

12 Te 'Atua, pa'i, e hāpa'o rō 'ana i te nu'u aŋa i te me'e tī-tika
'e e haka roŋo rō 'ana i te rāua pure.
'E 'ina he haka tano i te mana'u o te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano».

13 Mo aŋa mo oho nō o kōrua i te me'e riva-riva, ¿ko ai ia te me'e mo aŋa atu i te me'e rake-rake? 14 'E mo topa atu o te 'ati 'i ruŋa i a kōrua, ka ai atu e aŋa 'ana i te me'e tī-tika, he ha'amaitai atu kōrua e te 'Atua. 'O ira, 'ina ko ri'a-ri'a 'i te nu'u tōtōā atu. 15 Te me'e o kōrua mo aŋa: he ha'amuri ki a Ietū Kiritō 'i roto i te māhatu pa he Pū'oko Haka Tere o kōrua i a ia te kī iŋa hope'a o te me'e mo topa atu ki a kōrua. 'E 'i te hora ta'ato'a e 'ite pē hē kōrua ka pāhono ena ki te nu'u 'ui atu he aha kōrua e haka moe ena i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 16 'E ana pāhono, hai haumārū 'e hai mo'a. 'Ina kōrua ko aŋa i te me'e ta'e tano. Pē ira te nu'u vānaŋa ta'e tano o ruŋa i a kōrua ka ha'amā ena 'i te rāua vānaŋa 'i te take'a i te kōrua noho iŋa tano 'o te ai o kōrua he nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te *Kiritō.

17 'Ata hau rō atu 'i te tano mo 'amo i te 'ati topa 'i ruŋa i a kōrua 'o te aŋa i te me'e riva-riva, ana haŋa te 'Atua, ki te 'amo i te 'ati 'o te aŋa i te me'e ta'e tano. 18 'I te hara, pa'i, o tātou i mate ai te Kiritō, 'e tō'ona mate era mo te hora ta'ato'a. 'Ina e tahi 'ā'ana me'e ta'e tano i aŋa 'e, mo haka riva-riva i a tātou ki te 'Atua, i 'amo ai i te ūtu'a o te mate mo tātou, nu'u aŋa i te me'e ta'e tano. Ka ai atu i mate rō tō'ona hakari taŋata, he vārua ō'ona te me'e i ta'e mate. 19 Hai vārua era ō'ona i oho i tātara ai ki te vārua e puru rō 'ā, 20 vārua o te nu'u o te noho iŋa era o Nōē ta'e ha'atura ki te 'Atua, nu'u tiaki 'e ha'aoroma'i e te 'Atua, 'i te matahiti ta'ato'a aŋa era e Nōē i te pahī, mo hārui o te rāua mana'u ki ruŋa i a ia. 'E 'i rā hora, hoko va'u nō i uru ai ki roto i te pahī 'e i ora ai 'i te 'ati era o te vai. 21 'E nei me'e e tu'u rō 'ā pa he e'a iŋa o tātou mai roto i te ūtu'a o te hara he mate, me'e e ha'aaura'a nei hai *papatito. 'E nei papatito ta'e e haka ma'itaki 'ā i te hakari; e kī 'ā ki te 'Atua pē nei ē: e ko haka rē a tātou i a ia ki te hora hope'a 'i te 'ite e tātou ko haka kore 'ana e ia i te tātou hara hai ora iŋa era o Ietū Kiritō mai te mate. 22 'E hora nei, 'ai te raŋi 'i te pā'iŋa mata'u o te 'Atua, kona mo te kope hope'a o te hōnui, e noho ena 'e e haka tere ena i te merahi ta'ato'a 'e i te ŋā vārua ta'ato'a ena e ai rō 'ana te rāua tōro'a 'e pūai.

4 1 Ko 'ite 'ana e tātou: a Ietū Kiritō i 'amo rō i te 'ati 'i te ao nei. 'I roto i tō'ona mana'u, pa'i, ko haka tano era 'ana i a ia mo aŋa pē ira, ana haŋa te 'Atua. 'O ira te tātou mana'u e tu'u pa he mana'u mau era 'ā ō'ona. Te kope mana'u pē ira ko hārui 'ana hai tua'ivi i te hara, 2 'e te me'e haŋa nō 'ā'ana mo te hora toe ō'ona 'i te ao nei he haka tere i a ia e te me'e haŋa e te 'Atua, 'e ta'e 'ō e te me'e ta'e tano pohe e te hakari.

3 A kōrua, matahiti rahi i aŋa i oho ai i te me'e aŋa e te nu'u ta'e haŋa ki te 'Atua. Te noho iŋa o kōrua 'i rā hora noho iŋa ta'e tano: e aŋa 'ana i te me'e ta'e tano pohe e te hakari, i te ŋoŋoro ta'e hāito i te kai 'e i te 'ava, 'e e ha'amuri 'ana ki te 'ītoro, me'e hano-hano mo te 'Atua. 4 'E, hora nei, 'i te haka tapa o kōrua mai

muri i rā nu'u 'i te rāua noho iŋa ta'e tano, he māere 'e he vānaŋa ta'e tano mo kōrua. 5 Ka ai atu pē ira, pe mu'a ka oho ena, ka ta'e haŋa atu e rāua, e kī tahi nō i te rāua me'e i aŋa ki te kope mā'ana e ture i te nu'u ora 'e i te nu'u mate. 6 'E ki te taina ko mate 'ā 'i te hora nei i haka 'ite rō i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū 'i te hora era e ora nō 'ā, mo rava'a e te rāua vārua i te ora 'i muri i te 'Atua, ka ai atu ko mate 'ana te rāua hakari taŋata, he ūtu'a mau 'ā mo te taŋata ta'ato'a.

E hā'ū'ū ki te rua hai haŋa 'e hai pūai o te 'Atua

7 Te pa'o iŋa o te ao nā ko hāhine mai 'ana. 'O ira, e 'ite mo hāito i te kōrua me'e kī 'e i te kōrua me'e aŋa, ki riva ai te kōrua pure.

8 'I roto i a kōrua te me'e mo ra'e he here he haŋa ki te rua. Mo haŋa, pa'i, o tātou ki te rua hai māhatu, me'e ta'e aŋarahi ia te me'e ena he haka rehu i te me'e ta'e tano aŋa mai e te rua, ka ai atu me'e rahi.

9 E to'o e hāpa'o te taina tu'u atu ki te kōrua hare, 'e 'ina ko hēŋu'i-ŋu'i mo rāua.

10 Hai me'e va'ai atu e te 'Atua mo aŋa i tā'ana aŋa, e hā'ū'ū ki te rua, pa he nu'u 'ite i te haka tere riva-riva i te rauhuru me'e va'ai e ia. 11 Te aura'a: te kope ki a ia i va'ai ai e te 'Atua i te me'e he haka 'ite i tā'ana vānaŋa, e haka 'ite i te vānaŋa mau 'ā o te 'Atua. 'E te kope ki a ia i va'ai ai i te me'e he hā'ū'ū ki te rua, e aŋa hai pūai va'ai e te 'Atua, ki ha'ahana-hana tahi ai ki te 'Atua hai Ietū Kiritō, i a ia te nui-nui 'e te pūai ki te hora hope'a. Ka ai pē ira.

E koa 'i te hora topa atu o te 'ati

12 E te taina haŋa rahi ē, 'ina kōrua ko māere 'o te ai ko topa atu 'ana te 'ati 'i ruŋa i a kōrua, pa he haka 'atu iŋa ena i te piru hai ahi, 'e 'ina ko mana'u he me'e huru kē e tahi. 13 Te tano mau: e koa kōrua 'o te 'amo tako'a i te mamae tu'u pa he mamae 'amo e te *Kiritō, ki rahi ai te kōrua koa 'i te hora ka haka take'a mai ena i tō'ona nui-nui.

14 E koa kōrua mo vā-vā atu e te nu'u 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō; hai me'e nei e 'ite ena: te *Vārua Maitai pūai o te 'Atua nā 'i ruŋa i a kōrua 'i te hora ta'ato'a. 15 Mo 'amo o kōrua i te 'ati, pē hiva 'ā ana ta'e ai 'o te tiŋa'i 'o te haka mate i te taŋata, 'o te toke i te me'e o te rua, 'o te aŋa i te me'e taparahi-ta'ata, 'e 'o te 'āmui ki roto i te ture kē. 16 Me'e kē te me'e he 'amo i te 'ati 'o te ai o kōrua he *kiritiano, 'e, mo topa atu, 'ina ko ha'amā. Te me'e mo aŋa: he ha'ahana-hana i te 'Atua 'o te ai o kōrua 'a Ietū Kiritō.

17 Nā ko tu'u mai 'ana te hora mo ha'amata o te ture, 'e ka ha'amata ena a te hua'ai o te 'Atua. 'E mo ha'amata o te ture mai i a tātou, ¿pē hē ia te hope'a ra'a o te nu'u 'ina he ha'atura ki te *roŋo riva-riva o te 'Atua? 18 Mo ha'ati'a o te 'Atua mo topa o te 'ati 'ātā 'i ruŋa i te nu'u tano ki tō'ona mata 'i ra'e ki te to'o i a rāua ki te raŋi, ¿he aha rā nei te me'e ka topa ena ki te taŋata hara ta'e mo'a i a ia? 19 'O ira, te nu'u 'amo i te 'ati 'o te ai pē ira te 'Atua i haŋa ai, e aŋa e oho nō i te me'e riva-riva, 'e e va'ai i a rāua ki tō'ona rima, kope 'ā'ana a rāua i aŋa, 'e kope ki te hora hope'a e ko ta'e aŋa i tā'ana me'e kī.

He hatu mo te nu'u pū'oko haka tere

5 1 Hora nei e haŋa rō 'ana a au mo hatu ki te ŋā pū'oko haka tere ena o kōrua o te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. A au he pū'oko

haka tere tako'a, pē rāua, 'e he mata'ite o te 'ati topa era 'i ruŋa i te *Kiritō. Pē rāua e o'o tako'a rō a au 'i roto i tō'ona nui-nui ka haka take'a ena, te aura'a, i a au tako'a, pe mu'a ka oho ena, te huru riva ō'ona.

2 E te pū'oko haka tere, e hāpa'o riva-riva kōrua i te māmoe o te 'Atua haka hāpa'o atu ki a kōrua. 'E ana hāpa'o, hai māhatu, pa he me'e haŋa o te 'Atua, ta'e 'ō 'o te ai nō 'ā'ana i kī atu. E hāpa'o hai haŋa, ta'e 'ō hai pohe ki te moni. 3 'Ina ko mana'u: o kōrua rā māmoe haka hāpa'o atu era. Te me'e mo aŋa he haka take'a ki a rāua pē hē a rāua ana haka tere hai haka tere iŋa tano ena o kōrua. 4 Pē ira, 'i te hora o te tu'u iŋa haka 'ou mai o te Pū'oko Haka Tere o te ŋāŋata hāpa'o māmoe ta'ato'a, he haka hei atu i a kōrua hai me'e 'ina e ko ŋaro ki te hora hope'a, ko te me'e ena: he noho mau rō 'ai kōrua 'i muri i a ia 'i roto i tō'ona nui-nui 'ana-'ana.

He hatu mo te ta'ato'a nō taina

5 'E a kōrua, e te ŋā poki 'āpī ē, e ha'atura ki te kōrua nu'u pū'oko haka tere. 'I roto i a kōrua i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'ina ko ai e tahi kope mana'u i hau rō atu a ia ki te rua 'o te ai:

> «Te 'Atua 'ina he haka tano i te mana'u o te nu'u mana'u i hau rō atu rāua ki te tētahi,
> 'e ki te nu'u ta'e mana'u pē ira, e hā'ū'ū ena hai riva rahi ō'ona».

6 E haka hauha'a-'ore kōrua i a kōrua 'i mu'a i te pūai nui-nui o te 'Atua, ki haka nui-nui atu ai i a kōrua 'i te hora tano ki a ia. 7 E haka rē 'i te rima o te 'Atua te me'e ta'ato'a haka mana-mana'u atu i a kōrua; e haŋa rō 'ana, pa'i, a ia mo hāpa'o atu i a kōrua.

8 E veveri e 'ara kōrua; te kope ta'e haŋa atu ena ko Rukifero, nā e kimi e oho 'ana, pa he reone maruaki, ki te taŋata mo kai. 9 'Ina ko ha'ati'a mo haka tere atu i a kōrua. E haka hio-hio e oho te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua 'i te 'ite pē nei ē: 'i te kona ta'ato'a o te ao, e topa tako'a rō 'ana te 'ati tu'u pē ira ki te kōrua taina. 10 'E ki oti i te ha'aroma'i tahi i te 'ati topa atu 'i ruŋa i a kōrua, he me'e e ko roa rahi, he haka riro e te 'Atua i a kōrua he nu'u 'ina e tahi hape, e hio-hio rō 'ana te mana'u 'i ruŋa i a ia, nu'u pūai mo ha'aroma'i, 'e nu'u noho, ki te hora hope'a, 'i te ara o te 'Atua. A ia, pa'i, he 'Atua kī mai, 'i tō'ona riva rahi, mo noho o tātou 'i muri i a ia 'ina he hope'a ra'a 'i roto i tō'ona nui-nui 'ana-'ana hai haka moe o tātou i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō, 11 'e 'Atua hope'a o te pūai haka tere i te me'e ta'ato'a 'ina he hope'a ra'a. Ka ai pē ira.

He 'aroha

12 A Tirivano i hā'ū'ū mai mo pāpa'i atu i te parau nei. Mō'oku a ia he taina ta'e haka rē i te 'Atua ki te hora hope'a.

Tā'aku me'e 'iti-'iti haka pāpa'i atu ena he me'e mo hatu 'e mo haka aŋi-aŋi atu pē nei ē: te riva rahi 'e te haŋa o te 'Atua 'i ruŋa i a kōrua. 'O ira, e u'i 'o hārui rō hai tua'ivi i tō'ona haŋa mo kōrua.

13 Te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o *Vāvīrōnia,[a] ha'ata'a e te
'Atua mā'ana, pa he ha'ata'a iŋa ena i a kōrua, 'ī e 'aroha atu ena 'e pē ira
tako'a 'ana a Marko, he kope pa he poki 'ā 'ā'aku.
14 E 'aroha kōrua ki te kōrua taina hai māhatu.
Ka ai te haumārū 'i roto i a kōrua ta'ato'a, e te nu'u o te Kiritō ē.

a 5.13 Te *Vāvīrōnia* 'i te kona nei ko Roma.

He rua parau pāpaʻi e

Pētero

Te kī o te kope ʻāʻana te parau nei: tōʻona ʻīŋoa ko Tīmona Pētero. I pāpaʻi ai i te parau nei mo te nuʻu taʻatoʻa *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. E toru hāpī pūai o ruŋa nei: he hatu iŋa mo maʻu hio-hio mo oho i te hāpī parautiʻa o ruŋa i a Ietū (1.1–21), he vānaŋa o ruŋa i te maʻori hāpī reo-reo (2.1–22), ʻe he vānaŋa o ruŋa i te hoki iŋa mai o te *Kiritō (3.1–13).

ʻI te hāpī raʻe he kī mai e Pētero: *«Te ʻAtua, hai pūai ōʻona, e hāʻūʻū mai ena hai rauhuru rāveʻa mo riva o tātou mo haʻatura ki a ia ʻe mo tano o te tātou noho iŋa ki tōʻona mata. Te meʻe nei e ravaʻa ena hai māhani o tātou ki a ia»* (1.3). ʻO ira, e haka rē tātou mo haka tika mai e te ʻAtua ʻe e maʻu hio-hio i te hāpī parautiʻa o ruŋa i a ia.

ʻI te rua hāpī he vānaŋa mai a Pētero o ruŋa i te maʻori hāpī reo-reo. Ki tāʻana kī, ko hārui ʻana a rāua hai tuaʻivi i te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō, ʻe e haka tere ena hai meʻe taʻe tano pohe nō e te hakari. He kī mai pē nei ē: ko ai era ʻana te ūtuʻa o te ʻAtua mo rāua, ʻe e ko taʻe haka ūtuʻa. ʻE he hatu mai: e hāpaʻo tātou te nuʻu haka moe parautiʻa i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, ʻo haka tapa mai te ara parautiʻa, ʻe ʻo ʻata ʻati a tātou ki te hora raʻe era, hora kai haka moe hia ʻana i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia (2.20).

ʻI roto i te hāpī o ruŋa i te hoki iŋa mai o Ietū he kī mai pē nei ē: e ai rō, ʻi te ŋā mahana hopeʻa era, te nuʻu manaʻu taʻe he parautiʻa te vānaŋa o ruŋa i te hoki iŋa mai o Ietū ʻe o ruŋa i te ture hopeʻa, nuʻu haka meʻe-meʻe o ruŋa i rā ŋā meʻe. Ka ai atu pē ira, te meʻe mo taʻe rehu i a tātou: te ŋā meʻe nei ʻa Ietū ʻe o tāʻana ʻāpōtoro i hāpī. ʻO ira e ʻite nei e tātou: rā ŋā meʻe e ko taʻe topa. ʻE he haka haŋu mai hai ŋā vānaŋa nei: *«Taʻe he ŋeʻi o te ʻAtua e taʻe topa ena te meʻe kī e ia, pa he meʻe manaʻu e te tētahi nuʻu. Te parautiʻa, e tiaki ʻana ki a kōrua hai haumārū ʻi te meʻe era ʻina he haŋa mo mate e tahi nuʻu. Tāʻana meʻe haŋa he huri o te manaʻu o te taŋata taʻatoʻa ki a ia»* (3.9).

He ʻaroha

1 [1]A au, a Pētero, kī takoʻa ko Tīmona, tāvini ʻe *ʻāpōtoro ʻa Ietū Kiritō, he ʻaroha atu ki a kōrua ki te nuʻu i a rāua takoʻa te hauhaʻa he *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, pa he haka moe iŋa nei o te mātou manaʻu, he meʻe ravaʻa hai riva rahi o te ʻAtua ʻe o Ietū Kiritō, kope haka eʻa i a tātou mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe vaʻai mai i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa. [2]Ka rahi ka oho te riva rahi ʻe te haumārū o te ʻAtua ʻi ruŋa i a kōrua ʻi te hora taʻatoʻa ʻite oho o kōrua o ruŋa i a ia ʻe o ruŋa i a Ietū, Pūʻoko Haka Tere o tātou.

Te me'e haŋa o te 'Atua i a tātou

3 Te 'Atua, hai pūai ō'ona, e hā'ū'ū mai ena hai rauhuru rāve'a mo riva o tātou
mo ha'atura ki a ia 'e mo tano o te tātou noho iŋa ki tō'ona mata. Te me'e nei
e rava'a ena hai māhani o tātou ki a ia, kope ha'ata'a i a tātou mo hua'ai 'ā'ana
hai haka 'ite mai i tō'ona huru riva 'e i tō'ona pūai nui-nui. 4 Hai ŋā me'e nei
i va'ai mai ai i te me'e nui-nui 'e hauha'a hōrea mai era mo tātou. 'E hai rā ŋā
me'e hōrea mai era e riva nei tātou mo e'a mai roto i te mana'u ta'e tano o te
ao nei 'e mo riro o tātou pē ia, te aura'a, mo ai i a tātou tako'a tō'ona huru riva.
5 'O ira, e va'ai tahi kōrua i a kōrua mo aŋa i te me'e nei: ki te kōrua haka
moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e 'āmui te noho iŋa tī-tika ki te mata o te
'Atua, 'e ki te noho iŋa tī-tika, te 'ite i te haka topa riva-riva i te mana'u, 6 'e
ki te 'ite i te haka topa riva-riva i te mana'u, te 'ite i te haka noho 'o hara, 'e
ki te 'ite i te haka noho 'o hara, te 'ite i te ha'aoroma'i hai haumārū, 'e ki te
'ite i te ha'aoroma'i hai haumārū, te mo'a 'e te ha'atura ki te 'Atua, 7 'e ki te
mo'a 'e ha'atura ki te 'Atua, te haŋa ki te taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a Ietū, 'e ki te haŋa ki te taina, te haŋa mo te taŋata ta'ato'a.
8 'E mo ai nā i a kōrua te ŋā me'e nei 'e e haka pūai e oho rō 'ana, 'ina ia
te kōrua noho iŋa e ko māu'a, 'e te māhani o kōrua ki te tātou Pū'oko Haka
Tere ko Ietū Kiritō e ko māu'a tako'a. 9 'E te ŋā taina ena 'ina he ŋā me'e ena
i a rāua, pa he nu'u matakeva 'ā, ko rehu 'ana i a rāua: te hara o rāua o mu'a
'ā ko haka kore 'ana.
10 'O ira, e te taina ē, e va'ai tahi kōrua i a kōrua mo tano o te kōrua noho
iŋa ki te mata o te 'Atua, ki take'a ai e te nu'u: he parauti'a mau 'ā a kōrua
he nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana mo haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.
Mo aŋa o kōrua pē ira, e ko haka tapa kōrua mai te ara parauti'a ki te hora
hope'a, 11 'e te 'Atua, hai koa, ka haka uru ena i a kōrua ki roto i te ao 'ina he
hope'a ra'a, he ao haka tere e te tātou Pū'oko ko Ietū Kiritō, kope haka e'a i a
tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

Te hāpī nei he parauti'a

12 'O ira a au, e te taina ē, ka haka mana'u ka oho atu ena o ruŋa i te me'e
ta'ato'a ena, ka ai atu, nā e ma'u hio-hio mai ena kōrua i nā parauti'a. 13 'Ē-ē,
mai ora atu 'ana a au, tā'aku me'e ka aŋa nei he haka mana'u he oho atu o
ruŋa i te ŋā me'e hatu atu era e au. 14 Te tātou Pū'oko Haka Tere, pa'i, ko Ietū
Kiritō ko haka 'ite mai 'ana: e ko roa he haka rē a au i te ao nei. 15 'O ira a au
e va'ai tahi atu ena i a au mo hāpī atu i te ŋā me'e nei, ki te kona, ka mate
ena a au, e ko rehu i a kōrua ki te hora hope'a.
16 Te hāpī haka 'ite atu era e mātou o ruŋa i te pūai nui-nui o te tātou Pū'oko
Haka Tere ko Ietū Kiritō 'e o ruŋa i tō'ona hoki iŋa mai, ta'e he 'a'amu e tahi.
Hai mata mau nei 'ā o mātou i take'a ai i tō'ona pūai nui-nui. 17 I take'a rō,
pa'i, e mātou i te pūai 'ana-'ana ō'ona hora haka paka era e te 'Atua Matu'a
mai te raŋi pē nei ē: «A ia he poki haŋa rahi 'ā'aku, 'i ruŋa i a ia tō'oku koa».
18 O mātou mau 'ā i ŋaro'a i rā re'o e vānaŋa mai 'ana mai te raŋi 'i ruŋa i te
ma'uŋa mo'a era; 'i rā hora, ananake mātou ko te tātou Pū'oko Haka Tere.
19 Pē ira a mātou e 'ite nei: te me'e ta'ato'a kī era e te perofeta o mu'a 'ā o
ruŋa i a Ietū he parauti'a mau 'ā, 'e te me'e tano o kōrua mo aŋa he haka roŋo

takoʻa ki rā ŋā meʻe kī era e rāua ʻo te ai rā ŋā meʻe pa he hakariʻi pura ʻi te kona pōhāhā, ʻātā ki te ʻōtea ʻe ki te eʻa iŋa o te hetuʻu popohaŋa mo haka māʻeha i te kōrua māhatu, te auraʻa, ʻātā ki te hoki iŋa mai o Ietū Kiritō, hora ka haka aŋi-aŋi mai ena i te meʻe taʻatoʻa. 20 ʻE hora nei, te meʻe hopeʻa o te nui-nui mo aŋi-aŋi e kōrua: ʻina e tahi meʻe pāpaʻi e te perofeta ʻi ruŋa i te *Pāpaʻi Moʻa mo haʻaauraʻa hai manaʻu o kōrua ʻā. 21 Te perofeta, paʻi, ʻina kai vānaŋa hai manaʻu taŋata; i vānaŋa ai hai manaʻu o te ʻAtua, ʻe o te *Vārua Maitai i haka vānaŋa.

Te maʻori reo-reo

2 1 I ai rō te perofeta reo-reo ʻi roto i te itaraera. Pē ira takoʻa ʻana ka ai ena te maʻori reo-reo ʻi roto i a kōrua. ʻĒ-ē, e oʻo rō atu ki roto i a kōrua, mā te taʻe ʻite e kōrua, ʻe e hāpī e oho rō i te hāpī taʻe parautiʻa maʻu i te taina mo haka tapa mai te ara parautiʻa o te ʻAtua. ʻE te ŋā maʻori reo-reo nei ʻātā e hārui rō hai tuaʻivi i te tātou Pūʻoko Haka Tere ko Ietū Kiritō, kope ʻauhau hai toto era ōʻona mo haka eʻa i a tātou mai roto i te hara. ʻE, ʻi te aŋa pē ira, e ko roa hia ka ravaʻa ena e rāua i te ūtuʻa o te ʻAtua. 2 Ka ai atu pē ira, e rahi rō te nuʻu ka aŋa takoʻa ena i te meʻe taʻe tano aŋa e te ŋā maʻori reo-reo era, ʻe hai noho iŋa taʻe tano o rā nuʻu ka ai ena te vānaŋa taʻe tano mo te ara parautiʻa o te ʻAtua. 3 ʻI te nou-nou o te ŋā maʻori reo-reo era, he uʻi i te rāveʻa mo ʻata toʻo i te moni mai i a kōrua hai hāpī reo-reo o rāua, hāpī poreko ʻi roto i te rāua manaʻu mau nō era. ʻE mo te nuʻu ena, ko ai era ʻana te ūtuʻa o te ʻAtua mai muʻa ʻā, ʻe a ia e ko taʻe haka ūtuʻa i a rāua.

4 Te ʻAtua ʻina kai haka rehu i te hara o te merahi aŋa i meʻe taʻe tano. Te meʻe i aŋa: he ava i rā ŋā merahi ki roto i te pōʻauahi, ʻe i haka rē ai ʻi roto i te pōʻuri e here-here rō ʻana hai vivi mo te mahana o te ture. 5 ʻE ʻina kai haka rehu takoʻa i te hara o te nuʻu aŋa i te meʻe taʻe tano o muʻa ʻā. Te meʻe i aŋa: he uŋa mai ki ruŋa i te ao nei i te ʻua taʻe mo mahana haka ʻou ʻātā ki te roa mo emu o te meʻe taʻatoʻa, ʻe te taŋata i haka ora ko Nōē, he kope haka ʻite o ruŋa i te noho iŋa tī-tika ki te mata o te ʻAtua, ʻe he nuʻu haka ʻou hoko hitu. 6 ʻE te ŋā kona era ko *Tōroma ʻe ko *Kōmora i haka ūtuʻa rō e te ʻAtua hai ahi ʻātā ka topa rō he ʻeo-ʻeo, mo haka takeʻa he aha te meʻe mo topa ki te nuʻu aŋa i te meʻe taʻe tano. 7 Te taŋata i ora o rā ŋā kona ko *Rota, he taŋata aŋa i te meʻe tī-tika ki te mata o te ʻAtua. A ia e taʻe au rō ʻana ʻi te noho iŋa taʻe tano o te nuʻu taparahi-taʻata o ira. 8 Te taŋata nei e māui-ui rō ʻana te māhatu paurō te mahana e noho era ʻi muri i rā nuʻu e ŋaroʻa era ʻe e takeʻa era i te meʻe taʻe tano aŋa e rāua.

9 Hai ŋā haʻaauraʻa nei e ʻite ena e ai rō ʻana te pūai o te ʻAtua mo haka eʻa mai roto i te ʻati i te taŋata aŋa i te meʻe tī-tika, ʻe mo haka ūtuʻa i te nuʻu aŋa i te meʻe taʻe tano, nuʻu e tiaki e oho ʻā ki te mahana o te ture hopeʻa. 10 Te nuʻu ka ʻata haka ūtuʻa ena e te ʻAtua he nuʻu taʻe moʻa i a ia ʻe he nuʻu aŋa oho i te meʻe pohe nō o te hakari. ʻE te ŋā maʻori reo-reo nei he nuʻu pūʻoko hio-hio, taʻe raku i te rāua vānaŋa, ʻe taʻe riʻa-riʻa mo kī i te vānaŋa taʻe tano mo te kope ʻata hau rō atu ki a rāua. 11 ʻE, ka ai atu i te merahi te parau ʻe te pūai ʻata hau rō atu ki te ŋā maʻori reo-reo nei, ʻina he vā-vā ʻe he kī i te vānaŋa taʻe tano ʻi muʻa o te ʻAtua mo rā ŋā maʻori.

12 Te nuʻu nei pa he ʻanimare taʻe aŋi-aŋi e tahi meʻe, ʻanimare noho hai meʻe ŋaroʻa nō o te hakari, poreko mo ʻa-ʻaru mo tiŋaʻi mo haka mate. Te

nu'u nei he vānaŋa ta'e tano nō te aŋa mo te me'e 'ina he aŋi-aŋi e rāua 'e ka mate ena pa he 'animare 13 koia ko 'amo i te 'ati, he 'auhau o te me'e ta'e tano i aŋa ki te tētahi. E koa rō 'ana i te va'ai i a rāua ki te noho iŋa ta'e tano 'ātā 'i te 'ōtea, 'e 'ina he ha'amā haka 'ou. A rāua, 'i te hora hokorua atu 'i te kōrua ŋoŋoro, he 'ati 'e he ha'amā e tahi 'i te me'e ta'e tano 'e reo-reo aŋa oho e rāua mo reka.

14 'Ina e tahi vi'e ta'e pohe e rāua mo moe; e ko rohi-rohi mo hara. Te aŋa nō he reo-reo ki te nu'u māhatu rehe-rehe; he 'aito mo te me'e he nou-nou; e ko ta'e haka ūtu'a rāua e te 'Atua. 15 Ko oho 'ana, pa'i, a te ara kē mai te ara tī-tika o te 'Atua. Te me'e aŋa oho he me'e aŋa e te perofeta era ko *Vārama, poki 'a Vōtoro, 'i te hora haŋa mo aŋa i te me'e ta'e tano mo rava'a moni. 16 I ture rō 'o tō'ona hara: o te muni mau 'ā ō'ona i ture i vānaŋa pa he taŋata, 'e 'ina kai haka rē mo aŋa i tā'ana me'e ma'a-ma'a mana'u era mo aŋa.

17 Te ŋā ma'ori reo-reo ena pa he pū vai 'ina he vai o roto, pa he raŋi ena 'ā e puhia ena 'i te tokerau, 'e te ūtu'a mo rāua he noho mau rō 'āvai 'i roto i te kona hope'a o te pō'uri. 18 He te'o-te'o te aŋa o ruŋa i a rāua hai vānaŋa 'ina e tahi aura'a. Hai me'e rake-rake mo te hakari 'e hai me'e ta'e tano pohe nō o te hakari e aŋa ena mo haka huri i te mana'u o te nu'u aŋa ri'a-ri'a i e'a ai mai roto i te me'e ta'e tano. 19 He kī nō te aŋa e tū ŋā ma'ori reo-reo ena: «Te nu'u oho mai a te ara o mātou 'ina he kope mo kī pē hē a rāua ana haka tere». 'E te parauti'a, te ŋā ma'ori reo-reo nei he 'ekaravo o te me'e ta'e tano aŋa e rāua. Te taŋata ta'ato'a, pa'i, he 'ekaravo o te me'e ta'ato'a haka tere i a rāua. 20 Te nu'u e'a mai roto i te me'e ta'e tano o te ao nei hai *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, kope haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara, mo haka rē i a rāua mo haka tere haka 'ou e rā ŋā me'e, ka hope'a ena 'ata peore ki tū roa ra'e era. 21 I hau rō atu 'i te tano 'āhani i ta'e 'ite o ruŋa i te ara tī-tika o te 'Atua, ki te māhani 'e 'ai ka hārui hai tua'ivi i te roŋo mo'a o te 'Atua va'ai ki a rāua. 22 'I ruŋa i a rāua i haka tano ai te parauti'a o te kī iŋa era pē nei ē: «He hoki he kai te paiheŋa i tō'ona rua», 'e, «Te oru haka hopu iho he hoki he tū 'i roto i te rare-rare».

Te hoki iŋa mai o Ietū

3 1 E te taina, he rua parau nei 'ā'aku e pāpa'i atu ena. 'E hai ŋā parau nei i haŋa ai a au mo haka tī-tika atu i te kōrua mana'u. 2 E mana'u kōrua ki te me'e kī e te perofeta 'i mu'a 'ana 'e ki te me'e hāpī atu e te *'āpōtoro o ruŋa i te roŋo o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, kope haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

3 Te me'e ra'e mo ta'e rehu i a kōrua ko te me'e nei: 'i te ŋā mahana hope'a era e ai rō te nu'u, te rāua noho iŋa hai me'e pohe nō e te hakari, 'e pa he haka me'e-me'e 4 ka 'ui era: «¿Ko aha 'ana rā te hōrea kī era pē nei ē: e hoki haka 'ou rō mai te *Kiritō? Ko mā-mate tahi 'ana te tātou matu'a, 'e ko te noho iŋa 'ana 'ō te me'e ta'ato'a pa he hora aŋa era 'ā e te 'Atua i te ao». 5 Te nu'u era e haka rehu rō 'ā pē nei ē: ko ai era 'ana te raŋi 'e te henua, 'e o te 'Atua i haka e'a mai roto i te vai 'e i haka noho 'i tō'ona kona hai kī mau nō e ia. 6 'E hai vai i haka kore ai e te 'Atua i te henua o mu'a 'ā. 7 Te raŋi 'e te henua o te hora nei ko haka rē 'ā e te 'Atua mo tutu hai ahi. 'I te mahana era o te ture hope'a 'e o te haka ūtu'a i te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano ka tutu ena hai nei ahi.

8 E te taina, 'ina tako'a ko rehu: te mahana e tahi, mo te 'Atua, pa he mata-
hiti e ho'e ta'utini, 'e te ho'e ta'utini matahiti, pa he mahana e tahi mō'ona.
9 Ta'e he ŋe'i o te 'Atua e ta'e topa ena te me'e kī e ia, pa he me'e mana'u e te
tētahi nu'u. Te parauti'a, e tiaki 'ana ki a kōrua hai haumārū 'i te me'e era
'ina he haŋa mo mate e tahi nu'u. Tā'ana me'e haŋa he huri o te mana'u o te
taŋata ta'ato'a ki a ia.
10 Ka ai atu pē ira, te mahana o te hoki iŋa mai o te tātou Pū'oko Haka
Tere ko Ietū Kiritō pa he toke-toke 'ā ka tu'u mai ena. E ŋaro'a rō i te heruru
taparahi-ta'ata, 'e e ŋaro rō te raŋi. 'E te ra'ā, te hetu'u, te māhina, 'e te
henua koia ko te me'e ta'ato'a o ruŋa he vera tahi 'i te ahi.
11 'I te ai pē ira te me'e ta'ato'a ka haka kore ena, e tano te kōrua noho iŋa
ki te mata o te 'Atua koia ko ha'atura 'e ko mo'a i a ia 12 e tiaki ena kōrua ki te
tu'u iŋa mai o te mahana era o te 'Atua, koia ko haŋa mo tu'u hōrou mai o rā
mahana. 'I rā mahana he haka kore tahi e te ahi i te raŋi 'e i te me'e ta'ato'a
o ruŋa pa he ra'ā, hetu'u 'e māhina; he tehe tahi 'i roto i te ura o te ahi. 13 Ka
ai atu pē ira, a tātou 'ī e tiaki 'ana ki te henua 'e ki te raŋi 'āpī hōrea mai era
e te 'Atua, 'e te nu'u mau nō ka noho era 'i ira he nu'u aŋa i te me'e tī-tika ki
te mata o te 'Atua.
14 'O ira, e te taina ē, e tiaki 'ana kōrua ki nā me'e, e u'i te kōrua noho iŋa,
'o ai te hape mo tuhi iŋa atu, 'e e ai te haumārū 'i roto i a kōrua, ki koa ai
te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō 'i te hora o tō'ona hoki iŋa mai. 15 E
mana'u tako'a kōrua: te haumārū ena o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū
Kiritō mo tiaki nō mai he rāve'a e tahi 'ā'ana mo e'a o tātou o te taŋata mai
roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 'E o ruŋa
i te me'e mau nei 'ā i pāpa'i atu ai e Pauro, taina haŋa rahi ena o tātou, hai
mārama-rama va'ai e te 'Atua. 16 'I ruŋa i tā'ana parau pāpa'i ta'ato'a i pāpa'i
ai o ruŋa i te me'e nei 'e, tako'a, o ruŋa i te me'e aŋa ri'a-ri'a mo aŋi-aŋi,
me'e e huri rō 'ana tō'ona ha'aaura'a e te nu'u ta'e 'ite 'e ta'e hio-hio o te rāua
mana'u 'i ruŋa i te 'Atua, pa he huri iŋa ena e rāua i te tētahi me'e o ruŋa i
te *Pāpa'i Mo'a. 'E e haka ūtu'a rō e te 'Atua i te nu'u nei 'o te aŋa i te me'e
tu'u pē ira.

Te me'e hope'a

17 'O ira, e te taina ē, 'i te 'ite o kōrua o ruŋa i te ŋā me'e ena, e hāpa'o
kōrua, 'o viri ki roto i te reo-reo o te nu'u taparahi-ta'ata 'e 'o haka tapa
kōrua mai roto i te hāpī parauti'a e ma'u hio-hio mai ena. 18 Te me'e mau o
kōrua mo aŋa he u'i mo māhani riva-riva ki te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū
Kiritō, kope haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai mai i te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a, 'e 'ai kōrua ka noho ka oho rō 'i roto i tō'ona haŋa.

¡Ki ha'ahana-hana tātou ki a ia 'i te hora nei 'e 'i te hora ta'ato'a! Ka ai pē
ira.

He parau raʻe pāpaʻi e

Iovani

Te kope ʻāʻana i pāpaʻi i te parau nei kai haka ʻite mai ko ai tōʻona ʻīŋoa. ʻE, ka ai atu pē ira, meʻe rahi te meʻe o te puka nei tuʻu pa he ʻevaneria ena ʻa *Iovani. ʻO ira te nuʻu *kiritiano e kī ena: ʻa Iovani te puka nei i pāpaʻi. Te meʻe haka ʻite mai ʻi ruŋa nei: te ʻAtua he mōrī (1.5), ʻe he haŋa (4.8), ʻe e haka takeʻa rō mai ʻana i tōʻona haŋa hai Ietū Kiritō, Poki ʻāʻana (4.9). Te kope pāpaʻi era i te parau nei e haka aŋi-aŋi rō mai ʻā: te kope haŋa ki te ʻAtua ʻe ki a Ietū, e haŋa takoʻa ki te taina (4.11–12), ʻe te kope haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, e noho ʻi roto i te mōrī (1.7), ʻina ko hara ʻe ʻina ko reo-reo (2.3–6).

Mo te kope pāpaʻi i te puka nei, he parautiʻa mau ʻā a Ietū Kiritō he Vānaŋa vaʻai i te ora, ʻe nei Vānaŋa ko ai era ʻana ʻi raʻe ki te aŋa i te ao (1.1–4). Te meʻe haka pūai mai e te kope nei: e hāpaʻo tātou e te nuʻu maʻori reo-reo kī: a Ietū Kiritō kai tuʻu mai ki te ao nei pa he taŋata (4.2). Ka ai atu pē ira, ko ʻite ʻana e ia e aŋi-aŋi nō e te nuʻu haka moe parautiʻa i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū i te maʻori reo-reo ʻe i te maʻori taʻe reo-reo; te kope nō era, paʻi, mo kī i te vānaŋa tuʻu pē rā, ʻina he Vārua o te ʻAtua ʻi roto i a ia (4.3).

ʻI ruŋa i te parau nei e haka haŋu mai ena mo haka moe mo oho nō i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. ʻE e haka aŋi-aŋi mai ena ki te nuʻu *kiritiano parautiʻa: i a rāua te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa hai vānaŋa nei: Te ʻAtua *«ko vaʻai mai ʻana... ki a tātou i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa, ʻe nei ora ʻi tāʻana Poki. Te kope i a ia te Poki o te ʻAtua, i a ia te ora ʻāpī nei, ʻe te kope ʻina he Poki o te ʻAtua i a ia, ʻina he ora ʻāpī i a ia»* (5.11–12).

I te Vānaŋa te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa

1 [1]ʻĪ a au he pāpaʻi atu o ruŋa i te Vānaŋa i a ia te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa. A ia ko ai era ʻā ʻi raʻe ki te haʻamata iŋa o te ao, ʻe, ka ai atu pē ira, i takeʻa rō ʻe i ŋaroʻa rō e mātou i a ia. He aŋi ʻā, ko takeʻa ʻā ʻe ko haka puā ʻā e mātou. [2]Te kope nei i a ia te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa i haka takeʻa rō i a ia ki te taŋata. I takeʻa rō e mātou ʻe he mataʻite mātou ōʻona. ʻO ira e haka ʻite atu ena o ruŋa i a ia. ʻI muri i te ʻAtua Matuʻa a ia, ʻe i haka takeʻa rō mai ki a mātou. [3]E haka ʻite atu ena o ruŋa i tū kope takeʻa ʻe ŋaroʻa era e mātou, mo ravaʻa takoʻa e kōrua i te ora ʻāpī nei i a mātou, he ora i te ʻAtua Matuʻa ʻe i tāʻana Poki ko Ietū Kiritō, [4]mo ko-koa tahi o tātou ʻo te haka moe takoʻa o kōrua i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia.

He e'a iŋa mai roto i te hara

5 Te roŋo hāpī mai era e Ietū Kiritō 'e e haka 'ite atu ena e mātou: te 'Atua
he Mōrī 'e 'ina he me'e pō'uri 'i ruŋa i a ia. 6 Mo kī o tātou: i a tātou te ora 'āpī
o te 'Atua, 'e te parauti'a mau 'i roto i te pō'uri a tātou e noho nei, e reo-reo
'ana a tātou, 'e te noho iŋa o tātou 'ina he tano ki te roŋo parauti'a o te 'Atua.
7 'E mo noho o tātou 'i roto i te mōrī, pa he oho iŋa o te 'Atua, i a tātou te
ora 'āpī o te 'Atua, 'e te toto o tā'ana poki ena ko Ietū e haka kore rō 'ana i
te tātou hara.

8 Mo kī o tātou 'ina a tātou he hara, e reo-reo 'ana a tātou ki a tātou 'ā, 'e
'ina kai aŋi-aŋi i te roŋo parauti'a o te 'Atua. 9 'E mo kī o tātou ki te 'Atua i te
tātou hara, he haka kore e ia, 'e he haka ma'itaki i te me'e ta'ato'a ta'e tano
o roto i te tātou māhatu, 'i te ai ō'ona he 'Atua aŋa i te me'e tī-tika 'e haka
tano i tā'ana me'e kī. 10 'E mo kī o tātou 'ina a tātou kai hara, e kī 'ana ia a
tātou i te reo-reo o te 'Atua, 'e 'ina a tātou he haŋa parauti'a ki tā'ana vānaŋa.

2 1 E te ŋā poki 'ā'aku ē, e pāpa'i atu ena a au i te me'e nei 'o hara kōrua.
'E mo hara tā'ue e tahi o kōrua, e ai rō 'ana e tahi kope 'i mu'a o te 'Atua
mo vānaŋa mo te tātou ora ko Ietū Kiritō, 'e a ia he kope aŋa i te me'e tī-tika.
2 A Ietū i va'ai rō i a ia pa he tūtia mo tātou, ki haka kore ai e te 'Atua i te
tātou hara, 'e ta'e nō i te hara o tātou, i te hara tako'a o te nu'u ta'ato'a o te ao.

He roŋo o te me'e he haŋa

3 A tātou e 'ite nei e māhani rō 'ana ki te 'Atua hai ha'atura o tātou ki te
roŋo o te 'Atua. 4 Te kope kī: «Ko māhani 'ā a au i te 'Atua» 'e 'ina he ha'atura
ki tā'ana me'e kī, he reo-reo e tahi, 'e 'ina he ma'u i te roŋo parauti'a o te
'Atua. 5 'E te kope ha'atura ki tā'ana vānaŋa, ko ia te kope haŋa parauti'a ki te
'Atua. E 'ite nei: o te 'Atua mau 'ā a tātou hai ha'atura tātou ki a ia. 6 Te kope
kī: 'i muri i te 'Atua a ia, e haka tere ia i a ia pē Ietū Kiritō.

7 E te taina, ta'e o ruŋa i te roŋo 'āpī a au e pāpa'i atu ena, o ruŋa i te roŋo
tuai, he roŋo ko 'ite era 'ana e kōrua mai te hora haka moe era 'ā i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū: e haŋa ki te rua. 8 'E, ka ai atu pē ira, e haka 'ite atu ena 'i nei
roŋo pa he me'e 'āpī. Ko take'a 'ā, pa'i, 'i ruŋa i a Ietū 'e 'i ruŋa i a kōrua. Hai
ha'atura ki te roŋo nei he ŋaro he oho te me'e he pōhāhā, 'e he mā'eha he oho
te hāpī parauti'a o te 'Atua pa he mōrī.

9 Te kope kī: 'i roto i te mā'eha a ia, 'e te parauti'a mau e riri rō 'ana mo
tō'ona taina, ko te noho iŋa 'ana 'i roto i te pōhāhā. 10 Te kope haŋa hai
māhatu ki tō'ona taina, 'i roto i te mā'eha e noho ena, 'e 'ina e tahi me'e haka
hara i a ia. 11 'E te kope riri mo tō'ona taina 'i roto i te pōhāhā e noho 'e e
ha'ere ena, 'e 'ina he 'ite ki hē e oho ena, 'i te me'e era 'i te pōhāhā 'ina he
take'a haka 'ou.

E haŋa ki te 'Atua 'e ta'e ki te me'e o te ao nei

12 E te ŋā poki ē, nu'u haka moe iho i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ē,
e pāpa'i atu ena a au 'o te ai hai Ietū Kiritō te kōrua hara i haka kore ai
e te 'Atua.
13 E te matu'a ē, nu'u pa'ari 'i te me'e o te 'Atua haka moe oho nō i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū ē,

e pāpa'i atu ena a au 'o te ai ko māhani 'ana a kōrua i te kope ko ai era
'ana 'i ra'e ki te ha'amata iŋa o te ao.
E te ŋā poki 'āpī, nu'u pūai pa he ŋā poki 'āpī 'i te *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i a Ietū ē,
e pāpa'i atu ena a au ki a kōrua 'o te ai ko rē 'ana a kōrua ki a Rukifero.

14 I pāpa'i atu ai a au, e te nu'u haka moe iho i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū ē,
'o te ai ko māhani 'ā a kōrua ki te 'Atua Matu'a.
I pāpa'i atu ai a au, e te nu'u pa'ari 'i te me'e o te 'Atua ē,
'o te ai ko māhani 'ana a kōrua i te kope ko ai era 'ana 'i ra'e ki te
ha'amata iŋa o te ao.
I pāpa'i tako'a atu ai a au, e te nu'u pūai pa he ŋā poki 'āpī ē,
he hio-hio o te kōrua haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū;
e ma'u rō 'ana, pa'i, kōrua i te vānaŋa o te 'Atua 'i roto i te kōrua
māhatu,
'e ko rē 'ana kōrua ki a Rukifero.

15 E te taina, 'ina kōrua ko haŋa ki te ao haka tere hai mana'u taŋata 'e ki
te me'e va'ai mai. Mo haŋa o kōrua, 'ina ia kōrua he haŋa ki te 'Atua Matu'a
16 'o te ai pē nei ē: te me'e va'ai mai e te ao haka tere hai mana'u taŋata ta'e
mai te Matu'a i oho mai ai, mai te ao mau nei 'ā. 'E ko te ŋā me'e nei te me'e
va'ai e te ao: he pohe ki te me'e haŋa nō e te hakari, he pohe ki te me'e take'a
e te mata 'e he haka mana'u i te taŋata: i a ia mau nō te tano 'o te ai ō'ona
he 'ono. 17 'E te ao haka tere hai mana'u taŋata nā e kore e oho ena koia ko
tā'ana me'e ta'ato'a ta'e tano. 'E te kope aŋa i te me'e haŋa e te 'Atua, i a ia
te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

'Ina ko haka tapa mai muri i a Ietū

18 E ŋā poki ē, ko te hora hope'a era nei. Ko ŋaro'a 'ana e kōrua nā e oho
mai ena te kiritō reo-reo. 'E 'i te hora nei, ko 'ata rahi mai 'ana. Pē ira a tātou
e 'ite nei ko te hora hope'a era nei. 19 A rāua mai roto i a tātou i e'a ai, 'e, ka
ai atu pē ira, ta'e a rāua o tātou. 'Āhani, pa'i, o tātou ko noho mai 'ana. Te
me'e nei i topa ai mo take'a riva-riva: ta'e ta'ato'a nu'u o roto i a tātou he
nu'u o tātou.
20 'E a kōrua ko ha'ata'a 'ana e Ietū Kiritō mā'ana hai va'ai atu i te *Vārua
Maitai. 'O ira a kōrua ta'ato'a e 'ite ena i te hāpī parauti'a. 21 E pāpa'i atu
ena a au ta'e 'o te ta'e 'ite o kōrua i te hāpī parauti'a, 'o te ai e 'ite rō 'ana e
kōrua. 'E, ko 'ite tako'a 'ana e kōrua 'ina e tahi reo-reo e'a mai roto i te hāpī
parauti'a.
22 ¿Ko ai ia te kope reo-reo? He kope kī: a Ietū ta'e he *Kiritō. Ko ia te kiritō
reo-reo 'o te ai pa he ta'e haŋa iŋa era 'ā ō'ona ki te 'Atua Matu'a, pē ira 'ā e
ta'e haŋa tako'a ena ki tā'ana Poki. 23 Te kope ta'e haŋa ki te Poki, ta'e a ia
o te 'Atua Matu'a. 'E te kope kī: o te Poki a ia, o te 'Atua Matu'a tako'a a ia.
24 'O ira, e hāpa'o 'e e haka tere kōrua hai hāpī ŋaro'a mai te hora haka moe
era 'ā i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Mo aŋa pē ira, e ko topa kē a kōrua
mai muri i te 'Atua Poki 'e mai muri i te 'Atua Matu'a. 25 'E te me'e hōrea mai
era e Ietū Kiritō ko te me'e nei: he ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

26 E pāpa'i atu ena a au i te ŋā me'e nei, 'o haka roŋo kōrua ki te nu'u reo-reo atu 'e 'o haka tapa kōrua mai te hāpī parauti'a. 27 'Ina ko rehu: a kōrua ko ha'ata'a 'ā e Ietū Kiritō mā'ana hai va'ai atu i te Vārua Maitai, 'e ta'e i te taŋata te vānaŋa hope'a o ruŋa i te me'e o te 'Atua. Mo te Vārua Maitai e haka 'ite atu o ruŋa i te me'e ta'ato'a 'e tā'ana hāpī he parauti'a, ta'e he reo-reo. 'E, pa he me'e haka 'ite atu e ia, 'ina kōrua ko haka tapa mai muri i a Ietū Kiritō.

28 'Ē-ē, 'ina kōrua ko haka tapa. Ka haka noho nō kōrua, e ŋā poki ē, 'i muri i te Kiritō, 'o ha'amā kōrua 'e 'o ri'a-ri'a 'i mu'a i a ia 'i te hora o tō'ona hoki iŋa mai.

He ŋā poki o te 'Atua

29 Ko 'ite 'ana e kōrua: a Ietū he kope aŋa i te me'e tī-tika. 'E e 'ite tako'a: te nu'u ta'ato'a aŋa i te me'e tī-tika he ŋā poki o te 'Atua.

3 1 Ka haka topa rā te kōrua mana'u 'i te rahi o te haŋa o te 'Atua Matu'a ki a tātou e kī mai ena e ia he ŋā poki tātou 'ā'ana, 'e he aŋi 'ā, 'ā'ana mau 'ā a tātou. 'O ira te nu'u o te ao haka tere hai mana'u taŋata e ta'e māhani ena ki a tātou, he ta'e māhani o rāua ki te 'Atua.

2 E te taina, he ŋā poki tātou o te 'Atua. Ka ai atu 'ina a tātou kai take'a vave 'ā pē hē te tātou huru pe mu'a ka oho ena, a tātou e 'ite rō 'ana pē nei ē: ka tu'u haka 'ou mai ena a Ietū Kiritō, te tātou huru pē ia 'ā 'i te me'e era he take'a iho mau e tātou i a ia. 3 'E ta'ato'a nu'u tiaki ki te hoki iŋa mai o Ietū Kiritō, e haka tapa rō 'ana mai roto i te hara, mo riro o rāua pē Ietū Kiritō, he taŋata hara kore.

4 Kope nō era mo hara, e hape 'ā ki te haka tere iŋa o te 'Atua; te hara, pa'i, he hape ki te haka tere iŋa o te 'Atua. 5 E 'ite rō 'ana e kōrua: a Ietū i oho mai ai ki te ao nei mo haka kore i te hara o te taŋata, 'e ko 'ite tako'a 'ana e kōrua: 'ina ō'ona hara. 6 Te nu'u ta'ato'a haka noho nō i a rāua 'i muri i a Ietū 'ina he noho 'i roto i te hara. 'E te nu'u noho 'i roto i te hara, kai take'a 'e kai māhani 'ā i a ia.

7 E te ŋā poki 'ā'aku ē, e u'i kōrua 'o reo-reo rō atu: te kope aŋa i te me'e tī-tika, he taŋata tano ki te mata o te 'Atua, pē Ietū. 8 'E te kope aŋa i te me'e ta'e tano 'a Rukifero. Mai te ha'amata iŋa o te ao, pa'i, a Rukifero e hara e oho mai ena. 'E te Poki o te 'Atua i oho mai ai mo te me'e mau nei 'ā: mo haka kore i te me'e aŋa e Rukifero.

9 'Ina e tahi poki parauti'a o te 'Atua noho 'i roto i te hara 'o te ai 'i roto i a ia te mana'u o te 'Atua; 'ina he haŋa haka 'ou mo hara 'i te ai ō'ona o te 'Atua.

10 E 'ite rō 'ana ko ai te ŋā poki o te 'Atua 'e ko ai te ŋā poki 'a Rukifero: te kope ta'e aŋa i te me'e tano 'e ta'e haŋa ki tō'ona taina, ta'e o te 'Atua.

He roŋo o te me'e ena he haŋa

11 He roŋo nei te roŋo ŋaro'a e kōrua mai te hora haka moe era i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a Ietū: e here tātou ki a tātou 'ā. 12 'Ina ko ai tātou pē *Kāiŋa. A ia 'a Rukifero, 'e i tiŋa'i i haka mate ai i tō'ona taina. ¿'O te aha i tiŋa'i ai i tō'ona taina? 'O te ai te me'e aŋa o tō'ona taina he me'e riva-riva 'e tā'ana me'e aŋa he me'e ta'e tano.

13 E te taina, 'ina kōrua ko huru kē ana ma'u i te riri mo kōrua e te taŋata o te ao nei. 14 E 'ite nei ko e'a 'ana a tātou mai roto i te mate 'e ko o'o 'ā ki roto

i te ora he here o tātou ki te tātou taina. Te kope ta'e haŋa ki tō'ona taina kai e'a 'ana mai te mate. 15 Te kope ma'u i te riri mo tō'ona taina he kope taparahi-ta'ata tiŋa'i taŋata, 'e a kōrua ko 'ite 'ā 'ina e tahi kope tu'u pē rā mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

16 A tātou e 'ite rō 'ā he aha te me'e he haŋa ki te rua 'o te ai i va'ai rō a Ietū i a ia mo mate mo tātou. Pē ira tako'a 'ā a tātou ana me'e mo te tātou taina. 17 Kope nō era e ai rō 'ā tō'ona hauha'a o te ao nei, 'e he take'a i tō'ona taina e ai rō 'ana tā'ana me'e hape 'e 'ina he hā'ū'ū, ¿e ai mau rō 'ana hō i a ia te haŋa o te 'Atua mo te rua?

18 E te ŋā poki 'ā'aku ē, 'ina ko ai te tātou haŋa ki te rua hai haha nō; te tātou haŋa e haka take'a hai me'e riva-riva aŋa e tātou. 19 Pē ira ka 'ite nei: o roto i te parauti'a a tātou, 'e 'ina e tahi me'e mo haka ha'amā i a tātou 'i mu'a i te 'Atua. 20 'E mo haka 'ite mai e te māhatu ko hape 'ā a tātou, e mana'u: te 'Atua 'ata nui-nui ki te tātou māhatu; e 'ite rō 'ana, pa'i, i te me'e ta'ato'a.

21 E te taina, mo ta'e haka 'ite mai o te tātou māhatu e hape rō 'ā a tātou, 'ina ia he me'e mo ha'amā o tātou 'i mu'a i te 'Atua, 22 'e he va'ai mai e ia i te ta'ato'a me'e o tātou mo no-no'i 'o te ai e ha'atura rō 'ana a tātou ki tā'ana roŋo 'e e aŋa rō 'ā i tā'ana me'e haŋa. 23 'E te roŋo 'ā'ana: he haka moe i te tātou mana'u 'i ruŋa i tā'ana Poki ko Ietū Kiritō 'e he haŋa a tātou ki te rua, pa he me'e haka 'ite mai era e ia. 24 Te nu'u ha'atura ki tā'ana roŋo, 'i roto i a ia e noho ena, 'e a ia 'i roto i rā nu'u. E 'ite nei a tātou: 'i roto o tātou e noho ena hai *Vārua Maitai va'ai mai era e ia.

I a ai te Vārua o te 'Atua

4 1 E te taina, 'ina kōrua ko mana'u he parauti'a te vānaŋa o te nu'u ta'ato'a kī e vānaŋa 'ana a rāua i te me'e haka vānaŋa e te 'Atua. Te me'e o kōrua mo aŋa he haka 'atu ana ai te vārua era 'i roto i a rāua o te 'Atua mau 'ā; e rahi rō 'ana, pa'i, te perofeta reo-reo 'i te ao.

2 ¿Pē hē a kōrua ana aŋi-aŋi ko ai te kope i a ia te Vārua o te 'Atua? He kope nō era mo kī: a Ietū Kiritō pa he taŋata i oho mai ai, i a ia te Vārua o te 'Atua. 3 'E te kope ta'e kī pē ira o ruŋa i a Ietū, 'ina i a ia te Vārua o te 'Atua; he vārua o te kiritō reo-reo te me'e i a ia. A kōrua i ŋaro'a rō i te vānaŋa e oho rō mai te vārua ena, 'e te parauti'a mau, 'ī a ia 'i te ao nei.

4 E ŋā poki, o te 'Atua a kōrua, 'e ko rē 'ana ki te ŋā ha'avare era 'o te ai te Vārua ena i a kōrua 'ata pūai ki te vārua o te ao nei. 5 A rāua o te ao nei. 'O ira e vānaŋa ena i te me'e o te ao nō nei, 'e te nu'u o te ao ki a rāua e haka roŋo ena. 6 'E a tātou o te 'Atua. Te kope māhani i te 'Atua ki a tātou e haka roŋo mai ena, 'e te kope ta'e o te 'Atua e ko haka roŋo mai. Hai me'e nei e 'ite ena e tātou ko ai te kope i a ia te Vārua kī i te parauti'a 'e ko ai te kope i a ia te vārua kī i te reo-reo.

Hai haŋa ki te rua e 'ite ena o te 'Atua a tātou

7 E te taina, e haŋa a tātou ki te rua 'o te ai te me'e he haŋa, mai te 'Atua e oho mai ena. Te nu'u ta'ato'a haŋa ki te rua he ŋā poki o te 'Atua, 'e ko māhani 'ā i a ia. 8 'E te kope ta'e haŋa ki te rua, 'ina he māhani i te 'Atua; te 'Atua, pa'i, he haŋa.

9 Ko haka take'a mai 'ana e te 'Atua i tō'ona haŋa hai uŋa mai i tā'ana Poki mau nō era e tahi ki te ao nei mo rava'a e tātou te ora 'āpī 'ina he hope'a

ra'a hai ia. 10 Ko te me'e nei te me'e he haŋa parauti'a: he uŋa mai o te 'Atua
i tā'ana Poki pa he tūtia mo haka kore o te tātou hara, ta'e 'ō ko te haŋa nei
o tātou ki a ia.
11 E te taina, mo ai pē ira te haŋa iŋa mai o te 'Atua ki a tātou, e haŋa tako'a
a tātou ki te rua. 12 Ka ai atu 'ina e tahi kope i take'a i te 'Atua, mo haŋa o
tātou ki te rua, he noho te 'Atua 'i roto i a tātou, 'e tō'ona haŋa he take'a 'i
ruŋa i te tātou haka tere iŋa.
13 Te me'e haka 'ite mai he parauti'a mau 'ana ananake tātou ko te 'Atua
ko te me'e nei: ko va'ai mai 'ana e ia i tō'ona Vārua. 14 'E o mātou mau 'ana i
take'a 'e i haka 'ite pē nei ē: te Matu'a ko uŋa mai 'ana i tā'ana Poki mo e'a o
te taŋata o te ao mai roto i te ūtu'a o te hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a hai ia. 15 Te kope kī: a Ietū he Poki o te 'Atua, ararua ko te 'Atua
e noho ena.
16 Pē ira a tātou e 'ite nei: te 'Atua e haŋa rahi rō mai 'ana 'e tō'ona haŋa
iŋa mai e ko pau. Te 'Atua, pa'i, he haŋa. Te kope noho 'i roto i te haŋa he
kope haŋa ki te 'Atua 'e ki te rua, 'e ararua ko te 'Atua a ia e noho ena. 17 Hai
haŋa ki te rua e take'a ena e ma'u rō 'ana a tātou i te haŋa o te 'Atua 'i roto
i te tātou māhatu. Pē ira, 'i te mahana o te ture hope'a, e ko ha'amā tātou 'i
te me'e era te noho iŋa o tātou 'i te ao nei pa he noho iŋa era 'ā o Ietū Kiritō.
18 Te kona 'i ira te haŋa, 'ina he ri'a-ri'a. Te taŋata e ri'a-ri'a ena 'i te mana'u
he haka ūtu'a i a rāua, 'e te haŋa parauti'a o te 'Atua he haka kore i te ri'a-
ri'a. Te kope ri'a-ri'a ia, 'ina kai aŋi-aŋi riva-riva 'ā i te pūai o te haŋa o te
'Atua mō'ona.
19 A tātou e haŋa nei 'o te ai 'i ra'e te 'Atua i haŋa mai ai. 20 Mo kī o te kope
e tahi: «E haŋa rō 'ana a au ki te 'Atua» 'e 'ina he haŋa ki tō'ona taina, he
reo-reo e tahi. Te taŋata ta'e haŋa ki tō'ona taina, he me'e take'a e ia, ¿pē hē
ia ana haŋa ki te 'Atua, he me'e ta'e take'a e ia? 21 He roŋo haka rē mai era
nei e Ietū Kiritō: te kope haŋa ki te 'Atua e haŋa tako'a ki tō'ona taina.

Te me'e rē ki te ao nei

5 1 Nu'u nō era mo rāua he parauti'a mau 'ā a Ietū he *Kiritō he ŋā poki
rāua o te 'Atua. 'E te kope haŋa ki te 'Atua Matu'a e haŋa tako'a ki
tā'ana ŋā poki. 2 Mo haŋa ia o tātou ki te ŋā poki o te 'Atua, he take'a e haŋa
parauti'a rō 'ana tātou ki te 'Atua 'e e aŋa rō 'ana tātou i tā'ana me'e kī mai.
3 Te haŋa ki te 'Atua ko te me'e nei: he ha'atura ki tā'ana roŋo, 'e tā'ana roŋo
me'e ta'e paŋaha'a.
4 A tātou, te ŋā poki o te 'Atua, e ko rava'a e te ao haka tere hai mana'u
taŋata mo haka tapa mai te ara o te 'Atua. Hai haka moe, pa'i, o te tātou
mana'u 'i ruŋa i a Ietū, e rē nei a tātou ki te ao nei. 5 ¿Ko ai ia te kope mo rē
ki te ao nei? Te kope mō'ona he parauti'a mau 'ā a Ietū he Poki o te 'Atua.
6 Te 'Atua i haka take'a ai pē nei ē: a Ietū Kiritō he Poki 'ā'ana, 'i te hora
*papatito hai vai, 'e 'i te hora pariŋi o tō'ona toto 'i ruŋa i te tātaurō. Te
*Vārua Maitai he mata'ite o te me'e nei, 'e tā'ana me'e kī he parauti'a. 7 Hoko
toru mata'ite o te me'e nei: 8 he Vārua Maitai, he vai 'e he toto, 'e ko tū me'e
'ā i mata'ite ai a to-toru.
9 Mo haka roŋo o tātou ki te me'e kī 'e mata'ite e te taŋata, ¿pē hē ia a tātou
ana ta'e haka roŋo ki te vānaŋa kī e te 'Atua o ruŋa i tā'ana poki era ko Ietū?

10 Te kope haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te Poki o te 'Atua e 'ite mau rō
'ana 'i roto i tō'ona māhatu a Ietū he Poki o te 'Atua. 'E te kope ta'e haka moe
i tō'ona mana'u 'i ruŋa i te me'e kī e te 'Atua e kī 'ana i te reo-reo o te 'Atua,
he ta'e haka roŋo i te vānaŋa o te 'Atua o ruŋa o tā'ana Poki. 11 'E ko te me'e
nei te me'e i kī e te 'Atua: ko va'ai mai 'ana e ia ki a tātou i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a, 'e nei ora i tā'ana Poki. 12 Te kope i a ia te Poki o te 'Atua, i a ia
te ora 'āpī nei, 'e te kope 'ina he Poki o te 'Atua i a ia, 'ina he ora 'āpī i a ia.

He me'e hope'a

13 E pāpa'i atu ena a au i te me'e nei mo 'ite o kōrua, e te nu'u *haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i te Poki o te 'Atua ē: i a kōrua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
14 A tātou, te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'ina he ri'a-ri'a
mo no-no'i ki te 'Atua, he 'ite o tātou: te 'Atua e haka roŋo rō mai 'ana i te
me'e no-no'i e tātou ana tano rā me'e ki tō'ona mana'u. 15 'E, 'i te 'ite e haka
roŋo rō mai 'ana te 'Atua ki te tātou pure, e 'ite tako'a nei: 'ī i a tātou te me'e
no-no'i era.
16 Mo take'a e tahi taŋata i tō'ona taina e hara 'ana, 'e rā hara ta'e he hara
mo haka ūtu'a i a ia hai mate, e pure mō'ona, 'e mo te 'Atua e va'ai i te ora
'āpī 'ina he hope'a ra'a ki rā taina. 'E nā e ai rō 'ā e tahi hara he haka ūtu'a i
a koe hai mate, 'e mo rā hara e ko kī atu e au e pure e kōrua. 17 Te me'e ta'a-
to'a ta'e tano he hara. Ka ai atu pē ira, e ai rō 'ana te hara e ko haka ūtu'a i
a koe hai mate.
18 Ko 'ite 'ana, pa'i, e tātou 'ina e tahi poki parauti'a o te 'Atua noho 'i roto i
te hara. E hāpa'o rō 'ana e te Poki o te 'Atua, ko Ietū Kiritō, 'e 'ina e ko rava'a
mo haka puā e Rukifero. 19 A tātou ko 'ite tako'a 'ana: o te 'Atua a tātou, ka ai
atu 'a Rukifero te haka tere i te ao nei. 20 'E, ko 'ite tako'a 'ā e tātou: ko tu'u
mai 'ana te Poki o te 'Atua, 'e ko va'ai mai 'ā i te mārama-rama mo aŋi-aŋi ko
ai te 'Atua parauti'a. 'E hora nei, ananake tātou ko nei 'Atua 'o te ai a tātou
o tā'ana Poki ko Ietū Kiritō. A ia he 'Atua parauti'a va'ai i te ora 'āpī 'ina he
hope'a ra'a.
21 E ŋā poki, e u'i kōrua 'o ha'amuri rō ki te me'e ta'e he 'Atua parauti'a.

He rua parau pāpaʻi e

Iovani

Te kope pāpaʻi i te parau nei e haka aŋi-aŋi mai nei i a ia pa he *«pūʻoko haka tere o te nūnaʻa taŋata* *haka moe i te manaʻu *ʻi ruŋa i a Ietū»* (1). Mo te rahi raʻa o te nuʻu te parau nei ʻa *Iovani takoʻa i pāpaʻi, ʻe i pāpaʻi ai mo te nūnaʻa taina hāhine ki Ēfeto.

Ka ai atu meʻe taʻe rahi te meʻe i pāpaʻi ʻi ruŋa nei, te meʻe haka ʻite mai ko te meʻe era ʻana o ruŋa i te parau raʻe pāpaʻi era e ia, e Iovani, te auraʻa: e haka tere a tātou hai roŋo nei: *«e haŋa tātou ki te rua»* (5–6), ʻe ʻina ko haʻatiʻa mo reo-reo mai e te kope taʻe haŋa ki te *Kiritō (7–11).

He ʻaroha

1 A au, te pūʻoko haka tere o te nūnaʻa taŋata *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, he ʻaroha atu ki a koe, e te viʻe haʻataʻa e te ʻAtua māʻana ē, ʻe ki taʻa ŋā poki.[a] E haŋa rahi rō atu ʻana a au ki a kōrua, ʻe taʻe nō ko au, pē ira takoʻa 2 ʻana te nuʻu ko ʻite ʻana i te parautiʻa ʻo te ai ʻi roto i te tātou māhatu te hāpī parautiʻa ʻātā ki te hora hopeʻa.

3 Ka ai te riva rahi, te ʻaroha ʻe te haumārū o te ʻAtua he Matuʻa, ʻe o Ietū Kiritō, he Poki ʻāʻana, ʻi ruŋa i a tātou taʻatoʻa, he nuʻu oho a te ara o te parautiʻa ʻe o te haŋa ki te rua.

Te parautiʻa ʻe te haŋa

4 Ko koa riva-riva ʻana a au ʻo te ʻite pē nei ē: e ai rō ʻana te tētahi nuʻu o roto i a kōrua e tano rō ʻana te noho iŋa ki te hāpī parautiʻa o te ʻAtua, pa he meʻe kī mai e ia. 5 ʻE hora nei, ʻī a au he ani atu ki a kōrua: e haŋa tātou ki te rua. Te roŋo nei he haŋa ki te rua taʻe o te hora nei, he meʻe ko haka ʻite mai era ʻā mai te hora haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū. 6 Mo ai o te tātou haŋa ki te rua, e haka tano ʻana a tātou i te roŋo o te ʻAtua. ʻE rā roŋo ko te meʻe nei: e haŋa ki te rua, he meʻe ko ŋaroʻa era ʻā e tātou mai muʻa ʻā.

E uʻi kōrua ʻo reo-reo atu

7 ʻI te kona taʻatoʻa o te ao e noho mai ena meʻe rahi nō atu nuʻu reo-reo e kī ena kai oho mai a Ietū hai hakari taŋata. Te kope kī pē ira he kope haʻavare ʻe he kope taʻe haŋa ki te *Kiritō. 8 ʻIna ko haka roŋo, ʻo ŋaro rō i a kōrua te

---

a 1.1 *he ʻaroha atu ki a koe, e te viʻe haʻataʻa e te ʻAtua māʻana ē, ʻe ki taʻa ŋā poki.* Te ŋā vānaŋa nei he rāveʻa e tahi, pēaha, mo taʻe pāpaʻi i te ʻiŋoa o te nuʻu era mo rāua te parau nei ʻo tōtōā e te nuʻu i a rāua.

me'e ta'ato'a riva-riva aŋa e tātou, 'o ta'e rava'a e kōrua i te me'e hōrea mai era e te 'Atua.

9 Te kope 'āmui hai hāpī kē i te hāpī parauti'a 'a Ietū 'ina he 'Atua o muri i a ia, 'e te kope haka tano oho i a ia ki rā hāpī 'i muri i a ia te 'Atua Matu'a 'e te Poki. 10 'E mo tu'u atu o te taŋata ki te kōrua hare e hāpī 'ā o ruŋa i te 'Atua, 'e tā'ana me'e hāpī ta'e he hāpī parauti'a 'a Ietū, 'ina ko to'o ki roto i tu'u hare 'e 'ina ko 'aroha. 11 Te kope 'aroha ki a ia e pe'e 'ā ki te aŋa ta'e tano o rā taŋata 'e e 'āpiti 'ā ki a ia.

He 'aroha

12 Me'e rahi tā'aku me'e haŋa mo kī atu ki a kōrua, 'e 'ina a au kai haŋa mo pāpa'i atu. Tō'oku haŋa he oho atu ki a kōrua ena, 'e he vānaŋa atu e au mau 'ā, ki ko-koa tahi ai a tātou.

13 Te ŋā poki o tu'u taina ha'ata'a tako'a era e te 'Atua mā'ana 'ī e 'aroha atu ena mo kōrua. 'Iorana.

He toru parau pāpaʻi e

Iovani

ʻI ruŋa i te parau nei e haka ʻite haka ʻou mai ʻana a *Iovani i tāʻana vānaŋa haka ʻite mai ʻi ruŋa i te ŋā parau raʻe era ʻāʻana (1 Iovani ʻe 2 Iovani) pē nei ē: e haŋa te taina ʻi roto i a rāua.

Te parau nei i pāpaʻi ai ki te kope te ʻīŋoa ko Kāio. Te meʻe ōʻona: hai koa e toʻo ʻe e hāpaʻo era i te nuʻu *kiritiano tuʻu mai te tētahi kona (5). E haka ʻite takoʻa mai ena ʻi ruŋa nei: te taina era ko Riotefere, he taina ʻino taʻe haŋa mo toʻo ʻe mo hāpaʻo i te nuʻu taina tuʻu ki tōʻona hare ʻe he kope ʻina he haʻatiʻa i te tētahi mo toʻo i rā ŋā taina ki te rāua hare. ʻE o ruŋa i te meʻe nei i kī ai e Iovani: *«E te taina, ʻina koe ko aŋa i te meʻe taʻe tano aŋa e te rua; e aŋa koe i te meʻe riva-riva. Te kope aŋa i te meʻe riva-riva, o te ʻAtua; ʻe te kope aŋa i te meʻe rake-rake, kai māhani ʻā i te ʻAtua»* (11).

He ʻaroha

1 A au, te pūʻoko haka tere o te nūnaʻa taŋata *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū, he ʻaroha atu ki a koe, e Kāio ē, e te taina haŋa rahi ōʻoku ē.

He vānaŋa a *Iovani o ruŋa i a Kāio

2 E te taina, e ani rō ʻana a au ki te ʻAtua mo riva-riva ōʻou ʻi te meʻe taʻatoʻa ʻe mo haka pūai atu i tuʻu hakari, pa he pūai ena ʻā o tuʻu haka moe iŋa i te manaʻu ʻi ruŋa i a ia. 3 He koa nō tāʻaku aŋa ʻi te hora tuʻu mai o te tētahi taina ʻaʻamu mai ʻina koe he haka tapa mai roto i te ara o te parautiʻa. 4 ʻIna he meʻe hopeʻa o te koa pa he meʻe ena he ʻite ōʻoku pē nei ē: tāʻaku ŋā poki[a] e noho rō ʻana ʻi roto i te ara o te parautiʻa.

5 E te taina, meʻe riva-riva taʻa meʻe ena e aŋa mai ena he hāʻūʻū ki te tātou taina, ʻe ʻata riva-riva mo ai he taina tuʻu atu mai te kona roa-roa. 6 Tētahi o rāua, e tuʻu mai era ki nei, he vānaŋa ʻi muʻa i te nūnaʻa taŋata haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū ʻi te rahi o tuʻu haŋa ki a rāua. Ana vari haka ʻou atu, e ʻata hāʻūʻū nō koe hai māhatu hai meʻe mo te rāua ara, pa he meʻe haŋa e te ʻAtua. 7 ʻI te rāua ara haka ʻite oho o ruŋa i a Ietū Kiritō, ʻina he kī ki te nuʻu taʻe haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū mo hāʻūʻū ki a rāua. 8 ʻO ira, e hāʻūʻū e tātou, ki ai ai a tātou ananake ʻi te haka ʻite iŋa o rāua i te hāpī parautiʻa o te ʻAtua.

---

a 1.4 *Tāʻaku ŋā poki:* Te kope pāpaʻi i te puka nei e kī ena he ŋā poki ʻāʻana te nuʻu taʻatoʻa hāʻūʻū e ia mo haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū.

Haka tere iŋa kē to Riotefere 'e to Remeterio

9 I pāpa'i rō au e tahi parau ki te kōrua nūna'a taŋata haka moe i te mana'u
'i ruŋa i a Ietū. 'E a Riotefere 'ina kai tapa mai i tā'aku me'e pāpa'i era 'i te
haŋa mo ai ko ia mau nō te pū'oko haka tere o nā. 10 Ki tu'u atu au, he ture e
au 'i mu'a o te taina ta'ato'a o ruŋa i tā'ana me'e ta'e tano ena e aŋa mai ena.
E ha'a'ino 'e e reo-reo e oho ena o ruŋa i a tātou. 'E ta'e nō ko rā me'e te me'e
e aŋa mai ena. 'Ina he haŋa mo to'o ki tō'ona hare i te taina tu'u ki ira. 'E te
taina haŋa mo to'o i rā ŋā taina ki te rāua hare 'ina e ia he ha'ati'a, 'e he to'o
mai i rā ŋā taina era e haŋa rō 'ā he tute mai roto i te nūna'a taŋata haka moe
i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

11 E te taina, 'ina koe ko aŋa i te me'e ta'e tano aŋa e te rua; e aŋa koe i te
me'e riva-riva. Te kope aŋa i te me'e riva-riva, o te 'Atua; 'e te kope aŋa i te
me'e rake-rake, kai māhani 'ā i te 'Atua.

12 Te taina ta'ato'a e vānaŋa riva-riva rō 'ā o ruŋa i a Remeterio, 'e hai noho
iŋa tano ō'ona e take'a ena he taŋata riva-riva. A mātou tako'a e vānaŋa
riva-riva rō 'ā o ruŋa i a ia, 'e ko 'ite 'ana e koe he parauti'a te mātou me'e kī.

He 'aroha

13 Me'e rahi tā'aku me'e haŋa mo kī atu, 'e 'ina a au kai haŋa mo pāpa'i atu.
14 E haŋa rō 'ā, pa'i, a au, 'ina ko roa hia, he piri haka 'ou tāua 'e mā'aku mau
'ā e vānaŋa atu.

15 Ka ai te haumārū 'i ruŋa i a koe.

Te tātou repahoa 'ī e 'aroha atu ena. E 'aroha atu koe ki te tātou repahoa
ena o nā. 'Iorana.

He parau pāpaʻi e

Hura

Te kope ʻāʻana i pāpaʻi i te parau nei ko Hura, taina o *Tanatiako (1). I pāpaʻi ai ki te nuʻu *kiritiano mo no-noʻi ki a rāua pē nei ē: *«E maʻu hio-hio ʻi roto i te kōrua māhatu te hāpī parautiʻa vaʻai mai e te ʻAtua ki a tātou ki te nuʻu haʻataʻa e ia māʻana ʻe e hāpaʻo ʻo huri hai manaʻu taŋata»* (3). E ai rō ʻana, paʻi, ʻi roto i te taina te nuʻu kī a rāua he kiritiano huri i te hāpī parautiʻa o te ʻAtua (4).

Te kī ʻa Hura: te nuʻu nei pa he nuʻu era o *Tōroma ʻe o *Kōmora. Te meʻe o rā ŋā kona, ʻi ira te nuʻu e hara taparahi-taʻata era. Mo Hura, ʻina he nuʻu hopeʻa o te rake-rake pa he nuʻu huri nei i te hāpī parautiʻa o te ʻAtua (8–10). ʻO ira e kī mai nei mo rāua pē nei: *«he raŋi vai kore», «he tumu ʻina he hua», «he vave taparahi-taʻata»* ʻe *«he hetuʻu eʻa mai te rāua ara»*, ʻe he haka ʻite mai: *«ko ai era ʻā te ūtuʻa mo rāua, he noho mau rō ʻāvai ʻi roto i te kona hopeʻa o te pōʻuri»* (12–13).

Mo haka mao o te parau nei he hatu mai e Hura pē nei ē: *«ʻE a kōrua, e te taina ē, e haka hio-hio e oho nō ʻi roto i te hāpī parautiʻa hai* *haka moe i te manaʻu *ʻi ruŋa i a Ietū», «e uʻi ʻo rehu te rahi o te haŋa o te ʻAtua mo tātou»* ʻe *«e haka ʻaroha ʻe e hāʻūʻū e oho kōrua i te nuʻu e ʻaka-ʻaka rō ʻana te rāua manaʻu»* (20–22).

He ʻaroha

1 A au, a Hura, tāvini o Ietū Kiritō, ʻe taina o *Tanatiako, he ʻaroha atu ki a kōrua ki te nuʻu haŋa e te ʻAtua Matuʻa ʻe haʻataʻa māʻana, he nuʻu hāpaʻo ʻa Ietū Kiritō. 2 Ka rahi ka oho te haka ʻaroha, te haumārū ʻe te haŋa o te ʻAtua ʻi ruŋa i a kōrua taʻatoʻa.

E maʻu hio-hio te hāpī parautiʻa

3 E te taina, ko haŋa ʻana a au mo pāpaʻi atu o ruŋa i te eʻa iŋa mai roto i te ūtuʻa o te hara ʻe te ravaʻa iŋa i te ora ʻāpī ʻina he hopeʻa raʻa, he meʻe ai i a kōrua ʻe i a au. ʻE, ko uʻi ʻana e au ʻi te hora nei, te meʻe ʻāʻaku mo hōrou mo pāpaʻi atu: e maʻu hio-hio ʻi roto i te kōrua māhatu te hāpī parautiʻa vaʻai mai e te ʻAtua ki a tātou ki te nuʻu haʻataʻa e ia māʻana ʻe e hāpaʻo ʻo huri hai manaʻu taŋata. 4 Nā, paʻi, hai reo-reo ko oʻo ʻana ki roto i te nūnaʻa taŋata *haka moe i te manaʻu ʻi ruŋa i a Ietū te nuʻu haka ʻite mai era ʻi ruŋa i te *Pāpaʻi Moʻa e ai rō ʻā te ūtuʻa mo rāua. Te nuʻu nei he nuʻu taparahi-taʻata toʻo i te riva rahi o te tātou ʻAtua pa he ʻōtohe mo aŋa

i te me'e haŋa nō e te rāua hakari, 'e 'ina he haŋa ki te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

He ūtu'a o te 'Atua

5 Te me'e nei e au ka pāpa'i atu ena e 'ite rō 'ana e kōrua 'e, ka ai atu pē ira, e haŋa nō 'ā a au mo haka mana'u haka 'ou atu pē nei ē: ka ai atu te 'Atua i to'o tahi rō i te itaraera mai Ehipto, i haka kore nō i te tētahi o rā nu'u he ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia. 6 'E te ŋā merahi ta'e haka hauha'a era i te rāua tōro'a 'e hoa era i te rāua kona noho, ko here-here 'ana e te 'Atua hai vivi ta'e mo pako'o ki te hora hope'a, 'e 'i te kona pō'uri i haka rē ai mo te mahana o te ture hope'a. 7 'E ki te nu'u o *Tōroma, o *Kōmora 'e o te kona hāhine ki ira i haka ūtu'a ai 'i roto i te ahi 'ina he hope'a ra'a 'o te va'ai i a rāua ki te tai'ata, 'e ki te rauhuru me'e ta'e tano pa he noho te taŋata ki te taŋata 'ā, 'e te vi'e ki te vi'e 'ā. Te nu'u nei koia ko rā ŋā merahi he noho rō 'ai pa he me'e mo haka mana'u ki te ta'ato'a, 'o aŋa i te me'e tu'u pē ira 'e 'o haka ūtu'a e te 'Atua.

8 'E, ka ai atu pē ira, te nu'u o'o atu era ki roto i a kōrua hai reo-reo ko te haka hara iŋa 'ana i te rāua hakari. Pē nei e reo-reo ena: o te 'Atua te haka take'a 'i roto i te moe vārua e tano rō 'ā rā me'e. Te parauti'a mau, te nu'u nei 'ina he ha'atura ki te 'Atua 'e he parau'ino nō te aŋa mo te merahi. 9 Ka mana'u rā: hora tātake era o Mihaera, he merahi ra-rahi o te 'Atua, ararua ko Rukifero o ruŋa i te hakari o *Mōtē, 'ina a Mihaera kai kī i te vānaŋa rake-rake mo Rukifero; i kī nō: «¡Mo te 'Atua koe e ture atu!». 10 'E nā ia te nu'u o'o atu ena ki roto i a kōrua e vānaŋa ta'e tano 'ā mo te me'e 'ina e rāua kai 'ite. Te me'e 'ite mau nō o rāua he me'e kī e te hakari, pa he oho iŋa o te 'animare, 'e hai nei me'e e tiŋa'i e oho ena i a rāua.

11 ¡'Au-auē te nu'u ena! Ko oho 'ana a te ara ta'e tano pē *Kāiŋa. 'I te haŋa ki te moni, ko haka tapa 'ā mai te ara o te 'Atua, pē *Vārama, 'e, 'i te haka 'āriŋa mau era 'ā o rāua, pē Kōrē[a] ka mā-mate ena.

12 Te nu'u ena he ha'amā e tahi 'i te hora kai i te haraoa mo haka mana'u i te mate iŋa o Ietū. 'Ina a rāua he mo'a i te ŋoŋoro ena; te me'e aŋa nō he kai, he unu 'e he reka. Te nu'u ena pa he nu'u hāpa'o māmoe hāpa'o i a rāua mau nō, pa he raŋi vai kore ma'u e te tokerau. 'E pa he tumu 'ina he hua, 'ina e tahi me'e riva-riva mo poreko mai roto i te nu'u ena. A rāua he me'e mate, pa he tumu ko o'i 'ā a te aka 'e ko paka-paka 'ana. 13 A rāua tako'a pa he vave taparahi-ta'ata, 'e te me'e ta'e tano ha'amā aŋa e rāua pa he kuta-kuta 'ō'one o te vaikava. Te nu'u ena tako'a pa he hetu'u e'a mai te rāua ara, 'e nā ko ai era 'ā te ūtu'a mo rāua, he noho mau rō 'āvai 'i roto i te kona hope'a o te pō'uri.

14 A 'Ēnoko, he hitu taŋata mai i a 'Ātamu, i vānaŋa rō pa he perofeta o ruŋa i te nu'u ena 'i te hora kī era pē nei ē: «I take'a rō e au i te 'Atua e oho mai 'ana koia ko tā'ana merahi ka mi'i ka mi'i 15 mo ture 'e mo haka ūtu'a i te taŋata o ruŋa i te me'e ta'ato'a ta'e tano aŋa 'e o ruŋa i te parau'ino ta'ato'a kī mō'ona e te nu'u hara taparahi-ta'ata».

---

a 1.11 A *Kōrē* he kope haka tumu i te ture ki a Mōtē ararua ko 'Ārone. Te 'Atua i riri rahi rō mō'ona, 'o ira i mātaki ai i te henua 'e he horo i te kope nei ananake ko te nu'u ta'ato'a pe'e ki a ia.

16 Te nu'u ena he riri-riri nō te aŋa mo te me'e ta'ato'a, 'ina e tahi me'e tano
mo rāua, te me'e haŋa mau nō he haka koa i a rāua. Te vānaŋa iŋa e haka
tu'u rō 'ana pa he me'e ena ē: i a rāua mau nō te tano, 'e te aŋa he haka paka
i te tētahi mo rava'a nō i te me'e mai i a rāua.

E haka hio-hio te mana'u 'i ruŋa i te 'Atua

17 E te taina, e u'i 'o rehu te vānaŋa kī 'i mu'a 'ā e te *'āpōtoro o te tātou
Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō 18 pē nei ē: «'I te ŋā mahana hope'a ena e ai
rō te nu'u haka kata-kata 'i te 'Atua 'e 'i tā'ana nu'u, 'e hai me'e ta'e tano pohe
nō e te hakari ka haka tere ena i a rāua». 19 O te nu'u ena te haka topa-topa
kē i te taŋata. Te rāua me'e aŋa he me'e pohe nō o te hakari, 'e 'ina he Vārua
o te 'Atua i a rāua.

20 'E a kōrua, e te taina ē, e haka hio-hio e oho nō 'i roto i te hāpī parau-
ti'a hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e e pure hai pūai o te *Vārua
Maitai. 21 E u'i 'o rehu te rahi o te haŋa o te 'Atua mo tātou. 'E e tiaki ki te
mahana ka va'ai mai ena e te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō, hai riva
rahi ō'ona, i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

22 E haka 'aroha 'e e hā'ū'ū e oho kōrua i te nu'u e 'aka-'aka rō 'ana te rāua
mana'u. 23 'E ki te tētahi e u'i e haka e'a mai roto i te ūtu'a o te pō'auahi. E
haka 'aroha kōrua i te nu'u hara, 'e e u'i kōrua e te hara era o rāua pa he
'ō'one haka pea-pea i te kahu, 'o pea-pea tako'a rō kōrua.

E ha'ahana-hana ki te 'Atua

24-25 Ki ha'ahana-hana tahi tātou ki te 'Atua, kope haka e'a i a tātou mai
roto i te ūtu'a o te hara 'e va'ai mai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a hai Ietū
Kiritō, he Pū'oko Haka Tere o tātou. I te 'Atua mau nō te pūai mo hāpa'o i a
tātou 'o o'o ki roto i te hara, 'e mo haka māroa i a tātou pe mu'a ka oho ena
'i mu'a i a ia 'i roto i tō'ona pūai 'ana-'ana e koa rō 'ana 'e 'ina e tahi hape. I
a ia mau nō te nui-nui, te pūai, te parau o te me'e ta'ato'a 'i mu'a 'ā, 'i te hora
nei 'e 'ina he hope'a ra'a. *'Āmene.

He me'e haka take'a 'e haka 'ite e te 'Atua ki a Iovani

Te puka nei i pāpa'i a *Iovani, *'āpōtoro 'a Ietū Kiritō, 'e te me'e i pāpa'i he me'e i haka take'a 'e i haka aŋi-aŋi e te 'Atua. I pāpa'i ai 'i Patamo, motu 'i ira i haka ūtu'a ai e te rōmano 'o te haka 'ite i te *roŋo riva-riva o ruŋa i a Ietū. 'I rā noho iŋa te 'ariki o te rōmano ko Tomitiano, 'e te aŋa he tute he tōtōā i te nu'u *kiritiano.

Te ha'amata o te puka nei, he roŋo mo te nūna'a taina e hitu o te kona e hitu o 'Ātia, roŋo 'a Ietū i va'ai ki a *Iovani mo pāpa'i (2.1–3.22). Ki oti te pāpa'i i te ŋā roŋo nei e hitu, he pāpa'i mai a Iovani o ruŋa i te me'e i haka take'a e te 'Atua ki a ia 'i te raŋi: te me'e ra'e, he pepe 'ariki 'i ruŋa te 'Atua e ha'amuri 'ana e te nu'u ta'ato'a haka vari i a ia (4.1–5.14); te rua, he me'e ta'ato'a ka oho mai ena 'i ra'e ki te pa'o o te ao. Mo haka mao, he pāpa'i mai a Iovani o ruŋa i te raŋi 'āpī, te henua 'āpī, 'e te noho iŋa o te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'i muri i te 'Atua pe mu'a ka oho ena (21.1–22.5).

Hai me'e hā'aki 'i ruŋa i te puka nei i haŋa ai te 'Atua mo haka haŋu i te taina kiritiano 'o haka tapa i te rāua mana'u mai ruŋa i a Ietū 'i te hora o te 'ati, 'e mo haka veveri i te nu'u ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'o noho nō 'i te pā'iŋa o te tātane. Te haŋa tako'a o te 'Atua he tiaki hai koa o te taina kiritiano ta'ato'a ki te tano iŋa ō'ona i tā'ana hōrea: he haka ūtu'a mau rō 'āvai i a Rukifero.

He ha'amata

1 [1] Te me'e nei e au e *Iovani ka pāpa'i atu ena he me'e e ko roa ka topa rō mai ena, he me'e i haka 'ite e te 'Atua ki a Ietū Kiritō mo haka 'ite mai ki a tātou ki tō'ona tāvini. Nei me'e i haka 'ite mai ai e Ietū hai me'e i haka take'a mai e tō'ona merahi. [2] 'E a au e pāpa'i atu ena hai parauti'a i tā'ana me'e ta'ato'a haka take'a mai era. 'E he mata'ite a au o te roŋo nei o te 'Atua 'e o te me'e ta'ato'a haka 'ite mai era e Ietū Kiritō.

[3] Te 'Atua he ha'amaitai i te kope nō era mo tai'o i te puka nei ki te taina *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e he ha'amaitai tako'a i te taina ta'ato'a haka roŋo 'e ha'atura ki te me'e hā'aki o ruŋa nei; nā, pa'i, ko hāhine 'ā te hora mo topa o rā ŋā me'e.

[4] A au a Iovani he 'aroha atu ki te nūna'a taŋata hoko hitu[a] haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te ŋā kona era o 'Ātia. Ka ai 'i ruŋa i a kōrua te

---

a 1.4 *Te nūna'a taŋata hoko hitu:* 'I ruŋa i te Pīpīria te ha'aaura'a o te hitu he me'e hope'a o te tī-tika 'e he ta'ato'a o te me'e e tahi. Pē ira te ŋā nūna'a nei e hitu he nūna'a ta'ato'a o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

riva rahi 'e te haumārū o te 'Atua o te hora nei, o mu'a 'ā 'e ka tu'u mai ena,
o te vārua hoko hitu[b] o mu'a i tō'ona pepe noho 'ariki, 5 'e o Ietū Kiritō, he
mata'ite haka 'ite i te parauti'a o ruŋa i te 'Atua, 'e tā'ana vānaŋa he parauti'a
mau 'ā. A ia he kope ra'e ora haka 'ou mai te mate 'e 'ina kai mate haka 'ou,
'e i a ia te parau mo haka tere i te 'ariki ta'ato'a o te ao.

Te Kiritō e haŋa rō mai 'ā ki a tātou, 'e ko haka e'a 'ana i a tātou mai roto i
te hara hai toto tehe era ō'ona. 6 Ko haka riro 'ana i a tātou he nūna'a taŋata
haka tere 'ā'ana, 'e he *oromatu'a aŋa ki te 'Atua, he Matu'a ō'ona. ¡Ka ai i a
ia te ha'ahana-hana o te ta'ato'a 'e te pūai mo haka tere i te ao ta'ato'a 'ātā ki
te hope'a ra'a! *'Āmene.

7 'Ina ko rehu:
¡'I ruŋa i te raŋi tea-tea ka oho mai ena a Ietū!

Ta'ato'a nō ka take'a ena, 'ātā te nu'u 'o-'oka era i a ia.
Te taŋata ta'ato'a o te ao ta'e haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia
e ŋaro'a rō i te māui-ui ki roto i te ivi o ruŋa i a ia.
He aŋi mau 'ā, pē ira ka topa ena.

8 Te 'Atua o te hora nei, o mu'a 'ā 'e ka tu'u mai ena, 'Atua i a ia te pūai ta'a-
to'a, pē nei e kī ena: «A au he Ha'amata 'e he Hope'a».

Te *Kiritō ko haka nui-nui 'ā

9 A au, a Iovani, he taina o kōrua, 'e, 'i te ai ō'oku 'a Ietū, a au tako'a 'i roto
i te nūna'a taŋata haka tere e te 'Atua, 'amo 'e ha'aoroma'i i te 'ati ananake
ko kuā kōrua. 'E, 'i te haka 'ite ō'oku i te roŋo o te 'Atua 'e 'i te vānaŋa o ruŋa
i a Ietū, i ma'u i puru ai i a au 'i te motu era ko Patamo.

10 'I ira, 'i te mahana tāpati e tahi, mahana o te 'Atua, he haka moe vārua i
a au e te *Vārua Maitai, 'e he ŋaro'a e au i te re'o pūai pa he koneta 'i tu'a i a
au 11 e kī mai 'ā: «E pāpa'i 'i ruŋa i te puka te me'e ta'ato'a ena ka take'a ena
e koe 'e 'ai ka haka ma'u rō ki te ŋā nūna'a taŋata era hoko hitu haka moe i
te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te ŋā kona era o 'Ātia: ki Ēfeto, ki 'Ētēmīrina, ki
Perekamo, ki Tiatira, ki Tare, ki Pīrārēpia, 'e ki Rāōrītea».

12 He hārui a au he u'i o 'ai tū re'o era. Te me'e i take'a mai he hakari'i e
hitu aŋa hai piru, 13 'e 'i vāeŋa o rā ŋā hakari'i te kope pa he Poki era 'ā o te
taŋata, e uru rō 'ana i te kahu roa-roa 'ātā ki te va'e, e haratu'a rō 'ā a te uma
hai rīpena aŋa hai piru. 14 Te rau'oho pū'oko ō'ona pa he tea-tea ena 'ā o te
huru-huru māmoe 'o pa he rito-rito ena 'ā o te huru-huru manu, 'e te mata e
tu'u rō 'ana pa he ura ena 'ā o te ahi. 15 Te va'e e pura rō 'ā pa he 'aurī ko tunu
'ā 'i roto i te rona 'e ko haka 'uira 'ā. Tō'ona re'o te pūai pa he heruru ena 'ā
o te vai topa mai ruŋa i te kona ruŋa nui. 16 'I te rima mata'u e hitu hetu'u, 'e
mai roto i te haha e e'a era e tahi hoe e ka'i-ka'i rō 'ā ararua pā'iŋa. Te 'āriŋa
pa he ra'ā 'i te hora pūai o te 'ana-'ana.

17 I take'a era e au, he tū-turi a au he moe a tō'ona va'e pa he me'e: ko mate
'ana a au. He haka puā mai ia e rā kope i tō'ona rima mata'u 'e he kī mai:

---

b 1.4 *Te vārua hoko hitu* o mu'a o te 'Atua he ha'aaura'a o te Vārua Maitai.

«'Ina koe ko ri'a-ri'a. A au he Ra'e 'e he Hope'a, 18 he kope e ora rō 'ā. I mate
rō a au, 'e, hora nei, he ora he oho mau rō 'ai 'ātā ki te hope'a ra'a. Te tāviri
o te mate i a au.
19 »E Iovani, e pāpa'i te me'e ta'ato'a ena ka haka take'a atu ena e au: he
me'e mo topa 'i te hora nei 'e he me'e mo topa pe mu'a ka oho ena. 20 Te
aura'a o te ŋā hetu'u era e hitu take'a era e koe 'i tō'oku rima mata'u he
merahi hoko hitu hāpa'o i te ŋā nūna'a taŋata era hoko hitu, 'e nei ŋā merahi
he pū'oko haka tere o rā ŋā nūna'a. 'E te aura'a o te hakari'i piru era e hitu
ko te ŋā nūna'a taŋata nei hoko hitu.

He roŋo mo Ēfeto

2 1 »E pāpa'i ki te merahi o te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa
i a au o Ēfeto:

"Pē nei te kī o te kope ma'u 'i te rima mata'u i te hetu'u e hitu, ha'ere 'i
vāeŋa o te hakari'i e hitu aŋa hai piru:

2 'E 'ite tahi rō 'ana a au i ta'a me'e aŋa. E aŋi-aŋi rō 'ana i te paŋaha'a o
ta'a aŋa, i te ha'aoroma'i iŋa ō'ou i te 'ati hai haumārū, 'e i tu'u ta'e haŋa ki
te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano. E 'ite tako'a rō 'ana a au i haka 'atu rō koe i te
nu'u kī he 'āpōtoro rāua, 'e te parauti'a mau, ta'e pē ira; ko ma'urima 'ana,
pa'i, e koe he reo-reo. 3 I 'amo i oho nō koe i te 'ati 'o te ai ō'ou 'ā'aku, 'e 'ina
kai hōriŋa, ko te haka moe ko te oho iŋa 'ana a koe i tu'u mana'u 'i ruŋa i a
au.
4 'Ka ai atu pē ira, e ai rō 'ana tā'aku ture mā'au: he ta'e haŋa haka 'ou mai
ō'ou ki a au 'e ki te rua pa he oho iŋa era o mu'a 'ā, hora haka moe ra'e era
ō'ou i te mana'u 'i ruŋa i a au. 5 E mana'u koe pē hē te rahi o tu'u haŋa 'i rā
hora, 'e 'ai ka huri haka 'ou rō tu'u mana'u. Te me'e aŋa era e koe 'i mu'a 'ā
ka aŋa haka 'ou, 'o oho rō atu a au he to'o i ta'a hakari'i ena mai tō'ona kona.
6 'Te me'e riva ō'ou: he ta'e haŋa ki te me'e aŋa e te nīkōrāita, he me'e ta'e
haŋa e au.
7 'ĭTe kope haŋa mo aŋi-aŋi i tā'aku roŋo e haka roŋo te vānaŋa kī e te
*Vārua Maitai ki te nūna'a ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au!
'Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero he va'ai e au mo kai mai ruŋa i te tumu
va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a 'i te kona era o te 'Atua'".

He roŋo mo 'Ētēmīrina

8 »E pāpa'i tako'a ki te merahi o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a au o 'Ētēmīrina:

"Pē nei te kī o te kope he Ra'e 'e he Hope'a, he kope i mate rō 'e i ora haka
'ou rō:

9 'E 'ite rō 'ana a au i te rahi o te 'ati e 'amo ena e koe, 'e i tu'u veve, ka ai
atu te parauti'a mau he 'ono koe. E 'ite tako'a rō 'ana a au pē hē e vānaŋa
ta'e tano ena o ruŋa ō'ou e te nu'u kī he *hūrio a rāua 'e te parauti'a mau he
nūna'a rāua 'a Rukifero.

10 ’'Ina koe ko ri'a-ri'a 'i te 'ati ka topa ena. Tētahi o kōrua e puru rō 'i roto
i te hare ma'u'aurī hai Rukifero, he rāve'a e tahi mo haka 'atu atu i a kōrua
ta'ato'a. E ho'e 'ahuru mahana ka 'amo ena kōrua i rā 'ati. E haka noho e oho
nō koe i tu'u mana'u 'i ruŋa i a au ka ai atu he mate koe 'o te aŋa pē ira, 'e he
va'ai atu e au i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a mo haka koa i a koe.
11 ’¡Te kope haŋa mo aŋi-aŋi i tā'aku roŋo e haka roŋo te vānaŋa kī e te
Vārua Maitai ki te nūna'a ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au!
’Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero e ko topa 'i ruŋa i a rāua te rua mate iŋa,
e ko ha'ata'a mau rō 'āvai mai muri i te 'Atua’”.

He roŋo mo Perekamo

12 »E pāpa'i tako'a ki te merahi o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a au o Perekamo:

“Pē nei te kī o te kope i a ia te hoe ka'i-ka'i ararua pā'iŋa:

13 ‘Ko 'ite 'ana a au e noho ena koe 'i te kona 'a Rukifero te haka tere, 'e,
ka ai atu pē ira, kai haka tapa koe i tu'u mana'u mai ruŋa i a au, 'e kai haka
rē i tā'aku hāpī, korohaŋa 'i te hora tiŋa'i era 'i nā i a Antipa, he mata'ite
parauti'a ō'oku.
14 ’Ka ai atu pē ira, e ai rō 'ā tā'aku ture mā'au: 'i te kona ena e ai rō 'ā te
kōrua nu'u ko te ma'u iŋa 'ana i te haka tere iŋa era 'a *Vārama. O te kope
nei, pa'i, i hāpī i a Vāraka[c] pē hē ana haka hara i te itaraera hai haka haŋu i
a rāua mo kai i te kai tūtia ki te 'ītoro 'e mo moe i te vi'e 'e i te taŋata ta'e he
vi'e 'o he kenu 'ā'ana.
15 ’'E nā e ai tako'a rō 'ana te kōrua nu'u 'ina he haŋa mo haka rē i te hāpī
o te nīkōrāita. 16 'O ira, ka huri haka 'ou te mana'u ki te 'Atua. Mo ta'e aŋa
pē ira, e ko roa a au ka oho atu ena ki a koe 'e, hai hoe e'a mai roto i tō'oku
haha, te aura'a, hai vānaŋa 'ā'aku, ka haka ūtu'a ena i a rāua.
17 ’¡Te kope haŋa mo aŋi-aŋi i tā'aku roŋo e haka roŋo te vānaŋa kī e te
Vārua Maitai ki te nūna'a ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au!
’Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero he va'ai e au i te kai he *mānā na'a era.
'E he va'ai tako'a e au e tahi mā'ea tea-tea 'i ruŋa e pāpa'i rō 'ā te 'īŋoa 'āpī
e tahi, 'e 'ina he rua kope 'ite i rā 'īŋoa, ko te kope nō era i a ia rā mā'ea’”.

He roŋo mo Tiatira

18 »E pāpa'i tako'a ki te merahi o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a au o Tiatira:

“Pē nei te kī o te Poki nei o te 'Atua, he kope tu'u o te mata pa he ura o te
ahi, 'e te va'e pa he 'aurī pura:

19 ‘E 'ite tahi rō 'ana a au i ta'a me'e aŋa. E 'ite rō 'ana a au i tu'u haŋa, i
tu'u haka moe iŋa i te mana'u 'i ruŋa i a au, i te aŋa e aŋa mai ena 'e i te

---

c 2.14 Te *Vāraka* nei he 'ariki o te nu'u mōava uŋa i te perofeta era ko Vārama mo tohu i te itaraera 'o rē ki a rāua 'i te tama'i.

ha'aoroma'i ō'ou i te 'ati hai haumārū. E 'ite tako'a rō 'ana a au 'ata hau rō atu tu'u aŋa 'i te hora nei ki te hora era o mu'a 'ā.

20 'Ka ai atu pē ira, e ai rō 'ana tā'aku ture mā'au: he ha'aoroma'i ō'ou i te vi'e ko Hētāvere, vi'e kī i a ia mau 'ā he perofeta. Te vi'e nei hai hāpī reo-reo 'ā'ana e haka haŋu ena i tō'oku tāvini mo moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e 'o he kenu 'ā'ana 'e mo kai i te kai tūtia ki te 'itoro. 21 I va'ai rō au i te hora mo huri o tō'ona mana'u ki te 'Atua 'e 'ina kai haŋa, 'e kai haŋa tako'a mo haka rē i tā'ana me'e aŋa he moe i te kenu ta'e 'ā'ana.

22-23 'O ira, he haka māui-ui e au i a ia ki te roa e ko e'a mai ruŋa i te ro'i, 'e he tiŋa'i he haka mate e au i tā'ana ŋā poki. 'E te taina moe i a ia, mo ta'e haka rē i te me'e aŋa e rā vi'e, he uŋa atu e au i te 'ati nui-nui ki ruŋa i a rāua.

'Pē ira ka 'ite ena e te nūna'a taŋata ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au pē nei ē: e 'ite rō 'ana a au i te mana'u hope'a ena o te hōhonu 'e i te me'e o roto i te māhatu. 'E e tahi e tahi kope ka va'ai ena e au i te me'e tano, tano ki te me'e i aŋa e ia.

24 'E a kōrua, te tētahi nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au o Tiatira ta'e ma'u i te hāpī o te vi'e ena, hāpī kī e te tētahi he hāpī hōhonu, 'e te parauti'a mau he hāpī 'a Rukifero, he kī atu a au: 'ina a au e ko haka 'amo i a kōrua hai me'e haka 'ou mo ha'atura. 25 Tā'aku me'e haŋa nō: ka haka moe ka oho nō i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a au 'ātā ki tō'oku hoki iŋa mai.

26 'Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero aŋa oho, 'ātā ki te hope'a, i tā'aku me'e haŋa mo aŋa, he va'ai e au i te parau mo haka tere i te henua ta'ato'a o te ao, 27-28 pa he va'ai iŋa mai era e tō'oku Matu'a ki a au, 'e he haka tere a rāua i te kona ta'ato'a hai pūai, 'e 'ina he nu'u mo rē ki a rāua. 'E te nu'u haka 'āriŋa he haka pararaha pa he haka pararaha iŋa i te pani aŋa hai 'ō'one. 'E ki tū nu'u rē era he va'ai tako'a a au i te hetu'u ena o te pō'ā.

29 '¡Te kope haŋa mo aŋi-aŋi i tā'aku roŋo e haka roŋo te vānaŋa kī e te Vārua Maitai ki te nūna'a ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au!'".

He roŋo mo Tare

3 1 »E pāpa'i tako'a ki te merahi o te nūna'a taŋata *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au o Tare:

"Pē nei te kī o te kope i a ia te vārua e hitu o te 'Atua 'e te ŋā hetu'u era e hitu:

'E 'ite tahi rō 'ana a au i ta'a me'e aŋa, 'e ko 'ite tako'a 'ana a au ko mate 'ā a koe, ka ai atu e kī ena e te tētahi nu'u e ora rō 'ā. 2 Ka 'ara ka haka pūai te me'e toe ena i a koe, he me'e 'ina he roa toe he mate. Ko take'a 'ana e au: ta'a me'e aŋa me'e ta'e tano ki te mata o te 'Atua. 3 Ka mana'u koe ki te hāpī va'ai atu era koia ko hārui haka 'ou i tu'u mana'u ki te 'Atua 'e 'ai ka ha'atura ka oho rō ki rā hāpī. Mo ta'e aŋa ō'ou pē ira, he tu'u atu a au pa he toke-toke haka ūtu'a i a koe 'i te hora 'ina kai 'ite hia e koe.

4 'Ka ai atu pē ira, nai nā e ai rō 'ana te tētahi nu'u kai 'ō'one te rāua kahu, te aura'a, 'ina a rāua kai aŋa i te me'e ta'e tano. Te nu'u ena 'i muri i a au ka ha'ere ena e uru rō 'ana i te kahu tea-tea, he me'e tano mo rāua.

5 ’Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero he uru i te kahu tea-tea, 'e 'ina a au e ko
haka kore i te rāua 'īŋoa mai ruŋa i te puka 'i ruŋa e pāpa'i ena i te 'īŋoa o te
nu'u i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua. 'E he haka māhani
e au i a rāua ki tō'oku Matu'a 'e ki tō'ona merahi pa he nu'u 'ā'aku.
6 ’¡Te kope haŋa mo aŋi-aŋi i tā'aku roŋo e haka roŋo te vānaŋa kī e te
*Vārua Maitai ki te nūna'a ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au!’”.

He roŋo mo Pīrārēpia

7 »E pāpa'i tako'a ki te merahi o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a au o Pīrārēpia:

“Pē nei te kī o te kope 'ina he hara 'e a ia he parauti'a, kope i a ia te tāviri
o te 'ariki era ko *Tāvita, 'e kope mo mātaki e tahi me'e, 'ina he rua kope mo
puru; 'e mo puru e tahi me'e, 'ina he rua kope mo mātaki:

8 ‘E 'ite tahi rō 'ana a au i ta'a me'e aŋa. 'E e 'ite tako'a rō 'ana a au: haŋu
ta'e rahi tō'ou. 'E, ka ai atu pē ira, ko te haka roŋo 'e ko te ha'atura ko te oho
iŋa 'ā koe i tā'aku vānaŋa, 'e ko te haka moe iŋa mai 'ā koe i te mana'u 'i
ruŋa i a au. 'O ira, nā 'i mu'a i a koe i haka rē ai a au i te 'ōpani e ha-hata rō
'ā 'e 'ina he rua kope mo rava'a mo puru. 9 'E, te nu'u 'a Rukifero kī atu: he
*hūrio a rāua 'e ta'e mau pē ira, he haka tū-turi atu e au 'i mu'a i a koe, ki 'ite
ai pē nei ē: e haŋa rō atu 'ana a au ki a koe.
10 ’'E 'i te ha'atura ō'ou i tā'aku roŋo nei: he ha'aoroma'i hai haumārū i te 'ati,
he hāpa'o a au i a koe, 'o topa atu 'i ruŋa i a koe te 'ati taparahi-ta'ata ka topa ena
'i te ao mo haka 'atu i te taŋata ta'ato'a. 11 E ko roa tō'oku hoki iŋa mai. 'O ira,
ka haka moe ka oho nō i te kōrua mana'u 'i ruŋa i a au, 'o to'o e te rua i tu'u hei.
12 ’Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero, he haka riro e au pa he pou hio-hio 'i
te kona ha'amuri 'Atua 'i te raŋi, te aura'a: he noho mau rō 'ai a rāua 'i muri
i a ia. 'E 'i ruŋa ka pāpa'i ena e au i te 'īŋoa o tō'oku 'Atua 'e o tō'ona kona
noho, he Hērutarema 'āpī topa mai te raŋi, 'e he pāpa'i tako'a e au 'i ruŋa i
te 'īŋoa 'āpī ō'oku.
13 ’¡Te kope haŋa mo aŋi-aŋi i tā'aku roŋo e haka roŋo te vānaŋa kī e te
Vārua Maitai ki te nūna'a ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au!’”.

He roŋo mo Rāōrītea

14 »E pāpa'i tako'a ki te merahi o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i
ruŋa i a au o Rāōrītea:

“Pē nei te kī o te kope he *'Āmene, he mata'ite kī mau nō i te parauti'a, he
kope hai ia te 'Atua i aŋa ai i te me'e ta'ato'a:

15 ‘E 'ite tahi rō 'ana a au i ta'a me'e aŋa. E 'ite tako'a rō 'ana a au: ta'e koe
he take'o 'e ta'e koe he vera. ¡Māu'a 'ō i ta'e ai ai he take'o 'o he vera! 16 'I te
ai ō'ou he mahana, ta'e he take'o 'e ta'e he vera, he haka rua atu a au i a koe
mai roto i tō'oku haha.
17 ’He 'ono koe e kī ena, e riva-riva rō 'ā 'e 'ina e tahi a'a me'e hape; 'e te
parauti'a 'ina koe he aŋi-aŋi pē nei ē: a koe, 'i te me'e o te 'Atua, he haka

'aroha e tahi, he veve, he matapō 'e 'ina u'u kahu uru. 18 'O ira, mo haŋa ō'ou
mo 'ono parauti'a, e ho'o, mai i a au, i te piru riva-riva tunu hai ahi; 'e e ho'o
tako'a, mai i a au, i te kahu tea-tea mo uru mo 'api i te ha'amā o tu'u kahu
kore, 'e i te rā'au mo paru o te mata mo take'a.
19 'A au e ture e haka tī-tika rō 'ā i te nu'u ta'ato'a haŋa e au. 'O ira, ka hārui
haka 'ou tu'u mana'u ki te 'Atua 'e 'ai ka ha'atura rō hai māhatu.

20 'Ī a au e pātōtō atu ena 'i haho o te 'ōpani.
Te kope ŋaro'a 'e mātaki mai, he uru a au ki roto 'e he noho māua he
kai.

21 'Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero he haka noho e au 'i ruŋa i tō'oku pepe
'ariki 'i muri i a au, pa he rē iŋa ō'oku e noho nei 'i muri i tō'oku Matu'a 'i
ruŋa i tō'ona pepe 'ariki.
22 '¡Te kope haŋa mo aŋi-aŋi i tā'aku roŋo e haka roŋo te vānaŋa kī e te
Vārua Maitai ki te nūna'a ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a au!'"».

Te ha'amuri iŋa 'i te raŋi

4 1 I oti era te me'e nei, he u'i atu au ko te 'ōpani e tahi e ha-hata nō mai
'ana 'i te raŋi. 'E te re'o ŋaro'a ra'e era e au, tu'u era pa he koneta, he
kī haka 'ou mai: «Ka iri mai koe; 'ī a au he haka take'a atu i te me'e mo topa
pe mu'a ka oho ena».
2 'I rā hora mau 'ā he haka moe vārua i a au e te *Vārua Maitai, 'e he take'a
e au i te pepe noho 'ariki e tahi 'i ruŋa e noho rō 'ā te kope e tahi. 3 Te 'ana-
'ana o rā kope pa he 'ana-'ana o te mā'ea hope'a o te nehe-nehe he *jaspe* 'o he
cornalina. Rā pepe e haka vari rō 'ā e te hānua-nua mea e 'ana-'ana rō 'ana
pa he *esmeralda*, 4 'e e haka vari tako'a rō 'ana e te pepe 'ariki haka 'ou e piti
'ahuru mā maha 'i ruŋa e noho rō 'ana e piti 'ahuru mā maha ŋāŋata ra-rahi
e uru rō 'ana i te kahu tea-tea 'e e pu'a rō 'ana i te hei aŋa hai piru. 5 Mai te
pepe 'ariki o vāeŋa e e'a era te 'uira, te re'o 'e te pātiri. 'I mu'a o rā pepe e hū
rō 'ā e hitu rama, he vārua e hitu o te 'Atua. 6 E ai tako'a rō 'ana 'i mu'a o rā
pepe 'ariki era te me'e tu'u pa he vaikava, mā'eha pa he hi'o.
'I vāeŋa, kona 'i ira rā pepe, e haka vari rō 'ā e te me'e ora e hā, te mu'a 'e
te tu'a o te hakari o rā ŋā me'e ko 'ī 'ā e te mata. 7 Te ra'e o rā ŋā me'e e tu'u
rō 'ana pa he reone, te rua pa he 'uei, te toru te 'āriŋa pa he taŋata, 'e te hā
pa he manu toke-toke e rere rō 'ā. 8 Rā ŋā me'e ora era e ai rō 'ā e ono karā
ka tahi o rāua, te roto 'e te haho o rā ŋā karā e 'ī rō 'ana e te mata. Ka pō ka
'ōtea e kī era:

«¡Te Pū'oko Haka Tere o te me'e ta'ato'a, te 'Atua,
i a ia te pūai ta'ato'a,
'ina ō'ona hape, 'ina ō'ona hara,
'e 'ina he rua kope pē ia;
ko ia te kope 'i mu'a 'ā, 'i te hora nei 'e ka tu'u mai ena!».

9 'I te hora ta'ato'a ha'ahana-hana 'e māuru-uru e tū ŋā me'e ora era e hā ki te
kope noho 'i ruŋa i tū pepe 'ariki era o vāeŋa, kope i a ia te ora 'ina he hope'a

ra'a, 10 he tū-turi te piti 'ahuru mā maha ŋāŋata ra-rahi era 'i mu'a o rā kope
he ha'amuri, 'ai ka ava i te rāua hei a mu'a i rā pepe koia ko kī:

11 «E te mātou Pū'oko Haka Tere ē, e te mātou 'Atua ē,
mō'ou te me'e he mo'a, he haka nui-nui, 'e he ha'ahana-hana o te taŋata
ta'ato'a.

'Ā'au, pa'i, i aŋa i te me'e ta'ato'a o te ao;
hai haŋa ō'ou e ai ena 'e i aŋa tahi ai».

Te Māmoe 'e te taka parau

5 1 'I te rima mata'u o te kope era e noho rō 'ā 'i ruŋa i te pepe 'ariki i
take'a ai e au i te taka parau e pāpa'i rō 'ā te roto 'e te haho, 'e e tāma'u
rō 'ana hai tāma'u e hitu. 2 'E he take'a e au i te merahi pūai e tahi e ohu 'ā:
«¿Ko ai te kope tano mo kume i te tāma'u o te taka nei 'e mo mātaki?».
3 'Ina kai ai 'i te raŋi, 'i ruŋa i te henua 'e 'i raro o te henua, o roto i te me'e
aŋa e te 'Atua, te kope tano mo mātaki 'e mo tai'o i rā parau. 4 I to'o rō atu ai
tō'oku taŋi 'i te kore o te kope mo mātaki 'e mo tai'o i rā parau. 5 He kī mai
ia e tahi o tū ŋāŋata ra-rahi era:

«¡'Ina koe ko taŋi haka 'ou! Kope ena he Reone o te mata o *Hūrā, he
hakaara o *Tāvita, ko rē 'ā ki te pūai o Rukifero. Ko ia te kope tano mo kume
i te ŋā tāma'u era e hitu 'e mo mātaki i te taka parau era».

6 'I rā hora he take'a e au i te Māmoe e tahi e māroa rō 'ā 'i vāeŋa o te kona
era 'i ira te pepe 'ariki, te ŋā me'e ora era e hā, 'e tū ŋāŋata ra-rahi era. Te
Māmoe nei e tu'u rō 'ā pa he me'e ena ē: ko tiŋa'i 'ā 'e ko tūtia 'ana. E hitu
ō'ona tara[d] 'e e hitu mata; rā ŋā mata ko te ŋā vārua era e hitu o te 'Atua uŋa
era ki te kona ta'ato'a o te ao.
7 He oho ia tū Māmoe era he to'o i tū taka parau era mai te rima mata'u o
te kope era 'i ruŋa i te pepe 'ariki. 8 I to'o era he noi he tū-turi 'e he ha'amuri
ki rā Māmoe e rā ŋā me'e ora era e hā 'e e tū ŋā piti 'ahuru mā maha ŋāŋata
ra-rahi era. Ta'ato'a o tū ŋāŋata ra-rahi era e ma'u rō 'ā i te *arpa* 'e, tako'a,
i te poko-poko aŋa hai piru e 'ī rō 'ana e te *incienso*, te aura'a: he pure o te
nūna'a taŋata ha'ata'a e te 'Atua mā'ana. 9 E hīmene 'ā i te hīmene 'āpī nei:

«Ko koe mau 'ā te kope tano mo to'o i te taka parau ena 'e mo kume i
tō'ona tāma'u
'o te ai i tiŋa'i i tūtia rō i a koe.

Hai toto tehe era ō'ou i ho'o ai koe i te taŋata mo te 'Atua o te ta'ato'a
nō hau, 'arero 'e henua o te ao,
10 'e i haka riro ai he nūna'a taŋata haka tere e ia, 'e he *oromatu'a
mā'ana;

---

d 5.6 *E hitu ō'ona tara:* Te ha'aaura'a o te tara ena e hitu o te Māmoe: he pūai 'ina he hope'a ra'a o Ietū.

mo rāua te ao nei e haka tere».

11 E u'i nō 'ana a au he ŋaro'a mai te re'o o te merahi ka mi'i ka mi'i haka
vari i tū pepe 'ariki era, i tū ŋā me'e ora era 'e i tū ŋāŋata ra-rahi era. 12 Hai
re'o pūai e kī era:

«¡Te me'e mo te Māmoe tiŋa'i tūtia era:
he mo'a, he haka nui-nui 'e he ha'ahana-hana o te taŋata ta'ato'a
'o tō'ona pūai, 'o tō'ona hauha'a, 'o tō'ona mārama-rama 'e 'o tō'ona
mana!».

13 'E he ŋaro'a tako'a e au i te me'e ta'ato'a ora aŋa e te 'Atua o ruŋa o te
raŋi, o ruŋa o te henua, o raro o te henua 'e o roto i te vaikava e kī 'ā:

«¡Ki ha'ahana-hana, ki mo'a,
'e ki haka nui-nui tātou 'ātā ki te hope'a ra'a
i te kope noho o ruŋa i te pepe 'ariki 'e i te Māmoe;
i a rāua, pa'i, te pūai!».

14 He pāhono ia e tū ŋā me'e ora era e hā: «¡Ka ai pē ira!». 'E tū ŋā piti 'ahuru
mā maha ŋāŋata ra-rahi era he noi he tū-turi 'ai ka ha'amuri.

Te ŋā tāma'u ra'e era e hā

6 1 I oti era he take'a e au i tū Māmoe era e kume 'ā i te tāma'u ra'e o tū
ŋā tāma'u era e hitu. 'E he ŋaro'a e au e tahi o tū ŋā me'e ora era e hā e
kī 'ana hai re'o pūai tu'u pa he pātiri: «¡Ka oho mai!».

2 He u'i atu ia a au ko te hoi tea-tea e tahi, 'e te kope eke o ruŋa e ma'u rō
'ana i te te'a. He haka pu'a i rā kope hai hei 'ariki, 'e he oho he moto pa he
kope rē, mo rē haka 'ou ki te taŋata ta'e haŋa ki a ia.

3 I kume era e te Māmoe i te rua tāma'u, he ŋaro'a e au i te rua o tū ŋā me'e
ora era e hā ka kī: «¡Ka oho mai!».

4 He e'a mai te hoi haka 'ou e tahi, hoi mea-mea. 'E he va'ai ki te kope eke
o ruŋa i rā hoi i te parau mo haka kore i te haumārū mai te ao, ki moto ai
te taŋata 'e ki tīŋa'i-ŋa'i ai i a rāua. 'E he va'ai tako'a i te hoe roa-roa e tahi.

5 I kume era e te Māmoe i te toru tāma'u, he ŋaro'a e au i te toru o tū ŋā
me'e ora era e hā ka kī: «¡Ka oho mai!». He u'i atu a au ko te hoi 'uri-'uri e
tahi, 'e 'i te rima o te kope eke o ruŋa te hāito. 6 'E mai te vāeŋa o tū ŋā me'e
ora era e hā i ŋaro'a ai e au i te re'o e kī 'ana: «E tahi mau nō kiro tariko mo
te moni aŋa o te mahana e tahi, 'e e toru kiro sevara mo tū moni 'ā; 'e 'ina ko
tōtōā i te tumu 'ōrivo 'e i te tumu vino».

7 I kume era e te Māmoe i te hā tāma'u, he ŋaro'a e au te kī iŋa o te hā o tū
ŋā me'e ora era: «¡Ka oho mai!».

8 He u'i atu a au he hoi tōuamāmari e tahi, 'e te kope eke o ruŋa te 'īŋoa
ko Mate. 'I tu'a ō'ona e oho era te kope e tahi o te kona ko 'Are te 'īŋoa, he
kona o te nu'u mate. I oho era he va'ai ki te ŋā kope nei i te parau mo tiŋa'i
mo haka mate e tahi 'apa o te 'apa e hā o te taŋata ta'ato'a o te ao hai tama'i,
hai maruaki, hai māui-ui 'e hai manu taehae.

Te rima 'e te ono tāma'u

9 I kume era e te Māmoe i te rima tāma'u, he take'a e au 'i raro o te *fata i
te vārua o te nu'u mā-mate, tiŋa'i e te nu'u 'o te haka 'ite 'o te oho i te *roŋo
riva-riva o te 'Atua 'e 'o te ma'u i rā roŋo pa he me'e o rāua. 10 Pē nei e kī pūai
era: «E te Pū'oko Haka Tere mo'a 'e parauti'a ē, ¿a hē koe ka haka 'auhau hai
ūtu'a i te taŋata o te ao 'o te tiŋa'i i a mātou?».
11 He to'o mai ia he va'ai ki rā nu'u hai kahu tea-tea mo uru, 'e he kī mo
haka ora mo oho nō 'ātā ka tano tahi rō te rahi kī era e te 'Atua o te taina,
taina ka mā-mate tako'a era pē rāua 'o te aŋa ki a ia.
12 I kume era e te Māmoe i te ono tāma'u, he u'i atu a au ko mākenu-kenu
tahi 'ana te henua. Te ra'ā he 'uri-'uri rō atu 'ai, pa he kahu uru o te hove, 'e
te māhina he mea-mea pa he toto. 13 Te hetu'u he vī-viri ki ruŋa i te henua,
pa he viri iŋa ena o te pika mata mai ruŋa i te tumu 'i te hora ue-ue pūai e te
tokerau. 14 Te raŋi he ŋaro pa he me'e ena ē: i taka pa he parau. Te ma'uŋa 'e
te motu ta'ato'a he haka makenu mai te rāua kona.
15 Te 'ariki ta'ato'a o ruŋa i te henua he tē-tere he pī-piko 'i roto i te 'ana 'e
'i roto i te vaha mā'ea o te kona ma'uŋa ananake ko te nu'u hōnui, ko te nu'u
pū'oko haka tere o te va'ehau, ko te nu'u 'ono, ko te nu'u ai o te pūai mo haka
tere i te taŋata, ko te 'ekaravo 'e ko te ta'e 'ekaravo. 16 'E pē nei e ohu e ani
era ki te ma'uŋa 'e ki te mā'ea:

«¡Ka viri 'e ka 'api mai i a mātou, 'o take'a rō e te Kope era o ruŋa i te pepe
noho 'ariki 'i te raŋi, 'o topa mai te riri o te Māmoe 'i ruŋa i a mātou! 17 Ko
tu'u mai 'ana, pa'i, te mahana o te haka ūtu'a, 'e 'ina e tahi kope mo ha'ao-
roma'i».

He me'e i take'a 'i ra'e ki te kume i te hitu tāma'u

7 1 I oti era te me'e nei, he take'a e au e hā merahi e māroa rō 'ana 'i te
pā'iŋa ena e hā o te henua. E haka noho 'ā i te tokerau 'o puhi a ruŋa
i te henua, a roto i te vaikava 'e a ruŋa i te tumu. 2 He take'a tako'a e au i te
merahi e tahi e oho mai 'ā mai te pā'iŋa e'a mai o te ra'ā, e ma'u rō 'ā 'i te
rima i te tāpa'o o te 'Atua. He ohu pūai e rā merahi ki tū ŋā merahi era e hā,
merahi i a rāua te parau mo tōtōā i te henua 'e i te vaikava, pē nei ē: 3 «¡Ē,
'ina kōrua ko tōtōā i te henua, i te vaikava 'e i te tumu 'ātā ka tāpa'o tahi rō
e mātou a te tira i te tāvini o te tātou 'Atua!».
4 I ŋaro'a rō e au e hia rahi o rā nu'u era mo tāpa'o: e ho'e hānere maha
'ahuru mā maha ta'utini o roto i te mata ta'ato'a o te itaraera.

5 E ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Hūrā,
e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Rūveni,
e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Kati,
6 e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o 'Ātere,
e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Nefetārī,
e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Manatē,
7 e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Timione,
e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o *Rēvī,

e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Ītākara,
8 e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o Tāvūrone,
e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o *Kōsē,
'e e ho'e 'ahuru mā piti ta'utini o te mata o *Mēhāmina.

9 I oti era te me'e nei, he u'i atu a au ko te nu'u ri'a-ri'a o te ao o te ta'ato'a hau, o te ta'ato'a 'arero 'e o te ta'ato'a henua, e māroa rō 'ana 'i mu'a o te kona pepe 'ariki era 'e o te Māmoe. 'I te rahi e ko rava'a mo tataku. E uru tahi rō 'ana i te kahu tea-tea, e ma'u-ma'u rō 'ā 'i te rima i te maŋa niu.
10 Ta'ato'a e ohu pūai era:

«¡A tātou i e'a nei mai roto i te ūtu'a o te hara
'e i rava'a nei i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a
hai 'Atua nei o tātou e noho mai nei 'i ruŋa i te pepe 'ariki 'e hai
Māmoe!».

11 Te merahi ta'ato'a e māroa rō 'ā 'i te tapa o tū kona pepe noho 'ariki era, 'e o tū ŋāŋata ra-rahi era 'e o tū ŋā me'e ora era e hā. He ha'amuri rā ŋā merahi ki te 'Atua i noi ka topa rō te tira ki ruŋa i te 'ō'one, 12 'e he kī pē nei ē:

«¡He aŋi 'ana!
Te me'e mo te tātou 'Atua:
he ha'ahana-hana, he haka nui-nui,
he mo'a 'e he māuru-uru o te ta'ato'a
'o te 'ite ō'ona i te me'e ta'ato'a,
'o te ai i a ia te pūai 'e te mana.
Ki ha'ahana-hana tātou ki a ia 'ātā ki te hope'a ra'a.
¡*'Āmene!».

13 He 'ui mai ia e tahi o tū ŋāŋata ra-rahi era:
—¿Ko ai te nu'u uru kahu tea-tea era, 'e mai hē a rāua i oho mai ai?

14 —E koro, ko koe i 'ite —i pāhono ai e au.

He kī mai ia:
—Te nu'u era he nu'u e'a mai roto i te 'ati taparahi-ta'ata o te pa'o iŋa o te ao, ko te nu'u haka ma'itaki era 'e haka rito-rito era i te rāua kahu hai toto o te Māmoe.

15 »'O ira a rāua e māroa ena 'i mu'a o te pepe 'ariki o te 'Atua 'i te *Kona 'Ata Mo'a,
'e ka pō ka 'ōtea e tāvini ena ki a ia.
'E o te kope era 'i ruŋa i rā pepe te hokorua 'e te hāpa'o.

16 E ko maruaki haka 'ou, e ko pohe haka 'ou ki te vai,
e ko vera haka 'ou 'i te pūai o te ra'ā, 'e 'ina e ko 'ati 'i te ve'a-ve'a
17 'o te ai te Māmoe era 'i vāeŋa o te kona pepe 'ariki era

he hāpa'o i a rāua pa he taŋata hāpa'o māmoe e hāpa'o 'ana i tā'ana māmoe.
Mā'ana e ma'u ki te kona vai va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a,
'e mo te 'Atua e haro'i i te rāua matavai.

Te hitu tāma'u

8 1 I kume era e te Māmoe i te hitu tāma'u mai ruŋa i tū taka parau era, e toru 'ahuru minuti i kiva-kiva ai a ruŋa o te raŋi.

He koneta e hitu

2 He take'a ia e au e hitu merahi e māroa rō 'ana 'i mu'a o te 'Atua, 'e he va'ai ki a rāua e hitu koneta. 3 I oti era he take'a haka 'ou e au i te merahi e tahi e ma'u rō 'ā i te poko-poko aŋa hai piru mo tutu o te me'e haka 'eo. He māroa rā merahi 'i mu'a o te *fata aŋa tako'a hai piru o mu'a o te kona pepe noho 'ariki era, 'e he va'ai ki a ia me'e rahi nō atu *incienso* mo tūtia koia ko te pure o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana 'i ruŋa i rā fata. 4 Te 'au o tū me'e 'eo era ko iri ko oho 'ana mai te rima o tū merahi era 'ātā ka tu'u rō ki mu'a o te 'Atua koia ko te pure o te nu'u ha'ata'a e ia mā'ana. 5 He to'o mai e tū merahi era i tū poko-poko era he ha'a'ī hai mara-mara ahi o te kona fata era. I oti era he ava a ruŋa i te henua, 'e 'i rā hora he heruru te pātiri, he 'anapa te 'uira, 'e he mākenu-kenu pūai te henua.

6 Tū ŋā merahi era ia e hitu, merahi era i a rāua te koneta, ko haka rito 'ā mo puhi.

Te ŋā koneta ra'e era e hā

7 He puhi ia te merahi ra'e i tā'ana koneta. 'I rā hora he ava a ruŋa i te henua i te mata-matāika 'e i te ahi e 'āno'i rō 'ana hai toto. He vera e tahi 'apa o te 'apa e toru o te henua 'e o te tumu, 'e te mauku ritomata ta'ato'a.

8 He puhi ia te rua merahi i tā'ana koneta. He ava a roto i te vaikava i te me'e tu'u pa he ma'uŋa nui-nui e tahi e ura rō 'ana e te ahi. He riro rō atu 'ai he toto e tahi 'apa o te 'apa e toru o te vaikava. 9 'E he mā-mate e tahi 'apa o te 'apa e toru o te me'e ta'ato'a o roto i te vaikava, 'e he haka kore e tahi 'apa o te 'apa e toru o te pahī.

10 He puhi te toru merahi i tā'ana koneta. He viri mai te raŋi te hetu'u nui-nui e tahi e ura rō 'ana pa he rama ki roto i te 'apa e tahi o te 'apa e toru o te rio 'e o te kona manana vai. 11 Te 'īŋoa o rā hetu'u ko Maŋeo. He maŋeo rō 'ai ia te vai o rā 'apa era e tahi, 'e me'e rahi nō atu taŋata i mā-mate 'i rā vai.

12 He puhi te hā merahi i tā'ana koneta. He haka kore i te mā'eha o te 'apa e tahi o te 'apa e toru o te ra'ā, o te māhina 'e o te hetu'u, 'e he pōhāhā rā 'apa. Pē ira i pōhāhā ai e tahi 'apa o te 'apa e toru o te pō 'e o te 'ōtea.

13 I oti era he u'i atu a au ko te manu nui-nui e tahi e rere rō 'ā 'i vāeŋa o te raŋi e ohu pūai 'ā: «¡'Au-auē te taŋata o ruŋa i te henua ka puhi ena te ŋā koneta haka 'ou ena e toru!».

Te rima koneta

9 1 He puhi te rima merahi i tā'ana koneta. He take'a e au i te hetu'u e tahi viri ki ruŋa i te henua. Te hetu'u nei he merahi o te kona pū 'ina

he hope'a o te raro nui. Ki a ia i va'ai ai i te tāviri o rā kona. 2 He mātaki ia e
rā merahi i tū pū era, 'e mai roto i e'a ai te 'au tu'u pa he 'au e'a mai roto i te
rona nui-nui. He pō'uri te ra'ā 'e he 'ehu-'ehu te henua.
3 Mai roto i rā 'au i e'a ai te manu'ino tu'u pa he perete'i 'e he kau 'i ruŋa
i te henua. He va'ai ki a rāua i te pūai mo pātia pa he veri'ārahu. 4 He kī mo
ta'e tōtōā i te mauku, i te tumu 'e i te me'e ritomata ta'ato'a tupu o ruŋa i
te henua. Te me'e mau nō i ha'ati'a ki a rāua mo tōtōā he nu'u ta'e ma'u i te
tāpa'o o te 'Atua 'i te rāua tira. 5 'Ina kai ha'ati'a mo tiŋa'i mo haka mate i te
taŋata. Te me'e i ha'ati'a he haka mamae i a rāua e rima 'āva'e. Te mamae pa
he mamae iŋa ena 'ā o te pātia o te veri'ārahu.
6 'I rā ŋā mahana he haŋa te taŋata mo mate, 'e 'ina e ko mate.
7 Te huru o rā ŋā me'e tu'u era pa he perete'i pa he hoi ko haka riva-riva
'ana mo oho ki te tama'i. 'I te rāua pū'oko e pu'a rō 'ana i te me'e tu'u pa he
hei aŋa hai piru, 'e te 'āriŋa pa he 'āriŋa taŋata 'ana. 8 Te rau'oho e roa-roa
rō 'ana, pa he pū'oko o te ŋā vi'e, 'e te niho pa he niho reone 'ā. 9 Te hakari e
puru tahi rō 'ana e te kahu aŋa hai 'aurī, 'e te heruru o te karā pa he heruru
ena 'ā o te me'e rahi nō atu pere'oa haro hai hoi 'i te hora o te tama'i. 10 Te
hiku pa he hiku ena 'ā o te veri'ārahu, 'e 'i te hiku te pūai o te ŋā manu'ino
nei mo haka mamae i te taŋata e rima 'āva'e.
11 Te 'ariki o rā ŋā manu'ino he merahi mātaki era i tū kona pū era 'ina he
hope'a o te raro nui. Te 'īŋoa o te merahi nei 'i te *'evereo ko Āvārone 'e 'i te
*kirieko ko 'Āporione. Te ha'aaura'a o te ŋā 'īŋoa nei: «he kope taparahi-ta'ata
'i te me'e ta'ato'a».
12 Ko oti 'ana ia te 'ati ra'e; e rua 'ati toe.

Te ono koneta

13 He puhi ia te ono merahi i tā'ana koneta. He ŋaro'a e au i te re'o e tahi
e'a mai vāeŋa o te tara e hā o tū *fata aŋa era hai piru o mu'a o te 'Atua. 14 He
kī rā re'o ki tū ono merahi era i a ia te koneta: «Ka haka pako'o te ŋā merahi
ena e hā here-here ena 'i te kona rio nui-nui era ko Eufrate».
15 He haka pako'o ia i tū ŋā merahi era mo oho mo tiŋa'i i te 'apa e tahi o te
'apa e toru o te taŋata ta'ato'a. Ko haka rito era 'ana, pa'i, i a rāua e te 'Atua
mo aŋa i rā me'e 'i rā hora, 'i rā mahana, 'i rā 'āva'e 'e 'i rā matahiti mau 'ā.
16 'E i ŋaro'a rō e au i te rahi o te va'ehau oho a ruŋa i te hoi: e piti hānere
mirione.
17 Pē nei te huru o te hoi 'e o te nu'u eke i rā ŋā hoi i haka take'a mai ai e te
'Atua. Te nu'u eke o ruŋa e puru rō 'ana i te rāua uma hai me'e aŋa hai 'aurī
mea-mea pa he ahi, moana pa he vaikava 'e tōuamāmari. Te pū'oko o rā ŋā
hoi pa he pū'oko 'ā o te reone, 'e mai roto i te haha e e'a era te ahi, te 'au 'e
te *azufre*. 18 E tahi 'apa o te 'apa e toru o te taŋata i mā-mate 'i te ŋā me'e nei
e toru. 19 Te pūai o rā ŋā hoi 'i te haha 'e 'i te hiku. 'I ruŋa o te hiku te me'e
tu'u pa he pū'oko o te kōreha veneno, 'e hai rā me'e e tōtōā era i te taŋata.
20 'E te tētahi nu'u ta'e mā-mate era 'i rā ŋā 'ati, ka ai atu ko mate 'ana e
tahi 'apa o te 'apa e toru o te taŋata, 'ina kai haka rē i te me'e ta'e tano aŋa e
rāua, 'e 'ina tako'a kai haka rē i te ha'amuri ki te tātane, ki te 'ītoro aŋa hai
piru, hai 'aurī, hai mā'ea 'e hai miro, me'e 'ina he take'a, 'ina he ŋaro'a 'e 'ina
he ha'ere. 21 'E 'ina tako'a kai haka rē i te tiŋa'i i te haka mate i te taŋata, i

te aŋa i te tahu-tahu, i te moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e he kenu 'ā'ana 'e i te toke.

Te me'e i topa 'i ra'e ki te puhi o te hitu koneta

10 1 He take'a ia e au i te merahi pūai e tahi e topa 'ā mai te raŋi e viri tahi rō 'ana e te raŋi tea-tea. 'I ruŋa i tō'ona pū'oko te hānua-nua mea e tahi. Te 'āriŋa e 'ana-'ana rō 'ā pa he ra'ā, 'e te va'e pa he ura ahi 'ā. 2 E ma'u rō 'ana 'i tō'ona rima i te taka parau 'iti-'iti e tahi e ha-hata rō 'ā. He haka topa i tō'ona va'e mata'u a ruŋa i te vaikava 'e i te va'e maui a ruŋa i te henua, 3 'e he ohu pūai. Tō'ona re'o pa he ŋū-ŋuru iŋa ena 'ā o te reone. I ohu era he pāhono e te pātiri e hitu.

4 I oti era te pātiri i te vānaŋa, he oho a au mo pāpa'i i te rāua me'e kī era, 'e mai te raŋi te re'o e tahi i kī mai ai: «'Ina koe ko pāpa'i te vānaŋa era; e hāpa'o, 'ina ko haka 'ite».

5 Te merahi take'a era e au e māroa rō 'ā e tahi va'e 'i ruŋa i te vaikava 'e te rua 'i ruŋa i te henua, he ma'u i tō'ona rima mata'u a te raŋi, 6 'e hai 'īŋoa o te kope era 'ina he mate ki te hora hope'a aŋa era i te raŋi, i te henua, i te vaikava, 'e i te me'e ta'ato'a e ai ena, i hōrea ai pē nei ē: «'Ina he 'Atua e ko tiaki haka 'ou. 7 Ka puhi ena, pa'i, te hitu merahi i tā'ana koneta, he tano tahi te me'e mana'u era e ia mo aŋa ta'e aŋi-aŋi e te taŋata 'i mu'a 'ā, he me'e kī era e ia ki te perofeta, tāvini ō'ona».

8 Te re'o ŋaro'a era e au vānaŋa mai era mai te raŋi he kī haka 'ou mai: «Ka oho ka to'o te taka parau 'iti-'iti era e ha-hata rō 'ā 'i te rima o te merahi māroa era 'i ruŋa i te henua 'e 'i ruŋa i te vaikava».

9 He oho ia a au he kī mo va'ai mai. He pāhono mai e rā merahi: «'Ī a'a. Ka to'o 'e 'ai ka kai rō. Ka kai ena, he ŋaro'a e koe he nene nō pa he meri, 'e ka horo ena, he ŋaro'a e koe e maŋeo rō 'ā».

10 He to'o ia e au i rā parau mai te rima o tū merahi era he kai. He ŋaro'a e au e nene mau rō 'ā pa he meri, 'e, i horo era, he maŋeo a au. 11 I oho era he kī mai e te kope e tahi: «E oho haka 'ou koe e haka 'ite i te roŋo o te 'Atua, roŋo haka 'ite atu e ia o ruŋa i te me'e ka topa ena ki te nu'u o te me'e rahi nō atu hau, henua, 'e 'arero, 'e ki te rāua 'ariki».

11 1 He va'ai mai ia i te miro hāito tu'u pa he 'ohe, 'e he kī mai e te 'Atua:

«Ka oho koe ka hāito i te *Kona Mo'a 'e 'Ata Mo'a o te *Kona Ha'amuri 'Atua 'e i te fata, 'e 'ai ka tataku rō e hia nu'u ha'amuri o ira. 2 'Ina koe ko hāito i te haho; ko haka rē 'ana, pa'i, te kona ena ki te nu'u ta'e 'ite ko ai te 'Atua parauti'a. Mo rāua e tōtōā i te kona mo'a ena ko Hērutarema e maha 'ahuru mā piti 'āva'e, te aura'a, e ho'e ta'utini piti hānere ono 'ahuru mahana. 3 E uŋa rō a au ki ira e rua mata'ite e uru rō 'ana i te kahu aŋa hai pūtē tore mo haka 'ite i tā'aku roŋo 'i rā ŋā mahana ta'ato'a».

Pē ira i kī mai ai e te 'Atua.

4 Te ŋā mata'ite nei e ha'aaura'a ena 'i ruŋa i te *Pāpa'i Mo'a pa he tumu 'ōrivo e rua 'e pa he hakari'i e rua o mu'a o te Pū'oko Haka Tere o te henua.

5 Mo oho o te kope e tahi mo tōtōā i rā ŋā mata'ite, he tutu i rā kope hai ahi
e'a mai roto i te rāua haha 'e he vera tahi rō atu 'ai. Pē ira ka haka kore ena i
te nu'u haŋa mo tōtōā i a rāua. 6 I te ŋā mata'ite nei te pūai mo puru i te raŋi
'o hoa te 'ua 'i te hora ta'ato'a haka 'ite o rāua i te roŋo o te 'Atua, 'e te pūai
tako'a mo haka riro i te vai he toto 'e mo tōtōā i te henua hai rauhuru nō atu
'ati hora nō era o rāua i haŋa.
7 Ki oti te rāua aŋa, he haka 'ite i te roŋo o te 'Atua, te manu'ino taparahi-
ta'ata e'a mai raro i te pū 'ina he hope'a te raro nui he moto ki a rāua 'e he
rē. He tiŋa'i ia he haka mate i rā ŋā mata'ite. 8 He haka rē i te rāua hakari 'i
te kona taka-taka taŋata o te kona nui-nui ena ko Hērutarema, kona veo era
'i ruŋa i te tātaurō i te tātou Pū'oko Haka Tere, kona e kī tako'a rō 'ana ko
*Tōroma 'o ko Ehipto he 'i-'ino o te nu'u o ira. 9 'E 'ina he haka rē mo tanu; e
toru mahana 'e te 'afa ka māta'i-ta'i ena i te hakari mate o te ŋā mata'ite nei
e te nu'u o te rauhuru nō atu kona, hau, 'arero 'e henua. 10 He koa te taŋata
o te ao 'o te mate o rāua. 'E, 'i te rahi o te koa, he aŋa i te ŋoŋoro 'e he va'ai
e te kope e tahi ki te rua kope i te me'e mo haka koa; rā ŋā perofeta, pa'i, he
'ati e tahi mo rāua.
11 Ki tano te toru mahana 'e te 'afa, he haka ora haka 'ou e te 'Atua i tū ŋā
mata'ite era 'e he e'a ki ruŋa. 'E te nu'u ta'ato'a take'a i a rāua he ri'a-ri'a rō
atu 'ai. 12 He kī ia e te re'o pūai e tahi mai te raŋi ki rā ŋā mata'ite: «¡Ka iri
mai kōrua!».
He iri ararua a ruŋa i te raŋi tea-tea e tahi, 'e he take'a e tū nu'u ta'e haŋa
era ki a rāua. 13 'I rā hora mau 'ana he mākenu-kenu tahi te henua 'e, 'i te
mākenu-kenu, he mārere-rere te 'apa e tahi o te 'apa e ho'e 'ahuru o rā kona,
'e he mā-mate e hitu ta'utini taŋata. Te nu'u ta'e mā-mate era he ri'a-ri'a rō
atu 'ai, he *huri i te mana'u ki te 'Atua 'i te raŋi 'e he ha'amata he ha'ahana-
hana ki a ia.
14 Pē ira te rua 'ati ka topa ena, 'e e ko roa hia ka tu'u mai ena te toru 'ati.

Te hitu koneta

15 He puhi te hitu merahi i tā'ana koneta. He ŋaro'a mai me'e rahi nō atu
re'o pūai 'i te raŋi e kī 'ā:

«'I te hora nei, i te 'Atua 'e i te *Kiritō te haka tere iŋa o te ao,
'e he haka tere he oho 'ātā ki te hope'a ra'a».

16 Te ŋā piti 'ahuru mā maha ŋāŋata ra-rahi era, noho era 'i ruŋa i te rāua
pepe noho 'ariki 'i mu'a o te 'Atua, he noi te tira 'ātā ka topa rō ki ruŋa i te
'ō'one he ha'amuri ki te 'Atua 17 koia ko kī:

«He māuru-uru atu mātou ki a koe,
e te 'Atua hope'a o te pūai ē,
'Atua o te hora nei 'e o mu'a 'ā,
hai pūai nui-nui, pa'i, ō'ou
i ha'amata i haka tere ai koe i te ao.

18 Te nu'u o te ao ta'e haŋa atu ki a koe ko riri tahi 'ana mō'ou.

'E te mahana o tu'u riri 'ī ko tu'u mai 'ā,
he hora ture ō'ou i te nu'u mate,
'e he hora va'ai ō'ou ki te perofeta, tāvini ō'ou,
ki te nu'u ha'ata'a mā'au
'e ki te nu'u mo'a i tu'u 'iŋoa i te me'e mo haka koa o rāua,
ka hōnui 'e ka ta'e hōnui rāua.
'E te nu'u tōtōā i te henua he haka kore e koe».

19 He mātaki mai ia te kona mo ha'amuri ki te 'Atua 'i te raŋi. E take'a nō mai 'ā 'i rā kona te *'avahata o te haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata. He 'anapa te 'uira, he heruru te pātiri, he mākenu-kenu te ao 'e he topa te mata-matāika taparahi-ta'ata.

He vi'e

12 1 He take'a ia e au i te me'e nui-nui 'i te raŋi: he vi'e e tahi e viri rō 'ana e te 'ana-'ana o te ra'ā, pa he kahu uru ō'ona. 'I raro i tō'ona va'e te māhina, 'e 'i tō'ona pū'oko te hei e ho'e 'ahuru mā piti hetu'u o ruŋa. 2 E hānautama rō 'ā rā vi'e, 'e e 'au-auē 'ā 'i te mamae o te tūātoto 'e 'i te māui-ui o te a'u poki.

He manu'ino nui-nui mea-mea e tahi

3 I oti era he take'a haka 'ou e au i te me'e nui-nui e tahi 'i te raŋi: he manu'ino nui-nui mea-mea[e] e tahi. E hitu ō'ona pū'oko, e ho'e 'ahuru tara. 'E 'i ruŋa i rā ŋā pū'oko e huki rō 'ā e tahi e tahi hei. 4 Hai hiku i to-toi ai i te 'apa e tahi o te 'apa e toru o te hetu'u o te raŋi 'e he ava ki ruŋa i te henua. He noho ia rā manu'ino 'i mu'a o tū vi'e era e a'u 'ā i te poki, mo kai i rā poki 'i te hora era ka poreko era.

5 He poki tane te poki i poreko, poki mā'ana e haka tere i te taŋata ta'ato'a o te ao hai pūai 'e 'ina he nu'u mo rē ki a ia. I poreko era he to'o e te merahi i tū poki era, he ma'u ki mu'a o te 'Atua 'e ki mu'a o tō'ona pepe noho 'ariki. 6 He tere ia rā vi'e ki te kona 'one ta'e noho taŋata, kona 'i ira i haka riva-riva ai e te 'Atua i te kona mo hāpa'o i a ia e ho'e ta'utini piti hānere ono 'ahuru mahana.

7 I oho era he ha'amata te tama'i 'i ruŋa i te raŋi: a Mihaera koia ko tō'ona merahi he moto ki tū manu'ino nui-nui mea-mea era 'e ki tā'ana va'ehau. Ka ai atu hai pūai i tama'i ai rā manu'ino ki a kuā Mihaera, 8 i rē nō a Mihaera, 'e kai ha'ati'a e te 'Atua mo noho haka 'ou o rāua 'i te raŋi. 9 He ava i rā manu'ino ananake ko tā'ana va'ehau ki ruŋa i te henua. Rā manu'ino ko te kōreha era o te noho iŋa tuai era ko Rukifero, he kope reo-reo ki te taŋata o te henua ta'ato'a.

10 He ŋaro'a ia e au i te re'o pūai e tahi 'i ruŋa i te raŋi e kī era:

«Ko tano 'ā te hora era o te rē o te 'Atua,
hora haka take'a i tō'ona pūai 'Ariki,
'e hora mo haka tere e te *Kiritō uŋa e ia.

---

e 12.3 Te *manu'ino nui-nui mea-mea* ena e ha'aaura'a mai 'ā i a Rukifero.

Ko tute 'ana, pa'i, i te kope rava tuhi era 'i mu'a o te 'Atua, ka pō ka 'ōtea,
i te hape o te taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

11 Ko rē 'ā nei ŋā taina ki rā kope hai toto tehe era o te Māmoe
'e hai roŋo riva-riva haka 'ite era e rāua.
'Ina kai ri'a-ri'a 'i te mate, i va'ai nō i a rāua mo mate.

12 ¡E te me'e noho 'i te raŋi ē, ka koa kōrua!
¡'E, ko te 'aroha i a kōrua,
e te me'e o ruŋa i te henua 'e o roto i te vaikava ē,
nā ko topa atu 'ā a Rukifero ko 'ata riri atu 'ā
'i te 'ite 'ina ō'ona hora toe!».

13 I u'i era e tū manu'ino era ko ava mai 'ana i a ia ki ruŋa i te henua, he
tute he oho i tū vi'e poreko era o te poki. 14 He va'ai ia e te 'Atua ki rā vi'e e
rua karā, pa he karā o te manu nui-nui, mo rere mo oho ki tō'ona kona 'i te
kona 'one ta'e noho taŋata, he kona e roa rō 'ā mai tū manu'ino era, 'i ira ka
hāpa'o era e toru matahiti 'e te 'afa.
15 He haka rua ia e tū manu'ino era i te vai mai roto i tō'ona haha, mo to-toi
i rā vi'e. 16 He hā'ū'ū e te henua i rā vi'e, he mātaki i tō'ona haha 'e he 'opo
tahi i tū vai haka rua era e te manu'ino. 17 He 'ata riri rō atu 'ai tū manu'ino
era mo rā vi'e. He e'a he oho he moto ki te hakaara haka 'ou o rā vi'e, he nu'u
ha'atura ki te roŋo o te 'Atua 'e ki te parauti'a haka 'ite e Ietū.
18 He oho ia tū manu'ino era he māroa 'i te taha-taha tai.

He manu'ino e'a mai roto i te vaikava

13 1 He u'i atu a au he manu'ino taparahi-ta'ata haka 'ou e tahi ka e'a
mai roto i te vaikava. E hitu ō'ona pū'oko 'e e ho'e 'ahuru tara. 'I
ruŋa i rā ŋā tara te hei, 'e 'i ruŋa i te pū'oko te 'iŋoa parau'ino mo te 'Atua.
2 Te manu'ino taparahi-ta'ata nei pa he manu ena 'ā he *leopardo*. Te va'e pa he
va'e 'ā o te *oso* 'e te haha pa he haha 'ā o te reone. He va'ai ki te manu'ino nei
e tū manu'ino nui-nui mea-mea era i te pūai 'e i tō'ona tōro'a 'ariki era mo
haka tere o rā manu'ino pa he 'ariki.
3 'I ruŋa i te pū'oko e tahi o tū manu'ino e'a nei mai roto i te vaikava te
more ko ora 'ā, more nui-nui taparahi-ta'ata mo mate, 'e 'ina kai mate. I
take'a era e te taŋata ta'ato'a o te ao, he māere tahi rō atu 'ai 'e he pe'e rō 'ai
ki rā manu'ino. 4 He ha'amuri tahi ananake ki tū manu'ino nui-nui mea-mea
era 'o te va'ai ki te manu'ino taparahi-ta'ata e'a era mai roto i te vaikava i te
parau mo haka tere, 'e he ha'amuri tako'a ki rā manu'ino koia ko kī e rā nu'u:
«'Ina he rua kope pa he manu'ino nei, 'e 'ina he kope mo rē ki a ia».
5 Te 'Atua i haka rē nō i te manu'ino e'a era mai roto i te vaikava mo kī i
te me'e ta'e tano 'e parau'ino mō'ona, 'e i haka rē tako'a nō mo haka tere pa
he 'ariki e maha 'ahuru mā piti 'āva'e. 6 'E pē ira mau 'ā i aŋa ai; i kī rō i te
me'e ta'e tano 'e parau'ino mo te 'Atua, mo te kona ha'amuri ki a ia 'e mo te
nu'u ta'ato'a noho 'i te raŋi. 7 I ha'ati'a nō mo moto ki te nu'u o te 'Atua 'e mo
rē ki a rāua. 'E i ha'ati'a tako'a nō mo haka tere i te nu'u o te ta'ato'a nō hau,
'arero 'e kona o te ao.

8 He ha'amuri ia ki rā manu'ino te taŋata ta'ato'a te rāua 'īŋoa 'ina o ruŋa
i te puka pāpa'i o te 'īŋoa o te nu'u i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. Te
puka nei o te Māmoe tūtia era, 'e tō'ona tūtia era ko haka tano era 'ā mai te
ha'amata iŋa o te ao.
9 Te nu'u haŋa mo aŋi-aŋi e haka roŋo:

10 «Te nu'u ena mo puru, e ma'u e puru rō;
'e te nu'u ena mo mate hai hoe, hai hoe ka mate ena».

'O ira, te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana e 'ite mo 'amo i te 'ati topa 'i ruŋa i
a rāua, 'e e haka moe e oho te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

Te manu'ino e'a mai raro o te henua

11 I oti era he take'a e au i te manu'ino haka 'ou e tahi ka e'a mai raro o
te henua. Rā manu'ino e ai rō 'ā e rua tara tu'u pa he tara o te māmoe, 'e te
vānaŋa iŋa pē tū manu'ino nui-nui mea-mea era. 12 Te manu'ino nei he raro-
va'e o te manu'ino e'a era mai roto i te vaikava, 'e 'ā'ana te haka tere i te
taŋata pe'e ki rā manu'ino. 'E 'ā'ana tako'a te aŋa mo ha'amuri o te taŋata
ta'ato'a o te ao ki tū manu'ino ora era o te more.
13 Nei manu'ino i aŋa rō i te mana 'e i te me'e mo māere o te taŋata, 'e 'ātā
i haka hoa rō i te ahi mai te raŋi. 14 Hai ŋā mana nei, mana ha'ati'a era mo
aŋa e ia hai 'īŋoa o tū manu'ino e'a era mai roto i te vaikava, i reo-reo ai ki te
taŋata. He uŋa ia i te nu'u nei he haka aŋa i te 'ītoro pē rā manu'ino mau 'ā,
manu'ino ta'e mate era ka ai atu i more rō 'i te more taparahi-ta'ata 'i te hoe.
15 Ki te manu'ino e'a nei mai raro o te henua i va'ai ai i te pūai mo haka ora
'e mo haka vānaŋa i te 'ītoro o tū manu'ino era. 'E o rā 'ītoro te uŋa te haka
tiŋa'i i te nu'u ta'ato'a ta'e ha'amuri ki a ia. 16 O tū manu'ino e'a era mai raro
o te henua i haka tāpa'o a te rima mata'u 'o a te tira i te nu'u ta'ato'a, ka ŋā
poki 'o ka pa'ari, ka 'ono 'o ka veve, ka 'ekaravo 'o ka ta'e 'ekaravo. 17 'E 'ina
e tahi kope mo ho'o 'e mo ho'o mai, korohaŋa e tahi me'e, mo ta'e ma'u i rā
tāpa'o, 'e rā tāpa'o he 'īŋoa o te manu'ino e'a era mai roto i te vaikava, 'o he
nūmera o tō'ona 'īŋoa.
18 'E mo aŋi-aŋi i te ha'aaura'a o te nūmera o rā manu'ino taparahi-ta'ata
era, e ai i a koe te mārama-rama va'ai e te 'Atua. 'E te kope haŋa mo aŋi-aŋi
e 'ite mo haka tano-tano i rā nūmera ki te ti'ara'a tano mo aŋi-aŋi i rā 'īŋoa,
he 'īŋoa o te taŋata e tahi. 'E rā nūmera he ono hānere ono 'ahuru mā ono.

He Māmoe 'e he nu'u ha'ata'a mā'ana

14 1 He take'a ia e au i te Māmoe e māroa rō 'ana 'i ruŋa i te ma'uŋa era
ko *Tione. 'I muri i a ia e ho'e hānere maha 'ahuru mā maha ta'utini
taŋata 'i te rāua tira e pāpa'i rō 'ā te 'īŋoa o te Māmoe 'e o tō'ona Matu'a. 2 He
ŋaro'a e au 'i rā hora i te heruru 'i te raŋi e tu'u rō 'ā pa he heruru o te vai
topa mai te kona ruŋa nui, pa he heruru pūai o te pātiri, 'e pa he heruru o te
me'e rahi nō atu *arpa*. 3 Rā me'e he ŋāŋata era e ho'e hānere maha 'ahuru mā
maha ta'utini ha'ata'a era e te 'Atua mai roto i te taŋata ta'ato'a o te ao, haka
e'a era mai roto i te ūtu'a o te hara. E hīmene 'ana i te hīmene 'āpī, hīmene
ko rāua mau nō i 'ite, 'i mu'a o te kona pepe noho 'ariki era, o te me'e ora era

e hā 'e o tū ŋāŋata ra-rahi era. 4 Te nu'u nei he nu'u kai ha'amuri ki te 'ītoro,
he nu'u kai haka rē i te 'Atua ki te hora hope'a, 'e he nu'u i oho 'i muri i te
Māmoe ki te kona nō era o te Māmoe i oho. A rāua ko ha'ata'a 'ā mai roto i
te taŋata ta'ato'a o te ao pa he me'e ra'e mo mahia ki te 'Atua 'e ki te Māmoe.
5 Te nu'u nei nu'u ta'e reo-reo 'e nu'u 'ina rāua hape.

Te *Poki o te taŋata 'e te merahi e ono

6 He take'a ia e au i te merahi haka 'ou e tahi e rere rō 'ana 'i vāeŋa era o
te raŋi e ma'u rō 'ana i te roŋo 'ina he hope'a ra'a mo haka 'ite ki te nu'u o te
ta'ato'a nō hau, 'arero 'e kona o te ao. 7 E kī pūai era:

«E mo'a kōrua i te 'Atua, e ha'ahana-hana kōrua i a ia
'o te ai 'ī ko tu'u mai 'ā te hora era mo ture ō'ona i te taŋata.
E ha'amuri kōrua ki te kope 'ā'ana i aŋa i te raŋi,
i te henua, i te vaikava 'e i te kona manana vai».

8 'I tu'a e kī e oho era te rua merahi:

«¡Ko haka pararaha tahi 'ā te kona nui-nui era ko *Vāvīrōnia,
kona haka hara 'e haka ha'amuri era i te taŋata ta'ato'a o te ao ki te
me'e ta'e he 'Atua!».

9 'I tu'a o rā merahi te toru merahi e kī e oho era hai re'o pūai pē nei ē:

«Te nu'u ha'amuri ki te manu'ino e'a era mai roto i te vaikava 'e ki te 'ītoro aŋa
era pē ia, haka rē i a rāua mo tāpa'o a te tira 'o a te rima hai tāpa'o o rā manu'ino
10 e unu rō i te 'ava ta'e 'āno'i o te 'Atua, te aura'a, e haka ūtu'a rō e te 'Atua hai
ūtu'a taparahi-ta'ata. 'E 'i mu'a o te merahi 'e o te Māmoe e haka māui-ui rō e te
'Atua hai ahi 'e hai *azufre*. 11 'E mai te kona 'amo o rāua i te ūtu'a ka e'a ena te 'au
'ina he hope'a ra'a, 'e 'i ira, ka pō ka 'ōtea, 'ina he haka ora te nu'u ha'amuri ki
te manu'ino 'e ki te 'ītoro aŋa pē ia haka tāpa'o i a rāua hai 'īŋoa o rā manu'ino».

12 'I te me'e era pē ira ka topa ena, te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, ha'a-
tura i tā'ana roŋo, ta'e haka rē i a Ietū ki te hora hope'a, e 'ite mo 'amo i te
'ati topa 'i ruŋa i a rāua.
13 He ŋaro'a ia e au i te re'o e tahi mai te raŋi e kī 'ā: «Ka pāpa'i te me'e nei:
“Ko te koa i te nu'u mate, 'i te hora nei 'e pe mu'a ka oho ena, *haka moe i te
mana'u 'i ruŋa i te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō”».
«'Ē-ē —i kī ai e te *Vārua Maitai— e haka ora rō rāua mai te rāua aŋa, 'e e
va'ai rō hai me'e mo haka koa 'o te rāua me'e riva-riva aŋa».
14 He u'i atu a au he raŋi tea-tea e tahi 'i ruŋa e noho rō 'ā te kope pa he
Poki era 'ā o te taŋata. E pu'a rō 'ā i te hei aŋa hai piru, 'e 'i te rima e ma'u
rō 'ā i te hoe ka'i-ka'i hore tariko. 15 'E mai te kona ha'amuri 'Atua 'i te raŋi i
e'a mai ai te merahi haka 'ou e tahi e ohu pūai 'ā ki tū kope era: «¡Ka to'o ta'a
hoe ka hore te tariko; ko tano 'ana, pa'i, tō'ona hora mo kato!».
16 He ha'amata ia tū kope noho era 'i ruŋa i te raŋi he kato i te tariko o ruŋa
i te henua.

17 He e'a ia e tahi merahi haka 'ou mai te kona ha'amuri 'Atua 'i te raŋi e
ma'u tako'a rō 'ana i te hoe ka'i-ka'i hore tariko. 18 'E mai te kona *fata era i
e'a ai te merahi haka 'ou e tahi i a ia te parau o te ahi, 'e hai re'o pūai i ohu
ai ki te merahi ma'u era i te hoe ka'i-ka'i hore tariko: «¡Ka ha-ha'o ta'a hoe
ka'i-ka'i ena a roto i te tumu vino, 'e 'ai ka hore tahi rō te kāhui vino ena o
ruŋa i te henua; ko para tahi 'ana, pa'i!».
19 He ha-ha'o ia tū merahi era i tū hoe ka'i-ka'i era 'ā'ana a roto i te tumu vino,
'e he hore i te vino ta'ato'a o ruŋa i te henua. I oti era he ha'a'ī ki roto i te poko-
poko nui-nui e tahi, he kona mo rei-rei ka pi'i-pi'i rō. Te me'e nei he ha'aaura'a o
te ūtu'a o te 'Atua mo te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano. 20 He rei-rei i rā vino ta'ato'a
era 'i haho o te kona noho taŋata. 'E mai roto i rā poko-poko he toto te me'e i tehe
ki te roa era e toru hānere *kilómetro*, 'e te parera ki te roa ena o te tāvaha o te hoi.

E hitu merahi 'e e hitu 'ati

15 1 He take'a ia e au 'i te raŋi i te me'e haka 'ou e tahi mo māere o
te taŋata: he merahi e hitu i a rāua te parau mo haka tano i te 'ati
hope'a e hitu o te 'Atua. Hai ŋā 'ati nei ka haka mao ena te riri o te 'Atua.
2 He take'a tako'a e au te me'e tu'u pa he vaikava aŋa hai hi'o e 'āno'i rō
'ana hai ahi. 'I muri o rā kona e māroa rō 'ā te nu'u rē ki tū manu'ino e'a era
mai roto i te vaikava, ki te 'ītoro aŋa pē ia 'e ki te nūmera o tō'ona 'īŋoa. E
ma'u-ma'u rō 'ana i te *arpa* i va'ai e te 'Atua. 3 E hīmene 'ana i te hīmene o te
tāvini o te 'Atua ko *Mōtē 'e i te hīmene o te Māmoe pē nei ē:

«Me'e nui-nui 'e nehe-nehe te me'e ta'ato'a aŋa e koe,
e te mātou Pū'oko Haka Tere,
e te mātou 'Atua hope'a o te pūai ē.

Te haka tere iŋa ō'ou ananake ko te taŋata
haka tere iŋa tī-tika 'e parauti'a,
e te 'Ariki o te ao ē.

4 ¿Ko ai te me'e mo ta'e mo'a i a koe,
e te mātou Pū'oko Haka Tere ē?
¿Ko ai te me'e mo ta'e ha'ahana-hana atu?
Ko koe mau nō te me'e hara kore.
Ta'ato'a nu'u o te ao ka ha'amuri atu ena.
Ko take'a 'ana, pa'i, e te ta'ato'a: ta'a me'e aŋa me'e tī-tika».

5 I oti era te me'e nei, he take'a e au te *Kona 'Ata Mo'a o roto i te *Karapā
Mo'a era 'i te raŋi e ha-hata rō 'ā. 6 Mai roto i rā kona i e'a mai ai tū ŋā
merahi era e hitu. E uru rō 'ana i te kahu ma'itaki aŋa hai rino e 'uira rō 'ā.
E here rō 'ana a te uma i te rīpena aŋa hai piru.
7 He va'ai ia ki rā ŋā merahi e te me'e ora era e tahi o roto o tū ŋā me'e ora
era e hā o mu'a o te 'Atua, e tahi e tahi poko-poko aŋa hai piru. Rā ŋā poko-
poko ko 'ī 'ana e te riri o te 'Atua, 'Atua tō'ona ora 'ina he hope'a ra'a. 8 'E tū
Kona 'Ata Mo'a era he 'ī rō atu 'ai e te me'e tu'u pa he 'au o te 'ana-'ana 'e o te
pūai o te 'Atua, 'e 'ina e tahi kope mo uru 'ātā ka oti tahi rō te 'ati era e hitu.

16 1 He ŋaro'a ia e au i te re'o pūai e tahi mai tū *Kona 'Ata Mo'a era e kī
'ā ki tū ŋā merahi era e hitu: «Ka oho kōrua ka huri i te ŋā poko-poko
ena e hitu, he riri o te 'Atua».

Te poko-poko e hitu

2 He oho ia te merahi ra'e he huri i tā'ana poko-poko a ruŋa i te henua. He
e'a 'i ruŋa i te nu'u ta'ato'a ma'u i te tāpa'o o te manu'ino e'a era mai roto i
te vaikava, ha'amuri ki a ia 'e ki te 'ītoro aŋa pē ia te harakea piro 'e mamae.
3 He oho te rua merahi he huri i tā'ana poko-poko a roto i te vaikava. He
riro rō atu 'ai te vaikava he toto ko pata 'ā, 'e he mā-mate tahi te me'e ta'ato'a
o roto i te vaikava.
4 He oho ia te toru merahi he huri i tā'ana poko-poko a roto i te rio 'e a te
kona manana vai, 'e he riro tahi rō atu 'ai he toto.
5 I oho era he ŋaro'a e au i te merahi hāpa'o vai e kī 'ā ki te 'Atua:

«E te 'Atua mo'a ē, 'Atua o te hora nei 'e o mu'a 'ā,
ko tano 'ana koe i haka ūtu'a ena i te taŋata.
6 A rāua, pa'i, i haka pariŋi rō i te toto o te perofeta 'e o te nu'u ha'ata'a e
koe mā'au,
'e, hora nei, ko haka unu 'ā e koe hai toto.
¡He ūtu'a tano mo rāua!».

7 He ŋaro'a tako'a e au i te kī iŋa, mai te kona *fata era: «'Ē-ē, e te 'Atua
hope'a o te pūai, Pū'oko Haka Tere o mātou ē. Hai parauti'a 'e hai tī-tika a
koe i haka ūtu'a ai i te taŋata».
8 He oho ia te hā merahi he huri i tā'ana poko-poko a ruŋa i te ra'ā. Pē ira
i 'ata pūai ai te ra'ā mo tutu i te taŋata hai ahi. 9 He vera tahi rō 'ai te taŋata
'i te vera taparahi-ta'ata. 'E, ka ai atu pē ira, 'ina kai hārui te mana'u ki te
'Atua 'e 'ina kai ha'ahana-hana. Te me'e i aŋa he kī i te me'e ta'e tano mo te
'Atua, kope 'ā'ana te haka tere i rā ŋā 'ati.
10 He oho te rima merahi he huri i tā'ana poko-poko a ruŋa i te pepe noho
'ariki o te manu'ino e'a era mai roto i te vaikava, 'e he pō'uri tahi rō 'ai te
kona ta'ato'a haka tere e ia. 'E te nu'u 'i te mamae he ŋau i te rāua 'arero.
11 'E, ka ai atu pē ira, kai *huri i te mana'u ki te 'Atua, ko te aŋa iŋa 'ana i
te me'e ta'e tano ki tō'ona mata. 'I te rahi o te mamae o te rāua harakea, he
parau'ino mo te 'Atua 'i te raŋi.
12 He oho te ono merahi he huri i tā'ana poko-poko a roto i te rio nui-nui
era ko Eufrate, 'e he paka-paka rō atu 'ai rā rio, mo ha-hata o te kona mo vari
o te ŋā 'ariki era o te pā'iŋa e'a o te ra'ā koia ko te rāua va'ehau ki te tama'i.
13 He take'a e au e toru tātane tu'u pa he 'animare ena he *rana*. E tahi o rā
ŋā tātane i e'a mai roto i te haha o te manu'ino nui-nui mea-mea era, e tahi
mai te haha o te manu'ino e'a era mai roto i te vaikava, 'e e tahi mai te haha
o tū perofeta reo-reo era. 14 Te ŋā tātane nei e ai rō 'ā te rāua pūai mo aŋa
i te mana 'e i te me'e mo māere o te taŋata. He e'a he oho ananake he haka
taka-taka i te 'ariki ta'ato'a o te ao, mo moto ki te 'Atua, i a ia te pūai ta'ato'a,
'i te mahana o te ture hope'a. 15-16 He haka taka-taka ia i te ŋā 'ariki ta'ato'a
nei 'i te kona te 'īŋoa 'i te *'evereo ko Aramaherone.

I oho era he ŋaro'a e au i te re'o o Ietū e kī 'ā:

«Ka haka roŋo mai. Pa he tu'u iŋa atu o te toke-toke 'i te hora ta'e 'ite e koe, ka tu'u atu ena a au. 'E ko te koa i te kope ko te 'ara iŋa 'ā 'e ko te uru iŋa 'ā i tō'ona kahu, te aura'a, ko te aŋa iŋa 'ana i te me'e tī-tika, 'o ha'amā 'i te hora o tō'oku hoki iŋa mai, pa he kope ha'amā 'i tō'ona kahu kore».

17 He oho ia te hitu merahi he huri i tā'ana poko-poko a roto i te tokerau, 'e mai te Kona 'Ata Mo'a o te kona pepe noho 'ariki era i e'a ai te re'o pūai e tahi e kī era: «¡Te me'e era mo aŋa, ko aŋa tahi 'ana!».
18 I oho era he 'anapa te 'uira, he heruru te pātiri, 'e he mākenu-kenu tahi te henua 'i te mākenu-kenu kai ai 'ā 'i ruŋa i te henua mai te hora o te taŋata 'i te ao. 19 Te kona nui-nui ena ko *Vāvīrōnia ko 'āvahi 'ana e toru pā'iŋa, 'e ko mārere-rere tahi 'ana te kona noho taŋata ta'ato'a o te ao. Te 'Atua kai haka rehu i te hara o te nu'u o Vāvīrōnia; ko haka unu 'ana hai vino o tō'ona riri taparahi-ta'ata. 20 He ŋaro te motu 'e te ma'uŋa ta'ato'a. 21 'E mai te raŋi i vī-viri ai ki ruŋa i te taŋata te mata-matāika ko tetu ko tetu. Te paŋaha'a o rā ŋā mata-matāika e maha 'ahuru tūma'a kiro. He parau'ino ia e te nu'u i te 'Atua 'o te haka ūtu'a i a rāua pē ira.

He vi'e 'e he manu'ino e'a mai roto i te vaikava

17 1 E tahi o tū ŋā merahi era e hitu ma'u poko-poko era he oho mai 'e he kī mai ki a au:

«'Ī a au he haka take'a atu pē hē te 'Atua ka haka ūtu'a ena i te tai'o 'ite e te nu'u, tai'o noho 'i te kona e rahi rō 'ā te rio. 2 Te 'ariki ta'ato'a o te ao ko moe tahi 'ā i te tai'o nei, 'e ko ta'ero tahi 'ana te nu'u o te ao 'i tā'ana 'ava, te aura'a, ko haka rē 'ana i a rāua mo haka tere e te me'e ta'e tano aŋa e te vi'e nei, he ha'amuri ki te me'e ta'e he 'Atua parauti'a».

3 I me'e era he ma'u i tō'oku vārua e te merahi ki te kona 'one ta'e noho taŋata. 'I ira i take'a ai e au i tū vi'e era e eke rō 'ana 'i ruŋa i te manu'ino mea-mea e tahi. Te manu'ino nei e hitu ō'ona pū'oko e ho'e 'ahuru tara. Te hakari ko pāpa'i tahi 'ā hai 'īŋoa parau'ino mo te 'Atua. 4 Rā vi'e e uru rō 'ana i te kahu moana 'apa mea 'e mea-mea, 'e e haka nehe-nehe rō 'ā hai piru, hai mā'ea hope'a o te nehe-nehe 'e hai poe. E ma'u rō 'ana 'i te rima i te hapaina aŋa hai piru ko 'ī 'ā e te me'e hope'a o te hano-hano o tā'ana aŋa era. 5 'I te tira e pāpa'i rō 'ā te 'īŋoa: «*Vāvīrōnia, matu'a vahine o te tai'o ta'ato'a 'e o te me'e ta'ato'a hano-hano o te ao». Te taŋata 'ina kai 'ite i te ha'aaura'a mau o te 'īŋoa nei. 6 He u'i atu ia a au ko ta'ero 'ā rā vi'e 'i te unu i te toto o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, nu'u mā-mate i tiŋa'i 'o te ai he mata'ite o Ietū.
I take'a era e au, he māere rō atu 'ai au.

He ha'aaura'a o te vi'e 'e o te manu'ino

7 He kī mai ia e tū merahi era:

«¿He aha koe i māere ai? 'Ī a au he haka 'ite atu i te me'e ta'e 'ite e kōrua e te taŋata o ruŋa o te vi'e era 'e o te manu'ino era 'i ruŋa rā vi'e, manu'ino era e hitu pū'oko e ho'e 'ahuru tara.
8 »Te manu'ino nei 'i te ao 'i mu'a 'ā; 'e 'i te hora nei, 'ina. 'E, ka ai atu pē ira, pe mu'a ka oho ena e e'a rō mai mai raro i te pū 'ina he hope'a te raro nui 'e, ka tano era, he hoa ki roto i te pō'auahi mo haka ūtu'a. Te nu'u te rāua 'īŋoa 'ina o ruŋa i te puka pāpa'i i te 'īŋoa o te nu'u i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a mai te ha'amata iŋa era 'ā o te ao he māere ka take'a ena i te manu'ino nei, manu'ino 'i te ao 'i mu'a 'ā, ŋaro era, 'e e'a haka 'ou mai ena.
9 »'E mo aŋi-aŋi i te me'e nei, e ai i a koe te mārama-rama va'ai atu e te 'Atua: Te ŋā pū'oko era e hitu e ha'aaura'a mai 'ā i te ma'uŋa e hitu 'i ruŋa rā vi'e e noho ena 'e, tako'a, i te 'ariki e hitu. 10 E rima o te ŋā 'ariki nei ko mā-mate 'ā, e tahi e haka tere 'ā, 'e e tahi kai tu'u mai 'ā. Ka tu'u mai ena, e ko roa hia ka ŋaro rō era. 11 'E te manu'ino era, he va'u 'ariki, 'e 'i ruŋa 'ā he 'ariki e tahi o roto o rā ŋā 'ariki era e hitu, 'e pe mu'a ka oho ena he hoa ki roto i te pō'auahi.
12 »Te ŋā tara take'a era e koe he 'ariki e ho'e 'ahuru kai ha'amata kai haka tere 'ā. E va'ai rō ki a rāua koia ko te manu'ino i te parau mo haka tere i te taŋata mo te hora e tahi. 13 Te ŋā 'ariki nei e ha'a'au rō mo va'ai i te rāua tōro'a 'ariki ki rā manu'ino, 'e mo tāvini ki a ia. 14 E moto rō ananake ki te Māmoe, 'e he rē te Māmoe ki a rāua, 'i te me'e era he Pū'oko Haka Tere o te pū'oko haka tere ta'ato'a 'e he 'Ariki o te 'ariki ta'ato'a. Te nu'u i moto 'i muri i te Māmoe he nu'u ta'e haka rē i te Māmoe ki te hora hope'a, ha'ata'a era e ia mā'ana, kī era mo *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia».

15 He kī haka 'ou mai ia e tū merahi era:

«Te ŋā rio take'a era e koe 'i te kona 'i ira tū tai'o era he nu'u o te ta'ato'a nō hau, 'arero 'e kona o te ao. 16 Tū manu'ino era ia 'e tū ŋā tara era ō'ona, te kī, tū ŋā 'ariki era e ho'e 'ahuru e ma'u rō i te riri taparahi-ta'ata mo rā tai'o, e hiko tahi rō i tā'ana me'e ta'ato'a, e haka mārere-rere tahi rō, e kai rō i te kiko o tō'ona hakari 'e e tutu tahi rō i a ia 'i roto i te ahi.
17 »Te me'e nei ka topa ena 'i te me'e era ko ha-ha'o 'ā e te 'Atua 'i roto i te rāua pū'oko i te mana'u mo aŋa i tā'ana me'e haŋa. 'O ira rā ŋā 'ariki ka ha'a'au era mo va'ai i te rāua tōro'a 'ariki ki rā manu'ino, ki tano tahi ai te me'e kī e te 'Atua. 18 Te vi'e take'a era e koe he kona nui-nui noho taŋata haka tere i te 'ariki ta'ato'a o te ao».

He haka pararaha iŋa o *Vāvīrōnia

18 1 I oti era te me'e nei, he take'a e au i te merahi tōro'a nui-nui e tahi ka topa mai te raŋi. He mā'eha ia te henua ta'ato'a 'i te pūai o tō'ona 'ana-'ana. 2 'E hai re'o pūai i kī ai:

«¡Ko haka pararaha 'ā te kona nui-nui era ko Vāvīrōnia!
¡Ko riro 'ā he kona noho o te tātane, he hare o te ti'aporo,
hakapupa o te rauhuru atu manu rere kai i te me'e hano-hano
'e he 'ana o te 'animare taparahi-ta'ata!

3 Te nu'u o te henua ta'ato'a 'e te 'ariki o te kona ta'ato'a
ko ta'ero 'ā 'i te aŋa 'ā'ana,
te aura'a, ko haka rē 'ana i a rāua mo haka tere e te me'e ta'e tano aŋa
e ia,
he ha'amuri ki te me'e ta'e he 'Atua parauti'a.
'E te nu'u ho'o me'e o te ao ko 'ono 'ā
'i te rava ho'o e rā vi'e i tā'ana me'e haŋa 'ina he hāito».

4 He ŋaro'a ia e au i te re'o haka 'ou e tahi 'i te raŋi e kī 'ā:

«Ka e'a kōrua mai te kona ena, e te nu'u ha'ata'a mā'aku ē,
'o hara kōrua 'e 'o topa tako'a atu te 'ati ka topa ena ki a ia.

5 Tō'ona hara, pa'i, ko papa ko iri 'ā 'ātā ki te raŋi,
'e 'ina he rehu i te 'Atua tā'ana me'e ta'e tano aŋa».

6 He ŋaro'a haka 'ou ia e au i tū re'o era e kī 'ā:

«Ka haka hoki ki a ia, e rua haka hoki iŋa,
te me'e ta'e tano aŋa era e ia ki te rua.

Ka 'āno'i ka haka pūai te 'ava mo haka unu ki a ia
ki te 'ava haka unu era e ia ki te rua.

7 Ka va'ai hai 'ati 'e hai māui-ui ki roto i te ivi,
pa he rahi o te te'o-te'o iŋa ō'ona,
'e pa he rahi o te reka 'e o te koa ŋaro'a e ia
'i tō'ona noho iŋa era 'ina he me'e haŋa toe.

Te vi'e era he kī nō te aŋa 'i roto i tō'ona māhatu:
“A au e noho nei 'i te kona nei pa he 'ariki;
ta'e a au he hove, 'e e ko topa mai te 'ati ki a au”.

8 'O ira, 'i te mahana mau nō e tahi ka tu'u ena te 'ati mō'ona:
he maruaki, he māui-ui māhatu 'e he mate, 'e he tutu 'i roto i te ahi.
E pūai rō 'ā, pa'i, te 'Atua haka ūtu'a i a ia».

9 Te 'ariki ta'ato'a moe era i rā vi'e koa era ananake 'i te aŋa i te me'e ta'e tano e ta-taŋi rō 'e e 'au-auē rō ka take'a era i te 'au, 'i te hora e tutu 'ā i rā vi'e. 10 'I te ri'a-ri'a 'o haka ūtu'a tako'a i a rāua, mai kōnui 'ā ka kī era:

«¡Ko te 'aroha i a koe, e te kona nui-nui ē,
e te kona hope'a o te pūai ko Vāvīrōnia ē!
'I te hora mau nō e tahi i topa atu ai te ūtu'a 'i ruŋa i a koe».

11 'E te nu'u ho'o me'e o te ao e taŋi tako'a rō 'e e 'au-auē rō; 'ina he kope toe, pa'i, mo ho'o i te rāua tao'a: 12 he piru, he parata, he mā'ea hope'a o

te nehe-nehe, he poe, he kahu hope'a o te riva-riva aŋa hai rino 'e hai sea, tō'ona kōrore moana 'apa mea 'e mea-mea; he rauhuru miro 'eo; he me'e aŋa hai tara erefani, hai miro nehe-nehe, hai 'aurī, 'e hai mā'ea nehe-nehe; 13 he kānera, 'e he me'e mo haka 'eo, he *incienso*, he mano'i, he tāpau miro, he 'ava, he mōrī, he haraoa mata hope'a o te riva-riva, he tariko, he 'animare haka 'amo tao'a, he māmoe, he hoi, he pere'oa, 'e 'ātā he taŋata ho'o mo 'eka-ravo. 14 Pē nei ka kī era:

«¡Ta'u me'e ta'ato'a riva-riva haŋa era
e ko rava'a haka 'ou e koe; ko ŋaro tahi 'ana!
¡'Ina toe tū kai haŋa rahi era 'ā'au, 'e te ŋā me'e hope'a era o te hauha'a
mo haka nehe-nehe i a koe!».

15 Te nu'u nei, nu'u i 'ono hai rā kona, 'i kōnui ka noho era 'i te ri'a-ri'a 'o haka ūtu'a tako'a i a rāua, 'e mai ira ka taŋi 'e ka 'au-auē era 16 koia ko kī:

«¡Ko te 'aroha 'ō i a koe!
E uru era koe hai kahu hope'a o te riva-riva aŋa hai rino,
kahu kōrore moana 'apa mea 'e mea-mea,
e haka nehe-nehe era hai piru, hai poe 'e hai mā'ea hope'a o te nehe-
nehe.
17 ¡'E 'i te hora mau nō e tahi
i haka kore tahi ai te hauha'a ta'ato'a ena ō'ou!».

Te kape pahī, te nu'u oho 'i ruŋa i te pahī, te mataroa 'e te nu'u aŋa 'i roto i te vaikava ta'ato'a he noho 'i kōnui era. 18 I take'a era ko vera 'ā rā kona 'e ko e'a 'ā te 'au, he 'au-auē koia ko kī: «¡Ko te 'aroha 'ō; 'ina he rua kona pa he kona nui-nui era!». 19 He huri ia i te rāua pū'oko hai puŋa'ehu 'ō'one koia ko taŋi e kī era:

«¡Ko topa 'ana te me'e taparahi-ta'ata ki tū kona nui-nui era,
kona haka 'ono era i a tātou ta'ato'a i te nu'u tere vaikava!
¡'E 'i te hora mau nō, pa'i, e tahi i haka kore tahi ai!

20 ¡Ka koa kōrua, e te me'e ta'ato'a noho 'i te raŋi ē!
¡'E ka koa kōrua, e te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana ē, e te *'āpōtoro ē,
'e e te perofeta ē!
Ko haka ūtu'a 'ana, pa'i, e te 'Atua i te kona era,
'o te me'e ta'e tano aŋa atu ki a kōrua».

21 I oho era he ma'u e te merahi pūai e tahi i te mā'ea nui-nui pa he mā'ea oro tariko a ruŋa, he ava ki roto i te vaikava 'e he kī:

«¡Pē nei ka haka kore ena i a koe, e te kona nui-nui ko Vāvīrōnia ē,
'e 'ina koe e ko take'a haka 'ou e te taŋata!
22 ¡E ko ŋaro'a haka 'ou te peho o te koneta, o te *arpa* 'e o te puhi 'i tu'u
ara ena!

¡E ko ai haka 'ou i a koe te nu'u aŋa i te rauhuru me'e,
'e 'ina tako'a e ko ŋaro'a haka 'ou te heruru o ta'u māʻea oro tariko ena!

23 Ki te hora hope'a e ko māʻeha haka 'ou koe 'i te mōrī o te hakari'i,
'e e ko ŋaro'a haka 'ou te peho o te ŋoŋoro hāipo-ipo 'i tu'u ara ena,
'i te me'e era te nu'u ho'o me'e 'ā'au, he nu'u pūai o te ao,
'e a koe, hai tahu-tahu ena 'ā'au, e reo-reo era ki te taŋata ta'ato'a».

24 I haka ūtu'a ai e te 'Atua i tū kona nui-nui era ko Vāvīrōnia 'o te ai hai ia i tehe ai te toto o te perofeta, o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua māʻana, 'e o te nu'u ta'ato'a o te ao mate 'i te rua.

19 1 I oho era he ŋaro'a e au i te re'o pūai o te nu'u ri'a-ri'a e kī 'ā 'i te raŋi:

«¡Ki ha'ahana-hana tahi tātou i te 'Atua!
I a ia te e'a iŋa o tātou mai roto i te ūtu'a o te hara
'e te rava'a iŋa i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.
I a ia tako'a te nui-nui 'e te pūai ta'ato'a.

2 A ia e ture ena hai tī-tika 'e hai parauti'a.
Ko haka ūtu'a 'ana i tū tai'o 'ite era e te nu'u.
Hai ia, pa'i, te taŋata ta'ato'a o te ao i aŋa ai i te me'e ta'e tano.
Ko haka ūtu'a 'ana i a ia,
'o te tiŋa'i 'o te haka mate i te tāvini o te 'Atua».

3 He ŋaro'a haka 'ou e au i te re'o o tū nu'u era e kī 'ā:

«¡Ki ha'ahana-hana tahi tātou i te 'Atua!
Te 'au o te ahi tutu era i tū tai'o era
e ko kore ki te hora hope'a».

4 He tū-turi ia te ŋāŋata ra-rahi era e piti 'ahuru mā maha 'e te ŋā me'e ora era e hā 'ātā ka topa rō te tira ki raro 'e he ha'amuri ki te 'Atua 'i ruŋa i tō'ona pepe 'ariki. He kī:

«¡He aŋi 'ā to kōrua!
¡Ki ha'ahana-hana tahi tātou i te 'Atua!».

5 'E mai te kona pepe noho 'ariki era i ŋaro'a mai ai te re'o e tahi e kī 'ā:

«¡Ka ha'ahana-hana kōrua ki te tātou 'Atua,
e te nu'u ta'ato'a mo'a 'e aŋa ki a ia ē,
ka hōnui 'e ka ta'e hōnui!».

He hīmene ha'ahana-hana

6 He ŋaro'a tako'a e au i te re'o o te nu'u rahi tu'u pa he heruru ena o te vai topa mai te kona ruŋa nui 'e pa he heruru pūai o te pātiri e kī era:

«¡Ki ha'ahana-hana tahi tātou i te 'Atua!
Ko ha'amata 'ā, pa'i, ko haka tere 'ā te tātou Pū'oko Haka Tere,
te tātou 'Atua hope'a o te pūai.

7 Ki koa tahi tātou;
ki ha'ahana-hana tātou i a ia 'o tō'ona pūai nui-nui.
Ko tano 'ana, pa'i, te hora mo te hāipo-ipo o te Māmoe.

Ko haka riva-riva 'ā tā'ana vi'e:[f]
8 ko uru 'ana hai kahu va'ai ki a ia,
kahu aŋa hai rino hope'a o te riva-riva,
kahu ma'itaki 'e pura-pura».

Te ha'aaura'a o te kahu nei: he me'e riva-riva aŋa e te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana.

9 He kī mai ia e te merahi: «Ka pāpa'i: "Ko te koa i te nu'u kī mo oho ki te kai o te hāipo-ipo o te Māmoe"».
'E he kī haka 'ou mai: «Te vānaŋa nei he vānaŋa parauti'a o te 'Atua».
10 He tū-turi ia a au a te va'e o rā merahi mo ha'amuri, 'e tē rā ia ka kī mai: «'Ina koe ko aŋa i te me'e ena; ki te 'Atua koe ana ha'amuri. He tāvini nō, pa'i, a au o te 'Atua pē koe 'e pē tu'u ŋā taina era, nu'u ta'e haka tapa mai te hāpī parauti'a haka 'ite e Ietū».
Te hāpī nei 'a Ietū he me'e i haka 'ite e te perofeta hai *Vārua Maitai.

He rē iŋa o te kope o ruŋa i te hoi

11 He u'i atu a au e ha-hata rō 'ā te raŋi 'e he take'a mai te hoi tea-tea e tahi. Te 'iŋoa o te kope o ruŋa: «He Kope Aŋa i Tā'ana Me'e Kī» 'e «He Kope Parauti'a»; hai tī-tika, pa'i, e haka tere ena i a ia 'i te hora kī i te tano 'e i te ta'e tano o te taŋata 'e pē ira 'ā 'i te hora o te tama'i.
12 Tō'ona mata pa he ura ena o te ahi; e pu'a rō 'ā 'i te pū'oko me'e rahi nō atu hei. 'I ruŋa i a ia e pāpa'i rō 'ā te 'iŋoa e tahi ko ia mau nō te me'e i 'ite i te ha'aaura'a. 13 'E tō'ona 'iŋoa tako'a: «He Vānaŋa o te 'Atua». Te kope nei e uru rō 'ana i te kahu ko haka ruku 'ā 'i roto i te toto.
14 'I tu'a i a ia e oho atu era te va'ehau o te raŋi 'i ruŋa i te rāua hoi tea-tea e uru rō 'ā i te kahu rino tea-tea hope'a o te riva-riva 'e ma'itaki. 15 Mai roto i te haha o rā kope e e'a era te hoe roa-roa ka'i-ka'i e tahi, 'e hai rā hoe ka rē ena ki te taŋata o te henua ta'ato'a. 'I tō'ona haka tere iŋa e haka ūtu'a rō i te nu'u ta'ato'a ta'e ha'atura ki a ia, 'e e haka take'a rō i te riri taparahi-ta'ata o te 'Atua hope'a o te pūai mo te nu'u ta'e haŋa ki a ia, pa he rei-rei iŋa ena i te vino mo te 'ava. 16 'I ruŋa i tō'ona kahu 'e 'i ruŋa i tō'ona hūhā e pāpa'i rō 'ā te 'iŋoa nei: «He 'Ariki o te 'ariki, he Pū'oko Haka Tere o te pū'oko haka tere ta'ato'a».

---

f 19.7 Te ha'aaura'a o te vi'e ena o te Māmoe he nu'u ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

He rē iŋa ki te manu'ino

17 I oho era he take'a e au i te merahi e tahi e māroa rō 'ā 'i ruŋa i te ra'ā
e ohu pūai 'ā ki te ta'ato'a manu rere 'i vāeŋa o te raŋi, manu kai kiko o te
me'e mate pē nei ē:

«¡Ka oho mai kōrua ka haka taka-taka tahi mo kai i te kai nui-nui o te
'Atua, 18 mo kai i te kiko o te 'ariki, o te kape o te va'ehau, o te taŋata haka
kē, o te hoi, o te kope eke o ruŋa, o te ta'ato'a nō: o te nu'u 'ekaravo, o te nu'u
ta'e he 'ekaravo, o te nu'u hōnui, 'e o te nu'u ta'e hōnui!».

19 He take'a ia e au i tū manu'ino taparahi-ta'ata e'a era mai roto i te
vaikava 'e i te 'ariki o te ao koia ko te rāua va'ehau e taka-taka tahi rō 'ana
mo tama'i ki tū kope era o ruŋa i te hoi 'e ki tō'ona va'ehau. 20 Te manu'ino
nei ko 'a-'aru 'ā, 'e ko 'a-'aru tako'a 'ā tū perofeta reo-reo aŋa era 'i mu'a i rā
manu'ino i te mana 'e i te tētahi atu me'e mo māere o te taŋata. Hai ŋā me'e
nei i haka rē ai te nu'u i a rāua mo tāpa'o hai tāpa'o o te manu'ino, 'e i ha'a-
muri ai i te 'ītoro aŋa pē ia.

I oho era he to'o mai he hoa ora i rā manu'ino 'e i rā perofeta reo-reo era ki
roto i te pō'auahi, kona 'i ira e ura ena te *azufre*. 21 'E te nu'u moto era 'i muri i
a rāua i mā-mate ai 'i te hoe e'a mai roto i te haha o tū kope era o ruŋa i te hoi,
'e te manu ta'ato'a kai kiko o te me'e mate i kai ai ki te ŋā'aha-'aha o te kōpū.

He rē iŋa ki a Rukifero

20 1 I oho era he take'a e au ka topa te merahi e tahi mai te raŋi e ma'u
rō 'ana i te tāviri o te kona pū 'ina he hope'a o te raro nui. E ma'u
tako'a rō 'ana 'i te rima i te vivi nui-nui e tahi. 2 He 'a-'aru ia e rā merahi i te
manu'ino nui-nui mea-mea era, he kōreha o te noho iŋa tuai era 'ā, he tātane
era ko Rukifero, he here-here hai vivi e ho'e ta'utini matahiti. 3 He to'o mai
he hoa ki roto i tū pū era, 'e 'i roto i puru ai. He tāma'u i te 'ōpani e ho'e ta'u-
tini matahiti, 'o reo-reo haka 'ou ki te taŋata o te ao. Ki tano rā matahiti he
haka pako'o mo te hora 'iti-'iti e tahi.

4 He take'a haka 'ou ia e au i te pepe noho 'ariki, 'e 'i ruŋa i rā ŋā pepe te
nu'u ki a rāua i va'ai ai i te parau mo ture i te taŋata. He take'a tako'a e au i
te vārua o te nu'u i pa'o i te ŋao i mā-mate ai 'o te haka 'ite i te hāpī 'a Ietū 'e
i te *roŋo riva-riva o te 'Atua. Hora era o rāua e ora nō 'ana kai ha'amuri ki te
manu'ino 'e ki te 'ītoro aŋa pē ia, 'e 'ina tako'a kai haka rē i a rāua mo tāpa'o
a te tira 'e a te rima hai tāpa'o era o rā manu'ino. 'E he take'a e au te ora iŋa
haka 'ou mai o rāua mai te mate 'e te haka tere iŋa ananake ko te *Kiritō e
ho'e ta'utini matahiti. 5 He ora iŋa ra'e nei o te taŋata mai te mate. 'E te tētahi
atu nu'u mā-mate, ki oti rā ho'e ta'utini matahiti ka ora haka 'ou ena.

6 ¡Ko te koa i te nu'u ora haka 'ou mai te mate 'i te ora iŋa ra'e era; a rāua,
pa'i, o roto o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana! E ko ai 'i ruŋa i a rāua te pūai
o te rua mate; e *oromatu'a rō a rāua o te 'Atua 'e o te Kiritō, 'e he haka tere
ananake ko kuā Ietū Kiritō 'i rā ho'e ta'utini matahiti era.

7 Ki oti rā ho'e ta'utini matahiti era, he haka e'a i a Rukifero mai tū kona
puru era, 8 'e he e'a he reo-reo ki a Koko 'e ki a Mākoko, te aura'a, ki te taŋata

o te ŋā pā'iŋa ena e hā o te henua, 'e he haka taka-taka tahi ananake mo tama'i ki te 'Atua. Te rahi o rāua pa he rahi ena 'ā o te 'one.

9 'I te rahi, he puru i te henua 'e he haka vari tahi i te kona noho o te nu'u ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, kona haŋa rahi 'ā'ana. 'E mai te raŋi i ava ai hai ahi 'e he vera tahi rō atu 'ai. 10 'E a Rukifero, reo-reo era ki rā nu'u, ko hoa 'ā ki roto i te kona ahi era, kona 'i ira e ura ena te *azufre*, kona ki ira tako'a i hoa ai i tū manu'ino era 'e i tū perofeta reo-reo era. 'I ira ka o'o era te māui-ui ki roto i te ivi ka pō ka 'ōtea 'ātā ki te hope'a ra'a.

He ture

11 He take'a e au i te pepe noho 'ariki tea-tea e tahi 'e i te kope noho 'i ruŋa. 'I te nui-nui 'e 'i te 'ana-'ana ō'ona, he ŋaro te henua 'e te raŋi mai mu'a i a ia, 'e 'ina kai take'a haka 'ou mai. 12 He u'i atu ia a au i te nu'u mate, ka hōnui 'e ka ta'e hōnui, e māroa rō 'ana 'i mu'a o tū pepe noho 'ariki era. I oho era he mātaki-taki i te puka 'e i te puka tako'a era 'i ruŋa e pāpa'i rō 'ā te 'īŋoa o te nu'u i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. He ture ia i te nu'u mate tano ki te rāua me'e i aŋa pāpa'i 'i ruŋa i rā ŋā puka. 13 Te nu'u mā-mate nei, mai roto i te vaikava 'e mai roto i te kona ko 'Are i e'a tahi ai, 'e he ture ki a rāua ta'ato'a tano ki te rāua me'e i aŋa. 14 I oti era he to'o mai i te mate 'e i te kona o te mate ko 'Are he hoa ki roto i te pō'auahi. Te kona ahi nei he rua mate iŋa, 15 'e 'i ira i hoa ai i te nu'u 'ina te rāua 'īŋoa o ruŋa i te puka pāpa'i o te 'īŋoa o te nu'u i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.

21 1 I oti era he take'a e au i te raŋi 'āpī 'e i te henua 'āpī e tahi; te raŋi 'e te henua ra'e era, pa'i, ko haka kore 'ā 'e pē ira tako'a 'ā te vaikava.

He Hērutarema 'āpī

2 He take'a e au ka topa te kona mo'a, he Hērutarema 'āpī, mai te raŋi mai te 'Atua era. Ko haka riva-riva 'ā pa he vi'e ha'amo'a-mo'a e uru rō 'ā i te kahu nehe-nehe mo tā'ana kope era mo hāipo-ipo. 3 'E he ŋaro'a e au i te re'o pūai e tahi mai te kona pepe noho 'ariki era e kī 'ā:

«Mai te hora nei pe mu'a, ka noho ena te 'Atua 'i muri i tā'ana taŋata. Ki a ia a rāua ka ha'atura tahi ena. 'E 'ina he 'Atua e ko haka rē i a rāua ki te hora hope'a. 4 He haro'i tahi e ia i te rāua matavai. He kore ia te mate, te taŋi, te mamae, 'e e ko 'au-auē haka 'ou, 'i te me'e era te haka tere iŋa o te ao ra'e era ko kore tahi 'ana».

5 He kī e te kope noho 'i ruŋa i te pepe noho 'ariki era: «He aŋa 'āpī a au i te me'e ta'ato'a». I oho era he kī mai: «Ka pāpa'i. Te vānaŋa nei he vānaŋa parauti'a, he vānaŋa 'ina e ko ta'e haka tano».

6 I oti era he kī haka 'ou mai:

«Nā ko aŋa tahi 'ā. A au he Ha'amata 'e he Hope'a. 'E te kope haŋa ki te vai he va'ai e au, ta'e e 'auhau, mai te kona tehe o te vai va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 7 Te nu'u rē ki te pūai o Rukifero, mo rāua te ŋā me'e ta'ato'a haka 'ite atu era, 'e he riro a au he 'Atua o rāua 'e a rāua he poki 'ā'aku. 8 'E te nu'u

ri'a-ri'a mo kī 'ā'aku a rāua, te nu'u ta'e haka moe oho i te rāua mana'u 'i ruŋa i a au, te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano hano-hano, te nu'u tiŋa'i haka mate i te rua, te nu'u moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e he kenu o rāua, te nu'u aŋa i te tahu-tahu, te nu'u ha'amuri ki te 'ītoro 'e te nu'u reo-reo ta'ato'a, he hoa ki te kona 'i ira e ura ena te *azufre* mo noho mau rō 'āvai 'i ira e 'ava-'ava rō 'ana mai i a au. Ko te me'e nei te rua mate iŋa».

9 He oho mai ia e tahi o tū ŋā merahi ma'u poko-poko era e hitu, poko-poko
era o te ŋā 'ati hope'a era e hitu, 'e he kī mai: «Ka oho mai koe. 'Ī a au he
haka take'a atu i te vi'e ha'amo'a-mo'a mo hāipo-ipo ki te Māmoe».
10 'I roto i tū me'e haka take'a mai nei ia e te *Vārua Maitai, i ma'u ai i a au
e nei merahi ki ruŋa i te ma'uŋa ruŋa nui nui-nui e tahi. Mai ira i haka take'a
mai ai i te kona mo'a era ko Hērutarema e topa e oho mai 'ā mai te raŋi mai
mu'a o te 'Atua. 11 Rā kona e pura-pura rō 'ā 'i te 'ana-'ana o te 'Atua, pa he
pura-pura iŋa ena o te mā'ea hope'a o te nehe-nehe he *jaspe*, mā'eha pa he
hi'o 'ana. 12 E haka vari rō 'ā rā kona e te 'āua nui-nui ruŋa nui e tahi. E ho'e
'ahuru mā piti 'ōpani o rā 'āua, 'e e tahi e tahi merahi e māroa era 'i muri.
'E 'i ruŋa i rā ŋā 'ōpani e pāpa'i rō 'ā te 'īŋoa o te ho'e 'ahuru mā piti mata o
te itaraera. 13 Rā 'āua e hā pā'iŋa; e toru 'ōpani hārui a te pā'iŋa e'a o te ra'ā,
e toru a te pā'iŋa ŋaro, 'e e toru e toru a te ŋā pā'iŋa haka 'ou ena e rua. 14 I
titi ai rā 'āua 'i ruŋa i te paeŋa e ho'e 'ahuru mā piti, 'e 'i ruŋa i rā ŋā paeŋa i
pāpa'i ai te 'īŋoa o te ho'e 'ahuru mā piti *'āpōtoro o te Māmoe.
15 Te merahi vānaŋa mai era e ma'u rō 'ana i te mētera aŋa hai piru mo
hāito i rā kona mo'a era ko Hērutarema, i te 'ōpani 'e i te 'āua. 16-17 Rā kona
e hā pā'iŋa; te roa-roa 'e te 'a'ano pē tū roa 'ā. He hāito e te merahi i rā kona
hai tū mētera era 'ā'ana. Ki te hāito taŋata, e piti ta'utini piti hānere kiro-
metro o te roa, 'e pē tū roa tako'a 'ā te ruŋa nui 'e te 'a'ano.
I oti era he hāito i tū 'āua era; e ono 'ahuru mā pae mētera. 18 Rā 'āua i
aŋa ai hai mā'ea hope'a o te nehe-nehe he *jaspe*, 'e rā kona mo'a era hai piru
mau nō e mā'eha rō 'ā pa he hi'o. 19 'E te ŋā paeŋa era 'i ruŋa i aŋa ai rā 'āua
e haka nehe-nehe rō 'ā hai rauhuru mā'ea hope'a o te nehe-nehe: te ra'e hai
jaspe, te rua hai *zafiro*, te toru hai *ágata*, te hā hai *esmeralda*, 20 te rima hai
ónice, te ono hai *rubí*, te hitu hai *crisólito*, te va'u hai *berilo*, te iva hai *topacio*,
te ho'e 'ahuru hai *crisoprasa*, te ho'e 'ahuru mā ho'e hai *jasinto*, 'e te ho'e
'ahuru mā piti hai *amatista*. 21 E tahi e tahi o tū ŋā ho'e 'ahuru mā piti 'ōpani
era i aŋa ai hai poe mau nō e tahi. Te ara nui-nui era o rā kona i aŋa ai hai
piru mau nō e mā'eha rō 'ā pa he hi'o.
22 'Ina kai take'a e au 'i ira e tahi kona ha'amuri 'Atua. ¿Mo aha atu 'ā? 'I
ira, pa'i, e noho ena te 'Atua hope'a o te pūai, 'e te Māmoe. 23 'E ¿mo aha
tako'a te ra'ā 'e te māhina o rā kona? O te 'Atua mau 'ā, pa'i, 'e o te Māmoe
te haka mā'eha. 24 He haka tere ia te nu'u *haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a
Ietū o te hau ta'ato'a koia ko te rāua 'ariki 'i roto i te mā'eha o rā kona, 'e
he ma'u ki mu'a o te 'Atua i te rāua haka tere iŋa hauha'a. 25 Te 'ōpani o ira
'ina he puru 'i te 'ōtea, 'e 'ina rā kona he pō. 26 'E ki ira ka ma'u ena i te me'e
nehe-nehe ta'ato'a 'e i te haka tere iŋa hauha'a o te hau ta'ato'a. 27 'E ki te
hora hope'a 'ina e tahi me'e ta'e tano mo o'o ki ira. E ko o'o te kope ha'amuri
ki te 'ītoro 'e te kope reo-reo. Te nu'u nō mo o'o he nu'u te rāua 'īŋoa e pāpa'i

rō 'ā 'i ruŋa i te puka era o te Māmoe, he puka 'i ruŋa i pāpa'i ai i te 'īŋoa o te nu'u i a rāua te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a va'ai e te 'Atua.

22 [1]He haka take'a mai ia e tū merahi era i te rio ma'itaki e tahi mai ira e e'a era te vai va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. Rā vai pa he hi'o 'ā te mā'eha, 'e mai te kona pepe noho 'ariki o te 'Atua 'e o te Māmoe e e'a era. [2]Te vai nei a te vāeŋa o te ara nui-nui o rā kona e tehe era. 'E 'i te tapa o rā rio e tupu rō 'ā te tumu va'ai i te ora. E hua era paurō te 'āva'e, te aura'a, e ho'e 'ahuru mā piti 'āva'e e hua era 'i roto i te matahiti, 'e te raupā o rā tumu he rā'au.

[3]'Ina e tahi me'e ta'e tano ki te mata o te 'Atua mo o'o ki te ao 'āpī nei. Te pepe noho 'ariki o te 'Atua 'e o te Māmoe 'i Hērutarema 'āpī nei e noho ena, 'e te rāua tāvini ki a rāua e ha'amuri ena. [4]He take'a e te nu'u nei i te 'āriŋa o te 'Atua, 'e 'i ruŋa i te rāua tira ka ma'u era i tō'ona 'īŋoa. [5]'Ina he pō rā kona. ¿Mo aha atu 'ā te hakari'i 'e te ra'ā o rā nu'u? O te 'Atua, pa'i, he Pū'oko Haka Tere, te haka mā'eha i a rāua, 'e ananake ka haka tere ena 'ātā ki te hope'a ra'a.

Ko hāhine 'ā te hoki iŋa mai o Ietū

[6]He kī mai e te merahi: «Te me'e haka take'a 'e haka 'ite atu era he parauti'a 'e e ko ta'e haka tano. O te Pū'oko Haka Tere mau 'ā, he 'Atua, kope haka 'ite ki te perofeta i te rāua me'e mo haka 'ite, i uŋa i tā'ana merahi mo haka take'a ki tō'ona tāvini i te me'e e ko roa ka topa rō ena».

[7]He ŋaro'a ia e au i a Ietū e kī 'ana:

«¡E ko roa hia a au ka tu'u atu ena! ¡Ko te koa i te nu'u ha'atura ki te roŋo o ruŋa i te me'e mo topa pe mu'a ka oho ena hā'aki 'i ruŋa i te puka nei!».

[8]I take'a rō 'e i ŋaro'a rō e au e *Iovani i te ŋā me'e ta'ato'a nei. I take'a era 'e i ŋaro'a era e au, he tū-turi a au a te va'e o te merahi haka take'a mai era i rā ŋā me'e, mo ha'amuri ki a ia. [9]'E he kī mai e rā merahi: «'Ina koe ko aŋa i te me'e ena; ki te 'Atua koe ana ha'amuri. He tāvini nō, pa'i, a au o te 'Atua pē koe 'ana, 'e pa he ŋā taina ena ō'ou he perofeta, 'e pa he nu'u ta'ato'a haka roŋo i te me'e pāpa'i o ruŋa i te puka nei».

[10]'E he kī tako'a mai: «'Ina koe ko na'a i te vānaŋa haka 'ite atu o ruŋa i te me'e mo topa pe mu'a ka oho ena. Ko hāhine 'ana, pa'i, te hora mo haka tano tahi. [11]Ki tano rā hora, e haka rē kōrua i te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano mo aŋa mo oho nō i te rāua me'e ta'e tano, 'e te nu'u aŋa i te me'e hano-hano mo aŋa mo oho nō i te rāua me'e hano-hano. 'E te nu'u aŋa i te me'e tano ki te mata o te 'Atua, ka aŋa ka oho nō i te rāua me'e tano, 'e te nu'u ta'e hara ka noho nō rāua pē ira».

[12]He kī haka 'ou ia e Ietū:

«He aŋi 'ā, e ko roa hia au ka tu'u atu ena. E ma'u rō atu a au i te me'e mo va'ai mo haka koa o te nu'u, tano ki te rāua me'e i aŋa. [13]A au he Ha'amata 'e he Hope'a.

[14]»Ko te koa i te nu'u tata i te rāua kahu, te aura'a, te nu'u haka rē mo haka kore e te 'Atua i te rāua hara, ki tano ai mo o'o ki roto 'i te kona mo'a era ko

Hērutarema 'āpī 'e mo kai mai ruŋa i te tumu va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a. 15 'E te nu'u aŋa i te me'e ta'e tano hano-hano, te nu'u aŋa i te tahu-tahu, te nu'u moe i te vi'e i te taŋata ta'e he vi'e he kenu o rāua, te nu'u tiŋa'i haka mate i te rua, te nu'u ha'amuri ki te 'ītoro, 'e te nu'u ta'ato'a te rāua me'e aŋa mau nō he reo-reo 'i haho ka noho ena.

16 »A au, a Ietū, ko uŋa atu 'ā i tā'aku merahi mo haka 'ite i te me'e ta'ato'a nei ki te ŋā nūna'a taŋata haka moe ena i te mana'u 'i ruŋa i a au. He hakaara a au o *Tāvita, 'e he hetu'u pura-pura 'i te pō'ā».

17 Te *Vārua Maitai 'e te vi'e hāipo-ipo o te Māmoe pē nei e kī ena: «¡Ka oho mai!».

'E te kope ŋaro'a i te me'e nei, ka kī: «¡Ka oho mai!».

'E te kope pohe ki te vai 'e haŋa mo unu, ka oho mai ka unu i te vai ta'e e 'auhau va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

18 Ki te nu'u ta'ato'a ŋaro'a i te roŋo nei o ruŋa i te me'e mo topa pe mu'a ka oho ena pāpa'i 'i ruŋa i te puka nei he kī atu a au: Mo 'āmui o te kope e tahi i te me'e haka 'ou ki te ŋā me'e nei, he 'āmui tako'a e te 'Atua, ki tō'ona ūtu'a, i te 'ati hā'aki 'i ruŋa i te puka nei. 19 'E mo haka kore e tahi kope e tahi parehe o te roŋo nei o ruŋa i te me'e mo topa pe mu'a ka oho ena pāpa'i 'i ruŋa i te puka nei, e ko haka rē e te 'Atua mo to'o i tā'ana o te me'e hua mai ruŋa i te tumu va'ai i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a 'e mo noho ō'ona 'i te kona mo'a haka 'ite 'i ruŋa i te puka nei.

20 Te kope haka 'ite he parauti'a te ŋā me'e nei e kī rō 'ā: «He aŋi 'ā, e ko roa hia a au ka tu'u atu ena».

'E te kī 'ā'aku: «¡Ka ai pē ira! ¡Ka oho mai koe, e Ietū ē, e te mātou Pū'oko Haka Tere ē!».

21 Ka ai 'i ruŋa i a kōrua ta'ato'a te riva rahi o te tātou Pū'oko Haka Tere ko Ietū Kiritō.

Mo 'ata aŋi-aŋi

'Āmene – Te aura'a o te vānaŋa nei 'i te 'arero 'evereo: «ka ai pē ira» 'o «he parauti'a». 'I ruŋa i te puka ena o te Me'e Haka Take'a (3.14) e kī era i a Ietū he «'Āmene» 'i te me'e era a ia he Parauti'a.

'Aparahama – A 'Aparahama he kope ki a ia i hōrea ai e te 'Atua e haka ai rō e ia ka mi'i ka mi'i te hakaara, ka ai atu, 'i rā hora, 'ina rāua poki ko tā'ana vi'e ko Tara 'e ko ruhi-ruhi 'ā 'i te korohu'a. Mai i a ia i haka ara tahi ai te hūrio, kī tako'a he itaraera.

'Āpōtoro – Te aura'a o te vānaŋa 'āpōtoro: «he kope ma'uroŋo». A Ietū i to'o rō mai roto i tā'ana nu'u hāpī i te ŋāŋata e ho'e 'ahuru mā piti mo 'āpōtoro 'ā'ana.

Ara 'Āpī – Te Ara 'Āpī he haka tere iŋa 'āpī mo tano o te taŋata ki te mata o te 'Atua.

'Ārone – A 'Ārone he hakaara o Rēvī. 'E a Rēvī he poki e tahi o te ho'e 'ahuru mā piti ŋā poki tane 'a Hākovo, kope mai i a ia i haka ara tahi mai ai te itaraera. A 'Ārone te oromatu'a ra'e ha'ata'a e te 'Atua. Ki te kī o te 'Atua: te oromatu'a ta'ato'a mo te itaraera mai te hakaara o Rēvī ana to'o (Aŋa o te 'Āpōtoro 7.40; 'Evereo 5.4; 7.11; 9.4). E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *Rēvī*.

'Ātamu – A 'Ātamu he taŋata aŋa e te 'Atua hai 'ō'one. Mai i a ia ararua ko tā'ana vi'e ko Eva i haka ara tahi mai ai te taŋata. 'E ko rāua te nu'u ra'e i hara ki te 'Atua, he ta'e ha'atura ki tā'ana roŋo. Mai rā hora pe mu'a te taŋata ta'ato'a i hara i oho mai ai (Ruka 3.38; Rōmano 5.12-15; 1 Kōrinto 15.22,45-47; 1 Timoteo 2.13-14).

'Avahata o te haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata – Te 'avahata nei i aŋa ai hai miro 'e 'ai ka viri tahi hai piru. 'I roto i hāpa'o ai i te ŋā mā'ea era e rua 'i ruŋa i pāpa'i ai te 'Atua i tā'ana roŋo e ho'e 'ahuru. Te itaraera e ma'u era i te 'avahata nei ki te kona nō era o rāua i oho. E noho era 'i te kona e tahi, he hāpa'o i te 'avahata nei 'i roto i te Karapā Mo'a o te 'Atua. Te 'avahata nei 'e te me'e ta'ato'a hāpa'o o roto he me'e hope'a o te mo'a mo te itaraera 'o te ai he tāpa'o o te haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko rāua. I oti era te aŋa i te Kona Ha'amuri 'Atua 'i Hērutarema, he haka rē i te 'avahata nei 'i roto ('Evereo 9.4; Me'e Haka Take'a 11.19).

'Āvere – A 'Āvere he taina o Kāiŋa 'e he rua poki 'a 'Ātamu ararua ko Eva (Māteo 23.35; Ruka 11.51; 'Evereo 11.4; 12.24). E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *Kāiŋa*.

'Ēria – A 'Ēria he perofeta hōnui e tahi o te 'Atua o mu'a 'ā, 'e he kope ki a ia i uŋa ai e te 'Atua mo ture ki te 'ariki taparahi-ta'ata e tahi 'e ki te tētahi atu nu'u o Itaraera 'o te ha'amuri ki te 'ītoro (Marko 9.4;

Rōmano 11.2-4; Tanatiako 5.17, 'e tētahi atu). Ki te mana'u o te hūrio a 'Ēria e hoki rō mai mo haka riva-riva i te taŋata mo te tu'u iŋa mai o te Kiritō (Māteo 11.14; Ruka 1.17).

'Erore – 'I ruŋa i te puka nei e e'a ena e hā ŋāŋata o te 'īŋoa nei 'ā:

- Te 'ariki ko 'Erore, kī tako'a ko 'Erore te Hōnui, he 'ariki o Hūrea 'i te hora poreko o Ietū. 'Ā'ana i uŋa i haka tiŋa'i i te ŋā poki 'i te haŋa mo tiŋa'i i a Ietū (Māteo 2.1-22; Ruka 1.5).
- A 'Erore Antipa he suerekao o Karirea 'i te hora haka 'ite o Ietū i te roŋo o te 'Atua 'e aŋa i te mana. Ko ia te kope i hāipo-ipo ki tō'ona ta'okete ko 'Eroria, 'e uŋa haka pa'o i te pū'oko o Iovani Papatito. Ki te 'Erore nei i ma'u ai te hūrio i a Ietū 'i ra'e ki te veo 'i ruŋa i te tātaurō (Marko 6.14-29; Ruka 23.6-12).
- Te 'ariki ko 'Erore 'Akiripa Ra'e, 'ā'ana i uŋa i haka kimi mo tōtōā i te nu'u kiritiano ra'e. 'E i haka tiŋa'i i a Tanatiako, taina o Iovani (Aŋa o te 'Āpōtoro 12.1-23).
- Te 'ariki ko 'Erore 'Akiripa Rua, 'ā'ana i ture 'e i haka ma'u i a Pauro ki mu'a o te 'ariki rōmano (Aŋa o te 'Āpōtoro 25.13–26.2,26-32).

Etaū – A Etaū he poki 'a Ita'ata, he makupuna o 'Aparahama, 'e he taina hauā o Hākovo. Te kope nei hai mareti kai i ho'o ai i tō'ona tōro'a he 'atariki ki a Hākovo (Rōmano 9.10-13; 'Evereo 11.20; 12.16-17).

Eva – A Eva he vi'e 'a 'Ātamu. I aŋa ai e te 'Atua hai kava-kava o 'Ātamu. A Eva he vi'e haka 'atu e Rukifero mo hara hai kai i te me'e ta'e ha'ati'a e te 'Atua mo kai (2 Kōrinto 11.3; 1 Timoteo 2.13-14).

'Evereo – Te 'evereo he hakaara ta'ato'a o 'Aparahama 'e he 'īŋoa o te 'arero vānaŋa o rāua. Te 'īŋoa haka 'ou o te 'evereo he hūrio 'e he itaraera. Hai 'arero 'evereo i pāpa'i ai te rahi ra'a o te Pāpa'i Mo'a 'i te hora o Ietū. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *hūrio*; *itaraera*.

Fariseo – Te fariseo he nūna'a taŋata hōnui o te hūrio 'i te noho iŋa o Ietū. Te nu'u nei e 'ite rō 'ā i te roŋo ta'ato'a o te 'Atua haka pāpa'i ki a Mōtē, 'e e hāpī rō 'ā ki te nu'u mo ha'atura tahi i rā roŋo. Ka ai atu pē ira, e hāpī tako'a rō 'ā me'e rahi haka 'ou nō atu me'e hai mana'u o rāua. Te fariseo e mana'u era i hau rō atu a rāua ki te tētahi nu'u. E haka tu'u rō 'ā i a rāua he nu'u riva ka ai atu 'ai e ma'u rō 'ā i te mana'u ta'e tano. Te fariseo kai haŋa ki a Ietū 'e i u'i rō i te rāve'a mo tiŋa'i. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *saruseo*.

Fata – E rua me'e e kī ena he fata: te ra'e he kona aŋa mo tutu o te 'animare mo tūtia ki te 'Atua; 'e te rua he kona tutu i te *incienso*. Te ŋā fata tutu 'animare ra'e era e aŋa era e titi hai mā'ea. 'I te hora o te Karapā Mo'a, 'e 'i te Kona Ha'amuri 'Atua o Hērutarema, te fata tūtia 'animare i aŋa ai hai miro i viri tahi hai *bronce*, 'e te fata tutu *incienso* hai piru.

Hāipo-ipo – Te hāipo-ipo, mo te 'Atua, he ha'a'au iŋa o te taŋata 'e o te vi'e mo noho mau rō 'ai rāua pa he kenu pa he vi'e 'ātā ki te mate, koia ko te hāpa'o i te hakari mo tā'ana kenu 'e mo tā'ana vi'e mau nō. Te ha'a'au nei e haka mana ena 'i mu'a i te rei 'e i te 'Atua 'i ra'e ki te noho pa he kenu pa he vi'e. Ki te mata o te 'Atua, e rua nō ara mo te taŋata: he hāipo-ipo mo noho pa he kenu pa he vi'e, 'o he noho

taure'a-re'a 'ina ko piri tane. Te tētahi atu huru o te piri tane, ki te 'Atua, he hara.

Haka ma'itaki – Te haka ma'itaki, mo te haka tere iŋa hūrio, he aŋa o te kope e tahi i te me'e hā'aki 'i ruŋa i te haka tere iŋa 'a Mōtē, pa he tūtia i te 'animare, ki tano haka 'ou ai mo uru ki roto 'i te Kona Ha'amuri 'Atua. 'I te haka tere iŋa tuai o te 'Atua ananake ko te hūrio e ai rō 'ana me'e rahi nō atu me'e haka riro i te taŋata he «taŋata ta'e ma'itaki», pa he kai i te me'e ta'e ha'ati'a, pa he māui-ui vahine, pa he haka puā i te pāpaku 'e pa he tētahi atu me'e, 'e mo topa atu o te me'e tu'u pē nei, e ko tano haka 'ou koe mo haka hāhine ki te 'Atua 'ātā ka haka ma'itaki rō.

Haka moe i te mana'u

- **'I ruŋa i te kope e tahi** (pa he 'Atua, pē Ietū) he 'ite ō'ou: te me'e kī e rā kope he parauti'a mau 'ā 'e a ia he kope haka tano i tā'ana me'e kī. 'O ira he va'ai tahi koe i a koe ki a ia mo hāpa'o atu 'e mo haka tere atu pa he me'e haŋa 'ā'ana.
- **'I ruŋa i te me'e** (pa he vānaŋa o te 'Atua, tā'ana roŋo, tā'ana me'e aŋa) he 'ite ō'ou: he parauti'a mau 'ā rā me'e, he me'e e haka tano rō 'i tō'ona hora. 'O ira he to'o koe mō'ou i rā vānaŋa 'e he haka tere i a koe tano ki rā me'e.

Haka tere iŋa 'a Mōtē – He haka tere iŋa 'e he roŋo haka pāpa'i e te 'Atua ki a Mōtē mo haka tika i tō'ona taŋata 'i te rāua ara. Te ŋā me'e nei nā 'i ruŋa i te ŋā puka ra'e ena e rima o ruŋa i te Pāpa'i Mo'a. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *Mōtē*; *Pāpa'i Mo'a*.

Haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua – He haka tere iŋa o te 'Atua 'i roto i te māhatu o te taŋata. Te haka tere iŋa nei i te nu'u haka moe mau nō i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e ha'atura ki a ia.

Haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata – E rua haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata:

- **Te haka tere iŋa ra'e o te 'Atua ananake ko te taŋata** i aŋa ai 'i ruŋa i te ma'uŋa era ko Tinaī. 'I ruŋa i kī ai e te 'Atua: mo ha'atura o te taŋata ki te roŋo ta'ato'a pāpa'i e Mōtē, he tano rāua ki tō'ona mata 'e mā'ana e hāpa'o. Te 'ati nō, 'ina e tahi taŋata i rava'a mo ha'atura i rā ŋā roŋo.
- **Te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua ananake ko te taŋata** i aŋa ai hai Ietū Kiritō. E kī ena e te 'Atua: mo haka moe o te taŋata i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, he tano rāua ki tō'ona mata 'e he riro he ŋā poki 'ā'ana ('Evereo 8.6-13).

Hākovo – A Hākovo he poki 'a Ita'ata. Mai i a Hākovo i haka ara ai te itaraera ta'ato'a. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *Itaraera*; *'Aparahama*; *Etaū*.

Hare pure hūrio – He hare nui-nui 'i ira e haka taka-taka era te hūrio. 'I te mahana hopu, he mahana haka ora o rāua, e taka-taka era 'i ira mo haka roŋo ki te ma'ori ka tai'o era i te Pāpa'i Mo'a 'e ka hāpī era o ruŋa i te roŋo o te 'Atua. 'I ira tako'a te nu'u e pure 'e e ha'amuri era ki te 'Atua.

Hōnā – A Hōnā he perofeta e tahi o te 'Atua. I uŋa rō i a ia ki te kona ko Nīnive mo haka 'ite i te roŋo o te 'Atua 'e 'ina kai haŋa mo oho (Māteo 12.39-41; 16.4; Ruka 11.29-32).

Hūrā – A Hūrā he poki e tahi o te ho'e 'ahuru mā piti ŋā poki tane 'a Hākovo. Mai i a ia i haka ara mai ai te mata o te itaraera he Hūrā. Te 'īŋoa o tō'ona kāiŋa ko Hūrea (Māteo 1.2-3; 'Evereo 7.14; 8.8; Me'e Haka Take'a 5.5; 7.5). E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Aparahama*; *Hākovo*.

Huri i te mana'u ki te 'Atua – He ŋaro'a i te māui-ui ki roto i te māhatu o ruŋa i te me'e ta'e tano i aŋa, he hārui hai tua'ivi i rā me'e, 'e he ani ki te 'Atua mo haka kore i te hara.

Hūrio – Te hūrio he hakaara o 'Aparahama. 'I te hora ra'e, te aura'a o te vānaŋa nei he hūrio «he nu'u noho 'i te kāiŋa o Hūrā», te aura'a, he nu'u haka ara mai i a Hūrā. I hope'a ai te vānaŋa he hūrio e kī ena mo te itaraera ta'ato'a. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Aparahama*; *Hūrā*; *Itaraera*.

Iovani – 'I ruŋa i te puka nei e e'a ena me'e rahi nō atu ŋāŋata ko te 'īŋoa nei 'ā:

- Iovani Papatito, perofeta haka riva-riva era i te ara mo te tu'u iŋa mai o Ietū (Māteo 3.1-15; Marko 1.4-11; Ruka 1.13-17; Iovani 1.6-8, 'e tētahi atu).
- Iovani, 'āpōtoro 'a Ietū. A ia he poki 'a Tevereo 'e he taina o Tanatiako (Māteo 4.21-22; Marko 1.29; 3.17; Ruka 8.51; 9.28-36; Aŋa o te 'Āpōtoro 3.1-11; Karatia 2.9; Me'e Haka Take'a 1.1,4,9 'e tētahi atu).
- Iovani, kī tako'a ko Marko, taina o Verenāvē, 'e hokorua 'i te aŋa 'a Pauro (Aŋa o te 'Āpōtoro 12.12; 13.4-13; 15.37-39; Kōrosa 4.10; 2 Timoteo 4.11; Firemono 24; 1 Pētero 5.13).
- Iovani, matu'a tane o Tīmona Pētero (Iovani 1.42; 21.15-17). E kī tako'a ena ki te matu'a nei o Pētero ko Hōnā (Māteo 16.17).
- Iovani, hua'ai o te oromatu'a hope'a o te ra-rahi ko 'Ānā (Aŋa o te 'Āpōtoro 4.6).

Itaraera – He 'īŋoa va'ai e te 'Atua mo Hākovo, poki 'a Ita'ata. E ho'e 'ahuru mā piti poki tane 'a Itaraera. Mai i a rāua i haka ara ai te ho'e 'ahuru mā piti mata o te itaraera, kī tako'a he hūrio 'e he 'evereo. Te henua o te nu'u nei e kī tako'a rō 'ana ko Itaraera. 'I mu'a 'ā e kī era ko Kana'ana. E kī tako'a rō 'ana ko Pārētina. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Aparahama*; *hūrio*.

Kāiŋa – A Kāiŋa he poki 'atariki 'a 'Ātamu ararua ko Eva. I mākota rō a Kāiŋa 'i tō'ona taina era ko 'Āvere 'o te koa o te 'Atua 'i te māmoe tūtia e 'Āvere 'e 'o te ta'e koa 'i te tariko tūtia e ia. 'O ira a Kāiŋa i tiŋa'i ai i a 'Āvere. Hai me'e nei i kī ai te 'Atua ki a Kāiŋa e ko ai ki te hora hope'a te kona ō'ona mo noho 'e 'ina he nu'u e ko haŋa ki a ia ('Evereo 11.4; 1 Iovani 3.12; Hura 11).

Kana'ana – He 'īŋoa o te henua hōrea e te 'Atua mo te itaraera. Hora nei te 'īŋoa o rā henua ko Itaraera 'o ko Pārētina (Māteo 15.22; Aŋa o te 'Āpōtoro 7.11; 13.19).

Kananeo – He nūna'a taŋata hūrio haŋa mo tute i te rōmano mai roto i te rāua henua. Te rua 'īŋoa o te nūna'a nei he sērote.

Karapā Mo'a – He karapā haka aŋa e te 'Atua ki te itaraera 'i te hora era o rāua 'i te kona 'one ta'e noho taŋata. 'I ira a rāua e ha'amuri era ki te 'Atua. 'I roto nei e haka rē era i te 'Avahata o te haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Avahata o te haka tere iŋa o te 'Atua ananake ko te taŋata*.

Kirieko – Te nu'u o Keretia e kī ena he kirieko. Pē ira 'ā te 'arero vānaŋa e te nu'u o ira. Te 'arero kirieko he 'arero vānaŋa me'e rahi nu'u ta'e he kirieko 'i te noho iŋa o Ietū, pa he vānaŋa paratane 'e marite 'i te noho iŋa nei. Te nu'u pāpa'i i te *Nuevo Testamento* i pāpa'i ai hai 'arero kirieko.

Kiritiano – He kope haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū Kiritō 'e ha'atura ki a ia (Aŋa o te 'Āpōtoro 11.26; 26.28; 1 Pētero 4.16 'e tētahi atu).

Kiritō – Te vānaŋa «Kiritō» o te 'arero kirieko, 'e te vānaŋa «Mētia» o te 'evereo. Ararua vānaŋa e kī era mo te taŋata e tahi ko ha'ata'a 'ā e te 'Atua mo te aŋa nui-nui, pa he 'ariki 'o pa he oromatu'a, 'e ko huri 'iti-'iti 'ā hai mōrī mo tāpa'o pē ira. A Ietū he Mētia 'o he Kiritō ha'ata'a e te 'Atua mo te aŋa he mātaki i te ara mo te taŋata mo e'a mai roto i te 'ati he hara 'e mo rava'a i te ora 'āpī 'ina he hope'a ra'a.

Kōmora – E u'i 'i te kona hā'aki: *Tōroma*.

Kona 'Ata Mo'a – E u'i 'i te kona hā'aki: *Kona Ha'amuri 'Atua*.

Kona Mo'a – E u'i 'i te kona hā'aki: *Kona Ha'amuri 'Atua*.

Kona Ha'amuri 'Atua – He kona nui-nui haka tu'u 'i Hērutarema mo ha'amuri ki te 'Atua. Te aŋa o te hūrio o mu'a 'ā, he oho ki ira mo te ŋoŋoro nui-nui o te rāua haka tere iŋa mo aŋa i te tūtia. 'I roto i te Kona Ha'amuri 'Atua nei te kona ha'ata'a mo te 'Atua. Rā kona ta'e pa he hare pure o te hora nei, hare uru e te taŋata mo ha'amuri ki a ia. He hare mo'a e rua ō'ona piha. Te piha ra'e e kī era he *Kona Mo'a*. 'I roto nei e uru era te oromatu'a paurō te mahana mo tutu i te *incienso* mo te 'Atua. Te rua piha e kī era he *Kona 'Ata Mo'a,* piha ko puru 'ā hai korotina peŋo-peŋo 'o o'o e tahi taŋata ki roto. He oromatu'a hope'a o te ra-rahi mau nō te me'e uru ki roto e tahi mahana 'i te matahiti. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *Toromono*.

Kōsē – 'I ruŋa i te puka nei e e'a ena me'e rahi nō atu ŋāŋata o te 'īŋoa nei 'ā:

- Kōsē, he poki e tahi o te ŋā ho'e 'ahuru mā piti ŋā poki tane 'a Hākovo, he tupuna o te itaraera (Iovani 4.5; Aŋa o te 'Āpōtoro 7.9-14; 'Evereo 11.21-22; Me'e Haka Take'a 7.8).
- Kōsē, kenu 'a Māria, matu'a vahine o Ietū (Māteo 1.16,18-25; 2.13,19; Ruka 1.27; 2.4,16,22,41-43; 3.23; 4.22; Iovani 1.45; 6.42).
- Kōsē, taina o Ietū (Māteo 13.55; Marko 6.3).
- Kōsē, taina o Tanatiako 'Iti-'iti (Māteo 27.56; Marko 15.40,47).
- Kōsē o Ārimatea, he taŋata 'ono e tahi, 'e he kope o roto i te nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio. Taŋata riva, haka moe i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū (Māteo 27.57-60; Marko 15.42-46; Ruka 23.50-53; Iovani 19.38-42).
- Kōsē, kī ko Varasāvā, he kope e tahi o roto o te nu'u hāpī 'a Ietū mai te hora ra'e 'ā. 'I te hora u'i i te taŋata mo mono i a Hura,

ō'ona 'e o Mātia te 'īŋoa i e'a. I hope'a ai ko Mātia te me'e i o'o (Aŋa o te 'Āpōtoro 1.23).

- Kōsē, kī tako'a ko Verenāvē (Aŋa o te 'Āpōtoro 4.36).

Kosuē – I mate era a Mōtē, a Kosuē i haka tere i te itaraera (Aŋa o te 'Āpōtoro 7.45; 'Evereo 4.8).

Mahana haka ora – He mahana kī e te 'Atua mo haka ora 'e mo ha'amuri ki a ia. Mo te hūrio, te mahana haka ora he mahana hope'a o te mo'a 'e 'ina e tahi taŋata mo aŋa korohaŋa i te aŋa hope'a o te 'iti-'iti. Te mahana haka ora mo te hūrio e ha'amata ena mai te hora ko ŋaro 'ā te ra'ā o te mahana pae ki te ŋaro iŋa o te ra'ā o te mahana hopu.

Mānā – He me'e uŋa mai o te 'Atua mo hāŋai o te itaraera hora e'a mai era o rāua mai Ehipto. Te nu'u nei e maha 'ahuru matahiti i ha'ere i oho ai a te kona 'one ta'e noho taŋata. 'I rā ŋā matahiti ta'ato'a i hāŋai ai e te 'Atua hai rā me'e (Iovani 6.31,49; 'Evereo 9.4; Me'e Haka Take'a 2.17).

Ma'ori o te haka tere hūrio – He ŋāŋata hūrio e ai rō 'ā te rāua hāpī. Te aŋa o rāua he tai'o he hāpī i te roŋo ta'ato'a haka pāpa'i era e te 'Atua ki a Mōtē 'e ki te perofeta, 'e pē ira 'ana i te puka ta'ato'a pāpa'i e te tētahi ŋāŋata hūrio o ruŋa i te me'e o te 'Atua 'e o ruŋa i te haka tere iŋa ta'ato'a o rāua. O te ŋāŋata nei te hāpī ki te tētahi nu'u he aha te aura'a, ki te rāua mana'u, o te me'e ta'ato'a pāpa'i o ruŋa i te puka haka pāpa'i e te 'Atua, 'e o ruŋa i tū tētahi ŋā puka era, 'e pē hē te ha'atura iŋa tano o rā ŋā me'e. E u'i 'i te kona hā'aki: *Mōtē*; *Haka tere iŋa 'a Mōtē*; *Pāpa'i Mo'a*.

Māria – 'I ruŋa i te puka nei e e'a ena me'e rahi nō atu ŋā vi'e o te 'īŋoa nei 'ā:

- Māria, matu'a o Ietū (Māteo 1.18-25; Ruka 1.26-56; 2.1-7 'e tētahi atu).
- Māria Matarena, vi'e mai roto i haka e'a ai e Ietū e hitu tātane (Māteo 27.55-56; Marko 16.9; Ruka 8.2; Iovani 20.1-2,11-18 'e tētahi atu kona).
- Māria o Vētānia, taina o Maratuka 'e o Rātaro (Ruka 10.38-42; Iovani 11.1-5; 12.1-7).
- Māria, matu'a o Tanatiako 'e o Kōsē (Māteo 27.56; Marko 15.40; 16.1; Ruka 24.10).
- Māria, matu'a o Iovani Marko. 'I te hare o te vi'e nei e haka taka-taka era te nu'u hāpī 'a Ietū 'i Hērutarema (Aŋa o te 'Āpōtoro 12.12).

Mēhāmina – A Mēhāmina he poki haŋupotu o te ho'e 'ahuru mā piti ŋā poki tane 'a Hākovo. Mai i a ia i haka ara ai te mata o te hūrio he Mēhāmina (Aŋa o te 'Āpōtoro 13.21; Rōmano 11.1; Fīripo 3.5; Me'e Haka Take'a 7.8). E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Aparahama*; *Hākovo*.

Merekitereke – A Merekitereke he 'ariki 'e he oromatu'a o Hērutarema 'i te hora tuai era ([Génesis] Ha'amata 14.18). Me'e ta'e rahi te me'e 'ite o ruŋa i a ia. 'I ruŋa i te [Salmos] Hīmene 110 'e 'i ruŋa i te puka

'Evereo, e ha'aaura'a ena i a Ietū hai Merekitereke 'i te me'e era e kī ena i a Ietū «he 'ariki 'e he oromatu'a» ('Evereo 5.6-10; 6.20; 7.1-17).

Mētia – E u'i 'i te kona hā'aki: *Kiritō*.

Mōtē – A Mōtē he kope ha'ata'a e te 'Atua mo to'o i tō'ona taŋata he itaraera mai Ehipto, kona e noho era pa he 'ekaravo, 'e he kope ki a ia i haka pāpa'i ai e te 'Atua i tā'ana roŋo.

Nūna'a taŋata i a rāua te kī iŋa hope'a o te haka tere hūrio – He ŋāŋata hōnui hūrio e hitu 'ahuru tūma'a. Te rāua pū'oko haka tere he oromatu'a hope'a o te ra-rahi. Ki mu'a o te nu'u nei i ma'u ai i a Ietū, 'e o rāua i kī te ūtu'a tano mō'ona he tiŋa'i. 'E, 'i te me'e era i te rōmano nō te parau mo tiŋa'i i te taŋata, he haka ma'u i a Ietū ki te suerekao rōmano era ko Pirato (Māteo 26.59; Marko 14.55; 15.1; Ruka 22.66; Iovani 11.47; Aŋa o te 'Āpōtoro 5.21; 6.12; 22.30; 24.20).

Nu'u haka 'auhau i te taŋata hai moni mo te rōmano – He ŋāŋata hūrio haka 'auhau i te rāua taŋata hai moni mo te rōmano. Tētahi o te nu'u nei e haka 'auhau era i te nu'u 'ata rahi te moni ki te moni parauti'a mau era mo 'auhau, mo topa mo rāua. 'O ira te hūrio e riri era mo rāua 'e e kī era he nu'u hara.

Ŋoŋoro – Te hūrio e aŋa rō 'ana rauhuru nō atu ŋoŋoro 'i te matahiti mo haka mana'u i te riva rahi o te 'Atua ki a rāua. E rima ŋoŋoro haka 'ite mai 'i ruŋa i te puka nei:

- **Ŋoŋoro o te Pakate** (Māteo 26.2,17-19 'e tētahi atu) he ŋoŋoro aŋa e te hūrio mo haka mana'u i te e'a iŋa o te rāua tupuna mai te rima o te ehipto 'i te hora he 'ekaravo o rāua. Te aura'a o te vānaŋa he Pakate: «he rao a ruŋa». Hora uŋa era e te 'Atua i tā'ana merahi mo tiŋa'i i te 'atariki tane o te ehipto, i kī rō ki te hūrio mo tiŋa'i i te māmoe 'e hai toto era o rā 'animare ana paru i te titi ta'ato'a o te 'ōpani o te rāua hare 'o mā-mate te rāua ŋā poki. Ka take'a era e rā merahi i te toto he rao a ruŋa, e ko mate e tahi kope o rā hare. Mai rā hora, te hūrio e aŋa ena i te ŋoŋoro nei.

  Te Pakate ena o te hora nei he haka mana'u iŋa i te ora iŋa o Ietū mai te mate. E kī ena he Pakate 'i te me'e era i topa ai 'i te ŋā mahana era o te ŋoŋoro o te Pakate o te hūrio, 'e, tako'a, 'i te me'e era a Ietū, pa he Māmoe o te 'Atua, i mate ai mo haka e'a i te taŋata ta'ato'a haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a ia mai roto i te ūtu'a o te hara he mate.
- **Ŋoŋoro kai i te haraoa 'ina he revaura** (Māteo 26.17; Marko 14.1,12; Ruka 22.1,7) he ŋoŋoro aŋa e te hūrio mo haka mana'u tako'a i te e'a iŋa o te rāua tupuna mai Ehipto. 'I rā e'a iŋa, mo ke'o-ke'o, he kī e te 'Atua mo tunu i te rāua haraoa 'ina ko hoa hai revaura. Te ŋoŋoro nei e aŋa ena e hitu mahana ki oti te ŋoŋoro o te Pakate hūrio, 'e 'i rā ŋā mahana ta'ato'a e kai ena te hūrio i te haraoa 'ina he revaura.
- **Ŋoŋoro o te Peneketote** (Aŋa o te 'Āpōtoro 2.1; 20.16; 1 Kōrinto 16.8) he ŋoŋoro aŋa e te hūrio mo koa 'o te oti o te kato o te tariko. Te aura'a o te vānaŋa he Peneketote he «pae 'ahuru». E kī ena i te ŋoŋoro nei, he ŋoŋoro o te Peneketote 'i te me'e era mo

tataku mai mai te mahana ha'amata o te ŋoŋoro o te Pakate ki te mahana aŋa i te ŋoŋoro nei he e'a e pae 'ahuru mahana.

Te ŋoŋoro o te Peneketote o tātou o te hora nei he ŋoŋoro haka mana'u i te topa iŋa o te Vārua Maitai ki ruŋa i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. E kī ena he Peneketote 'i te me'e era i topa ai te me'e nei 'i te mahana o te ŋoŋoro o te Peneketote hūrio (Aŋa o te 'Āpōtoro 2.1-4).

- **Ŋoŋoro o te rāmā** (Iovani 7.2,14) he ŋoŋoro aŋa e te hūrio mo koa 'o te oti iŋa o te rāua kato i te kai. 'I nei ŋoŋoro he aŋa i te pae-pae mo noho 'i ira mo te tāpati e tahi. Pē ira e mana'u ena ki te rāua tupuna 'i te hora oho a te kona 'one ta'e noho taŋata e maha 'ahuru matahiti.
- **Ŋoŋoro o te ha'amo'a** (Iovani 10.22) he ŋoŋoro aŋa e te hūrio mo haka mana'u i te me'e i aŋa e Hura Makaveo, kope 'ā'ana i haka riva-riva 'e i haka ma'itaki i te Kona Ha'amuri 'Atua 'i te hora uru tōtōā e te nu'u ta'e haŋa ki te 'Atua. Te ŋoŋoro nei e kī tako'a rō 'ā he «Hanuka» 'e he «ŋoŋoro o te mōrī».

Oromatu'a – 'I ruŋa i te Pīpīria, te me'e he oromatu'a he ŋāŋata ha'ata'a e te 'Atua mo aŋa i te tūtia mā'ana mo te riva-riva o te itaraera. E ha'ata'a era i te oromatu'a ta'ato'a mai te hakaara o 'Ārone, hakaara o Rēvī. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Ārone*; 'e *Rēvī*.

- Te **oromatu'a hope'a o te ra-rahi** he oromatu'a ha'ata'a mai roto i te oromatu'a ta'ato'a mo pū'oko haka tere o rāua mo te matahiti e tahi. He oromatu'a hope'a o te ra-rahi mau nō te me'e ha'ati'a mo uru ki roto i te Kona 'Ata Mo'a o roto i te Kona Ha'amuri 'Atua mo aŋa i te tūtia.
- Te **oromatu'a ra-rahi** e kī era mo te oromatu'a ta'ato'a i oromatu'a hope'a rō o te ra-rahi 'e, tako'a, mo te tētahi atu oromatu'a hōnui.

Osana – Te ha'aaura'a o te vānaŋa nei: «¡Mo te 'Atua koe e hāpa'o!». He vānaŋa māhani ohu e te hūrio mo te nu'u haŋa e rāua (Māteo 21.9; Marko 11.9-10; Iovani 12.13).

Pakate – E u'i 'i te kona hā'aki: *Ŋoŋoro*.

Pāpa'i Mo'a – He ŋā puka ta'ato'a haka pāpa'i era e te 'Atua ki te taŋata. 'I ruŋa i te puka nei e kī ena Pāpa'i Mo'a mo te ŋā puka ra'e ena e rima haka 'ite mai o ruŋa i te aŋa iŋa o te 'Atua i te ao, o ruŋa i te nu'u ra'e, o ruŋa i a 'Aparahama 'e pē hē i ha'ata'a ai e te 'Atua i a ia 'e i tō'ona hakaara mā'ana, 'e o ruŋa i te va'ai iŋa ō'ona i te roŋo mo ha'atura e rāua, 'e mo te puka ta'ato'a haka pāpa'i e te 'Atua ki te perofeta 'i ra'e ki te tu'u iŋa mai o te Kiritō. Hora nei e kī tako'a rō 'ā ki te ŋā puka ta'ato'a haka pāpa'i e te 'Atua ki te taŋata he Pīpīria. Te Pīpīria e vahi rō 'ā e rua pā'iŋa. Te 'apa ra'e ko te ŋā puka ta'ato'a haka pāpa'i era e te 'Atua 'i ra'e ki te tu'u iŋa mai o te Kiritō. Te rua 'apa ko te ŋā puka haka pāpa'i era 'i te hora ko tu'u mai 'ā a Ietū 'e e ora nō 'ā te 'āpōtoro. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *Haka tere iŋa 'a Mōtē*; *Ma'ori o te haka tere hūrio*; *Saruseo*.

Papatito – Te me'e he papatito he haka emu iŋa o te kope e tahi 'i roto i te vai mo haka 'ite pē nei ē: ko hārui 'ana a ia hai tua'ivi i te me'e

ta'e tano aŋa e ia, ko haka moe 'ana i tō'ona mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e ko piri 'ana ki te tētahi atu nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, haŋa mo ha'amuri ki a ia 'e mo aŋa i tā'ana me'e haŋa (Aŋa o te 'Āpōtoro 2.38,41; Rōmano 6.4; Kōrosa 2.12).

Peneketote – E u'i 'i te kona hā'aki: *Ŋoŋoro*.

Poki o te taŋata – He vānaŋa kī e te perofeta e tahi te 'īŋoa ko Taniera o ruŋa i te kope mo uŋa mai e te 'Atua mai te raŋi, kope mā'ana e haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara. 'I te hora ta'ato'a o Ietū 'i te ao nei, me'e rahi nō atu kī iŋa ō'ona mō'ona mau 'ā «he Poki o te taŋata». E u'i tako'a 'i te kona hā'aki, *Kiritō*.

Renario – He moni o te henua ta'ato'a haka tere e te rōmano. Te tara 'aurī nei he moni 'auhau o te mahana aŋa e tahi.

Rēvī – 'I ruŋa i te puka nei e e'a ena e rua taŋata ko tū 'īŋoa 'ā:

- Rēvī, he poki e tahi o te ho'e 'ahuru mā piti ŋā poki tane 'a Hākovo. Mai i a ia i haka ara mai ai te mata o te itaraera he Rēvī, 'e ko rāua te nu'u i ha'ata'a e te 'Atua mo aŋa i te aŋa ta'ato'a o te Kona Ha'amuri 'Atua. 'E te oromatu'a e to'o era mai roto i te hakaara o 'Ārone, hakaara e tahi o Rēvī ('Evereo 7.5,9-10; Me'e Haka Take'a 7.7). E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Ārone*.
- Rēvī, he kope e tahi o roto i te ho'e 'ahuru mā piti 'āpōtoro 'a Ietū. E kī tako'a rō 'ana ko Māteo (Māteo 9.9; Marko 2.14; Ruka 5.27-29).

Rēvita – E kī ena ki te hakaara o Rēvī he rēvita. E u'i 'i te kona hā'aki *Rēvī*.

Roŋo riva-riva o te 'Atua o ruŋa i a Ietū – He roŋo o te 'Atua mo te taŋata. Te roŋo nei e haka 'ite mai 'ana: te 'Atua i uŋa rō mai i tā'ana Poki ko Ietū Kiritō mo 'amo 'i ruŋa i a ia i te ūtu'a o te hara, ki ha-hata ai te ara mo riro o te taŋata he ŋā poki o te 'Atua hai haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

Rota – A Rota he poki 'a 'Ārana, he taina o 'Aparahama. 'I te hora oho o 'Aparahama ki te henua hōrea e te 'Atua mo va'ai ki a ia 'i muri i oho ai a Rota (Ruka 17.28-32; 2 Pētero 2.7).

Saruseo – Te saruseo he nūna'a taŋata hōnui o te hūrio. Ki te rāua mana'u, te ŋā puka ra'e ena e rima o te Pāpa'i Mo'a he oti mau 'ā te puka o te 'Atua i haka pāpa'i ki te taŋata, 'e he me'e mau nō era o ruŋa te me'e mo ha'atura. Te saruseo e tātake rō 'ā ananake ko te fariseo, 'i te me'e era, mo te fariseo te ŋā tētahi puka ena o ruŋa i te Pāpa'i Mo'a e ha'atura tako'a. Mo te saruseo 'ina he me'e he merahi, 'e 'ina he nu'u he ora haka 'ou mai te mate. E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *fariseo*; *Pāpa'i Mo'a*.

Sērote – Te sērote he nūna'a taŋata hūrio haŋa mo tute i te rōmano mai roto i te rāua henua. Te rua 'īŋoa o te nūna'a nei he kananeo.

Taina hā'ū'ū – He kope to'o mai roto i te taina mo hā'ū'ū 'i te aŋa o rāua o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o te kona e tahi (1 Timoteo 3.8-13).

Tāmāria – A Tāmāria he 'īŋoa o te kona e tahi hāhine ki Hūrea. E e'a ena 'i ruŋa i te mapa 'i roto i te pu'a o mu'a. 'I te noho iŋa o Ietū, mo te hūrio, te nu'u o Tāmāria ta'e he hūrio parauti'a, 'i te me'e era e ha'amuri era ki te 'Atua 'i ruŋa i te Ma'uŋa era ko Heritima 'e ta'e 'ō

'i Hērutarema pē rāua. Te haka tere iŋa o te nu'u nei ta'e pa he haka tere iŋa o te hūrio. Mo rāua he ŋā puka ra'e mau nō ena e rima o ruŋa i te Pāpa'i Mo'a te puka i haka pāpa'i e te 'Atua ki te taŋata, 'e he me'e mau nō era o ruŋa te me'e mo ha'atura. 'O ira e ta'e au era ki te hūrio.

Tamuere – A Tamuere he perofeta o te 'Atua 'e he pū'oko haka tere hōnui e tahi o te itaraera. 'Ā'ana i huri i a Tāvita hai mōrī pa he tāpa'o ko ha'ata'a 'ana e te 'Atua mo 'ariki (Aŋa o te 'Āpōtoro 3.24; 13.20; 'Evereo 11.32).

Tanatiako – 'I ruŋa i te puka nei e e'a ena e toru ŋāŋata ko tū 'īŋoa 'ā:

- Tanatiako, taina o Iovani, poki 'a Tevereo, 'e 'āpōtoro 'a Ietū Kiritō (Māteo 4.21; 10.12; Aŋa o te 'Āpōtoro 12.2).
- Tanatiako, poki 'a Arafeo, 'āpōtoro tako'a 'a Ietū Kiritō (Māteo 10.3; Marko 3.18).
- Tanatiako, taina o Ietū. A ia he pū'oko haka tere e tahi o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū o Hērutarema (Māteo 13.55; Aŋa o te 'Āpōtoro 12.17; 15.13-21).

Tara – A Tara he vi'e a 'Aparahama. Ka ai atu i rahi rō tō'ona matahiti he pa'a, i poreko nō tā'ana poki ko Ita'ata 'i te hora era ko rū'au 'ā (Rōmano 4.19; 9.9; 'Evereo 11.11; 1 Pētero 3.6). E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *'Aparahama*.

Tāvita – A Tāvita he 'ariki hope'a o te hōnui o te itaraera. A ia he poki haŋupotu 'a Hētē. Te aŋa 'ā'ana 'i te hora era kai ha'ata'a 'ā mo 'ariki, he hāpa'o i te māmoe o tō'ona matu'a. 'I te hora e ŋā poki nō 'ā i oho rō ki te tama'i i tiŋa'i rō, hai hā'ū'ū o te 'Atua, i te kope roa-roa taparahi-ta'ata haka ri'a-ri'a i te itaraera. I haŋa rahi rō a Tāvita ki te 'Atua. I pāpa'i rō me'e rahi nō atu hīmene ha'ahana-hana ki a ia. A Ietū he hakaara o Tāvita (Māteo 1.6; Rōmano 1.3; Me'e Haka Take'a 22.16).

Tinaī – A Tinaī he 'īŋoa o te ma'uŋa eke era o Mōtē mo vānaŋa ararua ko te 'Atua, 'i te hora va'ai era i te roŋo e ho'e 'ahuru (Aŋa o te 'Āpōtoro 7.38). E u'i tako'a 'i te kona hā'aki: *Mōtē*.

Tione – A Tione he ma'uŋa e tahi o Hērutarema 'i ruŋa i haka tu'u ai te Kona Ha'amuri 'Atua. Te kona nei he kona hope'a o te mo'a mo te hūrio. 'I ruŋa i te Pāpa'i Mo'a e kī ena «Tione» mo rā ma'uŋa mau 'ā, mo Hērutarema, 'e mo te raŋi, kona ena 'i ira te 'Atua (Māteo 21.5; Iovani 12.15; Rōmano 9.33; 11.26; 'Evereo 12.22; 1 Pētero 2.6; Me'e Haka Take'a 14.1).

Tōroma – A Tōroma he 'īŋoa o te kona 'i ira i noho ai a Rota koia ko tā'ana hua'ai. Te kona nei e hāhine rō 'ana ki te kona ko Kōmora te 'īŋoa. Te nu'u o te ŋā kona nei ararua i aŋa rō me'e rahi nō atu me'e ta'e tano. 'O ira i haka kore ai e te 'Atua hai ahi (Māteo 10.15; 11.23-24; Ruka 17.29; Me'e Haka Take'a 11.8; 'e tētahi atu).

Toromono – A Toromono he poki tane e tahi 'a Tāvita 'e he 'ariki hōnui o te itaraera. Te 'Atua i haka mārama-rama rō i a ia 'e i va'ai rō me'e rahi te hauha'a. 'Ā'ana i haka tu'u i te Kona Ha'amuri 'Atua ra'e era o Hērutarema (Māteo 1.6-7; 6.29; 12.42; Ruka 11.31; 12.27; Aŋa o te 'Āpōtoro 7.47).

Vārama – A Vārama he tahu-tahu e tahi o te henua ko Mētōpōtāmia. Ki te kope nei i kī ai e te 'ariki o Mōava, ko Vāraka, mo tohu i te itaraera. A Vārama, ka ai atu ko 'ite 'ā te itaraera he nu'u ha'amaitai 'e ha'ata'a e te 'Atua mā'ana, i oho nō mo tohu 'i te pohe ki te moni. Te kope tako'a nei i hāpī rō i a Vāraka pē hē ana haka hara i te itaraera (2 Pētero 2.15; Hura 11; Me'e Haka Take'a 2.14).

Vārua Maitai – Te Vārua Maitai he 'īŋoa kī mo te Vārua o te 'Atua. A ia he 'Atua koia ko te 'Atua Matu'a 'e ko Ietū Kiritō; a to-toru he 'Atua 'e e tahi mau nō rāua (Māteo 28.19). Te Vārua o te 'Atua e uru e noho ena 'i roto i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū.

O te Vārua Maitai te haka 'ite i te parauti'a ki te taŋata (Iovani 16.13; 1 Kōrinto 2.10-13), 'e te ani ki te 'Atua mo te riva-riva o te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū (Rōmano 8.26-27). 'Ā'ana tako'a te haka tika i te nu'u mo oho a te ara o te 'Atua (Aŋa o te 'Āpōtoro 13.2; 16.6-7). E hāpī rō 'ana i te nu'u mo haka 'ite i te vānaŋa o te 'Atua ki te taŋata 'e mo aŋa tako'a i te me'e haŋa o te 'Atua (1 Kōrinto 2.4-5). 'E, tako'a, o te Vārua Maitai te va'ai ki te ta'ato'a nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i te me'e mo aŋa i te aŋa o te 'Atua, ki tano ai te taina e tahi mo haka pūai i te mana'u o te rua taina (1 Kōrinto 12.4-11).

Vāvīrōnia – Vāvīrōnia he 'īŋoa o te kona e tahi e roa-roa rō 'ā mai Itaraera pe te pā'iŋa e'a o te ra'ā. Ki te kona nei i ma'u ai i te itaraera pa he 'ekaravo. 'I ira i noho ai e hitu 'ahuru matahiti (Māteo 1.11-17; Aŋa o te 'Āpōtoro 7.43). 'I ruŋa i te puka nei e kī rō 'ā i te vānaŋa Vāvīrōnia pa he 'īŋoa mo te nu'u ta'e haŋa ki te 'Atua (Me'e Haka Take'a 14.8; 17.5; 18.1-24). E kī ena pē ira 'i te me'e era, te nu'u o Vāvīrōnia o te noho iŋa tuai era 'ina he haŋa ki te 'Atua. 'E, tako'a, te 'īŋoa nei e kī rō 'ana mo Roma 'i ruŋa i te parau pāpa'i e Pētero (1 Pētero 5.13).

Veresepupa – A Veresepupa he 'īŋoa haka 'ou e tahi kī mo te pū'oko haka tere o te tātane. Te 'īŋoa nei i poreko ai mai te vānaŋa kirieko *Beelzeboul*, he 'īŋoa o te tātane ha'amuri e te nu'u noho hāhine ki te itaraera. Te 'īŋoa haka 'ou o te pū'oko haka tere o te tātane ko Rukifero (Māteo 10.25; 12.24,27; Marko 3.22; Ruka 11.15,18).

'I hē ana tai'o mo 'ata 'ite ō'ou

Pē hē te 'Atua Matu'a. Marko 10.27; 12.29-30; Ruka 1.37; 6.35-36; Iovani 4.23-24; Aŋa o te 'Āpōtoro 14.14-17; 17.22-31; Rōmano 1.18-23; 11.33-36; 1 Kōrinto 8.4-6; 2 Kōrinto 1.3; 1 Timoteo 1.17; 6.15-16; 'Evereo 4.13; 10.30-31; Tanatiako 1.17; 1 Pētero 1.14-17; 1 Iovani 1.5; 4.7-12; 4.16; Hura 24-25; Me'e Haka Take'a 4.8-11; 15.3-4

Pē hē te Poki o te 'Atua.

A Ietū Kiritō he Poki o te 'Atua. Māteo 11.27-30; 16.13-17; Ruka 1.35; Iovani 1.1-18; 5.19-29; 6.35-40; 8.58; 11.25-27; 14.5-11; 17.1-5; 20.26-31; Aŋa o te 'Āpōtoro 3.13-16; Rōmano 1.3-4; 1 Kōrinto 3.11; 2 Kōrinto 4.4-6; Karatia 4.4-5; Fīripo 2.5-11; Kōrosa 1.15-20; 2.9-10; 'Evereo 1.1-14; 7.26-28; 1 Iovani 2.1-2; 5.20; Me'e Haka Take'a 1.12-18; 19.11-16

Te Poki o te 'Atua i tu'u mai ai pa he taŋata. Iovani 1.14; Ruka 1.26-38; Māteo 1.18-25; Ruka 2.1-20; Māteo 2.1-23; Karatia 4.4-5; Fīripo 2.6-7; 'Evereo 2.14-18

A Ietū i hāpī rō i te taŋata 'e i haka ora rō i te māui-ui. Māteo 4.23-25; 7.28-29; 9.35-36; 11.1-6; Ruka 4.14-44; Aŋa o te 'Āpōtoro 10.36-38; Iovani 20.30-31

A Ietū i aŋa rō me'e rahi nō atu mana. Māteo 8.1-4; 8.5-13; 8.14-15; 8.23-27; 8.28-33; 9.1-7; 9.18-26; 9.27-31; 9.32-33; 12.9-14; 12.22; 14.15-21; 14.22-32; 15.22-28; 15.32-38; 17.14-18; 20.29-34; 21.18-22; Marko 1.21-28; 7.32-37; 8.22-26; Ruka 5.4-8; 7.11-15; 13.10-13; 14.1-4; 17.12-14; 22.50-51; Iovani 2.1-11; 4.46-54; 5.5-9; 9.1-7; 11.11-44; 21.4-6; Aŋa o te 'Āpōtoro 2.22

Te nu'u hūrio ra-rahi i 'a-'aru rō i a Ietū 'e i kī rō tō'ona ūtu'a he mate. Māteo 26.47-68; 27.1-2; 27.11-31; Marko 14.43-65; 15.1-15; Ruka 22.47-53; 22.63-71; 23.1-25; Iovani 18.1-14; 18.19-24; 18.28–19.16

A Ietū i veo ai 'i ruŋa i te tātaurō. Māteo 27.32-56; Marko 15.21-41; Ruka 23.26-49; Iovani 19.17-37

Te hakari o Ietū i haka rē ai 'i roto i te 'ana aŋa mo te pāpaku. Māteo 27.57-66; Marko 15.42-47; Ruka 23.50-56; Iovani 19.38-42

A Ietū i ora haka 'ou rō mai te mate 'e i take'a rō e te me'e rahi nō atu nu'u. Māteo 28.1-20; Marko 16.1-18; Ruka 24.1-49; Iovani 20.1–21.14; Aŋa o te 'Āpōtoro 1.3-8; 2.24-32; 3.15; 4.10; 4.33; 10.39-41; 13.29-39; 17.2-3; 17.30-31; Rōmano 1.4; 4.24-25; 1 Kōrinto 15.3-8; 15.12-21; Me'e Haka Take'a 1.18

A Ietū i hoki rō ki te raŋi. Ruka 24.50-51; Aŋa o te 'Āpōtoro 1.9-11; 2.32-36; 5.30-31; Rōmano 8.34; Ēfeto 1.20-23; Fīripo 2.9-11; 'Evereo 1.3-9; 2.9; 4.14-16; 7.25-26; 10.12-14; 1 Pētero 3.22

Pē hē te Vārua Maitai. Māteo 28.19; Marko 1.9-11; 3.28-30; Ruka 1.35; 3.16; 4.1; 11.13; 12.12; Iovani 1.32-34; 3.5-8; 7.37-39; 14.15-17; 14.26; 15.26; 16.7-15; 20.19-23; Aŋa o te 'Āpōtoro 1.4-5; 1.8; 2.1-18; 2.38-39; 4.31; 5.3-5; 8.14-17; 10.44-48; 13.2-4; 15.28; 16.7-10; 19.1-7; Rōmano 5.5; 7.6; 8.9-16; 8.26-27; 1 Kōrinto 2.4; 2.9-16; 3.16; 6.11; 6.19; 12.1-13; 2 Kōrinto 1.21-22; 5.5; 13.13; Karatia 3.2-5; 4.6; 5.16-18; 5.22-25; Ēfeto 1.13-14; 1.17; 3.16; 4.3-4; 4.30; 5.18-20; 6.17-18; 1 Tētārōnika 1.5-6; 5.19; 2 Tētārōnika 2.13; Tito 3.5-6; 'Evereo 2.4; 9.14; 1 Pētero 1.2; 1.11; 2 Pētero 1.20-21; 1 Iovani 2.20; 3.24; 4.13; 5.6-8

O te 'Atua i aŋa i te me'e ta'ato'a. Māteo 19.4; Iovani 1.3; Aŋa o te 'Āpōtoro 14.15; 17.24-26; 1 Kōrinto 8.6; Kōrosa 1.15-16; 'Evereo 1.2; 11.3; Me'e Haka Take'a 4.11

O te 'Atua te hāpa'o i te me'e ta'ato'a. Māteo 6.25-34; 10.29-31; Aŋa o te 'Āpōtoro 14.15-17; Rōmano 8.28; 11.36; Kōrosa 1.17; 'Evereo 1.3; Tanatiako 4.13-16

Te taŋata ta'ato'a e hara rō 'ana. Iovani 8.7-9; Rōmano 3.9-20; 3.23; 5.12; Karatia 3.22; 1 Iovani 1.8-10

Pē hē te taŋata hara. Rōmano 1.18-32; 8.5-8; Karatia 5.19-21; Ēfeto 2.1-3; 5.3-5; Kōrosa 3.5-10; Tanatiako 4.17; 1 Pētero 4.3; 1 Iovani 3.4-5

Te hope'a mo te taŋata hara he ūtu'a o te 'Atua. Māteo 10.28; 13.41-42; Iovani 3.18-20; 3.36; Aŋa o te 'Āpōtoro 17.30-31; Rōmano 1.18-19; 6.23; Karatia 6.7-8; Kōrosa 3.5-6; 2 Tētārōnika 1.7-9; 'Evereo 9.27; 10.26-31; 1 Pētero 1.17; 4.3-5; Hura 7; Me'e Haka Take'a 20.11-15

Te 'Atua e haŋa rō 'ana ki te taŋata ta'ato'a 'e e haŋa rō 'ā mo haka e'a mai roto i te ūtu'a o te hara. Iovani 3.16; Rōmano 5.8; 1 Timoteo 2.3-6; 2 Pētero 3.9; 1 Iovani 4.9-10

A Ietū Kiritō, Poki o te 'Atua, i mate ai mo haka e'a i te taŋata mai roto i te ūtu'a o te hara. Marko 10.45; Iovani 3.16; Rōmano 4.25; 5.8; 1 Kōrinto 15.3-4; 2 Kōrinto 5.19-21; Karatia 3.13; 1 Timoteo 2.5-6; 'Evereo 2.9; 9.28; 1 Pētero 1.18-20; 2.24-25; 3.18; 1 Iovani 2.2; Me'e Haka Take'a 5.8-10

Hai toto tehe era o Ietū 'i ruŋa i te tātaurō e haka kore ena e te 'Atua i te hara o te taŋata. Māteo 26.26-29; Rōmano 3.25; 5.9-10; Ēfeto 1.7; 'Evereo 9.11-14; 1 Iovani 1.7; Me'e Haka Take'a 7.14-17

Hai Ietū mau nō e haka kore ena e te 'Atua i te hara o te taŋata. Aŋa o te 'Āpōtoro 5.31; 10.43; 26.18; Ēfeto 1.7; 4.32; Kōrosa 1.13-14; 2.13-14

Hai Ietū e tano ena te taŋata ki te mata o te 'Atua. Aŋa o te 'Āpōtoro 13.38-39; Rōmano 1.16-17; 3.21-26; 5.1; 5.18-19; Karatia 2.16; 3.6-9; Tito 3.7

Hai Ietū te 'Atua e va'ai ena i te noho iŋa 'āpī ki te taŋata. Iovani 3.1-16; 5.19-29; 10.10; 11.25-26; 14.6; 17.2-3; 20.31; Rōmano 5.21; 6.5-14;

8.10-17; 2 Kōrinto 5.17; Karatia 2.20; Ēfeto 2.1-6; Kōrosa 2.13; 3.1-4; 2 Timoteo 1.10; Tito 3.4-7; 1 Pētero 1.23; 1 Iovani 5.11-13

Hai Ietū te taŋata e riro ena he poki o te 'Atua. Iovani 1.12-13; Rōmano 8.14-17; Karatia 4.6-7; 'Evereo 12.5-11; 1 Iovani 3.1-3

E huri te mana'u ki te 'Atua 'e e haka rē i te aŋa i te me'e ta'e tano ki rava'a ai mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara. Māteo 4.17; Marko 6.12; Ruka 13.1-5; 15.1-32; 24.45-47; Aŋa o te 'Āpōtoro 2.37-40; 3.19-20; 17.30-31; 20.21; 26.20; 2 Kōrinto 7.8-11; 2 Pētero 3.9; Me'e Haka Take'a 9.20-21

E haka moe te mana'u 'i ruŋa i a Ietū, 'e e ani ki a ia mo haka e'a i a tātou mai roto i te ūtu'a o te hara. Iovani 1.12; 3.15-18; 3.36; 6.47; 14.6; 20.31; Aŋa o te 'Āpōtoro 4.12; 16.30-31; Rōmano 3.21-22; 10.9-10; Karatia 2.16; Ēfeto 2.8-9

Te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū e tai'o i te Pīpīria. Māteo 4.1-4; 5.17-20; 22.29; Iovani 8.31-32; 20.31; Aŋa o te 'Āpōtoro 20.32; Rōmano 15.4; 16.26; Kōrosa 3.16; 1 Tētārōnika 2.13; 1 Timoteo 4.13; 2 Timoteo 3.14-17; 'Evereo 4.12; 1 Pētero 1.22-25; 2 Pētero 1.19-21; 2 Iovani 9-10; Me'e Haka Take'a 1.3

E haka papatito te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Māteo 28.18-20; Iovani 3.22; 4.1-2; Aŋa o te 'Āpōtoro 2.37-42; 8.12; 8.36-38; 10.44-48; 16.14-15; 16.31-33; 19.1-7; 22.12-16; Rōmano 6.1-4; Karatia 3.26-27; Kōrosa 2.12; 1 Pētero 3.20-22

E haka taka-taka te nu'u taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Māteo 18.19-20; Aŋa o te 'Āpōtoro 2.41-47; Rōmano 12.4-8; Ēfeto 1.22-23; 4.11-16; Kōrosa 3.15-17; 1 Timoteo 4.13; 'Evereo 10.24-25

Te nu'u taina e kai i te haraoa haka mana'u i te mate iŋa o Ietū. Māteo 26.26-29; Marko 14.22-25; Ruka 22.14-20; 1 Kōrinto 10.14-22; 11.17-34

E ha'atura ki te 'Atua Matu'a 'e ki a Ietū Kiritō, Pū'oko Haka Tere o tātou. Iovani 14.15; 14.21; 14.23-24; 15.10-17; Rōmano 13.8-10; 1 Pētero 1.14-16; 1 Iovani 2.3-8; 3.22-24; 2 Iovani 5-6

E haŋa ki te 'Atua 'e ki te taŋata ta'ato'a. Māteo 5.43-48; 22.34-40; Marko 12.28-34; Ruka 10.25-37; Iovani 13.34-35; 14.21; 15.12-17; Rōmano 12.9-10; 13.8-10; 1 Kōrinto 13.1-3; 16.14; Karatia 5.13-15; 1 Tētārōnika 4.9-10; 1 Pētero 1.8; 4.8; 1 Iovani 2.9-11; 3.11-18; 4.7-21; 5.3

E haka tere pa he haka tere iŋa o Ietū. Iovani 13.34-35; 14.27; Rōmano 12.9-13; Karatia 5.22-26; Kōrosa 3.12-17; 1 Tētārōnika 5.16-18; 1 Iovani 2.6

E pure ki te 'Atua. Māteo 7.7-11; 18.19-20; Ruka 11.5-13; 18.1-8; 21.36; Iovani 14.13-14; 15.7; 16.23-27; Rōmano 12.12; Ēfeto 2.18; 6.18; Fīripo 4.6-7; Kōrosa 4.2; 1 Tētārōnika 5.17; 1 Timoteo 2.1-4; 2.8; 4.4-5; 'Evereo 4.16; 10.19-22; Tanatiako 1.5-8; 4.2-3; 5.13-18; 1 Pētero 4.7; 1 Iovani 3.21-22; 5.14-15

Pē hē ana pure. Māteo 6.5-13; Marko 11.24-25; Ruka 11.1-4; Rōmano 8.26-27

He pure o te tētahi nu'u. Māteo 11.25-26; 14.23; 19.13-15; Marko 1.35; Ruka 5.16; 6.12; 22.32; 22.39-46; Iovani 11.41-42; 17.1-26; Aŋa o te 'Āpōtoro 4.24-31; 16.25; 20.36; 21.5; Rōmano 1.9-10; 10.1-2; 15.30-33; 2 Kōrinto 12.7-10; Ēfeto 1.15-20; 3.14-21; 6.19-20; Fīripo 1.3-5; 1.9-11; Kōrosa 1.9-12; 4.3-4; 1 Tētārōnika 3.9-13; 2 Tētārōnika 1.11-12; 3.1-5; 'Evereo 5.7; 7.25

E māuru-uru ki te 'Atua. Ruka 17.11-19; Iovani 6.11; Rōmano 1.21; Ēfeto 5.20; Fīripo 4.4-7; Kōrosa 2.7; 3.17; 4.2; 1 Tētārōnika 5.18; 1 Timoteo 2.1; 4.4-5

E hā'ū'ū ki te rua. Māteo 6.1-4; 7.12; 25.31-46; Ruka 3.10-11; 6.38; Aŋa o te 'Āpōtoro 11.27-30; 1 Kōrinto 10.24; 2 Kōrinto 8.1-15; 9.1-15; Karatia 6.9-10; Fīripo 4.14-19; 'Evereo 10.24; 13.1-3; 13.16; Tanatiako 1.27; 2.15-16; 1 Iovani 3.16-18

'Ina ko mana'u i hau rō atu ki te rua. Māteo 5.3-9; 18.1-5; Ruka 14.7-11; 18.9-14; Ēfeto 4.2; Fīripo 2.3-11; Kōrosa 3.12-13; Tanatiako 4.5-10; 1 Pētero 5.5-7

Te mana'u tano o ruŋa i te moni 'e o ruŋa i te hauha'a. Māteo 6.19-21; 6.24-34; Ruka 12.13-21; 12.32-34; Aŋa o te 'Āpōtoro 20.35; 1 Timoteo 6.6-10; 6.17-19; 'Evereo 13.5-6; Tanatiako 2.1-9; 5.1-6

'Ina ko horo te taina haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i te rua taina. Māteo 5.25-26; 5.38-42; 18.15-17; Rōmano 12.14-21; 1 Kōrinto 6.1-8

E mo'a i te nu'u haka tere henua. Māteo 22.15-22; Aŋa o te 'Āpōtoro 5.27-29; Rōmano 13.1-7; 1 Timoteo 2.1-4; Tito 3.1; 1 Pētero 2.13-17

'Ina ko ha'amuri ki te 'ītoro. Māteo 4.10; Aŋa o te 'Āpōtoro 17.22-31; 1 Kōrinto 5.11; 6.9-11; 8.1-13; 10.1-22; 2 Kōrinto 6.14-18; Karatia 5.19-21; 1 Tētārōnika 1.9; 1 Iovani 5.21; Me'e Haka Take'a 21.8; 22.15

Te me'e 'ata hauha'a ki te 'Atua he haŋa ki a ia 'e ki te rua 'e ta'e 'ō he tūtia o te 'animare. Māteo 9.13; Marko 12.33; Rōmano 12.1; 'Evereo 9.6–10.18

'Ina ko tai'ata 'e 'ina ko moe te vi'e, te taŋata ta'e he vi'e 'o he kenu. Māteo 5.27-30; Iovani 8.2-11; Rōmano 13.8-10; 1 Kōrinto 5.9-11; 6.9-20; Karatia 5.19; Ēfeto 5.3; Kōrosa 3.5-6; 1 Tētārōnika 4.3-8; 'Evereo 13.4; Hura 7

'Ina ko unu ki te ta'ero. Rōmano 13.13; 1 Kōrinto 5.11; 6.9-11; Karatia 5.19-21; Ēfeto 5.18; 1 Timoteo 3.1-3; Tito 1.7; 1 Pētero 4.3-5

Pē hē te nu'u o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Māteo 16.18-20; Aŋa o te 'Āpōtoro 2.41-47; Rōmano 12.4-8; 1 Kōrinto 12.12-30; Ēfeto 1.22-23; 2.19-22; 4.1-16; Kōrosa 1.18; 'Evereo 10.24-25; 1 Pētero 2.4-10; Me'e Haka Take'a 19.5-10

Pē hē te nu'u mo to'o mo pū'oko haka tere o te nūna'a taina. Aŋa o te 'Āpōtoro 6.1-6; 14.23; 1 Timoteo 3.1-13; Tito 1.5-9

Pē hē te haka tere iŋa tano o te nu'u pū'oko haka tere o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Māteo 28.18-20; Ruka 22.24-27; Aŋa o te 'Āpōtoro 20.17-35; 1 Tētārōnika 2.1-12; 1 Timoteo 4.1-16; 2 Timoteo 2.1-26; 3.10-17; 4.1-5; Tito 2.7-8; 1 Pētero 5.1-4

E mo'a te taina i te nu'u pū'oko haka tere o te nūna'a taŋata haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. 1 Kōrinto 9.14; Karatia 6.6; 1 Tētārōnika 5.12-13; 1 Timoteo 5.17-22; 'Evereo 13.7; 13.17

Te haka tere iŋa tano o te kenu 'e o te vi'e. Māteo 19.4-6; 1 Kōrinto 7.1-16; Ēfeto 5.21-33; Kōrosa 3.18-19; Tito 2.3-5; 'Evereo 13.4; 1 Pētero 3.1-7

Te haka tere iŋa tano o te ŋā poki. Māteo 15.3-6; Ruka 2.51; Ēfeto 6.1-3; Kōrosa 3.20; 1 Timoteo 5.4; 5.8; 'Evereo 12.7-11

Te haka tere iŋa tano o te nu'u matu'a. Ēfeto 6.4; Kōrosa 3.21; 1 Timoteo 3.4-5

O ruŋa i te vi'e hove. Aŋa o te 'Āpōtoro 6.1; Rōmano 7.2-3; 1 Kōrinto 7.39-40; 1 Timoteo 5.3-16; Tanatiako 1.27

'Ina ko ha'ata'a te kenu 'e te vi'e. Māteo 5.31-32; 19.3-9; Ruka 16.18; Rōmano 7.2-3; 1 Kōrinto 7.10-16

'Ina ko māere ana topa atu te 'ati. Rōmano 8.18-25; 8.28; 2 Kōrinto 1.4; 4.16-18; Tanatiako 1.2-4; 1 Pētero 1.6-9; 2.19-21; 5.8-10

'Ina ko māere ana tute i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū mo tōtōā. Māteo 5.10-12; Marko 13.9-13; Ruka 12.4-7; Iovani 15.18-21; 16.1-4; Aŋa o te 'Āpōtoro 5.41; Rōmano 8.35-37; 12.12-14; 12.17-21; 1 Kōrinto 4.11-13; 2 Kōrinto 4.8-11; 12.10; Fīripo 1.28-29; 2 Tētārōnika 1.4-8; 3.2-4; 2 Timoteo 3.10-13; 'Evereo 10.32-39; 12.3-4; 1 Pētero 3.13-17; 4.12-19; Me'e Haka Take'a 2.10

Te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'ina ko ri'a-ri'a 'i te mate. Iovani 6.39-40; 11.17-27; 14.1-4; Rōmano 8.10-11; 8.38-39; 14.7-9; 1 Kōrinto 15.12-58; 2 Kōrinto 5.1-10; Fīripo 1.20-24; 1 Tētārōnika 4.13-18; 'Evereo 2.14-15; Me'e Haka Take'a 14.13; 21.1-4; 22.1-5

Te 'Atua 'i muri i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū 'e e hā'ū'ū rō 'ana. Māteo 18.19-20; 28.19-20; Iovani 14.16-23; Rōmano 8.31-39; 2 Kōrinto 6.16-18; Ēfeto 3.17-19; Fīripo 4.13; Kōrosa 2.6-7; 2 Tētārōnika 3.16; 'Evereo 13.5-6

A Rukifero e u'i rō 'ana i te rāve'a mo rave'ino i te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū. Māteo 13.19; Ruka 4.1-13; 22.3-4; Iovani 8.42-44; 2 Kōrinto 2.10-11; 4.4; 11.13-15; Ēfeto 2.2; 1 Tētārōnika 2.18; 2 Tētārōnika 2.9-12; 1 Pētero 5.8-9; 1 Iovani 3.8-10; Me'e Haka Take'a 12.7-12; 20.1-3; 20.10

Te 'Atua e va'ai rō 'ana ki te nu'u haka moe i te mana'u 'i ruŋa i a Ietū i te pūai mo rē ki a Rukifero 'e mo 'amo hai pūai i te 'ati. Māteo 4.1-11; 6.13; Ruka 22.31-32; Iovani 17.14-19; Rōmano 8.31-39; 12.12; 16.19-20; 1 Kōrinto 10.12-13; 16.13; 2 Kōrinto 12.7-10; Ēfeto 3.20-21; 6.10-18; Fīripo 4.13; 1 Tētārōnika 3.5-8; 2 Tētārōnika 3.3; 2 Timoteo 1.7-8; 'Evereo 2.18; 4.14-16; 12.1-2; Tanatiako 4.7; 1 Pētero 1.5; 5.8-11; 1 Iovani 4.4; 5.3-5; Me'e Haka Take'a 12.7-12

Te 'Atua, 'i te hora haŋa ō'ona, e haka ora rō 'ā i te nu'u māui-ui. Māteo 4.23-25; 9.35; 11.2-5; Aŋa o te 'Āpōtoro 3.1-6; 8.6-8; 19.11-16;

28.8-9; 1 Kōrinto 12.9; 12.28-30; 2 Kōrinto 12.7-10; 1 Timoteo 5.23; 2 Timoteo 4.20; Tanatiako 5.14-15

He hoki mai a Ietū ki te ao nei. Māteo 24.29-44; Iovani 14.1-3; Aŋa o te 'Āpōtoro 1.10-11; 3.19-21; Fīripo 3.20-21; Kōrosa 3.4; 1 Tētārōnika 1.9-10; 3.13; 4.13–5.11; 2 Tētārōnika 1.6-10; 2.1-4; 1 Timoteo 6.13-15; 2 Timoteo 4.8; 'Evereo 9.28; 2 Pētero 3.1-18; 1 Iovani 3.1-3; Me'e Haka Take'a 1.7; 22.12-13

He ture e te 'Atua i te taŋata ta'ato'a hai Ietū. Māteo 7.21-23; 16.24-27; 25.31-46; Iovani 3.18-21; 5.24-29; Aŋa o te 'Āpōtoro 17.30-31; Rōmano 2.1-11; 14.10-12; 1 Kōrinto 3.10-15; 4.5; 2 Kōrinto 5.9-10; 2 Tētārōnika 1.5-10; 'Evereo 9.27-28; 10.26-31; 1 Pētero 1.17; 4.3-5; Me'e Haka Take'a 20.11-15

Te nu'u e'a mai roto i te ūtu'a o te hara ka noho ena 'i te raŋi. Ruka 12.32-34; Iovani 14.1-3; 2 Kōrinto 5.1-8; Fīripo 1.23; 1 Pētero 1.4-5; Me'e Haka Take'a 4.1-11; 21.1-4; 21.22–22.5; 22.14-15

Te nu'u ta'e haŋa mo e'a mai roto i te ūtu'a o te hara he hoa ki roto i te pō'auahi. Māteo 10.28; 13.41-42; 13.47-50; 25.41; Ruka 16.23-26; 2 Tētārōnika 1.9; Me'e Haka Take'a 20.10-15; 21.8

He noho iŋa o Ietū 'i te ao nei

He poreko iŋa o Ietū Māteo 1.18–2.15; Ruka 2.1-20

He ma'u iŋa i a Ietū ki te Kona Ha'amuri 'Atua Ruka 2.21-40

'I te Kona Ha'amuri 'Atua a Ietū e 'āpī nō 'ā Ruka 2.41-52

He papatito iŋa i a Ietū Māteo 3.13-17; Marko 1.9-11; Ruka 3.21-22

He haka 'atu iŋa o Rukifero i a Ietū mo hara Māteo 4.1-11; Marko 1.12-13; Ruka 4.1-13

He to'o iŋa o Ietū i te ŋāŋata ra'e mo nu'u hāpī 'ā'ana Māteo 4.18-22; Marko 1.16-20; Ruka 5.1-11

He to'o iŋa o Ietū i te nu'u mo 'āpōtoro Māteo 10.1-4; Marko 3.13-19; Ruka 6.12-16

He huru kē iŋa o Ietū Māteo 17.1-13; Marko 9.2-13; Ruka 9.28-36

He mate iŋa 'e he ora iŋa o Ietū mai te mate

He tu'u iŋa o Ietū ki Hērutarema Māteo 21.1-11; Marko 11.1-11; Ruka 19.29-44; Iovani 12.12-19

He kai iŋa hope'a Māteo 26.17-35; Marko 14.12-25; Ruka 22.1-38; Iovani 13.21-30

He pure iŋa o Ietū 'i Hetesēmānī Māteo 26.36-46; Marko 14.32-42; Ruka 22.39-46

He ture iŋa i a Ietū 'e he mate iŋa 'i ruŋa i te tātaurō Māteo 26.47–27.66; Marko 14.43–15.47; Ruka 22.47–23.56; Iovani 18–19

He haka 'ite i te ora iŋa o Ietū mai te mate Māteo 28.1-10; Marko 16.1-13; Ruka 24.1-12; Iovani 20.1-29

He me'e mo aŋa e te nu'u hāpī 'a Ietū Māteo 28.16-20; Marko 16.14-18; Ruka 24.36-49; Iovani 20.19-23

He iri iŋa o Ietū ki te raŋi Marko 16.19-20; Ruka 24.50-53; Aŋa o te 'Āpōtoro 1.1-12

He mana aŋa e Ietū

He huri iŋa o te vai ki te vino Iovani 2.1-11

He hāŋai iŋa o Ietū i te nu'u rahi Māteo 14.13-21; 15.32-39; Marko 6.30-44; 8.1-10; Ruka 9.10-17; Iovani 6.1-15

Te tokerau 'e te pari he ha'atura ki a Ietū Māteo 8.23-27; Marko 4.35-41; Ruka 8.22-25

He 'ī te kūpeŋa e te ika Ruka 5.1-11

He ha'ere iŋa o Ietū 'i ruŋa i te vai Māteo 14.22-33; Marko 6.45-52; Iovani 6.16-21

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata rēpera Māteo 8.1-4; Marko 1.40-45; Ruka 5.12-16; 17.11-19

He haka e'a iŋa o Ietū i te tātane mai roto i te nu'u Māteo 8.28-34; 12.22-37; 17.14-21; Marko 1.21-28; 3.20-30; 5.1-20; 9.14-29; Ruka 4.31-37; 8.26-39; 9.37-43; 11.14-23

He haka ora iŋa o Ietū i te nu'u matapō Māteo 9.27-31; 20.29-34; Marko 10.46-52; Ruka 18.35-43

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata tariŋa pō Marko 7.31-37

He haka ora iŋa o Ietū i te taŋata hakari ta'e makenu 'e i te nu'u rima rehe-rehe 'e va'e koke Māteo 9.1-8; 12.9-14; Marko 2.1-12; 3.1-6; Ruka 5.17-26; 6.6-11; Iovani 5.1-8

He haka ora iŋa o Ietū i te me'e rahi ŋā vi'e Māteo 9.18-26; 15.21-28; Marko 5.21-43; 7.24-30; Ruka 8.1-3; 8.40-56; 13.10-17

He haka ora iŋa o Ietū i te tāvini o te kape rōmano Māteo 8.5-13; Ruka 7.1-10

He haka ora iŋa o Ietū i te māmā huŋavai o Pētero Māteo 8.14-15; Marko 1.29-31; Ruka 4.38-39

He haka ora iŋa o Ietū i te poki o te kape va'ehau Iovani 4.46-54

He haka ora iŋa o Ietū i te poki vahine 'a Hairo Māteo 9.18-19,23-26; Marko 5.21-24,35-42; Ruka 8.40-42,49-56

He haka ora iŋa o Ietū i te nu'u mate Ruka 7.11-17; Iovani 11.1-44

He hāpī 'a Ietū

He ha'amaitai o te 'Atua Māteo 5.1-12; Ruka 6.20-23

He roŋo hope'a o te nui-nui Māteo 22.37-39; Marko 12.29-31; Ruka 10.27

He roŋo hope'a o te hauha'a Māteo 7.12; Ruka 6.31

Pē hē te haka tere iŋa 'āpī o te 'Atua Māteo 13.24-52; Marko 4.26-29

He 'a'amu ha'aaura'a o te karu mostasa Māteo 13.31-32; Marko 4.30-32; Ruka 13.18-19

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata 'oka kai e tahi Māteo 13.1-23; Marko 4.1-20; Ruka 8.4-15

He 'a'amu ha'aaura'a o te kope ta'e haka rehu i te hape o te rua Māteo 18.23-35

He 'a'amu ha'aaura'a o te nu'u aŋa 'i te kona 'oka vino Māteo 20.1-16

He 'a'amu ha'aaura'a o te nu'u hāpa'o i te kona 'oka vino Māteo 21.33-46; Marko 12.1-11; Ruka 20.9-18

He 'a'amu ha'aaura'a o te ŋoŋoro hāipo-ipo Māteo 22.1-14; Ruka 14.15-24

He 'a'amu ha'aaura'a o te uka e ho'e 'ahuru Māteo 25.1-13

He 'a'amu ha'aaura'a o ruŋa o te moni Māteo 25.14-30; Ruka 19.11-27

He 'a'amu ha'aaura'a o ruŋa i te ha'ata'a iŋa o te 'Atua i te taŋata o te ao Māteo 25.31-46

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata riva e tahi o Tāmāria Ruka 10.25-37

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata hāpa'o māmoe Iovani 10.1-21

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata 'ono e tahi Ruka 12.16-21

He 'a'amu ha'aaura'a o te tāvini aŋa riva-riva i tā'ana aŋa Ruka 12.35-48

He 'a'amu ha'aaura'a o te tumu pika ta'e hua Ruka 13.6-9

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata rava'a haka 'ou i tā'ana māmoe Māteo 18.10-14; Ruka 15.3-7

He 'a'amu ha'aaura'a o te vi'e rava'a haka 'ou i tō'ona tara 'aurī Ruka 15.8-10

He 'a'amu ha'aaura'a o te matu'a tane rava'a haka 'ou i tā'ana poki Ruka 15.11-32

He 'a'amu ha'aaura'a o te tāvini hāpa'o hauha'a o te taŋata 'ono Ruka 16.1-13

He 'a'amu ha'aaura'a o te taŋata 'ono 'e te taŋata veve Ruka 16.19-31

He 'a'amu ha'aaura'a o te vi'e hove 'e he pū'oko haka tere o te hare ture Ruka 18.1-8

He 'a'amu ha'aaura'a o ruŋa i te pure iŋa o te kope hoko rua Ruka 18.9-14

He tētahi atu me'e 'a'amu 'i ruŋa i te puka nei

He poreko iŋa o Iovani Papatito Ruka 1.57-66

He mate iŋa o Iovani Papatito Māteo 14.1-12; Marko 6.14-29

He topa iŋa o te Vārua Maitai Aŋa o te 'Āpōtoro 2

He mate iŋa o 'Eteva Aŋa o te 'Āpōtoro 6.5-15; 7.54-60

Ko Feripe 'e he taŋata e tahi o Etiopia Aŋa o te 'Āpōtoro 8.26-39

He huri iŋa o te mana'u o Sauro Aŋa o te 'Āpōtoro 9.1-31

Ko Pētero ararua ko Koronerio Aŋa o te 'Āpōtoro 10

He mate iŋa o Tanatiako 'e he puru iŋa o Pētero Aŋa o te 'Āpōtoro 12.1-19

'I Fīripo a kuā Pauro Aŋa o te 'Āpōtoro 16.11-40

He haka tumu iŋa i te ture 'i 'Ēfeto Aŋa o te 'Āpōtoro 19.23-40

He haka ma'u iŋa i a Pauro ki Roma Aŋa o te 'Āpōtoro 27–28

He kona mo tai'o 'i te mahana

E tai'o koe i te Vānaŋa o te 'Atua paurō te mahana. E no-no'i ki te 'Atua hai māhatu mo haka tika 'e mo ha'amaitai atu i a koe. Ana haŋa koe, e tāpa'o hai ✓ ta'a kona tai'o.

Enero

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	Māteo 1	17	Māteo 11.20-30
2	Māteo 2	18	Māteo 12.1-21
3	Māteo 3	19	Māteo 12.22-50
4	Māteo 4	20	Māteo 13.1-23
5	Māteo 5.1-20	21	Māteo 13.24-58
6	Māteo 5.21-48	22	Māteo 14.1-21
7	Māteo 6.1-18	23	Māteo 14.22-36
8	Māteo 6.19-34	24	Māteo 15.1-20
9	Māteo 7	25	Māteo 15.21-39
10	Māteo 8.1-13	26	Māteo 16
11	Māteo 8.14-34	27	Māteo 17
12	Māteo 9.1-17	28	Māteo 18.1-22
13	Māteo 9.18-38	29	Māteo 18.23-35
14	Māteo 10.1-25	30	Māteo 19.1-15
15	Māteo 10.26-42	31	Māteo 19.16-30
16	Māteo 11.1-19		

Febrero

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	Māteo 20.1-16	15	Māteo 26.47-75
2	Māteo 20.17-34	16	Māteo 27.1-31
3	Māteo 21.1-27	17	Māteo 27.32-66
4	Māteo 21.28-46	18	Māteo 28
5	Māteo 22.1-22	19	Aŋa o te 'Āpōtoro 1
6	Māteo 22.23-46	20	Aŋa o te 'Āpōtoro 2.1-13
7	Māteo 23.1-12	21	Aŋa o te 'Āpōtoro 2.14-47
8	Māteo 23.13-39	22	Aŋa o te 'Āpōtoro 3
9	Māteo 24.1-28	23	Aŋa o te 'Āpōtoro 4.1-22
10	Māteo 24.29-51	24	Aŋa o te 'Āpōtoro 4.23-37
11	Māteo 25.1-30	25	Aŋa o te 'Āpōtoro 5.1-16
12	Māteo 25.31-46	26	Aŋa o te 'Āpōtoro 5.17-42
13	Māteo 26.1-25	27	Aŋa o te 'Āpōtoro 6
14	Māteo 26.26-46	28	Aŋa o te 'Āpōtoro 7.1-22

Markozo

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	Aŋa o te 'Āpōtoro 7.23–8.1	17	Aŋa o te 'Āpōtoro 16.16-40
2	Aŋa o te 'Āpōtoro 8.1-25	18	Aŋa o te 'Āpōtoro 17.1-15
3	Aŋa o te 'Āpōtoro 8.26-40	19	Aŋa o te 'Āpōtoro 17.16-34
4	Aŋa o te 'Āpōtoro 9.1-25	20	Aŋa o te 'Āpōtoro 18
5	Aŋa o te 'Āpōtoro 9.26-43	21	Aŋa o te 'Āpōtoro 19.1-20
6	Aŋa o te 'Āpōtoro 10.1-33	22	Aŋa o te 'Āpōtoro 19.21-40
7	Aŋa o te 'Āpōtoro 10.34-48	23	Aŋa o te 'Āpōtoro 20.1-16
8	Aŋa o te 'Āpōtoro 11.1-18	24	Aŋa o te 'Āpōtoro 20.17-38
9	Aŋa o te 'Āpōtoro 11.19-30	25	Aŋa o te 'Āpōtoro 21.1-36
10	Aŋa o te 'Āpōtoro 12	26	Aŋa o te 'Āpōtoro 21.37–22.29
11	Aŋa o te 'Āpōtoro 13.1-25	27	Aŋa o te 'Āpōtoro 22.30–23.22
12	Aŋa o te 'Āpōtoro 13.26-52	28	Aŋa o te 'Āpōtoro 23.23–24.9
13	Aŋa o te 'Āpōtoro 14	29	Aŋa o te 'Āpōtoro 24.10-27
14	Aŋa o te 'Āpōtoro 15.1-21	30	Aŋa o te 'Āpōtoro 25
15	Aŋa o te 'Āpōtoro 15.22-41	31	Aŋa o te 'Āpōtoro 26.1-18
16	Aŋa o te 'Āpōtoro 16.1-15		

Abril

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	Aŋa o te 'Āpōtoro 26.19-32	16	Rōmano 9.30–10.21
2	Aŋa o te 'Āpōtoro 27.1-12	17	Rōmano 11.1-24
3	Aŋa o te 'Āpōtoro 27.13-44	18	Rōmano 11.25-36
4	Aŋa o te 'Āpōtoro 28.1-16	19	Rōmano 12
5	Aŋa o te 'Āpōtoro 28.17-31	20	Rōmano 13
6	Rōmano 1.1-15	21	Rōmano 14
7	Rōmano 1.16-32	22	Rōmano 15.1-13
8	Rōmano 2.1–3.8	23	Rōmano 15.14-33
9	Rōmano 3.9-31	24	Rōmano 16
10	Rōmano 4	25	Marko 1.1-20
11	Rōmano 5	26	Marko 1.21-45
12	Rōmano 6	27	Marko 2
13	Rōmano 7	28	Marko 3.1-19
14	Rōmano 8	29	Marko 3.20-35
15	Rōmano 9.1-29	30	Marko 4.1-20

Mayo

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	Marko 4.21-41	9	Marko 8.22–9.1
2	Marko 5.1-20	10	Marko 9.2-50
3	Marko 5.21-43	11	Marko 10.1-31
4	Marko 6.1-29	12	Marko 10.32-52
5	Marko 6.30-56	13	Marko 11.1-14
6	Marko 7.1-13	14	Marko 11.15-33
7	Marko 7.14-37	15	Marko 12.1-27
8	Marko 8.1-21	16	Marko 12.28-44

fecha	*selección*
17	Marko 13.1-13
18	Marko 13.14-37
19	Marko 14.1-31
20	Marko 14.32-72
21	Marko 15.1-20
22	Marko 15.21-47
23	Marko 16
24	1 Kōrinto 1.1-17
25	1 Kōrinto 1.18-31
26	1 Kōrinto 2
27	1 Kōrinto 3
28	1 Kōrinto 4
29	1 Kōrinto 5
30	1 Kōrinto 6
31	1 Kōrinto 7.1-24

Junio

fecha	*selección*
1	1 Kōrinto 7.25-40
2	1 Kōrinto 8
3	1 Kōrinto 9
4	1 Kōrinto 10
5	1 Kōrinto 11.1-16
6	1 Kōrinto 11.17-34
7	1 Kōrinto 12
8	1 Kōrinto 13
9	1 Kōrinto 14.1-25
10	1 Kōrinto 14.26-40
11	1 Kōrinto 15.1-34
12	1 Kōrinto 15.35-58
13	1 Kōrinto 16
14	2 Kōrinto 1.1–2.4
15	2 Kōrinto 2.5–3.18
16	2 Kōrinto 4.1–5.10
17	2 Kōrinto 5.11–6.13
18	2 Kōrinto 6.14–7.16
19	2 Kōrinto 8
20	2 Kōrinto 9
21	2 Kōrinto 10
22	2 Kōrinto 11
23	2 Kōrinto 12
24	2 Kōrinto 13
25	Iovani 1.1-18
26	Iovani 1.19-34
27	Iovani 1.35-51
28	Iovani 2
29	Iovani 3.1-21
30	Iovani 3.22-36

Julio

fecha	*selección*
1	Iovani 4.1-26
2	Iovani 4.27-42
3	Iovani 4.43-54
4	Iovani 5.1-18
5	Iovani 5.19-47
6	Iovani 6.1-24
7	Iovani 6.25-59
8	Iovani 6.60-71
9	Iovani 7.1-24
10	Iovani 7.25-53
11	Iovani 8.1-20
12	Iovani 8.21-47
13	Iovani 8.48-59
14	Iovani 9.1-23
15	Iovani 9.24-41
16	Iovani 10.1-21
17	Iovani 10.22-42
18	Iovani 11.1-27
19	Iovani 11.28-57
20	Iovani 12.1-26
21	Iovani 12.27-50
22	Iovani 13.1-20
23	Iovani 13.21-38
24	Iovani 14.1-14
25	Iovani 14.15-31
26	Iovani 15.1–16.4
27	Iovani 16.4-33
28	Iovani 17
29	Iovani 18.1-18
30	Iovani 18.19-38
31	Iovani 18.38–19.16

Agosto

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	Iovani 19.17-42	17	Me'e Haka Take'a 5
2	Iovani 20.1-18	18	Me'e Haka Take'a 6
3	Iovani 20.19-31	19	Me'e Haka Take'a 7
4	Iovani 21	20	Me'e Haka Take'a 8
5	1 Iovani 1	21	Me'e Haka Take'a 9
6	1 Iovani 2	22	Me'e Haka Take'a 10
7	1 Iovani 3	23	Me'e Haka Take'a 11
8	1 Iovani 4	24	Me'e Haka Take'a 12
9	1 Iovani 5	25	Me'e Haka Take'a 13
10	2 Iovani	26	Me'e Haka Take'a 14
11	3 Iovani	27	Me'e Haka Take'a 15
12	Hura	28	Me'e Haka Take'a 16
13	Me'e Haka Take'a 1	29	Me'e Haka Take'a 17
14	Me'e Haka Take'a 2	30	Me'e Haka Take'a 18
15	Me'e Haka Take'a 3	31	Me'e Haka Take'a 19
16	Me'e Haka Take'a 4		

Setiembre

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	Me'e Haka Take'a 20	16	1 Timoteo 5.21–6.21
2	Me'e Haka Take'a 21–22	17	2 Timoteo 1
3	1 Tētārōnika 1	18	2 Timoteo 2
4	1 Tētārōnika 2.1-16	19	2 Timoteo 3
5	1 Tētārōnika 2.17–3.13	20	2 Timoteo 4
6	1 Tētārōnika 4	21	Tito 1
7	1 Tētārōnika 5	22	Tito 2
8	2 Tētārōnika 1	23	Tito 3
9	2 Tētārōnika 2	24	Firemono
10	2 Tētārōnika 3	25	Tanatiako 1
11	1 Timoteo 1	26	Tanatiako 2
12	1 Timoteo 2	27	Tanatiako 3
13	1 Timoteo 3	28	Tanatiako 4
14	1 Timoteo 4	29	Tanatiako 5
15	1 Timoteo 5.1-20	30	1 Pētero 1

Octubre

fecha	*selección*	*fecha*	*selección*
1	1 Pētero 2	8	Karatia 1
2	1 Pētero 3	9	Karatia 2
3	1 Pētero 4	10	Karatia 3.1-20
4	1 Pētero 5	11	Karatia 3.21–4.20
5	2 Pētero 1	12	Karatia 4.21-31
6	2 Pētero 2	13	Karatia 5.1-15
7	2 Pētero 3	14	Karatia 5.16-26

fecha	*selección*
15	Karatia 6
16	Ēfeto 1
17	Ēfeto 2
18	Ēfeto 3
19	Ēfeto 4.1-16
20	Ēfeto 4.17-32
21	Ēfeto 5.1-21
22	Ēfeto 5.22-33
23	Ēfeto 6
24	Fīripo 1.1-11
25	Fīripo 1.12-30
26	Fīripo 2.1-11
27	Fīripo 2.12-30
28	Fīripo 3
29	Fīripo 4
30	Kōrosa 1.1-23
31	Kōrosa 1.24–2.19

Noviembre

fecha	*selección*
1	Kōrosa 2.20–3.17
2	Kōrosa 3.18–4.18
3	Ruka 1.1-25
4	Ruka 1.26-56
5	Ruka 1.57-80
6	Ruka 2.1-20
7	Ruka 2.21-52
8	Ruka 3.1-20
9	Ruka 3.21-38
10	Ruka 4.1-30
11	Ruka 4.31-44
12	Ruka 5.1-26
13	Ruka 5.27-39
14	Ruka 6.1-26
15	Ruka 6.27-49
16	Ruka 7.1-17
17	Ruka 7.18-50
18	Ruka 8.1-25
19	Ruka 8.26-56
20	Ruka 9.1-27
21	Ruka 9.28-62
22	Ruka 10.1-20
23	Ruka 10.21-42
24	Ruka 11.1-28
25	Ruka 11.29-54
26	Ruka 12.1-31
27	Ruka 12.32-59
28	Ruka 13.1-17
29	Ruka 13.18-35
30	Ruka 14.1-24

Diciembre

fecha	*selección*
1	Ruka 14.25-35
2	Ruka 15
3	Ruka 16
4	Ruka 17
5	Ruka 18.1-17
6	Ruka 18.18-43
7	Ruka 19.1-27
8	Ruka 19.28-48
9	Ruka 20.1-26
10	Ruka 20.27-47
11	Ruka 21
12	Ruka 22.1-38
13	Ruka 22.39-71
14	Ruka 23.1-25
15	Ruka 23.26-56
16	Ruka 24.1-12
17	Ruka 24.13-53
18	'Evereo 1
19	'Evereo 2
20	'Evereo 3.1–4.13
21	'Evereo 4.14–6.12
22	'Evereo 6.13-20
23	'Evereo 7
24	'Evereo 8
25	'Evereo 9.1-23
26	'Evereo 9.24–10.18
27	'Evereo 10.19-39
28	'Evereo 11.1-21
29	'Evereo 11.22-40
30	'Evereo 12
31	'Evereo 13